

Po stopách charismatického světce

Z knihy *Memorie Biografiche*
vybral a přeložil P. Oldřich Med, SDB

I.–V. díl

I. DÍL

1 Historická situace

Než začneme vypravovat životopis svatého Jana Boska, musíme se vrátit do dějin a vyvolat si obraz začátků 19. století, zvláště pokud jde o Itálii, kde se tento světec narodil. Je to obraz velmi odlišný od nynějšího.

Začneme koncem 18. století. Tehdy se začalo měnit politické uspořádání Evropy, jak je vytvořila třicetiletá válka mezi státy katolickými a protestantskými. Vestfálský mír, uzavřený po marném zápolení obou stran, přinesl prospěch jen panovníkům. Ve velkých státech severu i jihu zavládl absolutismus – neomezená moc králů nad poddanými. Ovšem vespod to stále vřelo. Kdo by byl spokojen v těžko dýchatelné atmosféře, kde se člověk nemůže svobodně projevit? Výbuch nastal ve Francii roku 1793. Revoluce dlouho připravovaná francouzskými intelektuály vybuchla a smetla z trůnu bourbonský královský rod. Ostří revoluce se obrátilo bohužel i proti církvi spjaté mnohonásobně s monarchistickou minulostí, a tak tekla krev – mnoho krve. Francie se brodila v krvi vinných i nevinných. Revoluce ve Francii se upevnila a dala se na výboj především proti rakouskému císaři, který měl současně titul císaře římského a předsedal celému seskupení mnoha států německých. Německo bylo tou dobou ještě nescelené. Skládalo se z různých vévodství, kurfiřtství, hrabství a podobně.

Římské císařství se od dob raného středověku vztahovalo také na celou Itálii. Nyní se tam však moc císařů uplatňovala jenom v severní Itálii. Také Itálie byla po stránce politické roztržena. V severní Itálii bylo největším politickým útvarem království sardinské s hlavním městem Turínem. Patřilo k němu Savojsko, dnes součást Francie. Směrem na východ bylo vévodství milánské a republika benátská. Pod nimi byla republika janovská, vévodství parmské, vévodství modenské. Ještě víc na jih bylo velkovévodství toskánské s hlavním městem Florencií a od něho na západ a na jih se rozkládal církevní stát s hlavním městem Římem. Ještě víc na jih bylo království neapolské a sicilské.

Francouzská revoluční vojska se drala směrem na západ do nynějšího Německa a zaváděla tam nový pořádek. Také překročila Alpy a vtrhla do Itálie. Generál Napoleon Bonaparte, původem z ostrova Korsiky, vpadl roku 1796 do Piemontu, což je výraz pro království sardinské. Dobil Lombardii, Benátsko a Janovsko. Obsadil i další menší státečky až k hranicím papežského státu a pak se vypravil dobývat pro Francii Egypt. Zatímco Francouzi bojovali v severní Africe, nařídila pařížská vláda obsadit i papežský stát. Stalo se to roku 1798. Řím byl pořádně vyloupen. Francouzi vykradli vše, co mělo velkou historickou nebo kulturní cenu a odvezli to do Paříže. Bohužel nestyděli se sáhnout ani na papeže. Zatkli Pia VI. a uvěznil ho v městě Valencii. Tam papež krátce na to, 28. srpna, zemřel ve věku 82 let. „Zemřel poslední papež!“ radovali se všichni sektáři, „je konec s církví.“

Válečná štěstěna je však vrtkavá. Rakousko přešlo do protiútoků a dobylo zase své. Proti Francii se zvedli také Angličané a Rusové a v nastalém boji ztratili Francouzi Itálii. Uchytili se jen v Janově a všude jinde byli vypuzeni. Tehdy neapolský král obsadil papežský stát, prý jménem nového papeže, jakmile bude zvolen. Rakušáci zase obsadili takzvané Legace, státečky, na které se vztahovala odedávna

papežská ochrana. Vídeň a Neapol se tak před světem vytáhly jako ochránci zájmů církve. Ve skutečnosti si však Rakušáci chtěli nechat Legace a neapolský král aspoň část přiléhající k jeho království. Neměli ovšem čas své záměry uskutečnit.

V této krizi revoluce se rázem vyšvihl generál Napoleon na první místo v zemi. Vrátil se rychle z Egypta a dal se provolat prvním konzulem. Konzulové byli v římských dobách volenými vůdci republiky. V této hodnosti vtrhl znovu do Itálie. Porazil Rakušáky u Marenga roku 1800 a tentokrát si zahrál na ochránce církve on sám. Rakušáci museli vyklidit Legace a také neapolský král musel odvolat vojsko z papežského území. Napoleon to pro tu chvíli potřeboval. Navrhl totiž novému papeži Piu VII., aby uzavřel s Francií mírovou smlouvu zvanou konkordát. Papež tak učinil rád, neboť věřil, že se do rozvášněné Evropy zase vrátí mír. Také uvítal, že ve Francii zastavil Napoleon proticírkevní běsnění a vrátil církvi odňatou svobodu. Z vděčnosti neměl nic proti tomu, aby Napoleona korunoval císařem Francouzů. To bylo roku 1804. Byl to však klam. Napoleon potřeboval jen zalepit světu oči. Kam míří, ukázal už tím, že nedovolil, aby mu papež osobně posadil korunu na hlavu, ale vzal mu ji z rukou a posadil si ji na hlavu sám.

Pak následovala řada let plných bojů. Napoleon byl opravdu geniálním válečníkem a stále v bitvách vítězil. Rakouský císař František II. s ním musel uzavřít pokojující mírové smlouvy. Rusko sice chránilo záda Rakousku, ale i ono se třásko před výbojným Francouzem.

Napoleonova pýcha vzrostla nyní tak, že začal rozkazovat papeži. Žádal od něho, aby se dobrovolně zřekl svého státu a nechal Napoleona volně obsazovat biskupské stolce. Papež se bránil. Nemohl přece vydat diktátorovi církev napospas. Nenacházel bohužel u svých poddaných oporu. Roku 1809 dal Napoleon papežský stát obsadit. Papež byl odvezen napřed do Savony a pak byl vězněn na francouzském zámku Fontainebleau. Mnoho vytrpěl. Císař ho kolikrát sám hrubě vyslyšal a nutil ho k věcem, které on jako papež nemohl a nechtěl schválit.

Ale i Napoleonova pýcha klesla do prachu. Bůh mu dal pocítit tíhu své ruky. Roku 1813 se odvážil táhnout do Ruska, ale jeho armáda, zmořená krutou zimou, se tam zlomila a poražená se vrátila domů. To byl signál k odboji. Napoleon, tísněný ze všech stran, rezignoval na císařskou korunu a odešel do vyhnanství na ostrov Elba. Tehdy se Pius VII. vrátil šťastně domů do Říma. Vešel tam 15. května 1814. Na památku svého návratu z napoleonského zajetí ustanovil svátek Panny Marie Pomocnice křesťanů.

Po Napoleonově odchodu z politického jeviště se hlavy vítězných mocností sešly na kongresu ve Vídni, aby diktovaly Evropě nové uspořádání. Hlavní slovo měl kníže Metternich, všemohoucí ministr rakouský. Panovníci uzavřeli takzvanou „Svatou alianci“, jejímž účelem bylo vrátit všechno do starých kolejí, jak bývalo před francouzskou revolucí.

Avšak jaká byla pravá skutečnost? Ubohá. Národy jednou probuzené, i když nesly tíhu válek a zklamání, přece jen přijaly za své heslo francouzské revoluce: „svoboda – rovnost – bratrství“ a nesmiřovaly se s poměry. Tak nezbylo než chránit pořádek pomocí policie, zatýkáním nepokojných živlů,

vězněním a popravováním. Nad národy ležel stále mrak neklidu a útlaku. Z jedné strany to všude vřelo v podzemí, z druhé strany se všechno hlídalo a potlačovalo.

Co církev? Pius VII. měl málo radosti ze svého návratu. Našel stát vnitřně rozervaný a slabý. Jako hlava křesťanstva si nemohl dovolit vládnout silou, jak tomu bylo v jiných státech, a právě toho využívaly temné síly podzemí ke svým zájmům. Řím se stal útočištěm ilegálních pracovníků. Toho zas využívaly mocnosti k poručnickování nad církví. Hlavně

2 Markéta Occhionová

Zatímco nebe bylo v počátcích 19. století trvale zataženo a dunělo zlověstným hřměním, dívalo se Boží oko se zalíbením na prosté duše, neznámé světu, ale bohaté na milost a svolávající na lidstvo Boží milosrdenství a pomoc. Byly to zvláště matky, věrné katoličky, které vkládaly do duší svých dětí semeno ctností a tak připravovaly pro církev nové posily. Jednou z nich byla jistě Markéta Occhionová, matka svatého Jana Boska. Narodila se v Caprigliu, vesnici asi se čtyřmi sty obyvateli, šest mil od Chieri. Její rodiče se jmenovali Melichar a Dominika. Světlo světa spatřila 1. dubna 1788 a podle zvyku byla ještě téhož dne pokřtěna. Byla třetí z pěti sourozenců. Rodina nebyla zámožná, ale také nebyla chudá. Malé hospodářství jim stačilo k slušné obživě.

Její mládí bylo poznamenáno rušnými událostmi. Bylo jí devět let, když jednoho dne v červenci roku 1797 bylo slyšet z Chieri a z Asti velké zvonění. To vypuklo povstání proti králi Karlu Emanuelovi IV., vyvolané francouzskými emisary a domácími revolucionáři. Král byl přinucen odstoupit a byla prohlášena republika. Jenom nakrátko. Venkovské obyvatelstvo pomohlo královskému vojsku obnovit pořádek a potlačit revoluci. Markéta slyšela o hrozných dozvucích. V Chieri bylo hned popraveno 30 revolucionářů a brzy nato jiných 9. Také v Asti bylo 14 poprav. Hrozná věc – všichni o tom mluvili. Rok na to bylo další povstání. Král musel utéci na Sardinii. Rok nato vypukla na oplátku povstání proti Francouzům. Nepovedlo se a rozrušení Francouzi honili lidi po vsích a v polích. Kdo byl přistižen se zbraní v ruce, byl bez milosti na místě zabit. Bylo mnoho pláče po kraji a mnoho vzteku v lidu.

Velký rozruch způsobila mezi katolickým obyvatelstvem zpráva, že v Turíně v Pevnosti byl přes noc zavřen Svatý otec Pius VI., když ho vezli z Říma jako vězně neznámo kam. Chudák papež! Přes osmdesát let měl a oni se nestyděli takhle s ním jednat! Prý ho vezli do Francie, přes Alpy, sněhem a přes ledovce! Jak si to představují ti Francouzi?

Ubohý Piemont v těch letech! Válka se vlekla od roku 1792 až do roku 1796 a král musel vypisovat ustavičně daně a dávky pro vojsko. Rekvírovalo se kdeco. Lidé se odváděli k vojsku, peníze klesly, bral se majetek i kostelům a klášterům, dobytek padal nemocemi, jak to všechno skončí?

Rodina Occhionova prožívala všechno, co ostatní, ale důvěřovala v Boha. Ještěže děti byly hodné a od dětství se chápaly práce. Z Markéty se stávalo hodná děvče. Ráda chodila do kostela, k svátostem, pěkně se modlila a jevila ráznou povahu. I ve slově byla pohotová.

V kraji byl nějaký člověk, hotový obr. Vyrostlý nad jiné chlapy a hezký. Kam šel, každý se za ním točil a ohlížel. Šel jednou Caprigliem a Markéta na něj začala civět, až ho to dohřálo. Zastavil se a povídá: „Co na mě koukáš? Copak nemohu udělat krok, aby na mě někdo nečuměl? Co na mě

Rakousko se cítilo povoláno k zásahům do římských věcí a při každém pokusu o násilí tam posílalo své vojáky, aby hnutí potlačili. Tím se ovšem nepomáhalo papeži, protože ještě více sílil odpor. Nástupce Pia VII. papež Řehoř XVI., neměl situaci lehčí. I on prožíval dny svého pontifikátu v hořkosti a soužení. Dobří křesťané měli tak pořád důvod k pláči a nepřátelé víry důvod k radosti. Valná většina lidí byla docela dezorientována a neměla tušení, co se peče v zákulisí dějin. V této trudné době se narodil svatý Jan Bosco.

koukáš, jakým právem?“ A Markéta: „Stejným právem jako se kouká pes na pana biskupa. Já za to nemohu, že jste tak velký.“

V roce 1799 se Rakušákům podařilo dobýt na Francouzech Lombardsko a tehdy obsadili také Piemont, prý pro vyhnaného krále. Ale počínali si, jako by země byla jejich. Hned nařídili mimořádné kontribuce. Odváděli hochy do zbraně, vyhazovali lidi z úřadů, zatýkali a trestali každého, o kom šla řeč, že nějak, ať dobrovolně nebo z přinucení, pomáhal Francouzům. Byli drzí i vůči kněžím. V Castelnuovo d'Asti, kousek od Capriglia, spoutali do želez děkana Josefa Boskasso a odvedli ho do Turína ještě s jinými třemi zatčenými kněžemi, chycenými v Asti. Jeden z nich byl generální vikář, druhý kanovník a třetí převor servitů. Sedmdesát kněží bylo tehdy pozatýkáno. Spoutali je dva a dva k sobě a pak je hnali z Turína do Alexandrie. Pěkní osvoboditelé! Pěkní ochránci sardského krále!

Markéta neuměla nenávidět. Ale i ji strhla všeobecná nevole. Bylo to v září 1799. Sklízela se pohanka. U Occhionů ji měli narovnanou na slunci před domem, aby uschla, když tu přiharcovala do vsi skupina rakouských vojáků na koních. Vojáci seskákali s koní a popustili jim uzdy. Koně se hned dali do pohanky. Markéta pohanku hlídala a když to uviděla, začala křičet a rukama koně odhánět. Koně nic. Tu se obrátila na vojáky, aby je odehnali. Ti seděli ve škarpě a smáli se. Měli legraci z toho, jak se to děvče rozčiluje. Do Markéty vjela zlost. Založila si ruce v bok a křičí na vojáky: „Tak vy se budete smát?“ A začala jim vypravovat, co stojí pohanka a kolik s ní měli práce. Ale vojáci se jen řehonili a na všechny její prosby jen odpovídali: „Ja, ja!“ Markéta porozuměla, co znamená to slovo a odpovídala jim zase: „Bo, bo!“ po piemontsku. Tak vojáci křičeli „ja, ja“ a ona „bo, bo“. Ale pak popadla vidle a začala koně bít, napřed násadou. A když ani to je neodvrátilo od chutného žrádla, začala je píchat ostrým koncem. To pomohlo. Koně se rozutekli a vojáci, jestliže si nechtěli udělat před celou vesnicí a malou holkou ostudu, považovali za rozumnější koně pochyťat a přivázat je ke stromům. Tak nad nimi zvítězilo jedenáctileté děvče.

Vítězství, které Napoleon dobyl jako první konzul u Marenga, přinutilo Rakušáky vzdát se Piemontska. Piemont se stal francouzskou provincií. Konečně nastal jakýsi mír, odhlédneme-li od toho, že kraj zůstal nadále zamořen bandami lidí, kteří v těch letech utekli z vězení nebo jinak se báli vrátit domů. Byly časté loupeže, vraždy a jiné násilnosti. Vojenských zběhů bylo všude dost a dost. Do lesů nebylo radno se vydávat. Vesničané chodili ozbrojení a v noci se hlídalo. Napoleon měl však tvrdou ruku a všude pomalu obnovoval pořádek, takže si lidé libovali, že už dlouho neměli takovou vládu.

12. listopadu 1804 projížděl nový papež Pius VII. městem Asti a zastavoval se v Turíně. Na zpáteční cestě z císařské korunovace se tu pak zastavil na celé tři dny. Je pravděpodobné, že i rodina Occhiena se tehdy vydala do Turína pro papežské požehnání. Markétě bylo 17 let. Tak si vysvětlíme její lásku k papeži, kterou pak přenesla na svého syna. Lítostí bylo naplněno její srdce, když potom 17. července 1809 vezli téhož papeže v kočáře v doprovodu císařských žandárů krajem do zajetí a přenocovali na zámku Ponticelli

3 František Bosco

Asi půldruhé hodiny cesty od Capriglia na jižních svazích zelených strání leží Castelnovo d'Asti, městečko, kolem něhož leží několik vesnic: na východ Pino a Mondonio, na západ Moriondo a Lovancito a pět osad: Morialdo, Ranello, Bardella, Novissano a Chierone. V Castelnovu stojí uprostřed farní kostel. Celkem asi 3 000 obyvatel jsou zemědělci i řemeslníci. Blízko je lom na křídou, dosti výnosný pro tamní lid. Povětrí zdravé, málo dusných dní. Lidé jsou bodří, veselí a otevření, také pohostinní jako v celém astijském kraji. Castelnovo patřilo církevně už k arcidiecézi turínsk. Do Turína to bylo 25 km, kdežto do Asti o deset víc.

Asi v půli cesty mezi Castelnovem a Caprigliem bylo u lesa několik stavení. Říkalo se tam Becchi. Becchi patřilo k osadě Morialdu. Jedno ze stavení vlastnil jistý František Bosco, narozený 4. února 1784. Kolem stavení měl několik políček, ale protože mu to nestačilo k obživě rodiny, obdělával jako námezdní dělník ještě okolní pole, patřící jistému Biglionovi. Měl u sebe ženu, synka Antonína, narozeného 3. února 1803, a starou maminku. Byl to hodný zbožný člověk, který nedělal co nedělal chodil do kostela. Pak přišlo neštěstí do domu. Žena mu onemocněla. Přišel pan děkan Boskasso, ten, kterého tehdy věznili Rakušáci v Alexandrii. Zaopatřil ji a za pár dní jí nebylo. Zemřela poslední den v únoru roku 1811.

František Bosco se ocitl v těžké situaci. Matka nemocná, synek devítiletý. On sám musel denně do práce a neměl na ně čas. Nezbylo mu než se poohlédnout po nové ženě. Zahleděl se do Occhienovy Markéty z přespolejší Capriglia. Chodíval tam často a poznal tam ji i její rodinu. Líbila se mu. Dodal si odvahy a požádal o její ruku. Markéta byla překvapena. Už byla rozhodnuta, že se nebude vdávat, aby mohla rodičům dosloužit k smrti. Ale otec její pochybnost vyřešil tím, že jí řekl, že je dost silný a zdravý, aby si nedělala starosti. Doma zůstane Marjánka, ta se o rodiče postará. Occhiena byl opravdu statný muž. Dožil se bez čtyř měsíců sta let a jeho bratr Michal devadesáti. Tehdy byla vůle otce rozhodující, a tak se Markéta obětovala. Vzala si vdovce s devítiletým chlapcem a stárnoucí matkou na starost, jako by to byl její chlapec a její matka. Odstěhovala se do Becchi (česky bychom řekli na „Zobany“) a začala nový život. Svatbu měli v Caprigliu 6. června 1812. Markétě bylo 24 let a Františkovi 28. A měli se rádi. Bůh požehnal jejich lásce a už 8. dubna 1813 uvítali na svět syna Josefa. Pokřtil ho nový castelnovský děkan Josef Sismondo, nástupce děkana Boskassa, který zemřel krátce po pohřbu první Boskovy ženy.

Doba byla nadmíru zlá a manželé Boskovi měli se co ohánět. Napoleon šel z války do války a to stálo hrůzu peněz. Zase se jen rekvírovalo a peníze bylo třeba dávat státu na zbraně. Císař nemilosrdně ždímal Francii, co teprve

poblíž Chieri. Taková věc se nemohla mezi lidem na dlouho utajit.

Tak dospěla Markéta v dívku na vdávání. Byl o ni zájem, ale ona byla opatrná. Chasníci ze vsi jí nadbíhali. Snažili se doprovázet ji cestou do kostela a z kostela, děvčata ji zvala k muzice, ale Markéta zůstávala vědomě stranou bujného mladého života, aby nepřišla k nějaké úhoně. Dívala se na život střízlivě jako na něco, z čeho bude třeba vydat Bohu přísný účet.

takovou provincii, jakou byl italský Piemont. Církev byla v té době na mizině. Francouzi obrali kostely o všechno, co mělo nějakou cenu. Zabírali kostely a kláštery. Věže mlčely, protože se zvony rekvírovaly na střelivo. Nejhorší bylo, že mužská mládež musela do války pro cizího císaře. Velké množství Italů padlo mladých v bojích o Německo. Dvacet tisíc jich našlo hrob ve Španělsku, 15 tisíc jich zahynulo v ruském sněhu. Evropa už ale začínala mít dost krveprolévání a mocnosti se proti Napoleonovi spojily. Nikdo nelitoval, když byl nakonec poražen a poslán na Elbu. Sice odtud utekl a 100 dní vzdoroval znovu celému světu, ale nakonec byl odvezen na ostrov Svaté Heleny, aby tam rozjímal o tom, že pýcha předchází pád.

Rok 1815 byl pro Piemont rokem samých oslav. Vrátil se král Karel Emanuel I., do Říma se vrátil Pius VII. V květnu roku 1815 se papež vydal do Savony, kde byl vězněn, aby tam slavnostně korunoval sochu Panny Marie, kterou nazýval svou Pomocnicí a pak se znenadání vydal do Turína. Král ho se svým dvorem upřímně uvítal. Tehdy se po dlouhé době zase jednou veřejně ukazoval takzvaný „turínský rubáš“, uložený v kostele sv. Jana Křtitele, plátno, do kterého bylo zabaleno Kristovo mrtvé tělo. Papež sám s asistencí dvaceti biskupů rozvinul plátno na balkoně paláce Madama a nesmírné množství lidu uctilo relikvii, nejzácnejší po svatém kříži, uctivým pokleknutím. Bylo to jako by víra po letech samých zákazů vstala z mrtvých.

Papež opustil Turín 22. května a za čtvrt roku na to, dne 16. srpna 1815 se narodil Markétě Boskové druhý chlapec – náš světec. Druhý den večer byl pokřtěn ve farním kostele castelnovském od kaplana Josefa Festy na jméno Jan Melichar. Za kmotry mu byli Melichar a Magdalena Bosková.

Podivná věc! V té době v Castelnovu žil už čtyřletý hošík, pozdější svatý Josef Cafasso. V neznámých „Zobanech“ se narodil svatý Jan Bosco, v přífařené obci Mondoniu se asi o třicet let později narodí svatý Dominik Savio, Don Boskův nejmilejší žák. Samá zvučná jména. Ovšem dnes, ne tehdy. Boží Prozřetelnost má své tajemné cesty jiné, než jsou cesty lidské.

Boží Prozřetelnost má také jiná měřítká pro bolest a smrt. Boskova rodina to měla brzy pocítit. Uplynulo sotva šest let manželství a Markéta Bosková se stala vdovou. František vešel jednou zpocen neopatrně do studeného sklepa a byl z toho zápal plic. Nemoc rychle pokračovala a nebylo v lidských silách ji zastavit. V několika dnech se ocitl na konci života. Byl zaopatřen. Jeho poslední věty vyjadřovaly radost nad tím, že umírá v pátek ve tři hodiny odpoledne a ve věku 33 let. A doporučení, aby Markéta pečovala o sirotky, zvláště o nejmladšího Jeníka. Zemřel 11. května roku 1817 a hned druhého dne byl pohřben.

Jeník si nezapamatoval tvář svého otce. Byl ještě dítě. Měl dva roky. To mu však utkvělo v paměti, že nechtěl odejít ze světnice, kde ležel mrtvý tatínek, a že ho maminka muse-la odvést násilím. Přitom mu řekla: „Pojď Jeníčku, pojď, už

4 Vzorná matka

Smrt hlavy rodiny uvedla rodinu Boskovu do velkých ne-snází. Markéta měla nyní na starosti pět lidí. Uchytili se totiž u nich ještě dva pasáci a ona neměla odvahu poslat je pryč. V kraji byl hlad. Minulý rok byl nešťastný. Přišly pozdní mrazy a co nezničily mrazy, zničilo trvalé sucho. Příroda byla jako vykradená. Poživatiny strašně podražily, ale kdyby aspoň byly! Žebráci prosili o trochu otrub, aby si je moh-li spařit a ošdit nějak žaludek. Sem tam se nacházeli mrtví lidé, někteří měli v ústech trávu. Lid byl po tolika letech proticírkevní propagandy zdemoralizovaný, ale teď přicházel k sobě. Bylo vidět dlouhá procesí kajicníků, směřujících na poutní místa. Byli bosí, na krku nesli kající provaz a někteří měli na rameni těžký kříž. Dožadovali se milosrdenství. Hladové děti klekaly před prahem stavení, jež vypadala bohatší, a prosily pro Boží milosrdenství o kousek chleba. Bohužel toho roku nebylo majetných hospodářství, a tak se chudý dělil s chudými.

Nebylo jenom to. Bída způsobila, že se rozšířily i nemoci, zvláště skvrnitý tyfus. Ve městech se ploužily ulicemi houfy polonahých ubožáků a bylo možno nalézt i mrtvé. K tomu se ve Švýcarských Alpách velice rozmohli vlci. Byly na ně pořádány štvance a celé smečky přebíhaly do Piemontu a toulaly se krajem.

Markéta živila rodinu, jak jen mohla. Pak dala peníze jistému Bernardu Cavallovi, aby sháněl poživatiny. V Morialdu nikdo nebyl ochoten nic prodat. Už se nechodilo s kravami a voly na trh. Nikdo by je nekoupil, protože by jim neměl co dát zrát. Ten přítel rodiny chodil dva dny po okolí, ale nakonec se vrátil s nepořízenou. Peníze přinesl zpátky. Strach a hrůza obešly ubohou Markétu. Šla tedy po sousedech, ale nikde nic. Když se vrátila domů, svolala rodinu a řekla: „Když mi muž umíral, říkal, abych měla důvěru

5 Výchova opřená o náboženství

Jakmile děti trochu povyroستly, maminka Markéta se jim snažila vštípit náboženské vědomosti a zaučít je i do náboženské praxe, pokud byla slučitelná s jejich věkem. Nikdo nedovede tak účinně člověku vštípit lásku k Bohu, k Pánu Ježíši a k Panně Marii, odpor k hříchu, bázeň před peklem a touhu po nebi jako matka. Jestliže dnes vidíme takový úpadek víry u lidí, je to tím, že matky přestaly učit své děti náboženství. Ani kostel, ani škola nemohou dát člověku to, co matka. Matka má k tomu zvláštní dar a je dítěti nejbližší. Ona je přirozenou instruktorkou svých dětí, všechno ostatní je náhražka. Koho matka dobře vychovala, ten by si musel dělat násilí, aby se stal špatným člověkem.

Maminka Markéta pochopila sílu náboženské výchovy a dobře věděla, jak Boží zákon vštěpovaný opatrně a nenásilně dětem v krátkých denně opakovaných větách, činí děti poslušné k ní samé. U Bosků znaly děti poučky katechismu od raného dětství.

Sama byla hluboce věřící. Bůh byl vrcholem všech jejích myšlenek. Měla víru i na rtech. Uměla s ní moudře zacházet. Její poučky byly prosté: „Bůh tě vidí“. Tak často dětem připomínala Boží přítomnost i jeho soudcovskou moc.

nemáš tatínka!“ a dala se do pláče. To byla jeho nejranější vzpomínka. Pak do čtyř nebo pěti let si nic jiného nepamatoval.

v Boží Prozřetelnost. Klekněme si a budeme se modlit.“ Pomodlili se. Pak šla se sousedem do chléva a tam zabili tele. Jedli střídme, aby vystačili co nejdéle. Podařilo se sehnat kdesi trochu luštěnin, a tak se žilo ze dne na den, jak Pán Bůh chtěl. V tom nevlídném roce ranila další bolest Markétino srdce: 22. března 1818 jí zemřela matka ve věku pouhých 60 let.

S jarem se začaly poměry lepší. Svítaly lepší časy. Markétě se činily návrhy, aby se znovu provdala, že děti najdou dobrého poručníka. Ale Markéta nechtěla. Byla pevně rozhodnuta věnovat se výchově tří synů sama a tak splnit vůli zemřelého muže. Poručník by jí mohl být v tak vážné záležitosti jen na překážku.

Markéta měla dar vychovávání. Byla zbožná, sama po všech stránkách bezúhonná. Všecko brala za správný konec. Přitom byla klidná, rozvážlivá, plná lásky a obětavosti, žena silné vůle a neochvějné statečnosti. Jeník později jako by jí „z oka vypadl“.

Nejmladší hoch nebyl od narození svatý. Měl své chyby a chybičky. Maminka mu nic neprominula a hned zkraje ho vedla přísně, i když laskavě. Netrpěla mu, aby si stavěl hlavu, jak ho k tomu vedla povaha. Ale ani mu povahu nelámala. Její snahou bylo udělat to tak, aby nakonec rád a dobrovolně poslouchal a naučil se sám ohýbat povahu. Až pak uvidí, že je hoch na dobré cestě a má sklon v dobrém ovlivňovat kamarády, bude ona první, kdo ho v tom bude podporovat. Bude jí jasné, že nejvíc prospěje člověku, když se bude sám zasazovat o dobro druhých.

Zajímavá matka! Pedagogický talent. Později o ní řekne učitelka mateřské školky v Castelnuovu, paní Saviová, že matka Markéta by zasluhovala titul „Královna křesťanských matek“. Zůstaňme ještě trochu ve škole tak veliké matky.

„Pamatujte, děti, že vás Pán Bůh vidí,“ připomínala jim, když je musela nechat samotné. „Pán Bůh vidí i tvé nejtajnější myšlenky,“ zdůrazňovala často. Když se dítě mělo někdy přiznat a ona se bála, že se uchýlí ke lži, raději mu hned připomenula, že jí sice může oklamat, ale Pána Boha neoklame. Tak bezděky vštěpovala dětem to, co řekl Bůh Abrahamovi: „Kráčej v mé přítomnosti a buď dokonalý.“ Její děti měly cítit to, co cítil Josef Egyptský, když byl pokoušen k zlému: „Jak bych mohl učinit toto zlé proti svému Bohu!“

Markéta živila víru v Boha Stvořitele ustavičně rozumným pohledem na okolní přírodu. Když byl hvězdný večer, vycházela s dětmi před stavení, ukazovala jim nebe a říkala: „Podívejte se. Ty hvězdy tam udělal Bůh. Když je tak krásná obloha, oč krásnější musí být nebe!“ Když se stahovala nad hlavami bouře, říkala: „Pán Bůh je mocný, nikdo se mu nemůže stavět na odpor.“ Když krupobití zničilo úrodu a lidé stáli bezmocně nad zkaženým dílem, učila děti: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, on je Pánem všeho. Všecko má svůj smysl. Pro hříšníky je to výstraha, aby se polepšili.“ Když byla naopak dobrá úroda, pobízela děti k vděčnosti: „Budme Pánu Bohu vděční. Dal nám náš každodenní chléb.“ Když

v zimě sedávali společně v teplé světnici, vedla stejnou řeč: „Jak je Pán Bůh dobrý! Máme všechno co potřebujeme. On se o nás opravdu stará jako otec. Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět' se jméno Tvé!“

Markéta dokázala ke každé věci a události udělat patřičný zbožný komentář. Věděla, že ve chvílích, kdy je dětská fantazie rozvířena, je dítě nejpřístupnější k spasitelnému ovlivnění. Od matky se Jeník naučil prožívat dobré i zlé věci ve světle víry a ve všem vidět milostivou Boží ruku. Byl mamince hluboce vděčný za to, co uložila v dětství do jeho duše.

Dokud byly děti malé, učila Markéta modlit se každého zvlášť. Tak Jeník, jen co byl schopen žvatlat, musel se učit, aby sedě mamince na klíně mohl se modlit s druhými. Večer se modlila celá rodina večerní modlitbu a ještě se přidával růženec. Jakmile povyrostl, hlídal Jeník sám večerní modlitbu a připomínal, že je už čas se pomodlit. Činil tak s opravdovou zbožností. Markéta také dbala, aby šly děti brzy k svatě zpovědi. V tom nedělali kněží žádné potíže. Vyzpovídala se sama, pak dítě doporučila knězi a čekala, až skončí. Tak to dělala, až se dítě osamostatnilo a samo si vykonávalo svatou zpověď. I to byl veliký přínos pro Jeníkovu mravní výchovu. Na mši svatou se šlo samozřejmě každou neděli. Chodilo se do Morialda, do kostelíka sv. Petra, kde byl kaplan, který kázal a trochu katechizoval. Do farního kostela to bylo dál. Tam se chodilo jen na větší příležitosti. Jeník dával pozor na kázání a doma rád vypravoval, co pan kaplan říkal.

Tak si Markéta pojistila vliv na děti. Hoši už byli velcí, měli třicet let, ale nebránili se, když se jich maminka bez obalu ptala, jestli byli u zpovědi a kdy a jak si plní křesťanské povinnosti. Platilo to i pro Jeníka, i když se už stal knězem. Někdy kázal v okolí Castelnua a přenocoval v Becchi. Později, když už byla matka u něho v Turíně, přicházival domů utrmácený, polomrtvý a hrozně potřeboval spánek, ale matka na to nedbala a připomenula mu: „Jestlipak ses už pomodlil?“ A syn, aby jí udělal radost, než ulehl, ujistil ji, že je všechno v pořádku. Maminka na to: „Víš, můžeš si studovat třeba latinu, můžeš číst učené knihy, ale

6 Poslušnost

V knize Prísloví čteme: „Už při hře dítě projeví, zda je upřímné a čisté. Napomínej syna! Udělá radost tvému srdci.“ Matka Markéta se řídila tímto napomenutím Ducha svatého. Bděla ustavičně nad chováním svých dětí a snažila se, aby jim nebyla její přítomnost nemilá nebo tíživá. Žila s dětmi a dovedla se snížit k jejich zájmům tak, že děti pak měly zájem o její přítomnost.

Markéta nechávala děti křičet a skákat po libosti. Ano, sama brala účast na jejich zábavě a vymýšlela jim nové způsoby, jak si hrát. Nechávala je vymluvit a s nevyčerpatelnou trpělivostí odpovídala na jejich dotazy. Tak mohla znát dokonale jejich nitro a opatrně řídit jejich jednání. Chlapcům se líbila matčina dobrota a báli se ji zarmoutit.

Děti rády slyší napínavá vypravování. V té době sem tam někde u zámožnějších lidí měli celé Písmo svaté nebo církevní dějiny či životopisy svatých. Markéta v mládí hodně pochytila od jednoho starého hospodáře v Capriigliu, který měl zvyk číst své rodině ve světnici nebo v létě na zápraží. Hodně si pamatovala a nyní to zužitkovala ve prospěch svých dětí. Zvláště ráda jim vypravovala o dětství Pána

tvá matka ví víc: Musíš se modlit, jinak ti to bude na nic.“ A byla šťastná, když viděla syna modlit se u postele na kolenu. Tu chodila po špičkách kolem něho, upravila mu postel a když syn vstal od modlitby, udělala mu křížek na čelo a tiše odešla do své komůrky. Někomu se to může zdát upřílišněné, ale matka Markéta měla svůj rozum. Nebyl to nátlak, nýbrž projev lásky. Tak se to pocítovalo. A ona sama přitom cítila radost, že je dětem stále tím, čím jim byla, když byly malé. Léta utíkala, ale neutíkaly radosti mladých let. Dobrá maminka si leckdy musela tajně utřít slzu z oka, když rozjímala o svém štěstí.

Markéta měla ještě jiné výchovné prostředky. Mimo uvedené nadpřirozené prostředky si vážila nejvíc práce. Nevěděla ráda, když děti zahálely. Již v útlém dětství je všechny zaměstnávala maličkými úkoly, jak na ně stačily jejich síly. Každý měl tak příležitost cvičit se v zručnosti i v radosti, že něco dovede. I hra je dětská práce a maminka byla ráda, když si děti rozumně hrály. Tak se střídalo příjemné s nepříjemným a děti se učily smyslu nejen pro zábavu, ale i pro povinnost. Přitom Markéta dbala, aby při hře nepřišly děti k nějaké úhoně těla nebo duše. Příznačné je, co o tom vypravoval sám Don Bosco.

Když byl dítětem, zalíbila se mu hra na vsi u chlapců velmi oblíbená. Kluci rádi „tloukli špačka“. Udělali si ze dřeva tlustý, na koncích zašpičatělý špalík a snažili se jej úderem odpálit, aby letěl. Úkolem druhé strany bylo špačka holí v letu zarazit a novým odpálením ho vrátit co nejdále zpět. Byla to hra vyžadující postřeh, ale i nebezpečná. Jeník přišel nejednou domů s modřinou nebo i se zkrvavenou hlavou. Maminka ho kárala, proč si chodí hrát s takovými divochy, že jistě přijde o oko nebo si způsobí jiný úraz. Jeník to uznával, ale byl nerad. Měl i námitky, jednu opravdu pádnou: „Maminko, když já jsem mezi kluky, tak se nehádají, neperou a neříkají škaredá slova.“ Tu dobrá Markéta zaváhala. Věděla, že je to pravda. Jeník už jako dítě ostatním imponoval a stavěl se v jejich čelo. Kde se to v něm bere? Přemýšlela. Ve strachu, aby tento dobrý rys nějak nenarušila, pustila obvykle hoča zase ven, jen mu napřed nakázala, aby byl opatrný na sebe i na druhé.

Ježíše a zdůrazňovala jeho poslušnost. Chlapci si také zvykali. Matka jim to usnadňovala. Přinést dříví, doběhnout pro trávu nebo poklidit ve chlévě, to bylo pro ně samozřejmou povinností.

Matka u nich docílila i tak vzácné věci, že bez jejího dovolení nikam nešli a když už, tak o tom řekli mamince dodatečně. Přišli kamarádi? Prosili o dovolení, aby směli jít ven. Maminka ráda dovolila, už proto, aby se nebáli poprosit. Někdy musela říci ne. Chlapci ale cítili, že to není její svévole, že k tomu má správný důvod. Nebylo jim to třeba po chuti, ale nezlobili se proto na matku. Někdy je i někdo schválně škádlil a naváděl, aby něco udělali proti její vůli. Hoši ji však nechtěli zarmoutit.

Markétini synové poslouchali z lásky a tak si mohla být jimi jista, i když se musela vzdát na delší dobu. Stačilo jim říci, že v její nepřítomnosti poroučí babička a mohla si být jista, že se nic nestane.

I odměna hrála v její výchově velkou úlohu. Raději odměňovala než trestala. Ve čtvrtek chodívala do Castelnua na trh. Potřebovala sem tam prodat slepici nebo pár vajčiček,

a to musela nechat hochy doma samotné se starou nemocnou ženou. Předem ale už věděla, co bude při jejím návratu. Chlapci seděli trpělivě na kopci a vyhlíželi ji. A jen se maminka objevila u cestičky vedoucí nahoru k stavení, už jí letěli o závod naproti. A hned: „Maminko, přinesla jste nám požehnaný chléb?“ „Počkejte, počkejte, neporazte mě!“ na to Markéta. „Napřed pojďme domů a povíte mi, jak jste se měli.“ A šli. Maminka dovedla jaksepatří zpovídat. Hoši to znali a ochotně odpovídali na všechny její dotazy tak, že

7 Napravování

Nebudme snílci a nemysleme si, že Markétini hoši byli andělé. Nebyli. I jim někdy narůstaly růžky a bylo třeba jim je srážet. Markéta nebyla jen jemná a laskavá. Když bylo třeba, dovedla být i silná a přísná. Hoši museli vědět, že v případě neposlušnosti bude následovat trest. I u Bosků stála v koutě rákoska, připravená zasáhnout, kdyby toho bylo zapotřebí. Byl to spíš symbol pravomoci trestat nezbedníky, kdyby se nechtěli polepšit. Matka dávala přednost trestům účinnějším, které má k dispozici jen milující srdce. Někjaký příklad:

Jeník a Josífek přiběhli určení domů a měli hroznou žízeň. Maminka je nechala trochu zchladnout a pak jim přinesla džbán pitné vody. Dala pít staršímu Josífkovi, ale Jeníka se to dotklo. Zakabonil se. Maminka nic. Když se starší syn napil, odnesla nádobu a postavila ji na její místo. „Maminko, mně nedáte pít?“ „Jakže, ty máš také žízeň? Já myslela, že ne. Tak pojď, dám ti také.“ Jeník hned pochopil a prosil maminku za odpuštění. Lekce byla silnější než polhalek.

Jeník byl vůbec povaha samý oheň. Někdy se neovládl. Jednou byl zvlášť umíněný. „Tak víš co, Jeníku? Přines mi tam ten prut!“ Jeník zůstal stát. „Tak si pospěš, dones mi ho!“ „A proč ho chcete?“ „No, jen tak...“ „Já vím, vy mě chcete vyplatit.“ „Když si to zasloužíš...“ To stačilo. „Já už to neudělám,“ sliboval hoch. Věděl, co bude následovat. Maminka si ho přitiskla na srdce a měkce řekla: „Tak přece, Jeníku, nebudeš mě nutit, abych tě bila!“ „Nebudu, maminko.“

Josífek, když byl ještě malý capart, pokoušel se někdy trucovat. Marně. Maminka ho pěkně chytla. Kluk sebou bouchl o zem a křičel a maminka zůstala klidná. Pěkně ho držela za ruku, nebila ho, ale měla k němu řeč: „Podívej se, já jsem silnější než ty, to přece vidíš. Budu tě držet tak dlouho, až přestaneš. Když přestaneš, pustím tě, když nepřestaneš, budeš tu ležet třeba do rána. Ale pamatuj si, že neposlušné děti se nelíbí Pánu Bohu a Pán Bůh je ještě silnější než já. Jemu bych ani já neutekla.“ Josífek měl asi rád teologické argumenty a brzy se utišil. Maminka se vůbec nic nerozčilovala. Usmívala se. Skončilo to čestnou kapitulací v jejím náručí.

Což u vlastních dětí to měla Markéta celkem lehké. Horší to bylo u nevlastního Toníka. Ten měl už svých deset let, když se tatínek podruhé oženil a když přišli na svět nevlastní bratříčci, neměl z toho žádnou radost. Každé pohlázení, které jim otec věnoval, se ho bolestně dotýkalo a budilo v něm nelásku k nim. Ještě hůř bylo, když otec zemřel. Toník si vtloukl do hlavy, že kvůli nevlastním bratrům

8 Babička

Jestliže se Markétě podařilo naučit své děti vzorné poslušnosti, nebylo to jenom ovocem jejich slov. Více platil její

matka měla brzy úplný obraz celého dne bez obavy, že by jí něco zatajili. Usmívala se, chválila, sem tam opravila i trochu pokárala, ale to bylo jen tak, spíš jako ponaučení pro podruhé. Než se kdo nadál, vytáhla požehnaný chléb, kluci se na něj vrhli a skřúpali jej. To byla její vlastnost, tak si to zavedla v rodině. Děti věděly, že je maminka nenechá ani na chvíli bez dohledu. Nevadilo jim to. Bylo to tak vždycky a ani jim nenapadlo, že by to mohlo být jinak.

dostane jen jednu třetinu majetku. Jinak to nebyl zlý hoch, ale nešťastná souhra okolností způsobila, že neměl nevlastní matku v lásce. Jeho vzdor věkem rostl a Markéta nebyla s to přemoci jej vlídností a láskou. Nešlo to. Musela se denně cvičit v hrdinské trpělivosti, chtěla-li v domácnosti udržet jakžtakž pokoj a mír.

Toník se někdy opovážil bít bratříčky. Markéta měla co dělat, aby je vytrhla z jeho rukou. Tu se v ní bouřila krev a měla co dělat, aby se opanovala. Ale dokázala to. Nikdy Toníkovi nedala ani pohlavek. Jediné, co mohla, bylo to, že po každé bouři se stáhla do sebe a s Toníkem nemluvila. Toník po nějakém čase obyčejně povolil a sám začal mluvit: „Co máte?“ „Co bych měla? To ty víš lépe než já.“ „Ale oni...“ „Podívej Toníku, já ještě nejsem klidná, nech mě, zítra už budu jistě zase v náladě a můžeme si pohovořit.“ Druhý den Toník přišel, ale: „Když oni začali...“ „Toníku, já vím, jste kluci, jeden za osmnáct, druhý za dvacet bez dvou, ale ty jsi přece starší. Mohli ti ukřivdit, ale myslíš, že ty jsi bez viny? Je to správné hned se mstít? Já myslím, že bys měl být poctivý a přiznat si, že máš také vinu.“ Hoch byl přemožen a také odprosil. Markéta mu ráda vrátila svou lásku. Opravdu nechtěla dělat rozdíl mezi ním a svými dětmi.

Ani k němu nebyla slabošská. Nechápe-li nyní, třeba pochopí, až bude mít vlastní děti. Stalo se, že se Toník zase jednou vrhl na sourozence a natloukl jim. Markéta byla zticha až do večera. Při večerní modlitbě, která se konala společně, Toník klečel stranou a byl celý zamračený. Markéta byla klidná. Když se modlili Otčenáš, a přišli k slovům „odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“, náhle zvolala: „Toníku nelži!“ Hoch zvedl hlavu: „Copak já lžu? Vždyť se modlím.“ „Modlíš se, ale neříkáš pravdu. Říkáš Pánu Bohu, že odpouštíš svým viníkům a to není pravda. Zamysli se nad tím a uvidíš, že taková modlitba se nemůže Pánu Bohu líbit.“

Přišly i horší chvíle. Někdy se Toník zapomněl tak dalece, že se málem vrhl na Markétu. Uklouzlo mu i slovo „macecha“. Markéta mu mohla nabančit, ale neudělala to. Nechala vzteklost být a když se uklidnil, teprve mu řekla, co si myslí o takovém jednání. Byla to statečná žena. Prý nikdy nenabila ani Antonínovi ani svým dětem. To je co říct!

Jeník odpozoroval od maminky její způsoby a později o nich mnoho přemýšlel. Uvědomil si sílu křesťanské lásky ve výchově a dal jí přednost před násilím. Matka Markéta se tak, aniž to věděla, stala inspirátorkou Don Boskova výchovného systému a jako taková přešla do dějin křesťanského vychovatelství.

příklad. Manžel jí před smrtí odkázal také svou matku. Byla to žena už stará, trvale nemocná. Buď seděla na židli, nebo

byla v posteli. Ale nezhálela. Odmalička pracovala a taková byla doposledka. Pospravila punčochy, pozašívala prádlo a šatstvo, i uvařila nebo zametla. Nesnášela, aby v domácnosti byla špína. Byla Markétě přes svou celkovou nemocnost dobrou pomocnicí.

Markéta se dívala na babičku jako na hlavu rodiny. Měla k ní úctu jako k vlastní matce a radila se s ní. Také se jí ochotně podřídila, když občas měla jiný názor. Kde jí mohla udělat úsluhu, udělala to. Často usedla k ní na postel a povídala si s ní. Nešla do města, aniž jí přinesla nějakou maličkost na zub. I děti tak vedla a přikazovala jim, aby poslouchaly babičku jako ji. Nikdy nebrala děti pod ochranu, když na ně babička žalovala nebo je musela potrestat. Věděla, že babička je spravedlivá a zbytečně netrestá.

9 Čistota – uvážlivost – sebezápor

Markéta nedbala jen o čistotu duše. Stejně dbala o zevnějšík dětí. Chudoba ano, špína ne! Zvláště v neděli musely děti pěkně vypadat. To si je nastrojila, vlasy jim učesala a ještě je třeba podvázala stužkou. Do kostela šla s nimi. Lidé se ohlíželi a chválili: „Markéto, ty máš chlapce jako anděly.“ Dělal jí to dobře. Do kostela chodil také starý Jakub, snad nejstarší občan Morialda. Vlasy měl spletené do starosvětského copánku s pěknou stuhou. Toho chlapci obdivovali a ptali se maminky, kdy budou mít také takové copánky. Maminka se smála: „Nikdy. Vám stačí, když budete mít hezké kučery, jak vám je dal Pán Bůh.“ A přidala poučení: „Víte proč chci, abyste byli v neděli pěkně oblečení? Abyste cítili, že je den Páně. V neděli máme mít radost z toho, že jsme Boží děti. Ale pyšnit se nemáme. Lidé třeba řeknou, že jste jako andělci, ale to je vedlejší. Důležité je, abyste byli jako andělé před Pánem Bohem. Hned to dokažte skutkem. V kostele se pěkně pozehejte, hezky poklekněte a buďte klidní. Dávejte pozor, ať vám nic neujde. Pán Ježíš je ve svatostánku a pozoruje vás.“

Markétin nejmladší chlapec byl až do pozdního stáří dbalý, aby vždy chodil čistě oblečen. Byl chudý a také oblek měl chudý. Musel být však čistý. Jeho klerika ho provázela do různého prostředí, do ministerských paláců, ano až k papeži, ale nemusel se za ni stydět. Jeho zevnějšík zrcadlil vždy jeho nitro.

Matka dbala také na to, aby hoši jednali vždy uvážlivě. Považovala to za důležité pro život. Jednou Jeník jako malý hoch lezl pro něco na polici a nešťastnou náhodou shodil nádobu s olejem na zem. Rozbila se a olej se roztekl po podlaze. Marně se snažil zhladit stopy po neštěstí. Byl z toho i sám nešťastný. Maminka byla ve městě a Jeník přemýšlel, jak to zaonačit, aby záležitost měla dobrý konec. Uřízl si prut. Pěkně ho ozdobně oloupal, přidělal mu fábor a čekal. Když se matka objevila na cestě, šel jí naproti a hned s úsměvem, který však nebyl docela klidný, řekl: „Maminco, tady máte prut.“ „Copak? Tys něco provedl?“ „Provedl.“

10 Formování Povahy

Zdálo by se, že jde o drobné zábavné historky, ale není tomu tak. Když Don Bosco vzpomínal na různé příběhy z mládí, vždycky mu tanulo na mysli, co z toho měl pro utváření své povahy a celého charakteru. Třeba taková maličkost:

Bylo mu asi pět let. S Josífkem vedli na pastvu hejno kohoutků, určených k prodeji. Šel tudy nějaký chytrák a když viděl dva hloupé kluky, usmyslil si, že je o jednoho kohoutka

Tato pěkná domácí shoda byla potřebná, protože na Markétě leželo břemeno celé domácnosti i malého hospodářství. Sama s mužnou statečností vykonávala práce nejen ženské, ale i takové, které dělají obvykle muži. Pravda, její bratr Michal byl ochoten přijít zorat, osít nebo posekat, ale pokaždé také nemohl. Tehdy vzala Markéta pluh, zapřáhla kravku a jela sama orat. I kosou se dovedla ohánět. Když zabrała, mužští jí ani nestačili. Toník pomáhal jen málo, a tak byla Markéta někdy celý den z domu a byla ráda, že ji babička zastala.

Tento vztah k babičce a naopak byl pro Jeníka velikou školou. Je těžké sladit různé povahy, tísnící se na malém místě. Jenom vzájemná úcta to může dokázat.

A Jeník jí vypověděl své neštěstí. Maminka nedělala žádný křik. Byla ráda, že to nebylo z uličnictví, ale hned mu udělala kázání o tom, jak má člověk každý krok napřed zvážít, protože zbrkllost může nadělat mnoho škody. Později se Jeník dostane do různých situací, kdy bude třeba hodně diplomatického taktu. Bude ale stále svůj: opatrný jako had, bezelstný jako holubice, jak to doporučuje Kristus Pán. K nepřátelům půjde vždy s nazdobeným prutem. Odzbrojí je svou upřímností, takže mu nebudou škodit.

Ještě k jednomu vedla Markéta své syny. K sebekázní. Sama nebyla změkčilá a nechtěla, aby byly změkčilé její děti. Vychovávala je k tomu, aby hodně snesly. Také otužovala děti tělesně. Když byl Jeník mladým knězem, bylo mu hračkou vyjít z Turína ve dvě odpoledne a přijít domů večer v osm po šestihodinovém pochodu.

V Becchi byl k snídani vždy jen suchý chléb. Ne, že by nic nebylo k němu, ale aby si hoši zvykli. Podobně tomu bylo se spánkem. Spalo se na tvrdém slamníku. Když byl Jeník bohoslovcem a přinesl si jednou na prázdniny měkkou matraci, maminka se tomu podivila a přemluvila ho, aby ji schoval a spal jako dřív na tvrdém. „To ti nikdy nebude v životě škodit, když si zvykneš na nepohodlí.“ Také chtěla, aby si hoši nezvykali na dlouhé spaní. Ráno se vstávalo s východem slunce, někdy se přerušoval i noční spánek, když toho bylo třeba. Jeník byl od mládí zvyklý málo spát a hodně dělat. Maminka říkala: „Kdo chytá ryby a spí, nic nechytí.“ Někdy bylo spánku opravdu málo a maminka to chápala. „Jdi si trochu odpočinout a polož si hlavu!“ říkala. Hoch věděl, co to znamená. Sedl si na lavici, hlavu si opřel o zeď nebo si ji položil na chvíli na stůl na podloženou ruku. Markéta měla i k tomu komentář: „Vidíš, život je krátký. Není dobré zaspát příležitost ke konání dobrého. Každá minuta, kterou si můžeme utrhnout ze spánku pro dobré dílo, bude odměněna.“

Ještě uvidíme, jak Don Bosco dovedl využít času. Základ k tomu měl od matky. Ta ho učila nezhálet.

připraví. „Nemohli byste mi jednoho kohoutka prodat?“ ptal se. „Dobře zaplatím, celých 5 soldů.“ Klukům se pět soldů zdálo hodně. Nerozuměli ještě penězům. A tak milého kohoutka prodali a utíkali se mamince pochlubit, jak dobře pořídili. Maminka spráskla ruce: „Ale děti, zbláznili jste se? Vždyť ten kohout stojí čtyři liry!“

Chlapci se zarazili. Jen co popadli dech, vyrazili ze stavení a za zlodějem. Matka na ně marně volala – neslyšeli. To jim ani nenapadlo, že teď celé hejno nechali bez dozoru. Markéta tedy šla a s pomocí souseda zahнала kohoutky do kurníku. Ten člověk byl už samozřejmě pryč. Pospíšil si, aby zmizel. Horší bylo, že když se hoši vraceli z honičky, bylo na pastvě jako po vyměření. Všichni kohoutci byli pryč. Utíkali domů s pláčem přiznat se, že pozbyli všechny kohoutky. Maminka jim nenadávala. Sedla si s nimi a udělala jim hezké kázáníčko o tom, že se mají napřed vždycky poradit a neprodávat kohoutka za pět soldů, a za druhé: nepropadat panice, protože jedna škoda by se mohla klidně proměnit v další škodu, ještě větší.

Kohoutí historie tím však ještě neskončila. Několik dní nato Jeník pásl sám kohoutky. Tu si všiml, že mu jeden schází. Kam se jen propadl? Vždyť tu ještě před chvílí byl! A už si všiml nějakého člověka, který tudy šel jakoby nic. Jeník byl hned hotov s úsudkem. Kohoutek je pryč, nikdo jiný zde nebyl, tak ho ten člověk ukradl. A už běžel za ním, aby mu vrátil kohoutka. Muž se na něj osopil, co si to myslí, on přece není žádný zloděj. Ale Jeník zle dotíral: „Pane, vy jste ho ukradl, já to vím. Dejte ho zpátky, nebo budu křičet!“ To pomohlo. Chlap šel za křoví a vytáhl milého kohoutka z pytle. „Abys věděl, já jsem tě chtěl jenom pozlobit, a proto jsem ti ho schoval.“ Kohoutek putoval zase mezi ostatní do hejna a ten člověk pospíchal k lesu, kde se rychle ztratil.

Jeník přišel domů jako vítěz a všem vypravoval, jak přemohl zloděje. Maminka jen poslouchala, ale žádná chvála! „Dobrá, dobrá, ale dejme tomu, že to ten člověk opravdu neudělal. Myslíš, že je dobré hned každému říkat do očí, že je zloděj?“ „Já jsem to věděl určitě,“ hájil se hoch. „Možná máš pravdu, ale také je pravda, že on jen šel kolem a někdo jiný mohl být schovaný za keřem a udělat to. Já bych se neodvážila jen tak bez jasného důkazu obvinít někoho z krádeže. To bych byla raději na škodě, věř mi to.“ „Tak jsem udělal špatně?“ „Já neříkám, ale radím ti, abys byl vždycky moc opatrný, než o někom řekneš, že je zlý. Považ: mohl tě něčím udeřit a utéci, ne? A vůbec je lepší nedělat si z lidí nepřátele. Ani tehdy, když máme pravdu. Uvidíš v životě, že je to tak.“

To neznamená, že Markéta učila děti zbabělosti. Naopak. Stalo se jindy, v době vinobraní. Urodilo se jenom málo hroznů a ještě se kradlo. Lidé v době zrání drželi hlídky, aby o to málo, co jim Pán Bůh nadělil, nepřišli. I Boskovi si museli dávat pozor na malou viničku na stráni. Jednoho

11 Lidé urození a neurození

Zatímco na piemontském venkově na zapadlé samotě vyrůstal budoucí apoštol mládeže, mocní tohoto světa v Turíně utvářeli politiku sardského království. Viktor Emanuel I. byl osobně zbožný, spravedlivý a smýšlel jako pravověrný katolík. Měl však kolem sebe všelijaké zlé duchy. Tak ministerský předseda hrabě Peiretti, který byl jistý čas vyslancem v Římě, razil zásadu: „Všecko, v co skládá Řím naději, musí být pro nás předmětem obav a musíme to odmítat.“ Proto ani královské počínání nebylo vždycky docela v souladu s jeho vyznáním. Tak dával svým vyslancům při Svätém stolci pokyny spíš protipapežské a v politice se vázal na velké evropské mocnosti, z nichž se každá honila za svým prospěchem a církev jí byla to poslední. Nic divného, že

dne viděla Markéta nějakého člověka, jak si podezřele vykračoval úvozem a pořád jako by si obhlížel situaci. Že ten člověk má v úmyslu otrhat v noci víno! Tu noc se šlo „vartovat“. Matka poučila chlapce, jak se mají chovat. Být zticha. Až by jim dala pokyn, mají ze všech sil křičet: „Zloděj!“ Nic jiného. Měla pravdu. Už brzy po setmění se vynořila nějaká postava z lesa a hned k vinici. Chvíli se rozhlížela a již první hrozen putoval do koše. V tu chvíli zazněl pokřik: „Zloděj, zloděj! Chyťte ho! Chyťte ho!“ Takoví tři kluci už něco dokážou. Řvali jako najatí. A chlap se mohl přerazit, jak letěl ze stráně a pryč. Matka byla ráda. „Vidíte,“ poučovala děti, „i bez pušek je možné zahnat nepřítele na útěk. Stačí mu nahnat strach.“

Boskovi hoši rostli nebojácní. S odvahou se u nich snoubila rozvaha. U Jeníka to vyniklo při jiné události. To už mu bylo o několik roků víc. Maminka musela v září do Capriaglia k svým z rodiny pomoci s vinobraním. Jeník šel s ní. Dědeček, strýčkové a tetičky, všichni je rádi viděli. Udělal se kus práce. Také bylo dost a dost vyprávění. V září jsou totiž už kratší dny, a tak se při louči držely večer černé hodinky. Mluvílo se o všeličems i sem tam nějaká hrůzostrašná historika přišla na přetřes. Markéta to sice nedělávala, ale braň lidem, aby mlčeli! Jednoho večera se stalo něco podivného. Místnost, kde seděli, měla jen prkenný strop a nahoru vedly dřevěné schody. Nad nimi byla půda. Najednou nahoře cosi bouchlo. Pak bylo slyšet zvuk jako by se někdo šoural z jednoho rohu do druhého. A zase zpátky. Lidem bylo dole úzko. Co to jen může být? Zloděj? Či opravdu strašidlo? Všichni seděli němí a poslouchali. Jediný Jeník prohlásil, že se tam půjde podívat. Všichni ho zrazovali. Co kdyby tam někdo byl! Ale on si nedal říct. Vzal světlo a hned po schodech nahoru. Otevřel poklop a posvít si na půdu. Ti méně ustrašení stáli na schodech pod ním. „Půda je prázdná, nikoho nevidím,“ hlásil dolů. Vtom se však něco proti němu hnulo. Řešeto! Chodící řešeto! A sunulo se zrovna proti němu. Jeník však neucouvl. Než se kdo nadál, byl na půdě a sáhl pod řešeto. Ozval se zoufalý křik slepice, kterou už Jeník držel za křídlo a se smíchem ji nesl dolů do světnice. Chudák slípka! Nějak se dostala na půdičku a tam na ni padlo řešeto, opřené o komín. Kdovíjak dlouho tam byla uvězněna. Až teď se dala na večerní procházku se zrádnou klecí na zádech. Bylo z toho hodně smíchu a u Occhienů se dlouho vypravovalo o tom, jak Jeník chytl strašidlo. Pro něj to bylo příznačné. On nikdy netrpěl na pověry, jak je tomu často u prostých venkovských lidí. Také o to měla nemalou zásluhu jeho moudrá matka.

se v turínských palácích scházeli italští vyslanci a vyslanci Francie, Španělska a Bavorska a kuli tam pikle, které v roce 1821 vedly k výbuchu revoluce, za které Viktor Emanuel I. „dobrovolně“ složil korunu a postoupil ji Karlu Felixovi.

Zdrojem proticírkevních nálad byla především turínská univerzita, kde byla zavedena stolice pro církevní právo. Ve skutečnosti však učila právu proticírkevnímu. Tak v roce 1822 v Castelnovu d’Asti, jako všude jinde, musel pan děkan Sismondo se vším duchovenstvem svého obvodu v přítomnosti starosty a jednoho radního přísahat před oltářem věrnost novému králi. Bohužel sám papež dal králi na jeho žádost toto dovolení čistě v naději, že toho nebude zneužito. Papež měl již své zkušenosti a také jiní biskupové, např.

fossánský monsignor Frasoni, pozdější arcibiskup turínský. Už tehdy říkal: „Jdeme vstříc zlým časům.“ I král Karlo Felix byl osobně dobrý, ale jeho rádci se dožadovali stále nových ústupků od církve, až přešli k žádostem, které jasné ukazovaly, kam míří. Roku 1824 obnovili takzvané regium placet a žádali, aby biskupové neuveřejňovali žádné pastýřské listy bez královského schválení. Když se král snažil uvést věc na správnou míru, aspoň zakazovali tiskařům církevní dokumenty tisknout.

V těch letech vyrůstal Jeník Bosco v pasáka. Doma měli kravku, a ta se stala jeho každodenním údělem. Jak ráno vstal, musel s ní na pastvu. Kravka měla za rohy uvázaný provaz a šla poslušně na pastvisko nedaleko jejich chaloupky. Jeník nebyl sám, pásli tam ještě dva, tři jiní hoši ze samot. Někteří na něj později vzpomínali s úctou a s obdivem.

Jan Filipello už tehdy říkal Boskovic pasáčkovi, že to někam dotáhne. A on nadšeně přitakával: „To bych chtěl.“ Secondo Mata (strýc pozdějšího salesiána dona Seconda

12 Školák

Každý ze tří synů, které zanechal František Markéty, měl jinou povahu. Toník byl spíš hrubé povahy. Rád rozkazoval a nerad se podřizoval. Chlapská povaha. Chodil do školy. Naučil se trochu číst a psát, ale vždycky říkal, že do školy nechodil. Měl pravdu. Nerad se učil a víc mu seděla tělesná práce na poli.

Josífek měl povahu mírnou. Byl klidný, hodný, trpělivý a uvážlivý. Zůstal později při hospodářství, ale stejně by se byl dobře uplatnil jako obchodník nebo jinde, kde je třeba víc myslet. Měl pozorovací talent a šel do hloubky.

Nejmladší Jeník byl povahy výbušné, vznětlivé a nerad se podroboval. Musel vynakládat veliké úsilí, aby se krotil. Moc nemluvil. Byl spíš vážný, zato hodně přemýšlel. Pozoroval lidi a dělal si o nich věčné úsudky. Byl veselý, ale nedovedl se hlučně smát. Dovedl vládnout svým projevům. Byl velmi nadaný a hravě přišel všemu na kloub. Vůli měl neobvykle houževnatou a nelekal se překážek. Náboženská výchova matčina mu pomohla usměrnit všechny povahové rysy k dobrému. Po stránce tělesné byl střední postavy, mrštný a ve tváři vzhledný. Měl oválnou tvář vroubenou kučerami. Čelo vysoké a jasné. Nos měl rovnoměrný a kolem rtů stále pohrával milý úsměv. Oči měl spíše tmavé, pronikavý pohled a snadno vyjadřoval očima stav svého nitra. Vlasy měl husté, plavé, spíš do tmava, stejně tak obočí. Tak nějak ho líčí jeho současníci z mládí.

Poměr Antonína k mladším sourozencům byl stále napjatý, kdežto Josífek s Jeníkem se měli velice rádi a dobře si rozuměli. Roku 1823 bylo Jeníkovi osm let. Matka by ho byla ráda posílala do castelnuovské školy, kde se děti učily číst, psát, sečítat, násobit a dělit a také trochu italské mluvnici a katechismu. Potíž byla v tom, že jejich samota byla od městečka vzdálena 5 kilometrů a že by to zatížilo domácí rozpočet. Musela by najít v Castelnuovu byt a platit další výlohy na knihy a školní potřeby. Zmínila se o tom Antonínovi, ale ten zahučel: „Có, do školy? Ať vezme raději lopatu jako já. To mu víc prospěje než učení.“ Antonínovi bylo již dvacet let. Matka namítala, že on také přece chodil do školy a Josífek se také naučil číst a psát. Syn však opáčil: „Jenže byste ho chtěla mít něčím vyšším a to by stálo peníze!“

Markéta byla žena spravedlivá. Ačkoli si Toník nezasloužil její důvěru, přece jen ho jako nejstaršího respektovala

Marcisia) vzpomínal s dojetím, jak si s ním Jeník vyměňoval chleba. Sám byl pasákem u jedněch lidí a dostával na pastvu s sebou skrojek černého, kdežto Jeník si nosil z domu chléb bílý. Ale říkal, aby si to s ním vyměnil, že jemu chutná víc černý. Dva roky si takto vyměňovali chléb. Až později svitlo tehdy ještě naivnímu chlapci, že to Jeník dělal úmyslně, aby chudší měl něco lepšího na zub.

Oba tito Jeníkovi stárníci později svorně svědčili, že byli vždy Jeníkem nadšeni, jak se správně choval. Byl také zbožný, a jak! Když v poledne zaznělo z morialdské kaple klekání, vždy uctivě smekl čepici, poklekl a pomodlil se Anděl Páně, jak to dělali v rodině. Ano, zpíval s nimi zbožné písničky. Jeníkova teta Mariánka později dokonce o svém synovci tvrdila, že prý se mu na pastvě zjevovala Panna Maria. Don Bosco nikdy nic takového neříkal a jde patrně o zbožnou fantazii. Kdyby však nic jiného, aspoň z toho plyne jedno: Jeník byl vzorný hoch a opravdu zbožný.

a nechtěla se s ním dostávat do konfliktů. Aby nerušila křehký domácí klid, ustoupila od úmyslu opatřit nejmladšímu učení s pobyt v Castelnuovu. Přesto byla pevně rozhodnuta opatřit mu to třeba oklikou.

V srpnu 1823 zněly hrany ze všech kostelních věží. Oznamovaly smrt Svatého otce Pia VII. Jen uplynulo několik týdnů a církev se zase radovala ze zvolení nového papeže Lva XII. Piemont vynikal úctou k papežům. Téměř v každé rodině měli obraz vládnoucího papeže a v mnohých zámožnějších měli Pia VII. také vyšítoho na dečkách. Tak byl sympatický pro své utrpení. Tyto věci nemohly zůstat bez ozvěny v srdci přemítavého chlapce, jakým byl Jeník.

Přišel podzim. Markéta se vrátila k svému úmyslu a po poradě s Antonínem rozhodla, že Jeník bude přes zimu chodit do školy v Caprigliu, aby se naučil aspoň číst a psát. Učil tam kaplan Josef Lacqua, kněz opravdu zbožný. Šla to tedy vyřídít, ale velebný pán nechtěl. Prý není povinen přijímat děti z jiných obcí. Ať si jdou do Castelnuova. Markéty se to velmi dotklo, ale co měla dělat? Naštěstí jí někdo poradil, aby se obrátila na jednoho sedláka. Ten umí dobře číst i psát. Mohl by vzít chlapce do učení. Tak se stalo, že Jeník chodil v zimě 1823–1824 do Capriglia a pěkně mu to šlo. Ten člověk se později chlubil, že byl Donu Boskovi prvním učitelem.

Pak zasáhla sama Boží Prozřetelnost. Donu Lacquovi zemřela hospodyně a tu šla k němu do služby Markétina sestra Mariánka. Postarala se již, aby velebný pán změkl a přijal synovce do své školy. Nejen to. Don Lacqua za to nic nechtěl, takže se i ušetřilo a Toník nemohl nic namítat. Tak tetička Mariánka otevřela Jeníkovi cestu k obecnému vzdělání. Donu Lacquovi dosloužila k smrti a zůstala svobodná. Na stará kolena vstoupila do Don Boskovy oratoře a tam zemřela. Pracovala pro jeho hochy se stejnou láskou jako její sestra Markéta.

Jeník chodil do Capriglia jako domů. Vždyť tam chodil k tetě a k strýcům. Ale neměl to lehké. I do Capriglia to bylo 4 km a bylo třeba je dělat každý den za každého počasí. Škola začínala hned po Všech svatých a končila nejpozději na svátek Zvěstování Panny Marie 25. března. Moc pěkného počasí tedy cestou neužil. Jeho štěstím bylo, že pan kaplan se mu nyní skutečně věnoval. Když viděl jeho zbožnost,

dával mu dobré rady z duchovního života, a tak si Jeník záhy osvojil i pravidla křesťanské praxe. Zpočátku měl mezi dětmi potíže. Přece jen vyrostl na samotě. Smáli se mu, ale on to klidně snášel. Tak později dosvědčoval jeho bratránek Antonín Occhiena, který s ním seděl v lavici. Jeník se prý už tehdy vědomě a dobrovolně cvičil v křesťanském sebezapírání.

Přes zimu toho školního roku 1824–1825 udělal Jeník kus poctivé práce. Hlavně se naučil dobře číst. S jarem musel všeho nechat a chodit na pole. Žízeň po vědění ho však už neopustila. Kde mohl, opatroval si knížky a četl. Někdy i při obědě si sedl stranou a měl knihu otevřenou před sebou. Katechismus se mu stal neodmyslitelným průvodcem. Četl si v něm i na pastvě. Pak přišel podzim a přihlásila se zima. Bohužel tentokrát nemohl nastoupit v Caprigliu. Toník nesl s rostoucí nelibostí, že bratr přilnul ke knihám a rád by ho byl z této nemoci vyléčil. Marně se Markéta zmiňovala o škole. Toník byl nepovolený, a tak Jeník mohl jen úkradkem využít různých pochůzek k příbuzným, aby se setkal s donem Lacquou a dal si něco vysvětlit nebo aby si vypůjčil knihu. Bylo to pro něj pravé mučednictví.

13 Komediant

Autorita Boskovic pasáčka ještě vzrostla, když se u něho projevil komediantské nadání. Jeník si náhle uvědomil, že se snadněji stává pánem druhých, když je dovede uchvátit něčím, co oni nedovedou. I začal horlivě chodit po poutích a tam vždy zašel ke komediantům a pozoroval jejich kousky. Líbily se mu. Ti lidé uměli věci, nad kterými zůstával stát rozum. Hotoví kejklíři! Ale Jeník dobře věděl, že je to jen zručnost a úporně přemýšlel, až jim odpozoroval nejedno jejich tajemství. Pak přišel za maminkou se zcela určitým plánem. Bude dělat kouzla, aby mohl své kamarády snadněji učit a vést je k dobrému. Maminka v tom neviděla nic zlého. Dokonce syna obdivovala, že tak dobře smýšlí. Jenom mu řekla, že rekvizity stojí hodně peněz a ona mu nemůže nic dát. „Nestarejte se maminko, já si pomohu.“

Někomu by se mohlo zdát podivné, že matka jako Markéta mohla dát chlapci takové dovolení. Tu třeba podotknout, že tehdejší lidé byli prostší a i tehdejší komedianti byli obyčejní lidé, někdy i zbožní. Tehdy faráři měli dozor nad zábavami a nebylo takové nebezpečí nekázně jako dnes. Komédie byla nevinnou zábavou a lidé se potřebovali pobavit. Podivné je, jak mohl mít chlapec devíti–desítiletý tak jasné psychologické poznání člověka a tak cílevědomě podřizovat zábavu vyššímu cíli. Ale bylo to tak. Jeníkovo komediantství pro něj nebylo žádnou kratochvílí a stálo ho velkou dřinu. Mnohokrát spadl z provazu a natloukl se. Nevzdal se však myšlenky. Dělal salta ve vzduchu, naučil se umění chodit

14 Chlapecká dobrodružství

Jako každý správný kluk i Jeník Bosků prožil v dětství řadu dobrodružství, na která vzpomínal a z kterých dovedl vyvodit vždycky pěkná mravní poučení pro život.

V těch dobách nerušené přírody měl leckdo zálibu v ptáčnictví. Chytil malé zpěváčky a choval si je doma v klecích. I Jeník zahorel touhou mít hodně ptáčků – zpěváčků. Maminka mu v tom nebránila, protože věděla, že se o ně bude starat. Ještě mu sama pomáhala zhotovovat pěkné klíčky a učila ho znát ptačí móresy a čím se který ptáček nejráději živí.

Zatím v něm klíčilo semeno ctností zaseté do duše matkou a zalévané panem kaplanem. Začal se odlišovat od jiných chlapců. Již zmíněný Secondo Matta, pasák, vypravoval, jak se Jeník dostal do sporu s jinými pasáky, kteří honili krávy na stejnou pastvinu. Byli čtyři a nadělali se nějakých kousků na pastvě! Jednoho dne si usmyslili, že Jeníka stůj co stůj strhnou mezi sebe. Obstoupili ho a že musí vyvádět s nimi. Jeník se dosud držel stranou. Četl, a aby mu to kluci neměli za zlé, hlídal jim krávy. Tentokrát ne. Musí s nimi, krávy počkají. Jeník se bránil, nechtěl, přičilo se mu to, ale oni měli plán a chtěli ho prosadit. Došlo to tak daleko, že se na něj vrhli a pořádně mu natloukli. Byli však překvapeni. Jeník se nechal zbančit, ale ani jednu ránu nevrátil. Když se kluci vyzuřili, řekl jim klidně: „Tak abyste věděli, já chci být knězem. A uznejte, jestli mohu dělat, co děláte vy.“ Kluci zkrotli. To nečekali. Už ho nebili a po nějakém čase se sami nabídli, že mu budou krávu hlídat, aby si mohl číst a učit se. A protože Jeník nebyl žádný slaboch, brzy se karty obrátily. Pasáci ho začali uznávat za svou hlavu. Hodně k tomu napomohlo, že Jeník jim dovedl mnoho vypravovat, co se dočetl v knihách. To jim imponovalo. Jeník se stával autoritou.

po napjatém laně s tyčí v ruce. Chodil po rukou zrovna jako komedianti profesionálové.

Přítom si uvědomoval všelicos, co bude potřebovat pro život. Jak důležité je mít otevřené oči a nenechat se oklamat zdáním. Jednou byl zase přítomen komediantskému vystoupení. Pan principál držel k úžasu publika dlouhou řeč, ve které dobromyslným strýčkům a tetičkám, mládeži i dětem vypravoval o tom, jak sjezdil daleký svět a všude konal jen a jen dobrodiní. Jak byl v zemi Velkého Mogula, jak zázračně uzdravil tatarského chána i japonského Mikáda, atd., atd. Dovede vytáhnout bolavý zub třeba mečem nebo kládíkem nebo prstem. Vždycky ale naprosto bezbolestně, jak se může ctěné obecnostvo přesvědčit na vlastní oči. Je zde někdo, koho bolí zub a chtěl by podstoupit bezbolestnou operaci? Ať vstoupí do jeho vozu a brzy bude zbaven své nesnáze. Našel se jeden takový nešťastník a operaci podstoupil. Při ní se troubilo a bilo do bubnů. Chlap řval, ale jeho nářek zanikl v nastalé vřavě, chytře vyprovokované komediantským personálem. Jeník dobře pozoroval celý výjev a marně ho odháněli jako nepohodlného čumila. Viděl, jak komediant vysunul z rukávu kleště a jak jimi pevně uchopil zub, až to zakřupalo. Pacient byl přivítán velkým provoláním slávy a hned ho jeden dobře podplacený pomocník vedl pryč za ustavičného hluku a provolávání slávy. Jeník měl mamince co vykládat, jak to bylo a jak se ti lidé nechali obalamutit, že nic neviděli a neslyšeli.

Jednou Jeník vypátral hnízdo skryté v dutině stromu. Maminka pracovala na poli a on vyšplhal na kmen. Už věděl, o kterého ptáka jde a toužil zmocnit se jeho mláďete. Musel však ponořit ruku hluboko do dutiny a tu se stalo, co nepředvídal. Ruka se na zpáteční cestě ne a ne dostat ven, ať dělal co dělal. K tomu mu námahou začala nabíhat. Maminka na něj volala, co že to dělá a jemu nezbylo než se přiznat, že nemůže vyndat ruku. Matka přinesla žebřík, ale ani ona nic nesvedla. Musela zavolat dva sousedy a ti zahájili záchranné práce. Ruku bylo třeba ovázat ručníkem a pak bylo

třeba nožem ořezávat dřevo, až se ruka konečně uvolnila. Maminka neopomenula Jeníkovi říci: „Vidíš, tak se chytí každý, kdo sahá po cizím.“

Jindy objevil v křoví hnízdo slavíků. Slavíci! Slavík je král pěvců a toho mít, to by bylo něco! Jeník dlouho chodil a pozoroval, až budou mladí opeření. To hnízdo nespouštěl z očí a moc se těšil, až bude mít slavíky v kleci. Jednou večer byl svědkem přepadení hnízda. Kukačka se tam snesla, hnízdo vyházela a pak si sedla na blízký strom a seděla tam bez hnutí. Staří slavíci létali bezradně kolem a naříkali pro svá vyhozená mláďata. Druhý den byl Jeník svědkem ještě dramatičtější scény. Kukačka právě snesla do prázdného hnízda své vajíčko, když vtom se na ni jako střela vrhl číhající kocour. Uchopil ji tlapou za hlavu a zabil ji. To ještě nebyl konec. Teď Jeník nepřestal pozorovat hnízdo, dokud v něm slavíci nevyseděli mladou kukačku a dokud tato nebyla schopna samostatného života. Pak milou kukačku chytil a zavřel ji do klece. Popravdě řečeno se to kukačce nelíbilo a jednoho dne ji Jeník našel v kleci oběšenou. Prostrčila hlavu skrz elastické dráty, ale nemohla zpět, a tak zahynula. Markéta neopomenula udělat chlapci promluvu o tom, že každý násilník nakonec skončí zle. Přijde někdo silnější než je on a potrestá ho.

Opět jindy našel Jeník v hnízdě mladou straku. Maminka odmítla upéci ji k obědu, a tak si ji dal do klece. Straka vyrostla a byla velmi zábavná. Z jara jí Jeník přinesl třešně. Spolkla jednu a už otvírala zobák, že chce ještě. Jeník měl radost a dával jí, kolik chtěla. Straka nechtěla mít dost. Dopadlo to smutně, chcipla z přejedení. Markéta k tomu měla hned komentář: „Vidíš, kam vede nestřídmost? Vezmi si ze straky poučení a nejez nikdy víc, než je zdrávo.“

Ptáčnická vášeň by ho byla málem také stála život. Vydal se na lov s několika chlapci. V lese na vysokém dubu bylo hnízdo. Kluci nebyli schopni vylézt na dub, protože byl hodně silný. Jeníkovi se to podařilo, ale hůř se dostat k hnízdu. Bylo až na samém konci silné, vodorovně položené větve

15 Prameny k životopisu

Dospěli jsme k důležitému okamžiku života svatého Jana Boska, k chvíli, kdy mu Bůh zjevil jeho poslání. Bude dobré říci, odkud čerpáme své poznatky o jeho mládí. Nejde snad o zbožnou legendu?

Salesiáni, jeho duchovní synové, se vždycky pídili po všem, co mohli poznat o svém zakladateli. Mnoho slyšeli z jeho vlastních úst, mnoho si museli ověřit pátráním u těch, kteří ho znali dříve, než zde bylo jeho dílo.

Don Bosco zemřel roku 1888. Toho roku se vydal salesián don Secondo Marcisio, rodák z Castelnuova, do svého i Boskova rodiště a celého čtvrt roku tam pobyl a mluvil se všemi, kdo mohli něco povědět. Odpovědi dotázaných byly uloženy v salesiánském archívu. Také salesiáni don Berto, don Francesia a don Benetti, všichni byli z důvěrného okolí světcova, vykonali důkladný průzkum hned následujícího roku 1889 v Chieri, kde Don Bosco studoval filosofii a teologii. I oni pořídili mnoho důležitých zápisů. Řada Don Boskových spolužáků ze semináře vypovídala při svých návštěvách v Turíně v Oratoři. Zprávy o důvěrnějších věcech, týkajících se světce a jeho matky, slyšel don Lemoyne, autor velkého životopisu Don Boskova, takzvaných **Životopisných pamětí**, přímo ze světcových úst. Celých šest let měl možnost se skoro denně po večerech vyptávat světce na

a nebylo se čeho chytit. Jen on se svým provazolezeckým uměním se mohl odvážit pomalým postupem po větvi přiblížit k hnízdu a vybrat je. Zkusil to a dostal se až k němu. Mláďata si dal za košili a pak couval. Šlo to špatně a v určité chvíli se mu smekla noha. Bylo zle. Zůstal viset za ruce. Pak si pomohl tím, že se vyšvihl nohama a zavěsil se a dál nemohl. Tak visel na větvi asi čtvrt hodiny. Kamarádi všelijak radili, ale vše marně. Nakonec byl u konce se silami a spadl z větve dolů. Bylo to hezkých pár metrů. Dopadl jakžtakž, ani ptáky neztratil, ale do smíchu mu nebylo. Došel domů, celý se trásl a bylo mu zle. Maminka mu musela jít pro doktora a trvalo to čtvrt roku, než se vystonal z vnitřního úrazu, a než mohl podnikat zase dobrodružné výpravy. Strach neměl, ale tomu dubu se pak na sto honů vyhýbal. Nedělal mu dobře.

Ještě jedna ptáčnická historka. Získal do sbírky ptačích zpěváků také kosa. Kos zpíval jedna radost a Jeník se pokoušel naučit ho zpívat podle toho, jak mu sám pískal. Už se zdálo, že kos pochopil a převzal melodii. K tomu kosu neobyčejně přilnul. Stal se jeho miláčkem. Jenže jednoho dne se dostala do klece kočka a milého kosa sprovodila ze světa. Pro desetiletého hochu, který snad poprvé pocítil silnou lásku k živému tvorů mimo lásku k matce, byla smrt kosa katastrofou. Dal se do zoufalého pláče a oplakával miláčka několik dní.

Kosí historie však měla pro Jeníka Boska velký životní význam. Podle jeho slov, při té příležitosti si poprvé jasně uvědomil, že každá pozemská náklonnost je pro člověka určitým nebezpečím. Může ho odvést od lásky k Pánu Bohu a připoutat k tvorů. Proto si umínil, že se napříště zařídí zcela podle katechismu, ale bude milovat především Pána Boha. Lidi bude mít také rád, ale jen pro Boha a jinak ne. Stejně ostatní tvory. Na desetiletého hochu to bylo poznání a rozhodnutí docela ojedinělé. Možná, že bylo základem jeho svatosti.

podrobnosti a Don Bosco mu ochotně odpovídal. Lemoyne žasl s jakou přesností znovu a znovu reprodukoval to, co mu vyprávěl třeba před několika roky. Bylo více salesiánů, kteří si už za života světcova zapisovali všechno, co považovali za dobré pro poučení budoucích, a tak vznikl značný fond informací opravdu věrohodných.

Nejdůležitějším pramenem informací je však několik sešitů, které napsal tajně světec sám a kterým dal titul **Paměti oratoře od roku 1835 do roku 1855**. Jako podtitulek tam napsal: Výlučně pro salesiány. Pro salesiánskou kongregaci. V předmluvě říká, že píše na rozkaz (víme, že mu ten rozkaz dal papež Pius IX.) a omlouvá se, bude-li muset psát věci, které jej plní osobním zadostiučiněním a mohou se zdát vychloubáním. Nemá takové úmysly, ale hovoří jako otec ke svým synům, ke své rodině. Když mluví o poslání, které mu bylo svěřeno, raději říká, že bylo svěřeno Společnosti svatého Františka Saleského.

O jaké poslání jde? Týká se jeho apoštolátu mezi mládeží. Bylo mu svěřeno ve snu. Don Bosco byl vždy plně přesvědčen, že to nebyl obyčejný sen, nýbrž nadpřirozené sdělení, dané mu ve snu. Sen se mnohokrát opakoval, takže se mu vstípl do paměti jako nic jiného. Zdál se mu, když mu bylo asi devět let. Uvedeme jej zkrácený.

„Zdalo se mi, že jsem na velikém dvoře u naší chaloupky. Hráli si tam velké množství hochů. Někteří se smáli, jiní si hráli. Dost bylo takových, co kleli. Na ty jsem se vrhl, abych je umlčel. Tu se mi zjevil ctihodný, vznešeně oblečený Pán. Měl bílý plášť a jeho obličej zářil, že jsem se do něho nemohl dobře podívat. Zavolal mě k sobě a řekl mi: ‚Ne bitím, ale trpělivostí a láskou si z nich uděláš přítele. Postav se jim do čela. Začni je poučovat, jak je škaredý hřích a jak je krásná ctnost.‘ Byl jsem zmaten a řekl jsem, že jsem hloupý chlapec a nedovedu mluvit o náboženských věcech. V tu chvíli ustal hluk a hoši se všichni shlukli kolem toho pána. Já jsem se zeptal: ‚Kdo jste, že mi poručíte takové nemožnosti?‘ Odpověděl: ‚Právě proto, že ti připadají jako nemožnosti, musíš je učinit možnými poslušností a tím, že si opatříš vzdělání. Já ti dám učitelku. V její škole se můžeš stát moudrým. Bez ní je každá moudrost hloupostí.‘ Na mé další naléhání mi řekl: ‚Jsem Synem té, kterou tě maminka učila zdravit třikrát denně.‘ ‚Ale jak s jmenujete?‘ ‚Na to se zeptej mé Matky.‘

Vtom vedle něho stanula vznešená Paní. Její šat byl jakoby poset samými hvězdami. Ta na mne dobrotivě kývla, vzala mě za ruku a řekla mi: ‚Podívej se!‘ Hoši zmizeli a namísto nich bylo kolem dokola množství kozlů, psů, kourů, medvědů a jiných zvířat. ‚To je pole tvé práce,‘ řekla. ‚Buď pokorný, statečný a silný. Co teď uvidíš, to musíš dělat s mými dětmi.‘ Otočil jsem se a hle, místo šelem samí krotcí beránci! Skákali, běhali, bečeli, jako by zdravili toho Pána a tu Paní. Dal jsem se do pláče a prosil jsem Paní, aby mi všechno vysvětlila. Ona mi položila ruku na hlavu a řekla: ‚Až přijde čas, všechno pochopíš.‘

16 Sen nese ovoce

Rozkaz zněl: „Buď pokorný, statečný a silný!“ Pokoru si musí člověk osvojit. Dosáhne jí, když uzná svou závislost na Bohu a když všechno, co dobrého nebo velkého dělá, bude připisovat jemu. „Milostí Boží jsem, co jsem,“ říkal svatý Pavel. Statečnost vyrůstá z pokory. Kdo se plně zasvětil Bohu, Bůh ho vede a chrání. V Boží službě se nemusíme ničeho bát. Jeník se snažil osvojit si toto smýšlení nyní v plné míře. Vzpomínka na sen mu v tom pomáhala. Nejméně si člověk může zařizovat sílu a odolnost tělesnou. Může cvičit, otužovat se, ale má-li celkem útlé tělo, mnoho nesvede. Právě zde Bůh Jeníkovi dával nejvíc pocívat, jak mu chce pomáhat v tomto směru.

Podle svědectví současníků byl Jeník v mládí celkem útlého těla, prostředního vzrůstu, v ramenou žádný obr a dlaně měl celkem jemné a malé. A přece v životě jevil neobyčejnou sílu svalů, která jakoby naznačovala zároveň sílu jeho vůle. Předběhneme dobu a uvedeme už zde několik významných ukázek.

Když byl o pár roků později na studiích v Chieri, jednou se na něj sesypali čtyři spolužáci. Jeden mu hupl na záda, druhý zas na toho a tak čtyři. Jeník se shrbil, rozhlédl se a podařilo se mu uchopit ruce toho horního a pevně je sevřít, takže ti tři byli na jeho zádech svázáni jakoby povřísmem. Kluci řvali, ale Jeník je donesl k úžasu studentů i profesorů ze dvora až do třídy a tam je na sebe shodil. Už nikdo se neopovážil dělat si z něho soumara.

Jako mladý kněz šel v Turíně po náměstí, kde se konaly trhy. U jednoho domu byl shluk lidí. Dva velcí psi se tam rvali, až chlupy litaly. Nikdo se neodvažoval je rozehnat.

Vtom jsem se probudil nějakým hlukem. Byl jsem jak bez sebe a cítil jsem, jak mne ještě bolí dlaně od ran, které jsem rozdal. Tvář mě pálila od facek, které jsem stržil od těch uličníků. Té noci jsem už nezamhouřil oka. Ráno jsem vypravoval sen při snídani rodině, napřed bratřím, pak mamince a babičce. Josífek prohodil: ‚Asi budeš pasákem koz nebo ovcí.‘ Maminka řekla: ‚Třeba budeš jednou velebným pánem.‘ Babička, která byla velmi zběhlá v teologii, udělala všemu rázný konec a řekla: ‚Snům se nemá věřit.‘ Já jsem si myslel totéž, ale sen mi ne a ne jít z mysli.“

Don Bosco o svém snu dlouho a nikým nemluvil a nechával si ho pro sebe jako tajemství, které může prověřit teprve život. Až v roce 1858 vypravoval sen Svatému otci, když ho tento výslovně žádal při audienci, aby mu vypravoval všechno, co se mu zdá v jeho životě nadpřirozeným. Tehdy se jednalo o založení kongregace a papež považoval za nutné vyzvednout vše, co by mohlo být považováno za Boží zásah do světcova života.

Prvním ovocem snu bylo, že v Jeníkovi vzrostla chuť studovat a stát se knězem. Také v něm rostla touha pomáhat chlapcům ze svého okolí po duchovní stránce. Sen ho postavil na Bohem zamýšlenou cestu. Ke konci života se světec znovu k tomu snu vracel. Říkal, že se mu opakoval v různých obměnách 18 let. Nové a nové detaily jej obohacovaly, a tak měl stále pocit, že ho Bůh vede. Znovu a znovu prožíval tajemné návštěvy Pána Ježíše a Panny Marie a oni mu ukazovali cestu. Pomáhali mu zdolávat překážky a zaujímat správné postoje. Proto byl za všech okolností klidný a vyrovnaný.

Jedno psisko v určité chvíli skočilo do chodby a chystalo se odtud vyrazit k novému útoku. Don Bosco požádal jednoho člověka, aby rychle zavřel dveře. Stalo se, ale druhý pes už byl u dveří a dorážel na ně. Tu ho Don Bosco popadl jednou rukou za hřbet, druhou za chřtán a zvedl ho od země. Pes sebou škubal, ale kněz ho pevně držel a nesl ho na druhou stranu náměstí. Tam ho postavil na zem a dal na pamětnou pořádnou ránu do zad. Všichni čekali, co na to pes, ale ten svěsil ohon a utíkal pryč, ani se neohlédl. Naštěstí se tam právě, lépe naneštěstí, objevil kanovník Zappata, který se milého velebného pána zeptal, myslí-li, že se sluší na kněze, aby se zabýval psími rvačkami. Don Bosco na to: „Bylo to nutné. Nikdo k tomu neměl odvahy, tak jsem to udělal já.“

Někdy mezi léty 1846 a 1847 jel Don Bosco do Bielly kázat duchovní cvičení. To už měl zvyk přidružovat se ke kočím a pacholkům od koní a navazovat s nimi náboženské rozhovory. Ovšem potřeboval k tomu také něčím imponovat, aby věděli, že není nějaký fajnový pán. V Santia se měnili koně. Don Bosco tu práci pozoroval. Kočí ho několikrát upozornil, aby šel raději kousek dál, že jeden z koní kouše. Ale on ne, jeho prý nekousne. Ale šelma kůň jako naschvál po něm chňapl. Toho se však nenadál, jak bude brzy potrestán. Don Bosco mu stiskl tlamu tak pevně, že marně kroutil hlavou, aby se vyprostil. Zkusil vyhazovat zadníma, ale marně. Don Bosco ho nepustil. Lidé hlasitě obdivovali sílu kněze a také kočí si pochvaloval, že to musí být jaksepatří síla v rukou, aby člověk dovedl koně zkrotit.

Jednou byl zas v domě profesora Matěje Pikky, když právě přivezli nový klavír. Vynesli ho do poschodí, ale

momentálně nebylo po ruce kladivo na rozebrání prkenné armatury. Don Bosco si hned věděl rady. Rukama rozebral bednění a páčil hřebíky, jen to skřípalo. Don Picca nestačil žasnout.

A ještě. To už byl Don Bosco stár. Bylo to v roce 1883, pět let před jeho smrtí. Na hostině, kterou podávala na jeho počest jedna pařížská šlechtická rodina, světec všem hostům rozloukal vlašské ořechy pouhými prsty bez použití klíštěk.

Rok na to, bylo to roku 1884, onemocněl. Ošetřujícím lékařem napadlo vyzkoušet jeho sílu. Řekl mu, aby mu stiskl zápěstí, co může nejvíc. „Co vás to napadá, doktore,“ řekl on, „nevíte, jakou mám sílu v rukou!“ Doktor naléhal a Don Bosco ho stiskl, až musel vykřiknout. Při další návštěvě si

17 Chlapec apoštol

Tělesná síla a zručnost jsou dobré vlohy, ale nestačí ke konání dobra. Dobro je záležitostí duše. Víc dobra udělá ten, kdo je koná přirozeně a záměrně. Jeník se po svém snu věnoval svým vrstevníkům jak ještě nikdy. Záměrně se stavěl v jejich čelo. I zde se projevil u něho zcela mimořádný talent. Kamarádil se všemi dosažitelnými chlapci. Ti se k němu táhli jako by je přitahoval nějaký magnet. A Jeník začínal být posedlý myšlenkou, že musí u každého odkrýt povahu a vidět mu do duše. Vypytával se, vyvolával diskuse a zaujímal stanoviska skoro jako dospělý člověk. V tom se jevil věrným synem přemýšlivé Markéty. Nezůstával ale přítom. Cítil, jak se v něm šíří srdce a prožíval problémy svých kamarádů jakoby to byly jeho vlastní problémy. Začalo mu dělat dobře, když cítil, že se mu nejeden hoch poddává a stává se mu oddaným přítelem. Co bylo podivuhodné: jeho vliv začali pocítovat i hoši starší než byl on sám. To bylo tím, že Jeník v roli vůdce předčil každého. Byl to přirozený dar, který se v něm nyní bohatě rozvíjel. Hodně také působila Boží milost, která ho připravovala na mimořádný životní úkol.

Jeník Bosků dovedl podivuhodně vycítit, čím si může nejlépe získat kamarády. Tak poznal, že kluci na něm visí, když jim něco vypravuje. Zde odkryl svou další vloh. Byl rozeným vypravěčem. Každý příklad, který slyšel z kazatelny, putoval do pokladnice jeho paměti a v příhodný čas se jím blýskl před druhými. Reprodukoval jej ještě lépe než sám pan farář nebo kaplan. Tou dobou se mezi lidem četly různé knihy lidového vyprávění, kalendáře a jiná lehká literatura poučná a zábavná. Z Jeníka se stal docela cílevědomý čtenář. Pořád měl u sebe nějakou vypůjčenou knížku a četl. Dovedl dobře posoudit a měl už takový instinkt, že při četbě pořád myslel, jaké dobré poučení vyvodit ze čteného. A spořil. Nevyprávěl věci páté přes deváté ani všechno najednou. Pěkně po částech, aby napnul, pomalu, aby vystačil a v pravou chvíli řekl: „Dost, pokračování příště.“ Nejpodivnější bylo, že se k zástupu jeho obdivovatelů přidávali i dospělí. Ti proto víc, aby ho pozorovali, jak to umí. Mnozí přikyvovali hlavami a říkali: „Odkud to ten chlapec má? Copak to není syn Markéty?“

V zimní době Jeník obcházel vesnické chlěvy, kde se konaly prástky a jiná vesnická shromáždění. Tehdy málokdo uměl číst, a tak se všichni těšili, že zas něco uslyší. Jeník si stoupl na lavici a četl třeba knihu „Francouzští královští manželé“. Četl hodinu, dvě i tři. Nikdy neopomenul na konci udělat kříž a pomodlit se s lidmi Zdravas Maria. Jistá sousedka, Kateřina Agagliati, byla tak oddána malému čtenáři, že stačilo, aby se rozneslo, kde Jeník bude předčítat a už šla, aby se o nic nepřipravila.

lékař přinesl ergometr na měření síly stisku. Don Bosco ho varoval, že mu nástroj rozbije, ale zkouška se musela konat. Lékař dosáhl na stupnici čísla 45. Více nemohl. Don Boskův stisk vyhnal ručičku na číslo 60. Víc čísel ergometr neměl. Doktor ujišťoval, že ještě neviděl nemocného s tak úžasným stiskem.

Don Bosco neměl ve zvyku ukazovat svou fyzickou sílu, tím méně se s ní vytahovat. Za platné uznával jiné hodnoty. Šla o něm ale pověst občas takto ověřená, že svalstvo měl mimořádně vyvinuté. Mohl být atletem bez tréninku. To Bůh mu dal do vínku tento nádherný dar, aby mu pomáhal v jeho poslání mezi hochy, kteří si přirozeně cení fyzické zdatnosti vychovatele.

Nejlepší to bylo v létě. Ve sváteční dny Bosků chlapec pořádal představení. Přicházelo na ně mnoho lidí, mladých i starých. Poblíž jejich stavení byla loučka a na ní několik zestárlých ovocných stromů. Byla tam také hrušň. Od ní Jeník táhl svůj chodecký provaz k druhému stromu. Tam stál jeho kouzelnický stolek a židlička. Pravidelně se začínalo kázáním. Jeník si stoupl na židli a řekl: „Napřed si poslechněte, co dnes kázal pan kaplan v Morialdu.“ Sem tam někdo utrousil nerudnou poznámku. Každý neměl zájem o kázání nějakého kluka, tím méně o růženec, ale hoch trval na svém a nepřipouštěl žádné odmluvy. Když skončila pobožnost, Jeník zahájil zábavu. Dělal kotrmelece, skákal po provaze, tancoval ve vzduchu, dělal salto mortale, prostě udivoval. Ani Antonín nepohrdl podívanou, ale raději zůstal z opatrnosti stranou. Netajil se pohrdáním menším bratrem, ale lidé nedali nic na jeho řeči. Asi uprostřed představení byla přestávka. Tehdy se Jeník s lidmi pomodlil růženec. Schválně to nenechával na konec, protože by se lidé rozutekli. Nakonec byla krátká večerní modlitba.

Někdo se může ptát, kde na to bral Jeník peníze. Komediantské kousky žádají určité rekvizity. Také vstupné na představení komediantů něco stálo. Jeník si pomáhal, jak jen mohl. Od mala dělal ptáčníka. Dovedl dělat klece a klíčky a dovedl také cvičit malé opeřence. Dovedl je i zpeněžit. Také se naučil vyrábět slaměné klobouky. Chodil s nimi na trh. I v jiných ručních pracích se vyznal a dovedl z nich těžit. Chodil na houby, vyráběl ze žaludů inkoust a naučil se příst a tkát. Byl to vůbec neobyčejný chlapec rozumem daleko nad svůj věk. Dokonce se specializoval na chytání jedovatých hadů. Když se někde objevila zmije, lidé volali malého Boska. Nebál se chytit ji za ocas a vytrhnout ji z díry a tak dlouho s ní prudce točit ve vzduchu, až našel vhodný strom, o který ji zabil.

Někdo se může ptát: „A to maminka nechala syna, aby dělal komedianta? Neměla strach, že si chlapec zvykne na lehkomyšlný život?“ Don Bosco sám odpovídá: „Moje maminka všechno věděla. Měl jsem k ní neomezenou důvěru. Bez jejího souhlasu bych byl nehnul ani prstem. Nic proti tomu neměla, ano, co jsem potřeboval, ráda mi opatřila. I moji diváci mi rádi přispívali na komedii, na kterou se těšili.“

Zde zase vidíme moudrou matku. Pozorovala, uvažovala a mlčela. Když se však ujistila, že chlapec dělá něco pro spásu bližního, a dovede udržet rovnováhu nejen na provaze, ale i v životě, nechtěla mu bránit v tom podivném apoštolá-tě, který nesl tak dobré ovoce. Muselo jí dělat dobře, že její desetiletý syn dovede držet ve svých rukou nejen všechny

děti, ale i dospělé. Raději se za něj modlila, aby zůstal stále hodný. Všichni s ní nesouhlasili. Stalo se jednou, zatímco Markéta mohla nechat oči na synovi, který se právě producíroval na provaze, že přišla sousedka a Markéta se jí jen tak zeptala: „Co myslíte, že bude z toho mého kluka?“ Ta jí však odpověděla málo lichotivě: „Myslím, že ztropí v životě nějakou velkou čertovinu.“

Že má chlapec opravdu na mysli Boží slávu a dobro duší, o tom se mohla Markéta přesvědčit z vlastní zkušenosti i z řeči druhých. Sem patří několik zajímavých příběhů.

Mohlo mu být tak jedenáct nebo dvanáct let, když se v Morialdu slavil jakýsi svátek a při té příležitosti někteří lidé uspořádali odpoledne na návsi něco jako tancovačku. Toť se ví, že chasa byla hned v kole. Přišla však hodina, kdy se mělo jít do kostela na nešpory, ale žádnému se nechtělo. Hrozilo, že bude prázdný kostel, nebýt Jeníka, který přišel na pomoc. Bez dlouhého uvažování začal obcházet lidi a zvat je, aby už šli, že budou nešpory. Mnozí se mu vysmáli, že se vkládá do věci, po kterých mu nic není. On se ale nedal odbýt. Shromáždil kolem sebe několik dobrých lidí a zanotoval nábožnou píseň. Ti se k němu přidali a brzy se vítězství naklonilo na jeho stranu. Nakonec skoro všichni odešli do kostela a náves zůstala prázdná. Po nešporách začal tanec znovu a protáhl se do soumraku. Začaly i nepřístojnosti, zvláště, když někdo víc popil nebo byl příliš rozjařený. Zase to byl Jeník Bosků, který šel za pořadatelem a žádal od nich, aby skončili, že je už pozdě. Nabízeli mu peníze, aby byl zticha. Vyhržovali mu, že ho zbijí, ale on ne. Sedl

18 Škola lásky

Pro Jeníka bylo velikou školou lásky dobrotivé srdce jeho matky. Byla to žena s bezmeznou láskou ke každému trpícím. Její chalupa byla otevřená každému. Sousedé věděli, že nikomu nic neoděpře. Bylo třeba přenést z pece do pece oheň. Zaběhlo se jednoduše k Boskům. Bylo třeba honem sehnat trochu dříví. Markéta jen pohodila hlavou: „Vezměte si támhle.“ Olej, chleba, mouka, všechno se našlo v její spížirně a bylo možno si to od ní vypůjčit. Někdo přišel podruhé, dosud nevrátil a bylo mu hanba. Ale ona: „Nevadí, nic si z toho nedělejte, dáte, až budete mít, a když nedáte, také se nic nestane, my pořád něco máme.“

Boskovi bydleli u lesa a často se dostávali do styku s všelijakými lidmi. V těch válečných dobách nebylo vzácným jevem, že se po lesích toulaly osoby hledané četníky. Markéta se nestarala o politiku a každému trpícím pomohla. Nejednou se po setmění takoví lidé přiblížili až k jejich staveníčku. Nesměle zatukali na okno a čekali. Markéta vyšla ven, a když byl čistý vzduch, třeba je pozvala dovnitř. „Jeníku, uvař vodu na polévku,“ řekla. A Jeník už věděl, co má dělat. Do vody se zavařila nějaká těstovina nebo aspoň trochu mouky. Někdy musel stačit kousek chleba, protože jiného nebylo po ruce. Muži si sedli do tmavého kouta světnice a byli rádi, že mají něco teplého v žaludku. „Děkujeme, matko,“ poděkovali, „a což spát? Nebylo by možno?“ Markéta věděla, že budou žebrot a trochu klidu na seně a nebála se pustit je na seník. Nikdy se nic nestalo a takoví lidé byli vždy potichu, aby se o nich nevědělo. U Bosků měli ze světničky na seník otvor, něco jako okno, ale dalo se tudy prolézt. V čas nebezpečí to mohlo sloužit jako záchrana, kdyby snad karabiníci šli prohledávat seník.

si kousek dál a začal zpívat hezké písně. Jeho krásný hlas se nesl do ztemnělého kraje. K němu se přidávali další a další, až se tancovačka proměnila v hezké veselé prozpěvování, jak bývalo v té době mezi chasou dobrým svátečním zvykem. A kdo to vedl? Jedenáctiletý nebo dvanáctiletý zpěvák z Becchi.

Z té doby se zachovala v ústním podání zpráva o sázce, kterou Jeník uzavřel s kouzelníkem. Zas v některé vesnici byla slavnost a mělo být kázání. Již byl kostel zpola naplněný, když tu se venku ozval hlas trumpety. Potulný kouzelník tam stavěl stánek a zval lidi na podívanou. Jak se ozvala trumpeta, vyběhli z kostela kluci, za nimi holky a už se trousili ven i dospělí. Vyšel před kostel i Jeník. Lidé znali jeho kousky a hned, že prý má zde konkurenta a mohou si to rozdat. Kouzelník změřil hoča od hlavy až k patě a už se kasal, co všechno dovede. Jeník se usmíval a vybídl kouzelníka k sázce. Vyhraje-li kouzelník, Jeník mu dá za pokutu jeden skud; vyhraje-li Jeník, kouzelník sebere své švestky a půjde o dědinu dál. Vyhrál to Jeník. Lidé se hodně nasmáli a kostel, i když s mírným zpožděním mohl začít.

Při jiné příležitosti v jiné vsi narazil na člověka, který bavlil náves neslušnými vtipy. V těch dobách lidé neměli tolik zábav jako nyní, a proto snadno běželi za vším, co je mohlo rozesmát. Jeník tehdy neváhal. Vypůjčil si v jednom stavení dlouhý provaz „pavůzník“. Napjal ho mezi dva stromy a improvizoval své představení. Dělal mu radost, že dovedl toho nešťastníka pěkně odvařit a uchránit lidi hříchu.

Ti karabiníci! I oni byli u matky Markéty jako doma. Zrovna v její chalupě si předávali poštu a jak byli unaveni chůzí, často poseděli v kuchyni. To se posadili ke stolu a hlavně Josífek se kolem nich točil. Měli ho rádi, protože vždycky žadonil, aby povídali, koho vzali do arestu, co se stalo v okolí, kde byli zloději a podobně. S Jeníkem se nekamarádili. Byl mnohem rezervovanější, nenechal se obejmout, málo mluvil a raději jen poslouchal.

Stalo se, že se někdy sešli u Bosků bandité s karabiníky. Toť se ví. Jedni vcházeli a druhí už byli venku. Nejednou okénko na seník místo skla zalepené papírem sloužilo báječně. Na seníku byli hledaní, ve světničce hledající. Markéta mlčela, sloužila a její kluci také. Karabiníci všelico tušili nebo i věděli, ale dělali, že nevidí a neslyší. U Bosků se nikdy nezatýkalo. Tam vládlo právo útočištné, protože tam vládla křesťanská láska. Bylo i nebezpečné něco podnikat. Blízko byl les a mohla se strhnout i přestřelka. Lepší bylo zavřít oko nebo i obě.

Ještě jeden druh lidí nacházel u Bosků pohostinství. Byli to podomní obchodníci. Tehdy nebylo vždy možné přespat někde v hospodě, a přece ti lidé někde spát museli. V okolí Morialda se chodilo ponejvíc k Boskům. Tam se lidé vyspali nebo i skromně povečeřeli, jak Pán Bůh dal a jak z čeho bylo možno uvařit trochu polévku.

A což teprve, když šlo o skutečné ubožáky, kterých bylo všude dost a dost. Don Bosco vzpomínal, jak jednou v zimě u nich klepal člověk velice zkrěhlý. Brodil se sněhem prakticky bosý, protože to, co měl na nohou, nebyly boty a lezly mu z toho prsty. Ráno nevěděla matka Markéta co s tím člověkem. Jak ho poslat dál, když se tak ve sněhu nedalo

jít? Poradila si. Vzala nějaké hadry a motouzy pěkně mu je připasovala na nohy, lýtka mu ovázala provazy, jak to dělali staří Římané a tak ho poslala dál do světa.

Kousek od Bosků bydlel jistý Cecco. Měl se příliš rád a popřával si, až přišel na mizinu. Celý zbídačelý se zavřel do chalupy a málo vycházel. Všichni tušili, že tře bídu, ale jenom Markéta na něj myslela doopravdy. Jednou se vypravila pod jeho okno a vsunula mu tam veliký kus chleba. Několikrát to opakovala, až ten člověk přišel na to, kdo mu dává jíst a se slzami v očích jí za to poděkoval. Pak se domluvili a Markéta mu pravidelně dodávala i polévku, ovšem tak, aby to nikdo neviděl.

Říkejte lidem, aby se nedívali, když mají oči! Stalo se jednou, že k Boskům přišel ze sousední vsi jistý Alois Veglio. Markéta mu chtěla připravit nějakou svačinu, ale tu zjistila, že ve spížírně opravdu nic není. Byla celá zahanbená. Ten člověk však, že to nic, že se to stává. Odešel. Když přišel domů, poručil čeledínovi, aby zavezl k Boskům pytel mouky. Zakázal mu však říkat, co to je a odkud to je. Čeledín vyplnil rozkaz, ale Markéta dotírala, co to znamená, přece ona má všeho dost a nic nepotřebuje. Čeledín se kroutil, aby neřekl, co říct nesměl. Když se už už chystal vyzradit tajemství, Veglio, který byl nablízku a poslouchal, vyšel z úkrytu a řekl, co si myslí: „Poslyšte, ženská, každý přece ví, že všechno rozdáte. Já jsem se dnes přesvědčil, že dáváte i z posledního, a tak jsem si řekl, že by bylo hanba, kdybych vás

19 V boji s hříchem

Povahu matky Markéty může dobře vystihnout jenom ten, kdo ji zblízka znal. Nejlépe ji znal jistě její syn, kněz. Již sám stařec jednou se rozhovořil před donem Lemoynem o určitých věcech, které nepovídal každému, ale které mu nejen zůstaly pevně vryty do paměti, ale staly se určitým příkladem pro jeho vlastní život. Jeho matka byla neobyčejně citlivá na hřích proti křesťanské stydlivosti. Nenáviděla jej, protože otupoval smysl pro krásný život a nejsnáze vedl na scestí. Trpěla vždycky, když viděla, jak si lidé kazí štěstí a jak se vrhají do zkázy, buď že sami propadají hříšným návykům nebo ještě dávají druhým pohoršení.

Stávalo se, že zazněl v okolí hlas flašinetu. To šel kolem potulný muzikant, živící se tou hudbou. A hned se z osamělých chalup vyrojila děvčata nebo i chasníci chtíví tance. Tancovali kdekoliv, třeba bosí. Cukání měli i Boskovi kluci. „Maminko, my se půjdeme podívat, ano?“ „Počkejte, napřed se podívám, jestli je to k čemu.“ A šla se podívat. Když viděla, že je to nevinná zábava, neměla proti tomu nic. Jestliže však vycítila nebezpečí, beze všeho řekla: „Nechodte nikam, jsou to zpovykání lidé, tam byste se nenaučili ničemu dobrému.“ Někdy si některý z hochů dovolil říci své „ale mamí“ a hned slyšel: „Žádné ale. Či chceš přijít do pekla? Nauč se nechtít všechno vidět a slyšet.“ Hned se snažila odvést fantazii dětí k něčemu jinému, třeba jim vypravovala nějaký dobrodružný příběh. Měla jich zásobu a dovedla s nimi účelně hospodařit.

V okolí nežili jenom chlápci, ale také děvčata. Je zajímavé, že Markéta k nim měla velmi blízko. Vzala si nad nimi něco jako dohled. Co takové holky na vsi v té době! Šatily se všelijak a někdy toho na sobě moc neměly. Matka Markéta si hned dovolila poznámku: „Poslouchej, nestydíš se takhle chodit, když máš u sebe svatého Anděla Strážného?“ A nezůstala u toho. Obyčejně dítě za to nemohlo. Doma o ně

nechal strádat.“ Markéta si ten pytel mouky musela vzít. Od té doby se spřátelila s Vegliovou ženou, a ta se s ní spojila v dobročinnost. A že byli Vegliovi zámožní, Markéta mohla kdykoliv přijít a poprosit ze někoho, kdo se ocitl v bídě.

Bídy bylo všude dost, kam jen oko dohlédlo. Těch nemocí, co bylo kolem! Kdepak doktoři nebo nemocnice! To tehdy neexistovalo. Lidé se museli léčit sami. I v tom byla Markéta skvělá. Zнала hodně léčivých bylin a Jeník je musel pilně sbírat a sušit. Také nosit nemocným. Všichni nemocní v okolí byli v její evidenci a Markéta o ně pečovala. Když byl někdo v nebezpečí, šla na faru a přivedla pana faráře nebo pana kaplana. Lidé ji znali a v těch věcech se obraceli na ni. Byla pro celé okolí opravdovým požehnáním.

Odkud čerpala sílu k tak veliké lásce? Z modlitby. Markéta se moc modlila. Z domu vycházela s růžencem v ruce a cestou se pořád modlila. Stačilo, aby zazněl v poledne nebo večer zvon a Markéta hned všeho nechala a s dětmi poklekla a modlila se Anděl Páně. Vynechat někdy ranní nebo večerní modlitbu? To snad u Bosků nebylo ani možné. Markéta se modlila s bandity i s četníky a s každým, kdo přišel pod její střechu. Nikdo se neopovážl stát se zavřenými ústy a nepomodlit se s její rodinou. Byli to někdy drní chlapi, ale v její přítomnosti jako by se vraceli do dětských let. Tak láska zbožné ženy otvírala lidská srdce.

nedbali a nechávali je chodit polonahé. Don Bosco vypravoval, že jeho matka na ně šla. K vlastní práci ještě dělala na cizí děti, aby chodily aspoň slušně oblečené.

V zimě se mládež stahovala do vyhřátých světnic k draní peří, k vyprávění a podobně. K Boskům přicházela i všelijaká děvčata a vždy bylo nebezpečí, že se přitom přiživí i něco nedobrého. Markéta bděla, aby se holky u nich pěkně chovaly, aby pořádně seděly a vůbec aby byly skromné a ne obhroublé v chování, smíchu a podobně. Děvčata k ní lnula jako k matce a neměla jí za zlé její napomínání. Dotěrné chasníky dovedla držet v uctivé vzdálenosti od děvčat a nikdy nedovolila, aby se sedánky u ní proměnily v lehkomyslné vyvádění. Matky tomu byly rády, a tak Markéta přispívala k dobrému křesťanskému životu celého širého okolí.

Její syn později vypravoval, jak maminka dbala, aby lidé nečetli pokoutní neslušnou literaturu. Sama neuměla číst, ale hned vycítila nebezpečí. Právě ti cestující podomní obchodníci rozprodávali mezi lidem všelijaký brak, který by slušný člověk nečetl. Podobně se šířily různé neslušné písničky – odrhovačky. Nejednou si vzala takového šířitele „osvěty“ na kobereček a pěkně mu vycinkala, proč to prodává, když to kazí dobrý mrav. Sem tam se jí podařilo přimět takového, aby ještě u ní hodil takové věci do ohně. Učinil-li tak, měl to u ní dobré a byla by mu za to snesla modré z nebe.

Po pravdě řečeno tehdejší doba byla přece jenom mnohem citlivější vůči Božímu zákonu než naše doba. Tehdy kněží byli doopravdy strážci mravnosti a lidé cítili, co má být a co ne. Pohoršení byla i tehdy, ale také byli lidé, kteří dovedli pohoršlivě rázně okřiknout. Tak jednou šla matka Markéta a chlápci do kostela, když tu dva chasníci rozvázali a mluvili, jak křesťan mluvit nemá. Markéta hned za nimi, aby toho nechali. Oni se urazili a proč by se nemohli zasmát!

Copak je něco na tom. Všichni lidé tak mluví, tak co! Chvilí trvalo dohadování, až Markéta rázně řekla: „Chcete-li přijít do pekla, tak si tam jděte sami“ a vzala hochy mimo cestu. Šla polem, aby se zbavila té nekalé společnosti. Don Bosco vzpomínal, jak se maminka zastavila, když osaměli a zvedla varovně ukazováček a říkala: „Chlapci, mám vás ráda, však víte, ale to vám říkám, že bych vám raději zakroutila krkem, než abych vás slyšela takhle mluvit, jako tam ti!“ Byla to silná slova. Byla pronesena ve svatém rozhořčení, ale hoši chápali. Taková byla celá jejich matka. Hřích byl jejím nepřitelem a ona cítila nutnost potírat ho všude, kde na něj narazila.

Stalo se, že se jednou matka Markéta zastavila v kuchyni a zbystřila sluch. Co to? Dva chlapci na jejich mlatě měli tu smělost hovořit nahlas o něčem neslušném. Vyšla ven a hned: „Co vy dva tam? Jak to, že si dovoluujete v mém domě takhle mluvit? Hybaj pryč!“ Ti nešťastníci se však nelekli. Fúrie do nich vjela a oni se opovážili postavit se na odpor. Opřeli se o trám stodoly a že co je má co okřikovat! Byli to výrostci známí svou drzostí i svými kousky. Markéta věděla, že sama s nimi nic nepořídí, ale hned poslala k jejich rodinám, aby se někdo přišel podívat, jak ti dva tam řádí. Přišla matka jednoho a bratr druhého a nakonec holenci uznali, že nemá smyslu dohadovat se s Markétou a odtáhli odsud.

Ještě dva příběhy: Někde hodně blízko se k nějaké mladé ženě nastěhoval cizí chlap. Už tam byl kolikátý den. Všude se o tom mluvilo, ale nikdo neměl odvahu udělat tomu pohoršení přítrž. Tu se odvážila Markéta. Šla tam jakoby nic a zavolala na tu ženu: „Marto! Marto!“ Marta vyšla na práh, ale zůstala stát ve dveřích a dovnitř ji nepustila. Markéta jako by se zarazila: „Ste vy opravdu Marta?“ „Pravda, že jsem, přece mě znáte, Markéto, ne?“ „Znám, znám, měla bych znát. Ale prosím vás, pusťte mě dovnitř, potřebovala bych s vámi projednat něco důležitého.“ Když té ženě nezbylo než ji pustit aspoň do sínky, ptala se dál: „Jste

20 Jeník u prvního svatého přijímání

Psal se rok 1826. Markéta Bosková, babička Toníka, Josífka a Jeníka a Markétina tchýně překročila osmdesátku a chystala se uzavřít svůj dlouhý život. Ulehla a naše Markéta si uvědomila, že už asi nevstane. Přesto sháněla medicíny, ba i zavolala lékaře, ačkoliv to všechno stálo moc peněz. Lidé jí to měli za zlé. Mysleli, že jsou to vyhozené peníze. Markéta však odpovídala, že slíbila manželovi před smrtí, že bude jeho matku považovat za svou a nebylo by to podle jejího svědomí, kdyby jí nevěnovala svou péči. Pak přišel pan farář zaopatřit starou ženu. Babička si poté dala zavolat vnuky. Měla k nim pěkné kázání. Hlavně jim kladla na srdce, že chtějí-li, aby jim Pán Bůh žehnal v životě, ať poslouchají svou maminku. Mají zlatou maminku, to může dosvědčit. Mohla se po tatínkově smrti znovu vdát a odstěhovat se jinam, ale neudělala to. Kvůli ní zůstala zde a starala se o ni. Tak velkou obět přinesla pro ni. Ať jí to Pán v nebi všechno odplatí!

Zemřela 11. února. Její poslední slova byla: „Odcházím na věčnost. Modlete se za mne. Odpusťte, jestli jsem byla na vás moc přísná. Já to myslela s vámi vždycky dobře. Děkuji ti, Markéto, bylas ke mně vždycky dobrá.“ Pak Markétu přitiskla na srdce a vnuky též. „S Bohem, děti,“ řekla, „snad vás budu moci políbit zas jednou v nebi.“ Hoši propukli

křesťanka? Byla jste pokřtěná!“ „Pravda, a co má být?“ „Byla jste o Velikonocích u zpovědi a u přijímání?“ „Byla, nechápu, proč se mě na to ptáte!“ „A je pravda, že chcete přijít do pekla?“ „Já?“ Žena se zarazila. Dobře věděla, kam Markéta míří a už se mohla jen bránit: „Víte přece v jakém postavení jsem. Jsem v bídě...“

Lidé zatím sledovali Markétinu cestu a už se jich několik přiblížilo k stavení. Ozývaly se nechvalné výkřiky na toho nestoudníka. Matka Markéta měla co dělat, aby celou záležitost uvedla na správnou míru. Fakt je, že dotyčný muž vypadl zadními dvířky z chalupy a už se ve vsi neukázal. A Markéta udělala všechno, aby dotyčná nemohla poukazovat na to, že je v bídě, a že jí nikdo nepomůže.

Horší byl druhý případ. U jednoho staršího člověka se nakvartýrovala žena, o které každý věděl, že to není žádná služebná. Možná čekala, až dotyčný zemře, aby po něm sebrala peníze. Držela ho jako v kleštích. Lidé to věděli, ale co měli dělat? Tak se jen za zády povídalo a pohoršení jenom rostlo. Ten muž pak těžce onemocněl a pracoval k smrti. Markéta byla celá nesvá. Přece takto nesmí sejít ze světa! Kam by přišla jeho duše? Pak se rozneslo, že má k nemocnému přijít kněz, ale ten zase neví, jak to tam vypadá. Co neudělala! Tehdy zaopatřování nemocných byla událost. Lidé se shromáždili a doprovázeli kněze k nemocnému. Kostelník oblečený v komži a rochetu cinkal cestou zvonečkem a lidé před svátostí klekali zbožně v prach. Markéta se nerozpakovala zastavit kněze ještě dřív, než překročil práh stavení a tiše ho upozornila na celý případ. Ten se zarazil. Nechtěl napřed věřit, ale pak oné ženě položil přímo otázku, jak to je, že slyší o ní nepěkné věci. Ta musela s pravdou ven a slíbit, že toho člověka nechá na pokoji a půjde si po svých. Nemocný se dal do pořádku a brzy nato vydechl smířen s Pánem Bohem i s celou obcí naposled. Dnes by se mohlo Markétino jednání zdát podivné, ale v té době přísného křesťanského řádu lidé v tom viděli hrdinství, kterého nebyli sami schopni.

v pláč a bylo třeba je odvést k sousedům. Asi po jedné hodině smrtelného zápasu vydechla stařenka naposled.

Zatím Jeník toužil, aby mohl přistoupit k prvnímu svatému přijímání. Nebylo to snadné. Do farního kostela bylo daleko – přes 5 kilometrů, a v Morialdu nebylo už delší dobu obsazeno kaplanské místo. Kdo chtěl k svatému přijímání, musel podstoupit delší školení ve farním kostele. K tomu pan farář neznal ani moc Jeníka a mimo to bylo všude zvykem pouštět děti k prvnímu přijímání až měly dvanáct i čtrnáct let.

Pan farář Sismondo byl jinak dobrý člověk, ale i on byl proniknut jansenistickým smýšlením doby. Stačí říci, že svatý Josef Cafasso, který žil tehdy přímo v Castelnuovu a byl vzorem všem dětem, směl jít, když mu bylo již třináct pryč. Ale Markéta byla jiného mínění. Stála o to, aby její děti šly co nejdříve. Učila tedy Jeníka, až uměl katechismus nazpaměť. Pak v postní době ho denně posílala do města na přípravu. Jen díky tomu, že hoch brzy všechny překvapoval svými znalostmi a pohotovostí v odpovědích na otázky, dostal nakonec výjimku a pan farář ho pustil s ostatními.

Jistě bude zajímavé uvést, jak se Jeník připravoval. Maminka ho třikrát dovedla k svaté zpovědi a vždy kladla na srdce: „Dobře se vyzpovídej, nic nezamlč!“ Celý půst na něj

dohlížela, aby se dobře choval a pořád mu připomínala, jak je důležité před prvním přijímáním dát do pořádku svůj život. Přijímání celé farnosti bylo vždycky na Hod Boží velikonoční. I prvokomunikanti šli v ten den. Toho roku byly Velikonoce 26. března.

Ráno už nesměl Jeník s nikým mluvit. Maminka šla do Castelnova s ním a sama s ním dělala duchovní přípravu. Pak v kostele ji dělal ještě jednou se všemi farníky, jak to předříkával pan farář. Také poděkování bylo společně. Doma pak byl Jeník do večera zproštěn práce a maminka ho měla k tomu, aby se modlil a aby si četl dobrou knihu. Také mu dala příslušné napomenutí pro život. Don Bosco sám napsal: „Zapamatoval jsem si naučení své zbožné maminky a mám za to, že jsem se od toho dne choval lépe. Dřív jsem dosti odmlouval, když se mi něco poroučelo. Od toho dne jsem si dával pozor.“

Matka Markéta zatím měla pořád v mysli, jak to udělat, aby se Jeník mohl učit. Měl k tomu sklon a také jí několikrát říkal, že by byl rád knězem. Zatím se modlila, aby se jí podařilo obměkčit nějak Toníka, který byl zásadně proti. Ale Bůh sám to už zahrnoval do svých plánů.

Svatý otec Lev XII. vyhlásil na rok 1825 milostivé léto. Na 400 000 poutníků přišlo toho roku do Říma. Pro rok 1826 bylo milostivé léto rozšířeno na celý svět. V Piemontě bylo možno získat plnomocné odpustky návštěvou určených kostelů v Turíně ve dnech 12. března až 12. září. Tehdy piemontský biskup kázal duchovní cvičení královské rodině a celému dvoru. Král s královnou a všechna turínská šlechta šli nábožně procesím od kostela ke kostelu a zpívali litanie ke všem svatým spolu se vším lidem. I na venkově šla zbožnost nahoru hlavně díky lidovým misiím, které se všude pořádaly. Takové misie se konaly také v blízké Buttiglieře. Ráno a večer bylo kázání, přes den se lidé šli domů najíst a poklidit si dobytek. Jinak se ty dny slavily jako sváteční.

Mezi posluchači byl také penzionovaný kněz don Calosso, rodák z Chieri. Nedávno se nastěhoval do Morialda,

21 Vyučování v Morialdu

Přišel podzim, ale škola nezačala. Don Calosso jednou potkal Jeníka a ptal se, proč ho matka neposílá. Jeník upřímně řekl, jak to je. „To je mi jedno, jestli bratr chce nebo nechce,“ zlobil se pan kaplan, „zítra vezmi knihy a přijď, začneme, jak bylo domluveno.“

Jeník tedy přišel a brzy byli se starým pánem kamarádi. Došlo u nich k velkému duševnímu sblížení. Jeník mu otevřel srdce dokořán a on se ujal jeho duchovního vedení. Don Bosco později psal: „Teprve jsem pochopil, co to je, když má člověk spolehlivé vůdce – přítele duše. To jsem do té doby neměl. Zakázal mi určitá pokání, která jsem dělal. Říkal, že se to nehodí pro můj věk a postavení. Radil mi, abych chodil často ke zpovědi a k svatému přijímání. Naučil mě i rozjímat a konat si duchovní četbu. Od té doby jsem pobýval vždy v neděli dlouho u něho v kaplance. Ve všední dny, když to šlo, chodil jsem mu ministrovat. Od té doby jsem dostal chuť do duchovního života. Dříve jsem dělal mnoho věcí, ale nechápal jsem je.“

Právě v ty dny stihla castelnuovskou farnost veliká rána. Pan farář Sismondo zemřel. Bylo mu 54 let. Jeník mu měl být zač vděčný. Pustil ho výjimečně k prvnímu svatému přijímání. Byl také na pohřbu.

aby tam sloužil lidem v tamním kostelíku. Tento si všiml jednou večer cestou domů kudrnatého hošíka, jak jde soustředěn a proplétá se mezi davem. Přihovořil se k němu: „Synku, odkud jsi?“ „Z Becchi.“ „Také jsi byl na kázání?“ „Také.“ „A poslouvej, rozuměl jsi tomu, co misionář kázal?“ „Myslím, že ano.“ „To mám radost. Poslouvej, řekneš-li mi čtyři věty z toho, co kázal, dostaneš čtyři soldy. Podívej se.“ A ukázal mu peníze. „Mám vám je říci z ranního nebo večerního kázání?“ „Jak chceš.“ Ráno mluvil o tom, jak se máme obrátit včas k Bohu a že nemáme váhat s polepšením života.“ „A večer?“ „Mám něco říci z první nebo druhé nebo z třetí části?“ „Jak chceš.“ Jeník to vzal z kraje. Pověděl úvod, pak první, druhou i třetí část tak věrně, jakoby to měl otištěné v paměti. Kněz ho nechal mluvit dobře půl hodiny a jenom žasl. Nakonec mu řekl: „Chlapče, ty máš zázračnou paměť. Čí jsi?“ „Bosků. Říkají mi Jeník. Moje maminka se jmenuje Bosková Markéta. Už jsem se naučil číst a psát trochu.“ „Donáta jsi nestudoval? Myslím gramatiku?“ „Nevím ani, co to je.“ „Nechtěl bys studovat?“ „Chtěl, ale Toník nechce.“ „Proč nechce?“ „Chce, abych dělal jako on na poli.“ „Proč bys chtěl studovat?“ „Chtěl bych být knězem.“ „Proč bys chtěl být knězem?“ „Abych mohl k sobě zvát děti a učit je náboženství.“ Kněz byl překvapen a hned nabídl Jeníkovi, aby k němu přišel, že by potřeboval ta kázání napsat, aby mu je nadiktoval.

Jeník přišel v stanovenou hodinu a diktoval. Kněz byl náramně spokojen. Pak mu nabídl, že by ho nechal studovat. Řekl, aby přišel v neděli s maminkou, že všechno domluví. Můžeme si myslet, jak bylo Markétě, když se najednou všechno takto vyvinulo. Pohovořili si. Kněz stále jen říkal, že ten chlapec má zázračnou paměť. Markéta hned souhlasila, a tak bylo dohodnuto, že Jeník bude ráno chodit do Morialda a odpoledne bude na poli, aby Toník nemohl naříkat. On však naříkal i tak a upokojil se teprve, když se řeklo, že vyučování začne až po podzimních měsících.

V půli října začal probírat italskou gramatiku a o Vánocích již měl v rukou latinskou učebnici Donátovu a začínal opravdu studovat. O Velikonocích už dobře překládal z latiny do italštiny a naopak. Don Calosso mu říkal žertem: „Budeš-li tak pokračovat, za chvíli budeš vědět všechno, co vědí lidé na světě.“ Mamince při setkání pořád kladl na srdce, aby nenechala talent svého syna zakrtnět. Přitom Jeník neustával pořádat zábavy pro děti i dospělé. V zimě to bylo hlavně vypravování. Nyní měl mnohem více látky k vypravování než dřív, protože se hodně dověděl od učeného kněze. Jen Tonda pořád něco bručel.

V zimě to ještě šlo, ale jen se otevřelo jaro a bylo zle. „Jen já abych dřel,“ naříkal Toník, „Jenda si bude hrát na pána!“ Matku to mrzelo, neboť se výstupy množily ze dne na den. Jeník chodil do školy už časně zrána a vracel se co nejdřív, ale Toníka neuspokojil. K tomu cítil, že začíná váznout. Nemohl si doma nic přečíst ani psát úlohy. Bylo trapné vidět ho, jak jde na pole, motyku na rameni a gramatiku v ruce, jak tam ubohou knihu odkládá s povzdechem na mez, aby udělal, co dělali druzí. Aby pak ve chvíli, kdy druzí jedli nebo odpočívali, zas dělal dvě věci najednou, a tak získal nějakou minutu pro učení. Při svíčke dělal honem úlohy, aby mohl ráno utíkat do Morialda.

Jednoho dne se stalo, co se stát nemělo. Toník zase vyvolal hádku a při ní kategoricky prohlásil, že má všeho dost, ať Jenda nechá latinu a věnuje se práci. Přitom řekl, že sám také vyrostl a je silný bez latiny a k ničemu ji nepotřebuje. Jeník plný bolesti a trochu pohněvaný vybuchl, že osel také nestudoval a je silný a urostlý. To už Toník zrudl a za ním. Jeník se zachránil jen útekem. Rozumí se, že oba chlapci nakonec vychladli, ale už mezi nimi leželo něco jako stín, co nebylo možno jen tak odstranit.

Zatím s létem roku 1827 přišla do farnosti zase radost. V červenci dostalo Castelnovo nového faráře v osobě dona Bartoloměje Dassona. Týden před jeho instalací ve farním kostele prozatímní duchovní správce Virano oblékl do kněžského roucha vzorného castelnovského studenta, Josefa Cafassa, pozdějšího světce.

Cafasso pocházel ze zámožnější selské rodiny a odmalička se lišil od ostatních dětí vážností, usebraností a nelíčenou zbožností. Nechodil mezi děti, aby si s nimi hrál a skotačil, ale spíš aby je hlídal, pomáhal jim a vedl je k zbožnosti. Každý den chtěl něco dobrého vykonat. I on jako Jeník rád shromažďoval děti i dospělé a vypravoval jim, co slyšel na kázání nebo četl. Také se s nimi modlil. Byl však jiný než Boskův Jeník. Ani zdaleka nebyl tak živý nebo prudký, ani neměl záliby v kouscích, jaké prováděl Jeník. Neznali se. Do Castelnova do farního se chodilo jenom někdy a také proto, že Cafasso poslední léta studoval v Chieri nižší gymnázium, než vstoupil do semináře. Poněvadž se ale o něm hodně mluvilo, Jeník s ním toužil navázat kontakt, už proto, aby ho poznal. To se mu podařilo.

Bylo to o druhé neděli v říjnu 1827. V Morialdu se slavil svátek Mateřství Panny Marie. Jeník tam byl také a po obědě se šel podívat na atrakce, které tam při té příležitosti byly.

22 Těžce zkoušená ctnost

Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává svou milost. Tak to řekl Pán Ježíš a mělo se to splnit i na našem Jeníkovi. Do té doby žil doma u maminky a přece jen se cítil být pánem ve svém domě. Byl doma a jako dítě necítil tíži svého chudobného postavení. Nyní se všechno obrátilo a on měl okusit, jak chutná chléb u cizích lidí a jak je těžké, když se má člověk probíjet světem s holýma rukama.

Aby zamezila sporům, rozhodla matka Markéta, že pošle Jeníka z domu. Ale kam? Kam jinam než někam do služby. Tolik chudých dětí tehdy odcházelo k sedlákům za pasáky, pohůnky a jiné služebníky. Někdy to tam měli lepší než doma. Tak se stalo, že jednoho dne v měsíci únoru roku 1828 Jeník odcházel do světa. Neměl nic jiného, než uzlíček pod paží a v něm trochu prádla a nějakou náboženskou knížku, kterou dostal od dona Calossa. Kdyby bylo léto, byl by měl boty pěkně přehozené přes rameno, aby je ušetřil, teď však všude ještě ležel sníh a musel proto jít obutý. Maminka mu dala jména některých známých v blízkých vesnicích, aby je obešel, třeba ho budou potřebovat. A tak chodil a prosil; zdá se, že byl v Sierra, pak v Buttiglieru a v d'Asti. Zase se vrátil blíž k domovu a klepal v Morialdu. Pak zašel do Morionda, ale všude se před ním dveře otvíraly a zase zavíraly. Kdo by v té době potřeboval pasáka, snad až k opravdovému jaru. Když vyčerpal všechny adresy, zbývala už jen poslední naděje. Matka Markéta se znala s mladou selkou Mogliovou, rozenou Filipelovou z Castelnova. Tam by bylo chlapci nejlépe. Mogliovi měli selskou usedlost mezi Mobillem a Moncuccem. Tam se nyní rozběhl.

Šel kolem kostela, který byl ještě zavřen a tu vidí u něho nějakého mladého velebného pána. Byl to začínající bohoslovec Cafasso. Jak ho zahlédl, hned šel k němu a povídá: „Velebný pane, nechtěl byste se podívat, jaké tu máme boudy a zábavu? Já bych vás provedl.“ Klerik mu pokynul, aby šel blíž a vyptával se ho na všechno možné. Jeník uctivě odpovídal, jako kdyby měl před sebou opravdového kněze. Pak mu opět nabídl své služby, ale on že ne, že čeká, až se otevře kostel. „Můj milý,“ řekl, „pro kněze je nejmilejší zábavou kostel a co se v něm dělá. Naše nejmilejší novinky jsou modlitby, protože ty jsou pořád nové a pořád v nich nacházíme něco nového.“ Jeník si dovilil namítnout, že je čas k modlení a čas k zábavě, ale klerik se tomu usmál. Skončil hovor těmito slovy, které si Jeník dobře zapamatoval: „Kdo se rozhodl být knězem, ten se prodal Pánu Bohu a už mu má ležet na srdci jenom to, co slouží ke cti Boží a k spáse duší.“ Tak rozhovor skončil, protože kostel byl již otevřený a klerik šel, kam ho srdce táhlo. Jeník se honem přeptal, kdo to byl a když se ubezpečil, že je to Cafasso, utíkal se s tou novinkou pochlubit matce, že ho konečně zná a mluvil s ním. Maminka mu řekla: „Vidíš, můžeš si ho vzít za vzor. Všecko, co ti říkal, je svatá pravda. Z takového může být svatý kněz.“ Z Cafassa se opravdu stal svatý kněz a za svatého byl i prohlášen. Bosco měl to štěstí, že se s ním ještě mnoho stýkal, ano, Cafasso byl později jeho největším dobrodincem.

Byl tehdy podzim. Jeník by byl mohl zase chodit k donu Calossovi, chodil však jen pár týdnů a pak toho nechal. Učinil tak na radu maminky. Toník byl totiž čím dál zavilejší a denně vyvolával hádky. Těžce to nesl jak Jeník, tak i don Calosso, ale zatím nebylo pomoci.

Jeník přišel k stavení Mogliů již v pozdním odpolední. Hned u vrat se potkal s hospodářovým strýcem Josefem a ten se ho ptal, kam že jde a co chce. Jeník řekl, že hledá práci. „To je hezké, že chceš pracovat, tak mnoho štěstí!“ on na to, a už ho pakoval ven. Jeník se ale nenechal odbýt. Vešel do dvora, kde právě Mogliovi vázali vrbové proutí do otýpek. Potřebovali je na vinici. Mladý Moglia zvedl oči a když viděl před sebou chlapce, ptal se také, co chce. Jeník hned na to, že ho posílá maminka, a že se zná s hospodyní. Říkala, že je moc hodná a že ho jistě nechají u nich za pasáka. Moglia se poškrábal za uchem. Byl překvapen, neměl moc chuti. „Tak koncem března, po Zvěstování Panny Marie, ale teď? Co bys tu dělal? Sami nemáme práci,“ říkal. Jeník se dal do pláče, ale bránil se: „Já nechci peníze, mně stačí, když mě tu necháte. Budu poctivě dělat, co mi přikážete, jen mě tu nechte. Já domů nepůjdu.“ A dřep si a začal sbírat po dvoře roztroušené proutí. Všichni na něj hleděli s rozpaky, co s ním dělat. Tu hospodyně, dojatá hochovým pláčem, vzala hospodáře stranou a přemlouvala ho, aby ho u nich nechal. A už se k nim přitočila i hospodářova patnáctiletá sestra Terezka, a že prý je už velká, krávy ji nebaví, že by mohla chodit s nimi na pole a kluk by mohl převzít krávy po ní. Tak nakonec Jeník zůstal a hned ráno převzal od Terezky chlév s celým osazenstvem a pustil se do práce. Kydal hnůj, stlal, krmil a napájel. Přitom, aby se zavděčil hospodářům, dělal všechno, co jim viděl na očích.

Zajímavé je, že o době, kterou strávil jako pohůnek u Mogliů, Don Bosco později neuváděl nikdy žádné podrobnosti

ani ústně, ani písemně. To je neklamné znamení, že ji prožíval jako dobu hlubokého ponížení a že musel snášet mnoho nepřijemného. Byla to zkouška. Nějaké zprávy máme spíš od samých hospodářů, od jejich rodiny a také z moncuccské fary, případně od jiných svědků jeho tamního pobytu.

Faktem je, že Mogliové si hoča zamilovali a byli rádi, že ho mají. Byl svědomitý a pracovitý. To se už samo cenilo. Brzy si hospodář zavolal matku Markétu a ačkoliv nechtěla, přece jí vnutil, že bude dávat Jeníkovi ročně 15 lir jako příspěvek na ošacení.

Co se týká jeho zbožnosti, modlil se Jeník napřed kleče u své postele nebo v chlévě, ale paní Dorota – tak se selka jmenovala –, mu nabídla, aby večer vedl modlitbu celé rodiny. Sama ho naučila správně se modlit loretánskou litanii, kterou dobře neznal. Den se u Mogliů končil vždycky svatým růžencem a ten Jeník sám předříkával.

Vždy v sobotu odpoledne Jeník prosil hospodáře, aby směl jít ráno do Moncucca již na první mši svatou, která byla brzy. Hospodynin to bylo divné, protože do kostela byla dobrá hodina cesty, k tomu pěšinami a kdovíjak ještě. Vydala se proto jednou tajně za ním, aby se ujistila, proč tak pospíchá do kostela. Byla překvapena. Jeník totiž každou neděli zamířil hned ke zpovědnici a šel také k svatému přijímání. Tu třeba říci, že v té době se chodilo zřídkakdy a na farní mši, která byla později, teprve ne. Výsledek byl, že mu řekla, že už nemusí nikdy o to žádat, že si může jít ráno vždycky.

Jeník zavedl u Mogliů pravidelnou modlitbu před jídlem a po jídle a dbal na to, aby se nezapomínalo na Anděl Páně ráno, v poledne a večer. Stalo se jednou, že strýc Josef přišel v poledne utrmácený z pole a zatímco zdaleka zaznívalo polední vyzvánění, bouchl sebou do slámy, aby si trochu odpočinul. Ale co to? Podívá se na patro a tam vidí Jeníka klečícího a modlit se. Neodpustil si poznámku: „To jde. Tady se starý člověk dře, ale mladý pán je odpočatý. Může si klidně kleknout a modlit se. To se pak hromadí zásluhy pro nebe!“ Jeník skončil modlitbu, slezl ke strýci a promluvil mu do duše: „Strýčku, to je tak. Někdo se nemodlí a ze čtyř zrn sklídí dva klasy. Někdo se modlí a ze dvou zrn sklídí čtyři klasy. Modlete se také, nepracujte pořád a Pán Bůh vám požehná.“

Manželé Mogliovi později tvrdili, že na Jeníkovi nepozorovali žádné chyby, které mívají obyčejní hoši v jeho letech. Nehonil se, nepral se, nenadával, nelhal, prostě jednal jako dobrý dospělý člověk. Podobně svědčili i jiní, kdo ho v těch letech znali. Ale ani on nebyl ze začátku ušetřen alespoň podezřením. Tak na něj kdosi žaloval, že na pastvě tajně dojí krávy, aby si přilepšil. Nebyla to ovšem pravda. Jeník se jen skrčil vedle krávy, když pálilo slunce a četl si v katechismu.

Jeho chování nás nemusí překvapovat. Víme přece, že ještě před touto službou se z návodu dona Calossa rozhodl vést hlubší náboženský život. Musel být tedy jiný než obyčejná vesnická mládež. Tak si snadno vysvětlíme i to, že chodil každou neděli k svatě zpovědi a k svatému přijímání i jiné věci. Například jeho poměr k děvčatům. Nesmíme zapomenout, že už nebyl zrovna malý. U Mogliů mu bylo 13–14 let. Měl před sebou ideál kněžství a k tomu vědomí, že je povolán, aby se postavil do čela chlapců. Kdo by se divil, že se vědomě v té době varoval dívčí společnosti. Mogliovi měli syna Jirku, asi pětiletého. Ten byl do Jeníka celý

žhavý a Jeník s ním byl velký kamarád. Ale když po něm chtěli, aby hlídal děvčata a hrál si s nimi, bránil se. „Kluky vám budu hlídat,“ říkal, „ale holky mi nedávejte, já jim chůvu dělat nebudu.“ Někdo by v tom mohl vidět nezdravý postoj, ale dobrému psychologovi neunikne, že Jeník dobře věděl, proč to dělá. Byla to moudrost, převyšující jeho věk. To svědčí o tom, jak žárlivě si chránil svůj ideál.

Mogliova usedlost ležela stranou jiných obydlí, takže tam nebylo mnoho dětí. Jeník však hned navázal styk se všemi kluky z okolí a počínal si stejně jako doma v Becchi. I tamější matky byly rády, že se někdo ujal jejich nezbedů a vede je k dobrému.

Pohůnek Bosco nezapomínal ani na své knihy. Často, přechásto je bral do rukou. Listoval v nich, opakoval si nebo se učil dál. Až ho bylo všem líto. Viděli jeho touhu po studiích i po kněžství, ale nemohli mu pomoci. Nevěřili, že by takový chudý hoch mohl vystoupit tak vysoko. Odkud by vzal na to peníze? Studia nejsou zadarmo. „Stálo by to takových devět až deset tisíc lir,“ rozumoval hospodář. Ale Jeník byl přesvědčen, že bude knězem, i kdyby měl jít za cílem přes hory a doly. „Peníze se najdou,“ říkal, „třeba mi lidé dají na studia.“

Jeden čas se mu ukázala nová naděje. Mogliovi měli strýce kněze a ten k nim přijel na prázdniny. Byl to dobrý pán. Slíbil Jeníkovi, že mu každý den věnuje jednu hodinu. Bohužel dopadlo to jinak. V létě bylo moc práce na poli, a tak se všechno scvrklo na pár hodin a zase nic. Don Moglia odjel a všechno zůstalo při starém. To už zde byl rok 1829 a Jeníkovi bylo 14 let.

Statečné srdce se ničeho nezalekne. Ani Jeník se nezastavil na své cestě, nýbrž jak jen mohl, uskutečňoval ideál, který mu vnukl ten podivný sen, když mu bylo devět let. Stačilo několik neděl, kdy musel chodit do kostela na pozdější farní mši a již měl kolem sebe hromadu kamarádů z Moncucca a okolí. Za pár měsíců byla už situace taková, že hospodář mu dovozoval zůstat v Moncuccu bezmála celou neděli a starat se tam o klukovskou mládež. Měl v tom velkého spojence v panu faráři Cottinovi, muži učeném a zbožném, který brzy našel v Jeníkovi mocného spojence. Došlo to tak daleko, že Jeník směl s chlapci v neděli do budovy obecné školy a tam s nimi pořádat besídky ještě ve větším stylu, než to dělával doma anebo na seníku u Mogliů. Besídky se časem proměnily v malou oratoř, kterou horlivý farář udržoval ještě i po Jeníkově odchodu.

Také zde nakrátko vzešla pasáčkovi hvězda naděje. Don Cottino byl ochoten sem tam mu udělat trochu školy, aby mohl pokračovat. Ani Mogliovi nebyli proti tomu, nebýt toho, že Jeník sám začal cítit, že dvěma pánům sloužit nelze. Svědomí mu nedovolovalo šidit Mogliovy, když mu za práci platili.

V tom roce 1829 se udály významné věci v církvi i ve světě. Můžeme si myslet, že se nějak dotkly i Jeníka. Zemřel Svatý otec Lev XII. a po něm nastoupil papež Pius VIII., který hned pro příští rok vyhlásil milostivé léto. Jiná událost, o které Jeník jistě slyšel mluvit v kostele, byla slavná korunovace Panny Marie Těšitelky v Turíně. Je možné, že mu neunikla ani opravdu velká událost, že po 300 letech pronásledování dostali konečně v Anglii katolíci svobodu. Zájem, který měl Don Bosco jako kněz o růst katolicismu v Anglii by tomu nasvědčoval.

23 Jeníkův návrat do Becchi

Jeník byl u Mogliů bezmála dva roky. Hospodář s ním byl nadměru spokojen. Koncem prvního roku dal matce ne smluvených 15, ale 30 lir a další rok na podzim dokonce už 50. Ale co to bylo? Jen náplast na bolest. Byl prosinec roku 1829, když jednoho dne šel kolem Mogliů Jeníkův vlastní strýc, matčin bratr, Michal Occhiena. Jeník právě vyváděl krávy z chléva. „Tak co, Jeníku, jak se vede?“ „Špatně, strýčku, špatně. Nemohu studovat. Léta utíkají a já jsem tady u krav.“ Strýček chvíli mlčel, pak se zamračil a řekl: „Víš ty co? Vrátiš se domů! Sám se postarám, abys mohl studovat. To by v tom byl kozel zašitý, aby to tak šlo dál!“ Jeník se toho nenadál a hned namítal, co by tomu řekla maminka, kdyby se vrátil. Strýc byl však hned hotov: „Povím ti, seber se a hned domů! Teď tě tady nepotřebují, je zima. Já jdu do Chieri na trh a na zpáteční cestě se stavím u vás a všechno matce vysvětlím.“ I Mogliovi byli překvapeni, ale nebránili Jeníkovi. Chce být knězem, tak ať jde, když se mu otvírá cesta. A tak byl hoch v půlhodince sbalený, rozloučil se s Mogliovými a šel domů. Všichni měli v očích slzy. To už pro ně Jeník nebyl honák krav, ale syn, který patřil do rodiny.

Jak měli Mogliovi Markétina nejmladšího rádi, o tom svědčí řada skutečností. Hned z jara roku 1828, když Jeník nastoupil u Mogliů, sázeli na vinici mladou révu. Don Bosco si vzpomínal, jak vázal sazeničky, až ho bolel celý hřbet. Strýček mu tehdy dělal kázáníčko: „Bude-li tě bolet hřbet teď v mládí, můžeš se těšit, že tě nebude bolet až budeš starý.“ Jeník mu tehdy řekl žertem: „Uvidíte, až tyhle kmínky vyrostou, budou nejurodnější a vydrží ze všech nejdéle.“ Opravdu se tak stalo. Čtyři kmeny z těch, co osobně vázal, rodily ještě v roce 1890, když už byl Don Bosco po smrti a rodily dvakrát tolik, co ostatní. Pan Jiří Moglia, který měl tehdy pět let, a jeho syn Jan chodili později za Donem Boskem do Turína a vždycky se o tom divu mluvilo. Don Bosco byl pokaždé velice potěšen, když mu přinesli v košíčku ochutnat.

Mogliova Anička, hospodářova dcera, zas vzpomínala, jak často pracovala s Jeníkem na poli. On vždycky tvrdil, že bude knězem, ona ho zas zlobila, že ničím nebude. Jednou jí řekl: „Počkejte, Aničko, přijde čas, že ke mně budete chodit

24 Opravdový přítel

Už to vypadalo zoufale a ubohá Markéta jen litovala syna, že nedojde k vytouženému cíli, když tu se na scéně objevil opět nám známý don Calosso. Potkal se s Jeníkem. Nechal si vypravovat, jak se mu vedlo. Vypýtl se na poměry a když viděl, jaká je situace, přišel s docela neočekávaným návrhem: „Když nemáš pokoj doma, nastěhuješ se ke mně!“ To bylo řešení hodné kněze, který dovedl ocenit Jeníkovo kněžské povolání. Doma byli rádi. Toník neřekl ani tak, ani tak, ale matka a Josífek si umiňovali, že budou pracovat tolik, aby opravdu nemohl říkat, že všechna práce leží na něm.

Koncem léta Jeník prakticky přesídlil k starému knězi. Byl u něho od rána do večera a jen na noc chodil domů. Z vděčnosti mu dělal pomýšlení a stařeček zase celé dny učil a učil. Don Bosco říkal, že nyní se mohl naučit za den tolik, kolik by se doma nenaučil ani za týden. „Buď klidný,“ říkal mu jeho dobrodinec, „dokud budu naživu, budu se o tebe starat jako otec a kdybych měl zemřít, i tak se o tebe postarám.“ Když pak Toník znovu začal se svými protivnými řečmi, don Calosso udělal všemu radikální konec tím,

ke zpovědi.“ Byl z toho smích, ale nakonec se to vyplnilo. Anička později nejednou přišla do Turína vykonat si pobožnost – to už byla provdaná poblíž Turína, a ráda přiklekla k jeho zpovědnici. Don Bosco ji vždycky s velkou radostí uvítal.

Ale vraťme se k Jeníkovi. Jakkap ho asi uvítala maminka? Aspoň naoko špatně. Vyjádřila podivení, že se tak náhle vrátil ze služby a rozkázala mu, aby se hned vrátil zpět. Řekli jsme schválně „naoko“, protože se zdá, že ho pokárala jen proto, že byl nablízku Antonín. Snad jí to Jeník vyčetl z očí, protože bez hlesu vyšel z chaloupky a šel se schovat do příkopu, odkud viděl na cestu vedoucí ke Castelnuovu. Musel čekat, až přijde strýček.

Strýček Michal opravdu přišel. Byl to Markétin starší bratr, muž dobrý a sečtělý. Dokonce prý uměl trochu latinsky. On a jeho druhý bratr František si usmysleli, že udělají u Bosků pořádek. Teď přišla ta pravá chvíle. Michal promluvil s Markétou docela věcně. Toník jen poslouchal a mlčel. Pak strýc přikročil k skutkům. Rozhodl se, že Jeníkovi vyjedná hodiny. Napřed šel na faru do Castelnuova k panu faráři Dessanovi. Tam nepochodil. Ani on, ani jeho dva kaplani prý k tomu nemají potřebný čas, neboť jsou stále zaměstnaní. Zašel do Buttigliery d'Asti, ale výsledek byl stejný. Zatím tedy nepochodil, ale bylo dohodnuto, že se prozatím bude chodit dál. Je podivné, že se nikdo neobrátil na dona Calossa, který byl poblíž. Možná byl nemocen, možná nebyl právě přítomen. Není ani vyloučeno, že nepřicházel v úvahu proto, že strýc chtěl Jeníkovi najít také byt, kdežto do Morialda to bylo blízko a situace by se byla pravděpodobně opakovala.

Zpočátku se tedy nic zvláštního nedělo, ale něco už bylo vybojováno. Toník viděl, že se bratra ujímají strýcové a již si tolik netroufal. Mimoto Jeník začal nyní chodit víc do Castelnuova, zvláště na postní katechismus, takže se více sblížoval s farním duchovenstvem. To mu umožňovalo navazovat styky s castelnuovskými chlapci a apoštolovat mezi nimi. Z této doby pochází víc pěkných svědectví o něm. Všechny jsou od jeho bývalých kamarádů z té doby. Všichni shodně velebí jeho ctnost, zbožnost a práci mezi chlapci.

že Jeníkovi řekl: „Vezmi si prádlo a šatstvo a můžeš bydlet u mne docela, nějak se shodneme.“ Tak Jeník podruhé opustil domov kvůli nevlídnému bratrovi.

Ale to už i Markéta měla Toníkovy zlosti dost. Byl už šestadvacetiletý a dosud svobodný, proč by se musela rodina na něj pořád vázat a podstupovat jeho diktát. Jednoho dne mu navrhla, aby se majetek rozdělil. Ať si vezme, co mu patří a ona se svými dětmi si vezme také, co jí patří. Tak bude jednou pokoj a už nikdo nebude druhému dělat vymyšlené těžkosti. Toník byl překvapen a zprvu nechtěl ani slyšet o rozdělení majetku. Příliš si zvykl o všem rozhodovat a ve všem poroučet. Ale Markéta nebyla sama toho míněná. Všichni z její rodiny stáli pevně za ní a hlavně Mariana, její sestra, si v té věci počínala rozhodně a křesťansky zároveň. Aby si Toník nemohl naříkat, že byl ošizen, sama se nabídla pomoci sestře penězi, aby bylo na všech stranách dobře. Tak se pomalu věci dostaly do nových kolejí. Soudní řízení trvalo několik měsíců, ale rozhodnutí už padlo. Antonín se odstěhoval do světnice, která mu patřila. Josífek

zůstal v druhé světnici s matkou. Rozdělilo se celé stavení, pole i louky a i když nebylo mezi členy rodiny nepřátelství, přece jen bylo jasno a každý věděl, na co má právo. Zdálo se, že nyní bude všechno probíhat dobře, když tu ještě jednou znenadání udeřil hrom.

Jednoho listopadového jitra poslal don Calosso Jeníka domů, aby si došel pro prádlo. Jen ale přišel domů, už za ním v patách kdosi přiběhl, že se má neprodleně vrátit, donu Calossovi se udělalo zle a volá ho k sobě. Jeník neběžel, ale přímo letěl. Bohužel bylo zle. Don Calosso ležel již na posteli. Ranila ho mozková mrtvice. Nemohl ze sebe dostat ani slabiku. Když s Jeníkem osaměl, vytáhl zpod polštáře klíček a posunky naznačoval, že je od skříňky v almáře a to všechno, co tam je, patří jemu. Jeník strčil klíček do kapsy a víc se o něj nestaral. Teď myslel jenom na umírajícího dobrodince. Dva dny umíral, až 21. listopadu vydechl naposled. Bylo mu 75 let. S ním, zdálo se, zemřela i Jeníkova všechna naděje.

25 Ve škole v Castelnovu

Don Calossova smrt spadla do doby, kdy už byl školní rok v proudu. V Itálii se začínalo po Všech svatých, po 1. listopadu. Teď už byl konec tohoto měsíce. Přesto se Markéta pokusila dostat hocha do školy v Castelnovu, a to hned. Strýc Michal měl v městečku známé a podařilo se mu, aby byl přijat. Tak kolem Vánoc roku 1830 Jeník konečně nastoupil do řádné školy. Bylo mu patnáct let. Co dosud dělal, bylo soukromé učení, nepravidelné a neúplné. Nyní musel hodně dohánět a doplňovat, takže to nebyla žádná maličkost.

V Castelnovu měli celou obecnou školu, ale nedávno při ní otevřeli zvláštní latinskou třídu pro ty, kteří by se chtěli připravit na přestup do chierského gymnázia a pak dál na studia. Jeník chtěl být knězem. Bylo samozřejmé, že bude chodit do této třídy. Byla zorganizována na způsob jednotřídky. Byli v ní žáci různé úrovně, ale učitelem tam byl kněz don Virano, castelnuovský rodák, muž vynikající vědy a dobrý pedagog. Dovedl sledovat každého žáka zvlášť, a tak každému pomáhat překonávat překážky a postupovat stále výš. Náš Jeník musel napřed znovu projít mluvnici italskou a teprve potom se mohl vrhnout na latinu. Aby mohl normálně postupovat, musel se zprvu hodně učit.

Měl to těžké tak jako tak. Do městečka byly čtyři kilometry a ze začátku chodil dvakrát denně, celkem 16 km. To byla velká časová ztráta. K tomu byla zima a chůze namáhavá. Pak se to řešilo tak, že si bral s sebou oběd a uchyloval se mezi ranním a odpoledním vyučováním k dobrým lidem, Boskovým známým. Někdy pro počasí u nich přespal. Tehdy stačila nějaká díra pod schody a trochu slámy nebo starý slamník. Nakonec ani to nevyhovovalo a starostlivá matka se uvolila platit mu byt a stravu u jistého Jana Roberta, krejčího. Byl to hodný člověk, nadšený kostelní zpěvák, znalý zpěvu chorálního i polyfonního. Platilo se víc v naturálních než penězi. Peněz bylo mezi lidem málo. Pomohli však i sousedé, kteří přáli Jeníkovi a rádi by byli přinesli nějakou oběť, jen aby mohl na kněze vystudovat. Když bylo třeba, sbírali na něj i po domech.

Přechod z venkova do města byl tehdy nesnadnější než dnes. Castelnovo bylo jen městysem. Takoví se někdy vytahují víc než lidé z velkoměsta. I Jeník to pocítil. Někteří

Přišli don Calossovi dědici a samozřejmě hledali peníze. Jeník neměl potíže vytáhnout klíček a dát jim jej. Ve skříňce bylo 6 000 lir. Nebožtíkův synovec, když mu vše bylo vyloženo, byl ochoten nechat peníze Jeníkovi. Byli zde totiž ještě jiní lidé, kteří mohli dosvědčit strýcovu vůli. Ale Jeník snad zaslechl nějaké protesty ze strany dalších příbuzných nebo co. Faktem je, že nic nechtěl – ani liru. Dědic poděkoval a věc byla vyřízena.

Pro chudého hocha to byla veliká rána. Nedal se ani utěšit. Tak si to bral, že ho matka musela poslat na nějaký den do Capriglia k dědečkovi, aby přišel na jiné myšlenky. V ty dny však měl další sen. Nevíme jaký, ale říkal později, že mu v něm bylo vytýkáno, že spoléhá na lidskou pomoc, že by měl spoléhat jen a jen na pomoc Boží. Na dona Calossa Jeník nikdy nezapomněl a až do konce svého života se každý den ráno za něj pomodlil jako za svého největšího dobrodince.

chlapci si na něj zasedli a posmívali se mu. Byl velký. Vždyť měl patnáct let a ve třídě se divně vyjímal mezi svými mladšími spolužáky. K tomu nosil do školy divné šaty. Kluci hádali, po kom ten kabát má, zda po starosvětském dědečkovi nebo po nějakém faráři. Skutečně mu neseděl, ale co měl dělat, když na jiný neměl a musel chodit v tom, co mu kdo daroval. Kolikrát musel přeslechnout posměšky na ulici. Někdy to byly i nehezké výjevy, co dovedli rozdovádění, zhýčkaní pŕlpáni.

Nesmíme si ale myslet, že to měl hedvábné aspoň u všech učitelů. Také ne. Zatím byl ještě jen vesnickým výrostkem, který si umínil chodit do školy a ještě se nevědělo, jestli z něho vůbec něco bude. Život v sobě skrývá i velká překvapení. Takovým překvapením byl pro Jeníka např. don Moglia, který mu věnoval kdysi několik hodin, když byl na prázdninách u příbuzných, kde Jeník dělal pohůnka. Popravdě řečeno nebyl to zrovna svatý kněz a na Jeníka se díval pořád jako na kluka, který měl zůstat u krav, protože chudí už mají takový úděl. Stalo se jednou, že Jeník překládal z latiny článek o hrdinném Eleazarovi, který se za maka-bejských bojů nechal raději umučit, než by požil zakázané vepřové maso. Profesor se podivil, jak dobře to přeložil. Ukazoval to i druhým učitelům, ale Moglia přece Jeníka znal a bylo mu jasné, že to musel někde opsat, sám by to dohromady nedal. Jeník se to dověděl. Řekl mu to don Virano. Moc ho to mrzelo.

Byly to drobné bolesti, bez kterých není život. Musel si zvykat. Ještě že Castelnovo mu skýtalo také mnoho radosti. Tak například v náboženském životě. Tehdy měla škola zcela náboženský ráz. Učili samí kněží a osnova byla dělána tak, aby mládež rostla nejen ve vědě, ale i ve víře. Začínalo se modlitbou a končilo se modlitbou. V každé třídě visel kříž a první půlhodina byla vždy věnována katechismu. V sobotu byla celá hodina věnována tomuto předmětu. Před vyučováním bylo možno jít na mši svatou. V neděli měla mládež všechno pohodlí vykonat si svou náboženskou povinnost. To bylo našemu Jeníkovi nejvíce po chuti a mělo to velký vliv na utváření jeho představ o náboženské formaci mládeže.

Jeník si zvlášť oblíbil zámecký mariánský kostelík. Stál na kopci a Jeník tam často šel složit k nohám Panny Marie

své radosti i starosti. Ještě později posílal jistému Filipellovi do Castelnuova svaté obrázky a jiné devocionálie, aby ten kostelík mohl i něco rozdávat těm, kteří tam přicházeli za Matkou Boží.

Jedna věc ho mrzela. Všichni castelnuovští velební páni byli příliš velební, než aby se na ulici zastavili s nějakým školákem. Měli takové neblahé přesvědčení, že by se tím zahazovali a ztráceli na autoritě. Jeník to nedovedl pochopit. Víckrát se pokoušel seznámit se s panem proboštem Dessanem. Nadbíhal mu a uctivě ho zdravil, ale ten ne a ne se

26 Castelnuovské trpkosti

Další protiventství měl Jeník před sebou. Chodil do školy teprve čtyři měsíce, když se v dubnu rozkřiklo, že don Virano odchází z Castelnuova. Nechal učení a odešel za faráře do Mondonia v astijské diecézi. Latinská třída zůstala bez profesora. Jenom ale na chvíli. Na jeho místo pak byl povýšen nám již známý don Moglia. Dovedeme si představit k jaké „radosti“ našeho Jeníka, kterému se už tento kněz jevil jako nepřítel. A byl.

Pravda je, že don Moglia se ani zdaleka nevyrovnal donu Viranovi. Nedovedl si udržet ve škole kázeň. Jeho žáci odpovídali asi pěti třídám latiny, takže měl před sebou pět skupin žáků. Ti si z něho však tropili posměch a podle toho to také vypadalo. Nešťastný pedagog se držel nad vodou tím, že si hrál na duchaplného a rozverného žactvu kdeco trpěl. Úroveň třídy rázem poklesla.

Stalo se, že hned na začátku chtěl don Moglia roztrždit žactvo podle prospěchu. Úroveň každého se měla prokázat písemnou prací. Pro každou skupinu bylo určeno téma a každý se mohl přihlásit, kterou písemku chce psát. Jeník zatím studoval s těmi, kteří byli ve skupině začátečníků. Moc tedy překvapil, když se nyní hlásil, že bude psát třetáckou písemku. Profesor na něj vyvalil oči a hned, že to nejde, tolik ještě neumí. Jeník to odmítl vzít na vědomí. Mermomocí trval na tom, že chce jít výš. Moglia se chvílemi smál, chvílemi rudl a nakonec řekl: „Dělej si co chceš, ale to ti povídám, z Becchi může vyjít nanejvýš osel.“ Kluci se dali do řehotu a pan profesor byl rád, že uznali jeho duchaplnost. Jeník byl umíněný, také trochu popuzený, ale ovládl se. Zvítězit mohl nyní jen dokonalým klidem. Klidně se vrátil do lavice a psal.

Ještě byli všichni zaboření do psaní, když vstal a nesl ke stolku hotový překlad. Pan profesor jej ledově přijal a položil na okraj stolku. A nic. „Pane profesore, prosím vás, podívejte se mi na to. Opravte mi chyby.“ Pan profesor dostal nápad a usmál se. Vzal práci a začal ji přebíhat očima. Ale jak četl, byl stále smutnější, až se zachmuřil docela a skepticky řekl: „Já to věděl, že osel jsi a oslem zůstaneš. Tys to opsal od druhého.“ Nyní nastala trapná pauza. Hoši, kteří seděli vedle Boska, se začínali dívat jeden na druhého. Nejbližší soused vstal a řekl: „On neopisoval. Můžete si prohlédnout mou písemku i ostatních. My jsme ho neviděli.“ Rozumný by uznal svou chybu, ale profesor Moglia to nedovedl. I když nemohl své tvrzení dokázat a musel nechat Jeníka studovat s pokročilejší skupinou, byl k němu od té chvíle pořád nepřátelsky naladěný, takže tento nemohl na něj nikdy vzpomínat tak, jak vzpomínal na dona Calossa. Nejsou všichni lidé stejní, nejsou ani všichni kněží stejní. To už si odnášel do života jako cenný poznatek. Zůstal však klidný

zastavit, pronést alespoň větu. Jen se vznešeně uklonil a zas se nesl dál, jak kázala důstojnost úřadu. Jeník si na to stěžoval mamince. Ta mu to rozmlouvala. Říkala, že to je tím, že ti páni jsou samá učenost a nemohou se snižovat k hloupým klukům. Jeník si však stavěl hlavu, že to tak není správné, že on by si počínal jinak. Šel by mezi děti, mluvil by s nimi, dělal by všechno, aby ho měly rády a aby zas on jim mohl ukázat, jak je má rád a jak by jim chtěl pomáhat. Říkal: „Až já budu knězem, ukážu všem, že to jde a že mi kvůli tomu nespadne koruna z hlavy.“

i nadále. Nebylo jiné pomoci, než sám ukázat, jak se to má dělat.

Do konce školního roku to měl nyní zavařeně. Cítil se ve třídě jak nežádoucí. Musel přijmout i to. Jako by se mu lepila smůla na paty! Nezoufal si ale a neztrácel elán. Když stála škola, šly dopředu jiné věci. Především pan domácí byl vedoucím literárního sboru, to je farního pěveckého ansámblu. Vyznal se dobře v hudbě, čehož Jeník nyní výborně využil. Naučil se notám, začal zpívat. Objevil se i na kůru a všichni vítali jeho pěkný melodický hlas. Začal hrát i na housle a také na starý spinet. Dále byl pan domácí krejčovským mistrem a i to se náramně Jeníkovi hodilo. Naučil se přišívát knoflíky, obšívát dírky, dělat stehy. Pak už i stríhal na košile a na spodky a pan mistr v něm našel ideálního pomocníka. Nabízel mu, aby nechal školy a zůstal u něho. Ovšem zde Jeník věděl, co má odpovědět. Nezůstalo při tom. Blízko bydlel kovář Evasio Savio, také dobrý křesťan. Také u něho bylo čemu se naučit. I tam náš Jeník často bušil kladivem do kovadliny, až jiskry létaly. Mělo to nejednu kladnou stránku. U mistra si mohl přivydělat a mistr cítil povinnost slevovat mu na bytě.

Ale co bylo nejdůležitější, že všechno mělo obrovský význam pro jeho budoucnost. Celý dosavadní život byl pro něj vlastně velikou školou. Naučil se znát těžkosti drobného lidu a nesnáze tehdejších studentů. Dozvěděl se, jak se dají získat prostředky k počestnému životu. To všechno později jako by byl našel. Prostě naučil se ohánět se v životě a vyhrávat.

Malá ukázka: V Montafiu byla pouť a na návsi postavili tradiční máj, silnou a vysokou. Byla pěkně vyhlazená a navoskovaná a mládež na ní mohla vyzkoušet své nohy. Nahore byla návada: věnec a na něm odměny: sáček s 20 lirami, kapesníček, slaneček v hrnku a jiné maličkosti. Chlapci se pokoušeli a zatím nikdo až na samý vrch nedolezl. Jeden po druhém v určité chvíli sjížděli dolů po hladké máji. Tu s dostavil student Bosco a také to zkusil. Vymyslel si to dobře. Co chvíli zvedl nohy, pevně je zaklesl pod sebe a odpočíval na nich jako na sedátku. A zase kousek výš a s vypětím všech svalů rukou i nohou. Až vylezl nahoru. To už se máj klátila ze strany na stranu. Byla tam už tenká, ale vytrvalý hoch přece jen se zmocnil těch nejlepších cen a sjel s nimi vítězně dolů. Takových husarských kousků prý udělal v té době mnoho.

Během školního roku 1830–1831 se událo víc věcí. Měsíc po smrti dona Calossa zemřel 30. listopadu Svatý otec Pius VIII. Na Hromnice 2. února byl zvolen nový papež Řehoř XVI. Čtyři dny na to, 6. února, zemřel turínský arcibiskup Chiaverotti. Dne 27. dubna zemřel král Felix a po něm nastoupil Karel Albert z vedlejší větve savojského rodu.

27 Jeníkovy první prázdniny

Jeníkovi skončil první školní rok. Nebyl valný, ale už byl studentem a tak se na něj všichni dívali. Mezitím nastaly v rodině důležité změny. Zatímco Toník pracoval na svém dílu v Becchi a přivydělával si nádeničinou u okolních sedláků, Markéta udělala hospodářskou smlouvu s jistým Josefem Febrarem. Na jejím základě ona a její už osmnáctiletý syn Josef se zavázali obdělávat část jeho polnosti a za to mohl Josef obývat chalupu, která k tomu patřila a stála někde u jeho vinice. Nebylo to nic zvláštního, ale zajišťovalo to určitou samostatnost. Markéta pendlovala nyní mezi Becchi a Susambrinem, jak se tomu osamělému stavení říkalo. Bylo to na půl cesty do Castelnua. Tam tedy přišel Jeník nyní na prázdniny.

Co dělal o prázdninách? Kde mohl, pomáhal bratrovi, ale že nešlo o vlastní, byl celkem volný a mohl se věnovat knížkám. Nějaké již měl. Něco od dona Calossa, něco z fary v Monuccu, něco mu dal nebo půjčil don Lacqua, který učil v Castelnua a byl Jeníkovi celkem nakloněn.

Student Bosco o prázdninách pásl hodně krásy. Vypravovala Růžena Febrarová, dcera majitele usedlosti, tehdy ještě malá holka, že se s Boskem často vídala, protože také pásla. Někdy se stalo, že Bosco byl tak zahloubán do knih, že mu krásy vešly do škody a ona mu je musela vyhánět. Dohodli se však. Ona mu někdy brala jeho krásy ke svým a on jí byl za tu úsluhu vděčný. Z této epizody vyplývalo, že Jeník nezáležel a především studoval. I o prázdninách. Měl co dohánět a každý drobet vědomostí byl dobrý. K rekreaci mu sloužil zvláště pes Bracco. Vypůjčil si ho z Monucca od příbuzných a začal ho cvičit. Brzy se Bracco stal atrakcí číslo jedna. Jeník ho naučil skákat krávé na hřbet, lézt po žebříku na patro a skákat zase dolů. Naučil ho prostě konat všechny rozkazy pána. I tam na té samotě se našly chvíle, kdy bylo možno uspořádat malé představení pro mladé i staré, tentokrát hlavně se psem. Později ho chtěl Jeník majitelům vrátit, ale Bracco za ním sám dvakrát přiběhl zpátky do Susambrina.

V tom létě dostala turínská diecéze zase hlavu. Svátý otec jmenoval fossánského biskupa monsignora Aloise Fransoniho administrátorem turínského arcibiskupství. Ten se ohlásil svým diecézanům pastýřským listem, který hned prozradil jeho zbožnost a horlivost. Fransoni byl panského původu a pocházel z Janova. Chtěl se stát kapucínem, ale rodina mu v tom zabránila. Stal se tedy světským knězem. Jako kněz chodil mezi obyčejný lid. Velice rád konal lidové misie a učil děti náboženství. Nás tento biskup velmi zajímá, protože bude prozřetelnostním ochráncem Don Boskova díla, až tento bude působit jako mladý kněz v Turíně.

Zatím jsme v roce 1831 a Jeník pořád ještě pase krásy a neví, zda dojde k vytouženému cíli. Pořád jako by mu někdo všechno hatil. Ani nevěděl, jaké to bude po prázdninách. V Castelnua se seznámil s rodinou Turcovou. Turců

28 Na studiích v Chieri

Šestnáct let života už něco znamená. Obzvláště když se musí člověk protloukat životem z místa na místo a setkávat se stále s novými lidmi. I Jeník už měl dost zkušeností s životem. Poznal život na samotě. Nahlédl do života na vsi i v městečku, rozuměl malým i velkým, rolníkům i řemeslníkům a nahlédl dost i do života kněží. Byl to velký vklad do budoucnosti. Nyní ho Boží Prozřetelnost vedla do opravdového, byť nevelkého města – Chieri! Chieri bylo

Pepík s ním chodil do třídy. K tomu měli Turcovi vinici zrovna v sousedství vinice susambrinské, takže i o prázdninách se mohli vidět. V září dostal Jeník za úkol hlídat zrající hrozny a zřídil si tam malou pozorovatelnu, kde mohl studovat a zároveň obhlížet okolí, nejde-li někdo krást. Jednou se dal do řeči s panem Turcem a ten ho povzbuzoval, aby jen vytrval. Panna Maria ho jistě neopustí, říkal.

Jednoho dne byl Jeník nezvykle veselý. Ptal se ho pan Turco: „Copak? Nějaká veselá zpráva?“ „Ano, hodně veselá,“ odpověděl Jeník. „Měl jsem sen. Mám to jisté, budu knězem.“ „A copak se ti pěkného zdálo?“ „Inu, zdálo se mi, že budu stát v čele velikého zástupu mládeže a že jej povedu k Bohu.“ Pan Turco si dovolil namítnout, že sen je sen, ale Jeník si nenechal zhasit nadšení. Druhého dne byla neděle a on se po bohoslužbách v Castelnua zastavil u Turců. Paní Turcová hned vyzvíдалa, jak to bylo s tím snem a Jeník pověděl víc. Zase se mu zjevila známá paní, ta, která ho navštívila ve snu, když mu bylo devět let, a znovu mu svěřila stádo, veliké stádo ovcí, aby se o ně staral. Když namítl, kde najde pastviny pro tak veliké stádo, řekla mu, aby se nic nebál, to že je její starost. A zmizela.

Že Jeník přikládal tomuto snu velikou důležitost plyne z toho, že napsal ve svých Pamětech: „Když mi bylo šestnáct, měl jsem další sen.“ Tak potvrdil, co vypravovali Turcovi. Panna Maria nad ním opravdu bděla. Ukázalo se to v náhlém matčině rozhodnutí dát ho do školy přímo v Chieri, a to na gymnázium. Bylo to rozhodnutí opravdu smělé, uvážíme-li tehdejší dobu a chudobu Boskovy rodiny. Ale odvážili se toho.

Jeník hned řekl mamince, že je ochoten vzít pytel a obejít známé a sousedy v Morialdu a prosit o příspěví. Skutečně tak učinil. Nic se nehanbil, že jde žebrot od domu k domu. Měl před sebou velký cíl a k tomu ujištění od samé Matky Boží, že se stane knězem. Trochu pokoření mu nemůže uškodit pro tak velikou věc. Lidé ho však od svých prahů neodháněli. Měli ho rádi a každý dal ochotně třeba jen trochu zrní nebo mouky, fazolí nebo hrachu nebo jiných věcí, aby měl čím platit školné a stravné ve městě. Ano, jedna hubatá paní se odvážila do Castelnua na proboštví požádat pana probošta, aby dal vyhlásit sbírku na budoucího velebného pána. Pan probošt Dessano byl vcelku dobrý a měl pochopení pro kněžská povolání. Sám obešel některé majetné farníky, a tak mohl Markétě věnovat slušnou sumu chlapci na studia. Také Jeníka doporučil v Chieri k přijetí na gymnázium. To byl tehdy takový zvyk. Bez doporučení faráře se do škol nešlo. Doporučením se farář stával jakýmsi patronem studenta, což mělo zase tu výhodu, že jednak o něj dbal, jednak student musel s farářem udržovat styk a vážit si jeho ochrany. Je zapotřebí vědět, že i v Chieri jako všude jinde gymnázium obstarávala církev a učili na něm profesori kněží.

jedno z nejživějších měst Piemontu. Byl tam živý trh, hodně kostelů, klášterů i škol, a proto i hodně příležitostí nabýt nových poznatků o životě.

Nás zvláště zajímají chierské školy. Především tam byla v budově zrušeného kláštera sv. Kláry takzvaná kolej. V koleji bylo šest tříd. První tři neměly zvláštní jména, leda že se té nejnižší říkalo šestá, té vyšší pátá, té nejvyšší čtvrtá a pak už měly jména: gramatika, humanistika a rétorika.

V podstatě to bylo gymnázium. Dále byl v Chieri bohoslovecký seminář pro turínskou arcidiecézi. V něm se dva roky studovala filosofie a čtyři roky teologie. Pro Jeníka to byla dlouhá cesta. Do kněžského svěcení ho čekalo dvanáct let studií, bude-li ovšem muset všechno absolvovat, jak se říká, od piky. Šestnáct a dvanáct je dvacet osm. Měl tedy vyhlídky, že se stane knězem až v osmadvaceti letech. Ale nedbal toho, neodradilo ho to.

Život studentů nebyl tehdy tak snadný jak dnes. Kdo šel na studia, musel si především najít v městě byt. Některé rodiny měly zájem vzít si studenta. Nebyly ovšem nijak vzácné případy, že v jedné světničce bydleli pohromadě dva nebo tři studenti. Horší to bylo s placením. Tu bylo třeba počítat. Něco se platilo v naturáliích, něco v hotovosti, něco si musel student odpracovat posluhováním a podobně. Hodně studentů si přivydělávalo kondicemi – doučováním jiných studentů. Kdo byl šikovný a snaživý, protloukl se. Byl to boj o život. Něco takového čekalo nyní našeho Jeníka.

Maminka Markéta mu smluvila byt u jedné známé. Jmenovala se Lucia Mattová. Asi jí to poradil pan probošt. Měsíční plat byl stanoven na 21 lir, ale část si mohl Jeník odpracovat prací v domácnosti. Ani to jinak nešlo, protože Markéta si tolik dovolit nemohla. Bylo to po Dušičkách roku 1831. U Bosků zastavil vůz souseda pana Becchise, který se uvolil, že Jeníkovi dopraví kufr do Chieri i sebrané naturálie, aby měl z čeho žít a čím platit. Byla to služba zdarma. Jeník s maminkou vyrazili pěšky. Napřed do Castelnuova, kde matka poprosila Janova spolužáka Filipella, aby ho doprovodil až do Chieri. Sama musela ještě všelicos vyřídít a řekla, že později za nimi přijde. Filipello byl stejně starý jako Jeník a měl s ním stejné křestní jméno. Asi znal dobře Chieri a bylo dobré, že s Jeníkem šel. Cestou se mezi hochy rozvinula rozprava na téma kněz. Filipello řekl Jeníkovi: Jdeš teď studovat na gymnázium a už znáš tolik věcí? To budeš jistě jednou farářem!“ „Já farářem? Kdepak! Víš ty, jakou zodpovědnost má farář? To já se věnuji mládeži, to je moje pravé povolání.“ Na tento rozhovor vzpomínali spolu ve stáří, asi tak čtyři roky před Don Boskovou smrtí, když ho Filipello navštívil v Turíně. „Tak vidíš, jak jsem se stal farářem!“ smál se Don Bosco.

V Chieri je dohonila maminka a uvedla syna k paní Mattové. Také jí předala zásoby. Poté udělala Jeníkovi na čele křížek a se slzami v očích se vrátila domů. Jeník osaměl. Přesto měl štěstí. Seznámili ho hned s knězem Eustachem Valimbertym, jedním z profesorů, který se ho ujal a představil ho dalším pánům. Tak měl první nesnadné kroky za sebou.

Obtíž mu působily věk a postava. Nemohl jinak, než začít nejnížší třídou a tam byli samí kloučci, kdežto on byl vytáhlý, silný, takže mezi nimi vypadal jako „Rybrcouf“. Na štěstí profesor té třídy don Puggnetti měl pro něj pochopení a soukromými hodinami ho připravil na přestup do vyšší třídy. Jeník studoval pilně a už za dva měsíce směl udělat postupovou zkoušku. Udělal ji dobře a nyní měl za profesora dona Valimberta, který se ho hned na začátku ujal. I ten mu byl neobyčejně nakloněn a s jeho pomocí se po dalších dvou měsících přihlásil k další postupové zkoušce. Výjimečně mu to bylo dovoleno, takže v jednom školním roce udělal tři první třídy, a tak si dva roky ušetřil. Dál se už skákat nemohlo.

V té další třídě měl za profesora dona Cimu, člověka velmi přísného na kázeň. Když Jeník poprvé přestoupil práh jeho třídy, přísně se na něj podíval a řekl: „Tenhleten mládenec je buď veliký hlupák nebo velký talent.“ Jeník neztratil rovnováhu a vesele opáčil: „Možná něco uprostřed, pane profesore. Budu se snažit, abyste byl se mnou spokojen.“ Profesor se usmál a řekl: „Neboj se mě, jestliže je pravda, co říkáš, jsi v dobrých rukou a vynasážím se z tebe něco udělat. Kdybys měl někde potíže, neboj se mi to říct.“

Jeník byl zase asi dva měsíce v nové třídě, když na sebe všechny nechtě upozornil. Přihodilo se, že si doma zapomněl Výbor z Cornelia Nepota, latinskou čítanku pro začátečníky. Právě se překládal Agesilaus. Co měl dělat? Aby se nemusel omlouvat, položil si před sebe Donátovu učebnici a dělal, že má před sebou Cornelia. Profesor vyvolával žáky a každý musel chvíli překládat a rozebírat věty, jak to pan profesor žádal. Tu si někdo všiml Boskovy nesnáze a strčil loktem do souseda. Za chvíli se kluci kolem řehonili a pomrkvávali po něm. Profesor si toho všiml a už byl u Boska: „Čti dál a překládej!“ Bosco vstal, vzal Donáta, trochu se s ním odklonil a už četl a překládal a rozebíral věty. Hochů se zmocnil úžas a najednou začali tleskat. Profesor nebyl zvyklý na výtržnosti ve vyučování a zpřísnil. Teprve když kdosi vyskočil a vysvětlil mu, čemu se smějí, uklidnil se a po chvíli, když mu Bosco upřímně řekl, že učebnici zapomněl doma, řekl: „Vzhledem k tomu, že jsi tak bravurně zvládl situaci, máš všechno odpuštěno. Děkuj Pánu Bohu, že máš tak veliký dar.“

Bosco překvapil třídu častěji a to už k smíchu nebylo. Začal se v něm totiž projevoval mimořádný Boží dar. Jednou se stalo, že měl v noci sen. Zdálo se mu, že ví přesně, co se bude překládat z latiny při takzvané „úloze míst“. Tehdy bylo totiž zvykem psát každý měsíc zvláštní úkol, na kterém záviselo, kde bude kdo sedět. Nejlepší žáci seděli vpředu, ti nejhorší se museli spokojit zadní oslovskou lavicí. Jakmile se Jeník probudil, hned vyskočil z postele a napsal si, co viděl ve snu. A hle, bylo to navlas to, co bylo dáno potom skutečně za úkol, až na to, že profesor v poslední chvíli změnil názor a dal studentům text kratší. Jenže zde bylo právě to překvapení. Jeníkovi se zdálo ten delší text a nevěděl, že profesor jej zkrátil. Prostě měl úlohu již napsanou, a tak to jen opsal a hned odevzdal, ještě dřív, než mohl kdo jiný dokončit svůj papír.

Profesor to vzal do ruky a zarazil se. Zavolal Boska k sobě a žádal vysvětlení. Přece nebylo možné, aby se mu vloupal do bytu a zmocnil se večer připraveného textu. Jak to, že Bosco psal nezkrácený text? Jeník mu nic nepíral. Řekl, že se mu v noci o textu zdálo, takže přišel do školy s úlohou již vypracovanou. Don Cima nad tím kroutil hlavou. To se mu ještě nikdy nestalo. Takové sny měl však Bosco víckrát. Chlapci mu začali kvůli tomu přezdívat „snílek“. A Jeník? Mohl jen žasnout. Tyto školní sny ho jen utvrzovaly v přesvědčení, že se uskuteční i ty jiné, které se mu tolik vryly do paměti, jako by to ani nebyly sny. Snad přitom myslel na Josefa Egyptského a na svatého Josefa, Pěstouna Páně. I oni dostávali pokyny ve snech, jak říká Písmo svaté. Není sen jako sen. Mohou být také sny od Pána Boha. Ať už tak, či onak, Jeník měl stále silnější pocit, že ho Bůh volá k něčemu mimořádnému a zařizoval se podle toho.

29 Náboženský život v Chieri

Víc než školský život Chieri nás zajímá život náboženský, jak se tehdy praktikoval u studující mládeže. Bylo to něco docela jiného než dnes. Možno říci, že celý školský řád byl pevně vybudován na náboženství. Pro střední školy vydal v roce 1822 král Karel Felix zvláštní patent, jímž se určovala náboženská výchova studentstva. Všichni profesori na těchto školách podléhali vrchnímu dozoru biskupa a ještě zde byla zvláštní tříčlenná královská komise, která bděla nad školami a jejich posláním. Toto poslání bylo určeno dvěma slovy: náboženství a vlast. V praxi to vypadalo takto:

Ve všední den byli všichni studenti ráno na mši svaté. Každý měl svou modlitební knihu. Vyučování se zahajovalo a končilo modlitbou. V sobotu byli všichni studenti zkoušeni z katechismu a museli odříkat lekci, kterou jim zadal spirituál koleje. Na konci této hodiny se recitovala lorentánská litanie. V neděli a ve svátek byla pro kolej takzvaná kongregace. Studenti se shromáždili v kostele, byla krátká duchovní četba a recitovaly se malé mariánské hodinky. Pak byla mše svatá a po ní vysvětlení evangelia. Odpoledne byla povinná půlhodinka náboženství, na to zpívané nešpory a kázání, zvané instrukce.

Každý student byl povinen chodit jednou za měsíc ke zpovědi a o Velikonocích k svatému přijímání. Dostávali o tom pokaždé potvrzení, jímž se pak vykazovali ve škole. Kdo zanedbával tyto povinnosti, ztrácel nárok být žákem střední školy. V té době totiž neexistovala povinná docházka do školy.

Pro střední školy bylo předepsáno přípravné třídení před vánočními svátky: dvě promluvy denně, mše svatá, mariánské hodinky a vánoční novina. V poslední době první hodinou ve škole bylo vždy náboženství a před Květnou nedělí byla po pět dní duchovní cvičení a každý den čtyři promluvy. Duchovní cvičení končila velikonočním svatým

30 Apoštol chierské mládeže

Student Bosco věděl, že mladý člověk nemůže žít jen ze zbožných cvičení, ale že ta musí mít oporu v radostném duchu. Když dal svému spolku název „Veselý spolek“, jasně to naznačil. Studenti měli také svůj volný čas. Tak každý čtvrtek byl volným dnem a v neděli po ranních službách Božích, které bývaly brzy, také zůstávaly hodiny volného času. Jeník ho využíval k svým cílům. Jeho veselí společníci s ním chodili v neděli do chierského okolí a naplňovali je veselým křikem a bujnou radostí. Vymetl s nimi všechny okolní kopce a lesíky. Chodilo se na houby a na jiné plodiny. Někdy ve čtvrtek s ním hoši vytáhli až do Turína, který byl vzdálen od Chieri 16 km, podívat se třeba na bronzového koně na náměstí sv. Karla nebo na podobnou sochu v královském paláci. Dělal se to o polovičním hladu, ale studentům to nevadilo. Najedli se pak, až se vrátili domů.

Toho roku byla v Turíně slavnost uvedení monsignora Fransonioho na arcibiskupský stolec. To bylo někdy začátkem března. Pak zase v červenci se světila v Turíně stříbrná socha Panny Marie Těšitelky, společný to dar turínského lidu a královské rodiny. To všecko, myslíme si, dolehlo až do Chieri a můžeme si myslet, že na těch slavnostech nechyběli ani naši přátelé z „Veselého spolku“.

Jeník byl velkým ctitelem turínské Panny Marie Těšitelky a po celý život a rád Consolatu navštěvoval, kdykoli do

přijímáním. O vykonaných duchovních cvičeních dostávali také studenti potvrzení.

Zpovědníka si mohl každý zvolit sám. Don Bosco si vzal za zpovědníka kanovníka chierské kapituly doktora Malorriu. Byl to vynikající kněz. Don Bosco měl na něj nejlepší vzpomínky. On mu doporučoval chodit často k svatému přijímání a vůbec ho vedl k horlivosti v duchovním životě. Bylo to dobré. I když byl život chierského studentstva přísně střežen, vždy se pod vodou skrývalo všelicos, co ukazovalo, že vnější pořádek nedovede vždy zachovávat člověka ve ctinosti.

Náš Jeník si to uvědomil hned, jakmile tam přišel. Sem tam mu některý kamarád dělal nedobré návrhy a snažil se ho strhnout na scetivost. Ale on si hned na začátku udělal jasné předsevzetí, že se nedá svést. Kamarády si rozdělil do tří skupin: dobrí, neutrální a zlí. Zlým se zásadně vyhýbal. S neutrálními jednal pěkně a slušně. Kamarádil se však s dobrými, ano s nejlepšími. Než někomu věnoval plnou důvěru, dobře si ho prohlédl. Dále si umínil, že bude svou bytnou, kterou mu maminka vybrala, považovat za její zástupkyni a že ji bude poslouchat. Paní Lucie to brzy ocenila a přijala Jeníka takřka do rodiny. Odpustila mu úplně měsíční plat a ještě mu světila svého syna studenta, který byl sice mladší než on, ale byl ve vyšší třídě. To nevadilo. Jeník měl na něj velký vliv a brzy z něho udělal dobrého kluka.

Nejen to. Jeník si neodpustil, aby se nestaral o jiné kamarády. Uplynula jenom krátká doba a už byla kolem něho celá skupina dobrých hochů, s kterými založil takzvaný „Veselý spolek“. Kdo do něho vstoupil, zavazoval se, že bude vždycky dobře naložen a že bude vzorně plnit své povinnosti křesťanské i školní. S těmito hochy se scházel i mimo školu a na svých týdenních sedánkách probírali různá témata. Konali pobožnosti, vzájemně se napomínali k dobrému, prostě snažili se o dokonalý život.

hlavního města přišel. I v Chieri byl jeho oblíbeným kostelem mariánský kostel, zvaný dóm, v němž byl obraz Panny Marie Rozdavatelky milostí (Nostra Signora delle grazie). Byl zvyklý navštěvovat ji každý den dvakrát: ráno a večer. Při tomto kostele byla chierská kapitula. Tam se konaly různé liturgické funkce, tam bylo možno seznámit se také s bohoslovci, kteří tam konali takzvané ministerky. Zde Jeník mohl často obdivovat bohoslovce z posledního ročníku, svého krajana Josefa Cafassa a těšil se na jeho primici.

V Chieri začal Jeník žít plným životem. Dostával rozhled a jeho srdce se šířilo láskou k církvi, k vlasti, k bližnímu, zvláště k chlapcům, ke kterým byl povolán. Nezapomínal ani na vlastní rodinu. Občas si ve čtvrtek odskočil k rodině do Susambrina za matkou a za Josefem, ale nezapomínal ani na Toníka, který se v tom roce oženil a už přestával být bratroučkou. Ano, Jeník ho začal mít rád a dělal všechno pro to, aby se zapomnělo na minulost. Jednou měl o Toníkovi sen. Zdálo se mu, že Toník pekl v jednom stavení chleba a musel jít domů, protože ho náhle přepadla horečka. Ráno přišel do Chieri Josef a Jeník se ho hned ptal, jak se daří Toníkovi. A vypravoval mu sen. Ten jen mohl potvrdit, že tomu tak skutečně bylo. I dům se shodoval. Bylo to tam, kde se říkalo Madamma Damevino. I později náš hrdina pěstoval styky s Toníkovou rodinou a kde mohl, pomáhal jeho dětem.

Tak se školní rok 1831–1832 přibliž k svému konci. Učilo se sice ještě v červenci, ale i ten uběhl a Jeník šel na prázdniny. Kam jinam, než do Susambrina, kde nyní maminka bydlela skoro nastálo. Kamarádi z Chieri se také rozešli do svých domovů, ale ideály se jen přenesly jinam. Jeník si pospíšil založit „Veselý spolek“ také mezi chlapci z Morialda a z Castelnuova, aby se dobré dílo šířilo. Zvláště morialdští ho měli rádi. Byli na něj hrdí a každý rok mu chodili naproti, když měl přijít na prázdniny. Patřilo k věci, že jim musel dát vědět, aby mu mohli jít vstříc a uvést ho do Susambrina s tím, že brzy přijde také mezi ně. Do spolku byli přijati jen ti nejlepší a každý rok na podzim se sestavoval nový seznam členů. Kdo se špatně choval, byl z něho vypuštěn a na jeho místo přišel jiný.

To si už můžeme představit, jak vypadaly Jeníkovy prázdniny. Ale nemohlo být jen při tom. Jeník udělal za rok tři třídy a dobře cítil, že je to hodně veliký skok. Proto hledal někoho, kdo by mu o prázdninách pomohl všechno

31 V gramatické třídě (1832–1833)

S listopadem se Jeník vrátil do Chieri a zase bydlel u paní Lucie Mattové a učil jejího syna, který byl o rok dál.

Nyní už byl znám žákům i profesorům a požíval všeobecné úcty. Ano, jeho třída ho uznávala dobrovolně za svého kapitána a on tak mohl mít dobrý vliv na všechny. Hoch, který udělal v jednom roce tři třídy, budil přirozeně obdiv. Tento rok ho žádala řada rodin o kondice, a tak byl Jeník častým hostem v řadě chierských rodin, kde doučoval mladé studenty. Byla to výhoda i pro něj. Kdo se chce hodně naučit, musí učit druhé. Toto postavení mu dávalo možnost šířit dále svůj „Veselý spolek“ a vést hochy k dobrému.

Z této třídy se zachovala drobná epizoda. Jeník složil nějakou báseň, ale uzmul mu ji kamarád. Přidal nebo pozměnil nějaké slovo a pak to nechal kolovat po lavicích jako svůj výrobek. Jeník ho nechal chlubit se cizím peřím. Když to přišlo k němu, poznamenal tam latinsky: „Je to mouka z tvého pytle?“ Aniž komu co řekl, vrátil mu to a nic víc. Druhý by se byl urazil a pořádně by zostudil spolužáka.

Ke konci roku by byl málem přišel do maléru. Do školy přišel z Turína inspektor Josef Godzany, známý svou přísností. Přišel jako předseda zkušební komise. Jeho posláním bylo zjistit, jakou studijní úroveň má chierská kolej. Jeho jméno způsobilo postrach a musel sám studenty ujistit, že nemá zlé úmysly. Každý dělal písemnou zkoušku a všechny práce pak inspektor odvezl s sebou do Turína k podrobnému prozkoumání. Brzy poslal výsledné známky. Byly nízké. Jen Boskova třída celá prošla, ačkoliv čítala 45 žáků. Nějak se proslechlo, že Bosco dal svou práci k dispozici druhým, což mělo za následek, že byl v nebezpečí, že sám za to propadne. Jen úsilím třídního profesora, dominikána dona Giusiana mu bylo toto „provinění“ prominuto. Mohl napsat novou úlohu a tak se rehabilitovat. Může nás to překvapovat, ale tehdy vládly na školách přísnější způsoby než dnes. Že byl student Bosco výborný, o tom svědčí skutečnost, že až do konce středoškolských studií dostával každý rok od chierské městské rady stipendium 12 lir za první místo ve třídě, jakož i za výborné chování.

Na konci tohoto roku se Jeník odporučil od rodiny Mattové, neboť Mattů student skončil studia a již nebylo důvodu, proč by Jeník měl být u Mattů bezplatně na bytě. Zůstali však přáteli. Mladý Matta se stal později drogistou

jak se patří strávit. Jeho oko padlo na nového mladého faráře v Buttigliere, který se připravoval na doktorské zkoušky z teologie a byl znám jako odborník v latině a řečtině. Bohužel nepochodil. Pan farář neměl čas. Až později, když už byl Don Bosco „Don Boskem“, litoval, že tehdy odmítl a tak se připravil o čest být jeho učitelem. Jeníkovi to bylo líto, ale Pán Bůh mu poslal náhradu. Jednou se probošt Dessano na procházce údolím dostal do blízkosti Jeníka, který právě pásl a přitom se učil. Slovo dalo slovo a pan farář, když viděl potřebu, přislíbil, že mu každý den věnuje jednu hodinu. Jeník mu za to zase musel slíbit, že si přes prázdniny vezme na starost farskou maštal a koně. Hoch rád svolil. Tak se stalo, že začal chodit každý den ráno do Castelnuova na latinské hodiny. Místo pana faráře si ho vzal pan kaplan, což bylo výhodnější, protože se v tom dobře vyznal. Po hodině se Jeník věnoval maštalí a koním. Tehdy se naučil jezdit na koni a jak mu kázala povaha, naučil se na něm jezdit po cirkusácku, třeba stát na něm v plném trysku.

v Castelnuovu a jeho synek studoval tři roky u Don Boska v Turíně.

Tentokrát trávil prázdniny více v Becchi než v Susambrinu. Bylo to tím, že se bratr Josef oženil. Josefova manželka byla velmi dobrá žena a k Markétě se chovala vždy krásně, jako dřív Markéta ke své tchýni. Nyní ale už nebylo pro Jeníka v Susambrinu dost vhodného místa. V této době o nedělích a svátcích shromažďoval pilně okolo sebe mládež a učil ji nejen náboženství, ale také číst, psát a počítat. Později v Turíně ho tato praxe povede k založení nedělních a večerních škol.

Jeník měl už osmnáct let a ještě nebyl biřmován. Víme, že se toho dočkal o těchto prázdninách v Buttigliere. Biřmoval ho arcibiskup sassarský Jan Gianotti, a to dne 4. srpna 1833. Víc o tom nevíme.

Velkou ozvěnu v jeho duši zanechala primice spolufarářka dona Cafassa, který šťastně skončil teologická studia. Na faře v Moncuccu si pak pod vedením faráře Cottina udělal duchovní cvičení a dne 21. září byl v Turíně vysvěcen na kněze. Byla to sobota podzimních suchých dní. Druhý den měl v rodišti slavnou primiční mši svatou. Jeník byl též na ní a můžeme si myslet, s jakou vroucností ji prožíval, když už mohl počítat, za kolik roků i on vystoupí na stejné místo u oltáře Páně, aby přinesl poprvé Bohu nejsvětější oběť. Teď ještě neměl tušení, jak velikou úlohu sehraje v jeho životě právě tento novokněz a vůbec jaký vliv bude mít na život církve v sardském království. Ani nevěděl, že Cafasso bude jednou prohlášen za svatého. To všechno bylo zatím v Božích úradcích a nezáleželo na tom, že Jeník to nevěděl.

Možná bude dobré už na tomto místě představit dona Josefa Cafassa v tomto světle Božích úradků. V roce 1833 zesílily revoluční tendence v Piemontě. Velký podíl na tom měly ilegální noviny „La giovane Italia“ (Mladá Itálie), založené revolucionářem Josefem Mazzinim. Jeho snem byla italská republika, která sjednotí celý poloostrov, ale napřed rozboří všechny trůny a oltáře. Postup musí být opatrný a dobře vypočítaný. V tomto tajném tisku se dávaly také instrukce, jak si počínat vůči církvi a kněžím. „Prapor nezávislosti musí stát vedle oltáře v kostele, stejně, jako tam stojí velikonoční svíce a Kristus musí být na něm. Bez toho idiot nespojí svou zvířecí sílu s naší. Když farář prohlásí od oltáře spojení

s námi, je vítězství naše. Kristus musí být upevněn na žerdích našich praporů a jít s námi kupředu. Kněží musí mít v rukou evangelium. Pak budeme moci otravovat vodu, klást všemožné nástrahy, bořit mosty, stavět barikády, lít z hradeb vařící smolu, všechno, čemu nás naučí peklo a ještě víc.“

Takové byly úmysly lidí, kteří se dávno rozešli s náboženstvím, ale chtěli náboženství zapřáhnout do služeb revoluce, aby je nakonec odhodili jako nepotřebné. Královská vláda bděla, ale měla strach. Toho roku byli v Turíně popraveni dva advokáti, usvědčení ze spojení s revolučním podzemím a stejný osud stihl šest vojáků, obžalovaných z velezrady. I v jiných městech tekla krev, ale revoluce šla dál. Mezi kněžími nebylo jednoty. Co bylo platno trestat neposlušnost, když vláda sama byla neposlušná? Co tehdy znamenal papež? Nic. Karel Albert byl osobně dobrý křesťan, ale nebyl důsledný. Měl kolem sebe dobré katolíky, ale také ministry nekřesťanského smýšlení.

Rok předtím poslal papež do jeho království apoštolského delegáta, který měl reorganizovat církve v Piemontě.

32 V humanitní třídě (1833–1834)

Na prahu dalšího školního roku se Jeník musel už vážně zamýšlet nad svým povoláním. Chtěl být knězem, ale nyní se ptal, jakým knězem má být? Sám vypravuje, že mu to dalo hodně přemýšlení. Sice sen, který měl kdysi doma, se mu víckrát opakoval, dokonce s novými podrobnostmi, ale měl v tom jistotu, že má být světským knězem? Začal snům poněkud nedůvěřovat už proto, že to byly sny. Mohl se i klamat v jejich vysvětlování. Velmi litoval, že nemá člověka, který by mu mohl být spolehlivým vůdcem. Měl sice výborného zповědníka, ale ten dbal jenom na to, aby ho naučil správnému křesťanskému životu. Do věci povolání se nechtěl míchat. A tak se Jeník radil jen sám se sebou. Něco si o povolání i přečetl, ale nakonec přišel k závěru, že se na světského kněze nehodí. Zkoumal svou duši a zdálo se mu, že má mnoho chyb. Hlavně se mu zdálo, že je v něm skrytá hluboká pýcha. A jak byl na sebe přísný, vyvodil z toho důsledky. Přišel k závěru, že by měl odejít do kláštera a tam sloužit Bohu v pokoře a v zapomenutí.

V Chieri měli františkáni klášter a on se k nim přiblížil. Někteří páteři vítali jeho důvěru a dávali mu naději, že by mohl být přijat i bezplatně, to je bez počátečního věna, které měl každý kandidát při vstupu do kláštera založit jako rezervu, kdyby se rozhodl zase odejít. Mamince zatím nic neříkal, protože nešlo o nic definitivního, ale už začal dělat příslušné kroky, kdyby náhle padlo rozhodnutí. Věděl, že by mu maminka ani v tom nebránila, třebaže by to znamenalo trvalý odchod z domova. Co dělal, bylo to, že se připravoval na přijímací zkoušky k františkánům a že si chtěl opatřit potřebné doklady, jako např. křestní list. Pan farář Dessano se ho ptal, nač ho potřebuje a Jeník nezapíral. Myslel si, že farář má právo vědět, jaké má úmysly.

Zatím nastal školní rok a Jeník se vrátil do Chieri. K Mattům už nemohl. Paní Mattová, když byl synek se studii hotov, se zase odstěhovala a Jeník si musel najít něco jiného. Naštěstí se do Chieri stěhoval příbuzný, snad bratranek jménem Josef Pinta. Otvíral si ve městě kavárničku a výrobu likérů. Markéta využila příležitosti a prosila ho, aby poskytl Jeníkovi přístřeší. Pinta dal souhlas, ovšem pod podmínkou, že mu Jeník bude pomáhat v kavárně jako pikolík. Jeník přijal již také proto, že jeho nový, jemu známý

Plán byl velký. V Turíně měla být založena církevní akademie. Vysoká škola pro ty nejslibnější talenty mezi kněžími. Měly se nově upravit provincie řeholních řádů a zrušit upadlé kláštery. Všechny diecéze měly dostat jednotný řád, měly se zřídit malé semináře, atd., ale většina těchto opatření zůstala mrtvou literaturou pro odpor senátu. Celé neštěstí bylo v tom, že všude dále přežívaly takzvané galikánské zásady, které stavěly panovnickou a státní moc na první místo a v praxi dělaly z církve služku státu. Král chtěl být na jedné straně poslušen papeže, ale na druhé se bál jeho autority i svých rádců, takže všechny jeho zásady byly polovičaté a nedůsledné. Bohužel mnozí kněží, kteří dosáhli doktorátu teologie, dosáhli ho na královské univerzitě a tudíž byli načichlí zásadami, které církve odmítala. Ti pak měli vést! Teprve díky statečnému doktoru Gualovi a jeho věrnému pomocníkovi Cafassovi bude v Piemontě vyrůstat nová kněžská generace přísně církevního smýšlení. Mezi ně bude patřit i Don Bosco.

profesor don Banaudi bydlel téměř naproti, což mohlo mít velkou cenu. Nenastoupil však ani hned, protože stěhování Pinty nějaký čas vázlo a Jeník musel vzít zavděk stáji nějakého Cavalla, kterému pak musel obsloužit koně a ještě i pomoci na vinici. Nakonec se nastěhoval do kavárničky, ale ani tam neměl na růžích ustláno. Přidělili mu výklenek nad pecí, kde se peklo pečivo. Byl vražený pod schodiště a opravdu těsný. Jeník tam sotva dostal slamník a ještě musel spát s nohama vyčuhujícíma ven. Byt však měl zadarmo a ještě dostával polévku. Druhé si musel obstarat sám nebo s pomocí maminky.

Zaměstnání v kavárně bylo pro něj značnou zátěží. Také mu nijak nesedělo. V takových podnicích se vyskytují všelijací lidé. Utrácejí se peníze, mluví se lehkomyšlně, kleje se a nadává. I kouření je v takových lokálech samozřejmostí. Jeník musel často počítat body hráčům biliardu, ale ti ho neměli rádi, protože nesnášel jejich hříšné projevy. Dokonce říkali majiteli podniku, aby ho vyhodil, že takový nemá v kavárně co dělat. Starosti mu dělaly úlohy a vůbec studium. Světlo neměl jiné než svíčku, ani pohodlí k psaní. Musel se všelijak odbývat a ještě štěstí, že měl nadání, které mu zajišťovalo prospěch.

Musíme žasnout nad tím, co všechno stačil dělat. Tak se seznámil s kostelníkem hlavního kostela Karlem Palaccollem. Měl už šestatřicet let, ale toužil stát se knězem. Bosco se ho ujal a pomáhal mu připravit se na zkoušky. Byla to fuška, protože dotyčný toho moc neuměl. Přesto si za dva roky udělal zkoušky a mohl vstoupit do semináře. Jeník mu dával každý den hodiny docela zadarmo. Stačilo mu, že dopomohl církvi k dobrému knězi. I tato zkušenost byla dobrá. Později bude Don Bosco „vyrábět“ kněze ze starších mláďenců a dá církvi v době nedostatku povolání stovky kvalitních kněží, i když to nebudou zrovna doktoři teologie.

Ještě s jedním kostelním zaměstnancem se seznámil. Byl to zvoník Dominik Paliano. Jeník mu padl do oka pro svou nelíčenou zbožnost a pro svou píli v ranním ministrování kněžím, kteří tam ve velkém počtu vždy ráno celeburovali. Slovo dalo slovo a Paliano mu nabídl, že by mohl chodit studovat do jeho bytu. Jeník přijal nabídku rád, protože mu zaručovala potřebný klid, když toho nejvíc potřeboval.

33 Starosti kolem budoucnosti

Zatím pan farář Dessano mlčel, ale při jedné příležitosti řekl Markétě, že její syn chce vstoupit k františkánům. Radil jí, aby mu to rozmluvila. Poukazoval na jeho nadání, které by se v klášteře neuplatnilo, ale i na její chudobu, z které by si mohla pomoci, kdyby Jeník dostal faru a mohl si ji vzít k sobě. Markéta poděkovala a šla se zeptat samotného Jeníka. Ten jí upřímně řekl, jak to s ním vypadá a projevil naději, že mu matka nebude bránit. „Ani v nejmenším,“ odpověděla. „Udělej si, jak chceš a jak rozumíš. Na mne se neohlížej. V takových věcech je důležité, co s námi zamýšlí Bůh.“ A ještě dodala, že by si nepřála, aby byl jednou bohatý. V tom případě by nepřekročila práh jeho fary. Don Bosco v pozdějších letech vždy vděčně vzpomínal na tento rozhovor a dával svou matku za vzor, jak by měly smýšlet všechny matky ve věci duchovního povolání.

Bůh však, který znal Markétino srdce, nechtěl, aby se od syna odloučila, nýbrž aby měla silný podíl na jeho díle v krušných počátcích. Na Jeníkovi v Chieri nikdo jinak nepozoroval, co zamýšlí. Byl stále stejně veselý. Pilně studoval. Mohlo se myslet, že mu život běží na zlaté nitce. Nebylo ale tomu tak. Žádný rok se tolik nenuzoval, jako právě tento. Dělal všechno, aby získal nějaký haléř a nemusel být na obtíž matce. Ta se však snažila seč byla, aby se syn nemusel vzdát studií. Lidé si všimli jejích starostí, a občas sebrali trochu poživatiny, aby je mohla do Chieri synovi zavézt, ano, občas jí půjčili i trochu peněz.

I v Chieri si však brzy povšimli, že Jeník tře bídu. Byl hubený a někdy měl hlad. Měl i spolužáky, kteří mu podstrkovali sem tam něco k jídlu a tak mu usnadňovali život. Mezi nimi vynikal zvláště nějaký Josef Blanchard. Měl

matku hokynářku, která měla porozumění. A tak milý Josef přinášel Jeníkovi i dobrá sousta. Ten vždy vřele poděkoval a i když mu byla hanba, vzal si. Co měl také dělat? Tak uplynula léta. Zestárl Jeník, zestárl i Blanchard. Léta se neviděli. Jednou se však přihodilo, že se potkali v Chieri. Don Bosco byl obklopen několika kněžími. Blanchard nesl v jedné ruce nákup, v druhé láhev vína, oblečen byl podomácku. Don Bosco si ho povšiml a hned za ním. „Blancharde, ty mě nepoznáváš?“ „Ale ano, důstojnosti,“ na to Blanchard. „Jakápak důstojnost,“ zvolal Don Bosco. „Já jsem jen docela obyčejný Don Bosco a ty jsi můj kamarád z mládí; chci, abys mi tykal.“ A hned vzal milého Blancharda, který se bránil, protože nebyl oblečený, jak by si přál, a vedl ho mezi ty kněze a představil jim ho jako jednoho ze svých prvních dobrodinců. Blanchard byl dojat až k slzám. Myslel, že Don Bosco se stal velkým pánem a že už na něj dávno zapomněl. Slyšel o něm přece tolik vyprávět, jak by si mohl myslet, že se na něj ještě pamatuje. A nejen to! Don Bosco mu hned řekl, že si přeje, aby za ním přišel příležitostně na oběd, že by mu rád aspoň trochu odplatil jeho lásku. Blanchard opravdu přišel. Don Bosco byl bohužel churav a toho dne nepřijímal návštěvy. Blanchard však naléhal, až se vrátný dal uprosit a pustil ho dovnitř, aspoň k Don Boskovu zástupci donu Ruovi. Chtěl vidět ale Dona Bosku a dovolával se na jeho pozvání. Tu se otevřely dveře a Don Bosco, který slyšel co se děje, vyšel ven a vzal ho na půl hodiny k sobě. Pak musel do jídelny s představenými a z Don Boskova rozkazu ho museli posadit na jeho místo. Krásný doklad, jak Don Bosco choval vděčnost ke svým dobrodincům.

34 Vyjasnění v otázce povolání

Roku 1834 byly Velikonoce 30. března. V té době si Jeník Bosco podal žádost o přijetí k františkánům. S nikým o tom nemluvil. Tu jednoho dne přišel za ním jeden student, jmenoval se Evžen Nicco a hned: „Tak ty ses rozhodl jít k františkánům?“ Bosco se podivil, odkud to ví, ale on mu řekl, že právě dostal dopis od františkánů z Turína a že mu má vyřídit, kdy se má dostavit ke zkoušce. On je také pozván. Šli tedy. Víme, že Jeník udělal zkoušku a byl přijat. Existuje o tom ještě zápis v úřední Knize přijatých od roku 1638 do roku 1838. V tom však přišlo do toho něco jiného.

Don Bosco sám vypravuje, že pár dní před nástupem do františkánského noviciátu měl podivný sen. Zdálo se mu, že vidí množství řeholníků františkánů, ale ti jakoby se mezi sebou rozcházeli. Jeden z nich mu řekl: „Hledáš klid, ale zde jej nenajdeš.“ Na to se vzbudil. Jeník byl zmaten. Nechtěl věřit na sny, ale sny se mu stále vnucovaly pro svou živost a takřka skutečnost. I radil se se zpovědníkem. Ten mu řekl, aby na sny nevěřil a co se týká povolání, že je to věc každého jednotlivce, do toho nemá nikdo druhý co mluvit. Výsledek byl ten, že si Jeník řekl, že Pán Bůh má možnost jasněji zasáhnout a vést ho po svých cestách. S tím šel domů požádat maminku o požehnání pro novou cestu. Maminka byla statečná. Beze slova nářku mu dala požehnání a propustila ho. Jeník se zastavil také na faře v Castelnuovu. Chtěl pozdravit nového pana faráře dona Antonína Cinzana. Don Dessano se totiž nějak rozkmotřil se starostou obce kvůli zvonění a na vlastní žádost byl přeložen jinam.

Cinzano nebyl právě doma, a tak se Jeník stavil u kováře Evasia Savia, s kterým se znal a vážil si ho pro jeho apoštolské smýšlení a opravdovou zbožnost. Také mu řekl, proč byl doma, že odchází do noviciátu k františkánům. Savio se té zprávy polekal. Vždy si myslel, kolik dobrého bude moci Jeník jako kněz vykonat pro spásu mládeže a on teď všeho nechá! To nejde! Pozval ho tedy na oběd a že odpoledne s ním půjde na faru. Něco se musí podniknout. To přece nejde, aby někdo šel do kláštera jen proto, že je chudý a nemá jinou možnost, jak se dostat na kněžství. To byla opravdu hlavní příčina Jeníkova rozhodnutí. Také mu Savio řekl, že by nejlépe udělal, kdyby si zašel do Turína ke Cafassovi. Ten mu jistě nejlépe poradí. Je sice mladý, ale je číman a dovede poradit. Pan farář Cinzano byl stejného smýšlení a jako praktik se hned rozběhl k starostovi Pescarmonovi a k panu Sartorisovi, známému dobrodinci chudých a uzavřel s nimi dohodu, že každý z nich (farář, starosta a Sartoris) budou dávat Jeníkovi každý měsíc 7 lir příspěvku.

Jeník šel tedy k mamince, ta zase do Castelnuova na faru a celá věc byla pod střechou. Pro jistotu si zašel ještě do Turína a don Cafasso, i když se s Jeníkem znal jen letmo, plně souhlasil, aby dostudoval a vstoupil do semináře. Tak farář, starosta, dva farníci a kněz vyšli z farnosti, zastavili milého hochu na cestě, který mu nepatřila a vrátili ho na původní cestu, jež vedla do semináře. Největší podíl na této změně měl kovář Savio, člověk Boží a vynikající postava rodné farnosti. Až přijde čas a Don Bosco bude vydávat

měsíční „Katolické čtení“, bude chodit Savio s jeho knížkami po vsích a všude je nabízet a získávat abonenty. Avšak nejen lidé, ale i Bůh si pospíšil, aby Jeníka utvrdil v úmyslu věnovat se mládeži. V tom roce měl další sen, hodně podobný

35 Student Bosco mezi mládeží

Ve všech osobních úzkostech, které prožíval ohledně své budoucnosti, Jeník Bosco nechával své okolí v klidu a nikomu se nesvěřoval, takže všichni, studenti i profesori byli přesvědčení, že je všechno v naprostém pořádku. Jeník nikomu nic neřekl, ani když se uzavřela ona františkánská epizoda.

Z té doby se dochovalo několik zpráv. První se týká jeho vztahu k chierským židům. Žilo tam několik židovských rodin a měli i svého rabína. V zemi byli ovšem jenom trpěným živlem. Také mezi Boskovými spolužáky byli Židé a Jeník pozoroval s jakou nesnází prožívali pátek a sobotu. Bylo to tím, že rabín je učil zásadně nepracovat v pátek od západu slunce do jeho západu v sobotu. Jak však měli psát úlohy, když to pro ně byly práce. Jeník s jich ujal a dělal jim sám úlohy. Byli mu za tu úsluhu vděční a jeden dokonce přestoupil na křesťanskou víru.

Stejně dobrý byl ke všem ostatním, malým i velkým. Tento druhý rok byl už vlastně uznávaným vůdcem mládeže. Nikdo mu nemohl konkurovat a je možné říci, že většina byla ochotna ho poslouchat. Jeden z těch šťastných pamětníků vypravoval, že se za letních dnů chlapci shromažďovali u jednoho chierského mostu a tam měli své sedánky. Jeník byl jejich duší. Hned vedl zpěv, hned zase vyprávěl anebo jinak všechny bavil. Ani nyní nepřestával být duší her. Sám vypravuje: „Uprostřed studia a zatímco jsem se cvičil ve zpěvu, hudbě, recitování a v hraní divadla, nezapomínal jsem na drobné hry. Uměl jsem hrát všechny možné karty, vyhrával jsem kuličky, chodil jsem na chůdách, dělal salta a jinak bavil své okolí. Když jsem byl doma v Becchi, to jsem byl ještě učněm, ale teď už jsem mohl být slušným učitelem. Tím jsem udivoval. V té době připadaly podobné hry lidem jako něco z druhého světa a tak jsem dával představení veřejně i soukromě. Potom mi dobře sloužila paměť. Stačilo přechíst si něco a už jsem to uměl. Tak jsem znal klasiky: Danta, Petrarku, Tassa a jiné a od nich jsem si zvykl na vázanou řeč. Snadno jsem dělal verše, ne samostatně, ale podle toho, co jsem znal. Přizpůsoboval jsem si je. Své verše jsem nedával druhým právě z toho důvodu a některé jsem hned spálil. Tím ustavičným rýmováním jsem si zvykl dělat rýmy i v normální řeči. Později, když jsem se stal knězem, svádělo mě to v kázání a musel jsem si dávat hodně pozor, abych nemluvil ve verších.“

Jeho mimořádné tělocvičné vlohy se v tomto roce mimořádně projeví, když do města zavítal komediant, který si dělal reklamu tím, že vyzýval kdekoho na závod v běhu. Sám dokázal přeběhnout městečko od jednoho konce na druhý za dvě a půl minuty, což je maximální rychlost lokomotiv, jaké v té době jezdily. Žádný se mu nevyrovnal. Komediant se jen zubil a vysmíval se chierským chlapcům jako kdysi Goliáš izraelským vojákům. A nebylo Davida, který by ho pokořil. Horší bylo, že nic nedbal na kostelní funkce a nechtěl respektovat ani ty v kostele sv. Antonína. Hlavně studentům se vysmíval. Studenti se cítili uražení na cti a prosili Boska, aby zasáhl. Don Bosco později říkal, že jen ohled na kamarády ho přivedl k tomu, aby se pustil s tím člověkem do boje.

prvnímu. Zase viděl toho vznešeného pána a ten mu ukázal tisíce a tisíce beránků a kázal mu, aby se postavil v jejich čelo a aby je pásł. Nezbylo mu než zrušit úmluvu s františkány, poděkovat jim za ochotu a vrátit se ke knihám.

Někdo ze studentů řekl komediantovi, že je zde jeden, který by si troufal ho přemoci. To stačilo, aby dotyčný hned vyzval studenta na souboj. Teď už nebylo možno váhat. Jeník se představil a před očima Chieranů s ním uzavřel sázku o 20 lir za výhru v dalekém běhu. Komediant si s ním plácl. Jeník si sundal kabát, aby mu nepřekážel a už byl na trati. Chvilí byl vpředu komediant, chvilí Jeník, až nakonec vběhl přece jen sám jako první do cíle. 20 lir bylo jeho. Pokořený umělec se však nemínil vzdát. Nabídl další sázku na 40 lir. Skok přes příkop! Schválně vybral příkop plný vody v místě, kde na druhé straně byla zídka a málo místa na přistání. Skočil bravurně. Prsty nohou se skoro dotkl zídky. Přítomní nevěděli, jak by Jeník mohl skočit dál. Šlo jenom o centimetry. On si ale poradil. Doskočil k zídce a v mžiku na ni položil ruce a udělal přemet, takže se octl za ní a na nohou. Nebylo možno mu upřít větší šikovnost. Komediant vykřikl: „Studente, volte nyní sám způsob závodu. Vsázím 80 lir!“ Bosco neváhal. „Čarovná hůl,“ řekl a sám si už vybral mezi lidmi pěknou špacírku. Posadil na ni čepici, hůl si dal na malíček a již milá hůl poskakovala z jednoho prstu na druhý, a pak po ruce až na rameno, ano až na krk a zase zpátky. I komediant to uměl, ale měl smůlu. V poslední chvíli mu hůlka zakolísala a taktak ji zachytil rukou, aby nespadla na zem.

Nyní už byl komediant celý rudý a potil se. I Jeník se potil. Bylo to veliké vypětí nervů. Peníze mezi sebou vybírali studenti i dospělí lidé, takže je nemohl Jeník ani nechat prohrát. Artista zase trnul hrůzou. Vždyť vložil do sázky celý kapitál. Už prohrál 140 lir. Musel se pokusit ještě jednou zvrátit štěstí. „Vsázím ještě jednou: 100 lir! Tamhle ten klen. Kdo vyleze výš na ten strom.“ Také tentokrát bylo přijato a už komediant vystupoval z větve na větev pomalu, rozvážně a už byl nahoře a vršek se s ním kymácel. Šlo mu o každý centimetr. Dál to nešlo. Vršek by se určitě zlomil. Potom přišla řada na Jeníka. Těž on lezl rozvážně větev za větví až do vršku. Co teď udělá? Bude moci překročit osudnou hranici, když to strom nevydrží a zlomí se? Jeník si však pomohl. Už když lezl na strom, věděl, co udělá. Prostě přelstil artistu tím, že obejmul vršek stromu a udělal na něm stojku. Nohy měl přece jen výše než on. Ubohý artista byl na pokraji zoufalství. Student ho připravil o 240 lir. To už bylo všem nešťastného muže líto. Zatímco všechno bouřilo potleskem a provoláváním slávy, studenti se rozhodli ke kavalírskému činu. Nabídlí artistovi, aby jim dal vystrojit pořádný oběd v hospodě a jinak aby si peníze nechal. Ten bylarci spokojen. Splnil to. Oběd ho stál 45 lir, takže mu 195 lir přece jen zůstalo. Studentů, kteří dostali oběd zadarmo bylo 22. Bosco byl samozřejmě mezi nimi.

Mohli bychom si myslet, že student Bosco byl nějak světácky laděný, ale všechna svědectví mluví o pravém opaku. Byl spíše mlčenlivý, zdrženlivý a i když dělal různé kousky, každý cítil, že to nedělá z vlastní potřeby se ukázat, nýbrž z vyšších a ušlechtlejších pohnutek. Právě to mu získávalo všeobecné sympatie. V tom byl jasně výjimkou z pravidla. Také už nebyl zrovna klukem, vždyť v devatenácti letech je člověk skoro muž. Tím více si ho každý vážil.

36 Jeník Bosco a Židé

Někdo by si mohl myslet, že student Bosco mohl jen málo studovat. Když se věnoval tolika zájmům, jak mohl poctivě studovat? On sám nám odpovídá na tuto námitku: „Jistě jsem mohl studovat ještě víc, ale pro mne slyšet něco ve škole bylo totéž, jako zapamatovat si to a vědět to. Mimoto jsem byl z domova zvyklý málo spát, takže jsem i dvě třetiny noci mohl věnovat čtení při lucerničce. Někdy jsem četl až do rána.“

V té době se seznámil s židovským knihkupcem Eliášem a hodně si ho naklonil. Eliáš byl tak hodný, že mu půjčoval knihy, svazek za mírný poplatek jeden sold. To byla pro mladého studenta hotová pastva. Svazečky „Lidového čtení“ hltal každý den jeden. Celý tento humanitní rok věnoval četbě italských autorů a další rétorický četbě autorů latinských a řeckých. Bylo to čtení, ne důkladné studium. V jeho hlavě se však toho nakupilo tolik, že se profesori mohli jenom divit a žádný student s ním nemohl držet krok. Jenže všeho moc škodí. Don Bosco sám přiznává, že si tímto nezřízeným studiem podlomil hodně zdraví a mnoho let na to doplácel. Proto vždycky říkal svým: „Noc je pro spaní, proto nestudujte dlouho do noci. Doplatili byste na to.“

Šťastná paměť ho neopustila ani v pozdním stáří. Ještě poslední rok života se bavil se svými sekretáři tím, že recitoval celé stránky klasických autorů a vyzýval je, aby pokračovali. Kdeže by to dokázali! I celá dramata znal z paměti. Často vyzýval své kleriky, aby se učili z paměti, čímž posílil paměť a nabudou poznatků, které jim budou ve styku s lidmi nádherně sloužit.

37 Konec jednoho roku

Pod vedením profesora Banaudiho udělal Jeník velký pokrok ve studiích italských, latinských i řeckých. Banaudi byl senzační profesor. Nikdy nikoho netrestal a přece ovládal dokonale třídu a měl její lásku. Na konci roku uspořádal svým žákům celodenní výlet a zaplatil jim sám oběd. Bohužel krásný den skončil tragicky. Na zpáteční cestě se k profesorovi přidal nějaký známý, a tak se hoši vraceli sami do města. Přišli k nějaké vodě. Byl to mlýnský náhon a tam Filip N. navrhl, aby se vykoupani. Sám byl náruživým plavcem a toho dne byl v ráži. Bosco byl proti koupání a vracel se se svou skupinou tak, jak přikázal pan profesor. Dopadlo to špatně. Druhá skupina přišla do města celá vyjevená. Filip skočil do náhonu, ale už nevyplaval nahoru. Zrádný vír ho strhl a trvalo dvě hodiny, než vylovili jeho bezduché tělo. Událost položila černý stín na konec toho školního roku.

V srpnu se konaly v Chieri závěrečné zkoušky. Přijel na ně z Turína profesor Lanteri. I Jeník podstoupil tuto zatěžkávací zkoušku, ale obstál s vyznamenáním. Lanteri s ním hovořil jako s přítelem spíš o věcech jiných, než o předepsané látce. Byl předem informován. Profesor Banaudi radil Jeníkovi, aby podstoupil zkoušku ještě z rétoriky, aby tak mohl přeskočit třídu a hned nastoupit na filosofii. Bylo to svůdné, ale Jeník se neukvapil. Ačkoliv mu šlo na dvacátý rok života, bylo mu líto přeskočit třídu, v které měl možnost si osvojit hladkost a vytržbenost slohu, a to jak v rodném jazyku, tak v jazycích klasických. Ptal se jiných profesorů a třebaže udělal postupovou zkoušku, zůstal raději ještě rok v koleji. Druzí profesori mu to schvalovali. Udělal dobře.

V roce humanistiky se Jeník seznámil s jedním židovským mladíkem, který k nim chodil do kavárny na biliard. Jmenoval se Jonáš. Byl to hezký hoch, pravý opak matky, která byla v Chieri pověstná svou nehezkou tváří. Byl také inteligentní a upřímný. S Jeníkem se brzy dohodli a vzniklo mezi nimi přátelství. Jednou se stalo, že se Jonáš něčím provinil a vznikl mu z toho ve svědomí veliký problém. Svěřil se Jeníkovi a ten zalitoval, že není křesťanem, protože takové problémy se nejlépe odstraní ve svaté zpovědi. Z toho se vyvinul rozhovor o rozdílech, jaké jsou mezi náboženstvím židovským a křesťanským. Jonáš, získán Jeníkovým přátelstvím, začal jevit živou zvědavost. Začal se vyptávat a Jeník mu tak mohl otevřít cestu k pravdě. Židovský hoch se rozhodl prostudovat si křesťanskou nauku a kdyby seznal, že je pravá, obrátil by se na křesťanskou víru.

Následovaly časté docházky do kavárny a jen co si pro oko dohrál partii biliardu, už pospíchal za Jeníkem a pak spolu studovali katechismus. Jak se nyní vyplatilo Jeníkovi, že znal dobře katechismus! Ačkoliv byl obyčejný laik, mohl nyní dělat Jonášovi učitele. A že k vysvětlování přidával ještě i příklad vlastního života, způsobil, že Jonáš upřímně a trvale přilnul ke Kristu. Následovaly pochopitelně nesnáze. Matka Jonášovi jednou při stlaní postele našla katechismus a bylo zle. Letěla na Jeníka, kterého beztak již podezírala, že jí kazí syna a udělala mu bouřku. Jonáš musel k rabínovi a tam si také užil své. Ale vytrval, přestože se musel rozejít s rodinou a s dosavadními přáteli, kteří byli nesmiřitelní. Dal se pokřtít a na křtu přijal jméno Alois. Zůstal vždy dobrým křesťanem a ještě roku 1880 přišel k Donu Boskovi na návštěvu do jeho Oratoře v Turíně.

Jestliže byl později schopen napsat tolik knih, jistě za to děkoval tomu, že neošidil studia a dokonale si vybrousil sloh.

Zatím poděkoval Pánu Bohu za úspěšný rok a zase se vší skromností se odebral na prázdniny. Ubytoval se tentokrát v Susambrinu u bratra, aby mu pomohl. Rád si vzal na starost kravku a vodil ji na pastvu ven. Hned v prvních dnech se tam potkal s duchovním správcem Cinzanem, když šel k nemocnému. Ten o něm zatím jen slyšel od kováře Savia, ale dosud se s Boskem nesešel. Až teď. Jeník poděkoval za podporu, kterou mu administrátor castelnuovské fary loni o prázdninách poskytl a brzy se dorozuměli. Cinzano ještě nebydlel trvale v Castelnuovu. Spravoval jen uprázdněnou faru a čekal, jestli ji dostane v konkursu, nebo ne. Proto byl často vzdálen a fara bývala prázdná. Tu mu napadlo, že by Jeník mohl těch pár týdnů do jmenování na faře bydlet a hlídat ji. Aspoň by měl klid ke studiu. Jeník rád přijal nabídku a skutečně se nastěhoval na faru a hlídal ji. Ne však dlouho, protože už za několik dní přišel očekávaný jmenovací dekret a ještě v srpnu se Cinzano usadil v Castelnuovu natrvalo a konala se slavná farářská instalace. To ale stačilo, aby se mezi ním a mladým Boskem vyvinulo trvalé přátelství. Později bude Don Bosco na castelnuovské faře vždy vítaným hostem i se svými chlapci a farář bude vždy o něm pět chvály a hochům každé léto vystrojí oběd.

Do posledního roku pobytu v koleji šel Bosco s mnohem větší odvahou a jistotou než rok předtím. Jako by doba zkoušky skončila. Zlepšila se i jeho bytová situace. Farář i Pescarmona i Sartoris byli ochotni také tento rok pomoci

studentu finančně a kromě toho mu farář zařídil, aby mohl bydlet u manželů Cuminových, u kterých byl předtím na bytě don Cafasso, takže už nemusel bydlet nepohodlně v kavárně a ztrácet čas obsluhováním hostů. Tak začal nový rok celkem růžově. Jenom jedna zpráva zarmoutila Jeníka

38 Přátelství s Comollem

Ve školním roce 1834–1835 chodil Jeník do takzvané rétoriky. Tehdy náhodně navštěvoval rodinu jistého pana Markizia a tam jednou zaslechl velmi pochvalné řeči o jednom studentu, kterého dosud neznal. Jmenoval se Alois Comollo. Jeho strýc farář ho soukromě připravil ke zkouškám a teď byl v Chieri v humanitní třídě. Svatý hoch, něco docela jiného, než ostatní studenti.

Bosco se s ním brzy seznámil. Pozoroval každý jeho krok, a to tím spíš, protože jeho třída byla nyní spojená s jeho a obě učil jeden profesor. Celé Comollovo vystupování bylo bezvadné tak, že budilo obdiv u dobrých i u zlých. Zlí obyčejně nesnášejí takové vzorné spolužáky. Snaží se je strhnout na svou úroveň. I zde se to osvědčilo. Jednou se před vyučováním ve třídě řádilo. Tak to bývá někdy ve škole. Comollo klidně seděl na svém místě a připravoval se. Tu do něho jeden z těch podařených štouchl a že prý si nepřeje, aby tam seděl jako svatý za dědinou, ať hned vyleze z lavice a přidá se ke hře. Comollo nechtěl, ale ten už ho chytil za rukáv a táhl ho ven násilím. Bosco to viděl a vzkypěla v něm krev. Přiskočil a vyzval dotyčného, ať toho nechá. Ten se nasupil, cože on má co poroučet, ať si hledí svého! Bosco nebyl zvyklý takovým ustupovat. Také byl větší a silnější a nemusel se bát. Stáli tu proti sobě a možná by se bylo všechno odbylo jen tak, kdyby se někteří kamarádi nepostavili na stranu násilníka a nezačali Boskovi vyhrožovat a sápat se na něj. Jeník si změřil očima skupinu a už to do něho vjelo. Popadl toho nejmenšího za ramena, zatočil se s ním, takže měl nohy nad zemí. To už se ale ostatní káceli, protože ten náraz nečekali. Byla z toho valná hromada. Vtom se otevřely dveře a vstoupil profesor. Rozumí se, že to hned zakřikl. Bosco pustil nešťastníka a povalení se začali sbírat ze země, zatímco se ostatní zakuckávali smíchy. Naštěstí profesor nebyl prchlivý a nechal si všechno vysvětlit. Bosco otevřeně řekl své a měl profesorův obdiv. Dokonce si pan profesor dal ten kousek předvést ještě jednou, aby se přesvědčil o Boskově síle.

Proč se nechal Jeník takhle unést hněvem? Bylo to už podruhé, co se kluci pustili do Comolla. Poprvé dostal dvě zvukné facky, na každou stranu jednu. Zůstal klidný. Neodpověděl na hrubost hrubostí a ještě řekl zlému spolužákovvi, že mu odpouští. Jeník ho obdivoval, ale myslel si, že je jeho povinností ho ochránit, což také učinil. Toho dne se

39 Jeník obžalován z magie

Jako v minulých letech dělal Jeník nadále své veselé kousky pro potěšení kamarádů i jiných lidí. Jeho veselý spolek byl samá legrace. Zabít vrabce, potlouct ho v moždíři, nacpat do pistole a vystřelit živého, to byl pro Jeníka normální bod programu. Z jedné láhve naléval víno bílé i červené, jak si kdo přál. Klidně si dal přinést z kuchyně nádobu s pokrmem, mohli si ji poznačit. Pak ji poslal kdo ví do kolikátého stavení odtud a hle, nádoba se značkou byla tam. Všechno měl promyšlené a připravené, toť se ví. Lidé ale málo myslí a hodně se diví, takže byla zábava i mnoho otazníků kolem.

při nástupu. Profesor Banaudi, unavený dlouhými roky vyučování, odešel z ústavu. Na jeho místo nastoupil Jeníkův jmenovec, mladičkový ještě, profesor Jan Bosco, tehdy začátečník na katedře.

s Comollem seznámil důvěrněji. Comollo mu poděkoval za ochranu, ale prosil ho, aby podruhé neužíval násilí. Řekl, že to není křesťanské. Jeník si přitom vzpomněl na svůj první sen a zatanula mu na mysl slova Pána Ježíše: „Ne ranami a bitím si získáš tyto hochy.“ Zastyděl se a musel uznat, že ten chlapec je dokonalejší než on, že se více ovládá. Od toho dne byli Jeník s Lojíkem přáteli.

Přátelství Boska s Comollem sehrálo v Boskově životě velkou úlohu. Dosud měl kolem sebe množství přátel jiného druhu, ale aby se spojil s někým přibližně stejným do té míry, že by se na něm stal citově závislým a cítil se s ním takřka zajedno, to se mu ještě nestalo. Ovšem bylo to přátelství ryze duchovní, kde jeden druhého měl čím obohatit. Bylo též držené v mezích, aby nepřerostlo ve vztah, kde by přítel člověku nahrazoval Boha, případně ho od něho vzdaloval. Bosco a Comollo se stali přáteli v nejkrásnějším slova smyslu. Jeden druhému svítil na cestu k Bohu a usiloval o jeho větší svatost.

Don Bosco vzpomínal na Comolla vždycky s hlubokou úctou a vděčností. Dokonce napsal a vydal jeho životopis. Byl přesvědčen, že jeho přítel byl svatý, snad dokonce hodný toho, aby byl prohlášen za svatého. Také se mu podroboval, což u něho, rozeného vůdce druhých i starších překvapuje. Comolla prostě obdivoval a jistě měl proč. Alois byl hoch upřímně pokorný, čistého srdce, poněkud bázlivý a rezervovaný, ale měl v sobě všechno v nádherné harmonii. Zřejmě usiloval o svatost a to bylo pro Jeníka objevem. Teprve když se srovnával s tímto přítelem, uvědomoval si své nedostatky, poznával, že tělesná síla a šikovnost nejsou všechno. Začal důsledně krotit svou povahu. Možná říci, že to byl zvrat v jeho životě. Nyní bude Jeník Bosco důsledně usilovat o svatost života a v tom se budou oba přátelé předbíhat. Přitom každý zůstane povahově tím, čím je a ani na osobitěm stylu práce se v podstatě nic nezmění. Comollo bude vždy stranou her a jiných kratochvílí a bude je pro sebe považovat za zbytečné, kdežto Jeník bude dělat dál kouzla a pořádat hlučné hry, ale ne pro sebe, nýbrž pro druhé. Oba budou přesvědčení, že každý má dělat to, co od něho žádá Bůh a že to má dělat dobře. Vzácny doklad o tom, jak si mohou dobře rozumět i lidé opačných povah, když mají oba na mysli Boha a jeho svatou vůli.

Jeníkův domácí pán Tomáš Cumino byl zbožný křesťan, dobráček od kosti, ale poněkud naivní člověk. Jeník mu často vyvedl nějakou legraci. Tak se stalo, že jednou měla přijít na stůl pochoutka. Pečený kohout v rosolu. Ale běda! Když se zvedla poklice z mísy, vyletěl z ní k všeobecnému zděšení i smíchu živý kohout. Také se stalo, že přišly na stůl vařené makarony, ale byly to neuvařené sušinky. Pan domácí se smál, hrozil Jeníkovi prstem, ale když těch divů přibývalo, najednou mu vlezlo do hlavy, že to není samo sebou, že nejedna věc se nedá vysvětlit jinak než ďablem. A protože byl

upovídáný, řekl to jednou známému velebnému pánovi, který ledacos věděl o takzvané bílé magii. Ten to zase příležitostně sdělil tehdejšímu školdozorci arciknězi kanovníkovi Burciovi, knězi vzdělanému, ale opatrnému. Ten si řekl: „Co kdyby?“ – a rozhodl se pozvat si studenta Boska na kobereček. Obeslal ho prostřednictvím zvoníka Paliana. Ten ho sice ujišťoval, že jsou to všechno hloupé řeči, že Jeníka zná, ale pan arcikněz nepovolil. Chtěl prozkoumat Boska osobně. A tak se stalo, že musel Jeník na výslech.

Šel s klidem. Neměl nic na svědomí. Dával si však pozor na každou maličkost, která by mu mohla posloužit k ospravedlnění. Přišel právě ve chvíli, kdy pan kanovník dával žebrákovi malou almužnu. Chvilí počkal a pak na pozvání vstoupil do kanovníkova pokoje. Pan arcikněz s ním mluvil mile. Zkoušel ho z náboženství a hodně se točil kolem prvního Božího přikázání „V jednoho Boha věřit budeš!“ Jeník dobře cítil, kam míří. Odpovídal bezvadně. Zavrhoval všechny možné druhy pověry i nevěry, až mu pan arcikněz nalil čisté víno. „Proslychá se o tobě, že se zabýváš bílou magií. Víš, že z hlediska náboženského není dovolena. S Ďáblem žádné paktování! Pověz mi upřímně, jak je to s tebou.“ Jeník

40 Poprvé v Alpách

Když je někdy velmi jasný vzduch, vynoří se na sever od Turína jakoby kouzlem z oparu kruh alpských velikánů. Tehdy se zdá, že jsou Alpy tak blízko, co by kamenem dohodil, ale není to pravda. Jsou ještě daleko. Jeník zatím o Alpách jen slyšel. Jeho rodiště i Chieri leží spíš na jih. Nyní se mu ale dostalo štěstí pobýt tam několik dní, a to v době velikonocních prázdnin. Stalo se to na pozvání rodiny Strambiové z Pinerola, s jejichž synem Hanibalem chodil do třídy a sprátelil se s ním. Tato první cesta z rodného kraje na něj zapůsobila velkým dojmem. Zachoval se dlouhý dopis, první z jeho dochovaných dopisů vůbec. Je plný podrobností o této cestě, na kterou co byl živ, jistě nezapomněl. Uvedeme list alespoň obsahově.

Strambiové ho přijali s velkou úctou. Pana studenta předcházela do Pinerola ta nejlepší pověst. Už druhý den se rozhodl navštívit svého dobrého profesora z loňského roku Banaudiho, který bydlel v Bargii, asi osm kilometrů od Pinerola. Bylo to na Květnou neděli. Vyrazil po ranní mši svatě a v Bargii byl v kostele právě v okamžiku, když pan profesor zpíval pašije. Počkal do konce mše svatě a pak čekal před kostelem. Jak ho Banaudi shlédl, hned k němu běžel, objal ho a přitiskl k sobě. Oba slzeli radostí nad tím shledáním. Bosco musel v Bargii zůstat dva dny a ještě ho nechtěl pustit. Potom ho doprovázel pět kilometrů na zpáteční cestě a pořád si měli co vykládat. Když se museli doopravdy rozejít, byli zase oba jeden pláč. Banaudi se nezmohl už ani na slovo a jen tiskl Boskovi vře ruku. Byl zřejmě velmi citlivé povahy a Bosco v něm najednou vzbudil tolik vzpomínek z Chieri.

Dohodli se potom se Strambiem, že podniknou výlet do hor. Za cíl si zvolili alpskou pevnost Fenestrelle. To bylo

41 Na prahu semináře

Rétorikou skončil Bosco střední školu a musel se rozhodnout, co bude dál. Jeho třídní profesor doktor Jan Bosco mu byl stejně nakloněn jako profesor Banaudi. Ještě dlouho učil a vždy vzpomínal na našeho Jeníka s obdivem. Mezi jiným vpravoval, jak kdysi šel na procházku do vinohradů a tam

zvážněl. Schválně dělal, jako by šlo o vážnou obžalobu a požádal, aby měl pět minut na rozmyšlenou. Prosil, aby mu pan arcikněz řekl, kolik je přesně hodin. Ten sáhl bezděčně do kapsičky, kde míval hodiny, ale hodinky byly fuč. Zadíval se na hocha a stáhl obočí. „To nevdá,“ řekl Jeník hned pohotově, „když nemáte hodiny, tak mi půjčte aspoň pět soldů.“ Kanovník hledá peněženku a také ji nemá. Už vstal. Bylo poznat, že se cítí uražen. Jeník hned: „Prosím, uklidněte se. Já vám hned všechno vysvětlím.“ Ústa se mu roztáhla do upřímného úsměvu a vysvětloval. Všechno je jenom chytrost a rychlost v myšlení a v jednání. Pan kanovník nechal z roztržitosti peněženku na klekátku a hodinky ležely na stolku. On je duchapřítomně strčil pod stínidlo. Vstal a ukázal mu je. To už se i pan kanovník začal smát. „Ty kujóne jeden,“ obracel všechno v dobré, „tož tak je to! Dobrá, můžeš jít. A každému říkej, že nevědomost je učitelkou údivu – ignorancia est magistra admiracionis.“ Rozumí se, že se to brzy rozneslo po Chieri. Arcikněz Burcio to dával ve společnosti k lepšímu. Tak se stávalo, že Jeník musel dokonce dělat představení pánům kanovníkům a jiným hodnostářům, takže byla z toho všeobecná veselost a Jeník jen stoupl v ceně.

něco, co Jeník ještě nezažil. Jeli ve vypůjčeném kočáře, těžném jedním koníkem. Zapůjčil jim ho pan Nota, v té době prý nejznamenitější spisovatel divadel. Jeník mohl na cestě poprvé vidět obrovský kamenolom s půldruhým tisícem dělníků. Z vrcholu hory visela dolů dlouhá lana. Střelci byli po nich vytahováni nahoru. Tam si zřizovali můstky a dělali vrty pro dynamitové nálože a zase slézali dolů. Viděl, jak po odtroubení varovného signálu zazněla detonace a už se do údolí valil kus hory a rozbíjel se cestou na kusy. Deset dílen v okolí stále jen zhotovovalo a brousilo kamenické náčiní. Cestou nacházeli osady, kde nebydleli katolíci, nýbrž valdenští. Jejich kostely neměly kříž. Lidé mu v horách připadali nezvykle malí, ramenatí a hrubých způsobů. Viděl umělá políčka z nanesené hlíny, položená na skalních srázech. Měl pořád čemu se divit. Potom se blížili k Fenestrelle a viděli pevnost položenou pod horským masivem Monvisa. Tu se zvedla bouře s takovým větrem, že měli co dělat, aby obrátili povoz a zajeli s koněm na chráněnější místo, protože bylo nebezpečí, že skončí někde v propasti. Bouře byla dlouhá a vrátili se do Pinerola až k půlnoci.

Bosco byl později v Pinerolu často. Vázalo ho k té rodině a k synu Hanibalovi upřímné přátelství. Hanibal vstoupil později do semináře, ale čím šel dál, tím měl větší pochybnosti o svém povolání, až nakonec všeho nechal. Než to učinil, setkal se s Jeníkem a ten, když uslyšel o jeho potížích, sám mu poradil, aby dál nešel. Přesto zůstali dobrými přáteli. Strambio se stal konzulem sardského království v Janově a vždycky byl Donu Boskovi upřímně nakloněn; jeho rodina udělala později mnoho pro záchranu salesiánského díla ve Francii, když vyšly dekrety, jimiž byli řeholníci nuceni vystěhovat se ze země.

slyšel monotónní hlas, jako když někdo recituje báseň. Do toho se ozývaly pravidelné zvuky, jako když někdo kope. Přišel blíž z koho nevidí! Jeník pracoval na vinici pana domáciho a přitom se učil.

Zdá se, že to byla jeho pravidelná práce. Později vždycky říkával, že nejlepší rekreací studenta je, když se chopí motyky nebo lopaty a dělá něco užitečného. Jak vidět, ani v poslední třídě gymnázia nic neslevil ze svého návyku studovat a nezařálet. I když nyní už nemusel zrovna dělat manuální práci, přece kde mohl, přiložil ruku k dílu.

V tom posledním roce měl hodně kondicí. Paní Josefina Valimbertiová dosvědčovala, že její bratr, ač sám profesor, prosil Boska, aby dával hodiny jejich nejmladšímu bratru, kterému škola moc nevoněla. Jeník se osvědčil i zde a udělal z hochy pořádného studenta. Patřilo k věci, že Valimbertiové nabídli Boskovi nedělní obědy. Zmíněná paní vzpomínala, jak se po prvním obědě všichni chystali do kostela na odpolední pobožnost a jak Jeník najednou zmizel. Její sestra měla hned k tomu poznámky. Kdo ví, jak to s panem studentem vypadá po stránce náboženské, když nejde do kostela! Byla však překvapena, když ho zastihla u kostela se skupinou hochů, které posbíral po okolních ulicích a přivedl je na pobožnost. Potom už nic nenamítala. Jeník byl u nich častým hostem a někdy vedl modlitbu růžence. Z této rodiny máme také zprávu o tom, jak Jeník udivoval všechny svou skromností při stole. I když věčně nenajedený, přece se držel zpátky a při jídle se choval jako gentleman. Odkládal příbor vždy první, víno pil jen míchané s vodou a přitom byl milý společník. Dovedl pokaždé něco hezkého povědět. Mýlil by se ten, kdo by si myslel, že byl umluvený. To ne! Mluvil málo, ale co řekl, to bylo rozumné slovo. Nerad skákal druhým do řeči. Také mluvil pomalu a rozvážně. Takový byl vždycky, v mládí i ve stáří.

Byl měsíc červen. Dne 24. června měl svátek profesor Bosco i Jeník. Chlapci měli pana profesora rádi a uspořádali mu akademii. On je pak odměnil krásným výletem, podobným tomu, který jim loňského roku uspořádal don Banaudi. Při té příležitosti se poznovu ukázal rozdíl mezi Boskem a Comollem. Comollo uprostřed zábavy zmizel a někdo vzpomněl na tu hrůzu, kterou prožili loni, když se jim utopil kamarád Filip. Někteří šli Comolla hledat. Našel ho Bosco. Byl u kapličky Panny Marie a modlil se růženec. Náš Jeník mu nic nevyčítal, ale víme, že sám byl jiného mínění. On by dal přednost společnému veselí před pobožností, která v té chvíli nebyla zrovna na místě, i když sama o sobě byla chvályhodná.

Také se blížil okamžik, kdy bylo třeba udělat rozhodnutí o budoucnosti. Najednou se našemu Jeníkovi zase zachmuřila. Četl různé knihy o duchovním životě a opět mu začalo vrtat hlavou, je-li opravdu povolán k světskému kněžství, zdali by neměl přece jen vstoupit k františkánům. Mluvil o tom s Comollem a ten napsal svému strýci faráři Comolovi. Od něho přišel dopis, který vnesl do věci trochu světlo. Ať jen vstoupí do semináře! Kdyby se časem ubezpečil, že ho Boží vůle volá do kláštera, bude mít vždy dost času

42 Jan Bosco klerikem

Jakmile padlo rozhodnutí, že vstoupí do semináře, musel se na to Jeník připravovat. Podle tehdejšího zvyku měl především přijmout slavnostně před celou farní obcí církevní roucho. Tato slavnost byla stanovena na 25. října 1835 a obláčku měl vykonat pan děkan Cinzano před slavnou nedělní mší svatou. Jeník se na to duchovně jaksepatří připravil devítidenní pobožností a tím, že si vykonal dobrou svatou zpověď. Také se mnoha lidem doporučil do modliteb.

přesedlat. Dopis přišel, když se právě oba přátelé vraceli ze mše, při které byli u oltáře Panny Marie Milostné u svatého přijímání na ten úmysl, aby se udělalo jasno. Pro jistotu mluvil Jan také s donem Cafassem a s děkanem Cinzanem a oba mluvili stejně. Tak Bosco poznal, jak je dobře, když člověk nedělá ukvapené rozhodnutí, ale poradí se s moudrými lidmi, kteří se vyznají v těchto cestách.

Rozhodnutí padlo a bylo potřeba přihlásit se k přijímací zkoušce do semináře. Jeník se přihlásil, zkoušku udělal a byl přijat. Zkouška se však nekonala jako obvykle v Turíně. Důvod byl ten, že hlavní město bylo tehdy ohroženo choleroovou nákazou. Ta se bohudík městu vyhnula a Turín vystrojil velikou děkovnou slavnost novému turínskému světcům Šebestiánovi Valfré, nedávno prohlášenému za blahoslaveného.

Na tomto místě se Don Bosco ve svých Pamětech velmi pochvalně zmiňuje o mravní úrovni chierské koleje. Říká, že za čtyři roky, co tam studoval, neslyšel nikdy žádného studenta mluvit nemravně nebo proti víře. To je co říci! Však ovoce se ukázalo dobré. V rétorické třídě bylo celkem 25 žáků, z toho 21 se rozhodlo pro kněžství, tři se dali na medicínu a jeden se stal obchodníkem.

Po šťastném zakončení studií nezbývalo, než aby se Jeník rozloučil se všemi profesory, s ředitelem koleje a s panem spirituálem. U všech byl velmi oblíbený a všichni mu přáli to nejlepší do dalšího života. Jeho třídní Don Bosco mu dokonce nabídl, aby mu nyní tykal. I to je ukáзка, jak se pasáček z Becchi propracoval a jaká milost ho provázela u lidí.

Teď šlo o poslední překážku. Pobyt v semináři si musel každý bohoslovec platit sám. Nebyla to malá položka. Boskova rodina zde vůbec nepřicházela v úvahu, nýbrž bylo třeba nalézt jiný finanční zdroj. Také bylo třeba jednat rychle. Kdyby Jeník brzy neoblékl kněžské roucho, byl by povolán na vojnu. Bylo mu přece 20 let. Zde musely pomoci intervence. Hlavy dali dohromady především pan farář Cinzano a don Cafasso. Cinzano vzal jednoho dne Jeníka s sebou, a že pojedou do Rivalby navštívit doktora Gualu, rektora kněžského konviktu v Turíně, kde don Cafasso vyučoval morálku. Guala byl ze zámožné rodiny. Měl statek, ale osobně nelpěl na ničem a rád pomáhal každému, kdo potřeboval pomoci. Farář mu představil studenta a prosil pana rektora, aby mu pomohl. Guala byl pravděpodobně již od Cafassa informován a rád slíbil, že bude za něj platit. Byla to velká úleva. Pak už šlo jen o to sehnat novopecenému bohoslovcovi kněžský talár. Pan Sartoris mu ho obstaral a pan Pescarmona koupil kněžský klobouk, farář mu dal svůj kněžský plášť, jiní koupili drobnější věci: kolárek, bired, cingulum. Jedna dobrá žena oběhla známé a ti se mu složili na boty. Tak měl připraveno pro slavnou obláčku všechno. Don Bosco vždy připomínal: „Já jsem vždycky potřeboval každého.“

Slavnosti se samozřejmě zúčastnilo mnoho lidí. Přišlo i mnoho jeho mladých přátel, kteří si nechtěli nechat něco takového ujít.

Obřad spočíval v tom, že kandidát kněžství si svlékl kabát, přičemž kněz řekl: „Ať tě Pán vysvleče ze starého člověka s jeho skutky.“ A zatímco mu dával kněžský kolárek, pokračoval: „Ať tě Pán obleče v nového člověka, stvořeného podle Boha ve spravedlnosti a svatosti pravdy.“ Jeník si

přítom myslel, jak je nutné, aby se teď zbavil všeho světského a aby to nahradil novým smýšlením. Kněžský talár, který měl nyní na sobě, po tom přímo volal.

Když skončila slavná mše, oznámil pan děkan Jeníkovi, že půjdou nyní do Bardelly k svatému Rafaelovi na pouť. Chtěl tím dát mladému klerikovi něco jakoby k lepšímu, ale Jeník se zarazil. Myslí mu proletěl obraz poutní slavnosti se vším rámusem, který je s tím spojen, s vykřikováním kramářů, výskotem chasy, s veselým nezkroceným popíjením vína a s taneční zábavou. Najedou pocítil, že je to po krásné slavnosti v kostele jako „pěst na oko.“ Prosil pana děkana, aby mu prominul, že tam nepůjde. Ale on stál na tom, že musí, že na faře není nachystán oběd. A tak Jeník nakonec šel, jen aby svého dobrodince nezarmoutil. Byl však smutný. Tím smutnější, že tam byla hostina, na které byli i nějací kněží z okolí, kteří na něj neudělali zrovna nejlepší dojem. Však si napsal: „Viděl jsem tam i takové, o kterých bych si byl nemyslel, že budou ze sebe dělat šašky uprostřed poloopilých lidí a málem bych si byl zošklivil své povolání. Kdybych věděl, že budu jednou takovým knězem jako oni, to bych raději hned svlékl talár a žil jako laik anebo bych šel do kláštera mezi kartuziány nebo mezi trapisty.“ – Ten den byl pro něj příliš velkým kontrastem, takže ho to vyvedlo z míry a roztrpčilo ho to. Pan děkan ho cestou domů chlácholil, že je nutno vidět také rub života, ale mnoho nesvedl. Doma si Jeník napsal tato předsevzetí:

1. Nebudu chodit na veřejné zábavy ani na hostiny, které se pořádají při příležitosti veřejných slavností.
2. Nechám komedií, které jsem dosud dělal, nebudu hrát na housle ani nebudu chodit na hony.
3. Budu pěstovat ústraní, nebudu mnoho jíst ani pít a odpočinku věnuji nejnnutnější čas.
4. V minulosti jsem četl světskou literaturu, napříště budu číst jen věci, které prospívají duši.
5. Budu potírat každou myšlenku, slovo nebo čin, protivící se ctnosti čistoty a naopak budu praktikovat všechno, co napomáhá této ctnosti.
6. Každý den si vykonám krátké rozjímání a přečtu si něco duchovního.
7. Každodenně budu někomu vypravovat něco povzbudivého pro duši, buď spolužákům nebo přátelům nebo aspoň mamince.

S těmito předsevzetími se pak postavil před obraz Panny Marie a přečetl je Matce Boží, aby byla svědkyní jeho

43 Seminární život

Pro každého kněze je život prožitý v semináři zdrojem různých vzpomínek, které se budou stále vynořovat v myslí. Bohoslovec Bosco si také pevně uložil do paměti léta, která prožíval jako student filosofie a teologie. Také je popsal ve svých Pamětech.

Na představené vzpomínal dobře. Byli to solidní pánové, učení a zbožní. Jenom jedno mu na nich vadilo. Byli příliš povznesení nad bohosloveckou mládež. Byl by tak rád s nimi hovořil o ledačem a zeptal se jich na tolik věcí. To už však byl takový ustálený zvyk, že se k rektorovi dostali bohoslovci jen tehdy, když šli na prázdniny nebo se z nich vraceli. Jinak platilo, že se k němu šlo tehdy, když někdo něco vyvedl. Dále se představení střídali po týdnech v dohledu v jídelně a když bohoslovci šli ve „štrúdlu“ na vycházku.

rozhodnutí stát se opravdu svatým knězem. Někomu se mohou jednotlivá předsevzetí zdát třeba upřílišněná, ale on sám musel nejlépe vědět, v čem cítil nebezpečí nebo ideál. V každém případě jsou tato předsevzetí nádherným příkladem opravdovosti, s jakou se chystal nastoupit do semináře.

Dne 30. října měl už být v semináři. Všichni mu připravovali věci na cestu a bylo jim jakoby navždy ho ztráceli. On však byl nadmíru spokojený. Také na sobě cítil pořád pohled své dobré matky, jako by mu chtěla cosi říci o samotě. Opravdu chtěla. Když byli spolu sami, řekla mu:

„Jeníku, máš na sobě kněžský šat a dovedeš si představit, jak jsem ráda. Ale pamatuj si, že šaty nedělají kněze, nýbrž ctnost. Kdybys snad pochyboval o svém povolání, tak jej zas raději včas odlož a nechoď dál. Radši bych tě viděla jako poctivého rolníka než jako špatného kněze. Když ses narodil, zsvětla jsem tě Panně Marii, když jsi šel na studie, doporučovala jsem ti, abys pěstoval mariánskou úctu; teď ti doporučím, abys měl rád ty lidi, co mají rádi Pannu Marii. Staneš-li se knězem, vždycky šir kolem sebe mariánskou úctu.“ Jeník mamince vroucně poděkoval za tato zlatá slova a slíbil, že se jimi bude řídit po celý život.

Ráno stanoveného dne se vydal časně na cestu a večer vstoupil do semináře, který byl v budově bývalého za francouzské republiky zrušeného kláštera filipínů, a který roku 1828 zakoupil arcibiskup Chiaverotti pro účely semináře. Prvním kamarádem ze společné světnice byl jeho spolužák Garigliano, velmi hodný hoch. S ním se ten první večer procházel seminářem a seznamoval se s novým prostředím. Oba dva zaujaly sluneční hodiny na budově a hlavně nápis na nich: *Afflictis lentae, celeres gaudentibus horae*. Smutným plynou hodiny pomalu, veselým rychle. Oba se zasmáli a umínili si, že budou tedy veselí, aby jim to rychle ubíhalo. Druhý den začaly třídní duchovní cvičení. Jeník je konal s velikou poctivostí. Také se odvážil zeptat se jednoho představeného, co by mu zvláště doporučil a on mu odpověděl: „Konat dobře všechny povinnosti.“ Poděkoval a umínil si, že se podle toho zařídí. Začal tím, že si vzal za „velitele“ ústavní zvonek a přesně chodil tam, kam zvonek kázal jít. Brzy viděl, jak je toto předsevzetí dobré.

Jeden z prvních pocitů, který se ho zmocnil, byl ten, že tato místa svou šestiletou přítomností a svatostí života posvětil jeho spolufarník don Cafasso. Dělal mu dobře, když sem tam některý profesor vyzvedl památku tohoto krajana a umiňoval si, že půjde v jeho stopách.

Jinak nic. Bohoslovci zas měli takový hloupý zvyk, že když se někde objevil představený, každý se honem někam uklidil, aby byl z cesty. To byla jedna věc, která Jeníka trápila a zesilovala v něm touhu být co nejdříve pryč, aby mohl mezi děti.

Pokud šlo o bohoslovce, nebyli všichni andělé. Bylo to horší než v koleji. Dokonce Bosco v semináři slyšel někoho mluvit neslušně a bezbožně. To byli takoví, kteří sem přišli bez povolání, postrkování zbožnými maminkami, které si přály mít syna velebným pánem. Takoví buď sami zase odešli nebo byli postupem času vyloučeni. Jeník se tedy řídit mamincinou radou a uzavřel důvěrnější přátelství jen s těmi, co byli opravdu vzorní a zbožní. Jeden z nich byl již jmenovaný Garigliano.

V semináři byla každý den ráno mše svatá, ale při ní se nechodilo k přijímání. Chodilo se jen v neděli. Prý, aby nezevšednělo. Po mši svaté bylo půlhodinové rozjímání, během večera růženec, při stole se četly církevní dějiny. Zpověď byla povinná každých čtrnáct dní a kdo chtěl, mohl jít každou sobotu večer. Co se týče svatého přijímání, byla možnost jít častěji. To se musel však bohoslovec zřeknout snídaně a odskočit si do přilehlého kostela sv. Filipa, kde se právě sloužila mše svatá. A honem se zase vrátit, aby se dostal včas do školy. Samo o sobě to bylo proti pravidlům, ale představení trpěli tyto výjimky a dokonce schválně zavírali oči a obdivovali horlivé bohoslovce. Mezi tyto bohoslovce brzy patřil i náš Jeník. Zdálo se mu, že bez Ježíše eucharistického nestojí den za nic.

Pokud šlo o studium, to měl Jeník předsevzetí neztratit zbytečně ani minutu. Už ráno když zazvonil zvonek, vyskočil z postele a honem do umývárny, aby nemusel čekat. Tak vyšetřil z půlhodiny určené pro toaletu dobrou polovinu a to si stoupl do výklenku okna a četl. Za ta léta přečetl hromadu knih zcela poctivě. Napřed si vždy přečetl předmluvu, aby věděl, jaký cíl autor svým psaním sledoval. Prošel si vzadu obsah, aby získal přehled o knize a potom se do ní zakousl a nepovolil, dokud ji neměl dobře strávenou. Tak si nahromadil při své paměti celé poklady vědomostí. I ve chvílích, kde se přecházelo z místa na místo nebo se čekalo, až přijde profesor, měl pořád něco po ruce, aby neztrácel

44 Kamarád všech

Slovo kamarád je italského původu. Pochází od slova „camerata“, to znamená společnou světnici. Na vojně už společná světnice stmeluje vojáky v kolektiv a vytváří mezi nimi kamarádství. Také v semináři tomu bylo podobně jako na vojně, i když trochu jinak. Jeník měl své vyhraněné názory, ale mýlil by se ten, kdo by si ho představoval jako uzavřeného do sebe, zahloubaného do knih a do rozjímání. Dobře věděl, že zbožnost bez bliženské lásky není upřímná a snažil se být všem vším. Byl vždy veselý, vždycky ochotný zamestat, přenášet věci, kamaráda ostříhat nebo oholit, přišít mu knoflík nebo prokázat jinou službu. Rád dělal ošetřovatele a získal si v tom dobrou pověst. Věděl co na co dát, vyznal se v bylinkách, dovedl i šetrně trhat zuby. Co teprve, když šlo o pomoc se studiem a podobně! U něho nalézali útočiště všichni, kdo něčemu nerozuměli a on nikdy nikoho neodbyl, že nemá čas.

Stávalo se, že si někdo měl připravit kázání a nevěděl jak do toho. Bosco byl vždycky ochoten si sednout a napsat stránku nebo dvě a nechat druhého, aby se tím pochlubil. V tom byl nezištný po celý život. Měl mnoho napsaných kázání a promluv a půjčoval je druhým. Proto mu máloco zůstalo.

Kdo četl, jaká si udělal předsevzetí při své obláče do kněžského roucha, myslel by, že se nyní ani nezasmál. Don Cafasso četl jeho předsevzetí a nadšeného bohoslovce usměrnil. Řekl mu, aby jen klidně někdy pobavil seminář nějakým kouzlem, že je to také účelný apoštolát. Jeník pochopil, že svatost není v škarohlídství a jako seminarista rád bavil kolegy. Jeho řeč byla samý žert. Sám se nesmál, to by ztratilo půvab, ale bohoslovci čekali na každý jeho duchaplný projev, aby se mohli zasmát. Malá ukázka ať je zde: Jednoho dne Bosco prohlásil, že se oholí dřevěnou břitvou. Hned se uzavírali sázky a každý čekal, jak to provede.

čas. Totéž platilo o vycházkách. Bylo to určitě prospěšné uvolnění, ale i tam se dalo diskutovat o různých zajímavých otázkách a tak si dotvářel názor na ně. V semináři byl dokonce kroužek s tímto zaměřením. Jeník byl jeho předsedou. Když bylo víc volného času, bohoslovci se scházeli v jedné místnosti a každý byl povinen s něčím přijít. Kdo věděl odpověď, odpověděl, jinak se otázky přidělovaly jednotlivcům a ti byli povinni donést do druhé schůzky nějakou kořist. Tak byli debatěři pořád v akci a v kroužku rostly vědomosti. Bylo to zajímavé a poučné.

Zábavy v semináři nepěstoval, a když příležitost byla, tak jenom mírně. Také tam bylo dovoleno uspořádat nějaké menší povytření. Jeníka to svádělo, ale držel se zpátky, aby neporušil svá předsevzetí, že se nebude osobně honit za rozptýlením. Určitý problém mu v tom vznikl tím, že v semináři bylo dovoleno hrát karty a někteří bohoslovci této hře hodně holdovali. I on si dal někdy říct, aby nevypadal jako by pohrdal zábavou, a zahrál si. Nebyl v tom vynikajícím hráčem, ale přirozené nadání ho vedlo často k vítězství. A že se někdy hrálo o peníze, vyzískal někdy i pěknou hromádku drobných mincí. Viděl však potom, že to není ta pravá zábava. Nejedna kolega se na něj proto mračil, a tak nechal raději karet, ba možno říci, že na ně i zanevřel. Nabyl přesvědčení, že jsou to opravdu „čertovské obrázky“ a že kněz by měl času jinak využívat než ke hraní karet. O tom byl přesvědčen pak po celý život.

Potom přišel den, kdy to měl dokázat. Bohoslovci se seběhli a Jeník vytáhl ze stolu obyčejnou břitvu. Nabrousil ji a nasadil na tvář. „To není dřevěná břitva,“ křičeli všichni. „Jak to, že není dřevěná?“ on na to. „Jakpak se já jmenuji?! Nejsem snad Bosco?“ A už jim začalo svítat. Celý vtip byl založen na tom, že v jejich piemontském nářečí, kterým mluvili, „Bosco“ znamenalo buď les nebo také dřevo. Boskova břitva byla tedy „di bosk“, to je dřevěná. Všichni se zašklebili, ale museli uznat, že je to tak. Kdo jim za to mohl, že se dali napálit! Byl z toho velký smích.

Bosco měl v semináři pověst básníka. Nebylo akademie nebo jiného projevu slavnostní nálady, aby nepřednesl nějakou svou báseň. Většinou to nebyly velké literární výtvořky, ale posloužily. Jeník dovedl těžít z toho, co mu utkvělo v paměti a snadno to skládal. Jednou při oslavě kteréhosi profesora sklídl velký potlesk. Složil dlouhou báseň, v které byl v každé strofě první verš latinský, druhý francouzský, třetí italský, čtvrtý piemontský a dohromady se všechno krásně rýmovalo. K jeho titulům snílek a kouzelník přibyl ještě titul básník. On se smál, měl radost, že dělá radost druhým a pomáhá plnit radostí jinak dost ponuré prostředí i svou veselostí.

Co jeho bývalí kamarádi? Ve čtvrtek býval volný den a seminární hovorna byla otevřena návštěvám. Bosco měl vždy kolem sebe hlouček chlapců, kteří už čekali, aby mohli v semináři navštívit Jeníka. Při té příležitosti se snažil vykonat hodně dobrého povzbuzením, poučením, a podobně. Zvláště na jednoho kamaráda vždy čekal. Dovedete si domyslet, kdo to byl. Byl to Comollo. Také on rád spěchal setkat se s Jeníkem, tím víc, že počítal dny, kdy bude moci přijít za ním. Byl totiž rozhodnut vstoupit do semináře také, jen co dodělá rétoriku.

Může nás zajímat též jeho zdraví. Nebylo valné. Dost si ho narušil za studií ponocováním, ale stačilo mu ke konání všech povinností. I síla svalů se uchovávala. O tom svědčí tato událost. Jednou bylo třeba kamsi jít, ale ztratil se klíč a ne jej najít. Všichni zkusili pohnout dveřmi nebo je vysadit. Už chtěl prefekt poslat pro řemeslníka do města, když tu Jeník, který stál stranou, řekl: „Smím to otevřít násilím?“ Dostal souhlas a než se kdo nadál, udeřil do dveří zařatou pěstí tak silně, že zámek vypadl ze dveří a průchod by zajištěn. Všichni se podívovali té ráně, jak byla silná. Jeho fyzická

45 První seminární prázdniny

První rok v semináři proběhl šťastně. Don Bosco sám píše: „Byl jsem šťastný. Spolužáci i všichni představení mě měli rádi. O pololetních zkouškách bylo zvykem dávat odměnu 60 lir z každé třídy tomu, kdo byl nejlepší v učení i v chování. Bůh mi pomohl tak, že ve všech šesti létech, co jsem byl v semináři, vždycky jsem tuto odměnu získal.“

Na konci roku se nedělaly zkoušky, nýbrž až na začátku nového školního roku, po prázdninách. Klerik Bosco tedy opustil seminář s tím, že bude muset dobře využít prázdninového času. První, co udělal bylo, že si hned odskočil do Moncuca navštívit Mogliovy. Asi toužil po tom, aby se jim mohl představit v kněžském rouchu. Ti koukali! Celá rodina byla právě zaměstnána mlácením obilí, když uprostřed cepování zpozorovali, že se k stodole blíží nějaký kněz. Nechali práce a hle – Jeník! Jeník se smál a povídá: „Tak co? Měl jsem pravdu, když jsem říkal, že musím být knězem? Ještě jím nejsem, ale na cestě jsem.“ Toť se ví, že všichni ho srdečně vítali a pozvali k obědu, ano, chtěli, aby u nich pobyl několik dní. Pozvání přijal, ale ne na dlouho. Nešlo to, musel ještě domů a potom do Montalda.

V Montaldu měli turínští jezuité letovisko pro své studenty. Letos tam hned na začátku léta přestěhovali své internisty – gymnazisty, protože Turín byl opět ohrožen choleroou epidemií, která jen v samé Neapoli skosila do hrobu na 5 000 lidí. Že však do turínského gymnázia docházeli i externí žáci, potřebovali nyní dvojnásobný personál. Don Cafasso jim poradil, že by jednu třídu řečtiny mohl převzít na tři měsíce klerik Bosco z Chieri. Bosco souhlasil. Naskytla se mu nádherná příležitost pocívit se v řeckém jazyku, který už probíral na gymnáziu. Výhoda byla v tom, že do Montalda přišel jako suplent nějaký kněz jménem Biny, na slovo vzatý řečtinář.

46 Druhý rok filosofie

O prázdninách roku 1836 oblékl duchovní roucho také Alois Comollo, takže se oba přátelé na začátku školního roku zase sešli, tentokrát v semináři. Nyní jejich přátelství ještě vzrostlo. Vždyť měli před sebou společný velký ideál – svaté kněžství. Comollo brzy zazářil v semináři jako vzor ctnosti. Jeho zásadou bylo: Mnoho dělá, kdo dělá, co je povinen dělat; málo dělá, kdo mnoho dělá, ale dělá to, co dělat nemá. Projevilo se to u něho hlavně v poslušnosti k seminárnímu řádu. Stačilo, aby zazvonil zvonek a Comollo všeho nechával s takovou dokonalostí, že se spolužáci nestačili divit. Byl velmi taktní vůči druhým. Zde se řídil zásadou: O druhých buď mluvit dobře anebo raději mlčet! Osobně hovořil raději o věcech probíraných ve škole než o věcech, týkajících se seminárního života. Sem tam bylo možno vynechat některou pobožnost, např. když se šlo do dómu na

síla by ho byla v tom prvním roce málem stála život. Jednou potřeboval rychle vyběhnout po schodech úzkou temnou chodbičkou a letěl tak prudce, že se srazil čelem s jiným bohoslovcem, který stejně prudce a bezhlavě letěl po schodech dolů. Náráz byl tak silný, že oba ztratili vědomí a museli být přeneseni do ošetřovny. Bosco přišel k sobě po několika hodinách, ten druhý až nazítří, a to ještě v tak mizerném stavu, že se zdálo, že zůstane mrzákem na rozum. Bohudík se oba brzy vyléčili a srážka v nich nezanechala trvalé stopy.

Tak se Jeník doma ani neohráł a nastoupil, jak se říká, „k pluku“. Byly to prázdniny plné práce, ale vyplatily se mu. Během prázdnin přeložil s Binovou pomocí z řečtiny celý Nový zákon, dále dvě knihy Homéra a ještě některé ódy z Pindara a Anakreóna. Kdyby jenom to! Ten dobrý kněz se zavázal zdokonalovat ho v řečtině ještě dálkově. Když se pak Jeník vrátil do semináře, posílal každý týden Binovi řečkovou úlohu. Ten mu ji pečlivě opravil a opatřil poznámkami a zase vrátil. Jako všude i zde posloužila Boskovi nádherně jeho zázračná paměť. Možná říci, že znal zpaměti celý Nový zákon latinsky i řecky. Ještě ve stáří z něho recitoval celé kapitoly bez jediné chyby.

V Montaldu pobyl tři měsíce a nabył tam velkých zkušeností. Byl tam nejen učitelem řečtiny, ale také asistentem hochů, kteří byli většinou z aristokratických rodin. Mnozí si na něj uchovali trvalou památku po celý život. Zdá se však, že právě tam Jeník pojal určitý odpor k ústavům pro šlechtické synky. Byl vždycky přesvědčen, že to není jeho poslání a že má jít k těm nejchudším. Říkal, že dokud bude živ, nikdy nedovolí, aby salesiáni přijali podobný ústav, leda kdyby k tomu byli donuceni naléhavými okolnostmi. Později se tak skutečně stalo a sám Don Bosco přijal jeden takový ústav v Turíně na Valsalice. Učinil tak, aby uposlechl arcibiskupa Gastaldiho a zachránil čest turínského duchovenstva. Byla to jediná výjimka v celé salesiánské historii, a to ještě Don Bosco převedl během několika let ústav na jiný účel.

Tato práce nedovolila kleriku Boskovi věnovat se přípravě na zkoušky z filosofických traktátů tak, jak by si byl přál. I tak však složil zkoušky dobře a mohl nastoupit do druhého roku filosofie.

velké bohoslužby. Comollo nerad vynechával. Bylo samozřejmě, že až se vrátí, půjde do kaple a tam si doplní své pobožnosti. Šlo hlavně o mariánské hodinky, které bral jako povinný projev lásky k Matce Boží a nechtěl ji v tom šidit.

Comollo byl serafinem na zemi, pokud šlo o Nejsvětější svátost oltářní. Toužil po Pánu Ježíši. Když jej přijal, dýchal jen pro něj. Bosco často pozoroval, že se nedovede ubránit návalům citu, takže se to projevovalo i vzdechy nebo slzami. Bosco mu říkal, aby se více ovládal, ale on to nedovedl. Bosco sám byl založen jinak. Můžeme si myslet, že také hořel láskou k svátostnému Pánu, ale měl odpor k sentimentálnímu vnějšímu projevu. Po svatém přijímání se vracel na místo, klečel rovně s rukama sepjatýma na prsou, oči zavřené a nanejvýš se mu zachvěly rty zbožnou střelnou modlitbou. Comolla však obdivoval a viděl v něm vzácný

vzor – druhého svatého Aloise. Rád dlel v jeho přítomnosti a pokorně podstupoval jeho vliv. Byl přesvědčen, že Comollo mu má co říci a čemu ho naučit. Ač starší, považoval se za jeho žáka. Stačilo, aby ho přítel jemně zatahl za rukáv a požádal ho, aby s ním šel do kaple pomodlit se za umírajícího nebo za duše v očištění anebo něco podobného, a hned mu vyhověl.

V semináři byl ještě jeden Bosco, proto bylo třeba je rozlišit. Seminaristé říkali našemu Jeníkovi Bosco z Castelnuova. Jednou oba klerici žertovali kolem svého jména. Ten druhý říkal: „Já jsem Bosco Nespolo.“ Tím chtěl říci, že je dřevo mišpulové, tvrdé a neohebné. Náš Jeník hned opáčil: „Já jsem Bosco Sales.“ „Sales“ znamená piemontsky vrba. Tím chtěl říci, že dává přednost ohebnosti před tvrdostí charakteru. Legrační bylo, když ve volné dny přicházeli Jeníka navštívit chlapci z města. Celý seminář věděl, že má od představených dovolení věnovat se jim, pomáhat jim s úkoly atd. To už se čekalo, až zazní piemontské volání vrátného: „Bosk D’Kastelnéf!“ Hned se tradičně ozývalo celým seminářem volání bohoslovců: „Bosk D’Kastelnéf, Bosk D’Kastelnéf!“ Sem tam někdo volal francouzsky: „Bois de château neuf!“ A Jeník už šel, kam ho srdce táhlo. Jen se usmíval.

Ještě dvě momentky z toho roku: V tomto roce byl by málem ztratil konkursní cenu za nejlepší studijní úspěch a chování. Plný počet bodů dosáhl ještě jeden klerik – velmi nadaný hoch. Co s tím? Představení navrhovali, aby si cenu rozdělili. Jeník s tím souhlasil, ale jeho soupeř měl námitky, ačkoli byl zámožný a nemusel lpět na ceně. Z toho důvodu si to museli rozdat znova. Bylo vypsáno nové téma, hodně těžké. Jeník v tomto kole položil soupeře na lopatky. Vyhrál.

47 Starosti se světcem

Prázdniny byly jako jindy. Jeník o rok starší a moudřejší se vrátil domů a ponejvíc trávil svůj čas u Josefa v Susambrienu. Byly to prázdniny jako ty ostatní, jen si v nich ještě lépe uvědomil různá nebezpečí, která číhají na kandidáta kněžství. Tak ve svých Pamětech doslova píše, že v těch dlouhých prázdninách někdy „zabíjel čas“. V semináři končil školní rok 24. června na svátek svatého Jana Křtitele a začínal 3. listopadu po „Dušičkách“. V čem bylo to zabíjení času? Hodně času strávil ve své dílně vyráběním různých kusů nábytku, šitím, podrážkami bot a podobně. To jistě nebyl ztracený čas. Jeho řeč ukazuje, že pro kněžskou formaci to považoval za ztrátu a že by byl lépe udělal, kdyby se věnoval studiu a modlitbě. Docela jinak hodnotí to, že o svátečních dnech opět shromažďoval kolem sebe chlapce a učil je. Mnozí potřebovali pomoc, aby se naučili číst, psát a počítat. V tom neviděl ztracený čas, nýbrž zisk pro sebe i pro druhé.

Jednou se přihodilo, že byl pozván na pouť do jedné blízké vsi. Zval ho strýc. Napřed tam nechtěl jít, ale nakonec ho uprosili tím, že v kapli je prý třeba posloužit při bohoslužbách. Šel, ale litoval. Byl totiž oběd a musel na něj také jít. Oběd se ale protáhl. Byli tam někteří, co neznali míru v pití a začali dělat výtržnosti. Víno jde do hlavy a s podnapilým je těžká řeč. Jeník se pokusil chlapy mírnit, ale dosáhl pravého opaku. Moc nechybělo a byla by se strhla rváčka. Již to začalo vřít a jemu nezbyvalo než sebrat klobouk a rychle odejít. Domů pak přišel rozčarován. Umiňoval si, že už nikdy nepůjde na takovou hostinu.

Don Bosco vzpomíná ve svých Pamětech na jednu důležitou věc. V té době byl ještě okouzlen četbou řeckých a římských klasiků a sdílel názor mnoha jiných fanoušků antiky, že církevní spisovatelé starých dob se jim nevyrovnejí co do čistoty a krásy jazyka. Jednoho dne však byl v kapli a konal si duchovní četbu z latinského textu *Následování Krista*. Najednou si všiml krásy jednotlivých vět a to byl pro něj opravdový objev. Od té doby si všímal více církevní literatury a pomalu vystřízlivěl ze svého obdivu pro antiku. Mělo to velký vliv i na jeho další studia a zájmy, jakož i na jeho pozdější spisovatelskou činnost.

Tak se skončil další školní rok a na obzoru se objevila již skutečná teologie. Po prázdninách bude bohoslovcem. Potom čtyři roky – a bude u cíle!

Toho roku se seminaristy Boska dotkly ještě dvě události. V dubnu konal pan arcibiskup Fransoni generální vizitaci v okolí Chieri a Castelnuova. Dá se předpokládat, že v Castelnuovu na faře přišla řeč i na Boska. Don Cinzano na něj jistě v hovoru s arcipastýřem nezapomněl. Potom monsignor Fransoni onemocněl a víme, že byl na zotavené zase v Chieri. Můžeme si myslet, že se mu Bosco v té době přiblížil i osobně. Jak jinak bychom si vysvětlili, že na něj později tento představený tolik držel a hned na začátku mu pomáhal k takovému umístění, aby mohl pracovat mezi mládeží.

Druhá událost se týkala uznání papežského Díla pro šíření víry v sardském státě. Arcibiskup to oznámil svému lidu v srpnu zvláštním pastýřským listem a vřele doporučil diecézanům misijní činnost církve. Don Bosco bude později nejen příznivcem misí, ale zaslouží se o obrácení celých národů ke Kristově víře. Kdoví, možná právě v tom vzdáleném roce 1837 poprvé zahořel touhou po misijní činnosti.

A přece musel o těchto prázdninách jít ještě jednou. Bylo to o bartolomějské pouti koncem srpna. Zase ho zval jeden ze strýčků jménem Matěj (dožil se 102 let). Zdálo se, že to tam bude strážlivější. Opravdu také bylo. V kostele proběhlo všechno dobře. U stolu byli samí rozumní lidé a žádná výtržnost. Zdálo se, že pouť bude docela dobrá. Ale co se nestalo! Byl tam také nějaký muzikant. Mluvil se o tom, že Jeník umí hrát na housle. Slovo dalo slovo a ten člověk začal Jeníka přemlouvat, aby něco zahrál. Jeník se snadno vmluvil: „Jak bych mohl hrát, když nemám housle. Mám je doma na hřebíku.“ „Ale to nic, to se poddá,“ překvapil ho muzikant. „Tady ve vsi má jeden housle, já pro ně skočím.“ A než se kdo nadál, byl ze dveří a utíkal pro housle. Přinesl je. Ne jedny, ale dvoje. „To je krása,“ povídá, „můžeme hrát ve dvou. Já budu hrát prim, vy můžete sekundovat.“ A hned začal ladit. Co měl Jeník dělat? Z nouze ctnost. Musel nasaďit a hrát. Nic na tom. Jenže když hraní chvíli pokračovalo, uslyšel na dvoře podupávání. Když bylo stále silnější a když vzápětí začalo výskání, vyskočil, vyklonil se z okna a co nevidí. Na dvoře plno chasy a začínal bál. Jeníka jako by polil studenou vodou. To je pěkné! Co moje předsevzetí? Dokonce jsem dal podnět k tancovačce a teď nevím, jak všechno skončí. Tu rázně vstal, odevzdal housle a poroučel se. Cestou mu bylo zle. Myslel na to, že nesplnil učiněné předsevzetí. To ho pokořilo. Přišel domů, sundal housličky ze zdi a třískl jimi o zem, až se rozsypaly. „Tak, a předsevzetí se bude plnit!“ Od té doby ho nikdy nenapadlo šumařit. Nebyl

proti hudbě, ale byl rozhodnut užívat ji jenom k slávě Boží v kostele nebo tam, kde jde o spásu duší.

Jako by nestačily tyto dvě události, dopustil na něj Pán Bůh ještě jedno pokoření. Způsobil je zajíc. Jeník se dostal do společnosti, kde měli nabitou loveckou pušku. A jak nashvál, vyběhne zajíc. Společnost byla hned ve varu. Zajíc! Chyťte ho! Jeník nevěděl, jak se to stalo. Zajíc utíkal a Jeník utíkal za ním. Ostatní se rozběhli dokola zahradit zajícovi cestu. Byl to nádherný boj zajíce s lidmi, ale lidé to nakonec vyhráli. Zajíc by zastřelen. Zastřelil ho Jeník. Lovci mu ho položili k nohám jako trofej ještě teplého. Ten zajíc mu však najednou vehnal do tváře krev. Podíval se na sebe a užasl. V zápalu honu vysvlékl kleriku a stál tu bez kolárku, jen tak v košili a v kalhotách jako obyčejný chasník ze vsi. Zahanbil se. Tak je to v semináři neučili. K tomu si uvědomil, že střelení zvěře se považuje za neslučitelné s životním stylem duchovní osoby. Domů šel bez zajíce a svatosvatě rozhodnutý opravdu skončit se světem a s jeho radovánkami. Potom už celý život zůstal věrný svým předsevzetím. Zásadně se vyhýbal všemu, v čem člověk může ztratit rovnováhu a nebýt páнем svých činů. Teď začne bohosloví! Ne, takto už nikdy nebude jednat, i kdyby ho k tomu lákali nevím jakými řečmi. Musí být knězem opravdu celým!

Nesmíme si ale myslet, že Jeník žil opravdu nějak světsky. Asi trochu přeháněl, když psal v Pamětech o těchto událostech. Jinak o něm smýšleli ti, kdo ho pozorovali, obzvláště pan farář, kaplani a jiní lidé kolem fary. Všichni ho považovali za zcela mimořádného bohoslovce, který je překvapil solidností názorů, úžasnou pílí i zbožností. Neztrácel čas. Buď doháněl studia nebo se jinak vzdělával. Hodně pracoval také manuálně a ještě si našel čas, aby dával hodiny studentům, kteří za ním chodili do Susambrina až kdoví odkud.

Jeho radostí byli pořád chlapci. Byl šťastný, když je mohl mít kolem sebe a vést je k Pánu Bohu. O prázdninách strávil hodně hodin na vršku vinice pana Turca. To bylo jeho místo, kde nerušeně studoval. Později říkal někdy žertem, když se ho ptali, kde studoval, že u Turců na vinici. To místo mu bylo drahé také z jiného důvodu. Měl tam něco jako druhé vydání prorockého snu, který měl ve svých devíti

48 Různé vzpomínky

Zatímco Jeník Bosco trávil poslední prázdniny před zahájením bohosloví v práci, studiu a také v péči o chlapce, kteří za ním chodili, dostal mezi jinými nabídku, aby v blízké vesnici Alfiano pronesl na svátek Růžencové Panny Marie první kázání. Byl klerikem, a proto stačilo, aby si oblékl rochetu a nebál se. Lidé byli obyčejní a spokojí se s málem, když budou vidět na kazatelně začínajícího bohoslovce. Pan farář mu pomohl a Jeník byl celý šťastný, že může poprvé mluvit o svatém růženci, který mu byl tak milý a který bude později vždycky propagovat. Podařilo se mu to k spokojenosti jeho i posluchačů.

V té době dostal dopis od přítele Comolla, který trávil prázdniny u svého osmdesátiletého strýčka faráře v Cinzanu. Psal mu, že se má dobře. Strýček dělá všechno, aby se mu u něj líbilo, zkrátka neschází mu nic jiného, než aby ho Jeník přišel navštívit. Jeník byl hned přítom. Jednoho krásného dne se vypravil do Cinzana ještě s bohoslovcem Gariagianem – a to je třeba dodat, ještě s několika přáteli již staršími, kteří věděli, že starý pán je veselý šprýmař a mysleli si, že by mohli na cinzanské faře strávit veselý den.

letech. Jestli spal či bděl, kdož to ví, zdálo se mu, že se krajina pod vinicí proměnila v město. Tam se po ulicích toulaly smečky kluků a vyváděly. On šel mezi ně, pořádal je, oni na něj doráželi, kleli a nadávali. Jeník je chtěl umlčet pěstmi, ale zase tu byl ten ctihodný Pán a ta krásná Paní a učili ho přemáhat hochy láskou a trpělivostí. Ano, viděl ještě víc. Viděl velký ústav s více budovami. Kolem sebe spatřil kněze a kleriky, kteří mu pomáhali pracovat mezi hochy a přivádět je na lepší cesty. Viděl mnoho. Vtiskovalo se mu to do paměti a všelicos z toho sem tam řekl. Tak farář Cinzano později vzpomínal, že Jeník už jako bohoslovec tvrdil, že bude mít kněze a kleriky, ústavy a podobně. Dva roky po Don Boskově smrti navštívil jeho ústav v Turině jeho spolužák z bohosloví don Bosio, farář z Levona Canaveze. Jen vstoupil na velké hřiště, rozhlédl se a řekl dojat: „Ale vždyť já jsem tohle už jednou viděl! Don Bosco jako bohoslovec mi jednou s takovou určitostí popisoval ústav, který bude mít, že se mi zdá, že ho poznávám.“ A to už bylo nějakých let za jejich zády!

Mladý Bosco měl řadu snů, které nemohl zapomenout a které jakoby po etapách stále více zpřesňovaly jeho poslání. V devíti letech měl sen, kde se mu poroučelo, aby se postavil do čela chlapců. V šestnácti letech mu bylo ve snách slíbeno, že ke všemu dostane dost materiálních prostředků. V devatenácti mu bylo zakázáno brát se jinou cestou, v jedenadvaceti mu bylo řečeno, které kategorii mládeže se má přednostně věnovat a ve dvaadvaceti mu bylo naznačeno, že má jít do velkoměsta, kde je jeho práce nejvíc zapotřebí. A to je jenom začátek tajemných rozkazů, které vyznačují jeho životní cestu. Mohly to být pouhé kombinace fantazie anebo byl Jeník miláčkem Boha a Panny Marie?

Stávalo se, že po deset let zničilo vždy krupobití sklizeň hroznů v Castelnovu a v okolí. I Susambrino to vždy odneslo. Také Turcova vinice. Jednou, když se o tom hovořilo, řekl Bosco mladému Josefu Turcovi, svému příteli: „Podívej se, dokud zde budu na vaší vinici já, buď klidný, krupobití nepřijde.“ A nepřišlo po celou řadu dalších let, jak mladý Turco později ujišťoval. Dodával ale, že Jeník to všechno vázal podmínkou, budou-li prosit Pannu Marii, aby je od krupobití chránila.

Jeník v Cinzanu nikdy nebyl a když už se k němu blížili, dozvěděl se, že pan farář není doma. Odešel se synovcem bohoslovcem na kněžskou schůzi do Sciolze. Co teď? Přece nemohli vtrhnout do fary jen tak. Věděli, že je tam hospodyně, která vede na faře domácnost. Je dobrá, ale také opatrná. Jmenovala se Magdaléna. Co když před nimi zavře dveře? Jeník si vždycky věděl rady, a tak i tentokrát. Přeptal se na ni opatrně a již měl plán. Řekl přátelům, aby zatím počkali venku, že se tam půjde přeptat sám.

Magdaléna vystrčila hlavu ze dveří a když viděla mladého bohoslovce, ptala se, co chce. On jí řekl, že přišel navštívit pana radu. Na to ona, že pan rada není bohužel doma. Odjel a vrátí se až pozdě odpoledne a chystala se zavřít dveře. Tu ji Jeník prosil, aby panu faráři vyřídila jeho pozdravy a také spolužákovi Lojzíkovi Comollovi a také aby nezapomněla moc a moc pěkně pozdravovat paní hospodyni Magdalénu. „Jak to, Magdalénu?“ „No, slyšel jsem o ní, že je velmi dobrá a že panu faráři vede domácnost k jeho úplné spokojenosti, a to je co říct!“ A dodal, že si myslí, že jela s nimi, protože pan farář ve svém věku se nemůže jen

tak vydat na cestu sám. To už se hospodyně usmála a řekla: „Magdaléna nikam nejela. Já jsem ta Magdaléna.“ Teď měl Jeník jistotu, že všechno dobře dopadne. Slovo dalo slovo a pozvala ho dovnitř. On se zdráhal. Co by tomu řekl pan farář, že pustila cizího člověka do fary, ale ona že si to může dovolit, pan farář jí věří. Ukázala mu na svazek klíčů, který měla za pasem a to byl důkaz, že není obyčejnou děvečkou, ale že si může dovolit pohostit farářova hosta. Bosco však řekl, že není sám. Ona na to, že to nevádí. Nakonec se přihrnuli všichni a ona je všechny pohostila takovou měrou, že to popravdě řečeno přesáhlo zdravou míru. Jeník si toho všimnul. Nechtěl ji zarmoutit, ale zařídil to tak, že se ostatní po obědě brzy rozešli a on zůstal sám. Když se pan farář s Lojzíkem vrátil, pro jistotu o druhých nemluvil. Teprve později to vypravoval faráři a ten se tomu srdečně zasmál.

Toto malé dobrodružství, kdyby nic jiného, napovídá, jakým psychologickým talentem byl náš Bosco. To ho provázelo po celý život. Dovedl jít na lidi. Nebylo to zjištěné pochlebování, ale dovedl brknout na strunku ješitnosti v pravý čas a ve správné míře a tak si otevřít srdce člověka, takže ten pak pro něj neměl tajemství. Mnohokrát se setkal s lidmi, kteří byli pro jiné naprosto nedobytnými hrady, ale on se dostal dovnitř, že ani dotýčný nevěděl, jak se to stalo. Nikdy toho nezneužil, ale vždycky použil svého vítězství k dobru dotýčného.

49 Hrst dalších příběhů

Don Bosco byl veselý člověk. I když se na něj kdeco nahnulo, vždycky zachoval klid. Na chvíli se zamračil, ale jen na chvíli. Hned se zase usmál a osladil si chvíli žertem, šprýmem, prostě dovedl se sám rozveselit. A jak byl vždycky humorný, tak měl v zásobě nepřebornou zásobu humorných příběhů, které zažil a dovedl v pravou chvíli vypravovat k obveselení a poučení druhých. Myslel si, že je to tak dobré. Proč by měl být křesťan smutný, když je tolik veselého kolem něho. Někdo by řekl, že jsou to věci, které nepatří do životopisu světce, ale není to pravda. Svátí prožívali také všední dny, je dobré znát je i v nich. Není dobře si je představovat jako sochy v kostele, v nichž není život.

Bosco byl již jako bohoslovec vyhlášen pro svá veselá vyprávění. Jednou byla na faře v Castelnovu nějaká hostina a sešli se kněží z okolí. Bosco posluhoval a občas si také přisedl na kus řeči. Tu ho někdo vyzval, aby jim pověděl, jak je v semináři, co dělají hoši a jak rostou ctnosti. Náš bohoslovec zvázněl a začal vypravovat, jak to někteří berou vážně, jak někteří dokonce napodobují ty nejprísrnější kajícíky, o kterých se mluví v životopisech svatých. Ano, někteří se dokonce bičují z kajícího. Vypravoval o dvou bohoslovcích, jak se také dali na kající život. Jeden si opatřil dŮtky a prosil druhého, aby ho bičoval. Samozřejmě si svlékl kabát. Kolega ho udeřil, ale jemně. „Víc, to nic není,“ řekl on. Kolega přidala, avšak ještě to bylo slabé. „Víc!“ Tu se rozehnal a udeřil ho tak pořádně, až dotýčnému naskočil na zádech pruh. To byl také konec bičování. „Ty jeden, nemůžeš dát pozor! Co si myslíš, že jsem kus dřeva?“ A už se za ním rozběhl a oba byli v sobě. Pokání se proměnilo ve rvačku. Museli přijít další bohoslovci a rozehnat je. Jeník vypravoval a ani se nezasmál. Smál se jen pod kůží. Možná si hodně přisolil, ale když měl pány rozesmát, tak je také rozesmál. Hosté se smáli, až je bolelo břicho. Nejvíce pan farář Cinzano, který byl pro smích zrovna udělaný. Však vypravování této příhody je od něho.

Kolik jenom chlapců, i zlých, získal tím, že se k nim přiblížil s malým komplimentem, který polechtal a získal. Don Bosco dovedl získat i velké zarputilé nepřátele církve, aniž cokoliv slevil ze svých zásad a kněžských postojů.

Jeník zůstal na faře v Cinzanu několik dní. Přátelé si měli pořád co říkat a o čem mluvit. Nebyly to lehkomyšlné řeči. Mluvílo se o studiích, o tom, co každý chtěl vykonat pro spásu duší. Plánovalo se, a tak z toho měli oba velký prospěch. V těch dnech Jeník ukázal Lojzíkovi jakou má paměť. Snad jen pár lidí na světě má tak veliký dar. Lojzíkův strýček měl obsáhlou knihovnu. Jednou přišla řeč na Dějiny židovské války od Josefa Flavia. Jeník je četl už celé a teď povídá spolužákovi: „Otevři seznam a najdi, kterou chceš kapitolu.“ Ten to udělal a hle, Jeník odříkal celou kapitolu z paměti. Zkoušel ho ještě všelijak jinak a vždycky to dovedl správně, jakoby to měl otištěné v paměti. I farář Cinzano později dosvědčoval podobné případy.

Později vládlo v oratoři přesvědčení, že Don Bosco má zázračnou paměť. Tak jednou, když psal knížku „Osiřelá dívka apeninská“, poslal jednoho kněze v Lancu podívat se do Berkastelových dějin a řekl mu, na které stránce by to asi mělo být. A bylo! Tu knihu četl před mnoha léty ještě jako bohoslovec. Takto znal řadu knih z paměti, což bylo velmi výhodné pro jeho okolí. Mnozí toho využívali. Ptali se ho, kde by měli co hledat a vždycky dobře pochodili.

Cinzano vypravoval další takovou epizodu. Farní kostel měl farní sbor. Vedl ho nějaký Dominik Barba. Zpívat uměl, ale neznal noty. Přesto dělal, že zpívá z not a za tím účelem si nosil na kůr brýle. Jednou zase zpívali. Bosco byl na kůru a všechno sledoval. Varhaník sedl za varhany, připraven spustit. Dominik Barba se díval důležitě z kůru dolů na lidi, pak zase na strejce na kůru. Leštil si brýle kapesníkem a zase si je zkoušel nervózně na nose. Vtom zazvonilo a varhany spustily. Barba zvedl taktovku a začal se s ní ohánět. Ale běda! Nešťastným pohybem si shodil brýle na zem a teď to začalo. „Pane, smiluj se!“ zazpíval. A zatímco varhany pokračovaly samy, žduchl od jednoho stojícího vedle a rychle řekl: „Brýle!“ Ten se shýbl k zemi a rozesmál se na celé kolo. Nad sborem se rozezvučelo další Barbovo „Pane, smiluj se!“ Všichni měli co dělat, aby zachovali vážnost, ale jen to s nimi cukalo. Barba s brýlemi už na nose hleděl zuřivě do not, ale všechno bylo zachráněno. Jeník to pak dával k lepšímu při obědě. Tu se mu to teprve v hlavě vybavilo a náležitě srovnalo, takže pan farář nemohl ani jíst. Musel ven a pak už se to nesmělo vzpomenout, jinak by se byl toho dne vůbec nenajedl.

Ještě jedna taková veselá epizodka. V blízké vesnici měla být sláva. Pan biskup z Asti, monsignor Lobetti, tam měl zavítat. Měli tam však starostu, který neuměl dobře číst. Jinak to byl strýc k pohledání. Když měl přijet pan biskup, usmyslil si, že mu přednese přivítání veršem. Poslal si pro bohoslovce Boska a prosil ho, aby mu něco složil. Jeník byl pro a brzy mu přinesl papír pěkně složený, kde byly žádané verše. Pan starosta si je několikrát přečetl a měl je připravené. Přišel slavnostní den. Pan biskup přijel. Lidí bylo kolem kostela jako much, všechno ve svátečním. Farář byl samozřejmě první u kočáru a pomáhal Excellenci z vozu. Excellence si s ním hned povídala a zatím náš milý starosta stál biskupovi za zády a ne se dostat před něj.

Pak to vyřešil tak, že zatáhl pana biskupa za rukáv. Biskup se otočil a starosta hned spustil: „Já jsem starosta, já bych vás rád také uvítal. Mám to napsáno.“ Pan biskup se hned omlouval, že ho neviděl a hned si sedl na pódium na připravené křeslo. Pan starosta se vysmrkal, přejel si dlaní mokré čelo, pak sáhl do pravé kapsy, ale běda! Kapsa byla prázdná, papír pryč! Co teď? Nablízku stál Bosco. Starosta ho hledá očima, až se setkali a pochopili se. Naštěstí si Jeník uvědomil, že si to starosta předtím předříkával u nějakého stolu. Běžel tam a skutečně – papír zde ležel zapomenutý. Honem mu ho donesl. Lidé se zakuckávali smíchem. Starosta byl celý rozrušený. Točil papírem shora dolů, zdola nahoru. Měl to podivně složené. Nakonec přečetl svou adresu s plným jménem, jak ji tam Jeník napsal. To už prostě nešlo dál. Pan farář zachránil situaci tím, že začal mluvit sám a chudák starosta ustoupil ze scény zahanben. Prý se pak na Jeníka dlouho zlobil, že mu to měl napsat pořádně, aby se v tom vyznal.

Tak Jeník strávil zase jedny celkem klidné prázdniny v klidném tehdy Piemontě. Ale nebylo všude stejně. V Římě o těch prázdninách zemřelo asi 5 500 lidí na cholery.

50 První rok bohosloví

Ve školním roce 1837–1838 vešel klerik Bosco do posledního stádia svého školského života. Měl za sebou v semináři dva roky filosofie a teď ho čekaly čtyři roky teologie. Pak bude s pomocí Boží knězem.

V chierském semináři v prvním ročníku bohosloví ráno přednášel Dr. Prialis, odpoledne Dr. Carignano. Také v tomto roce Bosco pokračoval ve svém přátelství s Aloisem Comollem, který se díky Boskově pomoci vypracoval na prvního žáka ve třídě a také dostal zvláštní odměnu za píli. Comollo mu to vracel v jiné podobě. Bosco se od něho učil svatě prožívat bohoslovecká léta.

Podle svědectví dona Jakuba Boska, který byl o ročník dál a s naším Jeníkem udržoval přátelské styky, vynikal Jeník velikou zbožností. Nikdy nevynechal příležitost jít k svatému přijímání. Také byl neobyčejně pokorný a poslušný a vynikal ryze církevním smýšlením. Ve volném čase hodně četl z církevních dějin. To byl jeho koníček. Tak v semináři přečetl všech 17 velkých svazků Rohrbacherových církevních dějin a liboval si, že autor má rád církev a uvádí na správnou míru různé klepy o papežích a o jiných církevních osobách. Vždycky ho mrzelo, když některý historik rozmazával nepěkné události z minulosti církve, avšak její světlé stránky stavěl do stínu.

Mezi bohoslovci fungoval také literární kroužek a Jeník v něm měl velké slovo. Bylo to asi 12–14 bohoslovců, kteří se týdně scházeli k akademickým rozhovorům. Každý přečetl nějaký svůj literární výtvar, každý směl vyjádřit svou kritiku, takže jeden brousil druhého. Bylo to dobré pro vzdělání i pro budoucnost každého z nich.

Jeník si zachoval stále svůj jemnocit. Jednou kterýsi bohoslovec četl báseň, kterou Bosco sice pochválil po stránce slohové, ale měl k ní výhrady pro několik příliš volných výroků o ženách. Zdálo se mu, že není žádoucí, aby bohoslovci nebo kněží užívali světských výrazů o ženách. Však dotyčný později v době prvního vatikánského koncilu odpadl od církve a stal se starokatolíkem.

Potom přišly zase prázdniny. Jeník byl u maminky a neměl doma moc návštěv. Přišel jenom klerik Giacomelli

V království obou Sicílií tato asijská nemoc sklátila do hrobu dobrých 200 000 životů. Však Piemont připsal své uchránění ochraně Panny Marie Těšitelky a chtěl se jí odměnit. Na náměstíčku v chrámu Panny Marie Těšitelky byla na poděkování odhalena mramorová socha Panny Marie. Stojí tam dodnes jako svědek mariánské úcty hlavního města.

To už se prázdniny chýlily ke konci a Jeník, věren slibu, který učinil, vydal se na návštěvu k rodině Mogliů. Pan Alois Moglia o to stál a jelikož matka Markéta neměla pro syna slušné ubytování ani potřebné soukromí, stávalo se, že Jeník u Mogliů strávil i celé týdny. Jednou dokonce celé dva měsíce. Ani tam nezahálel, nýbrž se věnoval vesnické mládeži. Katechizoval děti, vodil je do kostela a podobně. Spával v jedné jizbě s hospodářovým synem Jirkou. Toho roku pan Moglia koupil Jeníkovi nový klobouk, protože ten, který dostal před vstupem do semináře od pana Peskarmona, si už své odbyl. Paní Dorota mu zase dala jako každý rok několik párů vlastnoručně upletených punčoch. Měla ho ráda jako vlastního syna a celá rodina Mogliů na něj držela. Farář z Moncucca chodil k nim často do rodiny a vždycky se tam o Jeníkovi mluvilo s velkou úctou a obdivem.

z Avigliany. Dokonce u nich přenocoval, a to několikrát, Comollo. Jemu návštěvy Jeník zas oplácel.

O jedné Comollově návštěvě u nich doma píše Don Bosco v jeho životopise. Vypravuje tam, že Lojzík mu psal, že strýček chce, aby na svátek Nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna, měl u nich ve farním kostele kázání o Panně Marii. Musel přijmout. Má to už napsané, ale chtěl by za ním přijít a přednést mu to, aby mu seděla slova i gesta. Skutečně přijel. Byli doma sami, protože byly žně a šlo to. Zkoušení skončili dost pozdě. Tu si uvědomili, že není žádný oběd. Matka Markéta říkala, že by se mělo na počest hosta upéct kuře. To se snadno řeklo. Horší bylo, že kuře ještě běhalo po dvoře. Co s tím?

Rozkaz byl rozkaz. Nezbylo než kuře chytit a zabít. To však bylo horší. Stáli tu pod kůlničkou s chyceným kuřetem a žádný si netroufal je zabít. Konečně se dohodli, že Lojzík bude držet kuřeti krk na špalku a Jeník mu usekne hlavu. Udělali to, ale jak padla rána, oba zděšeně kuře pustili a utekli. Potom si všimli, že mají oba v očích slzy. Brečeli nad ubohým tvorečkem, kterému vzali život. První se vzpamatoval Lojzík. „Co,“ řekl, „nebudeme přece brečet, když Pán Bůh stvořil zvířata k naší potřebě. Však jsme je netrápili, tak je snězme.“ Udělali tedy i to další. Oškubali kuře, upekli a snědli.

Jeník byl by rád šel do Cinzana poslechnout si první kázání přítele, ale nemohl. Byl pozván kázat do Alfiana a do Cinzana se dostal až druhý den. Tam slyšel samé chvály na přítelovo kázání. Lidé mluvili v samých superlativech. Bosco znal Lojzíkovu vrozenou nesmělost, a proto se ho ptal, jak mu to šlo, jestli se nebál. Přiznal, že před vystoupením se třásl na celém těle a když začínal, klepala se mu kolena, ale potom mu prý Panna Maria pomohla. Všechno z něho spadlo a skončil bez jakékoli trémy.

Když Jeník přicházel do Cinzana gratulovat příteli, to ještě nevěděl, co ho čeká. Bylo to 16. srpna a na venkově se horlivě slavil svátek svatého Rocha. Bylo zvykem, že právě ten den se konaly uprostřed parného léta přátelské návštěvy. Něco se snědlo, něco se vypilo. Lidé si povykládali, jak

jsou daleko polní práce a odpoledne se šlo do kostela na požehnání a na kousek kázání. V Cinzanu se sešlo toho dne na faře několik kněží k přátelskému posezení. Kázání měl pronést jeden, na kterého teprve čekali. Ale nepřišel. Nikdo nevěděl, co se mu přihodilo. Byla z toho nesnáze. Nejhorší bylo, že se nikdo necítil zastoupit ho. O svatém Rochu se přece nedalo kázat jenom tak! Jeník už obešel všechny velebné pány, ale nikdo se nechtěl uvolit. A že nepřestával naléhat, řekl mu kdosi: „Když jsi tak chytrý, odkaž to sám!“ „Ano, chceme tě slyšet!“ zatleskali ostatní, a Jeníkovi nezbylo než přestat naléhat. Vtom se v něm však probudila i jakási hrdost a řekl: „Dobrá, tak já něco povím.“ A pověděl. Honem si povzpomínal, co věděl o populárním světci a odpoledne měl skutečné kázání. Bylo slušné. Překvapil svým vzděláním i přednesem. Pochvalovali si to i lidé.

Něco podobného se mu stalo téhož roku o nějaké slavnosti v Peccettu. Zase nepřišel kazatel a bylo potřeba improvizovat. Připravil se tím, že si důkladně přečetl lekce z breviáře, takže měl osnovu a bylo třeba ji jenom dále rozvést. Zase tu byla samá chvála, hlavně na jeho pohotovost.

Co si však myslel o svých prvních kázáních on? Píše o tom: „Měl jsem o těch prázdninách mimo jiné kázání na svátek Narození Panny Marie v Capriigliu. Připravil jsem se poctivě a měl jsem pocit, že jsem to pěkně podal. Pak jsem z toho ale vystřízlivěl. Ptal jsem se jedné zbožné ženy na kritiku a zděsil jsem se. Řekla mi, že jsem kázal moc pěkně o dušičkách v očistci. Já jsem zatím kázal o Panně Marii. Také jsem se ptal jednoho kněze, který mě poslouchal, co tomu říká, jestli v něčem chybuji. „Pěkné to bylo,“ řekl. Já na to: „A rozuměli mi lidé?“ „To už je jiná otázka, můj drahý, to nevím. Já a můj bratr kněz a snad ještě někdo jiný, my určitě jsme rozuměli všemu. Nedovedl bych ovšem říci, že tomu rozuměli všichni věřící. To je tak. My si někdy myslíme, že

51 Comollova smrt

Na začátku školního roku 1838–1839 přišel na teologické učiliště v Chieri jako profesor zbožný kněz Jan Křtitel Appandini. Učil našeho Jeníka tři další roky. Přátelství, které spolu navázali, je provázelo po celý život. Mezitím Bůh ve své dobrotě spojil v jedné třídě tři dobré kamarády: Giacomelliho, Boska a Comolla, ale žádal od nich velikou obět. Ta spočívala v tom, že Comollo tou dobou dozrával pro nebe.

Zajímavou může být poznámka Giacomelliho o tom, jak náš Jeník studoval. Píše: „Ve škole byl vzorem. Měl zázračnou paměť, ale také úžasnou plí. Často když studoval, měl kolem sebe řadu knih. Srovnával různé autory teologie a jejich názory. Nikdy se neučil nazpaměť, jak to dělali druzí. Když byl zkoušen, znal, ale vyjadřoval se po svém. Někdy měli rozdílný názor, než měl předepsaný autor. Tak si pamatují, jak mu jednou profesor dost hrubě řekl: „Studuj to tak, jak to tam je a jak to dělají druzí!“ Právě tomu se klerik Bosco jenom nerad podvoloval. Po létech mi říkal: „Je dobré žádat od bohoslovců, aby se učili hodně a také je nutné přesvědčovat se, zda studují, jak studují a jestli také látku zažili. Někteří jsou už takoví, že je dobré, když se naučí předepsaný text takřka nazpaměť, ale není správné vyžadovat to, když se ví, že dotyčný studuje, rozumí tomu a také vždycky správně odpovídá.“

V tomto druhém roce teologie měl Jeník tu výsadu, že mohl být sakristánem seminární kaple. Zdá se to možná

když hluboce rozebíráme věci a máme to všechno sešroubované a vyplněné citáty z Písma svatého, že je to dobré. Lidé málo chápou, ještě tak nějaký ten hezký poutavý příklad. Jak začne teorie, lidé koukají, ale nerozumí. Na prostý lid se musí jít jinak. Nemyslete si, že lidé mají nějaké náboženské vzdělání. Nemají!“ Bylo to dobré a věčné poučení. Bosco si je vzal k srdci a řídil se jím. Byl vždycky onomu knězi jménem Josef Pelato vděčný.

Jeník byl v Cinzanu o těch prázdninách ještě jednou. Bylo to na konci prázdnin. V životopise Comollově později vzpomínal, jak spolu stáli na nějakém vršku a dívali se do kraje. Byl to celkem smutný pohled, protože toho roku byla slabá úroda. Jeník vyjádřil naději, že na druhý rok bude lépe a také ve vinohradech naroste víc hroznů. „To já doufám, že budu už pít lepší víno,“ řekl Lojzík. „Co to říkáš?“ na to Jeník, „přece už nechceš jít do nebe?“ „Chci, nechci,“ odpověděl přítel, „vlastně ano, toužím již po věčném životě, a tak si myslím, že mé dny na zemi nebudou dlouhé.“ Jeník se ho ptal, jestli se snad cítí zdravotně špatně, ale on se jen smál a říkal, že ne, že se cítí úplně zdrav.

Něco podobného se opakovalo brzy potom. Když přišel čas vydat se nazpátek do semináře, provázal Comolla kus cesty jeho otec. Přišli na místo, kdy bylo naposledy vidět Cinzano. Lojzík se obrátil a dlouho stál a díval se na své rodiště. Otec se zastavil a po chvíli i on se ho ptal, jestli mu není špatně. „Není, jen se tak dívám. Nemohu se nějak odtrhnout od toho pohledu.“ „Anebo se ti nechce vrátit se do semináře?“ vyptával se otec. „Ale chce. Moc se těším na seminář, tam je takový klid!“ smál se. „Pojďme tedy, Pán Bůh nás už čeká,“ řekl a už se zpět neobrátil.

Našemu Jeníkovi se Comollova slova vtiskla do mysli a nešla mu z ní ven. Začal mít pocit, že ten hoch něco ví, nebo tuší, ale nemůže nebo nechce to říci.

maličkostí, ale jednak to byl projev důvěry ze strany představených, jednak mu to vynášelo dalších 60 franků odměny. Tím se dala uhradit část platu a don Cafasso na něj nemusel tolik platit, jak se uvolil. Funkce sakristána byla čestnou, ale dala se brát také jinak. Ani bohoslovci nebyli všichni dokonalí. Přiházivalo se, že se ten či onen díval na Jeníka s trochou pohrdání a mluvil o něm podle toho. Tak mu kdosi přišel přezdívku „Olejčeka“, to od oleje, kterým bylo třeba denně doplňovat věčnou lampu před svatostánkem. Přihodilo se, že jednou mu kterýsi nezdvořák řekl: „Svíčkový hlupák“. Jeník prý se začervenal až po uši, ale ovládl se. Dotyčného za to pokárali okolostojící klerici.

Zatím Comollo, přestože měl předtuchu o blížícím se konci života, učil se a bavil jako by se nic nedělo. Jeník však přece jen pozoroval na jeho chování cosi zvláštního. Všiml si, že Comollo víc než jindy pěstoval modlitbu, víc než jindy se věnoval zbožným cvičením a častěji chodil ke svátostem. Často ho slyšel prohodit: „Kéž bych jednou, až půjdu z tohoto světa, mohl slyšet pochvalu z Božích úst: „Služebníku věrný a dobrý, vejdi do radosti svého Pána!““ Předejme však slovo Donu Boskovi samému. „S velikou radostí rozmlouval vždy o radostech nebes. Jednou mi řekl: „Když jsem někdy sám nebo nemohu v noci spát, představuji si ty nejkrásnější vycházky. Třeba vystoupím na vysokánskou horu a odtud se dívám na krásu přírody. Vidím moře, zemi, vesnice a města a všechno krásné, co je v nich. Potom zvednu oči

a prohlížím si oblohu a hlavně hvězdy. K tomu přidám ještě představu krásné hudby. Necháám ji, aby rozezvučela hory i údolí a tak živím svou mysl krásnými fantaziemi. Potom se třeba zase podívám jiným směrem a hle: nebeské město Boží! Prohlížím si je zvenčí, pak vstoupím dovnitř a to už si sám představ, co tam všechno spatřuji. A tak pokračoval a dále mi popisoval své představy o nebeské kráse.

Bylo to rovněž v tom roce, kdy mi prozradil, jak se to dělá, aby se člověk modlil bez roztržitosti. Říkal: „Víš, jak se připravuji na modlitbu? Je to představa docela hmotná a budeš se mi třeba smát. Zavřu oči a představím si rozlehlý sál, samý sloup. Vzadu si představím trůn a na něm si představím Pána Boha v jeho majestátu. Za ním nesmírné zástupy nebešťanů. Tato hmotná představa mi nádherně slouží, abych se soustředil. Pak mě snadno upoutají myšlenky na toho, ke kterému se modlím.“

Během postní doby roku 1839 se konalo v semináři duchovní cvičení. Jeník se jim věnoval s velkým úsilím. Vypravuje ve svých Pamětech: Bylo to v tomto roce, co jsem měl to štěstí setkat se s jedním z nejhodnějších kněží. Dával nám duchovní cvičení. Objevil se v sakristii s veselou tváří. Mluvil vesele, ale jeho slova byla duchovně zaměřena! Když jsem pozoroval, jak se připravoval na mši a jak ji sloužil, hned jsem poznal, že je to výborný kněz. Byl to Dr. Jan Borel z Turína. Když začal promluvy, mluvil živě, gestikuloval a rozpaloval se. Všichni jsme cítili, že máme před sebou svätce. Všichni šli k němu ke zpovědi. Radili se s ním o povolání a prosili ho o nějakou dobrou myšlenku do života. I já jsem si s ním chtěl promluvit o věcech své duše. Když jsem ho žádal, aby mi poradil nějaký prostředek, jak bych si uchoval mysl na povolání jak ve školním roce, tak o prázdninách, dal mi tuto vzácnou radu: „Povolání a pak kněžství si člověk uchová tím, že žije v ústraní a že se živí Tělem Páně.“ Tyto exercicie zůstaly v semináři v živé paměti a ještě po létech mnozí vzpomínali na jeho vzácné rady.

Dne 25. března byl svátek Zvěstování Panny Marie. Když Jeník vycházel z kaple, potkal se na chodbě s Comollem a ten mu řekl, že je s ním konec. Jeníka to velmi překvapilo. A to tím víc, že den před tím spolu dlouho chodili a loučili se v plném zdraví. Comollo dodal dojatým hlasem: „Cítím se špatně a co je nejhorší, že se bojím předstoupit před Boží soud.“ Bosco se pokoušel ho potěšit. Říkal, že jde sice o vážné věci, ale pro něj, Comolla, jsou to věci ještě vzdálené. Ještě bude mít hodně času, aby se na to připravil. S tím vešli do kostela. Comollo byl ještě na mši sväté, ale ke konci omdlel a museli ho odnést do ložnice. Tehdy Jeník prozradil kamarádům, co věděl, že Comollo na tu nemoc zemře. Tak to později tvrdil don Giacomelli.

Don Bosco píše dále: Po kostele jsem hned šel do ložnice přítele navštívit. Jak mě uviděl, dal mi znamení, abych se přiblížil. Řekl mi: „Chtěl jsi mě přesvědčit, že mám čas připravit se na smrt, ale mýlíš se. Cítím, že se budu muset brzy postavit před Pána Boha. Mám ti to říci jasněji? Musíme se rozejít.“ Já jsem ho přesto chtěl vyvést z takových myšlenek, ale on mi řekl: „Nemám strach, ale když se mám představit Bohu, jsem trochu neklidný.“ Zarmoutilo mě to a od té chvíle jsem se stále informoval, jak mu je. On pokaždé, když jsem ho navštívil, stále mi opakoval též slova: „Přibližuje se chvíle, kdy se budu muset představit před Božím soudem. Musíme se rozloučit.“ Asi nepřeháním, když řeknu, že během nemoci to opakoval aspoň patnáctkrát.

Měl horečku a v pondělí ležel celý den. Řekl, že lékaři budou jeho nemoci rozumět právě naopak, než jak je to ve skutečnosti. V úterý a ve středu chodil, ale byl smutný a jakoby pohroužený do zbožných myšlenek. Ve středu večer opět ulehl a již nevstal. Na Bílou sobotu večer jsem byl u něho. Řekl: „Protože brzy přijde soud, byl bych rád, kdybys byl v noci u mne.“ Náš spirituál don Mottura si byl také vědom toho, že pacientův stav se zhoršil a dovolil mi to. Byla to noc před Vzkříšením Páně, 30. března. Večer v osm hodin stoupla horečka. Za čtvrt hodiny byla už taková, že začal blouznit. Zděšeně vykřikl, jako by viděl něco hrozného. Po půlhodině přišel k sobě a jenom smutně prohodil: „Ach, soud!“ Potom se začal zmítat, že jsme čtyři měli co dělat, abychom ho udrželi na posteli. To trvalo dobré tři hodiny. Nato zase byl docela při smyslech. Dlouho ležel zamýšlen, ale potom se rozjasnil a byl klidný. Mluvil, smál se, odpovídal na naše otázky, takže jsme měli dojem, že je po krizi.

Ptali jsme se ho, proč ta změna, když byl ještě před hodinou tak smutný. Zpočátku to vypadalo, jakoby tou otázkou byl nějak zaskočen. Pak se ohléhl kolem sebe, jestli někdo neposlouchá a šeptal mi do ucha: „Až dosud jsem se Božího soudu bál, potom jsem měl pocit, jako bych byl na pokraji nějakého hlubokého údolí. Byl tam vítr a kdo se tam dostal, neměl síly mu čelit. Uprostřed údolí byla propast a z ní šlehal plameny. Viděl jsem tam padat duše a také lidi, které jsem znal. To pokaždé vyšlehl z propasti oheň až k obloze. Měl jsem obavu, že tam padnu a křičel jsem. Obrátil jsem se nazpátek a chtěl jsem utíkat. Proti sobě jsem však měl spoustu nějakých příšer, které mě chtěly dostat do propasti. Křičel jsem ještě více a poznamenal jsem se znamením svätého kříže. Na to znamení by všechny ty příšery byly chtěly sklonit hlavu, ale nemohly, a tak se všelijak kroutily a pustily mě. Ještě jsem ale nemohl utéci. Tu jsem viděl, jak mi jdou naproti nějakí ozbrojenci. Strhl se boj jedněch proti druhým. Ti druzí porazili příšery. Pak jsem se pustil tím údolím a přišel jsem k jedné hoře. Na tu horu se mohlo vystoupit jenom po schodech. Každý ten schod byl však plný hadů schopných pozřít člověka. Z toho údolí nebylo jiného východiska. Už jsem si skoro zoufal, když se mi tu zjevila nějaká Paní. Myslím si, že to byla Panna Maria, a řekla mi: „Pojď se mnou. Pracoval jsi pro mne a hodně ses ke mně modlil. Je spravedlivé, abych ti teď pomohla. Svätá přijímání, která jsi přijal k mé počtě, vysvobodí tě od nepřátel.“

Potom začala stoupat po těch schodech a já za ní. Kam stoupla, všude ti hadi odvraceli své jedovaté hlavy na druhou stranu. Když jsme přišli na horu, byli jsme v překrásné zahradě, jakou jsem ještě nikdy neviděl. Takovou krásu jsem si ani nedovedl představit. Ta Paní mi řekla: „Jsi zachráněn. Mé schody tě přivedou ke spáse. Měj odvahu, brzy to bude. Ty květy kolem seberou andělé a uvijí ti z nich korunu, aby tě přivítali v království blažených.“ To řekla a zmizela. To mě tak uklidnilo, že se už smrti nebojím, ano, přeji si, abych brzy zemřel. Chci zpívat Boží chválu.“ Don Bosco píše dále: „Ať si kdo o jeho vypravování myslí co chce, fakt je, že od té chvíle byl jako vyměněn. Před tím měl stále strach z Božího soudu, teď se ho nemohl dočkat. V jeho tváři již nebyl žádný smutek ani bázeň, ale chtěl zpívat zbožné písně a žalmy.“

I když nyní byl, nebo se jevil jeho zdravotní stav docela uspokojivý, přece jsem mu navrhl, aby se dal zaopatřit. Byl právě Boží hod velikonoční. „Rád,“ řekl. „Už mě nic netíží ve svědomí, ale přesto mi zavolej mého zpovědníka.“ Ten přišel. To jeho sväté přijímání bylo úžasné! Po zpovědi se

na ně připravil. Přinesl mu je sám pan ředitel. To už ležel na ošetřovně. Bohoslovci provázeli Pána Ježíše. Když nemocný viděl přicházet Pána, zvedl pohled! „Podívej se, jak září to slunce! A kolik hvězd má kolem hlavy! Kolik jich zde kolem klečí a jak adorují!“ To už se pokoušel vstát a kleknout si také. Měl jsem co dělat, abych ho udržel na posteli. Slzy mi tekly po tváři, jak jsem byl dojat a pln něhy. Neměl jsem vůbec slov. On se stále pokoušel jít Pánu naproti a uklidnil se teprve, když jej přijal. Po svatém přijímání zůstal bez hnutí, celý ponořen do svatých myšlenek a citů. Jen chvílemi pronášel vroucí stělné modlitby. Potom mi pokynul a prosil mě, abych s ním už nemluvil o ničem jiném, než o svatých věcech. Odůvodňoval to tím, že těch pár posledních okamžiků života bylo by škoda promarnit. Chce už jen oslavit Boha. Nic jiného nechce slyšet a na nic jiného nebude odpovídat.

Protože byl velmi vysílen, nechal jsme ho trochu odpočívat. Také se mu chtělo spát. Bohoslovci zatím odešli všichni do dómu na slavnostní božihodové bohoslužby. Po krátkém odpočinku se probudil a toto mi řekl: „Podívej se, milý příteli, přišel čas, kdy se musíme na nějaký čas rozloučit. Představovali jsme si, že se budeme v životě duchovně podpírat, ale nebylo tak psáno v knihách Božích úradků. Ty jsi mi vždycky pomáhal dobrými radami a duchovními povzbuzeními a také v učení. Děkuji ti za všechno. Pán Bůh zaplat! Ale ještě poslyš. Zavázali jsme se vícekrát, že si budeme věčnými přáteli. To nemá platit jen pro tento pozemský život. Chci, aby to platilo až za hrob. Slib mi, že dokud budeš na zemi, budeš se za mne modlit.“ Přikývl jsem, ale měl jsem co dělat, abych se nerozplakal. „Ještě to bych si přál: Až půjdete s bohoslovci někdy kolem mého hrobu, zaříd' to nějak šikovně, aby se zastavili a pomodlili se za mne Otčenaš a Odpočinití věčné. Tak mě třeba vysvobodí z očiště. Rád bych ti toho ještě mnoho řekl, ale jsem strašně unaven. Doporuč mě do modliteb kamarádů a modli se za mne. Pán Bůh ať je s tebou. Až bude chtít, zase se uvidíme.“

Odpoledne na Boží hod mu bylo velmi zle. Sotva mohl promluvit. Pak ho znovu chytily horečky a znovu sebou zmítal. Ale to už bylo jiné. Kdykoliv jsem mu šeptal: „Comollo, pro koho je třeba trpět?“ Odpovídal: „Pro Pána Ježíše! Toho Ukřižovaného.“ V tomto stavu, bez jediného slova nářku, i když velice trpěl, prožil následující den – velikonoční pondělí. Chvílemi se upokojoval tak, že se zdálo, jakoby mu vůbec nic nebylo. Hned zpíval „Smiluj se nade

52 Comollův pohřeb

Když nastal den a po semináři se rozšířila zpráva, že Comollo zemřel, na všechny to padlo jako příkrov. Ale všichni říkali: „Teď už je Comollo jistě v nebi a přimlouvá se za nás.“ Také se každý sháněl, aby ulovil nějaký Comollův předmět na památku. V takové úctě ho měli. Ředitel semináře, který byl rovněž dojat okolnostmi, za kterých Comollo zemřel, nemohl se smířit s tím, že by bylo jeho tělo pohřbeno na obecním hřbitově, ale pospíšil si hned do Turína a odtud přivezl povolení od úřadu církevního i světského, aby mohl být pohřben v kostele svatého Filipa při semináři. Dne 3. dubna byl pohřeb. Zúčastnili se ho všichni profesori spolu se seminaristy, kanovník farář s ostatními kanovníky a se vším duchovenstvem. Lidu bylo k nespočítání. Průvod šel dlouhým okruhem městem Chieri, potom zamířil k jmenovanému kostelu sv. Filipa. Po pohřební mši, kterou sloužil

mnou Bože“, hned zase loretánskou litanii, „Zdravas, mořská Hvězdo“ a jiné písně. Radili jsme mu, aby se raději modlil. Zpěv ho velmi vysíloval. Poslechl a dělal, co se mu říkalo.

1. dubna večer o sedmé mu pan spirituál udělil pomazání nemocných. Ač byl předtím už v agonii, zase se uklidnil a na všechno si sám odpovídal. Totéž, když v noci přišel pan ředitel, aby mu udělil papežské požehnání. Měl čelo zbrocené smrtelným potem, ale byl při plném vědomí. K půlnoci začal zpívat silným hlasem „Zdravas, mořská Hvězdo“ a nezastavil se, dokud celou píseň nepřezpíval. Marně mu kamarádi radili, aby se neunavoval. Z jeho tváře vyzařovalo něco nebeského, co ho činilo podobným andělu. Když se ho jeden bohoslovec ptal, co ho v hodině smrti nejvíc těší, odpověděl: „Že jsem měl rád Pannu Marii a že jsem chodil často k svatému přijímání.“

Půl hodiny po půlnoci dne 2. dubna, i když byl zcela klidný, bylo na něm vidět, že umírá. Sotva dýchal. Potom procitl a ze všech sil vysílal k Panně Marii ty nejrůznější modlitby. Byli jsme dojati k slzám. Jelikož měl už neznatelný puls, schýlil jsem se k němu a předříkával jsem mu zbožné vzdechy. Opakoval poslušně všechno po mně. Přitom svíral v rukou na prsou křížek. Asi deset minut před posledním vydechnutím zavolal mě k sobě a zašeptal: „Chceš-li něco pro věčnost, já... s Bohem, odcházím. Ježíši, Maria, Josefe, Vám svěřuji svou duši.“ To byla jeho poslední slova. Pak už nic nevyslovil, ani nemohl. Jenom pohyboval rty. Byli tam přítomni dva nedávno vysvěcení jáhni a ti se modlili církevní modlitby za umírající. Když se přišlo k svatým jménům Ježíše a Marie, usmál se. Bylo to, jako by jeho pohled utkvěl na něčem překrásném. V té chvíli se jeho duše odpoutala a – jak pevně věříme – vešla do věčného pokoje. Bylo to ve dvě hodiny v noci, dne 2. dubna 1839. Comollovi bylo bez pěti dnů 22 roků.

Té noci, vypravoval později don Giacomo Bosco, klerik Vercellino di Bolgaro, který ležel v docela jiné ložnici než náš Bosco, začal najednou křičet: „Comollo je zde. Comollo je zde!“ Všichni se probudili a don Giacomo, který tam byl proprefektem, ho vyběhl, aby byl zticha. Ale on křičel: „Já jsem ho viděl. Byl zde a řekl, že právě zemřel.“ „To není možné,“ říkali ostatní, „vždyť mu bylo k večeru lépe.“ Vtom vstoupili ti dva jáhni, Fiorito a Sassi, a potvrdili to. Když se jich zeptali, kdy zemřel, řekli, že asi před dvanácti minutami vydechl naposled. Byla to právě ta chvíle. Tedy nebyla to pouhá iluze.“

rektor semináře, bylo tělo zemřelého uloženo do hrobky, kterou mu zřídili poblíž hlavního oltáře v blízkosti svato-stánku.

Hned po pohřbu se Comollo znovu zjevil a byli toho svědky bohoslovci celé jedné ložnice. Don Bosco nám o tom vypravuje: „Jako nerozluční přátelé jsme někdy mluvili také o tom, jak to bude, až některý z nás odejde ze světa. Jednoho dne jsme hovořili o tom, co jsme četli v životopise kteréhosi svatého a tehdy napolo žertem, napolo vážně jsme si řekli, že by bylo krásné, kdyby ten, kdo zemře dřív, oznámil tomu druhému, že je spasen. A slíbili jsme si to. Tehdy jsem ještě nevěděl, jaké to může mít závažné následky. Nikomu bych to neradil. Ovšem my jsme to udělali a mysleli jsme to nakonec vážně. I v jeho nemoci jsme si slib opakovali, ale vždy s přidáním podmínky, jestli to bude vůle Boží. Poslední

Comollova slova mě utvrdila v tom, že i ve smrti mi chtěl obnovit svůj slib. Řekl jsem to několika kamarádům a ti byli všichni zvědaví, jestli Comollo svůj slib splní. I já jsem po tom toužil. Myslel jsem si, že by mi to bylo velikou útechou.

Bylo to v noci z 3. na 4. dubna, tedy hned po pohřbu. Ležel jsem s ještě asi dvaceti bohoslovci ve velké ložnici, která má okna do dvora k jihu. Ležel jsem, ale nemohl jsem usnout. Pořád jsem myslel na ten slib. Ano, zmocnilo se mě něco jako předtucha a dostal jsem skoro strach. Bylo k půlnoci, když se v zadu na chodbě ozval jakýsi dutý hlomoz, který rostl a stával se stále jasnějším, čím více se přibližoval. Bylo to jako rachot vozu, taženého několika páry koní nebo jako hlomoz lokomotivy nebo i jako výstřel z děla. Nevím a nedovedu to dobře vyjádřit, ale bylo to hrozné. Kdo to slyšel, nebyl schopen vyrazit ze sebe hlas. Všichni bohoslovci se posadili na posteli a nikdo ani nedutal. Já sám jsem byl jako zkamenělý hrůzou. Hlomoz rostl a rostl. Potom, když zvuk dostoupil svého vrcholu, se otevřely samy od sebe dveře do ložnice. Nebylo nic vidět, jenom něco jako matné světélko a nastalo náhlé ticho. To světlo se rozzářilo a bylo slyšet jasně Comollův hlas: „Bosco, Bosco, Bosco, jsem spasen!“ Světlo rozzářilo celou ložnici. Hluk začal znovu a byl snad ještě silnější. Pak všechno ustalo i světlo zhaslo. Bohoslovci povyskakovali z postelí a každý se tlačil někam do kouta. Někteří se chytali prefekta ložnice dona Florita z Rivoli. Do rána už nikdo nespál. Každý čekal na den. Všichni ten hluk slyšeli. Někteří slyšeli i slova, ale nerozuměli jim. Já jsem seděl na lůžku a všechny jsem uklidňoval. Říkal jsem, že jsem slyšel docela jasně, že Comollo je spasen. Někteří říkali, že to také slyšeli, a to někde nad mou hlavou.

Já jsem tím hodně trpěl. Byl bych si přál raději zemřít. Bylo to poprvé v životě, co jsem pocítil takový strach. Onemocněl jsem z toho a nemoc mě přivedla na pokraj hrobu. Trvalo to několik let, než jsem se zase cítil zdrav.

Bůh je všemohoucí a milosrdný. Většinou na takové sli- by nedbá, ale někdy připouští, aby se plnily, jak tomu bylo v mém případě. Nikdy bych nikomu něco takového neradil. Když se chce vytvořit spojení přirozeného s nadpřirozeným, ubohá lidská přirozenost tím vždycky utrpí, ledaže by to bylo spojení potřebné ke spáse duší. Jsme dostatečně přesvědčeni o existenci duše, než abychom si žádali takové důkazy. Mohlo by nám stačit, co nám zjevil Ježíš Kristus.

Když Don Bosco dával v roce 1884 znovu do tisku svůj životopis Comolla, někteří svědci ještě žili. Kartáčové otisky prvního vydání byly dokonce čteny v semináři jak od

představených, tak od bohoslovců, kteří byli svědky toho zjevení. Pověst o těch věcech se dostala i mimo seminář, takže mnoho lidí to mohlo dosvědčit.

Boskovo zdraví utrpělo v té době těmito velkými nárazy značnou újmu. Vysilující studium, ztráta milého přítele a vytrpěný strach mu daly co proto. A bylo toho i víc. Tak jeden ze seminaristů, tehdy ještě lehkomyšlný klerik, který byl z jiné ložnice, když viděl, že Bosco je stále vážný, usmyslil si, že ho bude rozveselovat. Dělal to tak, že vždycky, když ho potkal, pokřikoval za ním lehkomyšlně: „Bosco, Bosco, Bosco, jsem spasen!“ Bosco si musel dělat velké násilí, aby zůstal klidný, když se někdo dotýkal ještě bolavé rány. Dotyčný se stal později zbožným knězem a sám o tom vypravoval.

Zatím přišel konec školního roku. Koncem června odešel Jeník na prázdniny domů do Susambrina a zase je trávil v samé práci. Mogliovi se rozhodli dát syna Jiřího studovat na kněze a chtěli, aby si ho Bosco vzal na celé prázdniny k sobě a učil ho latině a jiným předmětům. Jeník se podvolil a postoupil chlapci svůj slamník. Sám se všelijak odbýval. Tak to dělal po dva roky po sobě a ještě učil řadu dalších studentů. Po dvou letech si to však mladý Moglia rozmyslel a řekl mu, že se necítí být knězem. Jeník mu to schválil. Než být špatným knězem, to raději ať zůstane zbožným laikem, protože tak se snadněji spasí. Jenom mu doporučil, aby se varoval zlého, aby konal dobré a aby i ve stavu, který si vyvolí, pamatoval na spásu druhých.

Ani na Comollova strýčka faráře v Cinzanu nezapomněl. Byl ho několikrát navštívit a potěšit ho. Na oplátku přijal zase od něho útěchu. Už tehdy si Jeník dělal poznámky, protože se rozhodl, že až přijde čas, napíše Comollův životopis a vydá jej tiskem.

V září býval ve svém rodišti Castelnuovu nějaký týden také Boskův krajan a spolufarník, nyní svatý Josef Cafasso. Ten byl od roku 1839 profesorem morálky v Kněžském konviktu v Turíně a šel v této vědě věrně ve stopách svatého Alfonsa de Liguori, který byl právě v tom roce prohlášen za svatého. Bosco byl obdivovatelem dona Cafassa a rád s ním hovořil o pastoračních problémech. Můžeme si myslet, že tyto hovory dvou budoucích světců na Boskovi zanechaly silné stopy. Cafasso byl zase ctitelem sv. Alfonsa, takže se zde setkaly názorově tři velké postavy moderní církve, tři kněží, kteří vyvedli katolickou církev ze zmatků, které v ní na poli mravouky způsobily bludy Janseniovy.

53 Nemoc a uzdravení

I když rodné ovzduší Jeníkovi málo prospělo na zdraví, přece na začátku roku 1839–1840 přijal znovu úřad kostelníka v seminární kapli. Tělesné síly ho sice neopouštěly, ale něco v něm hlodalo. To už trvalo bezmála rok. Zprotivilo se mu jíst, v noci ho trápila ustavičná nespavost a nakonec musel ulehnout. Při tehdejší úrovni zdravotnictví to nevěstilo dobrý konec. Ležel celý měsíc. Nikdo nevěděl, co mu vlastně je a nevěděl to ani on sám.

Jednoho dne ho přišla navštívit jeho matka. Nic nevěděla o tom, že je nemocen. Když ho spatřila na ošetřovně, začala tušit, že je to zlé. Přinesla s sebou láhev dobrého vína a bochníček prosného chleba. Chtěla to vzít zase zpět. Zvláště ten chléb se jí zdál pro žaludek příliš těžký. Jeník ale nechtěl. Musela mu nechat na ošetřovně chléb i víno.

Dostal prostě na ně chuť. A skutečně. Když matka odešla, ukrojil si kousek a vložil do úst. Zachutnal mu. Dobře ho rozžvýkal a polkl. Pak si ukrojil krajíček a za ním krajíc. Šlo to, a tak jedl a zapíjel. Počínal si jako hladový. Nato tvrdě usnul a spal den, noc a ještě další den. V semináři byli přesvědčeni, že mele z posledního, ale nemlel. Po této drastické léčbě jako by se v něm všechno převrátilo. Fakt je, že po tomto spánku vstal a cítil se zdrav, i když mu nějaké potíže zůstaly. O nějaký rok později onemocněl znovu, ale potom všechno zmizelo a už se to do konce života neopakovalo.

V tomto školním roce byl několikrát doma na zdravotní dovolené, ale ve studiích nepolevil. Dne 25. března 1840 o neděli zvané Letare, přijal v arcibiskupské katedrále

v Turíně tonzuru a čtyři nižší svěcení, takže zase postoupil o kousek na cestě k cíli.

Chyběly asi dva měsíce do konce školního roku, když přišel do Chieri mladý Jiří Moglia požádat Jeníka, aby byl kmotrem při křtu jeho synka. Poslal ho otec, pantáta Moglia a kmotrou měla být Jiřího sestra. Ta však nechtěla, protože se jí příčílo stát před lidmi vedle kmotra, který měl na sobě kněžskou kleriku. Pantáta si však postavil hlavu a musela přijít. Jeník pochopil situaci a prosil pantátu, aby ji nenutil, že si kmotru přivedl z Chieri. Jak to děvče uslyšelo, hned se vytratilo a Jeník, když se ho pantáta ptal, kde je ta kmotra, řekl s úsměvem: „Panna Maria a církev se ujmou tohoto úřadu a to stačí.“ Novorozenec dostal jméno po něm – Jan.

Po křtu bylo malé občerstvení a na to náš Jeník zašel k panímámě Dorotce, které nebylo dobře. Jen vstoupil a ta hned spustila lamento, že je už stará, už nemůže, všechno ji bolí a asi brzy umře. Jeník ji potěšil. Zasmál se a řekl jí: „Panímámo, buďte klidná, vy mě ještě přežijete a dočkáte se nejméně devadesáti let.“ Skutečně se to stalo. Don Bosco zemřel dřív než ona a ona se už mohla doporučit do jeho svatých přímluv. Zemřela s jeho obrázkem na prsou, stále ho vzývající. Bylo jí jedenadevadesát.

Ti, kdo pomáhali Jeníkovi na jeho cestě ke kněžství, všichni si to později považovali za čest. Nejvíce je však hřálo, že na ně nezapomínal ani tehdy, ani později. Jak si vážil dobrodinců, o tom svědčí dlouhá báseň, kterou složil k svátku svého faráře Antonína Cinzana dne 13. června 1840. V básni si představoval, jak se mu ve snách zjevil jeden ze sedmi cherubínů, stojících při Božím trůnu a jak mu ukázal v knize života zápis o životě Cinzanově. Byl dobrý a svědčil o jeho velké péči o svěřené nesmrtelné duše farníků. Potom mu anděl dal uvidět pana faráře a přečetl mu z knihy, co všechno dobrého vykonal. Má v nebi přichystanou velkou odměnu. Jeník začal anděla prosit za svého dobrodince, aby stále při něm stál a pomáhal mu v boji s odvěkým nepřitelem duší a vyprosil mu klidnou smrt a odměnu blažených. Ještě mnoho jiného mu chtěl vyprošovat, ale anděl pokynul, zastřel ho bílý oblak a obestřen jasným světlem zmizel. Fantazie to byla, rozumí se, ale myšlenka byla krásná a udělala dobrému panu faráři jistě větší radost než všechny ostatní gratulace.

Ještě dva momenty vyznačily konec onoho školního roku Jeníka Boska. Sám o tom píše: „Koncem roku mnoho nechybělo a byl bych zemřel. Bylo to ještě v Chieri v poslední den, kdy se klerici již rozcházel na prázdniny. Pršelo a já jsem stál u okna a díval jsem se na zachmuřenou oblohu. Vtom

„Moc mě mrzí, můj milý příteli, že jste rodičům nezpůsobil radost. Že jste neudělal zkoušky a nepostoupil, to má své hlubší příčiny. Kdybyste se byl ve škole učil a psal úlohy, které vám ukládal váš pilný domácí učitel, nemuselo se to stát. Nemuseli byste se nyní dívat, jak vaši spolužáci postoupili, zatímco vy jste nepostoupil. Nevím opravdu, co je lepší, zda mít prázdniny celý rok a potom propadnout nebo se raději učit a postoupit do vyšší třídy. Kdybych já měl někomu radit, radil bych to druhé. Není dobré spoléhat se na milosrdenství učitelů. Lepší je mít přísné učitele, kteří vyžadují. Uklidněte se tedy a napravte to tím, že budete příští rok pilně studovat. Pak vám budu zase jako doposud milujícím přítelem.

Váš důvěrný přítel

Dopis je poněkud ostrý, ale výmluvný. Rozhořčený tón lze vysvětlit tím, že Bosco sám ty prázdniny horlivě studoval. Lenost šlechtického synka mu nemohla být sympatická. Jak sám pilně studoval, o tom vydává svědectví pozdější probošt z Orbassana, don Febbraro, tehdy Jeníkův konseminarista a také rodák z castelnuovské farnosti. Bylo tam tou dobou zřejmě víc kandidátů kněžství.

se zablesklo a blesk sjel rovnou po parapetu okna, u kterého jsem stál. Několik cihel mě udeřilo do břicha a byl jsem vržen doprostřed světnice. Kamarádi mě v bezvědomí položili na postel a začali mě omývat vodou. Já jsem se ale probral, zasmál jsem se a vyskočil z postele. Druhá věc: Když jsem dokončil rok, napadlo mě, že bych se mohl pokusit zkrátit si studia. Zajel jsem si do Turína po poradě s donem Cinzanem, který mi to schválil. Nikomu jinému jsem se o tom nezmínil. Představil jsem se tam panu arcibiskupovi a požádal ho o dovolení, abych směl nastudovat látku čtvrtého ročníku o prázdninách a po nich udělat zkoušky a začít tak poslední rok teologie. Jako důvod jsem uvedl svůj věk. Pan arcibiskup mě přijal laskavě a když si prohlédl můj index studií, dal mi žádané dovolení. Don Cinzano byl pověřen, aby mi pomohl v přípravě. Všechno se mi podařilo.

Ale Jeník jen nestudoval. Vedle svého studia nepřestával dávat korepetice okolním studentům, jak to dělával jindy. Mezi nimi vynikl později jako znamenitý profesor morálky monsignor Bertagna. Učil v kněžském konviktě po svatém Cafassovi a stal se světicím biskupem kardinála turínského Alimondy.

I o těch prázdninách kázal Jeník několikrát. Jedno z těch kázání se dokonce zachovalo jako vzácný rukopis v salesiánském archivu. O pouti svatého Bartoloměje 24. srpna odpoledne kázal přímo v rodné farnosti. Stalo se to tak. Den před poutí přijeli do Castelnuova dva kněží. Jeden se jmenoval don Ropolo. Aby si ukrátili dlouhou chvíli, hráli na zahradě koule (takzvané boccia). Tu přijde don Cinzano s dopisem a celý smutný. Kazatel, který má zítra odpoledne mít slavné kázání na svatého Bartoloměje, nepřijde. Onemocněl, či co. Prosil Ropola, ale ten se ošávil. Ani druhému se nechtělo. A tak se pan farář obrátil na Jeníka a ten hned přijel. Zvládl to hravě.

Jako vždycky věnoval všechen volný čas chlapcům z okolních vesnic, kteří ho stále vyhledávali. Zdá se však, že si tentokrát vyšlapal cesty i do některých zámeckých rodin. Ne proto, že by se ucházel o přízeň mocných a bohatých, ale aby i tam způsobil něco dobrého. Vyplývá to ze dvou zachovaných rukopisů. První rukopis obsahuje poznámky k zamýšlenému životopisu bohoslovce Aloise Comolla. Píše tam, že knihu věnuje mladému pánu Aloisu Larissé, hraběcímu dědici. Druhý rukopis je koncept dopisu, který o těch prázdninách psal nějakému panskému synkovi. Koncept dopisu existuje, ale ne adresa. Je to dopis peprný. Byl-li odeslán, nenadělal adresátovi mnoho radosti. Bohoslovec Bosco mu píše:

Jan Bosco

Febbraro píše: „Klerik Jan Bosco byl na teologii jen čtyři roky, a to nejen proto, že byl poněkud v létech, ale také pro svou mimořádnou píli. Sám jsem byl svědkem zkoušky, kterou dělal u svého faráře dona Cinzana, jež k tomu delegoval arcibiskup Frasoni. Pan děkan nás mladé kleriky přizval, abychom byli svědky jeho zkoušky. Byla brilantní.“ Při jeho zázračné paměti to nebylo nic divného. Stačilo přečíst

si denně takových dvacet stránek z předepsaných autorů a už se mu vtiskly do paměti na celý život.

S přibližujícím se měsícem září dostal Jeník od představených semináře vyznění, že se má připravit na podjáhenské svěcení. Byl to pro něj důležitý krok. Podle tehdejšího církevního zákona musel mít určitý majetek, takzvané církevní patrimonium, které by zaručovalo, že nebude církvi na obtíž. To se týkalo světských kněží. O řeholníky se starala jejich duchovní rodina a zaručovala jejich výživu a to, co

potřebuje člověk k životu. Jeník neměl tolik, kolik měl mít, ale jeho bratr Josef mu prostě všechno své formálně připsal, takže byl i on zajištěn. O suchých dnech zářijových byl v Turíně vysvěcen na podjáha. Předtím si dělal 10 dní duchovní cvičení v Misijním domě v Turíně. Při nich si vykonal životní svatou zpověď. Don Cafasso ho ujistil, že může jít klidně dál. Byl pevně rozhodnut, ale přesto měl z tak důležitého kroku, který ho zavazoval na celý život, trochu trému. Sám o tom píše ve svých Pamětech.

54 Ještě z posledních bohosloveckých prázdnin

O těchto posledních prázdninách se Jeník zavázal, že bude kázat na svátek Panny Marie Růžencové v Aviglianě, v rodišti přítele Giacomelliho. Ten si pro něj přišel a zároveň mu navrhl, aby si spolu udělali delší výlet. Protože Jeník nesnášel jízdu vozem, šlo se pěšky. Přenocovali v Chivasso, potom se stavili vyřídít něco v Turíně a ještě ten den dorazili šťastně do Avigliany. Po cestě se živili v Turíně koupěnými jedlými kaštanů a chlebem.

Po slavnosti se naši přátelé rozhodli jít ještě na slavnost Posvěcení chrámu k sv. Michalu na hoře Pirchiriano, odkud bylo možno přehlédnout celý Piemont. Tam se v roce 1836 na doporučení krále Karla Alberta a se schválením papeže Řehoře XVI. usadili otcové ze Společnosti Lásky, kterou v roce 1831 založil v Domossole slavný kněz-filosof Antonín Rosmini. Starali se tam o chrám a ještě se rozjížděli po okolních farnostech vypomáhat. Ten alpský kraj to velmi potřeboval. Chrám byl starý, gotický. Kdysi patřil benediktinům. Byli v něm pochováni někteří členové vládnoucího savojského rodu. Pro Boska byla tato návštěva životně důležitá, protože tam přišel poprvé do styku s tehdy moderní řeholní kongregací, která, pokud se týče slibu chudoby, měla takové pojetí, že nebylo nebezpečí, že by jejich domy byly jednoduše zestátněny. Později to Don Bosco zužitkuje, až bude sám zakládat řeholní společnost.

Od svatého Michala šli přátelé do Coatze, alpské vesnice, kde byl Giacomelliho bratránek farářem. Don Bosco často na tuto cestu vzpomínal a vypravoval chlapcům, jak jim Alpy daly zabrat. Do Coatze přišli na smrt unavení v deset hodin večer a hodinu trvalo, než vzbudili farní hospodyni, aby jim otevřela. Byli zpotení a před těmi dveřmi pořádně prostydlí. Vrcholem bylo, že pan farář nepochopil, že mají hlad a dal se, maje noční čepičku na hlavě, klidně do povídání. Ani mu nenapadlo, že milí bohoslovci mají také žaludky a že je v nich smutno až k pláči. Služka u kamen zatím klímala. K půlnoci, když řeč nebrala konce, Giacomelli bratránkovi přímo řekl, nemá-li něco k snědku. Teprve potom se strojila večeře a bylo hodně pozdě, když se šlo konečně spát. Ani to spaní nebylo příjemné, protože je dali do studené komory, kde sice stály dvě postele, ale byla na nich jen prostěradla a tenká deka. Lehli si a kryli se, jak dovedli. Nakonec se jim však zimou rozdrkotaly zuby, a nezbylo než si říci, nemají-li na faře něco na přikrytí. Pořádně usnuli teprve až k ránu.

55 Svěcení a primice

Dospěli jsme k závěru první části našeho vypravování. Jeník Bosco se milovými kroky blížil k cíli. Už se nemůže dočkat dne, kdy se splní jeho nejvroucnější touha: stát se Kristovým knězem.

Don Bosco byl zvyklý na nepohodlí a celý život byl skromným hostem. Ať se s ním zacházelo pěkně nebo špatně, ať mu dali nebo nedali, vždycky se snažil prožít to bez nářku v duchu křesťanské lásky a sebezapírání.

Po návratu z výletu musel Jeník s panem farářem do Bardelly na pouť. Měl tam dělat podjáha. Toho roku tam byla zároveň svatba. Byli pozváni na oběd od svatebčanů, ale Jeník věren svému předsevzetí nešel. Však svatba byla bez tak divoká a konec byl tragický. Uprostřed největšího veselí se nevěsta skácela k zemi. Mozková mrtvice, konstatovali. Když po osmačtyřiceti hodinách nedala najevo známky života, dali ji do rakve a nesli na hřbitov. Tehdy nebyly ještě tak přísné předpisy o prohlídce mrtvého, jako dnes. Ale co se nestalo? Když se po mši blížil průvod k hřbitovu, jeden z nosičů volal na faráře, že se mu zdá, že mrtvá klepe v rakvi. „Neblázni,“ on na to, „Až ty budeš mrtvý, tak to dělat nebudeš.“ Uložili tedy rakev do hrobu a hřbitov se vyprázdnil. Zůstal jen hrobník a chystal se zaházet hrob. Vtom i on slyšel klepání. Celý postrašený položil lopatu. Podle předpisu nesměl jednou uloženou rakev otvírat a utíkal do vsi pro starostu a pro doktora. Ti přišli, otevřeli rakev a skutečně byla nevěsta ještě teplá. Vytáhli ji ven, dopravili ji do vsi, ale bylo pozdě. Už nepřišla k sobě a musela být pohřbena znovu. Náš Jeník tam také přispěchal a byl svědkem smutného závěru svatebního veselí. Sám ten příběh vypravoval.

Nebylo by ani celé, kdyby byl bohoslovec Bosco o těch posledních prázdninách zapomněl na Moncucco. Byl tam na návštěvě u Mogliu i s přítelem Giacomellim. Mladý Moglia později vypravoval, že v prvních letech Oratoře byl častým hostem u Dona Boska a ten zase nikdy, když mu to bylo jen trochu možné, neopomenul navštívit Mogliovy. Dokud bylo v Oratoři jen ke třiceti chlapců internistů, vodíval je do Moncucca na vinobraní. Mogliovi zas pečlivě opatrovali révu, kterou on sadil jako jejich pasák. Říkali, že byla neobyčejně pevného zdraví. Jeden keř přežil celou vinici a dočkal se jedenašedesáti let života. Dokonce jednou ho zapomenuli postříkat modrou skalicí, ale on měl víc hroznů než všechny ostatní mladší keře. Hrozny z něho putovaly každý podzim k Donu Boskovi na stůl jako upomínka na léta, kdy ještě pásal krávy a kydal hnůj. Ještě dva roky před smrtí z nich jedl.

Po návratu do semináře se podrobil zkoušce a jako obyčejně dostal optimo – výbornou, jak to vyplývá ze seminárního záznamu známe. Přesto, aby nezpyšněl, Prozřetelost mu uchystala malé pokoření při pololetních zkouškách,

kdy dostal fere optime – skoro výborně. Tu jednu známku mu dal zkoušející kanovník Lorenzo Gastaldi. Stalo se tak, že buď Bosco neměl čas se to naučit, anebo to nepovažoval za zkušební látku. Šlo o nějaký kánon tridentského koncilu. Bosco si chtěl pomoci improvizováním, ale zkoušející ho přerušil: „Skutečně to tak říká tridentský sněm?“ Bosco se zasmál, zasmál se i examinátor, ale to už nebylo na čistotu jedničku. V sobotu sicientes roku 1841 byl vysvěcen na jáhna. Pak 15. května dělal poslední zkoušku a dostal plu guam optime – víc než výborně. V semináři v Chieri bylo zvykem před svěcením hodnotit kandidáty kněžství ve zvláštním sezení představených a posudek uložit do arcibiskupského archivu. U jména Jan Bosco tam čteme: „Horlivý – s dobrým prospěchem.“

Školní rok skončil a Jeník měl nyní opustit seminář. Neradoval se z toho. Píše ve svých Pamětech: „Představení mě měli rádi a dávali mi to najevo. Také spolužáci měli mě rádi. Hodně. Já jsem žil pro ně a oni žili pro mne. Proto mi loučení připadlo tak těžké. Vždyť jsem v semináři prožil šest let života. Dostal jsem vzdělání, církevní smýšlení a všechno, co jsem si jen mohl přát.“

Na tomto místě bude dobré uveřejnit chvály, sebrané z úst jeho spolužáků. Uvijeme z nich Jeníkovi pěknou duchovní kytici k jeho primici.

Don Antonín Giacomelli: „Od první chvíle, co jsem se s ním sešel v semináři, dělal na mne dojem už hotového kněze. Tak byl ve všem moudrý a vyvážený.“

Dr. Karlo Allora: „V semináři byl vzorem zbožnosti a poslušnosti. Klerici ho považovali víc za představeného než za spolužáka. My jsme v něm již tehdy viděli svatého.“

Don Francesco Oddenino: „Klerik Bosco nikdy neztrácel čas a hodně četl. Bohoslovci za ním chodili se vším. Měl úžasnou zásobu vědomostí a všichni si ho vážili pro jeho ctnost.“

Dr. Albino Massa: „V semináři jsme mu říkali Otec, tak solidně si počínal.“

Don Grassini: „Bosco byl usmiřovatel rozvaděných kamarádů.“

Don Bosio: „Byl jsem s ním pět let v semináři a v jeho blízkosti dalších pět let. Nikdy jsem na něm neviděl žádnou chybu.“

Podobně mluvili všichni jeho spolužáci.

Dne 26. května na svátek sv. Filipa Neri začal Bosco v Turíně duchovní cvičení. Dělal je s neobyčejným zaujetím, jak to dosvědčuje sešitek, v němž jsou zapsána jeho předsevzetí. Píše tam: „Kněz nejde nikdy sám ani do nebe, ani do pekla. Koná-li dobro, půjde do nebe s dušemi, které zachrání. Koná-li zlé a dává pohoršení, půjde do zavržení spolu s pohoršenými dušemi. Dám si záležet, abych splnil tato předsevzetí:

1. Nebudu chodit na vycházky, leda z vážného důvodu, jako je návštěva nemocných a podobně.
2. Budu úzkostlivě hospodařit s časem.
3. Budu ochotně trpět, pracovat, pokořovat se vždy a ve všem, když půjde o spásu duší.
4. Ve všem se chci řídit láskou a vlídností svatého Františka Saleského.
5. Budu vždycky spokojen s jídlem, které mi bude předloženo, leda, že by mi to škodilo na zdraví.
6. Víno budu pít jen zředěné vodou a jako lék. To znamená jenom tolik a tehdy, když to bude v zájmu zdraví.

7. Práce je mocná zbraň proti nepřátelům duše. Proto dopřeji tělu jen pět hodin odpočinku v noci. Výjimku učiním jen v nemoci.

8. Každý den si vykonám rozjímání a duchovní četbu. Během dne navštívím Nejsv. Svátost nebo ji uctím aspoň modlitbou. Na mši svatou se budu připravovat čtvrt hodiny a další čtvrt hodiny věnuji poděkování po mši svaté.

9. Nebudu vést hovory s ženami, leda když půjde o svatou zpověď nebo jinou duchovní potřebu.

O svém kněžském svěcení Don Bosco píše:

„Bylo to v předvečer slavnosti Nejsvětější Trojice, 5. června 1841. Světil mě monsignor arcibiskup Luigi Fransoni v biskupské rezidenci. Svou první mši svatou jsem sloužil v kostele svatého Františka z Assisi, kde byl duchovním správcem můj vzácný dobrodinec a duchovní rádce don Josef Cafasso. Čekali mě sice v rodišti, kde už léta nebyla primiční mše svatá, ale dal jsem přednost odsloužit si první mši svatou bez hluku u oltáře svatého Anděla Strážného, který je v tom kostele na evangelní straně. Církev toho dne slavila Nejsvětější Trojici, arcidieceze vzpomínala eucharistického zázraku turínského a v kostele sv. Františka měli svátek Panny Marie Zprostředkovatelky milostí, který se tam slavil od nepaměti. Pro mne to byl nejkrásnější den života. Při vzpomínce na živé jsem pamatoval na všechny své profesory, dobrodince duchovní i časné, zvláště na nebožtíka dona Calossa, na kterého budu vždy vzpomínat jako na svého velkého a význačného dobrodince. Je zbožné mínění, že Bůh neoslyší prosby, které mu novokněz předloží při své první mši svaté. Já jsem ho prosil o působivost slova, abych mohl hodně prospět duším. Myslím, že mě Pán vyslyšel.“

Jeho životopisec don Lemoyne to Boskovo „myslím“ komentuje takto: „To řekl ze skromnosti. Ve skutečnosti jeho slovo bylo krajně působivé. Ať mluvil veřejně nebo soukromě, zmocňoval se lidských srdcí, aby je vedl k Bohu. Hochy okouzloval svým slovem. Kdo byl zlý, toho učinil dobrým, kdo byl dobrý, toho učinil ještě lepším a dokonalejším. Nesčíslněkrát stačilo slovíčko a stal se takřka duchovní zázrak. Lidské vůle se rázem měnily a mnozí se podivuhodným způsobem rozhodli pro řeholní život. Jak jinak to mohlo být, když Don Bosco sloužil každou mši svatou jak serafín, a to až do konce života. Tolikrát jsme byli na jeho mši svaté a pokaždé se nás zmocňoval zvláštní pocit zbožnosti, když jsme pozorovali jeho usebranost při nejsvětější Oběti. Tento dojem byl nesmazatelný. Kamkoli šel, třeba mimo Itálii, stačilo, aby se rozkřiklo, že bude mít mši svatou Don Bosco, už se lidé shromažďovali kolem jeho oltáře. Mnozí za tím účelem vážili i dalekou cestu do Turína. Často se stávalo, že když vycházel ze sakristie, tísnily se kolem něho stovky lidí a všichni říkali: „To je světec!“

V pondělí po Svaté Trojici Don Bosco sloužil svou druhou mši svatou u Panny Marie Těšitelky, to jak říkal, na poděkování Panně Marii za všechny zprostředkované milosti. V úterý se vrátil do Chieri a sloužil mši svatou v kostele dominikánů, mezi nimiž ještě žil jeho profesor a otcovský přítel don Giusiana. Při mši svaté se pan profesor rozplakal a Don Bosco s ním musel strávit celý den. Byl to podle světcových slov „rajský den“. Ve středu celebroul potřetí v chierském domě.

Don Bosco píše: „Ve čtvrtek byla slavnost Božího Těla. Musel jsem svým rodákům udělat radost. Měl jsem zpívat

mši svatou v Castelnovu a vedl jsem božítělový průvod. Pan farář pozval na oběd mé příbuzné, kněze a několik významných místních činitelů. Všichni rádi přišli, protože mě moji rodáci měli velmi rádi a každý se těšil ze všeho, co mě potkalo dobrého. Odpoledne jsem šel k nám domů. Když jsem se přibližoval k rodné chaloupce a podíval jsem se na místo snu, který jsem měl v devíti letech, nemohl jsem se zdržet a rozplakal jsem se. Jak podivuhodné jsou úradky Páně! Bůh doopravdy vzal ze země chudobného chlapce a postavil ho mezi předáky svého lidu.

Maminka, když jsme toho dne spolu osaměli, řekla mi tato pamětihodná slova: „Jsi knězem a sloužíš mši svatou. Teď budeš blízko Pánu Ježíši. Ale pamatuj si, že začít sloužit mši svatou znamená začít také trpět. Hned to nepoznáš, ale časem pochopíš, že tvá matka měla pravdu. Jsem si jistá, že se budeš za mne každý den modlit, ať jsem živá nebo mrtvá.

To mi stačí. Ty od nynějška nemysli na nic jiného, než na spásu duší. O mne se nestarej!“

Opravdu svatá matka. Co všechno podstoupila, aby se syn mohl stát knězem! Bůh jí dopřál radost, že mu mohla políbit svěcenou ruku. Také se toho nemohla dočkat. Stalo se totiž nedlouho předtím, že spadla ze stromu. Vylezla na vysokou moruši, aby tam natrhala listí pro housenky bource morušového, z jehož kokonů se dělá hedvábí, ale zlomila se pod ní větev a ona sletěla dolů. Narazila se tak, že byla na chvíli omráčená. Když přišla k sobě, uvědomila si, že se jí nic jiného nestalo. Vtom však, když ještě seděla na zemi, ulomená větev se dolomila a spadla na ni samotnou. Odřela jí tvář a matka Markéta pak nosila do smrti na čele památku – jizvu po tom škrábaní. Ale její radost z Jeníka a z jeho vysvěcení na kněze měla ještě růst. To právě teprve začne, až bude po jeho boku sama pracovat pro spásu nesmrtelných duší.

II. DÍL

1 Jak vypadal Piemont v roce 1841

Dovedli jsme vypravování o životě svatého Jana Boska k roku 1841, kdy byl vysvěcen na kněze. V Piemontě byl tehdy klid a bezpečí. Král Karel Albert byl po osmnáct let svému lidu víc otcem než panovníkem, snad proto, že bral vážně Boží přikázání a také ctil matku Církev. Jeho království se těšilo dobré pověsti u ostatních států. Vzkvétal obchod, finanční stav země byl dobrý a také se dodržoval právní pořádek. Jeho stát požíval skoro naprosté samostatnosti. Ani Francie, ani Anglie si nemohly dovolit vnucovat mu svou politiku.

Jeho zbožnost byla známá. Chodil k svátostem, četl Písmo svaté a rád říkal, že se z něho učí vládnout. Ano, nebylo nesnadné vidět ho v kostele při lidových pobožnostech.

Jedno mu však scházelo, a to byl politický realismus. Byl trochu snílkem a někdy zaměňoval sen za skutečnost. Jeho starým ideálem bylo osvobodit severní Itálii z moci Rakouska a učinit ze své říše pevnou hradbu, za kterou by se mohlo cítit papežství v bezpečí. Neuvědomoval si dobře, že má kolem sebe lidi, kteří mu jen pochlebují a lechtají jeho ctižádost, ale mají jiné představy o uspořádání časných věcí a chtějí ho jen využít ke svým cílům. Dlouhá léta se kolem něho točili lidé, sledující jiné cíle a on si naivně myslel, že slouží jeho ideálům. Možná si myslel, že až dosáhne svého, pak se jich zbaví. A tak se stalo, že turínský královský palác se stal dostaveníčkem tajných revolucionářů z jiných italských států i ze zemí okupovaných Rakouskem a král s nimi držel tajné porady. Co všechny spojovalo, to byla myšlenka národního sjednocení celého Apeninského poloostrova – všech Itálií.

Což o to, špatný ideál to nebyl. Bát se ho mohli jen králové a šlechtici, různí vévodové, prostě ti, kteří z malých státek něco měli. Široké masy lidí neměly o co přijít. Ani kněžím a biskupům nebyla myšlenka na sjednocení vlasti nepřijemná, vždyť právě kněží měli vždy blíže k lidu než k vládnoucím hodnostářům – mocnárům. Ale otázka byla jiná. Co bude s Církví a s náboženstvím? Dosud vždycky byla revoluce zaujata jak proti trůnům, tak proti oltářům, a v církvi viděla nástroj k udržování lidových mas v područí mocných.

Bohužel tajné společnosti byly úplně vzdáleny od náboženství. Ať již to byli italští karbonáři nebo svobodní zednáři, všichni si kladli za cíl zničení náboženství. Jakým duchem byli vedeni, to jasně vyplývá z tajné „Stále platné instrukce“, kterou dali zednáři do oběhu už v letech 1819–1820. Zněla takto:

„Papežství vždy hrálo rozhodující úlohu v dějinách Itálie. Svým ramenem, hlasem, perem a srdcem pracovali pro ně četní biskupové, mniši, jeptišky a věřící všech barev, takže papežství nacházelo vždy a všude lidi ochotné obětovat se pro ně až k mučednictví a třeba s nadšením. Všude, kde chce, nalézá přátele ochotné za ně umřít. Ani všichni papežové nepochopili, jakou moc mají k dispozici a ani toho nevyužili. Nám dnes nejde o to, abychom papežství, nyní dost oslabené, stavěli na nohy. Naším cílem je to, co chtěl Voltaire a francouzská revoluce. Chceme úplně zničit katolicismus a dokonce vymýtit i křesťanství. Kdyby přežilo katolickou církev, tak jako tak by zase vyrostla na jejích troskách. Abychom dosáhli cíle, nestačí, jak to dělají Němci nebo

Angličané, že zpívají o církvi posměšné písničky, neboť katolictví má houževnaté kořeny. Vidělo již jiné nepřátele! Lék na to jen tento: papežství nepůjde vstříc nám, ale my musíme jít vstříc jemu. Nejde o úkol, který by se mohl splnit za den, za měsíc nebo za rok. Bude to trvat možná celé století. My nechceme získat papeže pro naše myšlenky. To by byl směšný sen. A kdyby se stalo, že by některý prelát nebo kardinál přijal naše ideály, udělal by to ze sobeckých důvodů a až by se sám stal papežem, postavil by se proti nám. My potřebujeme papeže, který by byl podle našich potřeb. Kdy ho budeme mít, to nevíme.

Se starými kardinály a s pevnými preláty nic nenaděláme. Ty musíme hodit přes palubu. Zbraně máme. Stačí pustit do světa nějaký vtíp a zesměšníme je. Slovo utroušené mezi lidmi se bude brzy opakovat v hospodách a v kavárnách. Slovo dovede člověka zabít. Když přijde z Říma nějaký prelát do provincie, aby se tam ujal úřadu, je třeba hned se informovat o jeho povaze, minulosti, schopnostech i chybách; hlavně o jeho chybách. Očerněte ho, jak se patří, až se ho budou ženské a děti bát jako krvelačného člověka. Itálie nezůstane za Francií a za Anglií. Vždycky se najdou pohotová pera, která dovedou napsat užitečnou lež. Poslouží noviny, které přijdou třeba ze zahraničí. Náš lid, co se týká liberálních myšlenek, je ještě v plenkách.

Především musíme jít k mládeži. Musíme ji získat, aby nepozorovaně vstoupila pod prapory tajných společností. Je třeba jednat opatrně. Držet tajemství. I před vlastními ženami, dětmi a rodiči. Chcete-li, chodte třeba ke zpovědi, abyste unikli pozornosti. Ovšem i ve zpovědi držte tajemství!

Abychom jednou měli papeže, jakého potřebujeme, musíme mu připravit generaci, která ho obklopí. Jděte k mládeži, ano i k malým dětem. Vystupujte jako čestní a vážení lidé. Ziskávejte si úctu a autoritu v ústavech, gymnáziích, na univerzitách i v seminářích. Mluvte jim nadšeně o slávě papežského Říma, ale také o slávě republikánského Říma. Tyto dvě věci je třeba smíchávat dohromady. Apelujte na vlastenecký cit. Vzbudte uspané vášně guelfů a gibelínů! Tak pomalu, ale jistě dosáhnete toho, že budete považováni za dobré katolíky a za dobré vlastence. To vám otevře cestu do seminářů a klášterů. V několika letech tento mladý klér obsadí úřady. Pak bude povolán i k tomu, aby vytvořil královskou radu a zvolil papeže. Tento nový papež silou okolností bude odchovancem nových myšlenek italských i lidských, které my dáváme do oběhu. Je to malé hořčičné semínko, které sejeme do země, ale slunce spravedlnosti ho přivede k životu a ono poroste. Jednou uvidíte úrodu. Máme před sebou veliké překážky. Zvítězíme nad nimi zkušeností a chytrostí. Chceme převrátit Itálii? Usilujme o papeže, který by vyhovoval našim záměrům. Chceme-li založit království vyvolených na trůně babylonské nevěstky, vynasnažme se, aby duchovenstvo kráčelo pod našimi prapory v domněnání, že kráčí pod praporem papežství. Následujte Petra! Nerozprostírejte však sítě na moři, ale v sakristiích a v kláštrech. Lovte přímo u nohou apoštolského stolce. Tak ulovíte revoluci v papežské tíaře. Před ní se ponese kříž a pak bude třeba jen málo, aby vzplanul celý svět.

Středověcí alchymisté marně hledali filozofický kámen, aby mohli vyrobit zlato. My to dokážeme. Naším snem je

mít papeže, který by nám pomohl uskutečnit revoluci. Ničím se nedejte odradit, ani žádným neúspěchem. Připravujte zbroj v tichu zednářských lóží a dmýchejte do všech vášní, těch velkodušných jako těch nejhorších. Všechno nás povede k cíli.“

Když Don Bosco zahajoval svoji kněžskou dráhu, tyto myšlenky byly v Itálii v plném rozběhu. Narážely na odpor, ale také zapalovaly. Poloostrov se dostal do varu. Věděl Don

2 První kroky po kněžské dráze

Jeník Bosků se tedy stal Donem Boskem. V Itálii říkají kněžím don, jako u nás říkají pater nebo otec. Nyní denně stál u oltáře a přinášel Bohu nejsvětější Oběť. Kdykoliv držel ve svých posvěcených rukách Ježíšovo Tělo, uvědomoval si jeho lásku k duším a kdykoliv Kristova Krev smočila jeho rty, vždy si uvědomoval, že bez krveprolití není odpuštění. Proto toužil vrhnout se co nejdříve do práce pro záchranu nesmrtelných duší.

První měsíce kněžství trávil ve svém rodišti. Bratr Josef již druhým rokem nehospodařil v Susambrinu. Prodal ho panu Pescarmonovi a bydlel opět v Becchi. Bratrovi knězi tam rezervoval světničku, ale ten dával přednost bydlení na castelnuovské faře, kde měl blíž do kostela a měl větší možnosti styku. Jak bylo možno předpokládat, nejvíc ho to táhlo mezi děti. Sám o tom píše:

„V onom roce 1841 ztratil pan farář kaplana, a tak jsem po pět měsíců zastával tuto funkci já. Líbilo se mi pracovat. Kázal jsem každou neděli, navštěvoval jsem nemocné, uděloval jsem jim svátosti, jen jsem nezpovídal, protože jsem ještě neměl zpovědnickou zkoušku. Také jsem pohřbíval, vedl jsem matriky, vystavoval jsem chudinské listy a podobně. Ale mojí radostí bylo dělat katechismus. Potřeboval jsem mít kolem sebe kluky a mluvit s nimi. Z Morialda mě často přicházeli navštívit, a tak jsem měl stále někoho kolem sebe. Kdykoliv jsem vyšel z fary, vždy jsem byl obklopen zástupem chlapců a kam jsem přišel, všude na mě radostně volali.“

Zvláštní radost pociťoval, když křtil. Je zajímavé, že v těch měsících skoro všichni mužští novorozenci dostávali jméno Alois, buď jako hlavní nebo aspoň jako druhé jméno. To mladý velebný pán si dával záležet, aby chlapci byli pod ochranou světce, který vynikal velikou čistotou a bezúhonností.

Don Bosco byl samozřejmě jako dříve zván, aby pronesl o poutích v okolí při polední pobožnosti slavnostní kázání. Bude milé nechat ho samotného vypravovat o jedné takové slávě. V jednom rukopise píše:

„Byl jsem pozván do Lavriana kázat o svatém Benediktovi. Bylo to rodiště mého spolužáka dona Grassina. Připravil jsem si písemně kázání v lidovém, ale přesto vybroušeném slohu. Naučil jsem se ho zpaměti a byl jsem si jist, že si hanbu neudělám. Ale Pán Bůh mi dal pořádnou lekci. Protože jsem musel ještě sloužit mši svatou doma, mohl jsem vyjet až později a nezbylo mi než vypůjčit si koně a jet na něm. Jedu, jedu cvałem, když vtom se mi v údolí mezi Cinzanem a Bersanem najednou před koněm zvedlo hejno vrbců z pohankového pole a už se to stalo. Kůň se splašil a dal se do trysku. Držel jsem se ho pevně, ale najednou jsem ucítil, že se pode mnou uvolňuje sedlo a sklouzává pod koně. Chtěl jsem to vyrovnat, ale bylo už pozdě. Sedlo se uvolnilo a já jsem sletěl na hromadu kamení na mezi. Tam mě sebral

Bosco, mladý kněz – začátečník o těchto tajných plánech sektářů? Mezi kněžími se hovořilo o mnohém a agitace sektářů občas přinášela ovoce. Byly to výbuchy revolučních nálad, které byly sice vždy brzy zdolány, takže nastalo i delší utišení, ale kdo přemýšlel, viděl, že podzemí nespí a kuje plány. Náš novokněz poslouchal a dělal si samostatný úsudek. Všelicos nebylo opravdu zdravé a potřebovalo radikálního léčení. To viděl sám kolem sebe.

nějaký muž, který to vše pozoroval z nedalekého kopce a dopravil mě v bezvědomí do svého domu. Asi po hodině jsem přišel k sobě a viděl jsem, že jsem v cizím domě.

„Nic se nezneklidňujte,“ řekl on, „už jsem poslal pro doktora. Ani o koně se nebojte, poslal jsem ho chytit. Jak je vám?“ „Pán Bůh vám odplatí laskavý čin příteli. Snad to nebude zlé. Možná mám zlomené rameno, protože jím nemohu hnout. Kde to jsem?“ „Na Bersanském kopci v domě Jana Calossa, zvaného Brina, svého služebníka. Také jsem se dosti potloukal světem a nejednou jsem potřeboval pomoc. Hodně jsem zažil, když jsem chodil po poutích a trzích.“ „Než přijde doktor, nemohl byste mi o tom něco vypravovat?“ „Ale ano, s radostí. Tak se mi stalo před nějakým rokem, bylo to na podzim, jel jsem se svým soumarem do Asti nakoupit na zimu. Když jsem jel zpátky, tu u Morialda zvíře zapadlo do bažiny a ne a ne vstát. Všechna námaha dostat ho ven byla marná. Byla půlnoc, tma a poprchávalo. Když jsem byl docela bezradný, začal jsem volat o pomoc. Tu se mi ozval někdo z blízké samoty. Přišel nějaký klerik se svým bratrem a ještě dva muži s rozžatými pochodněmi. Pomohli mi odstrojit koně a vytáhnout jej ven a pak mě vzali s mými věcmi pod střechu. Já byl již polomrtvý a všechno jsem měl od bahna. Oni mě očistili, dali mi najíst a uložili mě na měkké lůžko. Ráno ode mě nic nechtěli a ten klerik říkal: „To nic, nevíme, kdy budeme koho potřebovat.“

V tu chvíli jsme cítili dojetí. On se mě ptal, co mi je. A já na to: „Mohli byste mi říci, jak se jmenovala ta rodina na té samotě?“ „Boskovi. Říkalo se tam u Bosketů. Znáte je snad?“ „Znám. Totiž ten klerik, to jsem já. Teď už jsem byl vysvěcen na kněze. Teď jste mi mohl prokázat službu zase vy. Pán Bůh nám chtěl ve své Prozřetelnosti ukázat, že kdo dává, také přijímá.“ Ti lidé mi pak dělali pomýšlení. Celá rodina byla kolem mě. Přišel lékař a konstatoval, že nemám zlomeninu, a tak jsem mohl za několik dní na nalezeném koni zase odcválat domů. Jan Brina mě vyprovodil kus cesty a od té doby jsme byli vždy dobří přátelé. Tehdy jsem si umínil, že si dám pozor, abych nedělal kázání pro nějakou marnivost, ale vždy jenom ke cti a slávě Boží.“

Tak píše Don Bosco, ale my si myslíme, že to Bůh dopustil, aby dokázal, jak si váží pomoci, kterou poskytneme bližnímu. Boskovi byli vždycky ochotni pomoci každému potřebnému a chudý od nich nikdy neodešel bez podarování. Bůh jim to pak vracel v míře až podivuhodně.

Don Bosco se rád viní z nedokonalosti, ale my v tom vidíme jen zastírání ctnosti. Vždyť kolem něho pořád vystávají příběhy, které ukazují, že byl Pán Bůh s ním a měl ho rád. Také Panna Maria mu byla ráda k ruce. Jí připisoval všechno dobré. Aby se nic nepřipisovalo jeho dobrému styku s Pannou Marií, vymyslel si malou neškodnou lest. Již v semináři se vypravovalo, že dovede léčit. Někdo onemocněl a Bosco hned přinesl krabičku pilulek a chtěl, aby je

užíval. Současně mu přísně nařídil určité modlitby k Panně Marii a velkou důvěru v její pomoc. Nebyly to žádné zázračné pilulky, nýbrž docela obyčejný třeba pocukrovaný pšeničný a vhodně upravený chléb. Když se někdo uzdravil, Bosco ho hned přesvědčoval, že pilulky nic, to všechno Panna Maria. Přitom si celou věc nechával jako tajemství. Ještě jako mladý kněz někdy rozdával takové pilulky, až jednou dočista přestal.

Bylo to roku 1844. V Montafiu onemocněl nějaký pan Turco. Žádný doktor mu nemohl srazit tvrdošijné horečky a on z toho byl chudák celý zničený. Rodina přišla k Donu Boskovi. Ten nemocného navštívil, vyzpovídal ho a dal mu svatě přijímání. Pak mu odevzdal krabičku svých pilulek a s úsměvem mu řekl, aby se vždycky napřed zbožně pomodlil třikrát Zdrávas Královno. Pan Turco to udělal a hle, po třech pilulkách byl docela uzdraven. Horší bylo, když se to dozvěděl lékárník v Montafiu a přišel do Turína k Donu Boskovi s prosbou, aby mu dal ty pilulky. Don Bosco na to, že už je nemá, že zásoba došla. Lékárník byl ale neodbytný a chtěl mermomocí znát tajemství léku. Don Bosco se z toho chtěl přirozeně vytočit. Zamlouval to tím, že nemocného uzdravila Panna Maria, ke které se pacient modlil, že pilulky nemají žádnou moc a on není žádný zázračný lékař ani lékárník. Lékárník se však nevzdal. Někde ještě měli Don Boskovy pilulky a dali mu je. Podrobil je rozboru, ale nic nenašel. Radil se s jiným kolegou

3 Povinné návštěvy

Jednak aby vyhověl prosbám, jednak aby ukázal vděčnost svým přátelům, Don Bosco v prvních týdnech po svém vysvěcení vykonal několik návštěv. Především navštívil rodinu Mogliovu v Moncuccu a potom se vydal do Pinerola k Strambiům. Nato šel do Fenestrelle, kde měl na pozvání přítele faráře kázání. Nezapomněl ani na svého prvního

„Nejmilejší příteli a milovaný žaku!

Oznamuji v krátkosti, že jsem dostal Váš dopis a včera večer jsem si jej několikrát přečetl. Piši důvěrně jako učitel žákovi: mám velkou radost z toho, že jste dosáhl svatého kněžství. Je to čest a odměna za Vaše zásluhy. Moc Vám děkuji za pozornost. Tisíceré díky! V příštím roce budu ještě poskytovat své slabé služby této obci, jak jsem to slíbil. Byl bych se mohl nyní v červnu dát na ústup, ale již jsem si přibouchl dveře.

Mohl jsem jinde přijmout učitelství nebo kaplanské místo, ale rozmyslel jsem si to. To už by nebylo pro moje staré zuby. Zde mám v zimě tak dvanáct až patnáct školáků a od Velikonoc už jen jednoho nebo vůbec žádného. Ale ze všeho nejlepší bude vrátit se do rodiště a tam doma zavřít oči. Ale jak Pán Bůh bude chtít.

Rád přijímám mešní intence, které mi posíláte a budu je sloužit na Váš úmysl do září nebo kdy přijdete. Mariánka se má dobře a pozdravuje Vás.

Stránka je plná, a tak ji musím složit. Očekávám Vás s otevřenou náručí a také Vaši maminku, půjde-li to. Přeji Vám všechno dobré a zůstávám Váš

Návštěva se uskutečnila 14. října. Don Bosco tam byl vřele uvítán svým bývalým učitelem i svou tetou Mariánkou, které byl povinen za to, že dostudoval. Také byl uvítán tamním panem farářem, s kterým se dobře znal.

Než se tam však dostal, musel mnoho vystát. Z domu vyrazil samozřejmě pěšky 13. října, našťastí bez maminky. Provázel ho nějaký již větší hoch. Po dvou zastávkách u známých vyrazili pozdě odpoledne k Poncanu. Ale běda! Zabloudili v lese, šli a sami nevěděli kam. K tomu se chystalo k bouři a ta je zastihla v hlubokém lese. Hřmělo a blýskalo se až hrůza. Stromy praskaly pod nárazy větru, lilo jako z konve, že byli promoklí na kůži a východisko nikde. Chvíli seděli v lijáku, pak se kamsi schovali, ale ani to nemělo cenu, a tak se raději dali na cestu hledat nějaké lidské obydlí. Konečně uslyšeli psí štěkot. Přidali do kroku a skutečně,

lékárníkem a i ten přišel ke stejnému závěru: Je to obyčejný chléb, kousek pšeničného těsta, nic jiného v tom není. Když se to Don Bosco dověděl, již nikdy nikomu nedával pilulky, ale vždy jen doporučoval modlitbu k Panně Marii. Faktem však zůstává, že od počátku svého kněžství vždycky hodně doporučoval modlitbu k Panně Marii, hodně žehnal nemocné a hodně se za ně modlil. A tak se množily podivuhodné události, rostla i důvěra v jeho přímluvu u Matky Boží a to pak postupovalo celý jeho kněžský život. Marně to zastíral. Jeho okolí poznalo, jeho vliv na srdce Matky Boží a dožadovalo se jeho intervence.

Vůbec Don Bosco vyšel ze semináře jako dokonalý kněz. Jeho mysl byla plná Božích pravd a jeho vůle za nimi stála s celou rozhodností. Jen otevřel ústa a již každý cítil, že před ním stojí Boží muž, který nemá jiných zájmů než oslavit Boha všemi svými skutky a slovy.

Lze říci, že ačkoliv nebyl řeholníkem, žil takovým životem, že byl dokonale chudý, čistý a poslušný. Již tehdy přijal zachovávání evangelních rad za stálou normu kněžského života. Přitom byl dokonale umrtvený. Tak si třeba udělal závazek, že bude jíst jenom ve stanovený čas. Maminka mu totiž jednou řekla: „Víš, svačina je pro pány, my jsme a budeme chudí.“ Don Bosco se tím řídil po celý život. Také dokonale ovládal zrak a sluch. Hlavně však z něho zářila hluboká víra. Ta se stávala ze dne na den více světlem jeho duše.

velkého dobrodince dona Lacqua, který se ho ujal jako negramotného chlapce a naučil ho číst a psát. Tento hodný kněz žil na penzi v Poncanu a měl již 86 let. Don Bosco mu hned po primici napsal, že ho navštíví. Odpověď si nechal na památku a dochovala se dodnes. Neuškodí si ji přečíst:

nezměněný don Lacqua

blížili se k nějakým stavením. To již přestávalo pršet. Zpozorovali jakési lidi. Měli zapálenou pec a pekli chléb. Ale jak se vynořili ze tmy, ti lidé vzali nohy na ramena, nechali pec peci a utekli do stavení. Don Bosco tloukl na dveře, ale oni neodpovídali. Potom se mu podařilo přece jen se dostat do síně a hle, ti lidé tam stáli příkrčení, nože v rukou, někteří měli připravené vidle, byli zřejmě v bojovém postavení.

Don Bosco se jim představil a pomalu se odzbrojovalo. Chlapi se ubezpečili, že nemají před sebou zbojníky. Vysvětlili příchozím, že v okolí řádí lupiči a právě minulé noci se tam stala vražda. Pachatelé utekli a zatím se královským karabiníkům nepodařilo nic vypátrat.

Don Bosco prosil, aby mu zapůjčili nějaký kus oblečení, ale nic nebylo po ruce. Jak také na ubohých samotách, kde lidé si sami neměli co obléci, aby trochu vypadali! Bylo tedy

usneseno dovést je do nedalekého zámečku, snad jim tam něco poskytnou. Šlo se tam zase v plné polní a každý stín budil podezření, že za stromem stojí lupič.

Zámeček byl obehnaný zdí a za ní zle štěkali dva velcí psi. Byli velcí jako telata. Konečně přišel majitel, již starý pán, a přijal je celkem přátelivě. Když se dověděl, že před ním stojí zbloudilý novokněz, roztál úplně a pozval je dovnitř. Nebyl tam sám. Ponocovali s ním ještě nějací přátelé a bavili se nevinnou hrou. Rozumí se, že se nešlo hned tak spát. Jak se hosté převlékli, museli posedět a popovídat si se společností. Až k půlnoci přece jen byli v posteli a mohli se pořádně zahřát.

Ráno se na zámecké vížce rozklínal zvonek a oznamoval lidem, že bude mše svatá. Tomu rozumělo celé okolí, a tak se sešlo dost lidí. Nejspokojenější byla stará paní, kvůli které musel Don Bosco zůstat a celebrovat. Pak si ještě musel dopřát prohlídku zámečku a nejbližšího okolí. Zámecký pán mu ukázal mezi jiným nějaké tajné vchody do nitra země a říkal, že se tam zdržují všelijací lidé, s kterými není radno se potkávat ani potmě ani za světla. Nikdo se prý do těch podzemních slojí neodvažuje, ani karabiníci by tam za živý svět nevlezli. Povídá se, že se tam dokonce razí falešné peníze.

Don Bosco si prohlédl také pánovu knihovnu a vyžádal si z ní jednu knihu svého zájmu: „Stručné církevní dějiny“ od Vavřince Bertiho, Florentána. Choval ji pak ve své knihovně. Na poslední stránce bylo napsáno: Roku 1841 dne 14. října koupil po několikahodinové cestě temnou nocí na zámku pánů Merlů u Moncalva na památku pohostinného přijetí Jan Bosco“. Teprve po obědě byli propuštěni a Merlo je sám vyprovodil kus cesty směrem k Ponzanu.

Náš Don Bosco tuto zvláštní epizodu rád vypravoval chlapcům a činil tak vždycky s půvabným humorem a s mnoha podrobnostmi, aniž jen dal trochu najevo, že to nebylo nic příjemného. To již byl jeho zvyk. Od malička byl zvyklý útrapám a bylo mu jedno, co musí tělo vytrpět. Šel z jednoho do druhého, jak to Bůh posílal, ať to bylo příjemné, nebo nepříjemné. Přitom všude rozséval dobrou

4 Různé nabídky

Prázdniny se pomalu chýlily ke konci a bylo třeba vážně pomýšlet, co dál. Don Bosco měl už svých šestadvacet let a bylo třeba, aby dobře začal. Nabízely se mu tři možnosti. Mohl přijmout úřad domácího učitele v domě jednoho janovského šlechtice. To by mu přineslo značný prospěch, jako celé zaopatrění a k tomu 1 000 lir ročně. Příbuzní přemlouvali matku Markétu, aby přiměla syna k přijetí, protože celá rodina by z toho mohla mít prospěch. Ale ona ne. Nechtěla, aby syn zapadl někam do zámku nebo do šlechtického domu. Věděla, že za hedvábnými závěsy není vždy všechno v pořádku. Stále tvrdila, že chce jen jedině: aby syn spasil svou duši. Také se mu nabízelo, aby přijal místo učitele v Morialdu, tedy doma. Přitom by byl morialdským kaplanem jako kdysi don Lacqua. Lidé o to velice stáli, protože by byl zůstal uchován pro jejich mládež, která na něm jen visela. Konečně pan farář Cinzano by ho byl rád uchoval pro sebe. Mohl by být kaplanem v Castelnuovu, kde byl stejně na faře jako doma. Při dostatku kněží by bylo snadné dosáhnout od pana arcibiskupa schválení.

Don Bosco byl ale duše uvážlivá. Než něco podnikl, raději se poradil s někým, kdo věci rozuměl a mohl říci slovo

náladu a navazoval styky s lidmi. Nikdy nezapomněl na přijaté dobrodiní a každému se snažil revanšovat. Kdyby nic, tak aspoň odkoupil knihu, trochu vína nebo zrní, tehdy bylo málo peněz mezi lidmi, nebo sám poslal něco ze zahrádky těm, kteří mu dali. Služebným nezapomněl stisknout ruku a nechat jim malý peníz za úsluhu. Když mu to někdo vytýkal, říkal: „Není spravedlivé, abychom si nechali sloužit zadarmo. Vždyť je to stálo práci.“ Tím jen získával. Všude na něho v dobrém vzpomínali, a tak rostly řady jeho známých a přátel.

V té době navštívil Don Bosco také svého přítele a spolužáka P. Karla Palazzola, bývalého kostelníka při chierském dómě, kterému dopomohl ke kněžství tím, že se ho ujal, naučil ho latinsky a také v semináři mu vytrvale pomáhal tím, že mu všechny lekce z filosofie a teologie psal zkrácené na čistých stránkách, aby se mu to dobře pamatovalo. Palazzolo takto při všech zkouškách procházel s dobrým prospěchem a i když neměl zvláštního obecného vzdělání, přece se stal dobrým knězem, hledaným zpovědníkem a vykonal hodně dobrého. Ještě když Don Bosco měl již svou Oratoř, Palazzolo přicházel k němu na porady a později mu posílal chlapce, kteří potřebovali umístění, aby se v životě neztratili. Žil do roku 1885 a zemřel bezmála devadesátiletý. Byl o hodně starší než náš Bosco.

Nesmíme si však myslet, že Don Bosco po vysvěcení chodil jen na výlety. To ne! Jeho cesty byly vždy diktovány vděčností nebo podobně. Jinak seděl doma v Becchi nebo na faře v Castelnuovu a studoval nebo si skládal kázání. O těch prázdninách studoval zvláště knihy z oboru mravouky, aby měl co největší rozhled, až nastoupí po prázdninách do kněžského konviktu v Turíně a bude tam poslouchat přednášky z praktické mravouky. Co se týče kázání, snažil se vykořenit svoji starou chybu. Znal mnoho básní nazpaměť a nějak se mu pletly do kázání rýmy. Přátelé ho na to upozorňovali a on si dával skutečně dobrý pozor, až to úplně přemohl. V tehdejší, ještě poměrně barokní době nejezen kněz kázal květnatě, ale on chtěl kázat lidu a chlapcům a chápal, že k nim musí mluvit jinak a zcela srozumitelně.

na místě Božím. Šel tedy k donu Cafassovi, svému hlavnímu duchovnímu vůdci, aby on řekl, co má dělat. A svatý Cafasso, který byl tou dobou korepitem mravouky v kněžském konviktu v Turíně, mu hned řekl: „Potřebujete se zdokonalit v morálce a v kazatelském umění. Nepřijímejte nic a přijďte do konviktu.“

V té době každý kněz dobře věděl, co je kněžský konvikt, ale nám neuškodí seznámit se s ním blíže.

Na začátku 19. století žil v Turíně skvělý kněz jménem Alois Guala. Měl doktorát z teologie a byl správcem neboli rektorem kostela svatého Františka Assiského. Byl to člověk naprosto čistých mravů, hluboce zbožný a vzdělaný, opatrný, ale i statečný. Dobří ho měli rádi, bezbožní se ho báli. Byl naprosto oddán papeži a když byl Pius IX. v Savoně držen v zajetí, udržoval s ním tajné styky. Informoval ho a přebíral od něho instrukce pro kněze. Byl také duší komitétu, který sbíral příspěvky na papeže a na potřeby církve. Málem by to byl zaplatil svobodou. Byl na něj a na bankéře Gonellu vydán zatykač a oba ušli zatčení jen díky směšnému nedorozumění. V zatykači byl on označen jako bankéř a bankéř jako Guala. Záměna jmen! Karabiníci odešli

s nepořízenou, ale oni měli možnost zničit kompromitující materiál a pak různými intervencemi způsobit, že byli necháni na pokoji.

Tento zbožný kněz tušil, jak bude důležité, aby měla církev k dispozici hodně církevně správně orientovaných kněží a začal ve svém bytě dávat lekce z morálky mladým turínským kněžím. Když roku 1818 skončila v Piemontě Napoleonova vláda a vojáci vyklidili obsazený františkánský klášter při kostele svatého Františka, dosáhl Guala toho, že zde byl zřízen kněžský konvikt, který získal schválení jak od krále Karla Felixe, tak od arcibiskupa Chiaverottiho. Roku 1823 byl Guala jmenován rektorem konviktu. Rozjímání, duchovní četba, dvě lekce z morálky denně, lekce z kazatelství, velká možnost studovat teologii, tvořily náplň.

Nesmírný prospěch vzešel piemontským diecézím a zvláště turínské arcidiecézi z tohoto počínu. Na prvním místě Konvikt vykořenil v severní Itálii jansenistický blud, bránící lidem v přístupu ke stolu Páně a plnící náboženský život strachem z Boha. Jansenisté učili, že člověk, i když má jen lehké hříchy, musí se podrobovat dlouhodobému pokání a k tomu, aby mohl přijmout Tělo Páně, musí být bezmála svatý jako anděl a podobně. Proti jansenismu vystoupil již v 17. století svatý zakladatel redemptoristů Alfons z Liguori a Guala se zde ze všech sil přičiňoval rozšiřovat jeho spisy, tištěné ve Francii a tajně pašované do Piemontu. Tak se dostávaly do rukou lidu Alfonsovy zlaté spisy: „Praktický způsob jak milovat Ježíše Krista“, „Vznešenosti Panny Marie“, „Veliký prostředek, modlitba“ a „Návštěva Nejsvětější Svátosti oltářní“. Kněží zas dostali do rukou jeho „Morální teologii“ a „Apoštolský člověk“. V tom byl Gualovi velmi nápomocen tiskař Marietti, který ty spisy přibaloval jednoduše k jiným knihám. V Konviktu se jelo podle svatého Alfonse z Liguori a Dr. Guala usiloval o to, aby byl tento autor prohlášen za učitele církve v oboru mravouky jako byl svatý Tomáš Akvinský učitelem církve v oboru věrouky.

Pravou Gualovou rukou byl nyní svatý Josef Cafasso, jeho zástupce a později i nástupce. Jeho předností bylo, že při věrnosti nauce svatého Alfonse dovedl lámat hroty nepřátelství mezi takzvanými probabilisty a probabilioristy a pomalu formoval pro Itálii duchovenstvo učené a také opravdu zbožné a církevně zcela spolehlivé. Oporou obou zmíněných kněží byl ještě třetí – Dr. Felix Golzio. Působení těchto tří se neomezovalo na úzký okruh lidí, ale sahalo daleko, daleko. Celá turínská pastorace byla jimi ovlivňována. Věznice, nemocnice, dobročinné ústavy, nemocní v domácnostech, paláce vznešených i chatrče nuzáků, města i vesnice, všechno cítilo lásku těchto tří významných kněží.

Sem tedy zval Dona Boska svatý Cafasso. Všude jinde mohl studovat, ale toto byla příležitost zcela jedinečná. Proto neváhal a hned ji přijal.

Dne 3. listopadu měl Don Bosco v Castelnuovu poslední mši svatou a pak se vydal na cestu do Turína. Jaké myšlenky měl tehdy, to můžeme vyčíst z jednoho jeho spisu, ne o mnoho pozdějšího. Uvedme si aspoň některé věty: „Slova svatého evangelia, aby zase shromáždil rozptýlené Boží děti, můžeme téměř aplikovat doslova na dnešní mládež. Ta rozhodně není špatná a přitom na ni spočívá budoucnost lidské společnosti. Když se odstraní nedbalost rodičů, zahálka, špatní kamarádi, potom není tak těžké vstřípit jí zásady dobrého chování, pořádku, úcty a náboženskosti.

I když je někdy v tom věku zkažená, je to spíš z lehkomyšlnosti než ze zlé vůle. Tito mladí lidé potřebují hlavně dobročinnou ruku, která by se jich ujala, vedla je ke ctnosti a chránila před zlem. Obtíž je v tom, kde je shromažďovat, jak k nim mluvit a jak je vést k mravnosti. To právě bylo posláním Božího Syna a to je i posláním náboženství. Mezi prostředky, jimiž disponuje náboženství, se počítají oratoře. Když jsem se dal na tuto formu apoštolátu, chtěl jsem právě toto: pracovat pro čest a slávu Boží a k prospěchu mladých duší, dělat z nich dobré občany, aby jednou mohli být hodnými obyvateli nebe. Bůh mi dej sílu, abych v tom vytrval až do smrti.“

Don Bosco opouštěl Castelnuovo bez peněz v kapse, ale v srdci měl Ježíše Krista a byl pevně zakotven v lásce k Bohu. S jeho pomocí dokáže všechno.

Na tuto cestu asi vzpomínal, když jednou kázal v Albě o svatém Filipu Neri, apoštolu římské mládeže, ve kterém viděl svůj vzor. Začal z ničeho nic zcela básnický. Představeno si, že potkáva na jednom z římských kopců mládence, unaveného dlouhou cestou, jak se zastavuje a dívá se na město ležící u jeho nohou. Pak řekl: „Pojďme a zeptejme se ho, kdo je!“ – a již začal rozhovor. „Mládenče, kdo jste a co si s takovou úzkostí prohlížíte?“ „Jsem cizí a k tomu chudý. Dívám se na to velké město a mám krásné myšlenky. Jen se bojím, zda to není bláznovství, co bych chtěl udělat.“ „A co by to mělo být?“ „Chtěl bych zasvětit svůj život tolika ubohým duším, tolika hochům, kterým chybí náboženské vzdělání a hrozí jim věčná zkáza.“ „Jste trochu vzdělaný?“ „Mám jen pár tříd a rozhodně nepatřím mezi učené.“ „Máte hmotné prostředky?“ „Nic, ani krajíček chleba, jen to, co mi dají milosrdní lidé.“ „Máte kostely, domy?“ „Kde bych je vzal? Mám jen jednu malou světničku, kterou mi propůjčili. Celý můj nábytek spočívá v jednom provaze, který mám natažený od jedné stěny k druhé a na který věším prádlo a šatstvo.“ „A jak si myslíte, že bez jména, bez vědy, bez majetku a bez bydlení se můžete odvážit tak obrovského díla?“ „To je pravda, mám z toho strach. Bůh mi ale dodává odvahy. On přece může z kamení vytvořit syny Abrahámovy. Ten Bůh...“ „Máte rád Pannu Marii?“ V té chvíli se Don Bosco odmlčel v kázání. Pak popsal tvář toho hochy, zář jeho očí, jeho úsměv a co odpověděl. A skončil tím, že mu položil otázku: „Jak se jmenujete?“ „Filip Neri,“ odpověděl jinoch. Jak to řekl, jeho posluchači si instinktivně pomysleli: „Jan Bosco, Jan Bosco“. A měli pravdu.

Takovými a podobnými fantaziemi se musel obírat Don Bosco, když tehdy sestupoval od Supergy dolů do města a i on měl pod nohama Turín. Měl takovou důvěru ve své poslání a v pomoc Boží, že byl rozhodnut neustoupit ani o píď od svých předsevzetí. Všechno se mu začínalo rýsovat s naprostou přesností. Bůh mu již tolik naznačil a Panna Maria mu byla tak blízká ve všech uplynulých letech! Kdo dílo začal, jistě je přivede ke zdárnému konci. Přitom měl stálý pokorný pocit, že mu přijde na pomoc celá řada lidí. Bůh mu je pošle. Dne 31. října 1887, přesně tři měsíce před smrtí, napíše svým spolupracovníkům do Francie:

„Boží Prozřetelnost, asi aby mě zbavila veškeré zásluhy z mé plné důvěry v její vedení v mém dosti dlouhém životě, způsobila, že jsem vždycky našel na své cestě duše plné hrdivé obětavosti a srdce nevýslovně štědrá.“ Mezi ně vždy počítal na prvním místě svatého Josefa Cafassa, na jehož pokyn sestupoval z kopců do velkého města.

5 Přivítání v konviktu

Tradice vypráví, že turínský františkánský konvent, kde byl nyní kněžský konvikt, založil sám svatý František z Assisi společně s klášteřem chierským, a to roku 1210, když osobně navštívil Piemont. Roku 1834 dostal konvikt arcibiskupským dekretem za spolupatrony ještě i svatého Františka Saleského a svatého Karla Boromejského, jakož i blahoslaveného Šebastiána Valfré, turínského kněze vzácného vzoru kněžské svatosti.

Když tam Don Bosco šťastně vkročil, šel se hned představit donu Cafassovi. Ten, jak již bylo jeho zvykem, hned vstal a uvítal ho u dveří s otcovskou laskavostí. Na chvíli se posadili. Bosco mu musel podat zprávy o Castelnovu a o známých kněžích, také o své rodině a don Cafasso mu jistě neopomenul vysvětlit ducha a řád jeho nového domova. Nakonec mu řekl, že bylo s donem Gualou dohodnuto, že nebude za pobyt nic platit.

V té době měl konvikt hodně nadací. Mnozí žáci tam platili jen poloviční stravné, někteří vůbec nic. Stávalo se, že buď don Guala nebo don Cafasso strčili příchozímu potřebnou sumu přímo do rukou s tím, aby zaplatil ekonomovi a nikomu nic neříkal.

Don Bosco byl zřejmě dojat a hned pospíšil k panu rektorovi ohlásit se a poděkovat za jeho velkomyslnost. Don Guala ho přijal v sedě, protože již delší dobu trpěl silnými revmatickými potížemi, ale z laskavého přivítání mohl usoudit, že ho don Cafasso vřele doporučil. Hned mu byla vykázána světnička, chudá, ale slušná a čistá, jak bylo v konviktě pravidlem.

Zatím se scházeli staří i noví konviktoři, mnozí se znali ze semináře, a tak se navazovaly staré i nové přátelské vztahy. Pak přišel večer a na znamení zvonku se šlo do kaple, kam přišel i pan rektor a zahájil školní rok zbožným „Přijď, Stvořiteli Duchu, k nám!“

V prvních dnech se četla a vysvětlovala pravidla domu. Bylo jich celkem málo a byla velmi rozumná, aby je případně mohli kněží zachovávat i později na faře, nebo kde by byli. Ranní a večerní modlitba, mše svatá pro ty, kdo ještě nebyli vysvěceni na kněze, návštěva Nejsvětější Svátosti oltářní, růženec, půlhodinka rozjímání a čtvrt hodiny duchovní četby a to všechno pokud možno společně. Ke zpovědi se chodilo jednou týdně. V pátek byl předepsán sebezápor podle uvážení, mimo rekreaci mlčení a každý měsíc cvičení šťastné smrti. Dvě konference každý den, společné studium, odpoledne vycházky dva a dva, pokud možno stranou městského ruchu a bylo přísně zakázáno chodit na veřejné zábavy a do kaváren.

Dr. Guala dbal velmi na to, aby se denní řád přesně dodržoval. Podle toho soudil na serióznost jednotlivců. Nebylo trestů, ale pan rektor nikdy neváhal zavolat si provinilce a dost přísně mu domluvit, když někdy někdo rušil kázeň. Jeho zásadou bylo, aby se zachovávalo ustanovení Tridentského koncilu: „Sluší se, aby ti, které Bůh jako kleriky povolal do

6 Don Bosco a ulice

Tajemný plamen lásky k mládeži, který v Donu Boskovi plál již od dětství, se nyní ještě více rozhořel při pohledu na velkoměstskou mládež. To byla jiná, ubožejší mládež než ta, kterou vídal na vsi nebo v malém studentském městečku.

Turín v té době skýtal po této stránce žalostný pohled. Na předměstích se snoubila bída s nouzí. Stačilo jít ulicemi

své služby, podle toho řídili své oblékání, gesta, chůzi a řeč, aby na nich bylo všechno vážné, umírněné a plné nábožen-skosti. Ať se chrání i malých provinění, protože by u nich nebyla malá. Ať jednají tak, aby k nim mohl mít každý úctu.“

Don Cafasso často opakoval: „Buďte svatí! Kněz, to je velké slovo, veliká důstojnost, ale i velká odpovědnost, která žádá velikou ctnost. Kněz může být považován od lidí za svatého, ale nemusí jím být před Bohem. Aby ho měli lidé za svatého, k tomu stačí třetina toho, co musí mít před Bohem, aby ho On za takového uznal. Bůh vidí do srdce. Svatý kněz jde po smrti do nebe snadno, je-li však prostřední, skončí pravděpodobněji v pekle než v očistci.“

Však konviktoři měli před sebou stále dva vzory kněžské svatosti. Dr. Guala již 31 let řídil dům a každý věděl, jak je umrtvený, jak se postí a podobně. Až do desáté hodiny byl každý den v blízkosti své zpovědnice u oltáře Neposkvrněného Početí. Buď zpovídal nebo se modlil. Pak trávil svou hodinu za katedrou. Potom chodil po nemocných, do věznic a rozdával almužny chudým. On chodíval do Pevnosti, kde bývali vojáci odsouzení k zastřelení, aby je potěšil. Když byla rekreace, býval on i don Cafasso vždy uprostřed konviktorů. V té době bylo vzácností, aby se podřízení bavili s představenými.

Don Cafasso vstoupil do Konviktu v roce 1834 jako obyčejný student, ale již za dva roky si ho Guala vzal za pomocníka a dělil se s ním o lekce až do roku 1844. Byl jeho věrnou kopií. Ač malé postavy, tělesně slabý a poněkud deformovaný se stále namáhal na kazatelně, ve zpovědnici, ve škole, ve věznici, a i on obětavě asistoval při popravách odsouzcenců. Povahově byl přístupnější než Dr. Guala. Ten to věděl a nejednou říkal: „Jděte k Josefovi!“ Cafasso velmi dbal na zdraví mladých kněží. Říkal, že si je musí uchovat, aby mohli hodně pracovat. On sám si však nikdy nic neprominul a žil velmi odříkavým životem.

Don Bosco obdivoval dona Cafassa. Stalo se, že jednou měl Cafasso žízeň a podali mu sklenici vody. Vtom zazněl zvonek svolávající na růženec. Cafasso postavil sklenici a bez meškání šel do kaple. Bosco ho prosil, aby se přece napil, že ještě přijde včas, ale on ne. „Chcete, abych dal přednost sklenici vody před tak krásnou modlitbou, jakou je růženec?“

Don Cafasso míval lekci odpoledne a bylo s podivem, jak důkladně a přitom prostě učil morální teologii. Jeho text se hemžil okrajovými poznámkami. Bylo vidět, že předtím prostudoval a navzájem porovnal kdoví kolik autorů, ale ze všeho vycházela práce s podivuhodným pořádkem. Jeho pověstné „traktáty“ si pak žáci opisovali jako vzácnost, ačkoliv dohromady měly asi 400 stran.

Don Bosco chodil k donu Cafassovi ke zpovědi a pro duchovní vedení, ve kterém byl on mistrem. Měl k němu synovskou úctu. Ano, vzal si ho za vzor kněžského smýšlení a práce.

a všude jsi slyšel křik, nadávky, hrubé řeči, oplzlé vtipy, bezuzdný smích, klení a braní Božího jména nadarmo. Dělal to dospělí, dělali to po nich kluci i děvčata. Všude bylo vidět nejnižší úroveň. Jít kolem rozestavěných domů (Turín tehdy rychle rostl) znamenalo vidět i malé chlapce lézt po lešeních s putnami vápna, malty, cihel, prožívat celé dny na málo

bezpečných prknech za trochu krejcarů jen tak, aby člověk nezemřel hladu. Křik, vyhrožování, pohlavky a kopance, to všechno bylo denním přídatkem ze strany drsných dělníků, jimž chlapci dělali nádeníky a poskoky. Bylo běžné vidět otrhané děti toulat se po ulicích a zarostlých prostranstvích za městem. Nikdo se o ně nestaral a nemyslel na jejich budoucnost. Mnohý prosil o almužnu a nejedni spali ve stohu, na lavičce v parku, v konírně a kde to prostě šlo. Rodiče tak málo dbali o své ratolesti, jako by jim na nich nezáleželo. Však oni se nějak protlučou! Starší chlapci již šli raději pohromadě a tvořili party. Ve větším počtu se to přece lépe bojuje a řadí. Samozřejmě čím byl kdo drzejší a otrlejší, tím snadněji nabýval vrchu a poroučel druhým. Takový byl Turín, taková byla jeho spodina a mládež vyrůstající v ní.

Kněz Don Bosco to viděl od samého začátku svého turínského pobytu. Jen se ubytoval a měl možnost vyrazit do ulic, a také vyrazil. Chtěl poznat mravní stav mládeže, zvláště chlapců. Při pohledu na ně se mu svíralo srdce bolestí. Často, když viděl ty nejmenší, volal je k sobě, vyptával se jich, dával jim medailonky a pokoušel se jim říci něco o náboženství.

Zvláště o svátečních dnech chodil městem a dumal. Tolik výrostků všech možných barev chodilo městem bez cíle, a bavilo se, jak mohlo. Do kostela? Kdo by tam šel! Tam chodili slušní lidé a na ně se přece díval každý jen svrchu! Lepší byly hospody, tam se dalo pít a hulákat podle libosti. Anebo louky u Pevnosti, kde bylo možno hrát v karty, kouřit, pospávat nebo pořádát bitky s jinými partami. Bosco nejednou zaslechl, jak se mu za zády posmívají, i když to nedělali přímo do očí. On se na to ale díval s pochopením. Aplikoval na ně verš žalmu: „Maličci žádali chléb a nikdo jim jej nedával.“ Hladoví kluci prosili o chléb vezdejší a jistě by byli vděční i za chléb Božího slova. Mladý kněz dobře chápal, že tito nemohou jít ani do kostela ani k svátostem. Prostě za takových okolností to nebylo možné.

Co velební páni na farátech! Ti měli plné ruce práce! Měšťanstvo do kostela chodilo. Kostely byly plné i děti z těchto rodin byly pravidelnými účastníky bohoslužeb. Jenom dvě kategorie mladých byly téměř zcela opuštěné. Turín ve výstavbě přitahoval každoročně tisíce starých i mladých dělníků z okolí Bielly a z Lombardie. Nebyli zlí ani nepoučení ve víře, ale v tom „Babylóně“ snadno odvykali náboženskému životu a zvykali si na život bez Boha a bez církve. Potom zde byl domorodý proletariát a ten byl teprve daleko vzdálen od kněží a od kostelů. Tam vládla naprostá ignorace Božích věcí.

Před Donem Boskem se otvíralo nepřehledné pole působnosti, ale zatím si jen opakoval se svatým Františkem Saleským: „Následuj, avšak nepředbíhej kroky Boží Prozřetelnosti!“, i když se v něm stále probouzela určitá svatá netrpělivost.

Obraz bídy v jeho mysli nebyl však ještě dost jasný. Bylo třeba jít do nemocnic, sestoupit do kriminálů, do brlohů, kde se tlačilo na několika metrech podlahy mnoho lidí, aby viděl, kam vede nezachovávaní Božích přikázání, ať ze strany jednotlivců nebo celé společnosti. Boží Prozřetelnost však chtěla, aby to všechno viděl.

Dr. Guala měl ve zvyku z útrpnosti k vězňům posílat jim každý týden tabák, chléb a peníze. Posílal je obyčejně po konviktorech. Chtěl, aby své setkání s vězni využili také k výuce katechismu. Don Cafasso byl již řadu let jedním ze 600 členů „Bratrstva milosrdenství“ a jedním z těch osmi, kteří měli na starosti věznice, jejich chovance a jejich děti. A že si

vážil svého krajana Boska, bral ho často s sebou. Však Don Bosco nezapomenul později napsat v Cafassově životopise: „Nelekaly ho stráže, procházel železnými branami a masivními mřížemi, nic si nedělal z řinčení řetězů, nedbal, že je tam všude tma, nezdravo a zápach. V některých celách se ozýval smích, jinde se zpívalo a hulákalo. Byly to hlasy víc zvířecí než lidské, nevadily mu zarostlé tváře hrubých zločinců. Statečný kněz cítil soucit s těmi lidmi a myslel na jejich duše. Často pozvedal oči vzhůru a modlil se k Panně Marii, útočišti hříšníků, aby pomohla. Mluvil k nim o náboženství a oni poslouchali. Nabídl se jim, že přijde zase a oni byli rádi. Tak pracoval neohrožený kněz. Vodil tam své žáky a zval i jiné kněze, aby se věnovali těmto nešťastníkům. Začalo kázání, zavedlo se zpovídání. Peklo se pomalu měnilo v lidské obydlí a lidé se zase začali cítit křesťany a lidmi.

Nejvíce Dona Boska dojímalo, že ve vězeních potkával mnoho mladých chlapců od dvanácti do osmnácti roků. Jak se tam dostali? Byli opuštěni od rodičů a ode všech, a tak se dali na dráhu zločinu a tam v té společnosti provinilců nemohli nic získat, leda se ještě více zkazít. Kdyby byli měli nějakého přítele, někoho, kdo by se jim věnoval a učil je náboženství a práci, jistě by nedošli k takovým koncům. V každém případě, kdyby byl ve městě někdo, kdo by se věnoval mládeži, byl by aspoň počet těchto provinilců menší. Don Bosco o těchto věcech hovořil s donem Cafassem a ten s ním živě souhlasil. Oba přemýšleli jak na to.

Don Guala s donem Cafassem chodili také po barácích rozdávat almužny i k tomu používali konviktory. Také Don Bosco od nich dostával peníze s příkazem, aby navštěvoval chudáky a ulevoval jejich bídě. Tak měl příležitost se přesvědčit, jak lidé žijí. Prolézal sklepení a podkrovní byty, kde lidé spali na špinavých slehlých slamnících, přikrývali se jenom nějakým hadrem, byli tam i nemocní. Jeden přelézal přes druhého, když se chtěl dostat někam; o lékařích nebo o něčem takovém se nikomu ani nesnilo. V tom všem spousta dětí, podvyživených, zcela zanedbaných! Co z nich bude? Mohou se takové děti uchovat bez porušení? Nevede je to přímo do zkázy?

A jako by to nestačilo, dostalo se mu ještě další příležitosti poznat, co je lidská bída. Jednoho dne potkal ředitele „Malého domu Boží Prozřetelnosti“ kanovníka, nyní svatého Benedikta Cottolenga. Byla to obrovská nemocnice, která již tehdy hostila na 1 800 všemožných ubožáků, které žádná jiná nemocnice nemohla přijmout. Byly to různé lidské nestvůry již tak narozené, děti s deformovanými hlavami, lidé duševně postižení, odkázaní na lidské milosrdenství. Mimo to zde bylo oddělení sirotků, mrzáků, epileptiků, lidí s nevléčitelnými vředy a podobně. Vstoupit do některého oddělení už samo nahánělo hrůzu a odpor. Cottolengova láska vytvořila toto dodnes jedinečné dílo lásky na světě. Světec pozval Dona Boska na návštěvu svého ústavu a on šel. Bylo to na Valdoku a on neměl tušení, že právě v sousedství vytvoří jiný podobný ústav, obrovskou Oratoř svatého Františka Saleského pro opuštěné hochy.

Cottolengo provedl mladého kněze a ten měl nad čím žasnout a o čem uvažovat. Když se loučili, světec vzal do rukou jeho rukáv, zkoušel jeho pevnost a potom řekl: „Opatřete si jiný talár z pevnějšího sukna, budete ho potřebovat, tento by vám brzy roztrhali, až se budou o vás tahat.“ Tak to později vypravoval kanovník Dominik Bosso, jeden z Cottolengových nástupců, tehdy ještě chlapec, ale přítomný loučení dvou budoucích světců.

7 Don Boskovy první styky s hochy

Don Bosco měl hned v prvním měsíci svého turínského pobytu tolik dojmů, že měl o čem přemýšlet. Pohled na zástupy chlapců spěchajících do zkázy mu nedělal dobře. Zde nemohl nečinně přihlížet a musel s chlapci navazovat aspoň první kontakty. Tak se brzy opakovaly scény z jeho seminárních let. Kde byl Don Bosco, tam se objevovali i chlapci, třeba jen na chvíli. Hlavně v sakristii bylo živo. Mladý kněz přitahoval. Kostelník brblal, ale to už tak bývá, že staří mají stále něco proti mládeži. Je v tom trochu unavenosti života a trochu závisti. Ostatně sakristie u svatého Františka z Assisi byla na to zvyklá. Již don Cafasso tam jeden čas pořádal katechismus pro učně, kterých mu bylo líto. Ovšem neměl na ně čas a třeba nerad, musel se vzdát tohoto apoštolátu. Nyní Don Bosco nastoupil na jeho místo, nebo se o tom vážně uvažovalo.

Don Cafasso si jednoho dne zašel k panu arcibiskupovi a předložil mu plán, jak začít dělat něco pro opuštěné hochy. Jen začít, potom by se vidělo, co dál. Dr. Guala to popostrčil, a tak se i Don Bosco dostal k panu arcibiskupovi. Monsignor dovtivě vyslechl mladého kněze, který měl na mysli založit pro hochy nějakou oratoř, a dal mu k tomu souhlas i své požehnání. Ano, od té chvíle se datují přátelské styky těchto dvou velkomyslných lidí. Lze říci, že nadále Don Bosco neudělal krok, dokud se neporadil se svým arcipastýřem.

Když se vrátil do Konviktu, strávil několik dní v přemýšlení, jak by se to dalo provést. Musel si předem udělat nějakou představu, a to konkrétní, o sváteční oratoři a o životě, který se v ní rozvine. Také čekal na nějakou zvláštní příležitost, ze které by mu vysvitl v tak důležité věci projev výjimečné vůle Boží. A toho se mu dostalo právě o krásném svátku Neposkvrněného Početí Panny Marie 8. prosince 1841. Jeho podnik dostal Matku a to on potřeboval.

V určenou hodinu šel do sakristie oblékat se ke mši svatě. Ohlížel se po někom, kdo by mu šel ministrovat. Tehdy každý kněz nutně potřeboval ministranta, i když celebroid soukromě u bočního oltáře.

V sakristii, byla to místnost víceméně průchodní, byl nějaký chlapec, tak asi čtrnácti až patnáctiletý. Již jeho vzhled a chování prozrazovaly, že ho tam přitáhla spíš zvědavost než zbožnost. Kostelník, jistý Josef Comotti, člověk hrubého vystupování, se na něj obrátil se slovy: „Tak nezevluj a nepřekážej tady lidem. Vezmi si raději misál a běž tam tomu velebnému pánovi ministrovat.“ Hoch se zalekl a když uviděl stažené obočí pana kostelníka, začal se zajíkat: „Já neumím ministrovat, nikdy jsem to nedělal.“ „Tak co tady děláš?“ na to kostelník. „Marš ze sakristie, tady nemáš co dělat!“ A hned běžel do kouta, popadl jakési oprašovaadlo a začal jím chudáka chlapce mlátit. Vtom to zpozoroval Don Bosco, který se právě oblékal. „Co to děláte? Proč ho bijete?“ A celý červený ve tváři dodal: „Nevíte, že je to můj přítel?“

To již milý hoch vzal nohy na rameny a hybaj ven na ulici. Don Bosco tím byl v hloubi duše dotčen a poručil kostelníkovi, že ho musí hned zavolat zpátky. Ten šel, bručel, ale nedalo se nic dělat. Jak to udělal, kdož ví, faktem je, že nakonec skutečně přišel s hochem a tím se scéna uklidnila. „Už jsi byl dnes na mši svaté?“ ptal se dobrácky Don Bosco hoch. „Nebyl.“ „Tak pojď, nemusíš ministrovat, ale počkej, musím ti něco hezkého říct.“

Don Bosco asi neměl jiného úmyslu než chlapce přátelsky rozebrat, aby zmizel špatný dojem, který způsobil kostelník, ale nakonec se věci utvářely mnohem významněji. Po mši svaté se mezi ním a chlapcem rozvinul tento rozhovor: „Jak se jmenuješ?“ „Bartoloměj Garelli.“ „Odkud jsi?“ „Z Asti.“ „Co děláš?“ „Pracuji u zedníků.“ „Máš tatínka?“ „Ne, zemřel.“ „Maminku?“ „Také zemřela.“ „Kolik je ti let?“ „Šestnáct.“ „Umíš číst a psát?“ „Neumím.“ „Zpívat umíš?“ „Také ne.“ „A co pískat?“ Chlapci zazářily oči. „To umím.“ Bylo vyhráno. „A což u prvního svatého přijímání jsi už byl?“ „Ještě ne.“ „A u zpovědi?“ „To byl, ale když jsem byl ještě malý.“ „Modlíš se ráno a večer?“ „Nemodlím, já jsem modlitby zapomněl.“ „Nikdo by tě je znovu nenaučil?“ „Ne.“ „Pověz mi, chodíš v neděli do kostela?“ Hoch se trochu ušklíbl a přisvědčil. „Dobrá, a na katechismus?“ „Bojím se.“ „Proč?“ „Já jsem už velký, tam chodí jen malí kluci, já bych se mezi nimi styděl.“ „A kdybych já ti dělal katechismus, byl bys rád? Chodil bys ke mně?“ „To bych, prosím, rád.“ „Tak přijdeš ke mně do mého bytu?“ „Ale nebudou mě tam bít?“ „Neboj se, nikdo tě nebude bít. To bych si to s ním rozdal. Tak kdy přijdeš poprvé?“ „Kdy chcete?“ „Odpoledne?“ „Třeba.“ „Nebo raději hned?“ „Tak hned.“

Don Bosco cítil, že se ho zmocňuje dojetí. Byl svátek Panny Marie. Musí se k ní obrátit. A hned vyzval chlapce, aby se s ním pomodlil zbožně Zdrávas Maria. Oba se pomodlili, ale Don Bosco do toho Zdrávas vložil celé své srdce. Cítil, že je to hodina Boží. A hned začal hocha katechizovat. Naučil ho dělat kříž, slovo vedle slova, jeden tah ruky za druhým, až to hoch dobře uměl. Po půlhodině dalšího rozhovoru ho propustil, dal mu medailku Panny Marie a nechal si slíbit, že v neděli přijde zas.

„Nechoď sám,“ řekl na rozloučenou. „Máš-li nějaké kamarády, přiveď je s sebou. Jsi spokojen?“ „Jsem.“ A na znamení veliké spokojenosti uchopil Don Boskovu ruku a vřele mu ji políbil. V celé té rozmluvě Don Bosco prožil kus něčeho nevyhovitelného.

Onen Garelli se Donu Boskovi trvale vštípil do paměti a stal se jakoby symbolem jeho díla. Rozmluva s ním byla pro Dona Boska oficiálním zahájením jeho poslání mezi hochy celého světa. Nad vším se vznášela mateřská postava Matky Boží, té, která v devíti letech promluvila k malému Jeníkovi a předpověděla mu, k čemu je vyvolen.

Během týdne se stala podobná „ministrantská historie“ donu Cafassovi, ovšem bez bití, a potom ještě jednou. Světec oba hochy svěřil Donu Boskovi, a tak příští neděli viděla sakristie u svatého Františka milou scénu. Don Bosco měl první hodinu náboženství pro devět učňů. Garelli sám přivedl ještě šest kamarádů. Ač nebyl nijak zvlášť nadaný, v několika týdnech mohl jít k svatému přijímání a naučil se také ministrovat. K Donu Boskovi upřímně přilnul a chodil do Oratoře ještě po roce 1855, jak dosvědčoval kanovník Anfossi a jiní.

Nezůstalo při těchto devíti chlapcích. Brzy se k nim přidali další, takže zaplnili malý kůr, přilehlý k sakristii. To byla první Don Boskova Oratoř.

Jednou odpoledne o jedné z těch prvních nedělí procházel Don Bosco kostelem do sakristie, když tu uviděl na schůdkách kazatelny několik zednických učňů. Pospávali tam. On se jich ptal: „Co tady hoši spíte?“ „Ale, když mi nerozumíme ničemu, co ten kněz říká,“ odpověděli upřímně.

„Tak pojďte se mnou,“ řekl a pozval je, aby šli k němu. Hoši šli. Mezi nimi byl Karel Buzzetti, pozdější stavitel.

Tak týden od týdne rodina rostla a přibývalo hochů a rostlo i jejich náboženské uvědomění. Zpovídali se, chodili k přijímání, zvykali si chodit pravidelně na mši svatou. Když vycházeli z katechismu, zprvu si směli na náměstíčku

8 Ve škole svatého Cafassa

Zatímco Don Bosco myslel na své hochy a věnoval jim svůj volný čas, nezanedbával svou hlavní povinnost a pilně studoval. Již jsme se zmínili o kněžském Konviktu a o jeho zásluhách. Také jsme se všeobecně zmínili o jeho hlavních osobnostech. Zde uvedeme ještě něco ze životopisu svatého Josefa Cafassa, který napsal sám Don Bosco a do kterého uložil své vzpomínky na milovaného učitele:

Žáků zapsaných na přednášky v Konviktu bylo přes sto. Přicházeli tam denně z velkého Turína a z okolí mimo ty, kteří bydleli v Konviktu. Don Cafasso chodil do přednáškové síně naprosto přesně. Pomodlil se vždycky usebraně k Duchu svatému, rozhlédl se po posluchačích a hned přečetl stať z předepsaného Alasiova Kompendia, jeho otázku i odpověď. A hned předložil řadu případů ze života, tak aby téma bylo plně vyčerpáno. Vyzval dva nebo tři konviktory, aby přednesli své řešení. Sledoval jejich výklad, ptal se, opravoval, doplňoval, prostě vedl. Na konci vše shrnul a podal správné řešení, a to jasné, zdůvodněné, praktické. Měl úžasný dar, že hned pochopil každou otázku v celé její složitosti a dovedl ji zodpovědět s maximální jednoduchostí. Posluchači se nikdy nenudili, ano, přednášky chtěli mít co nejdelší. Neunavoval suchou teorií, ale promítal ji do života tak, jak je a ještě ji zpříjemňoval humornými příběhy, anekdotami a přitom se dovedl příjemně lidsky usmívat. Jen když se mluvilo o věcech šestého přikázání, nikdo ho nikdy neviděl usmívat se a žertovat. Tam byl vždy odměřený, stručný a dával najevo, že jsou to věci, o kterých svatý Pavel říká: „Ani o nich nemluvte.“ Zde dával vždycky přednost kladné řeči o opačné ctnosti a nerad rozebíral hříchy.

S naukou ustavičně spojoval výzvy k vzornému kněžskému životu a k apoštolátu. Vybízel mladé kněze, aby žili opravdu kněžsky, aby se chránili hříšných příležitostí a dbali na své posvěcení. Mají žít ne pro své pohodlí ani pro své příbuzné, ale pro duše a jejich spásu. Když jde o lásku k bližnímu, nemají říci ne.

Don Bosco vždycky visel na Cafassových rtech a plně s ním ve všem souhlasil. Jeho zjev ho prostě strhoval a pouтал. Od něho se naučil zpovídat krátce, okamžitě rozpoznat, v jakém stavu žije penitent, dát přesnou radu, rozuzlit slovem pochybnost a být opravdovým lékařem duší, lékařem, který své věci rozumí.

Don Cafasso nebyl nikdy pro strašení peklem a Božími tresty. Říkal, že je nutné mluvit pravdu a jasně říkat, že musíme zemřít, že nevíme ani kdy, ani jak zemřeme, že budeme souzeni a pak buď přijdeme do nebe nebo do pekla. Také ale říkal, že peklo je jenom pro ty, kdo chtějí hřešit a ne pro ty, kteří se rozhodli žít podle zákona Božího a dělají co mohou. Lásky má mít převahu nad strachem. Strach není náboženství, láska ano.

Současné s morálkou přednášel don Cafasso také kazatelské umění. I zde měl vyhraněné názory a účinnou praxi. Každý musel každých čtrnáct dní vypracovat určené téma.

před kostelem i zahrát. Teď už kostelník neměl nic proti Donu Boskovi a jeho chlapcům. Světec mu občas něco dal. Také s ním rozmlouval jako s přítelem a přesvědčil ho, že se tam dělá dobrá věc. Ten člověk nebyl v jádru zlý. Žil ještě v roce 1891, byl již velmi staříčkový a na Dona Boska rád vzpomínal.

Tři nebo čtyři je potom museli veřejně rozvést, to je kázání přednést. Ostatní práce si bral domů a každou přečetl a připsal k ní své poznámky. Nic neodbýval. Byl přesvědčen, že slovo Boží se nesmí šidit ani nahrazovat slovem čistě lidským. Podle něho nepřipravovat se na kázání je těžký hřích.

Zdůrazňoval, že kázání má být přizpůsobeno chápavosti posluchačů. Věty mají být jednoduché, bez těžko srozumitelných výrazů, pěkně uspořádané, nic hrubého. Kazatel má mít úctu ke svým posluchačům, neobtěžovat je nemístnou délkou, nemá s posluchači polemizovat nebo je jakkoli urážet. Kázání má být protkáno příklady z Písma svatého, z církevních dějin a kazatel má dát posluchačům jasně najevo, že i on je hříšný chudák, který se musí stejně polepšovat jako všichni lidé. Jen v jednom případě nechtěl, aby se kazatel projevoval jako hříšník, a to pokud se jednalo o šesté přikázání.

Cafasso nebyl pro oslavné řeči ani pro konference s bojovným charakterem. Uznával, že někdy je třeba v zájmu věřících utkat se i bojovně s tím nebo oním názorem, ale normálně má být kázání pozitivní. „Ne tolik filosofie,“ říkal, „jen málo slov na konci s -ismus, jako pozitivismus, materialismus, spiritismus, socialismus, a co ještě všechno. Mluvme o nebi, o Božích přikázáních, o modlitbě, o mariánské úctě, o svátostech, o pracovitosti, o tom, že se máme vyhýbat špatným kamarádům, příležitostem ke hříchu, o lásce k bližnímu a trpělivosti v souženích. Každé kázání je třeba zakončit odkazem na věčné zájmy nás všech.“

I s tím Don Bosco plně souhlasil a sám se tím po celý život řídil. Podle dona Cafassa je největším nebezpečím pro člověka chtít sloužit současně Bohu a světu. Říkal: „Ukažme, že křesťanský život je užitečný, že z něho plynou výhody pro život vezdejší i pro život věčný, pro čas i pro hodinu smrti. Mluvme o klidu srdce, o radosti z modlitby, o domácím míru, o tom, co činí svědomí klidným. Mluvme o nebi, hodně o něm mluvme, ať se srdce rozhoří touhou je dosáhnout!“ Taková byla vždy i řeč Don Boskova, jakoby Cafasso vi vypadla z oka.

I on si pilně opisoval „traktáty“ svého učitele a dával je opisovat. Ještě v roce 1880 je měl u sebe a konzultoval je. Don Boskův nástupce blahoslavený Michal Rua říkal, že Don Bosco stále studoval morální teologii.

Nejen studoval, ale uváděl ji do života sám na sobě. Žil z přesvědčení ctnostně. Usiloval o naprostou čistotu srdce. Traktáty o manželství a o šestém přikázání neměl rád. Konzultoval je z nutnosti a nebyl rád, když někdo přišel a chtěl s ním rozebírat sexuální věci. Co potřeboval vědět, to věděl, dovedl o těch věcech i věčně promluvit, ale vést zbytečné řeči, mu bylo proti mysli. Jeho zajímala krása ctnosti. Pro ni horoval.

Při studiu nezapomínal ani na církevní dějiny. Ty byly jeho koníčkem. Často se jim věnoval do noci a pilně četl v Bollandistech a jinde.

9 Mezi chlapci

Velká Boží díla se vyznačují tím, že vyrůstají pomalu a nenápadně a potom překvapí svojí velikostí a solidností. Tak tomu bylo i s dílem Dona Boska. Jeho Oratoř začala skromně jako Oratoř. Oratoř je slovo odvozené od orare – modlit se – a skutečně hlavní v ní je naučit mládež zbožnému životu. Zábavy a rozptýlení jsou zde pouhé prostředky.

Během první zimy pracoval Don Bosco na konsolidaci Oratoře. Zatím přijímal jen hochy velmi ohrožené, třeba ty, kteří vyšli z vězení. Hned si z nich vychovával pomocníky. Učil je předčítat, předzpěvovat, udržovat pořádek. Když byli pověřováni odpovědností, pozoroval, že chodí z osobního zájmu. Po Vánocích již měl pohromadě sboreček, čítající asi 20 hrdel s pěkným hlasem. Pro tuto svou scholu složil mariánskou píseň „Lodate Maria, o lingue fedeli – Tvé jméno, Maria, ať každý tvor chválí, ať jazyk v Tvé službě nikdy nezhálí“. Don Bosco složil slova i nápěv. Prvně vystoupil s písní na veřejnost o svátku Očišťování Panny Marie 2. února 1842. Na svátek Zvěstování 25. března již bylo zpěváků 30. Toho dne všichni chlapci přistoupili společně ke stolu Páně. To již chór se sakristií nestačil a bylo třeba se přemístit do větší místnosti při kostele. Pár týdnů potom bylo chlapců již 50.

Každou neděli a svátek měli hoši možnost jít ke zpovědi a k svatému přijímání. Jednou v neděli v měsíci byla společná zpověď a přijímání. Don Bosco se vždy vynasnažil jaksepatří připravit a nadchnout. Dr. Guala a don Cafasso vždy s ochotou zasedli do zpovědnice. Odpoledne bylo shromáždění, zazpívala se zbožná píseň, byl katechismus, potom byl vždycky nějaký pěkný příběh na způsob kázání a nakonec každý něco dostal. O předměty se losovalo.

Docházka nemohla být pravidelná. Zima hochy rozehnal. Lešení stála a zedníci šli domů čekat na jaro. S jarem se zase vraceli. Také se vraceli i Don Boskovi hoši. Mezi nimi byl také již zmíněný Karel Buzzetti, tehdy ještě učeň, později zednický mistr. Přivedl s sebou i mladšího bratra Josefa. Ten si tolik oblíbil Dona Boska, že zůstával přes zimu v Turíně a byl jedním z prvních Don Boskových stálých pomocníků.

Kde bral Don Bosco věci na rozdávání? Sám neměl peněz, ale don Guala a don Cafasso se starali, aby měl všeho dost. Oratoř byla i jejich radostí. Mnohý hoch dostal od nich oblečení, ano, zaplatili i stravování na určitou dobu. Don Cafasso nejednou zavedl po katechismu hochy do ústavní jídelny na svačtinu a potřebným rozdával košile, spodky, kalhoty, kabáty, dřeváky a co potřebovali. Don Bosco tehdy ještě moc penězům nerozuměl. Vyprávěl, že jednou dostal zlatý peníz na nákup textilií, ale myslel, že peníz má cenu 20 lir. Zatím měl cenu o třetinu větší a obchodník mu poctivě vrátil, takže mu ještě zbylo.

Ovšem Don Bosco byl Don Bosco. Nikdo z kněží, byť byli sebesvětější, neměl takové způsoby jako on. Hoši bez něho byli celí nesví, ale s ním bylo všechno ideální. A tak mu nezbývalo než se stále více ponořovat od tohoto díla a věnovat mu všechnen volný čas. Představení to uznávali a přáli mu to. Také ho uvolňovali, jak jen mohli. Měli radost, že mládež jde za ním a podporovali to.

Stalo se, že jednoho dne potkal Don Bosco u Městského paláce nějakého klučinu, který šel právě z nákupu. V jedné ruce nesl sklenici plnou octa a v druhé ruce olej. Jak

uviděl Dona Boska, začal křičet: „Sláva Donu Boskovi!“ Don Bosco zažertoval: „Že nedokážeš to, co já!“ – a zatleskal rukama. Klučina zapomněl, že něco nese, zatleskal, ale to již obě sklenice s řinkotem spadly na zem a klučina na ně hleděl vyděšenýma očima. „Tys tomu dal,“ řekl Don Bosco, zatímco nešťastník nabíral moldánky, že doma dostane od maminky výprask. Nezbývalo nic jiného, než vzít ho a jít do obchodu s ním a situaci zachránit. Dopadlo to tak, že paní obchodnice dala hochovi nové sklenice i s obsahem a milému velebníčkovi řekla: „Mám dostat 22 soldů, ale to už je zaplacené.“

Brzy se za ním táhli i studenti. Smíloval se nad některým a radil mu s úlohami a to bylo něco! Nedali mu pokoj teď ani ve všední den, ale on z toho měl radost. Studenti mu mohli výborně pomáhat již proto, že uměli číst a psát. Také je hned zapráhl do práce. Chtěl, aby mu pomáhali učit katechismus.

Prostřednictvím studentů se dostával do styku s různými rodinami a zde měl příležitost rozšířit svůj vliv i na ně. Stalo se, že se seznámil prostřednictvím jejich syna Emila s rodinou Vernianovou. Hned maminka, hned otec, hned zase syn nebo dcerky s matkou ho přišli ve čtvrtek navštívit do ústavní hovorny. Rodina měla osm dětí a všechny si Dona Boska zamilovaly a toužily po jeho slově. Jedno však našemu Boskovi vadilo. Děvčata se oblekala příliš módně a v létě chodila nevhodně oblečená. V té hovorně to trochu křičelo. Don Bosco nevěděl, jak jim to má říci a delší čas mlčel. Pak si ale dodal odvahy a při jedné návštěvě z ničeho nic řekl malé, asi desetileté holčičce: „Víš co? Nemohla bys mi říci, proč nemáš ráda svá ramena?“ „Ale já je mám ráda,“ řekla dívka. Jen maminka se zarazila a hned na omluvu řekla: „Já jí pořád říkám, aby se nefintila, ale ona ne a ne, stále se jen umývá a strojí, také se stříká voňavkou.“ „Ale, ale to mě mrzí. Já bych rád, abys po smrti šla do nebe. Myslíš, že tam přijdou parádnice? Víš, že takové obvykle skončí v pekle?“ „Ale já nic zlého nedělám,“ řekla dívka. „Nemohu si pomoci, tak aspoň do očistce přijdeš a nadlouho.“ „Ale to platí i pro mne,“ začala se rdít jedna větší. „Já mám nahý i krk.“ „Je mi líto i krk může skončit v plamenech.“ „Rozuměla jsem,“ řekla matka. „Upozornění platí i pro mne. Vynasnažíme se všichni polepšit se. Děkuji vám.“

Jak vidět, kněžská služba nutila našeho Dona Boska, aby neodmítal svou péči ani jiným kategoriím lidí, než jsou chlapci. Myslel i na spásu děvčat a chtěl, aby z nich vyrostly dobré křesťanské ženy, krásné navenek i uvnitř.

Z jeho slov je vidět, jak dovedl jemně skloubit kněžskou otevřenost s jemným taktem, aby vždy a všude stál na strážní Božích zájmů a zájmů duší. Nebál se říci jasné slovo i kněžím i řeholníkům. Tak se dostával v té době často do styku s jistým členem váženého řádu, který měl stále na pořadu jednoho Don Boskova přítele, který u nich žádal o přijetí. Byl sice připuštěn ke zkoušce, ale pak nebyl přijat do noviciátu. Podle dotyčného to byl úplný hlupák. Don Bosco byl několikrát zticha, ale když ten se stále vracel ke svému výroku, trochu se dohřál a řekl: „Poslyšte, zdá se vám, že vy jste byli zrovna moudří, když jste hned nepoznali, že je to hlupák a když jste ho pozvali ke zkoušce?“ To stačilo a víckrát se o tom nemluvilo. Don Bosco nesnášel, aby někdo nemilosrdně kritizoval bližního.

10 Věci vážné i nevážené

V minulém svazku jsme mnoho místa popřáli Donu Boskovi „kouzelníkovi“. A což nyní, když se stal knězem, byl snad bubákem? Rozhodně ne. Již jsme řekli, že si byl plně vědom posvátnosti stavu, kterému se zasvětil, ale přesto nepřestal být přítelem humoru a zdravé pohody. Ani ti svatí mužové, jakými byli Dr. Guala a don Cafasso nebyli bubáky.

V konviktě byl jistý D. C., člověk samá legrace a samý smích. Dělal veselé kousky druhým, ale nic si nedělal z toho, když si druzí dělali legraci z něho. Jednou si koupil od žida kaftan – dlouhý kabát. Začal ho nosit, ale brzy se mu každý smál. Uložil si ho ke svým věcem a již ho na sebe nevezal. Kolegové se však postarali, aby byl kaftan občas na místě, kam si šel sednout. D. C. ho tedy zavřel napřed do kufru, potom jej se vši tajností poslal příbuzným v Turíně. Ti sice nikomu o tom neměli říci, ale zavřete lidem ústa!

Přišel karneval, den kdy v Itálii platila zásada, že se dělá legrace od rána do večera. I v Konviktě bylo veselo a duší zábav byl právě veselý D. C. Tu přišel za Donem Boskem jistý Fava a řekl mu: „Musíme ho pořádně vypéci.“ Don Bosco přivolil a již to bylo zkombinováno. Za chvíli se rozneslo, že Bosco přičaruje do Konviktu pohřešovaný kaftan. D. C. zbystril pozornost, ale jen se zubil. Kaftan je dobře schovaný, jakpak by ho mohli dostat do rukou! Tu Don Bosco vzal kouzelnickou hůlku, všechno bylo hned kolem něho, i představení Konviktu, a všichni byli zvědaví, jak to dopadne.

Don Bosco začal hůlkou dělat čarodějné tahy, pronášel čarodějná slova, že kaftan je pryč už v Cařihradě, už je na cestě přes Řecko do Itálie, už je v Itálii, už směřuje k Turínu, už je v Konviktě... „Přineste sem stolec toho a toho,“ zavelel. A už přinesli stolec jednoho z konviktorů. „Otevřete ho!“ Otevřeli ho, ale byl prázdný. D. C. si již byl jistý svým vítězstvím. Don Bosco vzal klíček od stolu a svěřil jej Dr. Gualovi. „Ale musíte ho držet zdvižený a namířený na mne!“ Pan rektor to udělal. „Tak a nyní otevře stolec kolega D. C.!“ Klíček tedy dostal D. C. Pokusil se stolec otevřít, ale kdež, nešlo to. „Ale vždyť je to klíček od mého kufru!“ zvolal. A to se již zarazil. „Otevři tedy svůj kufr!“ na to Don Bosco. Co měl D. C. dělat? Šel, otevřel a... už se všechno válelo smíchem. V kufru ležel pěkně složený jeho kaftan! I svatý Cafasso se prohýbal smíchem a říkal: „Pojďme odtud pryč, to není možné, tady by člověk umřel smíchem!“

To byl tedy karneval, ale hned nato byla Popeleční středa a i v Konviktě zavládla svatopostní vážnost. Ostatně nyní měli všichni plné ruce práce při pastorační činnosti. Představení je cvičili v apoštolátě. Všude se na farách konala křesťanská cvičení, kostely byly plné kajcníků, hodně se zpovídalo. Tehdy to ještě bylo obecně uznávaným zvykem, že každý křesťan šel k Boží správe.

11 Na kázání se vždy připrav!

To bylo to, co don Cafasso svým žákům vždy kladl na srdce. Jednou však udělal výjimku z pravidla. Ptal se ho totiž pan farář Cinzano při jedné jeho návštěvě doma v Castelnovu, co soudí o kazatelském talentu Boskově. On na to, že na něm nevidí nic zvláštního. Pan farář, aby pryč ho tedy vyzkoušel a nechal ho kázat bez přípravy, že ho již kolikrát v Castelnovu a jinde takto zcela překvapil. Don Cafasso

Don Cafasso si usmyslel, že před svátkem Zvěstování bude po celý týden kázat vězňům, aby si i oni vykonali křesťanskou povinnost. Měl jich před sebou asi 45, těch nejvýtečnějších, a zdálo se mu, že jihnou. Opravdu jihli. Ale když je pak vyzval, aby se vyzpovídali, sedl na ně lidský ohled a nikdo nechtěl jít první. Zdálo se, že se všechno zhroutlí a nebude z toho nic. Co chudák Cafasso! Odejde poražen? Napadla ho spásná, ale podivná myšlenka. Přistoupil k jednomu, který měl dlouhý vous, vzal ho s úsměvem za ty vousy a řekl mu: „Tak půjdeme?“ Ale ten nechtěl: „Nepůjdu.“ „Proč ne?“ „Nejsem připraven.“ „Já vás připravím, dejte přece dobrý příklad!“ Ten člověk, kdyby se byl chtěl vysmeknout knězi, byl by to hravě udělal, ale nakonec si dal říci a přece šel. A stal se div! Vrátil se od zpovědnice jako vyměněný a dokonce plakal. Don Cafasso měl od Boha dar promlouvat k srdci a obracet je. Ten člověk potom sám začal posílat jednoho po druhém do zpovědnice a nakonec všichni odložili ze svědomí tíhu a smířili se s Pánem Bohem.

Toho dne zpovídání nebralo konce a stalo se, že stráž nedopatřením zavřela mříže v domnění, že je kněz již dávno pryč. Tak milý don Cafasso zůstal mezi vězni a co měl dělat? Byl ochoten zůstat s nimi do rána. Kolem půlnoci však podle předpisů chodila patrola a dělala prohlídku, jestli se neděje něco nemístného, jsou-li všechny zámky celé a každý na svém místě. Tehdy se přišlo i na milého kněze. Dostal vyhubováno, že pryč se to musí hlásit nahoru. On ale nedbal a řekl jim, že to je jejich chyba, že on bude hlásit nahoru, že zanedbali svoji povinnost a zamkli ho, aniž se přesvědčili, jestli je všechno v pořádku. To pomohlo a celý případ byl zlikvidován bez toho, že by byla nějaká aféra.

V Turíně tehdy byly čtyři věznice a ve všech platil řád zavedený předpisem Karla Alberta, že všude musí být v neděli pro vězně mše svatá s kázáním a také hodina náboženské výuky. Vězeňští kaplani byli povinni každou středu a čtvrtek navštívit vězně a v postní době mít pro vězně každý den katechismus. Don Cafasso do této akce zapojoval i konviktory a třikrát týdně je posílal do věznic katechizovat. Konviktní sluha šel vždycky s nimi a nesl balíček, a to objemný, ze kterého se potom vyklubaly balíčky tabáku, aby každý vězeň dostal. I Don Bosco tam musel, ačkoliv mu to nedělalo dobře. Cítil instinktivní odpor k tomuto prostředí, kde nebylo svobody a všechno se dělalo více méně z donucení. Nebylo mu zrovna dobře, když většina vězňů nedávala pozor. Někteří dělali nemístné poznámky, ptali se jen tak pro hec, jestliže dokonce někteří nebyli ke knězi drzí. Po několika dnech ale byl již klidný. Člověk si na všechno zvykne. Ostatně všude mezi vězni byli také nezletilí hoši a k těm ho srdce obzvláště táhlo. Každá taková návštěva ho jen posilovala v předsevzetí věnovat se cele mládeži a jednat s hochy docela jinak, než to dělali drsní vězeňští dozorcí.

přijal a protože bylo právě třeba poslat někoho kázat po devět dní do Domova lásky, pověřil tím našeho Dona Boska, ale řekl mu to až večer předtím. Don Bosco poslechl a šel.

Uprostřed těch devíti dní potkal Cinzano dona Cafassa a znovu se ho ptal: „Tak co, zkusil jste to?“ „Právě si ho jdu poslechnout,“ řekl on. „Ptal jsem se ho, má-li ještě dost látky, a říkal, že ano.“ Skutečně, Don Bosco vydržel kázat devět

dní a jeho učitel byl překvapen, jak si s tím skvěle poradil. Také mu potom řekl, že ho zkoušel a proč.

Epizodu vypravoval sám farář Cinzano. Don Bosco ale nezastával názor, že by se měl někdo spoléhat na to, že něco poví. Právě tehdy si umínil, že se již nedá zaskočít a začal si připravovat celé cykly kázání na nejrůznější témata. Tak se dochovala z té doby sbírka jeho kázání o posledních věcech člověka, vhodná pro duchovní cvičení. Data nám prozrazují přesný den, kdy kázání skládal:

„Úvod do duchovních cvičení – 2. dubna 1842. Smrtnelný hřích – 17. dubna. Smrt hříšníka – 1. července. Smrtí končí čas a začíná věčnost – 17. července. Boží milosrdenství – 20. července. Dvě korouhve – 23. července. Ustanovení Svátosti oltářní – 12. srpna. O častém svatém přijímání – 12. srpna.“

Z toho roku máme ještě jedno datované kázání. Měl je 9. června u Osiřelých dívek. Mluvil o Panně Marii. Bude dobré uvést část, aby se vidělo, jak prostě a něžně o Panně Marii mluvil: „Kdyby mi dnes bylo dáno vstoupit do nebe a stát před trůnem blahoslavené Panny a dívat se na její tvář, jak rád bych vám vylíčil tu její neposkvrněnou krásu, svatost a velikost, její dobrotu a důstojnost! Bohužel jsme zatím jen poutníci a ještě daleko od své Matky i od své vlasti... Ale máme víru, a tak o ní budeme mluvit...“ Na jeho rtech zněla tato slova vždy nějak zvláště a řeč zanechávala překrásný dojem, že se srdce zrovna zapalovalo láskou k Panně Marii.

Kdysi si Don Bosco umínil, že každý den bude o Panně Marii něco vypravovat, třeba o milostech, které ona vyprosila. Zůstával stále věrný slibu, a to tím víc, protože se v 19. století často mluvilo o mariánských zjeveních. Jeho mariánská zbožnost měla dávno před prohlášením příslušného článku víry za jisté, že Panna Maria byla počata v milosti posvěcující. Opatřoval si a rozdával lidem takzvané zázračné medailky Neposkvrněné Panny Marie. Na jedné straně byla vyobrazena Panna Maria stojící na zeměkouli s hadem pod nohama, ruce mírně odtažené od těla a z nich vycházely paprsky, symbol milostí a požehnání. Kolem napsal: „Maria, bez poskvrny hříchu počatá, oroduj za nás, kteří se k Tobě utíkáme.“ Na druhé straně bylo velké písmeno M, nad ním kříž a pod ním dvě srdce: Srdce Ježíšovo obtočené korunkou z trní a srdce Mariino, probodené mečem. Kolem dokola kruh z dvanácti hvězd.

„Zázračná medailka“ měla tento původ: Dne 18. července 1830 Kateřina Labouré, novicka sester svatého Vincence, spala ve velké ložnici novicek v klášteře v Paříži, když tu byla probuzena voláním: „Sestřičko Labouré, sestřičko Labouré!“ Probudila se, odtáhla trochu plátěnou celtu a viděla před sebou hošíka, který byl obklopen velikou září. Ten ji vyzval, aby s ním šla do kaple, že prý tam na ni čeká Panna Maria. Ujistil ji, že může klidně jít, že se nikdo neprobudí.

12 Konec školního roku

Počítáme-li, že Don Bosco strávil v semináři v Chieri 5 let, toto byl vlastně již šestý rok ve škole, věnovaný studiu filosofie a teologie. Ale nelitoval času. Věděl, že čím víc bude znát, tím více bude moci dávat. Ostatně byl již jednou nohou v pastorači a bylo pro něj jen ziskem, mohl-li ty první kroky dělat pod soustavným dohledem zkušených učitelů.

Zatím se jeho duše dotýkaly další události. Tak 30. dubna skončil v Chieri svatý Benedikt Cottolengo, duše mimořádná. Cottolengo na poli katolické charity vykonal divy a hluboce se zapsal do srdcí Turíčanů. Vypravuje se, že nějaký

Šla tedy v jeho září chodbou, před ní se sama rozsvěcovala světla po chodbách. Hošík dotekem prstů otevřel zamčené dveře kaple, uvedl ji k oltáři a tam ona čekala, až přesně o půlnoci vešla oslnivě bílá Paní, posadila se po levé straně oltáře a vyzvala ji, aby se přiblížila. Labouré klekla u jejích nohou, položila jí důvěrně ruce na klín a Paní jí předpověděla, co všechno potká svět a církev v nejbližší době. Předpověděla jí události až do roku 1871. Poručila jí kleknout před svatostánek a tam odtud čerpat sílu. Také jí dala posláni dosáhnout od církevní autority schválení a šíření medailky, jejichž tvar a podobu jí ukáže v příštím vidění. Potom zmizela a nechala hošíka, aby ji doprovodil zase na její místo v ložnici. Předpovědi se uskutečňovaly jedna za druhou a také medailka se rozšířila v miliónech kopií mezi věřícími. Svatý otec dal ke všemu schválení, a tak zde bylo něco, co bylo jako by předehrou k lurdským zjevením.

V roce 1842 proběhl katolickým světem další rozruch. Začalo se psát o dalším takovém zjevení. Don Bosco o tom píše ve svých „Církevních dějinách“. Bohatý Žid Alfons Ratisbona ze Štrasburku hluboce nenáviděl katolickou víru proto, že se jeho bratr stal katolíkem. Přišel do Říma a tam se seznámil s rodinou barona Bussiera, který byl dříve protestantem, ale konvertoval ke katolické víře. Bussieres s ním vedl diskuse, ale Ratisbona se všemu jen vysmíval. Nakonec ho Bussieres prosil, aby přijal na krk „Zázračnou medailku“. Žid svolil jen proto, aby mu udělal radost. Druhý den šli spolu ulicemi Říma. Bussieres potřeboval na chvíli zajít do blízkého kláštera a tu Ratisbona ve zvědavosti vstoupil do jednoho kostela. Tam ho za chvíli našel Bussieres na kolenu v slzách. Prohlašoval, že viděl Pannu Marii, takovou, jak je na medailce. Nemluvila s ním, ale povolala ho k sobě a on nemohl vzdorovat. Z jejích rukou vycházely paprsky milostí a jednou z nich bylo jeho okamžité obrácení. Také pocítil, že mu bylo vlito dokonalé poznání křesťanské víry. Do čtrnácti dnů byl pokřtěn. Bylo to 31. ledna 1842. Stal se knězem, založil kongregaci Sionských paní, žil a zemřel v pověsti svatosti.

Don Bosco vypravoval svým oratoriánům o těchto podivuhodných věcech a sám jim plně věřil. Měl proč, vždyť sám měl zkušenosti s Pannou Marií!

Ještě jedna náboženská událost poznamenala rok 1842. 21. dubna, u příležitosti svatby korunního prince Viktora Emanuela s rakouskou arcivévodkyní Marií Adelaidou, byla z lože Paláce Madamma v Turíně ukázána lidu vzácná relikvie – turínské plátno, v němž bylo položeno Kristovo tělo po snětí s kříže a uloženo do hrobu. Otisky ran na plátně udělaly na obrovské množství věřících hluboký dojem. I Don Bosco tam byl se svými oratoriány, ještě mladý, plný nadšení. Jistě jim neopomenul zážitek jak se patří komentovat.

rok před smrtí byl v královském paláci u Karla Alberta. Stáli spolu na otevřeném balkóně a dívali se na město, když tu král řekl: „Otče, co bude s vaším ‚Malým domem‘ až odejdete na věčnost?“ „Co by bylo? Nevěříte, Veličenstvo, na Boží Prozřetelnost? Podívejte se tam dolů na tu stráž u brány. Přijde určitá hodina a přijde nová stráž. Předá tomu prvnímu heslo, ten srazí paty, odpochoduje a život jde dál. Tak to bude i se mnou. Odejdu a po mně nastoupí ten, kterého Pán pošle.“ Po svatém Cottolengovi nastoupil kanovník

Anglesio a dílo šlo dál. Malý dům Boží prozřetelnosti se rozšířil až k řece Doře.

Ještě jiný smutek zastihl koncem roku našeho Dona Boska. V květnu zemřel v Turíně jako novic oblátů Panny Marie jeho spolubohoslovec Josef Burzio, klerik zbožný jako málokdo. Pohřbili ho v kostele Panny Marie Těšitelky vedle jiných jeho spolubratřích.

A již zde byl konec školního roku. Podle pravidel Konviktu se končil duchovními cvičeními u svatého Ignáce nad Lancem. Toto místo bude hrát v životě Dona Boska důležitou úlohu, a proto si povíme něco z jeho historie.

Na jih od Lanzo Torinese, do výšky 910 m nad mořem se jako předhůří Alp pne vrch Bastia. Je to samý kámen a jen sem tam nějaký kaštan nebo jiný vytrvalý strom. V 16. století se tam prý zjevil svatý Ignác z Loyoly a tamní lid mu postavil kapli k jeho cti. Později tam jeho duchovní synové jezuité postavili kostel s přílehlou budovou a asi šestnácti světnicemi. Po zrušení jezuitského řádu byl kostel, s tím co

13 Druhý rok v Konviktu

Začátek nového školního roku, který začínal po Všech svatých, byl ve znamení papežských odpustků. Především papež udělil plnomocné odpustky pro žáky Konviktu, a to o svátcích svatých patronů Konviktu a o svátku svatého Alfonse. Dále to byly odpustky na způsob milostivého léta, které bylo možné získat ve dnech 27. listopadu až 11. prosince a jejich účelem bylo modlit se za katolické Španělsko, kde se proti katolické vládě dona Carlose prosadila liberální, církvi nepřátelská vláda královny Marie Isabely. Pro církev to byl šok. Vždyť nová vláda zrušila hned všechny řehole, zubožila kněze, dala zavřít několik biskupů a jiné vyhnala ze země. Zrušila papežskou nunciaturu a hrozila odtržením země od církve. Všude se mluvilo o tom, že ve Španělsku vypuklo pronásledování. Někteří biskupové utekli do Piemontu a také král don Carlos tam našel politický azyl.

V té době dostal Don Bosco dopis od pana arcibiskupa Fransonih, ve kterém mu arcipastýř píše, že dostal žádost od cinzanského faráře, aby Don Bosco mohl u nich v ty dny kázat. Rád mu to dovoľoval, ale jako podmínku si kladl, aby se napřed podrobil zpovědnické zkoušce u Dr. Gualy a dona Cafassa. Tato zkouška se normálně dělala až na konci druhého ročníku, takže šlo o výjimku. Zkoušce se samozřejmě podrobil a také ji udělal, ale s tím, že se na konci ročníku podrobí ještě jedné, aby dosáhl definitivního schválení. Tak se stalo, že Don Bosco kázal celý týden odpustky u strýce zemřelého přítele Comolla.

Don Bosco pevně věřil v účinnost svatých odpustků a vždycky a všude je doporučoval. Káral ty, kdo přeháněli obtíže spojené s jejich získáním. Jestliže Pán Ježíš svěřil církvi moc klíčů, říkal, proč bychom si měli myslet, že plnomocné odpustky nelze získat!

Když se vrátil do Turína, měl pro své hochy něco navíc. Mohl je už sám zpovídat. A nejen hochy, nýbrž i dospělé. Chtěl v tom být horlivý, jak o tom svědčí předsevzetí, které si učinil na konci občanského roku 1842: „Budou-li požádán, abych někoho vyzpovídal, hned přeruším všechno, třeba i modlitbu breviáře nebo poděkování po mši svaté, jen abych vyhověl.“

Abý přitáhl do Oratoře co nejvíce chlapců, pěstoval s nimi nyní hodně muziky. Uměl slušně hrát na varhany i na

k němu patřilo, opuštěn. Roku 1804 se ho ujal Dr. Guala. Opravil jej a přeměnil v diecézní exerciční dům. Byl jmenován jeho rektorem a potom se tam každoročně konala duchovní cvičení; jedno pro kněze, druhé pro laiky a třetí pro Zbožné dílo svatého Pavla, který objekt udržovalo finančně.

Don Cafasso koncem roku udělal mezi konviktory nábor, aby si tam udělali exercicie. Sám nikdy nechyběl a nyní samozřejmě nesměl chybět ani náš Don Bosco. Od té doby tam byl každoročně pravidelným hostem a nejednou i kázal duchovní cvičení. Zatím jen poslouchal. Kázali Dr. Guala a jezuita Menini. Zachovaly se i poznámky, které si Don Bosco o těchto duchovních cvičeních pořídil. Ovšem pro něj byl největším kázáním don Cafasso, který byl také pouhým posluchačem, ale choval se jako opravdový světec.

Po duchovních cvičeních světec poslal Dona Boska do rodného prostředí. Představení Konviktu se sami uvolili vést Oratoř za něj. Don Bosco poslechl a jel. Můžeme si však myslet, že ani doma nezahálel.

piáno, také si prostudoval nauku o harmonii a tak se dal do skládání písní pro hochy. Před Vánocemi pro ně složil přímo v kostele svatého Františka pěknou píseň ke cti Jezulátka. Italsky začínala: „Ah, si canti in suon di giubilo!“ Český překlad by byl asi tento: „Zahrej, zazpívej hlučně a vesele, zahrej, zazpívej, každický duch, neb se narodil něžný a milostný, dávno žádaný Spasitel Bůh. Na nebi hvězdy se oděly v krásu, září svou tajemnou zvěstují spásu, temnoty prchají, jasný se kraj. Zástupy andělů nadšeně pěj, ozvěnou radosti světy se chvějí, země se na chvíli změnila v ráj. Mír a pokoj ať sestoupí na zemi, mír a pokoj ať vrátí se zas! Jezulátko přijď mezi nás, dopřej nám mír a klidný čas!“ Základní hudební věta později posloužila mistru Pagellovi za ústřední melodii mše, kterou složil k Don Boskovu svatořečení.

Píseň se cvičila pod širým nebem a árie se vtiskla chlapcům do paměti tak, že ji dovedli reprodukovat ještě v roce 1886, takže mohl být pořízen notový záznam. Text písně se uchoval přímo v originále.

Na stejnou melodii se potom po dvacet let zpívalo „Chvalte ústa vznešeného“ a melodie nesčíslněkrát zazněla v různých kostelích, při vycházkách nebo při jiných příležitostech. Chlapci se tímto způsobem vmlouvali do srdce lidí a získávali si jejich sympatie.

Don Bosco také složil melodii na slova „Pochváleno buď jméno Ježíš i jméno Maria, jméno vtěleného slova Božího“. Nezůstalo přitom. Zkomponoval také „Sláva na výsostech Bohu“, „Velebí má duše Pána“ a loretánskou litanii. Nebyl sám. K němu se v této věci přidal, tehdy ještě mladý bohoslovec Alois Nassi, pozdější znamenitý turínský kazatel a kanovník u Božího Těla. Uvolil se, že bude doprovázet Don Boskovu scholu na varhany. To byly skromné začátky později tak slavných salesiánských sborů.

Některé zpěvy, u Dona Boska zdomácnělé, neměly ani jeho slova ani jeho nápěv, některé měly dokonce zvláštní původ. Tak například Don Bosco jednou slyšel zpívat několik dělníků nějakou písničku s pochodovou melodií, která se mu moc líbila a kterou si zapamatoval. Umínil si, že ji dostane mezi hochy, ovšem s krásnými slovy. I požádal slavného spisovatele Silvia Pellika, který pro Itálii trpěl v rakouském žaláři v Brně na Špilberku a nyní chodil k donu Gualovi ke zpovědi, aby na melodii složil pro hochy nějaká

slova o Andělu strážném. Tak vznikla oblíbená a brzy i zlidovělá píseň „Angioletto del mio Dio – Andělíčku mého Pána“. Jinde zase šel po milánském náměstí a potkal skupinu mladíků, kteří s doprovodem kytary a houslí zpívali velmi líbivou písničku, asi jejich skladbu. Rychle vytáhl tužku a v průjezdu paláce prefektury si to zachytil na papír. Potom hledal vhodnou báseň se stejným metrem jako byla melodie. Tak vznikla v Itálii velmi oblíbená „Noi siamo figli di Maria – My jsme mariánské děti.“

14 Oratoř roste

Don Boskova šikovnost brzy dokázala, že počet oratoriánů hodně vzrostl, ale zároveň vyvstal problém, kam s nimi. Zatím si mohli hrát na náměstíčku před kostelem, ovšem byl tím rušen kostel. Protože bylo v Konviktu hodně mladých kněží, bylo v kostele hodně mší a lidé tam byli přitahováni. Jenže křik před kostelem rušil bohoslužby. K tomu byly přilehlé ulice úzké. Byl to střed města. Bydlelo tam hodně panských rodin. Policajti začínali být nervózní, protože dostávali od lidí vynadáno, kdeže je městský pořádek! Don Bosco musel vždy po bohoslužbách nebo po katechismu rozhánět chlapce nebo je rozdělovat do skupin podle toho, kdo kde bydlel a snažit se, aby byli co nejdříve pryč. Trpěl ale, že nemůže hochům poskytnout také potřebnou hru. Cítil, jaké přitažlivosti je tím zbavován.

Snažil se to nahradit tím, že vodil hochy často na vycházky za město, kde se mohli vydovářet podle libosti, ale vždycky to nešlo. Nakonec don Guala uznal, že se něco musí udělat, a tak dal dovolení, aby v určitých hodinách měli hoši k dispozici dvůr Konviktu. Ale ani místnost za sakristií již nestačila pro katechismus, vždyť hochů bylo již na osmdesát. Dovolil tedy, aby se pro ten účel obsadila také sakristie. Tak se vytvořila dvě, někdy i tři oddělení katechismu a Dr. Guala musel dovolit, aby Donu Boskovi pomáhali katechizovat i někteří konviktoři.

Akce měla velmi dobré výsledky. Don Bosco píše sám ve svých Vzpomínkách: „V krátkém čase mě obklopovalo hodně chlapců. Všichni mě měli rádi a poslouchali mě,

15 Skončil druhý rok konviktu

Jak bylo stanoveno, Don Bosco se podrobil ještě jednou zповědnické zkoušce a dostal s datem 10. června 1843 zповědnický dekret. Současně ho don Cafasso vybidl, aby s ním šel na pár dní do Rivalby, kde měl Konvikt dům pro letní pobyt. Don Cafasso se tam nechodil rekreovat, ale v klidu psát skripta, kázání, atd. Jednom k večeru vycházel na hodinku ven, aby se prošel lesem a nadýchal se čerstvého vzduchu. Přitom se tam pokaždé zastavil v kapličce svatého Jana. Náš Don Bosco mu rád dělal společnost. Také tento rok byli spolu u svatého Ignáce na duchovních cvičeních. Byly to exercicie pro laiky a Don Bosco se tam věnoval především zповědnání. Uměl to a brzy byl vyhledáván. Potom tam celé roky až od roku 1875 chodíval a byl k dispozici. Lze říci, že se tam stal pravidelným zповědníkem.

Toho roku 1843 tam přibyla novinka. Dr. Guala dal postavit silnici, zaříznutou do boku hory na východní straně, která měřila sedm a půl kilometru. Stálo ho to sto tisíc lir, ale nelitoval peněz, vždyť šlo o bohumilý skutek a o blaho duší, potřebných duchovního občerstvení.

Don Boskovi chlapci zpívali rádi a kdekoliv. Jednou byli s Donem Boskem u Panny Marie sloupské (Madonna del Pilone) a potom s ním jeli na třech bárkách po řece Pádu domů. Uprostřed řeky je napadlo začít zpívat hezkou mariánskou. Jejich zpěv na lodkách v řece měl úžasnou ozvěnu. Někde na blízku byli trubači. Ti hned vytáhli trubky, přidali se a byl z toho celý koncert. Lidé vycházeli z domů, děti se sbíhaly a když hoši přistávali u břehu, byla z toho sešlost asi tisícovky lidí. To byl jeden z prvních triumfů Don Boskových zpěváků.

dávali pozor na moje napomenutí, všichni pracovali a já jsem mohl víceméně jejich dobré chování zaručit. Sledoval jsem jejich život. Toho jsem vrátil rodině, od které utekl, toho jsem strhl z cesty tuláka a umístil ho u dobrého mistra, jiného, který vyšel z vězení, jsem mohl brzy vidět jako vzorného hochy a opět jiného, který byl dříve analfabetem ve věcech víry, jsem naučil víru znát.

Jeho srdce však nebylo spokojené. Chyběl mu kostel, kde byl mohl shromažďovat své hochy. Dále mu chyběl prostor na hraní, místnost pro školu, nějaké podloubí, kam by se utekli před nepohodou. Také ho mrzelo, že některý nižší představený mu nepřál a nerad viděl takové novoty. Oratoř byla v Konviktu jen trpěna. Co dělat? Studium žádalo klid, funkce kostela také. To všechno zase nesedělo chlapcům zvyklým povykovat. Don Bosco o tom mluvil s donem Gualou a ten, protože měl široké srdce a uvědomoval si, jaké dobro se koná, ho chlácholil, aby si z řeči nic nedělal.

A nejen to. Dr. Guala mu chtěl svou náklonnost dokázat ještě zvláštním skutkem. Do oratoře chodili hlavně zedníci učni. Zedníci měli svou nebeskou patronku ve svaté Anně a tak na její svátek 26. července pozval Dr. Guala Don Boskovi chlapce v počtu asi jednoho sta do konviktního přednáškového sálu na pohoštění. Podávala se káva, mléko, čokoláda, chléb, cukroví a podobné dobré věci. Každý dostal, kolik chtěl. Stálo to peníze, ale svatý kněz nelitoval. Od té doby počet hochů ještě více stoupl. Vždyť kdo by nezatožil po něčem dobrém, zvláště když se to dává zadarmo?

Letní měsíce strávil Don Bosco v Turíně u svých oratoriánů. Před svátkem Panny Marie Růžencové v říjnu se neopomenul vydat domů do Becchi. To už bude jeho každoroční zvyk, zvláště až tam dá postavit kapličku ke cti Růžencové Panny Marie.

Zatím se daly jiné věci, kterým různí lidé různě rozuměli podle toho, jak do toho viděli. Král Karel Albert nepřestával udržovat styky s liberální stranou, která měla svůj program a houževnatě pracovala na jeho uskutečňování. Právě v poslední době Massimo d'Azeglio tiskl své romány plné lásky k vlasti a Balbo, jinak věřící katolík, ale plný iluzí, uveřejnil svou knihu Naděje Itálie. Ochráncem Ligy měl být piemontský král Albert. Tato kniha velmi podpořila záměry abbého Vincence Giobertiho, vyjádřené v knize Občanský a mravní primát Itálii. Myšlenky těchto tří piemontánů pronikaly do celé Itálie. Nejvíce ovšem byl čten Gioberti.

Je třeba uznat, že jeho dílo bylo podmanivé. Dovedl skvěle spojovat myšlenku na osvobození a sjednocení Itálie s poklonami papežství a náboženství vůbec, aniž prozradil,

jaké jsou poslední cíle dalekosáhlého procesu, který zahajoval. Jen málokdo věděl, že je oddaným přítelem Mazziniho a ten, že má docela jinou koncepci konečného uspořádání italských poměrů. Dnes zveřejněné dopisy tohoto pravého vůdce italské revoluce, žijícího v zahraničí, nenechávají nikoho na pochybách, že okuřování papeže a církve mělo být jen prostředkem k jejich konečné likvidaci.

Když se Don Bosco vrátil do Castelnua, zahlédl knihu „Prvenství“ na stole svého faráře, který ji právě četl a byl unesen jejími myšlenkami. Farář znal Giobertiho osobně, a to z doby, kdy tento navštěvoval turínskou univerzitu a shromažďoval kolem sebe nadšené studenty a bohoslovce a vštěpoval jim republikánské ideály a ideály svobodné filosofie. Řada mladých kněží pro něj zahořela vřelým nadšením. Gioberti tehdy žil jako dvorní kněz z penze, kterou poskytoval král Karel Albert. Cinzano nevěděl, že tento kněz již v roce 1834 v dopise Demofilovi, uveřejněném v Mazziniho „Mladé Itálii“, nazval katolické náboženství náboženstvím otrockým a barbarským.

Když tedy Don Bosco uviděl onu knihu na farářově stole, neodpustil si, aby se na něj nepodíval svým zvláštním pohledem, který byl směsí soustrasti a ironie. Cinzano se cítil dotčen. Don Bosco mohl klidně připomenout Giobertiho minulost. Byl přece v roce 1834 po uvěznění poslán do vyhnanství a v Bruselu vyučoval filosofii na protestantském institutu. Mši svatou nesloužil, breviář se nemodlil, nechodil k svátostem, vedl světský život. To samotné mohlo aspoň varovat. Don Bosco nechtěl však svému dobrodinci

16 Třetí rok v konviktu

Dr. Guala dovolil Donu Boskovi, aby zůstal v Konviktě ještě třetí rok. Byla to velká milost, která se udělovala jen těm nejzbožnějším a nejpilnějším studentům. Nejen to. Don Bosco byl jmenován korepeditorem nastupujícím studentům, kteří potřebovali zvláštní péči, takže byl jaksepatří vytížen. Ale i tak jeho srdce tíhlo především k jeho oratoriánům, kde se cítil být první osobou a k tomu odpovědnou za jejich spásu.

V Oratoři byla na prvním místě výuka katechismu. Zde si Don Bosco dobře uvědomoval, že znát nazpaměť odpovědi na otázky je málo nebo nic, nýbrž že je třeba Božím pravdám porozumět, přijmout je a podle nich zařadit svůj život. Jeho hodiny náboženství byly poutavým vysvětlováním plným příběhů vzatých z Písma svatého, klidným rozvažováním o sdělených pravdách, přizpůsobených chápavosti chlapců bez jakéhokoliv vzdělání. A všechno směřovalo k jejich životu. Mladý kněz pochopil, že náboženství musí vyústit ve svátostnou praxi, která dá životu pravý směr.

Zpověď a přijímání, to byla jeho nejoblíbenější témata. Jim věnoval mnoho času a stále se k nim vracel: bylo zde pořád něco nového, co se muselo přidat a co hoši potřebovali vědět. To již Dona Boska neopustí a patří to k největším tajemstvím jeho pedagogických schopností a úspěchů. Bude to vždy hlásat slovem i příkladem. Snad neuškodí již sem zařadit, co později napíše v životopise Michala Magoneho, hochy své oratoře, zemřelého v pověsti svatosti:

„Především vám radím, abyste žili a snažili se pokud možno nedělat žádné hříchy. Kdyby se to však přece stalo, nenechejte se navést od ďábla, abyste to zamlčeli ve svaté zpovědi. Zpovědník má od Boha moc odpustit vám všechny

protiředit. Jen vzal knihu, otevřel ji, četl a sem tam prone-sl nahlas některé věty a komentoval je. Cinzano si nechtěl dát říci a všechno si vysvětloval v dobrém smyslu a jen opako-val: „D. Bosc! D. Bosc!, ti ,t ses un sant baloss! – Bosco, Bosco, ty jsi přece svatý paličák!“

To však jinak nenarušilo jejich přátelské vztahy. Ano, v mnoha věcech se farář dokonce dával vést mladým kněžem. Tak tento vypravoval, že pan farář měl jeden čas stále v kázáních na programu „zbožné báby“ a každou chvíli některou veřejně setřel. Zvláště mu šly na nervy některé nekonečné zpovědi, které považoval za zbytečné ztracení času. Ani nezpovozoval, že si tím odradil i jiné potřebné kající kněží, kteří pak neměli odvahu za ním přijít. Bosco mu radil, aby přestal z kazatelny napadat dotyčné a raději vybízel všechny ke zpovědi. S lidmi je třeba mít trpělivost! Farář si dal říci a od té doby se rozbourěná hladina farnosti začal uklidňovat a začínala naopak stoupat návštěvnost u stolu Páně.

To už byla škola dona Cafassa, škola, ve které se neučilo, že kněz je ve farnosti pánem a všichni musí nutně chodit k němu ke zpovědi a on jim tam může třeba vynadat. Kněz musí být služebníkem svých oveček a musí jim přát svobodu. Chtějí chodit ke zpovědi k němu? Tím lépe! Nechtějí? Ať si jdou k tomu, kdo jim lépe rozumí a může je lépe vést! Takové „zbožné báby“, jak jim farář říkal, nejsou v jádru zlé. Mají své mouchy a moc záleží na tom, zda je dovede duchovní pastýř použít k dobrému, nebo si z nich nadělá nepřátele, kteří mu rozvrátí farnost.

druhy hříchů a jakýkoliv jejich počet. Čím větší budou hříchy, které vám bude moci odpustit, tím větší bude mít radost nad Božím milosrdenstvím, které mu dalo moc smazat je. Pamatuje si, že zpovědník je váš otec, který vám chce prokázat jen dobro a odvrátit vás od zlého. Nebojte se, že u něho ztratíte úctu, když se přiznáte k velkým proviněním, nebo, že z toho něco prozradí. Zpovědník nesmí za žádnou cenu nic říci, i kdyby ho to mělo stát život. Mohu vás ujistit, že čím k němu budete upřímnější, tím si vás bude více vážit a bude vám dávat dobré rady. Přiznám se vám, že se mi při psaní třese ruka, když si pomyslím, kolik křesťanů jde do záhuby jen proto, že se styděli vyznat určité viny ve zpovědi. Kdyby z vás někdo musel při zpytování svědomí přiznat, že někdy v životě něco dobrovolně ve zpovědi zamlčel, tomu radím: Příteli, pro lásku a Krev Ježíše Krista prolitou pro tebe a pro tvou spásu tě prosím, vyznej se ze všeho při první příležitosti, jako bys už už měl zemřít. Kdybys nevěděl, jak začít, řekni, že něco máš a nevíš jak to říci, zpovědník ti pomůže.

Chodte často za svým zpovědníkem, modlete se za něj a řiďte se jeho radami. Když se ujistíte, že některý zpovědník vyhovuje vašim potřebám a vaší duši, neměňte ho bez potřeby. Dokud nebudete mít svého zpovědníka, bude vám scházet přítel vaší duše. Také spoléhejte na to, že se váš zpovědník za vás modlí a pamatuje na vás při mši svaté. I vy se za něho modlete!

Můžete klidně změnit zpovědníka, když se ten váš přestěhuje nebo je těžké ho najít nebo když onemocní, nebo o slavnostech, když je moc lidí u zpovědi. Zrovna tak, když byste si opravdu netroufali svému řádnému zpovědníkovi něco říci, raději jděte k jinému, než abyste to zamlčeli.

Dostanou-li se tyto moje řádky do rukou někomu, kdo sám může zpovídat mládež, tomu si dovoluji se vši uctivostí doporučit toto:

Přijímejte s laskavou pozorností každého kajčnicka, zvláště chlapce. Pomozte jim vyložit, co mají na svědomí a doporučujte, ať přijdou zase a často. To je nejlepší prostředek, jak je držet daleko od hříchu. Udělejte všechno, aby vaše rady také praktikovali. Můžete je napomenout, ale nikdy kárat. Kdybyste je kárali, podruhé by nepřišli nebo by dotyčný hřích neřekli.

Když jste si získali jejich důvěru, zeptejte se, zdali v minulosti bylo všechno v pořádku, co se týče zpovědi. Skoro všichni vážní pisatelé z oboru morálky se shodují v tom, že většinou první zpovědi děti jsou neplatné, protože buď nebyly poučeny nebo všechno neřekly. Mějte děti, zvláště asi od sedmi do devíti až dvanácti let, k tomu, aby si dobře zpytovaly svědomí. V tom věku již mají poznání, že určité věci jsou vážné a také se již dovedou vyjádřit. Zpovědník má být velmi diskrétní a opatrný, ale ať neopomene položit sem tam nějakou otázku, která se týká věcí kolem ctnosti svaté čistoty.

Rád bych řekl ještě mnoho jiného na toto téma, ale sám jsem jenom ubohý žák a nechci ze sebe dělat učitele. Řekl jsem, co se mi zdálo potřebné říci k prospěchu mladých duší, jimž jsem zasvětil svůj život na celý čas, co budu živ.“

17 Při kněžské práci

Co Don Bosco radil hochům a svým kajčnickům, to sám dělal. Nesmírné dobro, které vykonal kázáním o Božím milosrdenství a udělováním svátostí smíření, lze vysvětlit jen jeho hlubokou vírou a důvěrou v Boha, našeho posledního cíle. V důvěře v zásluhy Ježíše Krista nikdy nepochyboval o vlastní spáse a vůbec si to nepokládal za opovážlivost. Monsignor Cagliero, pozdější první kardinál salesiánů, napsal: Třicet roků jsem prožil po jeho boku a nikdy jsem neuslyšel ani jedno slovíčko nebo jen povzdech nebo pochybnost, nikdy jsem ho neviděl ani trochu ustaraného ohledně vlastní spásy a Boží dobroty k němu. Nikdy jsem ho neviděl zneklidněného ve svědomí. O nebi mluvil s takovou samozřejmostí, chutí a nadšením, že zapaloval každého, kdo se s ním stýkal. Naděje na nebeskou radost ho zbavovala každého strachu ze smrti. Mluvil o nebi jako mluví syn o otcovském domě. Ani tak netoužil po odměně jako spíše po nebeském Otci. Říkal si se svatým Pavlem: „Jsme Boží děti a dědici, jestliže dědici, pak také spoludědici Krista.“ Dr. Ascanio Savio k tomu dodává: „Kdyby se byl někdo Dona Boska znenadáni zeptal, kam jde, jistě by byl odpověděl, že do nebe.“

Tuto důvěru nechoval jen o sobě, ale také o všech lidech a zvláště o svých hoších. Snažil se ji všude probouzet. Často opakoval: „To bude krása, až budeme v nebi! Jenom buďte hodní a nebojte se! Či si myslíte, že Pán Bůh stvořil nebe, aby zůstalo prázdné? Ovšem nezapomeňte na to, že to stojí námahu. Ano, ano, spasíme se s Boží milostí a s jeho pomocí, která nám nebude nikdy scházet, ale musíme mít dobrou vůli. Bůh chce, aby se všichni lidé spasili! Rozumíte dobře? Chce! Když chce, tak chce! A všechny! Všechny chce spasit! Jen nesmíme selhat. Hodně se na ten úmysl modleme. Taková modlitba je velmi účinná a dosahuje cíle. Neomylně. To je článek víry.“ Hoši se při takových slovech vždycky cítili silně povzbuzeni, aby byli hodní a ctnostní, jen aby si vydobyli nebe.

V jednom „promemoria“ psaném pro jeho salesiány roku 1845 se vyjadřuje takto: „Když jsme požádáni o svatou zpověď, vždycky se tvaříme radostně a nikdy nedávejme najevo hrubost nebo netrpělivost. Děti je třeba přijímat hezky a mile. Nikdy jim nesmíme nadávat nebo jim dávat najevo podiv nad jejich nevědomostí. Kdyby se někdo opravdu potřeboval poučit, ať se to učiní na místě a v dobu k tomu vhodnou, ale vždycky stranou od druhých. Co obyčejně chybí dětem ve zpovědi, je lítost a předsevzetí. Když tyto věci chybí nedostatkem poučení, je třeba toto poučení dát nebo zprostředkovat. Když máme pochybnost o jejich lítosti nebo předsevzetí a nejedná se o těžký hřích, můžeme dát dítěti jen požehnání.“

Ve zmíněném „promemoria“ dává Don Bosco ještě některé obecné pokyny: „Je nezbytně nutné, důležité a užitečné pro mládež jednat tak, aby žádné dítě neodešlo od nás rozladěné. Vždycky je třeba dát nějaký dáreček, něco slíbit nebo říci aspoň laskavé slovo, které by povzbudilo, aby přišlo zase. Ovšem je zapotřebí dodržet dané slovo dětem nebo aspoň říci, proč jsme je nemohli dodržet. Chceme-li napomínat s užitkem, nikdy to nedělejme před druhými. Snažme se, aby nás děti měly rády, potom nás budou snadno poslouchat. Nikdy však nebudeme dost přísní, když jde o věci mravnosti.“

Když se někdo ptal, jestli přijde do nebe, odpovídal: „To bych rád viděl, abys šel do pekla! Pamatuj si: chci, abychom byli v nebi spolu. Dělej co můžeš a důvěřuj v Boží milosrdenství, které je nekonečné. Můžeme mít klidně za to, že budeme spaseni, jen když budeme spolupracovat s Boží milostí, kterou nám Bůh neustále dává.“ Když někdo jevil přílišný strach a nedůvěru kvůli minulým hříchům, odpovídal mu: „Pán Ježíš zemřel za hříšníky. Sám řekl, že přišel, aby zachránil hříšníky, aby uzdravoval nemocné a aby hledal ztracené ovečky. Pannu Marii právem nazýváme Útočištěm hříšníků. Udělejme, co se nás týká a jistě se spasíme, protože ona je mocná.“ Nato vybízel k důvěře v její zásluhy a v zásluhy svatých.

Tato důvěra ho uzpůsobila k tomu, že se stal vhodným nástrojem Božího milosrdenství. Pro něj naděje, milosrdenství a zpověď byly jedno a totéž. Měl velkou víru v účinnost svátosti smíření a nevynchal příležitost, aby ji doporučoval. Činil tak vhod i nevhod s vytrvalostí těžko napodobitelnou. I když mluvil s vysoce postavenými osobnostmi, vždycky našel příležitost, aby na to nějak upozornil. Nestávalo se, že by byl někdy mluvil několik dní za sebou k určité kategorii lidí, aniž by aspoň jednou nevěnoval promluvu tomuto tématu. V jiných promluvách si neodpustil aspoň maličkou zmínku. Don Bosco čekal trpělivě na obrácení zatvrzelých hříšníků a nedal si pokoje, když šlo o jejich spásu. Mnohokrát ho volali v zoufalých případech a mnohokrát se právě jemu podařilo v poslední chvíli někoho usmířit s Pánem Bohem.

Sám dával dobrý příklad. Každý týden šel k donu Cafasovi a pokorně se vyzpovídal. Nedělal to skrytě, nýbrž na veřejném místě v kostele, takže ho lidé mohli vidět, jak jde ke zpovědi. I na jeho chování bylo možno pozorovat, s jakou opravdovostí to činil. Opravdu, jak to říká evangelium o Pánu Ježíši, že napřed dělal a potom teprve učil.

Podívejme se na něj ale při díle. Bylo to právě nyní, co začal ve větším měřítku vystupovat v turínských kostelích. Kázal tridua, novény, dával duchovní cvičení. Jeho kázání se vyznačovala tím, že vždycky vyšel z Písma svatého a z něho vyvodil nějaký věroučný nebo mravoučný závěr. Nechyběl nikdy pěkný dobře popsany příběh, dovedený do nejmenších podrobností.

Začal také pravidelně zpovídat v kostele svatého Františka z Assisi. Zpovídal denně několik hodin. Brzy se o něm rozkřiklo, že dobře zpovídá. Dokonce k němu začalo chodit ke zpovědi několik jeho spolužáků kněží, mezi nimi don Giacomelli, který toho roku také začal navštěvovat Konvikt. Zdálo se, že zpovídání začíná být jeho nejmilejším zaměstnáním. Nikdy neprojevil nejmenší neochotu zpovídat. Vždycky šel hned a kdykoliv byl požádán. Mnohým se líbil jeho otevřený způsob. Když někdo přicházel a ukazoval bázeň, uklidnil ho třeba větou: „Máte-li něco, co stojí za to, rád půjdu. To víte, byl bych rád, kdyby to stálo za tu námahu.“ Obyčejně se penitent zasmál, ale také ztratil ostych. To bylo to hlavní.

O Donu Boskovi se může říci totéž, co on napsal o svatém Cafassovi: „Málo slov. Již pouhý povzdech penitenta mu naznačil stav duše. Nemluvil ve zpovědnici mnoho, ale co řekl, bylo jasné, přesné, klasické. Nebylo třeba říkat více.“ O sobě říkal, že v půlhodině absolvuje jakoukoliv generální zpověď. Obyčejných zpovědí vyřídil k plné spokojenosti penitentů stovky v několika hodinách. Někdy však byl nucen mít u sebe hořký likér, aby přemohl odpor, který mu zvedal žaludek při určitých zpovědích. Již tehdy začal instinktivně cítit zdaleka hřích jako zápach, který mu dělal zle. Přicházeli i určití lidé, kteří si takřka libovali v podrobném vypravování určitých věcí, které Don Bosco těžko snášel. Tehdy náš mladý kněz, plný ideálů a smyslu pro duchovní krásu, doslova trpěl a někdy i prosil některé, aby raději zpověď přerušili. Sám určité hříchy znal jen z morálky v jejich suché teoretičnosti a dokud nezpovídal, vůbec je nepromýšlel. Proto mu někdy zpovídání dělalo zle. Monsignor Cagliero dokonce tvrdil, že Don Bosco v sedmdesáti letech nemohl vůbec pochopit, jak jsou určité věci mezi lidmi možné. Jemu byly naprosto cizí a nenáviděl je z celé duše. Ve styku s nimi cítil odpor. Nedá se říci, že zpovídal vždycky rád. Rád jenom v určitém smyslu.

Jeho apoštolské námahy se neomezily jen na kostel svatého Františka. Don Cafasso ho nyní posílal kázat a zpovídat

18 Několik případů

V kněžské službě se Don Boskovi přihodily věci, které je dobré zaznamenat. Na tomto místě uvedme několik takových případů:

V roce 1844 pobývala v nemocnici U svatého Jana souchoťnářka v posledním stádiu. Její život byl pochybný a neměla daleko k zoufalství. Byla to veliká hříšnice a již mnoho let nebyla u svátostí. Nikdo s ní nemohl nic svést, ani doktor ani sestry. Ani don Cafasso u ní nepochodil. Dokonce po něm něčím hodila. Don Cafasso věděl, že na světě již dlouho nebude, a proto když se vrátil do Konviktu, řekl o ní Donu Boskovi.

Don Bosco šel. Vstoupil do světnice, zastavil se u jednotlivých postelí, bral jednu vedle druhé a na každého laskavě promluvil. Tu dotýcnou přeskočil a začal mluvit s pacientkou vedle ní. To se té ženy dotklo. „U mne se nezastavíte?“ „Proč by ne, velmi rád.“ A již si přinesl židli a přisedl si k ní.

do věznic, do „Hotelu ctnosti“, ke školským bratřím, Státní koleje svatého Františka z Pauly, do Institutu věrných družek, kde dělal i konference, katechismus a učil italštině tamní chovanky. Chodil do Útulku dcer svatého růžence, založeného dominikánským knězem Bernardem Sapellim, kde se vychovávalo velké množství ohrožených dívek. Podnik, vedly dominikánské terciárky. Svou kněžskou horlivost rozšířil také na Monastýr Dobrého Pastýře, který péčí hraběte Solara de la Margherita otevřely v Turíně sestry, které ve Francii založil svatý Jan Eudes pro záchranu ohrožených dívek. Do těchto ústavů Don Bosco chodil i později – až do roku 1860. Všude po sobě zanechal nejlepší pověst pro svou neúnavnou horlivost, rozvážnost, atd. Monsignor Cagliero, který po něm nastoupil v některých těchto institucích jako duchovní správce, to mnohokrát dosvědčil.

Don Cafasso ho posílal také do Špitálu lásky, domova pro asi 1 000 starých mužů a žen s pobočkou pro hochy a děvčata, do Špitálu Rytířů svatého Mořice a Lazara, Špitálu svatého Aloise pro nevléčitelně choré. Všechny tři Špitály vedly sestry Vincentky. Chodil i do různých jiných nemocnic a všude mezi sestrami nalézal sympatie. Později v nich měl řadu pomocnic, když se jeho dílo rozrůstalo a nutně potřebovalo známosti ve zdravotnických zařízeních. Tak Dcery Lásky, Vincentinky, z hlavní nemocnice zvané také „U svatého Jana“ mu šly vždy na ruku. Samy ze svých úspor vydržovaly řadu hochů a sháněly mu dobrodince z řad zámožných pacientů. Vůbec je na místě říci, že jméno Vincence z Pauly stálo později ve spojení s mnoha salesiánskými institucemi na celém světě.

Samozřejmě nezapomínal ani na Malý dům Boží Prozřetelnosti, na tu velkou nemocnici svatého Cottolenga. Tam k němu pacienti zvláště přilnuli a žádali ho, aby přicházel mezi ně často. Stávalo se, že se někdy vrátil pozdě večer do Konviktu a že byl za to dokonce pokárán od ředitele Gualy. To ředitel nevěděl, že mu to don Cafasso dovolil.

Don Bosco tam chodil až do roku 1874, ze začátku i vícekrát za den, někdy pozván, někdy sám. V roce 1845 vypukla v Cottolengu nakažlivá nemoc osutin a Don Bosco chytil nákazu. Až do konce života ho to trápi. Byla to pro něj trvalá kalvárie. Teprve po smrti zjistil don Sala, který strojí jeho tělo do rakve, na jeho zádech vyrážku rozšířenou na obě ramena, podobnou pásovému oparu. Nosil to trápení na sobě jako nástroj stálého umrtvování.

„Řekněte mi jen jedno slovo.“ „Mám je připravené.“ „Jaké?“ „Zpověď.“ „Ale já jsem nebyla u zpovědi ani nepamatuji.“ „To nevádí, vyzpovídejte se teď.“ „Ráno jsem jednoho kněze od sebe vyhnala.“ „Nemluvme o tom, to je již pryč.“ „Ale já nejsem připravena.“ „To nevádí, pomohu vám.“ „Já se teď necítím. Až budu doma, pak si zajdu do některého kostela.“ „Myslíte, že se skutečně uzdravíte?“ „Už je mi lépe.“ „To si jen tak namlouváte.“ „Jak to?“ „Chcete, abych k vám mluvil jménem lékařů nebo jménem Božím?“ „Raději jménem Božím.“ „Dobrá. Vězte tedy, že již nemáte mnoho času, ale všechno může skončit dobře. Můžete se vyzpovídat, můžete přijmout tělo Páně, můžete přijmout i svátost nemocných a papežské požehnání spojené s plnomocnými odpustky. Zítra již budete možná na věčnosti.“ „Je to možné?“ „Už jsem vám řekl, že nemluvím jménem lékařů, ale jménem Božím.“ „Věčnost! Já z ní mám strach.“ „Nebojte se,

začneme a všechno bude dobré.“ „Ale co ten kněz, kterého jsem vyhnala?“ „On se na vás nezlobí. Já ho znám.“

Ubožáčka se vyzpovídala a ještě téže noci zemřela.

Jednoho dne přišel Don Bosco do jednoho města, kde měl známého, který byl již hodně v letech. Znal ho ještě ze studentských let. Ten pán strávil svých 80 let ve službě Boží a vykonal mnoho dobrého. Lidé ho měli skoro za svatého. Když Don Bosco přišel do jeho domu, bylo mu řečeno, že byl již bohužel zaopatřen. Chtěl ho vidět, ale lékaři prý zakázali pouštět k němu návštěvy. Don Bosco naléhal. Oni, že prý je v bezvědomí. Nenechal se odbýt a tak dlouho naléhal, až ho k němu pustili a nechali ho tam samotného.

Don Bosco nemocného oslovil a ten otevřel oči. Poznal ho. „Ach, to jsi ty, Bosco?“ „Dověděl jsem se o vaší nemoci a přišel jsem vás navštívit.“ „To jsi hodný.“ „Prý jste přijal svátosti, a tak je to dobré.“ „Přijal, přijal,“ řekl starý pán, ale nějak se mu vloudil do hlasu divný tón. Don Bosco se toho chytil a nemocný jakoby se chytil jeho ruky, pomalu, pomalu se přiznal, že ve zpovědi neřekl všechno, co měl na svědomí. Neměl odvahu to říci. Až teď ji našel a vyznal se. Jen skončil, klesl do podušek a vydechl naposled. Don Bosco si myslel, že je sám, ale nebyl. Kdosi neměl čas odejít a zůstal utajen za závěsem a byl svědkem tohoto tak náhlého zvratu.

Dne 31. srpna 1844 bohatá paní, manželka portugalského velvyslance, měla z Turína odjet něco vyřídít do Chieri. Chtěla si nejdříve vykonat svatou zpověď a tak vstoupila do kostela svatého Františka. Neznala Dona Boska a on

19 Apoštolát ve věznicích

Ne každý turínský kněz měl odvahu chodit do věznic, které byly jiné než ty dnešní – humánní. Tehdy to byla ještě sklepení, v nich mnoho mříží a lidé měli na rukou a na nohou řetězy – aspoň ti těžší delikventi. Lidé, kteří tam žili byli, nutně zpuštělí, hrubí, plní nenávisti a tedy těžko přístupní dobrému slovu. Tam nemohl vstoupit kdokoliv, ale musel mít povolení od soudu. V létech, o kterých mluvíme, lze spočítat na pěti prstech kněze, kteří chodili do věznic: don Mathis, misionář známý v celém Piemontě, kanovník Borsarelli, don Cafasso, Dr. Borel a náš Don Bosco.

Právě Dr. Borel, důvěrný přítel mladého Dona Boska, často vzpomínal na jeho apoštolát ve věznicích. Něco jsme o tom již řekli, něco si ještě povíme.

Don Bosco v těch letech strávil někdy v turínském podzemí celé dny. Dával tam duchovní cvičení, zpovídal, sloužil mši svatou. Nejvíce se ovšem zajímal o mladistvé provinilce, kteří bohužel bydleli pohromadě s dospělými vězni a od nich se učili nepravosti.

Jak již bylo v jeho povaze, snažil se přiblížit k vězňům vždy přívětivě, nikdy ne povýšeně. Zdravil je, přinášel jim pozdravy, dárky, prostě chtěl se ukazovat jako přítel a teprve potom jako kněz. Také se snažil projevovat jim úctu. I tomu nejhoršímu zločinci dával najevo, že ho považuje za slušného člověka.

Bohužel apoštolát mezi vězni měl veliké nedostatky. Jednak se vězni střídali. Ředitelství věznic často vězně trestalo a tím se stávalo, že kněz nejednou přicházel do prostředí zjitřeného a plného odporu a vzdoru. Rozsudky byly častokrát nespravedlivé a mnohý vězeň se napřed potřeboval vzpamatovat a teprve potom mohl být přístupný Božímu slovu.

Dr. Borel říkal, že si Don Bosco nikdy nenaříkal, ani neztrácel dobrou náladu. Chtěl-li něco dobrého vykonat, nic

pochopitelně neznal ji. Její zpovědník však nebyl na místě. Požádala tedy o svatou zpověď jeho. Don Bosco klečel na klekátku a vroucně se modlil. Hned ji vyzpovídal a za pokání ji uložil určitou almužnu. Měla ji dát ještě téhož dne. „Otcе, já nemohu udělat, co mi ukládáte.“ „Jak to? Jste přece bohatá a můžete.“ „To ano, ale já odjíždím a nevím, jestli budu mít příležitost.“ „Dobrá tak to změníme. Pomodlete se třikrát ‚Anděle Boží, aby vás Pán Bůh po cestě chránil a abyste se nepolekala tím, co se vám dnes stane.‘“

Paní odešla a doma se se svými opravdu pomodlila. Jela se svou dcerou a s jednou služebnou. Cestou se koně splášili, dali se do trysku a vozka je nemohl zvládnout. Jízda skončila nárazem, při kterém byli pasažéři vyhozeni a kočár sám se rozsypal. Ještě v letu z kočáru stačila paní vykřiknout: „Anděle Boží!“ Koně se zastavili. Kočí se sebral ze země a zatímco se lidé sbíhali a pomáhali paním, všichni konstatovali, že se nikomu nic vážného nestalo. Cestu bylo třeba dokončit pěšky.

Ta paní se pídila po návratu do Turína po tom, kdo je ten mladý kněz, který ji zpovídal a zjistila si ho. Později byla jeho velkou dobroditečkou. Jejím prostřednictvím Don Bosco velmi prospěl svému příteli Palazzolovi, někdejšímu chierskému kostelníkovi, kterému dopomohl ke kněžství. Dotyčná byla později velkou příznivkyní Oratoře a v Don Boskově světničce se ještě po jeho smrti našla křišťálová schránka se soškou svatého Filipa Neri, její dar. Paní tu událost dokonce vypsalá perem a předala salesiánům.

jiného mu nezbývalo. Musel začínat vždycky znovu a znovu a se stejnou chutí jako by se všechno dařilo. Byla to pro něho velká osobní škola trpělivosti a svaté zarputilosti v dobrém slova smyslu. Stálo to za to. Kolikrát mu položil nešťastný vězeň hlavu na rameno a vylil mu své zubožené srdce. V takových chvílích se Don Bosco necítil na straně soudní justice, ale na straně těch ubohých, kteří tak daleko nemuseli dospět, kdyby byly mezi lidmi jiné poměry. Tam v turínských věznicích vyrůstal Don Bosco v sociologa, který si nemohl nic zakrývat a musel vidět život v těch nejrealističtějších barvách.

Stalo se, že jednoho dne opouštěl žalář bez doprovodu stráže a zabloudil. Prostě najednou byl v nějaké světnici, kde našel rodinu: muže, ženu a jejich dcerku. Ti byli zřejmě překvapeni nenadálou návštěvou a celí zaražení. Kdo byl ten muž? Turínský kat. Don Bosco se hned vzpamatoval a přál jim dobrý den. Ti se ho ptali, co si přeje a on hned, že je unaven, jestli by mu nemohli dát hrníček kávy. Byli plni ochoty a dcerka hned stavěla vodu na oheň. Kat se podíval na Dona Boska s úžasem a pak se ho ptal: „Velebný pane, víte vůbec, u koho jste?“ „Jápkak bych nevěděl? Jistě u dobrých lidí.“ „Ale víte vy, že jsem kat?“ „Ať jste, co jste, já vím, že jste hodný křesťan.“ V tom měl pravdu, protože ten člověk vždycky, když měl někoho popravít, dával v blízkém kostele pět franků na mši svatou za odsouzeného k smrti, což se mezi kněžími všeobecně vědělo.

Vrchol překvapení byl, když děvče postavilo na stůl hrnek kávy a kněz žádal, aby přinesla ještě jeden pro tatínka. Kat chtěl nechtěl musel si sednout a vypít kávu společně s knězem. Rozumí se, že se to rozneslo mezi strážemi a že Don Bosco tím získal. Od toho dne pozoroval, že se mu dveře samy otvíraly, a že dosahoval, čeho by normálně

nemohl dosáhnout. Od stráží se také mnoho dověděl, takže potom mohl snadněji vstoupit do žalární ošetrovny, když tam někdo umíral nebo byl těžce nemocen. Později nebyly Don Boskovy návštěvy ve věznicích vždy dobře snášeny od úřadů, zvláště když byl sám perzekvován pány z radnice, ale i tak mu nejednou známosti s dozorcí umožnily dostat se tam aspoň načerno. Tak se to vleklo až do roku 1870.

Svého vlivu na dozorce užíval Don Bosco k tomu, aby jim připomínal Pána Boha a jeho spravedlnost. Často jim říkal: „Vy jste vykonavateli lidské spravedlnosti, ale musíte si dát pozor, abyste neupadli do rukou spravedlnosti Boží. Budte vždy ke každému opravdu spravedliví a lidští.“ Nejednou dozorce mu dal za pravdu a stávalo se, že tito lidé porůznu přicházeli k němu se vyzpovídat. I ten kat si uchoval Dona Boska v dobré paměti. Několik let chodil na zapřenou na Valdocco na bohoslužby, až potom, když byl poznán a hoši k němu cítili odpor, přestal tam chodit. Ale i tak byl často vídán v okolí, jak toužebně hledí k Don Boskově ústavu. Jeho synek dokonce chodil k Donu Boskovi do Oratoře a měl Dona Boska velice rád. Jeden čas zahořel touhou stát

20 Don Boskovy „vyšší styky“

Don Bosco se zdál ve své horlivosti nevyčerpatelný. Věznice, zbožné instituty, sváteční oratoře, kostely; zdálo se, že chce obejmout kdeco v Turíně. Ale nedělal to o své újmě. O všech svých akcích svědomitě informoval svého arcipastýře, arcibiskupa Fransonioho. Byl jeho častým hostem v jeho paláci. Radil se s ním o různých pastoračních postupech a pan arcibiskup zase rád slyšel mínění mladého podnikavého kněze.

Donu Boskovi ležela velmi na srdci otázka katechismu, jakožto základního textu náboženské výuky. V turínské arcidiecézi byl v užívání text zvaný „Kompendium (souhrn) křesťanské nauky“. Don Bosco nesouhlasil s některými jeho větami. Zdálo se mu, že neodpovídají Písmu svatému. Nebál se předložit panu arcibiskupovi návrh na některé změny. Ten ho s tím poslal ke generálnímu vikáři kanovníkovi Ravinovi. Nepodařilo se to. Kanovník Zappata se postavil proti změnám a teprve když se stal kanovník Gastaldi turínským arcibiskupem, došlo na Don Boskovy návrhy.

Don Boskovy návštěvy u arcipastýře měly pro něho velký význam. Dověděl se všelicos o církevních poměrech a těžkostech, jimiž procházela církev, takže záhy začal vidět do věcí, které jiným nebylo dáno znát. Byly to věci radostné i neradostné.

Tak se například v té době obrátila na katolickou víru dcera holandského protestantského velvyslance u turínského královského dvora. Byl z toho veliký rozruch. Pan arcibiskup radil konvertitce, aby se na čas skryla v klášteře lateránských kanovnic, kde ji zachrání zákon o klášterní imunitě. S velvyslancem se spojili velvyslanci pruský a anglický a vymáhali na králi, aby poručil vydat děvče otcí. Král nemohl. Zákon byl jednoznačný a právo azylu bylo nutno respektovat. Monsignor Frasoni také stál na svém právu a jen dovolil, aby se otec směl se svou dcerou setkat a ubezpečit se, že je to její svobodné rozhodnutí.

Nechyběly ani důvody k smutku a obavám. Zatímco se mnozí kněží nechali oklamat krasořečněním Giobertiho

se knězem. Když se dověděl, že kvůli otcovou povolání mu to církevní zákon nedovolí, vzal si to tak do hlavy, že onemocněl. Fakt je, že zemřel ještě mladický a že ho na smrt připravil sám Don Bosco.

Don Bosco chodil také do věznice zvané senátní, do Generály a do káznice. Obyčejně tam kázal ve čtvrtek, ale potom říkal vězňům, že přijde ještě v sobotu si s nimi popovídat. Říkal, že by byl rád, kdyby mu dali nějaký dárek. „Co by to mělo být?“, ptali se. „Něco pořádného, senzačního! Jinak nemá smyslu, abych sem chodil. Nějaké malichernosti, na ty nejsem zvědav.“ Vězni chápali, nač myslí a slibovali, že mu toho napovídají, až ho budou uši brnět. On zase byl rád, že z nich spadla tíseň a že jeho návštěva nebude marná.

Když přišla sobota, Don Bosco dělal všechno pro to, aby vězni necouvli. Většinou se taková zpověď proměnila v manifestaci důvěry k němu a mnohý od něho odcházel jako proměněný. Byly i výjimky, ale výjimka potvrzuje pravidlo. Do Oratoře potom co chvíli zavítal někdo, kdo se Donu Boskovi představoval jako bývalý vězeň, který se u něho tehdy a tehdy vyzpovídal.

a jiných, arcibiskup prohlédl jejich úmysly a od něho dostával pohled do věcí i náš Don Bosco.

V té době se v Itálii hodně mluvilo o filantropii – lidumilnosti. Šířily se filantropické instituce, které však měly jasnou protestantskou inspiraci. Šlo o takzvané metodické školy, o školy nedělní a večerní, o útulky pro staré a také o dětské školky. Církev byla dosud takřka jedinou institucí vykonávající vliv na školství, na charitativní činnost atd. Vznikání takových, třebaže moderních, institucí jí nebylo lhostejné, zvláště když se ukázalo, že si touto cestou razí do Itálie cestu i samo protestantství. V roce 1839 to došlo tak daleko, že papež Řehoř XVI. ve svém státě takové dětské školy zakázal. Vysloužil si tím titul tmáře, ale udělal to.

Jakousi hlavou v oblasti moderní pedagogiky byl v té době učený abbé Aporti, který se na doporučení biskupa Pasia z Alexandrie ucházel o profesorské místo na turínské univerzitě. Král o tom informoval arcibiskupa, ale arcibiskup se postavil proti návrhu. Vůbec se věci dostávaly do varu a nyní častěji než dříve biskupové z piemontské provincie i odjinud přicházeli do Turína radit se s monsignorem Frasonim, jaký postoj zaujmout k různým otázkám. Tito biskupové přicházeli většinou také do Konviktu za Dr. Gualou a za donem Cafassem, kteří měli pověst neochvějných kněží. Někteří je znali a měli je i za zpovědníky. Tak se stalo, že Don Bosco se již v té době seznámil s řadou biskupů, s nimiž později udržoval styky. Tak s biskupy z Asti, Aqui, Bielly, Cunea, Ivrey, Vercelli, Novary a z Mondovy.

Konvikt byl vůbec místem dostaveníčka mnoha velkých osobností církevních i laických, aristokratických i občanských. Don Bosco poznal řadu významných jezuitů z turínského koleje a řadu jiných řeholních představených slovných jmen. K donu Cafassovi chodili ke zpovědi nejen biskupové a kněží, ale i vysocí důstojníci, lékaři, obchodníci, různé vznešené dámy, a tak Don Bosco poznával nejen nízký, ale i „vysoký“ turínský svět. Tak si mohl dělat nejen známosti, ale i úsudky.

21 Začínající spisovatel

Kdo poznal vlohy našeho Dona Boska, musel by se jen divit, kdyby se byl nezačal uplatňovat i na poli katolického tisku. Doba ho k tomu přímo nutila. Všude se mluvilo přímo o nutnosti vyjít ze zaostalosti a dát lidu důkladné obecné vzdělání. Začalo se chápat, že časem bude muset každý občan projít řádnou školou, a že požadavky na něj kladené budou rok od roku stoupat. Objevovaly se stále nové a nové knihtiskařské dílny a nová knihkupectví a nebylo všechno ve shodě s křesťanským názorem. Don Bosco jako jeden z prvních pochopil, že není čas na nářky, ale že je třeba proti pochybnému tisku postavit tisk dobrý, a že na školském poli je třeba jít kupředu a nestát. Při všem mu šlo hlavně o blaho mládeže.

Jeho stolec plný sešitů s poznámkami rázu věroučného, mravoučného, apologetického i polemického. Přitom církev a papežství stály v popředí jeho zájmu. Nedělal si nárok, že bude slavným spisovatelem, ale učinil předsevzetí, že bude perem sloužit Bohu a nesmrtelným duším, jak nejlépe dovede. Ještě o jednu věc se jednalo Donu Boskovi, a to aby byl pochopen i tím nejméně učeným. Kdykoliv ze začátku něco napsal, vždycky to nejdříve přečetl někomu docela obyčejnému, aby se ujistil, zda tomu rozumí. A když rozuměl, bylo to v pořádku a když nerozuměl, přičítal to své nešikovnosti. V psaní chtěl být ryzí, na úrovni doby, ale bez toho, že by se chtěl blýsknout ušlechtilým slohem.

Již v Konviktě vzal do ruky pero a do smrti jej neodložil. Tak to dosvědčoval don Angelo Savio a dodával, že prvním Boskovým revizorem byl tamní ústavní vrátný.

Který byl jeho první tiskem vydaný spis? Víme, že již v semináři po smrti Comolla, který tak mocně zasáhl do jeho života, pojal úmysl napsat jeho životopis, kdyby ne k jinému účelu, tak alespoň k povzbuzení bohoslovců a k udržení jeho svatě památky v chierském semináři. Začal hned psát a svou práci předložil představeným k posouzení.

22 Don Bosco a don Cafasso

Roku 1844 nastala v Konviktě důležitá změna. Dr. Guala, stále trápený bolestmi nohou, se rozhodl předat svůj úřad donu Cafassovi a ponechat si pouze vrchní dozor nad svou institucí. Pak již jen obýval svou světničku, modlil se a trpěl pro spásu duší a pro dobro církve.

Don Cafasso, jak jsme již viděli, měl v Donu Boskovi platného pomocníka jak při vyučování morálky, tak v kázáních a jiných pastoračních úkolech. Přitom sledoval svého mladého přítele a stále víc obdivoval jeho mimořádné vlohy. Ostatně blížila se doba, kdy bude muset Don Bosco Konvikt a opustit a kdy bude třeba, aby přijal nějaké pevné místo v duchovní správě nebo jinde.

Je sice pravda, že ho táhli hoši a tedy Oratoř, ale to nebylo žádné pevně založené dílo, nýbrž volné shromáždění chudých hochů, které se mohlo kdykoli rozpadnout. Také by bylo mylné se domnívat, že Don Bosco mohl hochům věnovat většinu své energie. Byl student a na prvním místě musel studovat. I teologie a hlavně biblické a církevní dějiny ho odedávna táhly. K tomu zase bylo potřeba klidu. Nebylo by dobré zakotvit třeba v klášteře del Monte nebo u Panny Marie v polích, kde byli kapucíni a hlavně ten potřebný klid? Zmínil se o tom donu Cafassovi, ale ten se jen usmál.

Nebo se dát na misionářský život? Obláti Panny Marie sídlící u Panny Marie Těšitelky měli misie v Africe

Potom, ale nepovažoval práci za zralou a uložil ji, jak se říká ad acta.

Vzpomínka na Comolla ho však stále provázela a některé zvláštní události ji ještě více oživovaly. Tak se stalo, že k němu přišel do Turína jeden spolubohoslovec a důvěrně mu sdělil, co se stalo. Několik bohoslovců, ovlivněných nadpřirozenými jevy, které se udály kolem Comollovy smrti, se rozhodlo uvolnit tajně vchod do krypty, kde byl Comollo pohřben a podívat se, v jakém stavu se nachází jeho tělo. Uplynuly asi čtyři roky od jeho smrti. Shledali, že tělo vypadá zrovna tak, jak tam bylo uloženo, bez známky rozkladu. V nadšení mu ustříhli kus taláru jako relikvii a odňali mu dokonce jeden prst. Don Bosco užasl, když kolega prst vybalil a dával mu ho se slovy: „To je pro tebe.“ Hned mu řekl, že se to nemělo stát, že jde o trestný čin znásilnění hrobu, aby uložili prst do posvěcené země a podruhé takové věci nedělali. Sám byl nad tím smutný. Měl to oznámit? Jak by mohl, když by tím nic nespravil! Tak se rozhodl raději mlčet. Asi o padesát let později při nějakých úpravách v kostele byl hrob skutečně otevřen, ale v rakvi byla nalezena jen kostra svatého klerika. Don Bosco sám teprve několik dní před smrtí tuto událost vypravoval jednomu ze svých důvěrníků.

„Život Aloise Comolla“ vyšel tiskem roku 1844 v Turíně a měl 82 stran. Byl to první Don Boskův tisk vůbec.

Téhož roku vydal Don Bosco tiskem další knížku o pouhých 42 stranách. Měla název „Korunka sedmi bolestí Panny Marie“. Napsal ji před svým odchodem z Konviktu u příležitosti devítidenní pobožnosti a svátku Bolestné Panny Marie, který se slavil v kostele svatého Františka se zvláštní slávou, protože při kostele bylo také bratrstvo ctitelů Bolestné Matky. I „Život Comollův“ byl pojat mariánsky. Lze tedy říci, že Don Bosco zahájil svoji spisovatelskou činnost projevem úcty a lásky k Matce Boží, které světil své kroky.

v království Ava a Pegu a od roku 1842 byla jejich misie podřízena biskupovi z jejich řad. Don Cafasso upozoroval, že se Don Bosco přiučuje francouzštině a španělštině, a že si opatřil i anglickou mluvnici. „To není vaše poslání, pro vás nejsou misie,“ řekl mu jednou zcela jasně. „Mohl bych vědět proč?“ otázal se Don Bosco. „Ale což nevíte, že nemůžete jet obyčejným povozem, aniž by se vám nezvedal žaludek? Jak byste chtěl absolvovat dlouhou cestu po moři? Vždyť byste cestou zemřel!“ I to byly tedy marné ideály.

Tím ovšem don Cafasso nepohřbil myšlenku, že by Don Bosco mohl vstoupit mezi obláty Panny Marie. Třeba by se jako řeholník mohl spíše věnovat mládeži. K tomu by mu mohla řeholní společnost zajistit i potřebné hmotné prostředky. K řeholnímu životu se cítil odjakživa povoláný, vždyť již tolikrát byl na cestě vstoupit do některé řehole! Zmínil se i o těchto svých úvahách svému duchovnímu vůdci, ale odpověď byla velmi úsečná: „Ne!“ A což jeho sny? Sny byly sny a zatím nebylo jasného důkazu, že měly nadpřirozenou povahu. Mohly to být také pouhé iluze.

A tak plynul čas a přibližoval se konec školního roku a s tím mu přibývalo starostí, co bude dál. Ucházeli se o něj různí faráři. Tak zrovna Comollův strýc, farář v Cinzanu by si byl přál mít Boska jako administrátora ekonoma, aby se sám mohl věnovat výlučně pastoraci. Navíc si pro svůj věk

netroufal. A již i podnikl potřebné kroky a dosáhl od pana arcibiskupa svolení. Don Bosco o tom neměl tušení. Dověděl se o svém jmenování teprve od Dr. Gualy, který si ho zavolal, všechno mu řekl a skoro mu nařídil, aby napsal panu arcibiskupovi dopis a aby jmenování odmítl s tím, že se na takový čestný úkol necítí. Don Bosco poslechl a jmenování bylo odvoláno. Buď, že Guala sám viděl Don Boskovu budoucnost jinak nebo za tím stál don Cafasso.

Nastaly prázdniny. Pořád nic. Don Cafasso jen řekl, že jeho povolání potřebuje hlubšího uvážení a poslal ho za tím účelem na duchovní cvičení k svatému Ignáci. Až po nich si pohovoří o dalším. To bylo koncem měsíce června. Toho roku don Cafasso poprvé sám kázal u svatého Ignáce rozjímání pro kněze. Po deseti letech přešel na praktické instrukce a to pak dělal každoročně až do konce svého života v roce 1860.

Skončila duchovní cvičení a Don Bosco se vrátil do Konviktu. Divná věc. Don Cafasso jako by pro něj neměl čas. Nevoloval ho. A tak zde chudák stál v nejistotách, co bude dál. V Konviktě nebude. Dr. Guala mu zase dal najevo, že jeho místo není ani v duchovní správě. Don Cafasso mu zakázal myslet na misie a na vstup do řehole, tak co? Aby vysondoval skutečné mínění svého duchovního vůdce, užil k tomu malého nevinného úskoku. Jednoho dne zaklepal na don

23 Aporti

Král Karel Albert dekretem ze dne 10. června zavedl v Piemontě takzvané „metodické školy“. Jejich účelem bylo vyškolen učitele pro obecné školy. Za vedoucího této školy v Turíně povolal abbého Ferranta Aportiho, pocházejícího z lombardské Cremony. Jeho jmenování bylo hned všemi svobodomyšlnými liberály vynášeno do nebe.

Arcibiskup Fransoní však dostával z Lombardie zprávy, které mu osobnost Aportiho líčily jako nepřátelskou církvi. Ostatně Fransoní byl poslední dobou neustále ve střehu a bedlivě sledoval každý tah liberálního tábora. Nic divného. Byl ve starostech, vždyť školství bylo dosud pod kontrolou církevní autority a nebylo mu lhostejné, jakým směrem se bude ubírat dále výchova budoucích učitelů. Kurs nové školy byl zahájen v místnostech královské univerzity dne 26. srpna. Měl trvat po celé září a poslední den tohoto měsíce měly být zkoušky. Bylo také řečeno, že pro školní rok 1844–1845 nikdo nebude moci dělat učitelské zkoušky, jestliže neabsolvoval tento metodický kurs.

Arcibiskup tehdy kněžím zakázal kurzu se zúčastnit. Tím však velmi podráždil krále, který se netajil svým hněvem. Následovala výměna dopisů mezi arcibiskupem a králem, který sídlil v letních měsících na zámku Raconigi. Nakonec došlo k návštěvě arcibiskupa u krále a k určitému uvolnění, ale potom napětí znovu stouplo, když arcibiskup pokáral jednoho turínského faráře, že dovolil Aportimu v kostele sloužit mši svatou, aniž tento předložil povinné dovození od církevního úřadu, takzvaný celebret. Bývalá shoda mezi králem a arcipastýřem byla tatam. Aportí se natolik vmluvil do královny přízně, že ho tento proponoval papeži na arcibiskupský stolec janovský a jmenoval ho senátorem království.

Měl arcibiskup pravdu? Jistěže měl. Tehdy ještě nebyl náboženský a protináboženský tábor jasně rozlišen, a tak se snadno přenášely informace o tajných schůzkách ven a dostávaly se k uším toho, kdo je potřeboval vědět. I sám

Cafassovy dveře s tím, že se s ním jde rozloučit, již má sbaletý kufr a půjde do kláštera. Světec ho přijal s úsměvem: „No, no, jen ne tak zhurta! Hochy pustíte k vodě? Nezdá se vám, že byste vykonal mnoho dobrého, kdybyste pracoval pro ně?“ „Já vím,“ odpověděl Don Bosco, „ale jsem-li povolán k řeholnímu stavu, Pán Bůh se o ně postará.“ Don Cafasso zvažněl. Upřel svůj zrak do Boskovy tváře a s určitou otcovskou slavnostností mu řekl: „Můj milý, jestli je pravda, že jste si skutečně sbalil kufr, tak si ho zase pěkně rozbalte a pokračujte ve své práci pro hochy. To je vůle Boží, nic jiného!“

Bosco sklonil hlavu, ale potají se musel usmát. Nyní aspoň věděl, co vědět chtěl. Pravda, nevěděl kde, ani jak to bude dělat, ale to nebylo důležité. Důležité bylo, že Bůh promluvil ústy duchovního vůdce. To druhé přijde, jak ON bude chtít.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že náš Don Bosco se svým nadáním a se svými vlohami se mohl vrhnout kterýmkoliv směrem. Nikdo by mu to neměl za zlé. Kněží bylo dost, snad až přebytek. Umístění si musel hledat každý sám. Nejedem šel dopředu jen díky protekci. On ne. On hledal Boží vůli, a ta se mu měla zjevit prostřednictvím duchovního vůdce. Opravdu se mu zjevila. Bůh k tomu použil člověka, kterého dnes ctí církve jako světce a vzor vychovatelů kněží.

Don Bosco, ač mladý kněz, již proto, že žil v hlavním městě, kde se dělala politika, měl mnoho informací a mohl si dělat svoje úsudky. Přesto monsignor Fransoní by byl rád měl naprosto spolehlivé zprávy o tom, co se v kurzu mluví a dělá. Pověřil Dona Boska, aby tam chodil a referoval. Tak se stalo, že Don Bosco navštěvoval univerzitu a lekcí se osobně zúčastňoval. Byly prázdniny. Měl k tomu čas. Viděl, jak byl přednáškový sál pokaždé plně obsazen a jak veliký byl zájem o vysvědčení. Mezi posluchači byla řada významných pedagogů, univerzitních profesorů a podobně. Před katedrou sedělo asi patnáct hochů, na kterých Aportí ukazoval, jak se má učit.

Nebylo ani těžké vystopovat Aportiho náboženské postoje, protože se v každém případě musel dotýkat i náboženství, kterým bylo dosud všechno vyučování poznamenáno. Jeho formulace však byly mlhavé a teologicky velmi nepřesné. Knězi nemohlo uniknout, co Aportí skrýval za svými výroky, zvláště ne takovému Donu Boskovi, který uměl číst i mezi řádky. Tak například Aportí nechtěl, aby se dětem mluvilo o pekle, neboť je to prý zbytečné strašení. Mezi jinými věcmi se ptal žáků, kdo je Ježíš Kristus a když oni dávali různé odpovědi, dal nakonec on odpověď svou: „Ježíš Kristus je Boží slovo, věčná nadpřirozená pravda.“ O vtělení ani slova! Na otázku, kdo je Maria, zněla odpověď: „Maria je privilegovaný tvor.“ Ani slovo o tom, proč je privilegovaný tvor. Don Bosco si dodal odvahy a ptal se Aportiho, proč dává tak mlhavé definice. Aportí odpověděl, že tomu hoši stejně nerozumí.

Po několika týdnech referoval Don Bosco panu arcibiskupovi detailně, aniž co zkresloval. „Stačí,“ řekl monsignor, „a víc tam nechodte!“ Don Bosco tam přestal chodit.

V té době zařizoval Aportí novou mateřskou školkou u Pádu. Jediné přípustné zobrazení byl kříž. Obraz Panny Marie tam nesměl být. Na pohled to byly maličkosti, ale nešlo o ně, nýbrž o styl, který se zaváděl do škol, a který

měl daleko do náboženskosti výchovy a výuky. Don Bosco řekl později generálnímu řediteli salesiánských škol donu Cerrutimu: „Víš, kdo byl Aporti? Vůdce těch, kdo náboženství redukuje na pouhý cit. Pamatuji si toto: Jedna z největších chyb, kterých se dopouští moderní pedagogie, je odpor mluvit mládeži o věčných pravdách, také o smrti a o pekle.“

Monsignor Fransoni byl ve svém postoji neoblomný. Všichni biskupové však takoví nebyli. Někteří viděli do budoucnosti dál a chápali, že církev zde stojí před volbou: buď se nechá vyřadit ze školství a přenechá jej zlaicizovanému učitelstvu, nebo se nenechá vyřadit a potom nezbyvá nic jiného, než přijmout to, co nabízela moderní pedagogika dobrého, a jen korigovat její pochybení. Pro další školní rok byla již metodická škola povýšena na celoroční kurs a královský patent stanovil, že jenom ona bude nadále formovat profesory pedagogiky. Například biskup bielský Lozanna právě naopak nutil své kněze a kleriky, aby absolvovali metodickou školu a tak si získali diplom učitelů na obecných školách. Podobně si počínali i jiní biskupové.

Vyvstávala otázka také dětských opatroven. Zatím bylo možno předejít laicizační akci tím, že se této práci věnují řeholní sestry různých kongregací. Prozatím to šlo bez zvláštních státních diplomů. Hodně proto udělali manželé Barolovi, o kterých budeme brzy obšírně mluvit. Bohužel zůstalo většinou všechno u nářků na troufalost pokrokářů.

Jiná otázka se týkala večerních a nedělních škol. Monsignor arcibiskup v této věci žádal o vyjádření představeného takzvané Misie. Ten odpověděl: „Kdyby takové školy byly dobře vedeny, přinesly by veliký užitek. Ve špatných rukách mohou způsobit mnoho zla. Faráři by je měli zřizovat a dobře vést, jinak se jich zmocní různé slečny a pánové, kteří do kostela nechodí. Potom přijde pozdní lítost. Don Bosco byl stejného názoru jako monsignor Lozanna a ti ostatní, kteří byli pro to, aby se nenařikalo, ale aby se o duše bojovalo rovnocennými zbraněmi. Kdyby se byl přijal takový styl hned od začátku, mohla se církev uchránit mnoha zlého. Bohužel mnozí to nechápali a mysleli si, že jejich povinností je jen brzdit.“

Arcibiskup dlouho mlčel a jen se snažil, aby nedošlo k nejhorsšímu. Potom si však Aportiho zavola, rozmlouval s ním, řekl mu, že jeho výroky se mnohdy blíží k hranici, kde již jde o blud, ale neuspěl. Aporti ve své činnosti pokračoval dále. Po několika letech byl suspendován, takže nesměl sloužit mši svatou, ale i to bylo marné. Nebylo málo dobrých katolíků, kteří měli na věc jiný náhled než turínský arcibiskupský úřad.

Don Bosco byl klidný a mlčel. Zdálo se, že ho to nezajímá, ale nebyla to pravda. Když se hladina zase trochu

24 Starosti s jeho umístěním

V době prázdnin roku 1844 si nejeden turínský kněz lámal hlavu, co udělat, aby tak nadaný a apoštolský kněz, jakým byl Don Bosco, neskončil někde na venkovské faře daleko od města. Byli i u dona Cafassa prosit, aby něco udělal. Ten sice nebyl oprávněn rozdělovat místa, ale jako profesor Konviktu mohl ztratit dobré slovo, což také učinil.

Zašel k Dr. Borelovi, penzionovanému „kaplanovi jeho výtosti“, řediteli Zbožného díla Útočiště. Řekl mu, že by u něho potřeboval umístit a ubytovat velmi talentovaného mladého kněze. Borel měl nejdříve námitky, že práci zastane sám, ale když mu Cafasso prozradil o koho jde, hned

uklidnila, jistě s vědomím dona Cafassa, možná však se svolením pana arcibiskupa navázal s Aporti osobní styky. Bylo to v domě, kde již sám zamýšlel otevřít večerní a nedělní školu. Jeho plány byly veliké a potřeboval nějakou záštitu shora. Tehdy byl Aporti ve školských věcech nejvyšší autoritou. Don Bosco se nebál za ním jít, žádat od něho rady a hovořit s ním přátelsky. Zdá se, že to na tak velkého pána nebylo bez vlivu. Aporti skutečně později zmírňoval a v nejedné věci ustoupil. Ani nikdy nevypadl z rámce náboženského pojetí vyučování. Když později přišla znovu roku 1848 na přetřes jeho kandidatura na arcibiskupský stolec janovský, poslechl papeže a svou kandidaturu odvolal. Kdoví, zda na to neměl vliv Don Bosco. Víme totiž, že se vždycky stýkal s každým jako kněz a nikdy před nikým netajil své názory. Dovedl být ovšem ke každému laskavý a tolerantní a dával si pozor, aby druhého nezatvrdil. Tak se stalo, že ačkoliv jeho dílo muselo projít nesčítaným pronásledováním, nakonec vždy našel zastání ve všech ministerstvech a ve všech úřadech.

Co působilo, že měl Don Bosco takový vliv na nepřátelské úřady? Především bylo jasné, že miluje mládež a ten spodní lid – základnu národa a jeho budoucnosti. I ti páni měli ušlechtilé cíle, ale šli za nimi neušlechtilými cestami. Don Bosco postupoval kupředu cílevědomě, klidně, nezaujatě. Dovedl vyslechnout i nepřítele a v dobrém mu dát za pravdu. Nikdy nemluvil o nikom, co by se mohlo dostat k jeho uším a urazit ho. Také dovedl držet tajemství. Velkou roli rovněž hrála skutečnost, že se řídil radou svatého Pavla: „Komu čest, tomu čest!“ Jeho zásadou bylo: „Klid! Nerozčilovat se! Nemstít se! Konat každému dobro, i nepříteli! Přitom se držet Boha a chránit jeho zájmy.“ To ovšem neznamenovalo dělat kompromisy. Don Bosco dobře znal Kristův výrok: „Vaše řeč budiž ano, ano – ne, ne!“ Tato evangelní prostota a dobrota způsobily, že byl považován za dobrého člověka, a že se mu lidé neodcizovali. Nejedno z vlivných si o něm myslel, že je to dobromyslný hlupáček, ale jemu to vůbec nevadilo. Někdy měl i zájem, aby se tak o něm smýšlelo.

Lemoynne vyjadřuje jeho poměr k veřejným záležitostem pěkným obrazem. Don Bosco se choval asi tak, jak se chová rozumný člověk v době povodně. Povodeň nezadržíš, ale můžeš hodně udělat pro zmenšení škod. Před povodní je třeba uhnout do bezpečí, ale současně myslet na druhé. Vytahovat je ven z kalných proudů a pomáhat jim na pevnou zem, zachycovat plující předměty, které by mohly ještě sloužit, možno-li, stavět hráze, aby se voda docela nerozli-la a hned připravovat vše, čeho je třeba, aby se po opadnutí vod mohl obnovit v zatopené oblasti normální život. Život dal Donu Boskovi v té věci docela za pravdu.

souhlasil a řekl, že udělá všechno, aby Dona Boska dostal na kněžské místo v dobročinném díle markýzy Barolové, kde mohlo být zaměstnáno více kněží. Cafasso neopomenul poznamenat, že má na mysli takové místo, kde by byl Don Bosco zaměstnán jen tak, aby měl ještě čas pro své hochy. Borel dostal před časem od Barolové za úkol poohlédnout se po knězi, který by mohl vzít duchovní správu „Malé nemocnice“ (Ospedaletto), která měla doplnit její dílo a byla právě ve výstavbě. Scházelo ještě několik měsíců do dokončení stavby, ale markýza bude třeba ráda, že již kněze má a bude ochotna mu dávat plat, jako by již nemocnice byla v provozu.

Dr. Borel měl u paní markýzy velké slovo a snadno dosáhl pro Boska přijetí. Roční plat byl stanoven na 600 lir. Co se týká bydlení, Dr. Borel slíbil, že mladému knězi přenechá jednu ze svých dvou světnic a sám se spokojí s jednou. Věc byla uzavřena v polovině září, ale Don Bosco zatím nevěděl, co se za jeho zády děje.

Potom si ho don Cafasso zavolal a jakoby zapomněl na to, o čem spolu mluvili posledně, se ho ptal: „Máte tři možnosti: buď můžete nastoupit jako zástupce faráře v Buttiglierie d'Asti, nebo můžete zůstat zde jako repetitor a vzít si opakovací hodiny z morálky, nebo můžete přijmout místo duchovního správce v Malé nemocnici při Útočišti. Co vy na to?“ „To, co mi řeknete vy.“ „Necítíte přednostní sympatii pro žádné z těchto tří míst?“ „Já bych se rád věnoval mládeži, to víte. Ostatně dělejte, jak uznáte za vhodné.“ „Na co myslíte právě v této chvíli?“ „Zdá se mi, že mám kolem sebe zástup hochů, kteří mě prosí o pomoc.“ „Dobrá. Teď si jděte na několik týdnů na prázdniny. Až se vrátíte, řeknu vám, kam se máte odebrat.“

Don Bosco se chtěl jet podívat do Canelli, ale ráno před odjezdem si ho don Cafasso znovu zavolal a ptal se ho: „Rád bych věděl, co si myslíte o těch třech návrzích.“ „Když už to chcete vědět, tak bych nejraději zůstal jako repetitor v Konviktu.“ „Dobrá, můžete jít.“ Don Bosco se vyjádřil pro Konvikt, protože si myslel, že tam by přece jen nejspíš mohl udělat něco pro hochy. S tím odjel.

Do Canelli jel kázat devítidenní pobožnost před svátkem Růžencové Panny Marie. Společně s ním měl kázat don Palazzolo, ten bývalý kostelník z Chieri, kterému Don Bosco

25 První místo

Když se Don Bosco vrátil do Konviktu, několik dní don Cafasso nic neříkal a Don Bosco se neptal. Potom si ho ale svatý učitel vzal stranou a položil mu otázku: „Proč se nic neptáte?“ „Nechci dělat násilí Boží Prozřetelnosti. Chci jen to, co chce Bůh.“ „Dobrá, půjdete do Útočiště a převezmete duchovní správu v Malé nemocnici svaté Filomény. Bude to spolu s Dr. Borelem dělat, co žádá duchovní správa díla markýzy Barolové. Tam vám dá Pán Bůh poznat, co budete moci dělat pro své chlapce.“

Na první pohled to muselo na Dona Boska udělat tísnivý dojem. Nesmíme se tomu divit. Měl být duchovním správcem nemocnice a pomáhat v duchovní správě Útočiště, kde bylo asi 400 děvčat, počet jistě veliký, ale ne zrovna po jeho chuti. Bude tam vůbec prostor pro jeho práci mezi hochy? Ale napřed bude dobré seznámit se blíže s novým prostředím.

Markýza byla z francouzské Vandeje a byla rozená Colbertová. Jmenovala se Julie a provdala se za markýze Tankreda Faletti z Barola. Byli to bohatí manželé, ale velice dobročinní. Markýza viděla v dobročinnosti smysl svého života. S dovolením správy věznic zavírala se každý den na tři až čtyři hodiny do ženských věznic a tam působila mezi těmi nešťastnicemi. Dosáhla velikých úspěchů. Největší byl, že ženy byly soustředěny do zdravější budovy, a že si mohly samy s Barolovou vypracovat určitý domácí řád, v němž bylo místo jak pro práci, tak pro zbožnost. Baronka přivedla z Francie sestry kongregace svatého Josefa a jim svěřila péči o tyto ženy. Na svůj náklad dala celý dům zvýšit o poschodí, takže nakonec věznice byla víc klášteřem než věznicí. Mnohým uvězněným vymohla od krále propuštění. To nestačilo.

pomohl k svatému kněžství. Cestou se přihodily dvě věci. Protože šli pěšky, potkali cestou nějakého vozku, který zle klel. Palazzolo se do milého vozky obul, proč že tak mluví, ale účinek byl právě opačný. Začal klít ještě víc a ještě se z toho vyvinula prudká hádka, ve které vozka nadával na kněze, jak jen dovedl. Don Bosco, aby hádku uklidnil, poslal Palazzola napřed a sám se zdržel, aby rozčileného muže uklidnil. Protože měl dar slova, podařilo se mu to tak, že se vozka u něho na mezi vyzpovídal a rozloučili se jako přátelé. V pěkné náladě Don Bosco vstoupil do Canelli, když tu slyší dva chlapce na sebe křičet: „Kam jdeš?“ „Na vino-braní!“ Donu Boskovi to znělo jako dobré znamení. Ještě ve stáří vzpomínal, že se ho zmocnilo jakési nadšení. Bylo mu, jako by mu Bůh předpovídal bohatou úrodu z kázání.

Opravdu měl mimořádný úspěch v té venkovské farnosti. Byl to takřka magický účinek jeho slov, prostých a snadno chápaných, pronášených v rodném piemontském nářečí. Žádné řečnické umění, jak to v té polobarokní době bylo ještě zvykem, ale srdečný rozhovor s lidmi, při němž všichni viseli na jeho rtech. Pozorně sledovali jeho poutavý výklad Božích pravd, ilustrovaných podrobným vyprávěním nejrůznějších příběhů, vzatých ze života. Mělo to osnovu, ale nikdo ji necítil jako u profesionálních řečníků té doby. Žádné „začínám“ nebo „v první části jsem vám řekl“, žádné „zakončím svou úvahu“ a podobně. Tím méně, aby si Don Bosco po jednotlivých částech sedl, utřel si mokré čelo nebo si utřel nos, jak to mnozí dělali. Mluvil jako duchovní otec s duchovními dětmi, jako dobrý pastýř se svými ovečkami. Proto ten výsledek, který mu mohl každý závidět.

Již dříve uvedla do Turína sestry od Nejsvětějšího Srdce Ježíšova založené pro výchovu urozených děvčat. V roce 1834 zbudovala podobný velký ústav pro obyčejné dívky a pro jejich péči založila institut sester svaté Anny. Jeho vedení svěřila jedné ze sester svatého Josefa. Tento dům byl v blízkosti kostela Panny Marie Těšitelky. Vedle postavila další dům asi pro třicet osiřelých dívek. Při odchodu do života dávala každé z nich věno. Pro děvčata z dělnických rodin vytvářela ve městě takzvané „rodiny“. Tam se děvčata učila vařit, šít a podobně. V čele byla vždy nějaká matka a děvčata u ní měla prakticky celé zaopatření. U sester Nejsvětějšího Srdce se z jejího popudu školily vhodné dívky na učitelky pro alpská údolí. Tyto učitelky mívaly každý rok v Turíně duchovní cvičení.

Barolovou velmi dojímal osud dívek, které podobně jako chlapci byly na scestí. Pro ně postavila vedle Cottolengovy nemocnice veliký ústav, kterému dala za patronku Pannu Marii, Útočiště hříšníků. Odtud se jmenoval ústav „Rifugio – Útočiště“. Divná věc: řada těch děvčat se již nechtěla vrátit do světa a z nich vznikala nová kongregace sester „magdalenek“ podle kajícnice Maří Magdalény. Malý klášter vedle Útočiště byl schopen pojmout asi sedmdesát těchto sester. A aby se řetěz netrhl, vedle kláštera vznikl další dům takzvaných „malých magdalenek“. To byla pokažená děvčata pod dvanáct let. Staraly se o ně magdalenky. Konečně roku 1844 se zde začala od země zvedat ještě další budova: „Malá nemocnice“ pro dívky mrzáčky. Celá tato skupina institucí měla být nyní působištem našeho Dona Boska. Arcibiskup Frasoni dal k jeho jmenování souhlas. Byl to projev velké důvěry k mladému knězi.

Dr. Borel představil Dona Boska markýze, která byla od roku 1838 vdovou a nyní měla již šedesát let. Byla to zvláštní paní: směs šlechtické vznešenosti, mnišské pokory a mateřské lásky, temperament rázný, skoro poručnický. Celé její obrovské dílo mluvilo o tom, že je to neobyčejná žena.

Don Bosco se markýze na první pohled vmluvil do přízně. Byl však opatrný a hned jí řekl, že se mívá věnovat také opuštěným chlapcům a doufá, že jistě nebude mít nic proti tomu. Markýza souhlasila. Vrchní vedení duchovní správy bude mít Dr. Borel a jeho věci bude, jak ostatním kněžím rozdělí práci. Ano, markýza, aby ukázala dobrou vůli, projevila dokonce ochotu, aby se Don Boskovi hoši mohli shromažďovat na prostranství kolem rozestavěné nemocnice. Zatím tam nemohou nic pokazit.

Don Bosco se tedy přestěhoval do Útočiště. Lze říci, že tímto komplexem budov Turín vlastně končil. Za nimi se již rozprostíralo pole – venkov. Tam všude byly louky, zahrady, jámy, příkopy, roztroušená venkovská stavení, stodoly a podobně. Don Bosco odhadoval, že kdyby všechno šlo

26 Další útěcha z nebe

V ty dny měl Don Bosco sen plný útěchy. O druhé říjnové neděli 1844 měl svým chlapcům sdělit, že se budou stěhovat na Valdocco, ale měl kolem toho hlavu plnou starostí. Teprve v noci se mu rozjasnilo.

Zdálo se mu, že je uprostřed množství vlků, koz a kozlů, beránků a ovcí, psů a ptáků. Byla to ohlušující směsice hlasů, která mu naháněla strach. A opět se zjevila ta Paní, ustrojená za pastýřku a poručila mu, aby se s těmi zvířaty vydal na cestu, že ho povede. Šli. Sám nevěděl kam. Zastavili se na třech místech a pokaždé se mnoho těch zvířat proměnilo v beránky, takže jejich počet stále rostl. Šli dlouho, dlouho, až přišli na jednu louku, kde se všechna ta zvířata pásala klidně, aniž které druhému ublížilo. Dona Boska to unavovalo a chtěl si sednout u nedaleké cesty, Pastýřka však nechtěla. Pokynula, aby šel dál. Ještě kus cesty a hle: byli na prostranném hřišti, kolem bylo podloubí a v pozadí kostel. Již čtyři pětiny zvířat se proměnily v beránky. Bylo jich velice mnoho. Potom mu přišlo na pomoc několik jiných pastýřů, ale dlouho nepobyli, zase odešli. Tu nový div! Řada beránků se proměnila v pastýře a bylo jich stále víc. Začali se rozdělovat a rozcházet, aby zase shromažďovali další stáda na dalších místech.

Don Bosco v jedné chvíli chtěl odejít sloužit mši svatou, ale Pastýřka mu pokynula, aby se podíval k jihu. Podíval se tam a viděl pole, kde rostla pohanka, brambory a zelí, kukuřice a jiné. „Podívej se ještě jednou,“ řekla, podíval se, a co neviděl! Překrásný chrám, z něhož vycházela hudba a zpěv, všechno zvalo ke vstupu. Uvnitř chrámu byla velikánská bílá stuha a na ní nápis: HIC DOMUS MEA, INDE GLORIA MEA – Zde je můj dům, odtud vyjde moje sláva. Don Bosco se zeptal, co to všechno znamená, ale Ona odpověděla: „Všechno se dovíš, až to budeš vidět vlastníma očima.“ „Ale já se dívám vlastníma očima,“ řekl on. Vtom na kostele svatého Františka z Assisi zazněl zvon ranního klekání a Don Bosco se probudil.

O druhé říjnové neděli byl svátek Mateřství Panny Marie. Toho dne Don Bosco ohlásil chlapcům přesun Oratoře k Útočišti. V první chvíli to pocítovali jako zklamání, ale když jim Don Bosco začal líčit výhody, tu zapracovala i jejich fantazie a brzy mezi nimi zavládlo nadšení. Přijít však měli až odpoledne.

dobře, budou se tam moci jeho hoši v těchto končinách do sytosti vyřádit. Nejdůležitější však bylo, že v řediteli Útočiště Dr. Borelovi našel přítele.

Borel byl skvělý kněz. Jeden z těch, kteří drželi Turín. Vynikal jako odborník jak v teologii, tak i praktickým rozhledem. Jako kazatel patřil k nejskvělejším. I jako duchovní vůdce byl hledaný. Kde byla nějaká nová pastorační akce, tam byl jistě účasten i on. Don Cafasso jistě dobře věděl, proč Boska nasměrovává právě k němu. Znali se již dříve a Bosco nejednou v Útočišti kázal. Nyní budou bydlet spolu. Dr. Borel přijal Boska s otevřenou náručí. Byla zde jenom jedna velká bolest: zatím žádná střecha nad hlavou pro jeho hochy, jen to prostranství pod širým nebem. Ale Dr. Borel ho uklidňoval, že se nějaké řešení najde, třeba v jejich bytě. Nebo až budou v nemocnici hotové místnosti určené pro kněze, třeba tam budou moci hoši být. Všechno se teprve uvidí. V Útočišti bydlel ještě další kněz – don Pacchiotti. I ten byl dobrý a brzy se s Boskem spřátelil.

Třetí říjnová neděle byla zasvěcena Čistotě Panny Marie. Toho dne po obědě bylo v okolí Útočiště a na celém předměstí Valdoka rušno. Kluci se přihnali a kdeže bydlí Don Bosco, kdeže je ta Oratoř. A že v těch končinách lidé neznali ani Dona Boska, ani žádnou Oratoř, docházelo ke slovním srážkám mezi hochy a tamními obyvateli. Teprve když Don Bosco vyšel z domu, vznesl se k nebi jásos. „Don Bosco, Don Bosco,“ křičeli všichni, „kde je Oratoř?“ Potom se shrnuli kolem něho. Lidé se uklidnili a jen kroutili hlavami, co je to za mladého kněze a co že má s tolika kluky. Don Bosco zase měl jinou starost, totiž vysvětlit chlapcům, že všechno teprve bude, zatím ať jdou do jeho bytu, snad se tam nějak vejdou.

A již se celé množství valilo po schodech nahoru. Don Bosco otevřel dveře a v mžiku byla jeho světnice plná, že v ní nebylo k hnutí. Kluci si posedali na postel, na stolek, na okenní rampu a na zem. Naštěstí byla světnice dosti prostorná a také napoprvé všichni nepřišli. Don Bosco se pořádně zapotil, aby zvládl situaci, ale on to uměl. Byla dokonce hodina náboženství, vypravoval se krásný příklad, zpívalo se a chlapcům to pro začátek stačilo.

Hůře bylo další neděli. Přišlo jich mnohem víc a k nim se přidali i další z valdocké mládeže. Zaplnili i chodbičku a schodiště. Bavili se jak mohli, třeba jeden zapaloval sirky a druhý mu je zhasínal. Don Boskův byt byl jako po velké vodě, všechno zpřevrácené, ačkoliv doporučoval, aby mu nic nerozbili. Není lehké usmívat se na hordu neukázněných hochů, kteří nedovedou ztlumit svoji povahu. Don Bosco musel, a dovedl to.

Tak to šlo po dobu deseti po sobě jdoucích nedělí. Vždy ráno hoši přišli, rozhodlo se, kam se půjde do kostela na mši svatou a pak se šlo. Don Bosco zpovídal a asistoval. Většinou se chodilo k blízké Panně Marii Těšitelce. Chodilo se spořádaně v řadách a kluci se cestou přes město modlili hlasitě růžencem. Byla to podívaná! Odpoledne se zase chodívalo ponejvíc do kaple školských bratří, s kterými se Don Bosco dobře znal. Ti měli pro mládež pochopení.

Nejhorší to bylo se zpovídáním. Don Bosco na to byl sám a don Borel mu pomáhal, jak mohl. Ale zpovídejte, když jeden druhému sedí na zádech, všichni se tlačí a všude je hluk! Na svátek Všech svatých se chtěli zpovídat všichni,

protože to byl den odpustků. To již Dr. Borel prohlásil, že tak to dál nejde, musí se najít nějaká větší místnost.

Don Bosco šel za panem arcibiskupem a vyložil mu, co se dosud udělalo a co by se mohlo udělat, kdyby... Monsignor dobře chápal důležitost díla, ale také znal pány faráře, a proto mu položil otázku: „Co se týká náboženských povinností, nemohli by hoši již každý do svého farního kostela?“ Don Bosco tušil, že tato otázka jednou nutně vyvstane, ale hned řekl své mínění: „Hoši jsou ze všech koutů Piemontu. Většinou zde nemají svoji farnost a raději nebudou chodit nikam. Co je drží a co je vede do kostela, to je kněz, který se jim věnuje. Potom jsou neoblečení, nešli by do kostela jen tak sami. Mnozí mluví nářečím. Jiní jsou již velcí, stydí se jít na katechismus s malými. Ti, co jsou z města, pocházejí většinou z rodin, kde se nežije křesťansky. Co s tím?“ Monsignor pokýval hlavou. Věděl, že to tak je. „Dělejte, co můžete. Dávám vám všechny možné fakulty a žehnám vám i vaši práci. Budu-li moci, budu vám pomáhat. Napíši hned paní markýze, snad vám vyjde vstříc. Jděte k ní i vy a prostě ji.“

Don Bosco poslechl a šel. Nemocnice se měla otevírat až v srpnu, to je za sedm až osm měsíců. Nemělo by být těžké dát souhlas, aby se dvě velké světnice novostavby upravily

27 Proč právě sv. František Saleský?

Oratoř se postavením kaple dostala vlastně do normálních kolejí a normálního postavení a chlapci si začali zvykat na jméno svatého Františka Saleského. Don Bosco hned od začátku říkal, že se svátek tohoto světce bude slavit vždy slavně a vesele. Někdo by se však mohl ptát, jak vůbec došlo k volbě tohoto světce za patrona kaple u Barolové.

Don Bosco již v Konviktě měl v oblibě tohoto světce a bral si ho za vzor, ale byl to svatý don Cafasso, který v té věci řekl poslední slovo. V ty dny při rozmluvě s donem Borelem přišla řeč na to, komu má být kaple zasvěcena. Návrh na svatého Františka Saleského dal don Cafasso. Dr. Borel souhlasil a Don Bosco tomu byl rád. Důvody byly tři: Především paní markýza se již delší dobou zabývala myšlenkou vytvořit při svém díle něco jako kongregaci kněží, kteří by se věnovali pastoraci v jejích institucích. Měli mít pro začátek své místnosti v Malé nemocnici v prvním a druhém poschodí. Vchod měli mít ze strany od nemocnice Cottolengovy. Markýza již dala zhotovit nad tímto vchodem obraz patrona dobrotivé lásky – svatého Františka Saleského. Je docela pravděpodobné, že počítala s Donem Boskem pro tuto kongregaci. Mezi jiným se obírala myšlenkou, že v Barolu postaví ústav pro studenty. Druhý důvod byl ten, že práce s hrubými hochy žádala opravdu svatou trpělivost a lásku takového Františka Saleského. Konečně za třetí, v době kdy se v Itálii stával aktuálním problémem protestantismus, stával se v katolickém táboře aktuálním právě tento svatý ženevský biskup, který svého času získal pro církev zpět na sedmdesát tisíc kalvinistů.

Don Bosco měl přečteny všechny spisy Františkovy a byl zamilován do jeho duchovní nauky. Nyní bylo přirozené, že často v kázáních a v promluvách k hochům vyprávěl o tomto světci a doporučoval jim, aby ho ctili a jednali jako on. Také sám na svatého Františka mnoho myslel. Jako chlapec byl prudký a vznětlivý jako on a nyní na jeho vytrvalé dobrotě záležel úspěch nebo neúspěch celého díla. Jak krásný byl pro něho vzor světce, který byl vždy a za všech okolností vtělený klid a sebevláda a který se neustále jen rozdával.

na provizorní kapli. Markýza ten souhlas dala. To bylo místo, určené Boží Prozřetelností za první svatyni Don Boskovy Oratoře. Dne 6. prosince 1844 mu byla dána písemně fakulta kapli posvětit, sloužit v ní mši svatou, udělovat svátostně požehnání a slavit tam i třídní a devítidenní pobožnosti. Prostý dřevěný oltář ve formě stolu a to nejnужnější k tomu: dřevěný svatostánek, trůnek k vystavování Svátosti a dva andělíčci, pluvíál, několikabarevný ornát, stará velká stola, čtyři kleriky pro ministranty, to pro začátek stačilo. Paní markýza přidala 70 lir na zakoupení svícňů, 30 dalších na koberec a 20 na rochetu.

Kaple byla posvěcena na svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie dne 8. prosince. Byla zasvěcena svatému Františku Saleskému. Svěcení vykonal Don Bosco. On také sloužil první mši svatou a podával chlapcům svaté přijímání. Počasí nemohlo být horší. Sněhu bylo a stále padal. Přítom fičel ledový vítr a bylo třeba do kaple přinést velký koš s dřevěným uhlím, aby se ohřál vzduch. Kluci si pamatovali, jak nesli koš přes dvůr a jak se padající vločky měnily v syčící páru. Bylo to velmi zábavné. Na co však nikdo nezapomněl, to byly slzy, které měl Don Bosco v očích, když kapli světil. Jaké myšlenky se mu honily hlavou a jaké pocity zaplavovaly jeho srdce, to věděl jen Pán Bůh a on sám.

Při nové kapli se rozvíjela tedy Oratoř. Zatím všechno: kuchyň, chodba, předsíň, to byla Oratoř a v každém koutě se učil katechismus, rozdělený na třídy. Don Bosco si hledal vytrvale pomocníky, protože sám nemohl na všechno stačit. Hochů přibývalo. I starší, vzdělanější hoši byli pověřováni vedením tříd a Don Bosco je školil během týdne. Rekreace se odbyvala většinou v dlouhé ulici mezi klášteřem magdalenek a nemocnicí Cottolenga. Byla to zatím ulice slepá, jen vpředu ústila do hlavní ulice. Tam si mohli hoši hrát, chodit na chůdách, koulet kuličky, hrát v koule. A Don Bosco sliboval ještě kolotoč, houpačky, tělocvik, zpěv, hudbu atd. Někdy rozdával medailky, obrázky, sem tam připravil chlapcům svačinu, ale rozdával i boty, kalhoty, aspoň těm nejnужnějším. Don Bosco a Dr. Borel také hned zařídili večerní školu. Řada hochů k nim chodila ve všední dny do bytu a učila se číst a psát a počítat. Mezi oratoriány bylo mnoho analfabetů. Bez umění číst nemohlo ani to náboženské vzdělání za moc stát.

Don Bosco nepřerušil své spojení k Konviktem. Don Cafasso byl takový kavalír, že mu tam vykázal malou světničku, aby si tam mohl v klidu psát svá kázání a podobně. Konviktní bohatá knihovna mu tam byla cennou pomocnicí. Vůbec Don Bosco po mnoho let chodil pravidelně ve všední dny do Konviktu, jak říkal – pracovat. Zprvu od čtyř do devíti večer, potom aspoň na hodinu před polednem a zase se vrátil k původním večerním hodinám. Dokud byl naživu don Cafasso, stále ho to k němu táhlo a vždy aspoň na slovíčko k němu zašel. Tento muž nepřestával být jeho vzorem kněze, který se nešetří. Byl svědkem jeho nesmírné kajcnosti (Cafasso si zvykl jíst jen jednou za den a v noci spát jen pět hodin.) Napomínal ho, aby se šetřil, ale v duchu ho obdivoval. Světec, když mu Don Bosco domlouval, že takto brzy zemře, říkal: „Nebe, nebe, tam bude silný a zdravý každý, kdo tam přijde.“

Tak nadešly Vánoce a Don Bosco připravil s chlapci ceremonie a zpěv. Všichni se vyzpovídali a všichni šli k svatému přijímání. Z toho měl největší radost.

Ovšem rozvoj díla žádal, aby měl Don Bosco také nějaké finance. Samy nepřišly. Don Cafasso byl vždycky ochotný vytrhnout ho z nouze, ale měl ho také k tomu, aby se sám oháněl a sháněl peníze. Nebylo to příjemné, ale nouze naučila Dalibora housti, naučila Dona Boska žebrat. Nebylo zvykem u turínských kněží, aby klepali na dveře bohatých a prosili o almužnu. Bosco se zapřel a chodil po známých a prosil. V sousedním Cottolengu na almužnu čekali. Jejich svatý zakladatel je učil slepé důvěře v Boží Prozřetelnost. Tam nosili lidé almužny sami. Jinak bylo s Donem Boskem. Jednak měl zdravé chlapce, kteří mohli podle soudu

28 Úcta k andělu strážnému

Don Bosco pevně věřil, že Bůh svěřuje andělům také péči o naši spásu, ano, že každý člověk může počítat s pomocí svého anděla strážného. Zvláště si to připomínal, když se v 90. žalmu modlil: „Svým andělům přikázal o tobě, aby tě střežili na všech tvých cestách; na svých rukou tě ponosou, abys nenarazil o kámen svou nohou.“ S nadšením slavil svátek Andělů strážných a denně se vícekrát modlil „Anděle Boží, strážce můj.“ Úctě k andělům učil i chlapce. Rád hochům vypravoval ze života svaté Františky Římské, jak jí Bůh dával stále vidět jejího anděla a jak tento, kdykoliv se něčeho třeba malého dopustila, hned se od ní trochu odvrátil, aby ji upozornil, že se odchýlila od Boží cesty. Také rád vypravoval o tom, jak archanděl Rafael doprovázel Tobiáše do Rág, nebo jak anděl zachránil tři mládence z pece ohnivé. Ve zpovědi často hochům připomínal službu andělů a napomínal je, aby dávali pozor na jejich vnuknutí. Doporučoval slavit zvláště úterý jako den andělů strážných.

Stalo se, když byl ještě v Konviktě, že jednou rozdával v sakristii svatého Františka Assiského obrázky anděla strážného s modlitbou a doporučoval hochům, aby se jimi modlili. Zaručil se, že Bůh vyznamená zvláštní ochranou toho, kdo uposlechne a bude tak činit. A hle, v týdně jeden z jeho oratoriánů, zednický učeň, pracoval na lešení ve výši

29 Don Boskova láska k duším

Pro Dona Boska prosba Otčenáše „Přijď království tvé“ měla zcela konkrétní podobu. Boží království mu bylo na zemi totožné s církví. Studium církevních dějin, od něhož neustával, ho v tom jen utvrzovalo. Jeho církevní citění bylo v tom, že hluboce prožíval všechny radosti a bolesti církve, a že byl vždycky a za všech okolností ochoten ji bránit a pracovat pro její rozkvět. Nevynechal příležitost, aby mohl pro tento ideál něco vykonat. V praxi však nemohl církvi prospívat velkými činy, zato drobnými oběťmi a houževnatou prací mohl mnoho vykonat pro převedení duší do Ježíšova tábora. Neobešlo se to bez skutků osobní kajícínosti.

Don Bosco si bral za vzor svého svatého učitele Cafassa a hodně se umrtvoval. Zvláště to činil na ten úmysl, aby vyposlil obrácení trestancům, mezi které chodil. Často trpěl záněty očí, bolestmi hlavy, také bolestmi zubů. Snášel to všechno za pokání na obrácení zatvrzelých duší. Bylo dokonce přesvědčením jeho okolí, že sám Pána Boha prosí, aby mu posílal takové utrpení. Nikdy si na ně nenaříkal.

Don Lemoyne vkládá na toto místo vypravování, které slyšel přímo z úst člověka, který se kdysi setkal s Donem Boskem jako trestanec v turínském vězení a odtud vyšel docela vyměněný. Jako chlapec utekl z domova a později

lidí pracovat, jednak Bůh vtiskuje svým dílům ráz a určuje i prostředky obživy. Dona Boska měl k tomu, aby prosil a prosil.

Nakonec ani jeho nenechal Bůh na holičkách a vždycky mu v pravý čas otevřel srdce dárců, když na ně zaklepal. Že musel mnohdy spolknout nejednu hořkou pilulku, to je snad samozřejmé. Později, v roce 1886, dva roky před svou smrtí řekl jednomu, který tvrdil, že je pro něho odporné prosit o příspěvky, že nemá Don Boskovu přirozenou otevřenost: „Ach, kdybyste věděl, jak mi bylo protivné prosit o almužnu!“

třetího poschodí, když ucítil, že se pod ním prolomilo prkno. Stačil si uvědomit, že se všechno zhroutí a jen vykřikl: „Anděle Boží, zachraň mě!“ Pak letěl i s prkny a cihlami i s kalfasem na maltu dolů a s ním dva jeho kamarádi. Jeden z nich byl mrtvý na místě, druhý zemřel v nemocnici. Jen jemu se nic nestalo, takže mohl hned na lešení a zúčastnit se jeho opravy. V neděli to vypravoval kamarádům v oratoři a všem potvrzoval, že Don Bosco měl pravdu.

To a jiné věci přiměly Dona Boska k tomu, aby již v Konviktě začal psát knížku „Ctitel anděla strážného“. Knížku zakončil písní Silvia Pellika, o níž jsme již psali. Dopsal ji v Útočišti a když ji přečetl tamnímu vrátnému Malanovi, aby se ubezpečil, že tomu bude každý rozumět, vydal ji v roce 1845 tiskem u Paravie.

Malan byl svým způsobem zakladatelem Útočiště. On totiž začal v Turíně sbírat nešťastné holky po ulicích a svěřoval je své ženě, aby se o ně starala. Barolová se o tom do slechla a převzala jeho iniciativu ve velkém. Malan se stal strážcem jejího ústavu. Byl to člověk prostý. Don Bosco vypravoval, že když mu četl, jak ten chlapec sletěl z lešení, zabručel: „Dobře ti tak! Měl ses bát Pána Boha.“ Teprve po tomto podivném zvolání si Don Bosco uvědomil, že ten člověk špatně rozuměl čtenému a celý odstavec kvůli němu předělal. Při druhém čtení již Malan rozuměl dobře.

vtoupil jako dobrovolník do piemontského vojska, kde dosáhl hodnosti seržanta. Bůh a ctnost mu byly neznámými pojmy a podle toho jednal. Jednou v Nizze Marittimě, kde se nalézala mariánská svatyně Panny Marie jezerské, byl svědkem náhlého uzdravení ochrnutého děvčete. Bylo s ním víc než čtyřicet vojáků, když tam přišli při výměně posádky, a které přivedla do chrámu zvědavost. Rozumí se, že se při návratu o tom v kasárnách hodně mluvilo, jen seržant tvrdil, že je to bluf, že nic neviděl. A když se jeden z vojáků postavil na odpor, dal ho zavřít. Bůh ho však nenechal bez trestu. Dopustil se nějakého těžkého zločinu a skončil na deset let ve vězení. I tam patřil k nejzarytějšímu hned v prvních dnech, jak byl plný nenávisti ke všemu svatému. Když uviděl na zdi pověšený obrázek Bolestné Panny Marie, pojal zlomyslné rozhodnutí jej zničit. Opatřil si sirku, zapálil a již ji chtěl přiložit k obrázku. Vtom pocítil, že ho někdo chytil pod paži a ne a ne ho pustit. Nikdo tam nebyl. Nebylo jiného vyhnutí, než si uvědomit, že ho drží Vyšší moc. To stačilo, aby byl naplněn hrůzou a potom, aby klesl na kolena a aby se obrátil k Bohu. Šel i ke zpovědi a polepšil se. Byl to jeden z utajených triumfů Dona Boska, na kterého ten člověk nezapomněl. Když si odpykal trest, často ho navštěvoval

a stal se i jeho dobrodincem. Vůbec se dal na zbožný život a odpykával si svoji minulost velkou dobročinností.

Do té doby patří také vzpomínka, jak se Don Bosco učil německy. Do Turína se dostalo několik rodin německé národnosti. Stalo se to tím, že několik Němců vstoupilo do armády Karla Alberta. Ti lidé byli katolíci, ale v celém Turíně nebylo kněze, který by je mohl vyzpovídat. Dověděl se to Don Bosco a nelenil. Opatřil si učebnici němčiny a zvládl ji natolik, že pro ty lidi napsal dvojjazyčně zpytování svědomí. Nejen to. Požádal jednoho profesora a ten mu v šestnácti hodinách vstúpil do hlavy tolik němčiny, že stačil i na slušnou konverzaci s Němci. Za ty hodiny zaplatil profesorovi 20 lir, ale nelitoval. Za ně a za svou píli se stal na nějaký čas duchovním správcem těch německých rodin a mohl jim prospět. Když potom začalo nepřátelství mezi Itálií a Němci, přestala i jeho činnost na tomto poli, protože dotyčné rodiny odešly z Turína pryč. Don Bosco si ale ještě později pamatoval některá německá slova i celé fráze.

V roce 1876 vypravoval chlapcům své zážitky z oboru znalosti jazyků. V Římě, v Irské kolejí, se prý setkal se třemi německými biskupy. Pokusil se s nimi domlouvat německy, ale již z těch šestnácti lekcí mnoho zapomněl a oni mluvili příliš rychle, než aby jim stačil rozumět. Přešli proto na latinu. Don Bosco kladl hochům na srdce, aby se učili jazykům. Každý nový jazyk, který známe, znamená rozboření přehrad, která nás dělí od milionů lidí, kterým bychom mohli nějak pomoci. On například měl jednou možnost vyzpovídat jednoho východního křesťana v Cottolengově nemocnici dokonce řecky. A končil slovy: „Kéž bychom dovedli svou láskou obejmout svět a dovést ho do církve a k Bohu!“

Zatím nadešla svatopostní doba a s ní tradiční vyučování náboženství ve velkém. Taktéž v Útočišti se pilně učilo u děvčat i u hochů oratoriánů. Pro ty však nastala svízele. Nebylo dosti místa, protože jejich řady rychle rostly. Co s tím? Dr. Borel hledal nějaké východisko.

Na sever od Útočiště, skoro na samém pravém břehu řeky Dory, stál kostelík svatého Kříže s prostornou předsíní, a kolem byl pěkný dvůr. Lidé tomu říkali „Hřbitov u svatého Petra v okovech“, protože než byl zřízen velký hřbitov, pochovávalo se částečně zde a ještě tam byly náhrobky některých vznešených lidí (San Pietro in Vincoli). Dr. Borel si vzal dovolení faráře od svatého Šimona a Judy, kterému to území patřilo, a pochopitelně i od kaplana, který při tom kostele bydlel a nyní v tom postním čase se tam konal katechismus pro část hochů. Místo se celkem líbilo a někteří katechisté si dělali hlasitě plány, že by se tam dalo dělat víc. Ovšem kostel nebyl majetkem církve, nýbrž města a tak se stalo, že někdo zlomyslný o těchto plánech něco řekl na ragionerii. Ragionerie byla tehdy víc než městská rada. Byl to zvláštní výbor několika městských rádců, v jejichž rukou spočívala prakticky všechna moc nad městem a nad jeho správou. V čele tohoto úzkého výboru byl takzvaný městský vikář a v té době jím byl markýz Cavour. Starostové byli tehdy přestavení nižšího stupně.

Dodnes existuje v městském archivu turínském listina tohoto znění: Dne 23. března 1845 se ragionerie doslechla o úmyslech takzvaných katechistů v kapli hřbitova svatého Petra v okovech a rozhodla, aby byl napříště zakázán přístup

k dotyčné kapli pro tento účel. Žádá, aby se starostové případně odvolali na autoritu vikáře, aby katechisty zadrželi od těchto početných srazů, které tam chtějí pořádat.“

To byl prvopočátek strastí, které Dona Boska čekaly v jeho práci pro hochy. Vystaví jeho vytrvalost těžké zkoušky, ale on neuhne z nastoupené cesty. Věděl Don Bosco o těchto krocích ragionerie? Pravděpodobně nevěděl ještě nic. Po Velikonocích katechismy ustaly a věc přestala být aktuální.

V té době navázal Don Bosco první kontakty také s nejvyššími církevními úřady, sídlícími v Římě. Existují dva dokumenty, které to dosvědčují. Oba se týkají Don Boskovy pastorační činnosti. V prvním Don Bosco žádá Svatého otce Řehoře XVI., aby směl dvakrát v týdnu sloužit mši svatou s indulgencí takzvaného privilegovaného oltáře (to je s možností dosáhnout plnomocných odpustků pro duše v očistci), dále aby směl sloužit mši svatou hodinu před svítáním a hodinu po poledni, čili v rozšířeném čase, a konečně žádal o plnomocné odpustky pro okamžik smrti pro sebe, pro své příbuzné pokrevní i blízké až do třetího kolena včetně a také pro dalších padesát osob, které si sám vybere. Tyto milosti mu byly uděleny reskriptem dne 18. dubna 1845.

Druhý dokument obsahoval žádost o vysvětlení plnomocných odpustků na modlitbu loretánské litanie. Posvátná kongregace pro odpustky mu odpověděla dne 28. května 1845, že Pius VII. Obdařil tuto modlitbu odpustky 300 dní a těm, kdo se pomodlí litanie každý den, udělí plnomocné odpustky, a to o pěti zasvěcených svátcích mariánských (Početí, Narození, Zvěstování, Očišťování a Nanebevzetí Panny Marie) ovšem pod podmínkou, že se dotyční vyzpovídají, přistoupí ke stolu Páně a pomodlí se něco v některém kostele nebo veřejné kapli. Tyto odpustky jsou přivlastnitelné duším v očistci.

Proč Don Bosco žádal tyto věci? Později on sám na tento dotaz odpověděl: „Nešlo mi tak o odpustky, ale chtěl jsem navázat styk s apoštolským stolcem. Toužil jsem po tom, aby mé jméno četly také oči nástupce svatého Petra, dědice božské pravomoci. Chtěl jsem se k němu přiblížit, jak jedině jsem tehdy mohl.“

Velkou radost měl z udělení odpustků pro oněch padesát osob, které si sám určí. Dávalo mu to možnost nejen získávat pro své dílo dobrodince, ale i revanšovat se jim duchovními milostmi. Pravděpodobně první, kdo toto dobrodiní přijali, byli hraběcí manželé Karel Cays a Hermína Anežka z Provanů. Cays se později stane pokorným knězem salesiánem. Tehdy ovšem na to ještě nepomyslel. Don Bosco, jak bude Cays sám později vypravovat spolubratřím, přišel k nim pozván na oběd. Protože bylo třeba čekat a Don Bosco si vzal s sebou podle svého zvyku práci (nějaké psaní), nechali ho v jednom pokoji samotného. Hrabě se však musel do pokoje vrátit a co neviděl? Don Bosco sehnul k zemi odhrnoval z místa, kde seděl, koberec. Když se ho hrabě ptal, proč to dělá, řekl: „Ale zdá se mi, že se takový koberec nehodí pro takového chudáka jako jsem já.“ Mladá hraběnka s vděčností vzala na vědomí, že patří mezi ty, kteří dostali plnomocné odpustky pro okamžik smrti. Však toho potřebovala. Žila už jen několik měsíců.

30 U svatého Petra v okovech

Don Bosco předvídal, že dny Oratoře v Útočišti budou brzy sečteny. Jakmile začne fungovat nemocnice, budou muset hoši tam odtud pryč. Ale kam? Do Velikonoc jejich počet silně vzrostl a nebylo snadné je jen tak udržet. Ale Don Bosco nebyl ochoten vlastní vinou ztratit ani jednoho. Začal hledat nějaké trvalé místo. Barolová mu také již několikrát dala najevo svou nelibost nad křikem hochů, kteří rušili klid jejích institucí. I růžové záhony před vchodem sem tam utrply jejich vinou.

Jednoho dne šel Don Bosco celý zamyšlený kolem svatého Petra v okovech, když tu ho napadlo, co kdyby navštívil tamního kaplana dona Tesia a prohodil s ním celou situaci. Byl to bývalý kapucín, celkem dobrosrdečný pán a měl tam hospodyně, již méně srdečnou. Šlo o to, aby mu tam dovolil být s hochy aspoň nějaký čas, než si najde něco pořádnějšího. Vešel a dobře pořídil. Don Tesio dokonce nad tím vyjádřil radost. Barolová byla také ráda a schválila nápad hned, jen jak jí o tom Don Bosco řekl.

A tak v neděli 25. května byly bohoslužby v kapli Malé nemocnice jako obvykle, ale potom řekl Don Bosco chlapcům, aby odpoledne přišli k svatému Petru, že rekreace bude tam. Skutečně se tam odpoledne šlo. Prostranný dvůr, který mnozí hoši již znali, táhl sám sebou. Bohužel pan kaplan nebyl doma. Kdoví, kde starý pán byl? A hospodyně buď, že nebyla informována, nebo spíše čekala invazi kluků s nelibostí, prostě stalo se, že podnik skončil hned tu první neděli velikým křikem. Vyšla z bytu a pustila se do oratoriánů, jak nejlépe dovedla. Don Bosco se jí snažil vše vysvětlit, ale marně. Vedla svou a nedala jinak, než že takový řev nebude trpět, ať jdou okamžitě pryč. Nepomohlo odvolávat se na Tesiovo dovolení, že ona si to s donem Tesiem vyřídí sama a jestli to nezakáže, potom uvidí. Příští neděle ať je ani nenapadne zase přijít!

Don Bosco nechtěl nechutnou scénu na dvoře prodlužovat a poručil hochům sebrat se a jít do kostelíka na pobožnost. Jí potom řekl: „Milá paní, vždyť sama nevíte, jestli se dočkáte příští neděle.“

Hoši ustali od hry a šli poslušně, i když podrážděně, do kostela. Někteří obklopovali Dona Boska, mezi nimi bratři Melanottiové a Buzzetti. Tito později vypravovali donu Chialovi, že cestou začali na tu ženskou nadávat, jak je zlá. Don Bosco je chlácholil a snažil se jí omluvit, že prý je třeba nemocná a nesnáší hluk. A když mu někteří říkali, že nebude radno u toho kostela dělat rekreaci, řekl smutně: „Buďte klidní, příští neděle již na vás nebude křičet.“

V kostele byl katechismus. Hoši se pomodlili růženec a potom je Don Bosco prosil, aby se v klidu rozešli a aby přišli zase příští neděle. Ale nemělo to být. Bylo to poprvé a naposledy, co se mohli shromáždit na tom místě. Když vycházeli z kaple, ta žena začala znovu nadávat a vyhrožovat. Don Bosco tehdy řekl potichu jednomu rozumnému hochovi, Melanottimu z Lanza: „Chudák, kdyby věděla, že příští neděle bude již odpočívat na hřbitově!“

Vtom se vracel domů don Tesio a chtěl vejít do domu, který přiléhal vzadu k presbytáři kaple. Ona hned na něho a bylo ještě hůř. Navymýšlela si kdeco a on, ačkoliv mohl znát její povahu, i on se rozčílil. Vyšel ven z ohrady a řekl Donu Boskovi, který tam stál ještě s několika hochy: „Tak to bylo naposled! Příště mi sem s nimi nechodte! Budu si na vás stěžovat.“ Don Bosco klidně odešel a po cestě řekl hochům: „Chudák, ani on nebude příští neděle naživu!“

Hospodyně večer tolik mluvila do dona Tesia, že ten sedl a napsal stížnost na radnici. Vyličil Don Boskovy hochy jako učiněné grázly, kteří mu ztropili obrovskou hrůzu a dokonce prý počmárali náhrobní kameny. To byl však jeho poslední dopis. Ještě v pondělí ráno ho zapečetil a hospodyně sama jej donesla do Městského paláce. Co z toho měl? Krátce na to dne 28. května půl hodiny po půlnoci zemřel na mozkovou mrtvici ve věku 68 let. Ještě než mohl být zopátrán svatými svátostmi!

Dopis způsobil u starostů velké pozdvižení, tak veliké, že byl dán rozkaz Dona Boska zatknout, kdyby se ještě opovážil jednou s chlapci jít k svatému Petru.

Nezůstalo při jednom pohřbu. Dva dny nato zemřela na mrtvici i hospodyně, takže v jednom týdnu odešli oba, jak to Don Bosco předpověděl. Dovedeme si jistě představit, jak tato událost zahýbala celým okolím. Zvláště na hochy to udělalo veliký dojem. Nyní se semkli kolem svého kněze ještě víc a nikdo by jim byl nevymluvil, že se zde ukázal Boží prst. Stejně bylo přesvědčení Dr. Borela.

Tu další neděle 31. května většina chlapců, kteří nevěděli, co se během týdne stalo, pospíchala k svatému Petru, ale byla zklamána. Na dveřích byla vyvěšena vyhláška, na které stálo, že se přístup ke kapli zakazuje. Mimo to tam byli strážníci, kteří hochy odháněli pryč. Šli tedy do Útočiště a tam prožili s Donem Boskem celý den.

Dověděl se o tom také don Cafasso a myslel si, že by se všechno uklidnilo, kdyby byl Don Bosco jmenován kaplanem u svatého Petra místo zemřelého dona Tesia. Dům za kostelem byl prostranný. Ten byl stvořen pro tento účel. S tím napsal dopis hraběnce Boskové di Ruffino, manželce jednoho člena ragionerie. Ten dopis ještě existuje a má datum 29. května. Don Cafasso v něm chválí Don Boskovo dílo, chválí bývalého žáka Konviktu a toho času kaplana v Útočišti. Odvolává se na souhlas Barolové a prosí, aby se hraběnka přimluvila u svého manžela. Možná bylo těch přímlov více, ale stejně nic nepomohly. Don Bosco vyvinul další úsilí, aby získal kostel a tu budovu. O několik dní později putoval na ragionerii dopis adresovaný Dr. Borelem, donem Pacchiottim a dokonce Donem Boskem samotným. Píše, že jakožto ředitel zbožného díla markýzy Barolové a s jejím vědomím a souhlasem, ale i na pokyn arcibiskupa Fransonioho dali vzniknout dalšímu dílu ve prospěch opuštěných chlapců města Turína. Dílo se jmenuje Oratoř pod ochranou svatého Františka Saleského. Jeho účelem je učit hochy náboženství, vést je k svátostem a k mravnému životu. Hochů je asi dvě sta. Podepsaní prosí, aby se tato Oratoř směla přenést do kaple svatého Petra v okovech, kde by se mohly nejsnadněji konat náboženské funkce Oratoře.

Ragionerie však v sezení 3. července, jehož zápis rovněž dosud existuje, zakázala většinou hlasů schůzkou s odůvodněním, že jde o hřbitovní kapli a není možno jí dávat jiný účel, než pro jaký byla dosud užívána.

Don Bosco sklonil hlavu před nevyzpytatelnými Božími úradky a na nikoho se nezlobil. Dr. Borel o něm napsal v jednom svém pamětním spise, že s tím větší horlivostí si nyní vykonal u svatého Ignáce duchovní cvičení. Předtím s velkou radostí a slávou oslavil v kapli u Malé nemocnice svátek patrona mládeže, svatého Aloise. Byla to veliká slavnost. Don Bosco udělal všechno, aby se hochům vryla do paměti nesmazatelným písmem.

31 Nový tajemný sen

Uteklo již sedm měsíců, co byla Oratoř při Útočišti v místech novostavby Malé nemocnice. Zdi, do kterých se měly nastěhovat nemocné dívky, schly jen pomalu, a tak se doufalo, že to ještě nějaký čas potrvá. Markýza byla s Donem Boskem nadmíru spokojena, protože svou vlastní práci nezanedbával. Ve všední dny pomáhal Dr. Borelovi. Učil zpěvu a vedl dívčí sbor. Vyučoval aritmetice sestry, které se připravovaly na učitelství, zpovídal, kázal, sestrám dělal konference o duchovním životě. Jeho žák, pozdější biskup a kardinál Cagliero chodil za svého kněžského působení v Turíně k sestrám svatého Josefa i k magdalenkám a všechny svorně tvrdily, že již tehdy měly Dona Boska za svatého, ano, schovávaly prý si předměty, které se dostaly s ním do styku jako ostatky.

Bohužel měsíc červenec udělal za všemi nadějemi tečku. Paní markýza náhle rozhodla, že se nemocnice otevře k stanovenému datu, to je 10. srpna a tudíž, že Oratoř musí odtud pryč. Bylo jí sice jemně podotknuto, že místnosti, kde byla zřízena kaple, případně další, nebudou obývány nemocnými, ale ona na to ucho neslyšela. Chtěla využít příležitosti, aby se nepohodlných chlapců zbavila. Uvážíme-li situaci, můžeme ji třeba i pochopit.

Chápal ji i Don Bosco, ale že šlo o jeho chlapce, nutně tím trpěl. Markýza ve skutečnosti nebojovala tolik o klid svých institucí, ale bojovala o Dona Boska samého. Chtěla ho tímto tlakem přinutit, aby se rozhodl pro její dílo a aby Oratoř, která nebyla viděna dobře veřejností, pustil k vodě. On zase zaujal v duchu postoj právě opačný. Byl pevně rozhodnut hochy za žádnou cenu neopustit a sdílet s nimi stejný osud. Začal tedy hledat. Zdálo se mu, že by bylo dobré přestěhovat se někam k Nové bráně (Portanuova), ale don Borel ho od toho zrazoval. Říkal, že bude přece jen lepší zůstat na Valdoku.

Do těchto soužení přišla znovu jako na zavalanou posila z nebe. Don Bosco měl jedné noci opět sen. Trval prý celou noc a opakoval se v mnoha obrazech a podrobnostech. Don Bosco jej poprvé souvisle vypravoval až 2. února 1875 donu Barberisovi, prvnímu salesiánskému novicmistrovovi a svému životopisci donu Lemoyneovi. Tento zachytil vypravování i perem. My si zde povíme aspoň stručný obsah.

Zdálo se mu, že se nachází na velké rovině. Bylo tam nepřehledné množství hochů. Prali se, nadávali, házeli kamením, ano, sváděli celé bitvy. Byli to hoši opuštění od svých rodičů a ponechaní sami sobě. Tu se na scéně zase objevila ta Paní a řekla mu: „Přiblíž se k nim a pracuj mezi nimi!“

Učinil tak, ale jaká to byla práce, když neměl ani kousek střechy nad hlavou! Kolem byli lidé a byli by mu mohli pomoci, ale nikdo nehnul ani prstem. Obrátil se na Paní a ona mu řekla: „Tady máš místnost!“ A ukázala mu louku. „Ale vždyť je to louka,“ řekl on. A ona: „Můj syn a apoštolové neměli ani, kam by složili hlavu.“ Dal se tedy do práce. Kázal, zpovídal, učil, ale stále cítil, že nebude-li mít střechu nad hlavou, nebude moci tyto hochy, o které vůbec nikdo nedbá a všichni jimi pohrdají, zachránit. Tehdy ho Paní zavedla trochu víc na sever a řekla mu: „Podívej se!“ Podíval

32 U svatomartinských mlýnů

Don Bosco v těch prvních letech často připomínal hochům, že se Oratoř podobá starozákonnímu Božímu lidu, který putoval z Egypta do zaslíbené země. Ti také bydleli pod šířím nebem a zastavovali hned zde, hned zase jinde.

se a viděl malou kapličku, před ní kousek dvora a mnoho chlapců. Dal se znovu do práce, ale když viděl, že ten kostelíček je maličký, obrátil se na ni znovu. Ona mu ukázala druhý kostel, o hodně větší než ten první. Potom ho zavedla na prostranství před vchodem do tohoto druhého kostela a řekla: „Na tomto místě vytrpěli mučednickou smrt turínští mučedníci Aventor a Oktavius. Chci, aby nad těmito brázdami posvěcenými jejich krví byl Bůh zcela zvlášť slaven.“ Potom šla a ukázala mu nohou přesně místo, kde byli popraveni. Don Bosco si je chtěl označit, ale neměl po ruce ani kousek dřeva, ani kámen. Přesto si je zapamatoval. Je to místo, které odpovídá vnitřnímu rohu kaple svatých mučedníků na evangelní straně chrámu Panny Marie Pomocnice.

Potom Don Bosco viděl, jak ho obklopuje stále více hochů, jak kolem něho vyrůstají budovy, jak se mu dostávají prostředků. Potom viděl veliký chrám na místě mučednické smrti vojáků tébské legie a uprostřed budov pěkný pomník. Začal mít kolem sebe kněze, kleriky, kteří mu pomáhali, ale zase odcházeli. Co chvíli měl pocit, že zůstává sám. I obrátil se znovu na Paní a ona mu řekla: „Chceš, aby ti neutíkali? Vezmi si tuto stuhu a ovaž jim hlavu.“ Vzal tedy stuhu a na ní četl nápis: Poslušnost. Začal ovazovat hlavy některých svých pomocníků stuhou a hle: již neutíkali a zůstávali s ním. Tak vznikla kongregace.

Don Bosco k tomuto snu dodal, že viděl ještě mnoho a mnoho jiných podrobností, týkajících se Oratoře i kongregace i jak si má počínat. Proto se nikdy nebál o budoucnost, nýbrž měl dosti světla, aby šel dál a dál. Sen se mu vtiskl do paměti a on již tehdy každému, kdo s ním mluvil o budoucnosti Oratoře, vyprávěl, jak to bude, co všechno bude mít – ty budovy, kostely, atd. To bylo právě příčinou, proč se začalo kolem něho šeptat, že se pomátl na rozum.

Co se týká mučednické smrti svatých Solutora, Aventora a Oktaviána (těžce raněnému Sulatorovi se podařilo z místa utéci a zemřel potom v Ivrey), Don Bosco později prosil učeného kanovníka Vavřince Gastaldiho, později arcibiskupa turínského, aby napsal životopis těchto mučedníků. Nic mu neřekl o svém snu, ale byl zvědav, kam položí místo umučení na základě historických dohadů. Kanovník životopis skutečně napsal a místo položil někam do blízkosti řeky Dóry na předměstí zvané Valdocco, kterému se tak od nepaměti říkalo podle latinského Vallis occisorum – Val d'occo – Údolí zabitých. Kanovník k tomu poznamenal, že Valdocco mu připadá skutečně jako místo zvlášť pozeňnané pro mučednickou smrt vojáků tébské legie. Vždyť tam v jeho době vyrostlo veliké dílo Cottolengovo, veliké dílo Barolové, ale i veliké dílo Boskovo. Ano, psal, že když prohlíží staré mapy té krajiny, nemůže se ubránit dojmu, že Oratoř svatého Františka Saleského leží blízko místa mučednictví, není-li přímo na tom místě.

Don Bosco tomu byl nesmírně rád. I historie potvrzovala jeho sen. Proto kdykoliv přišel svátek svatého Mořice, velitele zmíněných vojáků, který také zemřel jako mučedník, slavival tento den vždy zpívanými nešporami, oslavným kázáním a svátostným pozeňnaním.

Don Bosco byl plný důvěry v Boží Prozřetelnost, šel nyní k panu arcibiskupovi a prosil ho, aby se přimluvil na turínském radnici, aby mu dali k dispozici pro hochy kostel svatého Martina u takzvaných Mlýnů (Molassi nebo Molini).

Bylo to u náměstí Emanuela Filiberta směrem k Doře. Monsignor se snažil hned vyhovět a poslal na radnici dopis spolu s rozbohem Dr. Borela, který se jakožto všeobecně známá osobnost v těchto začátkách snažil Dona Boska podporovat.

Zatím se pravděpodobně starostové a vůbec páni na radnici mohli přesvědčit, že Tesiova stížnost byla přehnaná. Tentokrát nevznesli proti Oratoři žádné námitky. Odpověděli přímo Dr. Borelovi, a to kladně, ovšem pod podmínkou, že to nebude na překážku sloužení dopoledních mší, dále, že hoši nebudou mít přístup do druhého dvora budovy, dále, že se bude katechizovat jen odpoledne, a to do tří hodin a že se konečně bude dbát na to, aby nenastaly jiné nepřístojnosti.

Jakmile měl Don Bosco papír v ruce, hned si šel kapli prohlédnout. Pronajal pro sebe jednu přízemní místnost, uvědomil o tom faráře z Borgo Dora, do jehož farnosti se měli nyní nastěhovat a hned s Dr. Borelem vypracovali i program.

O 9. neděli po svatém Duchu dne 13. července 1845 byli hoši naposled ve své kapličce u Malé nemocnice a Don Bosco jim po mši svaté oznámil nemilou novinu, že se chtě nechtě budou stěhovat. Byli trochu rozčarováni, ale on jim to dovedl pěkně vysvětlit. Poprosil je, aby po obědě přišli a pomohli mu přenést věci k svatému Martinu.

Hoši přišli přesně a Dr. Borel k nim měl promluvu. V ní jim řekl, že se jejich Oratoř podobá poutníkům, kteří se sem tam zastaví v některé hospodě na odpočinek, ale potom táhnou dál za svým cílem. Oni jsou také takoví poutníci a jdou za neznámým cílem. Musí si dodat odvahy a zůstat věrni své Oratoři. Mluvil dojatě a energicky zároveň. Nakonec, aby se sám nerozplakal, zavelel: „Tak poděkujme Pánu Bohu, že nám připravil místo u Mlýnů! Bože, chválíme Tebe.“

33 Mlynářská opozice

Dne 10. srpna otvírala paní markýza slavnostně Malou nemocnici, do které se nastěhovaly dívky od tří do dvanácti let – mrzáci, kteří by jinde v nemocnicích nenalezli přijetí. Dohled tam měly sestry svatého Josefa a za ošetřovatelky tam byly určeny sestry magdalénky. Don Bosco tam byl jmenován kaplanem a ředitelem zároveň. Všichni tři: on, Dr. Borel a don Pacchiotti opustili Útočiště a nastěhovali se tam do uvolněných místností. Byly to čtyři světničky určené pro kněze.

Zatím u Mlýnů žila Oratoř asi dva měsíce v poměrném klidu. Byl to však klid před bouří. Mlynáři a další obyvatelé těch končin se brzy nasytili křiku veselých chlapců. Nejdříve nadávali potichu, potom přešli k hlasitému vyhrožování, jestli nebudou zticha. A jako u svatého Petra, tak i zde dostoupila nevole vrcholu takového stupně, že se našli lidé, kteří sepsali stížnost a poslali ji na radnici. Samozřejmě nešetřili žalobami. Dokonce se odvážili tvrdit, že ty rekreace skončí revolucí. Bohužel 300 hochů nebylo možno držet na provaze. Kdo chtěl, mohl vždycky najít něco, co nebylo zcela podle předpisu. O Donu Boskovi se vyjádřili jako o náčelníku tlupy výtržníků.

Otcové města si nyní nechali Dona Boska předvolat a ptali se ho, co je na těch žalobách pravdy. On se bránil, jak mohl a prosil, aby tam poslali rozumného člověka přesvědčit se, že se tam nic neděje. Oni to udělali a ten jejich člověk tam zjistil jen nějaký škrábanec, který udělal kterýsi chlapec

Jen co hoši odzpívali *Te Deum laudamus*, nastalo nadšení nepopsatelné. Na Don Boskův pokyn se každý něčeho chopil a vynášeli se ven lavičky, klekátka, židle, obrazy, svícny, křížek. Někteří nesli ornáty, jiní konvičky, Don Bosco mezi nimi. Jiní hoši vzali na ramena chůdy, jiní opět nesli v náručí koule, jiní opět jiné hry a v tom chumlu se všechno ubíralo k Mlýnům. Lidé se zastavovali, komentovali to. Byl z toho přirozeně veliký rozruch. Když přišli na místo, složili věci do nějaké místnosti a všichni šli do kostela. Don Bosco měl promluvu, ve které užil pěkného přirovnání: „Zelí, když se přesazuje, dělá větší hlávky. Tak také my, chceme-li být pořádní, musíme se nechat přesazovat. Nevím, jak dlouho zde pobudeme, ale to nevádí. Jak Pán Bůh dá! Hlavně když naše Oratoř poroste počtem a když naši hoši budou vynikat ctností! Budeme zpívat a hrát a časem budeme mít mnoho věcí: večerní školy a nedělní školy, také dílny a budeme slavít krásné svátky. Ani na chvíli nesmíme pochybovat o budoucnosti své Oratoře. Věřme v Boží Prozřetelnost!“

Po náboženské části vyšli shromáždění hoši ven. Dva z nich měli před ostatními pěkný dialog, který napsal sám Don Bosco a v němž jeden hrál roli směšného hlupáčka. Chlapcům se líbily takové dialogy, v nichž jednou vystupoval Gianduia, něco jako český Kašpárek, podruhé zase to byl rozhovor Piemontána s Němcem. Každý mluvil své a nakonec si přece rozuměli.

Od toho svátečního dne se každou neděli sbíhali hoši do Mlýnů a Don Bosco dělal, co mohl, aby přicházeli rádi. Je však třeba říci, že místo nebylo přívětivé a hochům se moc nelíbilo. Ani v kostele nebylo hnutí a pohodlí. Byla tam mše pro veřejnost a pro zaměstnance Mlýnů a to bylo třeba respektovat. Ani dvůr nebyl víc než dvorek a hoši museli být částečně na ulici, kde jezdily povozy. Každou chvíli bylo třeba dělat někomu místo. Hochů bylo bezmála již 300.

na kostelní zdi hřebíkem. To bylo všechno. Don Bosco si často žertem posteskl: „Vida, tak já jsem revolucionář! Já, který jsem zabránil revoluci v Turíně!“ Když se ho ptali, jaké revoluci zabránil, vyprávěl, že tam na Filibertově náměstí byla městská tržnice. Prodávalo se tam ve stáncích i bez stánek. Lidí tam bylo jako much, kramáři, hokynáři, hokyně, každý nabízel své zboží, vychvaloval, dělal konkurenci, atd. Zvláště z hokynárek šel strach. Mnohé sice chodily do kostela, ale na Filibertově náměstí si dovedly pěkně založit ruce v bok a spustit válečnou. V té době tam chodil nakupovat majordomus portugalské rodiny, co Don Bosco ještě v Konviktě té paní předpověděl, že bude mít nehodu s kočárem na cestě do Chieri. Ten člověk neuměl italsky, natož piemontsky, a tak se dorozumíval posuňky místo jazykem. Stalo se, že mu kdosi nakukal nějakou frázi, která zněla urážlivě, ale on si myslel, že je to pozdrav. I chodil od jedné hokyně ke druhé a všude tak zdravil. Hokyně to vzaly jako urážku a již se strojily, že mu nabancí. Tu přišel Don Bosco. Hned pochopil, o čem jde. Vysvětlil to tomu člověku a tak ozbrojené srážce zabránil. Od té doby říkával, že zabránil revoluci.

Filibertovo náměstí a ty mlýny u něho připomínaly Donu Boskovi ještě jednu milou událost. Tam se poprvé uviděl se svým pozdějším nástupcem, nyní blahoslaveným Michaellem Ruou. Michalovi bylo teprve osm roků a chodil do školy ke školským bratrům. Víme, že Don Bosco chodil

do této školy již jako konviktor, a že tam někdy míval pro hochy duchovní cvičení, takže ho ti hoši dobře znali i když to nebyli zrovna oratoriáni. Michálek tehdy býval doma a ke školským bratřím chodil jen do školy. Jako každý chlapec běhal i on po ulicích. Tak se stalo, že jednou přišel i do Oratoře k Mlýnům. To jeden kamarád mu ukázal pěknou

34 Každý má svůj cíl

Dějiny lidstva se skládají z drobných dějů, za kterými stojí lidé, malí nebo velcí, podle toho, jak se to vezme. I dějiny Itálie té doby se skládaly z takových drobných akcí, které se odehrávaly ve skrytu nebo ve světle, ale každá z nich směřovala k nějakému cíli.

Markýza Barolová koncem září 1845 podnikla cestu do Říma s úmyslem dosáhnout tam schválení dvou svých kongregací sester, pro které napsala pravidla a již je vyzkoušela v praxi, a to pro sestry svaté Anny a pro sestry svaté Máří Magdalény. V poslední době dělali v Římě těmto podnikům velké potíže a s takovými schváleními nespěchali.

Byly i jiné osobnosti, které navštívily v té době papežský stát s jinými cíli než posílit církev. Tak tam přicestoval Massimo d'Azeglio, jeden z prominentních revolucionářů. Objížděl všechny jižní státy Itálie a držel schůze s karbonáři i zednáři a agitoval pro plán sjednocení Itálie pod vedením Karla Alberta. Revolucionáři republikánského ražení namítali, že Karel Albert je překážkou revoluce, ale Massimo d'Azeglio je přesvědčoval, že je nejdříve nutné přijmout konstituční monarchii a teprve potom, až král sehraje svoji úlohu, jít dál. V jeho „Vzpomínkách“ lze číst i takovou úvahu: „Kdybyste řekli zloději, aby přestal krást, asi byste ho těžko přesvědčovali a získali. Když mu ale řeknete, aby kradl, že bude mít ještě víc, vyjde vám vstříc. Dodrží slovo. A kdyby nechtěl, donutí ho k tomu zpracované veřejné mínění.“ Revolucionáři dali k tomuto postupu víceméně souhlas, ale žádali, aby král slíbil aspoň jedno: že se zbaví jezuitů!

Divná věc, ale v té době pochopitelná. Předešlé 18. století bylo ve znamení odporu většiny evropských královských dvorů proti řádu svatého Ignáce. Jezuité byli dokonce pod tímto tlakem v roce 1773 papežem rozpuštěni, ačkoliv to byla největší opora církve. Potom byli zase rehabilitováni, ale jejich jméno se stalo znamením. Říci „jezuita“ znamenalo říci přísný, neústupný katolík, s kterým není po dobrém řeč. Kdo nebyl ochoten dělat kompromisy, když šlo o zájem Boha nebo církve, to byl „jezuita“. Tajní nepřátelé církve považovali za jezuitu v tom širším slova smyslu i Guala a Caffassa a vůbec všechny dobré turínské katolíky. Zvednout boj proti jezuitům bylo totéž jako zvednout boj proti všem, kdo chtěli být věrni církvi, papeži a Bohu.

Toho roku 1845 vydal Gioberti další knihu s názvem „Prolegomeni k prvenství Italů“. Kniha byla plná jezuitismu. Jezuité v ní byli jaksepatří očerněni. Kniha velmi prospěla těm, kteří šli za svými cíli, ale zatím je nemohli přímo vyslovit dávající přednost bočnímu obchvatu.

35 Církevní dějiny

Víme už, že v říjnu 1845 Don Bosco dohotovil další svou práci a dával ji do tisku. Měla název: „Církevní dějiny pro potřebu škol a užitečnou všem“. Měla asi 200 stránek. Vytiskla ji typografie Speirani a Ferrero v Turíně. Nás mohou zajímat důvody, proč se Don Bosco dal do této práce. Mluví o tom v předmluvě. Uvedeme si hlavní myšlenky.

kravatu, kterou u Dona Boska vyhrál v loterii a ta kravatka přitáhla Michálka k Donu Boskovi blíž. I když jako žák školských bratří chodíval v neděli na pobožnosti k nim, přesto se občas dostal do Oratoře a někdy navštívil Dona Boska i v jeho bytě v Útočišti. Don Bosco ho již nespustil z očí.

Don Bosco byl k podzimu tak unaven, že potřeboval nutně vypráhnout a odpočinout si. Dr. Borel převzal jeho místo v Oratoři, ačkoliv sám šel z jednoho úkolu ke druhému, a Don Bosco s několika hochy v říjnu odjel do svého rodiště. Musel být hodně zesláblý, když uprostřed cesty v Chieri musel ulehnout a teprve když se trochu vzkřísil, pokračoval v cestě do Castelnuova a do Becchi. Čtyři dny mu nebylo dobře. Z této cesty se dochovaly dva dopisy psané Borelovi a dva dopisy psané řediteli Ústavu lásky ve Strese donu Františkovi Puecherovi.

V dopisech Borelovi se ozývá smutek po Oratoři, touha vrátit se mezi hochy a zvědavost, jak to v Turíně jde. Z řádků je patrné, že don Cafasso se snažil dostat do Útočiště ještě jednoho kněze – snad dona Bosia, Boskova spolužáka, patrně, aby se Donu Boskovi ulevilo ještě více od povinností u Borelové. V prvním dopise stojí v závorce (Genta a Gamba mě ruší z psaní svým řevem.). Ke konci dopisu zase v závorce (pokračování příště, už to dál nejde). To kluci kolem něho řádili a dovedeme si představit, jak asi Don Bosco odpočíval! Ale také je cítit, že bez klukovského hluku nemohl Don Bosco být šťastný ani o dovolené. V dopisech Don Bosco vzpomíná na pěkné společenství kněží při Útočišti, zvláště na dona Pacchiottiho, kterému přeje, aby ho kuchař nešidil na jídle. Vzpomíná i na některé sestřičky, jako na matku Klemenci a na matku Eulalii. Chovankám přeje, aby je sestřičky držely veselé a slibuje, že jim po svém návratu koupí preclíky.

V dopisech představenému noviciátu ve Strese se zase hovoří o chlapcích, které jim Don Bosco doporučuje do noviciátu a o klericích, kteří byli posláni na studia do Turína a byli doporučeni jeho otcovské péči. Jak je vidět, Don Bosco již tehdy projevoval velký zájem o kněžská povolání, případně posílal vhodné hochy do řeholí. Ještě jedna věc vyplývá z těchto posledních dopisů: Don Bosco dohotovil zase jednu literární práci – své církevní dějiny pro školy, a již je dal i do tisku. V knize na konci uvedl přehled tehdejších řeholí, ani ne tak z hlediska dějepisného jako spíše z hlediska propagačního. Od dona Puechera chtěl odpověď na tři otázky: 1. Kdo a kdy založil Ústav lásky, 2. Jaký je jeho účel a za 3. zda již má papežské schválení a kde má své domy.

O této dovolené se setkal s přítelem z mládí Filipellem a ten se ho ptal, jak to s ním bude dál, zda považuje své zakotvení v Útočišti za definitivní. Filipello vzpomínal po letech, jakou mu dal Don Bosco odpověď: „Ne! Já nebudu osamělým knězem. Budu mít kolem sebe mnoho kněží a ti mě budou poslouchat a budou se věnovat výchově mládeže.“

Don Bosco se již několik let věnoval práci mezi mládeží, ale dosud marně hledal církevní dějiny, které by se hodily pro tuto kategorii. Buď byly příliš dlouhé nebo se příliš zajímaly světskými událostmi. Některé byly zaměřeny příliš bojovně, jiné zase byly přeloženy z jiných jazyků a byly příliš místně pojaté. Co mu však hlavně scházelo, to byla úcta k římským

papežům a k událostem, které se nejvíce dotýkaly církve. Na radu jiných začal psát s jiným pojetím. Čistě světské události vynechal nebo se jich jen letmo dotkl. Když šlo o události, které mohly dobře zapůsobit na mysl i srdce, rád je ponechal. V těch případech je vylíčil velmi podrobně. Látku rozdělil do epoch a kapitol a všechno napsal formou rozmluvy. Řídil se zásadou, že kdo se narodil v katolické církvi a byl v ní vychován, potřebuje znát především její původ a jak se uprostřed tolika rozporů šířila a zachovala. Za hlavní cíl si ve své práci vytkl větší slávu Boží a rozšíření poznání, které ze znalosti biblických dějin je pro věřící nejpotřebnější. Církevní dějiny věnoval provinciálovi školských bratří, bratru Ervé, jakožto výraz úcty k práci, kterou věnuje povznesení mládeže.

Ze stránek předmluvy září Don Boskova láska k papežství a jeho hluboká víra v jeho poslání. Začíná Petrem. Vyzvedá věrnost prvních 33 papežů, kteří během pronásledování položili životy za víru a věrnost. Mluví s velkou úctou o velkých koncilech křesťanského starověku, o rozhodnutích papežů v duchu hesla: „Roma locuta, causa finita – Řím promluvil, pře je skončena“, jak se vyslovoval svatý Augustin. V souvislosti s papežem Lvem I. Velikým, který odmítl a odsoudil Eutykův blud, zdůrazňuje, jak koncil po přečtení papežského listu jednomyslně prohlásil: „My všichni věříme stejně. Petr promluvil ústy Lva!“

V žádném případě se Don Bosco ve svých církevních dějinách nezabývá negativními stránkami dějin církve a papežů. Nechápe, proč by se měly před mladými, nevzdělanými hochy přemítat věci, které jim nemohou dodat nadšení. Není to zatajování pravdy, ale vyzvedání světla na úkor tmy, která je průvodním zjevem světla.

36 Oratoř znovu vyhnána

Don Bosco se vrátil do Turína, ale čekaly ho tam nové kříže. Zatím radnice neodpověděla na stížnost Mlynářů, ale již zde byl další dopis se stížnostmi. Vypracoval jej na základě řeči nějaký sekretář. Naneštěstí v těch končinách bydleli i někteří zaměstnanci radnice a ti, jak říkali, neměli teď potřebný klid, aby mohli v písárnách zodpovědně pracovat. Spis upozornil i na moment nebezpečí. Co kdyby některý chlapec při těch rekreacích spadl do hlubokého náhonu, který přivádí vodu na mlýnská kola? Kdo by za to nesl odpovědnost? Tak se stalo, že páni starostové dali hlavy dohromady a většinou hlasů se usnesli, že se schůzky Oratoře u Mlýnů zakazují. Listina, která byla tentokrát Donu Boskovi doručena, nese datum 18. listopadu 1845. Podepsali ji starostové: Di Serravalle a Bosco di Ruffino. Co dělat, Don Bosco hochům listinu přečetl. Byl z toho nárek a zbytečné slzy. Někteří starší se ptali Dona Boska, co bude dál, ale on již zvyklý na takové rány klidně odpověděl: „Boží Prozřetelnost se musí postarat.“ A ona se doopravdy postarala.

Brzy se rozkřiklo, že dotyčný sekretář již při psaní onoho hanebného dopisu dostal nějakou třesavku do rukou, o něco později musel písárny zanechat a do tří let byl pod drnem. Jeho opuštěný synek byl po několika letech přijat do Don Boskova Domova v Oratoři svatého Františka Saleského.

Že bylo našemu lidumilovi hořko, to je samozřejmé. Nemáme si to malovat růžově. Oni chlapci ani nebyli všichni vděční a nejednou mu připravili hořké chvíle. Také ho zraňovala netečnost veřejnosti. Lidé ne a ne pochopit, že práci pro opuštěnou a zanedbanou mládež prokazuje městu

Je nutné vědět, že nepsal jako vědec historik, ale jako vychovatel mládeže, která je tak jako tak v nebezpečí, že bude nespravedlivou propagandou zpracovávána proticírkevně a protipapežsky. V tomto smyslu měla být Don Boskova kniha také knihou obrannou, ale tak, aby vyzvedla světlo – to je kladnou stránku církevních dějin, ale nebojovala se stíny. A že byl Don Bosco nejen kněz, ale i upřímný ctitel své vlasti, neopomenul uvést ve svých dějinách i to, co mohlo přispět k vlastivědnému rozhledu hochů.

Dočteme se tam o mučednictví svatých Solutora, Aventora a Oktaviána, kolem roku 300 po Kristu, o svatém biskupovi Maximovi, který bojoval proti bludu nestoriánskému a Eutychiánskému a zemřel v Turíně roku 417. Je tam vzpomenut turínský vévoda Agilulf, pozdější italský král, zemřelý roku 615, který zbudoval v Turíně hlavní chrám svatého Jana Křtitele. Na scénu přichází svatý František z Assisi jako zakladatel františkánského kláštera v Turíně a postupně se přichází k blahoslavenému Šebastiánovi Valfré, také Turínanovi. Řada postav končí P. Lanterim a kanovníkem Cottolengem a... je tam i zmínka o dobročinných ústavech markýzy Barolové.

Knihou není opravdu vědeckou historií. Byla určena náboženskému účelu. Měla sloužit hlavně k poučení turínské mládeže ze škol a Oratoří, především jeho vlastním oratoriánům. Snadno si domyslíme, jak asi vyzvedla samotného Dona Boska v očích jeho chlapců, když všichni viděli, že jejich otec a dobrodinec je také spisovatel, který pro ně vydává svým nákladem poučné knihy. Mladý kněz nutně stoupl v ceně i v očích kněžstva turínského i vzdálenějšího.

veliké dobrodiní! Lidem šlo o klid, na jiné nemysleli. Takovou chamrad' mají pozavírat a ne se s ní bavit! Zdálo se, že on jediný zůstává těm třem stům velkoměstských výrostků věrný jakoby na život a na smrt. Nyní to bude mít zase zlé. Zima je na krku, v přírodě bláto nebo sníh, kam s nimi půjde? Dokud byly ještě slušné neděle, přecházel s nimi po mostě za řeku a tam ve volné přírodě jim dopřával rekreaci. Každý hoch dostal krajíc chleba, trochu ovoce nebo nasoleného masa a hrálo se až do noci. Po dvě neděle byla mše svatá ještě u svatého Martina. Don Bosco hrál venku s hochy a jen chvílemi ho bylo vidět sedět na zemi a modlit se breviář.

Mezitím hledal jiné řešení, ale narážel na stěnu předsudků. I ta úmrtí kaplana a hospodyně od svatého Petra v okovech a nyní ten poslední případ s obecním sekretářem pracovaly proti němu. Lidí se totiž zmocnila jakási pověrečná hrůza a každý se raději Dona Boska stranil, aby nepřišel k úrazu. Don Bosco o tom napsal ve svých Pamětech: „V té době jsem viděl, že stavět se proti nám znamenalo stavět se proti Pánu Bohu a proti jeho svaté vůli. Ne, že by se Bůh za nás mstil, ale chtěl ukázat, že se mu nelíbí, když nás někdo pronásleduje.“ Z druhé strany se však začínaly množit případy, kdy zase lidé podporující Dona Boska říkali, že od té doby oni a jejich rodiny zakoušely zřetelnou Boží ochranu. Ovšem v ty dny jakoby se slunce nemohlo prodrat hustými mraky. Don Bosco se radil s donem Cafassem, s donem Borelem a s donem Pacchiottim. Táhnout to v kostele svatého Martina aspoň do Nového roku? To se nezdálo dobré kvůli mlynářům. Ale přerušit katechismus? V té nouzi bylo

rozhodnuto setrvat u Mlýnů ještě aspoň kvůli náboženství a funkcím v kostele. Tam nepršelo. A potom se seřadit a někam jít. Oratoř musí být prozatím oratoří potulnou.

Nakonec se věci vyvinuly takto. Dopoledne se hoši shromáždili u Mlýnů. Každý se snažil vzít si nějaké jídlo na celý den. Don Bosco, ač hladový a stále trochu nemocný, je seřadil a šlo se pryč z města do Sassi, někdy k Panně Marii sloupské, k Panně Marii v polích, na Kapucínskou horu, na Crocettu a jinam. Když tam přišli, Don Bosco vždy požádal faráře nebo představeného kláštera, aby směl mít pro hochy v kostele pobožnost a nestalo se, že by některý odmítl. Ano, ještě mu pomohli zpovídat. Mnoho zachraňovalo Don Boskovo slovo, s kterým se obracel na hochy při kázání, při katechetických promluvách a podobně. Jednou řekl donu Guanellovi: „Chceš vědět, jak se vmluvit do přízně hochů? Musíš užívat mnoho příběhů, podobenství, průpovědí a hlavně jít hodně do podrobností. To se hochům líbí a to by tě poslouchali celé hodiny.“ V té době se nemohlo dobře hrát na jednom místě, proto se pořádaly výlety do okolí. Tam také čas příjemně utekl. Když se slunce sklánělo za Alpy, táhlo se zase zpět do města a hoši se rozcházeli do svých domovů.

Kostel svatého Martina byl definitivně opuštěn o čtvrté neděli adventní dne 22. prosince, tedy těsně před Vánoce. Don Bosco se pomodlil ještě s chlapci k svatému Martinu jako na poděkování. Když vyšel ven, pozvedl oči k nebi a řekl hlasitě: „Pánu patří země a celé její bohatství!“ A obrácen k hochům zvolal: „Chlapci, to nic, Panna Maria se zase postará! Budeme hledat něco jiného.“

O Vánocích se celé množství znovu vrhlo na Útočiště, na Don Boskův byt, který byl tak jako tak plný věcí přenesených tam od Mlýnů. Byly tam také věci z první kapličky. Počasí bylo velmi drsné. Na mši svatou se muselo jít jinam. Budily se vzpomínky, jak docela jinak bylo loňského roku, když byli ve vlastní kapli. To všechno způsobilo, že to byly velmi smutné Vánoce.

Don Bosco nedal na sobě znát, že je mu smutno. Byl by hochům přidal jen smutku. Lepší bylo tvářit se jako by se nic nestalo, a že všechno bude zase dobré, ano velmi dobré. I o Vánocích před nimi rozvíjel vidinu toho, co spatřil ve snu a v co pevně věřil, i když sen byl zatím jen snem a žádná

37 Morettův dům

Potom udeřila veliká zima a vycházky s chlapci byly nemožné. Bylo třeba za každou cenu najít ve městě něco, co by sloužilo aspoň jako opěrný bod pro Oratoř. Na západ od Útočiště měl dům kněz jménem Moretta. V něm si Don Bosco na radu Dr. Borela pronajal tři světničky. Za moc to nestálo. Všechno tam bylo malé a těsné. Dům stál na okraji úzké cesty, která tam vedla od Cottolenga (Via Cottolengo). Vedle domu byla louka patřící nějakým bratřím Filipům. Tam tedy přečkal další tři měsíce. Aspoň bylo kde se vyzpovídat a kam uložit věci, když byl sníh a nebo když kraj pokrývala hustá mlha. Na mši se chodilo buď k Panně Marii Těšitelce nebo k svatému Augustinovi. Odpolední katechismus se v tyto měsíce redukoval na minimum. Pobožnost pozůstávala v tom, že se hoši třeba po skupinách vystřídali před improvizovaným oltáříčkem s obrazem Panny Marie a že se tam pomodlili mariánskou litanii. Protože se nemohlo venku hrát, Don Bosco opatřil chlapcům aspoň různé stolní hry, dámu a podobně. Sám je bavil jak mohl.

skutečnost. Snad právě tyto řeči držely hochy pohromadě, že jich neubývalo, ba naopak.

Zajímavé je, že ve všech těchto trampotách se Oratoř vždy znovu a znovu vracela na předměstí Valdocco jako by ji tam přitahoval neviditelný magnet. Don Bosco teprve v roce 1884 svěřil svému sekretáři donu Lemoynovi, nač útržkovitě narážel ve svých řečech předtím aspoň dvacet let, že ho v té době posilovaly další sny.

Jednou se mu zdálo, že se nalézá severně od takzvaného Rondó a že se dívá směrem k řece Dóře za velké stromy, které tvořily alej – pozdější třídu královny Markéty. Asi sedmdesát metrů nížeji, poblíž cesty Cottolengovy viděl brambořiště, nebo co to bylo, a uprostřed něho stáli tři mládenci – samá záře. Bylo to místo, které mu bylo ve snách označeno jako místo mučednické smrti vojáku tébské legie. Zvali ho, aby šel k nim. Šel a oni ho zavedli na kraj pole. Najednou měl před sebou majestátní Paní. Kolem ní stáli v kruhu nějací ctihodní starci, potom další a další řady velebných postav a ona byla uprostřed nich jako královna. Paní se zjevila na místě, kde byl později postaven hlavní oltář baziliky Panny Marie Pomocnice křesťanů. Pokynula mu, aby se k ní přiblížil. Řekla mu, že ti tři mládenci jsou skutečně mučedníci: Solor, Aventor a Oktavianus. Potom mu s nepopsatelným úsměvem kolem úst kladla na srdce, aby jen hochy neopouštěl, ale aby všechno vydržel. Však přijde čas, kdy všechny překážky padnou. Nakonec mu ukázala dům, který tou dobou skutečně existoval a o kterém teprve později Don Bosco zjistil, že patří nějakému Pinardimu. Vedle domu mu ukázala kostel – nynější kostel svatého Františka Saleského. Potom zvedla pravou ruku, a zvolala krásným hlasem: Toto je můj dům, odtud vyjde moje sláva. Don Bosco pln dojetí sebou trhl a probudil se. Sen s postavou Panny Marie se potom před jeho zraky rozplýval jako mlha na slunci.

Když se probudil, šel hledat ten dům. Když vycházel z Útočiště, řekl donu Borelovi, že se jde podívat na jeden dům, jestli by se nehodil na Oratoř. Když tam přišel a prohlédl si jej, byl zklamán. Byl to dům, ve kterém bydleli špatní lidé. Po návratu se ho Dr. Borel ptal, jak pořídil. Nechtělo se mu mluvit, jen řekl, že to nic není, prostě to pro jeho účel nemůže vyhovovat.

Také sháněl peníze, aby mohl nakupovat odměny, které byly velmi působivým a přitažlivým prostředkem.

Našli se i dobrodinci. Někteří pomohli asistencí, jiní penězi. Tak pan Gagliardi přicházel asistovat, pan Montuardi každý měsíc odevzdal 30 lir. Začal pomáhat i bohatý bankéř Cotta. Byl to dobročinný pán a měl sociální smysl. Sám vyhledával hochům dobré mistry. K nim se přidal mladý turínský kněz don Hyacint Carpano, vysvěcený roku 1844. Don Cafasso ho posílal do Oratoře. Carpano se osvědčil jako apoštol hochů. Měl podobný talent jako Don Bosco. V jeho škole se mnohému přiučil. Udělal si doktorát z teologie, ale neprestal pečovat o mládež. Dokonce ve svém domě ubytoval asi deset hochů, kteří opustili vězení. S jeho pomocí a s pomocí Dr. Borela Don Bosco nyní znovu otevřel večerní školu, která již šest měsíců nefungovala. Ve třech zmíněných světničkách byly třídy. Pro tento účel posloužily lavičky z kaple svatého Františka. Každý den večer se učilo a ve dne se vyráběly plakáty s písmeny a číslicemi. Ty visely

na stěnách a hoši se podle nich učili číst a počítat. Po dlouhé hodině se z domu ozývalo monotónní slabikování jako u prvňáčků, přerušované hlasy učitelů bojujících s analfabétismem žáků. Kdo se naučil číst, dostal katechismus a učil se sám. To byla velká výhoda. Sem tam se zkoušelo i kreslit, také trochu zeměpisu pochytili hoši ve škole.

Don Bosco opravdu nelenil. Jakoby myslel na všechnu turínskou mládež, velmi rád zaskočil za nemocného učitele, hned zase za kněze ve vyučování, ať to bylo u školských bratří nebo ve školách u Palácové brány nebo u svatého Františka z Pauly nebo v koleji u Nové brány. Rád navštěvoval soukromé školy jako gramatickou školu profesora Bonzantina a rétorickou školu profesora Piccy, kam docházely děti z lepších turínských škol. Mělo to svůj smysl. Touto cestou navazoval Don Bosco známosti s lidmi, kteří měli peníze a mohli mu přispět na jeho hochy. I měšťanským synkům a mladým šlechtickým ratolestem měl co říci. Učil je šlechtnému smýšlení a otvíral jejich srdce pro bídu méně šťastných. Okolnosti se vyvinuly tak, že do těch dvou škol začal Don Bosco docházet o sobotách zcela pravidelně. Míval tam k žákům přednášku na náboženské téma a v tomto díle pokračoval po celých deset let.

Je třeba říci, že ne všichni sympatizovali s jeho snahou dostat se také do škol. Jeho primitivní škola s otrhanými žáky byla mnohým solí v očích a nescházely hlasy odporu.

38 Starosti pánů farářů

Koncem roku 1845 bylo zdraví Dona Boska opět v nevalném stavu. Sotva se držel na nohou. Dr. Borel o tom psal markýze Barolové, která stále ještě meškala v Římě. Ta odpověděla pěkně a žádala, aby se udělalo všechno pro zdraví tak cenného člověka. Ano, poslala Donu Boskovi pro Oratoř 100 lir. Dr. Borel ji dopisem informoval, že don Pacchiotti převzal mši svatou v malé nemocnici a Donu Boskovi nechal až druhou mši v Útočišti. Trochu prý to pomohlo, ale ne úplně. Bylo by třeba, aby Don Bosco na nějaký čas úplně vypřáhl. Bude mu to poručeno a kdyby neposlechl, řeknou to donu Cafassovi a ten ho již přinutí k odpočinku.

Borelův dopis do Říma nese datum 3. ledna. Ve skutečnosti byl Don Bosco omluven i z povinnosti mít mši svatou v Útočišti, a tak vlastně nemusel u Barolové dělat nic. Jeho přátelé ho za pomoci dalších kněží zcela nahradili. To udělali, ovšem říci mu, aby zanechal i práce v domě Morettově mezi jeho chlapci, k tomu neměl nikdo odvalu. To prostě nešlo.

Svátek svatého Františka se slavil zase mohutně. Mše svatá byla kdesi ve městě, ale po návratu čekalo hochy velké pohoštění. Dona Boska to stálo 50 lir, ale stálo to za tu radost.

Zatím na jeho srdce dolehla další rána. Co předvídal pan arcibiskup, stalo se skutkem. Začátkem ledna 1846 byla v Turíně schůze mnoha horlivých kněží a jednalo se o tom, jak zajistit správný směr pastorače ve městě. Schůze se zúčastnil také Dr. Borel a don Giacomelli. Řeč přišla také na náboženskou výuku mládeže a toho právě využil farář od Panny Marie del Carmine, Dr. Dellaporta, aby vnesl nářek proti Don Boskově Oratoři. Don Bosco prý má zvláštní názor. Myslí si, že mužská turínská mládež tvoří nějakou zvláštní, na duchovní správě nezávislou kategorii, což má za následek, že hoši vůbec neznají farní kostel a svého faráře. Každý si může domyslet, s jakými následky. Proti tomu se

Ani jeho večerní hodiny v Morettově domě nebyly všem po chuti. Šířily se o Donu Boskovi pomluvy a bohužel rostly. Někdo říkal, že je to zakuklený revolucionář, který si otáčí kolem prstu mládež schopnou všeho. Někdo zase trusil rozumy, že je to kněžský blázen. Nescházely ani hlasy, které ho vydávaly za kacíře. Ba někteří faráři sledovali jeho činnosti s podezřením. Podle nich odváděl mužskou mládež od docházky na farní pobožnosti. Někteří dávali jeho jméno do spojení se jménem Aportiho a viděli v něm jeho spojence a přívržence. Když mohl, bránil se a vysvětloval, když nemohl, aspoň se snažil vykazovat dobré ovoce a tím přesvědčovat. Bohužel, čím více se snažil, tím méně se mu věřilo. Velkou roli v tom hrála na jedné straně láska hochů, kteří Dona Boska obklopovali, na druhé straně závist, která se vždycky v okolí lásky potlouká. I ne jeden svatý muž Boží ne dosti osvícený prohodil na jeho účet: „Běda nám a církvi, jestli Don Bosco není opravdu kněz podle Božího Srdce!“

Vyskytly se i snahy umlčet Dona Boska prostřednictvím jeho zpovědníka a duchovního otce dona Cafassa. Někteří kněží šli schválně za ním a prosili ho, aby Dona Boska usměrnil. Don Cafasso však věděl své a nic nedbal. Vyslechl je a klidně řekl: „Nechejte ho na pokoji, nechejte ho na pokoji...“ To byla pro Dona Boska velká výhoda, protože v Turíně nikdo nepožíval takové úcty, pokud se týká znalosti duší lidských jako právě don Cafasso.

ozval Dr. Borel. Řekl, že pan arcibiskup je o všem plně informován a že Don Bosco nedělá nic bez jeho vědomí. Turínských hochů je celkem málo a ti jsou z takových rodin, že by do kostela bez Dona Boska tak jako tak nechodili. Jinak je většina hochů cizích. Přišli do Turína z důvodů pracovních příležitostí a ti by rovněž do kostela nešli, protože pro ně turínské kostely nic neznamenaají a tím méně jejich duchovní správci. Pánové by mohli být rádi, že Don Bosco má na mládež takový vliv a že zachraňuje, co by jinak zahynulo. Jen ať si představí, zda by bylo ostatně možné ty tisíce hochů vůbec podchytit! A kdyby je i přinutili jít do některého kostela, mohlo by to mít trvání? Což nemají faráři a kaplani každý práce až nad hlavu? Za takového stavu ne jedna Oratoř, ale deset, dvacet takových Oratoří by mělo vzniknout v Turíně! I duchovní správa by tím získala.

Debata začala být po Borelově vystoupení strážlivější, ale přesto někteří faráři pokyvovali hlavami a stále jen tvrdili, částečně právem, že se tím jejich pravomoc ztenčuje, jejich nedělní katechismy se vyprazdňují, což není možné brát jen tak na vědomí.

Dva faráři si vzali problém za svůj a šli o něm diskutovat přímo s Donem Boskem. „Nešlo by posílat hochy na katechismus do jejich farností?“ „Ale oni je neznají.“ „Tak je s jejich farnostmi seznamte.“ „To je morálně nemožné. Hoch dnes pracuje u toho mistra, zítra u jiného, nikdy zde předtím ve městě nežil, nevidím možnost přimět je k tomu. Mnozí jsou v letech, mají 15, 18 i 20 let. V náboženském ohledu jsou úplně zanedbaní. Nepůjdou vám na katechismus s malými dětmi.“ „Tak je tam přiveďte sám!“ „To bych mohl, ale přišel bych s nimi jen do jednoho kostela a problém by zůstal stejný. Zase druzí by měli námitky. Nanejvýš by si musel každý farář přijít pro své, odvést si je do kostela a zase je přivést zpátky. Ale, uvažte, zda je to uskutečnitelné. Potom nezapomeňte, že valnou většinou ti hoši přicházejí

do Oratoře přivábeni hrou, odměnami a tím, že si kněz s nimi hraje a že se jim věnuje. Tomu by se dalo čelit jen jedním způsobem, a to že každá farnost by měla svou Oratoř, ovšem takovou, aby táhla. Zařídte si takové Oratoře!“ „To nejde, nemáme k tomu vhodné místnosti ani lidi.“ „Tak vidíte! Co tedy uděláme?“ „Nevíme.“ „Já také nevím.“ S tím se nakonec rozešli.

O něco později byla další konference duchovních správců. Ozývaly se hlasy pro i proti, ale nakonec zvítězil rozum. Dva faráři: z Borgo Dora a od svatého Augustina byli pověřeni, aby donesli Donu Boskovi výsledek: „Turínští faráři na své poradě jednali o vhodnosti oratoří. Zvážíli obavy i naděje a došli k závěru, že zatím nemůže žádný založit vlastní Oratoř, a tak ať Don Bosco ve svém díle pokračuje, dokud nebude o mládež jinak postaráno.“

Ze všeho je vidět, že farářům nebyl osud mládeže lhostejný, jen se různili v náhledu na problém. Někdo se cítil ohrožen, ale nakonec musel uznat, že nemá, co by nabídl lepšího. Již tehdy byly ve městě náběhy na farní Oratoře a časem jich bylo zřízeno více. Ovšem žádná nemohla dosáhnout takového rozmachu, jako Oratoř Don Boskova. Jednak musí v čele takového podniku stát osobnost. Ta musí být krajně obětavá a zároveň pružná. Musí mládeži rozumět a musí ji umět přitáhnout. To není dáno každému. Tak se i toto protivinství nakonec projevilo jako zbytečné.

39 Don Bosco a odsouzení na smrt

Don Cafasso, jak vypravuje Don Bosco v jeho životopise, byl andělem útěchy pro ty, kdo byli v Turíně odsouzeni na smrt. Každý rok několik lidí zaplatilo svým životem krev, kterou prolili nebo vzpouru proti státu a podobně. Lidská spravedlnost je neúprosnější než spravedlnost Boží. Boží spravedlnost odpustí hned, jakmile se chce hříšník polepšit, paragraf naopak trvá na svém. Tak tomu bude asi do konce světa.

V Turíně byli jen tři kněží, kteří byli ochotni k asistenci těm, kteří byli odsouzeni k smrti. Mimo již zmíněného dona Cafassa to byl Dr. Borel a tito do toho vtáhli i Dona Boska. Společně na jeho hrdinskou lásku k duším.

Nebylo lehké připravit odsouzence na odchod ze života. Často to byli lidé tvrdí, uzavření, zoufalí. Propadali nenávisti vůči Bohu i lidem. Mluvte takovým o Bohu a o jeho lásce! Říkalo se, že donu Cafassovi se za jeho působnosti ve vězeních nestalo, že by byl nepřiměřeně některého odsouzence k přijetí svátostí a k usmíření s Bohem.

Když se rozneslo, že byl někdo odsouzen k trestu smrti, tedy ten, kdo ho zpovídal, byl povinen být u něho až do půlnoci před popravou v takzvané kapli útěchy neboli komfortatoriu a těšit ho tím, co může člověku nabídnout náboženství. U Dona Boska bylo samozřejmé, že to dělal vždy s nejjemnějším taktem a s bratrským citem a pokud možno s klidem, ač si musel dělat veliké násilí. Vězeňské prostředí, monotónní kroky strážní u dveří, ponuré prostředí kaple s hořící svíčkou, neúprosný postup času, vzdechy odsouzeného, jeho projevy zoufalství a podobně, to všechno kladlo nároky, a to nesmírné, na Don Boskovu jemnou duši, která každému chtěla jen dobré a bránila se každé surovosti. Kolem půlnoci přicházel don Cafasso, nebo Dr. Borel střídát. Jen oni doprovázeli odsouzence na popravní místo. Don Bosco by to byl nevydržel.

Jenom jedenkrát musel jít a špatně to dopadlo. Bylo to právě v roce 1846. V Turíně byli odsouzeni k smrti

Při všech těchto starostech a při chabém zdraví Don Bosco neustával ve své literární činnosti. Po životopise Comollově, po Korunce sedmi bolestí Panny Marie a po Církevních dějinách, během této zimy vypracoval knížku Šest neděl a devítidenní pobožnost k svatému Aloisovi s krátkým životopisem. Svatý Alois byl odedávna ctěn jako patron katolické mládeže a Don Bosco si osvojil úctu k němu již za svých studentských let v Castelnovu a v Chieri. Nyní cítil potřebu vštípit ji také svým oratoriánům a vůbec turínské mládeži. A že na to šel vždycky prakticky a věřil v sílu pera, dal chlapcům do rukou tento spis. Nebyl velký počtem stránek, bylo jich jen 46, zato byl hodnotný a svým obsahem účinný. V době, kdy bylo knih málo, a takové Don Boskovi hoši neznali vůbec, to byl cenný dar, kterého se jim dostalo. Byl to malý traktát o jejich duchovním životě a o křesťanském životě vůbec. Byl to i velký pedagogický přínos. Vytiskla jej opět tiskárna Speirani a Ferrero v Turíně a těch 3 000 výtisků něco znamenalo! Že měla knížka veliký ohlas, o tom svědčí i to, že ji Don Bosco později přepracoval, doplnil text a ještě ji celkem jedenáctkrát vydal. Knížku dostali všichni oratoriáni, ať uměli číst nebo ne. Svatý Alois tak znovu zazářil svým poselstvím čistoty, tentokrát mezi turínskou mládeží. Jestli do té doby mohl Dona Boska někdo podezírat z nebezpečných „moderních“ názorů, mohl se touto knížkou ve svých starostech uklidnit.

oběšením tři lidé, z toho jeden otec a jeho dvacetiletý syn. Don Bosco hoča vícekrát navštívil, vyzpovídal ho a ten mu otevřel svou duši dokořán. Ano, přilnul k němu tak, že na něm přímo visel. Poprava se měla podle rozsudku vykonat v Alexandrii a hoch vyjádřil přání, aby ho Don Bosco provázal až do posledního okamžiku. Don Bosco odpovídal vyhýbavě, ale srdce se v něm svíralo úzkostí. Hoch však nechtěl jinak. Nakonec don Cafasso prosil Dona Boska, ať mu vyhoví, když je to jeho poslední přání. Tak se stalo, že jel. Přijeli do Alexandrie den před popravou a Don Bosco se s nešťastným hochem setkal v komfortatoriu. Byl s ním celou noc a velmi ho uklidnil a disponoval, aby všechno přijal s důvěrou v Boží lásku a v jistotě, že přijde do nebe bez očištění, když svůj život nabídl Bohu jako dostiučinění za své dřívější hříchy. Kolem druhé hodiny po půlnoci mu ještě jednou udělil rozhřešení a potom v jeho přítomnosti sloužil v kapli mši svatou a podal mu svaté přijímání. Potom se s ním dlouho modlil poděkování. Tak s ním byl až do chvíle, kdy oběma udeřila hodina Kalvárie. Na domu zazněl zvon, ohlašující smutnou událost, o které byla již veřejnost informována.

Otevřely se dveře kaple a dovnitř vstoupil zástupce spravedlnosti, stráž a několik členů takzvaného bratrstva milosrdenství. Kat přistoupil k odsouzeným, poklekl a prosil je za odpuštění. Takový byl zvyk. Potom přehodil odsouzeným provazy kolem krku. Když přišla chvíle, muselo se vyrazit.

Z brány věznice vyjely tři káry tažené každá dvěma koni. Na každé stál jeden odsouzenec a vedle něho kněz s křížem v ruce. Hoch byl s Donem Boskem ve druhém voze, otec ve třetím. U toho posledního byl don Cafasso, zatímco s prvním odsouzenec jel jeden alexandrijský kněz. Vozy doprovázely členové bratrstva, zpívající žalmy. Ponuře znělo jejich „Smiluj se nade mnou Hospodine.“ V další řadě jeli karabiníci, vojáci a všude kolem se tlačil zástup zvědavců,

kteří si nechtěli nechat ujít podívanou. Smutný průvod se zastavil před jedním kostelem. Z něho vyšli klerici s knězem, který udělil odsouzeným požehnání s nejsvětější Svátostí. Potom se průvod hnul dále.

To již Don Bosco nemohl. Srdce mu vypovídalo službu. Do té chvíle utíral nešťastnému hochovi slzy z tváře, ale potom sám smrtelně zbledl a začal kolísat. Don Cafasso, který jel za ním a stále ho očima sledoval, to zpozoroval a kázal zastavit. Don Bosco musel přesehnout do třetího vozu, kde byl otec hochy, který se sice vyzpovídal, ale navenek zůstal chladný až cynicky tvrdý. Jeho přítomnost mu tolik nedrážala nervy.

Káry si razily cestu jedna po druhé na náměstí, kde stály tři šibenice. Don Bosco dělal, co mohl, aby vydržel, ale marně. V jedné chvíli se mu zatmělo před očima a omdlel. Don Cafasso ho svěřil nějakým lidem a sám dokončil smutnou povinnost. Když se Don Bosco probral z mdlob, byl rád, že nebyl přítomen všemu až do konce. Potom provázel s donem Cafassem mrtvá těla do kaple, kde se za zemřelé sloužila zádušní mše svatá. Od toho dne se don Cafasso již nikdy neodvážil brát ho s sebou.

40 Oratoř na louce

Francouzský spisovatel Mendre užíval o Don Boskově Oratoři v Morettově domě pěkné přirovnání: „Jako se v zimě slétají ptáci tam, kde jim dobročinná ruka sype zrní, tak se opuštění chlapci z Turína shromažďovali kolem Dona Boska, který jim nabízel prozřetelnostní zrní spásy.“ Bohužel, ještě nebyl konec cestování.

Morettův dům byl obýván řadou nájemníků, kteří začali být nespokojeni s ustavičným chozením chlapců, s jejich křikem a podobně. Brzy si začali dobrému knězi Morettovi stěžovat a vyhrožovali, že se od něho odstěhují. Ten tím byl poplašen. Měl přece z pokojných nájemníků nějakou tu liru měsíčního nájemného. Jednoho dne slušně, ale důrazně poprosil Dona Boska, aby si hledal něco jiného. Bylo to 2. března, právě když si Don Bosco předplácel 15 lir do konce toho měsíce.

Don Bosco vyhazov předpovídal, ale počítal s jarem. Již se domlouval s bratřími Filippy, že by mu pronajali tu louku, která ležela ladem v blízkosti Morettova domu. Oni mu to slíbili. Louka byla obehnaná chatrným plotem. Stála na ní také jakási bouda z kamenů slepených hlínou. Mohli tam zavřít věci potřebné ke hře. Jiné ochrany tam nebylo. Muselo se jenom doufat, že Pán Bůh dopřeje příhodného počasí a že nebude moc často pršet. Jinak to nebylo špatné místo. Pro letní dobu mohlo sloužit výborně. Však jen se tam začalo hrát, hned se počet oratoriánů začal blížit čtyřem stům.

Někdo se může ptát: A co pobožnosti? Skýtala louka nějakou takovou možnost? Skýtala i neskýtala. Záleželo na lidech. Don Bosco si zařídil následující pořádek. V neděli ráno přišel na louku. Z Útočiště to byl kousek. Scházeli se tam i hoši. Sedl si na lavičku, kterou tam měli, a zpovídal. Kdo čekal, klečel na zemi a připravoval se, případně ten, kdo se již vyzpovídal, vykonal si v kleče pokání a poděkování. Na druhé straně louky si hoši buď zpívali nebo si něco četli. Bylo dovoleno i hrát si, ale jen klidně, aby nebyl velký křik. Když Don Bosco hochy vyzpovídal a přišla hodina, jeden z nich vzal buben a zabubnoval. To byl signál, aby se všichni seřadili. Jiný hoch zatroubil na trubku a všechno

Don Bosco byl i nadále ochoten prokazovat službu těmto nešťastníkům, ale vždycky přitom nesmírně trpěl. Vypravoval kanovník Picco, že s ním byl jednou ve věznici u tří odsouzených, kteří se jmenovali Magone, Guercio a Violino. Byli popraveni v Turíně na Rondu, blízko Don Boskova bydlíště. Tam se totiž popravovalo až do roku 1852, tedy ještě sedm let poté, co se v těch končinách Don Bosco usadil. Musel tedy slyšet hluk davu, který se tam valil z celého města i víření bubnů a povely vojáků. Bylo mu vždycky strašně smutno a znovu se v něm probouzely násilím tlumené vzpomínky na Alexandrii. Tím více pak pracoval pro své hochy, mezi nimiž bohužel předtím ne jeden rostl pro šibenici, jak se o takových říkalo.

Poslední případ prožil Don Bosco v roce 1857. Tehdy se poprava konala u Pevnosti a stalo se, že když oběšeného sejmuli ze šibenice, tento se ještě probral a mohl se dokonce posadit. Kaplan a ostatní, kteří byli v kapli a sloužili za něho rekviem ho nechali odnést na postel. Ten člověk vyslovil jméno Dona Boska a hned pro něj utíkali. Přišel a byl s ním ještě dvě hodiny, dokud ten člověk žil. Pomoci mu nebylo. Měl zlomené krční obratle.

zmlklo. Don Bosco oznámil, kam se půjde na mši svatou. Potom se řady hochů daly na pochod a že se jim ten vojenský útvar líbil, šli rádi. Rozdíl byl v tom, že se nezpívaly vojenské písničky, ale zbožné církevní. Po mši svaté se zase rozcházeli do svých domovů na oběd.

Odpoledne se louka opět proměnila a v určitou hodinu se hoši rozdělili do skupin. Bylo vyučování náboženství – katechismus. Don Bosco měl ty největší. Pomáhal mu Dr. Borel a kdo ještě mohl, přispěchal mu na pomoc. Potom měl Don Bosco nebo Dr. Borel promluvu pro všechny s očekávaným příběhem. Protože se svátostné požehnání nemohlo konat, skončila pobožnost loretskou litaní a mariánským zpěvem. Kolem chodili lidé, ale na to se nehledělo. Ať si každý myslí co chce!

Potom byla rekreace do samého večera. Musela být bouřlivá. Hoši se museli vydovádet, aby měli nač vzpomínat. Dona Boska to stálo nesmírnou námahu. Při špatném zdraví se točil několik hodin v tom množství. Honil se s kluky a dělal tisíc věcí. To vyčerpávalo. Však ho někdy museli cestou do Útočiště podpírat, aby nespádl.

Do té doby spadá příběh, který bude dobré uvést. Jednoho nedělního odpoledne, zatímco si hoši hráli, stanul u plotu asi patnáctiletý chlapec. Byl smutný a neodvažoval se jít mezi ostatní. Don Bosco ho zpozoroval a šel k němu. „Kdo jsi? Jak se jmenuješ?“ Hoch neodpovídal. Don Bosco si pomyslel, že je hluchý a začal dělat posuňky, aby se s ním dohodovil. Ani to nepomohlo. „Je ti něco? Jsi nemocný?“ „Mám hlad,“ vydralo se chlapci z úst. Kluci se sběhli kolem něho a všichni ho litovali. Rozumí se, že se kousek chleba našel a hoch se mohl najíst. Teprve potom se ho mohl Don Bosco vyptat kdo je a v jakých poměrech žije. Rodiče měl daleko. Učil se sedlářem, ale že byl nešikovný, mistr ho vyhodil. Zatím nic nesehnal. Noc přečkal na schodišti katedrály. V kostele byl, ale hladem ničemu nerozuměl. Nyní bloumal sem a tam a měl velké pokušení něco ukrást. Prosil z hladu o almužnu, ale kdo by dal mladému člověku almužnu, když může pracovat! Rozumí se, že Don Bosco nenechal hochy na holičkách, ale opatřil mu práci. Od té doby synek

pilně chodil do Oratoře, a to až do roku 1852, kdy byl povolán na vojnu.

Jiná epizoda. Jedné neděle vyvedl Don Bosco oratoriány na výlet na Sopergu. Je to kopec, který se zvedá na jižním konci Turína a je tam velká bazilika s hrobkami savojských králů a jejich rodin. Na mši svaté ten den byli u Panny Marie Těšitelky. Šli jako vojáci a měli s sebou i kapelu: buben, trubku, housle a kytaru. V košících nesli všechno možné: chléb, sýr, salám, sušené fíky, kaštiny, jablka a jiné věci. Dokud šli městem, zachovávali ticho, ale jen co byli za Pádem, rozvázaly se jim jazyky a vypadalo to, jakoby chtěli vzít kopec šturmem. Vůdcem byl tercián gymnázia František Picca, který s dovolením profesora Bertolina jako student pomáhal Donu Boskovi učit. Dr. Borel byl na Soperze již od časného rána a staral se, aby byli hoši pohoštěni.

Když celý ten zástup dospěl do vesnice Sassi, čekalo je tam překvapení. Farář ze Soperzy poslal dolů nastrojeného koně pro kapitána brigády a posel odevzdal Donu Boskovi dopis, že všechno je připraveno, jen hosty patřičně přivítat. Don Bosco se vyhoupl do sedla a odtud přečetl hochům dopis. Ti propukli v jásot, že se kuň div nesplašil. Ale hned se zase uklidnil. Kluci ho vedli za uzdu, poplácávali ho po krku a po bocích a tak se jelo. Když šťastně dorazili nahoru, trochu se na farském dvoře osušili a pak zasedli ke stolům. Prézes (předseda) církevní akademie Dr. Audisio věnoval hochům polévku a příkrm, farář Anselmetti víno a ovoce. Chlapci tam uspořádali také koncert, který se víc podobal muzice šarlatánů dole na Zámeckém náměstí, ale radost byla z toho velká a chlapci se výtečně bavili.

V určený čas Don Bosco chlapcům vysvětlil dějiny baziliky zasvěcené Vznešené Matce Boží. Ukazoval, jak

41 Na co se rádo vzpomínalo

Výlet na Sopergu v roce 1846 byl snad první v sérii dalších podobných. Don Bosco vycítil, že tyto výlety zanechávají v myslech hochů nesmazatelné dojmy a když nemohl poskytovat rekreaci na stálém místě, dal se na výlety. Každou příležitost samozřejmě jak se patří využil. Výlet dlouhodobě připravoval, aby se na něj hoši mohli těšit, také jej podmiňoval tím, že budou hodni a že se budou dobře učit katechismus a chodit pilně k svátostem. Rekreace musela sloužit, a ne vládnout. Služba Bohu zase nesměla tížit, ale musela mít radostný charakter. *Servite Domino in leticia* – Služte Pánu s radostí! Tuto zásadu 49. žalmu bude Don Bosco zdůrazňovat až do smrti.

V Životopisných pamětech Don Boskových se uvádí obšáhly dopis, ve kterém jeden z tehdejších hochů vzpomíná, jak se právě dostal do Don Boskovy blízkosti. Bylo to zjara. Přehodil si svou putnu přes záda a vydal se na cestu do Turína. Připadal si jako hříbě, které potřebuje běhat a vybíjet svou sílu. Přítel jeho otce mu poskytl byt a našel mu i práci. On první mu také řekl o velkém shromáždění chlapců na louce a o Donu Boskovi, který prý je učit zbožně žít a správně se radovat.

Hoch se přišel podívat. Hleděl na zimozrázový plot a na hrající si hochy za ním. Viděl Dona Boska a kolem klečící kajícíčky, byl svědkem, jak se radili a šli na bohoslužbu. Tenkrát se šlo na Kapucínskou horu. Bylo to asi tři kilometry daleko. Nešel s druhými, následoval je zpovzdálí. Když se začalo vystupovat, modlila se loretánská litanie. Výstup byl krásný a romantický. U kapucínů byla mše svatá a to

tam dole pod nimi leželo v roce 1706 kolem dokola francouzské vojsko a obléhalo Turín. Tehdy vévoda Viktor Amadeus a kníže Evžen Savojský vystoupili na tento kopec a udělali Bohu slib, že na něm postaví nádherný mariánský chrám, dopřeje-li městu, aby se ubránilo. Ukazoval prstem na pevnost a vypravoval chlapcům, jak byla tehdy zachráněna od požáru hrdinným Petrem Mikou (Pietro Micca). Popsal jim také vítěznou bitvu a řekl, že vítězství bylo tak očividným divem, že Turiňané s nadšením splnili učiněný slib. Don Bosco jim také vyprávěl o podzemních kryptách s rakvami příslušníků královské rodiny, o akademii, kterou tam založil Karel Albert a hoši si mohli prohlédnout chrám. Navštívili i královskou kryptu, vylezli na chrámovou kopuli, odkud lze přehlédnout větší část piemontského království a odkud je při jasném vzduchu vidět Alpy, jakoby byly na dosah ruky. Odpoledne byly nešpory. Don Bosco měl promluvu, zpěváci šli na kůr a bylo svátostné požehnání. Tehdy ještě neexistovaly chlapecké sbory a na kůrech se producovali operní zpěváci a primadony, proto se odpoledne sešlo v bazilice dosti lidí a všichni byli dojati k slzám.

Před odchodem domů bylo vystřeleno několik raket, potom zazněla trouba a už se všichni řadili ke zpátečnímu pochodu. Cestou se pomodlili růženec, zpívalo se a hrálo, také se mluvilo a pokřikovalo. Byl to nezapomenutelný den.

Také v dalších letech byla Soperga cílem oratoriánů salesiánských, a to až do roku 1864, kdy byly sály restaurovány, ale to již nebylo dovoleno chodit tam jinak než s průvodcem za účelem prohlídky.

na něj zapůsobilo. Mnoho chlapců přistoupilo k svatému přijímání. Na dvoře kláštera byla snídaně. Sám se nepočítal mezi Don Boskovy hochy, a proto se držel stranou. Ale to již byl u něho Don Bosco sám a mile se ho ptal: „Jak se jmenuješ?“ „Pavel.“ „Vzal sis také snídani?“ „Nevzal, já jsem nebyl ani u zpovědi ani u přijímání.“ Pojd' a najez se s ostatními.“ Tak se stalo. Hoch potom šel domů a odpoledne již byl samozřejmě také na louce a potom několik let byl pravidelným účastníkem oratoriánského života. Vzpomínal, co krásných dojmů prožil u Dona Boska, v té jeho krásné klukovské rodině. V dopise vypravuje, co jednou s Donem Boskem zažil.

Za Pádem ve vesnici Sassi byla nějaká náboženská slavnost. Don Bosco tam byl pozván se svými zpěváčky. Vzal si s sebou asi dvacet, většinou menších hochů. Přišli k řece a Don Bosco uhnul doprava, aby se dostali k mostu. Ale tu jim zastoupili cestu výrostci z tamního břehu a že prý musí vstoupit na jejich bárky a dát se převézt na druhou stranu. Don Bosco se bránil, ale oni byli drzí, že je dál nepustí.

Co dělat? Vyřešil to tak, že poprosil jednoho starého bárkaře, aby je převezl. A již také nasedli na jeho prostornou bárku. Ti uličníci tam někteří skočili s nimi a drže stáli mezi nimi s rukama v kapsách. Bárkař byl však ještě dost silný. Popadl je za kalhoty a za košile a vyhodil je na břeh. Potom odrazil tyčí od břehu a bárka se vzdalovala. Jenže někteří z těch darebáků začali sbírat kameny a házet je za ujíždějícími hochy. Hoši se báli. Kameny plácaly do vody a rozstříkaly ji, ale naštěstí se nikomu nic nestalo, jen za nimi ti

uličníci křičeli: „Však počkejte, až se budete vracet, my vám dáme co proto.“

Na zpáteční cestě se šlo po mostě, ale ti již tam čekali. Bylo jich deset až patnáct. Dopadlo to dobře. Don Bosco šel v čele a chlapci měli příkaz ani trochu neodpovídat. On tu smečku udržel na uzdě svým pohledem. Prošli a nic se nestalo.

Způsob života na louce a všechno, co se kolem toho prožívalo, působilo na hochy zvláštním kouzlem. Připadali si za tím plotem jako v nějakém nedobytném hradě a Dona Boska považovali za svého velitele. Docela instinktivně se podvolovali téměř vojenské kázni. Stačil pohled, stačilo zavolání a dav čtyř set drsných hochů ztichl a čekal na povel. Karabiníci, kteří do jisté doby postávali v blízkosti louky, si říkali mezi sebou: „Kdyby tenhle kněz byl generálem, vyhrál by každou bitvu.“

V Turíně se moc mluvilo o Don Boskově Oratoři. Stačilo, aby hoši pochodovali ulicemi a již se otvírala okna. Lidé

42 „Biblické dějiny“

Je až neuvěřitelné, co všechno Don Bosco dělal v těch letech a co všechno dokázal udělat. Takový byl po celý život. Po sepsání církevních dějin se pustil nyní ještě do důležitější práce, do napsání biblické dějepavy. Vlastně již v Konviktě myslel na jedno i na druhé. Nyní v dopoledních hodinách chodil pilně do Konviktu a psal. Napsané stránky předával vrátnému s prosbou, aby mu pokaždé řekl, jestli všemu rozuměl. Když nerozuměl, hned to předělal.

Jeho biblické dějiny se řídí jeho pedagogickým názorem na knihu takového druhu. Především Don Bosco ví, že biblických dějepav existuje více, ale zdá se mu, že všechny nejsou pro mládež. Buď jsou rozsáhlé nebo zase příliš stručné, někdy samá učená nesrozumitelná fráze. V některých schází časový postup, takže čtenář nedovede odhadnout, ke které době vypravovaná událost patří, zda je blízka stvoření člověka nebo příchodu Mesiáše. Všude potom jsou narážky na věci, které mohou vzbudit v dětských hlavách méně čisté představy. Jeho úmyslem je dát do rukou mládeže takový výběr příběhů z Písma svatého, aby se mohl klidně dát do ruky komukoliv. Proto píše stále s pozorností, jaký to bude mít účinek v duši mladého člověka, čili s výchovným zřetelem.

Písmo svaté má podle Dona Boska udržet v lidech víru v blížícího se Vykupitele, a proto bylo třeba popřát více místa prorocství o něm. Dále bylo třeba mít na zřeteli, že mnohé biblické názvy mládež nechápe. Proto považoval za nutné vsunout do textu vysvětlivky a mapky a nakonec přidat malý biblický slovník.

Biblické dějiny jsou nejstarší dějiny vůbec a není třeba zdůrazňovat, jak je důležité je znát. Jsou to dějiny nezaručenější, protože mají za autora samého Boha. Jsou to dějiny nejzaručenější, protože obsahují, co Bůh od lidí žádá. Jsou to dějiny nejužitečnější, protože dokazují pravdivost našeho náboženství. Žádné studium není tak důležité jako toto, jde-li o člověka, který skutečně miluje náboženství. Don Bosco věru nelituje námahy, kterou si dal se sepsáním této biblické dějepavy.

Všechny tyto myšlenky vyjádřil Don Bosco v předmluvě k tomuto svému novému dílu.

vycházeli na balkóny, pohybovaly se záclony a řeči i názory se různily. Někteří říkali, že je ten kněz svatý, jiní zase, že je blázen. Stávalo se, když se vraceli někdy z výletu, že větší jednoduše vysadili Dona Boska na ramena a nesli ho městem jako nosívali římská legionáři na ramenou své vítězné velitele. Co nejvíc překvapovalo, bylo to, že mezi hochy nebylo hádek, nebylo slyšet o rvačkách ani když se jejich počet začal blížit šesti, sedmi stům. Nebyla to však žádná nevíniatka. Ti větší měli s sebou v kapse nepostradatelný nůž.

Tento div způsobovala láska ke knězi, který žil jen pro ně a snad i vědomí, že lidé jím za to pohrdají a nechtějí mu dopřát, aby s nimi žil. Hochů se zmocňovala psychóza lásky. Stačilo, aby šel Don Bosco po ulici i ve všední den a co chvíli vyběhl některý hoch z krámu, aby ho pozdravil, ba celé hloučky mu mávaly čepicemi na pozdrav nebo ho obklopovaly a šly s ním aspoň pár kroků. Jejich láska k němu dostupovala stupně bláznění.

Jeho „Biblické dějiny“ byly opravdu věrný záměru a stále sledovaly jeho výchovný záměr. Když Don Bosco například skončil vypravování o Abrahámově oběti, hned dodal: „Bůh žehná vždycky každému, kdo je poslušen jeho rozkazů.“ U historických, jako je Josef Egyptský, poznamenává: „Pán všechno obrací ve prospěch toho, kdo ho opravdu miluje.“ Ke kapitole o rozdělení Šalamounovy říše hned radí: „Nikdy se nechodte ptát lidí, kteří jsou zaslepení pýchou nebo nemají zkušenost.“ Lze říci, že jeho biblické dějiny formulují ustavičně katechetické poučky pro život a nejsou jenom hezkým vypravováním. Předmluva k jeho biblickým dějinám patří k zlatým stránkám katechetiky a je dodnes velmi aktuální.

Kniha vyšla jako školní učebnice roku 1847 opět u Speiraniho a Farrera v Turíně a měla asi 200 stránek. Zajímavé je, že Don Bosco právě proto, že chtěl knihu dostat do veřejných i soukromých škol, neváhal tam, kde v předmluvě říká, že do textu vsunuje vysvětlivky, dát do poznámky: „Viz F. Aporti. První výchova. sv. I., s. 406.“ Tím chtěl odzbrojit některé učitele, příliš nadšené pro Aportiho. Ano, dokonce poslal Aportimu jeden výtisk ctí a darem a s odpovědným dopisem. Mělo to nějaký smysl? Aporti byl kněz a Dona Boska trápila myšlenka na osud kněží, kteří se oddali světské kariéře. Takové čekalo brzy zklamání, protože přece jen v srdci zůstali kněžími a svědomí jim nedovolovalo přestoupit všechny meze. I Aportimu se nevedlo jinak. Je jisté, když se v senátě hlasovalo o klášterech a řeholích, že se Aporti postavil proti jejich zrušení. Byl za to velmi kritizován v liberálních časopisech. Dokonce mu kdosi posunkem dvou roztažených prstů pravé ruky proti hrdlu dával najevo, že by patřil na šibenici. V takových bouřích potom člověk hledá někoho, kdo je opravdový přítel i když snad má jiné názory. Aporti dobře věděl, že duch Don Boskových škol je přísně katolický, ba papežský, a přece na úseku školství, kde měl vliv, jej bral pod ochranu. Don Bosco byl o tom přesvědčen.

Také biblické dějiny byly napsány ve formě dialogu, stejně jako církevní dějiny. Církevní schválení dala turínská kurie. Do roku 1901 měly 23 vydání a rozešlo se celkem asi 60 000 výtisků. V mnoha školách se podle nich učilo.

43 Pomluvy proti oratoři

Don Bosco měl radost z úspěchu svých knih i z chování svých hochů, ale jen stěží potlačoval v sobě bolest, kterou mu působily určité události kolem něho a jeho díla. Bylo celkem snadné pomlouvat ho, že odtahuje mládež od práce, že ji vytrhuje z rodinného kruhu, že je učí jednat na vlastní pěst a podobně. Jejich láska a poslušnost k turínskému knězi mnohého děsila. Znovu se mluvilo o strašidle revoluce. Sem tam byly v Itálii politické nepokoje, co kdyby ten kněz dal povel výrostkům, aby se vrhli na pokojné občany? Spíš opak byl pravdou, ale zavřete lidem ústa! Povídalo se a řeči přišly až k markýzovi Benso Cavourov, otci slavných Cavourů Gustava a Kamilla. Markýz byl tehdy turínským vikářem, to je nejvyšší osobností a držitelem veškeré moci v hlavním městě. Kdysi viděl Dona Boska na lukách u Pevnosti sedět na trávniku a učit chlapce a od té doby mu vrtala v hlavě otázka: „Kdo je ten kněz, co se stýká s těmi holomky?“ Prý si neodpustil poznámku, že by takový kněz patřil do Senátního vězení. Proto nás nemůže nikterak udivit to, co si nyní řekneme.

Markýz si dal Dona Boska zavolat na radnici a měl k němu dlouhou řeč, ve které mu vysvětlil, že schůzky s těmi kluky jsou nebezpečné pro klid a pořádek města a že je třeba s nimi skončit. „Nechte si říci, milý Done Bosco, a dejte pokoj s těmi uličníky. Ušetříte mrzutosti sobě a nám také.“ Don Bosco se hájil. Tvrdil, že nemá jiného úmyslu, než podchytit hochy a vychovat z nich pořádné občany. Nic za to nechce, ani peníze ani nic jiného, jen třeba nějakou kůlnu, kde by je mohl shromažďovat a učit. Jen tak je možno zbavit město nebezpečných živlů a zabránit, aby neskončili ve vězení. Markýz tomu nechtěl rozumět. Měl své informace. Odevšad, kde se Don Bosco se svými chlapci objevil, přicházely stížnosti.

Pan markýz mu dal jasně najevo, kdo je a jakou má moc. Stačí pokynout a přijdou stráže a odvedou ho, kam by jistě nechtěl přijít. Don Bosco to hned obrátil v žert a řekl mu, že se ho nebojí, protože ví jaký je, a že není takový jako se dělá. On dobře ví, že není nespravedlivý. Vysokému pánovi se nakonec zalíbila jeho otevřenost a obrátil. Ptal se ho, zda o tom ví pan arcibiskup. Don Bosco odpověděl, že nic nedělá bez jeho vědomí, že je to vlastně vůle arcipastýře, aby se věnoval pastorační opouštěných hochů. Ano, kdyby pan arcibiskup jen pokynul, aby všeho nechal, hned by ho poslechl. Markýze to trochu zarazilo a změnil tón. Ať tedy jde, on si s panem arcibiskupem promluví a uvidí, co a jak.

Don Bosco odcházel z Městského paláce přesvědčen, že aspoň na chvíli bude moci dále shromažďovat hochy, ale jen co se vrátil domů, jak byl zklamán! Měl tam dopis bratří Filippů. Měl formu ultimáta: „Vaši chlapci zdupali louku, že již tam pomalu nic neporoste. Jsme ochotni vám nechat zbytek nájmu, ale do čtrnácti dnů musíte být s nimi absolutně pryč.“ Vypadalo to všechno jako spiknutí, ale byla to jen poslední velká zkouška.

Ještě ten den šel Don Bosco k panu arcibiskupovi se poradit, co má dělat. Ten zachoval klid a snažil se uklidnit i jeho. Ano, církevní představený navštívil hraběte z Collegna a doporučil mu Don Boskovy chlapce. Došlo také k nějaké výměně názorů mezi ním a Cavourem, ve které arcipastýř potvrdil, že to byla jeho vůle, aby se Don Bosco zabýval chlapeckou mládeží města, opuštěnou a ohroženou. Markýz

sice hned nepřikývl a stále žádal, aby byl zachován pořádek ve městě, ale v podstatě nemohl jednat proti arcibiskupově vůli bez nebezpečí, že by se rozladily vztahy mezi palácem arcibiskupovým a palácem města.

Válka nervů však docela nepřestala. Don Bosco napsal dne 13. března Cavourov pamětní spis o poslání své Oratoře, kde všechno důkladně písemně vysvětlil. Dne 28. března mu úřad vikariátu a generálního politického vrchního dozoru pod značkou „Policie – č. 671“ dal odpověď podepsanou samotným Benso Cavourem. Cavour kvitoval příjem pamětního spisu, psal, že mluvil s arcibiskupem a s hrabětem di Collegno, a že je ochoten Dona Boska přijmout 30. března ve dvě hodiny odpoledne ve své pracovně k dalšímu jednání.

Don Bosco šel, a markýz se snažil klást mu podmínky: 1. Omezit počet hochů, 2. Ty nejstarší jako nejnebezpečnější propustit a 3. V žádném případě je nevodit pohromadě do města. Don Bosco se bránil, markýz dotíral a nedohodli se. Don Bosco si ovšem dával pozor, aby ani jedním slovem neurazil pána a aby zanechal ten nejlepší dojem osobní. Snad se mu to podařilo.

Uvažujeme-li, proč Benso Cavour tak tvrdošijně trval na omezení Oratoře, je zde jen jedno vysvětlení. Předpokládal, že se Oratoř stane velkým podnikem, který bude do značné míry kazit záměry strany, ke které Cavourové patřili. To bylo třeba překazit. Jinak by se byl sotva angažoval takto proti Donu Boskovi a jeho dílu.

Zatím dalo policejní ředitelství rozkaz dohlížet na Oratoř. O nedělích již časně ráno, od šesti, stáli karabiníci a městští strážníci porůznu v místech, kudy proudili hoši na louku, ano, odvažovali se až k plotu a nahlíželi dovnitř. Když šli hoši někam na mši svatou, strážníci táhli s nimi. Don Bosco se tomu mohl usmát. Později, když vzpomínal na Oratoř na louce, říkal, že to byla její nejromantičtější doba.

Protivenství ho nezlomilo. Věděl své a věřil svému, i když to byl těžký kříž. Takový byl po celý život. Když věc zrale uvážil a rozhodl se pro ni, již ho nemohl nikdo strhnout zpět. To, že šlo o dobrou věc, že se poradil s rozumnými lidmi a měl souhlas představených, to samo mu stačilo, aby šel kupředu, ať se děje co se děje.

Co ho nejvíc ubezpečovalo, to byly jeho sny. Co chvíli se mu něco zdálo a v obměnách to byla vždy stejná věc. Vypravoval donu Ruovi a jiným, že víckrát viděl ve snách Pinardiho dům, malý, a kostely kolem, domy veliké, veliké... Pinardiho dům se stále zdál pro Oratoř naprosto nevhodný a kladl si otázku, jestli to není ďábelské mámení. A zase třeba stál na cestě, později Cottolengově, na jedné straně Morettův dům, u něho louka bratří Filippových, na druhé straně Pinardiho dům. Proti sobě měl místo, které bylo později hlavním domem Dcer Panny Marie Pomocnice. Viděl baziliku Panny Marie Pomocnice a na jejím průčelí nápis: „Toto je dům můj, odtud vyjde má sláva.“ Ale viděl také vchod do pozdější Oratoře, vytyčený dvěma sloupy a mezi nimi nápis: „HIC INDE GLORIA MEA – Odtud i tam odtud vyjde má sláva.“ Byla to narážka na obě budoucí řehole: na salesiány i na jejich ženský protějšek?

Zatím se plnil jenom sen, který měl ještě v Konviktě. Měl za sebou již tři zastávky: Útočiště, Mlýny a Morettův dům s Filippových loukou. Co bude dál?

44 Don Bosco se zbláznil

Když se rozkřiklo, jaká soužení potkala Dona Boska, tu někteří jeho přátelé místo, aby mu pomohli, mu radili, aby všeho nechal, že to stejně nemá smysl. Prohraje! A nejen to! Jeho řeči a jeho jednání vzbuzovaly obavy o jeho duševní zdraví. To již ani nebylo normální, co dělal. Stále jen s hochy, stále ty řeči, že bude mít kostely, domy, kněze, kleriky a mládež, zase mládež... Jistě začíná trpět monomanií.

Přišli za ním bývalí spolužáci ze semináře a přesvědčovali ho, aby aspoň změnil metodu. Říkali mu, že se opravdu nehodí na kněze, aby se honil po lukách s všelijakými výrostky, aby je stavěl do řad a táhl s nimi přes město. Turín není na takové věci zvyklý, to by měl pochopit a nezahazovat tak kněžskou důstojnost před veřejností! Protože však nechtěl zjevně na to ucho slyšet, přesvědčili se, že se z něho stal blázen.

Jednoho dne dokonce i Dr. Borel v přítomnosti dona Pacchiottiho začal podobnou. Jestli by přece jen nebylo lepší Oratoř aspoň na čas zmenšit, než přijdou lepší časy. Poněchat si třeba dvacet těch menších, těch nejlepších a nejnanadanějších. Don Bosco návrh odmítl. Byl by to považoval za projev nedůvěry k Boží prozřetelnosti. „Ale kde je budeme shromažďovat?“ „V Oratoři!“ „Máme nějakou Oratoř?“ „Budeme ji mít! Já ji již vidím.“ Dr. Borel později sám vypravoval salesiánům, že tehdy zapochyboval o zdravém rozumu přítele, a že se začal klonit k názoru, že se zbláznil. Totéž don Pacchiotti. „Chudák Don Bosco,“ povzdechl si a šel pryč.

Přišli jiní kněží z těch nejvýznamnějších v diecézi a snažili se ho přesvědčit. „Máte talent. Věnujte se kázání lidových misí! Nebo se věnujte barončinu dílu! Propusťte hochy! Boží Prozřetelnost vás neopustí...“ Don Bosco jakoby na to slovo čekal. Předtím mlčel a poslouchal, nyní vstal, zvedl ruce do výše, oči mu začaly hořet a začal mluvit: „To je to pravé. Ano, Boží Prozřetelnost! Ta nám dá všechno. Prostředky jsou již připraveny. Když mi nikdo nechce pronajmout, co bychom potřebovali, postavím si to sám. Panna Maria mi pomůže. Budeme mít budovy s velkými sály pro ložnice, studovny, abychom mohli přijmout co nejvíc hochů. Budeme mít dílny všech možných druhů, krásný dvůr, portikáty, kněze, kleriky, katechisty, asistenty, mistry, profesory, budeme pěstovat kněžskou povolání...“

Důstojní pánové zírali na Dona Boska a hlava jim šla z toho kolem. „Vy máte v úmyslu založit nějaký řád?“ „Co kdybych měl?“ „Jaký oblek byste jim, prosím vás, dal?“ „Ctnost!“ Začali žertovat a chtěli mermomocí vědět, jaký hábit budou nosit jeho řeholníci. „Když to mermomocí chcete vědět, tak budou chodit s vyhrnutými rukávy jako zedniční učni!“ Vybuchli smíchy, ale Don Bosco vážně pokračoval: „Vy se smějete? Řekl jsem něco hloupého? Není vám jasné, že košile s vyhrnutými rukávy je symbol chudoby a práce? Či myslíte, že může některá řehole obstát bez chudoby?“ Začali se poroučet, ale byli zcela přesvědčeni, že to nemá v hlavě v pořádku.

Don Bosco tak mluvil z přesvědčení. Důvěřoval donu Cafassovi, který mu ve věci snů jasně řekl toto: „Můžete jít kupředu tuta consciencia“ – s klidným svědomím.“ Ano, lze říci, že ho to začalo i trochu bavit. Když se někdo dá na vojnu a ví, že vyhraje, začne se cítit dobře, i když je sám. V boji se rány nepočítají. Někdo se mu vyhýbal, někdo se s ním setkal s rozpaky a všelijak si pomáhal. „Dobrý den, důstojný

pane!“ „Dobrý den.“ „Jakpak, se zdravím?“ „Ale, ujde to.“ „Nebolí vás hlava? Jste nějak červený.“ „To nevadí, trochu jsem si víc upil.“

Don Rua vzpomínal, že se ho v té době ptal úředník z tovarny na zbraně, kde jako chlapec bydlel: „Míchale, ještě chodíš k Donu Boskovi do Oratoře?“ „No a?“ „Ty nevíš, že se zbláznil? Všichni to říkají.“ Jindy slyšel kohosi říkat: „Tak se do těch chlapců zakoukal, že se mu mozek otočil naruby.“

Vyslali k němu také někoho z konzistoře přesvědčit se, jak to s ním je, jestli se zakládá na pravdě, co se o něm říká. Posel začal na téma Oratoř a samozřejmě Don Bosco začal rozvíjet před ním své obrazy budoucnosti, co všechno bude mít. Kuriální posel referoval a na konzistoři posoudili jeho duševní stav takto: Halucinace, nebo utkvělé myšlenky! Myslí si, že bude mít, co nikdy mít nebude. Jinak však nevěděli co s ním. Generální vikář Ravina byl Donu Boskovi velmi nakloněn a říkal, aby se neukvapovali, kdoví jak to všechno je. Ale co se neodvážila udělat konzistoř, o to se pokusili dva ctihodní turínští kněží. Byla kněžská konference a na ní se probíral také jeho případ. Tam přišli na nápad, že by se snad dalo všechno zachránit, kdyby se Don Bosco včas léčil. Přece utkvělé myšlenky nejsou ještě zblázněním, ale mohou k němu vést. Pokusme se ho dostat do psychiatrické léčebny.

Ujednáno, uděláno! Dohodli se s ředitelem ústavu a ten pro něho rezervoval místo. Potom dva kněží, z nichž jeden byl farář od svatého Augustina Dr. Vincenc Ponzati, sjednali zavřený kočár a s ním přijeli před budovu Útočiště. Šli do malé nemocnice do Don Boskova bytu a zavedli řeč na Oratoř, na její vyhlídky, atd. Don Bosco jako obyčejně začal rozvíjet své představy a v duchu zkoumal jejich reakci. Bylo mu hned vše jasné. Mají ho za duševně chorého. A jak chytře na to šli! Pozvali ho na vycházku. Stejně prý potřebuje čerstvý vzduch a proč stále sedí doma, vždyť to ani není zdravé! „Máme kočár, pojď, sedni si s námi!“ Co se nestalo! Don Bosco šel. To ani nečekali. Když přišli ke kočáru samozřejmě chtěli, aby se posadil první, je přece jejich host. Ale on, že ne, že oni mají hodnosti, on ne, ať si sednou první. Nezbylo jim, než mu vyhovět. Ale vtom běda! Jen byli uvnitř, Don Bosco přibouchl dveře kočáru a vykřikl na kočího: „Honem, honem! Do blázince!“ Kočí práskl do koní a ujížděl, jen se za kočárem prášilo. V blázinci již čekali. Otevřeli vjezd, kočár byl v mžiku na dvoře. Seběhli se ošetřovatelé. Byl z toho ale hned těžký problém, protože nepřišel jeden, ale dva. Museli nějaký čas počkat, než se všechno vysvětlilo. Lékař nebyl doma a teprve zásah duchovního správce blázince jim uvolnil cestu na svobodu. Přirozeně se to mezi kněžími rozkřiklo a to byl signál k ústupu. Řeči o Don Boskově hlavě začaly mít zase normální obsah.

Don Bosco přirozeně v duši velmi trpěl a smál se jen na venek. Bylo to na pováženou! Zůstal prakticky úplně sám se svými čtyřmi stovkami hochů – k tomu na ulici. Zdraví měl podlomené, na nohou se držel jen silou vůle. Tehdy jenom Bůh mohl být jeho pevností a jeho útočištěm. Jen do něho mohl složit své naděje.

Přesto, máme-li být objektivní, musíme říci, že všichni se nad ním nezatvrtili. Pan arcibiskup Fransoni, třebaže v tuto chvíli nemohl pro něj nic udělat, nezapochyboval o jeho zdravém rozumu a v ničem mu neodmítal svou blahovůli.

Také Dr. Borel přes určité nejistoty ohledně jeho duševního zdraví stál se všemi svými sympatiemi při něm. Trpěl s ním a rázem všechno ze sebe setřásl, když s ním Don Bosco otevřeně pohovořil a zjevil mu tajemství svých snů. Don Bosco mu všechno vyložil, již ne jako nepodloženou fantazii, ale

45 Poslední den na louce

V těch bolestech a strastech plynuly dny, až přišel stanovený den, jako poslední pro Oratoř na louce. Byla právě Květná neděle 5. dubna 1846. To byl snad nejbolestnější den v životě našeho Dona Boska. V kostelích se četly pašije a církev rozjímala o tom, jak Pán byl po všech úspěších najednou sám a všemi opuštěn, dokonce zdánlivě i svým nebeským Otcem. Don Bosco měl dosud vždy před sebou nějakou novou, třeba zhoršenou možnost, ale toho dne neměl před sebou zhora nic, jen beznaděj.

Když se hoši sešli jako obyčejně, Don Bosco jim oznámil cíl. Půjdou do kláštera Panny Marie v polích a to bude prosebná pouť k Matce Boží. Jen Ona může udělat zázrak! Hoši nastoupili do řad a šlo se. Stalo se přitom něco mimořádného. Když přicházeli ke kostelu, rozezvučely se z ničeho nic na přivítanou zvony na věži. To se jim ještě nestalo. Pozdější pátrání ukázalo, že to bylo zvonění mimo program a kvardián kláštera P. Fulgenzio to nenařídil, ani nikdo jiný nedovedl říci, kdo a proč zvonil. Byla mše svatá a po ní kvardián poručil dát hochům snídani. Don Bosco k nim měl proslov, ve kterém užil přirovnání. Jeho chlapci se podobají ptáčkům vyhozeným z hnízda. Kdo jim postaví nové hnízdo? Vyzval je, aby se modlili k Panně Marii, aby Ona zasáhla. A s tím se rozešli na polední přestávku.

Odpoledne se hoši sešli na louce znovu. Vědomí, že příští neděle tam již nebudou smět, je naplnilo svévolí. Snad nikdy předtím si nehráli tak divoce jako to odpoledne. Ubohé travní kořínky si přišly na své! Chlapci jakoby chtěli louku proměnit v mlat! Potom přišla hodina katechismu, zpěv, kázání, všechno jako jindy. Poté se znovu rozproudila hra. Jen jeden při ní scházel. Byl to Don Bosco, který byl vždycy králem her. Tentokrát stál na okraji louky sám a sám. Dotazy přicházejících hochů odbýval jen tak, ano, někteří důvěrnější větší hoši na sebe dělali posunky a šeptali si, že Don Bosco pláče. Ptát se ho nemuseli, každý věděl proč. To ovšem nevěděli, že v polední přestávce byl znovu u Filippů a moc je prosil, aby mu lhůtu prodloužili. Ani bratři ani jejich matka neměli k tomu nejmenší ochotu. Louka hořela, shořet ji nenechají! Don Bosco namítal, že si ji najal přece na jeden celý rok, že poctivě platí každý měsíc sjednanou činži 20 lir. Byli ochotni třeba mu zaplatit, ale z louky musí za každou cenu pryč.

Bůh dopustil na Dona Boska tyto getsemanské úzkosti, aby tím radostněji mohl slavit zázrak vzkříšení. Již jen dvě hodiny chyběly do vypršení lhůty a on nevěděl, co hochům řekne. Několik chlapců stálo opodál a slyšeli ho v jedné chvíli zřetelně se modlit: „Bože, můj dobrý, Bože, ukaž mi nějaké místo, kam bych s nimi šel! Řekni mi co mám dělat!“

Domodlil se a utřel si oči, když vtom k němu přistoupil nějaký člověk. Byl koktavý a jak se zjistilo, jmenoval se Pankrác Soave. Předstoupil před Dona Boska a ptal se: „Je pravda, že hledáte místo pro svou laboratoř?“ „To ne,“ odpověděl on, „mám tady hochy a tomu se říká Oratoř.“ „Tototo nevádí,“ zase on, „pojdte se mnou k panu Pinardimu, je to

jako objektivní skutečnost. Na Valdoku bude stát kolébka Oratoře a také kolébka řeholní kongregace, kterou založí.

Dr. Borel, když roku 1857 viděl zvedat se od země první část nynější Oratoře svatého Františka Saleského, řekl kleriku Ruovi: „Don Bosco mi to všechno popsal do podrobností. Musím uznat, že je pravdou, co viděl ve snách.“

slušný člověk a dá se s ním jednat. On by vám rád pronajal potřebnou místnost na laboratoř.“

Zrovna v té chvíli se na louce objevil Don Boskův známý Petr Merla, zakladatel díla Rodina svatého Petra, Don Boskův přítel, který mu také někdy přišel pomáhat s asistencí hochů. Don Bosco ho vřele uvítal. Svěřil mu hochy a sám šel se Soavem, kam ho vedl. Vedl ho ke stavení, které mělo poschodí s dřevěnou pavlačí, na kterou se vystupovalo po dřevěných schodech. Pan Pinardi již čekal a srdečně mu na přivítanou podal ruku. Don Bosco znal to stavení. Vídal je ve snu, ale že mělo nedobrou pověst a sny jsou přece jen nezřetelné, zůstal stát v rozpacích. Chtěl vystoupit po schodech na pavlač, ale Pinardi řekl: „To ne, támhle vzađu je ta místnost.“ A vedl ho za stavení, kde byla zděná přístavba, ale uvnitř dosti prostorná. Střecha se svažovala značně příkře dolů, takže od jejího spodního okraje byly na zem necelé dva metry. Tam mívával před časem dílnu továrník vyrábějící klobouky. Poslední dobou zde měly skladiště pradelny, které praly prádlo v blízké strouze a sušily je na prostranství kolem dílny. Podlahou byla udusaná hlína.

„Je to příliš nízké,“ poznamenal Don Bosco. „To nevádí, jsem ochoten podlahu snížit a nechat udělat schody dolů.“ Don Bosco mu vysvětlil, že nemá v úmyslu zřizovat tam nějakou dílnu, ale že potřebuje prostor pro kapli, kde by mohl sloužit mši svatou a modlit se s chlapci.“ „No to je dobré,“ usmíval se pan Pinardi, „to je ještě lepší! Já jsem také pobožný a moje paní taky, umíme také zpívat My budeme rádi, když to bude sloužit tak krásnému účelu.“ Nakonec Don Bosco, když viděl jeho nelíčenou radost, rozpoznal v tom řízení Boží Prozřetelnosti a aniž by dělal nějaké další okolky, poděkoval mu za ochotu a optal se ho, jestli by mu mohl tu zem snížit o půl metru. Také se ho ptal, co by za to chtěl. „Tři sta lir ročního nájmu.“ „Dám vám tři sta dvacet, ale pronajmete mi ještě ten kus trávníku kolem, kde by si mohli hoši hrát. A slíbíte mi, že v neděli již budu moci s hochy přijít.“

Pinardi jen přikyvoval, Soave se usmíval, začal se usmívat i Don Bosco. Najednou jako by slunce vyšlo. Plácli si od dlaní a s tím se rozešli.

Don Bosco pln radosti pospíchal na louku oznámit hochům radostnou novinu. Ti byli překvapeni a hned se dívali směrem, kterým jim Don Bosco ukazoval. Stavení bylo z louky dobře vidět, vždyť nebylo daleko. Potom všichni propukli v jasot. Křičeli, provolávali slávu Donu Boskovi. Čepice létaly do vzduchu, don Merla se smál a Don Bosco plakal radostí. Byl to nečekaný přechod z nejhlubšího smutku do největší radosti. Slunce již dohasínalo. Don Bosco vyzval chlapce, aby si klekli na zem a pomodlili se společně svatý růženec na poděkování Panně Marii, že je vyslyšela. Potom vstali, pozdravili naposled louku, která jim přinesla tolik radosti a romantiky, a každý šel domů.

Smlouva o pronájmu nese zpětné datum 1. dubna 1846. Podepsal ji František Pinardi a Dr. Jan Borel. Měla platit tři roky.

46 V nové oratoři

Pan Pinardi dostal svému slovu. Co slíbil, to udělal. Radost, že staví ve svém domě kostel, ho poháněla. Zjednal si dělníky. Ti během Svatého týdne vyvezli z přístavku spousty hlíny. Zavolal i zedníky. Ti zvedli trochu střechu, ano, truhlář zhotovil i pódium pro oltář. Aby všechno bylo hotové do dne Zmrtvýchvstání Páně, pracovali každý den i pan Pinardi a jeho přítel pan Pankrác Soave.

Don Bosco si zase pospíšil k panu arcibiskupovi pro příslušná dovození. Dostal je zrovna na Velký pátek dne 10. dubna, takže na Bílou sobotu se mohlo všechno uvést jakž takž do pořádku. Hlavní bylo, že ke kapli patřil kus pozemku ze západní a ze severní strany. Další bylo v pronájmu pana Soave. Potom mohl Don Bosco zatím jen toužit. Byl ale rád, že má aspoň to.

Hoši přenesli k Pinardimu věci z kaple u Barolové, také všechno, co měli pod zámekem v boudě na louce. Dr. Carpano koupil jemné plátno na oltář a dvě dobroditelky ho ušily. Ano, Carpano, který již několik neděl nedal o sobě vědět, byl nyní velmi ochotný. Sám rozeřoval svícny, kříž, zavěsil věčnou lampu a na zeď pověsil obraz svatého Františka Saleského a měl tam první mši svatou. Přišlo i hodně lidí z okolí a dokonce z města. Pan arcibiskup chtěl Donu Boskovi dát nový důkaz své úcty a udělil mu dovození sloužit mši svatou, udělovat požehnání s Velebnou svátostí, kázat, konat třídní i devítidenní pobožnosti, konat tam duchovní cvičení, připravovat na první svaté přijímání i na biřmování a také mu dovolil, aby v nové kapli bylo možno splnit povinnost velikonočního svatého přijímání, jako by to byl vlastní farní kostel hochů.

Kaple byla popravdě řečeno dosti prostranná: měřila na délku 15–16 metrů, široká byla 5–6 metrů. Za oltářem, který hleděl k západu, byly ještě dvě místnosti – pro sakristii a skladiště. Podlaha byla sbitá z prken. Strop byl rovněž prkený, nabílený křídou. Kaple byla samozřejmě nízká. Když tam později monsignor Fransoni přišel biřmovat a chtěl si stoupnout na nízkou kazatelnu s mitrou, musel si ji sundat, protože s ní píchal do stropu. Asi v polovině, na jižní straně, byla ještě jedna kazatelna. Vysoký kněz tam narážel na strop a jen Dr. Borelovi, který byl menší postavy, padla jak na míru. Tato kaple sloužila celých šest let. Tak po oněch třech zastaveních ve snu dospěla konečně Oratoř na své definitivní místo. Don Bosco v květnu a potom znovu v roce 1847 uspořádal s hochy děkovnou pouť k Panně Marii Těšitelce. Nešlo se okázale městem, aby to nevypadalo jako nějaká provokace, zato v kostele byla veliká sláva. Kněží obláti zpovídali a všichni hoši šli k svatému přijímání.

Kaple nebyla zcela dostačující pro veliký počet oratoriánů, ale byla zde a sloužila. Odpadly daleké cesty do vzdálených kostelů a hlavně chlapi byli na periferii a nedráždili poklidné měšťáky svým křikem. Byly zde také nevýhody. V domě Pinardiho bydleli lidé se špatnou pověstí a blízko v domě zvaném Bellezza byla hospoda U Zahradnice, kde se o svátečních dnech scházela hospodská společnost. Don Bosco však bděl a hoši svým křikem a svou samou přítomností nakonec způsobili, že se hospoda přestěhovala jinam.

Stálost místa a Don Boskova láska spojená s obětavostí vykonaly divy. Oratoř začala neobyčejně kvést a počet hochů se začal točit kolem sedmi set. Kaple bývala nacpána do nemožnosti, ale chlapi nebyli měkčí a něco vydrželi. Mnoho jich stálo před vchodem, protože se dovnitř nevešli.

Kněží, kteří se dříve Donu Boskovi vyhýbali, nyní když viděli, že mu pan arcibiskup přeje, vraceli se zpět a nabízelí svou pomoc. Mimo nebojácného Dr. Borela pomáhali v té době porůznu kněží: Trivero, Carpano, Vola, Murialdo, Chiaves, Nassi, Bosio, Merla, Ponte, Traversa a jiní. Nejednou teprve nyní poznal, že Don Boskovo dílo je dílem Božím. Zvláště služby Dr. Voly si Don Bosco velice vážil. Byl sice o 18 let starší, ale byl to muž Boží. Don Bosco též. Velmi si vážili jeden druhého. Když bylo potřeba, Dr. Vola vždycky přišel kázat. Byl jakoby Borelovým náhradníkem.

Don Bosco měl radost ze vzkvétajícího díla. Napsal o tom tato slova: „Od té doby byli hoši pravidelnější a byli lépe asistováni. Bylo až s podivem, jak se dalo ovládnout tak velké množství hochů, které jsem předtím vůbec neznal. O většině z nich se dalo říci: Jsou jako kůň nebo mulla, kteří nemají rozum (sic ut equus et mulus quibus non est intellectus). Jsem povinen dodat: Uprostřed tak velké nevědomosti jsem se však musel divit, jak velkou úctu měli pro náboženské věci, pro církev, pro kněze a s jakým nadšením se učili článkům víry a přikázání církve.“

V Oratoři se otvíralo v šest hodin ráno a zpovídalo se do osmi. Aby se všichni mohli vyzpovídat, nezřídkou byla mše svatá v devět hodin i později. Toto břemeno nesl Don Bosco takřka sám, protože kněží byli ráno všichni zaměstnáni ve svých kostelích a přicházeli až odpoledne. Při mši asistovali starší hoši, mladší a někdo se předmodlival přípravu k svatému přijímání. Po mši si Don Bosco svlékl ornát a měl kázání. Zprvu vysvětloval evangelium, později přešel na biblické nebo církevní dějiny a tak to dělal dvacet let. Venku se hoši trochu proskočili a hned začala nedělní škola, čtení nebo zpěv a to trvalo do poledne. Odpoledne se začínalo znovu v jednu hodinu. O půl třetí se šlo do kaple na katechismus. Ze začátku neznali hoši ani Otčenáš a Zdravas Maria. Museli se tomu teprve učit. Časem se ale úroveň zvedla. Po katechismu býval rúženec, potom sem tam nějaký žalm, později i celé nešpory o Panně Marii. Všechno se končilo svátostným požehnáním. Ani v době následující rekreace si všichni nehráli. Někdo se připravoval na první svaté přijímání, někdo se učil číst, někdo zpíval nebo hrál, jen aby se udělalo co nejvíce práce. Pro Dona Boska byla právě rekreace nejnamáhavější. Byl mezi hochy a pro každého chtěl mít aspoň úsměv, slovo, trochu povzbuzení, projev zájmu. To hochům dělalo nesmírně dobře. V těch krátkých osloveních a slovíčkách do ouška se dalo tolik udělat! Nepropást žádnou příležitost, být pro každého zvlášť a pro všechny dohromady, to žádalo veliký sebezápor a napětí mysli i srdce.

Pěkně o tom vypravuje jeden hoch z vlastní zkušenosti. Donu Boskovi slíbil již několikrát, že půjde k svatému zpovědi, ale slíbil a nesplnil. Utíkaly dny, týdny, blížila se slavnost Nejsvětější Trojice, konec velikonoční doby. Právě byl v plném zápalu hry – hrála se „protržená linie“ (barra rotta), když tu přijde Don Bosco a pěkně poprosí, jestli by mu s něčím nepomohl. Živě souhlasil a Don Bosco ho vedl do kaple. Tam s ním šel do presbytáře ke klekátku. Hoch ještě nechápal a již chtěl klekátko vzít a nést ho, kam by Don Bosco pokynul. „Ale ne, nechej to klekátko stát. Já jsem chtěl, aby ses vyzpovídal, jak jsi mi to slíbil.“ „Já nejsem připravený.“ „To nevádi, připrav se. Já se potřebuji pomodlit kousek breviáře, aby mi nezůstal na noc, klekni si, hned budu hotov.“ Vyzpovídal ho, řekl mu pár otcovských slov pro duši a bylo

to hotové k radosti obou. Dotyčný byl potom velmi vzorným oratoriánem a často tuto epizodku vypravoval. Vždycky začínal: „Poslechněte si jakou strategii si Don Bosco vymyslel, aby mě dostal ke zpovědi...“

Hoši rádi vzpomínali na večery v Oratoři. Don Bosco se s nimi pomodlil Anděl Páně a dal jim rozchod. Ti větší ho obyčejně zvedli na ramena a nesli ho kus cesty k jeho obydlí až na Rondò. Tam ho sundali na zem, společně zazpívali „Lodato sempre sia il nome di Gesù e di Maria“ (Pochválena buď jména Pána Ježíše a Panny Marie). Potom všichni zmlkli, Don Bosco jim popřál dobrou noc a dobrý týden, pozval je na příští neděli a oni zvolali: „Viva Don Bosco!“ – „At žije Don Bosco!“ Ti nejoddanější ho doprovodili do bytu.

V jedné z těch nedělí se přihodilo, co vypravoval Josef Buzzetti. Pan Pinardi dal vyvézt z kaple ne půl, ale asi metr

47 Radnice nepřestává bdít

Ačkoliv nyní Oratoř nikomu nepřekážela a nedělala potíže (my začínáme psát Oratoř s velkým O), přece pan městský vikář Benso Cavour na ni stále myslel. Pozval si Dona Boska znovu do své kanceláře. Kdoví, kdo měl zase napilno, aby hlavu města naplnil černými myšlenkami a dohady. Posadil si Dona Boska do křesla a začal: „Je čas, milý Done Bosco, abyste to skončil. Poněvadž sám jste neráčil vzít v úvahu má doporučení, nezbývá než abych užil své pravomoci a nechal sám Oratoř zavřít.“ Don Bosco se přinutil ke klidu. „Pane markýzi, já opravdu nemohu Oratoř zavřít. Jednám jako plně zodpovědný občan. Oddaluji přece mládež od zahálky a od špatného života. Ti moji hoši jsou lepší ze dne na den a je veliká naděje, že z nich budou dobří občané. Mnozí se naučili číst a psát a jsou na dobré cestě.“ „Poslouchejte, já zde nejsem na to, abyste mi vykládal své důvody. Dejte občanům příklad občanské poslušnosti, a bude to!“ „Já jsem poslušný.“ „Rád bych věděl, v čem.“ „Poslouchám svého arcipastýře, který mi tu práci uložil. Občanské vrchnosti ničím neubližuji, ba naopak: sloužím mši svatou, kážu, zpovídám, učím katechismus. Je v tom nějaká ilegální činnost?“ „Tak vy si nedáte říct?“ „Promiňte, v tom nemohu.“ „Můžete jít.“ Don Bosco vstal a ještě řekl: „Pane markýzi, ujišťuji vás, že nejsem ani neuctivý ani tvrdohlavý. Jednám z náboženských důvodů. Báł bych se, kdybych vás poslechl, že bych svolal Boží kletbu na svou i na vaši hlavu.“

Don Bosco tedy odešel a vikář přemýšlel, jak na to. Arcibiskupa sice nepohne, aby shromáždění hochů zakázal, ale chtěl nyní svého cíle dosáhnout administrativní cestou – prostě zákazem ze strany ragionerie. Několik týdnů zpracovával její členy a potom se rozhodl svolat v té věci mimořádné zasedání. Když nemohl dosáhnout toho, aby arcibiskup sám svolil, chtěl aspoň, aby byl přítomen sezení. Dělal si naději, že až uvidí, kolik lidí je proti Oratoři, svolí aspoň ze strachu. Jelikož se doslechl, že arcibiskup není docela zdrav, požádal ho, aby se sezení mohlo konat výjimečně u něho v arcibiskupském paláci.

V ustanovený den se pánové v kočárech sjížděli do arcibiskupského paláce a tam zasedli do křesel, která již byla pro ně připravena. Fransoní později řekne: „Když jsem ty magnáty viděl, s jakou pompou se sešli, měl jsem dojem, že se bude konat poslední soud.“ Debatovalo se o vhodnosti nebo nevhodnosti tak velkých shromáždění výrostků na jednom místě. Jedni říkali to, druzí ono. Většina stála při vikáři a již se rýsoval zákaz Oratoře, když tu Bůh vzbudil

země. Ta hlína vytvořila celý kopec směrem na severozápad od vchodu do kaple. Kluci měli ten kopec rádi, protože jim sloužil za tvrz, kterou mohli dobývat. Někdo radil, aby se ten materiál odvezl někam dál, aby nepřekážel, ale Don Bosco nesouhlasil. „Odveze se, ale až později,“ řekl, „až zde budeme stavět kostel.“ Začátkem léta sám jednou vystoupil na ten kopec a tam zanotoval večerní chválu na jméno Pána Ježíše a Panny Marie. Potom všem uložil, aby byli ticho a hlasitě prohlásil: „Dejte pozor! Tady na tom místě, co teď stojím, bude jednou hlavní oltář našeho nového kostela. Sem budete chodit k svatému přijímání, tady budete zpívat chválu Pánu Bohu.“ Co řekl, to se také stalo. Pět roků nato se tam začal stavět kostelík svatého Františka Saleského. Architekt, který dělal plán, ani nevěděl o Don Boskově předpovědi.

Oratoři mocného pomocníka. Byl jím hrabě Josef Provana z Collegna, ministr financí ve vládě Karla Alberta. Již několikrát přinesl Donu Boskovi nemalou podporu svou i od krále, kterého soustavně o Oratoři informoval. Král byl zřejmě tak dobrému podniku nakloněn. Ano, po hraběti několikrát vzkázal Donu Boskovi svůj obdiv a úctu. K Novému roku mu poslal 300 lir s lístečkem: „Pro Don Boskovy barabčiky.“ Hrabě byl současně členem zmíněné ragionerie a včas krále informoval. Potom, když se již zdálo, že zákaz je hotovou věcí, vstal a přečetl list od krále, ve kterém stálo: „Je vůlí Jeho Výsosti, aby se tato sváteční shromáždění podporovala a chránila. V případě, že by bylo nebezpečí nepořádků, ať se hledá způsob, jak jim zabránit, ale nic víc.“

Sdělení zapůsobilo jako chladná sprcha na rozpálené hlavy. Všichni sklopili oči a Cavour shromáždění rozpustil. Ba co víc, někteří z těch rádců se od té doby stali obdivovateli Dona Boska a začali ho tajně podporovat.

Markýz se však mračil dál. Don Bosco musel znovu k němu do kanceláře. Pořádně mu vyčinil, nazval ho tvrdohlavým knězem a na rozloučenou mu řekl: „Vy možná pracujete s dobrým úmyslem. Nechci o tom pochybovat, ale je v tom nebezpečí! Dám vás a vaše shromáždění sledovat. A běda, jestli se něco vyskytne. Potom ty vaše uličníky rozpraším a vy mi vydáte počet ze všeho, co se přihodí.“

Don Bosco vycházel z Městského paláce s ještě větší důvěrou, než s jakou tam vcházel. Pan markýz dlouho neúřadoval. Buď, že to již měl v sobě, nebo ho to stihlo potom, onemocněl těžkou pakostnicí neboli dnou. Zanechal úřad a po několika letech těžkého utrpení zemřel. Přesto těch pár nedělí, co ještě úřadoval, cítil povinnost každou neděli posílat na Valdocco několik městských strážníků sledovat všechno, co se dálo v kostele a vůbec v Oratoři. Strážníci však, když viděli, jak jsou hoši na slovo poslušni Dona Boska, mysleli si své a pod vousy bručeli proti nesmyslnému rozkazu. Jeden z nich sám vypravoval, jakou měl rozmluvu s markýzem. „Tak co?“ ptal se ho. „Pane markýzi, viděl jsem velké množství chlapců. Bavili se, byli v kostele, ale ani jsem je neviděl hádat se. Kdyby všechna turínská mládež byla taková, mohli bychom si gratulovat. Slyšel jsem v kostele kázání, při kterém mi naskakovala husí kůže na zádech a málem jsem šel také ke zpovědi.“ „Co politika? Mluvilo se o politice?“ „Kdepak politika! Ti kluci ničemu takovému nerozumí. Don Bosco s nimi mluví o Pánu Bohu a o tom, jak by našli dobré zaměstnání a nemuseli se toulat po městě.“

„Co dospělí? Nemluví se tam o revoluci nebo o válce?“ „Nic takového jsem nezaslechl.“

Don Bosco se strážníků nebál. Chlapci neměli tušení, co se děje a strážníci jim nic nedělali. V kostele stáli pozorně a Don Bosco neváhal sem tam některého strážníka oslovit a třeba ho požádat, aby udržoval pořádek. Neurážel je. Tak se mezi Donem Boskem, oratoriány a strážníky vytvořil docela přátelský poměr.

Don Bosco později vypravoval: „Škoda, přeškoda, že jsem tehdy neměl po ruce nějakého malíře, který by zachytil, jak to tehdy vypadalo v kapli, když byli chlapci rozděleni na skupiny, na třídy, jak se vyučovalo a jak tam mezi chlapci stálo šest strážníků, i oni se sepnutými rukama, a jak mi dělali asistenty. Dával jsem si záležet na tom, co říkám. Bylo by hezké vidět ty namalované strážníky, jak si některý hřbetem ruky otírá tváře, nebo jak má usazené oči. Nebo jak strážník klečí na klekátku a před chlapci se zpovídá. Já jsem tehdy kázal víc pro ně než pro hochy.“

Don Bosco byl však takový, že nechtěl, aby měl Cavour trpký pocit porážky. Užil k tomu určité vlivné osoby, aby se s ním dostal opět do osobního styku. Ujistil ho o své úctě k jeho osobě. Vyprávěl mu různé epizodky ze života hochů, prostě snažil se ho naklonit dílu a do značné míry se mu to podařilo. Markýz uznal, že v teorii je to dobrý podnik, uznal i to, že v praxi to může také dobře vyjít a nakonec dal

48 Na zdravotní dovolené

Ve všech dobách ukazovala mládež velkodušně dobré srdce víc než dospělí. Mnoho svatých bylo obklopeno mladými. Pán Ježíš první k sobě přitahoval maličké a jeho sympatie patřily všem mladým. Svatý Filip Neri, svatý Josef Kalasánský, svatý Jeroným Emiliáni, blahoslavený Šebestián Valfré, svatý František Saleský a tolik jiných svatých stálo blízko mladým duším a mladé duše jim. K nim se nyní šťastně přidružil a mezi nimi vynikl zvláště právě Don Bosco.

Od chvíle, kdy měl svoji kapli u Pinardů, znásobil své nadšení a s ním i práci, ale tělo nevydrželo. Jeho únava byla den ze dne patrnější. Dr. Borel tehdy rázně zakročil a poslal ho na nějaký čas za řeku do Sassi k faráři Petru Abbondiolimu na zotavenou. Nebylo to daleko. Bylo to vlastně jen vzdálené předměstí, ale hodně vesnické. Sassi bylo na cestě na Sopergu. Tam měl být přes týden a vrátit se vždy až na neděli.

Mnoho to nepomohlo. Jednak se hned nabídl panu faráři, že mu bude pomáhat, jednak bylo město blízko a hoši mu nedali pokoj. Stále za ním někdo byl. Nebyli to jen jeho oratoriáni, ale také žáci od školských bratří mu jednou připravili horké chvíle. Vypravoval o tom pan Karel Rapetti, ekonom koleje svatého Primitiva.

Školští bratři zajišťovali vyučování na městské škole svaté Barbory v Turíně. Bylo tam několik set žáků a jak jsme již řekli, Don Bosco tam chodil zpovídat. Někteří žáci chodili

49 Výpověď z Útočiště

Již osm měsíců dlela markýza Barolová v Římě. Jednání o schválení jejich kongregací nebylo tak snadné, jak si myslela, ale audience u Svatého otce Řehoře XVI. a u jeho kardinálů, jakož i doporučení od krále Karla Alberta měly svůj účinek. Dne 16. května se vrátila domů s opravenými, ale schválenými stanovami sester svaté Anny i magdalenek. Don Bosco jí byl s kněžími Útočiště naproti a potom se od

i najevo, že nemá v úmyslu mu škodit. Prý nikdy takový úmysl neměl. Konečně se i ptal, z čeho Don Bosco Oratoř vydržuje, kde na to bere peníze. On odpověděl, že všechno dělá Boží Prozřetelnost. Když se loučili, markýz mu vtiskl do ruky 200 lir.

Don Bosco ho navštívil i v jeho poslední nemoci. Markýzovi synové Gustav a Kamil (pozdější sjednotitelé Itálie) se s ním spřátelili do té míry, že k němu chodili na návštěvu do Oratoře. Právě v paláci Cavourů v Turíně se později Don Bosco seznámil s abbém Rosminim, roveretským filosofem. Rosmini u Cavourů několikrát nocoval.

Čtenář si jistě povšiml toho, jak Don Bosco nikdy nepodleh strachu, únavě, ale psal, konal návštěvy, doporučoval se do přízné lidí, pokořoval se a vytrvale šel dál za svým cílem. Tak jednáji svatí.

Po markýzově smrti nebylo několik let na radnici ani u vlády člověka, který by chtěl Donu Boskovi škodit. On zase byl poslušen zákonů státu, pokud byly ve shodě s jeho svědomím kněze a katolíka. Hochům vždycky vštěpoval úctu k občanským úřadům a představeným. Sám dával dobrý příklad. To bylo tajemství jeho vlivu. Kam přišel, všude měl na úřadech přátele, ať zjevné nebo tajné. Také byl vždy ochoten podat úřadům vysvětlení o své činnosti a sám vždy prosil, aby se mu vždy bez obalu všechno řeklo, i kdyby to byla stížnost na jeho osobu.

k němu do Oratoře. Skoro všichni se u něho zpovídali. Koncem jara toho roku měli duchovní cvičení a poslední den čekali, že Don Bosco přijde, aby se mohli vyzpovídat. Nepřišel. Řada hochů žádala, aby za ním mohli jít na Valdocco. Dostali dovolení a ráno šli. Bohužel tam jim řekli, že je v Sassi. Hoši nevěděli přesně, kde to je a jak se tam jde. Prý je to za řekou. Zmýlili se v cestě a bloudili. K tomu začalo pršet, takže byli celí promoklí. Někdo z nich si popletl názvy a ptal se lidí, kudy se jde do Sassari. Lidé se smáli: „To musíte k moři a potom lodí na Sardinii!“ Konečně zablácení a zmáchaní se dostali do Sassi a našli tam Dona Boska na faře. Dokážeme si představit, jak nad nimi spráskl ruce! Ale co teď? Většina chtěla delší svatou zpověď. Nezbylo než hochy usušit, nechat je vykartáčovat si z kalhot bláto a dát se trochu do pořádku. Horší to bylo v ústavě, kde čekali, že přijdou z Valdoka na mši svatou a ke společnému svatému přijímání a zatím hoši nikde. Don Bosco sedl do zpovědnice, zasedli tam také farář a kaplan, kněz učitel a s pomocí Boží byli po obědě s prací hotoví. Nyní ještě zbývalo nasytit je. Farář to zachránil. Obětoval na to svou spížírnu. Všechno, co bylo tam, a také v komoře, skončilo v žaludcích vyhladovělých hochů.

V koleji byl poplach. Ke společnému přijímání mělo přistoupit asi 400 hochů a přišlo jich jen pár desítek. Ostatní honili Dona Boska po horách. Společné svaté přijímání se muselo odložit až na neděli.

ni a od Silvia Pellika, který ji doprovázel, dověděl mnoho o tom, jak těžké je v Římě dosáhnout schválení nových řeholních institucí. Bylo to pro něho upozornění, že ani on nebude mít lehkou cestu. Přesto pln vnitřní důvěry jednoho dne řekl s úsměvem své zaměstnavatelce: „Paní markýzo, dejte mi hodně peněz, dejte mi miliony a uvidíte! Rozšířím se tak, že přikryji svými křídly celý svět!“ Markýza již věděla

o všem, co se zatím událo, i o řečech, které šly na jeho konto. Šla za sestrami svaté Anny a s pláčem je prosila: „Modlete se za toho svatého člověka. Já mám dojem, že se přece jen jednoho dne zblázní!“ A usmyslela si, že ho z toho vyléčí.

Paní markýza si Dona Boska zavolala a rozkazovacím způsobem mu řekla, že si musí několik měsíců odpočinout. Na ten účel mu nabízela 5 000 lir. Ale nebude odpočívat při práci! Odejde na zdravé místo, které mu ona opatří a bude dělat co mu ona poručí. Na Dona Boska však poručnický tón neplatil. Poděkoval jí za její snahu, ale řekl jí také, že se nestal knězem, aby si opatroval zdraví. Don Borel byl přítomen rozhovoru a často na tuto odpověď s obdivem vzpomínal.

Barolová nebyla spokojena. Byla by ráda Dona Boska na dlouhý čas vzdálila z Turína, aby zapomněl na hochy. Dříve byla ráda, že se vedle vlastní práce věnoval také jim, ale nyní viděla, že obojí je neslučitelné a chtěla ho přetáhnout na tu stranu, která jí byla dražší. Zafixovala si přesvědčení, že Don Bosco musí patřit jenom jí a jejím institucím. Nyní, když dosáhla církevních schválení pro své kongregace, zdál se jí tento schopný kněz pro její dílo jako stvořený.

Jednoho dne přišla k němu do bytu a velmi chválila, co všechno udělal a zavedl. Liturgický zpěv, jak gregoriánský tak polyfonní, na jakou úroveň postavil vyučování aritmetice, jak zavedl metrický systém a jiné. Děkovala mu za to ze srdce. A znovu začala na téma Útočiště a Oratoř. Znovu mu vykládala, že je to pro jednoho člověka neúnosné a navrhovala, aby se plně věnoval jenom jejímu dílu. Don Bosco se bránil, že přece její dílo tím netrpí, že to společně s donem Borelem a s donem Pacchiottim vždy zkombinují tak, že všechno zvládne, ale ona vedla svou. „Nedovolím, abyste se zabil. Takto vše skončí vaší zkázou a škodou mých institucí. Víte, co se povídá o vaší hlavě? To mě nutí, abych vám poradila...“ „Co mi chcete poradit?“ „Abyste buď opustil Oratoř, nebo Malou nemocnici.“ „Já jsem si to již rozmyslel. Vy máte, paní, mnoho peněz, chlapi jsou chudí a nemají nic. Mají jen mne. Jsem rozhodnut. Budu vždy ochotný u vás vypomoci, ale svého úřadu se vzdávám. Věnuji se cele hochům.“ „Ale kam půjdete, kde budete bydlet, z čeho budete žít?“ „Půjdu, kam mě povede Boží Prozřetelnost. Ona se postará, abych nezemřel hladu.“ Byla překvapena a rozmluva se protáhla. Všechny její řeči však byly marné. Don Bosco neslevil ze svého předsevzetí nic. Zazněla i ostřejší slova, ne na adresu Dona Boska, jako spíše na adresu hochů. Nazývala je vagabundy, ale účinek mohl být jen opačný. Závěr zněl: „Budu si hledat jiného kněze, vy se zařídte, jak budete chtít.“ Don Bosco namítl, že okamžité propuštění by mohlo zavdat příčinu k řečem a paní pochopila. „Tak tedy výpověď bude tříměsíční, ale potom předáte úřad jinému knězi.“

Barolová ještě doufala, že Don Bosco své rozhodnutí změní. Poslala k němu svého sekretáře Silvia Pellika. Měl mu všechno rozmluvit. Nařídila mu však, aby řekl, že v případě, že si nedá říci, ať k ní nechodí prosit o almužnu. Nedá mu ani haléř! Don Bosco odpověděl, že mu je to líto, a že ho to velmi mrzí, ale musí svou dobroditelku zarmoutit. Co dělat? Je povolán, aby se ujal chlapců a nemůže se bez hříchu vzepřít poznané vůli Boží.

Don Cafasso a Dr. Borel se přirozeně brzy dověděli, co se mezi Barolovou a Donem Boskem odehrálo. Markýza mluvila se svatým Cafassem a také napsala Dr. Borelovi dlouhý dopis. Má datum 18. května 1846. Markýza v něm vypsala celou historii takto:

Dona Boska přijala na Borelovo doporučení několik měsíců před otevřením nemocnice. Ona i představená pozorovaly, jak jde Don Bosco očividně se zdravím dolů. Byla ochotna dávat mu plat, jen aby nic nedělal a léčil se. Přece on, Dr. Borel, musí uznat, že není maličkovitostí zpovídat celé stovky chlapců a mluvit k nim. To jde přece o plíce! Proč, když byl v Gassinu, museli jít chlapi ke zpovědi právě k němu, proč je musel doprovodit až domů do Turína? Ona dobře ví, že on, Dr. Borel má o ní kvůli tomu špatné mínění, ale neprávem. Ona není proti dílu, které je samo o sobě velmi dobré, ale myslí si, že Don Boskovo zdraví je přednější. A potom nemůže zamlčet, že nemůže být správné, když hoši, kteří ho napřed chodili čekat k bráně Útočiště, chodí na něj nyní čekat k Malé nemocnici. Nebude ohřívát, co patří minulosti, ale nemůže si odpustit zmínit se o tom, co se stalo zrovna včera. Představená nemocnice ji upozornila, že s rodinou jedné nemocné dívky se tam vloudila i jedna, která odešla z Útočiště, jak se říká „di mala gracia“ – se zlou. Byla vyloučena. S ní byla v nemocnici matka další dívky, již bylo děvče odnato na radu faráře od Zvěstování. I tato dívka byla vyloučena z útulku. Krátce před tím ona, Barolová, zastihla před nemocnicí skupinu hochů, kteří říkali, že tam čekají na Dona Boska. A což kdyby se to zkažené děvče mezi ně vmísilo? Co kdyby bylo řeklo mezi Don Boskovými žáky nějaké slovíčko, vlastní jejímu zaměstnání? Závěr dopisu byl následující: „1. Chválím za dílo, které se koná pro hochy, ale považuji za nebezpečné, aby chodili ke vchodům do mých ústavů, a to z důvodů osob, které se v nich nacházejí. 2. Jsem přesvědčena, že Don Boskovy plíce potřebují absolutní odpočinek mimo město. Jeho zdraví je mi dražší, než si kdo dovede představit. Já vím, pane doktore, že se mnou nesouhlasíte. Kdybych to necítila jako problém svého svědomí, byla bych ochotna jako jindy se podřídit vašemu úsudku. Zde však nemohu.“ Podepsala se „Oddaná služebnice, markýza Barolová, rozená Colbertová“.

Don Boskův životopisec Lemoyne na tomto místě má pro ni omluvu. Mluví o její neoblomnosti, ale vysvětluje ji láskou. Vypravuje, že paní neodolala a v následujících týdnech se přišla přece jen podívat, co Don Bosco podniká u Pinardiho. Obhlédla si celé stavení, nahlédla i do kaple. Don Bosco byl upozorněn na její návštěvu a hned jí vyšel vstříc. A ona bez komplimentů: „Tak co? Co budete moci dělat, když vám nepomohu? Nemáte v kapse ani šesták! Já vím... vy se ani tak nepoddáte mým návrhům. Tím hůř pro vás. Rozmyslete si to. Jde o celou vaši budoucnost!“

Byl to podivný kontrast, ten mezi Donem Boskem a markýzou. Přijal sice práci v dívčím ústavě, ale dělal ji celkem nerad. Jeho to táhlo k hochům, pro něž byl povolán. Markýza chtěla založit kongregaci kněží pro svá díla a Don Bosco se jí zdál nejvhodnější, měla s ním plány. Jenže Boží plány byly jiné. Nic nepomohlo, že se opírala o blahovůli krále, že měla urozený původ a mnoho peněz, ani to, že si získala veliké renomé v Turíně a jinde svými dobročinnými díly. To všechno spíše spolupůsobilo k tomu, aby se Don Boskovým odporem cítila dotčena. To se jí přece jen tak nestávalo, aby u kněze narazila na takovou umíněnost.

Don Bosco si dával hodně záležet na tom, aby jeho odchod od Barolové nebyl násilný a aby se ani o ní nemluvílo zle. Proto se jí nevyhýbal. Když byli sami, ona jak byla přímá, dost často mu předhazovala jeho bídu a někdy mu i říkala, že je pyšný. On zase na její „nikdy ode mne nic nedostanete“ odpovídal: „Já bych zase jednal jinak. Kdybyste

vy upadla do bídy, prodal bych svůj plášť a utrl si poslední sousto od úst a dal bych vám je.“ Byla to dosti tvrdá slova mezi nimi, ale markýza opravdu navenek své patricijské slovo dodržela. Nikdy mu nic přímo nedala. Ovšem není pravda, že by ho vůbec nepodpořila. V záznamech Dr. Borrela o příjmech Oratoře například stálo, že 17. května 1847 poslala Barolová prostřednictvím dona Cafassa 810 lir na mše svaté. Téhož roku půjčila z Útočiště koberce na svátek svatého Jana Křtitele, když měl Don Bosco svátek. V červnu 1851 dala opět 50 lir. Dala jistě víc jinými cestami. I jinak ukazovala Donu Boskovi, že si ho váží. Don Giacomelli říkal, že byl sám svědkem toho, jak Barolová před donem Boskem klekla na kolena a prosila ho o požehnání. A žertem dodával: „To se mně nikdy nestalo.“

Don Bosco zatím hledal způsob, jak bydlet, až v srpnu skončí jeho pobyt v Malé nemocnici. Vůbec nevěděl, jak bude vypadat jeho život. Zatím již od seminárních let byl stále v nějakém společenství. Nyní bude sám. V takových starostech si nevěděl jiné rady, než obrátit oči k nebi a prosit Pannu

50 „Italský enolog“

Na politickém obzoru se sem tam objevil mrak. Začátkem května 1846 vyšla v Paříži v Revue mensuelle stať od hraběte Kamila Cavoura „železnice v Itálii“. Byl to článek odborný, ale s politickou tendencí v duchu liberálním. Tehdy se tisklo hodně takové literatury. Liberální strana svobodomyšlných se potřebovala vmluvit do přízné lidu a věděla, jak na to. Všude v Evropě se mluvilo o hospodářském pokroku a s ní i o pokroku politickém.

Také se tehdy hledaly cesty, jak vyprovokovat Karla Alberta, aby se dal na cestu výbojů. Příležitost k tomu dali sami Rakušáci. Královská vláda dala před dvěma roky svolení, aby švýcarský tičinský kanton směl převážet sůl z janovského a marsejského přístavu přes Piemont. Rakousko, které dosud Švýcarsko zásobilo, přišlo tak o clo. Odpovědělo tím, že zdvojnásobilo clo na piemontské víno. Italové se zlobili a byli tím rozhořčeni. Massimo d'Azeglio chtěl výroční vojenskou přehlídku využít k tomu, aby ji přeměnil v manifestaci pro krále a proti Rakousku. Král však odmítl vyjít z paláce. Zatím se mu nezdálo vhodné dělat takové demonstrace. Liberálové tehdy začali zakládat vinařské společnosti. Vyrůstaly jako houby po dešti a i zde se pěstovaly protirakouské nálady.

Uprostřed tohoto vršení vyšla v Turíně kniha o sto padesáti stranách z pera Dona Boska. Měla název „Italský enolog – Italský vinař“. Bylo to národohospodářské pojednání určené pro drobný lid. Don Bosco na něm pracoval již roku 1844 a nyní ve chvíli vinařské krize ji vydal ve zkráceném znění. Měla posloužit zemědělcům jako praktická příručka. Vyšla v nákladu několika tisíc výtisků a Don Bosco ji rozdával chudým i bohatým, jak kdo měl zájem. Posílal ji také známým politikům, aby ukázal, že chce být dobrým občanem, který nejen káže, ale myslí i na pozemské blaho svých spoluobčanů. Bohužel, knížka se rozlétla a po létech se marně hledal aspoň jeden exemplář. Ani Don Bosco nic neměl ve své knihovně. Jen o tom vyprávěl.

V červnu zemřel Svatý otec Řehoř XVI. Bylo mu 80 let. Odcházel unaven neustálými nepokoji, organizovanými sekretáři v celém papežském státě. Don Bosco se pomodlil se svými oratoriány za jeho duši a potom znovu za šťastnou volbu nového papeže. Dne 16. června měla již církev

Marii, aby sama problém vyřešila. Nejlepší by samozřejmě bylo, kdyby mohl bydlet přímo u Pinardů, ale zatím to bylo těžké kvůli těm sousedům. Nastěhovat se tam by znamenalo uvést svou kněžskou a vůbec lidskou čest v podezření. Bylo třeba jednak čekat, jednak mít potřebné peníze. Jinými slovy, bylo třeba ty lidi slušně dostat z toho místa ven.

Pan Pinardi vlastně pronajal celý dům Pankrácovi Soavemu. Bylo to šest místností v přízemí a pět v poschodí. Soave si něco nechal pro sebe a pro svou výrobu škrobu, zbytek dal do podnájmu. Don Bosco jednal se Soavem a dosáhl toho, že jakmile některá partaj odejde, on bez meškání i za cenu přeplacení nastoupí na jeho místo. Tak již 5. června získal první tři světničky nahoře na západní straně a za každou dával 5 lir měsíčně. Smlouva zněla od 1. 7. 1846 do 1. 1. 1849. Zatím tam však nebydlel, jen klíče měl u sebe. Když mu Soave říkal, proč se nestěhuje, odpovídal, že mu to zatím nestačí, až bude těch světnic víc. Nastěhuje se, až se bude moci nastěhovat do celého domu. Důvod, proč tak jednal, je nám jasný.

nového papeže – kardinála Jana Mastai Ferrettiho, biskupa z Imoly, který si dal jméno Pius IX. A opět kaplička svatého Františka zněla zpěvem slavného TE DEUM, které vycházelo z hrdel Don Boskových chlapců. Nový papež měl dobré srdce, byl vzdělaný, řečník, duše zbožná a hluboká. Znal dobře i věci politické a rozpoznával dobře tahy tajných sekt. Všeobecně byla známa jeho láska k vlasti, samozřejmě křesťansky chápána. Znal také svět. Byl přece nunciem v Chile v Americe. Byl ctitelem Neposkrvněného Početí Panny Marie, měl rád děti a byl předsedou různých křesťanských děl ve prospěch mládeže. Měl tedy mnoho společného s Donem Boskem.

Mezi jeho prvními státnickými činy byla rozsáhlá amnestie pro politické zločiny. Jakmile učinil tento humánní skutek, hned se mu po celé Itálii provolávala sláva. Samotný Řím zažil nebyvalý výbuch radosti. Umělá osvětlení, průvody, slavnostní salvy a oslavné řeči nebraly konce. Papež sám tím nebyl nadšen. Radil k umírněnosti, ale z podsvětí šly rozkazy a ty se plnily. Na jeho hlavu se snášel při každém vyjití z domu déšť květů. Pius IX. byl vynášen až do nebe. Massimo d'Azeglio sám psal články do sedmi novin, z toho jedny byly francouzské, jedny anglické. A všude jen samá chvála na nového papeže. Že Turín dělal ozvěnu Římu, to bylo samozřejmě. Jen Mazziniho republikáni mlčeli. Ještě nepřišla jejich hodina. Ta přijde později, mysleli si, jen co se vyčerpají myšlenky Giobertiho, Azeglia, Mamianiho.

Don Bosco se radoval také, ale opatrně. Znal již svět a všelicos zakusil na vlastní kůži. Monsignor Frasoni radil k opatrnosti a Don Bosco patřil k jeho důvěrným přátelům. Byl tedy také opatrný.

Právě v té době ho monsignor pověřil důvěrným posláním. Měl jít do Viù v jednom údolí nad Lanzem a zjistit, co se tam děje. Přicházely totiž zprávy o nějaké ženě, která si vysloužila u lidu název „svatá z Viù“. Prý již dlouhý čas nejí a přece žije. Dostává peníze a rozdává je chudým dívkám. Lidé prý k ní chodí na radu a žádají ji, aby se za ně přimlouvala u Boha.

Don Bosco šel a zjistil, že je to sice dobrá žena, ale do pokory má moc daleko. Když byl s donem Cafassem na duchovních cvičeních u svatého Ignáce a cvičení skončila,

rozhodl se zaskočít do Viù. Vzal si s sebou za průvodce pana Melanottiho a dobře s ním prohodil plán. Poslal ho na před oznámit, že přijde, ale schválně se omeškal. Když přišel, byla žena obklopena svými ctiteli a mluvila s nimi. Don Bosco se posadil potichoučku stranou a dal se s kýmsi do řeči, zatímco ona seděla na zvláštní židli jako střed pozornosti těch dobrých lidí. Melanotti po nějaké chvíli jakoby chtěl Dona Boska upozornit, aby se představil. „Dobrá, dobrá, hned,“ odpověděl Don Bosco. „Ale já bych chtěl s paní mluvit soukromě.“ „Já nedávám soukromá slyšení,“ řekla ona. „Pán Ježíš řekl: Vaše řeč budiž ano, ano, ne, ne, nač tedy nějaké tajnosti!“ „Ale já skutečně s vámi musím mluvit mezi čtyřma očima,“ řekl on. Nakonec si dala říci a šla do sousední jizby. Dveře nechala otevřené. A nyní to začalo.

51 „Desetinný metrický systém“

Don Bosco ještě nebyl syt své spisovatelské činnosti. V hlavě se mu rodily nápady a všelicos měl na svém stole rozděláno. Ve volných chvílích po nocích na tom pracoval. Nyní se mu hlavou honily číslice.

Dne 11. září 1845 vyšel královský dekret, který stanovil, že od 1. ledna 1850 bude v celém království zaveden nový společný systém měr a vah. Do té doby platila v Itálii spousta různých starých měr a vah, a člověk tomu pomalu nerozuměl. Nyní na královský rozkaz byla zahájena v zemi rozsáhlá uvědomovací kampaň, aby lidé nebyli změnou zaskočeni. Do kampaně byli zapojeni učitelé, starostové, prostě kdekdo. A že i mnoho kněží bylo ve školských službách, bylo samozřejmé, že se to týkalo i jich. Však biskup z Asti monsignor Artico ve svém okružním listě kněžím připomínal, že již v Písmu svatém se mluví na mnoha místech o správných, poctivých mírách a vahách a věřícím se ukládá poctivost. K tomu patří také znalost těchto věcí a ochrana těch, kdo se snadno stávají obětmi nepoctivých spekulantů.

Don Bosco vyšel z drobného neuvědomělého lidu a cítil potřebu v této věci něco pro něj udělat. Ještě než vláda vydala prováděcí nařízení, ano, hned jakmile vyšel dekret o zavedení nových měr a vah, Don Bosco sedl a načrtl si rozvrh dílka, které bylo určeno „řemeslníkům a venkovskému lidu“. Před své jméno znovu schválně napsal „kněz“, aby bylo vidět, že kněží mají na mysli dobro lidí, i to pozemské.

Jak plyne z věci samotné, dílko nemohlo být příliš rozsáhlé, ale šlo o to, aby po stránce metodické bylo bezvadné, naprosto jasné a srozumitelné všem. To není maličkost, to chce na slovo vzatého odborníka v matematice a zároveň znalce pedagogiky a didaktiky. To byl Don Bosco celým svým založením. Konzultoval spisy profesorů: Giulia, Milanesia, Borghina a také traktát, vydaný jedním školským bratrem. Přitom sestavoval učebnici svou, zcela původní.

52 Smrtné onemocnění

Zdálo se, že Don Boskova aktivita nezná meze. Nevěděl, co je to odpočinek. Unavovalo to tělo a ještě více duši. Jediným jeho odpočinkem byl jeho zájem o kapli. Podle záznamů Dr. Borela vylepšil oltář, koupil vázy na květiny, pěknou kříšťálovou lucernu, na okna dal záclonky z červeného plátna. Dal zhotovit 24 nových lavic a dvě klekátka, do sakristie další dvě lavice a vůbec všechno, čeho bylo třeba pro důstojné slavení mše svaté a svátostného požehnání. Mimo to stále kupoval medailky, křížky, obrázky a modlitební knížky.

Don Bosco ji přímo napadl: „Poslouchejte, osobo, proč si hrajete na svatou, když svatá nejste. To, co zde děláte, děláte z ješitnosti, pro marnou chválu!“ „Jak to?“ bránila se ona. „Jak to se mnou mluvíte? Já že jsem ješitná, pyšná? Vy jste ješitný a pyšný!“ A již ji nemohl nikdo zastavit. Řekla toho tolik a tak jasně, že o její svatosti bylo rozhodnuto. Don Bosco zůstal klidný a když se vybouřila, řekl jí s úsměvem: „Já jsem zde z rozkazu pana arcibiskupa. Měl jsem zjistit, zda jste svatá. Zjistil jsem, že vám chybí pokora. Milá paní, všichni svatí byli pokorní a byli přesvědčeni, že jim moc chybí do dokonalosti.“ Žena oněměla a zahanbeně zde stála beze slova. Odprosila Dona Boska a potom se odstěhovala z údolí a snad změnila svůj život a již si nehrála na svatou. Monsignor Frasoni byl s výsledkem velmi spokojen.

Tiskl to u Paravie pod portifikátem Městského paláce. Shodou okolností tam tiskl současně podobnou práci profesor Giulio z turínské univerzity. Paravia jej na tuto shodu upozornil. Stalo se však, že zatímco se tisk blížil ke konci, vyvstala nějaká matematická potíž, a to otázka nějaké formule. Don Bosco tisk zastavil, ale zastavil jej i profesor Giulio. Oba stáli před stejným problémem a Giulio byl zvědav, jak si s tím poradí Don Bosco.

Don Bosco těžce hledal, ale nechtěl povolit. Potom se zavřel do pokoje profesora Piky a usilovně hledal, až našel takovou formuli, aby byla snadno pochopitelná. Giulio ji shledal správnou a převzal ji od Dona Boska. Nevíme, o co přesně šlo, ale ze všeho vysvítá, že Don Bosco byl mnohostranný génius a byl by vynikl i v jiných oblastech vědění.

Jeho metrický systém byl veřejností přijat s nadšením. Vyšel v mnoha tisících výtisků a každý za pouhých 10 centesimů. Dokážeme si představit, že i tato práce měla vedlejší záměr: ukázat Dona Boska jako kněze, který také dbá o veřejný prospěch a pomáhá nízkým vrstvám národa vystoupit výše, než tomu bylo v minulosti. Byla to i určitá záštita pro jeho Oratoř. Lámaly se tím hroty a Don Bosco si získával další sympatie u vládních činitelů, jimž jeho iniciativa nemohla uniknout. Aportí a učitelé přijali jeho dílko s nadšením a s velkými chválami. Časopis L'Unità Cattolica – Katolická jednota, ho nazvala nejvhodnější příručkou pro obecné a to první svého druhu v celém Piemontě.

Nezůstalo při jednom vydání. Don Bosco měl ve zvyku stále zlepšovat a zdokonalovat. V roce 1849 vyšlo další vydání zaměřené hlavně na obecné školy. V něm bylo již i srovnání nové liry nebo franku s platidly jiných evropských států.

O několik let později vydal třetí vydání s názvem: „Aritmetika, neboli desetinná soustava pro obecné školy.“ Dílo vyšlo za Don Boskova života celkem osmkrát a dosáhlo nákladu 28 000 výtisků.

Rozdával je chlapcům a zvláště dbal, aby každý měl svůj katechismus.

Chlapci začínali být velmi uvědomělí a zbožní. Don Boskova zповědnice byla stále obležena. Ano, Don Bosco byl stále více hledán i dospělými, takže se množily jeho pochůzky po městě.

Slavnost svatého Aloise byla již docela jiná než zimní slavnost svatého Františka Saleského. Don Bosco na ni pozval místního faráře z Borga Dora – dona Gattina. Ten sice

nemohl a omluvil se, ale Don Bosco tím ukázal, že si váží duchovních správců a nechce je opomíjet.

Potom přišla slavnost svatého Jana Křtitele. Turín byl toho dne, jak se říká, ve svátečním. Katedrála byla zasvěcena předchůdci Páně, byl to tedy svátek města. Vojáci stříleli, pouštěly se ohňostroje, pochopitelně i Don Boskovi hoši byli uneseni obecnou náladou. Protože jejich ředitel byl také Jan, začali ho ten den oslavovat. On byl sice křtěn na jméno svatého Jana Evangelisty, ale nechal hochy přitom. Měl radost, protože ji měli i oni.

Ale lidské síly mají své meze. Měly je i síly Dona Boska. Jedné neděle po velikém vypětí, když se vrátil domů, omdlel. Museli ho uložit do postele. Vyvinula se z toho těžká bronchitida, která přešla v zápal plic. V osmi dnech byl Don Bosco na konci života. Vyzpovídal se a don Borel mu přinesl z kaple Malé nemocnice svatě přijímání. Provázelo ho několik oratoriánů nesoucích svíce. Plakali. Don Bosco se snažil být klidný a odevzdaný do vůle Boží. Přišla i maminka s Josefem, aby se s ním rozloučili. Nemoc pokračovala neúprosným tempem a Don Bosco přijal i svátost pomazání nemocných. Dr. Borel se nad ním rozplakal. Protože to vypadalo na konec, prosil všude o modlitby, u Barolové, v Oratoři i ve městě.

Don Bosco později napsal: „Zdálo se mi, že jsem připraven na smrt. Bylo mi jen líto, že musím opustit své hochy, ale utěšoval jsem se, že zemřu ve chvíli, kdy je Oratoř již zajištěna.“ Považoval se za pouhý nástroj Boží Prozřetelnosti a neviděl rozpor mezi svým odchodem a tím, co mu bylo naznačeno ve snách. Bůh si jistě najde někoho, kdo by v jeho díle pokračoval. Třeba Dr. Borel bude moci řídit Oratoř.

Hned jak se rozkřiklo, že Don Bosco těžce stůně, ano, že je na smrt nemocný, zmocnila se hochů nesmírná úzkost a bolest. Starší se mu nabízeli za ošetřovatele a střídali se ve dne v noci u jeho lůžka. Jiní se přicházeli ptát, jak mu je. Každý se dožadoval, aby ho mohl vidět, říci mu aspoň slovíčko nebo pro něj něco udělat. Lékař ovšem nedovolil návštěvy, takže ošetřovatelé každého neúprosně posílali pryč. Tak byl před branou k Malé nemocnici stále pláč. Lidé, když viděli tyto scény, byli dojata i říkali si: „Jak ho mají rádi! Jak jim přirostl k srdci!“ I Don Bosco občas zaslechl něco z těch výstupů a bylo mu hochů líto. Jednou se ptal ústavního sluhy, který měl u něho službu: „Kdo tam je? Pusťte je ke mně na chvíli.“ Hoši byli na chodbě před jeho světnicí a byli vpuštěni. Byli to Viglietti, Piola a Buzzetti. Nemohli se sice u Dona Boska vyzpovídat, ale i tak byli šťastni, že ho aspoň viděli a pozdravili ho.

Hoši však dělali mnohem víc. Chodili ve skupinách k Panně Marii Těšitelce a modlili se za uzdravení milovaného otce. Dělali i sliby, některé až neuvážené, například, že se budou celou řadu dní postit o chlebu a vodě. A postili se. Mnozí se postili. Těch modliteb, růženců, co bylo v ty dny vysláno k nebi! Byla to svatá horečka, která se zmocnila mladého světa, že to bylo až nepochopitelné.

Byla sobota v měsíci červenci – den zasvěcený Vznešené Matce Boží. Přišel večer a nebylo náznaku, že by se nemoc

chtěla zastavit. Nemocný byl tak špatný, že se počítalo s tím, že v noci skoná. Don Bosco kašlal krev a byl úplně vysílen. Byl však klidný a snažil se sem tam zažertovat, aby okolostojící rozptýlil. Kolem půlnoci přišel Dr. Borel, aby řídil modlitby za umírající. Tu ho napadlo: „Done Bosco, poproste Pána Boha, aby vás uzdravil!“ Don Bosco mlčel. „Přece stojí v Písmu: V nemoci modli se k Pánu a on tě uzdraví!“ Don Bosco zašeptal. „Nechte Pána, ať udělá, co on chce!“ „Tak aspoň řekněte: Pane, chceš-li, můžeš mě uzdravit!“ Ale ani to nechtěl. „Udělejte mi radost, Done Bosco. Prosim vás o to jménem našich drahých synků. Opakujte po mně! Opakujte to ze srdce!“ Tehdy, aby udělal radost, dal si nemocný říci a pomalu zašeptal: „Pane, chceš-li, uzdrav mne!“ Později Don Bosco řekl, že si v duchu myslel něco jiného. Chtěl říci se svatým Martinem turským: „Nevzpírám se práci.“ Když Dr. Borel slyšel ta slova, utřel si oči a plný víry zvolal: „Stačí, stačí! Už to vím, uzdravíte se!“ Jako by věděl, že k modlitbám hochů scházela již jen Don Boskova modlitba.

Ráno přišli dva lékaři: Dr. Botta a Dr. Cafasso. Přišli s obavou, že najdou Dona Boska mrtvého. Ohledali mu tep a řekli: „Milý Done Bosco, můžete jít poděkovat Panně Marii. Máte věru zač děkovat!“

Nikdo neví jaké nadšení se zmocnilo chlapců, když se dověděli, že Don Bosco krizi překonal. V mladickém zápalu křičeli: „Ať žije Don Bosco! Ať žije Panna Maria! Ať žije Pán Bůh!“ Tyto výlevy radosti a nadšení se opakovaly ještě bouřlivěji, když Don Bosco, podpíraje se o hůlku, přišel sám do Oratoře. Hoši se o jeho úmyslu dověděli a hned někteří silnější letěli k Útočišti. Vzali ho na ramena a nesli ho k Pinardům. Když ho tam donesli, všichni plakali a Don Bosco s nimi. Byl tak šťasten, že zase vidí své hochy! Dr. Borel měl k hochům promluvu, jak to uměl jen on. I Don Bosco k hochům promluvil pár slov. Mezi jinými řekl: „Děkuji vám všem za lásku, kterou jste mi prokázali v mé nemoci a za všechny modlitby. Jsem přesvědčen, že jen proto mi Pán Bůh prodloužil život. Já vám zase slibuji, že dokud mě Pán Bůh nechá na zemi, nebudu dělat nic jiného, než se starat o vaše blaho pozemské i věčné. Děkujme Pánu Bohu, ale nezapomeňme, že jednou přece jen budeme muset zemřít všichni. Dělejme všechno, abychom se dostali šťastně do nebe. Tam již nebudeme plakat.“ Potom se zpívalo „Bože, chválím Tebe“, a to s takovým nadšením, jako ještě nikdy.

Když se Don Bosco dověděl, jaké sliby hoši udělali Pánu Bohu, jako moudrý duchovní vůdce jim to zaměnil za věci duchovně užitečnější a skutečnější. Blahopřáli mu i jiní, kněží i nekneží, jeho přátelé a obdivovatelé. Jednomu příteli Don Bosco řekl: „Kdybych byl zemřel, doufám, že bych již dnes byl v nebi. Takto nevím, jak to se mnou dopadne...“ Ten dotyčný pán asi po čtyřiceti letech vzpomínal na ta slova a vychvaloval ho, co dobrého mohl po svém uzdravení ještě vykonat. Ale on skromně namítl: „Mýlíš se. To všechno by byl místo mne vykonal někdo jiný. Bůh udělal všechno, já nic.“ My jeho přesvědčení můžeme jen přimnout a potvrdit.

53 Rekonvalescence

Lékař nemohl s dobrým svědomím říci, že Don Bosco všechno překonal. Nemoc se mohla vrátit a dokončit své dílo. Proto nařídil bezpodmínečnou rekonvalescenci. Don Bosco to uznal a rozhodl se, že na čas odejde na rodné

pověří do Becchi. Než odjel, neopomenul využít příležitosti, když od Pinardiho odcházel jistý Petr Clapié a pronajal si od pana Pankráce čtvrtou světničku. Tak zůstal v poschodí již jen jeden podnájemník, o kterém se dalo předpokládat,

že si také bude hledat jiný byt. Aby chlapci byli veselí, nakoupil jim hodně dřevěných „ráfů“ – obručí, které mohli honit po Valdoku. Také jim opatřil pažby od pušek, aby si mohli hrát na vojáky a učit se vojenské kázni.

Z Turína odjel v prvních srpnových dnech. Jakmile opustil město, uvědomila si markýza, že bude delší dobu pryč a chtěla, aby se jeho světnice uvolnila pro jeho nástupce. Dr. Borel se sám postaral, aby jeho věci byly přeneseny k Pinardům a s jeho svolením koupil v krámě poblíž kostela svatého Šimona a Judy nějaký starý nábytek, kterým by se vybavil jeho nový byt. Kaplanem Malé nemocnice se stal Don Boskuv spolužák ze semináře a jeho velký přítel don Bosio. Nastoupil tam velmi brzy.

Provizorním ředitelem Oratoře se stal Dr. Borel, ale protože měl své povinnosti, prosil Dr. Volu, Dr. Carpana a kněze Triveru, aby se s ním podělili o povinnosti, než se bude moci Don Bosco vrátit. Někdy přišel na katechismus i don Pacchiotti z Útočiště. Neměli to lehké. Don Bosco byl těžko nahraditelný. Aspoň si mohli představit, že práce v Oratoři je velká dřina, a že všechny úspěchy lásky se musí hodně platit.

Oratoř také spotřebovala hodně peněz. Každý svátek byl hodně drahý, každá neděle chce své. Bylo třeba pořádat loterie a pro ně bylo nutno nakoupit množství cen. Dále každý výlet stál peníze, protože bylo třeba dát hochům najíst. Také bylo třeba řadu hochů oblékat a obouvat. Dodnes je možno nahlédnout do registru, který od roku 1844 do roku 1850 vedl osobně Dr. Borel, jenž byl, abychom tak řekli, pokladníkem Oratoře. V seznamu defiluje řada jmen, která se budou v dějinách Oratoře opakovat a jež představují první dobrodince Don Boskova díla, první spolupracovníky z řad kněží a laiků, z řad lidí vznešených i prostých. To byl první náznak „Salesiánské rodiny.“

Don Bosco odjel tedy do Morialda. Vzal si za průvodce studenta, jistého Tonina, oratoriána. Několik dní odpočíval na faře v Castelnuovu u děkana Cinzana, ale potom šel k mamince do Becchi. Na oratoř nezapomněl. Dne 22. srpna psal Dr. Borelovi, že se mu zdraví lepší. Jí, pije, spí až hanba, chodí na procházky, dýchá čistý vzduch, má již i barvu a také formu. Vidí ve všem Boží prst, protože se cítí lépe než před nemocí. Předtím ho stále pánilo v krku, nyní to přestalo. U nich je čerstvý vítr i když je veliké sucho. Ubozí lidé v zemědělství! Na Oratoř myslí stále. Jak dopadlo procesí na svátek Nanebevzetí Panny Marie? Pěkné pozdravení donu Pacchiottimu, donu Bosiovi a Dr. Volaovi! Borel odpověděl, že procesí se vydařilo náramně. Několik set hochů v něm pochodovalo. Zpívali: „My jsme mariánské děti“. Jen to hřmělo přes pole a louky. Sešlo se mnoho lidí.

Bylo to poprvé, co Oratoř rozvinula na veřejnosti svůj mariánský prapor ve slavném průvodu. Potom se již každý rok bude Nanebevzetí Panny Marie takto oslavovat a mezi hochy půjde toho dne hlas: „Don Bosco má narozeniny.“ Don Bosco se narodil o den později, 16. srpna, ale jak nechal své syny, aby spojili jeho svátek se svátkem svatého Jana Křtitele, tak je nechal, aby si jeho narozeniny připomínali na svátek Nanebevzetí Panny Marie. Nakonec z toho vznikne přesvědčení, že se Don Bosco narodil 15. srpna jako dar Panny Marie právě v ten její nejslavnější den. To nevádí. Těch pár hodin nemohlo hrát žádnou vážnou úlohu.

Don Bosco nemeškal a psal hned znovu. Vyjádřil radost nad vydařenou slavností i svoji lítost nad tím, že nemá křídla a nemohl tam přiletět také. Dr. Borel ať prý je klidný ohledně jeho zdraví. Poctivě lenoší, jak má přikázáno. Byl

již požádán, aby zpovídal, kázal, aby měl zpívanou mši svatou, ale on řekl ne. Smutno mu není. Tonin s ním chodí na vycházky a dělá mu veselou společnost. Potřeboval by kalendář. Již opravdu neví, kdy je všední den a kdy je neděle. U nich již pršelo. Kraj přestal být smutný a vzal na sebe jarní vzhled.

Ani Borel neotálel a hned zase psal. Byl to dopis, samá podrobnost. Don Bosco mu byl za něj velice vděčný. Dopis nemáme, ale odpověď ano. Don Bosco píše, že je moc vděčný donu Triverovi za pomoc, kterou věnuje Oratoři, ale ať je hodný na hochy! Někdy je moc energický a již jich několik odradil od docházky. Prosí pana doktora, aby se každý pokrm v Oratoři podával s olejem! U nich je smutný pohřeb. Jeden člověk se v nemoci obrátil k Pánu Bohu a slíbil mu svatosvatě, že se polepší a půjde ke zpovědi. Uzdravil se a nesplnil slib. Marně ho prosila manželka i celá rodina. Za měsíc upadl znovu do nemoci a zemřel, aniž se mohl vyzpovídat a přijmout Tělo Páně. Všude se o tom mluví. Potřebuje po jednom výtisku „Šesti neděl svatého Aloise“, „Životopisu Aloise Comolla“, „Anděla Strážného“ a „Církevních dějin.“ Najde to ve skříni na šaty, která byla u jeho stolu. Zdraví se mu stále lepší, jen zuby ho občas bolí. Co dělají chlapci? Jsou hodní? Nebo se honí za měsíčkem?“

V našem případě se nesplnilo přísloví: Sejde z očí, sejde z mysli. Jako vzpomínal Don Bosco, tak vzpomínali i hoši. Ostatní velební páni dělali, co mohli a uměli, ale Oratoři scházely duše a srdce. Po několika týdnech začaly chodit do Becchi dopisy od chlapců, aby již přišel nazpět. Do Becchi začaly chodit malé, pak větší a větší skupiny chlapců. Hrála v tom roli i závist. V Turíně se totiž doslechli, že se kolem Dona Boska v Becchi tvoří něco jako Oratoř. Co kdyby jim ho ti Morialďáci chtěli ukradnout! Jednou mu jeden Turíňan řekl: „Done Bosco, buď se vraťte do Turína, nebo my přeneseme Oratoř sem.“ On na to: „Nebojte se. Vráťím se. Jen buďte hodní, já se k vám vrátím dřív, než opadne listí.“

Lemojne vypravuje, že oratoriáni v té době hodně rozšířili mezi lidmi hlas, že se na Květnou neděli u Panny Marie v Polích samy rozhoupaly zvony. Zavdalo to příčinu i k hlasům opačným. Někdo v tom viděl „jezuitské triky, jak chytat lidičky“. Někdo dodával sarkasticky: „Nejen zvony, prý i ministrantské zvonky samy zvonily a varhany samy hrály!“ Don Bosco musel kvůli těm řečem vyslechnout pokárání, v němž se mu vytýkalo pokrytectví. On mlčel a usmíval se. Ať si lidé mluví, když je to baví!“

Tak se mezi růžemi stále objevovaly i trny. Don Bosco si byl plně vědom toho, že radosti přicházejí jen proto, aby měl člověk občas nějaké povzbuzení, ale většinou přicházejí samé kříže. Práce pro spásu duší je především veliký kříž. Jednou se o tom bavili s děkanem Cinzanem a Don Bosco použil citátu z evangelia: „Kdo chce za mnou přijít, zapři se, vezmi na sebe svůj každodenní kříž a následuj mě!“ Děkan měl doktorát z teologie a vytkl Donu Boskovi, že tam slovo *každodenní* není. „I je tam, je,“ řekl Don Bosco. „Nemají ho všichni evangelisté, to ne, ale Lukáš ho má. Je to v hlavě deváté, verš 23.“

Do doby rekonvalescence patří událost, kterou vypravoval Buzzetti. Don Bosco prý vypravoval hochům, kteří za ním přišli z Turína, sen, který měl. Viděl dva hochy a jmenoval je dokonce jménem. Také chtěli přijít za ním do Becchi, ale když přijeli k Pádu, zastoupila jim cestu nějaká obluda. Celé je poplivala zpěněnými slinami a vyválela je v blátě, že

byli k nepoznání. Stalo se opravdu, že ti dva nešťastníci se tam něčeho dopustili a také navždy opustili Oratoř.

Liturgický kalendář, o který Don Bosco psal Dr. Borelovi, nepřišel. Lékař prý nechtěl, aby se Don Bosco modlil breviář a tak namáhal hlavu. On se však přesto každý den modlil nejdříve aspoň část, brzy potom i celé officium.

Ještě jeden dopis máme, a to ze 16. září. Don Bosco píše z Castello dei Merli (z Kosího zámku). Vzpomíná, že to je již více než měsíc, co je z Turína pryč. Již se modlí celý breviář a nic mu to nevadí. Bohužel kalendář nemá. Rád by byl

54 Starosti s návratem

Byly to již pomalu tři měsíce, co byl Don Bosco doma u maminky a měl již pocit, že je úplně zdrav. Nyní se mu zdál každý den celou věčností. Všechno ho táhlo zpět. Co ho však zdržovalo? Rady přátel a v neposlední řadě otazník, jak a kde bude bydlet. Nejhorší bylo, že i don Cafasso a monsignor Fransoni byli toho názoru, že nemá spěchat, aby si zase něco neuhnul. Všichni ho ujišťovali, že je Oratoř v dobrých rukách, a že se o ni nemusí bát. Nakonec Don Bosco sám musel nejlépe vědět, jak mu je a jak se mu daří a jak se cítí. Říkal se svatým Pavlem: „Nechte mě jít, kam mě volá Pán. On je Všemohoucí, povyšuje a ponižuje, On mi dá sílu i potřebné zdraví. A kdybych měl podlehnout? Nebojím se. Nemyslím si o svém životě, že je dražší, než opravdu je. Nechte mě, abych svůj život věnoval za spásu mládeže!“

Když don Cafasso a pan arcibiskup viděli, že je to asi Boží vůle, aby se Don Bosco vrátil, dali mu k tomu souhlas. Jen doporučovali, aby se věnoval řízení, ale aby zatím nekázal, nezpovídal, nedělal školu, katechismus a podobně. Don Bosco sliboval a nakonec okolnosti byly silnější než jeho sliby. Napsal o tom: „Měl jsem dobrou vůli poslouchat a dodržet slib, ale potom jsem viděl, že Dr. Borel a přátelé nemohou všechno zastat. O svátcích mnoho hochů zůstávalo bez zpovědi a to jsem již nevydržel lenošit. Začal jsem konat všechny své povinnosti a je to již 25 let, co jsem nepotřeboval doktory ani medicíny. Z toho jsem si vzal poučení, že práce, je-li správně organizována, neškodí lidskému zdraví.“

Horší byla otázka bydlení. Don Bosco věděl, že jde do nebezpečí. Jednak hospoda „U zahradnice“, jednak ti všelijací sousedé a sousedky mu dělali starosti. V Útočišti měl postaráno o jídlo a o všechno. Koho si nyní vezme k sobě, aby to bylo dobré?

Faktem je, že do všech velkých událostí v dějinách spásy zasáhla žena. Není zde třeba vypočítávat všechny hrdinky

55 Dolů z kopců

Don Bosco poslal nějaké zásoby jako fazole, hrách a podobně, napřed. Sami se s maminkou vydali na cestu 3. listopadu. Matka Markéta měla co dělat, aby se dostala z obětí vnoučat, která pro ni tuze plakala, ale musela být statečná. Slibovala, že se zase brzy na ně podívá, že Turín není na konci světa, že oni také jistě přijdou za ní a za strýčkem se podívá. Sami toho mnoho nenesli. Maminka měla přes ruku košík s nějakým prádlem a s tím nejnnutnějším. Don Bosco si nesl své sešity, breviář, misál a co nutně potřeboval. Bez breviáře neudělal ani krok, ten musel chodit stále s ním. V breviáři měl papírové záložky a na každé nějaký citát z Písma svatého nebo ze Svatých otců nebo z italských básníků. Tyto záložky vždycky překládal z jedné části breviáře do druhé po

kolem Všech svatých zase v Turíně. Doufá, že již bude v pořádku. Prosí, kdyby Dr. Borel mohl za ním přijet. Nejlepší by to bylo v pondělí 28. září. Od hospody U zlatého telete vyjíždí k večeru povoz do Castelnuova. Lepší by však bylo jet omnibusem ráno v pondělí do Chieri. On by tam pro něj poslal bryčku s koněm. Ovšem musel by napsat, kdy přesně přijede. Co víno? Má nějaké obstarat? Nemohl by přijet také don Pacchiotti a don Bosio? V Kosím zámku je na návštěvě u svého bývalého učitele. Do Becchi se vrátí 22. září na vionobraní.

Staré i Nové smlouvy, které měly účast na díle spásy. Stačí říci, že i založení Oratoře bylo součástí Božího plánu spásy a že i zde z Boží vůle měly sehrát svou úlohu ženy. Byly to především maminky, které posílaly své synky do Oratoře, ale byly to i paní, které Oratoř podporovaly, byly to řeholnice, které dnem i nocí pracovaly pro hochy Don Boskova domova. Především byla však žena, která zaslouží zvláštní zmínky, ta, která první rozvinula na tomto místě praporek lásky ve prospěch chudé a opuštěné mládeže. Lemoyne ji na tomto místě nazývá ženou, která se postavila do čela nesčetných dalších, které kráčely a kráčejí a budou kráčet v jejich stopách snad až do konce věků. „Mysli zde na Don Boskovu maminku Markétu. Don Bosco se jednoho dne rozhovořil o svých starostech s panem děkanem. „Máš maminku,“ řekl ten bez váhání. „přemluv ji, ať jde s tebou do Turína!“ Don Bosco předvídal tuto odpověď, ale chtěl něco namítnout. „Vem si maminku, povídám ti,“ řekl on, „nikdo jiný se na to lépe nehodí a lepšího anděla strážce nenajdeš.“

Don Bosco by byl velice rád, aby šla maminka s ním, ale ještě váhal. V Turíně to pro ni bude znamenat mnoho práce, mnohem víc starostí, než měla doma. Dále byla v Becchi svou paní, kdežto v Turíně bude do značné míry závislá na něm. Bude s tím svolná?

Šel za ní a zavedl na to řeč. Řekl jí všechno po pravdě. A ona? Zůstala na chvíli zamyšlená, ale potom mu řekla: „Ty dobře víš, jak je mi těžké opustit domov, Josefa a děti, ale když myslíš, že je to vůle Boží, půjdu.“ Don Bosco ji ujistil, že to tak jistě Bůh chce a že by to mělo být hned po Všech svatých. Maminka to vzala na vědomí.

Začaly přípravy. Jen se to rozkřiklo po vsi, již to letělo od úst k ústům. Mnohé maminky doufaly, že Don Bosco přece jen zůstane v kraji a začaly ho přemlouvat. On však nemohl a nechtěl. Bůh ho volal k něčemu důležitějšímu a jeho dobrou matku také.

celých 40 let až do své smrti. Stálo tam například: „Všechny řeky vtékají do moře, a moře tím nestoupne.“ „Dobrý je Pán a v čas bolesti potěší.“ „Přijměte raději můj zákon a ne peníze, mou nauku a ne zlato!“ „Není nad to, když se člověk v životě raduje a koná dobro.“ „Každý dostane odplatu za to, co vykonal v životě.“ „Mějte, bratři, dobře schovanou klíč od své cely, ale také od svého jazyka.“ „Víc platí příklad než slovo, lepší je učit skutky než hlasem.“ Ze Silvia Pelliika tam měl citát: „Ital na vznešenost ctnosti ať věří, stát ať své naděje Božími milostmi měří, oba ať s vírou a nadějí kráčí v lásce až k získání trvalých statků.“

Vraťme se však k našim poutníkům. Pomalu sestupovali z castelnuovských kopců do Chieri tak jako apoštolové

pěšky a tam se zastavili u známých. Něco pojedli a zase se vydali dál, až sestoupili do Turína. Překročili Pád a byli ve městě. Když přecházeli Rondò a byli již blízko nového bydlíště, potkali se s Dr. Volou. Bylo to významné setkání. Byl to Vola mladší, jiný než o kterém byla řeč předtím. Ten se podivil, že se táhnou takovou dálku pěšky, ale ještě více se podivil, když mu Don Bosco řekl, že na pohodlnější cestování neměli peněz. Slovo dalo slovo a Vola viděl, že nemají opravdu nic, dokonce, že těžko dají něco dohromady na oběd. Začal se hrabat v kapsách a když nic právě nenašel, dal Donu Boskovi své hodinky. Don Bosco se obrátil na maminku a řekl jí s úsměvem: „Vidíte, maminko, Boží Prozřetelnost se o člověka postará!“ Upřímně poděkoval a hodinky si vzal.

Když šťastně celí unavení dorazili k Pinardům, vystoupili na pavlač a otevřeli byt. Zatím to byly dvě světničky, pro každého jedna. Ta maminka musela sloužit zatím i za kuchyni. Mnoho toho neměli. Dvě postele, dvě lavice, dvě židle, kufr, stolek, hrnec, kastrol, několik talířů a pro první noc také hodinky. Druhý den je Don Bosco skutečně prodal. Maminka to brala s humorem. Říkala, že teď bude mít méně práce než doma v Becchi. A vesele si zpívala něco jako „Blaze tomu, kdo nic nemá, nestará se, kam co schová.“

Zatím přišlo několik oratoriánů, mezi nimi jistý Štěpán Castagno. Postávali pod okny a chtěli se něco dovědět. Slyšeli, jak se zatloukají do zdi hřebíky a jak si Don Bosco s maminkou zpívají: „Andělíčku mého Pána“. Na ty hřebíky a hřebíčky se zavěšovaly zbožné předměty: kříž, mariánský obraz, obrázek s voskovým Božím Beránkem, olivová větvička od poslední Květné neděle, také nádoba se svícenou vodou. Na zdi se rozvěsily tři kartony s nápisy, které si dal Don Bosco natisknout. Na jednom stálo: DA MIHI ANIMAS CETERA TOLLE (Dej mi duše, ostatní si vezmi), na druhém italsky: JEN JEDNO JE ZAPOTŘEBÍ – SPASIT

56 Místopis Oratoře

Čtenář snad uvítá, když mu povíme víc o domě Pinardiho a o jeho okolí. Je to kolébka salesiánského díla a zaslouží si, abychom si o něm udělali přesnější představu.

Bylo to jednoposchodové venkovské stavení, dlouhé dvacet metrů a široké šest. Výška celé budovy nebyla ani celých sedm metrů. Všechna okna směřovala na jih. Asi uprostřed stavení byl vchod dovnitř. Po levé straně tam byly dveře do jedné místnosti (později to byla jídelnička pro Dona Boska a jeho spolupracovníky) a hned se šlo po dřevěných schodech nahoru. Na plošině byly po levé straně další dveře do světničky, která odpovídala té dole a hned musel člověk udělat půlobrat a vyjít na dřevěnou pavlač, z které se teprve mohlo sestoupit do čtyř světniček, z nichž každá měla jen jedno okno. Dohromady bylo v poschodí pět světniček. Pod střechou byly ještě nějaké přístřešky a vikýře, aby tam šlo světlo. Místnostem nahoře odpovídalo víceméně šest místností v přízemí. Mimo onu jídelničku se do všech vstupovalo ze dvora. Odmyslíme-li si schodiště, zůstane nám z dvaceti metrů osmnáct. A dělíme-li těch osmnáct metrů šesti nebo pěti a necháme-li něco na zdi, vidíme, že to byly jen malé světničky s naprosto nechráněným vchodem, vedle kterého muselo být vždy ještě místo pro okno.

Jak jsme řekli, ze zadu byla přistavena ona „dílna“, ze které si Don Bosco udělal kapli. Zde byla střecha mnohem strmější než vpředu, takže tam nemohla vzniknout žádná mansarda. Okna kaple byla obrácena na sever. Dveře do

DUŠI a na třetím křesťanský pozdrav: POCHVÁLEN BUĎ JEŽÍŠ KRISTUS. Ten visel nad vchodem.

Když se Don Bosco ubytoval, navštívil dona Cafassa a přátele a čekal na neděli. Dovedeme si představit, jaký já sot ho přivítal. Hoši se nemohli dočkat neděle, když se rozkřiklo, že se Don Bosco vrátil. Odpoledne, když byl mezi hochy, na znamení Dr. Carpana přinesli židli a posadili ho na ni. Hoši udělali kruh kolem a zazpívali svému otci svoji píseň, jejíž slova patrně složil Dr. Carpano a melodii Dr. Nasi. Nebyla to žádná klasická poezie, zato promluvil srdce. Text dlouho žárlivě opatroval Josef Buzzetti, který byl tehdy mezi účinkujícími, ale před smrtí ho odevzdal salesiánskému archivu. Myšlenky textu byly následující: Zorničky smutné hledaly v mracích na horských stránách pastviny klidné. Kde jsi byl, pastýři dobrý? Jak dlouhé dny, jak předlouhé noci! Zdálo se, slunce že stojí, s jitřenkou nevzejde žádný den! Tak jako ptáčata ve hníždě mají zavřené oči, zobáčky dokořán, čekají matku, až jim z dálavy donese červa, tak my jsme čekali pod touto střechou na tebe, milény otče. Bůh ať je pochválen! Jsme tolik rádi, ty, muž dobrý, moudrý, zbožný a ctnostný, jsi zase mezi námi! – Nic jiného se z toho přivítání nezachovalo, ale můžeme si hodně domyslet sami. Bylo to v neděli 8. listopadu 1846.

Potom nastal všední čas s všedním zápasem o existenci. Don Bosco neměl žádný pevný plat a žil z ruky do úst. Našli se sice dobrodinci, ale potřeby Oratoře byly veliké. Don Bosco prodal kousky pole, které měl doma, i svou malou viničku. Maminka se rozloučila zase se svými svatebními šaty, s prstýnkem, s náušnicemi a s náhrdelníkem, které si až do té doby opatrovala jako drahou památku. Prakticky všechno, co měla od plátna, skončilo v kapličce v podobě ubrusů, rochetek pro ministranty, purifikatorií a podobně. Stálo ji to hodně velkou obět, vždyť to léta opatrovala, ale ona se dovedla přemoci a všechno obětovala na dobrý účel.

Byly široké asi jeden metr a měly dvě křídla. Nad dveřmi visel dřevěný kříž. Do kaple se sestupovalo ze schůdků a potom byla šikmá plošina. Na pravé straně u vchodu byl výklenek a v něm byla soška svatého Aloise z Gonzágy, která sloužila k průvodům.

Oltář byl jediný a byl na něm obraz Velké Matky Boží (Gran Madre di Dio). Za oltářem byla dost prostorná sakristie. Když však Don Bosco později viděl, že je v kapli málo místa, dal zbourat příčku a nahradil ji dvěma dřevěnými sloupky. Oltář se posunul dozadu. Truhlářskou práci provedl oratorián jménem Jan Coriasso. Nová sakristie vznikla probouráním dveří do jedné z najatých světniček budovy.

To nebylo všechno. Jako k domu Pinardiho ze severu přiléhala kaple, tak k oběma ze strany východní po celé délce 12 metrů přiléhala ještě jedna přístavba. Měla nižší střechu než okna dílny a byla rozdělena na dvě stejně velké prostory. Ta k jihu, přiléhající k východní zdi domu, měla okno a sloužila jako stáj, ta k severu, přiléhající ze zadu ke kapli, sloužila za kůlnu na dříví. Nad nimi pod střechou bylo seno.

Kdo by dnes přišel do Oratoře svatého Františka Saleského v Turíně a chtěl by hledat Pinardiho dům, musel by vědět, že z něho zůstalo málo. Bývalá kaple byla později přeměněna na jídelnu salesiánů. Dnes je sice obnovena, ale již to není primitivní kaple z roku 1846. Přízemí domu má dnes podobu portifikátu a vrch je přestavěn. Bohužel si

nemohl Pinardův dům zachovat natrvalo původní podobu, i když je to velká škoda. Něco na něm zůstalo původní: kamenná, k pilířím přiléhající mušle pumpy, ze které bohatě tekla svěží čistá voda, ta, ze které pili Don Boskovi chlapci po mnoho let, než byl zaveden pořádný vodovod.

Pozemek obklopující Pinardiho stavení měřil tehdy 3 697 čtverečních metrů. Byl celý zatravněn a rostlo na něm hodně stromů. Pinardi to koupil od bratří Filippových v roce 1845. Ještě dál od kaple na sever byla půl třetího metru vysoká a dvašedesát metrů dlouhá zeď, za kterou byla strouha plná vody a vysoký živý plot. Byl vzdálen od kaple přes osm metrů. Tam stálo později jeviště, tam se hrála divadla pod širým nebem a pořádaly se tam akademie. Na západ byla také zídka, dlouhá 31 metrů, ale nižší. Od vchodu do kaple to bylo 19 metrů. Za zídkou byla zahrada a v ní stála na břehu zmíněné strouhy ona pověstná „Hospoda U Zahradnice“. V prostoru mezi kaplí a zídkou měli nyní Don Boskovi hoši hřiště. Dnes na tom místě stojí kostel svatého Františka Saleského. Zde stála kdysi první salesiánská houpačka. Na východní straně byl obyčejný plot ve vzdálenosti asi 16 metrů od kůlen a odděloval pozemek Pinardiho od pozemku bratří Filippových. Ti měli za plotem dům dvojnásobný, než měl jejich chudší soused Pinardi. Také kolem něho tekla zmíněná strouha. Dům Filippů byl v pronájmu a bydleli tam všelijací vozkové a jejich pomocníci. V těch místech byly totiž také seníky, stáje, kůlny a povozy patřící městu. Na jižní straně byl živý plot o něco později nahrazen zdí. Tento plot již běžel podél veřejného majetku a za ním byla cesta, které se po hospodě říkalo „U Zahradnice“. Cesta byla lemována alejí morušovníků.

Donu Boskovi nyní záleželo na tom, aby měl celé stavení k dispozici. Již 1. prosince 1846 uzavřel s panem Pankrácem Soavem před notářem nájemní smlouvu, která měla skončit teprve 31. prosince 1848. Měl z toho radost. Na dva roky měl o střechu nad hlavou postaráno. To byla první smlouva, kterou Don Bosco podepsal sám. Tu dřívější podepisoval Dr. Borel. Roční cena podnájmu obnášela 710 lir.

Většina volné půdy byla před domem. Don Bosco všechno moudře rozdělil. Většina byla pro rekreaci, kousek zůstal zatravněn pro posezení, kousek měl sloužit mamince na

57 Znovu paní markýza

Jakmile se markýza Barolová dověděla, že se Don Bosco vrátil do města, a že se ubytoval u Pinardů, domyslela si, že asi tře bídu. Bylo jí ho líto, ale současně mu nemohla odpustit jeho paličatost. Poslala k němu jistou osobu, a ta mu měla udělat jejím jménem nabídku, aby se čestně vrátil k ní. Mohl by již přece nahlédnout, že pravdu měla ona a ne on. A kdyby si opět postavil hlavu, ať mu řekne, aby jí již nechodil na oči, že ho nechce ani vidět. Don Bosco ji znal příliš dobře, než aby to vzal jinak než jako ženský žert. Usmál se a řekl, že jí zůstane vždy hluboce vděčný, ale hochy opustit nemůže. Neměl v úmyslu s ní válčit, zvláště ne teď, když její institut sester svaté Anny dosáhl i královského schválení.

Jak Don Bosco odpovídal na protivenství, to ukazuje krásně následující událost. Markýza byla vždy velkou ctitelkou Božího milosrdenství a zavedla ve svých komunitách zvláštní šestidenní pobožnost. První tři dny se konaly modlitby, almužny a jiné dobré skutky za obrácení hříšníků a dávalo se požehnání s Nejsvětější svátostí. Potom se zase tři dny děkovalo Bohu za prokázaná milosrdenství. Bylo

zahrádku pro pěstování zeleniny. Jinak bylo všude potřeba opravovat zdi, případně stavět nové, aby vše dělalo uzavřený prostor. Tyto práce vykonával se svými dělníky stavitel Bellia, který již dělal Donu Boskovi kapličku u Barolové.

Nešlo všechno tak, jak by si byl přál. Někteří nájemníci byli nestydatí lidé a musel s nimi mít trpělivost mnoho měsíců. Z hospody vycházely o nedělích skupinky hulákajících opilců. I v době katechismu nebo svatého požehnání se drali do Oratoře lidé, kteří přišli schválně rušit a povykovat.

Jedna momentka: Jednou v neděli přišel do kaple plný hochů důstojníček s nějakou holkou. Div, že si ji neposadil na klín. Don Bosco zčervenal a hned k nim. Holku vzal za ruku a vyvedl ji ven. Důstojník chtěl ukázat, že se nebojí a již tasil šavli z pochvy. Don Bosco ho předešel, uchopil ho za ruku a tak mu ji sevřel, že se nemohl hnout. Chvilí se dívali jeden druhému do očí. „Tak co bude?“ ptal se důstojník. „Kdybych chtěl, tak vám zítra ty výložky na ramenou odpárají,“ odpověděl Don Bosco. Důstojník zkontroloval a Don Bosco ho pustil. „Promiňte,“ řekl a odešel se svěšenou hlavou z kaple.

Ani všechnu mládež nezískal. V těch končinách se setkávaly ty nejhorší živly. Hrálo se tam v karty, popíjelo se, mluvilo se sprostě a dělaly se schválně výtržnosti. Don Bosco musel vynaložit všechno své umění, aby je odzbrojoval a aspoň zneškodnil jejich vliv. Časem dosáhl toho, že ho ti opilci a zkažení povaleči na Valdoku nepovažovali za nepřítel, a že se aspoň v jeho přítomnosti drželi zpátky. I mezi kázáním mu někdy nezbylo než přerušit je a jít je poprosit o trochu klidu. Slíbili mu to, ale stávalo se, že sotva začal mluvit, řev se znovu opakoval. Stalo se toto: Dva vojáci vyběhli z hospody a nadali si až hrůza. Potom vytasili šavle a že se budou bít. Don Bosco vyběhl z kaple a chtěl je uklidnit. Chlapci kolem něho je také prosili, aby toho nechali. „Máte pravdu,“ řekl jeden, „tady na to není vhodné místo.“ „Necháme to,“ řekl druhý. A jen Don Bosco zašel s hochy do kaple, jeden druhého sekl a poranil ho ve tváři. Druhý mu to hned oplatil a teprve bolest je vzpamatovala. Potom se oba umývali u Don Boskovy pumpy a chlapci, když vyšli z kaple, museli zase umývat pumpu, jak byla celá od krve. Don Bosco byl od samého počátku rozhodnut, že bude-li to jen trochu možné, bude se snažit získat hospodu pro sebe.

zvláštní kázání, zpívalo se: „Nyní propouštíš, Hospodine“ a zase bylo požehnání. Toto šestidenní se zahajovalo poučením o této pobožnosti. Aby se pobožnost dostala i jinam, toužila markýza, aby někdo napsal o této pobožnosti knížku. Také si vymohla od papeže Řehoře XVI. plnomocné odpustky pro poslední den pobožnosti.

Myšlenku na vydání pobožnosti tiskem nadhodila znovu při poradě s několika svými spolupracovníky. Šlo o to, kdo by byl schopen takovou knížku dobře napsat. Silvio Pellico hned navrhl Dona Boska. „Don Bosco?“ řekla markýza. „To ne, Don Bosco rozhodně ne!“ Tvářila se jakoby jí šlo o jeho zdraví, ale všichni přítomní cítili, že je v tom jiný cit. Pellico šel přesto za Donem Boskem a vyprávěl mu, co se stalo. A Don Bosco? Odpověděl svým způsobem. Sedl a knížku vypracoval. Nejen to. Vydal ji koncem roku tiskem u Bottů v ulici Těšitelky. Vydal ji vlastním nákladem v několika tisících výtisků s nadpisem: „Cvičení úcty k Božím milosrdenství.“ Podaroval všechny chovanky Útočiště a co mu zbylo, věnoval představené sester svatého Josefa.

Knížka byla přeložena také do francouzštiny a sestry ji šířily ve Francii.

Co milá paní Barolová? Přečetla si ji, pochválila, nic víc. Knížka byla bez jména autora, ale ona dobře věděla, kdo ji napsal a vydal. Nikdy se Donu Boskovi nezmínila, jen jednou nepřímou. Byla schůzka kněží spolupracovníků. Markýza žádala, aby jí byly učiněny návrhy, do kterých dobročinných děl by měla vložit další své peníze. Dr. Borel se tehdy osmělil říci: „Je tady v Turíně jeden kněz, který se dře do úpadu od rána do večera a potřeboval by vaši pomoc.“ „Já

58 Konsolidování díla

Don Bosco dobře cítil, že je Oratoř zatím stále v plenkách, ale konečně měl trochu klidu a mohl se věnovat její konsolidaci. Hlavně potřeboval katechisty. Protože chodil, jak jsme řekli, také do různých škol ve městě, snažil se získat pomocníky z řad studentů. Ti museli mít k tomu dovolení, protože o nedělích byli povinni zúčastňovat se studentských pobožností. Někteří ředitelé nebyli ochotni vyhovět, někteří ochotni byli. Tak si získal několik studentů rétoriky z koleje u Nové brány – Pellegrina, Anzina, Piku (František Picca) a ještě jednoho. Sám je učil a instruoval a hoši mu pomáhali učit. Picca a Pellegrino mu pomáhali několik let.

Nyní rozvíjel také svou školu. Jedna třída byla v kuchyni, druhá v jeho světničce, třetí v kapli v presbytáři, čtvrtá v sakristii. Každý si dovede představit, jak obtížné to bylo pro něj i pro maminku. Ještě štěstí, že se postupně uvolňovaly další světničky v domě a třídy se mohly přenést do klidnějšího prostředí. Jak si Don Bosco počínal jako učitel? Nejdříve sám jednu nebo dvě neděle trénoval s chlapci hlásky a slabiky, potom vzal diecézní katechismus a na něm se učili hoši číst. Chlapci nebyli všichni hloupi; nejeden v krátké době plynule četl. Tak spojoval dvě věci dohromady. Hoši přestávali být analfabety a současně si osvojovali to, co potřebovali znát, aby měli aspoň základní náboženskou kulturu. Nejdříve byla škola jenom v neděli, později se proces alfabetizace uspišil, zavedla se večerní škola, a ta fungovala každý den. Don Cafasso a Dr. Borel brzdili vývoj z důvodu Don Boskova zdraví, ale nakonec přestali bránit, když viděli, že to jinak nejde.

Don Bosco na všechno nestačil, a proto don Cafasso vybízel některé konviktory, aby se zapojili do akce. Přicházeli hned po poledni, ale protože museli zavčas odejít, aby zachovali ústavní pořádek, nebyli mu moc platní. Na chvíli si dal říci i někdo z jeho přátel, ale každý měl své práce na vrch hlavy, takže nebylo možno nikoho získat natrvalo. Don Bosco přemýšlel a nakonec viděl, že nejlépe pořídí, když se bude opírat o hochy samotné. Někteří měli dobré nadání a když přestáli první obtíže s kulturou, zatoužili po školách, aby si pomohli k lepšímu postavení v životě. Z těch si Don Bosco vybral některé a věnoval se jim. Učil je italštině, latině, francouzštině, aritmetice a podobně, ale současně od nich žádal, aby se zavázali, že mu pomohou v postní době vyučovat katechismus, a že mu také pomohou v nedělní a večerní škole. Bylo to pro něj veliké

59 Strom života

Před vstupní branou do Oratoře se zelenal vysoký morušovník, ke kterému Don Bosco choval takovou úctu jako kdysi patriarchové izraelského národa k dubu v údolí Mambre. Nazýval jej stromem života a upínalo se k němu několik událostí, z nichž jedna se stala právě v roce 1846.

vím koho myslíte,“ ona na to. „Don Bosco. Donu Boskovi nedám nic.“ Borel ji znal, usmál se a udělal schválně narážku na Don Boskovu knížku vydanou k její radosti a k chvále Božího milosrdenství. „Tady máte,“ řekla. A dala mu 200 lir. „Ale běda, řeknete-li, že je to ode mne. On je schopen to nevezít.“ Řeč se stočila na to, co Don Bosco podniká, zda je to dobré nebo ne. Barolová vedla svou a Borel také. Skončilo to tím, že se Borel zasmál a svou lahodnou piemontštinou jí řekl: „Víte, milostivá paní, to je všechno tím, že se kněží nechodí radit s dámami.“ Prý se kvůli tomu vůbec neurazila.

zatížení, protože s nimi proseděl mnoho hodin, ale cítil, že je to velká pomoc. Nechybělo ani zklamání. Někdo Dona Boska využil. Přijal od něho více, než mu odevzdal, ale to je již riziko podnikání. U někoho dosáhl aspoň nepřímého výsledku, zvláště když se některý dal na kněžskou dráhu, i když jemu nebyl přímo k pomoci. Tak se v Oratoři začala vytvářet zvláštní skupina studentů, z nichž si Don Bosco později, po mnoha zklamáních, začal vybírat trvalé spolupracovníky.

V jednom Don Boskově rukopise čteme: „Rád bych zde vzpomenu některých pomocníků, kteří se hluboce zaplali do mého srdce. Mezi nimi byl Jan Coriasso, dnes truhlářský mistr, Felix Vergnano, dnes obchodník, Pavel Delfino, dnes profesor na průmyslovce. Vzpomínám na Antonína a Jana Melanottovy, z nichž jeden je drogistou, druhý cukrářem, také na bratry Ferrerovy, na Jana Piolu, Viktora Mognu a Aloise Gentu. Těmto mým malým učitelům přicházeli tehdy na pomoc někteří páni z města, tak obchodníci s drobným zbožím: Josef Gagliardi a Josef Fino, zlatník Viktor Ritner.“ Katechisté Oratoře se přirozeně střídali, přicházeli a odcházeli. Ani to nebylo trvalé řešení. Přesto škola šla a měla na svou dobu neobyčejný úspěch. Po katechismu dával Don Bosco všem do rukou své Biblické dějiny, Církevní dějiny, Metrický systém, tedy knihy, které pro hochy napsal tak, aby jim vyhovovaly.

Večer bývala u Pinardů dlouho osvětlena okna jako o nějaké slavnosti. Bylo to vidět daleko. Svítilo se primitivně: svíčkami nebo petrolejem. Všechny světnice byly plné chlapců. Seděli, jak se jen dalo, a dívali se na kartony nebo do knížek. Jiní psali. Kdepak řádné školní lavice, to byl zatím luxus! Každý si musel nějak pomoci.

Don Bosco přecházel po pavlači a hned nahlédl do té, hned zase do druhé třídy. A zase třeba po schodech do přízemí. Usmál se, hoši se také usmáli, ale jinak bylo ticho. Sobě Don Bosco vyhradil vyučování metrického systému. Občas se k němu na Valdocco přicházeli učit tomuto umění i jiní, například školští bratři.

Velkou důležitost přikládal škole zpěvu, zvláště chorálního. Velkého pomocníka našel v Michelangelovi Chiatellinovi z Carignana, konviktoru u svatého Františka Assiského, který asi osm let přicházel do Oratoře učit zpěvu a rád provázel Don Boskovu scholu, když měla zpívat v některém kostele.

Bylo to v neděli odpoledne. Don Bosco a don Borel se procházeli podél zdi, která dělila hřiště od ulice U Zahradnice, když tu se přiblížili ke zdi tři uličníci, kluci. Ze dvora se ozýval veselý křik hrajících si chlapců a to je přivedlo k tomu, aby se podívali. Nešli k brance, ale vysadili jednoho

na zed' a tam odtud měl pozorovat, co se tam děje. Když však byl kamarád na zdi, napadlo jednoho, strčit do něj. Tak se stalo, že kluk skočil dovnitř a padl na zem zrovna mezi Dona Boska a dona Borela. Kněží udělali při tom nenadálém pádu krok zpět, zatímco chlapec celý vyjevený se zvedal ze země. Ale hned se ohlížel, kudy by utekl. Don Bosco ho chytil za ruku a pevně mu ji stiskl.

„Nechte mě!“ vykřikl hoch a chtěl se mu vytrhnout. Mohlo mu být asi 14 let. „Počkej,“ na to Don Bosco, „kam chceš utíkat?“ „Vy mě chcete bít. To oni mě strčili.“ „Neboj se, nikdo tě nechce bít.“ „Tak mě chcete dát policajtům.“ „Ani to ne, podívej se kolik je tu chlapců a nikoho nedáváme policajtům. Zůstaň s námi na chvíli.“ „Já nechci být s faráři!“ „Proč?“ „Tatka říká, že jsou zlí.“ „Ale jdi, to je nesmysl. Myslíš si, že by tady ti hoši byli s faráři, kdyby byli zlí?“

To už se kolem sbíhali hoši a někteří z nich toho nešťastníka poznali. Hned se na něj smáli a zvali ho, aby zůstal a aby si s nimi hrál. Hoch se trochu uklidnil. Don Bosco toho využil k dalším otázkám: „Ještě jsi nikdy nebyl na katechismu?“ „Tam já nechodím, já vím, vy mě tam chcete zatáhnout.“ „Ale ne, po zlém ne. Co bych z toho měl? Ale třeba by se ti líbilo, kdybys mohl slyšet nějaký pěkný příběh.“ „Nemám chuť.“ „Poslyš, a nelíbilo by se ti zahrát si s kamarády? Do kostela nemusíš, nebudeme tě nutit.“ To zabralo. Don Bosco tedy hocha pustil a kamarádi ho vzali mezi sebe. Za chvíli již divočil s nimi a líbilo se mu to.

Přišla hodina katechismu. Hoši přestali hrát a chystali se do kaple. Náš hrdina se ohlížel po brance. Tam stál Don Bosco a pěkně se na něj usmál. „Nemusíš do kaple, ale přijď příští neděli zase.“ Tak pomalu, pomalu Don Bosco hocha odzbrojoval, až tento začal odkládat vštípenou předpojatost a jednou se šel podívat i do kaple. Nevydržel tam celý čas, ale to nevadilo. Vývoj měl mít svobodný průběh a také jej měl. Dospěl tak daleko, že hoch začal chodit do Oratoře dopoledne i odpoledne. Začal mít k Donu Boskovi důvěru, držel se ho a nakonec se i připravil k první zpovědi a k prvnímu svatému přijímání. Don Bosco měl radost, když viděl, jak trpělivost nese růže. Ovšem zde všechno neskončilo.

Otec měl ve městě řezbářskou dílnu, ale hodně času strávil v hospodě. Často přicházel zpitý, doma láteřil, sprostě mluvil, klel, atd. Zvláště neděle byla jeho. To se vracel z hospody až v noci. Ani si nevšiml, že se hoch nápadně změnil. Až jednou po dlouhém čase mu kdosi nakousl, že jeho syn chodí k farářům. Otec již dávno na nic nevěřil a hned na syna zhurta, ať si něco takového nezačíná, jinak si s ním poradí. Po těžké výměně názorů hoch nějaký čas neměl odvalu jít do Oratoře. Věděl, že otec nerozumí žertu. Ale potom to zkusil oklikou. Řekl doma, že jde na procházku. A chodil. V Oratoři se napřed jen ukázal a zase zmizel, potom

60 Konec rušného roku

Přiblížil se konec roku, který byl pro Oratoř nad jiné památný. Dr. Vola sebral trochu peněz – 88,5 lir, a za to se koupil malý, jen 22 kg vážící zvon. Don Bosco dal nad štít na vchod do kaple udělat malou věžičku s křížkem a do ní umístil tento zvon.

Zvon byl řádně posvěcen. Dr. Borel napsal žádost na turínský ordinariát a pan arcibiskup pověřil svěcením faráře od svatého Šimona a Judy, kam Oratoř patřila. Jelikož však farář neměl čas, delegoval k tomu jako zástupce již zmíněného Dr. Volu mladšího. Byla to veliká radost. Od té doby

neodolal a zůstával delší čas. Don Bosco mu říkal, že může klidně doma říkat, že byl na procházce. Lež to přece není, protože opravdu šel na procházku. Jenže dlouho se to nedalo utajit. Otec si dal jednou pozor, hoch sledoval a viděl ho zahýbat do Oratoře. Doma bylo moc zle a hoch zase nějaký čas musel přestat chodit. Potom jednou v sobotu večer uléhal se srdcem velmi bolavým, nespál, plakal, ale ráno ho nikdo nemohl udržet. Když otec odešel do hospody, sebral se a šel do Oratoře. Vyzpovídal se u Dona Boska a odpoledne šel zase. Ale se zlou se potázal. Otec ho zase sledoval a doma se strhla hádka. V jedné chvíli otec popadl sekeru a vykřikl: „Já tě zabiju!“ Hoch přepadl strach a jak byl vylekaný, vzal nohy na ramena a utíkal z domu. Ale kam? Instinkt ho hnál do Oratoře k Donu Boskovi. Utíkal, utíkal a otec se sekerou za ním. A matka za otcem a křičela, aby se vzpamatoval.

Hoch měl přece jen mladší nohy a vzdálenost se mezi nimi zvětšovala. Přiletěl k Oratoři a zabušil na branku. Bylo již pozdě – hoši zatím odešli domů. Také byla zima, protože byl pozdní podzim. Nikdo mu nepřicházel otevřít. Don Bosco byl ve svém pokoji a s ním několik starších hochů. Měli tam nějakou soukromou rozmluvu. Jen maminka Markéta zaslechla nějaký lomoz, vyšla ven a jenom zahlédla, jak někdo leze na strom. Ale než stačila něco podniknout, už se přihnál k brance nějaký mužský a za ním se vynořila ženská postava. Muž začal bušit na bránu... Markéta šla pro syna. Don Bosco vyšel ven. Šel otevřít, opatrně, ale ten nesrsta hned do domu a kde prý je jeho syn. „Já o žádném vašem synu nevím, že by zde byl. Tady nikdo není, jen tito hoši.“ Otec byl drzý. V Don Boskově pokoji začal otevírat skříně, díval se pod postel a všude. Don Bosco zpřísnil a dal mu najevo, že si to nenechá líbit. On chtěl ještě do jiných místností, ale Don Bosco ho vzal za ramena a jednoduše ho vystrčil ven s pohrůzkou, že to dá policii. Teprve potom se ten hrubián s hlasitým láteřením vzdálil.

Teprve teď maminka pošeptala Donu Boskovi, že někdo lezl předtím na strom. Když se okolí utišilo, šli ke stromu a skutečně mezi větvemi, křečovitě přimáčkнутý ke kmeni byl hoch. Don Bosco na něj potichu zavolal, ale ten se ani nehnul. Přinesli žebřík a Don Bosco vylezl nahoru. Hoch ze sebe nevydal ani hlásku. Don Bosco se ho dotknul a tu hoch začal křičet a kousat jako pominutý. Trvalo hodnou chvíli, než se uklidnil. Zřejmě to byl nervový šok z hrůzy. Snegli hochu dolů, byl celý zkrěhlý, a vzali ho do kuchyně, aby se ohřál. Markéta mu dala teplou polévku a tu noc zůstal u nich. Druhého dne, aby ho Don Bosco uchránil od zuřivého otce, vyjednal mu učení u jednoho mistra v blízké vesnici. Hoch zůstal Donu Boskovi vždycky vděčný. Zdokonalil se v řemesle a nakonec se vrátil do Turína, aby mohl ještě dosloužit k smrti svým tak málo milým rodičům.

stříbrný hlas zvonku zval celé okolí na mši svatou. Zaléhal zvláště do srdcí hochů, kteří se již nemohli dočkat, až zase půjdou k svatému přijímání. Poprvé se takto vyzvánělo na svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie, v den, který se stal památným také tím, že se obecně dával do souvislosti se zjevením Panny Marie v La Salette.

Don Bosco tuto událost během života mnohokrát vyprávěl svým hochům proto, že jí přikládal velikou důležitost. Ano, dokonce dvakrát ji vydal tiskem ve více než 30 000 výtisků. To je důvod, proč si ji zde stručně připomeneme.

Poblíž holé skalnaté hory La Saletty, kde pastýři pásli svá stáda jenom čtyři měsíce v roce, bydleli dvě děti, jedenáctiletý Maximin a patnáctiletá Melanie. Oba byli analfabeti a uměli tak nejvýš Otčenáš a Zdrávas Maria. Melanie ani ještě v tom věku nebyla u prvního svatého přijímání. Jejich zaměstnání bylo pást krávy.

Dne 18. září 1846 se oba náhodou setkali na hoře a dohodli se, že druhý den budou závodit, kdo bude dřív s kravami nahoře. Druhý den 19. září hnali každý čtyři krávy a jednu kozu. Byl opravdu krásný zářijový den. Pásli společně a když k nim z údolí doletěl hlas zvonu, zvoucího k Anděl Páně, udělali podle zvyku kříž a pomodlili se, co uměli. Potom se najedli každý ze své mošny a po obědě přešli potok. Na druhé straně si našli každý stinné místo, že si odpočinou. Mošny si položili na společné místo, kde vždy z jara vytékala voda, ale přes rok tam žádná nebyla.

Proti zvyku oba usnuli. Melanie se asi po hodině vzbudila a hned volala na Maximina, že krávy jsou pryč, aby vstal. Přeskočili potok a tam viděli krávy pokojně ležet a přežvykovat. Melanie se začala vracet, ale vtom uviděla před sebou jasnou záři. Volala Maximina, aby se šel podívat, cože to je, a hle! U té vyschlé studánky seděla na hromadě kamení nějaká paní, která byla samá záře. Na nohou měl bílé střevíce, ozdobené různobarevnými růžemi, punčochy a zástěrku měla žluté, šaty bílé posázené samými perlami, na krku šátek lemovaný růžemi, na hlavě čepec s korunou z růží. Na krku měla řetízek a na něm visel křížek, na jehož příčném břevně po pravé straně byly kleště, po levé kladivo.

Melanii vypadla úžasem hůl z ruky. Paní si zakrývala obličej rukama a plakala. Potom složila ruce na prsa, vstala a vybídla děti celé užaslé, aby se k ní přiblížily. Ony tak učinily a ona stojíc uprostřed nich jim říkala, že již jen stěží zadržuje ruku svého Syna, který se chystá potrestat lidi za to, že nesvěti sváteční den, pronášejí tolik kleteb a v pátek se nepostí. Jestliže je neúroda brambor a jestliže je obilí samá sněť, to si zaviňují sami. Přijdou ještě horší pohromy. A předpověděla jim je. Tak například přijdou nemoci na vinnou révu. Skutečně v dalším roce se po celé Evropě rozšířila neobyčejnou měrou kryptogama a zničila úrodu révy, což se opakovalo ještě řadu dalších let. Vybídla děti k modlitbě za odvrácení Božích trestů a k věrnému zachování

náboženských povinností. Poručila jim, aby řekly všem lidem, co Ona pověděla jim. Také jim každému svěřila tajemství, které nesměly nikomu prozradit, ani navzájem si je sdělit. Potom přešla potok a vystupujíc do stráně začala se vznášet nad zemí, zářila, až přešla v samou záři. Maximin se pokoušel na záři sáhnout, ale ta se rozplynula úplně. Oba to vypravovali doma. Z rodin se to dostalo mezi lidi a o prvním výročí již na tom místě bylo 70 000 poutníků. Celé dva roky biskupský úřad zkoumal výpovědi dětí, ale nebylo možno dosáhnout u nich nějakého protirečení, ani je přimět k vyjevení tajemství. Potom zde byl důkaz nad všechny důkazy. Z toho suchého místa začal náhle prýstit bohatý pramen a řinout se do údolí. Nikdo nikdy na tom místě neviděl tolik živé vody. Později, když se děti naučily číst a psát, biskup z Grenoblu je vybídl, aby napsaly zapečetěné dopisy Svatému otci do Říma. To již se děti nezdráhaly. Napsaly a Pius IX. jen pokýval hlavou a řekl: „Rány, které mají dolehnout na Francii! Ale ony dolehnou i na Německo, na Anglii, na Itálii, na celý svět!“

Na hochy podobná vypravování silně působila. Panna Maria se jim takto vrývala hluboko do srdcí. Tak často odcházeli z Oratoře a přitom si zpívali na rozloučenou oblíbenou píseň „My jsme mariánské děti“. Don Bosco, který zatím nikomu nic neříkal o svých snech, byl teprve přesvědčen, že se Panna Maria v našem věku neustává a neustane za lidi přimlouvav, a že jim dá pocítit svou mateřskou přítomnost.

Vánoce byly velmi slavné. Don Bosco si vyžádal od svatého Stolce dovození podávat o půlnoční mši svaté přijímání (tehdy to ještě nebylo dovoleno). Pan arcibiskup mu dal zase povolení, aby směl konat v kapli vánoční nověnu a po ty dny přechovávat ve svatostánku nejsvětější Svátost. V ty dny Don Bosco stále zpovídal již od časného rána a stále někdo přicházel. Na Štědrý den se zpovídalo až do jedenácti v noci a potom Don Bosco zpíval mši svatou. Chlapcům dal po mši ještě snídani a poslal je domů spát. Sám si odpočinul jen krátce. Časně ráno byl již zase na nohou. Měl další dvě mše svaté a zpovídal a zpovídal. To byla jeho radost. Zatím byl na tu námahu sám. Druzí měli své práce dost a nemohli mu přijít na pomoc. Nevadí, mysl si, již jsem na dobré cestě a to stačí. Ostatní přijde, až Pán Bůh dá.

III. DÍL

1 Itálie a nezávislost

Začátek roku 1847 byl ve znamení velkého očekávání, co přijde. V Piemontě skoro každý toužil, aby se Lombardie a Benátsko vymanily z rakouské nadvlády. Požadovalo to probuzené národnostní cítění, jdoucí celou Evropou. Silvio Pellico, vězněný dlouhá léta v Brně na Špilberku, vydal právě své vzpomínky „Má vězení“. Knížka byla napsána v duchu křesťanského odpouštění, ale snad právě ten její zvláštní tón přilil do protirakouské nálady nový olej.

V této náladě šli nahoru zvláště liberálové, nositelé svobodomyšlných myšlenek. Mnozí byli umírnění a žádali jen změnu absolutní monarchie na monarchii ústavní. Mnozí byli ražení republikánského. S nimi se tajně domlouvali příslušníci tajných společností, jako byli svobodní zednáři a podobní. Z těchto zakázaných kruhů šlehalo na povrch plameny nenávisti k dosavadnímu feudálnímu zřízení i proti církvi, která s tímto zřízením byla spjata tisíciletými svazky.

Piemontský král Karel Albert byl po stránce náboženské pevný a oddaný papeži. Po stránce politické snil o sjednocení Piemontu, Lombardie, Benátska, Reggia a malých vévodství Parmy, Piacenzy a Modeny v jedno království italské, které by bylo ochranou i pro stále ohrožený papežský stát. Ovšem neměl pevnou půdu pod nohama. Kolem něho stála řada lidí, kteří byli spojeni s revolučními silami a důsledně

2 Muž modlitby

Don Bosco mlčel a přemýšlel. Ještě nevěděl, jakou cestou se dají události, ale jedno mu bylo jasné. Svět ztrácí svoji křesťanskou tvář a tomu je třeba čelit. Don Bosco na to šel po svém. Přimknul se k podstatě křesťanství a věnoval se tomu, co měl po ruce – té mase mládeže kolem, o kterou se nikdo nestaral a k níž měl podle svého založení nejbližší. Rozhodl se formovat ji ryze nábožensky a myslel si, že tím jí dá ten nejzdravější základ, aby se potom v občanském životě dobře orientovala.

Don Bosco žil stále ještě z duchovního fondu, který si přinesl ze semináře. Zvláště drahé mu byly směrnice, které přijal od svého milého profesora morálky, krajana – svatého Josefa Cafassa. Být zbožným knězem, patřit cele Pánu Bohu, to je to hlavní. Nebylo proto dne, aby nesloužil mši svatou. Ani, když byl churavý nevynechal. Také breviář se modlil zcela pravidelně. Mimoto několikrát denně přerušil své zaměstnání a soustředil se na vroucí modlitbu za sebe, za mládež sobě svěřenou, za své penitenty, za církev, za potřeby světa. Modlitba byla pro něho pevnou půdou pod nohama. V tom duchu chtěl také vychovávat.

V tomto roce 1847 dopsal novou modlitební knížku pro mládež. Dal jí název *Giovane provveduto* – doslova Opatřený jinoch, česky by se to snad mohlo přeložit Jinochova výzbroj. Velmi cenná byla již předmluva. Víc než předmluva ke knize je to vyznání lásky k mladým duším, řádně rozepsané a velmi osobně podané. Charakteristické jsou počáteční věty, ve kterých upozorňuje na dvojí nebezpečí, do kterého upadají mladí lidé: je to představa, že náboženský život bere člověku radost ze života a mylný předpoklad, že budeme dlouho žít a teprve na konci dáme vše do pořádku. Don Bosco proti tomu jasně stanoví: „Život z víry přináší opravdovou radost a nebrání užívat s mírou toho, co nám

oslabovali vliv těch, kteří byli známi svými osobními vlastnostmi, poctivostí, ale také lpěním na starých pořádkách. Mezi revolucionáři měl veliké slovo odpadlý kněz Vincenzo Gioberti, který tyto staromilce soustavně nazýval rakousko-jezuitskými nepřáteli národa.

Po náboženské stránce byla Evropa velmi oslabena. Anglie byla ovládána svobodnými zednáři, Francie stále ještě nezapomněla na proticírkevní výbuchy za francouzské revoluce a na slávu císařství Napoleonova (Napoleon jednal s papežem krajně pohrdavě), Rakousko stále ještě žilo z duchovního odkazu osvíceneckého císaře Josefa II., který nepotřeboval papeže, nýbrž jen církev, která by oddaně jako služka vychovávala poddané v ideologii státu. Toskánsko ve střední Itálii a Neapolsko na jihu byly na tom stejně.

V Římě na Petrově stolci seděl teprve rok „andělský“ Pius IX. Celá Itálie ho do nebe velebila pro jeho národní cítění, ale v tom velebení bylo mnoho falše. „To všechno ti dám, jestliže padneš a budeš se mi klanět.“

Přesto navenek bylo ještě ticho. Jen ve Švýcarsku propukl mezi kantony radikálními a tradičně katolickými boj. Král Karel Albert marně poskytl katolíkům pomoc. Podlehlí přesile a od té doby se Švýcarsko stalo zemí, kam se uchýlovali všichni revolucionáři z celé Evropy. Odtud potom byly dávány rozkazy k dalším akcím.

život nabízí, ovšem platí, že nevíme dne ani hodiny a musíme být zbožní již nyní, nic neodkládat.

Don Bosco některé výrazy v dalších vydáních zmírnil. Tak odstranil výraz „fili“ – synové. Česky bychom řekli „Mé děti“. Ale těm jeho prvním byl výraz sympatický a Don Bosco tak své hochy rád oslovoval. Byl jim do té míry sympatický, že i sami když o sobě mluvili, jej užívali. Říkalo se „filio X, filio Y“ – syn ten, syn onen. Ještě dlouho se udržel v Oratoři množný tvar „fili del Oratorio“ – synové Oratoře. Nejde o výraz sám, ale o ten plamen lásky, který vyšlehl ze světceva srdce, prostoupil i celou knihu a z knihy potom postupoval do srdcí jeho chlapců a zapaloval je láskou k Bohu.

Velikou formační cenu měla krátká rozjímání na každý den v týdnu, modlitby ranní a večerní, liturgie mše svaté, mariánské hodinky, cvičení šťastné smrti, příprava na svatou zpověď a svaté přijímání, různé příležitostné modlitby, písně k Pánu Ježíši a k Panně Marii.

Od roku 1847 se v Oratoři začalo konat pravidelně každou neděli cvičení šťastné smrti. Don Bosco sám předřikal modlitby a nic se nebál plasticky líčit jednotlivé fáze lidského umírání. Pedagogický talent mu říkal, že mladý člověk má právo a povinnost dívat se do tváře tvrdé reality, aby se neoddal sebeklamu a připravoval se. Věděl, že za odměnu této statečnosti nevstoupí do jeho srdce strach, nýbrž radost, radost z klidného svědomí. Rozumí se, že úplnost v této věci žádala, aby si hoši u příležitosti tohoto cvičení dali do pořádku svědomí v dobré svaté zpovědi.

Opatřený jinoch měl velký úspěch. Začalo se desetitisícovým nákladem a ještě téhož roku následovaly dva dotisky, každý po 5 000 výtisků. Do konce světceva života spatřilo světlo světa 22 vydání, každé průměrně po 50 000 výtisků. S různými překlady – italským, španělským,

francouzským – do roku 1903 byla knížka vydána a rozšířena v úžasném množství asi 6 000 000 výtisků. Bůh zjevně poželhal dobrému záměru. Co dobrého knížka způsobila, to může odhadnout jen On.

3 Mezi zemí a nebem

Nemůže lnout k věcem nebeským, kdo lne k věcem pozemským. Don Bosco se cele zaměřil vzhůru, a proto si dával dobrý pozor, aby jeho duše zůstala svobodná od úkladů hmoty. Jeho ideálem byl chudý Kristus, a proto i on miloval chudobu. Dráždilo ho, když viděl kolem sebe křesťany, i kněze, kteří hromadili majetek a skoro jako na protest byl chudý až provokativně.

Jeho kněžský talár byl normálně ošumělý a odkládal jej, až když začal být nedůstojný. A ještě posloužil, třeba k přešití na oblek ministrantů. Jeho světnička byla také samá chudoba: obyčejná postel, stůl na psaní, dvě židle, žádné koberečky, nějaký papírový obraz na zdi a dřevěný kříž. Kamna se jen zřídka rozžhavlila, Donu Boskovi bylo líto dřeva. Bylo ho málo a potřebovali je druzí.

Jeho strava? Matka Markéta byla obyčejná chalupnice a vařila i ve městě, jak byla zvyklá. Syn jí nikdy nepředpisoval, co má vařit, ani se nestaral, je-li jídlo chutné nebo ne. Sem tam někdo se pokusil sdílet s Donem Boskem několik dní stůl, ale vždy to skončilo poděkováním bez uvedení důvodu.

Láska k chudobě měla za následek, že Don Bosco někdy v této době po řádném noviciátu vstoupil do Třetího řádu svatého Františka Serafinského. Jako terciář teprve cítil povinnost být chudý. Cítil se být řeholníkem, i když nosil oděv světského kněze a jím také byl.

Zatím Oratoř žila naplně a stovky hochů ji považovaly za svůj domov. Don Bosco dbal, aby úroveň stoupala. Zpěv, hudba, recitace, to byly poutače a zároveň mohlo růst zdravé sebevědomí do té doby nevědomých hochů. Začátkem roku 1847 Dona Boska napadlo, že by se mohla uspořádat slavnost, kde by hoši ukázali, co umí z náboženství. K tomu pozval řadu význačných osobností, mezi nimiž vynikal profesor pedagogiky na královské univerzitě turínské Josef Rayneri. Výsledek překvapil a zmíněný profesor od té doby posílal své studenty do Oratoře, aby se poučili, jak se správně vychovává v praxi.

Úspěch probudil v chlapcích chuť ukázat se i na poli světského vědění. Don Bosco uspořádal slavnost ještě větší a městská rada vyslala zvláštní komisi, aby zjistila, je-li pravda, že v Oratoři hoši přestávají být analfabety. Byla unesena. Hoši recitovali básně, plynule četli, správně vyslovovali, počítali, a byli to již hoši velcí, kteří ještě nedávno byli tuláky. Mělo to i finanční efekt. Od roku 1878 dostával Don Bosco od města každoročně sumu 300 lir pro chlapce. Potom bez udání důvodu podpora přestala přicházet. Ale i král Karel Albert a arcibiskup Fransoni se nechali vidět. Don Boskova metoda se stala předmětem obdivu. Přebralo ji několik městských školských institucí.

Jen ďáblu se Don Bosco nelíbil. Od té doby, co se tento přistěhoval z ústavu Barolo do domu Pinardi, noc co noc, jakmile světec ulehl, rozléhal se půdou takový lomoz, že nebylo možno zavřít oka. Nejdříve myslel, že jsou to potkani nebo myši, líčil na ně, ale kdepak. Zmínil se svému zpovědníkovi donu Cafassovi. Doporučil mu vykropit místo svěcenou vodou, ale nepomohlo to. Přestěhoval se tedy do jiné

Pro syny Oratoře se stal Opatřený jinou učebnicí života. Hoši jej nosili u sebe jako životní nezbytnost. Tato knížka formovala i svatost Dominika Savia a všech salesiánských generací těch prvních dob.

místnosti, ale rachot pokračoval. Zavolal zedníka a dal si udělat ve stropě otvor s poklopem. K otvoru přistavil žebřík a při prvním zaznění známého hluku již stál nahoře s lucernou nad hlavou a – nic. Hned mu to bylo jasné. Tehdy pověsil na půdu obrázek Panny Marie a, div se světe, všechno umlklo a celých šest let následujících měl pokoj.

Don Boskova světnička měla něco tajemného do sebe. Mezi hochy se říkalo a šířilo přesvědčení, že tam Don Bosco vchází do styku s nebem a to mu tam zjevuje svou vůli. I matka Markéta měla takové přesvědčení, proto se nastěhovala hned do vedlejší světničky. Z různých náznaků poznávala, že syn se někdy celé noci modlí. Jednou slyšela, jak s někým mluví, táže se a odpovídá, ale byla si jistá, že nikdo do jeho světnice nevstoupil. Ráno se ho ptala: „S kým jsi v noci mluvil?“ „S Aloisem Comollem.“ „Ale vždyť ten je již několik let mrtvý.“ „No, mluvil jsem...“ Víc neřekl, jen celý hořel v obličeji a matka na něm po několik dní pozorovala, že je stále dojatý.

O něco později potřeboval opatřit pro kapli kalich. V noci se mu zdálo, že najde potřebné peníze ve svém kufuru. Dopoledne chodil po městě a stále mu to vrtalo hlavou. Nakonec se vrátil a hle, v kufru opravdu bylo osm skudů, právě tolik, kolik potřeboval na kalich. Mluvil o tom s matkou. Ta žasla. Sama tam peníze nedala a ani nemohla tolik peněz mít.

K tomuto roku 1847 patří i zvláštní sen, který vypravoval o 17 let později – roku 1864, svým prvním salesiánům. Je to známý sen „O růžovém loubí“. Zdálo se mu, že vidí Panu Marii. Ta ho zavedla do překrásné zahrady a zastavila na místě, kde zahrada přecházela v dlouhé loubí, které tvořily samé růže. Růže na zemi, růže shora, růže po obou stranách. Prostě růžový tunel. „Vyzuj si boty!“ řekla mu. „Projdi toto loubí, to je tvá životní cesta!“ Don Bosco se vyzul a vykročil. Ale běda! „Tak se na to nedá ani vkročit,“ řekl, jakmile se první trny zaryly do jeho chodidel. „Máš pravdu, to nejde,“ řekla ona s úsměvem, „na takovou chůzi potřebuješ dobré boty.“ Don Bosco se zase obul a to se již k němu hlásilo několik lidí, že půjdou také.

Byla to hrozná chůze. Samé růžové pruty, svrchu osypané květy, vespod opatřené trny ostrými jak jehly. Krev tekla z hlavy, z rukou, šaty samá trhlina. „Zrada,“ volali průvodci a kvapně se vraceli zpět. Přicházeli jiní a stejné historie. Don Bosco se občas ohlédl a jeho srdce krvácelo také – lítostí, že ho všichni opouštějí. Přitom lidé stojící kolem si šeptali: „Don Bosco se má! Jde si po samých růžích.“ Až konečně přišla útěcha. Za ním nastoupil hlouček kněží, kleriků a laiků a statečně se prodírali trním jako on. Ti vytrvali a dorazili spolu s ním na druhý konec loubí a stanuli v překrásné zahradě, plné barev a vůní. A kolem nich, jako zázrakem nepřehledné zástupy mládeže a tisíce dalších kněží, kleriků a laiků. Nahoře na návrší stálo něco jako zámek. I tam bylo tolik růží, ale bez trní. Uprostřed té nádhery Panna Maria. „Víš, co to znamená?“ zeptala se ho. „Povím ti to.“ A vysvětlila mu, že růže znamenají lásku, ale zde na zemi pravá láska znamená obět. Každý není ochoten přijmout s květem

i nutný trn. Taková bude cesta salesiánského díla dějinami. Na pohled samá radost, samý úsměv, ale to všechno bude třeba vykoupit ustavičným sebezáporem. Nakonec zůstanou jen růže bez trní, ale to bude až v nebi.

Don Bosco později řekl, že se mu tento sen opakoval v mimořádných těžkostech několikrát a vždy z něj čerpal útěchu. Uvidíme, jak mu tato útěcha byla potřebná.

4 Na předměstí velkoměsta

Don Boskovo stavení stálo v místech, kde Turín přecházel v pole, louky, kde stála osamělá obydlí, skládky materiálu, budoucí staveniště, prostě předměstí. Teprve budoucí desetiletí měla celou tu plochu pohltit ve prospěch velkoměsta. Ale nebylo odtud daleko k ulicím a náměstím historického Turína. Bylo to místo strategicky výhodné. Všude bylo dosti mužské mládeže, malé i větší, tehdy ještě bylo možné považovat se po celý život a toulat se z místa na místo. Don Bosco na svých exkurzích stále narážel na hloučky mládeže, která byla bez dohledu a rostla pro kriminál. To bylo jeho loviště.

Jeho styk byl jednoduchý. První zásadou bylo každého kluka nebo výrostka si všimnout jako starého známého a dát mu najevo přátelský zájem. A hned šel k věci. Byl oblečen jako kněz, bylo tedy zcela přirozené, že se po prvních větách, určených k navázání lidského kontaktu, zeptal hned na věci svého zájmu: „Chodíš do kostela?“ „Chodíš na katechismus?“ „Už jsi byl u zpovědi a prvního svatého přijímání?“ Obyčejně tázaný rostl v náboženské nevědomosti a nemohl se ničím vykápat. Ale ani nebyl úplný pohan, protože tehdy ještě každý slušný člověk byl katolický křesťan. Obyčejně to bylo sociální prostředí, které umožňovalo utíkat z domu a držet se daleko od náboženské praxe. Tento kněz imponoval tím, že se neštil zastavit se a promluvit s otrhánkem. Dokonce vůbec nezvedal mravokárně prst, ale mladého člověka oslovoval jako kamaráda, přítele, kterého rád vidí a zase by ho rád uviděl. K tomu dobře rozpoznával, že mládež se chce bavit, a byl ochoten zábavu poskytnout. V Oratoři bylo všelicos, co jinde nebylo: trumpety, bubny, chůdy, bouřlivé kolektivní hry. Mnoho se plánovalo a bylo stále na co se těšit. Jen bylo třeba hochy přesvědčit, aby si dodali odvahy a přišli. Bylo již věcí kolektivu je pevně zachytit a zařadit do života, který byl po nejedné stránce nenadálým zjevením.

U italských, vznětlivých chlapců nebylo těžké dosáhnout nadšení, zvláště, když Don Bosco dovedl osobně vést dialog s opravdovým psychologickým mistrovstvím. Obyčejně vše skončilo slavnostním příslibem „Tak v neděli...“ A v neděli se objevily nové tváře, které již byly očekávány a patřičně přivítány. Někdy to nebyly zrovna nové tváře. Hoši se snadno nechají zase odlákat a jdou opět za novými dojmy. Don Bosco nikdy nikomu nic nevyčítal při setkání. Dovedl se zapřít a znovu a znovu se potkávat jako s dobrým přítelem a znovu zvat. Nezabráls poprvé? Zabereš podruhé, potřetí. Lásky nikdy nad nikým nezoufá.

Vychovatel musí být odvážný a musí někdy sehrát i komplikovanou psychologickou hru. Stalo se občas, že valdovský kněz zamířil k hloučku uličníků, kteří v blízkosti Oratoře, třeba na břehu Dóry, hráli o peníze karty. Chvilí pozoroval a potom si sedl. Hoši dělali, jako by nic, ale pozorovali, co bude. Úplným překvapením pro ně bylo, že si na chvíli zahrál a třeba i prohrál. Takového kněze ještě neviděli. Kdyby nic jiného, aspoň zde byla dobrá propaganda. I ta stála za to.

Zklamání bylo tolik, že by je normálně nevydržel. Ale nad dílem se vznášela stále ochranná ruka Panny Marie. I když Don Bosco o snu zatím nemluvil a nechával si jej pro vlastní povzbuzení, jedno bylo jeho okolí nápadné. Jeho zbožnost dostávala silný mariánský přízvuk. Panna Maria jako by se stala ochranným štítem jeho podnikání a tak tomu bylo vždycky.

Najde se třeba jiná příležitost a alespoň někdo z těch hochů se přitáhne.

Malá momentka: Don Bosco přechází menší náměstíčko ve městě. Kolem kostela se honí kluci. Don Bosco drží v hrsti balené bonbóny a již to riskuje: „Kluci, kdo chce bonbóny?“ Všichni by rádi a Don Bosco na chvíli zapomíná, že je důstojný pán. „Kdo mě chytí, ten je má.“ A dává se do běhu. Kluci za ním s pořádným řevem. Don Bosco je trénovaný běžec. Dovede i zakličkovat. Kluci jsou vydráždění a ženou se za ním. Znenadání Don Bosco vyběhne po schodišti ke kostelním dveřím a kluci za ním. Tam se zastaví, dohnali ho. „Dobrá, dobrá,“ utírá si pot z krku a tváře. „Dám vám je, ale počkejte chvíli. Sedněte si na schody, něco vám povím.“ Je to kousek katechismu, šitý na ně. Jen trochu a potom se slavnostně rozděluje cukroví. „Ciao, amici – čao, přátelé!“ Don Bosco jim nezapomene říci, kdo je a pozvat je do Oratoře. Zase jedna akce je za ním a zdá se, že nebude marná. Něco se pokaždé podaří.

Don Boskova setkání s hochy měla někdy ráz sázky do loterie a překvapovala odvážností tahů. Roku 1889 vypravoval Don Boskova sekretáři Vigliettimu don Garigliano: „Byl jsem s Donem Boskem v semináři a měl jsem radost, když jsem ho kdysi potkal ve městě. Bylo to u kostela Svaté Trojice. Potkali jsme nějakého mladého pobudu. V očích měl něco vzpurného, ale Don Bosco před ním smekl a pěkně ho pozdravil. Hoch se zastavil a hned nakvašeně: „Co chcete? Kdo jste?“ A Don Bosco s kloboukem v ruce docela klidně odpovídal: „Vidíš, já jsem nějaký Don Bosco a bydlím poblíž Útulků Barolové. Shromažďuji tam každou neděli takové hochy, jako jsi ty. Mám je rád, oni mají rádi mne, všelicos ode mne dostanou, prostě máme se rádi. Tak jsem se ti představil a teď je na tobě, abys mi řekl, kdo jsi ty.“ „Já jsem veliký chudák, jsem bez zaměstnání, nemám otce, nemám matku.“ „Vidíš,“ hned na to Don Bosco, „takové já potřebuji, přijď ke mně, já ti pomohu. Najdu ti nějakou práci...“ Hoch se upřeně díval a potom odsekl: „Vy si ze mě děláte blázny.“ Don Bosco, naprosto klidný, místo odpovědi sáhl do náprsní kapsy a vyndal z ní nějaké peníze. „Tady máš, co ti zatím mohu dát. Přijď!“ To zapůsobilo. „Máte mé slovo. V neděli přijdu, na mou čest!“ A přišel a vytrval. Dokonce později se zařadil mezi Don Boskovy kleriky.

Odvaha a riziko, to byly Don Boskovy tvrdé zbraně. Jednou se k polednímu vracel domů. U branky dvora se setkal s výrostkem, který sice občas přicházel, ale zatím zásadně odmítal vstoupit do kaple. Byl v pracovních, odporně špinavých šatech. Don Bosco ho přívětivě pozdravil a hned, jak je rád, že ho zase vidí. Nejen to. Jako by na něho čekal, hned ho pozval k obědu. Hoch byl překvapen a samozřejmě se velice zdráhal. Don Bosco však nepovolil, dokud neřekl ano. Matka Markéta sice měla k tomu vnitřní výhrady, ale syn měl plán, a ten musel vyjít. Také vyšel. Hoch se od toho dne začal měnit a stal se z něho pořádný člověk.

Ale okolí Valdoka nebylo jeho hlavním lovištěm. Nej-
slibnější bylo náměstí Emanuela Filiberta. Tam se to jen
hemžilo budoucími občany. V blízkosti královského paláce
měli dostaveníčko prodavači sirek, cídiči bot, malí kominíci,
všeljací zaměstnanci maštalí, prodavači časopisů, většinou
ještě malí kluci, kteří se živilí tím, že nabízeli své službičky
pánům kupcům, každému, kdo byl ochoten dát utřít malič-
kost. Byla to městská spodina bez jiného zájmu, než udržet
si život ze dne na den. Mnozí tito nezletilí již dávno zapadli
do některé z mládežnických band, které zamořovaly okolí
a vedly ustavičné války mezi sebou a policií. Bandám se ří-
kalo „cocche“ V blízkosti Oratoře pracovala zejména Cocche
di Borgo Vanchiglia. Byli to sveřepí chlapci, kteří rádi vyvo-
lávali rvačky, hotovi táhnout hned vykonat mstu každému,
kdo ublížil jejich členovi. Že z těchto kruhů vycházeli zlodě-
ji, kapsáři a jiná, ještě horší chasa, není třeba říkat.

Sem Don Bosco mířil téměř každý den. To bylo jeho
pracovní dopoledne. Mnohé ty chlapce znal již z doby,
kdy se jeho dílo z Útulku Barolové nějaký čas drželo na

5 Pokračování předešlého

Z toho, co jsme si pověděli o Don Boskově činnosti a úspě-
ších mezi mládeží vyplývá, že si musel vypracovat svůj styl
i teoreticky. Nedá se vysvětlit všechno milou tváří nebo zá-
zrakem. On sám se netajil, že má jisté metody, které si ověřil
a podle nichž jedná. Tak často opakoval v důvěrných rozho-
vorech s lidmi, kteří se u něho chtěli učit:

„Když chce člověk vykonat trochu dobrého, musí mít
především odvahu a být ochoten podstoupit osobně kdejaký
sebezápor, ale nežádat sebezápor od druhých. Člověk
musí zůstat za všech okolností přívětivým. Já jsem se o to
vždy snažil a měl jsem radostné, dokonce skvělé úspěchy.
Já si myslím, že by se každému dařilo jako mně, kdyby si
osvojil samozřejmost a také laskavost svatého Františka Sa-
leského.“ Jemu práce přinášela i hodně radosti. Později vždy
vzpomínal: „Ach, to byly krásné časy!“ Právem. Nejlépe se
vzpomíná na to, co člověka nejvíce stálo.“

Don Bosco měl ještě různá jiná loviště, například hospo-
dy, pouliční kavárničky a holičské dílny. Tam bylo možno
potkat hodně lidí. Potkat a popovídat si s nimi.

Sám nepil, ale potřeboval mít doma stále nějakou tu lá-
hev vína pro nahodilé hosty, pro zedníky a podobně. Když
již byla příležitost, rád vstoupil do hospody a nějak na sebe
upozornil. Kněz v té době v hospodě byl vzácností, ani Don
Bosco tam neposeděl, ale dělal všechno, aby vzbudil pozor-
nost jak u hospodského a jeho rodiny, tak u hlučného pub-
lika. Byl rád, když se kolem něho udělal hluk, dal se do hla-
sitého vypravování, zasmál se a zase prohodil něco vážného.
Muselo být cítit, že je kněz a on se nerozpakoval všechny
zvat na mši svatou, k svaté zpovědi a tak dále. Přitom očima
hledal pikolíky, případně děti hospodského, zval je do Ora-
toře, sliboval, jak si tam přijdou na své. Hospodský národ
byl u vytržení, jaký je to lidový kněz a on rád slíbil, že se
zase někdy ukáže. Přitom si v nejmenším nezadal. Exkur-
zemi do blízkých hospod sledoval určitý plán. Získával vliv

6 Lidový misionář

Svatému Donu Boskovi bychom nerozuměli, kdybychom si
ho představovali jen jako apoštola mládeže. Nebyl by to úpl-
ný obraz jeho činnosti. Vyrostl na venkově mezi obyčejnými
lidmi, v Turíně ho práce s mládeží uváděla do neustálého

plácku u Mlýnského kostela (Molini). Ti ho uváděli do si-
tuace a pomáhali mu proniknout dále. Brzy měl mezi nimi
hodně přátel. Od toho koupil sirky, tomu dal medailku,
hned nechal přinést koš ovoce a rozdával plnými hrstmi.
Malý cídič bot byl celý šťastný, když mohl dobrému knězi
vyglancit boty, že jen svítily. Někdy dělal Oratoř přímo na
místě. Vyprávěl chlapcům veselé historky, prokládal je ná-
boženskými motivy, dělal všechno, aby se vemluvil do jejich
přízně a získal je pro Valdocco. Přitom sledoval cíl a měl
radost, že se úspěchy dostavovaly. Nebylo v Turíně kněze,
který by byl tak ochotný opustit sebe a všechno, co by mu
bránilo v práci pro duše.

To věděl i pan arcibiskup Fransoni a držel nad Donem
Boskem svou ochrannou ruku. Neměl nic proti tomu, že
nedělá normální duchovní práci někde na faře. Bylo mu
jasné, že dělá práci, která má budoucnost. Nesdílel názor
pohoršených, kterým se to běhání za umouněnými uličníky
zdálo nedůstojné. Ovoce ukazovalo na dobrý strom. Proto
mu přál.

na nebezpečné prostředí a ozdravoval je. Prostřednictvím
manželek hospodských a dětí držel i majitele krčem a jejich
zákazníky v určitých mezích. Dbal i na jejich finanční pro-
spěch. Nerozpakoval se psát známým a doporučit jim určité
hospody k přenocování, k obědu a hostinští dovedli ocenit
služby, které jim prokazoval.

V Turíně bylo po ulicích roztroušeno mnoho malých
kavárniček a v každém takovém „kafé“ bylo možno nalézt
malého učedníka a přes něho navázat lidský kontakt s maji-
telem a jeho hosty.

Podobné to bylo v holírnách. I těch bylo dost a všude
učedníci. Don Bosco měl spadeno na tyto učně a zásad-
ně se neholil doma. I jeho vousy mohly vykonat dobrou
službu. Přijít do holírny, rozhlédnout se a hned si zamluvit
některého chlapce k osobní službě bylo dílem okamžiku.
Někdy holič namítal, že chlapec teprve začíná a snadno
by mohl velebného pána pořezat, ale Don Bosco byl tvr-
dohlavý. Vždycky to dobře dopadlo, protože na nějaké to
škrábnutí Don Bosco nehleděl. Důležité bylo, že chlapec
ztratil během holení ostych a slíbil, že také přijde do Ora-
toře. Rozumí se, že o tom musel také vědět pan šéf a slíbit,
že ho pošle.

Apoštolská duše Don Boskova takto ustavičně plánovala
a zpracovávala široké okolí a lidé ustavičně podléhali bla-
hodárnému vlivu nové instituce, usídlené pod bídou stře-
chou Pinardiho stavení. Jméno Don Bosco se stávalo oprav-
du „jménem“. Světec se mohl právem občas podívat: „Jak to,
ty nevíš, kdo je Don Bosco?“

Tak stále rostly řady jeho hochů a Oratoř je zpracováva-
la. Jedni přicházeli, druzí odcházeli, ale na každém zůstalo
něco a časem působilo dál. Oratoř se stávala v Turíně po-
jmem, se kterým se muselo počítat. To Don Bosco potře-
boval a chtěl. Ne pro marnou slávu, ale pro spásu tolika po-
třebných duší.

kontaktu se sociálním prostředím, ve kterém tato mládež
vyrůstala. Mezi jeho hochy nebyli jen rodilí Turíňané, nýbrž
valnou část Oratoře tvořili hoši, kteří přišli do velkoměsta
hledat práci. Nezbylo, než dívat se na problém jako celek.

Světce jistě měřil před Bohem své síly a vážil své možnosti. Pomalu, ale jistě se orientoval zásadně na tu nejspodnější vrstvu společnosti a v ní především na mládež, nositelku budoucnosti. Také zdravě vycítil, že k dospělým se člověk nejbezpečněji dostane skrze děti.

Že Don Bosco takto ze široka pojímal své osobní povolání v církvi, o tom svědčí skutečnost, že si v těch prvních letech turínského apoštolátu, přes všechnu práci v Oratoři, ještě dovedl najít čas a prostor pro práci s dospělými z těch ještě nedotknutých lidových vrstev, zvláště na venkově. Don Bosco se stal brzy i proslaveným lidovým kazatelem.

Co bylo jeho jedinou myšlenkou, smyslem jeho života? Zničit hřích a způsobit, aby lidé poznali, ctili a milovali Boha – všichni a všude na světě. Jako kněz vztahoval na sebe slova, která se v původním smyslu vztahují na Pána Ježíše: „Duch Páně nade mnou, proto mne pomazal, abych hlásal radostnou zvěst chudým a poslal mne, abych léčil ty, kdo mají kající srdce.“ (Luk 4, 18)

Po roce 1844 si napsal víc než sto nových kázání a pečlivě si je opravil. Napsal si meditace a instrukce pro 18 dní lidových misí, dále několikrát duchovní cvičení pro řeholníky, bohoslovce, sestřičky a pro hochy, několik různých devítidenních pobožností, triduí a řadu příležitostných kázání. Byla toho hezká příruční knihovna, která ho činila jistým. Mohl kdykoliv vystoupit na kazatelnu, protože byl vždycky připraven.

Zprvu si kázání psal, později, když mu to práce nedovoľovala, psal si aspoň lístečky s osnovou. Dodnes jich množství dokumentuje jeho poctivou přípravu v archivu kongregace. A když opravdu bylo nutno vystoupit bez přípravy, aspoň se trochu soustředil a pomodlil se Zdrávas Maria a teprve potom improvizoval.

Mluvil pomalu, téměř bez gest, ale měl stříbrný kolorit hlasu a ten pronikal do srdce. Argumentace krajně jednoduchá, a proto zcela působivá. Nebylo na něm ani stínu snahy zařečnit si, oslnit, přirazit ke zdi. Kdo ho poslouchal, hned vycítil, že mluví současně rozum i srdce a kazatel nemá jiný cíl, než získat člověka pro pravdu. V postupu byl vždy spořádaný. Nejdříve citát z Písma svatého, potom jasně řekl, co z něho chce vyvodit, kratičce věc rozebral po stránce teologické a hned dokumentoval příběhem z dějin, ze života nebo užil trefného podobenství (protože cítil, že lid potřebuje pravdu zživotnit, zde se časově pozdržel nejvíce). Potom nikdy nezapomněl přejít k praxi a aplikovat vše na posluchače. Bylo to opravdu řečnické umění, jehož účinek byl zaručen především tím, že Dona Boska buď již předcházela pověst svatosti nebo publikum hned vycítilo, že má před sebou světce. V Piemontě nebylo vesnické farnosti, kde by někdy nekázal. Kdykoliv měl pocit, že je v Oratoři dostatečně zastoupen, případně, že by tento způsob apoštolátu byl momentálně prospěšnější, šel, kam ho volali.

Čím si zajišťoval tak velkou působivost? Lidskými vložkami bychom to stěžejně vysvětlili. Hodně se před vystoupením modlil. Již když vcházel do domu, udělal kříž a řekl: „In nomine Domini – Ve jménu Páně“. Ke zpovědi chodil pravidelně každý týden, ale když byl na misiích, zpovídal se z pokory ještě častěji. Všechno doprovázel úžasným duchem sebezapírání. Jelikož trpěl onemocněním žaludku, jízda v diligenci (dostavníku) byla pro něj velikým utrpením. Stále měl náběh na zvracení. Proto také nejraději seděl vedle

kočího na kozlíku, aby byl aspoň na vzduchu, případně si mohl nechat zastavit. Všude nebyla příležitost. V takovém případě se dělaly kilometry a kilometry pěšky, za každého počasí. Kam přišel, farní personál měl vždy zcela mimořádný dojem. Nikdy ani nejmenší nespokojenost s ubytováním, se stravováním. Všechno bylo dobré a úplně vystačilo. Když se sešlo více kněží, Don Bosco byl samozřejmě ten nejmenší. Raději seděl ve zpovědnici nebo přijímal lidi, kteří si s ním chtěli pohovořit soukromě.

Z jeho kázání nikdo nevyčítal narážky, činěné z pozice síly. Byl by nejraději sestoupil mezi lidi, aby cítili, že jim chce posloužit. Jeho silnými kartami ve hře byly věčné pravdy o nutnosti spasit se, o pomíjivosti všeho vezdejšího pachtění, o krátkosti času, nejistotě smrti, o hříchu a o tom, jakou zkázu působí. Novissima – poslední věci člověka. Dovedl to podat s takovou lidskou jednoduchostí a opravdovostí, že málokdo mohl odolat tlaku skutečnosti. A jen co přesvědčil posluchače o těchto věčných pravdách, již se zase nad nimi skláněl jako lékař a radil jim s velkým porozuměním pro jejich možnosti, co mají dělat, aby žili jako dobří křesťané a zasloužili si krásnou věčnost. Svátosti – zpověď a časté svaté přijímání – pravidelná docházka na nedělní a sváteční mši svatou, následování Ježíše Krista a mariánská úcta, tyto věci nikdy nesměly vypadnout z programu.

Obyčejně se kázalo ráno a večer, aby si lidé mohli jít po práci. Volného času Don Bosco užíval k pochůzkám po vsi a okolí. Navštívil starostu, všechny staré a nemocné, koho potkal, s tím se dal do řeči a zval na kázání. A samozřejmě nebylo dítěte, aby si ho nevyšiml, jak to dělal vždy a všude.

Don Bosco nemiloval útoky z kazatelny. Znal jejich psychologickou slabost. Někdy však bylo třeba vejít v určité bojové prostředí, například, když nešťastný farář měl ve farnosti co dělat s protestantskou propagandou a viděl, jak se mu ovečky vytrácejí z kostela a chodí jinam. Tehdy ještě nebylo ani slechu o nějakém ekumenismu a jedna křesťanská strana viděla v druhé úhlavního nepřítele víry. Zhostil se úkolu po svém: pozitivně. Prostě nikoho nejmenoval, na nikoho nenadával, ale zavedl řeč nenápadně na určité sporné věci, vyložil nauku církve a klidně, věčně ji podepřel důvody z Písma svatého, z církevních otců a rozumu, ze života, tak aby věc byla jasná a pravda průhledná. Více mu šlo o upevnění věrných než o porážku jinověrců. Obyčejně toto stačilo a do farnosti se vracel klid. Tak se stalo například v Quassolu, kam ho pozval dokonce diecézní biskup Moreno. I v tom chtěl být následovníkem ženevského biskupa svatého Františka Saleského, který právě láskou a umírněností vůči odloučeným křesťanům jich mnoho získal zase pro jednotu.

Při takových misiích se Don Bosco někdy pořádně započil. Tak jednou v Ivrey měl čtyři kázání za den. Seminář si vyžádal ještě dvě pro seminaristy. Jako z udělení onemocněl kazatel duchovních cvičení v městském ústavě a počet každodenních promluv stoupl na osm. K tomu zpovídání bez konce, hluboko do noci. Když se vrátil domů, matka nad ním spráskla ruce, ale on klidně odpověděl po svém: „Kousek nebe spraví všechno.“

Tento apoštolát konal Don Bosco asi do roku 1860. Potom kvůli rostoucí práci ve vlastním domě musel činnost venku omezovat. Ale ještě asi pět let se vzdaloval aspoň na kratší dobu. Místo sebe potom posílal druhé.

7 Zpovědník

Don Bosco věřil, že Kristova slova „Pojďte za mnou, udělám z vás rybáře lidí“ (Mt 4,19) platí v plném významu i jemu a v každém člověku, s nímž se potkal, viděl mystickou rybičku, která by mohla uváznout v síti Boží. Pro něho bylo důležité kázat, ale ještě důležitější sklízet ovoce této práce ve zpovědnici. Zpovídání obětoval denně dvě tři hodiny, mimořádně celé dny a někdy i v noci. Kam přišel, tam usedal do zpovědnice, aby byl k dispozici každému, kdo o to stál. Brzy jméno Dona Boska bylo synonymem zpovídání.

Vždycky přicházeli do Oratoře cizí neznámí lidé a hledali Dona Boska. Chtěli se vyzpovídat. Vcházeli někdy zřejmě zoufalí, ale odcházeli od něho uklidnění, ne-li se zářící tváří a s radostí. Tyto případy dělaly Donu Boskovi radost a pochopitelně mu dávaly i jistotu, že čas vynakládaný na zpovídání není nikdy ztracený.

Lidé k němu nepřicházeli sami od sebe. Pověst zpovědníka si musel získat. I zde měl svůj neměnný vyzkoušený styl. Říkal později svým salesiánům: „Kněz se musí vždy jako kněz jevit, a to každému, s kým přijde do styku, i kdyby to byl nevíms kdo.“ Věděl, že kněz, který ve styku s lidmi dělá, jako by byl jeden z nich a bojí se dát své kněžství cítit, mnoho nesvede. On si právě dával záležet na tom, aby každý jeho kněžství cítil. V rozhovoru s lidmi nesčetněkrát znenadání

8 Don Bosco píše pravidla Oratoře sv. Františka Saleského

Uprostřed veliké činnosti Donu Boskovi nejvíce ležel na mysli rozkvět jeho Oratoře. Nechtěl, aby to bylo chaotické shromáždění mladých lidí, to by nepřineslo žádný užitek, ale od začátku usiloval, aby to bylo společenství dobře uspořádané. K tomu potřeboval dát Oratoři pravidla – řád. A také, aby tento řád přijali ochotní kněží a laici, kteří mu nabízeli svou pomoc. Ti mohli mít své názory a návrhy. Nakonec Oratoř svatého Františka nebyla osobním majetkem kněze Dona Boska, protože mohl být také odvolán a nahrazen někým jiným. Bylo třeba trpělivosti a času, aby řád uzrál.

Don Bosco tedy zatím nic nepsal, zato pilně studoval. Dílo oratoří nebylo originální. Již předtím bylo v Itálii mnoho takových institucí, zvláště při městských farách, ale byly to instituce zastaralé, jak ukazovala různá jejich pravidla, která měl Don Bosco v rukách. Tak měl řád oratoře svatého Aloise, zřízené roku 1842 v Miláně u svaté Kristiny, a řád oratoře pod patronátem svaté Rodiny. Opatřil si i jiné řady a studoval je.

Některé oratoře byly z doby, kdy ještě rodiny ve všeobecnosti samy poskytovaly dětem první náboženské vzdělání a samy dohlížely na mravní výchovu svých dětí. Tam byly oratoře jen doplňkovou akcí. Nyní však rostly zástupy dětí bez náboženské výuky a výchovy – ve škole nebylo náboženství a vše se omezovalo na „katechismus“ ve farnostech. Mnohý z těch mladých byl úplně na scesti, a ne svou vinou. Tento sociální jev nebyl přechodný, naopak narůstal. Moderní Oratoř musela mít nutně apoštolátní ráz a musela nějak nahrazovat mládeži farní kostel. Musel tam být někdo, kdo by dovedl nahradit otce a matku a postaral se o budoucnost mladého člověka.

Existovaly patronáty, které se přibližovaly tomuto ideálu, ale obvykle se v poledne zavíralo, právě když nebezpečí bylo největší. Proto Don Bosco držel Oratoř otevřenou celý sváteční den až do pozdních hodin.

zazněla otázka: „Jak to vypadá s vaší duší? Už je to dávno, co jste byl naposled u svaté zpovědi? Nebylo by dobré zase jít? Přijďte, jsem vám k dispozici, budete spokojen, uvidíte.“ Tak mluvil k prostým lidem, tak mluvil k lidem vysoce postaveným. Mohl to být bohatý obchodník nebo spisovatel, třeba nějaký vévoda nebo kníže, státník nebo generál, Don Bosco v tom neznal lidských ohledů. Zde platila jen duše a její spása.

Pravda, v té době byl téměř každý katolík. Bylo snadnější udeřit hned na hlavičku. Dnes by si ani Don Bosco nemohl dovolit zeptat se znenadání člověka, kdy byl naposled u zpovědi. Ale jistě by v rozhovoru mířil k tomu, aby odkryl v člověku náboženské zaměření a konec by byl stejný. Kdyby se ujistil, že má před sebou katolíka, šetrně by ho měl k tomu, aby se takovým také projevil.

Svátost pokání nevázal nutně na kostel a na zpovědnici. Zatímco málokterý kněz by se byl odhodlal zpovídat kdekoliv, Don Bosco tak činil. Rozhodující bylo uhodnout, co je právě nejvhodnější. Klidně vyzpovídal kočího na kozlíku, zatímco tento držel opratě a kočíroval koně, stejně se nerozpakoval zpovídat někde na mezi v chůzi. Hlavně, že se věc podařila a hříšník podlehl Boží lásce, volající k návratu.

Jiné oratoře si vyhrazovaly, že přijmou jen dobré děti. Rodiče museli dávat přihlášky, zavazovat se, že budou spolupracovat s vedením oratoře. V případě nekázně byl hoch vyloučen. Don Bosco s těmito výhradami nesouhlasil. Pro něho musela mít oratoř dveře otevřené dokořán a vyloučit se měl jen ten, kdo zřejmě škodil druhým svým chováním. Rovněž se mu přičilo, aby byl hoch držen v oratoři násilím. Neměl v úmyslu kontrolovat docházku a podávat o ní zprávu rodičům. Nebyl přece policistou, ale chtěl být otcem. Správně vycítoval, že již ani veřejnému mínění nemůže být lhostejné, zda je někdo k náboženské praxi donucován, nebo se jí podvoluje dobrovolně. Ještě nejvíce se mu zamlouvaly typy oratoří svatého Filipa Neri v Římě a svatého Karla Boromejského v Miláně, pocházející z roku 1820, ale i tam s řadou ustanovení nesouhlasil.

Do Oratoře nepřijímal pouze malé děti a děti nemocné nakažlivou chorobou. K neukázněným hochům byl velmi tolerantní a vyloučil jen toho, kdo dal veliké pohoršení. Místo trestů zavedl pouhé napominání. Ani nedovoloval, aby se vedly záznamy o špatném chování nebo o stupni zbožnosti. Pokud šlo o svátosti, zajišťoval hochům naprostou svobodu. Žádná potvrzení o vykonané zpovědi, žádné zpovídání po pořádku. Kdo dřív přijde, ten se vyzpovídá a může se zase v chumlu ztratit. Totéž platilo o přijímání. Netrpěl, aby dostal snídani jen ten, kdo byl u stolu Páně. Existovaly sice v Oratoři legitimace, kde se razítkovala účast, ale to jen za účelem odměn, které neměly trestní povahu.

Teprve v roce 1847, když ho k tomu vybízel pan arcibiskup a don Cafasso, začal psát svůj řád. Tiskem jej vydal o pět let později, roku 1852 a ještě jej v dalších vydáních opravoval podle nových potřeb.

Řád Oratoře svatého Františka Saleského měl tři části. V první se hovořilo o účelu Oratoře a o životě v ní, druhá část obsahovala rozpis pobožností a normy pro chování hochů v Oratoři a venku. Třetí část byla vydána později a týkala se škol večerních i denních.

Důležité je, jak Don Bosco definoval a vysvětlil účel jeho Oratoře: Účelem sváteční Oratoře je zaměstnat mládež ve sváteční den pěknou a slušnou zábavou, když napřed byla v kostele a zúčastnila se bohoslužeb. Jde především o mládež pracující, která je vystavena nejvíc nebezpečí mravnímu a fyzickému, ale nejsou vyloučeni ani studenti. Rekreace musí být taková, aby neublížila ani duši, ani tělu. Náboženské vzdělání a praxe zde stojí na prvním místě. To je ten pravý cíl, ostatní slouží jako prostředek k cíli.

9 Zamyšlení nad řádem

Don Bosco schválně s písemným řádem nespíchal a dal si záležet na jeho zrání. Sám později víckrát prohlásil, že již tehdy měl v hlavě svůj záměr: zamýšlel založit instituci, která by zajistila jeho dílu růst a trvání. Není dnes žádným tajemstvím, že z Oratoře nakonec vyrostla Kongregace svatého Františka Saleského a její Stanovy a dílčí Řády byly odvozeny z řádů Oratoře. Důležité byly funkce. Řediteli se ukládalo, aby byl vzorem všem podřízeným, aby neporoučel, ale spíše prosil, aby svolával personál k pravidelným poradám, aby bděl nad duchovním prospěchem díla, a aby vždy vystupoval jako otec. Jemu byla také svěřena funkce hlavního zpovědníka.

Ředitel měl zástupce s titulem prefekta. Jemu byla určena organizační stránka Oratoře, péče o zpěv, školy a podobně. I on měl být řádným zpovědníkem hochů. Třetí funkce

10 Oratoř dopoledne

Bude jistě zajímat, jak vypadala taková neděle v Oratoři a jak si Don Bosco představoval svěcení svátečního dne. Ve druhé části Řádu stálo v šesté hlavě:

U nás se pěstují tyto náboženské úkony: Zpověď a přijímání. Proto každou neděli a zasvěcený svátek musí každý k tomu mít příležitost. Mariánské hodinky, mše svatá, lekce z církevních dějin, katechismus, nešpory, mravní poučení a svátostné požehnání, to jsou naše sváteční pobožnosti. Dodejme, že mimo to buď ráno nebo odpoledne byl i růženec.

Našli se i mezi zbožnými lidmi takoví, kterým se to zdálo příliš a báli se, že se tím hoši odradí. Ale Don Bosco odpovídal jasně: „Dal jsem tomu dílu jméno Oratoř, protože jeho účinnost je založena na modlitbě. Také růženec se budeme modlit, protože jsem dílo od počátku zasvětil Panně Marii.“ Přitom dovedl všechno uspořádat tak rozmanitě, že chlapci ani nepocítili nudu.

Časně ráno se otevřely dveře valdického kostelíka a Don Bosco již na prahu vítal hochy, kteří přicházeli ze všech stran. Hoši pamatovali na jeho naučení: „Jsme křesťané a máme mít v úctě kostel, protože je to dům Boží. V něm každý, kdo prosí, obdrží. Pán Ježíš má velikou radost, když dáváme v kostele lidem dobrý příklad. Vcházejte pomalu a tiše. Pozdravte oltář nebo, když je v kostele Nejsvětější Svátost, poklekněte. Můžete pozdravit svatou Trojici trojnásobným Sláva Otci. Je-li ještě dost času, pomodlete se Sedm radostí Panny Marie. Rozhodně se v kostele nesmějte a nebaťte.“

Hoši obvykle hned zamířili ke zpovědnici. Don Bosco jim hned dal kolektivní napomenutí, aby se dobře připravili a doporučil jim, aby se nebáli a byli upřímní. Potom si sedl a zpovídal. Když skončil, byla mše svatá. Sloužil ji nejraději sám. Jen když nebyl přítomen, musel ho někdo zastoupit. Obvykle to byl Dr. Vola, jeho přítel a blízký spolupracovník. Mše nebyla dlouhá a Don Bosco dbal, aby hoši dobře znali její průběh i význam každé části. Když nadešel

Oratoř byla postavena pod patronát svatého Františka, aby bylo zřejmé, jakým duchem musí být vedeni ti, kdo se chtějí věnovat práci v Oratoři. Láska a milé jednání!

Přednost mají hoši, kteří toho nejvíce potřebují pro svou chudobu a opuštěnost. Věk oratoriánů – 8 let, menší děti se nepřijímají.

Hned jak se rozhlásilo, že Oratoř Don Boskova má svůj řád, byl o něj zájem. Nejedna biskup či farář si jej vyžádal pro své účely.

byl katecheta nebo také duchovní ředitel. Měl na starosti liturgický život Oratoře a mravní život oratoriánů. Také měl pátrat, kdo by potřeboval doplnit náboženské vzdělání a vhodnou formou mu k tomu pomoci. Úřad katechety mohl splynout s úřadem prefekta, když by neměla Oratoř dosti kněží. Klerikům a větším hochům se svěřovaly funkce asistentů, sakristiánů, vedoucích modliteb, dohlížitelů, zpěváků, vedoucích her a podobně.

Může se zdát, že je to až mnoho funkcí, ale je třeba uvážit, že hochů bylo několik set, místa málo a potom Don Bosco dbal, aby se schopní hoši uplatnili a měli pocit, že je to i jejich dílo. Tím je připoutával k Oratoři a oni se stávali jeho cennými pomocníky. Oratoř se potom jevila hochům jako veliký podnik, kde mohl člověk jen získat.

okamžik svatého přijímání, normálně 200 i více hochů šlo ke stolu Páně. Don Bosco do nich dovedl přelít část svého vlastního nadšení. Po mši bylo vypravování. Tohoto roku začal vypravovat na pokračování biblické dějiny, později přešel na církevní dějiny a konečně vypravoval dějiny papežů. Tato vypravování byla pro hochy vždy velikým zážitkem. Všichni se na vypravování těšili. Potom ještě z kazatelny zaintonoval „Chváleno, velebeno, budiž jméno Ježíšovo!“ Z kostela vycházeli hoši za zpěvu nábožné písně.

Většina šla domů na snídání, mnozí zůstávali a měli vyučování nebo se věnovali hram. Don Bosco dělal jedno i druhé, podle okolností. Jiní mu pomáhali. V poledne všichni odcházeli na oběd.

Velké starosti dělala Donu Boskovi někdy asistence. Neměl velký výběr a musel někdy svěřovat dohled hochům, kteří ho sice měli rádi, ale do mírnosti svatého Františka Saleského měli daleko. Někdy létaly i facky a kopance. Don Bosco měl co dělat, aby zachraňoval situace. Tu mu přišel velice vhod mladý Josef Brosio, který mu pomáhal již v roce 1841 u svatého Františka Assiského a držel se Oratoře plných 46 let. Nyní mu bylo dvacet, ale měl vliv. Don Bosco ho pověřil generální asistencí a jeho prostřednictvím držel na uzdě hochy i asistenty. Brzy zmizela nespokojenost a zavládla zase láska a bratrský duch.

Donu Boskovi se protivilo trestat hochy a sám nikdy netrestal, leda, že by šlo o vyloženou rebelii nebo úmyslné porušení. A ještě to dělal tak umírněně, že buď nikdo nevěděl o trestu, nebo, stala-li se věc veřejnou, všichni stáli na straně ředitele a říkali: „Dobře udělal.“ Nikdy ho nikdo neviděl jednat prchlivě. Jeho tvář byla do té míry plná lásky a vždy usměvavá, že hoši často říkali: „Takto asi jednal Pán Ježíš.“ Ovšem každé pravidlo má své výjimky. Nepředstavujme si Dona Boska jako člověka z jiného světa. I on se dovedl svatě rozhněvat, jak ještě uvidíme. Podobně jako Pán.

11 Oratoř odpoledne

Don Bosco musel v neděli s obědem pospíchat, protože ho čekala další namáhavá túra. O půl druhé se zase otvíralo, protože chlapci se nemohli dočkat. Odpoledne bylo nejvíce rekreace. Čekal dřevěný kůň s zíněnkou, kolotoč, skok vysoký i daleký, prostě všechno možné tělocvičné nářadí, jen se zařadit do některé skupiny a cvičit.

Don Bosco nejraději sám uváděl do chodu odpolední rekreaci, zatímco jeho spolupracovník Dr. Borel a Dr. Carpino obcházeli okolí a zvali kdekoho, aby vstoupil. Zatím přicházeli další kněží: Dr. Rossi, Dr. Vola mladší, kanovník Gastaldi, don Bologna, případně mladší kněz z kněžského Konviktu. Tito všichni přicházeli rádi, protože Don Bosco učil hochy, aby se k nim měli, pěkně je pozdravili a všelijak si je předcházeli. Bylo zvykem hned žádat nějaké hezké vypravování a každý z těch pánů měl již své zákazníky a vždy si něco připravil. V některých hloučcích se zase zpívalo.

O půl třetí se šlo znovu do kostela. Stačilo zazvonit a hoši kupodivu všeho nechávali a v pořádku šli do kostela. To ovšem platilo o stálých oratoriánech. Byli také takoví, kteří na znamení zvoncem brali nohy na ramena a hybaj pryč. Bylo záležitostí dobrého pohledu již předtím nenápadně obsadit únikové cesty, případně hoši sami leckterého uprchlíka přivedli zpět, zvláště, když šlo o hochy, které rodiče přivedli do Oratoře na polepšenou. Život má různé situace a někdy odříkaného chleba největší krajíc, jak se říká. Kolik hochů nakonec rádo vzpomínalo na své útky a zajetí v objetí lásky. I Don Bosco někdy musel na sebe vzít úlohu stíhače.

V kostele byl růženec a potom se hoši rozdělili na skupiny a začal katechismus. Don Bosco si vybíral ty největší hochy nebo ho zastupoval Dr. Marengo, kněz žurnalista, ostatní kněží měli také své skupinky a mezi katechety nescházeli ani vzdělaní laici, jako hrabě Cays nebo markýz Dominik Fassati. Svatý Leonard Murialdo, který také někdy přišel vypomáhat, obdivoval Don Boskovu šikovnost v organizování této náboženské výuky.

Katechismus trval přesně půl hodiny a pět minut, před koncem zazněl zvonec. V té chvíli se ozval výkřik: „Příklad!“ Bez toho to nešlo. Byla to odměna za pozornost a co

12 Zvláštní příležitost

Oratoř neměla nikdy prázdniny, ani v zimě, ani v létě. Jelo se stále naplno. Zato některé dny bylo třeba zvláště oslavit: svátek svatého Františka Saleského, svatého Aloise, svatých Andělů strážných, mariánské svátky Zvěstování, Nanebevzetí, Narození, Růžencové Panny Marie, Neposkvrněného Početí. Obvyčně dvě věci se na ty dny velice propagovaly: plnomocné odpustky a hromadné svaté přijímání. Obojí sloužilo k prohloubení duchovního života hochů. U obojího Don Bosco dbal, aby nešlo jen o úkon, ale aby úkon měl všechny potřebné náležitosti a vlastnosti, hlavně pevně předsevzetí udržet se v Boží milosti a držet se daleko od každého zcela dobrovolného hříchu, i lehkého.

Slavnost žádala propracovat i zevní rámec svátku. Don Bosco si dal záležet na tom, aby byl řádně nacvičen zpěv, ministranti aby znali dokonale obřady, kaple aby byla vyzdobená. Nechával vytisknout i program a zval hosty, kazatele, musela se připravit snídaně pro všechny hochy bez rozdílu. Jelikož dělal vše, aby hoši měli dojem, že vše připravili oni, takový svátek byl i přehlídkou jejich námahy a nový podnět k lásce k Oratoři.

se slíbilo, muselo se splnit. Někomu se mohlo zdát, že takové hurónské zvolání v kostele není na místě, ale Don Bosco si myslel, že se to Pánu Bohu líbí a neměl nic proti tomu.

Po té půlhodině náboženství měl Don Bosco ještě společnou promluvu a dal svátostné pozhánání. Potom jako ráno zaintonoval nějaký oblíbený zpěv a s písní na rtech se celé to množství ukázněně ubíralo na dvůr k další rekreaci.

Závěrečnou část (promluvu s pozhánáním) Don Bosco někdy přenechal jinému a sám vyšel na lov do okolí. Často se vracel s nějakou partou a bylo třeba pobožnosti dát rychlejší spád, aby se mohlo novým příchozím dostat pěkného uvítání ze strany chlapců, kteří již věděli, že mají nováčky strhnout bouřlivou reakcí a naladit je, aby přišli znovu.

Rekreace po odpolední pobožnosti byla opravdu bouřlivá. Don Bosco chlapce jaksepatří roztočil. Sám chodil od skupiny ke skupině a hrál s nimi také. To hochům strašně imponovalo, protože se mu málokdo mohl vyrovnat. Pro něho to bylo ovšem veliké vypětí svalů a nervů. Světec dovedl vyzvat hochy třeba na běh a dal si záležet, aby si udržel pověst nepřekonatelného atleta. Ještě v roce 1868, když mu bylo 53 let, nechal za sebou na 800 hochů. Následek byl, že večer byl do slova vysílen a již se jen potácel. Přesto to bylo třeba vydržet.

Také hlava se musela namáhat. Do Oratoře chodilo mnoho studentů a Don Bosco měl u nich pověst vševěda. Vytvořil si ji uměle tím, že dával hochům ustavičně všelijaké otázky z dějin, z latinské etymologie, z náboženství. Něco zodpověděl sám, s něčím posílal hochy k turínským kněžím zeptat se. Stále bylo nějaké to „vědecké napětí“, stále nějaká soutěž o cenu, i naučné slovníky se během rekreace konzultovaly. To neustálé mluvení od rána do večera bylo někdy až nelidské. Ale Don Bosco věřil, že mu Bůh dá sílu vydržet.

Stávalo se, že někdy již k desáté večer ho ještě větší hoši přinutili vyprovodit je aspoň k turínskému Rondu, ale také se stávalo, že nazpět ho museli již podepírat nebo i nést. Z večere již nic nebylo. Hlavní bylo honem nahoru do postele a spát a spát. Někdy se ani nesvlékl, nebylo síly. Hlavní však bylo, že hoši prožili znovu úžasnou neděli, a že jistě přijdou zase.

Odpoledne byly mimořádné hry, závody, sportovní vystoupení, večer lampiónový průvod, ohňostroj a podobně. Don Bosco o takových příležitostech nechal někdy přinést kouzelný stoleček a pobavil shromáždění starými i novými kouzly, jak to dělával v mladých letech.

V té době byly oblíbeny loterie. I těch Don Bosco užíval. Čtyřikrát za rok, na svatého Františka, na svatého Aloise, o Nanebevzetí Panny Marie a o Všech svatých byla velká loterie a mnozí vyhrávali. Také kolo štěstí táhlo. Někdy to byly ceny prapodivné, ale vyvolávaly mezi hochy salvy smíchu: vařený brambor, pěkná mrkev, řepa extra třída, cibule, jedlý kaštan. Byly i kolektivní ceny: láhev piva pro čtyři dospělé osoby, dvě porce salámu.

Kde bral Don Bosco peníze na chlapeckou zábavu? Něčím ho založili různí dobrodinci, něco ušetřil sám, při všem se však musel řídit zásadou, aby za málo peněz bylo hodně muziky. Mladým nejde tak o cenu daru, jako spíše o způsob, jak se co dává. Don Boskova láska byla to nejcennější, co v Oratoři nalézali. Byla to láska bezmezná – láska pravého apoštola.

13 Hudba a zpěv

V předešlé kapitole jsme se zmínili o zpěvu. Don Bosco vždy horoval o krásu bohoslužeb, a proto stále držel pohromadě pěveckou scholu pro chrámový zpěv. V letech 1846 a 1847 ji ještě podstatně rozšířil. Byla to ale práce! Zatím neměl v domě žádný hudební nástroj. Když si potřeboval něco přehrát, musel k některému příteli, aby mu dovolil zahrát si u něho na klavír. K udávání tónů zpěvákům sloužila stará fisharmonika za 12 lir. V kapli již to bylo lepší. Tam stál flašinet koupený za 35 lir. Hrál, jak hrál. Měl církevní repertoár: Zdravas, hvězdo mořská, loretánskou litanii, Magnificat a ještě další. O slavnostnějších příležitostech byl k neupotřebení. Nakonec se Dr. Vola smiloval a daroval Oratoři svůj starý spinet. Hoši ho tam odnesli na zádech. Kolem tohoto nástroje potom shromažďoval asi 50 hochů zpěváků a cvičil je.

Musel se hodně přizpůsobovat. Žádné těžké zpěvy. Don Bosco již dříve pro svou potřebu složil několik maličkostí, nyní složil celou mši a zpěv k požehnání. Nic zvláštního. Kombinace oblíbených melodií, trochu vlastní úpravy. Ale bylo v tom něco nového. Na chrámových kůrech se mnohdy posvátné texty klidně zpívaly na melodie z operních árií. Don Bosco to odsuzoval a sám skoro holýma rukamarazil cestu k novému církevnímu pojetí posvátné hudby.

Po pravdě řečeno, Don Bosco nebyl žádný školený učitel hudby. Byl samouk a uměl trochu na klavír. Ale měl odvahy a intuici. Originální byl v tom, že první v Turíně zavedl kolektivní vyučování zpěvu. Do té doby, kdo chtěl zpívat, musel si nejdříve najít učitele a u něho soukromě absolvovat teorii i praxi zpěvu. Městské kůry byly samý operní zpěvák.

14 Zpovědník hochů

Slavnosti, rekreace, hry, hudba, loterie, škola, to byly pro Dona Boska pouhé prostředky, aby dosáhl toho hlavního: aby se hoši naučili žít jako děti Boží, v milosti posvěcující. A i zde byl velkým realistou. Věděl, že zůstane při pouhém chtění, jestli si hoši nezvyknou chodit často ke svatě zpovědi a k svatému přijímání. Zpověď. Někdy to vypadalo, jako by Don Bosco neznal nic jiného, jako by podstatu duchovního snažení redukoval na tento bod. Ale měl pravdu. Ze zkušenosti si ověřil, že zde je třeba začít i pokračovat v reformě života. Proto nejšťastnější se cítil, když sedl do zpovědnice a kolem něho se tísnily zástupy hochů, kteří toužili otevřít mu srdce a přijmout od něho ujištění, že mají duši v pořádku. Bylo jeho předností, že dovedl svým hochům postavit svátost pokání do pravého křesťanského světla, aby se jevila jako setkání s Bohem, otcovsky odpouštějícím a tedy jako něco žádoucího.

Zvláště v prvních dobách, kdy ještě neměl starosti o domov mládeže a o rostoucí kongregaci, přicházel si Don Bosco na své. Do pozdního stáří vzpomínal na krásné příběhy, které zažil a na které vzpomínali všichni veteráni salesiánského díla se slzami v očích. Byla to doba blízká evangelickým scénám, jak nám je zachytili pamětníci Kristova veřejného života.

Především Don Bosco nedbal tolik na formální stránku zpovědi, jako spíše na lítost a předsevzetí změnit život. Stalo se někdy, že se mu hrnulo ke zpovědi spousta menších chlapců – dětí to ulice. Slyšeli, že jsou zváni ke zpovědi, viděli starší hochy, tak hurá: chceme se také zpovídat a zrovna u Dona Boska. Don Bosco stál před zpovědnicí a nejdříve udělal trochu pořádek. Nakonec všichni hoši klečeli a to již

Don Bosco najednou překvapil tím, že dal dohromady početný chlapecký sbor a učil kolektivně a od samého začátku – prakticky hudební analfabety. To vzbudilo pochopitelně v hudebním světě rozruch. Don Bosco sám napsal ve svých Pamětech: „Slovutní mistři harmonie Rossi, Bianchi, Cerruti a jiní chodili k nám do hodin zpěvu, ne že bychom jim měli co dát – já jsem neznal ani miliontinu toho co oni, ale pozorovali moji simultánní metodu, tu, která se praktikuje dodnes v našich domech.“ Ti páni dokonce tvrdili, že se od Dona Boska mnohému naučili.

Metoda byla jistě dobrá, protože na tom bídném spine-tu se vyučilo několik varhaníků, a tak tam odtud začala celá velká salesiánská tradice zpěvní a hudební.

Don Bosco měl svůj sen. Netoužil po uměleckých zážitcích, ale jeho ideálem bylo, aby celé masy zpívaly při liturgických funkcích a aby to byla modlitba. Prostě toužil po liturgickém zpěvu. Později říkal, že mezi jeho nejkrásnější dojmy patřila gregoriánská mše, zpívaná v bazilice Panny Marie Pomocnice současně asi dvěma tisíci chlapeckých hlasů. To byl jeho největší hudební zážitek.

Od roku 1848 nebyla v sobotu obvyklá škola, a proto se cvičily nešpory na druhý den. Ti, co neuměli ještě latinsky číst, učili se číst žalmy. Pokročilejší hoši nacvičovali anti-fony. Tak v neděli odpolední bohoslužby bývaly hudebním číslem a hoši je měli rádi. A nebyli to studenti, nýbrž většinou učni a podobně.

Chorální zpěv měl v Oratoři přednost, ale nezanedbávala se ani polyfonie. Tak Don Bosco i v této věci předešel dobu o víc než jedno století.

bylo něco. Udělal nad prvním kříž, ale kluci se již všichni křížovali a začali se tlačit. Don Bosco viděl, že nemá cenu sedět, proto si raději stoupl, položil prvnímu ruku na hlavu, přiblížil k němu svou tvář a zatím druhou rukou držel masu v určité uctivé vzdálenosti. Pomalu nastalo uklidnění a nějaký pořádek. Důležité bylo, že každého penitenta zaujal a přinutil k jistému soustředění.

Kolikrát udělal kříž a potom ne a ne z hocha dostat slovo. Neuměl, nechťel, nebo dostal trému a nemohl z místa. Don Bosco neváhal pomoci. Zeptal se třeba, byl-li už na snídani nebo má-li bratry a sestry a podobně. Obyčejně to stačilo, aby hoch rozvázal a za pomoci kněze se vyzpovídal. Třeba to nebylo úplné, hříšné to nebylo a podruhé to bude lepší.

Hoši se chodili zpovídat k Donu Boskovi. On sice volal i cizí zpovědníky, ale ti se brzy vytratili. Žádný z nich nebyl Don Bosco. Tak břemeno zůstalo na jeho bedrech, ale on nelitoval.

V Oratoři se dlouhá léta vzpomínalo na některé zvláště pěkné příběhy. Mnohokrát se stalo, že se Don Bosco musel na neděli vzdálit z Turína. Když nebyl příliš daleko, mohl počítat s tím, že část oratoriánů se vydá přes kopce za ním, a že ho dostihnou, vytáhnou z fary a přinutí, aby se věnoval i jim. Stalo se, že při takovém přepadení to vypadalo jako na výletě. Hoši předvedli překvapenému obyvatelstvu vzorný zpěv při mši svaté, všichni byli u svatého přijímání a ještě obec pobavili atrakcí na návsi.

V sobotu sedal Don Bosco do zpovědnice brzy odpoledne, třeba ve dvě, snad na chvíli odskočil něco zařídit, ale byl večer, někdy již deset pryč a on ještě seděl a kolem

stále mnoho penitentů. Stalo se při různých příležitostech, že se zpovídalo do půlnoci a přes půlnoc. Jednou Don Bosco usnul, usnuli i hoši a sakristie se podobala zámku se Šípkovou Růženkou, až sebou svatý kněz trhnul a uvědomil si, co se stalo. Tehdy již nestálo za to posílat hochy domů a zpovídalo se do rána. Stalo se také, že Don Bosco usnul na ruce nějakého Gariboldiho a ten zůstal s rukou v zajetí klekátko a světcovy hlavy. Ruka mu zmodrala a opuchla. Teprve druhý den, když se Don Bosco ptal, proč má ruku na šátku, hoch vyšel s pravdou ven. Byly to výkony neobvyklé a není každému dáno, aby mohl Dona Boska napodobit. Ale důkaz zde je. Když kněz vystupuje jako dobrý pastýř, ochotný odpouštět bez spouštění hrůzy, svátost pokání se

15 Během týdne

Don Bosco se nemohl jen omezovat na nedělní práci v Oratoři svatého Františka Saleského. Již když byl ještě v kněžském Konviktu, chodíval ve všední dny navštěvovat hochy. Nyní se tato povinnost stávala nutnější. Šlo hlavně o učně. Bylo třeba sledovat je na jejich pracovišti a udržovat styk s jejich mistry a představenými. Don Bosco se nemusel šéfu bát. Ti sami, když viděli, jak blahodárně Oratoř působí na jejich personál, měli zájem, aby tento dobrý vliv pokračoval. Dobrý kněz potom přicházel vždy s dobráckým úsměvem, pozeptal se na hochy, pochválil, poprosil mistra, aby na něho dbal a podobně. Ještě důležitější to bylo u vyložené sociálních případů, kdy sám Don Bosco našel hochovi práci a musel mu nahrazovat otce i matku. Takovým hledal opravdu dobré křesťanské mistry, a ti se potom považovali za spolupracovníky na dobrém díle Dona Boska.

Nic divného, že Turínané byli často svědky dojemných scén. Stačilo, aby Don Bosco šel frekventovanější ulicí a již porůznu vybíhali z obchodů a dílen učni, aby ho aspoň pozdravili. Neobešlo se to bez křiku strkání a podobně. Každý chtěl být Donu Boskovi co nejbližší. Jemu to nevadilo.

Jednou šel také takovou ulicí a najednou uslyšel za zády řinčení padajícího skla. Otočil se, a co neviděl? Za rozbitými skleněnými dveřmi stál jako opařený dobrý kluk Karlík, nabíraje moldánky. Bylo to velmi jednoduché. Zahlédl Dona Boska, rozběhl se, zapomněl, že dveře jsou celé skleněné a neštěstí bylo hotové. Přiběhl šéf a spustil samozřejmě křik. Sbíhali se lidé a Don Bosco se snažil zachránit situaci. Ujišťoval pana šéfa, že všechno sám zaplatí, jen aby se na hochy nezlobil, protože to udělal z pouhého nedopatření. Přišla šéfova manželka a i ona se snažila pána uchlácholit. Nakonec to dopadlo dobře. Ta rozumná paní přišla k Donu Boskovi a donesla mu potřebný obnos na zaplacení. Jen manžel nesměl nic vědět. Don Bosco se zasmál a přijal.

Při těch všedních pochůzkách městem potkával Don Bosco nejen hochy, ale i jiné potřebné. Nezavíral srdce před

16 Karneval a půst

V předcházejících kapitolách je zachycen normální chod Oratoře, jak probíhal bez větších změn v časovém rozpětí asi patnácti let. Nyní bude dobré postupovat více chronologicky, protože život má své výkyvy napravo, nalevo, svá stoupání i klesání. Také Oratoř se někdy podobala ubohé kocábce na rozbouřeném moři.

Roku 1847 připadala Popeleční středa na 17. února. Potom nastala doba svatopostní, která v té době v Itálii aspoň

v jeho rukách stane přitažlivou svátostí, tak jak to Kristus Pán chtěl.

Své myšlenky o svátosti pokání zakotvil Don Bosco i do Řádu Oratoře, a to v části druhé, hlavě VII. Aspoň něco z toho: U nás není povinné chodit ke zpovědi a k přijímání. Každý chodí dobrovolně, z lásky, ne ze strachu. První křesťané chodili k svatému přijímání pokaždé, když byli na mši svaté. I církve si to přeje. Podle diecézního katechismu je dobré zpovídat se jednou za měsíc nebo za čtrnáct dní. Dobré je mít stálého zpovědníka. Máme ho považovat za přítele naší duše a řídit se jeho radou. Máme si dobře zapamatovat, co jsme si v minulé zpovědi umínili. Při každém svatém přijímání je dobré poprosit o milost, abychom ho mohli dobře připraveni přijmout před odchodem na věčnost.

žádnou bídou, a tak se stávalo, že po obědě někdy dlouho sedával za psacím stolem a skládal žádosti o podporu. Posílal je královskému dvoru, na úřady i známým bohatým osobnostem. Tehdy ještě neexistovalo žádné sociální zabezpečení a tato práce patřila především kněžím. Že byl Don Bosco mužem důvěry, bylo zcela přirozené. I později, když již měla Oratoř vrátnici, Don Bosco dbal, aby tam v určité hodiny byl někdo, buď kněz nebo klerik a prokazoval tuto službu chudým a potřebným, kteří nevěděli, kam se mají obrátit. Sta a tisíce takových žádostí vyšlo z Oratoře a pomohlo zmírnit bídu prostého lidu.

Don Bosco pevně zakotvil mezi nejchudšími, ale nezavřel se vůči majetnějším. I jim mohl v ledačems pomoci a prospět, nebo je zapráhnout do služeb těch malých. Stalo se to právě v tom roce 1847, že navštívil studenta malířského a sochařského umění, Karla Tomatise, pozdějšího profesora malířství na technice ve Fossanu a pozval ho do Oratoře. Byl mu doporučen přítelem knězem. Hoch byl z dobře situované rodiny a návštěva Oratoře mu učarovala. Od té doby patřil řadu let mezi horlivé návštěvníky a Don Boskovy pomocníky.

Tomatis přišel poprvé do Oratoře ve čtvrtek. Čtvrtek je na italských školách volný den a protože dělnická mládež byla v práci, mohla Oratoř toho dne patřit studentům. Don Bosco jim dal ochotně k dispozici vše, co měl, i hry a tělocvičné nářadí. Čtvrtek byl malým podáním neděle a bylo třeba poctivě pracovat, aby nebyl bez užítku. Jen kázeň byla lepší než v neděli, nedala tolik práce, protože studenti jí byli zvyklí více než obyčejní kluci z ulice.

Čtvrtek byl důležitý také tím, že se konala porada personálu Oratoře. Nejedna student svolil a nabídl se, že bude působit jako katecheta. Don Bosco však musel školit a školit. Ale stálo to za to. Hoši z lepších rodin se učili sociálně cítit a pomáhat. Sami z toho měli největší užitek.

teoreticky znamenala pro církve vždy velikou šanci. Náboženství ve školách nebylo, bylo tedy v této době zvykem intenzivně katechizovat. Farní kostely se proměňovaly ve školy křesťanské nauky a mnoho záleželo na knězi, jak využil příležitosti ve prospěch svého stáda.

Don Bosco bral příležitost smrtelně vážně. Neměl sice farní kostel, ale měl možnost posbírat a školit stovky mladých lidí, kteří by jinak nešli. To byla otázka svědomí.

Důležité bylo podchytit co největší masu. Don Bosco již na první neděli po devítiku (druhá neděle před Popeleční středou) ohlásil, že následující neděle a potom masopustní a úterý budou v Oratoři velmi veselé. Budou mimořádné hry, bude tombola, odměny. Hoši propukli samozřejmě v jásot. Hurááá! Ty tři dny byly opravdu špičkové a špičková byla i návštěva. Nezapomnělo se ani na duši. Konala se adorace před Nejsvětější Svátostí, bylo cvičení šťastné smrti, hodně se zpovídalo. Pro kluky byla ovšem nejdůležitější zábava. Don Bosco si přál, aby se Oratoř v tyto dny trásla smíchem a radostí, protože to byl prostředek, jak držet hochy od toho, co se dálo ve městě. V Itálii karneval v předstávách lidu znamenal dispens od všech Božích i lidských příkázání. Byla to doba bezuzdného řádění. Bylo třeba nechat vyřadit i hochy, ovšem jinak. Hoši se nejvíce těšili na mlácení hrnců. To na dvoře na lanech visely staré hrnce a v nich bylo všelicos. Mohla se z nich vylít studená voda nebo vysypat piliny, mohlo se z nich vysypat i množství bombónů a jiných podobných věcí. Rozbil se jeden hrnec? Již se připevňoval druhý a masa hochů čekala, kdy se bude moci vrhnout na kořist. Hledat hrnec a rozbít jej nebylo lehké. Oči hledajícího byly zavázané a dlouhé bidlo v rukách ztěžovalo pohyb. K tomu řev ze všech stran: „Tam je to, tady je to, bij!“ Nálada jako na řádném stadionu. Když unavila jedna hra, zahajovala se druhá. Don Bosco neměl nic proti tomu, aby si hoši udělali velkého slaměného panáka, nesli jej v maškarním průvodu a potom ho upálili. Důležité bylo něco jiného.

Již v neděli před Popeleční středou se začali hoši zapisovat do svatopostního katechismu. Dělal se seznamy, sestavovaly se třídy, určovali se katechisté. Don Bosco si přál, aby třídy nebyly moc početné – tak dvanáct až patnáct hochů. Povážíme-li, že Oratoř hostila každou neděli šest až osm set

17 Páni faráři se bouří

V církvi se snadno stane, že litera zabíjí ducha. Stane se to vždy, když lidé zapomenou, že zákon není pán, ale služebník. Po pravdě řečeno, Don Boskovo dílo se mohlo těžko vejít do ustáleného schématu vžitých církevních předpisů. Bylo vyvoláno k životu měnicími se podmínkami a proboujávalo se k novému. Starému se to nelíbilo.

Úspěch svatopostní katechese na Valdoku způsobil nevoli celé řady turínských farářů. Měli dojem, že jejich farní kostely v porovnání s Don Boskovým podnikem zejí prázdnotou. Měli pravdu. Bylo to bývalo třeba dát dohromady více farností, aby zde stálo 700 a více hochů, a to ještě není tak jisté, jak by skončilo porovnání co do kvality. Don Bosco to věděl. Znal také velebné pány. Ale co měl dělat? Největší problém dělalo první svaté přijímání. Podle diecézních předpisů, oprávněným ke zkoušení zralosti a k připuštění kandidáta k této svátosti, ale i k rozhodnutí, zda dotyčný může přijímat jen na čas nebo již definitivně, byl jeho farář. Nikdo jiný. Nu a zde nějaký Don Bosco – každý ví, že farářem není, klidně si připouští k prvnímu svatému přijímání celé stovky lidí a ani ho nenapadne zeptat se, jestli se to smí.

Reptání z toho bylo veliké a proslychalo se, že se to bude projednávat na schůzi kolegia městských farářů a že to půjde jako stížnost na ordinariát.

Don Bosco zůstal klidný, ale rozhodl se, že nebezpečí bude čelit. Začal si zvat jednotlivé faráře, aby se osobně přesvědčili o situaci v Oratoři. Vždyť většina oratoriánů nebyla

hochů od deseti do takových pětadvaceti let, bylo nutno mít veliký počet katechistů, předem proškolených, muselo být i místo pro každou třídu a celá akce musela mít pečlivě připravený a rozepsaný plán.

Jaké bylo téma katechese hlavní? Svátosti: Zpověď a přijímání. K tomu vše, co je třeba vědět předem a co k tomu patří. Don Bosco věděl, že jde jen o jedno: zapojit tu masu pokřtěných a zdivočelých hochů do života Božího lidu skrze svátosti. Všeobecně bylo třeba je smířit s Bohem ve svátosti pokání, jednou usmířené potom zapojit do života církve svátostí oltářní, eventuálně svatým biřmováním. Podaří-li se je naučit chodit každou neděli do kostela a svátosti dále přijímat, bude to veliké vítězství.

Začínalo se v pondělí po první postní neděli. Vyučování bylo komplikované. Prakticky se učilo celý den, ale největší nával byl po obědě a ve večerních hodinách. Don Bosco si předem obešel všechny dosažitelné manufaktury, kde se zpracovávala bavlna, železo, dřevo, všechny menší dílny, obchody atd., jen aby měl pro hochy potřebnou půlhodinu. Většina jich končila práci v poledne, rychle se najíst a honem do Oratoře, kde se začínalo ve 12.30. Ve dvě již každý mohl zase být na pracovišti. Zaměstnavatelé byli rozumní a obyčejně přidali půl hodiny volna. Don Bosco potom dbal, aby hoši ukázali, že jsou této dobré vůle hodni.

Světce měl k večeru ještě zvláštní promluvu s nejrůznější tematikou. Dal si na tom záležet a hoši se na tu chvíli zvláště těšili. Byla to vlastně veliká duchovní cvičení s vysokou úrovní a skvělou náladou. Tuto náladu Don Bosco pečlivě hlídal a chránil. Když přišla polovina postu, kdy bylo zvykem vyvádět lidi aprílem, toho dne měla Oratoř volno. Don Bosco se bál, aby lehkomyšlnost nenarušila stoupající vroucnost kolektivu, který se připravoval prožít opravdu křesťanské Velikonoce.

z Turína, ale ze všech možných konců severní Itálie. Pokud to byli Turíňané, ti by tak jako tak do kostela na katechismus nešli. Byla to mládež bez dozoru a bez výchovy. Ti ani nevěděli, do které farnosti patří.

První se přišel podívat farář od Panny Marie del Carmine. Chodil mezi hochy a vyptával se, odkud jsou. Samá cizí jména. Biella, Lago di Como, Janov, Vercelli. Turíňané se jen rozpačitě uculovali. Copak oni vědí kam patří? Jako druhý přišel don Gattino, farář z Borga Dora. Do jeho farnosti patřil dům Pinardiho a tedy i Don Boskova Oratoř. Stejný výsledek. Když odcházel, říkal, že neví, jak vše dopadne, ale aspoň slíbil, že bude Dona Boska podporovat. Přišli další, někteří neústupní. Tak Dr. Ponzati od svatého Augustina. Stále vedl svou: Don Bosco mu vyprazdňuje kostel a odvádí mu mládež. Našli se i faráři, kteří navrhovali řešení. Tak otec Serafín od Panny Marie Andělské, který poznal mezi hochy několik svých farníků: „Vezměte teď v postní době moje farníky k nám do našeho kostela, přiberte všechny, kteří zde mají trvalé bydliště, vyzpovídejte si je u nás, u nás také mohou jít k svatému přijímání.“ „Vám se to řekne,“ Don Bosco na to. „Co tomu řekne zdejší farář? A co tomu řeknou hoši, když se o ně budeme tahat? Nebude ještě všechno zamotanější?“

Pátou postní neděli byly v Oratoři zkoušky. Každý katechista předložil seznam těch, které považoval za schopné přistoupit k prvnímu přijímání a Don Bosco a ostatní

kněží zkoušeli. Jen hochy z farnosti svatého Augustina poslal na zkoušky k jejich faráři. Hoši šli, ale pan farář, vyrušen náhlou návštěvou, je odbyl, aby přišli jindy. „Řekli jste, že vás posílám já?“ ptal se Don Bosco. „To ne.“ „Tak jděte znovu a řekněte, že ho moc prosím, aby vás vyzkoušel.“ Hoši šli, ale pan farář nebyl doma. Přijal je kostelník, který když viděl, že někteří hoši už jsou letití, neodpustil si určité řeči. Hoši se dopálili a již nechťeli o zkoušce na faře slyšet. Don Bosco to celkem uvítal. Vzal klobouk a šel k panu biskupovi. Vyložil mu situaci a dobrý prelát mu slíbit, že vše vyřeší. Již druhý den dostal Don Bosco dekret, ve kterém mu arcibiskup dovoľoval připouštět hochy Oratoře k prvnímu svatému přijímání i k biřmování. Potom osobně vysvětlil pánům farářům, že to žádá pastorační moudrost, jelikož pro ty hochy není jiného schůdného řešení. Don Bosco měl radost. Od té doby nazýval Oratoř „farností opuštěných dětí.“

Svatý týden byl nabitý prací. V pondělí byla zpověď pro ty, co ještě nebyli připuštěni k svatému přijímání. Don Bosco doporučoval pozvaným kněžím, aby byli blahovlnní a pokud možno, aby nikoho neposílali pryč bez rozhrěšení. I menší děti jsou schopny hříchu a mají právo dělat pokání.

Potom přišli prvokomunikanti. Diecézní zvyk byl, aby se napřed dovoľovalo přijímání jen jednorázově, potom třikrát, čtyřikrát za rok, někdo se měl vždycky poradit se zpovědníkem. Donu Boskovi se nelíbily tyto průtahy a obvyčejně dával hned trvalé povolení. Jen v případech, kdy viděl,

18 První domov

Do té doby znalo Don Boskovo dílo jen jednu formu: Oratoř. Hoši přicházeli z města, bydleli u rodičů nebo u zaměstnavatelů. Ale občas se vyskytl bolestný případ, že hoch neměl opravdu kam složit hlavu. Řada hochů na otázku, kde nocují, říkali, že v kůlně, ve stáji, ve stohu, na lavičce v parku. To byly vyložené sociální případy, které nebylo možné odbýt dobrým slovem nebo almužnou. Don Bosco pro ty nejpotřebnější zřídil vývařovnu. Dával jim aspoň polévku a chléb. Ale hledal trvalejší řešení. Nejraději by byl postavil aspoň malý útulek.

Začal otukávat pana Pinardiho, co by chtěl za svůj dům. Nechtěl málo – 80 000 lir. To byla pěkná suma! Ale nakonec bude třeba kousnout do trpkého jablíčka a dům odkoupit. To Don Bosco věděl a začal si počínat, jako by již tak trochu byl jeho majitelem. Oči mu padly na seník. Byl prázdný a nepoužívaný. To by mohla být prozatímní noclehárna. Nikomu nic neřekl a sháněl houně a prostěradla. Na seník přišla fůra slámy. To bude dobré na slamníky.

Přišla první příležitost. Don Bosco se vracel k večeru domů a narazil na skupinu rozverných mladíků, kteří povykovali na předměstí. Dal se s nimi do řeči, dokonce je pozval na skleničku vína do hospody. Z rozjařených hochů potom snadno dostal, že někteří vlastně nemají kam jít spát. Don Bosco si myslel, že udeřila jeho hodina. Pozval je, dal jim večeri, vylezl s nimi na seník, dal každému dvě prostěradla a deku. Když slézal po žebříku dolů, měl hezký pocit, že začíná něco nového. Ale zklamal se.

Když šel ráno hochy budit, byli pryč a s nimi i všechna prostěradla i houně. Maminka mu vyčítala lehkomyšlnost, ale již se nedalo nic dělat, leda být opatrnější. V květnu, kterýsi den lilo jako z konve, když zatukali na okno nějací známí. Vedli s sebou promočeného kluka, aby s ním něco

že jinak by hoch přestal chodit v postě na katechismus, byl přísnější.

Opozice farářského kolegia měla i jednu výhodu. Katechisté se museli činit, aby hoši obstáli. Protivenství je učinilo solidárnějšími s Donem Boskem. Nejedna hoch obětoval celé dny, jen aby dílo šlo kupředu.

Ještě jednu novinku prožila o Velikonocích Oratoř. Na Zelený čtvrtek posvětil kvardián františkánů pater Buonagrazia v kapli křížovou cestu a hoši se poprvé modlili podle návodu, jak ho měli v Opatřeném jinochovi.

Hod Boží velikonoční byl v oratoři mohutný. Sklízelo se duchovní ovoce postu. Jakési duchovní dožínky. Byla to Pasqua – Velikonoce. Fare la Pasqua také znamenalo přistoupit k předepsanému velikonočnímu přijímání. Několik set dobře připravených hochů bylo u přijímání.

Na Bílou neděli se dávaly odměny těm, kteří se nejvíce vyznamenali horlivostí v uplynulém období. Don Bosco ani na chvíli nezapomněl, že jeho hoši jsou obvyčejní lidé a potřebují i takové povzbuzení.

Po svátcích se katechismové třídy reorganizovaly. Jako v našich zemích na jaře svatý Jiří a na podzim svatý Havel mnoho znamenali pro svět práce (byly to nástupní a výstupní termíny), tak v Itálii Velikonoce byly mezníkem. Mnozí hoši, kteří strávili zimu ve městě, vraceli se zase domů, mnozí naopak opouštěli venkov a vplouvali do města, aby si našli práci na stavbě a jinde. Tak se značná část návštěvníků Oratoře změnila.

udělal, že nemá kam jít. Byl to chlapec Valsesie a přišel do Turína hledat práci u zedníků. Zatím nic nenašel a již utratil poslední peníze. Z náboženství skoro nic nevěděl, byl to chudák. Don Bosco mrkl na matku, a ta neřekla ne. Jen stranou prohlásila, že hoch bude spát v kuchyni.

Toho večera se stavělo v kuchyni první lůžko ze série milionů dalších, kolik už jich stálo v domovech Don Boskových. Za podklad sloužilo několik cihel a tři prkna. Na prknech byla umístěna Don Boskova matrace. Matka Markéta udělala chlapci před spaním kázáníčko, také první z milionů a milionů „sloviček na dobrou noc“, která jsou dodnes v salesiánských ústavech neodmyslitelnou tradicí. Hoch se neuměl modlit, ale modlili se tři, mohl se tedy chytit. Potom se maminka Markéta ještě pojistila proti vloupání. Řádně všechno zamkla, aby se hoch nedostal ven. Ale tentokrát to nebylo potřebné. Hoch nebyl zlý, a tak zůstal u Dona Boska, který se o něho postaral.

Několik dní nato našel Don Bosco druhý případ. Vracel se z města po třídě Královny Markéty a uviděl tam o strom opřeného plačícího asi dvanáctiletého synka. Zemřela mu matka, do hrobu dána, ale pan domácí hned druhého dne sirotka vyhodil z domu. Případ k zaplakaní. Don Bosco neplakal, ale vzal hochu hned k sobě a i o něho se postaral.

Do konce roku přijal pod svou střechu celkem sedm hochů, víc nemohl. Jen jeden z nich nepotřeboval přijetí a to byl zednický učeň Josef Buzzetti. Držel se Don Boskovy Oratoře již sedmý rok, již od prvních schůzek ještě v Konviktě. Byl spolehlivý a Don Bosco potřeboval mít mezi hochy někoho, kdo by mu je pomáhal usměřňovat. Bylo třeba hochy vychovávat a k tomu bylo potřeba formovat prostředí. Buzzetti to chápal a rád se k otcovskému příteli nastěhoval.

19 Družina svatého Aloise

Kdo pracuje s množstvím lidí, musí si uprostřed nich vytvářet elitu a přes ni působit na masu. Dělal to i Pán Ježíš: vybíral si vhodné učedníky a školil je. I Don Bosco k této metodě sáhl.

Vypracoval a na začátku roku 1847 předložil biskupskému úřadu ke schválení stanovy družiny svatého Aloise, která měla působit na hochy a mezi nimi v Oratoři. Dne 11. dubna přišla odpověď. Pan arcibiskup vzal stanovy s potěšením na vědomí, jen žádal menší úpravy: aby se členové zavazovali ne k týdennímu, ale ke čtrnáctidennímu přijímání, a také žádal, aby do stanov byla pojata klausule, že pravidla nezavazují pod hříchem. Don Bosco rychle text upravil a již druhý den 12. dubna si přinášel domů reskript schválení.

Co obsahovaly stanovy družiny? Členové se zavazovali následovat ctnosti patrona mládeže, dále že přistoupí aspoň čtrnáctidenně ke stolu Páně, budou se varovat špatných kamarádů, předcházet oratoriány dobrým příkladem, konat vzorně své stavovské povinnosti, dbát o dům Boží a modlit se za nemocné družináře.

Don Bosco hned určil jednoho kněze jako duchovního rádce družiny a začal zapisovat budoucí členy. Každý měl být podroben měsíční čekatelské zkoušce.

Mezi oratoriány zpráva o založení družiny zapůsobila jako bomba. Tehdy neexistovaly spolky pro mládež, to byla novinka, která táhla. Velikým dnem byl 21. květen. První družináři skládali do rukou Dona Boska slib. Každý vlastnoručně podepsal formulář slibu a ještě bylo jeho jméno zapísáno do úředního registru na věčnou paměť.

20 Svátek svatého Aloise

Don Bosco měl ve zvyku každou možnost k duchovnímu povzbuzení svých hochů využít do posledních možností. Když viděl, jaké nadšení způsobilo založení družiny, kul železo, dokud bylo žhavé. Již družinský slib byl načasován tak, aby se kryl s první přípravnou nedělí před svátkem svatého Aloise. Existovala taková šestidenní pobožnost a Don Bosco ji již předem zařadil do Opatřeného jinocha. Těchto šest nedělí mělo být šesti stupni k vrcholu: ke svátku patrona mládeže. A když už, tak už. Pan arcibiskup Frasoni byl Alois, bylo rozhodnuto pozvat ho na ten den do Oratoře. A ještě. Když již přijde, ať také birmuje. Bude to první birmování v Don Boskově Oratoři.

Jasný plán podnítl znovu hochy i jejich představené ke zvýšené horlivosti. Opět se učilo v neděli i ve všední dny, aby arcipastýř našel dílo v kondici.

Monsignor Frasoni rád přijal pozvání. Byl zvědav, jak Don Bosco všechno dělá. A na svátek svatých Petra a Pavla (to byl sváteční den) ráno v sedm hodin ho již přivezl kočár před dům pana Pinardiho. Před domem stála vyzdobená slavobrána a hochů bylo ten den tolik, že to vypadalo, jako by si všechna mužská mládež z Turína dala dostaveníčko na valdocké pláni. S panem arcibiskupem přijeli ještě dva kanovníci a papežský nuncius při turinském královském dvoře. I kněží přišlo více. Don Bosco pronesl uvítací řeč a již se šlo do kaple, kde byla mše svatá a birmování. Nebylo v lidských silách, aby se všechna mládež vešla dovnitř.

Na pana arcibiskupa shromáždění několika set výrostků udělalo ohromný dojem. Nepřestával se divit, jak může Don Bosco tak živelnou masu udržet pohromadě. Několikrát mu

V Oratoři začala žít zvláštní skupina hochů, která si vytkla za cíl usilovat o křesťanskou dokonalost. Don Bosco v nich viděl své pomocníky. Družina měla týdenní schůzky. Měla také svého předsedu, voleného z řad příznivců Oratoře a místopředsedu, který byl z řad hochů.

Zpráva o valdocké družině nezůstala omezena na Oratoř. Brzy nějaký František Picca, student jezuitské koleje, přivedl skupinu svých kamarádů a žádal o přijetí do družiny. Představení jim to dovolili a tito hoši potom nějaký čas dělali i katechisty v Oratoři.

Ještě jedna iniciativa se toho roku v Oratoři ujala. O prázdninách se na Valdoku konaly první duchovní cvičení. Zúčastnilo se jich asi dvacet chlapců, internistů i externistů. Byl to podnik nadmíru obtížný, protože Don Bosco neměl v domě místo. Přesto chtěl, aby i externí účastníci zůstali ten týden pohromadě a aby se i společně stravovali. Dělal mu také potíže vedení cvičení. Sám se mohl těžko stoprocentně zapojit. Ale Bůh mu poslal výborného pomocníka. Byl to ještě mladý kněz Dr. Albert, který se mu přišel sám nabídnout, že by pro něho něco opisoval, nebo učil děti katechismus. Don Bosco ho hned angažoval za kazatele duchovních cvičení. Albert je dával poprvé v životě, ale udělal to pěkně. Don Bosco nelitoval. Nejedem chlapec změnil zcela své myšlení i chování. Dr. Albert zůstal Don Boskovým přítelem. Byl na faře v Lanco, když tam začínal svou činnost první mimoturinský salesiánský ústav. Tam také zemřel v pověsti svatosti roku 1876.

během obřadu vstoupily slzy do očí. Tak krásně a zbožně se hoši chovali. Takové birmování ještě nezažil.

Stala se i veselá příhoda. Hoši zřídili v kapli pro pana arcibiskupa trůn. Byla to prkna na trámčích, pokrytá kobercem. Ale to malé vyvýšení stačilo, aby se biskup s mitrou na hlavě do prostoru nevešel. Nešlo to jinak, bylo třeba proti ustálenému ceremonielu kázat bez mitry. Však si pan arcibiskup neodpustil, aby nepoznamenal, že takové shromáždění si jistě zaslouží, aby se před ním smeklo.

Po dlouhé liturgické funkci se zpacení a unavení hoši vyhrnuli na dvůr na čerstvý vzduch. U dveří kaple se rozdávalo posilnění, které zaplatil vzácný host. I pan arcibiskup byl rád, že již je konec a může se uvolnit. Vždyť v kapli bylo k zalknutí. Ale dopoledne bylo ještě daleko a venku již bylo připraveno pódium pro slavnost jiného druhu. Hoši překvapili dobrého preláta malou upřímnou akademií s divadélkem „Napoleonův kaprál“, které složil don Carpano, jeden z Don Boskových pomocníků. Byl to žert na žert a monsignor prohlásil, že se již dávno tak nezasměl.

Ve dvanáct hodin se končilo. Hoši museli na oběd a také hosté se museli vrátit domů. Don Bosco je nemohl poctit slavnostním obědem, to oni dobře věděli. Ale i zde čekalo pana arcibiskupa překvapení. Když nasedl do kočáru, s rozjíždějícím se vozem se rozběhlo i celé množství hochů. Utíkali a cestou provolávali monsignoru Frasonimu slávu a on musel žehnat a žehnat napravo, nalevo. Don Bosco byl šťasten. Zase se podařilo jedno dobré dílo. V duchu děkoval Pánu Bohu, že mu dává tak mocného přímluvce a příznivce.

21 „Ať žije papež!“

Don Boskovo přilnutí k monsignoru Fransonimu bylo pro našeho světce osudově důležité. V době plné varu, kdo ví jak by se vyvíjely události, kdyby na stolci svatého Maxima seděl muž jiného smýšlení, než byl monsignor Franson.

Právě v té době se zvedl silný proticírkevní vítr, věštící změnu počasí. Gioberti vydal ve Švýcarsku sedmisvazkové dílo „Moderní jezovita“, ve kterém zachytil všechno, co bylo proti jezuitům napsáno v době štvavé kampaně, kterou proti nim rozpoutaly královské dvory bourbonské ve Španělsku, Portugalsku, Francii a Itálii kolem jejich zrušení roku 1773, ale všechno rozmnožil o další a další výmysly. Účelem knihy bylo pospinit nejen jezuity, ale všechny ostatní řeholníky i jiné církevní osoby, vyznačující se nesmlouvavostí ve smýšlení i jednání. Vypadalo to, jako by Gioberti odhalil dalekosáhlé spiknutí těch nejtemnějších sil církve proti novodobým snahám národním i společenským. Na černé tabuli se ocitla řada zasloužilých mužských i ženských institucí, očerněn byl i kněžský Konvikt, který vedl vzorný Dr. Guala a svatý Josef Cafasso. Prý je to bludařská dílna, semenišťe scestných politických názorů atd.

Gioberti se stal přes noc slavným. Všude bylo vidět jeho portréty a busty. Odpadlý kněz se stal rázem hrdinou a jeho knihy se ve velkém nákladu hrnuly do Itálie. Nikdo nevěděl, že vše je jen jeden z promyšlených tahů. Mazzini měl před sebou jasný plán a cíl: zbavit církev jejích tradičních opor, získat drobný klér a izolovat papeže, aby musel ustoupit nátlaku. Mazzini psal do Říma:

„Papež bude donucen k reformám... Využívejte všechny příležitosti k masovým demonstracím. Papeži ať se manifestuje zvláště vděčnost za reformy. Zpěvy, slavnosti, shromáždění! Masy si musí uvědomit svou moc a musí se stát náročnějšími. Vynutíte-li jeden liberální zákon, hned tleskejte a žádejte další!“

Pius IX. již skutečně za těch několik měsíců své vlády povolil řadu věcí. Nyní 15. března uvolnil značnou svobodu tisku. Výsledek byl opravdu úžasný. Do července jen v samotném Římě vycházelo již asi 50 různých novin, z nichž některé byly vyloženy proticírkevního zaměření. Papež si uvědomoval, že se mu vláda vymyká z rukou, ale nemohl si pomoci. Musel ustanovit v Římě městskou radu, povolit národní gardu, čímž sektáři dostali do rukou zbraně, zavedl i státní radu. Všude se vtírali lidé nových idejí a obsazovali pozice. Vývoj nevěstil nic dobrého. Přitom se všude provolávala sláva Piu IX. a nadšení pro jeho osobu nebralo konce.

Zprávy o římských událostech přicházely do Turína a i zde budily nadšení. Všude se volalo: „Ať žije Pius IX.!“ Lid by ho byl nosil na rukách. Mezi prvními, kteří dobře prohlédli strategii sekt, byli biskupové, mezi nimi na prvním místě monsignor Franson. A neváhal vydat pastýřský list, ve kterém vysvětlil věřícím postavení Svatého otce, projevil radost nad láskou, kterou všeobecně požívá, ale řekl také, že z potlesku papež a církev nic nemá, není-li vše také provázeno poslušností k němu jakožto Náměstkovi Kristovu.

Don Bosco byl inteligentní a měl na věc stejný názor. Protivilo se mu to náhlé velebení Pia IX. Nevěřil v jeho poctivost. Sláva se může provolávat také neupřímně. I v Oratoři někteří kněží strhávali hochy, aby volali: „Ať žije Pius IX.!“ ale Don Bosco měl námitky. „Volejte: Ať žije papež!“

říkal hochům. Ti byli nejdříve zmateni a nechápali rozdíl. Don Bosco jim to vysvětlil a hoši porozuměli. Tehdy zazněla v Oratoři hymna chvály, kterou složil tehdy již známý skladatel oper Verdi. Hymna začínala slovy: „Pozdravme svatou korouhev, kterou teď zvedá Kristus Náměstek!“

Stalo se, že v ty dny navštívili Oratoř jistí pánové, dobří katolíci, ale plní liberálních myšlenek. Byli nadšeni takovým zástupem chlapců. Měli k nim řeč a také je vyzvali k známému volání. Ale nepochodili. Hoši se jen ušklebovali a volali: „Ať žije papež!“ Don Bosco měl radost a s úmyslem dát hochům správnou orientaci, dal rozvěsit na různých místech budovy kartony s nápisy: „Ty jsi Petr, na té skále postavím svou církev!“ „Kde je Petr, tam je Bůh.“ „Kde je Petr, tam je církev.“ „Já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa.“ „Pas ovce mé!“ Ze strany ředitele to byla jasná volba. V nastávajícím chaosu držet se Kristem ustanovené autority. Jednat jinak, to považoval za dobrodružství.

Do plánů sekt patřilo ještě něco jiného. Jak se měl na jedné straně hanobit řeholní klérus, tak se měl na straně druhé vyzvedávat klérus světský. Mazzini napsal: „Je důležité získat na naši stranu duchovenstvo. To není proti liberálním institucím. Kdybychom dokázali v každém hlavním městě objevit takového Savonarolu, to bychom šli dopředu mílovými kroky. Nenapadejte ani kněžskou víru, ani kněžský majetek... Důležité je, aby poslední cíl revoluce zůstal utajen. Odhalte vždy jen ten bezprostřední cíl.“

Turínská zednářská lóže hned vydala heslo: „Chválit kněze!“ a už to šlo jedna radost. Již dávno nebylo turínské duchovenstvo tak vynášeno do nebes jako nyní. Nebyla manifestace, aby nebyla spojena se mší a s požehnáním, aby se nezpívalo slavné Te Deum. Studenti turínské univerzity se ještě tak nebratřili s bohoslovci jako v těch dnech. Když vyšli bohoslovci v řadách ze semináře, odevšad se jim volalo: Ať žijí bohoslovci! Ať žijí kněží! Kdo by se divil, že v krátké době byli kněží celí liberální a táhli s módou za jeden provaz. Kdyby byl někdo pochyboval, byl důkaz po ruce: „Pius IX., co dělá? Reformuje papežský stát. Přece nemůžeme být papežštější než papež.“

Don Bosco byl rozhodně pro reformy, ale něco mu nesešlo. Nadšencům říkal: „Jen aby se hosana neproměnilo brzy v ukřižuj!“ Důvěrným přátelům říkal, co si myslí: „Revoluce se nezastaví na poloviční cestě. Půjde až do důsledků.“ Sám neměl tušení, kam až mohou věci dojít, ale byl opatrný. Ostatně brzy se ukázaly první nelibé události.

Ve druhé polovině roku 1847 se rozkřikly hanebné věci o astijském biskupovi Filipu Articovi. Tisk denně přiléval oleje do ohně, ale úřady blahosklonně mlčely. Potom senát ustanovil komisi, která ho měla vyšetřovat. Nic se nehledělo na to, že podle konkordátu byla k tomu oprávněná jen svatá Stolice. Vyšetřování skončilo osvobozením biskupa z nařčení. Nebylo žádných důkazů. Bublina splaskla, ale špína zůstala. Král Albert sice považoval za nutné a za svou povinnost dát pošpiněnému biskupovi zadostiučinění (pozval ho jako hosta do svého letního sídla), ale v Astii byl biskup špiněn dál. Ten se na protest uzavřel do biskupské vily a obklopil se naprostou samotou, ale byl vyřazen ze života. Toho se chtělo docílit. Co mu v té tísní bylo platné, že celý subalpínský episkopát mu projevil svoji solidaritu? A bylo cítit, že není posledním biskupem, který musí zmlknout.

22 Lanzo – Stroza

V létě si Don Bosco vykonal duchovní cvičení. To již byl jeho zvyk. Každý rok duchovní cvičení. Patřilo to ke každému kněžskému duchovnímu životu. Představení kněžského Konviktu se postarali, aby byl kněžím k dispozici také exerciční dům. Udržovali ve své režii starobylou svatyni svatého Ignáce na kamenitém kopci nad Lancem, kde byla možnost skromného ubytování. Okolí připomínalo poušť a člověk se tam cítil blíž Pánu Bohu. Tam Don Bosco zamířil své kroky doprovázen kněžským přítelem od útlého mládí – donem Giacomellim. Podle obyčeje šli pěšky celých 30 km z Turína až na místo.

Duchovní cvičení dávali jeden jezuita a jeden kanovník z Vercelli. Zachovala se nám předsevzetí, která si tehdy Don Bosco učinil: 1. Každý týden svatá zpověď a zvláštní umrtvení, 2. Každý měsíc cvičení šťastné smrti, 3. Každý den návštěva Nejsvětější Svátosti Oltářní.

Posilněn na duchu se vrátil do města, které prožívalo nové rozčilení. Již delší čas se vlekl spor Piemontu se sousedním Rakouskem ohledně dovozu soli. Nyní přišla komplikace. Rakousko pod záminkou ochrany Lombardska–Benátska obsadilo vojensky město Ferraru, čímž byla porušena práva církevního státu. Bylo po klidu. Všude se objevily nápisy: „Abbasso l’Austria! – Smrt Rakousku!“ Přidal se i král. Ve veřejné řeči naznačil, že je ochoten zahájit válku za nezávislost Itálie. Nic se však nestalo.

Don Bosco se zatím obíral vážnými myšlenkami. Přemýšlel o sobě a o Oratoři. Podnik zde byl, rozrostl se, ale jeho zakladatel cítil, že je již nad jeho síly. Měl sice spolupracovníky, ale každý byl svým pánem a mohl kdykoliv nepříjít nebo vůbec Oratoř opustit. Dona Boska již mnohokrát napadlo, že by bylo nejlepší, kdyby vstoupil do nějaké řehole, která by s ním přijala i jeho dílo. Ale je to řešení podle Boží vůle? Co jeho sny a všechny ty jasné pokyny, které určovaly jeho životní dráhu? Nebylo jasné Boží požehnání samo důkazem, že se Bůh postará také o pokračování díla? Don Bosco se ke vstupu do žádné řehole neodhodlal, ale jistotu neměl. Myslel si, že by měl studovat aspoň stanovy různých řádů a kongregací. Mohl by se aspoň něčemu přiučit.

Z těchto úvah vyplynulo rozhodnutí navštívit Stresu u jezera Lago Maggiore v Lombardii, kde byl hlavní dům novodobé mnišské kongregace Institutu lásky. Založil ji učený abbé Antonio Rosmini, který sehrál značnou roli v dějinách sjednocení Itálie a byl i známou osobností ve světě politiky. Zvláště stál v přátelském poměru k turínské rodině Cavourů, ze kterých vzešel Kamil Cavour, sjednotitel Itálie. U jeho bratra markýze Gustava Rosminiho nocoval, kdykoliv přijel do Turína. Shodou okolností Rosminiho průvodci chodili na nocleh k Donu Boskovi. Tak se stalo, že Don Boskovo jméno v té politické rodině Cavourů mělo dobrý zvuk a Don Bosco cítil, že mu to může být někdy i k prospěchu. Snad i proto rád přijal pozvání rosminiánských řeholníků, otců Gilardiho a Fledelicia k návštěvě Stresy. Tam se mohl setkat s Rosminim, kterého zatím osobně neznal. Zde je třeba poznamenat, že rosminiáni si dělali naděje, že Don Bosco k nim vstoupí, také proto, že jim poslal do noviciátu několik chlapců.

Do Stresy jel Don Bosco vozem soukromého dopravce pana Bocci, známého, který rád našemu světcu tuto úsluhu udělal. Před odjezdem však svěřil vedení Oratoře do rukou Dr. Carpana a jemu k ruce dal dva starší hochy Baretta a Costu. Všichni slíbili, že budou na stráži, takže mohl odjíždět s klidným srdcem.

Cestou se stala zvláštní věc. Don Bosco se modlil a najeďnou zvolal: „Jak to? Dr. Carpano není na svém místě. Barretta a Costa vůbec nepřišli do Oratoře!“ Pan Bocca byl překvapen, ale Don Bosco víc neřekl. I umínil si, že si vše ověří. Po návratu šel Bocca za Dr. Carpanem a zeptal se ho: „Jak to, že jste v neděli nebyl v Oratoři a Barretta a Costa také ne?“ Ten zůstal vyjeveně stát, ale hned na to zrudl, udeřil biretem o zem a zlostně zvolal: „To jsem si mohl myslet. Hned s tím musel někdo letět k Donu Boskovi!“ A uklidnil se teprve tehdy, když mu Bocca vysvětlil, jak k té informaci přišel.

Tato epizoda jednak dává nahlédnout do duchovního života Dona Boska, jednak také odkrývá slabiny Oratoře. Pravdou bylo, že Don Bosco neměl nikoho, na koho by se mohl v práci plně spolehnout. Měl jen nahodilé pomocníky z řad kněží, kterým se líbila práce mezi mládeží, případně z řad turínské aristokracie, která ještě žila ze staré dobré tradice a byla ochotna podporovat vše, co se dobrého konalo. Sem patřil hrabě Cays, markýz Fassati a hrabě Callori, kteří se nestyděli učit v Oratoři katechismus. Jinak ovšem svým postavením a jistě i výchovou sotva mohli pro hochy něco znamenat. V každém případě byli to první Don Boskovi spolupracovníci z řad laiků a Donu Boskovi bude vždy ležet na srdci zapojovat do sociální práce, kterou konal, laiky.

Vedle těchto spolupracovníků, mužů, již od těch prvních let podporoval Dona Boska hlouček spolupracovníků, které rády pomáhaly matce Markétě v jejích starostech. Sem patří na prvním místě paní Gastaldi, matka kanovníka Gastaldiho, který se později stal turínským arcibiskupem a zatím občas přicházel na výpomoc do Oratoře. Také manželka markýze Fassatiho ráda pomáhala.

Paní Gastaldiová byla energická žena a Don Bosco byl rád, že si vzala na starost šatnu Oratoře. Týkalo se to hlavně vznikajícího domova. Ona se starala, aby hoši dostali každý týden čisté prádlo a aby se udržovaly v čistotě lůžkoviny i šatstvo hochů. Osobně snad neprala, ale věděla, kam se obrátit. I některé řeholní komunity praly na Don Boskovy hochy. Spolupracovník bylo přirozeně víc. Jména většiny z nich zapadla do nepaměti, ale byly a jejich zásluhy u Boha byly veliké.

Ještě jedna kategorie lidí by neměla ujít naší pozornosti. Oratoř měla od počátku příznivce v řadách lékařů. Prvním lékařem Don Boskova domova byl Dr. Vella. Léčil hochy řadu let, až do roku 1856, kdy byl jmenován profesorem medicíny na boloňské univerzitě. I v nemocnicích mohl vždy a všude Don Bosco počítat s umístěním svých hochů, když to bylo třeba. To se ještě nikomu nesnilo o národním pojištění a o nároku na léčení. Don Bosco i zde dovedl klebnout mosty. Jeho láska k člověku byla nakažlivá a strhovala k následování.

23 Druhá Oratoř

Počet hochů navštěvujících valdickou Oratoř se rozrůstal a Don Bosco se často radil s přítelem Dr. Borelem, co dělat. Kaple nestačila, v neděli bylo třeba část hochů zaměstnat školou, aby se všichni mohli vystřídat při bohoslužbách. I rekreace se stávala čím dál obtížnější. Jak mohlo stačit prostranství kolem domu pro 800 hochů? Výsledek porad byl: je třeba hledat odlehčení v založení nové Oratoře. Nejlepší by bylo, kdyby to mohlo být někde poblíž Hradního náměstí, náměstí svatého Karla, ale mimo město. Z těch končin přicházelo na Valdocco hodně chlapců, ale měli to sem dvě míle cesty.

Především bylo třeba se poradit s panem arcibiskupem, který nejlépe znal duchovní potřeby města. Monsignor živě souhlasil a vyjádřil přání, aby se nová Oratoř založila na jihu města. Don Bosco viděl, že plán představeného se kryje s jeho představou a hned navštívil faráře od Panny Marie andělské, kterého se záležitost nejvíce týkala. I on byl záměru příznivě nakloněn a tak již nezbylo, než hledat místo.

Don Bosco prošel ty končiny křížem krážem, až mu padl do oka domek při Královské cestě za novou branou (Porta Nuova). Byla to rozsáhlá pláň, blízko byla řeka Pád a tam směřovaly party kluků z těsného města. To bylo dobré místo k lovu. Domek patřil nějaké paní Vaglientiové, a ta byla ochotna jej pronajmout za 450 lir ročně. Ujednáno, uděláno, Don Bosco měl poměrně brzo smlouvu v kapse a již tam poslal zedníky, aby upravili prostor pro kapli.

Když Don Bosco v neděli oznamoval chlapcům tuto novinku, začal trefným přirovnáním. Mluvil o včelách a rojení. Řekl, že také Oratoř je takovým úlem před rojením.

24 Společenské proměny

Naše vypravování si žádá menší přerušování. Vydali jsme se po stopách „Charismatického světce“ a věříme, že Don Bosco takový byl a dosud je. Skrže něho obohatil Bůh církev o celou řadu důležitých názorů na různých polích. Charisma je Boží dar, daný jednotlivcům k prospěchu církve. Takovým darem může být i postoj člověka k událostem, které prožívá církev na své cestě dějinami. Don Bosco žil a tvořil své dílo v bouřlivých letech, kdy se vytvářela nová Itálie – ta novodobá, a vlády se v ní ujímala ještě svěží buržoazie, třída, která do té doby neměla v politice slovo. Tato třída se dostala do křížku s církví a její zájmy se dlouho křížily se zájmy církve, se kterou Don Bosco spojil svůj život kněžským svěcením. Je těžké chápat postoj církve, případně postoj jeho, schází-li čtenáři pohled do zákulisí událostí této doby. Necháme tedy na chvíli Dona Boska pracovat na turínské periférii a prohlédneme si pozadí, na němž se odvíjel jeho život.

Skoro až do doby Don Boskovy přežíval feudální politický řád. Národy byly zvyklé mít nad sebou krále, knížata, vévody a uznávat je za své pány. Oni se tak rodili a tak umírali. Měli, jak se říkalo, „modrou krev“. Byli Bohem určeni k vládě, stejně jako druzí byli určeni k poslušnosti. Tisíc let ovládal tento systém myšlení lidí a církev se v tomto systému zabydlila. Králové přijali katolickou víru, měli i zájem na jejím udržení, někdy přerůstali církvi přes hlavu, ale to se zase vždycky nějak urovnalo.

Francouzská revoluce (1789) ukázala, že pod tímto povrchem není vše v pořádku. Výbuch rozmetl feudální zřízení a zřídil republiku – vládu lidu. Byla to divoká vláda plná zmatku, revolucionáři potírali jeden druhého, až přišel

A oznámil, o co jde. Hoši zprávu uvítali hurónským řevem, plným nadšení. Don Bosco oznámil i název nové Oratoře. Bude zasvěcena svatému Aloisovi. Svěcení, dá-li Pán Bůh, bude ve stejný den jako bylo svěcení kapličky v Útulku markýzy Barolové – ve svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie 8. prosince. Oratoř ponese jméno svatého Aloise také proto, že bude zřízena k radosti a počtě pana arcibiskupa, který je Alois.

Zpráva o filiální Oratoři měla blahodárny účinek. Hoši chodili v hloučcích okukovat terén, sledovali zednické práce, ti z okolí už tam předem přenašeli svá srdce a začali se hlásit další hoši z těch končin.

Ale nesmíme si myslet, že rozhodnutí paní Vaglientiové nenarazilo na žádný odpor. V jejím stavení měly různé kumbály místní pradelny, kolem domu byly šňůry na prádlo, to všechno nyní muselo pryč. Bylo z toho malé povstání. Když se jednou přišel Don Bosco podívat, jak pokračují práce, přihrnul se na něj víc než desetičlenný zástup rozhněvaných žen a bylo zle. Div, že mu nenatloukly. Uklidnily se teprve tehdy, když k nim rozumná paní Vaglientiová měla projev, kde je ujistila, že na tom místě vznikne veliký ústav pro hochy, takže okolní ženy budou dostávat práci z ústavu. Také jim slíbila, že jim najde náhradu blíže u řeky, aby nemusely prádlo tahat až sem. Slovo skutečně splnila, byla to vlivná paní.

Don Bosco si z přehánky nic nedělal. Byl zvyklý. Ostatně prádlová přehánka nebyla nic proti bouři, která se ohlašovala už mocným duněním v politickém podzemí.

k moci silný muž – Napoleon, který jménem lidu přeměnil republiku v císařství.

Francouzská revoluce vyjádřila své snahy v hesle, kterému nikdo nemohl upřít magickou sílu: Volnost – rovnost – bratrství! Znělo to jako evangelium a skutečně: zamysleme-li se nad ním, musíme říci, že je to jen nové tlumočení toho, co hlásal Kristus. On první nás opravdu osvobodil, on první hlásal, že všichni lidé jsou si rovni, on první řekl: Bůh je váš Otec a vy jste jeho bratři. Jenže tentokrát nikdo neřekl, že opravdové svobody, rovnosti a bratrství dosáhneme až v nebi, nýbrž žádalo se, aby ideály dostaly konkrétní formu zde na zemi a uskutečnily se v novém společenskopolitickém řádu, kde by byl každý osobně svobodný, kde by nebyla nespravedlnost a všichni si byli navzájem bratry. Krásný ideál a nic divného, že zapaloval a šířil se.

Církev mohla klidně na tyto ideály dát svůj podpis. Byly to její ideály, odvozené z evangelia a ona již pro ně mnoho vykonala. Silou evangelia odstranila nelidské otrokářství, dala důstojnost ženě, krále učila vládnout podle zákona Božího, naučila lidi hospodařit, zřizovala nemocnice a útulky pro chudé a staré, vybuchovala celou síť škol od nejnižších až po univerzity, vytvořila umělecká díla dosud nepřekonaná, prostě vytvořila předpoklady k dalšímu vzestupu lidstva.

Bohužel, vládců mařili její činnost krátkozrakou politikou, vzájemným válčením a snahou podřít si církev a využívat ji ke svým cílům. V 18. století, které zažilo ten první revoluční výbuch, nebyla církev již zdaleka vedoucí silou a musela se bránit proti rostoucí troufalosti královských i nekrálovských dvorů, kde se vše řídilo názorem necírkevních lidí. Osudová chvíle rozhodla o dalším poměru církve

k revoluci. Revoluce zasáhla surovým způsobem nejen do-
savadní politický řád, ale i církevní organizace byla rozvrá-
cena, spojení s papežem přerušeno, kostely zneuctěny, ano,
byly zde vážné pokusy nahradit náboženství pohanským
kultem rozumu. Lidé revoluce se rozhodli uskutečnit své
ideály bez pomoci církve. Nanejvýš byli ochotni zneužít cír-
kev ke svým plánům a nakonec ji odkopnout. Odtud hlubo-
ká nedůvěra církevních míst k úmyslům revolucionářů.

Buržoazie mnoho změnila, ale krásné heslo francouzské
revoluce nenaplnila. Na jejím kontě jsou dvě hrozné světo-
vé války. Její svoboda se proměnila v bezuzdnost, rovnost

25 První reformy v Piemontě

Poslední tři měsíce roku 1847 přinesly Piemontu hodně po-
litéckého vzruchu. Dne 9. října propustil král Karel Albert
z ministerstva pevného hraběte La Margheritu. Liberálové
to považovali za veliké vítězství a hned přešli k útoku. Mar-
kýz Robert d'Azeglio uspořádal podpisovou akci za zrovno-
právnění valdenských a Židů. Do té doby uznával zákon za
státní náboženství jen náboženství katolické. Biskupové se
proti návrhu ohradili. Neměli právo v tak důležité věci uvol-
nit stávající zákon. Petici podepsalo asi 600 osobností, mezi
nimi stovku podpisů tvořily podpisy kněží. Podepsalo i šest
kanovníků a asi deset turínských farářů. Pro arcibiskupa to
byla rána a zároveň znamení, že nemůže počítat s jednotou
duchovenstva. Petice zůstala zatím ležet v královské kance-
láři.

Současně byl vyvinut veliký tlak na krále, aby uvolnil po-
litécký život a zavedl řadu reforem. Král se zdráhal, ale když
byl na návod revolucionářů v zahraničním tisku označován
za tmáře, povolil v řadě otázek. Byly to první reformy v Pie-
montě, podobné těm, které povolil Pius IX. v církevním
státě. Ze změn bylo snad nejdůležitější povolení svobody
tisku. Hned začalo vycházet množství časopisů s nejrůzněj-
šími tendencemi. Podobalo se to protržení hráze. Tisk byl
sice podroben cenzuře, ale již za několik týdnů bylo patrné,
že cenzori blahovolně zavírají ke všemu novému oči, zato
si osobují právo dávat povolení k tomu, co vydávala církev.
Biskupové, dosud vrchní rozhodčí nad církevní literaturou,
i proti tomuto zásahu do církevních práv vnesli protest.

Od 29. října, kdy vyšel první královský dekret, přes celý
listopad, nevycházel Turín z manifestací. Bylo to kolektivní
opojení. Lidé chodili s kokardami na klopě a na čepicích,
kdo neměl kokardu, vypadal jako zpátečník, všude vlály
prapory, provolávala se sláva Itálii, Karlu Albertovi, Piu IX.
a Giobertimu. Sekretáři mobilizovali obecný lid, pořádaly
se bankety, průvody, slavnosti, organizace obchodníků
a malých továrníků ujišťovaly krále ochotou tasit meč proti
Rakušákům. Král nemohl vytáhnout paty z paláce, aniž by
mu zaléhaly uši provoláváním slávy. Když 2. listopadu od-
jížděl do Janova, kde ho čekaly další manifestace, valili se
Turiňané jako lavina za ním, aby ho jak se patří vyprovodili.

Monsignor Frasoni sledoval vývoj událostí s trpkos-
tí. Cítil se celkem bezmocný proti tomuto dění, prohlédl
úmysly strůjců těchto slavností, bylo mu těžko, ale nemínil
ustoupit nátlaku. Nejvíce ho mrzelo, že kněží i řada hodnos-
tářů v diecézi nic nechápe a nechávají se strhnout proudem.
Pánu Bohu poručeno, řekl si, vykonám, co mi velí svědomí
a potom: děj se vůle Boží.

Nejdříve vydal instrukci, která se měla vyvěsit v každé
sakristii a v které zakazoval kněžstvu účast na světských

v bezohledné vykořisťování pracující třídy, bratrství v nená-
vist národnostní, rasovou a podobně. Z buržoazních států
(právě Itálie dala první příklad) vyrostly pohanské fašistické
režimy, které naplnily svět běsněním, jehož obdobu musíme
hledat až v dalekém starověku, v plném otrokářském řádu.

Církev, když viděla kolem sebe tolik záłudností a bezo-
hlednosti, nemohla vítat nadšeně změny, které zaznamená-
váme. Mohla jen trpně přihlížet a podporovat jen to, co bylo
skutečně dobré. A jelikož revoluce bezostyšně šlapala prá-
va církve, musela se tato bránit. Nebylo dne, aby nedostala
ránu do tváře, a mnohá rána byla opravdu záluždná.

slavnostech. Nebylo to nic nového, tak zněl zákon církve.
V polovině listopadu dovoloval novým oběžníkem farářům
zpívat na žádost pravoplatné občanské vrchnosti Te Deum,
ale neodpusťil si poznámku, že se to má dělat v duchu círk-
ve, a že není třeba věřit, že ti, kdo šlapou po církevních zá-
konech, žádají církevní funkce upřímně.

Jak se dalo očekávat, bylo zle. Reptala i řada kněží a ře-
holníků. Byli přesvědčeni, že Pius IX. se stane vrchní hlavou
celé obrozené Itálie, Karel Albert sám na tom pracuje, jen je
třeba vyhnat Rakušáky z Lombardie a z Benátska. Dokon-
ce se šušovalo, že papež již poslal piemontskému králi meč
s nápisem: „S tímto mečem zvítězíš!“ Arcibiskup dal svým
postojem jasně najevo, že je zakuklený jezovita a že pracuje
pro Rakousko.

Nebyli všichni kněží proti svému arcipastýři. Mnozí za-
čali poznávat a byli opatrní. Mezi takové patřil i Don Bosco.
Rozhodl se, že nepůjde na žádnou politickou manifestaci
a ani hochy tam nepošle. Přišel k němu jeden z hlavních os-
novatelů manifestací, Brofferio, a vyzval ho, aby přišel s ho-
chy na Zámecké náměstí. Řekl, že již mají vyhrazené místo.
Přesvědčoval Dona Boska, že takové vlastenecké gesto jeho
dílu jen prospěje, ale Don Bosco byl tvrdohlavý. „Oratoř
není žádná veřejná instituce, já nad hochy nemám žádnou
jinou pravomoc než tu, která mi byla udělena biskupem,
nemohu poručit hochům, aby šli manifestovat na politické
shromáždění.“ Věděl, že je to pro něho nebezpečné, ale svě-
řil vše do rukou Božích a odešel. Místo manifestace praco-
val pro chudé hochy a věřil, že je to ten pravý vlastenecký
čin.

Don Bosco myslel hodně na svého arcipastýře. Ten
o jeho pomoc stál, a tak v těch těžkých měsících Don Bosco
každý den večer o půl šesté k němu přicházel a dělal mu až
do osmé hodiny sekretáře. Bylo to další riziko, které na sebe
bral, ale neváhal. Když bylo třeba někam dojít, něco vyřídit,
šel.

Co nejvíce bolelo monsignora Frasoniho, to byla roz-
máhající se nekázeň v semináři. Bohoslovci většinou pro-
padali náladě města a stávali se neposlušnými. Četli kde co,
politikařili, dělali nerozvázná gesta. Tak nadešel 4. prosinec.
Král Karel Albert se měl vrátit domů a sektáři si pospíšili,
aby se to stalo uprostřed ohlušující manifestace. Arcibiskup
zakázal bohoslovcům jít manifestovat, ale schválně nechal
otevřít dokořán bránu semináře. Také řekl, že kdo nepo-
slechne, nebude připuštěn ke svěcení. Bylo to měření sil. Asi
80 seminaristů manifestačně vyšlo ven. Také o Vánocích če-
kalo biskupa v katedrále překvapení. Když přišel do sakris-
tie, aby se oblékl k pontifikální mši, viděl seminaristy seřa-
zené a na rochetách měli tříbarevné kokardy. Provokace.

26 Otevření nové Oratoře

Začátkem prosince oznámil Don Bosco hochům, že se na svátek Panny Marie bude zahajovat provoz Oratoře svatého Aloise u Porta Nuova, aby se tam dostavili všichni, kdo bydlí na jižní straně města, a aby přivedli své známé. Hochům bylo nyní všelijak, ale on je ujistil, že tam to bude stejné jako na Valdoku, budou to dvě rodiny, které se budou stýkat a jedna druhé pomáhat.

Nová kaple byla prostá. Oltář, obraz svatého Aloise, jednoduché lavice, v sakristii skříň na paramenta, to bylo hlavní zařízení. Většinu obstarali dobrodinci, něco se přineslo z Valdoka, něco se vypůjčilo z farního kostela.

Na svátek Panny Marie ještě nebylo svěcení kaple. To proto, že ještě nepřišel dekret z konzistoře. Ale nic nebránilo, aby se otevřely místnosti a aby se v kapli konal katechismus. Po Vánocích byla vysvěcena i kaple. Obřad vykonal v zastoupení faráře Dr. Borel, Don Boskova pravá

27 Příslib ústavy

Začal rok 1848. Byl bouřlivý po celé Evropě, byl bouřlivý i v Itálii. Všude se volalo po uvolnění politického života. V Piemontě se mimo to harašilo zbraněmi. Noviny byly plné zpráv o zvěrstvech, které páchají v okupovaných krajích Itálie Rakušáci a výsledek všeho bylo volání po válce. Rakousko v odvetu zvyšovalo v Itálii početní stav svých posádek.

Karel Albert se zatím oddával bláhové naději, že se mu podaří zachovat svá monarchistická práva neztenčená, ale mýlil se. Marně říkal: „Já konstituci nepřijmu.“ Již začátkem ledna se k němu dostavili zástupci tisku a žádali, aby konstituci povolil. Všechno bylo časově sladěno dobře. Několik dní nato vypukla revoluce na Sicílii a neapolský král Ferdinand II. konstituci povolil, hned nato následoval velkovévoda toskánský. To již Turín mohl křičet: „Přece nezůstaneme za Neapolí a Toskánskem.“ Nepokoje, dobře organizované, se rozrostly do takové míry, že i Karel Albert kapituloval a dne 7. února příslibil konstituci dát.

Následoval výbuch nadšení. Z radnice hned vyšel rozkaz oslavit velkou událost velkolepou iluminací města a na 27. února byla ohlášena obrovská manifestace, které se zúčastní nejen Turín, ale všechna ostatní města království se svými prapory atd. Mezitím král podepsal i dekret o rovnoprávnosti valdenských a Židů, jen nevyhověl jejich žádosti, aby mohli zakládat školy.

Oznámená konstituce měla být zakončena slavnou mší a díkůvzdáním v kostele Gran Madre di Dio (Velké Matky Boží). Monsignor Frasoni byl vystaven velké zkoušce. Povolit znamenalo vzdát se na milost a nemilost. To nemohl a nechtěl. Dovolil tedy jen udělit ze schodiště chrámu svátostné požehnání a nic víc.

Byla to obrovská manifestace. Král musel také nastoupit a usmívat se. Neměl v tu chvíli jinou možnost. Ale ještě průvod neskončil, když přišla depeše, že v Paříži byla svržena vláda krále Ludvíka Filipa, vyhlášena republika a zemi zachvátila občanská válka. Karel Albert tím byl zdeptán. Vědět

28 Divná svoboda

Co následovalo za příslibem konstituce, jen utvrdilo Dona Boska v postoji. „Moderní jezovita“ začal přinášet ovoce. Křiku proti jezuitům neubývalo a jednoho dne skupina občanů předložila králi žádost, aby byli jezuité vyhnáni za hranice státu. Král petici nepřijal. Hned nato večer 2. března

ruka. Světec sám nebyl přítomen, musel ukázat valdockým hochům, že zůstane s nimi. Ostatně Dr. Borel dovedl kázat a při slavnosti vyvolal v chlapcích nové Oratoře nadšení. Toho dne hustě chumelilo. Řečník v tom viděl dobré znamení z nebe. Jistě i hochů bude tolik, jako je těch vloček padajících shora a budou se snažit, aby jejich duše byly bílé jako ten sníh.

V Oratoři svatého Aloise platil stejný řád jako na Valdoku. Don Bosco byl vrchním ředitelem. Místním ředitelem se stal Dr. Carpano. A nebyl sám. Don Bosco mu přiděloval kněze pomocníky, posílal mu starší hochy, takže se za několik neděl nová instituce rozjela a brzy i Porta Nuova měla na 500 oratoriánů.

Donu Boskovi přibývalo starostí. Již neměl jen jednu kapli, ale dvě, a rozrostl se nebývalou měrou i počet jeho chlapců. Na všem očividně spočívalo Boží požehnání.

to o měsíc dříve, nikdy by byl neslibil dát ústavu. Po těchto zprávách dolehl na všechny dobré katolíky smutek. Všechno nasvědčovalo, že přijdou ještě horší překvapení.

Režii všech těchto událostí v Turíně měl markýz d'Azeglio. Nelze mu upřít mistrovství v organizování nátlaku. Přišel i k Donu Boskovi, kterého znal z různých setkání v turínských patricijských domech. Žádal ho kategoricky, aby se s hochy zúčastnil manifestace. Don Bosco odepřel. Markýz vyhrožoval, ale důvody kněze byly závažné. Nemohl odepřít poslušnost svému arcipastýři a mimo to se necítil povolán k účasti na politice. Markýz může být ubezpečen, že Don Bosco udělá všechno, co je k prospěchu chudého lidu, ale zůstane stranou bojů mezi stranami. Markýz, když viděl, že nepochodí, změnil tón a již nenaléhal. Snad mu ten klidný kněz, pracující mezi chuligány, dokonce imponoval. Jen si během prohlídky Oratoře dovolil poznámku, že neschvaluje modlitbu růžence. Podle něho je to bigotní modlitba – odríkávat za sebou 50 Zdrávasů. Don Bosco však klidně odušil: „Já se jí nevzdám. Právě na ní jsem založil svoje dílo a daří se mi. Kdybych měl volit mezi růžencem a vašim přátelstvím, volil bych růžencem!“ D'Azeglio odešel a nikdy víc se s Donem Boskem nesetkal.

Don Boskovo pevné stanovisko nezůstalo bez následků. Jeho dílo bylo předmětem pozorování. Byl i několikrát volán na radnici, kde se to hemžilo novými lidmi. Vyptávali se ho, radili mu, nabádali ho, aby se osvědčil jako vlastenec. Don Bosco odpovídal, že je vlastenec a že chce dále prokazovat vlastní službu. Hovořil o svých chlapcích a o jejich smutných osudech, o problémech bezprizorní mládeže, doporučoval své dílo do přízně pánů. Jen o politice se vyjadřoval neurčitě, nic neodsuzoval, nic nechválil. Noví úředníci nakonec nevěděli, co si mají o Donu Boskovi myslet. Připadal jim jako dobrý, ale přitom hloupý farář odkudsi z hor, kde lišky dávají dobrou noc a kde lidé ještě nevědí nic o tom, co se děje ve světě. Pohrdli jím a nechali ho jít.

vrhla banda násilníků do jezuitských domů U svatých mučedníků a do koleje del Carmine a nutila řeholníky, aby se vystěhovali. Druhý den se totéž opakovalo v klášteře dam od Nejsvětějšího Srdce, jenže policie nedovolila, aby ti lidé vnikli dovnitř. Obléhali tedy klášter po celých sedm dní

a nic nepomohla ani žádost představené, poslaná na ministerstvo vnitra, aby tomu byla učiněna přítrž. Řeholnice se musely vystěhovat a odešly do Francie.

Jezuité se té noci rozprchli po městě a skrývali se u různých dobrodinců. Také v kněžském Konviktu jich několik našlo dočasné útočiště. Don Bosco několika jednotlivcům z řad členů tovaryšstva opatřil světský oděv, aby mohli nepozorovaně opustit město. Nebyla to záležitost několika darebáků. Akce byla řízena shora. Fakt je, že krátce nato policie obsadila jezuitské domy a všichni jezuité byli vypovězeni z piemontského státu.

Také kněžský Konvikt byl napaden hordou demonstrantů a jen díky známému a oblíbenému donu Cafassovi nedošlo ke vpádu dovnitř. Přesto násilí pokračovalo. Několik dní poté přišla policie a vykonala v bytě ředitele Dr. Gualy důkladnou domovní prohlídku. Nic nenašli.

Také proti útulku markýzy Barolové se demonstrovalo. Až v Oratoři bylo slyšet řev poštvaného davu, který obléhal útulek a chtěl jej zapálit. Byl plánován také útok na arcibiskupský palác, ale markýz D'Azeglio tentokrát sám přivedl národní milici a zabránil násilí.

V té době se monsignor rozhodl k těžké operaci: rozpustil seminář. Záminka zde byla. Mluvílo se o nastávající válce a na univerzitě byla již přerušena studia. Bohoslovcům, kteří se v minulých dnech podíleli na demonstracích, dal arcibiskup najevo, že nebudou vysvěceni. Jedna část se mu pomstila tím, že uspořádala na seminárním dvoře protestní projev. Většina jich odešla dobrovolně na vojnu, jiní

29 Konstituce

V roce 1848 vystupňovaly revoluční síly v Evropě maximálně své úsilí a je nutno říci, že se dočasně dopracovaly úspěchu. Po revoluci francouzské a sicilské následovala podobná hnutí v německých státech. Také Rakousko zažilo revoluční dunění. Začalo o svatodušních svátcích v Praze, pokračovalo ve Vídni a v Budapešti. Císař Ferdinand Dobrotivý se vzdal a předal moc mladému Františku Josefovi I. Česká revoluce skončila neúspěchem, Vídeňáci bojovali za svou německou svobodu. Každý, jak svobodě rozuměl.

V Itálii již v polovině března donutila revoluce papeže Pia IX., aby povolil konstituci. Také Karel Albert musel splnit svůj slib. Několik článků ústavy diktoval sám. Měly být jakousi zárukou, že svobody nebude zneužito proti církvi. Tak bylo stanoveno, že katolické vyznání zůstane jediným vyznáním státu a jiné formy náboženství budou trpěny v mezích zákona. Tisk bude svobodný, ale Písmo svaté, katechismy, liturgické knihy a knihy modlitební nebudou moci být vytištěny bez předběžného církevního souhlasu. Také všechn majetek bez výjimky bude nedotknutelný. Tím se mělo vyloučit zabavování církevního majetku. Katolíci si poněkud oddechli, když četli toto ustanovení, třebaže od písemného prohlášení ke skutku mohlo být hodně daleko.

Prvním konstitučním ministerským předsedou se stal hrabě Cesare Balbo. Vyšel volební řád. Senátoři byli jmenováni. Byl to podivný soubor biskupů, dobrých katolíků i sektářů. Poslanecká sněmovna byla volena. Tam měli převahu liberálové, mezi nimi řada lidí, kteří se netajili odporem k církvi. Don Bosco se také jednou šel podívat na zasedání parlamentu. Měl dojem, že z celého jednání číší studený vítr volterianství.

se zapojili do občanského života, další našli útočiště v jiných diecézích a tam byli vysvěceni.

Nebylo možné, aby popisované události přešly kolem Oratoře a nedotkly se jí. Také Don Boskovi chlapci slyšeli o demonstracích proti církevním institucím a chtěli vědět, proč to všechno je. Don Bosco je nenechal na pochybách. Všechno jim vysvětlil a také o Giobertim jim řekl pravdu, a to plnou. Ostatně brzy hoši na vlastní oči poznali rub svobody.

Jednoho nedělního odpoledne již začal katechismus, Don Bosco stál uprostřed své třídy starších hochů, když najednou třeskla rána, tabulka se v okně roztříštila a něco plesklo o zeď. Všichni zbledli a potom vyskočili. Nastala menší panika. Don Bosco zde stál a prohlížel si kleriku. Měl ji prostřelenou a kus rukávu v paždí měl vytržený. Rána, patrně mířená na srdce, prošla mezi hrudí a zvednutou rukou, těla se však ani nedotkla. Následoval výbuch hněvu a radosti zároveň. Kluci se tlačili kolem Dona Boska, jako by ho chtěli chránit svými těly. Mnozí ho objímali a usedavě plakali, jiní se rozběhli ven pronásledovat útočnicka. Po tom však jako by se slehla země. Byl pryč. Našla se i kulka. Byla dobré ráže, jen šikovná nebyla.

Don Bosco rychle překonal první emoci, ovládl se a potom si už jen dělal z nešikovné kulky legraci. Bylo třeba hochy uklidnit. V duchu však rozjímal o podivné svobodě, kterou všichni oslavovali. Pro koho byla ta svoboda? Opravdu pro všechny? I pro poctivé lidi?

Mezi první počiny nové vlády patřil dekret emancipace Židů. Také vyšel dekret, ve kterém se hrozilo vězením a pokutou tomu, kdo by tupil některé státem dovolené náboženství.

Jen naivní by si mohl myslet, že v dané chvíli dekret o ochraně náboženských kultů byl k prospěchu církve. Spíše zajišťoval beztrestnost těch, kdo čekali, že budou moci rozvíjet protikatolickou propagandu a dával jim do rukou zákonný podklad ke stížnostem proti katolíkům, kteří by odpovídali na útok protiútokem.

Situace byla povážlivá a nesmíme posuzovat podle kritérií dnešní doby. Tehdy nebylo slechu o nějakém ekumenismu. Stály zde proti sobě dvě nepřátelské fronty. Katolický svět byl omezen na evropský jih, protestanti ovládli sever. Jako v jižních státech bylo katolické náboženství státním náboženstvím, tak stejně v severních státech bylo státním náboženstvím náboženství evangelické a každý si střežil žárlivě své.

Nyní se situace radikálně změnila. Postupující liberalismus měl tendenci tyto staleté přehradu zbořit. A kde stál v protikladu k církvi, tam otvíral dveře jiným vyznáním s jistou škodolibostí a radostí. Tak tomu bylo zvláště v Itálii.

Pro nepřipravené katolíky to byl šok. Protestanti neuznávali papeže, odmítali celou hierarchii, neuznávali svátosti, Písmo svaté si vykládali zcela libovolně, odmítali celou řadu článků víry a z dějin si vybírali kdejakou ostudnou historii, jen aby církev v očích lidu postavili do nepříznivého světla.

Don Bosco, jako katolický kněz věděl oč jde. Miloval církev a čistota víry mu nebyla lhostejná. Byl ochoten ji bránit třeba vlastním tělem.

Valdenští, až do té doby omezení na alpská horská údolí, začali zřizovat střediska propagandy v kraji, hlavně v Turíně. Jejich silnou zbraní byl tisk. Touto cestou se mohli nejnadhlejší dostat mezi lidi. Nic neváhali a šířili neúnavně letáčky a brožury dostupné ceny všude, kam jen mohli dosáhnout.

Don Bosco měl také k dispozici slušnou zbraň a znal její sílu. Byly to jeho „Církevní dějiny“. Rozhodl se hned pro jejich druhé vydání. Prohlédl je a opravil, doplnil a v krátké době mohl dát lidu a hlavně mládeži do rukou příručku, ze které mohli poznat dějiny církve, a tak se obrnit proti pomluvám, které přicházely z druhé strany.

Nás zajímá celkový tón Don Boskových „Církevních dějin.“ Měly sloužit obraně církve, a proto jejich tón byl nutně bojovný, i když velmi umírněný. Don Bosco mluvil jasně statečně a zaníceně, ale nepřeháněl. Chtěl hájit, ale neurážet. Šlo mu o to, aby čtenáři představil církev takovou, jakou ji chtěl mít její Zakladatel, to je stojící na Petrově skále, vedenou nástupci apoštolů, vybavenou svatými prostředky, hlásající evangelium všemu stvoření, stále bojující s neklidnou hladinou moře života a směřující k nebeskému království.

Apologeta brání církev, proto zbytečně nevyzvedá v dějinách to, co zbytečně pohoršuje a mate. V té době Karel Tomatis položil Donu Boskovi otázku: „Co děláte, když

přijdete v dějinách na osobu i vysoce postavenou, která nedělala církvi zrovna čest?“ Don Bosco odpověděl: „Když nemohu pochválit, raději mlčím. Mým úkolem je psát dějiny pro mé hochy a pro lid. Co bych docílil, kdybych ukazoval na stíny církevního života? Jen bych je pohoršil. Objektivní dějiny se mohou psát jen pro lidi vzdělané, kteří dovedou rozlišit a nevytrhávají ze souvislostí. Obyčejní lidé snadno pro jednoho nehodného člověka odsoudí a zavrhnou celou instituci.“

Don Bosco věděl, že vydání jeho dějin je odvážný čin a čekal, co se stane. Nestalo se nic. Svoboda žádala, aby každý mohl promluvit, hlavně, že nedal záminku k soudnímu stíhání.

Není bez zajímavosti, že za Don Boskovými „Církevními dějinami“ stál velký italský spisovatel Silvio Pellico. Don Bosco mu dal rukopis ke korektuře. Pellico ji udělal, ale učinil jen několik malých oprav, potom rukopis vrátil a Donu Boskovi doporučil knihu vydat.

Také Pellico byl vlastenec, a veliký. Odseděl si řadu let, a těžkých let, ve špilberských kasematech a domů se vrátil s podlomeným zdravím. I on patří k velkým tvůrcům nové Itálie. Ale na rozdíl od jiných zůstal vždy pevně stát na půdě církve. S Donem Boskem žil v upřímném přátelství až do své smrti roku 1854.

30 Válka s Rakouskem

Neklid v Rakousku nahrával italským snahám o osvobození Lombardska a Benátska. 18. března povstala Modena, rakouská posádka se stáhla z města a vévoda František V. utekl. Dva dny nato povstala Parma. Vévoda Karel II. povolil konstituci a utekl do Francie. Současně se zvedl Milán. Rakouská posádka musela vyklidit důležité strategické body. Také Como, Bergamo a Benátky se vzbouřily proti rakouské nadvládě. V Miláně se chopila moci prozatímní vláda, a ta hned povolala na pomoc Piemont. 23. března Karel Albert vyhlásil Rakousku válku.

Osvobození Milána bylo spravedlivou věcí, a proto arcibiskup Franson rád zazpíval v domě Te Deum. Bohužel, když opouštěl chrám, stal se předmětem nenávisné manifestace. Přítomní četníci nijak nezakročili. Večer se demonstrace opakovala před jeho palácem. Bylo vidět, že je nezádoucí.

Král vytrhl do války s 60 000 vojáky 25. března a koncem měsíce byl v Miláně. Všude se k němu hrnuli dobrovolníci. Arcibiskup 29. března opustil Turín a odjel do Švýcarska. Požádalo ho o to ministerstvo vnitra, údajně jen na krátký čas, než se vášně upokojí. Měli ho k tomu i mnozí poctiví kněží, kteří se báli o jeho bezpečnost. Když monsignor vstupoval do kočáru, naklonil se k Donu Boskovi a prosil ho, aby se ujal bohoslovců, kteří se dobře zachovali a nyní museli přerušit studia.

31 Uprostřed zdivočelé mládeže

Válka lidi zdivočuje. Bylo to vidět na turínské mládeži. Již dříve trpělo město existencí klukovských band, ale nyní se tento jev značně prohloubil. Válečné události naplnily mužskou mládež bojovností, jenže, zatímco otcové daleko od domova bojovali proti Rakušákům, synové se doma potýkali navzájem. Každá čtvrť měla svou bandu a rvačky byly na denním pořádku. Policie byla bezmocná a raději se

v Rakousku nebylo jinak. I tam liberálové křičeli proti církvi, proti papeži, proti vídeňskému arcibiskupovi. Také tam museli jezuité pryč, a také redemptoristé. V Itálii drželi s Rakouskem, v Rakousku s Itálií. Církev je vždycky zlá.

Piemontské vojsko brzy překročilo řeku Mincio a postupovalo dál. Papež poslal 17 000 mužů chránit hranice církevního státu, ale piemontský generál Durando, který jim velel, přestoupil rozkaz, přešel přes Pád a připojil se k piemontské armádě. Z Neapolska přišlo 16 000 mužů, z Toskánska 6 000 mužů. 30. dubna padla do italských rukou Peschiera, jedna ze čtyř pevností, chránících Benátsko. Rakušáci se museli stáhnout na druhý břeh Adige.

Turín šílel radostí. Každé vítězství bylo oslavováno a vše co nosilo kalhoty, se cvičilo ve zbrani. Malí kluci bojovali aspoň pruty a holemi.

Postní katechismus toho roku nestál za nic. I valdocksá Oratoř trpěla válečnou hysterií. Hoši měli mysl jen pro válku. Don Bosco zdvojnásobil svoji horlivost, jen aby hochy udržel. Opatřil jim aspoň pušky s dřevěnými hlavněmi a spokojil se s tím, že se neprolévala krev. Tehdy vyrostla v Oratoři schola cantorum, poprvé bylo na Zelený čtvrtek umývání nohou dvanácti vybraným hochům a také kázání dostalo jiný ráz. Don Bosco kázal, Dr. Borel byl mezi kluky a dával Donu Boskovi námitky, ten na ně odpovídal, prostě přeli se. Hochům se líbil tento dramatický spád katechezí a v dané chvíli to byl dobrý prostředek k upoutání pozornosti.

neukazovala. Bandy měly nebezpečnou zbraň – kamení. To bylo někdy horší než kulky z pušek.

Don Bosco byl mezi mládeží doma a nemínil se dívat na toto řádění pasivně. V bandách pracovalo také mnoho jeho zbloudilých synů a většina z nich chovala k Oratoři dobré city. Don Bosco měl nyní stálou pohotovost. Zabránil sice sem tam nějaké menší rvačce, ale zde bylo třeba postupovat

organizovaně. Proto hledal styk především s vůdci band a vůbec s jejich vlivnými členy. Když je nemohl přímo napojit na některou z obou Oratoří, aspoň s nimi udržoval přátelské styky. Chodil i do vězení, kde se občas ocitl na nějaký den ten či onen polapený vůdce a snažil se využít jeho samoty k rozumnému rozhovoru.

Byl to těžký a nebezpečný apoštolát. Jednou se řadily k bitvě banda Pallone a banda Porta Susa. Kluci byli vyzbrojeni klacky, noži, dokonce měli i pistole. Četníci přišli, ale nic nepořídili. Bitva začala. Don Bosco vyběhl z domu – bylo to v blízkosti Oratoře – a vrhl se do vřavy. Právě před ním se dva kluci chystali jít na bodáky. „Nechte toho!“ vykřikl na ně, ale než mohl něco podniknout, jeden z hochů se kácel k zemi s proboděným břichem. Bitva ustala a hoch byl odnesen do nemocnice. Don Bosco ho provázel a mnoho se namluvil, než hoch utlumil výbuchy pomstychtivosti. Zopatřil ho a on druhý den skonal.

Jindy se schylovalo znovu k boji zrovna před Don Boskovými okny. Už se začínalo střílet. Don Bosco vyběhl ven a poručil: „Honem pryč od mého domu!“ Ale kluci byli drzí: „Běžte raději vy pryč, než něco schytáte!“ Don Bosco užil nečekaného prostředku. Rozběhl se k jedné straně, vrhl se na hochy a kopal do nich levou, pravou, až se jejich řady začaly kácat. A hned na druhou stranu a totéž. Teprve když kluci ocenili patriční sílu nohou třetí fronty, uznali za vhodné vyklidit pole a prát se jinde. Takových případů bylo více a Don Bosco získával na respektu u band i u strážců pořádku. Četníci říkali: „Na ty holomky platí jen Don Bosco. Nikdo jiný s nimi nic nesvede!“

32 Domov mládeže roste

Zatímco všude byl hluk a nervozita, v domě pana Pinardiho vznikala oáza míru. I když Don Bosco byl plně zaměstnán starostí o obě Oratoře, kam chodilo asi 1 500 hochů z celého města, nezapomínal na své nejpotřebnější a proto nejmilejší, kteří bydleli u něho. Jejich počet rostl.

Zajímavá je historka z jara 1848. Již minulého roku našla cestu do Oratoře parta kluků uličníků. Vedl ji šestnáctiletý učeň, plný ohně a samá vůle. Jedné neděle se přiblížil se svou partou k Oratoři právě v době, kdy byli všichni v kapli. Kluci přelezli plot a prohlédli si terén. Potom nakoukli do kaple a zůstali stát vzadu. Právě měl kázání Dr. Borel a mluvil na téma beránci a vlci. Našeho kapitána jeho myšlenky zaujaly a nechal se klidně předvést k Donu Boskovi. Ten ho zcela získal svým milým jednáním. Od té chvíle zůstal Oratoři věrný a Don Bosco z něho udělal slušného hochu. Vyučil ho v náboženství a zvláště mu dal možnost zpívat, protože hoch měl opravdu talent.

Tento hoch neměl dobré rodiče. Otec byl typograf, ale neurvalý. Matka nebyla o mnoho lepší. Jídla moc neměl, zato dostával často facky za každou maličkost. Jednou zjara mu otec z ničeho nic zakázal chodit do Oratoře. Přitom se o Donu Boskovi vyjádřil velmi hrubě. Hoch se však nedal. Řekl otci, že do Oratoře bude chodit dál. To otce rozčílilo. Skočil po něm a chtěl ho zphlavkovat. Ten však nečekal, vyrazil ven a utekl do polí. Když se dostal k Oratoři, vylezl na veliký jilm, který tam rostl a skryl se v jeho koruně. Byl si jist, že ho matka půjde hledat.

Bylo to k večeru. Do Oratoře se scházeli hoši na večerní školu. Také Don Bosco se v tu dobu vracel domů. Tu se

Zatím zrály nové události v zázemí i na frontě. Král udělil amnestii politickým vyhnancům a 30. dubna se vrátil do Turína i slavný Gioberti. Město mu připravilo slavné, nadšené uvítání. Gioberti se ubytoval v hotelu Feder, ale dlouho se nezdržel. Měl důležitou politickou misi. Po poradě s hlavním vůdcem italské revoluce Mazzinim, který byl republikánského ražení, bylo stanoveno, že zatím budou republikánské sny dány k ledu a uskuteční se federace italských států pod vedením piemontského krále. Papežský stát bude zabrán až na samotný Řím, který bude ponechán Piu IX. po dobu jeho života. Gioberti měl federaci sjednat. Jeho první cesta vedla do královského ležení a potom prošel všemi hlavními městy horní Itálie. Své turné zakončil v Římě. Na Kapitolu se mu dostalo nadšeného uvítání jako nějakému starověkému triumfátorovi. Navštívil také papeže a nabádal ho, aby přistoupil k federaci. Jaké další plány jsou s papežským státem a jeho osobou zamlčel. Papež vyjádřil souhlas s federací, bude-li to sloužit k uspokojení Itálie.

Výsledek Giobertioho cesty byl, že se skutečně během června a července všechny hornoitalské státy podřídily Karlu Albertovi jako hlavě italských spojených států. Turín měl být na co pyšný. Stal se hlavním městem velké části Itálie.

Ale radost byla brzy zkalena neúspěchy na frontě. Rakouská armáda přešla do protiútoků. Piemontčané byli na několika místech zatlačeni a k tomu i spojenci začali být nespolehliví. Papežští vojáci, popichovaní republikánskými emisary, začali odmítat poslušnost, v Neapoli vypukly nové republikánské nepokoje a král považoval za dobré odvolat své pluky z lombardského bojiště domů. Přesto byla ještě naděje, že započatý boj skončí ve prospěch Itálie.

přihnala chlapcova matka a hned se do Dona Boska pustila, kde je její chlapec, že musí být někde v jeho domě. Don Bosco s ní dlouho hovořil, ale nebyla k utišení. Zatím hoch na jilmu ani nedutal. Báł se, aby snad někdo nepohlédl vzhůru a neviděl ho. Slezl teprve, když matka odešla a okolo bylo ticho. Namířil si to potom do Don Boskova bytu. Tam vypravoval, co se stalo. Don Bosco již znal poměry a nabídl mu, aby se nastěhoval k němu. Hoch vděčně přijal. Druhý den bylo nové jednání s matkou, ale nakonec se vše upravilo, že již zůstal.

Tato historie není anonymní. Hoch z jilmu se jmenoval Felix Reviglio. Stal se jedním z prvních Don Boskových kleriků a po dlouhá léta byl farářem ve své rodné farnosti svatého Augustina. Zůstal vždy věrným synem Oratoře a Dona Boska.

K dějinám začátků, k té, jak Don Bosco říkal, „bájně době Oratoře“, patřil i jistý Karel Gastini, komik chlapeckého společenství, který dovedl vnášet mezi hochy ten správný tón. I toho ulovil Don Bosco v roce 1848. Seznámil se s ním v jednom holičství a nechal si od něho, začátečníka, ořezat bradu. Pan mistr měl námitky, ale kněz si nenechal říci. „Já mám i na bradě les,“ smál se. Byla to narážka na jeho jméno. Bosco totiž znamená „les“. Gastini byl sirotek po otci a brzy mu zemřela i matka. Měl ještě sestřičku, ale domácí je oba vystrčil na ulici. Karel našel domov u Dona Boska, děvče bylo nejdříve umístěno u jedné zbožné ženy a potom bylo dáno do ústavu.

Další případ. Jednou ráno našel Don Bosco v aleji za příkopem hochu. Propustili ho z fabriky pro tělesnou slabost

a otec ho chtěl za to zbít. Byl velmi chatrně oblečen a třásl se zimou. Chlapec utekl z domu. Prozatím ukradl jen jednu housku. I nad ním se Don Bosco smíloval a vzal ho k sobě. Nejdříve však poslal k otci dona Giacomelliho, aby zjistil,

33 Život v domově

Bude jistě milé podívat se zblízka na život v prvním Don Boskově domě. Když tam hoch nastoupil, první bylo naučit se modlitbě a připravit se k svátostem. Také ho Don Bosco brzy umístil u některého dobrého mistra a vyjednal mu dobré podmínky učení. Nešlo mu o peníze, ale o výchovu.

Ráno se vstávalo brzy a po půlhodině úklidu se šlo do kaple na mši svatou. Při ní se modlily ranní modlitby a růženec. Nakonec byla kratičká duchovní četba. Hodněji hoši šli k svatému přijímání. Aby mohli pohodlně chodit, Don Bosco denně před mší svatou zpovídal. Tak se to praktikovalo později ve všech salesiánských ústavech.

Až do roku 1856 hoši po snídani odcházeli do města do práce. V poledne se vraceli domů. Každý si vzal svoji misku, postavil se do řady a rozdávala se polévka. Buď sama matka Markéta, nebo Buzzetti nebo Don Bosco. K polévce byl ještě jeden chod, polenta a podobně. Jedlo se obvykle na dvoře. Každý si našel místo podle chuti. Při špatném počasí se sedělo na schodech nebo na zemi na chodbě, kde se dalo, a jak se dalo. K pití byla po ruce čerstvá voda ze studny. Po obědě si každý umyl šálek a schoval si jej. Také lžičky si musel každý dobře opatrovat. Někteří si nosili lžičky s sebou do práce. O půl druhé se šlo znovu do zaměstnání. Večer se podávala večeře podobně jako v poledne oběd.

Chléb hoši nedostávali, kupovali si ho. Don Bosco chtěl, aby se naučili hospodařit, a proto vždy večer dával každému 25 centimů, aby si koupil. Přitom říkával s úsměvem: „Boží Prozřetelnost dala mně, já dávám vám.“ Za 25 centimů se dalo koupit a ještě pětník ušetřit. Chlapci si opatrovali olej, ocet, Don Bosco rád poskytl trochu zeleniny, aby si mohli přilepšit. Na neděli byl přídavek 5 centesimů, aby si mohli koupit další přilepšení. Šetrným hochům Don Bosco dával peníze na celý týden.

34 Matka Markéta

Neměli bychom úplnou představu o rodinném životě v domě Pinardiho, kdybychom neřekli, že hoši vedle Dona Boska – otce, měli ještě matku – jeho matku Markétu. Byla to žena skromná a žila jakoby ve stínu, ale měla velký podíl na vytváření rodinného prostředí v Oratoři. Všichni jí říkali „Mamma“ – „maminka“. Ona byla velkou pomocnicí Dona Boska, i když se nikde neukazovala na veřejnosti.

Je známo, že měla velký vychovatelský talent. Don Bosco mnohé zásady měl vlastně od ní. Nyní byl dospělý muž a věděl víc než ona, ale nepřestal obdivovat její přirozené reakce na chování lidí a jak dovedla vystihnout vždy podstatu věcí. Její neučená věda mocně spolupůsobila k tomu, že Don Bosco dospěl k takovému výchovnému procesu, který si zachovává hlubokou lidskost, bere člověka, jak je, upravuje ho, ale neničí osobnost.

Dokud byl Don Bosco v domě sám, maminka Markéta byla jeho zástupce vůči hochům. Brala to vážně. Mohl se na ni spolehnout. Oči měla všude a nescházel jí dar řeči. Její mluva byla pestrá, plná příměrů, obrazů, šťastných obrátů, hoši ji měli rádi a imponovala jim. Někdy se rozhorlila a potom její řeč byla delší, ale to nevadilo, tím jen víc vynikala

co a jak. S otcem však nebyla žádná řeč. V roce 1848 stoupl počet internistů na 15 a Don Bosco musel pro tento účel pronajmout další místnost.

Večer přicházeli hoši z města do večerní školy. Trvala hodinu. Také se konala podomácku, bez zbytečných formalit. Hned nato se Don Bosco pomodlil se svými hochy večerní modlitbu a hoši šli spát. Spalo se na slamnicích, v některých byla sláma, v některých jen listí. Bylo to však vždycky lepší než spát ve stohu nebo na lavičce v parku.

Důležitou úlohu hrálo slovíčko na dobrou noc. V něm Don Bosco oznamoval program a jiná důležitá sdělení, disponoval hochy, aby usínali s krásnými myšlenkami, dával jim užitečné rady. Byla to nenápadná a rodinně pojatá škola křesťanského života. V ní se opět a opět ozývaly myšlenky, které Don Bosco považoval za důležité pro celý život, a které tvořily opěrné pilíře jeho výchovy: zpověď, přijímání, pokud možno každodenní účast na mši svaté.

Hoši nesměli lenošit. I když se vrátili z práce utahaní, Don Bosco dbal, aby se něčím zaměstnávali: buď čtením nebo hrou na housle, na klavír, případně pomohli udržovat rodinu v čistotě a pořádku. Sám, jako dobrý otec, žil stále uprostřed nich. Ráno dohlížel, aby se dobře umyli, učesali, vykartáčovali šaty, ustlali postel. Během dne nanosil mamince do kuchyně vodu, oškrábal brambory, přebral hrách nebo fazole. Kdo byl doma, pomohl. Bylo třeba zamést kapli (vždycky bylo dosti bláta z ulice po tolika nohách), světnice. Myl s hochy nádobí, opravoval židle, lavice, fušoval do různých řemesel. Troufl si ušít kalhoty, košile, spodky, co bylo třeba. Když něco neuměl, dohotovila to matka. Ani v noci nelenil a vstal, podíval se, jsou-li hoši zakryti, zvedl kus pohozeného šatu. Když hoch onemocněl, zavolal lékaře, seděl třeba do noci u hochů a dával mu obklady, léky. Každý cítil jeho lásku a nikdo nemohl říci, že je odstrkovaný. Spíš se věnoval těm ubožejším a potřebnějším. A při všem bylo cítit především jeho zájem o duši. Hoši věděli, že našli otce, a to v tom nejkrásnějším slova smyslu.

její horlivost o pravé dobro hochů. V mnoha případech si mohla dovolit víc než sám její syn. Ten musel být na slovo opatrný, aby neurazil a neztratil hochovu důvěru. Markéta byla matka a měla ženský smysl pro duši dítěte.

Nesmíme si myslet, že hoši byli samá neviňátka. Nejedním byl sebrán z ulice a dlouho se bránil výchovnému vlivu. Nechtěl do práce, vůči kamarádům byl hrubý, ve věcech samý nepořádek. Takové si brala na starost ona. Nebála se lajdákovy vycinkat, až pod tlakem jejich přesvědčivých slov kapituloval. Na druhé straně, když zpozorovala, že někdo trpí melancholií, nebo byl v práci potrestán a byl smutný, neodpustila si, aby ho nepotěšila nebo nepomohla z bryndy ven.

Markéta byla prostá venkovská žena, a protože byla hluboce věřící a zbožná, stále se modlila. Mnohdy nahlas, třeba dokolečka. Don Bosco se jí někdy žertovně ptal: „Maminco, s kým se to hádáte?“ „Nehádám se,“ odpovídala, „ty to dobře víš, modlím se.“ U ní to nebyla bigotnost, ale potřeba mluvit s Pánem Bohem a Pannou Marií, Andělem strážným. Její důvěra v účinnost modlitby byla veliká. Ona svolávala na dům Boží požehnání.

35 „Křesťan podle sv. Vincence“

Uprostřed politických zmatků zůstával Don Bosco podivuhodně soustředěný. Počítá se, že za rok pronesl asi 3 000 kázání, promluvy, konferencí a katechetických lekcí. Byl to dřívě na vinici Páně. V noci, když chlapci ulehli, usedl ke stolu a ještě celé hodiny psal. V tomto roce vydal novou knihu: „Křesťan podle svatého Vincence z Pauly“.

Svatý Vincenc mu byl velmi sympatický. Také byl nejdříve pasáčkem, také se jako klerik a kněz věnoval mládeži. Zvláště se mu líbilo, že dovedl stavět mosty mezi společenskými třídami a zapřahat ty vyšší do služeb nižších, ať již to byla společenská spodina, nebo dělnická třída – proletariát, nebo nevyvinuté národy v dalekých zemích.

Don Bosco dává v knize výraz také svému sociálnímu citění a často hovoří o civilizaci. Tím má na mysli vzestup utlačených k důstojnému životu člověka. Netají se však přesvědčením, že reorganizace lidské společnosti není možná bez ducha víry. Také dává jasně najevo, že nejschůdnější cesta k řešení všech otázek je důvěra k myšlenkovému středu světa, ustanovenému Bohem samotným, to je k papeži jakožto náměstku Kristovu. Svatý Vincenc ve své době proti jansenistickým apelacím od papeže ke koncilu jasně říkal: „Papež je hlava církve!“ Don Bosco v knize o svatém Vincencovi volá podobně: „Schvalujte, co papež schvaluje a odsuzujte, co on odsoudil!“ Papežská neomylnost byla definována na Vatikánském koncilu v roce 1870. Don Bosco měl své stanovisko zcela vyhraněné již o 22 let dříve.

Ještě jednu věc třeba vyzvednout. Don Bosco v tomto životopise zvláště podtrhuje Vincencovu přívětivost ke všem bez rozdílu, ctnost získanou v urputných bojích se sebou. Světec byl povahou výbušný typ, snadno se rozzlobil. Ale přemohl se. I Don Bosco byl takový a jistě i proto mu byl Vincenc sympatický. Jeho životopis mu poskytl příležitost pojednat o ctnosti přívětivosti i teoreticky. Neuškodí uvést aspoň některé myšlenky:

36 Pokračování války

Měsíc květen začal vystupňováním protibiskupské hysterie. V Nizze biskup Galvano odepřel církevní pohřeb emigrantovi, který zemřel v odporu proti církvi. Asi 6 000 osob oblehlo biskupské sídlo, strhlo biskupský znak a vláčelo ho blátem. V parlamentě Angelo Brofferio pronesl proti biskupům nenávisťnou řeč.

Zatím osvobozenká válka pokračovala špatně. 11. června generál Radecký dobyl zpět Vicenzu, hájenou 10 000 Italy. To byla velká rána. Trochu naděje vzbudilo svatodušní pražské povstání, ale Windischgrätz je ve čtyřech dnech udusil, takže Rakouská říše zůstala nepohnutá. Radecký šel dál, až celé Benátsko bylo znovu pevně v rakouských rukách.

Turínská vláda v té době špatně interpretovala vlnu poráženecké nálady, která se nyní ploužila zemí. Ministr Pareto psal papeži, že je třeba rozhodně zrušit všechny výsady duchovního stavu, ministr Sklopis zase psal biskupům, že kněží nedostatečně podporují úsilí nového režimu. Zatím pravou příčinou nespokojenosti byly jednak porážky v Benátsku,

37 Rozpoutané vášně

Dekretem z 19. června dostali jinověrci v Piemontském království plnou svobodu. Valdenští ve spojení s protestantským světem se hned pustili do práce. V Turíně to pocítila

„Prvním úkonem přívětivosti je potlačit v sobě hnůtu, který zneklidní duši a působí, že člověk zrudne ve tváři. Přívětivý na sobě nenechá znát pohnutí mysli. Druhým úkonem je přinutit tvář, aby byla ke každému jasná. Lidé s usměvavou tváří zrovna nabízejí člověku své srdce, kdežto lidé, jednající s odstupem, mají tvář suchou, spíše zamračenou. To nahání strach a vyvádí z míry. Třetím úkonem přívětivosti je vyhnat z duše všechny úvahy o tom, že nám někdo ublížil. Je třeba naučit se omlouvat, vysvětlovat si vše po dobrém, neukvapovat se v úsudku a hlavně neotvírat ústa a neodpovídat, když nás někdo uráží.“

Mezi Donem Boskem a svatým Vincencem je mnoho nápadných shod. Oba tíhli do Říma, oba ustavičně kázali Boží slovo, oba se starali o kněžská a řeholní povolání, oba přijímali s otevřeným srdcem každého, kdo přicházel pro radu nebo jinou pomoc. Oba za život napsali mnoho dopisů, oba dovedli jednat s mocnými tohoto světa, aniž co slevili ze svých zásad! Svatý Vincenc založil Lazaristy a Dcery lásky, Don Bosco založil Salesiány a Dcery Panny Marie Pomocnice, všechno pro ty nejchudší a nejopuštěnější členy lidské společnosti. Svatý Vincenc zakládal různá dobročinná bratrstva, Don Bosco spolupracovníky a spolupracovnice. Svatý Vincenc se přičinil o jmenování dobrých biskupů ve Francii, Don Boskovým přičiněním dostalo dobré pastýře asi 50 italských diecézí. Oba také mysleli ustavičně na zůstávání národy a primitivní kmeny a posílali k nim své syny a dcery, aby jim pomáhali k vzestupu v rodině národů.

Pro tuto podobnost mezi oběma světci později Francie vítala Dona Boska jako druhého Vincence z Pauly a byli to hlavně obdivovatelé tohoto, kdo nejvíce pomáhali k založení salesiánského díla ve Francii.

Knihy byla vytištěna a brzy se rozběhla. Jen ústav svatého Cottolenga v Turíně odebral 3 000 kusů. Zaplatila je hračka Del-Piazzo.

jednak nejistota, co bude dál. Milán se ještě držel, ale byl neklidný. Mazzini, který tam přišel, se pokusil svrhnout protikonstituční vládu a nahradit ji vládou republikánskou. Nepodařilo se to. Jakási naděje zde ještě byla. V Paříži vypukla vzpoura socialistů a čtyři dny se bojovalo o moc. Socialisté podlehl, a tak naděje na pomoc z Francie pohasla. Politické tendence v národě byly nyní různé a nevědělo se co bude zítra. V případě dalších neúspěchů mohla padnout i konstituční monarchie Karla Alberta a ke slovu mohli přijít republikáni. Odtud strach, podezírání, obecná nejistota.

U kněžstva zde byl ještě další důvod k nespokojenosti. V polovině června začaly vycházet noviny Gazzetta del Popolo, malé sice formátem, zato silně proticírkevně naladěné. Nebylo dne, aby na stránkách Gazzetty nevyšel nějaký skandál na denní světlo. Redaktoři plátku byli šikovni. V novinách bylo mnoho toho, co zajímalo řemeslníky, obchodníky, podnikatele, takže se brzy dostaly i do rodin a působily. S Gazzettou ruku v ruce šly noviny Opinione. Také tam nebylo štvání konce.

hlavně druhá Don Boskova Oratoř, ta u Porta Nuova. Valdenští si zřídili modlitebnu vedle ní. Tam se mluvilo proti papeži, biskupům, kněžím, celibátu, zpovědi, mši, očištění,

proti úctě k svatým a zvláště proti mariánskému kultu. Dospělí k nim měli nedůvěru, ale mládež byla zvědavá a snadno přístupná, zvláště když se jim slibovalo, že po kázání dostanou každý dvě mutty, každá platila 40 centesimů – a ještě hezkou knihu.

Když se to dověděl don Carpano, hned zbystřil pozornost a nemlčel. Tak vzplanul mezi oběma institucemi ideový i neideový boj. Těžko říci, kdo začal házet kamením. Fakt je, že po několik neděl se kolem Oratoře srocovali výrostci s kameny a dobývali Oratoř jako nějaký hrad. Potom pro změnu zase vybíhali obránci z Oratoře a zaháněli útočníky stejnými zbraněmi. Když se válčí, těžko diskutovat. Don Bosco tím trpěl, ale nemohl nic dělat. Zavřít Oratoř by znamenalo vyklidit pole. To nemohl. Musel jen čekat, že se časem myslí uklidní a bude zase klid.

Jak podivné byly tehdejší poměry a jak spletité byly i vztahy mezi lidmi, ukazuje zajímavá událost. Toho roku 1848 byla slavnost svatého Aloise na Valdoku zvlášť okázalá. Stovky chlapců šly v průvodu z Oratoře po Cottolengově ulici a zpívaly hymnus světce mládeže. Socha svatého Aloise byla nesena na nosítkách na samém konci průvodu. A hle:

38 Rozkol v Oratoři

V roce 1848 prožil Don Bosco v Oratoři hroznou chvíli. Dábel, který dosud marně hledal způsob, jak jeho dílo zmařit, pokusil se je rozvrátit zevnitř.

Bohužel chvíle byla příhodná. Biskup byl z diecéze pryč a kněžstvo nejednotné. Jedna část kněží podlehla nacionalistické horečce a spílala té druhé. Duchovenstvo se rozdělilo na pokrokové a zpátečnické. A jak bývá zvykem, ukázalo se to zevně na celkem banální věci. Pokrokoví kněží začali nosit kulatý klobouk nebo cylindr a k tomu dlouhé kalhoty. Kolárek nenosili. Do té doby nosili kněží na hlavě klobouk třírohý a pod talárem krátké kalhoty a punčochy. Nová móda byla v novinách velmi chválena a kněží, kteří chodili postaru, se stali terčem posměchu.

Někteří spolubratři přišli i za Donem Boskem a přemlouvali ho, aby se přidal k pokroku. Don Bosco se zasmál a řekl: „Až budou dlouhé kalhoty nosit don Cafasso, kanovník Anglesio a Dr. Borel, také si je obstarám.“ Biskupové sice novou módu zakázali, ale nic nesvedli.

Bohužel i někteří spolupracovníci Dona Boska se dali strhnout a mysleli, že přišla jejich hodina, aby dali Oratořím jiný směr. Chtěli, aby se Oratoře plně zapojily do politického života a v tom smyslu začali působit na svěšené hochy. Po pravdě řečeno, politické manifestace byly tehdy svůdné. Byla podívaná třeba na pochodující hochy, oblečené alla italiana, v hedvábných černých kabátcích a kalhotách, s kloboučkem ozdobeným perem, s vlasy splyvajícími na ramena, po boku dýku a na hrdle řetízek s odznakem Itálie. Strhávalo to fantazii. Mnozí šli raději na slavnost než na katechismus do Oratoře. Sváděli jeden druhého. Don Bosco měl co dělat, aby držel jakžtakž náladu.

Z bojiště přicházely falešné zprávy, nebylo dost odvahy říci lidu pravdu, na pomoc přišel i sem tam nějaký výmysl o vítězství piemontských zbraní, takže se mohlo znovu manifestovat a křičet proti Austrii i proti církvi. V té době parlament schválil zrušení řádu jezuitů a kongregaci Dam Božského Srdce. Bohužel všichni kněží, kteří měli poslanecský mandát, hlasovali s liberály.

Vášnivá nálada se přenesla i do obou Oratoří. K Donu Boskovi přišli dva kněží, pověření vedením Oratoře svatého

po stranách sochy kráčeli dva vznešení páni: markýz Gustav Cavour a jeho bratr hrabě Kamil. Oba politici první třídy. Přes Don Boskův odstup od politického dění si ho vážili, navštěvovali ho a povzbuzovali ho, aby vytrval v tak krásném a užitečném díle. Markýz dokonce vstoupil do družiny svatého Aloise a v kapli oratoře složil před tolika chlapci družinský slib. Hrabě Kamil byl přesvědčen, že Don Bosco ušetří státu mnoho peněz na věznicce a jejich chovance, když bude pokračovat ve svém díle a vychovávat mládež v náboženství. Kamil nebyl ještě příliš znám, protože prožil několik let v Anglii. Když se vrátil, chodil ještě do kostela k příjímání. Teprve později vplul do dravého proudu politiky, stal se ministerským předsedou a v této funkci řídil i likvidaci papežského státu.

V roce 1848 katolíci sáhli k obraně i na poli tisku. Ivrejský biskup monsignor Moreno svolal k sobě na poradu nejlepší kněze, které znal – byl mezi nimi i Don Bosco, a tam padlo rozhodnutí založit katolický deník Armonia (Soulad). Prvním redaktorem byl Dr. Audisio, mezi spolupracovníky byl i markýz Cavour.

Aloise a se vši rozhodností žádali, aby směli chodit s hochy na manifestace, rozumí se s praporem a s kokardami na prsou. Don Bosco byl dosud velmi rezervovaný, ale nyní promluvil. Řekl, že si to nepřeje a nedovolí to. Oni na to, že si udělají, jak budou chtít. Hned druhou neděli byla Oratoř svatého Aloise korporativně manifestovat. To bylo dopoledne. Don Bosco se to dověděl a vyvodil z toho důsledky, které ti páni nečekali. Odporučil Oratoř svatého Františka Dr. Borelovi a sám se vydal na Porta Nuova. Pověděl zmíněným pánům, že nemůže trpět takovou nekázeň, protože sám zodpovídá za obě Oratoře. Také nedovolil, aby odpoledne kázali oni, nýbrž sám měl kázání, zcela náboženské, bez nejmenší narážky na události.

Páni se smrtelně urazili a rozhodli se pomstít. Následující neděli odpoledne přišli ještě s dalšími na Valdocco, kokardy na prsou, s třibarevným praporem v rukou. Chlapci, který právě četl katolickou Armonii, jeden z nich vytrhl noviny z ruky, roztrhal je, hodil na zem, poplival a pošlapal. Don Bosco byl jako na trní. Prosil je, aby šli s ním do bytu, že se nehodí před chlapci dělat takové scény, ale oni ne, od nynějška všechno bude veřejné a jasné.

Zazvonilo do kaple. Naneštěstí jeden z těch pánů měl mít odpolední kázání a skutečně šel. Bylo to kázání samá politika. Don Bosco byl bezmocný. Chtěl si po pobožnosti s dotýcnými promluvit, ale ti ještě v kostele vyzvali hochy, aby se seřadili za praporem, že se půjde do ulic manifestovat. Asi sto hochů šlo s nimi, mnozí vůbec nepostřehli, co se děje. Šlo se na Monte dei Cappuccini a tam se konala porada. Bylo usneseno, že se nikdo nevrátí k Donu Boskovi, jestli se on nerozhodne je přijmout s poctami: pod praporem a s kokardami na hrudi.

Don Bosco byl velice zarmoucen. To byla svévole, kterou nemohl prominout. S takovou by se jeho dílo určitě rozpadlo. Napsal tedy během týdne všem, kteří místo katechismu šířili mezi hochy zmatek, že jim děkuje za práci, kterou vykonali, ale aby dále nepřicházeli, že jejich pomoc již nepotřebuje.

Vůbec jim neukřivdil. Jejich další počínání jen potvrdilo, že nejsou hodni důvěry, kterou jim Don Bosco věnoval. Nyní se smluvili, že Dona Boska úplně znemožní. Byla to

vzpouira v pravém slova smyslu. Don Bosco byl skutečně téměř izolován. Několik katechistů bylo na vojně, ostatní ho opustili, seminář byl zavřený, takže ani odtud nemohl čekat výpomoc, a tak se Oratoř, která měla 500 a více hochů, zmenšila na pouhých třicet, čtyřicet. Je pravda, že po přejití vichřice začal zase počet stoupat, ale to byli samí malí kluci. Velcí odešli. Don Bosco byl zase s celým břemenem na bedrech sám. Jen Dr. Borel zůstal jeho velkou oporou. I když měl na starosti Útočiště, chodil do věznic a měl mnoho jiných povinností, našel si ještě čas, aby zaskočil mezi oratoriány. Dřel jako Don Bosco.

Také tento rok se konala v červenci duchovní cvičení pro hochy. Vedl je Dr. Borel. Don Bosco si od nich sliboval upevnění aspoň několika hochů ve víře, aby si tak zformoval

39 Za kulisami dějin

Dějiny jsou jako divadlo. Dobře je chápe, kdo má možnost nahlédnout za kulisy, setkat se s režiséry a herci, vidět nejen líc, ale i rub.

V ty dny se Gioberti vracel do Turína. Byla to modla revoluce a i katolická Armonia musela k jeho návratu napsat uctivý úvodník a obdiv jeho osobě. Ovšem neopomenula také vyjádřit přesvědčení, že Gioberti vahou své osobnosti zastaví proticírkevní tendenci liberální strany. Vrátil se do Turína 1. srpna a hned byla vyměněna vláda a on se v ní stal ministrem bez určitého rezortu. Měl jiné věci na starosti, než se starat o určitý úsek veřejného života. Překvapením bylo, že si vzal za zvláštního sekretáře advokáta Gala, muže upřímně katolického, který se důvěrně stýkal s Cafassem, Silvio Pellikem a s politiky katolického ražení. Tento muž se znal dobře s Donem Boskem ještě z dob, kdy tento studoval v Kněžském Konviktu. Jeho prostřednictvím se Don Bosco dostal k Giobertimu. Provázela svého přítele Dr. Borela, který s Giobertim kdysi studoval a s ním se přátelil. Don Bosco se nevyhýbal osobám s jejichž politikou nesouhlasil. Tak tomu bylo i v tomto případě. Gioberti byl odpadlý kněz, ale nemusel být nutně zlý. Možná potřeboval dostat se do styku s někým, kdo by mu pomohl najít správnou orientaci. Od něho se mohl Don Bosco všelicos dovědět o úmyslech revoluce. Nebylo žádným tajemstvím, že Gioberti půjde výš a možná bude jednoho dne stát v čele státu. V každém případě mohl přinejmenším přát Donu Boskovi a jeho dílu.

Audience byla srdečná a upřímná a otevřená. Don Bosco pozorně naslouchal a dělal si úsudky. Přišla také řeč na Giobertihu cestu do Říma a setkání s Piem IX. Jak veřejně prohlášoval za nejšťastnější den svého života toto setkání, tak nyní v soukromém hovoru mluvil o papeži velmi nedůtklivě. Zazlival mu, že nevyprávěl Rakousku válku, což prý mělo velký vliv na průběh bojových akcí. Papež není žádný vlastenec. Don Bosco nepřikyvoval. Pomyslel si, jaký by to byl otec všech katolíků, kdyby se postavil na stranu jednoho národa a poslal vojáky proti druhému národu, který je také katolický. Právě zde cítil, jak důležité je, aby církev byla v politice zdrženlivá. Ostatně nebylo pravda, že papež byl proti svému národu. Jen měl jinou koncepci jak dosáhnout cíle. Nebyl pro jednotný stát na Apeninském poloostrově, ale pro unii všech italských států, kde by každá složka měla svoji autonomii. Proto nabízel, aby se nejprve začalo s unií celní a postupně by se odbourávaly další přehrady. Představoval si, že při tom budou nedotčena práva svatého Stolce. Zatím se na to šlo docela jinak a bezohledně. Don Bosco měl zvláštní dar, že dovedl oponovat, aniž urazil. Také

nové pomocníky. Nebylo jich mnoho, jen třináct, ale byli to dobří hoši.

Zatím válka pokračovala velmi špatně. Radecký začal novou ofenzívu a se svými vojáky, mezi nimiž bylo hodně českých Cimburů a jiných, podobných tomu invalidovi z básnické sbírky „Ve stínu lípy“, zle tlačil dříve nadšené, ale nyní skleslé italské vojáky. Koncem července bylo italské vojsko u konce se svými silami a turínská vláda najednou zapřísahala faráře a biskupy, aby přesvědčovali, že válka je svatá, že je třeba zachránit monarchii a Svatého otce, protože jestli Rakušáci zvítězí, budou chtít zničit papežský stát, což Pán Bůh nedopustí! A skutečně – otcové kapucíni s křížem v ruce již procházeli italskými městy i vesnicemi a v kostelích a na náměstích kázali křížovou výpravu proti zlému Rakousku.

v rozmluvě s Giobertim oponoval. Gioberti se neurazil, ale vedl svou dál. Když se potom Don Bosco vrátil domů, již na něho čekali někteří přátelé, kněží a zvědavě se vyptávali, co a jak. Don Bosco povyprávěl a dodal: „Ten člověk dobře neskončí, protože je nepřítelem papežových myšlenek.“ Jedno však asi dosáhl. Gioberti si ho vážil a po nějaký čas až nápadně nikdo z vládních činitelů nic nepodnikal proti Oratoři, i když se proti ní zezdola křičelo.

To Gazzetta del Popolo neměla nic pilnějšiho na práci, než rozdat si to také s valdovským knězem. Kdoví, možná v tom měli prsty i Don Boskovi vnitřní nepřátelé. V novinách se objevila série článků s podobnými titulky: „Na Valdoku odhalena revoluce“, „Valdovský kněz a nepřítel vlasti.“ Bylo nebezpečné v té době stát se předmětem takového zájmu. Lůza byla vždy připravena zasáhnout. Ale nic se nestalo. Nad Oratoří vztahoval svou ruku někdo vyšší. Don Bosco říkal, že to sám Bůh ukazuje zájem o své dílo.

Král Karel Albert prožíval těžké chvíle. Stáhl se do Milána a když viděl, že další boj je marným proléváním krve, podepsal s Radeckým příměří. Milánští však nechtěli o příměří ani slyšet. Nastalo tam takové vření, že šlo králi o život. Kolem paláce se křičelo: „Smrt zrádci!“ Král se přesto odvážil vystoupit na balkon a chtěl promluvit, ale někdo po něm dvakrát vystřelil. V noci tedy, oblečen do občanského šatu, vyšel z města ven. Vojsko se vrátilo do Piemontu, Rakušáci zůstali na levém břehu Ticina a prakticky bylo po válce. Piemont nic nezískal, leda, že tam nyní našli útočiště všichni revolucionáři, utíkající z celého Lombardska a Benátska před rakouskou policií.

Don Bosco nyní, když vše skončilo tak neslavně, cítil povinnost ukázat, že se svou vlastní cítí. Nikým nenucen uspořádal v Oratoři akademii, ve které ukázali hoši hostům, jak mají svou vlast rádi. Zpívali hymnus na krále a druhý na papeže. Mezi pozvanými byli i různí liberálové. Nikdo nic nenamítal.

Král Albert psal ze svého ležení v Alexandrii papeži dopis. V něm ho ujišťuje, že nesouhlasí s protináboženskými a proticírkevními zákony, které byly v jeho nepřítomnosti ve státě vydány. Ani válka nevrátila jeho okolí rozum. „Mé srdce je rozerváno,“ píše. „Zlo je tak velké, že je nelze lidskými prostředky odstranit. To by musel přijít nějaký zázrak Boží. Bez něho není naděje. Osobně si myslím, že jsem pro náboženství a pro svůj lid udělal všechno, co jsem měl udělat. V žádném případě se necítím schopen dál kralovat. Již jen čekám na konec války, abych se vzdal, odešel někam daleko a tam skončil své dny v tichosti a zbožnosti.“

40 Rány se hojí

Také odboj v Oratoři skončil. Ještě nějaký čas trvala krize, ale potom se hoši sami začali vracet a zalidňovat Oratoře. Jejich vůdcové nebyli vedeni ve své činnosti nadpřirozenou láskou k duším a také nacionalistická horečka v nich poklesla. Po několika týdnech sami svedenou mládež opustili.

Don Bosco přijímal všechny s obvyklou vlídností, ale žádal, aby každý k němu nejdříve přišel na pohovor. Akce se vydařila nad očekávání, také proto, že původci rebelie se odmíchl. Vrátili se skoro všichni hoši, jen malý hlouček vytrval v odporu a ti všichni špatně skončili.

Don Bosco nechoval v srdci vzpomínky na utrpená příkoří a některé zbloudilé představené znovu přijal do služeb Oratoří a dal jim možnost všechno napravit. Ostatně ti kněží byli většinou bezúhonní, jen se nechali strhnout fanatismem, který šel celou Itálií.

Hlavní původce vzpoury se nakonec musel hodně pokorit. Přestěhoval se do Vercelli, ale tamní biskup mu odmítl dát dovolu kázat a zpovídat, dokud nebude mít od Dona Boska vysvědčení o dobrém chování. Bylo mu to zatěžko a nejprve se pokusil vše obejít tím, že si vyžádal příslušné vysvědčení od turínské konzistoře. Ale biskup nepovolil, a tak mu nezbylo nic jiného než jít s prosíkem k Donu Boskovi. A Don Bosco ho přijal krásně a rád mu dal vysvědčení o námáhách, které v minulosti podstoupil pro turínskou mládež.

Nyní byl Don Bosco, co se týče personálu, ve veliké tísní. Většina kněží ho opustila a co teď. Musel si pomáhat jak mohl a klín vytloukat klínem. Považoval za veliké štěstí, že získal pro Oratoř tehdy sedmnáctiletého klerika Ascania Savia. Byl z Don Boskovy rodné farnosti a farář Cinzano mu často vypravoval o záslužné činnosti Dona Boska. Klerickou obláčku dostal v Cottolengově ústavě a poněvadž turínský seminář byl zavřen, měl jít do semináře v Chieri, kde vystudoval Don Bosco. Nyní dostal od představených dovolu nastěhovat se k Donu Boskovi a pomáhat mu. Čtyři roky bydlel pod jeho střechem a studoval soukromě teologii. Don Bosco si dal záležet na tom, aby studoval dobře. Fakt je, že Savio byl později rektorem semináře a profesorem morálky v Kněžském konviktu. To byl Don Boskův první klerik a moc mu v jeho těžké práci pomáhal.

41 Podzimní děje

Přešly prázdniny a přicházel podzim. Don Bosco si vzal začátkem října několik dní na oddech a podle svého zvyku se odebral do svého rodiště Becchi u Castelnuova. Tentokrát šel zvláště rád. Dříve musel ke mši chodit přinejmenším do Murialda, tentokrát mohl sloužit mši svatou doma. Dal jednu světlici v přízemí rodného domku přestavět na kapli a s dovořením církevních míst ji pan farář Cinzano posvětil ke cti Růžencové Panny Marie. Od té doby každoročně Don Bosco přicházel a celé okolí tam slavilo Matku Boží. Kaplička se tak stala malým poutním místem.

Don Bosco nechodil domů sám. Provázel ho vždy zástup hochů, kteří si zasloužili odměnu. Spali u lidí a jak se dalo. Byl to veselý tábor, který dělal dobrou propagandu svatému knězi. Pan farář Cinzano byl tomu rád. Byl pyšný na Dona Boska. Neodřekl si, aby jeden oběd nenechal vystrojit hochům na castelnuovské faře. To se hoši měli! Však se také odvděčili veselou estrádou a lidé se na ně vždycky těšili.

Mezitím, co byl Don Bosco doma, byl v Turíně schválen nový školský zákon, kterým se rušil zákon z roku 1822.

Dalším velkým pomocníkem Dona Boska byl v té době jistý Josef Brosio. Vrátil se z války, kde sloužil u ostrostřelců, ale hned nastoupil do Oratoře a pilně pomáhal. Protože chodil dále v ostrostřecké uniformě, říkali mu chlapi prostě „ostrostřelec“. Pepík byl zlatý chlapec. Takového Don Bosco právě potřeboval. Dovedl klukům sestavit celý regiment vojáků a protože měl za sebou nejednu bitvu, dovedl také manévrovat, útočit, stahovat se a zase vyrážet do útoku. Don Bosco si vyžádal od vojenských úřadů hned 200 pušek a Pepíkova armáda mohla začít cvičení. To táhlo. Brzy se Oratoř zaplnila hochy.

Jednou se cvičení zvláště vydařilo. Bohužel nějakým nedorozuměním vrchního velitelství se nepřátelské armády setkaly v místech, kde měla maminka Markéta zeleninovou zahrádku. Bylo to úžasné, mrtví padali, ranění sténali a bojiště bylo samozřejmě nadobro zpustošeno. Ubohá matka! Don Bosco měl co dělat, aby ji potěšil. Také Pepík z toho byl zdrcen. Byla to nejkatastrofálnější bitva jeho života.

Ještě jeden prostředek sloužil k přivábení hochů. Po nešťastné válce se zhoršila hospodářská situace země. Don Bosco dával určitému počtu hochů zdarma obědy. Hoši se střídali, každý jedl jeden týden a potom čekal, až zase na něho přijde řada. I tato výhoda měla svůj půvab a táhla.

8. září se slavil svátek Narození Panny Marie. Toho dne se stalo něco divného. Asi 650 hochů bylo u zpovědi a chystali se k svatému přijímání. Don Bosco otevřel svatostánek, ale běda! Ciborium bylo skoro prázdné. Kostelník zapomněl přichystat hostie ke konsekraci. Tím kostelníkem byl Josef Buzzetti, o kterém se již mluvilo, internista. Zachránil to zázrak. Buzzetti mnohokrát vypravoval, jak strnul, co bude dál. Don Bosco podával a podával, všichni dostali svaté přijímání a ještě zbylo. Po mši Buzzetti vypravoval kamarádům, co se stalo a ukazoval jim ciborium připravené v sakristii. Někteří si toho sami všimli.

Don Bosco později, když se ho někteří klerici ptali, zda je pravda, co vypravuje Buzzetti, to potvrdil, ale řekl, že to Pán Bůh udělal zázrak, on ne. Ostatně každé proměňování ve mši svaté je větší zázrak než rozmnožení hostií.

Také v něm, jako všude, se projevil proticírkevní duch doby. Výuka byla v podstatě posvěštěna. Biskupové a kněží ztratili právo dohledu na náboženskou výchovu mládeže. Jen semináře zůstaly plně pod kontrolou biskupů.

Don Bosco hned pochopil, že je to konec staré doby, kdy bylo školství prakticky závislé na církvi, která je budovala. Stát si vezme školy do vlastní režie a bude v nich uplatňovat svůj vliv. Chce-li církev zachránit svůj vliv na mládež, nezbyvá jí než budovat nové soukromé školství. Mnozí to nechtěli pochopit. Mysleli si, že nový školský zákon bude mít krátké trvání. Don Bosco vytrvale tvrdil, že je to omyl, který však může mít těžké následky. Také říkal, že je zbytečné hrát si na uražené a bojkotovat státní školy. Tím se nic nezíská. Bude-li stát trvat na svém, nezbyde, než aby kněží navštěvovali státní vysoké školy a tam získávali učitelské a profesorské diplomy. Jinak nebudou moci na katolických školách vyučovat.

Sám se ještě více věnoval školské otázce a ještě více rozmnožoval počet žáků své večerní školy. Na podzim roku

1848 jich mělo asi 300, z toho třetina byli analfabeti, které teprve učil číst a psát a počítat. Mnozí měli již kníry a vousy.

Jak vidět, krize vyvolaná několika neukázněnými kněžími byla již překonána a alespoň Oratoř svatého Františka Saleského, kterou řídil přímo Don Bosco, zase kvetla jako dříve, i když ještě stále trpěla nedostatkem personálu. Přesto koncem roku vyvstalo další nebezpečí. Několik bývalých Don Boskových spolupracovníků z řad kněží i laiků přišlo na myšlenku, že by pro uchránění se podobných krizí bylo nejlepší vytvořit jakousi vrchní radu, od které by Oratoře byly závislé v ohledu hmotném i duchovním, a které by řešily případné sporné otázky. Byla by vytvořena v Turíně celá síť Oratoří a ty by tvořily jakousi federaci. K ní by patřila Oratoř svatého Františka, Oratoř svatého Aloise a Oratoř na předměstí Vanchiglia, řízená donem Cocchisem.

Co Don Bosco na tyto návrhy? Jemu se projekt nelíbil. Neměl nic proti donu Cocchisovi, ale nelíbilo se mu, že také holdoval politice. Jak by se s ním měl spojit? Měl by dopustit, aby se opakovaly zmatky, které mu v létě pořádně zatěžkaly nervy? V politice ani zdaleka nebyl klid. Příměří s Rakouskem neznamenal mír. Rakousko sice stačilo Piemont zkrušit, ale samo mělo co dělat se sebou. Uhry se vzbouřily proti císaři, císař sám si nebyl jistý ve Vídni, která také byla stále jako sopka před výbuchem. Stárnoucí Ferdinand předal korunu mladistvému Františku Josefovi. Ten také musel přijmout konstituci, což když znovu vypukne válka a zase se bude jen manifestovat?

Zatím Don Boskovi přátelé kuli plány. Nejvíce kanovník Gastaldi. Ten měl již koncept federace vypracovaný a chtěl, aby jej Don Bosco přijal. V podstatě to znamenalo odevzdat dílo konzistoři, případně těm, kteří budou konzistoři jmenováni. Potom by byl Don Bosco jen jedním z ředitelů, nic víc!

Dosáhli i svolání předběžné konference – plenární schůze. Don Bosco na ni přišel. Kanovník Gastaldi přečetl svůj projekt a hájil jej mocnými argumenty. Všichni čekali, co na to Don Bosco. Ten byl nebývale rezolutní. Nechtěl. Jako důvod uvedl, že u dona Cocchise se jenom cvičí, a to hlavně,

42 Útěk papeže

Don Bosco se nyní ještě více snažil zajistit budoucnost Oratoře. Potřeboval rozšířit prostor domova, rozšířit večerní školu, bohužel pan Pinardi chtěl za svůj dům 60 000 a to bylo mnoho.

Kus od domu Pinardiho stál dům pana Moretty. Devět světnic dole, devět světnic nahoře, kolem louka. Pan Moretta byl již rok pod zemí a dům byl na prodej. Don Bosco měl v úmyslu přenést tam Oratoř. Stavba stála 11 000 lir. Don Bosco ji koupil.

Zatímco Don Bosco pilně pracoval, v Římě se děly převratné změny a události. 15. listopadu byl zavražděn dýkou první ministr papeže Pia IX., Pellegrino Rossi. Sektáři potom poštváli římskou lůzu k útoku na papežský kvirinálský palác. Budova byla zasypána kulkami a papež viděl, jak mu padá k nohám s prostřelenou hlavou sekretář monsignor Palma. Co má dělat? Vydat se do rukou revolucionářů, nebo utéci z Říma?

Vtom přišel pokyn jakoby z nebe. Biskup z Valenze ve Francii, Chatrousse, mu poslal darem malou pixidu, ve které si nesl Tělo Páně roku 1799 Pius VI., když ho Francouzi odváděli do zajetí. Papež ve Valonco zemřel a pixida tam

ale skoro nic se nepodniká v kostele. Jiní kněží, pracující mezi mládeží, dělají samou politiku, kdežto on, Don Bosco, nechce s politikou nic mít. Chce se věnovat spásě opuštěných duší. Je nezachráněná politika, ale poctivá katecheze a ryze náboženský život. Sport a zábava jsou krásné, ale jsou pouhým prostředkem, nic víc. On nemá nic proti nikomu, ať každý duch chválí Hospodina. Ale chce zůstat samostatný, půjde si svou cestou, potřebuje mnoho kněží, kleriků, lidí, kteří budou záviset na něm...

Tu se zeptal nějaký pan Durando: „Vy máte v úmyslu založit nějakou řeholní kongregaci?“ „Kongregaci nekongregaci,“ odpověděl Don Bosco, „já nevím, ale je mi jasné, že potřebuji zakládat nové Oratoře, kaple, kostely, školy, katechizovat..., a to nemohu bez personálu.“ „Ale to všechno chce peníze. Kde je vezmete?“ „Potřebuji peníze a ony budou!“ Zakončil svou tvrdohlavou řeč Don Bosco.

Schůze se rozešla. O Donu Boskovi kolovaly mezi kněžími nehezké řeči. Je neústupný, pyšný, všechno by chtěl jen sám. Později mezi přáteli říkal Don Bosco: „Nemohl jsem jinak, protože taková byla vůle Boží. Já jsem již předem viděl tento dům, který stojí na místě domu Pinardiho a na něm byl nápis: Toto je dům můj, odtud vyjde má sláva. Byl bych ten nápis nejraději dal již dávno zhotovit, kdybych se nebál, že to bude chápáno jako projev pýchy.“

Kanovník Gastaldi byl zbožný a církevně smýšlející muž. Don Boskovo dílo mu bylo velmi sympatické a chtěl je za každou cenu udržet. Jeho návrhy a plány vycházely z nejlepších úmyslů. Ale nechápal Boží úmysly, které byly mnohem širší. Nepodařená schůze měla dalekosáhlé následky. Gastaldi se stane biskupem v Saluccu a později Don Bosco bude považovat za dobré ho navrhnout za turínského arcibiskupa. Svätý otec přikývne, ale Don Bosco na svou dobrotu (viděno z lidského hlediska) doplatí. Arcibiskup celých deset let bude dělat všechno, jen aby Don Boskovo dílo zůstalo omezeno na turínskou diecézi a nemohlo dál do světa. Nebude se rozpakovat sáhnout i k takové zbrani, jako je zákaz zpovídání a podobně. To bude to největší utrpení, jaké Don Bosco bude muset na své cestě k nebi snést.

zůstala. Nyní byla pixida v rukách Pia IX. a on v ní viděl pokyn, aby opustil nevďečný Řím. Za temné mlhavé noci 23. listopadu, převlečen a provázen jen jedním komorníkem s lucernou v ruce, opustil tajně palác a zmizel. Nikdo nic nezpovídal. Na smluveném místě ho čekal velvyslanec bavorského krále hrabě Spaur, a ten ho ve svém kočáře šťastně převezl na území neapolského krále do Gasty. Všichni věrní katolíci byli hluboce dotčeni tímto vývojem italských poměrů. Také Don Bosco byl hluboce dojat a s ním jeho hoši. K tomu žalu se přidal ještě zármutek nad úmrtím dona Gualy, rektora Kněžského konviktu. Byl to muž ctihodný, pevný charakter, opora církve a vychovatel nejlepších kněží. Však na pohřbu mu bylo asi 400 kněží. Jeho duchovní dědictví přešlo do rukou svatého Cafassa.

16. prosince se stal ministerským předsedou v Piemontě Gioberti. Zároveň si ponechal ministerstvo zahraničí. Jeho úmyslem bylo obnovit válku proti Rakousku, ale potřeboval mít krytá záda. Vyjednával o pomoc s francouzskou republikou, ale nepochodil. Bylo třeba se také sblížit s papežem, aby snad toho nenapadlo hledat pomoc v nějaké zahraniční intervenci. Vůbec v té době nebylo radno

nahrávat republikánským náladám; oslabilo by to celkovou politickou koncepci jeho vlády. Volal papeže zpět, nabízel mu pomoc Piemontu. Kdyby to nešlo, měl aspoň přesídlit do Piemontu. Papež nechtěl, nevěřil.

Gioberti, zdá se, jako ministerský předseda měl snahu dát politice mírnější tón, ale jeho kolegové byli jiného mínění. K Vánocům poslal ministr Urban Rattazzi všem

43 Studium morálky

Don Bosco jako odchovanec dona Gualy a dona Cafassa měl po celý život velkou lásku ke studiu morální teologie. Studoval ji ustavičně a rád připravoval na zkoušky zpovědnické, farářské a podobné, kněze, kteří ho o to žádali. Na tomto poli pak byl specialistou v tom, co se týkalo svátosti smíření. „Chcete, abyste byli ve zpovědnici obleženi penitenty?“ říkával. „Mluvte často o zpovědi v kázáních, buďte vždy ve zpovědnici k dispozici, jak lidé potřebují!“ Někdy pořádal i pastorační kurzy ve svém bytě a řada kněží měla o ně zájem. Říkali, že od nikoho se tak nenaučí umění rozumět duším jako od něho.

Don Boskova škola morální teologie měla velkou důležitost právě v době, o které vypravujeme. Bohužel také do Kněžského konviktu vnikl neblahý duch. Také tamní kněží

44 „Přítel mladých“

18. ledna 1849 zemřel skoro náhle nevlastní bratr Dona Boska Antonín. Zastavoval se někdy v Turíně navštívit matku Markétu a Don Bosco dělal všechno, aby se zapomělo na to, jak ho sužoval v mládí a bránil mu ve studiích. Nyní si vzal k sobě jeho synka Františka a dal mu křesťanské vychování. Druhý jeho syn zůstal v Becchi u strýce Josefa.

Dona Boska však rmoutily jiné věci. Království bylo zaplaveno veškerým možným tiskem a téměř ve všech novinách a časopisech byla církev vláčena blátem a víra byla z duše lidu trhána. Také mládež začínala mít protináboženský ráz. Kněz nemohl vyjít na ulici, aniž by nebyl terčem posměchu, urážlivého pokřikování a jiných zlomyslností. Katolického tisku bylo poskrovnu, katolíci zaspali dobu. Jen pomalu se ujímala zásada: „Proti špatnému tisku je třeba postavit tisk dobrý!“ To bylo heslo statečného arcibiskupa mohučského Kattelera.

Také v Turíně se ustavila skupinka kněží, kteří cítili potřebu bojovat perem, zvláště uvědomovat dezorientovanou mládež. Pro dospělé zde byla Armonia, pro mládež měl vycházet politicko-náboženský žurnálek „Přítel mladých“. Slovíčko *politický* se zdálo nutné, protože taková byla móda i potřeba. Don Bosco měl být zodpovědným vydavatelem. Ten zvážil situaci. Měl k politice své výhrady, ale nyní se mu zdálo, že je třeba i na tomto poli promluvit, i když opatrně a úměrně potřebám mládeže.

Noviny vycházely dvakrát týdně a psal do nich i Don Bosco. Ovšem držel se zpátky. Nepouštěl se do rušných otázek každodenní politiky, nýbrž snažil se čerpat z dějin pro

45 Činil divy v lidu

Tak psali evangelisté o Pánu. Podobné věci čteme v životopisech prozřetelnostních světců. Potřebovali sem tam také razítko svého poslání. Také Don Boskův život byl poznamenán dary, které nejsou dány každému. V této kapitole uvedeme některé věci, které pisatel velkého životopisu Don Boskova „Memorie biografiche“ sebral přímo se rtů jmenovaných svědků.

biskupům královský dopis, ve kterém jim zakazoval jakýkoliv projev proti politice vlády a ministr financí rozeslal příslušným místům cirkulář, ve kterém nařizoval soupis církevního jmění a také soupis zvonů pro případnou válečnou potřebu. 22. února 1849 Giobertiho vláda nečekaně padla a Gioberti již nepovstal.

a klerici byli plní nacionalistických nálad. Don Cafasso si už už myslel, že bude muset přísně zakročit, když tu mu vyšla vstříc vláda žádostí, aby na čas byla budova propůjčena na kasárna. Tak byl Konvikt zavřen. Když se potom budova znovu uvolnila, Don Cafasso již nedovolil, aby na přednášky přicházeli externisté, omezil se jen na interní žáky. Tito hledali náhradu a našli ji u Dona Boska. Don Cafasso sám o to Dona Boska prosil.

Ještě na jednom poli Don Bosco vynikal. Zajímal se hodně o církevní právo. I k tomuto studiu ho vedla doba, tak rozdílná od dob minulých. Don Bosco pečlivě srovnával zákony církve se zákony moderního státu. A uvažoval. Mnohé bude muset být časem změněno, to věděl. Jen aby to byl výsledek spolupráce. To si přál.

orientaci mladých myslí. Byly to noviny spíše formační než bojovné. Bohužel katolická veřejnost byla tupá a nechápala. Po prvním čtvrtletí nebylo více abonentů než 116.

Don Bosco napsal oběžník a rozeslal jej kněžím a dal známým. Výsledek nebyl valný a jen skutečnost, že se noviny dostaly aspoň zdarma do rukou více než tisíce lidí, ho vedla k pokračování. Potom ale po osmi měsících viděl, že je to marná námaha. Číslem 61 „Přítel mladých“ skončil svoji činnost a spojil se s jinými podobnými novinami., které začaly vycházet skoro současně a také narážely na nepochopení. I tam Don Bosco přispíval. Noviny se jmenovaly „Učitel lidu“. Potom se stáhl a časopis zanikl. Neschopností redakce se dostal do rukou liberálů.

Pro Dona Boska to byla zkušenost. Pochopil, že není povolán dělat katolického žurnalistu. Bylo zde i riziko. Bít se v tisku, znamenalo mít mnoho nepřátel a vystavovat se soudním procesům. K tomu bylo třeba mít volné ruce a to on neměl. Naštěstí se v té době našel muž, který měl k takové činnosti všechny předpoklady. Byl to Dr. Margotti, nejdříve ředitel Armonie, potom zakladatel Katolické jednoty (Unità Cattolica). Ten po třiatřicet let sváděl urputné boje s nepřáteli církve a dosáhl toho, že jeho noviny vycházely v nákladu třiceti tisíc a později dokonce ještě větším.

Donu Boskovi zůstaly dluhy po zrušeném časopise. Také to ho zatížilo. Od té doby byl pevně rozhodnut opravdu stát důsledně mimo politické boje a tento svůj postoj uložil i kongregaci, kterou založil.

Don Chiala vypravoval: Don Bosco někdy dělal katechismus nebo kázání přímo na ulici. Stalo se, že jednou tak mluvil k lidu, ale vyrušovalo ho schválně několik zlomyslných výrostků. Kněz je napomínal, ale oni neustávali. „Co kdybys najednou teď oslepl?“ řekl jednomu Don Bosco. „To bych rád věděl, kdo by mě mohl oslepit,“ odpověděl drze výrostek, a v té chvíli jeho zrak zhasl a on začal zoufale

křičet, že nevidí. „Budeš vidět, ale napřed klekni a pomodli se vzbuzení lítosti a slib, že se půjdeš vyzpovídat.“ Hoch samozřejmě v slzách slíbil. Po zpovědi prohlédl.

O Donu Boskovi šla pověst, že uzdravuje od bolesti zubů. Jednou šel po Filibertově náměstí. Tam bylo několik hochů, kteří marně těšili kamaráda, který měl zánět okostice a bolestí křičel, zuřil a nadával. „Podívej se, Don Bosco,“ říkali mu chlapci, „popros ho, on tě uzdraví, dá ti požehnání...“ Hoch začal proklínat i Dona Boska. Ten k němu přistoupil a laskavě mu domlouval. Dovedl ho až tak daleko, že mu slíbil vyzpovídat se. Potom mu dal požehnání a bolest hned přestala.

Karel Gastini vypravoval, jak jednou ležel v noci na posteli a byl celý zoufalý bolestí zubů. Don Bosco se vracel k jedenácté v noci a slyšel ho plakat. Vzal jeho hlavu, přitiskl si ji na prsa a bolest byla v tom okamžiku pryč.

Ostrořelec Brosio byl přítomen, když k Donu Boskovi přišel nějaký člověk a prosil o almužnu. Říkal, že má doma čtyři nebo pět dětí a minulý den již neměli nic k jídlu. Don Bosco prohledal kapsu a dal mu vše, co měl: čtyři soldy. Když ten člověk odešel, vyjádřil Don Bosco politování, že mu nemohl dát víc. Dal by mu třeba 100 lir. Brosio se zasmál: „A co jestli je to jeden z vyděračů, kteří se věší na paty kněžím a mámí z nich pro lásku Boží peníze?“ Don Bosco odpověděl, že tento jistě ne. „Jak to můžete vědět?“ dotíral Brosio. Don Bosco mu šeptem řekl: „Věděl jsem to a viděl jsem mu do svědomí.“ Brosio se zarazil: „Potom byste mohl vidět i do mé duše a mohl byste vědět, jaké mám hříchy.“ „Ano, já poznám hříchy po čichu,“ odpověděl se smíchem. Brosio se však nesmál. Dobře věděl ze zkušenosti, že Don Bosco ve zpovědnici dovedl vyhmátnout i takové věci, které nemohl v žádném případě přirozeně vědět.

Brosio vypravuje, že jednou udělal nějaký dobrý skutek, který ho stál velkou obětí, ale nikomu nic neřekl. Don Bosco ho toho dne potkal a pochválil ho. Také mu řekl, co dobrého udělal.

Tentýž Brosio po delší době potkal toho člověka, co mu Don Bosco dal čtyři soldy. Dal se s ním do řeči a dověděl se, že dotyčný hned koupil za ty peníze kukuřičnou mouku a udělal dětem polentu. Bylo té mouky tak pro dvě osoby, ale najedlo se dosyta sedm lidí. V rodině potom Donu Boskovi říkali „polentový kněz“.

Ještě jednu věc vypravoval Brosio. Jednou přišla k Donu Boskovi jistá paní. Kulhala až hrůza a belhala se o holi. Brosio taktně odešel, ale potom viděl tu paní odcházet zcela zdravou. Nadšeně mu říkala: „Don Bosco mě uzdravil.“

46 Nová válka na obzoru

Dlouhotrvající revoluce v Uhrách hodně vysílila rakouskou monarchii, takže v Itálii se myslelo, že to je ta pravá chvíle, kdy je třeba znova udeřit na starého nepřitele. Po Giober-tim se stal ministerským předsedou generál Chiodo, voják. Ten uzavřel vojenskou smlouvu s odbojnými Římany, kteří prohlásili papeže za sesazeného a církevní stát republikou. V Lombardii a Benátsku se připravovalo nové povstání. V ovzduší bylo cítit střelných prachů.

Zatím papež v Gaetě byl ve starostech. Správa světové církve, čítající 300 milionů členů, stála vždy papeže hodně peněz. Dokud měl svůj stát, mohl být soběstačný. Na to zde ten stát byl, aby zajišťoval církev po stránce hmotné i po stránce duchovní nezávislosti na jiných státech. Však vznikl

K roku 1849 se váže událost, která se vytrvale a dlouhá léta tradovala v Oratoři. Událost se sběhla takto: Těžce onemocněl syn jednoho hostinského, jménem Karel. Lékař doporučil rodičům, aby ho nechali zaopatřit. Bohužel Don Bosco nebyl doma, jak si hoch přál, ale přišel pan farář. Hoch zemřel. Don Bosco se vrátil a když mu bylo řečeno, že ho Karlík volá, bez meškání šel. Již dole v chodbě mu kdosi řekl, že hoch zatím zemřel. Don Bosco prohlásil, že to není pravda, nýbrž, že usnul. Dokonce se chtěl s dotyčným vsadit o sklenici vína. Vyšli rodiče a s pláčem mu vypravovali smutnou zprávu. Don Bosco si přál mrtvého vidět. Ležel v horní místnosti již oblečen, a jak bylo zvykem zašit do rubáše z bílého plátna. Na vrchu byl příkrov – závoj. Don Bosco se přiblížil k mrtvole a dvakrát zavolal: „Karle, vstaň!“ Mrtvý se opravdu pohnul. Don Bosco násilím roztrhl rubáš a pomohl chlapci sednout. Ten byl dojat přítomností svého duchovního otce a vypravoval mu, že měl těžký sen. Zdálo se mu, že je na pokraji pekla, ale nějaká paní ho bránila, že ještě není odsouzen. Vyznal Donu Boskovi, že se před nedávnem neplatně vyzpovídal a nedal věc do pořádku. Teď to chce napravit. Don Bosco ho hned vyzpovídal. Zatím matka, která byla scéně přítomna, celá bez sebe šla volat ostatní členy rodiny. Přišli a hoch byl ještě dvě hodiny živ. Jen zůstával stále studený. Don Bosco se ho ptal, zda chce žít nebo raději zemřít, když je připraven. Hoch volil smrt a hned mu hlava klesla a byl mrtev.

Co si o tom myslet? Smyšlenka? Don Bosco sám nikdy nikomu nepotvrdil, že vzkřísil mrtvého. Ale byla toho plná Oratoř a všichni si o tom povídali. Každý nový chovanec se to dovídal od starších kamarádů.

Blahoslavený don Rua vzpomínal: V roce 1849 byl ještě žákem školských bratří. Don Bosco k nim chodil zpovídat. Jednou v promluvě vypravoval o vzkříšení hochu knězem, ale neuvedl jméno. Když potom don Rua přešel do Oratoře a byl již blízko svěcení na kněze, využil své důvěrnosti k němu a položil mu otázku, jestli on byl ten kněz. Don Bosco jen řekl: „Já jsem nikdy nikomu neřekl, že jsem to byl já.“ Nechtěl zřejmě říci. Sám však aspoň padesátkrát na různých místech a při různých příležitostech tuto událost vypravoval, samozřejmě bez udání jména kněze. Až v roce 1882, když při slovíčku na dobrou noc hovořil k hochům, se prozradil. Byl zřejmě velmi unaven a tehdy najednou začal mluvit v první osobě jednotného čísla: „Vešel jsem do světnice, řekl jsem, on odpověděl.“ Až koncem řeči se zase vrátil ke třetí osobě. Salesiáni na sebe mrkali a hoši ho poslouchali jako v extázi. Don Bosco si ani neuvědomil co se stalo.

z darů věřících, z odkazů, které diktovala víra. Nyní tato hmotná základna byla ztracena a situace docela jiná než za podobných poměrů ve středověku. Pomohla tentokrát vynalézavost samotných věřících. Papež nemusel ukládat věřícím daně, nýbrž vzniklo dobrovolné dílo zvané „Haléř svatého Petra“. Byly to sbírky na potřeby všeobecné církve. Tyto sbírky se konaly i v Piemontě! Propagandu vedl zvláštní výbor, složený z mnoha veřejně činných osobností. Také Don Boskovi chlapci uspořádali sbírku a odevzdali ji Donu Boskovi.

Vtom náhle udeřilo. 12. března vláda zrušila příměří s generálem Radeckým, vrchním velitelem rakouských vojsk v Itálii, a piemontská armáda o síle 120 000 mužů se

dala na pochod. Opět se konaly nařízené modlitby, aby válka dopadla šťastněji než ta loňská.

Na svátek Zvěstování Panny Marie se konala v Oratoři slavnost odevzdání sbírky pro papeže dvěma členům výboru. Jedním z nich byl markýz Cavour. Sbíрка obnášela sumu 33 franků, celkem maličkost, ale když se pováží,

47 Válečné neúspěchy

Den poté, co byla v Oratoři odevzdána sbírka na Haléř svatého Petra, přišla do Turína smutná zpráva: Piemontské vojsko bylo poraženo. Radecký přešel řeku Ticino, obklíčil Karla Alberta a v bitvě u Novary ho přinutil k ústupu. Stalo se to snad nedbalostí, nebo dokonce zradou generála Romorina, který nechal jeden bok piemontské armády nechráněný. Když král viděl, co se stalo, vyvodil z toho důsledky. V kruhu nejbližších podepsal abdikaci, předal trůn svému synovi Viktoru Emanuelovi II. a sám, jen v doprovodu dvou služebníků, odcestoval. Potom se vynořil až v dalekém portugalském Oportu.

Nový král uzavřel s Radeckým příměří, ale pod podmínkou, že uzavře také mír. Tím byla prakticky válka skončena. Tisk hlavního města zuřil a nabádal k dalšímu vypětí sil, ale nemohl na skutečnosti nic změnit.

Nový rozruch nastal, když se Turín dověděl, že se vzbouřil Janov v domnění, že byl zaprodán Rakousku. Jen stěží generál Lamarmora povstání republikánů potlačil. Také odjinud z Itálie nyní přicházely Jobovy zvěsti. Rusové pomohli Rakousku zdolat Uhry, Rakousko zase pomohlo obnovit starou vládu v Parmě, Modeně, v Toskánsku. Neapolský král obnovil svou suverenitu nad celou Sicílií. Vypadalo to, že celá revoluce skončí krachem. A do Piemontu se začali hrnout političtí uprchlíci ze všech stran.

V tomto neklidném období však Don Boskovo dílo rostlo a konsolidovalo se. Tentokrát se válečná hysterie nedotkla jeho řad. Nenašel se nikdo, kdo by hochy štvál. Jelikož smlouva uzavřená v roce 1846 ohledně domu Pinaridi vypršela, byla uzavřena nová smlouva a Boží Prozřetelnost zjevně pomáhala platit roční nájemné za dům ve výši 1 150 lir.

Oči světa byly tou dobou upřeny na Řím. Jak to tam dopadne. Udrží se římská republika, kde měl hlavní slovo arcirevolucionář Mazzini? Zdálo se to nemožné, protože osud papeže byl záležitostí světovou. Španělsko, Portugalsko, Francie, Rakousko, Bavorsko, všechny tyto státy katolické tlačily na vlády poloostrova, aby se přičinily o zavedení pořádku v Římě. Piemont a Anglie se stavěly proti. Prezident francouzské republiky Ludvík Napoleon Bonaparte jednal s mazziniány o nějaký kompromis. Sliboval jim zachování republikánského zřízení. Ale mazziniáni odmítli. Tehdy došlo k vylodění Francouzů

48 Úcta k biskupům

Již jsme viděli, jak Don Bosco takřka instinktivně držel se svým biskupem. Nedělal to jen proto, že tento muž mu přál a chránil jeho dílo. Bylo to oboustranné. On mohl Donu Boskovi přát, protože znal jeho církevní smýšlení a věděl, co znamená uprostřed kléru kněz, který stojí pevně a neviklá se podle politické módy.

Don Bosco se díval na biskupy jako na nástupce apoštolů, jako na vybraný sbor, shromážděný se svatým Otcem a s ním spolupracující ve vedení církve. Proto měl vždy radost a považoval si za velikou čest, když do Oratoře přišel nějaký biskup, byť i jen na krátkou návštěvu. Nikdy si

že ji podnikli hoši žijící v naprosté bídě, bylo to mnoho. Však markýz napsal o slavnosti dlouhý článek do Armonie a štědrost valdovských oratoriánů dal za příklad všem věřícím Italům. O události můžeme číst dokonce v 15. svazku velikých církevních dějin Rohrbacherových.

poblíž Říma a k vojenskému řešení konfliktu. Republika se bránila, ale i Rakušáci začali obsazovat části církevního státu, takže nebylo mnoho naděje na vítězství.

Papež zatím zůstával v Gaetě. Tam ho dostihla sbírka z Piemontu. Zvláště ho dojala těch 33 franků od chudých uličníků Dona Boska. Tento balíček dal stranou a rozhodl se, že hochům jejich lásku oplatí. Také hned dal napsat do Oratoře poděkování. Když dopis přišel, měl Don Bosco velikou radost a hoši s ním. Jeho přichylnost k Svatému otci, jakožto náměstku Kristovu, tím ještě vzrostla. Cítil, že je to ta jediná správná cesta v bouři: držet se papeže za všech okolností. Jak miní tuto zásadu provádět v praxi, ukázala tato událost.

30. května byly v Gaetě dány na index zakázaných knih tři knihy: Giobertiho „Moderní jezovita“, Rosminiho „Pět ran svaté církve“ a „Konstituce podle sociální spravedlnosti.“ Autoři byli vyzváni, aby své omyly uznali a odvolali.

Gioberti se rozhodnutí papežských úřadů vysmál. Přesto se Don Bosco pokusil přimět ho k odvolání. Vydal se k němu s Dr. Borelem a rozmlouval s ním velmi přátelsky. Poukazoval na to, jakou naději vzbudil v katolické veřejnosti, když po nástupu na křeslo ministerského předsedy nastolil mírnější kurs vůči papeži, nyní je příležitost jít ještě dál. Bohužel Gioberti neměl odvahu zapřít své dílo, jen řekl, že „jeho odvolání pozůstává v tom, že neodpovídá.“ Později se odstěhoval do Paříže a tam zemřel na mrtvici. Na jeho stolku našli otevřené Následování Krista.

Větší radost udělal Donu Boskovi Rosmini. Jako věrný katolický kněz uznal námitky proti svým názorům a podřídil se rozhodnutí vyšších míst. Don Bosco si pospíšil napsat do Stresy P. Fradelizioviovi a sdělit mu, že Rosminiho odvolání se všude hodnotí kladně, jako skvělý příklad katolické podřízenosti učitelskému úřadu. Pan opat je znám jako skvělý filosof a učenec. Toto jeho gesto mu jen přidá na dobré pověsti. V závěru dopisu ujistil svého rosminiánského přítele, že sám zachovává neztenčenou úctu k jejich kongregaci i k jejich ctihodnému zakladateli. Jak vidět, Don Boskova upřímná poslušnost k papeži byla osvícená a moudrá. Nic mu nebránila, aby ke všem, přátelům i nepřátelům církve zachovával lásku.

neodpustil, aby ho neučinil předmětem nadšeného přivítání ze strany hochů. Počítá se, že za Don Boskova života počtilo Oratoř asi 1 000 biskupských návštěv. To muselo zanechat silné stopy v celém jeho díle a dále prohloubit církevní cítění jeho odchovanců.

Don Bosco svojí úctou a poslušností k papeži a biskupům jen získal. Kdyby byl rozsával mezi hochy anarchistické myšlenky, byl by sklízel jejich ovoce. Takto jen rostla jeho autorita a hoši si ho vážili a rostla i jejich láska k němu. Ukázalo se to zvláště o jeho svátku 24. června. Hoši mu uspořádali nadšený projev lásky a oddanosti. Dva

hoši – Gastini a Reviglio – mu koupili dokonce dvě stříbrná srdíčka, která ho dojala k slzám. V dalších letech se slavnost k jeho jmeninám stupňovala. Byly to výbuchy lásky, jakou málokdo zakouší.

V červenci musel Don Bosco zase k svatému Ignáci nad Lancem. Přál si to don Cafasso, který přeměňoval tuto svatyni na opravdové kulturní a duchovní středisko pro kněze. Stále se tam stavělo, rozšiřovalo, zvelebovalo. Don Bosco se tam vždy cítil jako doma. Potom byla duchovní cvičení pro hochy, tentokrát u svaté Markéty na moncalierských kopcích ve vile, kde konával duchovní cvičení blahoslavený Šebestián Valfré. Nyní ta vila patřila Don Boskovu příteli Dr. Volovi. On také ta duchovní cvičení dával.

15. července obsadili Francouzi konečně Řím a rozvinuli tam opět papežský prapor. Generál Oudinot hned poslal papeži klíče od města. Tato radost byla zkalena zprávou, že v Portugalsku zemřel Karel Albert. Zarmoutila

49 Počátky zbožné společnosti

Don Bosco měl fixní ideu: musí mít hodně kleriků a kněží, aby mohl své dílo rozvinout po celém světě. Již v Konviktě si odděleně vychovával čtyři hochy, o kterých si myslel, že budou jeho pomocníky. Jmenovali si Piola, Occhiena, Boarelli a Genta. Opustili ho. Ještě dvakrát se pokusil, to byl již na Valdoku, ale vždy marně. Jak na to? Co dělat?

V té době bylo utopií chtít založit řeholi. Vláda se chtěla mermomocí řeholí zbavit. Název „fráte“ (bratr) byl v Itálii zostuzen. Být mnichem, to nebyla žádná čest. Také v křesťanské mládeži se rozšířila antipatie proti řeholnímu stavu a životu. Bohužel mnohý řeholník byl tak zpotvořený, že nedělal svému stavu reklamu.

Don Bosco netrpěl sympatiemi a antipatiemi. Hleděl k podstatě a věděl, že se musí obklopit lidmi, kteří budou mít stejné názory a stejného ducha jako on a budou pracovat na stejném úkolu. Ať již forma tohoto organismu bude jakákoliv. Tuto společnost musí založit, jinak jeho dílo zahyne a nezbude po něm památky. Ale jak na to? Všichni zakladatelé řeholních společností stavěli na dospělých osobách. Jemu se zdála tato cesta za daných okolností neschůdná. Potřeboval začít s mladými, které by zpracoval podle svého srdce. To znamenalo začít od ničeho – nepotkat nikoho, ale vytvořit si všechno: vzít hochy z ulice, dát mu domov, šatit je a obouvat, učit ho, vychovávat, potom mu dát podíl na své práci, zapřáhnout ho do asistence, vyučování, pomáhat mu vystupovat výš a výš, až by z něho byl snad kněz. Snad. To se teprve uvidí.

50 Oratoř Anděla Strážce

Již jsem se zmínil o Oratoři, kterou založil a řídil don Cocchis a se kterou Don Bosco nechtěl mít nic společného. Byl to spíše zábavní podnik než středisko pro katechizaci mládeže. Nyní se poměry změnily. Don Cocchis se za války vydal s asi 200 hochy za armádou pomáhat. Jenže žádný velitel je nechtěl přijmout, protože s sebou neměli papíry. Potom přišla porážka u Novary a oni se neslavně vrátili domů. Oratoř zůstala zavřená. Don Cocchis odešel do Říma, po nějakém čase se zase vrátil, ale již se Oratoři nevěnoval, nýbrž za pomoci dvou kněží založil útulek pro řemeslnické tovaryše. Bylo to dílo dobré a rozrostlo se později znamenitě. Dodnes je v Turíně znám ústav Artigianelli – Řemeslníci. Ale starost o nové dílo nedovolila donu Cocchisovi otevřít

všechny dobré katolíky, kteří věděli, že tento panovník měl čisté úmysly, bohužel podlehl v nerovném boji.

Tento rok v létě se sešli biskupové z Piemontska na schůzi. Arcibiskup Frasoni byl pryč, museli jednat a nečekat. Na svém pětidenním shromáždění ve Villanovettě v diecézi Salluzzo dospěli k důležitým rozhodnutím. Vytvořili biskupskou komisi za účelem vypracování jednotného katechismu, dohodli se vytvořit komisi, která by řídila tiskové záležitosti církve. Také odtud vyšla žádost, aby byl brzy vyhlášen článek víry o Neposkvrněném Početí Panny Marie. Všechno to byly věci, které Dona Boska přímo elektrizovaly. Jednotný katechismus, to byl jeho sen. Vždyť měl hochy ze všech možných koutů světa. Tehdy v něm začala zrát myšlenka vydávat Katolické čtení. Konečně i ta mariánská záležitost mu udělala velkou radost. Vždyť Maria byla jeho hvězdou. Ona osvětlovala jeho kroky.

Na dvou směnách duchovních cvičení se toho roku vystřídalo 71 hochů. Don Bosco při nich sledoval záměr najít někoho, kdo by měl aspoň náznak duchovního povolání. Našel tři hochy: Gastiniho, Buzzettiho, Belliu a k nim se přidal ještě Reviglijo, který byl během duchovních cvičení nemocný. Vzal si je stranou a řekl jim: „Potřeboval bych vás, abyste mi pomáhali udržet Oratoř při životě. Chtěli byste mi pomáhat?“ „V čem?“ ptali se hoši. „Rád bych s vámi udělal obecnou školu, potom bych vám dal základy latiny a potom, třeba byste se mohli stát kněžími.“ Všichni čtyři radostně souhlasili. „Ovšem musíte být v mých rukách jako kapesník,“ dodal. Vytáhl kapesník a mačkal jej, všelijak skládal, sbaloval a rozbaloval. Tím chtěl říci, že od nich čeká, že ho budou na slovo poslušni. I s tím hoši souhlasili.

V srpnu se hoši začali učit. Italskou mluvnici jim nejdříve věštěval do hlavy Dr. Chiaves, potom sám Don Bosco. Když se trochu zapracovali, začal s latinou. Přitom si vzpomínal, jak sám těžce začínal kdysi u faráře Calossa.

V polovině září se zase šlo do Becchi na trochu oddechu. Ale i tam Don Bosco se svými chlapci pokračoval v učení. Na Valdoku zatím poctivě táhl Dr. Borel.

V době Don Boskova pobytu na rodném vzduchu se v Turíně konala podpisová akce, jejímž cílem bylo dosáhnout návratu arcibiskupa Frasoniho do Turína. Přes deset tisíc laiků se podepsalo na petici a monsignor již dělal přípravy k návratu, když dostal od úřadů vyrozumění, že král si nepřeje, aby se zatím vracel. Musel tedy zůstat za hranicemi.

novou Oratoř. Tehdy došlo k dohodě s Donem Boskem a Don Bosco převzal místo a zřídil tam Oratoř podle svého srdce. Měl totiž k andělům strážným mimořádnou úctu.

Předměstí Vanchiglia již potřebovalo pořádnou Oratoř. Bylo to zdivočelé místo, samý barák na zboření. Tam mohla pohodlně řídit vanchiglijská cocca. Prvním ředitelem Oratoře byl Dr. Carpano, který tam přešel z Oratoře svatého Aloise u Porta Nuova. Ale zažil si na novém místě své. Nebylo snadné získat si srdce té divoké mládeže. Don Bosco poslal Oratoři na pomoc osvědčeného Ostrostřelce Brosia, aby tam pořádal vojenská cvičení. Brosio splnil očekávání a Oratoř se začala plnit. To cocca vytušila nebezpečí a vypověděla Oratoři válku. Byly i bitvy mezi oratoriány a baraby

z cocchy. Dlouho trvalo válečné napětí než Oratoř zvítězila a cocca se rozptýlila. Nebylo lehké být na takovém místě ředitelem. Don Carpano odstoupil brzy. Přijal kaplanské místo ve městě. Po něm tam byl Dr. Vola, starý Don Boskův přítel. Po donu Volovi Dr. Murialdo. Pomáhal mu jeho svatý bratránek Dr. Leonard Murialdo, pravý zakladatel

51 Tvrdá škola

Vyučování čtyř hochů pokračovalo po návratu z Becchi s neúprosnou pravidelností. Don Bosco potřeboval, aby hoši mohli brzy přijmout duchovní roucho kleriků a nešetřil je. Byli mladí, museli něco snést. Každý den večer chodili k donu Merlovi, Don Boskovu spolužákovi, zakladateli ústavu svatého Petra v Turíně, na hodiny italské mluvnice a doma se cvičili za pomoci klerika Savia. Když trochu pokročili, vzal si je Don Bosco sám. Vstávalo se ráno o půl páté, potom mše svatá a v šest hodin již začínalo vyučování. Don Bosco nejdříve sám odříkal předešlou lekci, hoši to po něm opakovali, mluvnice se otvírala jen v případě, že vznikla nějaká pochybnost. V osm hodin byla snídaně, trochu rekreace a zase až do poledne vyučování. Ve dvě odpoledne znovu. Výhoda tohoto způsobu byla, že hoši stále žili soustředění a mohli lépe zabírat. Nic je nerozptylovalo. Třikrát týdně je bral Don Bosco od čtyř do sedmi na vycházku a tam s nimi opakoval lekce, spíše pro zábavu. Pohyb na čerstvém vzduchu jim pomáhal ke svěžesti ducha. Tak to šlo až do konce roku 1850.

52 Na sklonku roku 1849

V polovině listopadu se nastěhoval k Donu Boskovi jeho přítel kněz Giacomelli. To již měl Don Bosco asi 30 internistů, většinou hochů zcela opuštěných, válečných sirotků a podobně. Don Giacomelli tam bydlel dva roky, potom odešel na faru mimo Turín, ale brzy se vrátil a byl celých 47 let, do konce života duchovním správcem Útulku markýzy Barolové. Protože to bylo blízko od Oratoře, žil i později s Oratoři v důvěrném styku. Po smrti svatého Cafassa se stal Don

53 Metrický systém

V roce 1850 měl vejít v celém piemontském království v platnost dekret, jímž se zavádí do všech měr desítková soustava na místo starých, různorodých měr. Ministerstvo zemědělství a obchodu prosilo biskupy, aby požádali farní úřady o pomoc. Bylo třeba objasnit věc, odstranit předsudky, prostě přesvědčit lid, že jde o užitečnou nutnou změnu. Biskupové chtěli ukázat, že ve věcech pravého pokroku jsou vždy ochotni spolupracovat se světskou mocí, rádi vyhověli.

Don Bosco zde vlastně předešel dobu. Již několik let ve své večerní škole učil desítkové soustavě. Brosio byl v této nauce jeho pravou rukou. Večer po práci vždy neomylně přicházel do Oratoře a učil. Don Bosco napsal i brožuru a šířil ji mezi lidem. I v novinách za to sklídl slávu a chválu. Leckerá škola přijala brožuru za svou a učila podle ní.

Nyní Don Bosco připadl ještě na další pěknou myšlenku. Co kdyby se desítková soustava učila na jevišti, zábavou formou? A hned napsal divadlo o třech jednáních, v němž na trhu vystupují kupující a prodávající, vesele se dohadují, staří nadávají a mladí chválí novotu, dochází k hádkám a komickým příhodám, ale ze všeho vyniká přednost nového měření. Nová metoda byla velmi příznivě přijata úřady a Don Bosco

Řemesnícků. Don Bosco tam posílal také své lidi z Oratoře svatého Františka Saleského.

Oratoř Anděla Strážného závisela od Dona Boska asi 20 let, potom bylo území této Oratoře pojata do nově založené farnosti svaté Julie. Při tamním novém farním kostele vznikla samostatná Oratoř, takže nebylo důvodu, aby se pokračovalo na dvou místech zároveň.

Ke konci roku 1849 se váže událost, která naplnila Oratoř úžasem. Jedné neděle po Všech svatých se konalo cvičení šťastné smrti pro internisty i externisty. Potom šli všichni na hřbitov. Don Bosco nechal koupit dva pytle jedlých kaštanů, aby potom hochy při návratu podělil. Kdožví, na co matka Markéta myslela, ale uvařila jen asi tři hrnce. Buzzetti předešel ostatní hochy, vešel do kuchyně, ale s hrůzou viděl, že bude pohroma. Přišel i Don Bosco, slyšel co se stalo, ale zůstal klidný. Postavil se k hrncům a začal rozdávát. Každému dal plnou čepici. Buzzetti do něho strkal loktem, že to tak nejde, ale Don Bosco nedbal. Hochů bylo asi 600. Všichni dostali a ještě zbylo na Dona Boska. Svědků je mnoho, hned se křičelo: „Don Bosco je svatý!“ Ale on jim uložil mlčení. Jen chtěl, aby na památku té události vždy večer na Všechny svaté byly rozdávány jedlé kaštiny. Nejde ani v tomto případě o zbožnou legendu. Autor Memorií svatého Jana Boska to slyšel přímo od Buzzettiho. Také Karel Tomatis to potvrdil písemně a všichni staří účastníci v tom byli zajedno. Viděli to na vlastní oči.

Boskovým zpovědníkem. Můžeme se tedy na jeho svědectví spolehnout. On a klerik Ascanio Savio byli již tehdy přesvědčeni, že Don Bosco je světec a všímali si každého jeho hnutí.

Život internistů se pomalu organizoval. Mimo jiné vzniklo nyní i malé divadélko – nejdříve to byla jen Kašpárkova hlavička (italsky Giandua), potom markýz Fassati hochům daroval celé loutkové divadlo, postavilo se i malé jeviště a hoši se na něm mohli produčirovat.

dokonce dostal prémii 400 lir od královského ekonomátu. Největší užitek si odnesli sami hoši. Naučili se systému.

Don Bosco byl opravdu velkorysý, a to ve všech směrech. Nyní, povzbuzen úspěchem letních duchovních cvičení, si usmyslil uspořádat něco podobného pro všechnu mužskou mládež svých Oratoří a celého města. Ovšem k tomu potřeboval prostor. Exercicie se konaly v kostele Milosrdenství a trvaly tři předvánoční dny. Malé misie. Kostel byl nabitý. To provedla velká tisková propaganda, která předcházela. Kázali nejlepší kazatelé z města. Úspěch myšlenky byl takový, že se i v dalších letech pokračovalo.

Zajímavé je, jak Don Bosco zapřáhal do svých plánů i tisk. Na konci cvičení dostali účastníci letáček s dobrými radami do života. Nechybí tam věty jako jsou tyto: 11. Přílišné pití připravuje člověka o nervy, znechucuje člověku zbožnost a učí ho chodit do špatné společnosti. 12. Hra v karty vede k hádkám, klení, zanedbávání povinností a zvláště povinnosti nedělní a sváteční. 13. Kdo používá tabák, kouří ho nebo žvýká, kazí si zuby, připravuje se o mladickou sílu a učí se neřestnému životu. – O Vánocích rozdával Don Bosco mezi hochy 500 výtisků nové vánoční písně i s notami. Schválně si to nechal vytisknout.

54 Péče o bohoslovce

Konec roku 1849 nechával tušit, že pro církev ani nastávající rok nebude radostný. Zvláště nedostatek kněží a kněžských povolání naháněl mnohým strach o budoucnost. Mnoho bohoslovců uteklo ze seminářů, mnoho jich muselo být propuštěno pro rebelantské smýšlení. Jak tyto mezery vyplnit?

Turínský seminář zůstával zavřený. Byli v něm vojáci. Těch pár dobrých bohoslovců se vrátilo domů a neměli možnost pokračovat ve studiích. Jiní bydleli v podnájmu u dobrých lidí, ale jak pokračovat?

Don Bosco nezapomněl na doporučení svého arcipastýře a již ve školním roce 1848–1849 zval opuštěné bohoslovce k sobě a pomáhal jim studovat. Nyní se rozhodl ustavit bohosloveckou komunitu přímo v Oratoři. Dosáhl od pana Pinardiho, že odešli poslední nájemníci, a tak získal nutný prostor pro bohoslovce. Klerik Savio dostal brzo kolegy: Vaccettu, Chiantora, dva Carbonaty, potom další a další, jak se vraceli do města.

Bylo domluveno, že jim budou přednášet profesori bohosloví v prostorách, které nechala vláda v semináři volné, případně budou chodit k profesorům do bytu. Tak se ve školním roce 1849–1850 stala Oratoř vlastně také seminářem pro turínskou arcidiecézi a pro Piemont. Lze říci, že celých dvacet let Don Bosco prokazoval diecézím tuto službu, nejdříve tou formou, potom, když po šestnácti letech okupace byl seminář uvolněn, aspoň tím, že mnoho chovanců Oratoře přecházelo na další studia do semináře.

Bohoslovci dostávali od Dona Boska také patřičnou výchovu. Konali společně pobožnosti, učili se liturgii v teorii i v praxi, pomáhali Donu Boskovi při asistenci. Prostě dělal jim i spirituála. Aby bylo zjevné, že má co mluvit do jejich duchovní formace, vzal si u nich i školu. Chodil do semináře přednášet biblický zeměpis. Bohoslovci žasli nad jeho vědomostmi. Vždyť i učený profesor hebrejštiny Dr. Ghiringhello chodil k Donu Boskovi na poradu, když narazil v hermeneutice na nějakou zvláštní obtíž. Něco přes rok přednášel Don Bosco v semináři, potom pro ušetření času přednášel přímo v Oratoři. Byla to volnější škola, přicházeli i jiní žáci než bohoslovci. Don Bosco biblický zeměpis ještě rozšířil na zeměpis ve vztahu k církevním dějinám. I to táhlo a cenilo se. Z jeho školy vyšel dokonce zeměpisný atlas, zaměřený k poštovním účelům. Pracoval na něm jeho žák Marchisio, který se potom stal ředitelem pošt v Římě.

Pro bohoslovce se Don Bosco dovedl podvolit i nejedné nepřijemnosti. Kanovníci z turínské kapituly si činili nárok, aby bohoslovci dělali v kapitule ministerky a jiné služby. Byly s tím komplikace, ale Don Bosco rád vyhovoval. I později, když již měl vlastní kleriky, posílal je do katedrály zaskakovat, zvláště o prázdninách, kdy nebylo ve městě bohoslovců. Široké srdce nezná meze a dává se všem. Na sebe někdy zapomíná.

IV. DÍL

1 Vzpoua a věrnost

Už jsme dosti hluboko nahlédli do složitých italských poměrů 19. století, jak je vytvářela buržoazní revoluce zrozená ve Francii roku 1789, potlačovaná, ale stále znovu vybuchující hned v tom, hned v onom státě Evropy.

V Itálii byly hlavními dirigenty přerodu tajné sekty zednářů a karbonářů. Z jejich sedánek vycházely tajné instrukce, jak postupovat proti trůnům i proti oltářům, které byly považovány za hlavní opory starého řádu. Ideálem se stávalo republikánské zřízení, ve kterém by měl hlavní slovo lid, který by se vyjadřoval prostřednictvím volených zástupců v parlamentě. V Itálii zatím nebyla půda pro republikánské zřízení a počítalo se s králem, ovšem závislým zcela na parlamentu a tedy na lidu. Ani zde nebyla věc jednoduchá: Itálie byla rozdrobená ve více států. Králové zde byli dva – piemontský a neapolský, dále několik vévodů. Byly zde i kraje v moci cizí – erredente – nevykoupené. Pak hlavně papež – ne král, ale panovník, jehož světská moc v Itálii byla skutečností a jehož moc duchovní sahala až na konec světa. Boj o zjednodušení italských poměrů a o prosazení záměrů sekt byl poznamenán velikou proticírkevní akcí, jejíž dosah nemohl nikdo předvídat.

Nic divného, že i „Buoni“ – dobří (rozuměj věrní katolíci) měli stále slzy v očích, protože jedna Jobova zpráva následovala druhou. Jedni naříkali, druzí se bránili, víceméně

2 Mezi chudými a opuštěnými

Pokračujme v našem vypravování. Zatímco Don Bosco pilně pracoval pro nábožensko-mravní povznesení asi sedmi set hochů, navštěvujících Oratoř svatého Františka Saleského a dalších asi tisíc, kteří navštěvovali oratoře sv. Aloise a sv. Anděla strážného, neztrácel z očí hochy, bydlicí s ním v jeho Domově. V tomto roce 1850 jich bylo asi čtyřicet. Počet stále rostl, a jak by ne! Don Bosco, když viděl někoho v naprosté bídě, nedovedl ho nechat na ulici. Také dostával co chvíli dopisy od farářů a od učitelů, prosili o přijetí opuštěných hochů. A tak bylo třeba roztláčovat zdi a zaplňovat kdejaký kout, jen aby nikdo nemusel být odmrštěn.

V roce 1884 vypravoval školní inspektor Bonino Alvaro ze Spezie pěknou epizodu, jejíž byl svědkem v roce 1850, když jako učitel obecné školy docházel do Oratoře učit náboženství.

Jistý otec za peníze odpadl od katolické víry a nutil svou ženu a synka, aby udělali totéž. Matka byla pevná ve víře a povzbuzovala i hochy, takže z toho nic nebylo, ale doma teď byly na denním pořádku hádky a křik. Žena se modlila a trpěla, ale jak dlouho to vydrží?

Jednou ráno se chlapec vzbudil a mamince vypravoval, co se mu zdálo. Táhli prý ho do nekatolického shromáždění, ale vtom se objevil nějaký kněz, vzal ho za ruku a odvedl ho pryč.

Matka nakonec hledala pro hochy umístění a někdo jí poradil Dona Boska. Vzala tedy hochy a šla na Valdocco. Vstoupila do kaple právě, když se tam hoši shromáždili ke mši svaté. Její synek si klekl zrovna vedle učitele Alvara.

Vtom zazvonili a ze sakristie vyšel Don Bosco oblečen ke mši svaté. Ale jen ho chlapec uviděl, začal křičet: „Mami, to je on, to jen on!“ Alvaro ho jen stěží uklidnil a po mši svaté

všichni revoluci odsuzovali. Jen výjimeční lidé viděli dál do budoucnosti a dovedli rozlišit zlé, co nová doba přinášela, od dobrého, co nabízela. Mezi tyto klidné a prozíravé patřil Don Bosco. I on trpěl nárazy revolučního hnutí, ale snažil se držet rovnováhu a jít dopředu pomocnou záštitou Boží Prozřetelnosti a Panny Marie, která se mu tolikrát osvědčila jako matka.

Nebyl sám. Všude v Itálii bylo dosti dobře smýšlejících, o něž se mohl opírat a které mohl podpírat. Tak rostl kvas pro novou církev – tu obrozenou pro století 20.

Jak už jsme viděli, Don Bosco si především zajistil pevnou půdu pod nohama. Jedno mu bylo jasné: Kristus Pán postavil církev na skále Petrově – to je na Petrově nástupci – římském papeži. Na tuto půdu se postavil i on. Věrnost církvi za všech okolností si učinil životním zákonem a tak učil i druhé. Jeho poslušnost k její vůli byla dokonalá a projevovala se do nejmenších podrobností. Don Bosco dokonale zachovával všechny liturgické předpisy, ceremonie a rubriky, s úctou přijímal každé vyjádření římských úřadoven, jen ve věcech ponechaných osobnímu rozhodnutí, se zařizoval po svém, ovšem vždy v duchu církve.

Věrnost církvi byla jeho osobní odpovědí na vzpoua tolika jiných: věrnost naprostá a přitom inteligentní – otevřená novému.

zavedl oba do sakristie. Tam se hoch vrhl Donu Boskovi k nohám a prosil ho: „Otče, zachraňte mne!“ Don Bosco ho přijal mezi své a dotyčný zůstal v Oratoři pak několik let.

Podobných bylo více. Jednou Don Bosco vstoupil do jedné kavárny a hned si všiml hošíka pěkně ušlechtilé tváře, ale smutného. Navázal s ním řeč. Hoch, přitážen otcovskými způsoby kněze, pojal k němu důvěru. I když musel stále odskakovat obsluhovat hosty, vracel se znovu k Donu Boskovi, a ten z něho vytáhl celou jeho smutnou historii. Závěr byl pro hochy překvapivý:

„Víš ty co?“ Uteč odtud!“ „Ale kam?“ „K příbuzným.“ „Já nikoho nemám. Všichni jsou mrtví.“ „Tak pojď ke mně!“ „Kam?“ „Na Valdocco číslo to a to.“ „Kdy tam budete?“ „Třeba hned. Vezmi si své věci, nikomu nic neříkej a uteč. Budu tě čekat a postarám se o tebe jako otec. Přijď, nebudeš litovat.“ Hoch opravdu přišel a nelitoval. Stal se z něho dobrý křesťan a několik let patřil mezi nejvzornější Don Boskovy žáky.

Ovšem hochy bylo třeba živit, šatit, starat se jim o všechno. To nebylo lehké. A tak Don Bosco, zatížen rostoucí rodinou, sám trěl bídu a zadlužoval se. Nezbyvalo než chodit prosit lidi o podporu. Často ho bylo vidět dopoledne ve městě. Když ho potkávali známí a ptali se, kam jde, obyčejně slyšeli odpověď: „Sháním něco pro své kosíky.“ Že mu to nebylo milé, vyplývá z výpovědi monsignora Cagliera, který píše: „Sám mi prozradil, že se to jeho ohnivě, hrdě považovalo protivilo. Někdy se musel hodně přemáhat, ale zvykl si a nakonec šel se stejným klidem k tomu, o kterém věděl, že dává rád, jako k tomu, který byl lhostejný nebo i nepřátelsky naladěný. Když nedostal poprvé, přišel podruhé, potřetí, až se dotyčný obměkčil. To mohu potvrdit z osobní zkušenosti,

protože jsem byl mnohokrát s ním a protože se mnou o těch věcech pro mé poučení někdy rozprávěl. Pro hochy se musel mnoho namáhat a ponižovat. Někdo měl pro něho jen hezké řeči, jinde sklídl pokoření, nadávky i vyhazov. Neurážel se pro to, ani ho neopustila kvůli tomu láska. Psal stále dopisy dobročinným osobám, které měly peníze, a prosil. Stalo se, že mu jednou někdo odepsal sprostě, ale on se neurazil. Dal mu odepsat, že není povinen jeho sirotkům něco dávat, ale že není Pánu Bohu milé, když uráží toho, kdo se o ně chce starat. Ať přesto přijme jeho ujištění, že se na něho nezlobí a že si ho nadále váží. Ten pán pochopil, zastyděl se a svůj čin napravil. Ano, stal se Don Boskovým obdivovatelem.

Don Bosco nechtěl být lidem obtížným a nevtíral se jim. Nerad říkal, kolik by potřeboval, obvykle mluvil všeobecně. Lidé se ho ptali na sumu, ale on dával přednost tomu, aby dali podle svého uznání a možnosti. Stávalo se, že někdo dal mnohem více, nežli si sám řekl. Někdy však opravdu k někomu přišel a byl velmi jasný. V takových případech jakoby vystupoval jménem Božím. Bylo těžké mu odolat. Příležitostně uvedeme příklady.

Pro sebe si nenechal ani halěř. Všechno bylo pro hochy a on žil jen tak, jako by byl jejich služebníkem. Přitom hospodařil a zbytečně neutrácel. Byl by si z toho dělal svědomí. Říkal Josef Brosio, jeho důvěrník v Oratoři, že byl kdysi ve společnosti lepších lidí, mezi nimiž byli i Govean a Bottero z redakce Gazzetta del Popolo, která v žádném případě nebyla Donu Boskovi nakloněna. Zaslechl od nich zajímavou frázi: „Kdyby byl ministrem financí Don Bosco, stát by jistě nebyl zadlužen.“ Nebyl-li to projev důvěry, byl to alespoň projev uznání. Dobrá pověst měla i ten účinek, že lidé všeobecně měli k Donu Boskovi důvěru a dávali.

Někdy také příspěvky chyběly a spížirna zela prázdnotou. Zrovna v tom roce 1850 v důsledku nedávné války a potom i jiných pohrom. Ale Don Bosco zůstával klidný. „Jezte, hoši,“ říkal, „Boží Prozřetelnost se zase postará.“ Skutečně Don Bosco nikdy nemusel ani jednoho hochu propustit z důvodu nedostatku prostředků, jak ho uživit.

Důležitější bylo, co konal pro duši. Prostředky ke zkáze duší byly stále početnější. Mezi lidem kolovalo množství protináboženských letáček a laciných plátků s ještě lacinějším obsahem. Kdejaký chytrák vedl od rána do večera „náboženské rozhovory“, které nebyly ničím jiným než ostouzením náboženství a církve. Don Bosco musel hochy posílat do města do práce a nebylo mu jedno, co tam hoši pochyť. Musel být stále ve střehu. Také mu záleželo na tom, aby hoši mezi lidmi neodkroukali všelijaké špatnosti, aby se nenaučili lhát, krást, podvádět a podobně. Jejich mravnost byla stále vystavena všemožným pokušením.

Od samého počátku Domova byl zvyklý hochům na dobrou noc říci pár pěkných slov, ale ze začátku to činil jen zřídka, hlavně před většími svátky. Teď si zvykl činit tak soustavně každý den. Byly to proslovy krátké, dvě tři minuty, zato dobře promyšlené, poučné a povzbudivé. Tam měl možnost reagovat na různé názory, na události, prostě na všechno, co se nějak dotýkalo duší. Hoši od něho slyšeli krásné příběhy ze života, z jeho úst splyvaly vzácné zásady, i v Domově Don Bosco dával hochům různé otázky, na které čekal odpověď, kterou si mohli připravit.

Někdy tak hoši činili i písemně a nejednou dobrý otec odměňoval nejlepší odpovědi věcnou odměnou. Večerní slovíčko často začínalo tím, že Don Bosco ukazoval

předměty zapomenuté na dvoře a žádal, aby si je jejich majitelé vyzvedli a lépe opatrovali. Už ten věcný začátek pomáhal, aby se večerní slovíčko neslo duchem rodinným a nestalo se přednáškou.

K různým pobožnostem, které se konaly od začátku Oratoře, nyní přibyla další: čtyřicetihodinový výstav Nejsvětější svátosti oltární. Byly to tři dny expozice, každý den bylo kázání, hoši se učili adorat, každý den byla zpívaná mše svatá a zpívané nešpory s Tantum ergo a požehnáním jako ve farnostech. To mu dalo příležitost, aby rozdělil hochy do tří skupin, z nichž každá si měla sama k té příležitosti zajistit zpěvní stránku slavnosti. Nejvíce v tom začal vynikat hoch Jakub Bellia.

Karel Tomatis vypravuje o začátcích té muziky: Don Bosco měl velice bídne piáno a na něm vytukával melodie a učil prvopočátkům hudby. K dispozici byly také jedny housle a na těch bylo možno doprovázet sem tam nějaké „sólo“. I na ně učil Don Bosco hrát. Jednoho dne roku 1850 zaslechl hrát na trumpetu blízko Oratoře vojáka. Melodie se mu zalíbila a na ni složil Tantum ergo (Svátosti té neskonale). Bylo to jednohlasé a Tomatis měl dlouho part uschován. Jiný rodící se muzikant byl Felix Reviglio. Pomáhal Donu Boskovi hrát a zpívat v letech 1850–1856.

Velikou radost způsobil Don Bosco svým zpěvákům a hudebníkům, když koupil malé varhánky s dřevěnými píšťalami. Byly staré aspoň dvě století, ale dalo se na nich hrát nebo aspoň cvičit. Hoši dlouho pamatovali, jak si jedna píšťala usmyslela vydávat zvláštní bručivý tón a jak se při tom nasmáli. Varhánky stály vedle Don Boskovy světničky a ne jeden dobrý hudebník se na nich vyučil.

Hudba a divadlo patří k sobě. To Don Bosco dobře věděl a dával je dohromady. V zimě hoši připravili „drama“ nazvané „Tři králové.“ Stalo se památným. Hoši totiž využili příležitosti, že šli někam do města zpívat nešpory a cestou si dovolili vypůjčit na Don Boskovo jméno v různých sakristiích pro tři krále pluviály a nějaký úbor také pro krále Heroda. Všechno utajili v přesvědčení, že je vše v naprostém pořádku. Pak vystoupili na prkna, ale se zlou se potázali. Don Bosco hru přerušil a milé krále nechal svléknout z pluviálů. Nesnášel totiž, aby se kostelní paramenta užívala k světským účelům. Hoši pochopili a neměli mu to za zlé. On zas neměl za zlé jim. Lehkomyšlnost byla jejich hlavní ctností a Don Bosco s ní počítal a pomalu ji léčil. Přesto hoši byli učenliví a dali se vést. Dovedl je převádět od zájmů plytkých k zájmům hlubším a činit tak s radostným humorem. Všichni vzpomínali, jak Don Bosco dovedl úžasně spojovat ráznost s nekonečnou trpělivostí a dobrotou. Každý cítil, že všechno, co jim říká, diktuje milující srdce. Srdce nejen milující, ale i hluboce pokorné.

Jednoho dne vysvětloval metrický systém a na tabuli počítal jakýsi příklad. Udělal chybu a nakonec nemohl příklad vypočítat. Hoši hleděli, hleděli, a nic nechápali. Tomatis si uvědomil chybu, které se Don Bosco dopustil a vstal a upozornil ho se vši uctivostí. Don Bosco mu poděkoval a nic si z toho nedělal. Naopak dával hochovi najevo, jak si ho váží, že neměl strach ho veřejně upozornit.

Co se týká kázně, v letech 1849 a 1850 pomáhal Donu Boskovi nějaký don Grassini. Don Bosco mu svěřil úřad prefekta, dnes bychom řekli zástupce. Tento kněz, když Don Bosco musel na cesty kázat po venkově, býval v Domově trvale a zastupoval ho.

3 Ve styku s velkými

Neúnavná činnost ve prospěch opuštěné mládeže získala Donu Boskovi popularitu i u velkých osobností politického života piemontského. Už dávno byly pryč doby, kdy byl podezříván z utkvělých myšlenek, ne-li dokonce z pomatení mysli. Nebylo možno nevidět, že Don Bosco svou činností skutečně vzdaluje hochy od bran žaláře a dělá z nich nejen dobré křesťany, ale i dobré občany. Už se i vláda zajímala o jeho dobročinnou instituci. V té době jistý pan Volpotto, příbuzný rodiny Gastaldi, zastávající význačné místo v politickém životě, radil Donu Boskovi, aby postavil své dílo do jisté míry pod ochranu vlády. Donu Boskovi to nebylo po chuti, bál se, aby se snad nezavázal, ale ten pán, bez jeho vědomí, ale jakoby jeho jménem, poslal na Státní pokladnu žádost o podporu jeho chlapců. Žádost se dostala úřední cestou do senátu a senát ji měl postoupit k vyřízení vládě. Aby podání mělo všechny úřední požadavky, byla jmenována komise, která měla zjistit skutečný stav valdocké Oratoře. Tvořili ji tři šlechtici: předseda senátu hrabě Bedřich Sclopis, známý jako úspěšný prostředník ve sporu mezi Anglií a Spojenými státy severoamerickými ve věci Alabamy, dále markýz Ignác Pallavicini a hrabě Alois z Colegna. Všichni tři patřili k starému piemontskému patriciátu oddanému králi a byli katolíci, Sklopis dokonce horlivý katolík.

Bylo to jednu slunnou neděli v lednu 1850, když tito tři stanuli u branky Oratoře sv. Františka Saleského a s chutí přihlíželi veselé rekreaci pěti set Don Boskových oratoriánů. Don Bosco byl právě obklopen hloučkem hochů. Když byl upozorněn, že přišla nějaká návštěva, šel pánům naproti a ptal se jich, co by si přáli. Představili se a také řekli, proč přicházejí. Don Bosco dosud žádného z nich osobně neznal, jen jména mu byla známá. Odvedl je do své světničky a tam se rozvinul rozhovor o jeho díle.

Pánové dali najevo, že vědí, že na královském dvoře má Don Bosco vlivné přátele i dobrou pověst a vůbec, že se o jeho díle hodně mluví. Don Bosco rád vysvětlil začátky Oratoře i zásady, jimiž se dílo řídí, rád pánům pověděl, že jeho hochů je ve třech oratořích půldruhého tisíce, oni zas chválili jeho úspěchy a říkali, že takových podniků by měl mít Turín ještě více, že by pak nebyly potřebné polepšovny a žaláře pro provinilce. Don Bosco rád vyprávěl hostům o svých spolupracovnících z řad kněžských i laických, zmínil se o mnoha jiných a jiných věcech, které mohly jen jeho dílo doporučit.

Stalo se, že v jedné chvíli vstoupil do jeho světnice asi dvanáctiletý chlapec, se kterým se senátoři dali do hovoru a byli zřejmě dojata, když řekl, že otec mu zemřel a maminka je zavřená. Má příslib, že si ho Don Bosco vezme natrvalo k sobě. Tu teprve pánové s úžasem zvěděli, že má Don Bosco při Oratoři také domov pro nejopuštěnější, nechali se provést domem a všechno si důkladně prohlédli. Byli také v kuchyni a pobavili se s maminkou Markétou. Velmi se divili, když jim řekla, že Don Bosco jí od neděle do čtvrtka pořád stejné jídlo, jen ohříváné. A velmi se nasmáli, když na jejich dotaz, proč ne od neděle do neděle, řekla, že v pátek a v sobotu se oba postí. Všichni tři byli pak s hochy v kapli, zúčastnili se výuky katechismu, vyslechli si Don Boskovo kázání a přijali svátostné požehnání. Odešli s nejlepšími dojmy a slíbili, že budou referovat o všem, co viděli a slyšeli, na příslušných místech.

Za několik dní dostal Don Bosco shora písemné vyrozumění, že do schválení státního rozpočtu se o podpoře nemůže jednat, ale že žádost bude projednána, jakmile na

ni přijde řada. Don Bosco dobře věděl, že podpora nebude moci být nevím jaká, ale přece se těšil, že bude mít v rukou doklad o tom, že se ze strany státní na jeho dílo hledí jako na dílo veřejně prospěšné a tudíž doporučené přízni občanstva. To mohlo mít větší cenu než peníze.

Ať už se dobré mínění kolem Don Boskova díla pro mládež jakkoliv upevňovalo, přece bylo třeba být stále ve střehu. Nebe nebylo zdaleka modré a černé mraky, které se na něm objevovaly, byly někdy hodně černé, až zlověstné. Na tajných schůzích zákulisních činitelů se stále více mluvílo o nutnosti zrušit zákonem forum ecclesiasticum, to je vynětí kněží z civilní soudní pravomoci. Do té doby bylo samozřejmostí, že duchovní osoby soudí církevní soud stejně, jako vojáci soudí soud vojenský, nebo že poslanci požívají imunitu – nemohou být pohnáni před soud bez povolení parlamentu. Nyní šlo o to, aby církvi bylo toto starobylé právo odňato, aby stát mohl klidně vystupovat proti biskupům a jim věrným kněžím.

Naoko se však chtělo s církví jednat. V roce 1848 byla sice přerušena jednání o nový konkordát s církví, ale nyní vládní činitelé chtěli jednání obnovit. Z tohoto důvodu, a hlavně ve snaze, aby biskupové Frasoni a Artico byli přinuceni zřeknout se svých diecézí, vydal se už v listopadu 1849 hrabě Josef Siccardi do Gaety k papeži Piu IX. Papež nebyl ochoten jednat o podmínkách, které byly pro církve zřejmě nevýhodné, a o nespravedlivé žádosti ohledně zmíněných biskupů teprve nebyl ochoten s pány hovořit. Siccardi rozzloben přerušil jednání a vrátil se do Turína. Papež jen poslal monsignora Charvaze ke králi, aby mu vysvětlil, že ve svědomí zatím nemůže s jeho vládou vyjednávat. Král pak ze své strany dopisem ujistil papeže, že se bude snažit, aby práva církve byla respektována a biskupové také. Ovšem co zmohl v té době král?

Nyní byl Siccardi pověřen úřadem ministra milosti a spravedlnosti a už 25. února předložil poslanecké sněmovně návrh zákona o zrušení církevní imunity.

V této napjaté situaci se vynořil opět turínský arcibiskup Frasoni, tak dlouho vzdálený ze své diecéze. Když viděl, že se připravuje nová válka proti církvi a že se kněží, vychovaní v období nového klidu mezi státem a církví nesnadno orientují, považoval za povinnost svého svědomí vrátit se mezi ně. 22. ledna vydal pastýřský list, ve kterém jednak oznámil tradiční svatopostní odpustky, jednak opakoval, že katolíkům není dovoleno číst církvi nepřátelské noviny a časopisy, jednak informoval své stáde o tom, že byla v Římě obnovena papežská vláda a papež se vrátí na své místo. 25. ledna opustil Chambéry, překročil italsko-francouzské hranice a 26. ledna přijel do Pianezzy, vzdálené od Turína asi 10 km. Král k němu poslal své posly s prosbou, aby se vrátil do exilu, ale arcibiskup odmítl.

Don Bosco považoval za svou povinnost odebrat se do Pianezzy svého arcipastýře přivítat. Když ho monsignor uviděl, usmál se a řekl: „Běda člověku samotnému.“ Don Bosco hned s úsměvem opáčil: „Přikázal svým andělům, aby tě chránili na všech tvých cestách.“ Don Bosco ho navštívil ještě několikrát a bylo to při těchto setkáních, kdy monsignor Frasoni vyjadřoval starost o budoucnost Don Boskových oratoří a nadhodil mu, zda by nebylo vhodné za tím účelem založit řeholní kongregaci.

4 Zajímavosti ze života Oratoře

V neděli 18. února, když si hoši udělali cvičení šťastné smrti, byly zahájeny postní katechismové hodiny. Stejně to bylo na Valdoku i na Porta Nuova i ve Vanchiglii. Pro Turín to byla podívaná. Takových 1 500 hochů z ulice chodících pravidelně každý den na katechismus nebylo v Turíně žádnou maličkostí. Kdo by se divil, že přicházeli často i vznešení hosté podívat se na ten div, který vyvolal k životu Don Bosco.

O jedné neděli přivedl monsignor Cucchi na Valdocco skupinu Angličanů. Našli Dona Boska se skupinou hochů blízko Oratoře na louce pod stromem. Těch výrostků bylo asi dvacet a Don Bosco jim vysvětloval katechismus. Byl zřejmě už jarní den, a tak si hosté mohli odnést do své vlasti kolem zamlžené Temže ten nejkrásnější dojem.

Don Bosco měl zodpovědnost nejen za valdockou oratoř, ale i za další. Stávalo se, že se tam znenadání objevil, aby se podíval, jak se tam vede. Obvyčejně vyšel z branky s biretem na hlavě, tam však někdo na něho čekal a podal mu klobouk, aby se nepozorovaně ztratil a zase se nepozorovaně vrátil. Péče o ty další oratoře ho nutila, aby jim dával nejlepší personál a sám aby se uskrovněoval a pracoval za tři. To byl důvod, že si musel často pomáhat tím, že zapojoval do práce i nahodilé hosty, pokud tito byli schopni prokázat mu nějakou platnou službu.

Don Grassino, který slíbil, že si vezme na starost kázeňskou stránku Domova, nyní ho často suploval také v Oratoři. Dost často se objevoval v Oratoři Dr. Marengo, slavný katolický žurnalista. Osm roků vypomáhal při odpoledním katechismu, často zpovídal a podobně.

Jednoho dne přišel markýz Gustav Cavour s nějakým pánem, syn onoho nepřítele Don Boskova z nedávno minulých let. Synové Bensa Cavoura, Gustav a Kamil byli Donu Boskovi nakloněni. Markýz chtěl, aby Don Bosco přítele provedl Oratoři a domem, že se velmi zajímá. Don Bosco rád přikývl, ale protože měl právě katechismus, jednoduše požádal markýze, aby ho zastoupil. Hned mu také vložil do rukou diecézní katechismus a ukázal, co má chlapcům vyložit. Markýzovi nezbylo, než vyhovět a ujmout se skupinky učňů, kterou mu Don Bosco přidělil.

Jindy odpoledne přišli do Oratoře na návštěvu dva kněží. Byly asi dvě hodiny odpoledne. Představili se jen neurčitě, ale Don Bosco hned vytušil, že to nejsou obyčejní kněží. A že mu právě chyběli katechisté, slíbil jejich důstojnostem, že jim rád věnuje trochu času, ale ne hned, až po katechismu a po požeňnání. Oni proti tomu nic neměli.

Don Bosco jednomu přidělil třídu těch největších, která měla katechismus v presbytári, zdál se mu k tomu schopnější. Druhému pak svěřil jinou skupinu hochů. Michal Rua, pozdější Don Boskův nástupce, tehdy navštěvoval druhým rokem Oratoř a byl toho svědkem. Vypravoval, že Don Bosco jedním okem a jedním uchem oba sledoval. Bylo vidět, že oba skvěle zastávali svou funkci. Nemohl se dočkat konce, aby zvěděl, kdo doopravdy jsou. Po katechismu musel jeden z nich ještě pronést k hochům promluvu a druhý měl požeňnání. Teprve, když se hoši vyhrnuli z kaple ven, vrátil se k nim a ptal se jich, kdože jsou. Byl velmi překvapen, když se jeden představil jako abbé Antonín Rosmini a druhý jako arcikněz Degaudenzi z Vercelli. Oba přece znal z písemného styku, ale toho by se nebyl nadál, že je tak potrápí. Omlouval se, ale oni byli zřejmě rádi, že mu

mohli prokázat službu a při tom prožít pár pěkných chvil mezi oratoriány.

Rosmini, zakladatel Institutu lásky, byl známý svými hlubokými filosofickými spisy. Degaudenzi se stal později biskupem vigevanským; nebyli to tedy malí lidé.

Karel Tomatis, tehdy oratorián a později profesor, napsal ve svých vzpomínkách, že Rosmini poté víckrát přišel do Oratoře, ponejvíce v doprovodu markýze Gustava Cavoura, u něhož býval hostem, kdykoliv navštívil hlavní město. Zvykl si „dělat chlapcům katechismus“ a chlapci ho rádi poslouchali. S nadšením vypravoval známým, že Don Bosco na Valdoku pracuje jako někde na misiích, katechizuje třeba v přírodě a kdekoliv. Jednou byl s markýzem dokonce přítomen malému divadlu, které Don Bosco složil pro hochy, a které se právě hrálo.

Rosmini rád hovořil s Donem Boskem také soukromě a Don Bosco mu všelicos naznačil ze svých plánů. Rosmini se mu zmínil, že má v úmyslu uložit určitý peněžní obnos svého institutu do banky na úrok, ale že by dal přednost tomu, kdyby mohl peníze jen někomu půjčit bez toho, že by to veřejnost věděla, ovšem pod podmínkou, že by o peníze nakonec nepřišel. Don Bosco se usmál a řekl: „Znám jednu osobu, která by jistě měla vaši důvěru. Dovolíte-li, ještě vám napíši.“ A napsal.

11. března psal do Stresy Rosminimu, ale už o tom mluvil s rosminiány donem Fradeliziem a donem Paulim. Psal víceméně úředně, a proto i tón dopisu je věcný:

Potřeboval by postavit nový dům pro výchovu opuštěných hochů. Jako ředitel tří oratoří vidí, jak je nutné postarat se o občanskou, mravní a náboženskou výchovu těch nejopuštěnějších. Bylo by třeba kněží a kněží, kteří by byli dobře formovaní právě pro díla lásky k bližnímu. Že je veliká, jen dělníků je málo. Nebylo by možno nějak opatrně dostat do Turína i jeho Institut lásky? Kdyby např. rosminiáni přispěli peněžně k postavení zmíněné budovy, Don Bosco by byl ochoten rezervovat pro jejich studenty v Oratoři asi šest místností. Pak by tito studenti měli možnost cvičit se v dílech lásky. Ostatní mu může šířeji objasnit don Pauli, kterému už všechno ukázal a vysvětlil.

Rosmini neodpověděl sám, ale prostřednictvím sekretáře dona Karla Gilardiho. Než se budou moci rosminiáni k něčemu uvázat, bylo by potřeba přesněji vše určit. Bylo by dobré, kdyby Don Bosco sám přijel do Stresy vše domluvit. Ať napíše, kdy by mohl přijet.

15. dubna Don Bosco psal znovu a omlouval se, že se nemůže jen tak uvolnit, ale posílá aspoň další zpřesnění: Jeho projekt má dva aspekty, jeden materiální a druhý duchovní. První se týká stavby, druhý vyzkoušení Boží Prozřetelnosti, zda by nebyla vhodná doba k uvedení Rosminiho Institutu do hlavního města. Byla by to podle jeho mínění veliká pomoc církvi. Na druhé straně ne zase tolik, že by se něco dělalo ilegálně. To by věci neprospělo. Konkrétně by šlo o to: bylo by třeba na pozemku Oratoře postavit budovu o třech podlažích. Jde o pozemek velký 38 arů na předměstí Porta Susina – Valdocco. Don Bosco by se zavázal propůjčit šest i více světnic pro studenty Institutu, kteří přicházejí do Turína za účelem studií a podobně. Tak by se jim otevřela cesta k apoštolátu lásky v oratořích, v nemocnicích, žalářích a školách. Sám by byl ochoten být nápomocen Institutu ve všem, co by mohl. Institut by přispěl na stavbu půjčkou

např. 12 000 franků, a to ve třech lhůtách: na začátku, uprostřed a na konci. Tato suma by byla zajištěna hypotékou na pozemku a budově samotné. V případě Don Boskovy smrti by Institut měl zaručené právo na příslušný díl nemovitosti.

Don Bosco ještě v dopise připomenul, že vláda a město mají zájem o růst vzdělání obyvatelstva, mají zájem na

oratořích a několikrát byla i vyjádřena myšlenka, že by při každé té oratoři měla být škola. Zatím to nebylo možné pro nedostatek učitelských sil. Jak vidět, Don Bosco nevyklučoval, že by případně, kdyby se podařilo usadit rosminiány v Turíně, tito mohli časem převzít celé dílo Oratoří a tak zajistit jejich stabilitu.

5 Debata v senátě

Uplynulo něco přes měsíc, co byli v Oratoři na návštěvě oni tři senátoři, když začátkem března se Don Bosco dověděl, že se o jeho věci jednalo v senátě a jak to dopadlo.

1. března 1850 se ve schůzi senátu pod předsednictvím markýze Alfieri projednávaly dvě petice: jedna pod číslem 47 byla od profesora Josefa Carla, druhá pod číslem 48 od kněze Jana Boska. Profesor Carlo navrhol, aby se zákonem nařídilo dát do ústavu ty hochy, kteří se toulají a nic nedělají. Don Bosco se dožadoval finanční pomoci od státu pro své tři oratoře, kde se takoví hoši skutečně vychovávají.

Obě žádosti obšírně uvedl již zmíněný senátor Pallavicini. Vylíčil pestrými barvami stav pouliční mládeže turínské, jak se toulá, pomáhá si k penězům nahodilým prodejem sirek, voskových knotů, malých tiskovin, ale pak vytahuje z kapsy kapesníky, hodinky a podobně. Profesor navrhuje, aby takoví byli z moci úřední dáni do polno-lesního ústavu Generály, aby se tam naučili nějaké užitečné práci, která by jim později pomohla k poctivému výdělku. Ústav byl nově restaurován, profesor je při tamní polepšovně lékařem – chirurgem, podobná zařízení už existují ve Švýcarsku, v Belgii a ve Francii, ještě by se tím pomohlo, aby z turínských ulic zmizel nešvar, který škodí pověsti města i samotné mládeži.

Když Pallavicini skončil, požádal o slovo senátor Giulio. Postavil se rezolutně proti návrhu, a sice z toho důvodu, že by se tím problém vůbec neřešil, protože rodiče by se takto zbavovali své zodpovědnosti a sami by se starali, aby se jim nepohodlné dítě odebralo a bylo živeno na útraty státu. Navrhl, aby tato žádost byla zamítnuta. Skutečně se tak stalo: Senátoři profesorův návrh nevzali v úvahu. Nešťastný výsledek prvního hlasování vrhl pochopitelně stín i na petici, která nesla jméno Don Boskovo.

I zde rozklad situace připadl senátoru Pallavicinimu. Vypravoval, že kněz Jan Bosco už řadu let řeší případ pouliční mužské mládeže svými oratořemi, stará se na Valdoku asi o pět set hochů ve věku od 12 do 20 let a přibližně stejně hochů má každá z dalších dvou oratoří. Popsal stručně i metodu, která se v nich užívá, a nezapomněl podotknout, že kněz Bosco má také malý Domov pro hochy zcela opuštěné. Bohužel jiná je stránka finanční. Nájem budov obnáší 2 400 lir, k tomu přistupuje údržba kaple, Domova a vydržování tolika nemajetných hochů. Komise zjistila, že nejde jen o náboženskou výuku a výchovu, ale že Don Bosco hochy vyučuje i pro pozemský život a dává je k dobrým, poctivým mistrům, aby si osvojili pro život řemeslo. Také tělocvik se u něho pěstuje. Dílo je to výsostně náboženské, sociální a prospěšné. Bylo by velikou škodou pro město i vlast, kdyby takové dílo mělo zaniknout. Doporučuje se, aby celá záležitost byla doporučena ministerstvu pro věci vnitřní za účelem kladného vyřízení.

I tentokrát povstal senátor Giulio. Vyjádřil své politování, že musí podruhé do diskuse zasáhnout záporně, ale i v tomto případě je proti jakékoliv formě „legální lásky“. Je to cesta zhoubná a senát by ji neměl kvůli nějaké petici nastupovat. Zde se však diskuse opravdu rozvinula. Senátor Sclopis přiznal, že se Giulio dotýká otázky v Evropě velmi diskutované, zda má legální dobročinnost nahradit dobročinnost soukromou, ale má za to, že odepřením pomoci by se soukromé dobročinné instituce musely zhroutit. Je-li zde nějaké vakuum, musí se vyplnit. Zde nejde o nahrazení soukromé dobročinnosti dobročinností státní, ale o podporu soukromé dobročinnosti, což je něco jiného, to je povinnost státu.

Giulio namítl, že povinností státu je konat spravedlnost a ne udělovat almužny. Sclopis na to, že normálně sice stát nemůže vydržovat dobročinné organizace, ale když jde o výjimečnou potřebu, je to záležitost moudré prozíravosti i té politické. Sauli podepřel tezi poznámkou, že zde nejde o pouhou dobročinnost, ale o mravně-náboženskou výchovu mládeže, a ta spadá do kompetence i státu. Byly uvedeny příklady, kdy senát projednával podobné akce a nedělal při tom diskuse o legální dobročinnosti. Tak např. odhlasoval zřízení veřejných ohříváren pro chudé a veřejnost to přijala s povděkem. Nato dal předseda senátu hlasovat napřed o návrhu senátora Giulia. Byl zamítnut. Pak dal hlasovat o návrhu vyšetřovací komise. Ten byl přijat. Tak bylo rozhodnuto Don Boskovu žádost postoupit ministerstvu vnitra, aby jeho instituci poskytla příspěvek.

To, co jsme nyní vypravovali o debatě v senátě, je převzato z úředního zápisu senátní agendy. Pro Dona Boska měl výsledek hlasování velikou cenu. Tím bylo dílo ze státní strany schváleno a doporučeno veřejnosti a vláda ho jaksi vzala pod ochranu. Don Bosco sice nyní dostával častěji pod ochranu opuštěné hochy, doporučené vládními činiteli, ale zase mohl komukoliv na tuto skutečnost poukázat a tím dokazovat prospěšnost svého díla. Diskuse v senátě měla také ten výsledek, že se v té souvislosti objevily i nějaké články o něm v novinách a byly celkem příznivé. Dokonce i některé protináboženské noviny utrousily trochu chvály.

Don Bosco tím mohl být potěšen, méně už zprávami od pana arcibiskupa. Tomuto král napsal osobní dopis, ve kterém mu říkal, že než se vrátí do diecéze, bylo by třeba, aby dal najevo, že není proti konstituční monarchii. Monsignor skutečně králi vyhověl a aby se vůbec mohl vrátit do diecéze, uveřejnil 4. března pastýřský list, ve kterém oznamuje svůj návrat ke svému stádcí, pochválil jeho vytrvalost ve víře a vybídl je, aby rádi uznávali i ústavu, kterou dal státu král Karel Albert. Jako důvod k schválení uvedl, že ústava má ve svém prvním článku ustanovení, že katolická, apoštolská římská víra je jediným náboženstvím státu. Tím dal najevo, že své schválení ústavy váže na respekt státu vůči náboženství.

6 Neveselý návrat arcipastýře

Zatímco se věřící pilně připravovali na velikonoční slavnosti, 4. výročí vyhlášení ústavy dalo příležitost k novým proticírkevním akcím. V chrámu Velké Matky Boží byly sice oficiální bohoslužby se slavným Te Deum, ale jiným duchem se nesly další slavnosti. Před chrámem na náměstí byl i král Viktor Emanuel, defillovala tam národní garda, byly tam i všechny mužské ústavy hlavního města, ale manifestace dostala brzy ráz proticírkevní a protipapežský. I pro Don Boskovy hochy tam bylo rezervováno místo, ale Don Bosco je tam nepřivedl. Chtěl zůstat zásadový a nechtěl, aby se hoši pod jeho jménem zúčastňovali politických demonstrací.

K nadávkám proti kněžím se přidružila demonstrace pod okny papežského legáta Antonucciho. Kdo neozdobil dům a slavnostně jej neosvětlil, byl k tomu přinucen tím, že se mu rozbila okna kameny.

Zatím v parlamentě pokračovala diskuse o návrhu na zrušení církevní imunity. Katoličtí poslanci se snažili, ale marně bojovali. Dne 9. března sto třiceti hlasy proti dvaceti šesti byl zákon odhlasován a marně proti tomu protestoval jménem papeže státní sekretář kardinál Antonelli, nuncius i všichni biskupové. Byl to podivný výklad prvního článku ústavy. Katolický časopis Armonia byl zabaven, postní kazatelé byli vystaveni posměchu a jeden z nich vyhnán z města. Duchovenstvo dostalo zákaz protestovat, zato liberální noviny a časopisy dostaly zelenou a mohly psát, co chtěly. Gazzetta del Popolo slavila hody.

Za těchto okolností se 15. března arcibiskup Frasoni vrátil do Turína. Vešel do svého paláce a pak navštívil krále, aby se mu poklonil. Byl přijat chladně, spíš podrážděně.

Dne 28. března byl Zelený čtvrtek. Don Bosco ráno vyzval dona Giacomeliho, aby s ním šel do dómu na mši, při které měl pan arcibiskup světit svaté oleje. Věřící hlídali cestu, kterou měl arcipastýř vykonat v kočáře z paláce do katedrály. Lůza aspoň posměšně pískala na chodnících. Totéž se opakovalo na Velký pátek. V sobotu podle tradice arcibiskup v královském paláci v kapli podal králi a jeho rodině svaté přijímání. Toto proběhlo v klidu.

Docela jinak bylo na předměstích, kde měl Don Bosco oratoře. Tam v ty dny 2 000 hochů, dobře připravených a naplněných láskou k Donu Boskovi a jeho spolupracovníkům, přistoupilo ke stolu Páně s neobyčejným nadšením. Don Bosco k té příležitosti dal vytisknout u Paravie letáčky, ve kterých vyzýval hochy, aby chodili pravidelně v neděli a ve svátek na mši svatou, aby se chránili před špatnými kamarády, aby s úctou hleděli na Svatého otce a aby rádi chodili k svaté zpovědi a k svatému přijímání. O Božím hodu bylo v oratořích i první svaté přijímání a přišlo k svátostem i nemálo dospělých, stržených příkladem synů.

Kolem katedrály bylo o Božím hodu velikonočním zle. Tam se očekávaly těžké události. Proticírkevní živly si tam

daly dostaveníčko s vůlí překazit arcibiskupovi jízdu do kostela. Byly tam sice formálně vyslány četa jízdy a jeden pluk národní gardy, ale jejich chování bylo spíše pasivní. Proto se mohl ze začátku kolem kočáru rozvinout jakýsi boj mezi dobrými katolíky a antiklerikály. Ti první vítali arcibiskupa potleskem, ti druzí divokými nenávisnými pokřiky. Slovní šarvátka přerostla v pokus rozbít u kočáru okna a přezat koňům noži popruhy. Naštěstí kočí byl duchapřítomný, švihal bičem na jednu i na druhou stranu a odradil je od dalších pokusů. Scéně byli přítomní i někteří hoši z Oratoře, takoví ti silnější. Don Bosco je tam poslal, protože tušil, že se tam něco semele.

Úmysl vyštvat monsignora arcibiskupa z Turína byl zřejmý. 8. dubna se zákon o imunitě projednával také v senátě a byl schválen osmdesáti hlasy proti dvaceti devíti. Večer toho dne tlupa výrostků procházela městem, nadávala na kněze, vykřikovala: „Ať žije Siccardi!“ „Pryč s arcibiskupem, pryč s papežským delegátem!“ Obléhali arcibiskupský palác, házeli tam do oken kamení, chtěli i vyrazit vrata a přestali teprve, když přijel oddíl jízdy a také pěší vojáci a obnovili pořádek.

Král hned druhý den nato zákon podepsal, čímž byli biskupové a kněží podřízeni civilní soudní moci. Apoštolský nuncius si vyžádal u krále audienci a 12. dubna opustil hranice sardského království.

Sektáři by si byli přáli, aby nyní nižší duchovenstvo opustilo biskupy a vytvořilo nezávislý klér, ale v tom se zmýlili. Duchovenstvo zůstalo jednotné, ano v církvi se od té chvíle začalo prosazovat přesvědčení, že jen jednota a kázeň mohou vyvést církve z nebezpečí, které jí hrozilo.

Současně s těmito piemontskými událostmi probíhaly na poloostrově také události radostnější. Francouzi obnovili pořádek v papežském státě a Pius IX. se mohl vrátit do svého římského sídla. Dne 4. dubna opustil Neapol a po triumfální cestě, která trvala osm dní, vešel 12. dubna do Říma. Bylo to téhož dne, kdy jeho nuncius opouštěl Turín. Přijetí bylo tak upřímné a radostné, že vznikl dojem, že ještě žádný papež se nevracel z vyhnanství domů za takového jásohu.

Don Bosco dostal popis těchto událostí a postaral se, aby články z Osservatore Romano byly přetištěny v turínské Armonii. I hochům nadšeně vyprávěl všechno, co věděl, a těšil se, že hoši lnou k Svatému otci. Sám věděl všelicos, co ani nepovažoval za moudré veřejně říkat. Hlavní stan sektářů v Ženevě prý rozhodl Pia IX. odstranit atentátem. Dověděla se to pařížská policie a uvědomila příslušná místa v Turíně. Advokát Gal, zaměstnaný na ministerstvu zahraničí v Turíně, měl v ruce pařížské telegramy a uvědomil o tom také dona Cafassa, pravděpodobně i Dona Boska. Jinak vše zůstalo utajeno. Don Cafasso psal do Gaety, kde ještě papež byl, a tak se záměr rozplynul.

7 Monsignor Frasoni ve vězení

První, kdo měl okusit následků nového zákona, byl monsignor Frasoni, turínský arcibiskup. Dne 15. dubna napsal tajný pastýřský list k duchovenstvu, ve kterém dává kněžím instrukce, jak se mají chovat vzhledem k zrušení imunity. Mají jednat jako dobří pokojní občané, ale kdyby byli voláni na soud, mají odpovědět, že si napřed musí vyžádat souhlas od církevního představeného. Rozumí se, že policie byla ve střehu, a tak se stalo, že byl list zachycen v tiskárně Botta,

byl zabaven, byly prohlídky také na poštách a dokonce v arcibiskupské kanceláři.

Výsledkem bylo, že byl arcibiskup citován před soud, aby se z vydání listu zodpovídal. Odpověděl, že se dostaví, jakmile dostane od papeže příslušné dovolení. Byl tedy odsouzen k pokutě 500 lir a k měsíčnímu trestu vězení. Dne 4. května, právě když se slavil svátek Turínského plátna Kristova, byl o jedné hodině odpoledne odveden do Pevnosti

a tam uvězněn. Když se to veřejnost dověděla, byl z toho nepopsatelný zármutek dobrých. I indiferentní veřejnost tím byla pobouřena. Hrabě Villardi ho přijal na prahu věznic velmi slušně a velitel generál Imperor mu dokonce postoupil část svého bytu. Šlo víc o jeho ponížení, než o tělesný trest. Vláda zkoušela, jak daleko si může troufat jít. Jinak mu nebylo bráněno přijímat návštěvy bez omezení. Tak hned odpoledne mohl přijmout delegaci metropolitní kapituly, která mu projevila svou soustrast a úctu, v dalších dnech ho navštívila řada kněží a turínských patriciů.

Don Bosco byl v Pevnosti mezi prvními a pak zařídil, aby i hoši po skupinách navštívili svého arcipastýře, který pro ně tolik udělal. Tak tam byl Reviglio ještě s jedním kamarádem. Oba se vrátili a užaslým hochům vypravovali, jak museli projít třemi dvory, jak jsou tam uvnitř všude vysoké zdi a všude samá stráž. Mluvili jménem všech Don Boskových hochů a pan arcibiskup jim dal každému růženec. O několik dní později tam šlo dalších pět hochů, ale už nesměli všichni vstoupit. Museli počkat na dvoře a dovnitř směl vstoupit jen Ritner. Když se vrátil, předal kamarádům také každému růženec, který jim monsignor poslal. Jeden z nich – Bellisio, měl růženec ještě roku 1902.

Generální vikář hned nařídil modlitby za uvězněného, a tak se vše nakonec změnilo v manifestaci věrnosti vůči vznešenému vězni. 27. května 1850 se objevil v katolických novinách Armonii článek, který vybízel Piemontány, aby se složili svému arcibiskupu na novou pastýřskou berlu, která by byla symbolem jejich věrnosti k němu. Pak uveřejňovala jména dárců. Antiklerikálové zas přetiskovali sloupce dárců na letáky a uličníci je nabízeli chodcům s vyvoláváním: „Seznam nohsledů a zpátečníků“. Gazzetta del Popolo špinila na svých sloupcích kdekerého obhájce arcibiskupa a vláčela ho blátem. Také jméno Don Boskovo se objevilo na seznamu zpátečníků s uvedením, že dal 5 lir. Bylo to 10. června. Přesto bylo brzy sebráno víc než 8 000 lir.

2. června uplynulo třicet dní, co byl monsignor ve vězení, a byl tedy propuštěn. Byla právě neděle. Když vyšel ven, prohlásil: „Teď jsem byl zde v Pevnosti, příště mě zavezou do Fenestrelle.“ Fenestrelle byla pochmurná pevnost v Alpách, kam samozřejmě nemohly chodit proudy lidí, kde byl vězeň dokonale osamocen. V Turíně se zdržel pak už jen pár

8 Don Boskova sociální činnost

Šťastné jaro přešlo do léta a minuly i svátky svatého Aloise a svatého Jana Křtitele s už tradičními oslavami v Oratoři i v Domově. O svátku Don Boskově se hoši snažili neumělými, zato srdečnými verši projevit svému dobrodinci a otci vděčnost a lásku. Však měli zač! Don Bosco je nemiloval jen slovy, ale jako pravý otec zajišťoval zároveň jejich obojí existenci – tu časnou i tu věčnou.

Už jsme viděli, jak se rozrostla v Oratoři družina sv. Aloise, pečující o duchovní život oratoriánů. Však se nechala o svátku svého patrona jaksepatří vidět a slyšet. Ale to bylo málo.

Don Bosco bedlivě sledoval znamení doby a nemohlo mu ujít, že se den ze dne palčivěji projevovává takzvaná sociální otázka. Pracující třída si začínala uvědomovat svou bídu a začínala se sjednocovat. K ní patřili i Don Boskovi hoši: téměř všichni patřili k lidské spodině – byly to děti proletářů. Nic divného, že prožívali i touhy po slušnějším a spravedlivějším životě. Don Bosco byl na jejich straně a pomáhal jim i v této věci.

dní a zase se vrátil do Pianezzy. Don Bosco tam šel za ním a hovořili spolu o zajištění díla oratoří. Don Bosco mu také předložil osnovu pravidel, jimiž by se měli řídit jeho eventuální řeholníci. Monsignor všechno schválil. Řekl mu: „Tak rád bych vám byl nápomocen, ale jak vidíte, nemohu. Sám nevím, co bude zítra. Dělejte, jak uznáte za dobré. A buďte statečný! Dávám vám všechny potřebné fakulty a své pozhánání. Víc nemám. Také vás nemohu zbavit trampot, které na vás čekají.“

Pocit velkého ohrožení církve zburcoval dobré katolíky k intenzivní činnosti. Tlak budí protitlak. Tak se v ty dny v Turíně ustavila společnost sv. Vincence z Pauly pro organizování křesťanské dobročinnosti. V tomto charitním spolku se sešli tehdejší nejlepší kněží hlavního města: svatý Josef Cafasso, kanovníci Vogliotti, Galletti, Bottino, nástupce svatého Cottolenga v Malém domě Alois Anglesio, doktoři teologie Borel, Vola, Murialdo, představený kněží misionářů Durando, kněží Ponsati, Destafanis, Cocchi, profesor církevních dějin Barone a samozřejmě nescházel ani náš Don Bosco. Tito skvělí kněží měli veliký vliv na všechno turínského duchovenstvo a organizovali pastorační v nepřítomnosti arcibiskupa. Schůze se konala v semináři.

Dne 13. května pak vznikla v Turíně první regulérní konference svatého Vincence, na způsob oné, kterou ve Francii roku 1833 založil Bedřich Ozanan. Vedl ji zbožný advokát Rossi a příslušeli k ní nejlepší mužové katolického laikátu. Konference sloužila chudým města. Mezi čestné členy patřili pan arcibiskup, spisovatel Silvio Pellico a také Don Bosco. Don Bosco do smrti poskytoval tomuto spolku svou pomoc. Postupem let tato organizovaná společnost zmohtnula tak, že v samém městě bylo 11 konferencí a mimo město 19. Všechny byly s pařížským centrem spojeny prostřednictvím zvláštní rady, jejíž předsedou byl až do roku 1858 hrabě Karel Cays, který se nakonec stal salesiánem a knězem Don Boskovým. Toto velké dílo lásky bylo Donu Boskovi vděčné za pomoc, kterou mu věnoval v jeho začátcích a, když v roce 1900 slavilo padesáté výročí založení, sešlo se na 400 jeho členů u Don Boskova hrobu na Valsallice a tam v salesiánském ústavě měli slavnostní shromáždění i bratrské pohoštění.

Kdysi, ještě nedávno, existovaly v městech řemeslnické cechy. Každý cech byl organizací, která chránila své příslušníky. Žádný pořádný krejčí se nemusel bát o svůj chléb, protože byl členem společenství, které hájilo jeho zájmy a on zase hájil zájmy celku. Totéž platilo o ševcích, truhlářích, řeznících, soukenících apod. Buržoazní revoluce rozbila cechy a uvolnila cestu dravým jednotlivcům, kteří dovedli podnikat ve velkém, ale sledovali jen svůj sobecký zájem. Rodili se fabrikanti, rodilo se vykořisťování ve velkém. Bylo třeba se bránit. Malí se mohli bránit jen tak, že šli do houfu a chránili jeden druhého organizovaným způsobem. I to byl problém. Moc záleželo od toho, jakým duchem se ponese organizace dělníků, zda v ní převládne duch Kristova evangelia, nebo liberální duch doby, neuctivý ke všemu náboženskému.

1. července 1850 v kapli Oratoře zahájil svou činnost Spolek vzájemné pomoci. Byl to snad první nebo alespoň jeden z prvních italských křesťanských dělnických spolků. Založil jej náš Don Bosco. Dal mu i něco jako stanovy. V předmluvě

chválí úmysl hochů spojit se k vzájemné pomoci a odevzdat každý týden z platu jeden sold do společné kasy. Sold se snadno utratí, ale když je člověku zle, přijde mu vhod. Jen jedno hochům doporučil: dbát, aby spolek zachoval plné spojení s družinou sv. Aloise, tak aby si přišlo na své nejen tělo, ale i duše. Účelem spolku bylo podporovat kamarády v případě, že by upadli do nemoci nebo by byli nezaviněně nezaměstnaní. Členství v družině sv. Aloise bylo nutným předpokladem k přijetí za člena svépomoci. Sold se platil vždy v neděli a, aby se vyloučilo příživnictví, první podpora se mohla dát, až uplynul půlrok, leda že by člen zdravý a zaměstnaný zaplatil líru padesát hned na začátku. Příspěvek nemocným bude obnášet každý den 50 centesimů, a to až do jejich uzdravení. Kdyby dotyčný nemocný byl přijat do některého charitativního zařízení, přestane brát podporu. Kdyby někdo přišel bez vlastní viny o práci, bude dostávat zmíněnou podporu už za týden, normálně po dobu 20 dnů. Kdyby se nezaměstnanost měla protáhnout, rozhodne o snížení nebo zvýšení příspěvku rada spolku. Aby se fond zvětšil, budou se přijímat dary a jednou za rok bude zvláštní sbírka. Kdo by značně dlouho otálel s povinností zaplatit příspěvky, nebude mít nárok na podporu, dokud dluh nezaplatí. Hlavním představeným spolku bude představený Oratoře, který bude mít k ruce ředitele spolku, jeho nástupce, sekretáře a jeho zástupce, čtyři rádce, vizitátora a jeho zástupce, a pokladníka. Vizitátorem bude normálně duchovní ředitel Oratoře. On bude navštěvovat nemocné, aby zjistil jejich stav a podal zprávu sekretáři. Jakmile dostane od něho lístek, hned půjde k pokladníkovi zařídit podporu. Pokladník každého čtvrt roku podá zprávu o stavu pokladny.

Don Bosco dal vytisknout i pohledné legitimace, kde stálo hochovo jméno a bydliště, také datum přijetí a podpisy ředitele a sekretáře. Na první stránce byl nápis z žalmu 33: „Jak je dobré a radostné, když bratři drží pospolu.“

Podnik, který se nám zdá samozřejmě chvályhodný, narazil tehdy na odpor. V Turíně existoval ještě jiný Dělnický spolek s nenáboženskou tendencí, a ten viděl v Don Boskově Spolku vzájemné pomoci konkurenta. Píše o tom nám již známý Josef Brosio zvaný „ostroželec“, jeden z nejlepších a nejvěrnějších v Oratoři. Píše, že hospoda „U Zahradnice“ nápadně zvýšila svou činnost. Tam se scházeli všelijací lenoši, pijáci, hráči, potulní muzikanti a medvědáři, prostě, byl to ideální nástupní terén, odkud bylo možno Dona Boska a jeho hochy obtěžovat. Zvláště v době bohoslužeb hulákání v hospodě nebralo konce. Don Bosco by byl tak rád hospodu dostal do svého majetku, aby bylo sousedství čisté, ale zatím na to nebylo pomyslení. Přišly i události, které mu napověděly více. Tak byl jednoho dne zavolán do sakristie, kde na něho čekali nějakí muži, že s ním potřebují mluvit. Protože za sebou zavřeli dveře, několik hochů hned tušilo

9 Papež prokazuje vděčnost hochům

Kdysi papež Benedikt XIV. dal některá svá území do správy Piemontu s tím, že vždy 28. června Piemont zaplatí církevnímu státu 2 000 skudů. Smlouva byla uzavřena 5. ledna 1740, ale roku 1850 ji Piemont jednostranně zrušil a všechno prohlásil za své vlastnictví. Přesto papež Pius IX., kterému se dostalo v poslední době tolik urážek, nezanevřel na Piemontány, jak uvidíme z dalšího vypravování.

Když byl vyhnán z Říma a uchýlil se do vyhnanství, do Gaety, Don Boskově chlapci se na něho sebrali a poslali mu

nebezpečí a pro jistotu bdělo. Přiblížili se potichu ke dveřím sakristie ze strany presbytáře a naslouchali. Hovor se brzy proměnil ve výkřiky a hrozby. Don Bosco se je snažil uchlácholit, ale oni jen zvyšovali hlas. Hoši tedy vrazili do sakristie a ti zase druhými dveřmi ven na dvůr a pryč. Dokonce dotyční už zvedali proti knězi nože.

Nezůstalo při tom. Stávalo se, že najednou některý člen Spolku vzájemné pomoci záhadně zmizel a už se v Oratoři neukázal. Bylo to nápadné. Brosio přišel brzy věci na kloub. Měl tu čest, že za ním přišli nějakí páni mluvící francouzsky a nabízeli mu 600 lir. Prý vědí, jaký má vliv na hochy v Oratoři, dostane ještě více, jestliže odejde z Oratoře a odvede s sebou ještě své kamarády. Dobrý Josef se jim samozřejmě poděkoval. Vysvětlili jim, kdo je Don Bosco, i co si myslí o nich. Pak to řekl Donu Boskovi, ale ten byl toho mínění, aby se o věci raději pomlčelo. Kde jde o peníze, tam se je vždy co bát, aby někdo nepodlehł jejich svodům. Nejsou všichni tak pevní ve ctnosti, aby se nedali zlákat.

Spolek vzájemné pomoci rok od roku rostl a vzkvétal. V roce 1857 se však proměnil v kongregaci sv. Vincence a ta, ač měla sídlo v Oratoři, byla zapojena do širší sítě těchto dobročinných děl.

Pisatel Životopisných pamětí don Lemoyne na tomto místě doslovně píše: „Don Bosco od prvopočátku byl mezi těmi mnohými, kteří pochopili, že revoluční hnutí není jen pomíjející víchř, protože ne všechny sliby, adresované lidu byly nepoctivé, nýbrž mnohé plně odpovídaly aspiracím obecným a žijícím mezi proletariátem. Lidé chtěli dosáhnout skutečné rovnosti pro všechny, bez rozdílu tříd, větší spravedlnosti a zlepšení svého údělu. To Don Bosco tisíckrát opakoval.“

Tentýž autor říká, že Don Bosco viděl, jak kapitalisté bez milosrdenství ovládají nesjednocené dělníky a diktují jim mzdu i pracovní dobu, jak jejich vinou dělníci nemohou do kostela, jak ztrácejí víru a z bídy přijímají i nesprávné názory. Považoval za nutné, aby se kněží přiblížili dělnické třídě. Svým „Spolkem vzájemné pomoci“ ukázal cestu. Bohužel nemohl ji projít celou a musel se zastavit. Nebyl pochopen. Ale je jeho zásluhou, že dal první impuls. Když pak 1871 vzniklo první „Katolické dělnické sdružení“, bylo to právě v Turíně a byli to mladí, kteří je založili. Don Bosco měl velikou radost, když viděl, že po létech jeho setba přece jen vzklíčila. Z Turína se hnutí rozšířilo do celého Piemontu a dále do Itálie. Řada těchto dělnických sdružení ho jmenovala svým čestným předsedou a udělila mu příslušný diplom. Měl radost, že konečně i katolický svět se rozhýbal a že se pracuje pro dělnickou třídu. Tak v Německu kněz Kolping začal zakládat sdružení tovaryšů a ve Francii Leon Harmel byl zván „Otcem dělnictva“. S tímto posledním pojilo Dona Boska upřímné přátelství.

oněch známých 33 lir. Papež je odložil stranou s úmyslem udělat jim mimořádnou radost. Sám o tomto daru často hovořil a dokonce tu malou sbírečku ukazoval svým návštěvníkům. Nyní, když se zase vrátil do svého sídla, zavolal si kardinála Antonelliho, přidal ještě něco peněz a poprosil ho, aby zakoupil 60 tuctů růženců a přinesl mu je. Když je měl, byly to dva objemné balíky, posvětil je a poručil poslat turínskému nunciovi s tím, aby je předal Donu Boskovi.

Don Bosco byl přešťastný, když měl zásilku v rukou, a usmyslil si, že jí užije k tomu, aby se v hoších ještě více rozhořela láska k Svatému otci. Tak se stalo, že Oratoř slavila 21. července dojemnou slavnost. Kostelík byl v tu neděli svátečně vyzdoben a odpoledne se ve valdocké Oratoři sešli hoši ze všech tří oratoří k společné pobožnosti. Orostřelec Brosio měl co dělat, aby se svým chlapeckým regimentem udržel pořádek. Řeč měl k hochům otec Barrera, slavný turínský řečník, a ten dovedl udělat slavnostní náladu. Po kázání předstupovali hoši po jednom před oltář a kanovník Ortalda jim rozdával růžence. Byly krásné, s velkými zrny, a ta byla spojena bílým kovovým řetízkem. Hoši růženec políbili a odnášeli si je jako drahocennou relikvii. Ovšem nestačily, to bylo od počátku jasné. Proto Don Bosco dal přikoupit ještě několik set dalších, aby nikdo neodcházel neuspokojen.

Pak ještě všichni před kostelem vyslechli dojemnou děkovací řeč z úst jednoho z oratoriánů. Byla to slova lásky a vděčnosti k římskému papeži, také slova věrnosti k němu a k církvi. Byla adresována přítomným kněžím hostům s prosbou, aby ty city tlumočili Svatému otci. Když dozněl příležitostný zpěv, hoši začali provolávat slávu Piu IX. a volání se opakovalo a opakovalo, dokud Brosio nedal rozkaz zatroubit na trumpetu a začít zábavu. I ta byla krásná.

„Chlapecká armáda“ předvedla publiku na způsob divadla v přírodě velikou bitvu – dobývání pevnosti. Rozumí se, že pevnost nakonec padla do rukou dobyvatelů a nepřítel byl na hlavu poražen. Přítomen byl také jeden generál; ten pochvalně prohlásil: „Je vidět, že Don Boskovi hoši by byli schopni bránit vlast.“

Růžencová slavnost způsobila ve městě velký rozruch. Psalo se o ní v novinách. Např. Armonia využila příležitosti,

10 Další proticírkevní akce

Představenému řádu servitů Panny Marie, který s otcem Karlem Baimou navštívil v Pianezze arcibiskupa Fransonioho, tento řekl: „Drak je připraven. Uvidíme nové smutné události. Plán je hotový a prostředky také. Napřed Ježíš (jezuité), pak Maria (serviti Panny Marie), pak všichni ostatní svatí (rozuměj řeholní rodiny). Já? Já půjdu zase do vyhnanství, uvidíte!“

Jeho předtuchy se začaly uskutečňovat.

Jedním z těch, kdo hlasovali pro Siccardův zákon o imunitách, byl rytíř Petr Derossi di Santarosa, ministr zemědělství a obchodu. Tím upadl do exkomunikace a byl tedy vyloučen z církve. Bydlel ve farnosti sv. Karla, kterou spravovali servité. Farář Pittavino byl zároveň představeným řeholní komunity a provinciálem řádu. Koncem července Santarosa těžce onemocněl a žádal, aby mu byly uděleny svátosti. Zpověď, to byla záležitost soukromá! Ale tehdy se chodilo k nemocným s Oltářní svátostí veřejně a věřící Pána provázeli. K tomu bylo třeba, aby Santarosa dal nějak najevo, že svého činu lituje a odvolává jej. To on nechtěl. Konečně i to v blízkosti smrti udělal, ale ten interval mezi tím stačil, aby se věc stala veřejnou záležitostí. Příbuzní, přátelé, liberální senátoři a poslanci, mezi nimi i hrabě Kamil Cavour pohoršeně volali na poplach, že se zde nerespektovalo svědomí zemřelého. O tom, že farář nemohl jít veřejně k nemocnému bez pohoršení věřících nikdo nemluvil, to je nezajímalo. Kdo chce psa bít, hůl si najde. Tak tomu bylo i zde. O případu se rozepsaly noviny, pohřeb se proměnil v protest proti kněžím, lůza na faráře pokřikovala a vyhrožovala

aby udělala Don Boskovu dílu co nejvíce propagandu. Vyšel v ní dlouhý článek, kde se zdůrazňovala sociální povaha oratoří a jak velký počet pouliční mládeže v nich nalézala záchranu. Autor neopomenul poznamenat, že právě před nedávnem sám senát doporučil královské vládě oratoře do přízně. Dále vyprávěl o sbírce, kterou hoši poslali papeži Piovovi a jak ten chtěl hochy odměnit. Popisovala se v článku celá slavnost, radost a štěstí obdarovaných hochů, zbožnost, s jakou se modlili nejen za Svatého otce, ale i za krále a za všechny jeho poddané. Kdo článek četl, cítil, co cítili všichni dobří katolíci: lásku k církvi i k vlasti a národu.

Don Bosco ještě sestavil brožuru s popisem slavnosti a rozdával ji vytištěnou kdekomu. Také poslal Svatému otci krásný dopis s popisem slavnosti a vřele mu děkoval za milost, kterou prokázal jeho hochům. Svatý otec dal na dopis odpověď podle zvyku prostřednictvím své pravé ruky – kardinála Antonelliho.

Není bez zajímavosti, že k dopisu Svatému otci Don Bosco připojil žádost o udělení plnomocných odpustků pro členy „Kongregace sv. Františka Saleského“, a to pro den, kdy dotyčný vstoupí do Kongregace, dále pro den sv. Františka a pro den Nanebevzetí Panny Marie. Odpustky byly uděleny. Do té doby Don Bosco dosahoval odpustky jen osobně a mohl se do určitého počtu rozšiřovat na osoby, kterým je chtěl sdělit, roku 1850 poprvé žádal odpustky pro kolektiv, který nadto nazýval kongregací. Kongregací zatím rozuměl své spolupracovníky a ne řeholní společnost, ale pro jeho názor je to příznačné. Don Bosco chápal od počátku kongregaci hodně široce. Teprve o deset let později založil kongregaci jako řeholní společnost.

mu i u samého hrobu. Nakonec 7. srpna došlo k nejhrošímu: servité byli z kláštera vyhnáni a klášter zabavil stát. Část řeholníků byla na vozech dopravena do Alexandrie, část do Saluzza.

Po servitech došlo na monsignora Fransonioho. Den po Santarozově smrti se k němu dostali hrabě San Martino a ministr války La Marmora a žádali, aby se vzdal úřadu. Fransoni pevně odpověděl, že za těch okolností nemá právo opustit své stádo. Nebyl by dobrým pastýřem. Toho 7. srpna pro něho přijeli karabiniéři a dovezli ho do pevnosti Fennestrelle v Alpách. Tam byl pečlivě strážěn, aby neměl styk s diecézí. Dokonce mu bylo odmítnuto vyzpovídat se u jednoho z kapucínů, kteří měli v pevnosti duchovní službu. Krátce nato byl zbaven úřadu ředitele Královské akademie Dr. Vilém Audisio a Akademie na Superze byla rozpuštěna. V téže době byl odsouzen k měsíčnímu vězení nemocný arcibiskup ze Sassari a arcibiskup z Cagliari byl vyhnán z království.

V Turině tím byla část obyvatelstva těžce raněna, antiklerikálové naopak jásalí radostí. Ve městě jeden slepec chodil ulicemi a zpíval posměšnou písničku na arcibiskupa. Doprovázel ji na kytaru. To nestačilo. 12. srpna byl policií přepaden dům oblátů. Hledali tam usvědčující materiál proti arcibiskupovi. Prý osnoval protistátní spiknutí. Během prohlídky se přilehlé ulice zaplnily lůzou, která hrozila proměnit oblátům dům v trosky. Bylo třeba povolát na pomoc karabiniéry a pak i národní gardu. Teprve když kvestor, který řídil prohlídku, vyšel ven a prohlásil, že se nic nenašlo,

nastalo uklidnění a dav se začal rozcházet. Noviny přesto štvaly proti řeholníkům dál.

Ani Don Bosco nebyl zcela ušetřen. Začalo se povídat po městě, že i on je zapleten do spiknutí. Nebyly to hlasy ojedinělé. Někdo úmyslně ze zákulisí na něho poukazoval. 14. srpna se rozkřiklo, že se bude před Oratoří konat demonstrace a už se lůza sbíhala vykonat rozkazy, přicházející z kdovíjakých míst. Nekonala se. Don Bosco se pak dověděl, že dva muži ze samých demonstrantů se ho začali zastávat, a tak se hlavy uklidnily. Don Bosco byl předtím varován nějakým panem Volpottem a žádán, aby se raději na nějaký čas vzdálil z města. Odmítl a dobře udělal.

Několik dní po těchto událostech byl Don Bosco překvapen: z vládních míst bylo jeho Oratoří přiděleno něco nábytku zabaveného konventu servitů. Byla to trapná situace. Mohl odmítnout, ale v té chvíli by takové gesto nebylo dobře možné. Přijal tedy bez poděkování a pak psal vyhnáním servitům, aby si pro věci někoho poslali. Tak se i stalo. Zájem měl jen o jeden stůl a ten mu servité rádi darovali. Tuto

11 Don Bosco a hrabě Cavour

Budeme mluvit o stycích Dona Boska s tvůrcem sjednocené Itálie, s hrabětem Kamilem Cavourem, synem zemřelého starosty turínského Bensa Cavoura, bratrem Gustava Cavoura.

V roce 1850 Cavour teprve začal stoupat. Po Santarosovi převzal ministerstvo zemědělství a obchodu, později se stal ministerským předsedou a v této funkci se dlouho udržel a byl duší piemontské politiky. Byl přesvědčeným liberálem a vlastně to byl on, kdo připravil papeže o církevní stát a způsobil, že se papež stal prakticky vatikánským vězňem, zatímco se jeho Řím stal hlavním městem Itálie. Bude jistě zajímat, jak se tento muž choval k Donu Boskovi a jak se naopak Don Bosco choval k němu.

V době, o které právě hovoříme, byl Cavour přítelem a obdivovatelem Oratoře. Jako chytrý politik nemohl nevidět přínos tohoto díla k řešení palčivého problému pouliční mládeže. V tom byl jiný než jeho otec. Ačkoliv dobře znal Don Boskovu věrnost papeži, vážil si ho a přál mu. Tak způsobil, že právě Don Boskovi hoši po řadu let každých 14 dní směli táhnout losy v královské, dnes bychom řekli státní loterii. Bylo to spojeno i s peněžitou odměnou. Jak na to odpovídal Don Bosco?

Lemojne to vyjadřuje pěkně tak, že cituje výrok z knihy Sirachovcovy: „Nestykej se s bohatším a silnějším než jsi sám. Potřebuje-li tě, oklamává tě, usmívá se na tebe, budí v tobě důvěru, mluví s tebou pěkně a říká: Co potřebuješ? Zahanbí tě svými hostinami a nakonec se ti vysměje. Potom tě nechá na holičkách. Zve-li tě k sobě velmož, zdráhej se a bude tě zvat snažněji. Nevťírej se, abys nebyl odmítnut, ale nevzdaluj se daleko, abys nebyl zapomenut. Nemluv s ním jako se sobě rovným a nedůvěřuj jeho povídání. Mnoha řeči tě zkouší a zkoumá tě, když se na tebe směje. Chraň se a dej si velký pozor, protože kráčíš na pokraji svého pádu.“ (Sirachovec 13).

Hrabě Cavour vynikal jemnou psychologíí a dovedl vše využít k svým cílům. Proto chodil nyní často na Valdocco a přál si, aby Don Bosco chodil k němu. Ne do kanceláře, ale do bytu. V kanceláři ho mnohdy odmítl přijmout s poukazem, že tam na něho nemá dosti času, aby raději přišel

skutečnost sdělil později kanovníkovi Anfossimu jeden ze servitů, bývalý farář u svatého Karla.

Do těchto zmatků zapadá i smutná epizoda. Zatímco se v zemi rozlévala protikněžská a proticírkevní nálada, byl k sedmi létům vězení odsouzen kněz novarské diecéze don Antonín Grignaschi za pobuřování lidu. Grignaschi propadl jistému druhu autosugesce: Vyhlašoval se za nově vtěleného Ježíše Krista a svou hospodyní za Pannu Marii. Nazýval ji Rudou Madonou. Došel ve svém poblouznění tak daleko, že ji nechával sedět v kostele mezi rozsvícenými svíčkami a lidé před ní poklekali a klaněli se jí. Bohužel našlo se hodně svedených. Říkalo se, že má don Grignaschi zrovna uhrančivý pohled a dály se kolem něho věci, které vypadaly jako zázračné. Don Bosco s ním mluvil jednou, když byl tento ještě na svobodě, ale Grignaschi si nedal říct, aby toho nechal. Až tomu udělala přítrž sama světská moc. Pak ho navštívil ve vězení, to už byl Grignaschi přístupnější bratrskému slovu. Prý Don Bosco nakonec docílil toho, že nesl svůj úděl odevzdaně jako doživotní pokání. Uvězněn byl v Ivrey, kam Don Bosco přicházel častěji kázat.

k němu na oběd, že je pro něho u jeho stolu vždy místo a tam je také možnost v klidu si porozprávět.

Don Bosco dobře věděl, že je hrabě napojen na různé tajné organizace a že hraje svou hru. Na druhé straně ho nemohl ignorovat, protože by ho popudil proti sobě a svému dílu. Volil vždy taktiku evangelia: být prostý jako holubice, zcela pravdomluvný, ale také chytrý a pevný. Nikdy neurazit, ale také si nikdy nenechat spoutat ruce. Když viděl, že s ním chce hrabě mluvit jen v domácím prostředí a ne úředně, mírně odmítl, ale pak šel. Vlastně i markýz Gustav užíval vůči němu stejnou taktiku, takže mu oba vnucovali svůj styl. Dával si ale pozor, aby nic nezádal pro sebe, ale vždy jen pro své hochy, jimž dělal patrona a advokáta a na kterých muselo záležet i státu. A že byl naprosto nezištný a dovedl říci pánům i nejednu hořkou pravdu, třeba s milým úsměvem a zjevným přáním neurazit, byl vítaným hostem. Cavourové se snad potřebovali stýkat s člověkem vysoce inteligentním a přitom evangelně pravdivým, aby si na jeho názorech pro- věřovali názory vlastní, případně všelicos i korigovali.

Don Bosco byl přitom krajně opatrný na slovo. Neměl ve zvyku doma vykládat, o čem mluvil s panstvem. Raději mlčel a teprve po létech všelicos pověděl svým nejdůvěrnějším, kteří jeho důvěru nezneužili. Jistě se mluvilo o situaci, do které se dostali obláti, také o panu arcibiskupovi byla řeč. O podporách pro oratoř se sotva mluvilo. To by muselo proběhnout Don Boskovým pokladním deníkem. Tam nic takového není.

Zatím byl na rozkaz Massima d'Azeglio monsignor Frasoni bez soudu zbaven požitků ze svého úřadu a odsouzen do vyhnanství. 28. září byl odvezen z pevnosti Fenestrelle přes Alpy na hranice. Přijala ho Francie, kde se usadil v městě Lyonu. Tam mu byla odevzdána ona pastýřská berla, na kterou se mu sebrali jeho diecézani. Tam odtud řídil tajně diecézi, jak jen mu to bylo možné. Ve vlasti se jeho nepřátelé starali, aby byl jaksepatří očerněn, ale nic to nebylo platné. Papež, biskupové Piemontu, Savojska, Ligurska, ano možno říci celého světa stáli při něm a dívali se na něho jako na hrdinu víry. Jeho nevina už byla přesvědčivě dokázána.

Na Oratoř ve vyhnanství nezapomněl a kde mohl, prospěl jí. Často vzkazoval Donu Boskovi, aby se staral o zabezpečení Oratoře pro budoucnost. Tak vzkazoval např. po Dr. Borelovi a Dr. Murialdovi, kteří ho navštívili v Lyonu. Kanovník Anfossi tvrdil, že i Don Bosco navštívil svého představeného v jeho vyhnanství.

Co se týče Cavoura, můžeme ještě dodat, že Don Boskovy styky s ním přestaly roku 1855, když vláda zrušila celou řadu řeholních domů. Hrabě se však nikdy vůči Donu Boskovi neprojevil nepřátelsky. Boží Prozřetelnost jakoby žertem se postarala, aby měl kolem sebe dva Don Boskovy

12 Duchovní cvičení

Don Bosco nevychoval povrchně, ale snažil se, aby hoši pro duši co nejvíce získali. Sám každoročně konal duchovní cvičení a snažil se, aby alespoň větší, rozumnější hoši pravidelně každý rok tato cvičení konali. I toho roku je pozval na týdenní soustředění do malého semináře v Giavenu. Bylo to v druhé polovině měsíce září, to ještě byly prázdniny. Hoši byli ze všech tří oratoří a také ze samotného Giavena se jich několik přihlásilo. Všichni museli mít dovolení od svých rodičů, případně mistrů.

Stovka hochů se vypravila z Turína pěšky, šel s nimi ředitel oratoře Anděla Strážného Dr. Robert Murialdo. Don Bosco jel dostavníkem napřed, aby jim přichystal občerstvení v Aviglianě u svého přítele faráře Viktora Alasonattiho, toho, který se později nastěhuje do Oratoře a stane se salesiánem a prvním prefektem salesiánské společnosti. Oběd byl na břehu krásného aviglianského jezera. Duchovní cvičení kázal tamní arcikněz kanovník Arduino a Don Bosco. Murialdo pomáhal zpovídat.

Jakým duchem se nesla duchovní cvičení, víme z dopisu, který Don Bosco poslal do Turína Dr. Borelovi. Říká, že hoši jsou dobře disponovaní a brzy se utišili. Dokonce místo rekreace po odpolední přednášce jdou raději do sálu, určeného k přemýšlení. Don Bosco píše hlavně proto, že by potřeboval, aby mu Dr. Borel poslal růžence, medailky a křížky, aby mohl dát chlapcům na památku. Ať o všem také informuje dona Cafassa.

Mimo jmenovanou rekreaci od 4 do 5 odpoledne Don Bosco dovoľoval mírnou rekreaci po obědě a po večeri, hoši mohli mluvit, ovšem bez zbytečného hlomození. Don Bosco byl duší této rekreace. Vypτάval se, co si pamatovali z kázání, a jak tomu rozuměli. Tím byla dána možnost ještě všelicos na způsob rozhovoru doplnit a vysvětlit. Hoši stále Dona Boska obklopovali a nemohli se nasytit jeho slov a příkladů.

Měli ho rádi i z jiného důvodu. Hned na začátku je překvapil tím, že na rekreaci přinesl škatuli a v ní byl šňupavý tabák. Věděl, že někteří starší hoši měli předepsáno od lékaře z důvodu oční nemoci nebo bolení hlavy šňupat. Takový byl tehdy zvyk, a tak ne jeden nosil s sebou pixlu neboli tabatěrku s touto nosní pochoutkou. Don Bosco velkodušně potřebným tabatěrku doplnil a dal šňupnout i nepotřebným. Tím si získal srdce všech.

Hoši byli prostí, obyčejní, víc jim dal kazatel, který užíval hodně příkladů, než kazatel, který před nimi rozvíjel suše zásady křesťanského života. Stalo se, že po jedné přednášce se Don Bosco o rekreaci vypτάval, co si kdo pamatuje. Nejvíc si pamatovali příklad o kupci a opicích.

Jeden kupec, bylo to v krajině, kde rostly kokosové palmy a kde žily opice, procházel se svým rancem právě místem,

obdivovatele. Jedním z nich byl advokát Gal, který se po pádu Giobertiho stal osobním sekretářem Cavourovým a až do roku 1861 mohl denně nahlížet do vládní politiky. I později, a to až do roku 1870, kdy přešel na ministerstvo zahraničních věcí, přál Donu Boskovi a ještě později, když byl pensionován, víckrát ho navštívil. Také Galův nástupce v úřadě osobního Cavourova sekretáře rytíř Delitala stál při Donu Boskovi až do Cavourovy smrti. Dokonce ještě existují básně, které posílal Donu Boskovi k jmeninám. Don Bosco měl přátele všude.

kde těchto zvířátek bylo na stromech hodně. Byl velmi unaven a slunce se sklánělo k obzoru. Co teď? Rozhodl se přenocovat na místě. Ustlal si pod stromem a protože byl choulstivý na hlavu, rozbalil své zavazadlo a vytáhl z rance pěknou čepičku a nasadil si ji na hlavu. Vlastně měl takových čepiček množství, obchodoval s nimi. Ale neměl nechat zavazadlo rozbalené! Opicčky totiž, když usnul, začaly se spouštět z větví, čepičky si rozebraly a nasadily si je na hlavy. Když se obchodník ráno probudil, s úžasem viděl, že zavazadlo je prázdné. Pohlédl vzhůru a hle: v korunách stromů samé opice pěkně očepicované. Byl z toho zoufalý, házel po nich kamení, ale marně. Jako by si z něho tropily smích! Tu jeho zoufalství dostoupilo vrcholu a on si strhl čepičku z hlavy a mrštil jí o zem. Byl velmi překvapen, když se na něho snesl déšť čepiček. Opice totiž napodobily jeho gesto, a tak se mu všechno zboží vrátilo zpět.

Don Bosco příklad vypravoval mnohem podrobněji, do nejmenších detailů – to se právě hochům líbilo. I těm, co už šňupali tabák, co se holili a byli prostě velcí. Obyčejný člověk zůstává dítětem do smrti. Poučení o tom, jak velice působí na člověka příklad, buď dobrý nebo špatný, nabylo příkladem na účinnosti.

Náš otec se při pohledu na množství hochů dovedl při kázání i dojmout. Stalo se mu při těch duchovních cvičeních, že mu vhrkly slzy do očí. Pak se omlouval kleriku Ascaniu Saviovi: „Nemohl jsem je zdržet ...“ Mezi hochy byl také Rua, jeho pozdější nástupce. Ten si zvláště zapamatoval, co říkal hochům na závěr duchovních cvičení: „Dělejte si každý měsíc cvičení šťastné smrti! Dělejte si dobře každý měsíc cvičení šťastné smrti! Dělejte si zcela pravidelně a dobře každý měsíc cvičení šťastné smrti!“

Aby hochy odměnil za dobré chování a za pozornost při duchovních cvičeních, na závěr je zavedl na poutní místo svatého archanděla Michaela. Provázela je giavenská kapela. Don Bosco jel na oslu a dělal jim kapitána. Hoši cestou zpívali popěvek, který byl tehdy v Oratoři běžný:

Vivat Don Bosco!
Všechny nás vede,
kde září ctnost,
ona je jeho
největší skvost.

A Don Bosco vesele intonoval: Vivat Roberto..., čímž chválu obracel na svého průvodce dona Murialda, který šel s nimi. Šlo se přes hory a doly, občas se průvod zastavil a kapela hrála, až se ty hory a doly zelenaly, lidé z vesniček a salaši vycházeli a poslouchali a líbovali si.

Tu svatyni opatrovali otcové rosminiáni, s nimiž byl Don Bosco v přátelském poměru. Přivítali hochy s veselou tváří

a muzika hrála, bylo veselo, všechno si mohli prohlédnout a Don Bosco podle zvyku jim vypravoval dějiny toho místa.

Kolem roku 990 tam zbožný Jan z Ravenny postavil poustevnu. Později tam vznikl gotický kostel, kolem kostela stál klášter, který v době rozkvětu hostil asi 300 mnichů. Papežové, biskupové a králové se předháněli v udělování milostí tomuto Božím stánku. Bohužel později kázeň u mnichů poklesla a roku 1383 se opatství dostalo do ochrany savojského hraběcího rodu. Pak panovníci z tohoto rodu, hlavně Karel Felix a Karel Albert svatyni ještě zkrášlili. Teď ji spravují otcové rosminiáni.

Don Bosco před hochy rozvinul i pásmo dějin okolí. Upozornil, že ty hory: Monte Pircheriano a Monte Caprasio tvoří úzké sedlo. Tudy pronikl kdysi Karel Veliký do Itálie, přepadl ze zadu longobardského krále Dezideria, porazil ho a pak založil západní císařství římské. To bylo před rokem 814. Ale to už bylo poledne a hoši měli zájem o jinou bitvu. K polednímu dostává člověk hlad a hoši se ohlíželi po jídelně, odkud se k nim občas zanesl nějaký ten závan vůně. Dočkali se i dobrého oběda. Odpoledne bylo požeňování, nastalo loučení a cesta zpátky do Turína.

Kus cesty šli Turiňané s Giaveňany pospolu. Pak se cesty rozdělily, kapela ještě jednou zahrála a pak už si Turiňané mohli do noty jen zpívat. Cesta byla dlouhá. Bylo už k večeru, když dorazili do Rivoli. Don Bosco viděl, že jsou všichni utrmácení, a tak v hospodě sehnal nějaký vůz, jiné hochy nastrkal do omnibusu, ovšem to nestačilo, a ostatní museli

13 Ke konci prázdnin

Don Bosco v práci pro hochy nezapomínal na záležitost se stavbou. Už 20. června získal smluvně jitra půdy (38 arů) od turínského semináře. Stálo ho to 7 500 lir. Je to místo, kde nyní stojí bazilika Panny Marie Pomocnice, ale tehdy to bylo ještě mimo pozemek domu Pinardiho. Teď bylo třeba pokračovat ve vyjednávání půjčky s rosminiány. Otec Gildardi, rosminiánský prokurátor, mu sám psal a naznačil, že by bylo dobré, kdyby Don Bosco co nejdříve přijel zase do Stresy domluvit se přímo s Rosminim. Don Bosco psal, že má tu nejlepší vůli, ale že má před sebou ještě nějaké duchovní cvičení, takže by to mohlo být nejdříve 16. září.

Skutečně 16. září odjížděl z Turína. Nešlo mu jen o stavbu, nýbrž chtěl i hlouběji nahlédnout do řeholního života rosminiánů. Rosmini měl pověst spíše pokrokového kněze, mohl se od něho všelicos dovědět, případně se všelícemu přiučít.

Jel dostavnicem a přijel do Santia kolem půlnoci. Pak se jelo přes Vercelli a Novaru do Arony. Tam odtud měl v úmyslu jet na druhou stranu jezera Lago Maggiore po vodě, ale potkal se s dobrodincem Oratoře markýzem Arconatim, a ten mu nabídl, že ho tam dopraví v kočáře, což prý bude pro jeho žaludek snesitelnější. Don Bosco souhlasil.

Markýz mu řekl, že se cestou mohou zastavit v Lece, kde tou dobou byl na letním bytě velký italský spisovatel Alessandro Manzoni, autor slavného románu „Snoubenci“, klasik italské literatury. Don Bosco byl rád. Skutečně byl u Manzoniho nejen na návštěvě, ale přijal i jeho pohostinství. Mohl s ním mluvit a také si prohlédnout jeho rukopisy, mnohonásobně poškrtané opravami. Později vždy vzpomínal a říkal, že prostý čistý styl si člověk může získat jen hlubokým studiem.

V Strese ho přijal Rosmini a jeho řeholníci s otevřenou náručí. Dnes se ví, že si dělali naděje, že k nim vstoupí a bude jejich spolubratrem. Pobyl u nich skoro týden.

těch 12 km udělat ještě pěšky. Na cestě si však dali ještě kdesi večeři. Brosio na to dostal od dobrého otce potřebný peněžní obnos. Aby jim kilometry lépe ubíhaly, posbírali si křemeny, každý dva, a s jejich pomocí si vytvořili muziku, která hrála a dělala zároveň jiskry. Ostrostřelec byl v tomto směru velmi nápaditý. Do města dorazili hodinu před půlnocí.

Na tato duchovní cvičení vzpomínal celý život Felice Regiglio. Předtím trpěl pořád jakýmsi horečkami. Lékaři si s tím nevěděli rady. Don Bosco mu tam v Giavenu při zpovědi poradil, aby udělal slib, že po dobu šesti měsíců půjde každý týden ke svatě zpovědi. Prý to skutečně zabralo a on se zcela uzdravil.

Smutnější epizodu vypravoval Brosio. Na duchovních cvičeních byl také jeden hoch, bylo mu 27 let, spíš hrubší povaha. Stalo se, že se Don Bosco chystal ke mši svaté, Brosio už měl v ruce misál, že ho doprovodí k oltáři, když mu dotyčný knihu drsně vytrhl z rukou a šel sám. Don Bosco stačil jen pohledem poprosit Brosia, aby si z toho nic nedělal a aby mlčel. Ten hoch, jehož jméno dějiny neuvádějí, se nato nechal strhnout k špatnému životu. Začal patřit k společnosti, která se scházela v hospodě U Zahradnice a stal se obávaným rváčem. Dělal pohoršení a výtržnosti. I v Oratoři. Později upadl do rukou spravedlnosti a měl soud. Don Bosco tam byl volán za svědka. Snažil se ho omlouvat, ale také prosil, aby soud chránil Oratoř i jeho osobu. Soud vynesl jen mírný rozsudek. Dotyčnému byl zakázán pobyt ve městě.

Mezi jiným hodně rokoval s Rosminim o řeholní chudobě, která byla tehdy velmi aktuální z toho důvodu, že státní moc snadno zabavovala řeholní majetek a jen z toho důvodu řehole rozpouštěla. Rosmini tvrdil, že je třeba nastoupit jinou cestu. Kdyby si řeholníci před státem zachovávali své vlastnictví, a před církví se zříkali jen práva disponovat s ním bez svolení představeného, chudoba by tím v praxi nic neutrpěla, protože řeholník tak jako tak ve skutečnosti nemá nic, čím by si opatroval komfort. Ale stát, který prohlašuje soukromé vlastnictví za nedotknutelné, by nemohl na majetek řeholníků sáhnout, protože by byl sám proti sobě.

Rosmini takto chápal chudobu a tak ji i formuloval ve stanovách svého Institutu lásky. V Římě se proti tomu napřed ostře postavili, ale nakonec jeho vývody uznali a stanov mu schválili. Pro Dona Boska, který stále uvažoval o pobídkách svého arcibiskupa, aby založil nějakou společnost s řeholním charakterem, byly rozhovory s Rosminim velmi poučné. Rosmini říkal: „Naše kongregace nebude nikdy zrušena, protože by tím stát nic neuchvátil.“

Rosmini byl tehdy v Itálii někdo. Patřil k tehdejšímu nejlepšímu italským intelektuálům a to s sebou neslo, že měl bohaté styky téměř se všemi tehdejšími velikány světa kulturního i politického. Tato okolnost ho měla k tomu, že rád přijal od paní Anny Bolongarové darem její vilu na břehu jezera, k níž patřila zahrada a malý lesík. Tam, stranou noviciátního domu své kongregace, přijímal hosty.

Stalo se, že právě tehdy se tam u něho sešla širší společnost, asi třicet lidí. Mezi nimi byl slavný italský romantický spisovatel a literární kritik Nicolo Tommaseo, lékař Alois Farini, který nedávno vydal dějiny římského státu, a jiní a jiní. Don Bosco knihu četl, ale neznal autora a už vůbec neměl tušení, že je přítomen. Více méně všichni nějak

vyznávali liberální zásady, nějak kritizovali postoje papeže a římských úřadů a nadřžovali ideálům právě vládnoucí třídy. I Rosmini byl poznamenán dobou a jako filosof, zabývající se i politikou, nebyl zrovna nadšeným vyznavačem papežství. Fakt je, že jeho spis „Konstituce ve světle sociální spravedlnosti“ se ocitl na indexu zakázaných knih. Neměl tedy odvalu se v té společnosti ozvat proti pronášeným názorům a shovívavě mlčel. Don Bosco byl trochu zaskočen a nebylo mu dobře. Povahou byl jinačí a byl veden k tomu, aby se zastal pravdy. Rosmini si toho také všiml a v jedné chvíli zatáhl jednoho z pánů, Bonghiho, za rukáv a pošeptal mu: „Je tady Don Bosco.“ Bonghi rozpustile prohodil: „Ten je hloupý, ten tomu nerozumí. Don Bosco to zaslechl, ale zůstal klidný.“

Rosmini zrozpačitěl. Věděl dobře, že Don Bosco je sečtělý a má svůj vyhraněný názor. Také se ho nemile dotklo, že Don Bosco nyní zmlkl a byl zamyšlený. Ke konci oběda se začala řeč točit kolem Fariniho Dějin římského státu. Rosmini považoval za vhodné v jednu chvíli vyzvat Dona Boska, aby se k ní také vyjádřil. Ten to učinil se vsí kompetencí a bez obalu řekl své mínění o některých pasážích knihy, zvláště o kapitole nadepsané „Případy Romaně“. Publikum zpozornělo. Všichni si uvědomili, že Don Bosco vůbec neví, že autor knihy je přítomen. Všichni byli nyní zvědaví, jak to dopadne. Dopadlo to dobře. Farini se neurazil a, když se oba uprostřed veselosti hostů poznali, dokonce Donu Boskovi poděkoval za jeho otevřenost a za objektivní kritiku jeho spisu. Když šlo o papeže, Don Bosco byl nesmlouvavý. Rosmini řekl, že by se byl neodvážil před Farinim tak jasně

14 Don Bosco myslí na budoucnost

Vraťme se k oněm čtyřem hochům, kterým Don Bosco dával lekce z latinského jazyka. Byli to hoši, kteří se rozhodli pro kněžství a těšili se, že brzy budou smět obléci duchovní roucho a stát se kleriky. Ovšem napřed museli podle diecézních předpisů složit u turínské kurie předepsané zkoušky. Don Bosco v tom smyslu psal panu arcibiskupovi do Lyonu a tam odtud dostal s datem 23. října 1850 odpověď:

Pana arcibiskupa sice mrzí, že nemůže vyhovět jeho žádosti a připustit uvedené hochy: Felixe Reviglia, Jakuba Belliu, Josefa Buzzetiho a Karla Gastiniho, ke zkouškám mimořádně, protože by tím odvolal dispozici svého předchůdce, že žadatelé mají konat zkoušku společně v jednom termínu, ale několikrát udělal výjimku v tom smyslu, že duchovní šat mohli obléci mimo čas a pak v termínu dodatečně dělat zkoušky. Toto nyní dovoluje i jeho hochům, ovšem ať se snaží, aby zkoušky opravdu dobře udělali. Dopis ať si schová, kdyby bylo třeba se jím vykázat.

Don Bosco byl rád a pokračoval ve vyučování ještě do konce roku. Pak měli hoši za sebou tvrdý kurs trvající 14 měsíců, kdy denně 5–6 hodin proseděli nad latinskými učebnicemi. Mimo to se postaral, aby podstoupili předem ještě soukromé zkoušky u doktora Chiavese a u profesora rétoriky Matouše Bonzanina. Zkoušky dopadly dobře. Bonzanino žasl, jak Don Bosco v tak krátké době dokázal hochy přivést na takovou výši. Oba prohlásili hochy za schopné začít studium filosofie. Don Bosco měl z toho úspěchu radost a už viděl uskutečňovat se to, co viděl ve snách, a co vyjadřoval slovy: „Budu mít kleriky – mnoho kleriků.“ Ale ještě předtím dostal od Pána Boha jiný veliký dar.

Mezi hochy, kteří konali v Giavenu duchovní cvičení, byl i Michal Rua, který právě skončil u školských bratří celou

mluvit. Také Tommaso měl od té doby k Donu Boskovi úctu.

Koncem týdne se Don Bosco dostavíkem vrátil domů, aby byl v neděli mezi hochy. Také pořad myslel na čtyři z nich, které poslední rok soustavně učil latině s tím, že se stanou kleriky. Byli to: Buzzetti, Gastini, Bellia a Reviglio. Tyto hochy si vzal s sebou na slavnost Panny Marie Růžencové do Becchi, aby je odměnil za píli, a s nimi ještě několik jiných hochů. V Oratoři ho zastoupil Dr. Borel. Jemu poslal z Castelnuova 30. září dopis se zprávami o chlapcích a s pozváním, aby se některý den přijel s dalšími kněžími spolupracovníky podívat do Becchi. „Je dobré a příjemné, když se sejdou bratři,“ citoval žalm. Od Borela zase žádal zprávy o Oratoři. Kdyby potřeboval peníze, ať se obrátí na dona Cafassa, jistě mu dá.

V těch dnech pobytu na rodném vzduchu se Don Bosco poprvé setkal s Jeníkem Cagliem, svým krajanem z Castelnuova, pozdějším salesiánem, biskupem a prvním salesiánským kardinálem. Představil mu ho farář Cinzano. Hochu bylo tehdy 12 let. Pohovořili si a Don Bosco mu slíbil, že bude moci napřesrok nastoupit k němu na Valdocco a začít studovat. Zatím ať je hodný a pilně se učí.

Koncem měsíce ještě proběhla mezi ním a Stresou korespondence, která ho ujistila, že dostane od Rosminiho půjčku 20 000 lir na zamýšlenou stavbu, všechno najednou. Nebude-li vše potřebovat hned, ať to dá do záložny, aby mu obnos nesl užitek v podobě úroků. Peníze budou zajištěny nejraději v podobě hypotéky, která zatíží novostavbu, dokud obnos nebude řádně splacen.

obecnou školu. Jeho učitel bratr Michal si dělal naděje, že Rua vstoupí do jejich kongregace, a Rua mu už slíbil, že bude-li učit i příští rok, jistě zase nastoupí. Jiné však byly plány Boží Prozřetelnosti. Rua bydlel nedaleko Oratoře. Jeho otec byl zahradníkem. Byl zbožný člověk a jeho manželka byla žena typu Don Boskovy maminky Markéty.

Blížkost Oratoře způsobila, že Michal navštěvoval Oratoř i ve všední dny. Když skončil školní rok, Don Bosco se ho jednoho dne ptal, jestli by nechtěl být knězem. On na to, že by velmi rád. „Dobrá,“ řekl Don Bosco, „začneš studovat latinu.“ Chlapec mu vyložil, co už má domluveno s bratrem Michalem od školských bratří, načez Don Bosco nenaléhal. Zato jeho slova na hochu velmi zapůsobila. Tu zasáhla Boží Prozřetelnost. Bratr Michal byl to léto poslán učit jinam, Michal Rua, uvolněn tak od svého slibu, řekl o tom Donu Boskovi, Don Bosco si vyžádal všechna jeho školní vysvědčení (existují dosud v salesiánském archivu) a Rua už o těch prázdninách ještě s dvěma hochy oratoriány Ferrerem a Merlou začal latinský kurs.

Don Bosco však nemohl osobně začínat s hochy další kurs latiny. Bylo by mu to zabralo příliš mnoho času. Poprosil tedy profesora Bonzanina, který byl aprobován pro první tři třídy gymnázia, aby je přijal do jeho školy, což on rád učinil. Krátce na to se k nim přidal ještě Angelo Savio, bratr bohoslovce Ascania, který nastoupil do Don Boskova domova jako internista. Ferrero, Merla a Rua bydleli doma u rodičů.

Studenti dělali Donu Boskovi na gymnáziu radost. Bonzanino neskrblil chválou, kdykoliv se na ně ptal. Rua dokonce studoval tak dobře a tak rychle postupoval, že za ten první rok udělal s vyznamenáním všechny tři první třídy.

Při tom našel ještě čas, aby každou neděli chodil do oratoře na Vanchiglia nebo na Porta Nuova učit katechismus. Don Bosco na něj nakládal. Věděl o jeho budoucnosti více, než mohl chlapec tušit.

V té době ztratil jednoho ze svých příznivců, kanovníka Vavřince Gastaldiho. Gastaldi patřil k velkým turínským osobnostem, i když zrovna nepatřil k okruhu svatého Caffassa. Dona Boska si vážil a pomáhal mu, i když měl na budoucnost díla oratoří svůj názor a byl by z nich rád udělal dílo ryze diecézní – městský pastorační podnik. Byl stoupenec Rosminiho filosofie a nyní překvapil tím, že se rozhodl nechat kariéry světského kněze a vstoupil do Rosminiho kongregace kněží lásky. Odešel do Stresy a začal tam noviciát.

Než odešel, doporučil své matce a své sestře, aby místo něho pomáhaly Donu Boskovi. Ony tak skutečně učinily.

15 Don Bosco a maminka

Cti otce svého i matku svou, zní 4. Boží přikázání. Don Bosco byl v tom vzorem hochům. Často mluvil o svém nebožtíku otci, třebaže ho takřka nepoznal. Denně se za něho modlil. Maminku měl u sebe, ale bál se, aby snad vedle něho nezačala hrát jen podřadnou úlohu. Kde mohl, dával jí najevo svou úctu i podřízenost. Nebylo většího podniku, aby se jí o něm předtím nezmínil. Chtěl, aby se pořád cítila jeho matkou, na které je on do jisté míry závislý. Tak učil i hochy.

Stávalo se, že některý jí nechtěl poslouchat nebo si usmyslil trucovat. Takovému řekl: „Podívej se, já jsem ředitel domu a poslouchám. Nemyslíš, že bychom měli být poslušni oba?“ A při takových příležitostech hochům vypočítával všechno, co maminka Markéta pro ně dělá. Nemusela, vždyť mohla být doma v Becchi a mít se dobře. Zatím šla s ním do Turína, kde jen pracuje a nic za to nemá, jen samé mrzutosti a trampoty.

Dobrý syn si nenechal uniknout žádnou příležitost, aby své matce projevil úctu. Její svátek se slavil 25. listopadu. V předvečer Don Bosco přicházel s chlapci, a ti jí předali kytku duchovních darů. Také přednesli veršované blahopřání, nebo měl někdo proslov v próze. Markéta poslouchala pokorně bez komentářů. Až nakonec obyčejně řekla: „Dobrá, dobrá. Děkuji vám. Já toho pro vás moc nedělám, to všechno Don Bosco, ale i tak vám za všechno děkuji. A jestli Don Bosco dovolí, dám vám zítra k obědu nějaké přílepkování.“ Na ta slova se zvedl obyčejně křik: „Ať žije maminka! Sláva jí!“ Ta skromnost jí získávala srdce. Vzpomínali na ni rádi i ti, co se v Oratoři zdrželi jen málo. V okolí se jí jinak neřeklo, než „maminka“. Ona jednala stejně s prostými lidmi jako s vévodou, nebo bankéřem. U ní byli všichni jen lidé.

Vznešení pánové a paní, někdy i biskupové a vůbec dobrodinci přišli, když Don Bosco nebyl zrovna doma, nebo měl někoho u sebe. Předpokoj nebo čekárnu Don Bosco neměl, a tak se často stalo, že někdo zaklepal na Markétiny dveře a řekl: „Je dovoleno, maminko?“ „Dále,“ ozvalo se a host vzkouzl do její světničky, kde ona měla po židlích roztažené šaty a prádlo a spravovala je. Maminka rychle uvolnila potřebnou židli a vyzvala hosta, aby se posadil: „Sedněte si,“ řekla, „jen mi dovolte, abych se domodlila.“ A klidně se domodlila začatou modlitbu. Ti páni nebo paní ji měli rádi právě pro tu prostotu myslí a nelíčenou zbožnost. Jen co skončila, hned se hostům věnovala, ale jak vycítila, že není o čem mluvit, už zase zmlkla a tiše pohybovala rty, jak se modlila další Zdrávas.

Nebylo téměř dne, aby nebyly u něho. Vzaly si velkodušně na starost prádlo chovanců, opravovaly potrhané, kupovaly nové, pro Dona Boska to byla veliká pomoc. Paní Gastaldiová byla do smrti Don Boskovou spolupracovnicí.

Gastaldi šel k rosminiánům s velkými ideály, ale byl už příliš svůj, než aby se stal skromným řeholníkem. Noviciát sice skončil, ale protože během roku změnil své filosofické názory a ocitl se tak v myšlenkovém rozporu s Rosminim, nebylo mu dovoleno přednášet filosofii, nýbrž byl poslán do Anglie jako misionář. Anglie byla tou dobou ještě protikatolická a teprve se ukazovaly náznaky nové obrody katolické církve. Měl tedy před sebou pole nezorané. V Turíně zůstalo jeho jméno stále živé, hlavně díky článkům, které psal do Armonie, a v nichž informoval veřejnost o problémech katolicismu v Anglii.

Někdy musela posedět s návštěvníky i hodinu i víc. Některí zaváděli řeč na různé věci, vyptávali se jí, někdy ji i zkoušeli. Ona zůstávala klidná. Věděla, co věděla; věděla, že nemá knižní vzdělání a nechtěla, aby si to mysleli. Ale znala dobře katechismus a měla promyšlený život. Nebylo jí těžké vyjádřit své mínění ve světle víry a vždycky našla trefnou odpověď. Svou řeč prokládala lidovými úslovími a tak se jevila opravdu moudrou ženou, moudrou tou moudrostí, která se nedá naučit z knih, ale pochází z víry. Někdy mohla vycítit, že host na ni pohlíží trochu svrchu, ale nedala se zmást. Myslíla si: „Jsem taková, jaká jsem před Bohem, a to mi stačí.“ A že se taková jevila celým svým vzhledem, nakonec nebylo možno nemít k ní úctu i obdiv.

K dobrodincům měla srdce plné vděčnosti. Byla by jim snesla modré z nebe, jen kdyby mohla. Každý to cítil. Když nemohla jinak, aspoň se zeptala: „Nechtěl byste trochu kávy?“ Host se obyčejně vmlouval, že už měl, nebo jinak, ale ona už byla na nohou a běžela ke kamnům. „Ale ano, udělám vám, nesmíte mne odmítnout.“ Bylo těžké říci jí ne. Ona zas jevila radost, a to nelíčenou, že mohla aspoň maličkovitě dobrodince odměnit.

Když přišel do Oratoře kněz, ať to by kdokoliv, a moc nechybělo do oběda, maminka ho neomylně pozvala ke stolu, jen se omlouvala, že nevěděla, jinak by byla připravila něco lepšího. Host většinou pozvání přijal a pak se šel dosytit domů nebo do hospody, ale i tak byl vzdělán chudobou, která vládla u Dona Boska. Tehdy se u něho jedlo nuzněji než u nějakého poustevníka. I to dělalo dobrou reklamu a získávalo mu dobrodince. Každý věděl, že Don Bosco sdílí s chlapci chudobu a nepřilepšuje si.

Někdy přišlo do kuchyně něco vzácnějšího. Třeba syn Josef přinesl zajíce nebo ptáka. Markéta považovala za svou povinnost poslat to význačné osobnosti s pozdravením od Dona Boska a s přáním dobrého chutnání.

Dobrodincům slibovala především modlitbu a to brala zcela vážně. Pořád se za ně a na jejich úmysly modlila. Modlitbu považovala za velké bohatství, jinak si zakládala na tom, že je chudá. Když ji někdy pozvali někam do lepší rodiny na návštěvu, šla ustrojená tak, jak byla zvyklá chodit na venkově, pěkně s šátkem uvázaným na holubičku a s fěrtochem kolem pasu. Odmítala, aby jí strojili ubrus na stůl. Říkala, že je obyčejná ženská a nesluší se, aby se nechala obsluhovat po panskou.

Léty ovšem její šaty vybledly a opotřebovaly se. Ona je pečlivě prala a spravovala, ale co bylo platné, když na nich bylo vidět stáří. Jednou jí Don Bosco řekl: „Maminko, což kdybyste si nechala ušít nové šaty?“ „Nono,“ na to ona, „cožpak jsou tyhle tak špatné?“ „Ale přicházejí k nám vznešení hosté, třeba se jim zdají nevhodné, např. markýza Fassatiová nebo hrabě Giriodi.“ „Tobě se to řekne, ale vždyť na to nemáme!“ „Ale máme, musíme mít.“ A dal jí dvacet lir, aby si koupila nové šaty. Uplynul týden, dva, tři – nic se nezměnilo. „Tak copak, maminko, kdypak budete mít nové šaty?“ „Hochu milý,“ odpovídala, „tobě se to řekne. Musela jsem koupit cukr, cibuli a jiné. Pak tam ten měl dřevé boty, jakpak jsem se na to mohla dívat? Už nic nemám.“ Don Bosco se chvíli s maminkou dohadoval, dal jí dalších dvacet lir, ale dopadlo to stejně. S ní bylo těžké mluvit o takových věcech, když viděla kolem sebe tolik bídy.

16 U lože nemocných

Jako byla matka Markéta vždy plná praktického zájmu o trpící, nemocné a umírající, tak její syn, jako by jí z oka vypadl, stále myslel na ty, kdo se blížili k věčnosti, aby byli na poslední krok ze života dobře připraveni. Lidé ho už jako takového ve městě znali a často se stávalo, že byl volán k lůžku nemocných a přinesl jim Kristovo Tělo jako viaticum – pokrm na cestu do věčnosti. Také rád uděloval nemocným papežské požehnání spojené s plnomocnými odpustky.

K nemocným byl vždy neobyčejně vlídný a ohleduplný. Cítil s nimi a vžíval se do jejich situace. Ano prožíval jistým způsobem nemoc a umírání s nimi. Byly duše dobré, ale úzkostlivé, ale Don Bosco rozplášoval jejich obavy poukazem na Boží lásku, která je vždycky větší než naše zloba, a nikdy nikoho nezklame, kdo se aspoň snaží láskou lásku splácet. Byli zbožní lidé, kteří se před smrtí moc báli očistce. Don Bosco nikdy nestrašil posmrtnými tresty toho, kdo měl už sám z nich strach. Raději povzbuzoval k úkonům, které očistec zkracují. Hodně zdůrazňoval trpělivé snášení nemoci a bolesti na odčinění trestů. Hodně doporučoval trpícím, aby Bohu velkodušně a bez reptání nabídli svůj život v obět. Říkal, že takový skutek vrcholného podřízení se Boží vůli úplně člověka očišťuje. Čím je upřímnější, tím jistěji vede k cíli bez očišťovacího očišťování. Někdy se i sám nabízel Bohu jako obět za lidi, kteří se báli očistce. Stalo se, že celý týden trpěl nesnesitelnými bolestmi zubů. Donu Ruovi prozradil, že to činí za určitou osobu, které slíbil, že převezme část očišťovacích trestů za ni.

Nejvíce mu ležel na srdci osud zatvrzelých hříšníků. Takových bylo moc. Doba sice byla jiná, než je ta dnešní, v Itálii se hlásili k církvi prakticky všichni, skutečnost jednotlivých duší však byla mnohdy odlišná. Byli i zarputilí odpůrci kněží, kteří do poslední chvíle odmítali jejich službu a nechtěli svátosti. Tak pracoval ke konci jistý advokát ve farnosti sv. Augustina, prakticky neznaob. Místní farář a několik dalších kněží se marně snažilo přiblížit se k němu. Pro rodinu to bylo trapné, protože tehdy bylo normální, že se šlo k umírajícímu „s Pánem Bohem“. Nezavolat si kněze bylo vždy jakousi hanbou pro rodinu. Dr. Murialdo o tom řekl Donu Boskovi a prosil ho, aby se pokusil dotyčného zachránit. Don Bosco šel, ale do poslední chvíle nevěděl, čeho se chytit, aby se k nemocnému dostal jako přítel. Bůh sám mu nahrál situaci. Když už byl u dveří bytu, vyběhl odkudsi hošík, který chodil také do Oratoře a pln radosti hned

Jednou dostala od jisté vznešené dámy oblek z hedvábu. Vzala jej, ale pak jej rozpárala a ušila z něj vesty hochům. „Kdepak já a hedvábí! To by tak bylo, abych nosila parádu. Co by tomu řekli lidé?“

Přes všechnu nesmírnou chudobu, která panovala v Don Boskově domě, maminka Markéta byla krajně spravedlivá k druhým. Jednou byla s mladou Giacomelliovou nakoupit kdesi u Božího Těla v krámě knoflíky a jiné věci. Na zpáteční cestě počítala peníze a zjistila, že se pomocný prodáváč přepočítal a vrátil jí víc. Poslala děvče zpět a poctivě vše vrátila. Hoch byl rád, protože pán byl na takové věci velice přísný. Matka Markéta děvčeti nařídila, aby peníze nedávala šéfovi, ale stranou prodáváči, aby neměl kvůli tomu malér.

Všechny tyto zprávičky posbíral don Lemoyne z vypravování Ascania Savia, Tomatise, Buzzettiho a zvláště samotného Dona Boska.

k němu. Don Bosco byl rád, snad to bude ta cesta, po které se dostane k nemocnému.

Navštívil chlapcovu rodinu, hovořil s matkou, slovo dalo slovo a hošík se sám nabídl, že půjde k nemocnému pánovi a řekne mu, jestli by nechtěl, aby ho Don Bosco navštívil. Světec mu samozřejmě připomenul, aby nezapomněl říci, že je u jejich rodiny, že se jen dověděl, že je pan advokát nemocen a jen by ho rád pozdravil. Dobře vše dopadlo a za chvíli byl Don Bosco u lůžka nemocného. Pozdravil, a že zas půjde. Nemocný však prosil, aby se posadil, aspoň na chvíli. To už bylo vše na dobré cestě. Mluvílo se o všeličems, o politice, o právu, o medicíně, advokát žasl, jak velikou má ten kněz erudici. Ponenáhlu si získal jeho sympatie a když pak Don Bosco najednou vstal, že musí jít, podržel dlouho jeho ruku ve svých. „Vy byste chtěl, abych vám dal své požehnání...“ řekl Don Bosco. „Byl bych rád.“ „A co byste od něj očekával?“ „Zdraví...“ Don Bosco zvážněl: „To vám bohužel zaručit nemohu. Myslím, že bych vás zklamal.“ „Ale lékaři mne ujišťují...“ „I já bych vám rád dodal odvahy. Mějte odvahy! Ale dejte si do pořádku svou duši. To je důležitější.“ Pro nemocného to bylo jako úder, ale ovládl se. Jen prosil, aby Don Bosco přišel zase. Ten mu dal požehnání a odešel. Netrvalo dlouho a přiběhl sluha od advokáta s prosbou, aby se vrátil. Vrátil se a dobře pořídil. Nemocný se sice ještě zdráhal vyzpovídat se, ale to už ho Don Bosco bez obalu vybědl, aby udělal kříž a sám mu vyjmenoval hříchy, kterých se nemocný dopustil. Mnohé bylo samozřejmě, něco mu vnukl Pán Bůh. Jak zpověď pokračovala, advokát měkl a měkl, až se nakonec rozplýval v slzách. Jeho duše procitla ze sna a dívala se na uplynulý život jinýma očima. Přišli později přátelé a snažili se ho „rozebrat“, ale marně. Don Bosco ho pak navštěvoval každodenně po celý týden, dokud nezemřel.

Stal se jiný případ – obtížnější. Jistá paní přišla za Donem Boskem a prosila ho, aby navštívil určitého známého, že prý je na pokraji života. Prý s jeho návštěvou souhlasí. Šel tedy, ale nemocný mu bez obalu položil otázku, jak přichází, zda jen tak, nebo jako kněz, aby ho vyzpovídal. „V tom případě,“ řekl a vytáhl dvě pistole zpod polštáře, „v tom případě jedna bude platit vám a jedna mně. Tak jako tak mé dny jsou sečteny.“ „Nebojte se, nebudu vás nutit ke zpovědi. Zpověď má cenu jen tehdy, když se člověk opravdu kaje ze svých hříchů. Vynucený úkon nemá cenu.“

Hovořili spolu a výsledek byl jako obyčejně; ten člověk vycítil, že má před sebou kněze výjimečně dobrého, a nakonec požádal o svatou zpověď. Nejen to. Byl členem sekretářské lóže a byl hodně vysoko postavený. Náhoda chtěla, že zrovna, když byl u něho Don Bosco, přišli ho navštívit dva jeho přátelé ze spolku, takže věděli, co se děje. Ten člověk byl naživu ještě asi dva nebo tři měsíce a v té době dal Donu Boskovi svůj diplom a ještě mu svěřil nějakou listinu, kde byla uvedena jména dalších příslušníků ilegálního spolku. Bohužel Don Bosco tam četl i jména některých extradiacezních kněží, kteří však pobývali v Turíně. Byl velmi překvapen a považoval za svou mravní povinnost oznámit to církevním představeným.

Vypravoval Josef Buzzetti, bývalý zednický učeň, nyní studující na kněze, že mu Don Bosco svěřil onen diplom

17 Činnost stále širší

Rok 1850 se blížil k závěru a Don Bosco se připravoval na cestu „do zahraničí“. Byl pozván do Milána kázat milostivý rok, který oznámil Svatý otec za účelem odčiňování zla, které se tolik všude šířilo a hrozilo tolika duším. Zval ho tam don Serafin Allievi, ředitel kvetoucí oratoře sv. Aloise a don Biaggio Verri, který se s Donem Boskem znal, a byl jeho upřímným obdivovatelem. Souhlasil s tím i milánský arcibiskup monsignor Romilli i farář farnosti sv. Simpliciana, do jehož obvodu oratoř patřila.

Don Bosco rád přijal, a že Milán patřil tehdy ještě do rakouské říše, musel si opatřit dovolení od piemontských úřadů i od rakouského vyslanectví. Ještě existuje v salesiánském archivu pas, který mu vystavili s jeho osobními údaji: Věk 35 let, výška 38 uncí, vlasy kaštanově temné, čelo střední, obočí kaštanové, oči taktéž, obličej oválný, pleť snědá, zaměstnání učitel obecné školy.

Než se vydal na cestu, byl přítomen zajímavé konferenci některých z jeho blízkých laických spolupracovníků. V té době ještě laici v církvi vystupovali jako jednotlivci a jen pomáhali kněžím. Don Bosco byl průkopnický duch a viděl dopředu. Bylo mu jasné, že laici budou muset vytvářet organizace, které si vezmou za účel podporovat činnost církve s určitou samostatností. Sám je k tomu povzbuzoval a nebal se jich. Už tehdy měl jakousi představu toho, co později měli být Salesiánští spolupracovníci, i když představa nebyla nutně ještě jasná a potřebovala dalšího krystalizování.

Sešli se tedy někteří jeho pomocníci v díle oratoří a udělali zápis tohoto znění:

1. Utvoří provizorní zbožné sdružení pod titulem sv. Františka Saleského. Tohoto svěťce si berou za patrona proto, že poměry v Savojsku, kde žil, byly podobné jejich poměrům.
2. Tato provizorní společnost se bude snažit stát se společenstvím velkého stylu a bude se snažit užít všech prostředků, aby se zabránilo šíření zla. Pokud už vzniklo, bude je odstraňovat.
3. Bude to společenství laické, aby se nemohlo, jak je v módě, označovat za „kněžský vynález“. Tím však není řečeno, že jsou z něho vyloučeni dobří kněží, kteří by chtěli s tímto společenstvím spolupracovat.
4. Zakládajícími členy jsou Josef Bognier, Dominik Roggieri, Dominik Donna, Petr Battistolo, Leandro Bognier, Jan Gilardi, Amedeo Bosso. Tito si vezmou na starost další kroky, aby sdružení dostalo potřebnou formu a náplň.

do úschovy, nařídil mu pořídit dvě kopie onoho seznamu a jeden z nich spálit. To se zajišťoval, protože tušil, že záležitost bude mít dozvuky. Měla. Ti páni po pohřbu kolegy Dona Boska navštívili a vyhrožovali mu následky, nevydá-li jim zmíněné dokumenty. Don Bosco jim diplom vydal, pak i onu listinu. Když chtěli vědět, zda si pořídil i opis, mohl bez lhaní říci, že ano, ale že jej z obavy spálil. To nelhal, skutečně jej spálil. Po nějaké době se všechno uklidnilo a věc zůstala utajena i v Oratoři.

Bylo to přibližně v té době, kdy na něho, vracejícího se večer domů, vyskočili nějakí chlapi a ohrožovali ho noži. Naštěstí se tam vyskytl nějaký pan Rolando a chlapi zmizeli. Rolando to později vypravoval donu Ruovi. Zda byla mezi oběma událostmi vnitřní souvislost, nelze už říci.

- Príspevky se budou dávat prvnímu zakládajícímu členovi Bognierovi jako pokladníkovi.
5. Všichni se zavazují získat co nejvíce členů, ale také vybrat opatrně, aby to byli sami na slovo vzatí katolíci.
 6. V neděli bude další schůzka, na které budou představeni noví členové.
 7. Během týdne Bognier seznámí s tímto záměrem význačné kněze a laiky, kteří by mohli být vytvoření spolku nějak nápomocni. Kdo by jen trochu jevil nechut nebo námitky, s ním se dále nebude jednat.

Zápis nese datum 17. 11. 1850.

28. listopadu ve dvě odpoledne vyjel Don Bosco do stavníkem z Turína. Do Milána přijel v 11 hodin dopoledne druhého dne. Nebylo tam vůbec příjemně. Milán byl sypkou, jen vybuchnout. Rakouská policie všechno hlídala a každý měl strach, co bude zítra. I faráři byli přísně hlídáni a běda, kdyby si někdo dovolil z kazatelny říci něco, co by se dalo vykládat jako popouzení proti Vídni. Nejedna kněz ze strachu nerad něco podnikal, proto ani misijní kázání, naporoučená v souvislosti s milostivým létem, neměla jiskru.

Don Bosco se ubytoval u dona Allieviho a Verriho, ale pan farář najednou začal couvat, že prý by stačilo, kdyby Don Bosco kázal jen v oratoři a nechodil do farního kostela. Rozhodně nechce nic dělat bez pana arcibiskupa. Nežbylo než jít k monsignoru Romillimu. Ten byl sice u císařského dvora dobře zapsán, protože se držel daleko od politiky, ale i on měl strach a Dona Boska spíše zrazoval od kázání ve veřejných kostelech. Nebyla pro to vhodná chvíle. Nakonec souhlasil, ale prohlásil, že na sebe nebere žádnou zodpovědnost, tu si musí nést Don Bosco sám.

Tak začala ve farním kostele kázání. Lidé se na ně hrnuli, zvláště když se rozkřiklo, že přijel kazatel z Turína, ale mnozí byli zklamaní. Don Bosco slíbil arcibiskupovi, že bude kázat tak, jak se kázalo před pěti sty roky, to je jen o spáse duše, a slovo dodržel. Kázal o posledních věcech člověka, vyzýval k pokání, k zpovědi, k účasti na stolu Páně, o dobrem a špatném příkladu, prostě věci, za které mu nikdo nemohl nic říci, ale které dosahovaly účelu. V kostele byli špiclové, ale nic si neodnesli. Tak kázal tři dny, dvakrát za den, u sv. Simpliciana, pak duchovní cvičení v oratoři sv. Aloise, kam přišlo několik set hochů z celého města. Jeho řeč byla plná krásných podobenství a příkladů, takže se moc líbila. Jako předsevzetí dal milánským oratoriánům totéž, co dal hochům v Giavenu: aby každý měsíc konali cvičení

šťastné smrti. Mezitím kázal ještě v jiných milánských kostelech: U Panny Marie Nové, u sv. Karla, u sv. Aloise, u sv. Eustorgia. Někdy mluvil i pětkrát za den.

Pověst o něm se rozkřikla daleko a když skončil duchovní cvičení v oratoři, musel ještě do Monzy, alespoň na skok, a to první dráhou, která byla postavena v Lombardii. Jeho příkladem povzbuzeni i ostatní faráři se přestali bát, a tak měl Don Bosco tu čest, že uvedl do chodu v Miláně dlouhodobé misie, které trvaly 18 dní. Byla to velká duchovní obnova města, za kterou mu byl arcibiskup vděčný.

Don Bosco se pln radosti vrátil domů. U hraničního přechodu na něho čekali dva jeho hoši: Rua a Angel Savio.

18 Střídmy život

Don Boskova ctnost byla stejně mimořádná jako jeho činy. Byl vzorem střídmosti. V tom napodobil Spasitele, který nesl na svém těle pokutu za naše hříchy a chtěl, abychom ho v sebezapírání následovali. I svým žákům doporučoval, aby se zapírali. Říkal, že kdo se chce s Pánem radovat v nebi, musí umět s ním trpět na zemi. Také říkal, že ďábel nejvíce pokouší nestřídme. Chtěl, aby jídla bylo dost, aby mladý organismus neutrpěl škodu, ale také chtěl, aby byla strava prostá, nic nadbytečného. Nesnášel, aby si někdo stěžoval na pokrm. Sám si také nikdy nestěžoval.

V Itálii je normální, že se k jídlu pije víno, ale on byl pro vodu, nebo jen trochu vína do ní. Říkal: In vino luxuria – víno vede k hýření. Vůbec se bál, aby do jeho domu nevstoupila změkčilost. Jak byl vychován, nedovoloval hochům, aby si po obědě lehali do postele, ale neměl nic proti tomu, když v parných dnech si na půl hodiny nebo i na tři čtvrtě položili hlavu na lavici nebo si podfímali vsedě, s opřenou hlavou. Říkal: Ukažte mi hochy, který je střídmy v jídle, pití a spaní a já vám řeknu, že je i ctnostný, svědomitý, dobrý, laskavý. Naopak, ukažte mi hochy nestřídmeho a ospalého, a já vám dokážu, že nemá daleko do hříšného života. Bude sama nectnost. Kolik už chlapců bylo zkaženo nestřídmostí. Mládí a víno, to jsou dva ohně. Víno a čistota nejdou dohromady.

Slova doprovázel příkladem. Byl svrchovaně umrtvený, ale neukazoval to. I domácí museli mít oči dobře otevřené, aby to poznali. Dovedl vše mistrně zakrývat veselostí a humorem. Přesto ti nejdůvěrnější dobře viděli do jeho odříkavého života. K těm nejdůvěrnějším patřil od roku 1841 Josef Buzzetti, od roku 1848 Ascanio Savio, od roku 1852 Michael Rua, Jan Cagliero, Francesco Cerruti, Jan Bonetti a konečně Jáchym Berto, který byl od roku 1864 jeho tajemníkem a důvěrníkem až do roku 1888. Ti všichni mohli dosvědčit jeho ducha umrtvenosti.

Stávalo se, že povrchní pozorovatel nic neviděl, nebo si dovolil i nevhodnou kritiku. Brosio ve svých písemných vzpomínkách píše, co se stalo roku 1850 o Velikonocích. Byl Zelený čtvrtek. Tehdy byl přísný půst stejně jako na Velký pátek. Don Bosco umýval nohy „dvanácti apoštolům“ – hochům z Oratoře, a pak si je vzal s sebou ke stolu. Hoši dostali jen jedno jídlo, ale bohaté, i když postní. Donu Boskovi přinesli ještě předtím polévku. Potřeboval totiž po několika hodinovém zpovídání zahrát svůj stále churavý žaludek. Někdo měl velké oči a hned strčil do souseda: „Podívej se, Don Bosco nedrží půst, má polévku.“ Brosio to zaslechl. Věděl dobře, že polévka je jen trochu osolená voda bez jiného koření nebo zeleniny, ale nedalo mu to pokoj. Chtěl Dona

Jeho první starostí bylo oslavit v Oratoři pěkně svátek Neuposkrvněného Početí Panny Marie a mít ke svým věrným už tradiční rodinnou konferenci, ve které hovořil o díle, které začalo v roce 1841 právě na ten den Panny Marie, o jeho úspěších i neúspěších, ale i o plánech do budoucnosti. Tuto tradici zahájil roku 1842. Tehdy tak mluvil ke katechistům, později, když už měl kleriky, k nim. A tak, jak dílo rostlo a rozvíjelo se, měnila se i podoba této konference. Nakonec se stala konferencí pro salesiány vůbec. Někdy ji bylo třeba odložit, ale nikdy se nekonala později, než nastal konec občanského roku.

Boska ospravedlnit, a tak se veřejně zeptal Matky Markéty, jak to, že Donu Boskovi dává, co přesahuje program postu. Markéta řekla: „Ale vždyť je to jen osolená voda!“ Brosio na ní naoko napadl i Dona Boska. Ten pochopil, co zamýšlí, a vysvětlil hochům své žaludeční potíže a řekl, aby se nepohoršovali, to že církev dovoluje, když někdo skutečně potřebuje. Ten dotyčný byl velmi zahanben a rozplakal se kvůli tomu. Don Bosco to všechno zamluvil.

Ascanio Savio byl vůbec první klerik Oratoře. Vypověděl, že nikdy neviděl Dona Boska dělat mimořádné pokání. Žádné kající pásy, žádné bičování, žádné zvláštní posty. A přece dělal ustavičné pokání, které se vyrovnalo kajícímu životu dávných poustevníků. Každý den byl řetězem svizelů, které snášel bez nářku, ano s úsměvem na rtech. Nejen den, ale i každá noc.

Don Rua dosvědčoval, že až do svých padesáti let Don Bosco spal v noci nanejvýš pět hodin. Jeden den v týdnu celou noc strávil bez spaní. Teprve od roku 1866 do r. 1871 si dopřával šest hodin spánku. Teprve po těžké nemoci, kterou prodělal ve Varazze roku 1872 spal o hodinu více, jak mu to lékař nařídil. Ale i tak se občas vracel ke starému zvyku.

Komunita vstávala v 5 hodin, v zimě o půl šesté. Don Bosco nikdy nevstával později, protože když šli hoši do kostela, to už seděl ve zpovědnici a zpovídal. Neměl zvláštní ložnici, nýbrž měl lůžko v místnosti, kde během dne přijímal lidi. Bisio, který měl na starosti u něho úklid, říkal, že v zimě bylo v jeho světničce hodně studeno. Nikdy se netopilo a Don Bosco seděl se zkrehlými rukama a psal a psal, nebo poslouchal návštěvníky. A nikdy si ani slovem neposteskl.

Na snídani si bral šálek kávy smíchané s cikorkou, někdy si nadrobil kousek chleba, ale později ani to ne. Každou sobotu se postil, to znamená, nejedl. Když zvonilo k obědu, obvykle nemohl jíst, protože byli u něho lidé. Přicházival tedy normálně, až to šlo. A to ho ještě cestou zastavovali lidé a musel s každým aspoň slovo prohodit. Přicházeli i lidé velmi řeční a nekoneční, tu bylo třeba mít svatou trpělivost a věnovat se jim. Sekretář mu někdy domlouval, aby s takovými jednal brskně, ale on že ne, že by si odnesli špatný dojem.

Když přišel do jídelny, sedl si, ale to už se tam nahrnuli kluci a hned kolem něho, že neměl pokoj ani při jídle. Křik, prach, strkání, špatný vzduch, to všechno patřilo k tomu. Ono se snadno řekne: „Scény rodinného štěstí!“ Ale co k nim všechno patřilo!

Kardinál Cagliero vypravoval: „Don Boskův stůl byl vždy chudý, abychom neřekli ubohý. Jako chlapec jsem v letech

1852 a 1853 posluhoval u stolu. Polévku a chléb měl tak jako my, jako příkrm mu maminka Markéta dávala nějakou luštěninu s kousíčkem masa nebo vajíčkem, často měl vařenou řepu. Někdy totéž za sebou, jen ohřáté, dokonce celý týden se na stůl vracelo stejné jídlo. Nikdy si nestěžoval a mamince nic nepředpisoval. Řídil se heslem sv. Františka Saleského: „Nic nevyžadovat a nic neodmítat“, což bylo obměnou výroku sv. Pavla: „Jezte, co vám předloží.“

O něco později, kvůli tomu, že u jeho stolu byli další strážníci – klerici, musel přidat trochu ovoce nebo kousek sýra, a když roku 1855 se k němu přidali kněží, přidával ještě něco navíc, ale jeho stůl zůstával stále stolem chudých. Nikdy tam nebylo památky po něčem, co by bylo možno nazvat blahobytem. Osobně dával přednost bramborám, řepě a zelenině, hlavně že byly vařené. Nezáleželo na tom, jak to chutná. „Člověk má jíst, aby žil, a ne žít, aby jedl,“ říkával. Někdy se klerici postarali, aby mu kvůli jeho žaludku dali něco zvláštního, ale když to zpozoroval, hned šel do kuchyně a zakázal si to.

Jídlo nemůže být vždycky chutně upravené; něco se také nepodaří. Don Bosco chtěl být indiferentní a snědl cokoliv, i když mu to nechutnalo a druhý nad tím ohrnoval nos. Ano, když někdy byla polévka mimořádně dobrá, třeba si do ní přilil vody s odůvodněním, že je horká a potřebuje ji zchladit. K umrtvení mu sloužil i chléb. Nebyl by přenesl přes srdce, aby nechal zahodit odloženou skývu chleba, ztvrdlou paňotku nebo kousek nedojedeného chleba. Nerozlomil paňotku novou, dokud nebyla dojedena paňotka stará. Pro porozumění: v Itálii nemají bochníky chleba jako my, ale paňotky – něco jako naše žemle. Za jeho příkladem vznikala mezi obyvateli Domova jakási neformální společnost, zvaná „zbytková“ nebo „nedojedková“. Don Bosco v lásce k chudobě jedl opravdu jen minimum, které potřeboval k udržení tělesné kondice, a spíš stále trpěl mírným hladem než přesycením. Když přišel nenadálý host, bylo samozřejmé, že se zřekl svého přídělku a přenechal jídlo hostu.

Co se týče vína, při jídle nepil více než jeden pohárek a ten si ještě upravil tak, že to byla více voda než víno. Někdy si zažertoval, narážeje na křestní slib, kde se slibuje, že se zřekneme světa, ďábla a jeho nádhery. Italsky se nádhera řekne pompa. Don Bosco říkal, že se bohužel pompy úplně zřeknout nemůže. Italsky totiž pompa může znamenat také pumpu na vodu.

Naznačili jsme, že v Don Boskově domě, co se týče jídla, nebylo vždycky stejně. Víceméně od roku 1860 bylo nutno v zájmu širšího společenství upravit poměry u stolu tak, aby se každý dostatečně najedl a aby nebyl důvod ke kritikám. Osobně tím Don Bosco trpěl. Občas si povzdechl: „Já jsem si vždycky myslel, že se v mém domě každý spokojí s polévkou a chlebem k ní a nanejvýš ještě talířem nějaké zeleniny. V tom jsem se zmýlil. Mým ideálem byla kongregace, která by byla vzorem střídmosti, a že až budu umírat, zanechám ji takovou, jakou jsem si ji představoval. Zatím vidím, že má představa byla neuskutečnitelná. Tisíce a tisíce důvodů mne přinutily, abych se poněmáhlu zařídil jako všechny ostatní řeholní společnosti. Posvátná kongregace by mi ani neschválila stanovy, ve kterých bych byl příliš strohý, co se týče jídla. Ale i tak se mi zdá, že by se mohlo žít, jak se žilo v prvních dobách Oratoře.“

Přesto byli lidé, kteří tvrdili, že se u Dona Boska dobře jí. Jak jinak, když Don Boskovými rukama projde tolik peněz! Stalo se, tak vypravuje don Jan Turchi, v domě hraběte

D'Aliana byl na návštěvě opat ze Supergy Stellardi. Řeč přišla také na Dona Boska a na to, jak se u něho jí. Stellardi byl právě z těch, co měli plno řečí. Slovo dalo slovo a pan opat řekl, že to půjde vyzkoumat neohlášenou návštěvou u Dona Boska. Šel. Přišel těsně před obědem a že prý se nemůže vrátet na Supergu, prostě dal se pozvat ke stolu. Don Bosco byl trochu vyšinut z rovnováhy, nečekal takového pána a neměl, čím by ho jaksepatří uctil, ale on že prý ne, že vezme zavděk to, co má na stole Don Bosco, ať kvůli jeho návštěvě kuchyň nezneklidňuje. Tak se stalo, že se nic mimořádného neshánělo a nevařilo. Přišla na stůl rýžová polévka s jedlými kaštanými, zapražená pohankovou moukou. Pan opat sotva okusil, už měl dost. Pak kousek tresky na špatném oleji. Don Bosco klidně jedl, ale jeho velebnost jen okusila, odstrčila talíř a už neměla hlad. Jako druhý příkrm se objevil v slané vodě ovařený bodlák a nakonec jako zákusek plátek čerstvého sýru. Klerici, kteří byli přítomni opatovým rozpakům, se při obědě velmi bavili a pak venku se s chutí zasmáli. Stellardi běžel k D'Alianům se dojíst. Sám se prý smál, jak se vytrestal. Takových překvapivých návštěv bylo více a každý, kdo si kdovíco představoval, vystřízlivěl.

Don Bosco nerad jídal masité pokrmy. Říkal, že působí dráždivě. Jiným svůj názor nevnucoval, třeba prý jsou méně citliví než on.

Po obědě, hlavně když v noci pracoval a byl vyčerpán, cítil velkou potřebu spánku. Nejednou se mu při obědě zavíraly oči a on pak zůstal úmyslně chvíli sedět, se zavřenýma očima a s hlavou skloněnou na prsa, aby si odpočinul. V takových chvílích druzí chodili kolem něho po špičkách, aby nerušili. Zlé bylo, že bylo třeba hned odpoledne vyrazit do ulic shánět prostředky pro rostoucí rodinu. Někdy byl k smrti unaven a musel si někoho vzít s sebou, aby ho vedl. Báł se, že usne vestoje. Stalo se jednou, že šel takto sám a dostal se na náměstíčko u Panny Marie Těšitelky. Šel vrávoravým krokem, protože řadu nocí špatně spal. Viděl to nějaký švec a ptal se ho, jestli mu není špatně. „Ne,“ odpověděl on, „jen se mi chce hrozně spát.“ Švec ho hned vzal, aby si v jeho dílně chvíli odpočinul. Dal si říci a za chvíli seděl na verpánku u zdi a spal s hlavou opřenou o zeď. Spal od půl třetí do pěti. Když se vzbudil, vadil se se ševcem, že ho nevbudil, ale ten se jen zubil: „Ale velebný pane, když na vás byl takový hezký pohled. Já jsem se na vás díval zrovna zbožně a myslel jsem si, co jste asi dělal, že jste tak hrozně unavený.“

Mimo čas k jídlu nikdy nic nejedl a nepil, leda až v posledních letech na rozkaz lékaře vypil před obědem trochu vermutu pro lehčí vytrávení. Vermut se však nesměl kupovat, posílala mu její rodina Dr. Carpana, která si to považovala za čest. Podobně někdy přijal trochu heřmánkového odvaru, když musel hodiny a hodiny sedět ve zpovědnici. Ani vodu nepil mimo stůl, třebaže trpěl záněty v ústech a nekonečné audience ho velmi unavovaly. Jen někdy ho sekretář Berto přinutil prosbami, aby se trochu napil. Tehdy uposlechl, ale jen si svlačil ústa a dost. Říkal, že by se potil. Nikdy neměl ve světničce žádnou láhev, ani víno, ani likéry, ani sirupy. Když mu někdo něco dal, neomylně to poslal do kuchyně, aby to schovali pro nemocné a nebo poslali darem dobrodincům. Doporučoval svým, aby u sebe neměli nic na mlsání, že se nehodí mlsat. Nerad viděl, aby se mezi obědem a večerí ještě svačilo. Považoval to za zbytečné. S plným břichem se těžko studuje a pracuje. V Oratoři se nesvačilo. Tuto normu dodržovali i při návštěvách. Nepřišel jíst, ale hovořit. Jen ze slušnosti, aby neurazil, někdy přijal

skleničku vodou oslabeného vína. Hochům však přál. Když s ním byli někde na návštěvě – to bývalo často, že je bral s sebou, neměl nic proti tomu, aby se najedli. Věděl, že to potřebují. Hrozny sám mimo stůl také nejedl, ale když byl s hochy pozván na vinobraní, aby jim dodal chuti, také si zobl, aby se neřeklo. Tak svědčil don Rua.

Jak málo se vyznal v pokrmech a jak málo věnoval pozornost jejich kvalitě, ukazuje tento příběh. Kázal kdesi na venkově a zpovídal dlouho do noci. Zatím pan farář a hospodyně byli dávno v hajanově. Don Bosco vešel do fary, zavřel dveře a nakoukl do kuchyně v domnění, že mu tam nechali nějakou večeri. V kuchyni svítila olejová lampička a na žhavém popelu našel hrnek a v něm něco, co vypadalo jako polévka. Vzal to a snědl. Ráno však ho čekalo vyšetřování. Hospodyně měla na ohništi uvařený škrob na prádlo a ten z hrnku zmizel. Nežbylo než přiznat se a odprosit. Pan farář se mohl usmát a neodpusť si, aby to všude nedával k dobrému.

Don Bosco často říkal: „Dvě věci bych potřeboval: abych nemusel spát a nemusel jíst.“ Jídlo ho osobně netáhlo. Ke stolu ho někdy museli volat a připomínat mu, že ještě nejedl. Nejednou po snídani odešel do města, a když se k druhé hodině vrátil domů, hned sedl k psacímu stolu a psal třeba dopisy. V kuchyni si mysleli, že něco pojedl ve městě u lidí, ale on zatím jen zapomněl zastavit se a něco doma sníst. Také se stalo, že dostal nějakou motolici do hlavy a cítil velikou slabost. Pak se přišlo na to, že je to od hladu.

Don Reviglio, když už byl samostatným farářem, přišel jednou k Donu Boskovi kolem páté odpoledne, když Don Bosco teprve obědval. Měl před sebou cínový hrnek a v něm trochu fazolů. To bylo všechno.

19 Přísná sebekontrola

Kdo si představuje Dona Boska uprostřed mladých hochů a čte o tom, jak byl stále s nimi, jak si s nimi hrál, honil se a podobně, mohl by si ho představovat jako muže železného zdraví, jemuž to všechno bylo osobní potřebou. Tomuto omylu propadli i mnozí lidé, kteří neznali Dona Boska zblízka. Jeho důvěrné okolí mělo o něm jiné poznání a mohlo jen žasnout nad tím, jakým obětí se podvoloval.

Chodil vždy zpřímá. Když seděl, neopíral se, nepřekládal nohu přes nohu, a když nepsal, míval ruce spojené zkříženými prsty. Nikdo ho neviděl vyhledávat pohodlnou pozici nebo lehnout si na divan. A to ho pořád pozorovalo mnoho očí, ve dne v noci, všude a po dlouhá léta. Když šel, nikdy se o nikoho neopíral, leda že byl zjevně tak unaven, že ztrácel jistotu kroku. Bylo to úmyslné, zvykl si na přísnou sebekontrolu. Jeho smysly byly dokonale podrobené diktátu mysli a srdce.

Když zpovídal – byly to celé hodiny, vlastně se rukou neopíral, protože měl paži zvednutou a v ruce držel štolu tak, aby tvář jeho i tvář penitenta byla chráněna před zvědavostí druhých. V zimním období se k tomu přidala vlezlá zima, čišící ze zdí chóru nebo sakristie. Zpovídal u prostého klekátka. Můžeme si představit, kolik utrpení mu působilo už jen to množství mladých penitentů, kteří se kolem něho tlačili. Hoši oratoriáni byli někdy špinaví, roztrhaní, přicházeli z domácností, kde byly blechy. Don Bosco dělal, jako by mu nic nevadilo, nesl to všechno trpělivě jako pokání za druhé, jako dobrovolné odčiňování hříčů. Ani komáry neodháněl; někdy byl celý pobodaný. Říkal žertem: „Podívejte se, jak mají komáři Dona Boska rádi.“

Večere byla samozřejmě pro něho chudší než oběd. Nic nedbal, že druhý den bude muset držet půst kvůli mši svatě třeba zase do poledne. Večer chodil poslední spát. Napřed pochodil všechny místnosti, kde leželi chlapci, dal tomu či onomu pokyny pro druhý den, někdy měl ještě pozdě večer konferenci pro kleriky.

Jestliže Don Bosco nebyl labužník v tělesném slova smyslu, byl labužníkem ve smyslu duchovním. Tak jednou na večerním slovíčku vypravoval hochům: „V letech 50–51–52, když jsem po celodenní práci, zpovídání atd. k jedenácté hodině vystupoval do své světničky, rád jsem vyšel na balkon. Ta krása, dívat se na čistou oblohu! Orientoval jsem se podle Velké medvědice a pak jsem se díval a snil. Díval jsem se na Měsíc, na oběžnice Země, na hvězdy. Přemýšlel jsem o těch velikých dálkách, které dělí nebeská tělesa od sebe, prohlížel jsem si mlhoviny, myslel jsem na to, že každá z nich je tvořena miliony hvězd, z nichž se každá nějak podobá naší Zemi a z každé by bylo možno dívat se do daleka, jako se díváme my. Vesmír se mi zdál vždycky tak krásný, veliký, tak božský, že jsem nakonec neměl jinou možnost, než někam utéci. A tak jsem utíkal, utíkal... (hoši čekali napjatě, co asi řekne) a honem honem jsem zalezl pod deku a tam jsem se konečně necítil tak docela malý.“

Don Bosco rád přemýšlel a mluvil o vesmíru a o jeho tajemstvích. Rád četl a poslouchal, co o něm zjistili vědci. A vždycky končil: „Jak veliký je Bůh, jak mocný!“

Uléhal s rukama sepjatýma na prsou. Tak to dosvědčovali ti, kdo mohli někdy vstoupit do jeho světničky a vidět ho, jak spí.

Někdo by si mohl myslet, že byl Don Bosco samá řeč a samý šprým. Nebyl. V řeči byl zdrženlivým, svým založením raději poslouchal než mluvil. Do řeči se nutil. Přitom musel stále vést řeč, mluvit a mluvit, do únavy.

I obsah jeho řeči byl krajně ukázněný. Žádný rozpustilý projev, žádný bezuzdný smích, žádná ironie, žádné dobírání si druhých, natož kritizování, mluvení o druhých, vyzvedání jejich chyb. To působilo, že se každé jeho slovo bralo vážně, bylo jakoby svaté, bylo bráno jako slovo světce. Jeho postavení, jak si je vytvořil, mu ani nedovolovalo jinak. Svíralo ho to, ale zvykl si a vydržel do smrti. Nevadilo mu ani, když mu někdo vynadal. Poslouchal, trochu chlácholil, snažil se vysvětlit, ale když viděl, že je to marné, zmlkl a nechal dotyčného, aby se vybouřil, a zase šel. Italové jsou temperamentní, co na srdci, to na jazyku, Don Bosco naproti tomu byl vtělený klid jako sv. František Saleský. Že ho to stálo mnoho sebezapírání, je samozřejmé. I svým synům stále radil, aby se naučili klidu a sebeovládání.

Ovládal i smysly, např. zrak. To všechno souvisí. I on byl přirozeně zvědavý, ale léty nabyt takovou nadvládu nad svými očima, že se skutečně díval jen na to, co chtěl vidět, a ostatní neviděl. Tak by si byl někdy rád přečetl něco z beletrie, z historie, nějaký vědecký spis. Měl na to tak málo času, že se prakticky musel všeho toho zřeknout. Noviny nečetl skoro vůbec. Nebyl čas. Nanejvýš se nechal informovat od někoho soudného a do novin nahlédl jen tehdy, když bylo třeba sledovat určité události, které se dotýkaly církve nebo jeho díla. Jeho bystrá hlava ostatně nepotřebovala

mnoho, aby neztratil kontakt s dobou. Určitou informovanost o světě měl stále a po ničem víc netoužil.

V jeho době bylo velmi rozšířené šňupání. I jemu to lékař radil z toho důvodu, že trpěl častým bolením hlavy a záněty v očích. Měl na stole malou krabičku, ale ta tam ležela celý rok a jen málokdy v ní omočil palec. Spíš jenom přičichl. Vůbec měl ve zvyku, když mu někdo nabídl tabatěrku, dotknout se voňavého obsahu palcem a pak nosu malíčkem a jen tak pro legraci dělat, jak si pochutnal. Totéž, když někdo přinesl kytici růží. Přiblížil k ní pro radost dárce obličej, ale nepřivoněl doopravdy. Raději hned poslal kytici do kostela Panně Marii, aby zdobila její oltář. Ze zásady neužíval voňavých mydel, voňavek a podobných marností.

Jak už byl skoro zamilovaný do života podle vzoru Spasitele a myslel jen a jen, co by vykonal dobrého pro druhé a ne pro sebe, na vycházky chodil jen ve spojení s nějakým apoštolátním cílem. Nikdy necestoval za účelem rekreace nebo turistického zájmu, neměl na to čas. Občas však hledal nějakou skrýš mimo Oratoř, kde by mohl nikým nerušen pracovat ve svých spisech a podobně. Tento úkryt mu rádi poskytovali jeho dobrodinci, kteří si považovali za čest, když mohli hostit Dona Boska.

Korektury opravoval mnohdy ve vlaku, ano i v chůzi. Jednou měl jet s donem Ruou vlakem z Trofarella do Villastellone a vlak jim před nosem ujel. Šli tedy pěšky a Don Bosco si liboval, že se mu podařilo cestou projít a opravit celý velký sešit.

Nikdy ho nebylo vidět v divadle, na koncertě, na veřejných slavnostech. Hodně se hrávalo divadlo v samotné Oratoři, ale ani tehdy se nedovedl soustředit na jeviště. Dával víc pozor na hochy, staral se o bezpečí domu, nebavil se, ale asistoval. Když jeho přítomnost nebyla nutná, raději zalezl do pokoje k své práci, které bylo tolik! Někdo se ho ptal, jak to dělá, že ho ustavičná práce neotraví. Říkal, že ne, Pán Bůh mu dal takový dar, že se prací baví, takže je mu rekreací. Jednou v roce 1885 dostal tolik dopisů, že několik týdnů stále odepisoval. Někdo se divil, ale on na to, že to je jeho radost. Totéž říkal, když musel hodiny zpovídat nebo kázat. Nikdy si ani nepovzdechl.

20 Na stráži víry

Jak už jsme slyšeli, král Karel Albert dal jinověrcům svobodu. Konstituce však v prvním článku zakotvila, že katolická víra je náboženstvím státu, což utvrdilo katolíky v přesvědčení, že se nic neděje, že si jen nekatolíci budou vyznávat svobodně své přesvědčení, nic víc. Ovšem zmýlili se. Zákon o svobodě tisku dal jinověrcům do rukou velikou zbraň a oni hned přešli do ofenzivy. Po celém království se šířily jejich časopisy: „Radostná zvěst“, „Evangelní světlo“, „Piemontský kazatel“. Mimo to spousta letáků a letáčků, ve kterých se katolické náboženství napadalo a zesměšňovalo. To ještě nebyla doba ekumenismu. Katolíci, ukolébání minulostí, byli tím vystrašení a podobali se člověku, který se právě probudil ze sna a protírá si oči. Po letáčcích přišla řada na knihy. Bianchi-Giovini napsal Dějiny papežství, které zle útočily na sám základ katolické víry. Bylo třeba odpovědět a bránit napadané pozice. První se toho úkolu chytil Don Bosco. Jeho katolické smýšlení přešlo v čin. Vydal řadu letáčků s katolickým obsahem a šířil je mezi chlapci a prostřednictvím chlapců. Byl by jimi nejraději zaplavil celou Itálii.

Kardinál Cagliero rád vzpomínal na tento příklad a zvláště ho dojímal, s jakou nenuceností Don Bosco pracoval. Navenek nedal znát, co ho to stojí. Ano, vytvářel dojem, že je to docela normální. Tak povzbuzoval své, aby se také stali neúnavnými pracovníky a aby se nešetřili.

Dělal Don Bosco nějaké mimořádné pokání, jak o tom čteme v životopisech svatých? Říkalo se něco, ale těžko to mohl někdo dokázat. Sem tam se něco zpozorovalo, ale Don Bosco to dovedl zaretušovat, takže to zůstalo jeho soukromou záležitostí. Hochům a salesiánům vždy radil, aby nic zvláštního nedělali, zato aby s tím větší chutí konali své povinnosti a snášeli bolesti, které přicházejí samy a dají člověku někdy hodně zabrat. Hochům často opakoval: „Hoši draží, nedoporučuji vám žádné kající skutky, ale práci, práci, práci!“

K Don Boskovu pokání patřily také nemoci. Už jako seminarista trpěl slabostí žaludku a bolestmi hlavy. Od roku 1843, když byl teprve dva roky knězem, trpěl únavou očí a ke konci života na pravé oko oslepl. Roku 1846 se mu udělal na noze malý zánět, který se postupně rozšiřoval. V posledních letech měl nohy tak oteklé, že ho musel někdo obouvat. Nosil také elastické punčochy. Bolestný otok nazýval v soukromí svým každodenním křížem.

Bolení hlavy doplňovalo časté bolení zubů. Také trpěl v pozdějším věku bušením srdce. V posledních patnácti letech míval horečky spojené se zimničními stavy a dělaly se mu také kožní vyrážky. Na kostrči se mu vytvořil malý nádorek, který mu činil bolestným sezení i ležení. Mohl si jej nechat vyoperovat, ale na to byl příliš jemný, než aby to učinil. Posledních pět let života mu ochabovala páteř, takže si musel dělat násilí, aby se nehrbil.

Ačkoliv považoval život za veliký dar Boží, přece na něm nelpěl a často říkal, že se těší na nebe. Smrt mu je otevře a pak už bude všechno pěkné. Proto se nikdy nemodlil za své uzdravení. Lékaři nepohrdal, ale také je neobtěžoval, leda když to muselo být. Lékaři mu stále radili, aby se šetřil, ale to byl lék pro něho nedosažitelný.

Hodně jsme předběhli, ale bylo to potřebné, abychom při studiu Dona Boska a jeho činnosti neupadali do domněni, že ho to nic nestálo. Je dobré znát člověka důvěrně, abychom lépe chápali a lépe rozuměli.

Roku 1851 vyšlo II. vydání jeho *Giovane Provveduto*. Na začátku modlitební knihy však stálo 6 kapitol nazvaných *Základy katolického náboženství*. V nich vyložil věroučné rozdíly mezi naukou katolickou a protestantskou s velkou důkladností a jasností. Nabádal čtenáře, aby zůstali věrni katolické víře, která je jediná pravá. Židům, mohamedánům a protestantům připomněl, co mají dělat, aby i oni došli spásy. V dalších vydáních „Základy“ ještě rozšířil, a to na 10 kapitol. Moc mu záleželo na tom, aby se dostaly do rukou co největšího počtu katolíků. Někdo mu radil, aby to vydal jako samostatný tisk, ale s tím nesouhlasil. Říkal, že v modlitební knize to má docela jinou cenu; jako brožura se to snadno zahodí.

Protestanti byli v Turíně velice čilí. Chodili po rodinách, kdežto katolíci kněží čekali na lidi v kostele. V rodině se snadněji diskutuje, je to bližší životu, mohou se snadněji získávat informace o všedním životě lidí a o jejich potřebách. Protože protestantská propaganda byla dobře podporována ze zahraničí i penězi, mohli protestanti dávat

podpory chudým, a to táhlo. Někteří kněží tomu ze začátku nevěnovali pozornost a celou věc bagatelizovali. Nakonec však byli nemile překvapeni, když zjistili, že jim ve farnosti vyrostl silný nepřítel. Pak se bilo na poplach. To Don Bosco jednal jinak. Ještě před legalizací protestantské propagandy užíval prostředků, které byly vysoce účinné.

Od jistého odpadlíka, který k němu našel cestu, jmenoval se Wolf, se dovídal o plánech jinověrců, tak např., že valdenští chtějí stůj co stůj vystavět v Turíně kostel. Podali si už žádost na městskou radu, aby jim byl dán k tomu vhodný pozemek v blízkosti městských sadů, ale nedosáhli toho. Vyhlédli si tedy jiný stavební pozemek zrovna kousek od oratoře sv. Aloise u Porta Nuova a obrátili se přímo na krále Viktora Emanuela II. Tam s pomocí intervencí pochodili a dosáhli potřebných dovolení. Obec musela ustoupit – bylo to velikým pohoršením pro celý katolický Piemont. Piemontský episkopát poslal králi protestní dopis, dovolával se ústavy a cti savojského královského rodu, ale marně. Zůstalo při schválení a kostel se začal stavět – první nekatolický kostel v hlavním městě. Bylo to jako vyhlášení války církvi.

Don Bosco, když viděl, co se děje a jak urputně se začíná bojovat, považoval za povinnost svědomí sestavit a publikovat „Upozornění katolíkům“. Nebylo to vulgární spílání nekatolíkům, ale věcný rozklad – výzva katolíkům, aby zůstali věrni svému přesvědčení a aby se řídili pokyny biskupů a papeže. „Ježíš řekl Petrovi: ‚Ty jsi Petr, to je ta skála, a na ní postavím svou církev a brány pekelné ji nepřemohou.‘ To řekl Petrovi a jeho nástupcům, nikomu jinému. Kdo vám říká něco jiného, klame vás. Nikdo nestojí v pravdě, kdo není katolík. A katolík není, kdo je bez papeže. Naši pastýři, zvláště naši biskupové, nás spojují s papežem a papež nás spojuje s Bohem. Zatím se držte těchto upozornění, brzy bude vydána kniha, kde bude všechno dobře rozvedeno. Ať Pán posílí všechny katolíky ve věrnosti víře! Budme ochotni raději cokoli vytrpět, třeba i smrt, než bychom zradili zděděnou víru.“

Toto svolání samo ukazuje, jaká byla v městě atmosféra. Bylo to, jako by mělo propuknout pronásledování církve. Svolání nebylo určeno jen hochům Oratoře, ale tentokrát katolíkům v Piemontě a hlavně v Turíně. To už Don Bosco připravoval skutečně knihu „Katolík poučený o svém náboženství“. Ale než vyšla, Don Bosco přece jen vydal „Základy“ ještě zvláště, aby zde bylo alespoň něco. „Upozornění“ se za dva roky rozletělo do světa asi 200 000 exemplářů. Dobří se z toho radovali, bohužel protivná strana v něm rozpoznala nebezpečí a chystala odvetu.

Nešlo jen o nějaký kostel. To byla jen součást mnohem širších plánů. V parlamentě sedělo mnoho zatvrzelých nepřátel církve a hledali kdejakou záminku, aby ji poškodili. Tak se začalo volat, že musí církev věnovat více pozornosti Písmu svatému, jak to dělají protestanti, ale hned se i navrhovalo, aby se svěřilo vládě jmenování profesorů teologie. Brojilo se proti tomu, že na univerzitě a jinde existuje ještě náboženský řád. Mladým prý se má ponechat úplná volnost, zda chtějí věřit, nebo být ateisty. Tehdy však hrabě Kamil Cavour nebyl ještě zapřísáhlým nepřítelem církve a užil svého postavení ve vládních kruzích k zmírnění tónu. Zůstalo jen při tom, že ministerstvo vnitra poslalo biskupům nějaké podmínky pro jmenování profesorů teologie, ale na jejich protest záležitost zapadla.

Co bylo příčinou snah omezit vliv církve na jmenování profesorů teologie? Prostý fakt, že mimo profesora církevního práva na teologické fakultě turínské univerzity byli

všichni doktoři této fakulty věrnými katolíky. Jen právník Nepomuk Nuytz, laický profesor, byl stoupencem odsouzených nauk regalistických, na základě kterých si králové od 18. století osobovali právo zasahovat do církevních záležitostí nad zdravou mez. Nuytz napsal několik knih, které narazily na odpor jak v Římě, tak u biskupů. Vláda ho protěžovala, ale nakonec přece jen vyučování církevního práva bylo pozastaveno a po nějakém čase Nuytze nahradili poněkud rozumnějším Paterim. Nuytz zemřel v rozporu s církví a neodvolal.

Záležitost teologické fakulty byla velmi ožehavá. Seminář byl přece zavřen a klerici studovali teologii soukromě. Vládě moc záleželo na tom, aby se studovalo na fakultě. Nutili tedy metropolitní konzistoř, aby upozornila kandidáty kněžství, že všude, kde se bude jednat o umístění v duchovní správě, vláda bude dávat přednost těm, kteří dosáhli titulů na fakultě. Biskupové odmítli takový postup jako nezákonný. Nebyl to jediný z počínů vlády, ze kterého bylo možno vycítit osten nepřátelství.

Za tohoto napětí se 2. února 1851 konala v Oratoři sv. Františka Saleského dojemná slavnost: čtyři Don Boskovi hoši: Buzzetti, Reviglio, Bellia a Gastini přijali z rukou metropolitního kanovníka Ortaldy duchovní roucho a stali se kleriky. Celebrant měl kázání na téma „Ten bude postaven k povstání a pádu mnohých,“ jak se to četlo v liturgii svátku. Slavnosti byli přítomni další tři kanovníci: Nicco, Nasi a Berta. Hosté byli pak pozváni k Donu Boskovi na oběd, který se stal slavným tím, že Don Boskova teta Mariánka, která bydlela po smrti dona Lacquy s matkou Markétou, svou sestrou, v Oratoři, dala vařit maso do už uvařené kávy, čímž jedno i druhé dostalo divnou příchut. Kanovník Berta dával tuto vzpomínku ještě dlouho po Don Boskově smrti k lepšímu. Berta se jen divil, že Don Bosco obojí snědl a vůbec nic na to neřekl.

Hned druhý den po obláčce začali noví klerici navštěvovat hodiny filosofie u profesora Fariny a Mottury a do opakovacích hodin chodili ke kanovníkovi Bertovi. Platil za ně Don Bosco, ale protože to byla přece jen zbytečná výloha, vyžádal si pro ně pro příští rok od královské kanceláře stipendium. Dostali je. Tak mohl konečně doufat, že bude mít své kleriky. Bohužel, neměl. Všichni čtyři ho nakonec opustili. Reviglio mu pomáhal v Oratoři až do roku 1857, možno říci hodně. Ostatní tři dělali také katechisty v oratořích, ale pak dva z nich duchovní oblek svlékli, dva se stali světskými kněžími. Jen to zůstalo, že všichni čtyři, i když ve světě, zůstali jeho nejvěrnějšími přáteli, vděčnými svému dobrodinci, že jim pomohl do škol.

Touto obláčkou se v Domově něco změnilo. Do té doby maminka Markéta sedávala s Donem Boskem u společného stolu, ale když zde byli klerici, později také kněží – už předtím byl často u nich na obědě některý kněz, Markéta se tam začínala cítit nedobře. Zdálo s jí to nevhodné. Don Bosco sice nechápal její rozpaky, ale pak ji nechal, ať si dělá, co chce.

Maminka neměla v Oratoři ustláno na růžích. Přece jen nebyla zvyklá na takový provoz a hluk. Ten neustále rostl, jak bylo pochopitelné. Tolikrát kluci vystavili její nervy těžké zkoušky. Jen dostali čisté prádlo, už se váleli po zemi, pošlapali jí několikrát prádlo, které bílila na palouku, pošlapali jí zahrádku. Co chvíle nacházela pohozené kravaty, ponožky a jiné věci, schovávali košile a podvlékačky, ano i z kuchyně jí často něco odnesli a nevrátili. Maminka měla mnohokrát

slzy v očích a nejraději by se byla vrátila do Becchi. Ale dovedla se opanovat. Stačilo, aby jí Don Bosco ukázal na kříž a zase se uklidnila a táhla káru dál. Mariánka byla na tom hůř. Stačilo, aby kluci začali rozhánět slepice a už křičela. Sestra ji musela chlácholit. „Víš, oni mají v těle rtuť,“ říkala, „s nimi nic nespraviš.“

21 Don Bosco kupuje Pinardiho dům

Do té doby bydlela Oratoř sv. Františka Saleského v cizím domě. Nájem stál Dona Boska pěkné peníze, ale byl zde veliký morální zisk. Staří nájemníci jeden po druhém vyklidili světnice, ale někteří odcházeli neradi. Slibovali, že se dříve nebo později bude pro změnu stěhovat zase Don Bosco a oni že půjdou na staré místo. I nabízeli panu Pinardimu více, než dával Don Bosco. Jenže pan Pinardi byl přece jen charakterní muž a co slíbil, chtěl dodržet. Přitom si myslel, že by Don Bosco mohl dům odkoupit. Tím by bylo všechno likvidováno. Ovšem byl zde háček.

Jeho slabou stránkou bylo, že si o svém domě myslel, kovově jakou nemá hodnotu. Podle něho stál dobře 80 000 lir. Mluvil o tom s Donem Boskem, ale ten se jen usmál: „To je hezké, ale kde já mám vzít a neukrást? Ten dům nemá takovou cenu.“ Pinardi začal smlouvat a slezl na 60, pak na padesát. Ale i to se Donu Boskovi zdálo přehnané.

Stalo se, že jednoho dne se dostal do řeči s mladým promováním architektem, který bydlel blízko, jmenoval se Spezia. Slovo dalo slovo a Don Bosco ho prosil, jestli by mu nemohl udělat odhad toho domu. Šli na místo, Spezia si dům dobře prohlédl, ale že ještě neměl kupní zkušenosti, jen tak odhadem řekl, že by to mohlo být mezi dvaceti pěti a třiceti tisíci. Don Bosco poděkoval. I ten údaj měl pro něho cenu. Spezia si zapamatoval, jak se rozloučili. „Ještě vás budu potřebovat,“ řekl Don Bosco. Architekt Spezia později projektoval a stavěl baziliku Panny Marie Pomocnice. Zatím se nic nedělo, až teď na prahu nového roku 1851.

Byla neděle a v hospodě se v době odpolední pobožnosti strhla rvačka, která skončila tím, že jeden důstojník zůstal ležet na zemi s rozbitou hlavou. Tekla krev a pan Pinardi, který se k tomu přichomýtl, byl velmi rozzlobený, že bude zase jako soused volán za svědka, a co že mu je po tom, co má z toho, že je ten barák jeho, nejlepší by bylo zbavit se ho, aby už byl jednou pokoj.

Don Bosco na to poznamenal: „Já jsem chtěl dům koupit, ale nechtěl jste.“ On: „Jak to, že jsem nechtěl? Vy jste nechtěl.“

22 Důvěrník Boží Prozřetelnosti

Vypravování o koupi domu Pinardiho je vhodnou příležitostí pohovořit o finančních starostech našeho Dona Boska. Byly veliké, ale ne zase tolik. Příčina? Don Bosco nebyl ve službách lidských, ale Božích. Měl se pořád co ohánět, ale Bůh byl s ním. On to dobře věděl.

Století 19. si nesmíme představovat růžově. Pravda, na venkově přežívalo ještě naturální hospodářství, lidé neměli moc peněz a snažili se uspokojovat své potřeby výměnou věcí, ale ve městech se už naplno rozvíjela kapitalistická soustava hospodářská, ve které všechno byly peníze. Rostly podniky, banky měly ve svých trezorech stále více vkladů; peníze kolovaly mezi lidmi jako krev v žilách lidského těla. Kdo se v tom chtěl vyznat, musel jaksepatří počítat a držet krok s dobou. Bohužel nastupoval do dějin i silný materialistický duch. Kapitalismus slavil své veliké úspěchy. Kdo byl slabý, podlehl.

V jednom však všichni chlapci z Domova byli vzorní. Měli rádi svého duchovního Otce a byli by pro něho do ohně skočili. To byla veliká věc. Don Bosco si jí vážil. Ještě po letech, když už byli dávno hotovými lidmi, vzpomínali, psali a vraceli se na Valdocco jako domů.

„Chtěl, nechtěl. Jde o cenu. Stačí, aby si pan Pinardi udělal cenu spravedlivou a já dům koupím.“ „Tak kolik?“ „Osmdesát tisíc.“ „To nemohu brát.“ „Tak řekněte sám.“ „To nemohu.“ „Proč nemůžete?“ „Urazil bych vás.“ „Neurazíte,“ „Opravdu mi to dáte za cenu, kterou to má?“ „Dám.“ „Ruku na to!“ Dali si ruku a Don Bosco pokračoval: „Ptal jsem se architekta a ten řekl dvacet osm tisíc lir.“ „No...“ ale přidáte ještě dva tisíce do třiceti?“ „Přidám a ještě jsem ochoten zaplatit oběd vám a koho si pozvete na litkup.“ „Může jich být osm nebo deset?“ „Může!“ „Tak platí.“ „Dáte v hotovosti?“ „Ano, v hotovosti.“

Pinardi byl celkem rád a Don Bosco koval železo, dokud bylo žhavé. Hlavní bylo sehnat rychle peníze. Jeho nadějí byla Stresa – Rosmini. Hned psal a Rosmini dal odpověď kladně. Je ochoten půjčit Donu Boskovi slíbených 20 000 lir. Něco bude v podobě státních obligací, něco v bankovkách.

Ovšem 20 000 nebylo 30 000. Zde muselo pomoci nebe. Pomohlo. Jako na zavalanou přišel don Cafasso a přinesl mu 10 000. Dávala mu to na dobré účely hraběnka Casazza-Riccardi. „Deo gracias – Bohu díky,“ řekl Don Bosco. „Makarony jsem měl, jen jsem ještě potřeboval na ně nastrouhat sýr.“ 19. února 1851 byla smlouva úředně na notářství uzavřena. Cena 28 500, z toho 20 000 půjčuje v zastoupení abbého Rosminiho jeho zplnomocněnec don Gilardi. Ostatní se ponechává do soukromých ujednání. Kupující: Don Bosco, don Borel, don Murialdo a don Cafasso. Pro jistotu a pro zajištění majetku smlouva zněla na čtyři kupující. Bylo třeba zaplatit ještě 3 500 lir na vedlejší výlohy a ty dal komendatore Josef Cotta, v jehož bance byla smlouva sepsána. Dona Boska průběh koupi jen utvrdil v důvěře v Boží Prozřetelnost, která se zde ukázala v pravém světle. I Rosmini byl plně přesvědčen, že Don Bosco si zaslouží jeho pomoc. Půjčil mu zmíněnou sumu na 4,5% úrok, ale ani sumu ani úrok nikde přísně nevyžadoval. Nechával Dona Boska splácet pomalu, jak mu to šlo. Don Bosco se zase snažil splácet poctivě a byl za dobrodiní Institutu lásky velmi vděčný. Bez něho by byl Pinardiho dům nekoupil.

Don Bosco vešel do toho světa jako dítě chudého nezkušeného venkovana a chudým chtěl zůstat do smrti. Přitom ale měl na vědomí, že od něho Bůh žádá veliké věci a ty se nevybudují bez peněz. V duchu viděl pořád ty ohromné domy, velkolepé chrámy, ústavy, hřiště, v nich nepřehledné množství mladých lidí, jejichž výchova bude jeho věcí. Jak to všechno zdolat? V kapse neměl vindru, osobně třel bídu a i své musel cvičit ve svaté chudobě.

Řešení našel v naprosté důvěře v Boží Prozřetelnost. Ona ho vyzvala k práci, nemohla ho přece nechat bez pomoci. Don Bosco říkával: „Majitelem mých věcí je Pán Bůh. On vše inspiroval a řídil, já jsem byl vždy jen jeho nástrojem. Proto můj krach by byl jeho ostudou. Panna Maria je mou advokátkou a také mou pokladní.“ Toto přesvědčení, jak tvrdili don Rua a don Cagliero, bylo příčinou, že Donu Boskovi nikdy neklesaly ruce ani dobrá nálada. I v těch největších

nesnázích si zachovával pěkný úsměv na rtech. Ano, když se zvlášť usmíval, bylo to znamením, že se starosti zvlášť rozmnožily. Pak říkal se svatým Pavlem: „Všechno mohu v tom, který mne posiluje.“ Odtud také jeho neúporná činorodost a bázeň, aby nepromarnil Boží dary nějakou liknavostí.

Do jeho hospodářských starostí bylo dáno jen málokomu nahlédnout. Mladí lidé berou všechno samozřejmě a netrápí se tím, kde rodiče berou peníze na jejich vydržování a výchovu. Ani Don Boskovi hoši si nedělali takové starosti. Zato ti, kdo mu stáli hodně blízko a dělali se s ním o starosti, viděli jeho činnost a mohli ji posoudit. Každou věc Don Bosco pečlivě uvážil. Nebyl zbrklý ve svých rozhodnutích. Pečlivě si vybíral důvěryhodné osoby, na které se pak musel spolehnout. Žádal, aby se zbytečně nevyhodil ani haléř. Každou smlouvu si slovo od slova promyslel, aby měl pocit, že jde po pevné zemi. Ale nebyl nedůvěřivý. Když někomu uvěřil, považoval za záležitost své cti nekontrolovat ho příliš. Stalo se také, že na to někdy dopltil.

Protože těžko věřil, že je někdo nepoctivý, když sám byl krajně poctivý, musel někdy zakusit i lidskou faleš. Kde jde o peníze, tam snadno i jinak dobří lidé ukážou sobecké srdce. Než se nadáš, oklamou tě. I Pán Ježíš měl mezi svými nepoctivého sobce, který tajně kradl ze společné pokladny. V takových případech Don Bosco politoval, ztrátu oželel, nesoudil se a nehořekoval, jen byl podruhé opatrnější. I tyto věci musíme mít na paměti, abychom Don Boskovo dílo viděli ve světle tvrdé pozemské reality, nezkršené.

Na počátku roku 1851 Don Bosco často hovořil s donem Borelem, s donem Cafassem a s donem Giacomellim o nutnosti dát se do budování. Ano, jednou začátkem roku, obklopen hochy, opět se oddal nadšenému popisu budoucích věcí: „Tady bude veliké hřiště, tady bude stát veliký kostel, kolem dvora bude portikát atd. Nebylo to poprvé, co tak mluvil. Ale po koupi domu už se jeho řeč nezdála tak utopistická, jako když bydlel ještě u Barolové a neměl zhoľa nic.

V březnu se Don Bosco rozhodl postavit něco většího, než byla dosavadní kaple, kam v deštivém počasí tekla po schodech voda, v době letní zas tam byl nedýchatelný vzduch, takže nebylo pomalu neděle, aby nemuseli někoho omdlelého vynést ven na dvůr. Vypravuje Brosio, že jednou zastal Dona Boska na dvoře zadumaného nad nějakým dopisem. Ptal se, proč je tak zamyšlený. „Ale přečti si to sám!“ Brosio vzal dopis a četl. Byla to pohružka nějakého dodavatele, že ho bude žalovat, jestli mu nezaplatí hned dluh asi 2 000 lir. Povzdechl si hlasitě, ale Don Bosco hned: „Přece nebudeš vzdychat, Brosio. Pán Bůh se postará. Víš ty co? Pojď, pomodlíme se v kapli.“ Šli, a když vycházeli, nějaký pán se ptal po Donu Boskovi. Pán Bůh poslal záchranu v pravý čas.

To byl jen jeden dluh, ale takových bylo více. Brosio o nich dobře věděl, protože pro Oratoř nakupoval. Skoro ho překvapilo, když Don Bosco přešel hned na jiné téma: „Musíme postavit kostel, kaple nám nestačí. Kde na to sehnat peníze?“ A hned i odpověděl: „Bude třeba uspořádat loterii: Sehnat od lidí co nejvíce předmětů, které nepotřebují, pak nějakou místnost, kde by se předměty vystavovaly, a kde by bylo možno uskutečnit tah. Lidi, kteří by se na to dali. Když půjde o kostel, musíme předpokládat, že bude i nadšení. Zároveň se budeme snažit něco získat navíc, protože musíme rozšířit také Domov, musíme přijmout daleko více hochů, než jich můžeme ubytovat teď.“

Jednou večer zavedl řeč s maminkou: „Maminko, budeme stavět kostel. Bude to kostel sv. Františka Saleského.“

Matka Markéta na to: „Peníze máš? Já už nemám opravdovic, dala jsem všechno do posledního haléře.“ „To nevadí, bude se muset postarat Pán Bůh.“ Pak ještě přidal: „Mami, kdybyste měla, dala byste?“ „To víš, že bych dala.“ „Nu tak vidíte. Máme Otce v nebesích, ten jistě není horší než vy a také dá.“

V této důvěře si Don Bosco zavolal inženýra pana Blanchiera, zavedl ho na místo, kde měl stát kostel a prosil ho, aby nakreslil plány. Skoro současně pověřil jistého Bedřicha Boccu, podnikatele, aby se ujal stavby. Upozornil ho také, že není vyloučeno, že nebude mít vždycky pohromadě dosti peněz. „To nevadí, tak to vždycky zastavíme a budeme pokračovat, až budou.“ Don Bosco: „To bych nerad. Chtěl bych, aby byl kostel do roka hotový.“ „Uvidíme.“ „Ano, budeme se snažit a věřme, že Boží Prozřetelnost peníze pošle vždy v pravý čas.“

Přiblížila se doba svatopostní. Karneval uvedl jako vždycky do varu celé město. Všude to byla samá maska, samé divoké veselí jako o italském tradičním masopustě. V Oratoři Don Bosco měl s chlapci o masopustním úterku dopoledne smírnou adoraci před Velebnou svátostí a všechny dojal svým krásným kázáním. Odpoledne byla nevinná zábava na hřišti. I veselé divadlo bylo. Hochům se po městě ani nezastesklo.

11. března začala tradiční svatopostní katechismová výuka ve všech třech oratořích. U svatého Aloise řediteli Ponteovi pomáhal mladý kněz Felix Rossi, řediteli oratoře svatého Anděla Strážného donu Robertu Murialdovi začal pomáhat jeho bratránek don Leonard Murialdo, nyní už svatý. Don Bosco obě sesterské oratoře, pokud mohl, zásoboval svými kleriky a také vhodnými staršími chlapci katechisty. Sám držel, jak mohl, Oratoř valdockou. To mu nevadilo, aby ještě nezaskakoval do těch druhých oratoří, protože i tam byla jeho přítomnost žádána. Doma ho vždy někdo na potřebnou dobu zastoupil. Velikonoce se opět vyznačovaly velikým počtem prvokomunikantů. Nápor ve zpovědnících pomáhali zdolat na Porta Nuova otcové kapucíni, na Valdoku obláti od Panny Marie Těšitelky.

Duchovenstvo světské i duchovní se po celé zemi snažilo přivést lidi k správnému životu, mnohé jistě obrátili na dobrou cestu, mnohému zlu zabránili, a tak velice prospěli nejen církvi, ale i vlasti. Bohužel sektáři toto dobro nenáviděli a nechťeli je vidět. Potřebovali vykořenit z duší víru a tak podvrátit základy mravnosti státu.

V parlamentě se pronášely stále nové urážky na konto kněží a řeholníků. Žádalo se, aby se slavné sliby směly skládat až v 21 letech, během noviciátu novici měli nejméně půl roku prožít ve světě. Kdo by přijal sliby proti tomuto nařízení, měl být odsouzen do vězení, a kdo by je složil soukromě, měl být zbaven občanských práv. Sice k hlasování nedošlo, ale na jiných úsecích církevní politiky docházelo stále více k pokusům vměšovat se do církevních věcí a zatěžovat církevní instituce novými dávkami.

Don Bosco dal zatím koncem května zbořit zídku, která dělila dva dvory, začal kopat základy pro zamýšlený kostel. Začátkem léta se už zdily základy. Aby zedníci na území Oratoře nekleli, Don Bosco jim slíbil, že dá za odměnu vždy v sobotu nějakou tu skleničku vína. Byla z toho radost a Matka Markéta po celý rok vždy v sobotu přicházela s lahví a šenkovala ve víně. Zedníci pili ke cti a slávě Boží a na útratu Dona Boska.

23 Don Bosco shání peníze

Jakmile padlo rozhodnutí dát se do stavby kostela, bylo třeba se hýbat. Bylo třeba shánět milodary. Příklad nám může poskytnout dopis, který Don Bosco psal 28. května 1851 abbému Rosminimu. Sděloval mu, že svolal schůzi deseti lidí a s nimi konzultoval, co a jak. Na schůzi byl vypracován akční plán. Náklad na stavbu byl odhadován na 30 000 franků. Materiál, který bylo možno sehnat, peníze a brigádnická práce by mohly krýt asi polovinu. Zbývá sehnat 15 000. Don Bosco počítá s tím, že i on – Rosmini, bude chtít něčím přispět. Ať je to sebemenší pomoc, za všechno bude vděčný. Co se týká rozšíření obytné části, bylo rozhodnuto snést střechu domu a vyhnat nahoru ještě jedno podlaží tak, že by bylo možno přijmout asi dvojnásobek ohrožených hochů. Na tuto druhou práci jsou k dispozici peníze, které Don Bosco dostal za odprodání kus pozemku. Není toho mnoho, ale každá lira dobrá.

Rosmini v odpovědi nešetřil chválou, ale momentálně nemohl poskytnout více než nějaké své knihy, které by bylo možno prodat a výtěžek užít na stavbu.

Jak už byl Don Bosco přesvědčen, že Panna Maria je vlastní režisérkou jeho díla, tak cítil potřebu i tentokrát se na ni obrátit nějak oficiálně. Učinil to tak, že si vykonal pouť do Oropy, kde byla mariánská svatyně, vyhlášená asi jako náš svatý Hostýn. Napřed však pobyl týden v Pettinengu a kázal tam závěr měsíce máje. Také v Oropě byl vítaným hostem a rektor svatyně ho dokonce pozval, aby tam v tichu posvátného místa pobyl třeba tři měsíce, aby se mohl věnovat svým literárním pracím. Don Bosco přijal, zdálo se mu to vhodné, a asi také potřeboval upevnit si otrěsené zdraví. Bohužel rektor byl přeložen jinam a ze všeho sešlo.

Když se vrátil z Oropy, měl naspěch, aby mohl předložit stavebnímu úřadu plány k schválení. Hned začal intenzivně psát dopisy známým osobnostem za účelem získání prostředků pro stavbu kostela. Psal biskupům: fossánskému, albskému, susskému, saluzskému, vigievanskému, mondaskému, a prosil je, aby jeho kostel doporučili svým diecézánům. Odpovědi nebyly zrovna veselé, protože každý měl řadu svých akcí a myslel především na blaho vlastní diecéze, ale kdyby nic, tak se aspoň dělala propaganda a šířila se pověst o jeho díle. Nejednalo se o jakýkoliv kostel, ale kostel určený pro pastorační ohrožené mládeže. Jestliže efekt nebyl bezprostřední, přece se každý nutil aspoň pro budoucnost něco přislíbit.

Bylo to na svátek Dona Boska, 24. června, kdy se sešla rada města Turína, aby projednala žádost o povolení stavby

24 Slavnost svěcení základního kamene

Červen a červenec 1851 byly ve znamení kladení základů k novému kostelu. A hlavně ve znamení shánění peněz. 18. června prodal Don Bosco kousek pozemku u domu Morettova a vyzískal tak 2 500 lir. To místo bylo po Don Boskově smrti získané zpět a stojí na něm dnešní brána Oratoře. – Vytrvale posílal dopisy na všechny strany a vyzýval k milodarům. Otcí Fradelizioví, rosminiánovi, spravujícímu svatyni svatého Michala, poslal dopis, ve kterém nežádá peníze, ale čeká od něho dřevo na vazbu střechy kostela, aspoň něco. Psal i lidem vzdáleným od charitativního smýšlení. Někdo neodpověděl, někdo ano, podle toho. Ani krále nevynechal. Poslal mu hezký dopis, ve kterém mu připomněl přízeň, kterou věnoval Oratoři jeho otec Karel Albert, informoval ho o stavbě kostela a nebál se požádat

nového kostela. Dopadlo to dobře: projekt byl schválen a 30. června starosta Bursarelli poslal Donu Boskovi očekávanou listinu.

Po svátku svatého Jana Křtitele byla okázalá slavnost svatého Aloise. Oratoř byla samá paráda. Výkopy k základům byly provizorně zakryty a nad nimi stálo veliké pódium pro akademii. K bohoslužbám byl pozván biskup z Fossana, ale že byl zaneprázdněn, nahradil ho biskup z Pinerola. „Armonia“ přinesla 4. července zevrubný popis nádherné slavnosti, ke které se sešlo půldruhé tisíce chlapců ze tří oratoří. Konal se samozřejmě také průvod se sochou patrona mládeže a celý Turín mluvil o tom, jaké to bylo hezké, co mladých lidí dovedl Don Bosco k sobě připoutat.

Pamětihodné je, že k té slávě nemálo přispěla i technika. Don Bosco poradil kleriku Revigliovi, aby na balkoně domu umístil tři sudy s vodou; každá voda měla jiné zbarvení a měla tajné vedení do nádrže umístěné na dvoře. Jaký div pak nastal, když před užaslymi zraky hochů vytryskl ze země třibarevný vodotrysk. Opravdu bylo třeba jen málo, aby se hoši měli z čeho radovat.

Po slavnosti uplynulo jen málo dní, a Don Bosco se vydal na obvyklá duchovní cvičení k sv. Ignáci nad Lanzem. Vzpomínal Brosio, že si Don Bosco rád dopřál nějaký den soustředění, ale také vyzval starší hochy, aby tak činili. Když nemohou absolvovat celá duchovní cvičení, ať si aspoň vezmou den, dva a dají si do vzorného pořádku své duchovní záležitosti. Brosio žil v jeho blízkosti 46 let a mnohokrát byl s ním v Lanzu. Don Bosco si ho bral za společníka při stole, na rekreaci, byli skoro pořád spolu. Dobrý otec ho pořád pobízel, aby se pořádně najedl, měl pořádek starost o to, aby mu nic nescházelo. Takový byl vůči všem chlapcům, na sebe nemyslel.

Po těchto duchovních cvičeních, když sestoupili dolů do Lanza, stanuli také na krásném místě, odkud byl překrásný rozhled. Don Bosco zvažněl a pak řekl: „Podívej se tamhle na tu plošinu. Nezdá se ti, že by tam bylo krásné místo pro oratoř a pro ústav?“ Uplynulo 14 let a jeho představa se stala skutečností.

Když přišli do města, Don Bosco navrhl Brosiovi, aby studoval na učitele, že by tak mohl více udělat, než jako obchodník. Asi měl v úmyslu založit něco jako školu pro děti z valdockého okolí, ale potřeboval k tomu lidi. Brosio slíbil, ale pak zůstal při starém, ani to však neporušilo přátelský vztah Dona Boska k němu.

ho, kdyby mohl, aby sám položil základní kámen k němu. Viktor Emanuel předal dopis Královskému státnímu sekretariátu a tam odtud přišla odpověď, podepsaná prvním oficiálem Deandreisem, ve které se podnik chválil, říkalo se, že král se sice pro svá mnohá a neodkladná zaměstnání nemůže slavnosti zúčastnit, ale že svým časem také přispěje. Tedy i do královského paláce pronikla zpráva o kostele.

Práce rychle pokračovaly. Základy vystoupily nad úroveň terénu, takže bylo na čase udělat slavnost svěcení základního kamene. Byla stanovena na 20. července. Jakmile bylo datum stanoveno, všech šest set valdockých oratoriánů se proměnilo v hlásné trouby dobré věci, a tak se město mělo nač těšit.

Kdyby byl býval pan arcibiskup Fransoni doma, byl by jistě posvětil základní kámen sám. Ze svého lyonského vyznání mohl jen poslat pověření Donu Boskovi, nebo koho by chtěl k tomu delegovat. Toto pověření přišlo dva dny před slavností. Pro funkci světitele byl určen kanovník Moreno, kámen měl uložit na místo velký dobrodinec Oratoře Cotta a první maltu měl na kámen nalít starosta Bello. Do dutiny v základním kamenu byla vložena pamětní listina, různé malé i větší mince, medaile a jiné památky pro budoucí. Lidí se sešlo velké množství.

Při slavnosti vystoupil na vyvýšené místo slavný kazatel P. Barrera a když viděl před sebou tolik kněží, patriciů a matron turínských, dostal náladu a pronesl ohnivou řeč, která všechno to množství uvedla do vytržení. Přirovnal ten základní kámen k hořčičnému zrnku, které se rozroste ve velký strom, v jehož větvích najdou přístřeší tisíce nebeského ptactva, ale strom bude mít i pevné kořeny a marně proti němu budou bojovat nepřátelé náboženství i duchové zlí. Rozhovořil se o krajině, která cítí, že se blíží ničivý uragán. Všechno živé hledá úkryt. Ptáci zalézají do hnízd a třesou se. Ale strom je pevný, nehne se, všechno vydrží, nepadne. Také na toto dílo mládeže přijdou zkoušky, prožívá je každý chlapec. Ale strom je zde a bude pevný. Proto pánové a paní, neváhejte a pomáhejte budovat tento nádherný záchranný strom! Vždyť od toho, jaká bude mládež, zda dobrá nebo zlá, záleží budoucnost církve i státu, rodiny, království, ba celého světa. Pak se řečník obrátil přímo ke Kristu, který je symbolizován tím základním kamenem, a přednesl Mu prosbu za dílo Oratoře. „Budou mu zlí zlořečit? Ty mu žehnej! Budou proti němu bojovat? Ty mu pomáhej! Považuj je za zorničku svých očí, zaslouží si to. A ať vítr semena tohoto stromu rozseje po celé zemi.“

Hned jak kanovník, světitel, podepsal listinu o tom, že kámen řádně posvětil, začala akademie. Klerik Bellia přečetl slavnostní oslovení hostů, několik hochů předneslo básně a čtyři hoši měli dialog, po kterém předali panu starostovi

25 V Domově u Dona Boska

Začátkem října 1851 přišel Don Bosco podle zvyku do Becchi na slavnost Panny Marie Růžencové a s ním několik jeho hochů interních i externích, aby se nadýchali čerstvého venkovského vzduchu. Sem patří zařadit dvě setkání, která patří k historii Don Boskova díla. Jedno se týká budoucího prvního salesiánského kardinála Jana Cagliera, druhé kněze Jana Turchiho.

Cagliari byl castelnuovský ministrant. Pan děkan Cinzano na něho držel a už minulého roku si nechal slíbit od Dona Boska, že hochu vezme s sebou a udělá z něho velebného pána. On už si na něco takového hrál a možná na něco vyššího. Byl to hoch nevinné duše, ale velmi živého temperamentu. Chvilí neposeděl. Jako rozený vůdce měl kolem sebe partu kluků, kteří ho vzorně poslouchali. Jednou byl v Castelnuovu biskup a bylo biřmování. Tehdy si Jeník udělal papírovou mitru a plášť, udělal si i dřevěnou berlu a kluci ho nosili na ramenou po vsi. Kdo by byl tušil, že tomu tak bude jednou ve skutečnosti, že se stane biskupem!

Jeník se celý rok těšil na Dona Boska. Byl na něho hrdý, protože byl z jeho farnosti. Bohužel, nedávno ztratil otce a byl napůl sirotek. To jeho štěstí kalilo. Nyní jakmile se dověděl, že Don Bosco přišel do Becchi, hned za ním pospíšil a přidal se k jeho veselým klukům. Zatím se ještě nemluvil

kytici květin. Dialog napsal Don Bosco a velice se líbila prostota projevů chlapeckých účinkujících. Dialog skončil zvoláním: „Ať žije pan starosta! Ať žijí šťastně všichni pánové a paní, kteří dnes přišli mezi nás!“ I to otvíralo srdce a kapsy.

Po akademii bylo tradiční vojenské cvičení. Ostrožrelec Brosio vystoupil se svou armádou a nastalo nekrvavé klání na haldách hlíny. Kluci si přišli na své, hosté též. To už patřilo k extrasvátečnímu programu.

Když se pak schýlilo k večeru a Don Bosco osaměl se svými internisty, kterým se stavba kostela zdála vyvrcholením jeho působení na Valdoku, Don Bosco začal před nimi básnit, jako by měl k dispozici královskou pokladnu, jak to bude dál, co kde ještě bude stát a jak to bude veliké. Prostě rozprávěl před nimi opět své vidiny, kterým sám věřil a v které museli uvěřit i oni.

Stavba vůbec vnesla do Don Boskova chlapeckého světa nové nadšení. To by byl nikdo neřekl, že se bude pro ně dokonce stavět kostel. Oratoriánů už pro to nadšení přibývalo a ukazovaly se nové tváře. Dokonce se přihlásilo několik židovských dětí. Jednoho hochu světil kleriku Ascaniu Saviovi, aby ho připravil na křest. Další by se byli rádi dali pokřtít, ale báli se rodičů a příbuzných. Židovský problém se tehdy stal aktuálním. Židé nyní posílali své děti do státních škol, ale tam přicházely do styku s křesťanstvím. Stávalo se, že kvůli tomu je rodiče odmítali tam posílat. Vůbec hebrejská komunita cítila nejen výhody, ale také nevýhody emancipace. Don Bosco měl s Židy své zkušenosti z dob studií, měl pro jejich problémy srdce vlastně po celý život. Hluboce litovat těch, kteří se honili za mamonem a ztráceli svou židovskou víru, a bylo jich všude hojně jako u nás, ale vážil si těch, kteří si zachovali víru v příchod Mesiáše a přál jim, aby jej skutečně poznali a přijali. V červenci roku 1851 se dokonce jednalo o přijetí jednoho židovského hochu na doporučení kazatelského biskupa do Domova. Hoch se jmenoval Jan de Farisei Deangelis.

o ničem konkrétním. Když se vrátil domů, vypravoval svému kamarádovi Janu Turchimu, jak je Don Bosco hodný a vybídl ho, aby se šel také na něho podívat. Turchi šel – měl už 16 let, a byl Donem Boskem tak okouzlen, že se rozhodl také vstoupit k němu do Domova a studovat. Slovo dalo slovo, Don Bosco řekl, že se dobře zná s jeho tatínkem a že jsou velkými přáteli, hochu vyzkoušel a když ještě otec přišel, záležitost byla brzy vyřízena. Jeník Turchi už v polovině října putoval do Turína.

Co Cagliari? Zatím nic, snad čekal, až co zařídí pan děkan. Don Bosco se měl vrátit do Castelnuova na Vše svaté a měl mít dušičkové kázání. Třeba se tam nějak dohodnou. Jeník tedy čekal a pak byl rád, že směl jako ministrant provázet kazatele na kazatelnu. Potom stále po Donu Boskovi pokukoval, až se konečně dočkal. Po krásném kázání, ve kterém Don Bosco jakoby volal z hrobu jednotlivé Castelnuovany a nechával je mluvit k jejich pozůstalým a prosit, aby se nad nimi smílovali a pomáhali jim z očištěnce, Don Bosco sestoupil s kazatelny do sakristie a tam se na hošíka, který ho provázal, podíval a řekl: „Tak se mi zdá, že bys mi rád něco pověděl. Je to tak?“ „Je,“ odpověděl Jeník. „Moc bych rád, kdybyste mě vzal s sebou do Turína studovat.“ A už byli v důvěrném hovoru, na konci kterého kněz hochu

vyzval, aby pozval maminku na faru. Matka přišla a Don Bosco: „Tak vy mi prý chcete prodat syna.“ „Prodat ne, ale kdybyste ho chtěl, dala bych vám ho zadarmo.“ Tak byla věc rychle upečena. „Poshánějte mu rychle nejnnutnější věci, zít- ra může jít se mnou.“

A šli. Spolu, jako kamarádi. Jenže ten rozdíl! Don Bosco vážně jako kněz, Cagliero neposedný klučina. Hned byl kus vpředu, hned zase vymetal nějakou strouhu, chvíli šel kně- zi po boku, a zase mu rtuť v těle nedala a musel odběhnout. Ale pověděli si toho o sobě tolik, že Don Bosco pak říkal, že kdyby Jeník chtěl na cestě vyzpovídat, nemusel už nic říkat, a dostal by hned rozhřešení.

Tak oba castelnuovští hoši zapadli do valdockého Domo- va a stali se Don Boskovými chovanci – studenty. Bylo těch studentů zatím jen pár. Cagliero, Turchi, Angel Savio (také Castelnuovan) a jiní navštěvovali školu profesora Bonzani- na v domě Pellicově, Rua, který loňského roku udělal takové zázračné pokroky ve studiu, začal chodit do vyšší školy hu- manistiky a rétoriky k profesoru Matouši Piccovi do domu, který stál blízko kostela sv. Augustina. Můžeme říci, že to byla jakási elita Domova – přece studenti! Ale Don Bosco měl s nimi zvláštní úmysly. Pro něho to byla kněžská po- volání a snad jeho budoucí pomocníci, dá-li Pán Bůh a vy- trvají. Čtyři kleriky už má, tito by je mohli následovat. Rua zatím bydlel ještě doma u rodičů, ale patřil ke komunitě. Studoval v Don Boskově režii.

Na tomto místě bude dobré ještě si trochu vykreslit teh- dejší Domov při Oratoři sv. Františka – dnes bychom řekli internát. Kdepak dnešní internáty! To jsou královské paláce proti tomu Don Boskovu. Kardinál Cagliero skoro teskně vzpomínal na krásu chudoby těch prvních let. Když 2. lis- topadu 1851 na Dušičky poprvé vstoupil s Donem Boskem do kuchyně, kde byla jeho maminka, a představil jí ho, maminka spráskla ruce a prohodila: „Kampak ho ale dám?“ Don Bosco pohotově obrátil vše v žert. „Kam ho dáme? Po- dívejte se! Tady tenhle koš uvážeme na provaz a vytáhneme ho ke stropu, on se do něj vejde a vyspí se v něm.“ Opravdu nebylo místa nazbyt. První noc spal Cagliero v nohách lůž- ka jiného spolužáka. Teprve druhý den si mohl vše jaksep- atří prohlédnout. Všechno nízké, malé, i Don Boskova svě- tnička. Hoši spali v přízemí na slavnících, na každém bylo jen prostěradlo a houně. Vespod nebyla prkenná podlaha, ale kamenná dlažba jako na ulici. Kuchyně ubohá! V prv- ních letech žádné nože ani vidličky, musela stačit cínová miska a lžice. Teprve postupem času se další buď koupilo, nebo to někdo daroval. Don Bosco měl světničku v blízkos- ti studovny a byla to zároveň i učebna. Při špatném počasí sloužila pro rekreaci. Hoši měli všichni vědomí, že patří k těm nejchudším. To jim nevadilo, protože Don Bosco žil stejně chudobně jako oni. Ale ta krása tehdy!

Jejich Domov nebyl vlastně žádný internát, byla to rodi- na. Všichni se kolem Dona Boska pohybovali jako kolem tatínka, který žil jen a jen pro ně. Měl je rád. Dokonce je ob- sluhoval při jídle, stlal jim postele a když bylo potřeba, za- metal. To sebou neslo, že s ním sem tam některý hoch jed- nal pomalu jako s rovným, tak jak byl zvyklý ve své, možná neurované rodině. Bylo třeba nekonečné trpělivosti a po- kory. Don Bosco ji měl. Přicházeli velicí páni, přivábění po- věstí, která šla o něm, a našli ho sedět uprostřed chlapců na dřevěné stoličce, že ho ani nebylo mezi nimi vidět. To bylo sympatické.

Prostředí Domova bylo úžasně zbožné. Zbožnost se tam dýchala. Turchi vzpomínal, že právě to bylo jeho nejsilněj- ším dojmem, když vstoupil do Oratoře. Hoši byli každý den v kapli na mši svaté, většina chodila k svatému přijímání, proto také chodili velmi často k svatě zpovědi. Mohli sice jít k jinému zpovědníkovi, ale dávali přednost Donu Boskovi. Ten to s nimi uměl. Jemu svěřovali do ucha své prohřešky, on jim rozptyloval jejich úzkosti a narovnával jejich cesty. Byl jim zároveň otcem i v duchovním slova smyslu.

Většinu v Domově tvořili učni, hoši od dvanácti roků výše. Tehdy se šlo do práce mnohem dříve než dnes. Dětská práce byla vykořisťovaná. Ale Don Bosco bděl nad svými učni a nenechával je napospas kapitalistickému vyřídění- ství. Dochovalo se několik učňovských smluv, které sjednal. Uvedeme si obsah aspoň jedné z nich. Byla sjednána v listo- padu 1851 a jsou na ní podepsáni sklářský mistr Karel Ai- mino jako zaměstnavatel, Josef Bordone z Bielly jako učeň, Dr. Jan Vola jako svědek, zlatník Viktor Ritner jako ručitel ze strany hocha a Don Bosco jako ředitel Oratoře.

1. Mistr slibuje, že hocha zaučí do všech tajů sklářského ře- mesla během tří let, to je do 1. prosince 1854; bude ho vést také k řádnému životu a kdyby pochybil, bude ho napravovat, ale jen slovy, nikdy jinak. Také se zavazuje, že ho bude zaměstnávat jen v oboru sklářském a nebude mu ukládat jiné práce.
2. Uvolní učně z práce na celou neděli a sváteční den, aby se mohl zúčastnit bohoslužeb, nedělní školy a jiných po- vinností chovance zmíněné Oratoře. V případě onemoc- nění nebo jiné řádné potřeby, pokud to bude znamenat absenci delší než 15 dní, bude hoch povinen mistru to vynahradit tím, že bude o tolik dní u něho déle, kolik dní zamešká.
3. Mistr se zavazuje dávat učni v prvním roce každý den jednu liru, v druhém liru padesát a v třetím dvě liry. Vý- plata bude každý týden. Podle zvyku má učeň právo na patnáctidenní dovolenou každý rok.
4. Mistr bere na sebe povinnost každý měsíc vystavit učni list s poznámkami o jeho chování.
5. Hoch se zavazuje, že bude řádně pracovat, poctivě si počí- nat a mistra poslouchat. Jako ručitel za jeho chování zde bude pan Rittner, zlatník. Tento se zavazuje, že uhradí mistru všechny škody, které by mu vznikly vinou učně.
6. Kdyby nastal případ, že by učeň musel být poslán pryč z Oratoře a tak by přerušil všechny styk s ředitelem Ora- toře, přestane také všechny vztah mezi ředitelem a mis- trem. Kdyby však šlo o provinění, které by se nedotýkalo mistra, tento musí dále dodržovat své závazky k učňovi a učeň k mistrovi.
7. Ředitel Oratoře se zavazuje, že bude pečovat o to, aby učeň prospíval ve výchově i jinak. Také s porozuměním vyslechne případné stížnosti mistra na učně.

Tyto smlouvy, psané napřed jen prostě na papír, ale v ná- sledujících letech opatřené razítkem, měly ještě velikou výchovnou cenu. Hoch nemohl snadno lajdačit, ale měl i ochranu proti surovému jednání nebo zneužívání. Při dob- ré vůli se mohl vyučit a stát se řádným kvalifikovaným ob- čanem.

Jemné sociální smýšlení Don Boskovo je zjevné také z toho, že v dalších smlouvách se zaměstnavatel zavazoval, „že bude dávat svému učni vhodná užitečná naučení týka- jící se života mravního a občanského, a to jako dobrý otec

svému synu, a že ho bude napravovat vždy laskavými slovy a nikdy s ním nebude jednat hrubě.“ O eventuálních škodách, způsobených učněm mistrovi, se nadále ujednávalo, že škody se budou muset hradit jen v případech, že „se bude jednat o zjevnou zlovolnost učně a ne o nějakou škodu náhodnou nebo vzniklou následkem neznalosti umění.“

26 „Zajed' na hlubinu“

Don Bosco uprostřed těch hlučících chlapců – bylo jich přece asi půldruhého tisíce ve třech oratořích a rostoucím Domově, vypadal docela lidsky. Samý shon a samá starost o vezdejší chléb tolika mladých lidí! Ale on sám měl kořeny hluboké a snažil se, aby i chlapci šli do hloubky. Dělal to ne nápadně, zato zcela sympaticky.

Velikým nástrojem k prohloubení duchovního života hochů byla v té době beze sporu družina svatého Aloise. Vyrostla v Oratoři a pro Oratoř. V ní se soustředily nejlepší a nejagilnější síly jeho podniku. Valdocká družina měla své odnože v oratořích na Vanchiglia a na Porta Nuova, ale valdocká byla přece jen nejlepší a nejschopnější, protože ji formoval Don Bosco sám. Družina se čas od času shromažďovala v kapli a Don Bosco míval konferenci, ve které seznamoval hochy se svými úmysly, s tím, co se už udělalo, i s tím, co zbývá udělat. Tak se jeho plány stávaly polo-veřejnou záležitostí a mnozí je brali za své. Hoši z Domova byli všichni členy družiny. Don Bosco to tak chtěl, protože z nich chtěl vychovat kvas pro zkpřnění celé masy.

Družina měla své čestné členy – různé vysoce postavené pány z města, kteří se nestyděli nosit medailku svatého patrona mládeže a aspoň o slavnostech přicházeli mezi hochy. Samozřejmě na nich spočívala povinnost přispívat penězi na slavnosti, které družina pořádala.

Don Bosco dbal, aby slavnost sv. Aloise byla duchovním zážitkem. Před ní byla devítidenní pobožnost. V neděli mezi ní bylo veliké zpovídání a generální svaté přijímání. Co také by znamenalo vnější parádu, kdyby se nešlo k tomu hlavnímu! Možnost získat o slavnosti plnomocné odpustky byla Donem Boskem velmi zdůrazňována. I to vedlo k prohloubení života. Don Bosco často shromažďoval ty nejlepší k důvěrným poradám, kde je zaučoval do tajů výchovy hochů. Ukazoval jim svatého Aloise jako vzor zbožného života. Vždyť Alois trávil každý den dlouhý čas před svato-stánkem, miloval spolužáky, kteří jím pohrdali, ještě jako světský hoch učil děti katechismus, překazoval hádky a půtky, vodil děti k svaté zpovědi.

Don Bosco učil takto napodobovat svatého klerika Aloise, ano tak jeho postavu vyvyšoval, že v Oratoři byla všeobecná touha stát se novým svatým Aloisem. Tak rostl u hochů zájem o svatost. Mluvílo se o svatosti a svatost se stávala ideálem Don Boskova chlapeckého shromáždění. Ne u všech, ale u mnohých. To nutně vedlo k přesvědčení, že Don Bosco je také jistě svatý. Hoši si to mezi sebou šuškali, někdy hodně nahlas, a i to zvyšovalo duchovní úroveň Oratoře.

Kolem Dona Boska se v očích hochů stále více vytvářela jakási svatozář. Nebylo ji vidět, ale bylo ji cítit. Už to, co prožil a udělal, ty překážky, které překonal, ta jistota, se kterou šel dopředu, to jeho hlasité předpovídání budoucího růstu Oratoře, poukazovalo, že za ním stojí nadpřirozená moc. Don Bosco byl podle mínění svého blízkého okolí nadán

Smlouvy nebyly na stejné kopyto, ale různily se od případu k případu. Už čtení těchto smluv dává tušit, kolik nepříjemností musel Don Bosco v praxi snést, než svým zanedbaným hochům upravil cestu do života. Někteří mistři byli až příliš nároční, někteří hoši zase až příliš lehkomyšní, takže Don Bosco měl stále hlavu plnou starostí. Jen obětavá láska k hochům mohla vše překonat.

prorockým duchem. I členové družiny svatého Aloise pracovali pod vlivem jeho předpovědí, že se družina nesmírně rozšíří po celém světě. To jim dávalo elán.

Pověst o Don Boskově prorockém daru rostla také tím, že Don Bosco čas od času předpověděl, že někdo v určité době zemře. Blahoslavený don Rua říkal, že chodil do Oratoře už od roku 1847 a už v té době Don Bosco předpovídal úmrtí. Každá taková předpověď se uskutečnila. Josef Buzzetti vypravoval, co se stalo v roce 1850. Don Bosco v rozhovoru s několika hochy z družiny sv. Aloise, než se rozešli, řekl: „Dobře se spočítejte. V příští schůzce jeden z vás bude chybět.“ Hoši tomu rozuměli tak, že někdo z nich zemře. Nedalo jim to a někteří na něho naléhali, aby jim řekl něco bližšího. Nechal se umluvit a řekl, že ten dotyčný začíná na písmeno B. Takoví však byli jenom dva, shodou okolností oba měli jméno Burzio. Věc zůstala utajena a jen ti dotyční ji sledovali.

Mladší z obou Burziů byl takový malý svatý Alois. Hoch velice hodný a zbožný. Jedné neděle při bohoslužbě vykřikl a omdlel. Vynesli ho z kaple, ale nic zvláštního. Don Bosco se ho však výslovně ptal, proč vykřikl. Řekl, že ve chvíli pozdvihování uviděl svatou Hostii celou zakrvácenou. Zároveň slyšel hlas, že je to obraz toho, jak se bude v Piemontě nakládat s Pánem Ježíšem. Ten hoch se skutečně nedočkal další schůze družiny. Mezi těmi, kdo sledovali uskutečnění Don Boskových slov, byl i bratr Michala Ruy Alois, hoch už kolem 18 let. Don Rua říkal, že i jeho smrt Don Bosco předem naznačil. Skutečně, Alois Rua zemřel 20. března 1851. Byl to velice hodný, zbožný hoch.

Nejen úmrtí, ale i uzdravení Don Bosco předpovídal. Tak don Rua vzpomínal, že odvezli do nemocnice jistého klerika jménem Viala, Ruova spolužáka. Bylo to roku 1853. Případ byl po lidsku řečeno beznadějný, ale Don Bosco mu při návštěvě řekl, že za ním zase přijde, ať se nic nebojí, že až přijde, bude už sedět na posteli a právě bude jíst. I to se stalo.

Dalším Don Boskovým darem bylo čtení ve svědomí. Mezi hochy bylo rozšířeno přesvědčení, že Don Bosco zná jejich hříchy, protože víckrát ve svaté zpovědi člověku připomenul věci minulé s takovou jistotou a určitostí, že to překvapovalo. Odkud to mohl vědět, kdyby mu to neřekl Pán Bůh! Více lidí namítalo, že Don Bosco je vysoce inteligentní, snadno si pamatuje jména i tváře lidí, dovede si tedy mnohé přirozené domýšlet a třeba schválně překvapuje, aby udělal dojem, že je jasnozřivý. Skutečně, člověk může mít zvláštní přirozený dar, ale i tak je to dar Boží. U něho pak bylo jasné, že je mu to dáno za účelem nadpřirozeným – pro spásu duší. Stávalo se, že někteří hoši, majíce něco na svědomí, si zakrývali v jeho přítomnosti čelo v přesvědčení, že čte hříchy na čele.

Konečně vedle zvláštních darů pro svou mysl, měl i mimořádné dary pro vůli. Měl i takzvaný dar slzí. Tak nazývají

mystikové zvláštní citlivost člověka pro věci Boží, která se projevuje tím, že se vůle staví kladně k dobru a záporně ke zlu tak, že se to až projevuje ve zvláštním citovém rozzechvění a to se zase projevuje slzením. Hoši znali Don Boskovu „slabost“. Když mluvil např. na kázání o hříchu a o nebezpečí, do kterého se hříšník vydává, rozhorloval se a někdy se rozplakal sám a rozplakal i své posluchače. Podobně když

27 Každé světlo má svůj stín

Roku 1851 vyšel tiskem 21. díl Gotfrída Casalise „Naučného slovníku zeměpisného, dějepisného, statistického a obchodního“. V něm ve stati „Dobročinné instituce“ bylo věnováno dosti místa dílu Don Boskovu a vůbec dílu turínských oratoří. Stať končí konstatováním: „Prospěch, kterého se dostává mladým v těchto oratořích, spočívá ve zjemnění mravů, v kultuře rozumu a srdce, takže si v krátké době osvojují jemné civilizované chování, zamilují si práci a stávají se dobrými křesťany a občany. Toto ovoce jistě pohne vládní kruhy, aby braly v úvahu dílo, které tolik vykonává ve prospěch chudobné třídy národa, a že budou využívat ochoty mnoha kněží věnovat se této ušlechtilé práci a tak zachraňovat hochy od zahálky a učit je užitečně žít pro vlast a společnost. Byla to veliká pochvala pro dílo vlastně teprve vznikající. V dalším je tam řeč o zasloužilém doktoru teologie Carpanovi, který se věnuje ústavu, do kterého přijímá dělníky, kteří vyšli nedávno z nemocnice, nemohou najít práci a potřebují ještě pomoci dobročinné lásky.

Dr. Carpano tehdy už neřídil žádnou z Don Boskových oratoří. Spolupracoval s ním několik těch nejtěžších let a nyní šel svou cestou. V oratoři sv. Aloise u Porta Nuova byl nyní už delší dobu ředitelem don Petr Ponte, kterému vypomáhalo několik kněží a laiků. Don Bosco měl nad touto oratoří vrchní dozor a pomáhal jí prostředky i personálem, zvláště v dobách špičkového provozu. Ale jak už to bývá, všem se nelíbil. Někomu se zdálo, že si osobuje příliš mnoho práv a že uplatňuje příliš silnou ruku nad touto oratoří. Don Ponte byl dobrý, ale podléhal náladám některých katechistů, kteří by si vše rádi dělali po svém. K tomu, kdo měl pravdu, a kdo ne, se dostatečně vyjádřil nyní svatý Leonard Murialdo, který měl k dílu oratoří přes svého bratrance Roberta úzký vztah: „Nikdy jsem nepozoroval, že by byl měl Don Bosco takové úmysly a vždycky jsem jej musel obdivovat, jak šťastně a blahodárně rozvíjel své dílo.“

Přesto se stalo, že ti nešťastní lidé v tom roce 1851 začali s nechutí přijímat Don Boskovy rozkazy a zjevně i tajně proti němu brojili. Don Bosco dlouho mlčel a trpěl, ale i jeho mlčení se špatně vysvětlovalo. Nakonec jen čekal, až přijde vhodná chvíle promluvit. Psal o tom Josef Brosio:

Jednou v neděli odpoledne jsem se marně sháněl po Donu Boskovi. Našel jsem ho v jedné světnici celého smutného, jako by mu bylo do pláče. Ptal jsem se ho, co se mu stalo. On, že prý byl na něho jeden hoch velmi sprostý. Mne to dojalo a chtěl jsem vědět, kdo to je, že si to s ním vyřídím. Don Bosco mě však chytil za ruku a řekl, že se pomstíme spolu. A hned se začal za dotyčného modlit. Musel jsem se modlit s ním. Ale bylo to zvláštní: během modlitby jsem se zcela uklidnil, a kdyby byl ten dotyčný tam, byl bych ho snad obejmul. „Vidíš, tak se mstí katolík.“ Řekl Don Bosco a já jsem pochopil.

Nepokoj v oratoři sv. Aloise musel být veliký, protože se začal přenášet i do oratoře svatého Františka Saleského. Mezi vystoupením onoho hochy a tamní náladou byla

mluvil o kráse nebe nebo vůbec o věcech ideálních, snadno se dojímal. Kontrast mezi zlem a dobrem mu působil buď radost nebo bolest, podle toho, kam směřovala převaha. Prostě hoši takto až hmatatelně vycítovali krásu jeho duše, která milovala dobré a nenáviděla zlé, sama směřovala jen k dobru, ale chtěla s sebou strhnout i je. U něho nebylo stopy po nějaké falši; proto mu hoši plně důvěřovali.

přímá souvislost. Musel se dokonce ustavit i jakýsi výbor kněží, pracujících v oratořích, aby vše neutrálně vyřešil a upokojil rozvášněné duchy. Tvořili jej kněží Robert Murialdo, Tasca, Barone, Berizzi, Cocchis a kanovník Saccarelli. Dílo oratoří se totiž považovalo za dílo diecézní. Ředitel don Ponte byl pozván na schůzi, aby tam vyložil své stížnosti, ale neodstavl se, protože prý je v právu. Don Bosco byl ochoten přijmout jakékoliv ujednání, ovšem nikdy ne za cenu rozpadu společného díla. Také nebyl ochoten vzdát se vrchního dohledu na všechny oratoře, protože byl k tomu ustanoven panem arcibiskupem. A tak nastala jakási pauza a nikdo nevěděl, jak z toho ven, pak se našlo řešení.

Markýza Barolová hledala právě nějakého kněze jako kaplana pro svůj ústav. Don Bosco prosil dona Cafassa, aby jí navrhl dona Ponta; věděl, že po tom touží. Don Cafasso se domluvil s Borelem a ten nebyl proti. Tak se stalo, že Ponte uvolnil své místo ředitele a místo něho se stal ředitelem oratoře sv. Aloise don Rossi.

O co vlastně šlo? Don Ponte dostal od jistých dobročinných dam nějaké předměty pro oratoř, ovšem dělal si na ně osobní nároky. Mezi jiným šlo o vánoční betlém. Jiní byli zas toho mínění, že věci patří celému dílu a nejen jedné oratoři. O tom píše Dr. Borel v dopise donu Pontovi do Říma, kam šel tento v doprovodu markýzy a Silvia Pellika. V odpovědi z Říma don Ponte uznal, že předměty jsou společným majetkem a byl ochoten, co sám věnoval, zase si z oratoře odnést nebo dát odnést, ale byl i ochoten dále pracovat v oratořích, kdyby jeho pomoc byla potřebná. Tak se koncem roku 1851 zase jakž takž vyjasnilo a Donu Boskovi se vrásky na čele trochu vyrovnaly.

Jednu radost ještě prožil, a to bylo 8. prosince. Bylo to první desetiletí trvání jeho díla oratoří. Jelikož kostel byl ještě rozestavěn, nemohlo se dělat nic zvláštního, ale dobrý otec neopomenul hochům připomenout všechna veliká dobrodiní, jimiž Bůh poznamenal dosavadní jejich cestu. Veliká účast chlapců u stolu Páně na svátek Panny Marie dokazovala, že to je cesta správná.

Don Lemoine na tomto místě říká, že první desetiletí bylo dětství Oratoře, druhé pak mělo být jeho růstem a mládím. Připomíná symbolickou událost z toho posledního roku, zaznamenanou v roce 1898 profesorem Raynerym a vydanou tiskem.

O jedné neděli toho roku 1851 byla v Oratoři loterie. Mnoho výher, a proto mnoho radosti. Radost byla dovršena, když Don Bosco začal z balkonu napravo, nalevo rozhazovat karamely. Snad každý si mohl aspoň pusou osladit. Hoši byli zachvázeni nadšením a, když sešel mezi ně, zvedli ho na ramena a nosili ho po dvoře. V jedné chvíli jeden mladý student, čekatel obláčky, zvolal: „Done Bosco, podívejte se z té výšky po celém světě! To by bylo, kdybyste tak viděl po celém světě samé oratoře!“ A Don Bosco na to: „Víš, že je možné, že jednou budou synové Oratoře roztroušeni opravdu po celém světě?“ Byl skutečně prorokem.

28 Shánění peněz

Dokud byla Don Boskova Oratoř v plenkách, potřeboval peníze ke krytí jejích nejnужnějších potřeb. Pak musel mít na nájem domu Pinardiho, pak začal s Domovem a výlohy stoupaly každým dnem. Koupě domu Pinardiho už žádala sumu přes 30 000 lir. To už bylo podnikání ve velkém. Nyní se stavěl kostel a to bylo ještě horší. Předpokládaných 30 000 zdaleka nemohlo stačit. V srpnu 1851 zdi vyrostly několik metrů nad zemí, už se podařilo sehnat 35 000, ale to zdaleka nemohlo stačit. Bylo třeba shánět dále.

Biskup z Bielly 13. září psal svým farářům okružní list a vybízel je, aby udělali pro Dona Boska sbírku. Odůvodňoval to tím, že asi 200 jeho oratoriánů jsou hoši z bielské diecéze, kteří přišli do Turína za prací. Někteří bydlí u něho v Domově. Sběrka vynesla asi 1000 lir.

Přišla i slíbená pomoc od jeho královské Výsosti. Královský generální ekonomát sdělil Donu Boskovi, že mu byla přidělena suma 10 000. Hned budou proplaceny 3 000, ostatní časem, jak bude pokladna schopna peníze mít. Také z jiného státního fondu přišlo 1 000 lir. Don Bosco děkoval a zároveň nabádal k co největší šetrnosti a hledal dál. Obrátil se na turínskou obec, aby mu slevila poplatek na schválení plánu, také mu to vyšlo a zase pár lir bylo ušetřeno. Pak prodal opět kousek pozemku, který měl od semináře, a získal 1 573 lir.

Byla to úmorná práce. Stála ho hodně času. Celá odpovědně prochodil po městě, navštěvoval každého, o kom si myslel, že by mohl přispět, navštěvoval ministerstva i menší úřady, hleděl se osobně seznámit s jejich šefy a aspoň upozornit na své dílo a vzbudit zájem. Některé příspěvky nebyly vyšší než 10, 20 lir, ale i za to Pán Bůh zaplatí! Pak psal stále dopisy, denně i deset. Podporu ze strany úředních míst chápal více jako ochranu svého díla. Předvídal, že časem se může vítr obrátit i proti Oratoři, v tom případě bude moci říci: „Vždyť jste sami dílo oratořích podporovali. Považovali

29 Život v Domově

V roce 1851 se hoši při jídle už nerozcházel, kam by kdo chtěl, ale jedli u velkého stolu někde pod kůlnou. Protože mnozí byli velcí, Don Bosco dovolil, aby k snídani všichni dostávali o paňotku víc. V roce 1852 nastal další pokrok. Hochům se přestalo dávat dosavadních 25 centesimů, aby si sami koupili chleba, a začali chléb dostávat přímo v Domově. Bylo to také proto, že někteří, místo aby si koupili chléb, kupovali si mlsky a pak měli hlad. Také se vyměnily nádoby na jídlo. Ve čtvrtek a v neděli (ve čtvrtek nebyla škola) dostávali ti, co byli doma, řádně také příkrm. Pomalu se přecházelo na domácí stravování.

Jídla nebylo nikdy příliš mnoho. Polévka a chléb byly k dispozici bez omezení, hladem nesměl nikdo trpět. Aby si nikdo neodnášel jídlo do ložnice, začala se dávat půlka paňotky také na svačinu. Pak se jídlo ještě vylepšilo tím, že se příkrm začal podávat každý den a v neděli dostávali hoši každý pohárek vína. Když byla v Oratoři nějaká sláva, samozřejmě se to poznalo i při stole. K snídani dostal každý kousek salámu, na začátku oběda byl předkrm a přípitek. Většina chlapců si nemohla více přát. Doma by zdaleka neměli tolik, co v Domově. Zde se aspoň najedli, i když chudě.

Stravování hochů stálo Dona Boska peníze. Velká většina se u něho stravovala zadarmo, ale když někdo mohl přispět, Don Bosco pokládal za spravedlivé, aby přispíval. Byli tam i hoši, kteří jen potřebovali být vytrženi z nezdravého

jste je tehdy za veřejně prospěšné. Přece nebudete teď proti tomu, co jste včera chválili.“

Veřejně prospěšný charakter díla byl podtržen nyní ještě věcnou loterií. Don Bosco vytvořil kolektiv 46 výše postavených osobností jakožto promotorů loterie. Byli to kněží i laici, řada z nich byla nějak veřejně činná, např. Barrico, náměstek starosty, který přijal funkci sekretáře loterie. Bylo v komisi také několik obecních radů. V prosinci výbor podal žádost o schválení loterie s patřičným rozkladem o díle oratořích. Plán loterie byl tento: „S vděčností se přijmou cennější předměty jako obrazy, knihy, umělecká nebo řemeslná díla, výšivky, koberce apod. Každý dárcce dostane potvrzení o daru s jeho podpisem. Bude vydáno tolik loterních lístků, aby to bylo úměrné ceně předmětu podle zákonných ustanovení. Každý lístek bude stát 50 centesimů a bude opatřen podpisy dvou členů komise. Během měsíce března budou předměty vystaveny k prohlédnutí a v úředním listě bude oznámeno datum tahu a další podrobnosti. Čísla se budou vytahovat postupně z urny a bude vytaženo tolik čísel, kolik bude vystavených předmětů. Výherní čísla budou taktéž uveřejněna v úředních novinách a tři dny po tahu začne distribuce cen. Ceny, které nebudou do tří měsíců odebrány, propadnou ve prospěch oratoře.“

Schválení loterie dekretem ze dne 9. prosince 1851 uvolnilo Donu Boskovi ruce k dalšímu. 20. prosince vyšlo úředně schválené „Provolání k veřejnosti.“ V něm se vypravuje historie díla oratořích, účel, který dílo sleduje, a veřejnost se vybízí, aby přispěla k stavbě kostela, který dílo nutně potřebuje, aby mohlo plnit svůj účel. V dodatku k provolání byla uvedena jména promotorů a také, kde budou moci dárcce předměty složit. Bylo to u vybraných obchodníků apod. Don Bosco oslavil Vánoce tím, že rozeslal do světa několik tisíc těchto výzev.

prostředí, ale rodina nebyla zrovna z nejchudších. Nebo si mohla opatřit zámožnějšího dobrodince, tak že se neslušelo, aby hoch byl živ jen na útraty Domova. Ale Don Bosco nikdy neschvaloval to, co existovalo v některých dobročinných ústavech, že dobročinnost opatrovala hochům život nad jejich úroveň. Mělo to za následek, že si zvykli, ale pak, když odešli do světa, nedovedli se už přizpůsobit a snadno si hledali komfort nedovoleným způsobem.

Někdy musel Don Bosco z různých důvodů přijmout i hocha z lepší rodiny, zvyklého na vyšší životní úroveň. Co s ním? Takového musel dát ke stolu kleriků, kteří přece jen museli mít o něco lepší stravu. Ale osobně neviděl rád rozdíl a, pokud to bylo v jeho moci, udržoval je na minimu.

Vůbec se snažil, aby v jeho domě byli všichni bratři, ať už to byli učni nebo studenti, klerici nebo jen chovanci, a aby si byli upřímně rovni. Nadevšecko mu šlo o jejich spásu. Pro tu mu nebylo líto žádných obětí. Trpíval, když měli hoši odejít od něho na prázdniny. Báł se o ně. Říkal, že ne jeden odchází s křídly, ale vrací se s rohy. Kdo chtěl zůstat s ním, toho samozřejmě živil zcela zadarmo.

V roce 1852 Don Bosco ustanovil také první disciplinární Pravidla. Bylo to pár bodů, vystavených na dveřích každé ložnice, podepsaných Donem Boskem jako ředitelem. Nemáme sice první Pravidla, protože to byl jen první náčrtek, který byl zdokonalován v postupu doby, ale i ten, který se

dochoval, je obsahem víceméně totožný s prvním. Bude jistě zajímat, jak a do jaké míry Don Bosco Pravidly komunitu spoutával.

1. Každý hoch musí poslouchat svého asistenta nebo jeho zástupce. Asistent je zase odpovědný za vše, co se děje v ložnici.
 2. Do ložnice se nesmí vodit cizí osoby, ani příbuzní, bez dovolení představených.
 3. Každý ať dává druhým dobrý příklad, zvláště aspoň čtrnáctidenním přístupováním ke svátostem.
 4. Každý ať dbá na čistotu osobní i ložnice.
 5. Večer po modlitbě ať se už nechodí po dvoře, ale každý ať odejde do ložnice spát, aby se mohli všichni vyspat.
 6. Když ráno zazní budíček, ať se každý počestně obleče, a to v tichosti.
 7. Je přísně zakázáno prodávat a kupovat, i držet u sebe peníze. Kdo má peníze, ať je odevzdá prefektovi, který je vydá v čas potřeby.
 8. Také je zakázáno psát po zdech, zatloukat hřebíky a vůbec dělat škodu.
 9. Doporučuje se vzájemná láska a trpělivé snášení jeden druhého. Nikoho neurážet a nikým nepohrdat.
 10. Přísně se zakazuje dělat cokoli neslušného i každý špatný hovor.
 11. Kdo bude zachovávat tato pravidla, dostane se mu požehnaní od Pána. Každý ať si je vědom toho, že kdo se naučí křesťansky žít v mládí, bude takový pravděpodobně i ve stáří a Bůh ho bude až do stáří uchovávat.
- Tato pravidla se budou v ložnici všem předčítat každý měsíc.

V originálu byli hoši nazýváni „figli della casa“. Snad by se to dalo přeložit jako „příslušníci rodiny“ – doslova „synové domu“. Donu Boskovi záleželo na tom, aby hoši neměli pocit, že jsou v kasárnách nebo v nějakém výchovném zařízení, nýbrž v rodině, kde se svoboda omezuje jen nepatrně, v mezích nutnosti. Někjaká pravidla zde musela být, protože Domov rostl a musel se vnitřně organizovat.

Jak vidět, chlapecký kolektiv Domova se uvnitř dělil na menší celky podle ubytování. V Domově byly „Camerate o dormitori“ – „světnice, neboli spárny.“ Každá měla svého asistenta. Tuto funkci zastávali klerici, případně starší hoši. Naše slovo kamarád pochází právě od italského camerata – ubikace, dostalo se do hovorové řeči z prostředí vojenských kasáren. Ale Don Bosco nechtěl kasárna, proto každá camerata v jeho Domově byla zároveň posvátným místem. Každá světnice měla svého svatého patrona. Jeho jméno stálo nade dveřmi světnice a hoši – kamarádi, slavili jeho svátek jako zvláštní svátek. Bývala i malá akademie a Don Bosco se nechával rád pozvat. Zachovaly se i básně složené k takovým příležitostem. V každé světnici a pak i ve studovnách musela být kropenka se svěcenou vodou jako v kapli. V máji se ve světnicích zdobily mariánské oltáře, někdy až s velikou honosností, takže zdi byly samý hřebík a Don Bosco to musel brzdit.

Pokud se jednalo o všeobecný pořádek v domě, Don Bosco chtěl, aby byl pořádek v Domově někdo, kdo by reprezentoval jeho autoritu v době jeho absence. Také v tomto roce 1852, kdykoliv Don Bosco musel odejít na více dní, spával v Oratoři don Grassino.

Nad všechna disciplinární opatření šlo Donu Boskovi o lásku. Ta byla na prvním místě. V jednom dopise donu Puecherovi, rosminiánovi, datovaném 16. února 1852 se

zmiňuje o hochu C. a říká: „Když jsem ho viděl, bylo mi ho líto. Zjevně byl hladový na těle i na duši. Zdálo se mi však, že má dobrou povahu, tak jsem mu řekl, aby přišel ke mně na několik dní na zkoušku. Asi ho dám na nějaký čas do školy, aby se vidělo, k čemu se bude hodit, zda k práci, nebo ke studiu. V každém případě potřebuje pomoci.“ V dalším dopise rosminiánovi Gilardimu píše, že se hoch pěkně chová a jeví zájem o kněžské povolání. Vyniká jako žák třetí třídy latinské gramatiky a je naděje. Má 14 roků a bude muset studovat dál.

Don Boskovi studenti dělali svému duchovnímu otci ve škole čest. Velmi se osvědčoval nyní Cagliari. Jen s povahou měl potíže. Byl velmi veselý, samý humor a samý nápad. Opratě vůbec nesnášel. Rua, který byl pověřen, aby valdocké studenty doprovázel do domu profesora Bonzanina, s ním měl veliké trápení. Jenda vždy zmizel, proběhl všechny uličky, podíval se na komedianty, co dělají na Milánském náměstí, ale na místě byl vždy celý určený první. To byla jeho obrana. Rua ho napomínal: „Proč nejdeš s druhými?“ „Proč?“ oponoval on, „přece je to jedno, ne?“ „A co poslušnost?“ „Já poslouchám, vždyť jsem tady vždycky první, úlohy mám, profesor je spokojený, tak co?“ Někdo Donu Boskovi dokonce navrhoval, aby toho neukázněného hochu poslal domů. On nechtěl. Znal povahy a věděl, že se i Cagliari brzy ustálí a, uchová-li si v sobě elán, může i mnoho vykonat. Opravdu Cagliari v dalším roce už byl rozumný a po několikerozem Don Boskově napomenutí se začal ovládat, až se z něho stal jeden z nejvzornějších chovanců. Hodně k tomu napomáhala muzika.

Don Bosco v něm zjistil múzický talent a měl ho k tomu, aby se hudbě věnoval. Sám ho učil a zprostředkoval mu i teoretickou výuku. Učil ho klerik Bellia. Stalo se jednou, že nebylo, kdo by v neděli hrál v kapli na harmonium. Byla to trapná vyhlídka při tolika chlapcích. Tu si Jenda vzal do hlavy, že zachrání situaci. Sedl k pianinu a cvičil a cvičil, až mu to dobře šlo a v neděli k údivu všech docela obstojně hrál. Pak už sedával u klavíru často a tloukl do něho s takovou vervou, že mu maminka Markéta hrozila vařečkou, jestli se nebude mírnit.

Maminka Markéta! Ta byla dobrým duchem Oratoře a hoši ji měli rádi jako vlastní matku. Byla milá, trpělivá a starostlivá vůči všem. Hoši někdy v zimě museli dlouho pracovat a přicházeli domů zkrehlí a vyhládlí. Markéta byla v stavu čekat třeba do jedenácti v noci a udržovat polévku teplou, jen aby nemuseli jít spát nezahřátí. Sama v kuchyni neměla žádné teplo a zmrzala. Přicházel i klučík, který měl „strašný hlad“ na dobrou paňotu a škemral o ni. Maminka dobře věděla, že je to jen mlsota, ale dala. Co měla dělat, když on to tak dovedl! Jen mu zakázala, aby to nikomu neukazoval, protože by všichni dostali hlad. Ale zakazuj, když má každý oči! Kluci hned, kde to vzal. Cožpak se smí lhát? Nesmí. A tak hoch prozradil a maminka měla kuchyni obleženou a, ač se na oko hněvala, přece jen dala. Někdo nemohl paňotku jen tak polknout, nechtěla sama dolů. „Copak, copak?“ ptala se starostlivě Markéta. Chlapec se šklebil ve dveřích kuchyně a zaprosil. I dala mu kolečko salámu nebo kousek sýra, co měla po ruce.

I nemocné starostlivě ošetřovala. Jedenkrát jednoho odváželi do nemocnice – byla to nakažlivá nemoc. Když ho snášeli po schodech dolů, maminka Markéta se rozplakala. Inu, jako milující matka.

30 Mezi pravdou a nepravdou

Boj o katolickou víru neutuchal. Valdenští měli peněz ze zahraničí dost a nebylo tajemstvím, že kdo se k nim přidal, dostal podporu 80 lir. I ne jeden chlapec oratorián uvázl v síti a dal se strhnout. Byli i takoví, kteří se stali zarytými nepřáteli Oratoře a pronásledovali ty, kdo tam chodili.

Don Bosco velice trpěl pro tyto odpady od víry. Často o nich mluvil a hochy varoval, aby se nedali zlákat penězi. Nejen to. Přešel do jakési duchovní protiofenzivy. Ne jeden z chlapců časem vystřízlivěl a vrátil se zkroušeně zpět. Don Bosco měl pro každého slova porozumění a neúnavně vysvětloval, co je pravda a co je lež. Když viděl, že některý hoch opravdu potřeboval finanční pomoc, dovedl sáhnout do vlastní chudé kapsy a dát mu, co potřeboval. Sem tam někoho přijal do Domova, aby ho uchránil dalších zmatků.

Nevraceli se všichni pokorně. Byli i hoši, kteří sice přišli, ale osobovali si právo s Donem Boskem diskutovat. On to jen vítal, i když viděl, že mnoho dobré vůle v takových není. Snažil se doslova a do písmene napodobit sv. Františka Saleského, kterého tolik ctil a který vynikal právě tím, že nezdolnou láskou a přívětivostí obrátil zpět na katolickou víru na 72 000 kalvínských protestantů. Chtěl jako on vítězit, ne tak pohotovostí argumentů, jako spíše pochopením a láskou k zbloudilým. Věděl již tehdy, co teprve dnes je známo všem, že víra nemá naději prosadit se jinak, než ruku v ruce s láskou, která ji provází. Don Bosco pochopil už tehdy, co musí být v základu ekumenismu: láska k pravdě, ale i láska k člověku, který pravdu nemá. I Don Bosco touto metodou mnohého získal, aby se vrátil upřímně zpět, nebo, když se v jiné víře narodili, aby dospěl k její plnosti. Zatím ovšem bylo třeba se bránit a Don Bosco se bránil.

I v roce 1852 vyšlo „Upozornění katolíkům“. Tisíce výtisů se rozběhly mezi lid v Turíně i mimo Turín. Bohužel stal se i případ až křiklavého nezpůsobu v tomto náboženském boji. V konventě reformovaných minoritů u sv. Tomáše v Turíně byl kněz, jistý Vitale Ferrero, bratr několika hochů, kteří navštěvovali Don Boskovu Oratoř. Don Bosco neměl tušení, že ten člověk prodělává hlubokou krizi víry. Dokonce ho měl několikrát u stolu. Toho roku 1852 ho pater Ferrero požádal, aby směl o svátku sv. Františka Saleského mít kázání o světcích. Don Bosco rád přijal nabídku, aniž tušil, co se za ní skrývá.

Pater Ferrero kázal celkem krásně. Popisoval, jak svatý František Saleský chodil po krajíně chabloiské a získával lidi víc dobrotou než kázáním. Byl biskupem, ale zatímco jiní si

31 Příprava loterie

První dny roku 1852 nalezly Dona Boska v pilné práci pro loterii. S datem 16. ledna vyšlo další vydání „Provolání“ a rozesílalo se všemi směry. Znamenalo to psát tisíce a tisíce adres.

Začaly přicházet dary. Královna Marie Adelaida poslala krásný červený křišťálový pohár s víčkem, dále bílo-modrý pohár, kávový servis z bílého porcelánu s reliéfem květů a jiné, královna vdova Marie Terezie věnovala dvě bronzové pozlacené a postříbřené nádoby, malý dřevěný psací stůl s intarziemi a dvanáct jiných předmětů. Celý královský dvůr a turínská šlechta se vyznamenaly. Papež Pius IX. a král přislíbili pomoc. Bylo třeba mít pečlivě vedený rejstřík darů, psát děkovné dopisy atd.

Problémem bylo, kde umístit výstavu. Na Valdoku místo nebylo, a tak se Don Bosco obrátil na ministerstvo války

nechávali šít drahocenné obleky, on si sám zašival své, roztrhané na cestách, zatímco druzí jezdili v kočáře, on chodil pěšky. Těch „zatímco druzí“ začalo být trochu moc a Don Bosco, který seděl mezi hochy a poslouchal, začal být neklidný. Znělo to jako kritika biskupů. Pak kazatel přešel na podobenství o orlu a lišce. Liška byla prašivá, plná boláků a pohybovala se mezi zvířaty, takže mnohé nakazila. Orel seděl na vysokém stromě a pozoroval její počínání. Pak se najednou rozhodl. Zvolal hlasitě ke všem zvířatům: „Pozor, liška je prašivá!“ Hoši napjatě poslouchali napínavému příběhu. V tom kazatel na chvíli ustal a pak v nastalém tichu položil otázku: „Milí hoši, víte, kdo je ten orel a kdo je ta liška? Luther je tím orlem a ta liška je katolická církev.“

Na ten náhlý zvrát Don Bosco vstal a P. Ferrero začal se stupovat z kazatelny. Don Bosco k němu přistoupil, vzal ho za rameno a hlasitě mu řekl: „Vy nejste hoden, abyste nosil tento šat!“

Ten nešťastník byl brzy nato propuštěn z řádu, přešel k protestantům, byl poslán do Londýna, aby tam působil mezi Italy, ale nežil dlouho: ještě téhož roku ho jeden z nich zabil nožem. Pro našeho Dona Boska to byl veliký vykřičník. Rozhodl se ještě víc bdít.

V roce 1851 se slavilo v Římě milostivé léto a pro rok 1852 bylo rozšířeno mimo Řím. Don Borel jménem Don Boskovým žádal konzistoř, aby oratoriáni mohli získávat odpustky milostivého léta, ne ve farních kostelech, ale ve svých kaplích. Generální vikář Ravina dal k tomu 2. února svolení.

Don Bosco při té příležitosti svým internistům a také jistě části oratoriánů navrhl, aby si formulovali nějaký duchovní program, čeho se chtějí varovat, kterého svatého chtějí následovat a co si zvláště umiňují. Je zajímavé, že se dodnes zachovala celá sbírka lístků s nadpisem: „Moje milostivé léto.“ Lístky byly zřejmě dány Donu Boskovi do úschovy, a ještě zajímavější je, že na všech stojí napsáno toto: „Budu se varovat každého, kdo mluví špatně o katolickém náboženství.“ Zde je zřejmá nápořevda Don Boskova.

Asi to bylo velmi vážné, vždyť valdenští mimo kostel začali stavět ještě školu pro dívky ze zámožných rodin, další pro chudé hochy a dívky, dětskou opatrovnu, nemocnici, diakonii pro rozdělování podpor chudým a nedaleko ještě ústav pro učně. Dostávali na to bohaté dotace od anglických biblických společností. Don Bosco byl proti nim chudák. O to silnější musel mít víru a lásku.

s prosbou, aby se expozice mohla konat v místnostech zrušeného a vojenským účelům sloužícího kláštera dominikánů. Představený dominikánů s tím souhlasil; Don Bosco se ho předem ptal. Odpověď přišla kladná, podepsaná markýzem La Marmorou, ministrem – státním sekretářem. Povoleny byly tři světnice.

Bohužel darů přibývalo a tři světnice se zdály málo. Tu se Don Bosco obrátil na almužníka Jeho Výsosti Rossanu, zda by nemohl vyprosit u dvora propůjčení nějaké budovy patřící Koruně. Nabídli mu nějakou hernu poblíž Filodramatické akademie, ovšem musel by ji od 1. dubna bezpodmínečně uvolnit, protože od toho data už je pronajata pro jiné účely. Na to konto král se uvolil v podobě almužny uhradit 200 lir nájemného za hernu. Ovšem tam zase vadila krátká

lhůta k nájmu a bylo třeba hledat jinde. Nakonec město propůjčilo velký sál za kostelem sv. Dominika. Teprve tehdy honička za místem skončila a Don Bosco mohl pracovat na vlastní výstavbě (nebo výstavě?).

Darů se sešlo 3 000 a bylo je třeba každý popsat i s uvedením dárce. Bylo třeba pořídit a tiskem vydat podrobný katalog o 152 stránkách, pak rozprodat lístky po 50 centimech. Prodávaly se v sále výstavy a u knihkupců Paravie a Mariettiho.

Uprostřed loterního shonu psal Don Bosco hraběti Kamilu Cavourovi prosbu, aby mu jako ministr pošt prominul poštovné. Hrabě odpověděl prostřednictvím bratra markýze Gustava. Udělí mu prominutí, ale ať pošle formální žádost s odůvodněním. A ještě nebyl konec štrapáci. Úřady poslaly na výstavu úředního znalce a ten ocenil předměty podle úředních tarifů. Don Bosco se bránil a žádal, aby umělecké předměty byly brány zvlášť a oceněny znalcem umění. Žádost byla uznána oprávněnou a profesor Cusa z Albertinské akademie pověřen uměleckým oceněním.

32 Svatí obhajují svaté

Vypravování o loterii zní hodně optimisticky. Don Bosco zde vypadá, jako by se na chvíli svět točil podle jeho přání. Ale každý líc má svůj rub. Během celé té úmorné práce s loterií nosil Don Bosco v srdci ostrý trn, který ho velice bodal. Byly to trvající neshody s některými členy personálu. Něco už jsme napověděli, něco dopovíme.

Někdo namítne: Ale proč si Don Bosco přibíral spolupracovníky, se kterými si nerozuměl? Odpověď je snadná. Akce, zahrnující půldruhé tisíce zanedbaných hochů, scházejících se na třech místech v třech oratořích, nebyla zvládnutelná za pomoci hrstky věrných, ale vynutila si, aby Don Bosco přibral k práci každého, kdo měl jen trochu dobré vůle a schopnosti vyučovat katechismus, řídit rekreaci hochů, dohlížet na pořádek a podobně. Každá oratoř měla takový malý štáb katechistů, z nichž mnozí byli přibrání ze starších hochů samotných. Také někteří kněží, kteří se hlásili k práci, považovali se za příliš důležité a jen se v podnikání vyžívali. Byli tam kněží i svatého života, ale každý se nemohl angažovat plně, nýbrž jen vypomáhal, kde bylo třeba. Don Bosco byl vrchním šéfem díla, ale ještě nebyl prohlášen za svatého a ne jeden z jeho spolupracovníků se na něho díval kriticky. To už jsme během vypravování viděli. Což hoši, ti chtěli málo: pobavit se a dost. Masa lidí není příliš náročná. Byl to problém těch, kteří měli vést, ale sami nebyli dost formováni. Pěkně nám situaci přibližuje sv. Leonard Murialdo, zakladatel „řemeslníků“ (artigianelli), který píše:

„Já jsem v Donu Boskovi rozpoznal zprvu jen horlivého kněze, ne svatého. To mi došlo až časem, když jsem viděl růst jeho díla. Bylo vidět, že je zde ruka Boží a že se zde uplatňuje zásada Ježíšova: Skutky, které konám ve jménu Otce, ty o mně vydávají svědectví. Z druhé strany Don Bosco byl z těch svatých, jejichž svatost spočívá v tom, že se obětují pro spásu druhých a pro slávu Boží podle zásady, kterou razí tuším svatý Josef Kalasanský, že kdo se modlí, dobře dělá, ale kdo pomáhá, lépe dělá. Nevím, že by byl Don Bosco dělal dlouhé modlitby, zato vím, že ustavičně pracoval uprostřed všemožných křížů a protivenství, a to s jedinečným klidem a s jedinečnou úspěšností. Nuže, Bůh

Výstava byla otevřena na svátek sv. Josefa 19. března. Nakonec se darů sešlo 3 251, takže musel být dodatek ke katalogu a loterních lístků bylo povoleno rozprodat 100 000, čili loterie mohla vynést asi 50 000 lir. Co práce celá agenda pohltila, těžko si představit. Don Bosco věru neměl chvíli klidu. Občané se hrnuli shlédnout věčné dary loterie a i markýz Gustav Cavour přislíbil návštěvu expozice. Nakonec přivedl i bratra Kamila. Don Bosco ho uctivě přijal a provedl sálem.

Aby se nedostali v noci do sálu zloději, Don Bosco určil klerika Buzzettiho a ještě jednoho hochu za noční strážce. Buzzetti se pojistil tím, že si bral s sebou poplašnou pistoli, aby případně výstřelem odradil zloděje od počínání. Stalo se však, když si jednou plnil pistoli střelným prachem, že mu prach vybuchl v ruku a zle mu poškodil jeden prst. Museli ho dopravit do Mauriciánské nemocnice, kde mu prst amputovali. Vrátil se s rukou na šátku, ale hned se pustil do další práce. Don Bosco později uspořádal ještě další loterie; Buzzetti mu při všech pomáhal, takže se stal jeho expertem na loterie. Měl k tomu podivuhodné nadání.

neuzívá k takovým dílům posvěcení duší a Boží oslavy lidí špatné, nebo jen prostředně ctnostné.“

Svatý Cafasso přímo zasáhl do situace, která se vytvořila a hrozila porušit mír v oratořích, které spadaly pod Don Boskovo vedení. Máme dopis, který poslal do Neapole donu Ponteovi, odstupujícímu řediteli oratoře sv. Aloise (byl stále ještě na cestách s markýzou Barolovou). Dopis je datovaný 6. ledna 1852. Je to odpověď na dopis jeho. Cafasso chtěl psát dříve, ale nevyšlo mu to. Prosi dona Ponteua, aby odložil všechn vnitřní neklid a aby věřil, že nikdo není proti němu, nikdo se s ním nechce rozejít, ano všichni touží po tom, aby dále s dílem oratoří spolupracoval. On může udělat, jak myslí, ale on, Cafasso, se domnívá, že by bylo správné, aby věci, které získal pro oratoř, považoval za majetek celku a jen aby si vyhradil dispoziční právo po dobu, co to bude potřebovat. Ovšem kdyby myslel jinak, nevadí, ať jeho radu považuje za nepronesenou. A znovu opakoval, aby byl klidný a veselý, že všude na světě jsou kříže, ale všude se také Pánu Bohu líbí, když se zachovává klid a pokoj.

Dopis až nápadně podtrhuje klid a pokoj a je z něho cítit, že byl až příliš porušen. Skutečně opozice proti Donu Boskovi, řekli bychom generálnímu řediteli oratoří, se zraputilostí některých proměnila v nekřesťanskou náruživost a úplnou zaslepenost. Tento fakt už sám jasně hovoří, že dotyční neměli pravdu. Byla jen škoda, že se dostali na místa důvěry, odkud mohli napáchat mnoho škody.

Povstání proti Donu Boskovi vedl jeden kněz. Lemoyné mu dává pseudonym don Rodrigo. Plán byl velkolepý: prostě zničit valdockou Oratoř. K tomu bylo třeba odloučit Donu Boskovi starší katechisty. Brosio akci velmi podrobně popsal. O jednom svátečním dni po odpolední pobožnosti byli tito pozváni, aby se zúčastnili porady, prý v zájmu jejich osobní cti. Někteří inteligentní katechisté cítili, oč asi jde, a nezúčastnili se jí, jiní však šli. Šel i Brosio sám. Když byli sami, don Rodrigo vytáhl Don Boskovo svolání k loterii a přečetl z něho tuto pasáž: „Několik osob, kterým jde o dobrou výchovu lidu, s bolestí se dívalo, jak přibývá každým dnem chlapců oddaných zahálce, zlomyslných, žijících z žebroty nebo podvádění na ulicích a na náměstích, zatěžujících

společnost a takových, že se snadno stávají nástrojem kdejaké špatnosti... Proto se rozhodli založit dům pro nedělní jejich shromažďování.“ A hned začal paličsky: „Prosím, takto se mluví o vás, tak se hanobí vaše čest! To je přece urážka, to musí Don Bosco odvolat.“ Bohužel začalo hořet. Hoši nepochopili – don Rodrigo jim ani nenechal čas, aby mohli uvážít, že se v provolání mluví obecně a netýká se to jich, kteří většinou byli z lepších rodin a vlastně byli přizváni, aby pracovali na záchraně těch ohrožených. Don Rodrigo všechny strčil do jednoho pytle a ze všech udělal svým demagogickým vystoupením možné darebáky a zločince.

Brosio viděl, že v té chvíli uražení chasníci nejsou přístupní rozumnému slovu, a tak se mohl jen pokusit trochu je uklidnit, aniž by se s nimi hned úplně rozešel. Vzal si slovo, řekl, že věc je opravdu vážná, ale že by bylo snad dobré neukvapovat se. Jestliže Don Bosco uzná, že chybil, mělo by se vše urovnat. Jestliže neuzná, pak on, Brosio, ukáže sám, že nenechá urážet ani sebe ani svou rodinu. Navrhl také, aby se napřed text znovu a klidně přečetl a aby se uvážilo, zda skutečně vyjadřuje to, co don Rodrigo říká. A pokoušel se vysvětlit, že provolání tím, že mluví obecně, nechce říci o všech hoších oratoriánech, že jsou darebáci, třeba někdo jiný zaviniil, že se tam nerozlišili dobří od nedobrych a že to vypadá, jako by oratoř byla sbírkou samých lumpů. Bylo by třeba Donu Boskovi říci, co si myslíme, ale nechat ho, aby nám podal vysvětlení. Možná sám navrhne způsob, jak se vše vyjasní a nebude třeba hnát věc do krajnosti. Dál nenaléhal, už tak se mu zdálo, že zašel příliš daleko. Jeho projev byl přijat ledově, pak se však jazyky rozvazovaly a začal hluk. Rodrigo a jeho důvěrníci se už postarali, aby horké hlavy vzplanuly ještě více. Konec té schůzky byl praubohý: byl přijat návrh jednoduše z Don Boskovy oratoře odejít, čili – rozkol.

Don Rodrigo už měl plán se svými dobře promyšlený. Don Jan Cocchi, který kdysi zkrachoval s oratoři na

33 Dohra vzpoury

Don Rodrigo a jeho komplici nepřestávali v provokacích. Každou neděli se někdo přiblížil k valdocké oratoři a hlavně se přemlouvali větší hoši, aby s nimi šli jinam. Chodilo se za město, páni za ně platili v hotelu, pořádaly se svačinky a podobně. Někteří dostávali nabídky, aby přišli dělat katechisty v jiných oratořích, např. u Filipínů. Přitom se dělalo vše tak, aby se někteří udrželi i na Valdoku, aby byli zpravodajové, co se tam podniká. Prostě hra na válku. Brosio zůstával stále věren Donu Boskovi, ale na oko jako starý voják dostal chuť proniknout do nepřátelských řad a tam si zařadit. Píše, že o jedné sváteční příležitosti byl také pozván na nějakou vycházku do přírody. Řekl to Donu Boskovi a nabídl se, že vyzkoumá, jaké ti hoši mají úmysly. Don Bosco by byl nejraději o té nechutné věci mlčel, i před ním, ale na jeho naléhání dovolil. A tak milý Brosio po ranních bohoslužbách skutečně přišel na smluvené místo u Porta Palazzo. Tam už byli jeho bývalí kamarádi s těmi pány, vedoucími revolty. Sice ho vážně nečekali, ale tím větší byla jejich radost, když se objevil. Šel z náruče do náruče. Šlo se do Milánské ulice, zapadlo se do hostince U Centaura, bylo tam občerstvení, pak celý dobrý oběd, víno v dostatečném množství, odpoledne se hrály bocce (koule), zpívalo se až do večera. K večeru byl návrat, pak žádné požehnání, ale do kavárny na šálek turka a domů zpět. Nebylo to špatné. Rozešli se s tím, že se sejdou zase, a to v neděli na mši u svatého Martina. Brosio místo

Vanchiglia (tu oratoř převzal pak Don Bosco), se právě nyní znovu pouštěl do této práce. S datem 15. února 1852 mu město dalo povolení, aby se ujal kaplanství u sv. Martina. (U těch mlýnů, kde byl kdysi Don Bosco se svými chlapci.) Don Cocchis teď nutně potřeboval pomocníky a nestaraje se o to, z jakých důvodů se najednou odpojilo od Dona Boska několik katechistů a nabízelo se do jeho služeb, přijal je, čímž byli tito posazeni na koně. Oratoř U mlýnů začala fungovat už v neděli po té osudné konferenci.

Tím všechno neskončilo. Na Valdoku samozřejmě bylo tu neděli zle. Katechisté nepřišli, jen někteří, a Don Bosco musel zacpávat díry, jak mohl. Zlé bylo, že už byl postní katechismus a tím větší byla dezorganizace. Aby bylo ještě hůř, po odpoledních funkcích se na Valdoku objevili tři z těch rozkolníků a právě v době, kdy hoši byli v plné hře. Prý chtějí nutně s Donem Boskem mluvit. Šel, ale Brosio neopustil sakristii, kde se hovor odehrával, z očí. Don Bosco klidně vysvětloval, že musel pro účel loterie oratoř představit, jaká je v podstatě – jako dílo pro záchranu těch mnohých opuštěných, zanedbaných, ohrožených, ale jako sám se cítí být slušným člověkem, tak by mělo být každému zřejmé, že i jeho pomocníci jsou samí slušní lidé. To nebylo třeba vysvětlovat. Ale oni přišli provokovat a byli na něho sprostí. Jeden z nich začal křičet, že je to ostuda a že v takovém hnusném prostředí nebude dál pracovat.

Tu se Brosio přiblížil až k nim a už se chystal tomu provokatéru dát pár na pamětnou. Ale Don Bosco ho chytil za ruku a zadržel ho. Pak řekl dotyčnému: „Jsi ty ale uličník!“ Ten viděl, že se dále neprosadí a odešel s oběma kamarády pryč. Později se přidal k nějaké špatné společnosti a tak jako tak svou čest, na kterou byl tak žárlivý, pošpinil.

Tyto události se internistů nedotkly. Don Bosco o tom, co se odehrálo v externí oratoři, nerad mluvil.

domů pospíchal na Valdocco k Donu Boskovi a všechno mu vyprávěl. Dohodli se, že příští neděli půjde k svatému Martinu. Šel. Byli na mši svaté a pak šli do kavárny Gallerie di San Carlo na snídani. Nechyběly výzvy nechat Dona Boska na holičkách a věnovat se vybudování oratoře u sv. Martina.

Brosio šel opět za Donem Boskem, ale ten byl toho mínění, aby tam už nechodil. Kdo hledá nebezpečí, snadno v něm utone. I Brosiovi bylo zle, když mu don Rodrigo najednou vložil do rukou větší obnos peněz a on v té chvíli neměl možnost říci ne. Peníze ho pálily v rukou. Naneštěstí to bylo šest stříbrných skudů, přepočítáno na liry bylo jich právě třicet, takže si nutně vzpomněl na Jidáše. Jenže na rozdíl od zrádného apoštola Brosio to hned řekl Donu Boskovi a ten mu řekl, aby si peníze nechal a obrátil je na dobrý účel.

Don Rodrigo se nestyděl pomlouvat Dona Boska i u některých jeho dobrodinců, takže se tito od něho odvrátili. Ten hlavní mu však zůstal věrný. Byl to pan arcibiskup. Když se dověděl (asi od dona Cafassa nebo od dona Borella) o krizi oratoří, neváhal Dona Boska podepřít. Patentem z 31. března 1852 ho znovu formálně jmenoval ředitelem nad všemi třemi oratořemi, Dra Roberta Murialda pak ředitelem oratoře vanchiglijské s poznámkou, že vrchním ředitelem díla je Don Bosco. Byla to porážka separatistů, že větší nemohla být.

Co se stalo s odbojnými katechety? Neměli odvahu Dona Boska zcela opustit. Drželi pro jistotu železko ve dvou ohnících. Dopoledne byli na Valdoku, odpoledne nepřišli a drželi se u sv. Martina. Don Bosco tím trpěl. Jednoho dne řekl Gastinimu: „Vidíš, všichni mne opouštějí, ale Pán Bůh mne neopustí. Je to jeho dílo.“ Když se to však vleklo několik nedělí, rozhodl se udělat tomu konec. Jednu neděli po ranních bohoslužbách si tyto hochy vzal stranou a rovnou jim řekl, že jim děkuje za prokázané služby, ale aby dobře zvážili svou věc. Kdo chce odejít, ať odejde hned, oratoř tím neutrpí, on si najde nové katechisty. Tak se stalo, že hoši doopravdy všichni zmizeli. Zůstal jen Jan Francesia, který bydlel u rodičů, ale, jako předtím Rua, zabýval se myšlenkou stát se klerikem.

Ti odpadlíci brzy vystřízlivěli a začala se jim vracet rozvaha. Jednou jeden potkal Francesiu a řekl mu: „Víš u svatého Martina se máme lépe, ale něco nám tam schází, něco, co nás táhlo na Valdocco.“ To „něco“ byl Don Bosco. S postupem času se vrátili skoro všichni, ne sice do služby, ale tak. Don Bosco jim nic nepřipomínal, byl rád, že se zcela nezatvrdili. Nebylo jeho zvykem se mstít.

Krise velela postarat se, aby byla zachována veliká masa hochů. Těch se problém katechistů nedotkl. Zde opět sehrál osvědčenou dobrou roli Brosio. Don Bosco rozmnožil značně rekreační možnosti, ano dovolil, aby se rekreace přenesla i mimo oratoř. Brosiovi „vojáci“ manévrovali v širém poli a jejich akce směřovaly až na luka patřící k předměstí sv.

34 Výbuch prachárny

Roku 1852 zastihla Turín veliká katastrofa. Na předměstí zvaném Borgo Dora poblíž kostela sv. Petra v okovech stála fabrika na střelný prach s příslušnými skladišti. Někdy tam bylo uskladněno mnoho metrů výbušniny a to znamenalo pro město veliké nebezpečí. Nuže stalo se, že 26. dubna, dva týdny po Velikonocích, začala továrna hořet a oheň zachvátil první dvě skladiště. Nastal výbuch, který rozházel budovy, zabil 21 dělníků a 35 těžce zranil. Nad městem se rozložil černý mrak. Nastala veliká panika, vždyť ránu bylo slyšet 15 mil daleko. Lidé z místa neštěstí utíkali, jiní se zase chtěli dostat k němu, aby pomáhali, na místo neštěstí se dostavili vojáci, národní garda, starosta města i sám král Viktor Emanuel s janovským vévodou a skoro všichni ministři. I náš Don Bosco tam spěchal.

Ve chvíli výbuchu byla zrovna v sále expozice, ale jak zvěděl, co se stalo, rychle spěchal, vždyť jeho dům stál jen asi 500 metrů od prachárny. Když celý upachtěný přiběhl domů, dům byl prázdný; všichni co tam byli, se rozprchli do polí. Jen Karla Tomatise potkal a tomu dal rozkaz, aby sháněl řeholní sestry z okolních ústavů a všechny aby je posílal na náměstí Paesana, že pojedou omnibusem do Moncalieri. Kdož ví, jak mohl vědět, že markýza Barolová tak rozhodne. A pak běžel na místo neštěstí, kdyby snad mohl některému raněnému nebo umírajícímu poskytnout kněžskou službu. Byli tam lidé potřební, tak dělník, kterému výbuch utrhl nohu a nebylo mu již pomoci, leda myslet na jeho nesmrtelnou duši.

Nejhorší se ovšem čekalo. Třetí skladiště, jemuž výbuch snesl střechu, bylo největší. Bylo tam uskladněno v soudcích asi 40 000 kg střelného prachu. To mohlo rozházet celý Turín. Prostě sopka. Kdo zachrání situaci? Požár přeskočil už i na tuto budovu, zatím začal hořet jen závěs ve dveřích.

Donáta. Tam obyčejně nakoupil hochům ovoce za peníze, které mu dal Don Bosco, a hoši byli spokojeni.

Protože krize vypukla právě na začátku postních katechismů, obtíž byla s obsazením míst, která se odchodem bývalých katechistů uprázdnila. Nebylo dobře možné ochudit druhé oratoře, ale Don Bosco si pomohl. Zapořil do práce mezi oratoriány některé internisty – studenty. Tak se stal katechistou Jan Cagliari, který to uvítal, protože měl v sobě až příliš mnoho energie. Zapořili se i klerici a někteří další spolehlivější hoši. Všichni byli sice mladíci, ale Don Bosco jejich autoritu podepřel, přecházel stále od jedné katechismové třídy k druhé, až se hoši otrkali a začali se stavět na vlastní nohy. Jestliže si don Rodrigo a jeho compagna bella (pěkní kumpáni) mysleli, že se Valdocco položí nebo že Don Bosco složí zbraně, velice se zmylil. Šťastně skončily katechismy, přišly Velikonoce, dokonce se v té době začaly cvičit gregoriánské antifony a o nedělích se zpívaly v kapli nešpory. Ano, novopečení katechisté dokonce sem tam suplovali i ve večerní škole.

Jak to dopadlo v oratoři sv. Martina? Don Cocchis ji založil, ale pak byl volán k jiné práci. Zakotvil v díle „Řemeslníků“ a oratoř u sv. Martina předal donu Ponteovi, který se vrátil z cesty s Barolovou a byl rád, že se může uplatnit bez toho, že by byl závislý na Donu Boskovi. Jinak to byl horlivý kněz a pracoval tam až do roku 1866, kdy jeho oratoř přešla do správy společnosti sv. Vincence z Pauly. Ta duchovním vedením oratoře pověřila ředitele „Řemeslníků“. Oratoř se později přenesla do samotných místností na druhém břehu Dory.

Město zachránila Matka Boží prostřednictvím jednoho svého opravdového ctitele. Jmenoval se Pavel Sacchi a pocházel z Voghery. Byl kdysi u vojska seržantem a nyní měl dohled nad dělníky v továrně. Výbuch jím dvakrát mrštil tak, že byl potlučený, měl popálený obličej a ruce, ale vždy znovu přišel k sobě a měl jedinou myšlenku: zabránit nejhoršímu výbuchu. Dověkl se na ohrožené místo, závěs strhl a organizoval hned záchranné práce. Přišli lidé, přijeli požárníci a vojáci, sháněla se voda, bylo třeba dopravit do bezpečí 800 sudů prachu, zakrýt mokrymi hadry a polévat vodou. Ten člověk byl vroucím ctitelem Panny Marie Těšitelky, patronky Turína, a stále ji vzýval.

Tak Turín zachránil od nejhoršího. Když minulo nebezpečí, byl slaven jako hrdina, dostal od vlády zlatou medaili, od národní gardy stříbrnou, jedna ulice byla pojmenována po něm a ještě dostával doživotní důchod 1 200 lir. Ale jemu na těchto věcech nezáleželo. Udělal slib Panně Marii a od té doby, povýšen na kapitána, až do smrti každou sobotu chodil do kostela Panny Marie Těšitelky děkovat za záchranu své i svého města. Byl za to i posmíván od liberálů a zesměšňován v novinách, ale neodradil se. Jeho zbožnost ještě vzrostla. Tak chodil často do kostela sester Nejsvětější Svátosti adorovat ještě se svým kamarádem, také bývalým kapitánem. Když arcibiskup Gastaldi později zakázal ministrovat v nepředepsaném rouchu, oba si nechali oholit vojenské kníry, na které byl přece tehdy každý voják tak hrdý. Zemřel roku 1884 právě na svátek Panny Marie Pomocnice 24. května.

Co Don Bosco? Jak se uplatnil při zachraňování Turína? Byl na místě mezi prvními a pomáhal Sacchimu tím, že mu půjčil svůj klobouk na vodu, než přinesl džbery, a pak pomáhal vynášet prach ze skladiště.

Ochrana Panny Marie byla při této příležitosti očividná. V blízkosti téměř bezprostřední stála naše Oratoř, dále veliký ústav svatého Benedikta Cottolenga „Malý dům Boží Prozřetelnosti“ a také ústav Barolové. U Cottolenga šlo o 1 300 mrzáčků, debilů všeho druhu, o nemocnici těch nejubožejších. Některé budovy byly od prachárny vzdáleny jen 80–100 metrů. Okna byla všechna vytlučena, dveře vyvrácené, všude samá spoušť, a přece nikdo nebyl zabit, nikdo nebyl ani poraněn. Staly se věci na pohled nemožné. Zdi nakloněné se svalily, až byly postele odneseny, trámy spadly dolů, až nikomu nehrozilo nebezpečí. Zřítíl se strop a materiál zasypal jen místa, kde nebyly postele s nemocnými. V jedné zdi byla všechna okna dodatečně zazděná cihlami. Nárazem vzduchu se otvory bývalých oken provalily, ale nespádl ani jeden mariánský obraz. V atriu hlavního vchodu stála skleněná vitrína s pěknou sochou Panny Marie (stojí tam dodnes), všechna okna se vysypala, ale vitrína s Pannou Marií, kde bylo zvykem, že se každý návštěvník pomodlil Zdrávas Maria, zůstala jako zázrakem nedotčena. Hned naproti prachárně – asi 80 metrů daleko, stála Budova zvaná Nazaret a v ní bylo umístěno asi 30 od narození neduživých dětí ve věku od 4 do 10 let. Byla jednoposchoďová. V přízemí byla hala, jejíž trámy se opíraly všechny o pilíř uprostřed, nahoře pak měl pilíř pokračování v dalším tenčím pilíři z cihel, jaké se užívaly k stavění kamen. Na tomto pilíři byla na konzole soška Panny Marie. Ta bídná budova, zvaná Nazaret, dostala náraz z první ruky. Okna všechna samozřejmě venku, dveře vyražené, přitom žádné dítě neutrpělo úraz. Jedno bylo zasypáno, ale nad ním byla převrácená kolébka, takže se mu nic nestalo. Ta socha na pilíři stála na svém místě, jen byla pootočena tváří k prachárně. Byly to zvláštní nevysvětlitelné věci, myslím lidským rozumem... Totéž bylo v institutu Barolové i u Dona Boska. Okna všechna bez tabulek, dveře vyražené i s veřejemi, škody na majetku velké, jen životy a zdraví byly bez úrazu.

Sem patří zajímavá epizoda. U Dona Boska v Domově zemřel rok předtím hoch asi třináctiletý jménem Gabriel Fassio. Učil se zámečnickem a byl velmi zbožný. Don Bosco ho měl velice rád. Nuže tento hoch před smrtí, jako by mu někdo diktoval shůry, zvolal: „Běda Turínu! Běda Turínu!“ Kamarádi, kteří stáli kolem jeho lože, se ptali, proč běda Turínu?“ „Protože mu hrozí veliké nebezpečí.“ „Jaké?“ „Zemětřesení.“ „Kdy to bude?“ „Příští rok. Běda Turínu 26. dubna!“ „Co máme dělat?“ „Modlit se k sv. Aloisovi, aby chránil dům a všechny jeho obyvatele.“ Fassio zemřel v nemocnici Cottolengově a hoši měli o něm pojem jako o malém svatém. Jen tak si můžeme vysvětlit, že prosili Dona Boska, aby

35 Máj v Oratoři

Zázračné zachránění při výbuchu prachárny, připisované přímluvě Panny Marie Těšitelky, mělo veliký vliv na zbožný průběh měsíce Panny Marie. V Oratoři už v dřívějších letech se v máji konaly různé pobožnosti, od tohoto roku však zcela pravidelně Don Bosco dával na každý den hochům malé cvičeníčko ve ctnosti, zvané duchovní kvítek. Tak hoši připravovali pro nebeskou Matku velikou duchovní kytici a měli z toho sami největší prospěch.

Don Bosco současně dále pracoval pro svou věcnou loterii a snažil se, aby všechny lístky byly odkoupeny. Poslal i všem biskupům v Piemontě každému 300 nebo 200 lístků s prosbou o prodání a poslání výtěžku. Někdo lístky rozprodal, někdo neprodanou část vrátil, někdo sám cenu zaplatil.

k ranní modlitbě přidával Otčenáš, Zdrávas a Sláva Otci ke cti sv. Aloise s invokací: ode všeho zlého vysvobod nás, Pane!“ Ještě v padesátých letech 20. století se zvyk zachovával ve všech salesiánských domech: nemůže jít o nějaký výmysl.

Škoda napáchaná výbuchem prachárny byla veliká a vláda ustanovila komisi, která ji měla odhadnout a majitelům poškozených domů měla být poskytnuta státní pomoc. I Oratoř dostala 300 lir a dalších 200 přišlo od poslanecké sněmovny. Bohudík novostavba kostela sv. Františka nebyla poškozena. Ačkoliv se blížil den svěcení, okna a dveře ještě nebyly zasazeny, takže náraz vzduchu proběhl, aniž způsobil škodu.

Můžeme vzpomenout ještě dvou věcí. Po výbuchu lidé opouštěli domy a zvláště nemocné vynášeli do volné přírody. Jako nejvhodnější místo se ukazoval prostor před Oratoří. Vytvořil se tam malý tábor nemocných uprchlíků, kteří se tam horlivě modlili k Panně Marii a zpívali její písně. Bylo to právě místo, kde později byla postavena bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů. Ten den byl celý rušný a hoši na něj nikdy nezapomněli. Celé hodiny se odvážely sudy prachu kolem Oratoře a myslí všech byli rozčilené. Don Bosco večer, když slunce zapadlo, po modlitbě všechny vyzval k naprosté důvěře v Pannu Marii. Nemusí se ničeho bát. Měl ve své světničce obrázek Neposkvrněné Panny Marie s nápisem: *Auxilium christianorum, ora pro nobis* – Pomocnice křesťanů, oroduj za nás. To byl pravý důvod jeho jistoty. Na památku zvláštní ochrany Panny Marie dal pak natisknout 5 000 obrázků, které rozdával v červnu toho roku. Obrázek byl významný: V pozadí Turín a znázorněný výbuch prachárny. Nahoře Panna Marie Těšitelka a silueta jejího chrámu. Vpředu skupina hochů s knězem. Hoši buď na kolenou v modlitbě nebo stojící. Kněz vedle nich jednou rukou ukazoval na postavu Matky Boží, druhou měl položenou na rameni jednoho z nich. Nápis na obrázku zněl: „V nebezpečí a v každé potřebě utíkejte se k Panně Marii“. Dole: „Synové Oratoře sv. Františka Saleského, Panně Marii Těšitelce.“ K tomu připsáno veršem: „Jen tvou zásluhou – z výbuchu prachárny jsme vyšli celí. Měj za to, Matko, dík veliký, vřelý.“

Nejen to: Řídící komise loterie ve prospěch postavení kostela sv. Františka Saleského oznámila 11. května v Armonii, že vzhledem ke škodám, které způsobil výbuch prachárny, polovička výnosu z loterie připadne Domu Boží Prozřetelnosti, kde škody byly největší. Kdo by chtěl ještě přispět a darovat předměty, případně odkoupit dosud neprodané loterní lístky, může tak učinit. Tah bude na začátku června.

Z odpovědí biskupů je cítit, že je všude nedostatek peněz a že podobná díla jako je stavba kostela postupují dopředu jen za cenu velikých obětí.

Neustávala práce v Oratoři. V první polovině května Don Bosco rozesílal známým i méně známým pozvánky na tzv. „Saggio“ – ukázkou práce hochů oratoriánů. Program nám dá nahlédnout do nitra tohoto podniku. 1. Čtení a psaní. Základy aritmetiky metrického systému a italské mluvnice. Zpěv s hudbou. 2. Trochu biblického zeměpisu a biblických dějin Nového Zákona. Zpěv s hudbou. 3. Dva rozhovory: Cesty po Palestině, Neodměněný hoch. Učebná látka bude prokládána verši a prózou.

Ukázky se zúčastnilo mnoho vzácných hostů z turínské smetánky i z politického světa, přišel i profesor senátor Aporti, vyhlášený moderní pedagog. Mnozí si mysleli, že tu bude ukázka práce s malými dětmi, ale zmýlili se. Bylo překvapením, že se na pódiu producovali sami hoši pokročilejšího věku, výrostci, většinou mladí dělníci, řemeslníci a podobně. Vyvolalo to údiv. Ukázalo se, že v Turíně je také mládež, která přestává být analfabetní, ano, jde o stovky hochů, kteří při své práci nabývají také vzdělání. Či zásluhou? Zásluhou kněze Boska, který myslí nejen na jejich

36 Srdce pro každého

Don Bosco nedovedl říci ne, když viděl někoho v bídě nebo nesnázi. Nejen hoši oratoriáni a internisté v Domově zaskoušeli denně jeho soucitnou lásku. U něho nacházeli pochopení vůbec všichni trpící.

Vypravoval don Piano, že jednou šel s Donem Boskem po ulici. Sám byl ještě studentem v konviktě. Potkal cestou chudáka prosícího o almužnu. Don Bosco neměl u sebe peníze, ale vypůjčil si od něho dvě liry s tím, že mu je vrátí. Skutečně mu je chtěl vrátit, nezapomněl, ale Piano nechtěl.

Don Dalmazzo zaznamenal, že viděl Dona Boska dávat někdy i značné podpory potřebným, např. ženám, které se octly v nebezpečí ztroskotání. Šlo o sumy na tu dobu veliké: dvacet i sto lir. Tak štědrý byl např. k odpadlíkům, kteří se zase vraceli zpět do církve a byli bez prostředků, anebo ke konvertitům, kteří přestupem ztráceli své zázemí.

Jeho sekretář don Berto s ním šel jednou v roce 1874, tedy už později, po městě a Don Bosco ho žádal, aby mu dal peníze, má-li, že sám nic zrovna u sebe nemá. Don Berto něco měl, ale poznamenal, že těch chudých je přece jen mnoho, aby se mohlo rozdávat. Don Bosco na to: „Co říká evangelium? Dávejte a bude vám dáno!“

Jednou provázek městem Dona Boska don Rua a don Dalmazzo. V jedné ulici se hmoždil s plně naloženým vozíkem učeň a, protože ho nemohl utáhnout, začal plakat. Don Bosco opustil své průvodce a pomáhal chlapci tlačit vozík velký kus cesty.

Nevděk, odchýlné myšlení nebo i nepřátelství ho nerozčilovaly. Chtěl být hodný ke každému. V té době byl Piemont také plný emigrantů, lidí, kteří museli z politických důvodů opustit svou vlast a uchýlit se do Piemontu, který byl přece jen nejsvobodnější. Přišli, ale mnohdy třeli bídu. Vláda na ně nečekala, natož aby se starala o jejich hmotné potřeby. Mnozí byli i proticírkevně naladěni, ale nestyděli se zaklepat na bránu církevní instituce.

Tak přišel do Turína jistý notář, vyhnaný z Pavie, a s ním jeho synek. Ten člověk musel zanechat své jmění na místě a nyní se živil tím, že ukazoval na náměstí cvičené kanárky a dělal s nimi produkci. I Don Bosco vzal své chlapce, aby tu zajímavou podívanou shlédli: také se s dotyčným seznámil a nabídl mu, aby jeho hoch chodil do oratoře. Pak se stalo, že nějaký zlomyslník, možná komediantský konkurent, mu kanárčí hejno zahubil cigaretovým kouřem. Rázem zůstal bez prostředků. Don Bosco hned jeho hochu vzal k sobě do Domova a živil ho, dokud se otec znovu neuchytil.

37 S očima upřenýma dopředu

Práce a starosti s novostavbou kostela Dona Boska nevyčerpaly tak dalece, že by nemyslel na dalekou budoucnost. Velice mu leželo na srdci doporučení monsignora Fransonioho,

duchovní blaho, ale sleduje i jejich blaho pozemské a chce každého hochu přivést harmonicky k lidské zralosti. Aporti nešetřil věru chválou. Don Bosco se postaral, aby uprostřed této zajímavé akademie vynikly i myšlenky, jimiž se jeho práce řídí. Sem tam byl dosud podezříván z politických cílů, ale jeden z hochů trefně odpověděl na toto podezření verši, které Don Bosco sám napsal piemontským nářečím a kde se např. říkalo: „U nás se nemluví o politice, to není naše věc. Však kritizovat černý chléb, to můžeme snad přec.“

Jistý politický utečenec, jemuž Don Bosco prokázal dobrodu, byl Francesco Crispi. Kolem Don Boskovy smrti byl už italským ministerským předsedou, ale tehdy v roce 1852 přišel do Turína a začínal od píky. Odmítl psát do „Risorgimento“, časopisu, který pokládal za politicky příliš slabý, a uchytil se jako obecní tajemník na venkově. Pak se usadil v Turíně, ale jednu dobu hladověl. Don Bosco se s ním seznámil a během půldruhého měsíce mu dával obědy. Crispi byl nadaný a vedli spolu i učené rozhovory o výchově. Když se Crispi usadil v malé pronajaté světničce blízko Panny Marie Těšitelky, Don Bosco mu dokonce posílal nebo nechával dodávat obědy. Nosil mu je jistý Bargetti z Castelnouva. Jednou mu dokonce koupil boty. Později se na Crispiho usmála štěstěna a začala jeho politická kariéra. Tehdy se však začal distancovat od svých dobrodinců a neznal se k nim. Proslul jako velký antiklerikál.

Don Francesca vzpomínal na jistého emigranta M. Don Bosco ho přijal pod svou střechou. M. však nebyl spolehlivě mravností. Tehdy ještě mladičkému Francesiovi jednou ukazoval neslušné kresby a on to řekl Donu Boskovi. Don Bosco nemohl takového člověka nechat dále v blízkosti hochů, ale také neměl to srdce, aby ho vyhnal. Dovolil mu, aby bydlel od roku 1853 ve dvou světničkách, které si pronajal U Zahradnice. Po charakterové stránce šlo o člověka pochybné pověsti. Říkalo se o něm, že dělá donašeče.

Jiný emigrant – profesor, po létech sděloval donu Cai-movi, že přišel do Turína a nemohl nalézt zaměstnání. Don Bosco byl ochotný vzít ho do domu, jestliže bude zase on ochoten učit hochy. Nedošlo k tomu, protože profesor si byl vědom toho, že jeho a Don Boskovy církevní názory se od sebe velice liší a dříve nebo později by muselo dojít k rozchodu. Ale vzpomínal s povděkem na jeho dobrotu a ochotu pomoci mu.

V Oratoři našel přístřeší v Brescii pro rebelii odsouzený kněz don Zattini, profesor filosofie. Vyučoval hochy oratoriány a byl tak taktní, že mezi nimi nemluvil o politice. Bylo více takových případů, svědčících o Don Boskově soucitu s pronásledovanými. Někdy tím sám trpěl, někdy byl i oklamán. Ale řídil se slovy Pavlovými, že láska všemu věří a všechno přetrpí. Jen když bylo zcela jasné, že ho někdo chce napálit, odepřel pomoc. Tak se stalo, že od něho žádala almužnu žena, chovající v náručí kus dřeva, zabaleného do šátku. Poznal to a nedal jí nic.

aby zajistil budoucnost Oratoře. Zklamání, jaká mu čas od času připravovali jeho blízcí spolupracovníci, ho jen ještě více pobízela, aby si formoval spolupracovníky z hochů,

kteří mu byli nejbližší a se kterými se důvěrně stýkal v Domově. Ještě jim nemohl vysvětlit své úmysly a plány, ale základní myšlenky jim mohl vštěpovat.

Často, když byl mezi nimi a byla dobrá nálada, vytáhl čistý bílý kapesník, svázal jej do klubka a házel si jej z jedné ruky na druhou a tajemně říkal: „Kdybych tak měl dvanáct hochů, kteří by byli v mých rukou tak poddajní, jako ten kapesník, to bych je poslal daleko a nejen do Evropy.“ V kázáních, v konferencích a jiných proslovech mluvil o zasvěceném životě, aniž by užil nějakého jasného označení. Mluvil o společném životě a o jeho výhodách, o tom, jak je dobré svěřit se Boží Prozřetelnosti, která nikdy nepustí toho, kdo hledá Boží čest a spásu duší. Občas vypravoval nějaký pěkný příběh ze života svatých, kteří žili v klášteře, aniž věnoval pozornost formě takového života. Byla to setba, nic víc. nanejvýš často řekl: „Nechtěl bys mi pomáhat?“ Hoch nutně cítil, že by ho chtěl mít stále po boku a že by ho nerad ztratil. A aby perspektiva byla co nejkrásnější, dodával, jak by to bylo hezké, kdyby pak i v nebi byli stále spolu. Také někdy říkával při přátelském pozdravení: „Máš se dobře? Máš radost? Kdypak se přijdeš vyzpovídat ze svých plánů do budoucnosti?“ Narážel na otázku povolání. I jiná fráze se někdy objevila na jeho rtech: „Potřeboval bych ti uříznout hlavu, chtěl bys?“ Hoch dobře chápal dosah těchto slov: znamenala poslušnost řediteli Oratoře.

Umínil si, že od nikoho nebude žádat víc, než dělají normální křesťané, jen když bude ochoten dělat to opravdu dokonale. Neviděl svatost v prodloužených modlitbách a podobně. Jeho dům byl otevřen všem a podobal se křižovatce, kde se střetávají lidé z různých stran a dovedou se na sebe usmát, ustoupit si a jít dál. Nic z klášterního ticha a ze strohé pravidelnosti.

Výrazu „kongregace“ nikdy neužil, leda až za 14 let od zahájení setby, až už opravdu nebylo možno neříct plnou pravdu. Dobře věděl, že jakmile by začal užívat slovníku řeholního života, byl by ztracen. I kněží, i biskupové by se postavili na odpor, a co teprve hoši! Pozdější události ukážou, že měl pravdu, když byl krajně opatrný.

Přitom musel vytvářet předpoklady k tomu, aby jeho budoucí řeholníci byli spoutáni nějakými pouty. Zatím to musela být především pouta, která by vážala na jeho osobu. Don Bosco neváhal mluvit o sobě a o tom, že se cítí být povolán k zvláštní službě v církvi: k službě ohrožené mládeži. Ani neváhal hochům ukazovat nadpřirozený charakter svého díla. Často mluvil o Panně Marii. Jí připisoval zásluhu za to, že Oratoř je zde a že se rozvíjí. Pod její záštitou se dále rozroste, až bude mít odnože po celém světě. Tak zároveň zase osobně zmizel a vystupovalo to nadpřirozené, co v jeho díle bylo.

V letech 1846–1849, když se konaly schůzky s kněžími, kteří pomáhali v oratořích, nejednomu bylo protivné, že Don Bosco tak často mluví o tom, že bude mít kleriky a kněze a další spolupracovníky. Nejednomu to znělo, jakoby se vyťahoval nad druhé. To byla pravá příčina, proč ne jeden od něho odstoupil a šel si po svých. Jenže on tehdy nemohl mluvit jasně a ještě dlouho nebude moci. A přece každý viděl, že něco už kolem sebe má. Už měl kleriky. Už měl také budoucí kleriky. Už byl kolem něho hlouček mladých, nadějných. Ještě ho mnozí opustí, ale něco zůstane.

Pro tyto naděje měl čas od času malou konferenci. Zrovna 5. června 1852 si je svolal k sobě. Byli přítomni

Don Bosco, jáhen Guanti, Bellia, Buzzetti, Gianinati, dva Saviové: Angel a Štěpán, dále Marchisio, Turchi, Rocchietti, Francesia, Bosco František, Cagliari, Germano a Rua – 14 hochů mimo Dona Boska. Seznam pořídil Rua a na konci lístku napsal: „Ježíši, Maria, učíte svatými všechny, kdo jsou napsáni na tomto lístku.“ Nemohl to být nahodilý hlouček, ale lidé vybraní z mnohých. Rua tam také uvádí, že padlo rozhodnutí, aby se každý každou neděli modlil Sedm radostí Panny Marie. Už dříve jim Don Bosco radil, aby si každý zvolil nějakého monitora, který by ho upozorňoval na chyby a pomáhal mu je odstraňovat. Rua měl za monitora klerika Reviglia a je zajímavé, že Reviglio není na tomto seznamu. Později bude světským knězem. Je vidět, že nebylo lehké „zajistit budoucnost Oratoře“, jak to chtěl arcibiskup a jak se o to pokoušel Don Bosco. Materiál byl ještě příliš sypký.

Zatím práce na kostele hodně pokročily. I když nebyly ještě zcela u konce, bohoslužby se už v něm mohly konat a tedy nebylo důvodu k odkládání.

Přibližovalo se předem stanové datum – 20. června. Doktor František Vallauri s paní a se synem knězem zaplatili hlavní oltář. Kontur Josef Duprè dal vymalovat kapli vlevo od vchodu, zasvěcenou sv. Aloisovi a zakoupil tam mramorový oltář. Markýz Dominik Fassati se svou chotí Marií zaplatili další oltář Panny Marie a postarali se, aby na něm byla i její socha. Don Cafasso obstaral kazatelnu, jiný dobrodinec zakoupil malé varhánky. 7. dubna turínský provikář Fissore dovolil Donu Boskovi posvětit nový svatostánek a 22. května farář od sv. Šimona a Judy don Gattino posvětil nový zvon, určený pro zvonici nového kostela. Zbývalo posvětit ještě kostel.

Don Bosco by byl býval rád měl za světitele některého biskupa a v tom smyslu psal arcibiskupu vercellskému a pak biskupu ivrejskému. Oba se omluvili – nemohli. Když z toho sešlo, napsal turínskému generálnímu vikáři Ravinovi, aby on kostel posvětil a zároveň požádal o dovolení odevzdat dosavadní kapli v domě Pinardiho po vysvěcení kostela světským účelům, čili zrušit ji s tím, že všechno, co bylo dovoleno dělat v ní, bude napříště dovoleno dělat v novém kostele. 19. června přišla odpověď a k svěcení kostela byl delegován místní farář. Tím sice trochu ubylo na slavnosti svěcení, ale osobnost světitele není to hlavní.

Už 16. června Don Bosco rozesílal dopisy dobrodincům a zval je na slavnost, uváděje její program. Svěcení začne ráno o půl deváté, hned bude mše svatá, promluva a požehnání. Při mši svaté bude společně přijímání. Odpoledne o půl čtvrté nešpory, kázání a požehnání, pak v místnosti dosavadní kaple setkání dobrodinců, při kterém bude možno Pánu Bohu vděčně poděkovat. Pro pozvané budou v kostele rezervována místa a mohou s sebou přivést známé, kteří by chtěli Oratoř podporovat.

Uprostřed starostí s přípravou svěcení si Don Bosco našel ještě čas, aby složil dlouhou báseň, která se pak proměnila v píseň, hoši se ji naučili zpaměti a Don Bosco ji v několika tisících výtisků šířil. Měla 21 slok a její autor si věru nemusel pro inspiraci chodit daleko. Byla prostá a dojemná. Uvedeme si aspoň začáteční pasáže:

1. Jak ten ptáček hledá v větvích,
kde by postavil si svůj dům,
kde by spletl teplé hnízdo
a tam oddal se snům,

2. Tak my plných deset roků
hnízdo jsme si hledali,
modlili se k nebi vroucně,
zatím marně volali.

3. Louka, park, kus dvora jindy,
náměstí či světnice,
někdy oratoří byla
jen ta prašná ulice.

4. Nakonec Pán vlídně shlédl
A nás v bídě potěšil,
za těch deset těžkých roků
bohatě nás odměnil.

V trvalé Oratoři hoši našli zábavu i vzdělání, vznikl už i opravdový domov pro ty, kdo nemají kam jít, a nyní má Oratoř dokonce kostel. Byla to fuška, než se dílo zdařilo. Dobrodinci museli shánět peníze, vystříhat se mnohého, ale bitva šťastně skončila – kostel je otevřen. Kéž jej nikdy nezneuctí ti, kdo v Boha nevěří, kéž v něm každý dojde vyslyšení proseb, kéž Panna Maria nad ním drží svou ochrannou ruku a kéž hoši Oratoře v Panně Marii mají vždy svou milující Matku! Tou myšlenkou píseň končila.

38 Svěcení kostela

Minulá kapitola nás uvedla do atmosféry, která vládla v Oratoři před a během svěcení kostela sv. Františka Saleského. Nyní něco z kroniky.

O třetí neděli po sv. Duchu 20. června slavil se v Turíně svátek Consolaty – Těšitelky. Tu neděli od časného rána stála před vchodem do Oratoře vysoká slavobrána s nápisem: „Ať jen září do všech úhlů světa – zlatým písmem psaná věta: Věčná sláva buď tomuto dni!“ A už od svítání valily se k Oratoři zástupy chlapců z celého Turína. Hoši zpívali popěvek složený Donem Boskem:

„Spíš se slunce k východu zpět vrátí,
spíš se řeky zpětným tokem
v pramenech svých ztratí,
než by v našich srdcích mohl být umlčen
ten krásný, pozeňnaný den!“

Svěcení kostela vykonal veledůstojný doktor teologie don Augustin Gattino, duchovní správce valdovské farnosti. On v něm také sloužil první mši svatou a pronesl slavnostní kázání. Kostel byl doslova nabitý, ale odpoledne bylo ještě krásnější. Kázal Don Bosco a můžeme si myslet, s jakým srdcem! Vzpomínal, jak se místo změnilo. Dříve samý shon, křik, předtím ještě místo, kde se dělala všelijaká neplecha, nyní je to místo svaté, tiché, soustředěné a k soustředění volající. Sem teď budou chodit zástupy hochů chválit Pána Boha, přijímat svátosti, poslouchat mši svatou, zde se sami proměňovat svátostí na stánky Ducha svatého, aby pak

39 Kostel má sloužit

Pro Dona Boska bylo posvěcení kostela sv. Františka Saleského velkým vítězstvím. Oratoř musí mít srdce a tím je vždycky bohoslužebný prostor. To hlavní ze života oratoře se odehrává vždy zde.

Stará pravidla sváteční oratoře, psaná Donem Boskem, nám dávají nahlédnout do tohoto života, jakož i do zvyklostí, které se tam ustálily. V prvních dobách se v neděli

Profesor Raineri, který tehdy chodil do Oratoře, vzpomínal: „Bylo to jednou v neděli odpoledne. Don Bosco nám strhujícím způsobem vypravoval historii malého pastýře Davida a skončil zvoláním: „Hle, pastýř, který se stal králem!“ Kdo ví, co nám to napadlo, ale my jsme zvolali: „Hle, Don Bosco, náš král!“ A silnější hoši ho popadli, vyzvedli si ho na ramena a nosili jsme ho po dvoře jako našeho vůdce a krále. On si to zasloužil, protože nás opravdu vedl a dával nám skvělá ponaučení do života, např.: „Jedněte dnes tak, abyste se za to nemuseli zítra stydět. Neodkládejte na zítřek, co můžete udělat dnes. Žijte tak, abyste se měli dobře na zemi a potom v nebi. Buďte pomalí v posuzování druhých. Mějte všechny rádi a každému poslužte, pak vás budou mít všichni rádi. – Sám nás měl velice rád. Hned oslovil toho, hned jiného, pro každého měl laskavé slovíčko nebo aspoň pohled. Byli jsme šťastní v jeho přítomnosti a cítili jsme, jak nás má rád. Don Bosco nás měl všechny rád a jak! Je krásné vzpomínat na mladá léta!“

Don Cagliari k tomu dodává, že Don Bosco rád hochy z externí oratoře vyprovázel až na Rondò, kde se v té době odbývaly popravy, a ne jeden hoch prohlásil: „Don Bosco nás má tak rád, že kdyby nás vedli na šibenici, ještě by našel cestu, jak nás zachránit!“

jednou mohli vstoupit do onoho obrovského chrámu věčného v blažené věčnosti.

Když zvonilo k požehnání, národní garda, která přišla udržovat pořádek, vystřelila slavnostní salvu; po požehnání se ukázala i garda Oratoře se svými dřevěnými puškami bez opravdových lafů. Inu, dojmy k nezapomenutí.

Honorace, která přišla do Oratoře, měla setkání v místnosti bývalé kaple, zbavené nyní všeho posvátného. Byli tam promotři loterie, dobrodinci, přátelé; Don Bosco jim servíroval kávu a zákusky, hoši drželi štafáz. Don Bosco měl k pánům proslov, ve kterém vzpomenu pohnuté cesty Oratoře až k nynějšímu dni. Bylo to moc pěkné. Paní si utíraly slzy a pánové byli také dojatí. Po Don Boskově řeči nastoupil slavný maestro Giuseppe Bianchi a pod jeho taktovkou zazpíval chlapecký sbor. Patnáctiletý oratorián Secondo Pettiva měl sólo; zazpíval je tak krásným hlasem, že publikum bylo strženo k neutuchajícímu potlesku. Korunu tomu odpoledni dal slavnostní ohňostroj, zorganizovaný doktorem Chiavesem. Odpaloval se na volném prostranství před branou Oratoře.

Druhý den po slavnosti vyšel v novinách La Patria – Vlast dlouhý článek o události, ve kterém se nešetřilo chválou na Dona Boska a na jeho humanitní dílo ve prospěch mládeže. La Patria byl tisk politického, literárního rázu, ale spíš liberálních tendencí. Bylo to znamením, že Don Bosco měl hodně sympatií i v táboře, který byl jinak k církvi spíše kritický.

sloužila v novém kostele jen jedna mše. Před ní chlapci internisté recitovali matutinum z hodinek Panny Marie. Pak byly chvály. Nejpozději při hymnu chval sakristiáni měli povinnost vyzvat kněze, aby se připravil ke mši svaté. To už nastoupili externisté – oratoriáni. Po chválách monitor jasným hlasem vedl ranní modlitbu a pak modlitby ke mši svaté. Stejně modlitbu po mši svaté – vzbuzení víry, naděje

a lásky, po kterých bylo teprve kázání. Po kázání se chlapci modlili 5× Otčenáš, Zdrávas a Sláva ke cti sv. Aloise a končilo se invokací: „Chválena a velebena budiž bez ustání.“ O větších svátcích byly zvláštní modlitby před a po svatém přijímání. Při mši svaté fungovali čtyři dohlížitelé: jeden měl na starosti prostor u oltáře Panny Marie, druhý prostor u oltáře sv. Aloise, další dva ostatek až k hlavnímu vchodu.

Škola katechismu měla svá oddělení. Ti, co už byli definitivně připuštěni k sv. přijímání a měli alespoň 15 let, byli v chóru za oltářem. Ti, co měli pod 15 let, měli místo u oltáře u Panny Marie a sv. Aloise. Ostatní byli také rozděleni do dalších kategorií až po ty nejmenší. Archivář zaznamenal do zvláštního registru předměty darované oltáři Panny Marie a sv. Aloise.

Kaple v domě Pinardiho změnila účel: stala se zčásti ložnicí, zčásti studovnou a školou. Bývalá kůlna sloužila nyní vědě. Každý hoch se před studiem pomodlil „Přijď, Duchu svatý“, Zdrávas Maria a invokaci „Stolice moudrosti, oroduj za nás.“ Poslední čtvrt hodinka studia byla věnována povzbudivé četbě a pak se teprve šlo na večeři. Don Bosco sám přicházel do studovny a tam psal nebo promýšlel své spisy.

Jeho srdce patřilo nyní hlavně kostelu. Jakmile měl jen chvilku volnou, šel se poklonit Pánu a tak učil i hochy. Kostel byl předmětem jeho ustavičné péče. Dbal, aby tam bylo čisto, sám někdy uklízel, pavučiny ometal, prach utíral, paramenta dával do pořádku. Chtěl mít v kostele hezky a nebylo mu pro něj líto peněz. Učil hochy pěkně poklekat a žehnat se svčenu vodou. Mrzelo ho, když se někdo choval v kostele nenáležitě. Diecézní předpisy mu byly svaté a do puntíku je zachovával, nesnášel, aby se z kostela dělalo něco jiného. Také nikdy nedovolil, aby tam zpívali operní zpěváci a vůbec lidé, kteří se chtěli jen ukázat. Vůbec všechny kostely světa měl rád a toužil, aby byly místy opravdu posvátnými.

Don Boskovo chování v kostele bylo nanejvýš výchovné. Seděl jen při kázání, jinak vždy klečel na klekátku nebo na zemi, s hlavou vzpřímenou, nebo maličko nakloněnou, s tváří usměvavou, s rukama zbožně sepjatýma. Ze zbožnosti ho nemohl vyrušit žádný hluk. Bylo vidět, že prožívá Boží přítomnost zcela živě.

Liturgie byla jeho radostí. Chtěl, aby se krásně zpívalo, a sám cvičil zpěv. Přednost dával chorálnímu zpěvu. Liturgické funkce plně využíval k obohacení hochů. O Vánocích půlnoční mše svatá byla jeho. V Oratoři se musely světít o Hromnicích svíčky, na Popeleční středu popel, na Květnou neděli olivové ratolesti. Všechno tak, jak to chce církve a s co největší slávou. Každý rok byla třídní výstava Nejsvětější Svátosti – takzvaná čtyřicetihodinová pobožnost. I on musel mít svou zapsanou hodinu adorace. Tehdy byl kostel otevřen i pro veřejnost. A že nebyl sobecký, rád posílal hochy na liturgické funkce do městských kostelů, aby tam pomáhali jako ministranti, akolyté, scholisté apod.

Sám se nestyděl ministrovat. Tehdy bylo zvykem dávat zvonkem znamení, že v kostele začíná mše svatá, ale není tam ministrant. V takových případech Don Bosco přerušil pochůzku městem a posloužil sám. Don Bellia vypravoval, že jednou šel městem s donem Cafassem a s Donem

Boskem. Najednou se Don Bosco ťukl do čela a řekl: „Ale, vždyť já jsem měl poslat akolyty do díla sv. Pavla a zapomněl jsem.“ Don Cafasso hned, že se nic nestalo, že mohou jít oni. Nebudou čtyři, ale budou aspoň tři. Vešli do kostela, když právě vycházel kněz k svátostnému požehnání. Oni šli do sakristie, každý vzal jednu svíci s držadlem a důstojně šli k oltáři jako cerifeři. Don Bosco byl na levé straně, don Cafasso na pravé straně a Bellia uprostřed. To mu nenapadlo, že po jeho stranách klečí se svícemi dva budoucí svatí.

Don Boskova láska ke mši svaté byla vzorná. Pro něho bylo samozřejmé, že musí každý den celebrovat. Když musel do světa, vstal časně ráno, ale mši svatou si neodpustil. Když někde přišel a bylo to ještě časově možné, napřed celebrou a pak teprve dělal jiné. Podle předpisů Benedikta XIV. nepřekročil při soukromé celebraci 30 minut, ale ani nešel pod 20 minut. Mimo mši svatou podával svaté přijímání nerad. Říkal, že pravidlo je, aby svaté přijímání bylo součástí mše svaté. Podával rád, zbožně, ano dojatě. Tak také sloužil mši svatou. Někdy byl viditelně pohnut, ale dával si na to pozor, zvláště když byl mezi cizími lidmi. Nerad vypadal jako svatý. Přesto každý cítil, že slouží mši svatou přesvědčeně. Kdo měl právo soukromého oltáře (tak mnohé šlechtické rodiny), toužil po tom, aby u nich někdy celebrou on.

Intence zapisoval velmi pečlivě, až úzkostlivě. Považoval to za věc spravedlnosti. V pozdějších letech se mu často stávalo, že byl obležen lidmi a tu a tam mu někdo vnutil intenci. Aby si byl jist, že nikoho nepoškodil, každý týden dával sloužit jednu mši svatou „ad cautelam“ – pro jistotu, kdyby náhodou něco zapomněl poznačit.

Také své duchovní syny kněze měl k tomu, aby sloužili mši svatou zbožně. Oratoř měla za něho vždy takovou pověst. On sám se přede mši svatou vždy soustředil. Ráno scházel po schodech do kostela v naprostém tichu. Když někoho potkal, jen se usmál, ale nepromluvil. Totéž v sakristii. Jen když musel promluvit z lásky, promluvil, ale šeptem, aby nerušil posvátný klid. Totéž po mši svaté. Když nemohl, zůstal na chvíli sám, prý pak ve své světničce na chvíli Pánu Bohu děkoval. To říkali jeho sekretáři. Rozumí se, že v době, o které právě vypravujeme, neměl na soustředění mnoho času. Byla zde masa hochů a bylo třeba se jí věnovat. Ale i to dělal z lásky k Pánu a s myšlenkou na něho.

Don Bosco byl apoštolem častého přijímání. Starším hochům doporučoval, aby přistupovali k stolu Páně třeba každý den, ovšem aby si podle toho uchovávali i čisté svědomí. I mladší měl k tomu, a jak rád jako zpovědník dával příslušné dovolení. Don Giacomelli mu jednou nadhodil, že možná trochu přehání a moc snadno dovoluje. Don Bosco opáčil, že tak to učí tridentský sněm: chce, aby při každé mši svaté byli podle možnosti komunikanti. Jak toho lze dosáhnout, ne-li doporučováním? Tak se mezi jeho hochy časté přijímání šířilo a přinášelo plody. Don Bosco byl přesvědčen, že mnohé milosti mu vyprosili takto jeho hoši.

Vůbec Don Bosco uprostřed závatné činnosti byl celý Boží. Povrchní pozorovatelé to neregistrovali, protože hleděli jen na ten venek. Ale kdo ho znal blíže, věděl, jak je Don Bosco proniknut Bohem a jak všechno prožívá skrze něho, s Ním a v Ním.

40 Aloisiánská pouť

Toho roku na jaře sláva sledovala slávu. Jen co v Oratoři dozněla slavnost svěcení nového kostela 20. června, už zde byl 24. červen – slavnost sv. Jana Křtitele, turínská pouť. V Oratoři se slavily jmeniny Dona Boska. A už zde byl 29. červen, sice svátek sv. Petra a Pavla, ale na Valdoku tradiční pouť sv. Aloise. Zachovaly se nám o ní dosti bohaté zprávy z pera neúnavného ostrostřelce Brosia. Píše, že to byla pouť „non plus ultra“ – už nemohla být slavnější. Kostel byl ozdoben zvenčí i uvnitř, svíček bylo na hlavním oltáři a na obou bočních tolik, že se hochům zdálo, že jsou v nebi. Svatých přijímání bylo 300, což je hodně, když povážíme, že v minulých dnech bylo už dvakrát generální svaté přijímání. 800 hochů dostalo snídani – chléb a salám. Mši svatou sloužil prý nějaký biskup. Ohromné bylo odpolední procesí se sochou sv. Aloise. Mnoho hostí. Brosio toho využil ke sbírce na kostel. Sešlo se 80 lir.

Pořádek o pouti zajišťovali jednak Brosiovi malí vojáci, jednak přišla v uniformách s bubnem jedna kumpanie národní gardy. Velel jí obchodník s pentlemi pan Dasso, přítel Oratoře. Brosio emphaticky prohlašuje: „Nikdy žádný ústav nebo oratoř na světě nebude mít tolik her, co jsme jich měli my to odpoledne. Byly to hry úžasné: závody v pytlích, vojenské manévry, tělocvik atd. Zase fontány na dvoře chrlyly pestrobarevnou vodu z ukrytých sudů, opět létaly rachejtle, malých her bylo bezpočet.“

To nebylo všechno. Velkou přitažlivostí působila bouda, kde se za jistých podmínek zadarmo dávaly karamely, cukroví, ovoce, dokonce pivo, limonády atd. Na různých místech se pohybovaly malé prodejny takových věcí. Hrabata, markýzové, kněží a bohatí laici, ano i jeden opravdový generál od vojska, se předháněli v tom, že kupovali sladkosti a rozdávali je chlapcům. Brosio sám rozdával cukrkat nejméně za 10 lir, které dostal od Dona Boska a od jiných pánů.

Uprostřed tohoto blahobytu Don Bosco ničeho ani neolíz. Brosio mu přinesl bonbon, ale Don Bosco jej dal nejbližšímu chlapci. Vše pro druhé, pro sebe nic. Na louce byl postaven triumfální oblouk. Když se zešeřilo, byl samé světlo. Zase litaly jiskry z ohňostrojů a zněly výkřiky slávy Donu Boskovi. Přes tisíc bylo hochů, kteří toho dne navštívili svatoaloiisiánskou pouť na Valdoku, z toho nejméně 300 bylo starších než 20 let. Tísnilo se celkem na malé ploše a přece se nikdo nehádal; nepral, všichni se k sobě chovali jako bratři. To byl opravdový zázrak.

Staly se i věci okrajové, ale také důležité. První byla komická se smutným koncem. Don Bosco dal přinést z krámu u Consolaty čokoládu, kávu, mléko a zákusky pro 20 osob. Zaplatil to prior slavnosti bankéř Cotta. Jenže pikolík, který to přinesl, nechal to v sakristii bez dohledu a šel na mši svatou, čehož někdo využil a polovičku toho snědl. Ty věci měli slíbeny zpěváci, ale našly se jen trosky. Byl z toho křik a Don Bosco nahonem poslal do města pro nový nákup. Nikdo nevěděl, kam se to ztratilo, nebo kdo to sprovodil ze světa, až se to proseklo samo. Don Bosco byl upozorněn, že

41 Stavba nového Domova

Jen co se Don Bosco vrátil z duchovních cvičení, už rozjížděl další práci. Kostel byl hotov, to byl veliký zisk, ale Domov pro hochy, umístěný v domě Pinardiho, byl těsný, i když se teď prostor bývalé kaple mohl proměnit v něco jiného. Těch pár světniček pod střechou nemohlo stačit, zvláště když některé z nich byly poškozeny výbuchem prachárny. Don

na mezi za oratoří leží oratorián Vilietti a že je mu zle. Don Bosco tam rychle pospíchal, ptal se hochy, co je mu, ale on že nic, nic nesnědl, jen je mu strašně nevolno a chtěl se vypovídat, než umře. Don Bosco se jen usmíval. Zvedl hochy a řekl mu, aby šel domů. Vilietti šel, ale pak začal pospíchat. Pospíchal stále rychleji a hledal, kam by narychlo zalezl. Bohužel byla pouť a všude samí lidé. Jak to dopadlo, kdož ví! Fakt je, že mu pak hoši začali přezdívat „čokoládový Vilietti“ a že musel přestat na Valdocco chodit. Tragédie byla v tom, že dříve byl sakristiánem, zpěvákem, prostě osobou uznávanou a ctěnou. Čokoláda ho zahubila.

Jiná, horší epizoda se stala večer. Chodil tam mezi lidmi chlapec jménem Jan Chiesa. Na krku měl zavěšený košík a v něm podomácku vyrobené malé rachejtle. Stačilo zapálit je a vyhodit do povětří a už se sypaly dolů jiskry. Bohužel nějakým nedopatřením se mu jedna zapálená rachejtle vrátila do košíku a způsobila, že se mu obsah náhle vzňal. Co bylo horší, na chlapci se vzňaly i šaty a on v panice utíkal pryč a skočil do strouhy, aby ve vodě oheň uhasil. Byl velmi popálený a museli ho dopravit do nemocnice. Sice to přežil, ale v obličejí mu zůstaly škaredé stopy. Don Bosco byl za ním v nemocnici. Ještě že oči mu zůstaly bez škody!

Tyto slavnosti nijak nezabrzdily práci a loterii. Don Bosco dále posílal lístky, vrácené přijímal a zase rozesílal. Rozesílal i nové oběžníky, obtěžoval biskupy, kněze, laiky, prostě bojoval o každou liru. Byla to vysilující práce a někdy marná. Zatímco někdo žádal lístky, lístky jinde vězely a pak se vrátily, když už byla příležitost pryč. Víme, že nakonec ze 100 tisíc lístků bylo doopravdy zapláceno jen 74 000, což znamenalo velkou finanční ztrátu.

Tah byl prodloužen napřed do 30. června, pak do 12. července. Vykonal se ve dvou dnech podle státních předpisů a za úřední asistence pana vicestarosty. Výsledek? Každý lístek byl za 50 centesimů, tedy zisk byl 37 000 lir. Děleno dvěma (Don Bosco polovičku dal Domu Boží Prozřetelnosti těžce poškozenému výbuchem prachárny) to dělá 18 500 lir. Když odpočítáme ještě nějaké výdaje spojené s loterií, nebylo toho zrovna moc. Ani ne tolik, kolik dlužil rosminiánům v důsledku půjčky. Ale i za to Pánu Bohu dík!

Don Bosco o všem svém počínání vyrozuměl pana arcibiskupa a ten mu odpověděl pěkným přátelským dopisem z Lyonu dne 29. července. Potom šel Don Bosco na duchovní cvičení k svatému Ignáci nad Lanzem. Dříve tam bývaly čtyři turnusy, letos už jen dva: jeden pro kněze, druhý pro laiky. Dříve všechno platilo Dílo sv. Pavla, bohužel nepřátelé pořád troušili nějaké podezření proti jeho vedení, až dosáhli toho, že královským dekretem bylo nařízeno, aby napříště těch 15 členů vedení z řad členstva bylo asistováno dalšími 25ti jinými, kteří nebyli členy Díla. Tak se Dílo dostalo do područí města a už nemohlo hrát v církvi tak důležitou charitativní roli, jako hrálo dříve. Nešlo o maličkost. Vždyť majetek Díla se odhadoval na 6 milionů lir.

Bosco řekl: „Postavili jsme dům Pánu, teď musíme postavit něco pořádnějšího pro jeho syny.“ A hned se dělaly plány.

Nový Domov měl stát na místě domu Pinardiho. Měl mít přízemí a dvě další podlaží, to vrchní na způsob mansardy. Celková délka domu měla být 40 m, šířka 12 m, výška až k hřebenu střechy 16 m. Vprostřed domu měl být průjezd,

aby vozy mohly zajíždět za dům, vchod do domu měl být napravo od průjezdu a pak schody nahoru. V prvním a druhém patře se měla prostředkem táhnout chodbička, jedna řada světnic měla mít okna jako dříve dům Pinardiho, druhá na druhou stranu. Kostel sv. Františka přiléhá k západní straně domu a vystupoval dopředu, proto bylo rozhodnuto přistavit také k východní straně podobně předsunuté obytné křídlo, dlouhé 12 m a široké 6 m.

Nebyl to žádný velkolepý projekt, ano na první pohled bylo vidět, že domu bude hodně scházet. Klerici i někteří hoši, např. bystrý Cagliari, namítali Donu Boskovi, že chodba uvnitř bude těsná, tmavá a bude sloužit jen k projití, nic víc, Don Bosco odpověděl: „Spokojme se s málem a zřekněme se hezkého a pohodlného. Pak nás bude mít Pán Bůh rád. Kdož ví? Třeba jednou budeme rádi, že je ten dům takový.“ Měl pravdu. Už sedm let nato, roku 1859, málo chybělo, a Domov by byl přestal sloužit hochům. Po bitvě u Solferina město hledalo místo pro lazarety. Přišli i do Oratoře rekvírovat budovu. A jen nevyhovující schodiště a chodba Domov zachránily.

Nyní šlo o to, jak začít. Protože dům Pinardiho nebylo možno strhnout, neměli kde spát, bylo rozhodnuto, že se napřed postaví jedna polovina, ta od průjezdu doprava, a k ní přiléhající křídlo. Pak se teprve zboří dosavadní dům a stanoví se část mezi novostavbou a kostelem.

Hned se začalo pracovat. Naplno. Kdo nic nevěděl o tajemných cestách Boží Prozřetelnosti, když viděl, jak se tam rojí zedníci, mohl si klást otázku, kde na to Don Bosco bere peníze. Ale když už stál kostel, jistě bude stát i to další.

Práce se tedy rozjely a Don Bosco začátkem září vzal asi 50 hochů internistů i externistů a odjel s nimi do Giavena do malého semináře na duchovní cvičení. Kázali je kanovník Arduino a Don Bosco. Cagliari a Turchi vzpomínali, jak krásným duchem byly naplněny ty svaté dny. Byl to duchovní zážitek.

I mezi externími oratoriány byli hoši velmi zbožní. Tak vzpomínali na jistého Josefa Morella. Byl to mimořádný hoch. Chodil do Oratoře, ale nebyl z těch, kteří toužili po hrách. Víc ho táhl kostel. Hodně času tam prodlel ve vroucí modlitbě, pomodlil se růženec, přidal křížovou cestu, a nezůstal sám. Dovedl kolem sebe vytvořit hlouček dalších zbožných. Jeho zásluhou se vytvořil zvyk, že řada hochů zůstávala v neděli odpoledne po požehnání v kostele a modlili se růženec. Nikdo je k tomu neměl, dělali to vše o své újmě.

Morello byl zlatý hoch. Don Bosco si ho velmi zamíloval. Jeho ideálem bylo vychovávat svaté hochy, proto hledal vzory, na které by mohl druhým ukázat. Don Bosco nám

42 Don Boskovi příbuzní

Dne 22. září 1852 na Don Boskovu radu a když se napřed o svém povolání poradil s donem Cafassem, též Michal Rua vstoupil definitivně do Domova jako internista. A hned druhý den se vydal s Donem Boskem, maminkou Markétou a s 26 dalšími hochy na tradiční výlet do Becchi. Patřilo už k tradici, že Don Bosco vždy jednou za rok – na podzim před svátkem Růžencové Panny Marie, zavítal do své rodné chaloupky, aby tam strávil několik dní, aby dopřál hochům zasloužený odpočinek na venkovském povětří a aby udělal kus dobré práce mezi svými rodáky.

Bratr Josef na návštěvu čekal a byl jí rád. Měl rád svého bratra kněze, byl k němu uctivý a, ač se mu nemohl ani

sám o něm vypravuje: Jednou šel stromořadím od Pádu k Palácové bráně, když zpozoroval před sebou chlapeckou postavu: Hoch nesl nějaký těžký předmět, kymácel se s ním a při tom vydával ze sebe zvuky, jako by sténal. Don Bosco se k němu přiblížil a viděl, že je to Josef. „Co tak vzdycháš?“ ptal se. „Já nevzdychám, já se modlím. Jak tak jdu, tak to ze sebe musím vyrážet.“ „A co se modlíš?“ „Růženec. Dnes je úterý, dnes má moje tetička úmrtní den; měl jsem ji moc rád a ona mne. Tak se za ni každé úterý modlím růženec. Dnes jsem ještě neměl kdy.“

O těch duchovních cvičeních se Don Bosco mohl ještě více přesvědčit o Morellově mimořádnosti. Hoch při promluvách někdy nebyl mezi ostatními, ale postával u vchodu. Někdy i najednou vyšel ven. Don Bosco se ho ptal na důvod toho podivného chování a Morello mu upřímně řekl, že vždycky, když se mluví o smrtelném hříchu, je mu najednou do pláče a musí ven. Zůstává vzadu, aby si toho kamarádi nevšimli a aby nevyrušoval. Josef byl velmi citlivý na náboženské pravdy a vnímal je celou svou bytostí.

Cagliari vzpomínal, jak Don Bosco o těch duchovních cvičeních v Giavenu měl promluvu o čistotě. On nerad hovořil o hříchu nečistoty, dával přednost kladné mluvě. To proto, že v prvním případě pořád trnul, aby snad příliš jasnou mluvou někoho nepohoršil, kdežto v druhém případě se mohl rozhorlovat. Když mluvil o čistotě, hoši cítili, jak je unáší do světa andělů, kde je všechno čisté a krásné, kde se nikdo nešetrně nedotýká krásy, kterou Bůh stvořil, a překrásně stvořil. Když mluvil o čistotě, jeho tvář zářila, že hoši na něm mohli nechat oči. Strhoval k ideálu. I to bylo jedno z tajemství jeho neobyčejné přitažlivosti. Málo kdo dovedl tak táhnout vzhůru jako on.

Ještě jedna sympatická chlapecká postava z té doby před námi vyvstává. Je to Bartoloměj Bellisio, Don Boskův chovanec a adept malířství. Nebyl na duchovních cvičeních, protože se chystal na vojnu. Don Bosco mu psal hned po duchovních cvičeních a radil mu, na koho se má obrátit, aby kasárnám unikl. Nepodařilo se to, ale Bartošek se i tak držel. Narukoval do kasáren turínské Pevnosti a tam se seznámil s řadou jiných zbožných hochů. Dokonce jich bylo tolik, že se mohli dohodnout, že se budou modlit popořádku růženec, každý jeden den. I Bellisia si Don Bosco velice vážil. Jednou řekl: „Vsadím se, že na Bellisiovi nenajdete žádnou chybu.“ Bellisio se stal skutečně malířem a od něho máme portrét maminky Markéty. Bez něho bychom ani nevěděli, jak vypadala. On také později podle fotografie namaloval Dona Boska, jak zpovídá hochy.

zdaleka vyrovnat vzděláním, byl přece přirozeně inteligentní a oba si dobře rozuměli.

Josef se velmi zasloužil o to, že se bratr stal knězem, ale nikdy neuplatňoval žádný nárok na odměnu. Zřekl se části majetku, aby měl Jeník předepsané patrimonium při vstupu do semináře, ale nevadilo mu to. Když mohl, stavil se v Oratoři za ním a za maminkou a vždycky byl srdečně oběma vítán. Hoši mu říkali: Signor Giuseppe – pan Josef, a on se k nim choval otcovsky. Na podzim sbíral po sousedech živobytí a posílal je s vozem do Turína. Byl to dobrý příspěvek. Chtěl tak být účasten dobrého díla, které konal bratr a k němuž se přidružila i matka.

Don Bosco neměl pro příbuzné peníze. Jak by také, když všechno dostával pro chlapce a musel šetřit s každým haléřem. Maminka také nemohla dávat, protože všechno rozdala chudým. To Josef chápal a nic nečekal. Jeden zisk však měl. Vzhledem k tomu, že každý rok musel hostit deset až čtrnáct dní bratra a jeho padesát až sto chlapců, bylo třeba postarat se o nějaký prostor pro nocleh. A tak se rodná chaloupka Don Boskova při zachování dosavadního přízemi zvedla do výše. Nad přízemím byla postavena velká světnice – noclehárna. Tím budova získala. Don Bosco na tu úpravu samozřejmě přispěl.

V ty podzimní dny si bral Josef na starost kázeň mezi hochy. Don Bosco si pochopitelně bral s sebou práci, musel dělat návštěvy, byl tedy rád, že si bratr vzal na starost hochy. Někteří byli lehkomyšní a bylo třeba dohlédnout, aby nedělali škodu u sousedů a podobně. Josef mu rád tuto službu prokazoval.

Z tohoto pobytu v Becchi se zachoval dopis, psaný kleriku Buzzettimu do Turína. Don Bosco napsal adresu: „Vzácnému pánu, panu kleriku Josefu Buzzettimu v Oratoři sv. Františka Saleského, Valdocco.“ Hocha to jistě příjemně pošimralo. Zval jeho a dva další k návštěvě „parolodí“. Mají s sebou přivést láhev mešního vína, jedny kalhoty, kabátek, tři páry ponožek. Kdyby to bylo příliš těžké, ať to svěří omnibusu. Byly tam vzkazy pro další pracovníky v Oratoři, pozvání, kdyby chtěl Dr. Borel přijít, že by se pro něho našla i kněžská práce.

2. října se slavila neděle Panny Marie Růžencové. Byla to velká sláva, protože v kapličky Panny Marie v Becchi měli obláčku dva hoši: Josef Rocchietti a Michal Rua. Prvního oblékl do duchovního šatu pan farář Cinzano, druhého don Bertagna.

Pan farář se při obědě obrátil na Dona Boska a řekl mu: „Pamatuješ, jak jsi mi jako klerik tvrdil, že budeš mít kleriky, kněze, mladé studenty, mladé dělníky, muziku a hezký kostel? Já jsem ti tehdy říkal, že jsi blázen. Teď vidím, že jsi měl pravdu!“ A hned pozval Dona Boska a jeho karavanu na oběd k sobě na castelnuovskou faru. Toť se ví, že pozvání bylo přijato s radostí a pan farář se nechal vidět. Cagliari, jakožto rodák, dělal hostitele. Jeden z účastníků vzpomínal ještě roku 1887, že Cagliari některé hochy zavedl dokonce do farského sklepa a naléval jim víno, dokonce mešní.

Po tomto pohoštění nezbylo, než vydat se na zpáteční cestu do Turína. Don Bosco se vracel obohacen: měl o dva kleriky více. Rua mu zůstal věren až do smrti a stal se jeho

43 Don Boskovi klerici

Obláčka Rocchiettiho a Ruy za kleriky nám dává příležitost pohovořit o problému Don Boskových kleriků. Především všeobecně. Jak víme, turínský seminář byl tou dobou pořád ještě pro neshody mezi státem a arcibiskupem zavřený. Kandidáti kněžství šli k cíli oklikami. V diecézi ovšem byly možnosti teologického studia. Tak v Chieri fungoval seminář dál. Zatím ani neexistovala krize kněžských povolání. Těch bylo dost. Ovšem jen prozíraví lidé mysleli na budoucnost a báli se, že časem přijde nedostatek kněží.

Mezi ty prozíravé patřil Don Bosco. Stále myslel na tento problém a řešil jej podle svých možností. V říjnu 1852 bylo v jeho Domově jen 36 chlapců a to proto, že část místa pořád ještě zabíralo několik kleriků, kteří se k němu uchýlili po zavření semináře. Studovali, dělali zkoušky u diecézních profesorů a těšili se, že budou vysvěceni a umístěni

pravou rukou, jeho nástupcem. Rocchietti byl sice také hodný, nadaný a nadějný, ale byl slabého zdraví.

Jen co se vrátil domů, Don Bosco našel na stole dopis velkého významu. Posílal mu jej královský sekretariát velmistra řádu sv. Mořice a Lazara. Podepsán byl první sekretář jeho Výsosti v zastoupení velmistra, hrabě Cibrario, senátor piemontského království. Sděloval mu v něm, že řád mu poskytuje mimořádnou podporu ve výši 300 lir.

Don Bosco poděkoval, ale brzy nato ho hrabě Cibrario překvapil dalším dopisem. Don Bosco byl právě s chlapci, mezi nimiž byli Francesia a Cagliari, když mu posel odevzdal balíček neobvyklého formátu. Don Bosco jej ohmatl a hned zase sklídl, aby to hoši neviděli. V balíčku byl diplom a záslužný kříž řádu sv. Mauricia a Lazara. Don Bosco byl jmenován rytířem. Chudák, byl z toho vyveden z míry a honem pospíchal k hraběti do kanceláře řádu. Tam uctivě prosil, aby to vzali zpět, nebo aspoň aby nic neuveřejňovali v úředním listě, protože nechce, aby byl nazýván rytířem. Lidé by si mysleli, že jako rytíř má nyní dost peněz a přestali by mu dávat. A dodal: „Pane hrabě, já mám těch křížů dost a dost, nepřidávejte mi další.“ Pan hrabě se usmíval, vyznamenání zůstalo, ale skutečně nebylo uveřejněno. Don Bosco pak dostával každoročně rytířský důchod 500 lir, od roku 1866 zkrácený na 300 lir, v roce následujícím na 150 lir a to mu chodilo ještě po jeho smrti až do roku 1894. Důvod ke zkrácování byl v tom, že se ztenčoval i majetek řádu, až nakonec zanikl.

Don Bosco si nikdy nepřipjal záslužný kříž na prsa, nýbrž všechno vždycky přísně tajil. Zato s hrabětem Cibrariem pak udržoval velmi srdečné styky a jeho prostřednictvím dosáhl, že mnoho lidí bylo vyznamenáno křížem na jeho žádost. Byli to většinou lidé, kteří si zas pokládali za povinnost přispívat mu na hochy. Tak se mu vyznamenání vyplatilo v jiném smyslu.

Epizoda je příznačná. Skromnost a nezištnost postavy Dona Boska u úřadu do velmi dobrého světla. Všude na úřadech měl lidi, kteří mu přáli a na které se mohl obracet ve svých potřebách. Všude byli přesvědčeni, že si zaslouží podporu. Návštěvy ministrů, poslanců, starostů a jiných hodnostářů v Oratoři byly normálním zjevem, ale i Don Boskova chudoba a láska k chudým hochům zůstávala normálním znakem jeho díla. Nevázal si svými známostmi u velkých tohoto světa ruce, naopak – on si zavazoval je. Tak si počínají svatí.

v diecézi, nebo v soukromých institutech, prostě jak Pán Bůh dá a jak budou okolnosti ukazovat.

Nyní měl Don Bosco také kleriky, které si vychoval z řad svých chlapců. To byli „jeho klerici“. Bydleli u něho, i oni chodili do školy filosofie a počítali s tím, že pak začnou teologii a stanou se kněžími. Don Bosco byl zatím světský kněz a jeho oratoře součástí duchovní správy arcidiecéze, o nějaké řeholi se zatím nemluvalo a nemohlo mluvit. Tento ideál si Don Bosco zatím mohl pěstovat jen ve svém nitru a své kleriky k němu opatrně dirigovat.

Všichni ti „jeho klerici“ nechápali situaci a nejeden si maloval budoucnost jinak, než si ji maloval Don Bosco. Nic divného, že přicházela pro Dona Boska zklamání. Nyní zrovna čtyři z těch jeho se ztratili. Karel Gastini pocítil nějaké zdravotní potíže, které mu znesnadňovaly studium,

a nechal toho. Odložil duchovní šat a vrátil se mezi civilisty. Dva další se skoro současně rozhodli, že vstoupí do kongregace oblátů Panny Marie, kteří měli sídlo u kostela Těšitelky. První byl Ascanio Savio, jinak hoch velmi nadaný a ctnostný. Don Bosco mu řekl: „Jdi, ale nezůstaneš tam dlouho.“ Skutečně po nějaké době začal trpět velkými bolestmi hlavy a musel z kongregace odejít. Stal se světským knězem, udělal doktorát z teologie a později chodil do Oratoře přednášet kněžím morální teologii. Byl z něho znamenitý kněz. Klerik Vacchetta pojal krátce nato rozhodnutí následovat Savia. Don Bosco mu to rozmlouval, ale on trval na svém. „Tak jdi,“ řekl mu, „ale jestliže dnes máš rozum v pořádku, nevím, zda jej budeš mít v pořádku v budoucnosti.“ Vacchetta udělal oblátský noviciát a složil sliby. Ale pak začal blouznit a skončil v blázinci. Sice se mu to zlepšilo, ale byl schopen nanejvýš učit katechismus malé děti. Obě předpovědi se splnily. Čtvrtého klerika Lemojne nejmenuje celým jménem. I my ho označíme jen písmenem G.

Do jeho života neblaze zasáhl právě pan farář Gattino, ten co světil kostel sv. Františka Saleského. Byl místním farářem, ale neměl nejlepší vztah k Oratoři. Jednou si stěžoval kanovníku Vogliottimu, že Don Bosco není vždy ochoten posílat mu do farního kostela tolik kleriků, kolik by on chtěl. Kanovník mu dobře odpověděl, že si ty kleriky vychoval Don Bosco a že je také potřebuje, aby mu pomáhali. Farář však nechtěl tomu rozumět a potají Oratoř bojkotoval. Tak např. začal zjišťovat majetkové poměry rodičů Don Boskových kleriků a tvrdil, že není pravda, že si je Don Bosco vychoval sám a že by bez něho nebyli kleriky.

Náš G. byl synem zednického mistra, který si stál poměrně dobře. Při stavbě kostela sv. Františka byl dokonce jakoby partnerem stavitele Boccy – dělali to společnou rukou. Inženýr, který dělal plány, nakreslil je sice zdarma, ale

44 Novostavba v troskách

Don Bosco se s radostí díval, jak se novostavba rychle šine vzhůru. S dělníky vycházel, oni se zase mnohdy mísili s jeho hochy a poslouchali Don Boskova naučení, jedni rádi, jiní s názorovým odstupem, jak to bývá mezi lidmi. Vedení stavby se nemohl příliš dívat na prsty. Jednak nebyl odborníkem, jednak potřeboval vzájemnou důvěru, když zrovna nebylo peněz, jednak měl zájem na tom, aby se do zimy novostavba pokryla.

Zdá se, že nepřítel člověka nespál a chystal se Dona Boska jaksepatří potrápiti. 20. listopadu se nahoře u přistaveného bočního křídla zbořil kus lešení a tři dělníci spadli dolů a těžce se zranili. Jeden tak těžce, že byla malá naděje, že z toho vyjde. Zděšení u všech bylo veliké. Don Bosco samozřejmě za nic nemohl, ale že cítil s těmi lidmi, byl tím velice rozrušen. Jen zvedl oči k nebi a zvolal: „Buď vůle tvá! Jak Pán Bůh chce!“ Při neštěstí se zbořil i kus zdi, ale Don Bosco mlčel, nehádal se se stavitelem, ani nežádal odškodnění. Horší se pak teprve přibližovalo.

Stavba byla už téměř hotová. Už byly položeny krovy a na nich přibity latě. Už byly i tašky nahoře a měly se zavěšovat, když tu se změnilo počasí a několik dní ustavičně pršelo. Pršelo ve dne v noci. Následek byl, že malta, pravděpodobně poněkud ošizená, se začala vyplavovat a zůstávaly cihly jen málo slepené. To přivedilo katastrofu.

Přišlo to v noci z 1. na 2. prosince. Ještě odpoledne a k večeru, když se vyjasnilo, hoši z večerní školy pobíhali

pak nadřžoval staviteli v jeho machinacích. Kvůli tomu se společenství p. G. rozklíčilo. To vneslo i nějaký stín do jeho vztahů k Donu Boskovi. Fakt je, že najednou začal nahlížet, že syn by měl odejít z Oratoře a studovat jinde. Přeptal se v semináři v Chieri a dobře pochodil. Slíbili mu slevu na měsíčním, možná i slevu celého platu. On nemeškal, přijel do Oratoře s vozem, poručil synu, aby si vzal klobouk a nic netušícího jednoduše zavezl přímo do semináře.

Dona Boska takové jednání velmi zarmoutilo. Klerik mu dělal sekretáře, jemu diktoval některé své spisy. Před krátkým časem mu daroval nový breviář. Klerik byl v semináři nešťastný a nakonec byl pro zdravotní potíže propuštěn. Vrátil se domů, ale otec mu zakázal chodit do Oratoře. Ani ke zpovědi nesměl k Donu Boskovi. Začal tedy chodit ke Consolatě, a tak se stalo, že se rozhodl pro kongregaci oblátů. Tehdy se přece jen dostal k Donu Boskovi, ale ten mu řekl bez obalu: „Nechoď, tvé místo je u Dona Boska.“ Hoch přesto šel, ale už ne s tou jistotou, že plní vůli Boží. Před slibem psal znovu Donu Boskovi a ten mu odepsal: „Uděláš sice dosti dobrého, ale ne tolik, kolik bys měl.“ Složil hned věčné sliby, ale pak se ho zmocnily nějaké exaltované představy, myslel si, kdoví k jaké svatosti není povolán, trpěl úzkostmi svědomí, až mu obláti poradili, aby se vrátil domů. Doma se uzdravil. Byl by se rád vrátil do Oratoře, ale zde zase byla jiná překážka. Monsignor Frasoni ustanovil, aby se k svěcení nepřipouštěli klerici, kteří byli předtím řeholníky. Don Bosco mu tehdy vymohl přijetí v diecézi Biella. Tam se stal knězem. Ještě po létech prosil Dona Boska, aby ho přijal mezi své, ale to zase otec (matka už nežila) se blížil k osmdesátce svého života. Don Bosco mu odepsal: „Počkej, až si otce zavolá Pán Bůh, pak přijdeš.“ Bohužel na začátku této klikaté cesty tohoto kněžského povolání stál kněz – farář, který Donu Boskovi jeho kleriky nepřál.

vesele po dvoře a, jak už to bývá, i proti zákazu představených lezli po lešení a dělali hloupostí. Nikdo netušil, co přijde. Pak oratoriáni odešli. Oratoř ztichla a Don Bosco a jeho internisté šli spát. Začalo znovu lít. Krátce po jedenácté hodině v noci se ozvala rána. Pak rána za ránou. Zřítel se kus novostavby, přilehlý k starému domu. Cihly, trámy, lešení, jedno strhovalo druhé, a do toho voda a voda.

Matka Markéta se právě chystala jít spát. Když si uvědomila, co se děje, její první myšlenka byla: Co syn? Vyběhla ven, zkoušela otevřít dveře u jeho světničky, ale byly zamčené. Světnička byla zrovna nejbliž novostavbě. Tušila to nejhorší. Utíkala tedy dolů pro druhý klíč a křičela. Odkudsi se vynořil klerik Rua, jen tak napůl oblečený. A už ze světniček vybíhali chlupci, každý jak byl, v košili, ve spodkách; začal zmatek. „Novostavba se řítí! Zachraň se, kdo můžeš!“ Každý hledal východ z domu a už se chlapecké postavy rozlévaly po dvoře. Ten utíkal pod stromy, ten hledal útočiště v kostele, ten utíkal přes plot do pole. Všude bláto, déšť se lil potokem, bylo to hrozné divadlo.

Co Don Bosco? Don Bosco slyšel rány, ale jen mu bylo divné, že v tak pozdní dobu se rozpoutala bouřka nad Turínem. Teprve mezi posledními se vzbudil, nahmatal sirky, udělal světlo a vyšel ven. Kdo ho viděl, zajásal, neboť bez něho se všichni cítili jako ztracení, s ním jako by však vzešlo světlo. „Don Bosco, Don Bosco! Don Bosco je živ!“ volalo se ze všech stran. Don Bosco se jako generál hned

chopil velení. Protože se neozývaly další rány, měl za to, že v té chvíli je třeba nechat novostavbu novostavbou a myslet jen na lidi. Sháněl je do jídelny, do kostela, prostě do sucha. Všude byla tma, ale přesto bylo třeba dělat záchranné práce. Don Bosco dal rozkaz, aby se přenesly slavníky a postele na bezpečnější místa, maminka zase dbala, aby se nikdo nenachladil a horlivě převlékala hochy do suchého prádla a šatstva.

Don Bosco věděl, co v té chvíli všichni nejvíc potřebují: klid a pocit bezpečí, ano i trochu radosti. Jen co se ubezpečil, že se opravdu nikomu nic nestalo, vyzval hochy, aby Pánu Bohu a Panně Marii ze srdce poděkovali. Mohlo to dopadnout hůř, a nedopadlo. Pomodlili se vroucně litanie a protože pořád pršelo a byla zima, poručil, aby si každý nějak lehl a snažil se usnout.

Uprostřed té hrůzné noci se stala i rozmarná historka. Krejčík Inocenc Brunengo si vzpomněl, že sice vynesl svůj slavník do bezpečí, ale že tam zapomněl paňotu, kterou měl na snídani. Musel ji mít a vydal se ji hledat. Byla tam mrška zatoulaná a on si ji vítězoslavně vynesl z prázdné místnosti ven. „Zachráněná! Zachráněná!“ volal celý šťastný. Neměl to dělat. Byl to typ zcela zvláštní. Už tak byl komický, protože měl kolébavou chůzi jako kachna a k tomu měl půlku hlavy lysou, takže musel nosit paruku. Teď se stal mezi hochy terčem smíchu a oni za ním často volali: „Zachráněná! Zachráněná!“ Brunengo však byl na smích zvyklý a nic si z toho nedělal.

Domov přespal, jak mohl. Matka Markéta a Don Bosco bděli do rána. Ráno se sbíhali k Oratoři lidé z okolí. Slyšeli rachot, nyní si mohli prohlédnout i příčinu. Přijel i starosta se dvěma stavebními inženýry jako komise. Při denním světle teprve bylo vidět, jaká je to spoušť. Jeden z inženýrů se ptal Dona Boska, kdo spal pod tím pilířem. Pilíř byl

45 „Salesiánské čtení“

Doba byla samá chmura. Italští politikové byli všechno jiné než poctiví křesťané. Zůstávali v církvi, ale chtěli si s ní dělat, co jim vyhovovalo. Hrabě Kamil Cavour byl 4. listopadu jmenován ministerským předsedou a v této funkci pak setrval mnoho let. Stal se de facto hlavou státu a v této funkci osnoval plány na sjednocení celé Itálie.

Už v srpnu byl v Anglii a paktoval s lordem Palmerstonem a s jinými protipapežskými tamními politiky. Byl také v Paříži a jednal s prezidentem republiky Ludvíkem Bonapartem, který se brzy nato proměnil v císaře Napoleona III. Všude se rokovalo o sjednocení Apeninského poloostrova a o takzvané římské otázce: Co s papežským státem?

V Piemontě jitrila politickou náladu snaha prosadit zavedení občanského sňatku. Parlament 5. července 1852 odhlasoval zákon vysokým rozdílem hned. 94 poslanci hlasovali pro a jen 34 proti. Ovšem zákon narazil na odpor katolíků, kteří v něm viděli průlom do církevního života s nedozírnými následky. Tiskový zákon jim dovoľoval ohrazovat se tištěným slovem, a proto užili této tribuny a psali proti. Papež Pius IX. vyložil své stanovisko písemně králi Viktoru Emanuelovi a piemontský episkopát se postavil na odpor také jednoznačně. Čekalo se, co na to řekne senát, který byl ještě nad sněmovnou a od kterého záviselo definitivní slovo. 20. prosince bylo hlasování v senátě. Hrabě Cavour vřele osnoval zákon doporučil, ale výsledek byl, že jen 28 senátorů bylo pro zákon a 39 proti. Královský dekret pak odsunul

nahnutý nad starou budovou. „Kdo? Já a asi třicet hochů,“ odpověděl on. „Tak děkujte Pánu Bohu, že to na vás nespadlo,“ řekl inženýr. „Rád bych viděl stavitele, který by dovedl postavit pilíř v takovém úhlu, aby nespádl.“ Bylo třeba opatrně pilíř zachytit lanem, a pak opatrně rozebrat cihlu po cihle, aby nenastala nová další škoda. Kolem 8. hodiny spadla další zeď, že se země zachvěla jako při zemětřesení. To už byl konec definitivní. Prakticky bylo třeba začít znovu. Jen to boční křídlo stálo celé. Don Bosco se nutil do klidu a žertoval: „Hráli jsme si na cihly.“ Tím myslel na hru chlapců, kteří kladou cihlu na cihlu a pak spodní podtrhnou. Do smíchu mu však nebylo. Jeho pocity dobře zachycuje věta z dopisu, který psal 6. prosince příteli knězi do Capriglia: „Potkalo mě neštěstí. Novostavba, která byla už téměř zastřešená, se nám zhroutila. Nikdo nezahynul, ale hrůzy jsem zažil, že jsem od toho málem zemřel. Sic Deo plaquit – Tak se Bohu zalíbilo.“

Zkáza novostavby přinesla další potíže. V prosinci nebylo ani pomyslení na odstranění zbořeného materiálu, natož na zahájení rekonstrukce. Bylo třeba jakž takž pokrýt stojící pravé křídlo, hochy ubytovat v bývalé kapli, v posvěceném kostele se nyní během týdne odbývaly večerní školy a jen v neděli mohl fungovat naplno. Byl to život bezmála cikánský.

Udeřila zima, bylo třeba zahřívát se uměle, víc veselou náladou než ohněm. Ale bylo to romantické. Však Karel Tomatis, malíř, který vládl nejen štětcem ale i perem, napsal o té noci dlouhou báseň v jazyce piemontském. Báseň se mnohokrát přednášela, později ji Francesia přeložil do spisovné italštiny a vyšla v Salesiánském věstníku na důkaz toho, že ta noc nebyla jen bájným výmyslem, ale skutečnou skutečností, která vystavila Don Boskova ducha tvrdé zkoušce.

otázku na pozdější dobu. Katolíci to považovali za veliký úspěch a za zásah Panny Marie. Z vděčnosti sebrali 60 000 lir na pořízení nové fasády pro kostel Těšitelky.

Proticírkevních nálad politických kruhů bohatě využívali protestanti k propagaci svých nauk. Jejich pastoři se stávali agresivními. Tak v tom roce 1852 přišel jeden pastor do Oratoře přit se s Donem Boskem. Přinesl si knihu Trivierovu, kde se to hemžilo protipapežskými výroky. Stálo tam, že katolíci prokazují papeži božskou poctu, že úcta svatých je modlářství, církev prý zakazuje číst evangelium atd. Prostě polemika na ostří nože, daleká od opravdové snahy nalézt pravdu. Don Bosco prosil pastora, aby mu našel místa v Písmu svatém, kde by byla zmíněná tvrzení doložena. Pastor neměl nic po ruce, jen slíbil, že přijde, až si to připraví. Nepřišel.

Don Bosco se už v roce 1850 zabýval myšlenkou vydávat nějakou knižnici, která by hájila katolickou víru a byla určena především prostému lidu: už měl pro ni i název: Katolické čtení. Nyní v roce 1852 myšlenka dožrála a proměnila se v čin. Ovšem nebyl to podnik malý a bylo třeba, aby za ním stály vlivné osobnosti a celý kolektiv pracovníků. Arcibiskup ze svého lyonského vyhnanství iniciativu pochválil a Don Bosco se obrátil především na ivrejského biskupa Morena, aby vzal podnik za svůj a zaštitil ho svou autoritou. Moreno přijal a vyzval Dona Boska, aby připravil program.

Mezi Don Boskem a Ivreou nyní běžela korespondence. Hlavně bylo třeba připravit do tisku první knížky, které měly mít každá 100–108 stran. K tomu bylo třeba trochu klidu, což v Oratoři sotva bylo možné mít. Už jsme slyšeli, že rektor oropské mariánské svatyně pozval Dona Boska na několik dní do Oropy. Don Bosco tam v létě šel s Dr. Golziem, ale to byl zrovna rektor vyměněn a nový strážce Oropy se k nim zachoval celkem drsně. Nedal jim k dispozici světničky určené pro kněze, ale pro obyčejné poutníky, takže klid tam nebyl. Byla to předehra k svízelným, které budou Boska provázet až do konce života. „Katolické čtení“ totiž bude ležet hlavně na jeho bedrech a bude tlačit jako těžký kříž.

Po duchovních cvičeních u sv. Ignáce poslal monsignoru Morenovi k přehlédnutí první rukopis s názvem „Vyzbrojený katolík“. Moreno jej prohlédl a poslal zpět se svými připomínkami. Zároveň chtěl, aby mu urychleně poslal

46 S perem v ruce

Na začátku roku 1853 bylo všechno připraveno pro zahájení „Katolického čtení“. Don Bosco žádal a dosáhl toho, že mu řada učených kněží a jiných osobností slíbila spolupráci při vytváření jednotlivých svazků, ovšem bylo třeba vytvořit širokou síť odběratelů, důvěrníků, kteří by si vzali na starost osobní distribuci knížek, vybírání poplatků, dále psát napravo nalevo, jezdit, dělat přednášky, burcovat, přesvědčovat, jednat s tiskárnami, shánět papír, dělat korektury, hlídat čas a podobně.

Don Bosco o akci informoval všechny piemontské biskupy a pak rozeslal v tisících exemplářích do světa „Plán sdružení Katolického čtení“. Knížky budou lidem srozumitelné a budou obsahovat výlučně věci týkající se katolické víry. Budou mít normální formát a každá bude mít 100–108 stran. Předplatné na půl roku bude malé, jen 90 centesimů, což na rok dělá 1 liru 80 centesimů. Kdo by chtěl knížky dostávat poštou, musí připlatit poštovné. Aby se distribuce ulehčila, mohou se knížky posílat hromadně na určitá střediska tak, aby se posílalo aspoň 50 kusů najednou. V měsících a ve větších střediscích budou určeny k akci zvláštní osoby od biskupů, jímž je toto dílo zvlášť doporučeno.

Od této chvíle bude Don Bosco ve všech svých dopisech, ať s jakýmkoliv obsahem, doporučovat „Katolické čtení“ a do všech balíků bude dávat vlastnoručně podepsaný lístek s větou: „Vřele doporučuji k rozšiřování“. Kamkoliv půjde, bude s sebou brát „Plán“ a rozdávat jej, nebo jej nechá ležet za účelem propagandy. Bude pověřovat i podomní obchodníky, aby lidem rozdávali za nízkou cenu, případně zdarma, zbylé výtisky, jen aby nic nepřišlo nazmar. A, jak už měl v povaze, představoval si vše velmi velkoryse a byl by nejraději celý svět zasypal dobrou literaturou.

Dnes už můžeme zhodnotit dobro, které vykonal na tomto poli. Z jeho pera vyšlo aspoň sto knížek s obsahem morálním, apologetickým, dogmatickým. Všude je patrná láska k pokladu víry a k jeho strážci – římskému papeži. Jestliže se v Piemontě hodně zabrzдила protikatolická propaganda, bylo to jeho zásluhou. V létech 1853–1860 mělo „Katolické čtení“ asi 9 000 abonentů, v roce 1861 počet stoupl na 10 000, od roku 1870 na 12 až 14 tisíc výtisků. Don Bosco sám napsal asi pětinu všech vydaných knížek. Každý měsíc se však tisklo 15 000 výtisků. Mnohé knížky jeho i jiných spolupracovníků byly ještě vytištěny mimo

program, jak budou knížky měsíc po měsíci vycházet. I to mu Don Bosco poslal. Pak bylo třeba statečně vykročit do nového roku a opravdu začít. Biskup Moreno razil heslo: „Proti protestantské propagandě propagandou katolickou“ a nebylo možno couvnout. Don Bosco musel nyní číst kdejakou protestantskou literaturu, což žádalo zase čas a čas. K tomu si vyžádal od papeže dovolení číst zakázané knihy a tiskoviny.

V půli prosince žádal Svatého otce, aby směl o půlnoční mši svaté jako jiné roky podávat svaté přijímání (tehdy to muselo být povoleno až z Říma). Dostal žádost zpět s potvrzením: „Povoluje se na tři roky.“ Nepodepsal to nějaký sekretář, ale Pius IX. vlastnoručně. To Donu Boskovi udělalo velikou radost. Měl věru hodně za sebou: stavbu kostela, vysilující práci s loterií, nakonec zhroucenou novostavbu. Věru si zasloužil toto malé, pro něho prozřetelnostní povzbuzení. S novou chutí tedy vešel do nového roku.

knížnici a některé měly i více vydání. Během prvních padesáti let trvání „Katolického čtení“ dosáhlo 9 milionů 200 tisíc výtisků. Později se bude ještě vydávat v řeči francouzské a v řeči španělské. To jen, aby se ukázalo, jak velké dílo na poli katolického tisku vytvořil Don Bosco, a abychom si udělali představu o práci, kterou na sebe tímto úkolem vzal.

Dnes, v době ekumenismu, cítíme jinak a už mezi sebou neválčíme. Před sto lety jinověrci ještě žili z boje proti Římu. Don Bosco nebyl útočný, ale bránil skvěle. Považoval to za povinnost katolického kněze. Neurážel, ale cítil, že katolíci potřebují mít jasno ohledně svého náboženství. Proto psal. Pomáhal biskupům, kteří také dělali všechno, aby zastavili útočící síly, ale s malým výsledkem. Psát pastýřské listy, zakazovat číst nepřátelský tisk, dovolávat se ochrany zákona, to všechno se ukazovalo jako slabé a neúčinné. To byla jen pasivní ochrana, která zanechávala v duších pocit slabosti. Zato jasné pravdivé slovo ukazovalo cestu a povzbuzovalo katolické sebevědomí. Toho bylo v té chvíli nejvíce zapotřebí.

Zatím se rozbíhala práce se získáváním odběratelů „Katolického čtení“ a vytvářely se předpoklady pro zdárný počátek tak veliké akce. Don Bosco vydal ještě potřeť „Upozornění katolíkům“ a spolu s ním „Základy katolického náboženství“. Mělo to znít jako třetí zatroubení polnice před zahájením protiútoků. Někdo ho varoval, aby se do toho nepouštěl, a hlavně, aby nevystupoval v první osobě. Odpověděl statečně: „Nebojím se. Pro víru jsem ochoten položit i život.“ Brožurce dal výrazně napsané motto: „Naši pastýři nás spojují s papežem, papež nás spojuje s Bohem“. A nechal tam vytisknout i své jméno.

„Katolické čtení“ se mělo tisknout u Agostiniho v ulici Zecca č. 25 v přízemí. První číslo mělo vyjít v březnu 1853. V té tiskárně se tiskla také Armonia, katolické noviny. Armonia 8. února svým čtenářům vřele doporučila novou katolickou knižnici dlouhým článkem, který rozvedl nám již známé body „Plánu“. V poslední chvíli ještě monsignor Moreno navrhl vydávat Čtení čtrnáctidenně – jednou něco vážného, podruhé lehčího, např. životopisy svatých, ale nenaléhal. Byly to návrhy jiných lidí a Donu Boskovi ponechal volnou ruku, aby udělal, jak budou ukazovat okolnosti.

Don Bosco měl zatím v práci ještě jinou věc. Připravoval druhé vydání svých „Biblických dějin“. První dílo dialogické,

otázky a odpovědi. Tentokrát se rozhodl neklást otázky, ale prostě vypravovat děj. A ještě další věc měl v práci: na jeho psacím stole ležela „Pravidla Domova svatého Františka Saleského“. Začal na „nich“ pracovat v roce 1852, dokončil je v roce 1854. Na těch pracoval pomalu, podle toho, jak se vytvářely poměry. Snad bude dobré této věci věnovat trochu více pozornosti. Na začátku Oratoře neexistoval žádný pevný řád, leda ten, kterým se musí řídit každá dobrá rodina. O pět roků později byla dána první kratičká pravidla v podobě Domácího řádu, připevněného na dveřích každé ložnice. Byly to ty nejzákladnější pokyny pro dobré chování: mravní, náboženské, a pracovní tehdejších internistů. Pak přibývaly další a další. Obvyčejně podnět k jasnému ustanovení dal nějaký častější případ narušení života ze strany chovanců. Bylo třeba regulovat věci. Ale jak se poměry měnily, Don Bosco byl ochoten měnit i svá ustanovení, škrtat,

47 Preventivní systém

Mluvili jsme o prvním Don Boskově domácím řádu, který uložil svému Domovu při Oratoři sv. Františka Saleského, a také o jeho drobném, ale nadmíru důležitém spisku zvaném Preventivní systém ve výchově mládeže. Tento spis se stal součástí Domácího řádu a, ač je pozdější, v praxi oživoval řád svým duchem od počátku. Chceme-li jít po stopách Don Boskových, uděláme dobře, když si toto dílko už zde přepíšeme v doslovném znění.

Don Bosco píše: „V každé době se ve výchově mládeže uplatňovaly dva systémy: preventivní a represivní. Represivní spočívá v tom, že se podřízení seznámí se zákonem a pak se dohlíží, aby se zjistilo, kdo jej přestupuje a tudíž si zaslouží, aby byl potrestán. V tomto systému slova a tvář představeného musí být vždy přísné, spíš hrozivé, a představený sám se musí varovat každé důvěrnosti s podřízenými.

Ředitel musí dodat své autoritě lesku tím, že se bude uprostřed podřízených nacházet jen zřídka, a to hlavně jen tehdy, když bude třeba trestat nebo hrozit. Tento systém je lehký, méně namáhavý a prospívá zvláště u vojska a všeobecně u osob dospělých a rozumných, které samy musí vědět a pamatovat, co je podle zákonů a jiných předpisů.

Jiný, řekl bych opačný, je systém preventivní. Spočívá v tom, že se vysvětlí předpisy a pravidla ústavu a pak se dohlíží tak, aby nad žáky stále bdělo oko ředitele nebo asistentů a ti aby s nimi jednali jako milující otcové, aby jim byli ve všem vůdci, aby jim radili a laskavě je napravovali, zkrátka tak, aby se žáci nemohli proviňovat.

Tento systém se opírá cele o rozum, náboženství a projevovanou lásku. Vylučuje všechny násilné tresty a snaží se vyhnout i lehkým trestům. Zdá se, že je třeba dát mu přednost z těchto důvodů:

1. Když žáka preventivně upozorníme, necítí se pokořen, jak tomu bývá, když je pohnán před představeného. Nezlobí se, když ho napomeneme, nebo ho i potrestáme. To proto, že v tomto systému přišlo vždy napřed přátelské upozornění, apel na rozum, což se většinou dotkne i srdce, takže žák sám chápe nutnost potrestání a skoro si je přeje.

2. Podstatnějším důvodem je mladická lehkomyšlnost, která v mžiku zapomene na všechna kázeňská pravidla i na tresty, které na to jsou. Tak se často dítě proviní a vyslouží si trest, aniž na to pomyslelo, nebo si vůbec na to vzpomnělo ve chvíli poklesku. A jistě by se neprovinilo, kdyby ho upozornil nějaký přátelský hlas.

přepisovat atd. Teprve v roce 1854–1855 byl zaveden zvyk, že se Domácí řád četl slavnostně na začátku roku a pak každý měsíc se četla a komentovala jedna kapitola. Teprve o 23 roků později, roku 1877 byl Domácí řád vytištěn. Don Lemoyné považoval za svou povinnost uvést ten první Domácí řád z roku 1852 jako dodatek k 4. dílu Životopisných pamětí Don Boskových, aby se vědělo, z čeho vyrostlo celé „salesiánské zákonodárství“. Je to čtení dobové, ale velice zajímavé pro každého, kdo studuje Dona Boska a jeho dílo.

V základech tohoto Domácího řádu byla svatá bázeň Boží. Žádné tělesné tresty, žádné domácí vězení! Don Bosco poroučel jménem Božím a to stačilo, aby hoši poslouchali a snažili se být dobří. Starostlivá otcovská asistence stačila, aby se plnily povinnosti, a hlavně láska zde působila. Don Bosco tyto zásady později vtělil do zlaté knížečky zvané „Preventivní systém ve výchově mládeže“.

3. Represivní systém může zabránit nepořádkům, ale sotva polepší viníka. Zkušenost říká, že hoši nezapomínají na tresty, kterých se jim dostalo, a mají na ně většinou hořké vzpomínky, touží se zbavit jha a také se pomstít. Někdy se zdá, že zapoměli, ale kdo je sleduje v životě, ví, jak hrozné bývají vzpomínky na mládí. Tresty od rodičů se snadno zapomenou, ale ne tak tresty od vychovatelů. Nejedno se ve stáří brutálně pomstil za určité tresty, vytrpěné nespravedlivě v době výchovy. Naopak preventivní systém činí žáka přítelem, který ve vychovateli vidí dobrodince, který ho upozorňuje, jen aby ho uchránil od nepříjemností, trestů a hanby, a učinil ho dobrým.

4. Preventivní systém má za následek, že vychovatel bude moci mluvit s žákem vždy mluvou srdce, a to jak v době výchovy, tak později. Získá si nad ním jakousi nadvládu a bude ho moci napomínat, radit mu, ano i kárat ho, když už tento bude v zaměstnání, v občanském úřadě nebo v obchodě. Pro tyto a jiné důvody se zdá, že preventivnímu systému se musí dát přednost před represivním.

Don Bosco pak přechází k aplikaci:

Praxe tohoto systému se zcela opírá o slova sv. Pavla, který praví: Lásku je trpělivá... všechno snáší, všemu věří, vydrží každou nepříjemnost (1. Kor. 13,4–7). Proto jen křesťan může s úspěchem aplikovat preventivní systém. Rozum a náboženství, to jsou dva nástroje, jichž musí vychovatel stále používat, učit se jim a sám je praktikovat, chce-li být poslouchán a dosáhnout svého cíle. Hle, hlavní pravidla, jak se tento systém má aplikovat:

1. Ředitel se musí cele věnovat svým žákům a nesmí si brát žádné úkoly, které by ho od jeho úřadu oddalovaly, ano musí být s žáky stále, když nejsou povinně jinde, leda, že by jim jiní řádně asistovali.

2. Učitelé, mistři, asistenti musí být zaručeně mravní. Ať se jako moru chrání každé formy citové nevázanosti a přátelíčkování se svými žáky a ať pamatují, že pád jednoho může uvést do nesnází celý výchovný ústav. Ať nejsou žáci nikdy sami. Pokud je to možné, asistenti ať je předcházejí tam, kde se mají shromáždit a ať jsou s nimi dokud s nimi nebude někdo jiný. Také ať nenechávají bez zaměstnání nikoho, ani v době rekreace.

3. Dejme hochům plnou svobodu, ať se vyskáčou, vykřičí, jak se jim chce. Tělocvik, hudba, recitace, divadlo,

vycházky, to jsou všechno velmi účinné prostředky, jak dosáhnout kázně, prospět mravnosti a také zdraví. Jen musíme dávat pozor, aby obsah zábavy, zúčastněné osoby a také, co se tam říká, bylo nezávadné. „Dělejte si, co chcete,“ říkal veliký přítel mládeže, svatý Filip Neri, „mně stačí, když nebudete dělat hříchy.“

4. Častá zpověď, časté přijímání a každodenní mše svatá jsou pilíře, které nesou budovu výchovy a musí ji nést, nemá-li v ní být místo pro pohružky a metlu. Nikdy nesmíme hochy nutit, aby chodili k svátostem, ale jen je povzbuzovat a dávat jim k tomu příležitost. Při duchovních cvičeních, při třídních a devítidenních pobožnostech, v kázáních a v náboženských hodinách, všude ukazujeme na krásu, velikost a svatost našeho náboženství, které nám nabízí prostředky tak snadné a užitečné pro občanskou společnost, pro klid srdce a pro spásu duše, jakou jsou právě svátosti. Tak si je děti oblíbí a budou k nim přistupovat s radostí, ochotou a užitkem.

5. Ať se velice dbá na to, aby se do ústavu nedostali špatní kamarádi, špatné knihy a lidé, kteří vedou špatné řeči. Výběr dobrého vrátného je pravý poklad pro výchovný ústav.

6. Každý večer pro večerní modlitbě, než jdou hoši spát, ředitel nebo někdo v jeho zastoupení ať k nim promluví pár laskavých vět: ať jim dá potřebné upozornění nebo rady, co se má dělat a co se nemá dělat. Ať se snaží vždy vyvodit poučení z toho, co se během dne stalo v ústavě nebo mimo ústav, ale jeho řeč ať nepřekročí dvě, nanejvýš tři minuty. Toto je klíč k morali, k dobrému chodu a k zdárnému průběhu výchovy.

7. Jako moru se musíme bránit mínění těch, kteří by nejdříve odložili první přijímání dětí na pozdější dobu, kdy už se většinou ďábel zmocnil duše dítěte k nevyčísitelné škodě jeho nevinnosti. V prvotní církvi se částky od velikonočního přijímání rozdávaly dětem. Z toho vidíme, že si církve přeje, aby byly děti záhy pouštěny k sv. přijímání. Když dítě dovede dělat rozdíl mezi chlebem a chlebem a je dostatečně poučeno, pak ať se nehledí na věk a ať přijde nebeský Král a ujme se té pozeňané duše.

8. Katechismy doporučují časté přijímání. Sv. Filip Neri doporučel týdně i častější. Tridentický koncil říká jasně, že si velice přeje, aby každý věrný křesťan, kdykoliv jde na mši svatou, šel také k přijímání. A ať to není jen duchovní přijímání, nýbrž svátostné, tak aby přijal i co nejbohatší ovoce této božské Oběti.

Užitečnost tohoto systému je každému rozumnému člověku zjevná. Přesto Don Bosco ještě pokračuje:

„Někdo řekne, že je tento systém v praxi obtížný. Připomínám, že ze strany žáků je mnohem snadnější. Ze strany vychovatelů má v sobě nějaké potíže, ale ty se zmenší, když se dá vychovatel do práce s horlivostí. Vychovatel je přece člověk zasvěcený blahu svých žáků a musí být ochoten podstoupit kdejaké nepohodlí a námahu, jen aby dosáhl cíle, to je občanské, mravní a všeobecné výchovy svých žáků. Vedle jmenovaných výhod připojím ještě další:

1. Žák si zachová vždycky velikou úctu k svému vychovateli a bude vždycky vděčně vzpomínat na přijatou výchovu. Na své učitele a jiné představené se bude dívat vždy jako na své otce a bratry. Kamkoliv půjdou tito žáci, všude budou dělat rodině radost a budou dobrými občany a dobrými křesťany.

2. Ať už byla při vstupu do ústavu jeho povaha jakákoliv a jakýkoliv charakter a mravní úroveň, rodiče si mohou být

jisti, že se jejich syn nezhorší, nýbrž že spíše nastane zlepšení. Mnozí byli napřed metlou svých rodičů, odmítly je dokonce polepšovny, ale vychování podle těchto zásad se dali na pořádný život a dnes zaujmají čestné místo ve společnosti, jsou oporou rodin a dělají čest místu, kde žijí.

3. Ti, co přišli do ústavu se špatnými návyky, nemohou nakazit druhé, a ti zase od nich nemohou přijmout škodu, protože k tomu není prostor ani čas ani příležitost, neboť asistent, jehož přítomnost předpokládáme, by to zamezil.

Don Bosco ve svém Preventivním systému řekl také své slovo o trestech:

Kde se nemusí trestat, ať se netrestá vůbec, a kde je nutná represe, držme se těchto zásad:

1. Ať se vychovatel snaží, aby ho žáci měli rádi. Pak se ho nebudou bát. V tom případě stačí dítěti odejmout projev blahovůle a už je tu trest, který však probudí touhu rehabilitovat se, dodá odvahy a neponíží.

2. U mladých lidí je trestem, co za trest nepokládáme. Bylo pozorováno, že nevěnovat chlapci vlídný pohled je horší než dát mu pohledek. Pochvala za dobrý čin a pokárání za špatný čin jsou už samy o sobě velikou odměnou nebo trestem.

3. Vyjma velmi vážné případy ať nekárá a netrestá veřejně, ale vždy stranou od kamarádů a ještě vynaloží všechnu opatrnost a trpělivost, aby dotyčný uznal na základě rozumu a víry, že jednal špatně.

4. Bít jakýmkoliv způsobem, nechávat klečet v bolestné poloze, tahat za uši a podobně, to se musí v každém případě vyloučit, protože to zakazuje i světský zákon, velice to hochy roztrpčuje a vychovatele ponižuje.

5. Ředitel ať dobře vysvětlí pravidla a poukáže na odměny i na tresty, aby se nikdo nemohl vymlouvat, že nevěděl, že je to přikázané, nebo zakázané.

6. Než se udělí jakýkoliv trest, ať se uváží, jaký je stupeň viny, které se žák dopustil. Kde stačí napomenout, ať se nekárá, a kde stačí pokárat, ať se netrestá více.

7. Ani slovy ani skutky ať se netrestá, když duch je pobouřený, ať se netrestá pro obyčejné opomenutí, ať se netrestá příliš často.

I když Don Bosco hned svůj systém neformuloval, přece jej dobře znal a ovládal, mluvil o těchto zásadách v konferencích se svými spolupracovníky. Říkal se sv. Františkem Saleským, že „více much se chytí na kapku medu než na sud octa“. Nabádal, aby se brala v úvahu přirozená lehkomyšlnost chlapců, že není všechno zloba. Je třeba je asistovat, ale tak, aby ani necítili, že jsou asistováni. Hrát si s nimi, snášet jejich křik a jiné nepříjemnosti z jejich strany. Pán přece řekl: „Nechteje maličké přijít ke mně!“ Don Bosco sám chodil často mezi hochy, a když se něco semlelo, dal to hned do pořádku. Hovořil s ostatními představenými, ptal se jich na chování hochů, dával jim dobré rady, jak mají postupovat. Předepsal, aby se vždy v neděli večer četly známky z chování, studia a práce. Pilné povzbuzoval, nedbalé napomínal. Říkal, že každý hoch si dá časem říci. Proto stále upozorňoval, radil, jeho trpělivost byla nekonečná. Když šlo o přijetí nebo propuštění, říkal se sv. Pavlem: „Všechno zkuste, co je dobré, ponechejte!“

Je těžké vystihnout všechno, co dělal pro výchovu svých hochů. Pověstná byla jeho „slovička do ouška“. A kolik jich bylo! Hoši cítili, jak je má rád, jak mu na každém záleželo.

Cítili, že za spásu každého z nich by byl rád život položil. Hřích považoval za svého největšího nepřítele. Proto tak rád zpovídal a doporučoval sv. zpověď. Nabádal stále k upřímnosti a otevřenosti a nikdy ji nezradil. V přijímání svátostí největší svoboda, nikdy nechtěl, aby hoši měli pocit, že jsou nuceni. V kostele se nemělo přistupovat k svatému přijímání popořádku. Raději trochu zmatku než nedostatek svobody. Svátosti a mše svatá byly opravdu srdcem jeho

48 Slovo o trestech

Dr. Ascanio Savio říkal, že Don Bosco tak zvládl svou vznětlivou povahu, že se o něm myslelo, že je flegmatik. Nikdo ho neviděl rozčileného nebo rozrušeného. Řídil se slovy Písma svatého: „Bůh nemluví tam, kde je neklid.“ Josef Buzzetti svědčil, že nikdy neviděl, že by byl Don Bosco někoho potrestal nespravedlivě. Ovšem také trestal, musel trestat. Kde jsou lidé, tam jsou i poklesky, a kde je hodně lidí, tam vznikají ustavičné problémy. Jsou povahy těžké, vzdorovité, neukázněné i zlé; kdyby se jim nechala volná ruka, rozrušily by veškerý řád a těžce by poškodily společenství. Musíme pamatovat, že Don Bosco pracoval většinou s narušenými hochy a že neměl kolem sebe žádné anděly. Preventivní systém lásky neznamená slabošství. I tam, kde vládne láska, musí být pořádek. I trestat se někdy musí, ale trest má být inspirován vždy láskou.

První potrestání, kterého Don Bosco užíval, bylo odnětí blahovůle. Když byl někdo zlomyslný a schválně neukázněný, Don Bosco mu dal cítit svou nelibost tím, že si ho nevíšmal, dělal, že ho nevidí, nenechal si od něho políbit ruku, jak bylo tehdy všeobecným zvykem. Jindy položil takovému prostou otázku: „Ty už mě nemáš rád?“

Vypravoval Francesio, že v době podzimního výletu spal vedle jednoho už dospělejšího hochy. Zpozoroval, že vzlyká. Ptal se ho na důvod. „Don Bosco se na mě podíval.“ „Co na tom?“ „Ale on se na mě podíval tak divně.“ A plakal dál. Francesia se druhý den ptal Dona Boska, co se stalo. A on: „Však on dobře ví, co.“

Stalo se, že Don Bosco řekl přísnější slovo jinému chlapci, a toho to vzalo tak, že dostal horečku. Don Bosco musel jít na ošetřovnu mu to vymluvit a hochy potěšit. Jinak by se byl snad neuklidnil. Hoši měli Dona Boska tak rádi a tak si přáli, aby byl s nimi spokojen, že musel dobře odměřovat slova, aby snad někomu nezpůsobil příliš velkou bolest. Také, jen co potrestaný změnil své chování, Don Bosco mu hned plně vrátil svou lásku a více nevzpomínal.

Každá povaha není tak citlivá. Když šlo o hochy citově chudé, kteří si nechtěli dát říct a svévolně zlobili, musel v zájmu celku svolit k citelnějšímu trestu. Když šlo o tajné provinění, nezveřejňoval je. Když šlo o nekázeň zjevnou a pohoršlivou, bylo třeba ukázat, že to tak nejde. Obyčejně sám neukládal trest, ale nechal, aby jej uložil někdo, kdo měl na starosti kázeň. Bití, zbavení pokrmu, pokořující a dráždící tresty, kárání provázené hrubými výrazy, netrpěl. Vůbec byl proti ponižování viníků. Chtěl, aby se dovedli sami ponížít. Bylo možné hochovi ubrat z přílohy k chlebu, když byl líný, nedovolil mu hrát si s druhými, když nechtěl poslouchat, nechat ho mimo jídelnu, když utekl bez dovolení přes zeď ven, ale jíst dostal. Byly to celkem maličkosti, ale on chtěl, aby nebyly pocitovány jako maličkosti. Tak s málem dosahoval hodně. Asistenti si někdy nevěděli rady s některými a stěžovali si Donu Boskovi. Tu je učil tresty stupňovat, ale nejít za určitou mez. Vychovatel, který vyčerpá kázeňské

výchovného systému. Kolem Dona Boska vyrůstali skvělí hoši, dokonce světci. V jeho domě všechno dýchalo svatostí a radostí.

Jeho vychovávací systém se stále více prosazoval, hlavně díky ovoci, které přinášel. Zajímal se o něj známí pedagogové, ano i v nekatolických kruzích nacházel vlídné přijetí a obdiv.

prostředky, pak zůstává bezmocný. Napřed může hoch při obědě stát, ale dostat všechno. Když to nepomůže, ať jde na oběd, až ostatní odejdou z jídelny. Když to nepomůže, ať jí odděleně od druhých. Nedat jíst ať je až poslední prostředek vyhrazený skutečné nekázi. Hoši si obyčejně dají říci, zvláště když představený dá najevo, že chce hochy ušetřit zbytečného zahanbení... Kdyby hoch pochopil a byl ochoten podřídit se, lepší je upustit od trestu. I to je prostředek k nápravě. Ovšem kdyby někdo chtěl jen oklamat představeného, nebylo by dobré mu neukázat, že chytračením nic nespraví.

Mohou se vyskytnout i extrémní případy. Např. kdyby se chování některého rovnalo vzpouře. Jsou takové povahy a pak nezbyvá, než sáhnout k nejextrémnějšímu prostředku. Stalo se jednou, že se takový výrostek opovážil postavit se přímo Donu Boskovi. Jeho drzost dosáhla vrcholu a tvářil se, jako by Don Bosco musel kapitulovat před ním. Horší bylo, že kolem stáli hoši a dívali se na nechutnou scénu. Tehdy Don Bosco všechny překvapil. Zničehonic dal zpupníkovi facku. Pak si zakryl oběma rukama tvář a odešel. Blesková akce zlomila hochovu pýchu. Sklonil hlavu a když viděl, že všichni kolem se na něho dívají, bez hlesu šel po svých a přestal s provokacemi. Ano, šel do sebe a chování zcela změnil. Don Bosco po létech vzpomínal na tuto událost. Tehdy si byl jist účinkem tohoto trestu, ale říkal: „Nikomuto to nedoporučuji. Je to riziko. Mohlo to dopadnout také jinak.“

Jediná věc, která ho nenechávala klidného, byly projevy nenávisti k Bohu. V Itálii nejde jen o braní jména Božího nadarmo, tam existuje klení v hrozných podobě. Člověk ve vzteku hrozí nebi pěstí nebo udělá posunek, který znamená pohrdání vůči Bohu, nebo existují i výkřiky podobného ražení. Don Bosco jednou takového zuřivého hochy pěkně vyplatil: dal mu pár pohlavků a řekl: „Tu máš, abys věděl. A pamatuj, že od Pána Boha můžeš někdy dostat něco ještě peprnějšího.“ Toto vypravoval kardinál Cagliero, ale hned dodával, že jen jednou za dlouhá léta viděl Dona Boska tak rozrušeného. Také don Rua vzpomínal na jeden takový případ, kdy Don Bosco rozrušeného hochy musel zchladit několika pohlavky. Ale také poznamenával, že jinak po více než třicet let, co s ním byl, neviděl ho rozčileného. I Pán Ježíš někdy vzplanul, když šlo o čest Boží. Být mírný neznamená dívat se klidně na řádění druhého. Tyto případy nic neubírají ani na Don Boskově svatosti, ani na jeho preventivním systému. Naopak je potvrzují.

Ve výchovných společenstvích nejde jen o pochybení jednotlivců, ale celé společenství se může dostat do jakési krize, kterou vychovatel musí vyléčit. I Don Boskova Domova se někdy zmocnily nálady, které působily jako nemoc: podlamovaly lásku, dávaly podnět k nespokojenosti. Jisté příčinou byli jednotlivci, ale kolektiv neměl sílu jim čelit, a tak jim vlastně nahrával. V takových případech vystával

problém kolektivního potrestání, kde trpí nevinný s vinným, a je těžko je oddělit. Don Bosco nebyl pro kolektivní trestání, ale někdy bylo třeba dát najevo nesouhlas. Stalo se někdy, opravdu jen někdy, a to málokdy, že začala taková otrávená nálada mezi hochy. Množily se stížnosti představených, rozmáhala se nekázeň a Don Bosco jediný mohl pomoci. V takových mimořádných případech krize vyvrcholila tím, že Don Bosco, jinak vždy plný lásky a radosti, vystoupil večer na katedru, odkud míval večerní slovíčko k hochům, a bylo na něm vidět, že je smutný. „Dnes s vámi, milí hoši, bohužel nejsem spokojen. Jděte spát, dnes vám nic jiného nemohu říci.“ A strčil si ruce pod plášť a pomalu a vážně odcházel ke schodišti a nahoru do své světničky. Mezi hochy se ozval obyčejně pláč, sem tam někdo zrudl a komunita šla spát s tou nejsmutnější náladou. Zarmoutit Dona Boska bylo totéž jako zarmoutit Pána Boha, ano, lidsky se to cítilo ještě hůř. To obyčejně stačilo, aby se dům dal do vzorného pořádku. Bolák se provalil a přestal bolet, protože se mohl vyčistit. Don Bosco si dával pozor, aby takové lekce nebyly na denním pořádku, protože by ztratily na působivosti. To se může stát jen jednou za dlouhý, velmi dlouhý čas, a vychovatel už musí mít promyšlený plán, jak vrátit komunitě radost a nadšení.

Konečně ve výchovných společenstvích mohou být i jednotlivci opravdu škodliví. Takových je třeba se zbavit. Don Bosco nebyl nikdy náhlý a nestávalo se, že by někoho vyloučil z Domova jen tak. Obyčejně s ním vícekrát mluvil, napomínal ho, obklopoval ho všemožnou péčí, zvláště dobrými kamarády, a jen když dotyčný zůstával hluchý ke všemu, požádal ho, aby si našel něco jiného. Zloději, nemravníci, zavile neuctiví k Bohu a k náboženství neměli místo v jeho domově. Kazili by druhé. Přednost dával Don Bosco tomu, aby se

49 V první linii

Svátek sv. Františka Saleského roku 1853 byl slavný jako jiný a vyznačoval se množstvím svatých přijímání. Pak přišla Popeleční středa 9. února a za ní půst se svými katechismy ve všední den. Don Bosco se zase spravedlivě staral o všechny oratoře a zvláště myslel na tu na Porta Nuova, kde byl ředitelem po donu Ponteovi don Rossi, muž horlivý, ale ne dosti zdravý.

V prvních dnech měsíce března vyšel první svazček Katolického čtení. Měl nadpis „Katolík poučený o svém náboženství“. Byla to vlastně kniha o 452 stránkách, která měla vycházet na šest pokračování od března do srpna. V lidovém podání se v ní uváděl rozhovor otce s dětmi na téma náboženství. Byla to vlastně učebnice katolického náboženství, ve které se otevřeně mluvilo o rozdílech mezi náboženstvím katolickým a protestantským, případně valdenským. Dílo polemické, i když se snažilo při potírání bludu šetřit osoby. Don Bosco se v závěru knihy obrací na protestantské pastory slovy, ze kterých lze vycítit už něco, co bychom mohli nazvat ekumenickým tónem, protože v nich nezaznívá nenávisť, ale láska. Píše: „Toto jsou slova bratra, který vás miluje, a to daleko víc, než si můžete myslet, slova bratra, který je ochoten obětovat sebe a všechno, co má na tomto světě, pro vaše dobro... Bratra, který cítí hrůzu a strach z nejistoty, jaký bude osud vašich duší i duší vašich následovníků, bratra, který zvedá oči a ruce k nebi a vybízí vás a všechny dobré lidi, aby se modlili k milosrdnému Bohu, aby vás osvítily paprsky své milosti, abyste se vrátili do otcovského ovčince

dotyčný sám přesvědčil, že není na pravém místě. Vylučoval jen zřídka a ještě s velikou opatrností, šetrností a láskou.

Vytvořila se v Domově skupinka pohoršlivých hochů? Don Bosco si je nechal zavolat k sobě do bytu a napomínal je: „Podívejte se, hoši, proč mě chcete přinutit, abych byl na vás přísný? Povídá se o vás to a to. Je to pravda? Neposloucháte, ale což je poslušnost tak zlá? Nevidíte, jaké škody působíte druhým? Dejte si přece říci! Nechejte těch řečí. Nepřeji si, abyste byli pořád pohromadě, rozvracíte mi v domě pořádek. Upozorňuji vás skutečně naposled. Jestli se nedáte přesvědčit, budete muset jít pryč z mého domu. Je to mé pevné rozhodnutí, tak mi to říká svědomí. Pak budete možná plakat, ale bude pozdě.“ Někdy to pomohlo, někdy ne. Ale žádný z provinilců nemohl vinit Dona Boska. Odcházel s vědomím, že si o to řekl sám.

Nejvíce Don Bosco trpěl, když se dověděl, že někdo druhého svedl k hříchu. Mezi hochy šlo ponejvíce o nemravné řeči a podobně. Tam nebyl ochoten zavírat oči. Někdy říkal: „Podívejte se: Don Bosco je ten největší dobrák pod sluncem, ale nedávejte pohoršení! Neničte mi duše! Protože v tom případě je Don Bosco neúprosný.“ A byl. Vlky mezi svými ovečkami netrpěl. K svedeným byl milosrdný a hojil je trpělivě, jak nejlépe mohl. Ovšem bděl, aby v nich zlo nepokračovalo a aby se sami neproměnili ve vlky. Tyto případy nikdy neřešil veřejně. Nechtěl, aby se o nich mluvilo. Pohoršení je nakažlivé. Jako důvod, proč dotyčný odešel domů, se mohlo vždycky uvést něco vedlejšího. Také proto, aby se šetřila jeho čest. Když někoho propouštěl, dělal to jemně a nezapomínal dát mu otcovské ponaučení: „Pamatuj, že máš nesmrtelnou duši! Dej všechno do pořádku a zůstaňme i tak přáteli.“ Mnozí z vyloučených mu zachovali tu nejlepší vzpomínku, nebo aspoň nevzpomínali ve zlém.

Ježíše Krista a abychom tak způsobili velikou radost celému nebi, mír vašim duším a odůvodněnou naději, že všichni dojdeme spásy.“ Když vyšlo všech šest svazčků, Don Bosco si pospíšil a vydal knihu ještě jako celek. Roku 1882 se postaral o její druhé vydání. V druhém vydání měla změněný název: Katolík ve světě. Jak svazčky, tak celá kniha se velmi brzy rozešly. To Dona Boska jen utvrdilo v přesvědčení, že je mezi katolíky hlad po náboženském vzdělání a potřeba mít v rukou ideově zbraně proti vtíravému nepříteli.

Na měsíc duben byl mimo to připraven svazček Život svatě Zity a svatého Isidora, služky a rolníka. Tyto životopisy prostých lidí měly ukázat, jak se v katolické církvi jeví v protestantském světě neznámá charakteristika církve – svatost.

Podnik s Katolickým čtením se hned zpočátku jevil jako riskantní. Církve byla v takovém položení a tak tísněna liberalismem a herezí, že v mnohých byla malá dušička, a to i v některých vysoce postavených lidech. Tak překvapilo, že arcibiskupská kurie turínská sice předložené spisy schválila a na začátku bylo uvedeno obvyklé „S církevním schválením“, ale žádný z cenzorů se neodvážil dát na to své jméno. Jen Don Bosco se na svůj text podepsal plným jménem. Čím to bylo? Itálie počítala v poslední době pěknou řádku teroristických útoků na církevní osobnosti a také mrtvých z řad kléru bylo více, hlavně v církevním státě. Ale ani v Piemontě nebylo do atentátů daleko. Však netrvalo dlouho a hlavní redaktor Armonie Dr. Jakub Margotti byl udeřen kdesi na ulici klackem a málem zabit. Byl tedy strach a kanovník Zappata,

kteřý byl pověřen revizí, odmítl vystavovat se do nebezpečí. Nezbylo než obrátit se na monsignora arcibiskupa, co se má dělat. Monsignor Fransoni poradil, aby se pro církevní schválení chodilo do Ivrei k biskupu Morenovi, a sám mu v tom smyslu psal. Cenzurou byl pověřen ivrejský generální vikář Pinoli, ale i on prosil, aby se jeho jméno neuveřejňovalo.

Náš Don Bosco téměř v tom boji osaměl. Ale stál pevně na svém místě. Don Rua říkal, že dostal řadu výhrůžných anonymních dopisů, ale odevzdal vše do rukou Boží Prozřetelnosti. V dubnu a v červnu vyšly zase dva svazečky mimo program – dva díly spisu „Dobrá matka rodiny“. Námet: Jistá paní shromažďuje u sebe různé lidi ze svého okolí a vysvětluje jim Vyznání víry...

Atmosféra v hlavním městě byla toho roku rozžhavená. Gazzetta del Popolo – noviny, které vynikaly surovým tónem vůči všemu církevnímu, rozdmýčovala mocně temné pudy podzemí. 8. května byla slavnost Ústavy a zvrhla se v proticírkevní manifestaci. Nový valdenský chrám zářil luxusní iluminací, studenti se svými profesory a některé dělnické spolky provolávali slávu svobodě a táhli k Porta Nuova, kde chrám stál, provolávající slávu svobodě svědomí a podobně.

V květnu vyšel další svazek Don Boskových spisů „Historické zprávy o eucharistickém zázraku, který se stal v Turíně 6. června 1453“. Byla to publikace příležitostná, protože se právě slavilo pětisetleté jubileum této události. Turínský zázrak se udál takto: Odpoledne toho dne jel kolem kostela sv. Silvestra v Turíně vozka se soumarem. Soumar měl na zádech upevněný vak, ve kterém byla mimo jiné monstrance s Hostií, uloupená z kostela v Exil u Susy za vojenských akcí. Před kostelem soumar ne a ne jít dál. Klekl si a vozka ho marně pobízel, aby vstal. Tu se z uvolněného pytle vznesla před očima všech lidí monstrance, z níž se

50 Svatý Cafasso a Oratoř

Don Bosco, jakmile mu to počasí dovolilo, dal odstranit trosky novostavby a začalo se stavět od základů znova. Městská komise odhadla škodu na 10 000 lir, ale větší měla být škoda stavitele, který byl odsouzen k náhradě. Byla to jistě jeho vina, ale Don Bosco mu slíbil, že mu pomůže, aby měl škodu co nejmenší. Zatím, snad v následku pohromy, společnost dona Borela, dona Murialda, dona Cafassa a Dona Boska, kteří se notářsky zaručili za splacení dluhu Rosminimu, se ztenčila o první dva. Odstoupili od ručitelské smlouvy a zůstali dva poslední. Don Cafasso Dona Boska neopustil a ručil za jeho dluh. Bylo to od něho kavalírské gesto. Chceme mu poděkovat touto kapitolou.

Don Cafasso měl svou zpovědnici blízko obrazu Panny Marie Milostné, a ta byla stále obležena penitenty ze všech vrstev obyvatelstva. Don Bosco chodil ke zpovědi k němu. Klečival pokorně na zemi u blízkého pilíře a připravoval se, až zpovědník, zpozorovav ho, nadzvedl záclonku a dal mu pokyn, aby přistoupil. Věděl, že Don Bosco nemá času nazbyt. Don Bosco hned šel a k povzbuzení jiných si vykonal pokorně svou zpověď. Klerik Bellia ho provázel celý ten čas, co byl v Oratoři. Don Bosco však chodil do Konviktu často. V těch letech vlastně psal svá díla hlavně v knihovně Konviktu. Nikdy nezapomněl navštívit odpoledne svého zpovědníka a projednat s ním ještě jiné věci. V něm měl svou největší oporu – spolehlivého duchovního vůdce, který ho vedl nejen ve věcech svědomí, ale i ve věcech týkajících se

pak při příchodu turínského biskupa odloučila svatá Hostie a sestoupila do přineseného ciboria. Zázrak byl očividný a nepopíratelný, úředně potvrzený biskupem Ludvíkem Romagnanem a dosvědčen tolika diváky. Na místě zázraku byl postaven kostel Božího Těla a Turín byl od té doby vůbec městem eucharistickým.

Don Boskova knížka byla ihned rozebrána a udělala velikou propagandu. Uváděl se v ní i zvláštní pastýřský list arcibiskupa exulanta, psaný k té příležitosti. Byl tam i podrobný program třídní přípravy a pak následovně oktávy slavnosti. Don Bosco při té příležitosti řekl kleriku Ruovi, aby si jednu knížku dobře schoval a aby ji za dalších padesát let znovu vydal. Rua namítl, že do té doby může být dávno mrtvý, ale Don Bosco ho ujistil, že nezemře, a že svěřený úkol splní. To se v roce 1903 skutečně stalo.

Slavnosti u Božího Těla byly opravdu ohromné. Z celého Piemontu přicházela eucharistická bratrstva se zástupy poutníků prokázat úctu Nejsvětější svátosti oltářní a zároveň manifestovat věrnost katolické víře. I král s celým dvorem přišel v den slavnosti do kostela Božího těla a s ním řada oficiálních osobností. Tomu se vyhnout nemohl. Dvanáct arcibiskupů a biskupů se zúčastnilo pobožností. Po dva dny bylo veliké osvětlení Turína. Snad naposledy byla osvětlena radnice, senát a akademie věd u příležitosti náboženských oslav. Zato sněmovna poslanců, židovské ghetto a kostel valdenských tonuly ve tmách. Měla být dvě velká božítelová procesí: jedno na zahájení oslav, druhé na zakončení, ale co to? Při jednom i při druhém se rozpoutala bouře a liják ztropil zbožné k veliké škodolibé radosti bezbožných. I Don Bosco byl promočen do poslední niti. V každém případě Turín ukázal, že ještě není celý protestantský a katolíci si říkali: „Vydržíme, ať přijdou sebevětší bouřky.“

jeho poslání. Mívali spolu někdy dlouhé důvěrné rozhovory. Jednou, bylo to na začátku roku 1851, Don Bosco otázan, řekl donu Cafassovi, že jeho život se neprotáhne na více než na 10 let. To se plně splnilo.

Píše don Ascanio Savio, že tam, v bytě dona Cafassa se předem projednávalo všechno, co pomalu vznikalo kolem Dona Boska. Oba byli vždy víceméně stejného myšlení. Jen v jedné věci, jak řekl jednou Don Bosco, se rozcházel. Bylo to u sv. Ignáce o duchovních cvičeních: Don Cafasso říkal, že věci se mají dělat vždy dobře, Don Bosco zase, že uprostřed tolikeré bídy stačí dělat je aspoň diskrétně. Oba měli pravdu, protože první zdůrazňoval věc samu v sobě, Don Bosco ji zase bral v souvislosti s okolnostmi.

Don Cafasso svého chráněnce vždycky hájil. Byli kněží, kteří Dona Boska kritizovali, neseděl jim. Don Cafasso je klidnil a říkal: „Znáte dobře Dona Boska? Já, čím víc ho studuji, tím méně mu rozumím. Je obyčejný a zároveň neobyčejný, pokorný a veliký, má plány, které vypadají jako neuskutečnitelné, on jde za nimi a řeklo by se, že je neschoopen, a najednou se vidí, že ze všeho vyjde vítězně. Pro mne je Don Bosco tajemstvím. Je mi jasné, že pracuje pro Boha a Bůh pracuje pro něho.“

Jako zpovědník byl přesvědčen, že jeho dílo je Boží dílo, a byl ochoten vždy mu pomoci. Ano, cítil se k tomu zavázán. On jediný od něho nikdy neuhnul. I peníze si Don Bosco od něho nosil. Někdy mu scházelo 200, 300 lir a bylo

třeba nutně zaplatit. Šel ke Cafassovi a neodešel s prázdnou. Ne že by Cafasso měl nazbyt, ale jako důvěrník mnoha vznešených měl vřadycky možnost přijímat i dávat. Cafasso se někdy smál: „Poslouchejte, nejste zrovna vzor čestnosti. Čestný člověk, co slíbí, splní. Vy pořád slibujete, že už nepřijdete, a že dluh vrátíte, a zatím chodíte pořád jen žebrat. Můj drahý, dejte si do pořádku svědomí!“ Ale říkal to tak, že si rozuměli a smáli se oba, jeden zkroušeně, druhý shovívavě.

Don Cafasso měl mimořádné nebeské dary. Jednou neměl opravdu, co by Donu Boskovi dal, ale řekl mu: „Jděte směrem k náměstí sv. Karla. Jděte za člověkem, který vás osloví a dobře pořídíte.“ Bylo to tak. Sluha jistě paní ho zastavil, že paní s ním potřebuje mluvit. Šel a dostal od nemocné, co potřeboval. Vypravoval to kleriku Belliovi sám.

51 Některé drobnosti

Začalo se tedy znovu pracovat na stavbě, ale Don Boskovy finance byly chabé. Byl zadlužen, ale důvěra v Boží Prozřetelnost ho neopustila. Také zde byli hodní lidé, kteří se snažili ulevit mu v starostech, např. vévodkyně z Montmorensy a markýz Fassati s chotí. Hrabě Cays, který chodil vytrvale ve sváteční dny do Oratoře učit náboženství, zaplatil jednou za Dona Boska 1 200 lir pekaři, který už hrozil, že přestane dodávat. I od krále Filipa přišla příčiněním senátora Cibraria pětistovka. V květnu byla malá loterie. Týkala se věnované železné pokladny s různými tajemstvími, vystavená v kavárně della Borsa. Ale to byly maličkosti. Také kněží velkodušně přispívali, jak mohli, ale v dubnu 1853 byli podrobena dani z osobního majetku, pak v září byla upravena znovu takzvaná kongrua (plat pro kněze v duchovní správě). Pomalu se sahalo na církevní majetek a církvi se ztěžovala existence.

Práci na stavbě zabrzdil v břenu dopis z radnice, kde se žádalo, aby dosavadní stavitel nepokračoval ve stavbě, dokud nebude na radnici předložen návrh na řádný odborný stavební dozor osoby, která je cizí podnikateli, aby se nemohl opakovat případ z prosince. Don Bosco to musel na radnici nějak vyžehlit ve prospěch stavitele, který si sice nezasloužil ohled, ale Don Bosco neměl to srdce zničit ho.

Také kostel sv. Františka ještě nebyl uvnitř hotov. Našli se dobrodinci. Rytíř Duprè koupil mramorovou mřížku pro presbytář a nechal upravit kapli sv. Aloise, markýz Fassati pořídil mramorovou mřížku pro kapli Panny Marie a osm

52 Boj o duše

Již jsme viděli Dona Boska v práci. Starost o stovky hochů, z nichž většina patřila k zanedbané chudině, péče o ty nejohroženější v Domově, který zřídil při Oratoři sv. Františka Saleského, stavba kostela a rozšíření Domova, to všechno pohlovalo peníze, čas i zdraví. K tomu přistoupilo nyní Katolické čtení, akce časově vůbec neomezená a tehdy dlouhodobá tíže, která tlačila hlavně jeho ramena. Ale nemohl si dopřát klidu, protože ďábel také nespál.

V Turíně velikou práci vykonávali také školští bratři ve svých školách. 30. července je obšťastnilo ministerstvo války sdělením, že se ruší dekrety krále Karla Alberta a že jako laici budou nadále podrobena vojenské službě. To byla pro ně velká rána.

Náš Don Bosco posílal k donu Cafassovi také na takzvanou „zkoušku povolání“. V roce 1853 k němu poslal Jana Cagliera a Angela Savia. Don Cafasso jim mluvil tak nadšeně o kněžství, že hoši byli svatě dotčeni. Zvláště jim uvázla v paměti věta: „Stal jsem se knězem jen jednou, ale kdybych mohl, stal bych se jím ještě stokrát.“ Jindy šli k němu na „zkoušku“ Massaia a Fusero. Cestou do Konviktu se přeli o nějakou vědeckou otázku. Jen vešli k donu Cafassovi, ten jim řekl, o čem mluvili cestou a také, kdo měl pravdu a kdo ne. Hoši o tom pak vyprávěli Donu Boskovi. Ten jen prohodil, že don Cafasso má zvláštní dary od Pána Boha.

Don Bosco hochům často hovořil o svém svatém učiteli a nabádal je, aby k němu měli úctu. „Na jeho rozkaz jsem zůstal v Turíně, on rozhodl, abych se věnoval hochům, on je ten první katechista naší Oratoře. Don Cafasso je náš největší dobrodinec.“

svícňů. Hrabě Cays, který byl i tentokrát priorem slavnosti sv. Aloise, obstaral pro věž kostela nový zvon, který pak svým jasným zvukem svolával lidi k bohoslužbám. Svěcení zvonu vykonal opět farář Gattino. Hrabě Cays opatřil také baldachýn a osm krásných uměleckých svícňů, které kdysi dělaly parádu v královském paláci při svatbě královny Marie Adelaidy.

Mezi vzácnými hosty, kteří vícekrát navštívili Oratoř, byl biskup z Asti monsignor Filip Artico, který podobně jako monsignor Fransoni byl v těchto letech na černé listině tajných sekt a soustavně pronásledován. Don Bosco, aby mu ukázal své sympatie, pozval ho k slavnosti sv. Aloise do Oratoře u Porta Nuova, ale i to statečnému biskupu přitížilo. V astijském laciném a ze špinění lidí žijícím časopise zvaném L'Operaio d'Asti hned nato vyšel článek z pera pana Gattioho, turínského dopisovatele, ve kterém se jedovatě o biskupu psalo a kde se uváděly úplně vylhané věci. Bohužel tisková svoboda tehdejší doby nekladla takovým projevům meze a člověk se mohl bránit jen tím, že zase jiné noviny uváděly nepravdy na správnou míru, nepravdy dementovaly, hrozily soudním procesem a tak se jen polemika rozšiřovala, lidé se měli na čem pást a tupený z toho obyčejně vycházel na cti citelně poškozený. To byl vlastní účel takových akcí: protivníka co nejvíce pošpinit, lhostejno jakými prostředky. Artico prosil Dona Boska, aby určité lidi požádal o napsání pravdy, ale nevíme, zda se tak stalo a bylo-li to vůbec účelné.

Určitou náhradou za tuto ztrátu bylo rozhodnutí jiného ministerstva, kde byl nyní ministrem nám již známý hrabě Cibrario. Ten zavedl z moci úřední jednotné školní osnovy pro výuku katolického náboženství na školách. Povážíme-li, že tehdy učili náboženství nejen kněží, ale i laičtí učitelé a že jednak docházka do školy nebyla ještě povinná, jednak církevní autorita prakticky znemožněná, byl to dobrý zásah. Kdo čte tyto osnovy, tak detailně propracované, nemůže se ubránit dojmu, že je sestavoval odborník kněz a že je ministerstvo jen přijalo. Povážíme-li, že ministr Cibrario často hostoval v Oratoři a měl s Donem Boskem dlouhé rozhovory, jistě ne politické, nejsme daleko od pravdy, domníváme-li se, že tím knězem mohl být právě Don Bosco.

Další věc ležela Donu Boskovi na srdci: to jeho hanebné sousedství – hospoda U Zahradnice. Byla v dvouposchodovém domě, stojícím kousek od zídky Oratoře, zvláště v neděli hlučná, protože se tam stále vyhrávalo a vyřvávalo, takže někdy nebylo slyšet slova při katechismu a při bohoslužbách a bylo třeba přestávat, až se hluk utiší.

Dům patřil paní Terezii Kateřině jménem Bellezza, která však bydlela ve městě a ten dům byl pronajatý. Bylo to celkem 15 místností. Don Bosco se napřed pokusil dům koupit, ale paní Bellezza nechtěla, takže se nedalo nic dělat. Pokusil se tedy budovu najmout, ale hospodský žádal od paní domácí takové odškodné, že to nevypadalo nijak nadějně. Ale pan hospodský zemřel a zůstala na hospodě jeho žena. Ta už přece jen nebyla tak nepřístupná. I když pokračovala v živnosti, dělala to ze setrvačnosti. Don Bosco se jí snažil získat. Nastoloval pomalu dobré sousedské vztahy, když bylo třeba, půjčil všelicos, půjčil to z hospody za dobrou odměnu, někdy se tam pro Oratoř i vařilo. Nakonec jí Don Bosco bez obalu řekl, že celý ten její podnik je pochybný a že by udělala lépe, kdyby ho nedržela.

Začala se viklat a nakonec přistoupila na to, že hospodu zruší. Jako podmínku si kladla, že Don Bosco odkoupí celé zařízení. I to přijal, a tak jednoho dne se nosily do Oratoře pivní pulty, kutálely se sudy, nosily se püllitry a sklenice. Maminka Markéta nad tím žasla, ale Don Bosco ji upokojoval, že se nedá nic dělat, něco se upotřebí, ostatní se dá pryč. Tak došlo k pronájmu hospody do rukou Don Boskových. Jenže paní „Zahradnice“, jak jí říkali hoši, bydlela dál v horních světnicích a neměla se k odchodu. Pak jí její

53 V zákopech

Bohužel uprostřed 19. století se v Piemontě odehrávala ideová válka nejen na poli politickém, ale i na poli náboženském. Od doby reformace protestantští křesťané byli odkázáni na uzavřená alpská údolí, nyní se rozlili do kraje a usilovali o získání silných pozic právě v hlavním městě. Odtud už bylo snadno vnikat dále. Doba jim přála. Tísňená církev nebyla dosti silná, aby jim čelila, a třeba uznat, že už slavili značné úspěchy. Don Bosco byl člověk v podstatě mírumilovný a nikdy si neliboval v hádkách. Jistě mu bylo trapné, když nyní de facto stanul jakoby na předsunuté pozici a musel církev bránit. Don Lemoyne věnuje hodně místa právě tomuto boji s právem. Patří to k dějinám a nelze tento úsek Don Boskovy činnosti považovat za okrajovou záležitost, kterou by bylo možno pominout. Zkreslovali bychom pravdu.

Do roku 1853 patří některé epizody. V Turíně žil jistý L. Byl zámožným obchodníkem, ale dal se na pití a nakonec se dostal do značné tísně. Nebyl uvědomělým katolíkem a dostal se do vleku valdenských. Od nich dostával sociální podporu. Jim však nebylo vhod, že sám sice přestoupil na jejich víru, ale nepřesvědčil rodinu – manželku, dceru a syna. Dělalí na něho v tom smyslu tlak a on zase na své. V rodině nastaly rozmišky, které přecházely v nechutné scény, které vyvrcholily tím, že dotyčný jednou v podnapilém stavu ženu málem přizabil a děti vyhodil na ulici. Když se různice opakovaly, žena s dcerkou utekly a daly se do služby, hoch zůstal s ním a musel s ním chodit na bohoslužby. Když však došlo k tomu, aby formálně přestoupil, utekl raději z domu a s pomocí matky a sestry si našel útočiště v Domově na Valdoku, kde nějaký čas žil skrytě a teprve, když se vše uklidnilo, začal volněji dýchat.

bývalí zákazníci poštvali, že jednou přišla za Donem Boskem a chtěla všechny úmluvy zrušit. Dokonce na něho křičela, že je lhář. Bylo mu trapně, ale i to vydržel a tak dlouho trpělivě jednal, až se vystěhovala do města. První čtvrtletní činži za ni zaplatil. Na její místo dosadili jiné, slušnější podnájemníky, ale to nebyl konec. To šlo jen o jednu polovici domu. Druhá byla obsazena jinými lidmi. I tam bylo třeba jednat, až mu paní Bellezza pronajala všechno. Nájemníci samozřejmě dělali veliké těžkosti, bylo třeba jim slibovat a dávat, někteří se vůbec nechtěli hnout, ano zlobili se, vyhrožovali. Nakonec byl celý dům v jeho rukou a pronájem byl na několik roků. Pak zase bylo třeba dělat vnitřní úpravy, protože budova byla ve špatném stavu. I k těm obětem se propůjčil. Ale ani noví podnájemníci nebyli všichni poctiví. Tak Don Bosco jednoho z nich pověřil vybíráním činže, ale ten se nespokojil s desetiprocentní odměnou – nedal Donu Boskovi ani haléř. Musel se s ním těžce dohadovat a byl rád, že se aspoň odstěhoval pryč. Nic nedostal. Když si později prokalkuloval, co ho stál nájem toho domu, ztráta se točila kolem 20 000 lir. A ještě dům nebyl jeho.

Madame Bellezza mu pomohla trochu jen tím, že se sama nastěhovala do domu, ale do své smrti nedala souhlas ke koupi. Zemřela roku 1883, tedy až za třicet let. Teprve tehdy její dědici dům prodali a 22. února 1884 Don Bosco už sám starý a nedaleký smrti, dostal celý dům do svého majetku za 110 000 lir. Ale byl šťastný, že měl z té strany čisto, že ustalo to stálé pohoršení pro jeho hochy. Tento vyhraný boj měl ještě jinou kladnou stránku: Pozemek Oratoře se koupí domu Bellezza zdvojnásobil.

Jiný byl případ sedmnáctiletého valdenského chlapce, který byl kamarády přiveden do Oratoře. Tam přilnul ke katolické víře, byl rodinou vyobcován a rovněž našel přístřeší u Dona Boska. Vyučil se řemeslu a našel si dobré uplatnění. Události tohoto druhu pochopitelně dráždily jednu i druhou stranu a vzájemný odpor jen zesilovaly.

Protestanti se snažili proniknout i do školského vyučování. Vládní, řekli bychom odbor školství, při prohlídce školních textů přišel na to, že prý vyprávění v Biblických dějinách od kanovníka Schmidta má zastaralou mluvu. Text byl teda nahrazen jiným, ale tam byly staré texty nahrazeny novými, vzaty z protestantského překladu Diodatova. Kámen úrazu! Biskupové proti tomu protestovali, až musel být text stažen z oběhu.

V srpnu Don Bosco vydal další svazek Katolického čtení: Soudobé události vyložené na způsob rozhovorů. Bylo zde rozvedeno několik událostí právě z toho náboženského boje. Případ uplácení za přestup od víry, důvody, které kohosi vedly k odpadu, případ kdy umírající odpadlík marně v hodině smrti usiloval o to, aby se k němu přiblížil katolický kněz a dal mu rozhrěšení, a podobně. Tímto spisem Katolické čtení vlastně už čítalo 12 svazků. Do světa tak bylo rozhozeno na 120 000 podnětných knížek, hájících katolické stanovisko. Protestanti měli k dispozici Evangelické čtení a jiný, stále se množící tisk. Na jedné frontě tak stáli katolíci a reformovaní proti sobě. Kéž by se aspoň bojovalo jen zbraněmi ducha, jak to dělal Don Bosco!

Nebylo to tak jednoduché. Protivná strana si uvědomovala sílu katolické argumentace i nebezpečí, jaké pro ně vyplývalo z uvědomovací akce katolického tábora a snažila

se Dona Boska umlčet. Začaly se v Oratoři množit návštěvy valdenských, od obyčejných věřících až po predikanty. Někteří přicházeli diskutovat v naivní představě, že bude valdocký kněz brzy v koncích, ale zapomínali, že mají proti sobě kněze vysoce inteligentního, v teologii velmi fundovaného, přitom schopného, klidného debatéra. Nebylo těžké dostat je do úzkých. Obyčejně takoví odcházeli s tím, že pošlou zkušenější. Jednou přišel pastor Meille s dvěma vlivnějšími bratry. Diskutovalo se o Písmu svatém, o tradici, o Petrově primátu, o zpovědi, o očistci, prostě o sporných bodech víry. Don Bosco neměl potíže s Písmem svatým dokazovat správnost katolického stanoviska, ale oni chtěli originální text, tam prý je to jinak. Don Bosco sáhl pro řeckou bibli, ale uvedl je do rozpaků. Žádný z nich neměl nikdy řecký text v rukou a jeden vzal knihu obráceně a listoval v ní, až Don Bosco upozornil, že tak se kniha nedrží. Meille zahanben skončil diskusi. Přišel také Amedeo Bert, už jména těchto lidí ukazovala, že nejsou zrovna rodilí Turíňané.

Přešlo se i na jiné prostředky. Jedné srpnové neděle roku 1853 k jedenácté hodině před obědem přišli do Domova dva páni a že by rádi mluvili s ředitelem. Don Bosco právě skončil mši svatou a kázání a byl unavený, ale přijal je a uvedl do své světničky. Protože byli páni podezřelí, někteří internisté, mezi nimi klerik Buzzetti byli ve střehu, co bude. Ti začali chválit Don Boskovo pero, ale litovali, že je neužije k něčemu prospěšnějšímu. Že prý by národ potřeboval spíš

54 Prázdniny 1853

Velké prázdniny trvaly v Itálii čtyři měsíce: od července do konce října. To byla dlouhá doba, aby Don Bosco nechal své studenty lenořit. Zaměstnával je i v této době. Posílal je do opakovacích hodin k různým kněžím nebo ke školským bratrům. Cagliero, Francesia a Turchi chodili třikrát týdně na opakovací hodinu k profesorovi Piccovi do jeho vily, která byla od Oratoře vzdálena půldruhé hodiny. Byla to pro ně užitečná procházka. Aby to nevypadalo, že se musí pořád jen učit, radil jim změnit látku: někomu radil učit se řecky, jiný se věnoval prohloubení aritmetiky, další rozšiřoval své obzory zeměpisné nebo dějepisné. Don Boskovi studenti se věnovali i malování map, zaučovali se do hvězdářství, mohli básnit, pěstovat prózu, jen lenořit nesměli, ani nechtěli.

Stejně klerici; na ty byl ještě náročnější. V předvečer svátku sv. Jana Křtitele měli zkoušky, o svátku byl klid, ale hned na druhý den si je volal jednoho po druhém k sobě a ptal se, kterou knihu si chtějí přes prázdniny přečíst, zda dějiny Rohrbacherovy nebo Salzana nebo Bercastella. Tak to dělal i později, když už klerici chodili na univerzitu nebo studovali doma teologii a dělali zkoušky v semináři.

A ještě nebyl spokojen. Na srdci mu leželi latinští a řečtí církevní autoři – církevní otcové a spisovatelé. Měl k nim obdiv. Rua vzpomínal, že o prázdninách roku 1852 a 1853 překládal s ním a s dalšími kleriky dopisy sv. Jeronýma. Nabádal je, aby se některým pasážím učili z paměti a aby je komentovali. Těžce nesl, že někteří profesori nad církevní latinou ohrnovali nos a přilíže se shlíželi v pohanských klasicích. Dokazoval, že zcela neprávem. Říkal, že to je postoj málo křesťanský. Sám nezamítal pohanské klasiky, vždyť je jako student rád četl a dobře je znal, ale zastavoval se nad jejich ideovou náplní. Říkal, že právě studium římských a řeckých klasiků a jednostranný obdiv k nim způsobily, že do křesťanského smýšlení pronikalo nové pohanství. Francouzská

popularizovat vědecké výsledky. Don Bosco na to, že tak činí: napsal přece dějiny církevní, popularizoval metrický systém. Oni však měli zřejmě namířeno na Katolické čtení. Zdálo se jim banální psát o stokrát omlétých argumentech. Ano, nabízeli mu hned tisíciliru a slibovali, že dostane více, bude-li se věnovat popularizování vědy. Diskuse se dostala do varu: od rad se přešlo k pohrůzkám. Páni začali s nátlakem. Slova byla stále rušnější a hlasitější a i Don Bosco zvedal hlas, aby viděli, že se jich nebojí. Hoši různým způsobem dávali najevo, že jsou nablízku, pak se otevřely dveře a Don Bosco poprosil Buzzettiho, aby pány vyvedl ven. Odešli, ale neodpustili si výhrůžku: „My se ještě uvidíme!“ Kdoví kdo to byli, Don Bosco je neznal. Hrozba nepůsobila zrovna povzbudivě.

Oratoř stála na místě, které mohlo svádet k útočným akcím. Byla přece jen daleko od života města, ve všední den dopoledne i odpoledne byla většina obyvatel v práci nebo ve škole, život začínal k večeru. Don Bosco by byl měl rád poblíž více lidí, s kterými by si rozuměl. V té době jednal o koupi blízkého pozemku, kde by eventuálně stavěli rosmiňáni. Ti se Donu Boskovi zdáli nevhodnější, od nich mohl čekat vydatnou pomoc pro své dílo. Sám Rosmini se přijel podívat na místo, ale pak z toho sešlo: prodali to někomu jinému. Z dochované korespondence vyplývá, že Rosmini půjčil Oratoři další 3 000 lir.

revoluce je toho dokladem: přebujelý nacionální duch, nenávisť k cizincům, sláva získaná hrubým násilím, velebení msty, pýcha, zbožštění státní moci, dobývání cizích zemí, to všechno je jako ideál uloženo v pohanských knihách; kdo by se divil, že tyto ideály teď vládnou i v myšlení mládeže, která to čte.

Tak v tichém soukromém studiu uplynuly dva měsíce prázdnin a přišlo září. V tomto měsíci vyšel další svazek Katolického čtení: Příklady křesťanských ctností, vybrané z různých autorů. Tentokrát to byla látka zcela rekreační bez snahy o kontroverzi s valdenskými, kteří si nenechali ujít žádnou příležitost, aby dali najevo svou antipatii k projevům katolické zbožnosti.

8. září se tradičně konalo slavnostní procesí se sochou Panny Marie Těšitelky na památku osvobození Turína z beznadějného nepřátelského obležení v roce 1706. Stříbrná socha byla 18. dubna ukradena neznámými pachateli a musela být nahrazena jinou, dřevěnou. Ale procesí bylo i jinak ochuzeno. Tohoto roku národní garda a řádné vojsko odmítly jít udržovat při průvodu pořádek. Tak se stalo, že lůza, poštvaná Gazzettou del Popolo uspořádala protiprůvod, který kráčel schválně kolem s čepicemi na hlavě a s jinými projevy záští. Později tu dřevěnou sochu, tak potupenou, koupil markýz Fassati a byla umístěna v kostele svatého Františka Saleského.

Křesťanský lid byl brzo pohoršen dalším. Papež na žádost krále musel redukovat počet zasvěcených svátků pro piemontské království. Tak přestal být zasvěceným svátkem Obřezání Páně 1. ledna, Očišťování Panny Marie 2. února, Zvěstování Páně 25. března, svatého Josefa 19. března, velikonoční a svatodušní pondělí, svátek sv. Mořice a svátek sv. Štěpána. Svátek svatého Mořice a jeho druhů mučedníků – vojáků thébské legie, byl 22. září. Lid měl rád tyto světky,

protože jejich historie byla součástí historie města a nejedno dobré dílo neslo jméno svatého Mauricia. I Don Bosco litoval, protože Oratoř stála právě na místě mučednictví některých z těchto vojáků. Chtěl tedy svatého Mauricia odškodnit alespoň tím, že dal vytisknout jeho obrázek a šířil jej.

A už se tiskl další svazek Čtení na měsíc říjen: Rodinné debaty o církevních příkázáních. Opět formou dialogu mezi krejčím a jeho zbloudilým, v městě pokaženým synkem, si mohl čtenář objasnit důvody, proč církev zavedla patero příkázání.

Jen co byla vyřízena expedice Čtení, už Don Bosco koncem září spěchal s chlapci na podzimní dovolenou do Becchi. Hoši se mohli zas přesvědčit, jak celý rodný Don Boskův kraj si váží svého rodáka. Různé řeči o jeho dětství a chlapeckých létech z úst pamětníků jim dělaly dobře a jen ještě zvětšily úctu k dobrému otci.

Na svátek Růžencové Panny Marie Don Bosco oblékl duchovní roucho Janu Francesiovi, který se stejně jako Rua a Buzzetti rozhodl, že zůstane v Oratoři trvale a bude pomáhat Donu Boskovi v jeho práci. Don Bosco si dělal naději, že stejně se rozhodne také Germano, Marchisio a Ferrero, kteří skončili latinský kurs, ale jen jeden z nich nějaký čas poté oblékl duchovní roucho a druzí dva si to rozmysleli jinak.

Don Bosco ani o té krátké dovolené u příbuzných nezahálel. Měl před sebou další důležitý podnik. Protestanti,

55 Ještě o Katolickém čtení

Tiskař Agostini dodal Donu Boskovi včas Čtení určené na konec října a na začátek listopadu. Byla to na dvě pokračování rozdělená knížka s názvem: Řemeslník podle evangelia, aneb život dobrého Jindřicha ševce. Bylo to vyprávění o Jindřichu Buchovi z Lucemburska, který se stal zakladatelem Zbožné společnosti bratří ševců, rozšířené hlavně ve Francii; společnosti, stojící nějak na pomezí mezi tehdy existujícími řemeslnickými cechy a řeholí. Společnost byla církevně schválená a pěstovala ideál laiků, žijících svému povolání a zároveň oddaných apoštolátu ve svém prostředí. Byl to ideál blízký také ideálům našeho Dona Boska. Dával knížky čist svým hochům řemeslníkům a sliboval si od toho velkou pomoc pro jejich výchovu k plnému křesťanskému životu. Jindřich Buche zemřel v pověsti svatosti roku 1696.

Na druhou polovinu listopadu byl určen svazek Nešťastný život právě odpadlého. Hlavní myšlenka: ztráta rovnováhy myslí, klidu srdce a také dobré pověsti.

Dodnes vycházející časopis *Civiltà Cattolica*, tehdy ve čtvrtém ročníku, chválil Dona Boska za Katolické čtení: „Jsou to knížky malé objemem, zato plné poučení, přizpůsobené mentalitě drobného lidu a pro naši dobu jako dělané.“ Don Bosco měl z této pochvaly upřímnou radost a snažil se přivést je k co největší dokonalosti. Pracoval na nich ve dne v noci, dovedeme si už jistě udělat představu, s jakou námahou. Dvě knížky každý měsíc, to bylo něco! Také každý pochopí, že nemohly být stylově zcela vybroušené, už

56 V novostavbě

Práce na stavbě pokročila tak dalece, že v říjnu byla novostavba pod střechou, omítnutá, okna zasklena a dole bylo podloubí, kam se mohla komunita uchýlit v době nečasu k rekreaci. Jen co byl dům obytný, Don Bosco nelenil a zabýval jej. Přenesl tam učebny, ložnice a jídelnu. Stará kaple

aby se snadněji dostali do rodin, začali vydávat kalendář nazvaný Domácí přítel. Volně ho rozdávali každému, kdo chtěl i kdo nechtěl. Lidé nalézali tohoto přítele na okně, přede dveřmi, kdekoliv. Samozřejmě rádi sáhli po lehkém laciném čtení a, protože nikde nebylo napsáno, kdo je vydává a s jakým úmyslem, bylo zde nebezpečí, že s pěkným čtením se budou šířit i nekatolické názory. Na jedné schůzce spolupracovníků Katolického čtení Don Bosco navrhl, aby se vydával Katolický kalendář. Navrhovala se různá jména: Pravý domácí přítel, Kalendář lidu, Kalendář mladých, Dělnický kalendář, ale Don Bosco navrhl, aby se nazýval Galantuomo – Poctivec, s podtitulkem: Národní kalendář na rok 1854 s přidáním různých užitečných zajímavostí. Za předmluvou tam byla uvedena celá královská rodina, roční kalendář se zajímavými údaji o slunci a měsíci, uvedeny trhy domácí i zahraniční, bylo tam pojednání o penězích, přepočty na cizí valuty, domácí recepty, pojednání náboženská i morální, básně v jazyku italském i piemontském, prostě kalendář. Šestnáct tisíc výtisků šlo mezi lidi. I toto dílo se ukázalo jako aktuální a Don Bosco svého „Poctivce“ pak vydával do konce svého života jako přílohu Katolického čtení. A jakoby mu to nestačilo, nechal vytisknout u Mariettiho ještě 2 000 Základů řecké mluvnice, zřejmě pro studenty, v souvislosti se studiem církevních autorů.

proto ne, že se něco přebíralo z cizojazyčné literatury, např. francouzské. Don Bosco přijímal také rukopisy od jiných, něco nechával opravovat od lidí kvalifikovaných, něco se muselo udělat *alla buona* – jen tak, hlavně když to sloužilo.

Bylo třeba snést i kritiku. Tak se v říjnu 1853 konala v Ústavě osiřelých dívek porada asi 40 kněží, kteří nejvíc pracovali na poli výchovy mládeže. Účelem pracovní schůzky bylo posoudit situaci a orientovat pastorační praxi podle požadavků doby. Předsedal jí učený abbé Amedeo Peyron, profesor východních jazyků na turínské univerzitě. Mluvil se také o potřebě vydávat poučné knihy pro lid. Don Bosco seděl vedle Peyrona. Vyžádal si slovo a prosil přítomné, aby podporovali jeho Katolické čtení a ilustroval jeho potřebnost. Peyron tehdy poznamenal: „To je správné, ale chcete-li aby užitek byl co největší, snažte se o větší čistotu řeči, aby tam nebyly výrazy mluvnicky nepřesné a aby to bylo vždy poctivě opraveno!“ Peyron to řekl s nejlepším úmyslem, ale ne zrovna šetrně. Svatý Murialdo, který byl přítomen tomuto zasedání, zvedl hlavu (sám o tom píše) a zadíval se na Dona Boska zvědavě, co on na to. Ale Don Bosco zůstal naprosto klidný. „Právě o to prosím,“ řekl, „je to práce, která potřebuje vaši pomoc, radu. Prosím o ně. Řekněte, co se má opravit a já to jistě opravím a rád! Ano byl bych rád, kdyby někdo z vás, kdo se vyzná v italštině lépe než já, vzal si na starost korektury.“ Murialdo na to vzpomínal ještě v roce 1890, i na to, že si tehdy pomyslel: „Don Bosco je svatý kněz!“ Nikdy na tu scénu nezapomněl.

byla určena jen pro účel studovny. Počet chovanců stoupl pro nastávající školní rok na 65.

Don Bosco si dobře uvědomoval, že novostavba je ještě vlhká, ale ujistil všechny, že nikdo neonemocní. Sám dal příklad. Nastěhoval se do druhého patra bočního křídla.

V nejjihnější světlici bydlel, v té další bylo cosi jako knihovna – tam měl svůj stůl klerik Rua, v třetí v rohu, kde se stýkala hlavní budova s křídlem, bydleli tři hoši, které chtěl mít Don Bosco k ruce.

Don Boskova světlička byla chudě vybavena. Nábytek starší, darovaný: železná postel, několik židliček, úzký hrubý psací stůl bez příhrádek, staré kanape, stará registrační skříň na písennosti, prosté klekátko, které sloužilo i ke zpovídání, několik svatých obrazů a kříž. Tento nábytek se nezměnil do konce života. Dlouho byla jeho světlička i přijímacím pokojem, kancelář atd.

První zimu vlhkost dělala opravdu potíže. Zdi nemohly vyschnout a bylo nutno potáhnout je papírem a tak se chránit před škodlivým vypařováním. Nechat pod postelí boty znamenalo vystavit je nebezpečí, že brzy zplsní. I na zdech se objevovala plíseň. Don Boskův příklad zapůsobil i na hochy, že s nadšením přenesli své věci do novostavby, která nebyla tak vlídná jako stará budova. Kdyby byl Don Bosco zůstal ve staré světlici, bylo by to horší.

A jen se část staré budovy uvolnila, už zde byla další novota: zakládaly se dílny. Don Bosco s utajovanou úzkostí viděl, jak hoši odcházejí časně ráno do města a vracejí se třeba za tmy. Všichni neměli dobré pracovní a výchovné podmínky. Mezi dělnictvem se rozmáhala bída nejen hmotná, ale i mravní. To mělo za následek jejich hrubnutí. Začaly se vznášet manufakturny, to je malé továrny, kde pracovalo stále více lidí a kde se hledělo jen na zisk, hlavně zaměstnavatele. Bylo těžké nalézt mistry, kde by hoch byl jako v rodině a s řemeslnou kvalifikací dostával řádnou výchovu pro život. I do těch manufaktur musel Don Bosco některé hochy posílat. Jak to tam někdy vypadalo, vykreslil v jedné z prvních knížek Katolického čtení.

„Vstoupím do manufakturny nebo velké dílny, všude řada dělníků. Co slyším? Jméno Boží se bere nadarmo, kleje se, nadává se. Mám dojem, že jsem se dostal do pekla. Přiblížím se ke skupině učňů a poslouchám. Mluví sprostě, že mi z toho naskakuje husí kůže. Tam už dospělý muž nadává na náboženství, tam starý člověk dělá spíše dojem, že je učitelem špatnosti než vzorem mládeži. Ty naše manufakturny! Zeptejte se těch lidí, proč se dřou, proč se plahočí od ranního úsvitu až do noci. Chceme si vydělat na chleba! A co duše? Smějí se. Ale copak se nebojíte pekla? My se bojíme jen toho, abychom neonemocněli, abychom nebyli bez zaměstnání, abychom nezahynuli hladem. A co až zemřete? Smějí se. Zkrátka: všechno pro tělo, nic pro duši.“

Tento rozmáhající se materialismus Dona Boska děsil. Proto se snažil i zde budovat hráz. Rozhodl se

57 Don Boskovi studenti

Často se stávalo, že na doporučení farářů a jiných vlivných lidí Don Bosco přijal do Domova i chlapce, kteří se nehodili na řemeslo, protože byli spíš pro studium. Pro svou chudobu by se byli neuplatnili, ale on jim pomáhal vystudovat a stát se platnými členy společnosti jinak než jako řemeslníci. Dále od počátku hledal kněžská a řeholní povolání. Tak se v Domově Oratoře svatého Františka Saleského rozrůstala komunita studentů. V roce 1853 už byl poměr studentů k řemeslníkům jedna ku jedné. Početně byly komunity stejně silné a tak už to bude dále. V Domově budou vedle sebe přebývat teorie a praxe, práce manuální i práce intelektuální. Věnujme nyní pozornost studentům.

vychovat dobré kvalitní dělníky, ale také věřící, zbožné dělníky. K tomu potřeboval mít hochy ve svých rukou a nepouštět je tam, kde se nemohli naučit pořádnému životu.

Začalo to tím, že koupil několik ševcovských verpánků a jiné potřeby a kus chodby při věži kostela určil za dílnu obuvníků. Současně dal přenést kuchyň do přízemí novostavby a ve staré kuchyni zřídil dílnu krejčovskou. V každé dílně byl samozřejmě kříž a obraz Panny Marie. Don Bosco sám byl prvním mistrem. Ševce učil smolit a na kolenou válet dratve, zatloukat floky, spravovat boty, krejčíkům mohl dát víc, protože se sám jako student přiučoval krejčovině a už slušně vládl jehlou a nití. Pak odevzdal ševce Dominiku Goffimu, který dělal zároveň vrátného, krejčí jistému Papinovi. To byli jeho první mistři. Věřil, že když se dobře začne, časem se vyřeší i otázka výučního listu, aby hoši řemeslo nejen znali, ale aby na to měli i potřebný certifikát.

Aby se vědělo, že to není hraní si na řemeslo, ale opravdová škola, Don Bosco vypracoval i příslušný Dílenský řád. Byla v něm zakotvena základní ustanovení pro mistry:

1. Mistři mají povinnost vyučovat řemeslu hochy, kteří jsou k tomu od představených určeni. Musí být zavčas na místě.
2. Musí dbát na blaho ústavu a nenechávat hochy bez práce. Během práce se nesmí mluvit, smát se, žertovat, nýbrž věnovat se práci. Bez dovolení prefekta není dovoleno posílat hochy do města.
3. S hochy nesmí dělat žádné úmluvy, ani jim dávat práci na vlastní konto. Všechno, co se dělá v dílně, musí být vedeno ve zvláštním záznamu.
4. Mistři jsou zodpovědní, že se mezi hochy nepovede špatně řeči.
5. Mistři i hoši ať se věnují jen své dílně a nepřecházejí do jiných.
6. Není dovoleno kouřit, hrát v karty a pít víno. Dílny jsou na to, aby se tam pracovalo a ne, aby se tam bavilo.
7. Práce začínou modlitbou „Činy naše“ a „Zdravas Maria“, v poledne bude „Anděl Páně“.
8. Učni musí mistry poslouchat jako představené, musí být pilní a svědomití, aby se naučili pracovat.
9. Tyto články vedoucí dílny přečte každých 14 dní jasným hlasem a budou v dílně vyvěšeny.

Tak Don Bosco bez velikého vytrubování zahájil roku 1853 dílo, které nabylo obrovských rozměrů a rozšířilo se až za moře. Jen za prvních 50 let vyšlo z Don Boskových dílen na 500 000 křesťansky vychovaných dělníků na této i na oné polokouli světa.

Už jsme vypravovali, že v letech 1851–1852 Don Bosco už neměl čas učit hochy latině a začal je posílat napřed do nižšího gymnázia profesora Josefa Bonzanina, pak do třídy rétoriky k profesoru Matouši Piccovi. Tito skvělí učení profesori poskytovali Don Boskovým hochům vyučování zdarma, a tak se velice zasloužili o Oratoře. Do jejich soukromých škol jinak chodili jen hoši z lepších rodin. Hoši – studenti chodili do školy ve dvou skupinách. Profesor Picco bydlel u svatého Augustina, profesor Bonzanino u svatého Františka z Assisi. Jednu skupinu tvořili žáci prvních tří tříd gymnázia, druhou ti, co studovali humanitní rétoriku. Don Bosco jim předepsal přesně, kudy mají chodit, a nechtěl,

aby volně procházeli městem, třebaš po kratší cestě. Chtěl je vyvarovat určitých nebezpečí. Provázel je obyčejně klerik Rua, který nyní navštěvoval školu filosofie u profesorů semináře Mutury a Fariny.

Zajímavé je, že Don Boskovi hoši byli opravdu chudí, kdežto jejich spolužáci povětšinou byli ze vznešených rodin. Časem měli zaujmout význačná místa ve společnosti i ve státě. Přesto se brzy rozkřiklo, že Don Boskovi žáci jsou lepšími studenty, a nikdo z těch vznešených rodičů nic proti tomu nenamítal. Ano, začali dávat hochy z Valdoka svým ratolestem za příklad. To dělala výchova. Don Boskovi studenti měli svého otce rádi, byli zvyklí pravidelně a intenzivně sedět nad knihami a doopravdy se učit. U ostatních studentů to nemohla být pravda. Od zmíněných pánů profesorů to byla až hrdinská křesťanská láska a smysl pro pravou demokracii. Přece jen zde mohlo být nebezpečí, že páni přestanou své synky posílat do jejich škol a tak je poškodí. Oni přesto posazovali podle spravedlnosti pána a nepána vedle sebe, případně nepány chválili a pány kárali. Jen jedno žádal profesor Picco: aby hoši z Valdoka vždy, když přišlo nebo sněžilo, dole odložili pláště, které měli na sobě. Byly to pláště vojenské, k tomu odložené. Podle toho i vypadaly. Don Bosco je dostal darem od ministerstva války. Snad se i slušelo, aby jej nenosili nahoru. Byly by těm mladým panáčkům z paláců zbytečně pro smích. Však budily údiv i ve městě. Stalo se např. Tomatisovi, který chodil do školy malířství, že si kdesi sedl na lavičku a hned byli u něho dva strážníci a že prý kdo je a kam jde. Mysleli si, že je to vojenský zběh. Teprve když zjistili, že je hoch z Oratoře, nechali ho na pokoji.

Studentů Don Boskových bylo první rok jen málo, ale časem se rozrostli, že jich byla skoro stovka. Rozumí se, že oba profesori měli co dělat, aby je umístili ve svých třídách. Také popravdě řečeno zabrali hodně místa těm z města. Don Bosco se snažil, aby, kdo jen trochu mohl, něco zaplatil nebo si získal dobrodince. Sám považoval za svou povinnost za každého hochu zaplatit 50 lir školného ročně, později ještě víc. Profesori nikdy žádného jeho chovance neodmítli. I mezi rokem přijali nové příchozí na svůj ústav. Tak toho roku v prosinci Don Bosco žádal dopisem o přijetí jistého Carussa do první gymnázky a Anfossiho do druhé. Bonzanino přijal oba. Anfossi se stal později významným církevním činitelem turínským, čestným kanovníkem, profesorem filosofie a krásné literatury, dostal i řád sv. Mořice a Lazara a od něho máme řadu vzpomínek na Dona Boska a na život v Oratoři. Byl příbuzným biellského biskupa.

Don Bosco své studenty sledoval podobně jako své řemeslníky. Chodil se informovat do zmíněných ústavů, hovořil jak s oběma řediteli, tak s dalšími jim podřízenými vyučujícími. Nechával si i předložit sešity hochů, zkoumal opravy,

58 Rodinný život

Když jsme pojednali o dvou sekcích Don Boskova Domova v Turíně, podívejme se ještě, jak se tam žilo. Především z kázně zatím jen to nejnnutnější. Don Bosco měl zájem, aby se hoši cítili u něho jako v rodině. Zatím žádné chození v řadách z místa na místo, asistenti byli kamarádi, jen ráno, když se šlo do kaple nebo pak do kostela, každý u vchodu zasunul do dřevěné tabule k svému jménu kolíček, aby se vědělo, že ještě žije a plní své povinnosti. Hlavním pravidlem bylo svědomí.

sem tam i některého hochu vzal do ochrany. Dělal to tak pěkně, že všichni učitelé mu byli nakloněni. Svým dobrodincům Bonzaninimu a Piccovi se zas odvděčoval tím, že každou sobotu na jejich ústavech učil náboženství, dělal hochům náboženské exhortace, rád je zpovídal a vůbec učitelům pomáhal ve výchově jejich studentů. Tím se dostával i do rodin studentů. Většinou měl s nimi ty nejlepší styky. Stalo se, že jistý takový student se doma vzbouřil a utekl do Oratoře. Don Bosco ho tam nechal, s rodinou se dohodovil, pak vše přivedl k smíru a po měsíci ho vrátil šťastné rodině vyměněného. Ten hoch se stal později přísedícím apelačního soudu.

Don Bosco měl obyčej každý rok o svátku sv. Matouše 21. září gratulovat profesoru Piccovi k svátku a zároveň u něho měl mši svatou. Profesor měl právo osobního oltáře. Roku 1853 šel už v předvečer a vzal s sebou Francesiu. Když šli jakýmsi stromořadím, kudy se stoupalo k profesorově vile, umístěné na krásném místě na stránkách za Pádem, odkudsi na ně začaly lézat kameny. To pár barabčků se tak bavilo na účet chodců, zvláště když se snášela tma a bylo možno utéci. Jen to udělali, dali se na útěk. Don Bosco na ně křičel: „Neutíkejte, něco vám musím říci. Nebojte se, nebudu vás bít.“ Část kluků se zastavila: „To tam ti, my ne, my jsme neházeli.“ „Tak dobrá. Pojďte sem.“ Kluci se přiblížili a Don Bosco s nimi zahájil veselý dialog. I medailky jim dával. Nakonec kluci, že prý chodí do Don Boskovy oratoře na Vanchiglia. „No to je mi pěkné,“ smál se Don Bosco, „vy chodíte do Don Boskovy oratoře a tady na Dona Boska házíte kamení.“ „Vy jste Don Bosco?“ „Pravda.“ Ale to už si všimli dospělí kněze mezi hochy a začali klukům nadávat, cože to tam zas dělají. A slibovali jim, že jim natlučou. Don Bosco, mistr v psychologii, hned vzal hochy v ochranu, že to nic, nic se nestalo, jsou to jeho staří přátelé. Ale také pěkným způsobem rodičům naznačil všelicos, co mohli zužitkovat pro výchovu svých hochů.

Prý v těch místech nastal klid. Přestalo házení kamením. Všiml si toho i profesor Picco, který obyčejně hostům radil, aby šli raději jinudy, ne kolem těch určitých domů. Když se pak o události mluvilo, vždycky říkal: „To dokáže jen Don Bosco!“

Profesori Bonzanino a Picco mohou být zváni patriarchy salesiánského školství. Vždyť u nich se vyškolili první Don Boskovi trvalí pomocníci jako Rua, Cagliari, Francesca, Cerruti. Oni vždy s radostí a úctou vzpomínali na tyto žáky. Oba se dožili vysokého věku. Také spolužáci na Don Boskovy chovance rádi vzpomínali. Don Bosco dbal, aby se mezi nimi a Oratoří vytvořily přátelské vztahy. Jeho hoši zvali spolužáky na slavnosti Oratoře a ti zase na slavnosti, které pořádala škola. Tehdy ještě ve školství nevládl nepřátelský duch, to se teprve všechno připravovalo.

Ve všední dny se začínalo vždy mší svatou, při které byly každodenní modlitby a svatý růženec, pak čtvrt hodiny duchovní četby. Každý den určitý počet hochů šel k sv. přijímání, většina pak byla u stolu Páně aspoň jednou za týden. V poledne se všichni vraceli do Domova. Obědvalo se u společného stolu, pak byla hodina rekreace a zase šel každý po svém: učni do práce, studenti do školy. Studenti se vraceli domů kolem čtvrté a měli svačinu, učni se vraceli

později a brali si svačinu s sebou. Studenti měli po svačině hodinu rekreace a pak šli do studovny.

Don Bosco se snažil být o rekreaci vždy mezi hochy a oni zase byli rádi, že je mezi nimi. Obklopovali ho, on jim vyprávěl hezké příběhy, smáli se spolu, žertovali a zpívali, jak srdce kázalo. Večerní studium studentů trvalo dvě a půl hodiny, ale protože duševní námaha to byla veliká, poslední půlhodinu se četla nějaká zajímavá kniha. Po večeři byla škola zpěvu. V devět hodin večerní modlitba: v létě pod portikátem, v zimě v bývalé kapli. To proto, aby Don Bosco mohl volněji mluvit. Jeho večerní slovíčko nemělo totiž ráz promluvy, ale rodinného setkání. Při modlitbě všichni klečeli na zemi a Don Bosco uprostřed nich. Po krátkém zpytování svědomí vystoupil na židli, později na zvláštní katedru, a mluvil. Večerní slovíčko mu dávalo příležitost ke komentářům událostí dne, k různým upozorněním, doporučením, někdy něco na pokračování vysvětloval, např. význam liturgických rouch a dějů. Rád vysvětloval vznik mariánských svátků, vypravoval události ze života svatých a podobně. Když sestupoval z katedry, chlapci se hrnuli k němu a každý mu chtěl osobně popřát dobrou noc. Někdo chtěl s ním promluvit a počkal, až se Don Bosco uvolní. Tak se všichni odebírali spát s hlavou plnou dobrých myšlenek. V ložnici se ještě četlo něco poutavého a prospěšného zároveň.

Don Boskovo slovo opravdu formovalo. Velmi se čekalo na neděli, kdy Don Bosco po mši svaté vypravoval z církevních dějin a z dějin papežů a tak hochy formoval k opravdovému církevnímu smýšlení. Hoši měli k svému otci neomezenou důvěru. Pro svobodu svědomí přicházel každou sobotu zpovídat Dr. Marengo, redaktor Armonie, ale hoši dávali přednost Donu Boskovi. On byl ochoten vyzpovídat každého, kdy a kde chtěl.

V Oratoři se žilo z víry. Na zdech bylo možno číst nápis „Bůh tě vidí“, čímž Don Bosco chtěl naznačit, že nemíni hochy omezovat svou autoritou, ale vést je, aby se řídili svatou vůlí Boží. Jeho hoši překvapovali hlubokou zbožností, přesvědčeností víry a vůbec solidním názorem na život. Nejedna hoch v Don Boskově škole začal rychle pokračovat v křesťanské dokonalosti. Přicházeli kněží–ředitelé jiných vychovávacích institutů, a pátrali po tajemstvích Don Boskových úspěchů. On jim říkal: „Já od hochů nežádám nic jiného, než co dělají dobří křesťané; chci však, aby se modlili dobře.“

Zbožnost hochů zvláště vynikala první čtvrtek v měsíci, kdy bylo takzvané cvičení šťastné smrti. Don Bosco hochům radil, aby ten den prožili, jako by měl být poslední v životě, i když vědí, že budou dále žít. Hoši si skutečně dávali svědomí do vzorného pořádku, ano i své věci tak pořádali. Jejich svatý učitel jim říkal: „Mohu vás ujistit, že má spásu duše zajištěnou každý, kdo si každý měsíc vykoná svatou zpověď a svaté přijímání s takovou opravdovostí, jako by byly poslední v životě.“ Na cvičení šťastné smrti Don Bosco vždy poukázal už několik dní před tím a upozornění víckrát opakoval. Svaté přijímání bylo generální a ten den přicházeli i mnozí vzácní lidé. Po modlitbách za šťastnou smrt, které někdo jasným hlasem předčítal, Don Bosco obyčejně přidal Otčenáš a Zdravas Maria za toho, kdo z přítomných nejdříve zemře. Na všechny to hluboce působilo. Po mši svaté byla snídane, ale ne obyčejná; pokaždé byla k chlebu příloha. Chlapci se cítili ten den šťastní a lehčí. Nejedna prohlašoval, že by bylo docela hezké, kdyby mohl tak připraven hned zemřít. Jednou řekl Don Bosco donu Giacomellimu: „Jestliže

Oratoř jde tak dobře, zásluhu na tom má zvláště cvičení šťastné smrti.“ Svatý Leonard Murialdo také vzpomínal, jak jednou Don Bosco přivedl asi šedesát svých hochů na malou svačinku do jeho vily a jak mu řekl, že v té chvíli by se chtěl skoro zaručit, že by všichni přišli do nebe, kdyby hned zemřeli. Takové bylo ovoce jeho výchovy.

Aby byl dům stále lépe opatřen personálem, Don Bosco povolal do Oratoře dona Antonína Grellu, a světil mu úřad katechety, což znamenalo dohled na náboženský život domu. Byl to jeden z jeho dávných spolupracovníků. V letech 1853 a 1854 tento úřad zastával, ale později odešel do duchovní správy do Gorry, kde si vysloužil od lidu název „Svatý z Gorry“. Lidé věřili v moc jeho modliteb. Lemoyne poznamenává, že asi právě modlitby jeho a tolika zbožných chlapců dodaly Katolickému čtení takovou účinnost, že si zasloužilo dokonce pochvalu samého Svatého otce.

Když se totiž skončil první půlrok Čtení, Don Bosco dal všech 12 svazečků, jak se patřily k sobě, vyvázat v šest knížek a ty poslal Piu IX. ctí a darem. Papež poděkoval prostřednictvím státního sekretáře kardinála Antonelliho a poželhal Don Boskovým pomocníkům v tomto chválném díle.

Papežova pochvala všechny povzbudila a dala podnět k smělym plánům. Rosmini psal Donu Boskovi, že by byl ochoten financovat zřízení malé tiskárny v Oratoři, aby dílo nebylo odkázáno na cizí lidi. Donu Boskovi to bylo milé, ale uvažoval realisticky. To by znamenalo vyklidit pro účel tiskárny některé místnosti a omezit počet hochů. Také otázka dobrého personálu tiskárny nebyla snadná. V odpovědi zatím neodmítl Rosminiho myšlenku, jen chtěl vědět, jakým obnosem by Rosmini mohl eventuální zřízení tiskárny podepřít.

V druhé polovici roku se opět odehrávalo všelicos, co nenechalo katolíky klidně spát. Daně, drahota a jiné svízele způsobily, že v několika provinciích došlo k protivládním bouřím. V aostském údolí došlo k ozbrojenému povstání lidu a biskup Jourdan se marně snažil lid upokojit. Následkem byl, že bylo hodně lidí pozavíráno a mezi nimi bylo i jedenáct farářů. Pak je soud všechny uznal bez viny. V těch zmatcích valdenští slavili triumf: 15. prosince se za slavnostní asistence národní gardy konalo otevření nového chrámu. Pastor Amedeo Bert neopomenul v slavnostním projevu útočit na římskou církev a vzpomínat na středověké pronásledování kacířů. Ještě před touto slavností – někdy začátkem listopadu, uveřejnil Rogantino – „Piemontský kazatel“ kousavý článek, ve kterém autor zaútočil na Dona Boska slovy: „Už se mi chce skoro věřit, že nový valdenský kostel nebude sloužit valdenským, ale že ho Don Bosco zasvětil nějaké Panně Marii se zvláštním titulem. Otevření se totiž mělo konat 20. října, ale už některý zedník řekl na stavbě, že to asi nepůjde tak rychle. Nevadí, čas také pracuje, že? Možná, že se páter chystá mít zpívanou mši k otevření kostela, a že mu při té příležitosti budou zpívat a ministrovat sami protestanti a valdenští, které obrátí na svou víru.“

Je dosti možné, že se valdenským dostalo k uchu, že Don Bosco docela vážně říkal, že ten kostel bude časem proměněn v katolický a že bude zasvěcen Panně Marii Neposkvrněné. Fakt je, že Don Bosco šel dopředu s naprostým klidem jako někdo, kdo si je jist vítězstvím. Dál šířil Katolické čtení a snažil se dostat je i daleko za hranice Piemontu.

Mimo tisk Don Bosco užil k podepření katolické víry také divadla. Složil drama nazvané „Disputace mezi

advokátem a protestantským kazatelem.“ Hrál se několikrát na prknech domácího divadélka a v prosinci bylo dáno i do tisku. V předmluvě Don Bosco ujišťuje čtenáře, že to, co se týká děje kolem osoby odpadlého Alexandra, je historická pravda, jen dispute, to jsou rozhovory mezi katolickým právníkem a kazatelem, a i když se také skutečně odehrály, odehrály se v jiných souvislostech a s dějem Alexandrovým byly spojeny jen podle pravidel dramatické tvorby. Don Bosco nemá v úmyslu útočit na osoby, ale čistě

59 Atentáty

Dnes, v době pokročilého dialogu mezi křesťanskými církvemi, je všem jasné, že jednoty ve víře lze dosáhnout jen na základě lásky. A přece ještě dnes v některých zemích se ve jménu vyznání víry páchají násilnosti. Co chvíli je slyšet o atentátech, např. v Severním Irsku, kde stojí proti sobě katolická menšina a protestantská většina a kde již kolik let zuří de facto občanská válka. Při tom jde v podstatě o docela jiné záležitosti náboženské. Tolik k pochopení toho, co chceme vypravovat.

Když ti dva páni, kteří přišli Dona Boska uplácet, aby ustal od vydávání Katolického čtení, odcházeli, řekli: „My se ještě uvidíme.“ Znělo to zlověstně a Donu Boskovi nebylo do smíchu. Jednou po večeři byl právě ve večerní škole, když přišli dva a že prý má jít s nimi, je třeba zaopatřit těžce nemocného. Don Bosco nechal školu školou – předal ji jinému, a šel. Nebylo to daleko. To místo se jmenovalo „Zlaté srdce“. Ale že byl nyní opatrný, vzal s sebou několik větších chlapců, mezi nimi byl Cigliuti, Gravano a Buzzetti. Nechtěli, že prý ho dovedou sami, ale on, že hochům procházka neuškodí. Museli se s tím smířit. Hoši zůstali venku a Dona Boska zavedli do přízemní světnice, kde k jeho překvapení byla asi desítka mužů, pili víno a jedli jedlé kaštany. Hned ho hlučně vítali, prý aby si s nimi vzal. Také že si s nimi musí připít na zdraví. Bránil se, že právě povečeřel a mimo určený čas nemá ve zvyku pít; oni však naléhali, zvedali hlasy, podezřele ho obstupovali, nalévalo se, všiml si, že jemu nalévají z jiné láhve, on se bránil, ale už ho dva drželi za ramena, to že by bylo, aby si s nimi netukl! Když viděl, že se jim jen tak nevytočí, zmírnil odpor a prý aby ho nechali, že nemá v úmyslu je urazit. Naštěstí si všiml, že dveře zapomněli zamknout. Vzal pohár, zvedl jej a pronesl zdravici, ale pak rychle přiskočil ke dveřím a otevřel je. Ti byli překvapeni, když viděli na chodbě čtyři nebo pět mládenců kolem dvaceti, kteří se hned nezávaně hrnuli dovnitř. Nezbylo než změnit tón. Don Bosco se ptal, kdo je ten nemocný, a oni, aby vše zastřeli, vedli ho do druhého poschodí. Byla to jen fraška. V posteli ležel jeden z těch dvou, co pro něho byli v Oratoři, ten vyprskl a pak se dal do hurónského smíchu. „Zpovídat se budu až zítra!“ řekl.

Don Bosco vše chlapcům vyprávěl. Oni hned nazítří za věci šli a nakonec došli k jistotě, že ta cháska chtěla Dona Boska otrávit. Don Bosco byl přesvědčen o stejném. Ještě v pozdějších letech, když s někým šel kolem toho domu, říkal: „Tamta okna, to jsou ta s jedlými kaštany.“

Jindy, to bylo v srpnu kolem šesté hodiny, stala se jiná nepřijemná věc. Tentokrát hlavní osobou byl jistý Andreis, dříve nájemník v domě Pinardiho, nyní bydlící v domě Belezza. Už delší dobu neplatil činži a teď se tu objevil jako šílený s řeznickým nožem v ruce. „Don Bosco, kde je Don Bosco?“ křičel. Don Bosco byl právě na dvoře a bavil se

jen vyvracet jejich omyly. Drama může s užitkem posloužit zvláště na venkově v zájmu pravdy a pravé víry. Snad není třeba připomínat, že materiál k sepsání tohoto divadla poskytl Donu Boskovi dispute, které se odehrály v Oratoři při návštěvách protestantských debatérů. Že takto mistrně vedená polemika nutně vyvolávala chuť zbavit se nebezpečného kněze, je přirozené. Bohužel, sáhlo se i k prostředkům, které nemají nic společného s křesťanstvím. Zůstává otázka, kdo ty věci ve skutečnosti inspiroval.

s hochy. Všech se zmocnila hrůza, když Andreis vběhl do dvora. Ještě štěstí, že si zmýlil klerika Revigliu s Donem Boskem a pustil se za ním. Don Bosco tak mohl doběhnout k domu a po schodech nahoru do bytu. Stačil ještě zavřít železnou mřížku dole, takže útočník jí jenom lomcoval, ale nezmohl ji. Hoši se zatím rozutekli po dvoře, mnozí přeskakovali zídku, a do pole. Andreis obléhal dům více než tři hodiny. Dělal šíleného. Hoši se zatím ozbrojili holemi a čím jiným a chtěli chlapa vyhnat násilím. Don Bosco jim to z balkonu zakázal. Šli tedy na policii, ale teprve o půl deváté přišli dva karabiníci, svázali Andreise a odvedli ho na strážnici.

Druhý den velitel stanice poslal kohosi do Oratoře zeptat se, jestli je Don Bosco ochoten odpustit Andreisovi. Odpověděl, že jako kněz a křesťan jistě chce odpustit, ovšem ať mu policie zajistí zákonem slibované bezpečí. Andreise pustili a večer byl v Oratoři znovu a dělal stejnou scénu. Pak se uklidnil a nějaký čas byl pokoj. Ne natrvalo. Na jaře 1854 šel Cagliari k večeru domů ze školy Bonzanina, když spatřil Dona Boska, jak se vrací do Oratoře. Utíkal za ním a přidal se k němu právě ve chvíli, když naproti vyběhl Andreis. Vypadal jako opilý. Letěl zrovna mezi ně. Oni se rychle rozutekli každý na jinou stranu, takže proletěl mezi nimi. Dali se do běhu, ale Cagliari si všiml, že Andreis má v ruce nůž. Hnal se za nimi. Cagliari začal volat o pomoc a Andreis hned změnil směr. Ještě nebyl konec. Jednou vnikl znenadání do domu a hned po schodech k Don Boskovu bytu. Cagliari ho poznal a zavolal kleriky Revigliu a Buzzettiho. Ti běželi nahoru a společnými silami ho vrátili zpět a vyhnali ze dvora. Tehdy byl tento nebezpečný člověk znovu odveden na policejní stanici. Don Bosco byl volán k výslechu, ale protože si byl dobře vědom, jak málo se může spolehnout na ochranu policie, raději se za něho přimluvil a celý případ zlikvidoval. Konec tomu udělal pan Dupré. Vydal se za Andreisem osobně a od něho se dověděl, že je podplacený, aby Dona Boska terorizoval. Andreis řekl: „Ať mi dá tolik, co mi nabízejí druzí, a dám pokoj.“ Dupré mu nabídl 80 franků na zaplacení dlužné činže a ještě dalších 80 dopředu. A byl pokoj.

Jiný případ byl horší. Zase přišli za Donem Boskem v neděli pozdě večer, že má jít zaopatřovat. Prý do domu Sardi zrovna naproti Útočišti Barolové. Don Bosco si opět vzal několik starších hochů s sebou. Protest neznámých v něm jen utvrdil podezření. Hoši byli čtyři: Arnaud, Cerruti, Ribaudi a Buzzetti. Hoši zůstali venku a Don Bosco šel dovnitř. Zavedli ho do pokoje, kde ležela v posteli žena, ale u stolu seděli čtyři chasníci. Don Bosco vyzval muže, aby odešli na chodbu, že ženu napřed vyzpovídá. Ta dosud hrála svou úlohu tak dobře, že to vypadalo, že skutečně každou chvíli vypustí duši. Teď najednou začala na jednoho

ukazovat a křičela: „Vyzpovídám se, ale napřed tam ten odvolá, co o mně namluvil.“ A už byli ve fingované hádce, při které najednou zhaslo světlo a začala bitva. Don Bosco měl tolik duchapřítomnosti, že popadl stoličku a zvedl si ji nad hlavu, na kterou se sesypal déšť ran. Přitom dělal vše, aby se dostal ke dveřím. Tentokrát byly zavřené, ale on měl svou sílu: chytil za zámek a snažil se jej vytrhnout celý ze dřeva. Hlukem přivolání hoši pomohli dveře zdolat a Dona Boska včas vytáhnout na chodbu. Odnesl si to jenom jeho palec, na kterém měl do smrti jizvu na důkaz, že si to nevymyslel.

A ještě jeden případ. V lednu 1854 přišli k Donu Boskovi dva elegáni. Vešli do světnice. Hoši už byli tou dobou stále na stráži a Cagliari hned potichu vstoupil do místnosti, která přiléhala k světničce Don Boskově a s uchem na dveřích poslouchal, co se tam děje. Mluvilo se o Katolickém čtení. Byl to rozhovor, který byl stále hlasitější. Pohrůžky byly vysloveny velmi silně a nakonec hoch slyšel: „Prosím, můžete střílet.“ Ti páni totiž vytáhli pistole a hrozili jimi Donu Boskovi. Na to se Cagliari nezdržel a pěstí silně udeřil do dveří, že to bylo, jakoby někdo vystřelil. Pak běžel ven a pro Buzzettiho. Oba přiběhli k Don Boskovu bytu, když tento už klidně vyváděl pány ven. Tak Cagliari už podruhé Dona Boska zachránil před teroristy.

60 Historie jednoho psa

V Písmu svatém se vypravuje, jak Bůh používal někdy i zvířata k ochraně svých svatých. Tak proroka Elisea zachránili medvědi, svatého poustevníka Antonína pohřbili lvi. Nám ty věci připadají jako pohádky, ale i v životě Dona Boska vystupuje na scénu tajemné zvíře, tentokrát pes.

Lemoine přijal své zprávy od očitých svědků: Buzzettiho, Tomatisa, Brosia, Cagliari. Všichni hoši z Oratoře toho psa viděli, hráli si s ním, hladili ho a mohli potvrdit, že to byl hlídač šedé barvy. Přitom nikdo, ano, ani Don Bosco, nevěděl, odkud přichází a kam odchází. Prostě zjevoval se a zase mizel.

Don Bosco se se svým psem setkal poprvé jednou večer roku 1852. Pes přiběhl a šel vedle něho. Napřed se ho bál, ale když viděl, že se pes chová přátelsky, začal se s ním přátelit. Pes s ním šel až k Oratoři a zase se vrátil. Pak se objevoval častěji, obvykle, když se Don Bosco vracel domů sám.

Hoši mu začali říkat Sivák. Tomatis ho popisuje takto: Byl to pes, ze kterého šel strach. Maminka Markéta vždy říkala: „Je to škaředé zvíře!“ Vypadal skoro jako vlk, čumák měl protáhlý, uši vzpřímené, barvu sivou, vysoký byl asi metr.

Don Bosco sám vypravoval: „Šel jsem pozdě večer domů. Až na Rondò mne doprovázel přítel, pak se chtěl vrátit. Měl jsem před sebou nejnebezpečnější úsek. Tu se objevil Sivák, můj strážce. Přítel se podivil, cože je to za psisko, a chtěl ho zahnat. Já jsem mu řekl, že psa dobře znám a pes zase mne. Nechtěl tomu rozumět a vzal dva kameny a snažil se ho zahnat. Marně. Kameny se od psa odrazily, ale pes se ani nehnul. Přítel začal, že to musí být „maska“ – tak se lidově říkalo něčemu začarovanému, a doprovodil mne až domů. Potom jsem mu musel dát dva hochy, aby ho vyprovodili do města, protože se bál, že by se mohl se psem znovu setkat. Pes, když viděl, že mám doprovod, šel si po svých.“

Jednou se Don Bosco chystal jít ven. Bylo už dosti pozdě, ale něco zapomněl vyřídít a musel jít. Vzal klobouk, zavolal si některé hochy a vyšel ven. Ale u brány ležel Sivák.

Od Dona Boska se žádala veliká síla ducha, aby zachoval světecký klid a pracoval dále. Navenek, jak říkají ti, kdo s ním žili, se jevil dokonce veselý, bezstarostný, ale do smíchu mu nebylo. Někdy musel sáhnout i k fyzické síle. Tak vypravoval Pasquale Spinardi, že jednou se vracel od Moncalieri, když si uvědomil, že ho pronásleduje muž s klackem v ruce. Skutečně se na něho chtěl vrhnout a zasadit mu ránu do hlavy. Don Bosco uskočil a toho člověka srazil do hlubokého příkopu. Pak rychle pospíchal, aby se dostal do bezpečí.

Tato nebezpečí s ním prožívala Oratoř i jeho rodina. Matka Markéta prosila syna Josefa, aby nějaký čas pobýval s nimi. Chodil Donu Boskovi naproti on a někteří silnější hoši. I lidé z okolí, když se dovídali, jak je ohrožen, vyprovázeli ho třeba kus cesty, dokud nebylo jisto, že už bezpečně dojde. Jednou přišel domů dokonce v doprovodu seržanta královské stráže. Asi čtyři roky trvalo toto napětí. V té době chodily na Valdocco i hloučky výrostků, zřejmě podplacených, ti hlavně v době bohoslužeb dělali kolem Oratoře povyk, házeli do dveří kamení a podobně.

Jednou se hoši z Oratoře smluvili a vyběhli z kostela do protiútku. Strhla se rvačka, při které zůstalo na bojišti pět šest „padlých“. Nebylo to k smrti, ale ani to nebyla legrace. Don Bosco přerušil kázání a musel ven zažehnat nejhorší.

„Výborně, vstaň a pojď s námi, bude nás víc!“ Jenže Sivák jen zavrčel. Dvakrát ho chtěl Don Bosco překročit, ale Sivák se pokaždé postavil na odpor. Jeden z hochů ho chtěl odstrčit nohou, ale pes zuřivě zaštěkal. Don Bosco ho chtěl obejít, ale pes se mu vrhl pod nohy. Maminka se tam nachomýtla a pravila k synovi: „Vidíš, mne nechceš poslechnout, tak poslechni aspoň psa.“ I vrátil se tedy domů. Podivné: asi za čtvrt hodiny dostal od lidí avízo, aby nevycházel, že se tam potlouká skupina podezřelých individuí, jistě čekají na něho.

Zase se jednou vracel od náměstí Emanuela Filiberta přes Rondò na Valdocco. Už byl v půl cesty, když slyšel za sebou spěšné kroky. Byl to chlap ozbrojený klackem. Don Bosco chtěl utíkat, ale před ním se vynořili další. Zarazil tedy a aby se zbavil aspoň jednoho, vrhl se na toho vzadu a dal mu do břicha takovou ránu, že ten zařval a svalil se na zem. Ale již zde byli jiní, také s klacky. V té chvíli jako na zavolanou – Sivák! Stanul vedle Dona Boska. Začal hrozně štěkat a přitom jen skočit na ně. Ti prosili Dona Boska, aby psa držel. A už se jeden po druhém hleděli ztratit. Pes šel tentokrát s Donem Boskem až na dvůr a do kuchyně, kde se mu dostalo sice opatrného, ale zaslouženého pohlazení od maminky.

Opět jindy na Dona Boska někdo vystřelil, kryje se jilmem. Netrefil, ale zase tu byl Sivák. Chlap se chtěl vrhnout na Dona Boska, ale pes mu skočil na záda a zahnal ho na útěk.

Jednoho večera seděl Don Bosco s kleriky u stolu, hoši si hráli venku, když přišel na dvůr Sivák. Buzzetti se ho hned ujal, kluci všichni kolem něho a už ho vedli do jídelny. Don Bosco ho všem představil, pes se k němu radostně tiskl, chtěli mu dát nažrat a napít, ale on se ničeho ani netkl. „Tak co chceš?“ ptal se Don Bosco. Sivák jen zavrtěl ocasem, zvedl se na zadní nohy a hlavu položil na stůl. Díval se na něho, jakoby mu chtěl přát dobrý večer a zase šel. Buzzetti si vzpomínal, že toho večera Dona Boska přivezl kočárem markýz

Fassati. Pes se šel ujistit, že je doma, a trochu zavyčítat, že ho nenechal prokázat mu obvyklou službu. I kardinál Cagliero vzpomínal na ten večer se psem; byl při tom.

Ještě do třetice všeho dobrého. Sivák opět zachránil Donu Boskovi život. To se Don Bosco vracel z Konviktu kolem Consolaty a Cottolenga a zase dva chlapi! Dělalí, že jdou klidně, ale ohlíželi se podezřele. Don Bosco se chtěl vrátit zpět. Oni to zpozorovali a za ním. Dohonili ho a jeden mu hodil přes hlavu plášť. Don Bosco se trochu uvolnil, ale už se mu snažili zacpat ústa šátkem. V tom smrtelném nebezpečí vyrazil odkudsi Sivák. To snad ani nebyl psí štěkot, to zařval medvěd. Jednoho útočníka porazil na zem a stoupl si mu předníma na prsa, druhého držel v šachu vyceněnými zuby. Začali prosit Dona Boska a on dal psovi rozkaz pustit. Chlapi utíkali, jako by za nimi hořelo. Don

Bosco se tentokrát potřeboval vzpamatovat z úleku. Vstoupil do Cottolengova ústavu a tam mu dali, co potřeboval a doprovodili ho do Oratoře.

Co si máme myslet o této divné historii? Každý si může myslet, co chce. Don Bosco říkal: „Občas mi přicházelo na mysl, že bych měl pátrat po původu toho psa, čí vlastně je. Ale pak jsem si řekl: Co máš z toho. Ať je, čí je, hlavně že je ti dobrým přítelem. Já nevím nic jiného, než že byl pro mne opravdovou prozřetelností ve všech těch nebezpečích, v kterých jsem se ocital.“

Jedno je jisté. Události těchto let stavěly Dona Boska v očích hochů stále více do nadpřirozeného světla. Bylo cítit, že nad ním a nad Oratoří se vznáší ruka Boží. Čím bližší kdo byl Donu Boskovi a více viděl, tím větší úctu k němu cítil.

V. DÍL

1 Na prahu roku 1854

Don Bosco vstupoval do nového roku s těmi nejčistšími úmysly a s dobrou vůlí jít dál po cestě, kterou mu Pán ukázal.

Na druhou polovici prosince roku 1853 a první polovici ledna roku 1854 připravil do tisku pro Katolické čtení „Stručný životopis mladého Aloise Comolla“. Původně to vydal už roku 1844, tehdy to bylo určeno spíše pro seminarity a vůbec pro duchovenstvo, nyní dílko obohatil o další zprávy a opatřil novou předmluvou, určenou široké veřejnosti. Knížka, kterou takřka zahájil svou spisovatelskou kariéru před téměř desítky lety, se mu hodila k zaplnění knihovny a zároveň mu byla příležitostí zavzpomínat si na drahého přítele svatého života, od kterého tolik přijal v semináři.

Menší radost měl ze svazáčku, určeného pro druhou polovici ledna, nadepsanou „Katolický katechismus o revolucích“. Vnutil mu ji ivrejský biskup, který byl patronem knihovny Katolického čtení, ale byl názorů mnohem ostřejších

2 V rodině

Don Bosco vyjádřil v jednom pamětním spise tuto myšlenku: Je zajímavé, čím se vyznačovala jednotlivá desetiletí Oratoře. V prvním desetiletí to byla Oratoř potulná, v druhém se proměnila v Oratoř usazenou na pevném místě, což vedlo k následnému zorganizování vnitřního života domu. Ve třetím desetiletí byly založeny domy v Mirabellu a Lanza a pak další domy. To je desetiletí vnějšího rozmachu. Na začátku čtvrtého desetiletí kongregace překročila hranice vlasti, byly založeny domy ve Francii v Nice a v Marseille a rozběhla se do Nového světa – do Argentiny a Uruguaye. To je desetiletí světové expanze.

My se nacházíme v této knize teprve na druhém desetiletí. Don Bosco o něm píše: „Můžeme říci, že v roce 1854 skončil poetický věk Oratoře a začala pozitivní část. Chlapci přestali docházet do školy se lžící v kapse, protože Oratoř měla svou jídelnu a vše, co k ní patřilo. Přišel don Alasonnatti, muž klidu a pořádku a to mi dovolilo dát domu určitý řád, protože už jsem nebyl na všechno sám. Tehdy jsem si začal dělat drobné poznámky o věcech Oratoře. Nebylo to však vypravování, nýbrž jen jakoby obsah k němu.“

Když se přiblížil svátek svatého Františka Saleského, Don Bosco ventiloval mezi hochy něco, co mělo u nich vzbudit představu řeholní společnosti, ale zatím jen mlhavou. Existuje o tom zápis klerika Ruy z té doby: „Večer 26. ledna 1854 jsme se shromáždili v Don Boskově světnici: On – Don Bosco, Rocchietti, Artiglia, Cagliari a Rua. Bylo nám navrženo, abychom se cvičili v praktické lásce k bližnímu a abychom později udělali příslušný slib, napřed obyčejný, později i slib Pánu Bohu, bude-li to možné a vhodné. Od toho večera se název „Salesián“ dával těm, kteří se rozhodli tuto zkoušku podstoupit, nebo se v budoucnosti rozhodnou.“

Don Bosco si pro to dovedl vytvořit příslušnou atmosféru. Stále o nedělích vypravoval dějiny církve a dějiny papežů, hovořil o svornosti prvních křesťanů, o vytrvalém spojení s papežem a biskupy, o práci, kterou vykonaly ve středověku řeholní družiny, mluvil o různých formách apoštolátu, o obrácení národů. V závěru svých promluv zaváděl diskusi za pomoci otázek, které dával, a vše řídil tak, aby nakonec hoši pochopili, že zákonem úspěchu v této věci

než náš Don Bosco. Jemu revoluce byla naprosto nepřijatelná a věrnost k monarchii samozřejmostí bez diskuse. Spojení oltáře a trůnu bylo nedotknutelné. Don Bosco se pokusil přemluvit ho, aby netrval na vydání knížky, která měla už čtyři vydání, ale prelát si nedal říci. Fakt je, že Don Bosco jako odpovědný redaktor měl pak nějaké nepříjemnosti s úřady nebo aspoň s některými osobami politického světa, ale podařilo se mu to usměrnit. Bylo to pro něho poučení, aby byl ještě opatrnější a aby se ještě více distancoval od příležitostí dostat se do sporu s vládnoucími kruhy, když nešlo o víru, ale více o politický názor.

V lednu se dále jednalo o zřízení tiskárny v Oratoři za peníze Rosminiho. Don Bosco navrhl, jak by se měly asi upravit vlastnické nároky Oratoře a Institutu lásky v Strese, ale Rosmini mu vzkázal, že musí přijít osobně, vše si prohlédnout a teprve potom rozhodnout.

byla vždy poslušnost, protože jen ona lidi může sjednotit, síly rozmnožit a s pomocí Boží dělat zázraky. Výsledek byl, že řada hochů pocítila povolání ke kněžství nebo k řeholnímu životu, Don Bosco pak dovedl jednotlivce objevit a dále je individuálně formovat, cvičit v ctnostech atd. Klerikům nadevšechno vštěpoval poslušnost.

Večer před svátkem svatého Františka bylo odměňování nejlepších. Don Bosco vyzval hochy, aby na zvláštní lístek každý napsal určitý počet jmen hochů, kteří byli podle něho nejvzornější a zasluhovali si odměnu. Představení do toho nesměli zasahovat. Hlasování bylo naprosto svobodné. Lístky dostal Don Bosco přímo do rukou, a sice podepsané. Ovšem slíbil naprostou diskretnost. Pak šest, osm a třeba i deset hochů dostalo knihu nebo jiný dar, což tehdy byla velká věc. To se praktikovalo pak celé roky. Takové odměňování po pouhých třech měsících školního roku působilo velmi povzbudivě. Kdo nedostal žádný hlas, mohl rozjímat, proč se to asi stalo.

V tomto roce – a to byla jediná výjimka, Don Bosco žádal, aby se hlasování týkalo také kleriků. Byli vytipováni: Rua a Rocchietti, z hochů Bellisio, Artiglia, Cagliari. Don Bosco o tom dokonce udělal zápis a uvedl i jména těch, kteří sčítali hlasy. Zapsal to do zvláštního registru (dochovaného), kde byla také jména všech tehdejších 76 interních chovanců – chlapců i kleriků. Dva klerici ke konci roku odešli a Don Bosco připsal důvod: byli nedbalí v docházce na pobožnosti, ztratili mnoho času nestudováním a málo se vyznamenali v řečech a chování.

Co je zajímavé, známky z chování dostávali všichni, i klerici. Nejlepší známka byla 10/10. Nikdo prý se neurážel, taková panovala v Oratoři demokracie, říká don Lemoyne. Klerici, studenti a učni si všichni tykali, takové bylo v domě bratrství. A to se zachovávalo i v dalších letech.

To ovšem působila láska dobrého otce, který nad každým bděl a každého měl rád, a to tak, že by byl rád za každého i trpěl. Stačilo, aby hocha bolely zuby a Don Bosco mu řekl: „Počkej, já se pomodlím, aby začaly bolet zuby radši mě.“ A modlil se účinně. Hochu zub přestal bolet a jeho začal. Totéž bylo s bolením hlavy nebo očí. Tak se to v Oratoři

říkalo. Později s tím musel přestat, protože se musel starat o tolik věcí, a člověk není ze železa. Potřebuje mít tělo v pořádku, aby všechno unesl.

Stalo se toto: Jeden chlapec měl veliké bolesti zubů. K zesílení. Don Bosco ho uklidňoval: „Půjdu se pomodlit, aby mi Pán Bůh část tvé bolesti předal.“ Večer ho začal bolet zub a hochovi přestal. V noci dostoupila bolest takového stupně, že musel Buzzetti s ním do města hledat nějakého dentistu. Chodili, až našli ordinaci doktora Camussa. Vzbudili ho a on se obětoval. Prohlédl zub a ten neměl žádný kaz, jen dáseň byla celá rudá. Zubař s tím nechtěl nic dělat, říkal, že zub je zdravý, ale Don Bosco prosil, aby mu zub vytrhl. Teprve potom se mu ulevilo. Chlapec se též uzdravil.

Nejen to. V Oratoři se stále více šířilo přesvědčení, že Don Bosco sám zázračně uzdravuje. Don Turchi si vedl zápisník a v něm takové případy přesně dokumentované. Tento zápisník později předal Don Boskovu životopisci s podotknutím, že co nebylo zaručené a jen se povíдалo, vynechal.

Tak před rokem 1850 onemocněl jeden oratorián na nohu. V noze byly díry a z nich tekla hnis. Začínala gangréna. Rodina poslala pro Dona Boska a sdělila mu, že lékaři

3 S perem v ruce

Se stejnou láskou, s jakou pečoval o své hochy, myslel i na křesťanský lid, pro který vydával Katolické čtení. Protože na všechno sám nestačil, obracel se na kněze i laiky, aby psali a nabízeli. Výsledek byl, že se mu mnozí vyhýbali, aby se nemuseli zavazovat. Může se říci, že v prvních patnácti letech konal celou práci téměř sám. Vždyť i když něco dostal, musel to opravit, přizpůsobit, pak dělat korektury a ještě i expedovat.

Pro únor chystal dva svazečky neznámého autora, nadepsané „Rolníkům, neboli pravidla dobrého chování pro lidi z venkova, ale vhodné pro každého“. Tím neznámým autorem byl on sám. V spisku vyzpíval svou lásku k venkovu, ve kterém viděl základnu národního života, vybízel venkovský lid, aby si zachoval svou prostotu obyčejů, aby se nepřizpůsoboval městským módám, aby se modlil, chodil do kostela, žádal kněze o duchovní vedení, četl Biblické a Církevní dějiny, nekupoval knihy bez porady s duchovním správcem a podobně.

Dvacátým třetím svazkem se skončil první ročník Katolického čtení a Don Bosco neváhal udělat čtenářům bilanci prvního roku. Původně se mělo vytisknout každý měsíc 96 stran, ale vytisklo se jich 108, takže za rok místo 1152 stran dostal každý 1296 stran čtení, aniž se cena zvýšila. Pochvala ze strany Svatého otce a zájem tolika biskupů nutí k většímu úsilí o dobrou věc. Ano, už se tak děje, protože všechny svazečky se tisknou i francouzsky pro Savojsko, kde lidé mluví touto řečí.

Na začátek dalšího ročníku byl připraven svazeček nadepsaný „Konverze valdenské dívky“. Jednalo se o skutečný příběh děvčete, které mnoho vytrpělo, než se mohlo stát

4 Ve znamení tiskárny

Donu Boskovi jako by každá další obtíž přidávala energii. Zůstával klidný a houževnatě plánoval pro budoucnost. Dále si dopisoval s Rosminim o výstavbě tiskárny, pro kterou se měly uvolnit některé místnosti Domova, ale aktuální se stávala i myšlenka postavit pro tiskárnu samostatnou

budovu na trojúhelníkovém pozemku, který Don Bosco koupil v roce 1850 od semináře. (Dnes je ten trojúhelník zčásti zastavěn bazilikou Panny Marie Pomocnice). Jenže ten pozemek už nebyl v Don Boskově majetku, protože jej z nouze prodal dvěma lidem: panu Coriascovi a panu

jsou pro amputaci nohy. Don Bosco na to: „Nic, nic, žádná amputace se nebude dělat. Mějte víru.“ Poradil hochu, aby udělal nějaký slib svatému Aloisovi, dal mu požehnání, vzýváje svatého Aloise a odešel s přáním dobré noci. Ráno doktor konstatoval, že z děr přestal hnis vytékat a noha se rychle lepšila. Hoch začal chodit, ale později se nemoc vrátila. Don Bosco na hochu udeřil a ten se přiznal, že zapomněl na své sliby. Udělal je znovu a uzdravil se úplně.

Roku 1853 onemocněl v domově chlapec Jan Turchi. Hořečka mu vyletěla nahoru, válel se po posteli v ložnici, vzdychal a naříkal. Přišel Don Bosco, uklidnil ho, pomodlili se spolu k svatému Aloisovi – Don Bosco zase chtěl, aby hoch udělal nějaký určitý slib, pak chlapec hned usnul a ráno už byl v jídelně zcela zdrav.

Ne vždycky následovalo mimořádné uzdravení. Normálně měla nemoc svůj průběh a tam se láska dobrého otce projevovala zase jinak. Don Bosco byl celý pro své nemocné syny. Jakmile se dověděl, že někdo stůně, hned šel k němu, potěšit ho, zařídil, aby dostal, co potřeboval, a třeba sám seděl u jeho lůžka přes noc, když byl případ těžší. Hoši mu lásku opláceli láskou.

katoličkou. Ani v této knížce nemůžeme hledat ekumenického ducha, ale doba byla jiná. Ze strany valdenských se ostře útočilo a zbraně byly všelijaké, obrana nemohla vynívat jinak než jako ostré odsouzení nauk, které byly všemi prostředky šířeny mezi prostým lidem.

Postavení církve se zhoršovalo. Biskupové v lednu 1854 protestovali u krále proti osočování, že se duchovenstvo bouří proti zákonům, a prosili, aby se zasadil o urovnání sporu mezi papežem a státem, ale celá odpověď byla v tom, že ministr milosti a spravedlnosti Urban Rattazzi předložil parlamentu ke schválení osnovu zákona, podle které měl být potrestán vězením od tří měsíců do dvou let kněz, který by na kázání pronesl něco, co by znělo jako kritika státních orgánů a zákonů. Kdyby to byly spisy, pak by trest mohl být od šesti měsíců do tří let. V každém případě k trestu vězení by byla vyměřena i pokuta dva tisíce lir. Tento zákon byl odhlasován parlamentem 16. března. Proti hlasovala jen slabá menšina 33 hlasů. Subalpinští biskupové žádali senát, aby byla jim i kněžím zajištěna aspoň taková svoboda, jakou požívali jinověrci. Senát jen s nějakými malými úpravami zákon potvrdil a král jej podepsal.

Do té doby platilo v Piemontě privilegium vynětí duchovních osob z vojenské služby. Nyní parlament, a 2. února 1854 také senát, povolil pouhou výjimku z všeobecné vojenské povinnosti pro všechna náboženství stejně. Každý biskup si směl vyžádat exempci pro jednoho klerika na 20 000 diecézánů, ale dotyční ztráceli exempci v případě, že by do svého 26. roku věku neobdrželi žádné vyšší svěcení. I tím byl církevní život podvázán. Každá taková změna zanechávala ve věřících další hořkost proti režimu.

Emanuelovi. První si na něm postavil přízemní truhlářskou dílnu. Bylo třeba obojí koupit zpět. I o tom se vedla korespondence mezi Donem Boskem a Rosminim. Byly to starosti, které tížily světcovu hlavu, které však nemůžeme dopodrobna vypisovat.

Boj o čistotu víry pokračoval s neztenčenou houževnatostí dál. Už v únoru Don Bosco pracoval na dvou svažecích Čtení na duben. Titul zněl: Sběrka zajímavých současných událostí. Obsah se týkal praktik boje, užívaných protestanty. Byly to drobné události, které objasňovaly vzájemný vztah katolíků a nekatolíků. Není bez zajímavosti, jak se Don Bosco díval na způsob tohoto ideového boje. Rozhodně nebyl pro nečistou hru. V předmluvě k tomuto vydání psal: „Musíme čtenářům oznámit, že protestanti se cítí naším psaním velmi dotčeni, zvláště co se týká faktů, které jsme uvedli. Dali nám to cítit ve svých výrocích, soukromých dopisech a také v tisku. Čekali jsme, že nám vytknou nějaké chyby v tisku, ale neučinili tak. Místo toho odpověděli spoustou urážek a nadávek proti Katolickému čtení a proti jejich pisateli. V té věci jim rádi přiznáváme vrch a nebudeme na to odpovídat. Vždycky bylo naší zásadou neuveřejnit ani jedno slovo, které by se protivilo lásce. Lásku musíme mít ke každému člověku na světě. Proto rádi odpouštíme těm, kdo nám odpovídají urážkami. Budeme se varovat osobních výpadů, zato blud budeme potírat všude, kde se vyskytnou.“

Věcné potření ideového obsahu protestantství přinesly další dva svažecy určené na měsíc květen. Byl to Katechismus o protestantství od P. Jana Perrona z Tovaryšstva Ježíšova.

Vydavatelská činnost Don Boskova žádala, aby zde byla nejen tiskárna, ale také knihvazačská dílna a knihkupectví.

5 Ze života v oratořích

Starosti s Katolickým čtením neumenšovaly Don Boskovu péči o tři externí oratoře. Jeho klerici mu zde byli velkými pomocníky, zvláště v oratoři svatého Aloise na Porta Nuova a v oratoři Andělů strážných na Vanchiglia.

Ve valdocké oratoři Don Bosco dával občas po odpoledních bohoslužbách losovat o kusech oblečení, o knihách i o něčem na zub, aby si přišli na své jak hoši externí, tak internisté.

V oratoři svatého Aloise si museli klerici počínat jako dospělí. Byl tam sice ředitelem světský kněz don Felix Rossi, mladý a horlivý, ale byl často nemocný a klerici si museli často sami hledat ve městě kněze, který by přišel sloužit mši svatou, zpovídat, atd. Často klepali na dveře konventu kapucínů a kapucíni pak zachraňovali situaci. Také předměty pro malé loterie si obstarávali sami, ekonom Demonte jim dával každý měsíc pět lir na koupi drobných předmětů.

Don Bosco byl rád, že se klerici učili samostatnosti a nechával jim vše samostatně zařizovat, jen dohlížel, radil a pomáhal. Klerici se mohli stýkat i s lidmi ve městě, i vyjednávat k slavnostem priory ze vznešených rodin. To mělo svůj význam, protože takový pak hradili náklady se slavností spojené. Často bývali priory mladí šlechtici a v tom byl i háček. Bylo třeba o slavnosti priora vyzvat, aby k hochům promluvil. Stalo se někdy, že se takový zakoktal, a bylo mu třeba pomoci. Klerik Rua vždy duchaplně přiskočil, převzal slovo, dělal, jakoby navazoval na jeho slova, potvrdil to, co on řekl, a pak pokračoval na své konto. Bylo to cvičení ve zvládnání

I na to myslel. Tiskárna zatím nebyla, ale knihy se mohly vázat hned. Jen se do toho pustit.

Jednoho dne Don Bosco přinesl domů potištěné archy knihy s názvem: Andělé strážní. Zavolal si jednoho hochu a řekl mu: „Ty budeš knihvazačem.“ Chlapec se zarazil, vždyť nikdy nic takového nedělal. Ale Don Bosco hned: „Zkusíme, co dovedeme.“ A začal archy skládat. Hoch mu musel pomáhat. Když byli hotovi, dali se do sešívání. I to se jim jakžtakž podařilo. Pak vzali z kuchyně mouku a smíchali ji s vodou, takže měli i lepidlo podobné ševcovskému popu. Natřeli hřbet sešitu a přilepili obálku. To bylo slibné. Teď ještě knihu foremně ořezat. Zkoušeli to všelijak, kolem stál zástup chlapců a vesele se řehonili, až nakonec Don Bosco přinesl z kuchyně kráječ na zeleninu. Byl pěkně zakulacený, naštěstí hodně ostrý, a dal si říci. I ořízka se dosti povedla. Zbývalo dát jí zlatý povlak. To bylo horší. Kde vzít zlato? Don Bosco si i v tom věděl rady. Vzal žlutou hlinku, hodně ji zředil lakem a knížku natřel nažluto. První výrobek knihvazačské dílny byl na světě.

Nezůstalo při tom. Don Bosco to myslel docela vážně, i když se smál. V nedodělané novostavbě se našlo místočko pro knihvazačskou dílnu a světec teď chodil po knihvazačích a učil se, aby mohl doma učit hochy. V krátké době bylo v dílně zaměstnáno několik hochů a vesele se vázalo. Nyní Katolické čtení vycházelo přímo z Domova. Prvním hochem knihvazačem byl jistý Bedino, kterému přezdívali Governo – Vláška. Už v listopadu 1854 psala turínská Armonia obdivně o nové katolické knihvazačské dílně na Valdočku a doporučovala katolické veřejnosti, aby si nechala knihy vázat u Dona Boska, aby tak podpořila Domov, starající se o opuštěnou mládež. Aby pak sláva byla úplná, Don Bosco otevřel i prodejnu knih.

situací. Tak Donu Boskovi vyrůstali cenní pomocníci, kteří se ničeho nebáli.

Je dobré poznamenat, že Oratoř působila hodně i ve smyslu sociálního vyrovnávání mezi třídami. Turín měl mnoho šlechty, ne zrovna bohaté, ale přece. Tam bylo tradiční církevní cítění a mnohdy i otevřené ruce vůči chudým. Don Bosco neštvál chudé proti šlechtě, jak to dělal někdy bulvární tisk, ale pěkným způsobem nutil vznešené, aby sestoupili mezi chudé a žili s nimi. Často v Oratoři hoši viděli urozené pány s jejich synky klečct s nimi na podlaze kaple nebo kostela a společně se modlit. I jinak se nacházely příležitosti k takovému stýkání. Hoši se tak přestávali dívat na pány jako na zlé lidi, ano někdy (jako v případě kleriků, kteří byli z chudých vrstev) se mohli cítit i nad nimi. Don Bosco správně vycítoval, že náboženství jediné je schopné rozdíly vyrovnávat, jen to umět, jak to uměl on.

Něco ty pány táhlo do Oratoře. Říkal později advokát Belingeri: „O svátcích nás táhla do oratoře podívaná na hochy při svatém přijímání. Viděli jsme, jak se u oltářní mřížky vystrídalo několik set mladých obličejů. Jejich rysy byly dříve nevýrazné nebo hrubé, i zlomyslné, pyšné, někdy až potměšilé. Tam se však měnily: měkly, nabývaly jasu, stávaly se prostými, plnými víry a lásky, ano i krásy. To všechno dělala skutečná přítomnost Ježíše v nejsvětější Svátosti. To na nás tolik působilo.“

Velikým triumfem Oratoře bylo, že stoupala láska a důvěra ke knězi. Ti, co dříve o něj nestáli, teď k němu chovali

úcty i v dospělém věku a vraceli se k němu jako k bezpečnému rádci v těžkostech života a v pochybnostech. Hoši se vraceli do Oratoře jako domů a Don Boskova světnička byla vždy otevřená. Co krásných životopisů by se dalo napsat, kolik rozdílných životních osudů vypravovat! Kolik zajímavých epizod a dojemných případů! Nejvíce se v Oratoři vykonalo vždy v době postní, kdy byl každý den katechismus. Klerici si zvykali v ty dny mít plné ruce práce. Denně vyučovali, přitom vykonali kilometry cesty pěšky do oratoří, současně museli do semináře na hodiny bohosloví nebo na filosofii. Byly to misionářské zážitky a také námahy, od kterých bolely nohy a celé tělo. V jednom dopise ze 4. dubna 1854 psal Don Bosco jednomu panu faráři: „Mám tu každý den asi 400 hochů na katechismus, vždycky kolem poledne. To znamená, že mravnost u mládeže není ztracená.“ A podepsal se: „Capo dei biricchini“ – „Náčelník uličníků“. Bylo před Velikonocemi a z dopisu je cítit radost, kterou měl.

Bylo pravdou, že mravnost u mládeže není nikdy zcela ztracená, jen je třeba umět se k mladým přiblížit. Mnohdy právě mládež musela učit dospělé mravně žít. Stalo se v těch dnech, že jistý otec si usmyslil svému synu, který mu už pomáhal při řemesle, zakázat Oratoř. Bude-li chodit k těm flandákům kněžím, nedostane ani vindru za práci. Hoch přesto chodil a doopravdy nedostával nic za práci, kterou konal, zatímco druzí cizí dostávali. Ale nakonec zvítězil a dočkal se obrácení otce.

V té svatopostní době přijel do Turína don Gilardi, generální prokurátor rosminiánů, jednat o tiskárně, kterou bylo třeba dát společnými silami do provozu. Nová budova měla patřit rosminiánům a ti by ji byli jen ponechávali Donu Boskovi k užívání. Gilardi nechtěl přistoupit na zpětné odkoupení parcel, o kterých byla dříve řeč, ale mělo se stavět na ploše, která Donu Boskovi ještě zůstala ze seminárního pole. Donu Boskovi bylo trochu smutno, protože právě na té ploše viděl ve snách kostel Panny Marie a nemínil ji odprodat. Ovšem tiskárnu potřeboval, a tak se nakonec uvolil plochu prodat rosminiánům v naději, že později, až Pán Bůh dá a bude to jeho vůle, najde se cesta k realizování onoho snu.

6 Ministr vnitra v Oratoři

Musíme se zmínit o jedné paměťhodné události, která silně ovlivnila dějiny Oratoře. Bylo to jedné dubnové neděle roku 1854. Don Bosco po druhé mši svaté měl k zaplněnému kostelu svatého Františka po mši svaté výklad církevních dějin. Byli tam hoši z venku i z Domova. Řeč byla o pohnutém pontifikátu svatého papeže Klimenta, třetího nástupce svatého Petra, kterého císař Traján odsoudil do vyhnanství na dnešní Krym. Po promluvě napadlo Dona Boska vyzvat hochy, aby se přihlásili, kdo by měl nějaký dotaz. To Don Bosco nevěděl, že člověk, který mezi promluvou vstoupil do kostela a usedl v zadní lavici u zdi, je někdo, kdo hraje ve státě velikou roli. Jako naschvál jeden z hochů položil Donu Boskovi otázku, když císař Traján poslal do vyhnanství nevinného papeže, co si má myslet o vládě, která poslala do vyhnanství turínského arcibiskupa Fransoniho.

Don Bosco zůstal klidný a řekl, že zkoumat důvody, proč se tak stalo, není na místě dělat v kostele, ale tolik ať hoši vědí, že během dějin církve se mnohokrát stalo, že se hněv vládců obrátil právě proti papežům, biskupům a dobrým kněžím, protože si mysleli, že když padnou pilíře, padne celá stavba. A při tom zůstalo.

Bylo to ve Svatém týdnu, kdy byla uzavřena smlouva. Smlouvou Don Bosco odstoupil Rosminimu 19 arů pozemku mezi pozemkem Coriascovým, jeho pozemkem a pozemkem, který stále ještě patřil semináři. Cena 10 000 lir. Soukromou úmluvou bylo Donu Boskovi Rosminim odpuštěno 3 000 lir dluhu. Rosmini se uvolil zaplatit za něho 5 000 lir dlužných semináři, ale pořád ještě zůstávalo těch 20 000 lir, které Don Bosco dlužil Rosminimu za půjčku na koupi domu Pinardiho. Jak vidět, Don Bosco nemohl jen tak sám stavět. Neměl na to a musel se opírat o finančně mocnějšího – to je o Rosminioho. Z druhé strany však oba pojila touha prospět Boží věci, a tak při nestejnosti majetkové přece jen se chtělo sloužit a jít kupředu. O těchto finančních převodech hoši pramálo věděli, to tížilo jen bedra jejich dobrodince.

Don Bosco pln naděje, že bude mít k dispozici tiskárnu, zaplatil nejnetrpělivějším věřitelům a odcestoval v druhém týdnu po Velikonocích do rodného Castelnova d'Asti, aby se na pozvání pana faráře Cinzana zúčastnil tamního biřmování, které vykonával ivrejský biskup.

Tehdy se stalo, když se měl vrátit, odskočil si do Pranella navštívit jistého hochy, který musel už rok přerušit studia pro akutní oční nemoc. Provázela ho Jan Turchi. Ten vypravoval, že pacient žil skoro v naprosté tmě a vůbec nesnášel světlo, ale po Don Boskově odchodu se náhle uzdravil a již za několik dní přijel do Oratoře Donu Boskovi poděkovat. Co se stalo ve světnici, nemohl Turchi říci, protože ho světec nechal za dveřmi a v jizbě byla tma.

Životopisné paměti na tomto místě v souvislosti se seminárním polem připomínají, že 2. března toho roku byl královským dekretem zmocněn ekonom Vacchetta převzít do správy seminární majetek. Ten místo aby šel v té věci ke generálnímu vikáři arcidiecéze, který zastupoval nepřítomného arcibiskupa, šel přímo k rektoru semináře, kanovníku Vogliottimu a pod pohrůžkou, že přivolá karabiníky, ho přinutil vydat mu všechny seminární peníze. Ten musel ustoupit násilí. Byla to zase veliká ztráta, protože turínský seminář dosud pomáhal penězi seminářům v Chieri a v Bra.

Po kostele šel Don Bosco do svého bytu. Ten cizí pán vyšel ven a ptal se, kde je Don Bosco, že by s ním chtěl mluvit. Jeden starší hoch se nabídl, že ho doprovodí. Pak ale, nevěda, kdo je ten pán, zůstal tam stát a vyslechl začátek hovoru.

„S kým mám čest?“ zeptal se Don Bosco. „Ministr Rattazzi,“ představil se host. Don Bosco se usmál: „Tak to abych se připravil, že půjdu do kriminálu.“ „Proč?“ „Proto, co jsem říkal na kázání.“ „Ale co vás nemá! Otázka toho hochy byla nevhodná, ale vy jste odpověděl, jak jinak jste odpovědět nemohl. Jsme v konstitučním státě a ministr musí snést, když mají občané odchylné názory od jeho. Od vás jako od kněze jsem nemohl čekat jiné stanovisko.“ „Tak jsem rád, že zůstanu na svobodě,“ zase Don Bosco, a vlídně podal hostu ruku na přivítanou.

Přes hodinu se spolu bavili. Pan ministr se široce vyptával na vznik, účel a provoz Oratoře, chtěl dopodrobna znát výchovnou metodu, která se tam užívá, a Don Bosco byl ve svém živlu, rád mu vše vypověděl. Naznačil mu, že jsou vlastně ve výchově v užívání jen dvě podstatné metody: jedna represivní a druhá preventivní. Represivní je v tom, že představený seznámí chovance s předpisy, pak jde pryč a jen

zpovzdálí sleduje, zda je někdo neporušuje. Když ano, přijde a udělá pořádek: provinilce patřičně potrestá. V preventivním způsobu vyučování se sice žáci také seznámí s řádem, ale vychovatel zůstane mezi nimi, žije s nimi, cítí s nimi, pomáhá jim svým příkladem zachovávat řád, prostě stává se jedním z nich, ovšem starším, zkušenějším a nejlepším z nich. Protože vychází z náboženských motivací, vede je ke ctnosti a odvádí od neřesti a jeho činnost je vedena obětavou láskou k mladému člověku. Za takových předpokladů hoch nemůže rozumně nic namítat proti napomínání a někdy i pokárání, protože ví, že vychovatel ze své strany udělal všechno, aby ho uchránil trestu.

Pan ministr pozorně poslouchal a pak namítl: „Myslíte, že tato metoda zabere u každého?“ Don Bosco odpověděl, že podle jeho zkušeností zabere u devadesáti procent, ale i u těch zbývajících desíti dojde k určitému zlepšení. Rattazzi poznamenal, že je škoda, že se tato metoda nemůže dobře uplatnit ve státních výchovných zařízeních. „Proč?“ ptal se Don Bosco, „proč by se nemohla uplatnit? Pusťte tam kněze, dejte mu prostor pro jeho vliv a činnost a uvidíte.“ Téma dalo Donu Boskovi příležitost zmínit se

7 Loterie

V roce 1854 doléhal na Piemont hlad. V minulém roce ruský car Mikuláš I. požádal ultimativně tureckého sultána, aby mu postoupil právo chránit zájmy řeckých občanů na tureckém území a aby uznal nadřazenost pravoslavných nad katolíky. Sultán odmítl a byla z toho válka. Rusi okupovali Valachii a Moldavsko (nyní Rumunsko) a boje se rozšířily až k Dunaji. To byla příčina, proč vázly dodávky obilí z Černomoří do Itálie a z toho pocházející dražota. I Oratoř to pocítila a Don Bosco se musel obrátit na veřejnou dobročinnost. Učinil tak opět ve formě loterie. Zase to znamenalo velikou práci, ale co naplat; jíst se chtělo a muselo to být.

V salesiánském archivu se zachovaly dva dopisy větší ceny. Ministr vnitra Urban Rattazzi, kterého známe z předěšlé kapitoly, děkuje za zaslání 200 loterních lístků, přikládá obnos 40 lir, ale lístky vrací, aby mohly být znovu dány do oběhu. Podobně udělal se svými 100 lístky starosta Notta, který poslal 20 lir. Tah byl stanoven na 27. dubna, ale Don Bosco dosáhl odkladu o několik týdnů později.

Z doby, kdy Don Bosco chodil do místnosti dominikánského kláštera v ulici svaté Kláry, v nichž byly vystaveny loterní předměty, pochází drobná epizodka, kterou vypravoval Josef Buzzetti. Nějaký pán chytil Dona Boska a prosil ho, aby ho vyzpovídal. Don Bosco s ním šel do blízké katedrály

8 Don Viktor Alasonatti

Od roku 1853 byl Don Bosco trvale přetíženo a stěžil mohl zastat všechnu rostoucí práci. Ohlížel se po nějakém pomocníku a tehdy mu Boží Prozřetelnost poslala na pomoc kněze svatého života, na kterého Společnost svatého Františka Saleského nesmí nikdy zapomenout, protože pro ni vykonal velice mnoho. Jmenoval se don Viktor Alasonatti.

Pocházel z Avigliany, kde se narodil 15. listopadu 1812, o tři roky dříve než Don Bosco. Doma vychodil obecnou školu, gymnázium v malém semináři v Giavenu, v turínském semináři absolvoval filosofii a teologii, v roce 1835 byl vysvěcen na kněze. Jako kněz se vrátil do svého rodiště a tam přijal úřad učitele na obecné škole a zároveň pomáhal faráři v duchovní správě. Jako učitel byl vždy především

o svých zkušenostech z turínských žalářů, kde se setkal s tolika mladými trestanci, z nichž mnohé zachránil pro život. Byl přesvědčen, že ti lidé nejsou tak špatní a že by se s nimi při dobrém zacházení dalo hodně pořídit. Od věznic se přešlo na školy a jiné výchovné instituce a Donu Boskovi bylo snadné mluvit, když ministr na vlastní oči viděl, jak hravě ovládá masy hochů, s nimiž si policajti nevěděli rady. Fakt je ten, že Rattazzi přes své politické názory nebyl zas takový, aby neuznal, co zdravý rozum uznat musel.

Od toho dne byl přítelem Dona Boska, sice opatrným, zpovzdálí, ale byl. Snad spíše obdivovatelem než přítelem. Rattazzi měl sice na svědomí hromadné ničení řeholních domů v Piemontě, předložil přece parlamentu návrh na zrušení řeholí, ale nakonec sám Donu Boskovi později navrhně, aby založil řeholní společnost, jen na jiných, modernějších základech.

To už tak bývá v historii svatých. Josef Egyptský a Daniel ve Starém zákoně, svatý Benedikt a svatý František v Novém, dokázali zkrotit svou osobní svatostí a podivuhodností svého díla nejednoho ideového nepřítele a zapráhnout jej do služeb dobra.

a tam si sedl do zpovědnice jednoho kanovníka. Jenže hned se tam nahrnulo více lidí a Don Bosco tam ztvrdl na celé půldne. Stalo se, že ke zpovědnici přiklekl jeden z personálu externí oratoře a chtěl se zpovídat, že něco odcizil. Vyzpovídal se v přítmí, ale byl překvapen, když pak v knězi rozpoznal Dona Boska, právě toho, u kterého se nechtěl zpovídat. Don Bosco mu řekl: „Buď klidný. Já to Donu Boskovi nepovím a všechno zůstane jako v hrobě.“ Dotyčný to sám Buzzettimu vypravoval.

V dubnu s Don Boskovou pomocí a na jeho popud se konala ve městě duchovní cvičení pro hochy, v květnu byla v Oratoři osmačtyřicetihodinová výstava Nejsvětější svátosti, v červnu týdenní příprava na svátek svatého Aloise, pak hned příprava na svátek svatého Jana Křtitele, pořád bylo co dělat a o co se starat.

V první polovici června vydal Don Bosco jako svazek Katolického čtení znovu svých „Šest neděl a devítidenní pobožnost ke cti svatého Aloise“, na druhou polovinu června a na červenec další díly „Katechismu o protestantství od Perrona“. Na srpen připravil dva svazčky anonymního díla nadepsaného „Hovory o Oběti mše svaté“. I to bylo samozřejmě součástí vyjasňování katolického učení vzhledem k protestantské propagandě.

knězem. Děti měl velice rád a byl jim pravým otcem. Jeho škola byla malým církevním ústavem. Zároveň učil bezplatně každého, kdo potřeboval vzdělání, aby se dostal výše, a tak byl neustále plně zaměstnán. Byl to typ apoštolského muže.

Osobně žil don Alasonatti přísným životem. Ačkoliv bydlel v otcovském domě a příbuzní byli spíš zámožní než chudí, žil ve své světničce jako asketa. Každý den se modlil růženec, breviář se modlil celý na kolenou, stále se umrtvoval, byl velmi strídmý, denně konal dlouhé rozjímání, návštěvu Nejsvětější svátosti ve farním kostele, přísně zpytoval své svědomí a posledních deset let života se modlil denně z modliteb za umírající odporučením duše Bohu – Proficiscere.

Don Bosco se s ním blíže seznámil na duchovních cvičeních pro kněze u svatého Ignáce a jal se ho přemlouvat, aby nechal Aviglianu a přišel mu pomáhat. Pak jednoho dne mu prostě napsal: „Přijďte mi pomoci recitovat breviář!“

Dne 14. srpna 1854 don Alasonatti skutečně opustil Aviglianu a přišel do Oratoře. Měl jenom breviář pod paží. Don Bosco mu vykázal obyčejnou světničku v domě Pinardi a ustanovil ho prefektem domu, dnes bychom řekli zástupcem, hlavně pro ekonomickou stránku věci. Byla toho spousta, co měl na starosti: převzal dohled nad chováním hochů, vzal si na starost organizaci školy uvnitř domu i v externí oratoři, asistenci v kostele a ve studovně, dohled nad sakristií a bohoslužbami, vedl deník příjmů a vydání, všelijaké ústavní registry, také měl širokou korespondenci. Znamenalo to brzy vstávat a pozdě v noci uléhat. Tak často ráno, jen začal něco psát, už se otvíraly dveře prefektury, přicházeli lidé a audience se netrhly do pozdního večera. Ale don Alasonatti byl mužem neobyčejného klidu

9 Cholera morbus

Don Rua vzpomínal, že už v květnu Don Bosco chlapcům předpověděl, že přijde cholera, ale aby se nebáli, že jim se nic nestane. Jen musí žít v Boží milosti, nosit na krku medailku Panny Marie jím posvěcenou, modlit se každý den Otče náš, Zdravas Maria a modlitbu k svatému Aloisovi s připojením „Ode všeho zlého vysvoboď nás, Pane!“

Cholera přiletěla z Indie a už v červenci skosila v samotném Janově na 3 000 lidí. Úřady hned dávaly i v Turíně pokyny a kněžím bylo přikázáno být k dispozici. Kamiliáni, kapucíni, dominikáni, obláti Panny Marie, byli hned ochotni pomáhat.

Cholera byla hrozná nemoc. Začínala střevními potížemi, následovalo vrhnutí a ustavičný průjem. Nemocný cítil veliký tlak v krajině žaludeční a v končetinách se objevovaly úporné křeče. Oči vpadlé, kolem tmavé kruhy, žádný lesk; nos protažený, tvář strhaná k nepoznání, jazyk bílý a studený, hlas chraptivý a takřka neslyšný. Celé tělo dostávalo sivou barvu, v těžších případech skoro fialovou. Napadený se někdy skácel, jakoby ho ranila mrtvice, některý zemřel během několika hodin. Jen málokdo vydržel celý den. V prvních dnech, co případ, to byla smrt. Pak ze sta umíralo asi šedesát. Mor sice v minulosti kosil více obětí, ale cholera kosila rychleji. Lidé byli pochopitelně naplnění hrůzou. Žádný účinný lék! Mimo to se mezi drobným lidem udržovalo přesvědčení, že doktoři dávají lidem „vodičku“, aby dříve umřeli a neohrožovali druhé. Následek epidemie byl, že město zmrtevělo. Zavíraly se obchody, lidé se zabarikádovávali ve svých domech, mnozí utíkali na venkov. Tolik nemocných leželo doma, a všichni od nich utekli. Bylo třeba poslat k nim nějakou dobročinnou osobu, ale kde ji najít? Hrobníci museli kopat ustavičně hroby a ještě se vlamovat do domů, aby odstranili mrtvolu, které se tam rozkládaly. 30. července stála cholera před branami Turína. Královský dvůr na pozvání hraběte Cayse přesídlil na jeho zámek v Caselettě v alpském podhůří. Tam zůstal asi tři měsíce.

Bývá pravidlem, že v takových chvílích, i kdo jinak nedbá o Boha, začne se ho chytat. Starosta Notta, jinak věřící muž, snadno docílil toho, že byly nařízeny zvláštní bohoslužby v chrámě Těšitelky, kterých se zúčastnila bezmála celá městská rada. Těšitelka pomohla. V Turíně přece jen bylo méně obětí než jinde v Evropě, v Itálii i v samém Piemontě. Ale i tak případy stoupaly: napřed jeden, pak 10, 20,

a mimořádné trpělivosti. Snažil se vydržet, i když padal pod množstvím práce a Avigliana pořád svůdně volala, aby se vrátil. On si však stále opakoval: „Viktore, proč jsi přišel?“ A nepovolil. Donu Giacomellimu, svému příteli řekl, když odcházel do Turína, že Dona Boska už neopustí. To bylo veliké slovo a on je dodržel.

Don Bosco se snažil ze své strany nepřetížít ho. Jakmile to bylo možné, pověřil školou jiného a také kostel svěřil jiným. Ulevil mu i tím, že mu dal k ruce viceprefekta – pomocníka. Od 15. srpna 1854 – to byl svátek Nanebevzetí Panny Marie, vešel v platnost nový bohoslužebný sváteční pořádek. Don Alasonatti měl vždy první mši svatou se společným přijímáním, Don Bosco celý čas zpovídal a pak měl mši svatou v 10 hodin. Tak tomu bylo do roku 1858 bez přerušení.

Na ten svátek Panny Marie začal don Alasonatti svou misií také tím, že asistoval při prvním případě cholery, smrtonosné to choroby, pocházející z Asie.

30, 50, až 60 za den. Od 1. srpna do 21. listopadu cholera napadla asi 2 500 lidí, z toho jich 1 400 zemřelo. Nejvíce bylo zamořeno Valdocco, kde jenom ve farnosti Borgo Dora v té době onemocnělo asi 800 lidí a z toho 500 zemřelo. V blízkosti Oratoře vymřely celé domy. V domě Bellezza, v hospodě U Zlatého srdce, v domě bratří Filipů a v domě Morettově – všechno bylo pár metrů od Oratoře, pomřelo v krátké době na 40 lidí, jak vypravoval hoch Tomatis, který tam ošetřoval. Jak dopadla naše Oratoř svatého Františka Saleského?

Don Bosco udělal napřed všechno, co žádala hygiena, ale pak se obrátil na Boha. Nabídl mu svůj život za život svých hochů a stejně prosil Pannu Marii, aby raději on sám zemřel, než aby zahynul některý z jeho synů. Dne 5. srpna v den Panny Marie Sněžné, byla právě sobota, shromáždil obyvatele domu a měl k nim řeč. V ní vysvětlil, co je to cholera, užívaje texty Písma svatého, poučil všechny, jak se má žít: nejíst mnoho, nepít víno, zachovávat si klidnou mysl a mít odvalu – varovat se hříchu a mít neochvějnou důvěru v ochranu Panny Marie. Vypravoval jim, jak řádila cholera v roce 1835 a jak se Panna Maria ukázala Turínu jako Těšitelka. Socha před kostelem dosud svědčí o její zázračné ochraně. Pak Don Bosco zvažněl a řekl: „Příčinou smrti je hřích. Dejte si proto všichni svědomí do vzorného pořádku, ať se nikdo z vás nedopustí smrtelného hříchu a já vám zaručuji, že se žádnému z vás nic nestane.“

Efekt těchto slov byl ohromný. Ještě ten večer se většina obyvatel domu vyzpovídala, ostatní ráno. Všichni byli u svatého přijímání. Od toho dne chování všech bylo téměř stoprocentní. Stačilo, aby se někdo trochu zapomněl a už to šel říct Donu Boskovi s prosbou, aby mu odpustil. Stejná horlivost zachvátila i hochy z externí oratoře.

Hned, jak se vyskytly první případy, Don Bosco se dal plně k dispozici. Matka Markéta, jindy tak starostlivá o jeho zdraví, ještě ho povzbuzovala, aby šel. V městě se zřizovaly lazarety, ale nebylo ošetřovatelů. Tehdy Donu Boskovi napadlo zmobilizovat hochy. Navrhl jim, aby se stali ošetřovateli nemocných. Hoši se chtěli přidržet jeho příkladu a hned na začátku 14 se jich dalo zapsat mezi ošetřovatele a brzy nato 30 dalších je následovalo. Dobrý otec jim udělal narychlo ošetřovatelský kurs a dal jim cenné rady. Když někoho napadne nemoc, rozhodující pro přežití je podepřít

krvni oběh. Třít tělo, dát teplé zábaly, hlavně na končetiny, které se stahují křečí právě zimou. A nezapomenout na duši nemocných!

Dům se proměnil pro tu dobu v ošetrovatelská kasárna. Byl zaveden pevný pořádek, rozděleny služby, každý musel mít také dostatečný odpočinek. Dveře se otvíraly a zavíraly celý den a celou noc. Zprvu každý měl s sebou lahvičku octu jako desinfekci, také trochu kafru a podobně, bylo nařízeno stále se umývat, ale chtějte dodržování těchto opatření v takové situaci. Nakonec jedinou desinfekcí byla naprostá důvěra v Boží ochranu.

Nešlo jen o poskytování první pomoci. Mnozí nemocní neměli ustláno, neměli do čeho se převléci, a tak se z Oratoře lidem nosilo, co padlo pod ruku: košile, prostěradla, pokrývky. Jednomu chlapci dala maminka Markéta, když už nic jiného nebylo, prostěradlo se stolu, aby je roztrhal na kusy a dal nemocným. Přicházely maminky, přicházela děvčata a milá maminka rozdávala a rozdávala, až neměla nic jiného, než co měla na sobě. Pak ale zase někdo přišel

10 Práce v lazaretech

Donu Boskovi byla svěřena duchovní správa jednoho lazaretu ve farnosti Borgo Dora. Dělili se s donem Alasonattim. Ani Don Bosco nemohl zachovávat hygienu. Napřed si nosil s sebou lahvičku desinfekce, ale pak to nešlo. Nebyl čas. Odpočinek v noci? Dvě, tři hodiny jen tak na pohovce vsedě. Francesia vzpomínal, jak jednou v noci přiběhl, že mu umírá pacient pod rukama. Don Bosco byl hned na nohou a běžel tam. Přišel pozdě, ale ani slovem nedal najevo, že musel zbytečně vstát.

Hoši nechtěli zaostat za svým duchovním otcem. Také se činili, i když začátek byl u každého těžký. Jeden, když vstoupil poprvé do lazaretu, omdlel hrůzou. Tak tak, že ho Don Bosco pohotově zachytil. Nebylo žádnou maličkostí odnášet mrtvé do zvláštní místnosti, aby bylo místo pro další. Lékaři někdy museli být raději drsní, aby se méně trpělo. Umírání už brali s humorem. Tak přiběhl hoch s vytrštěným očima, že mrtvý tam vedle sebou ještě hnul. „Nechej ho být,“ řekl doktor, „jen dej pozor, aby ti neutekl.“

Ta nešťastná vodička! Mezi lidmi se opravdu věřilo, že doktoři dávají pít, aby zabili. Lidé bydlící v blízkosti lazaretu zase byli přesvědčeni, že jim lazaret zamořuje okolí a nenáviděli jej. Po ošetrovatelích házeli kamením. I naši hoši si museli dávat pozor na hlavy, aby nepřišli k úrazu. Mnohdy bylo třeba před útočníky utéci.

V domě Morettově byl nakažený člověk, ale odmítal každou návštěvu ze strachu před „vodičkou“. Ani Dona Boska, souseda, nechtěl vpustit. Dalo to mnoho práce, než kapituloval. Don Bosco musel otevřít dlaně a pak vyprázdnit všechny kapsy, než směl k posteli. Tak jako tak byl v posledním tažení a Don Bosco ho sotva stačil vyzpovídat. Zemřel a pak ho Don Bosco s Tomatisem odnesli, kam bylo třeba. Jindy Don Bosco uchlácholil pacienta a odevzdal ho mladému hochu k ošetřování. Pacient měl hrdlo vyprahlé žízní, ale stačilo, aby mu hoch nabídl sklenici vody, a byl by ho málem zastřelil z lovecké pušky.

Na svátek svatého Rocha, spolupatrona Turína, šel Don Bosco kolem příkopu u louky Filippových. Tam seděl hoch a s chutí pojídal veliký meloun. Don Bosco mu říkal, ať toho nechá, ale hoch nechtěl poslechnout. Stalo se mu to osudným. Jen byl Don Bosco z dohledu, přišel na něho zimniční záchvat a žaludeční křeč. Lidé to Donu Boskovi oznámili

a co dělat? Šla do sakristie a začala brát kostelní plachty. Ať slouží příkrý tělo Kristovo, trpící v tělech lidí.

Bohužel ani v těch dnech tak plných úzkosti si nepřátelé církve nedali pokoj. Ministr Rattazzi pod záminkou cholery a potřeby prostorů pro lazarety 9. srpna upozornil biskupský úřad, že vláda zabavuje kláštery u sv. Dominika, u Těšitelky, dále kláštery lateránských kanovniček a kapucínek. Provikář Fissore protestoval, že jde o porušení klauzury, ale marně. Rattazzi drsně odpověděl, že o tom nebude diskutovat, protože jde o veřejné blaho. 18. srpna policie ve 3 hodiny ráno přepadla klášter kanovniček a odvezla sestry do jedné vily markýzy Barolové, v noci 22. srpna vnikla do kláštera kapucínek, právě když sestry byly v chóru a modlily se matutinum. Musely ven a tam připravené vozy je odvezly do Carignana a zavřely je do kláštera sv. Kláry. Řeholníci také museli vyklidit uvedené dva domy. Se stejným odvodněním bylo zavřeno v té době více klášterů v Piemontě. Žádná z těch budov však nebyla použita pro zmíněné účely, všechno byla jen záminka.

a on hocha dopravil s pomocí Tomatisem do lazaretu. Museli ho nést v náručí a nakonec si ho Tomatis vzal na záda. Nebylo to nic platné. Hoch v lazaretě zakrátko zemřel, i když ho dali hned do horké lázně a chtěli mu pomoci krizi překonat.

Cholera chtěla stále více ošetrujícího personálu. Došlo i na mladší hochy. Tak Don Bosco řekl jednoho dne Caglierovi: „Pojď, Jeníku, potřebuji, aby mi někdo držel svatý olejík; musím v lazaretě udělat pomazání nemocných.“ Caglierovi bylo teprve šestnáct let, ale i on se vpravil do situace a obětavě pomáhal. Později rád vypravoval, kolik získal, když viděl Dona Boska při kněžské práci, jak zachraňoval lidská těla a hlavně lidské duše. Jednou prý Don Bosco přivedl do domu dokonce šestnáct dětí, které posbíral po domech jako sirotky po zemřelých. Příklad Cagliari a Anfossiho dodal odvahu ještě jiným hodně mladým, aby se přidali ke sboru ošetrovatelů.

Vypravoval klerik Felix Reviglio, že Don Bosco někdy přišel docela veselý domů a volal: „Tak kdo se ještě cítí? Kdo chce chodit do lazaretů nebo do privátních domů?“ A chlapci křičeli: „Já, já“. Reviglio prý byl jediný, který mlčel. Toužil dostat rozkaz. A Don Bosco, jako by četl jeho myšlenky, řekl: „Tak pojď, půjdeme spolu!“ A šli. Pak dosloužil asi šesti nemocným k smrti. Jan Turchi, Karel Gastini a jiní se mohli do konce života svatě chlubit, že byli v té bitvě s cholerou a že ji vyhráli. Nejvíce prý se vyznamenali Rua, Buzzetti a Francesia. Don Bosco se ustavičně za všechny modlil k Panně Marii.

Francesiova maminka také onemocněla a to tak, že jí moc nechybělo do smrti. Její syn, jak se to dověděl, hned zavolal Dona Boska, aby ji vyzpovídal. Protože bydleli blízko kostela Těšitelky, šli spolu kolem oné bílé sochy před kostelem. Byla to socha Panny Marie, záchránkyně před cholerou. Don Bosco řekl Francesiovi: „Vidíš ji, Jeníku? Ona ti ji uzdraví, ale musíš jí slíbit, že budeš celý život šířit její slávu.“ To rád Jeník slíbil. U nemocné byl právě lékař a chtěl jí několikrát po sobě odebrat krev. Prý jinak zemře. Ženské ze sousedství však paní Francesiovou přemlouvaly, aby si to nenechala udělat. Poslechla teprve, když přišel syn se svým duchovním otcem a přemluvili ji, aby poslechla doktora. Uzdravila se a žila ještě jedenadvacet let.

11 Smrtelné onemocnění Cagliera

Panna Maria dala nový důkaz své ochrany při onemocnění Caglierově. Ten koncem srpna 1854 onemocněl, ne chole-rou, ale tyfem. Don Bosco udělal vše, aby ho zachránil, ale břišní křeče nepřestávaly a horečka také ne. Cagliero sice plně věřil v Don Boskův příslib, že se nikomu nic nestane, ale chyba byla, že neměl cholery, ale tyfus. V Oratoři se čekalo, že brzy zemře. Dva proslulí lékaři z města, Dr. Galvagno a Dr. Bellingeri řekli, že případ je beznadějný a doporučili Donu Boskovi, aby mu udělil poslední pomazání. Klerik Buzzetti uvědomil Cagliera, jak na tom je, a oznámil mu, že Don Bosco přijde mu svátost udělit.

Don Bosco přišel, ale co to? Jen překročil práh světnice, jeho očím se představila zvláštní podívaná. Nad hochovou hlavou létala holubice a v zobáčku měla olivovou ratolístku. Tou se dotkla chlapcových úst, pak mu ji upustila na hlavu. A zmizela ona i vidění. Don Bosco postoupil kousek dál a hle: nové vidění. Zdi zmizely a on viděl kolem hoča postavy jakoby divochů. Dva muži se odlišovali nápadně od druhých a skláněli se nad nemocným. Jeden měl skoro černou barvu a byl škaradý, druhý byl barvy bronzové, vysoký, spíš vzhledný a dobrácké tváře. Don Bosco v nich později rozpoznal zástupce Indiánů z Patagonie a z Ohňové země.

Oba obrazy trvaly každý jen chvíličku, ale našemu světci mnoho napověděly. Přistoupil k posteli Jeníka se změněnými úmysly. Ptal se ho, zda chce zemřít hned, nebo raději ještě počkat, až vykoná hodně práce na zemi. „Dávám přednost tomu, co je pro mne lepší,“ odušil hoch. „Tak dobře,“ řekl Don Bosco, „Pán Bůh nechce, abys teď zemřel. Uzdravíš se, staneš se klerikem, potom knězem a potom...“ Don Bosco umlkl, jen se na něho vážně díval. „Potom půjdeš se svým breviářem daleko, daleko, a budeš dávat breviář dalším a dalším. Mnoho se napracuješ, než zemřeš.“ Víc mu neřekl.

O udělení svátosti nemocných se už nemluvilo. „Ke zpovědi půjdu, až vstanu,“ řekl Cagliero. Don Bosco souhlasil. Nemoc měla svůj průběh, ale po měsíci byl zase v pořádku, i když ne naplno. Ano, upadl do nemoci podruhé. Maminka mu totiž přinesla hrozny a on se jich najedl tolik, že brzy ležel opět v horečkách. Maminka byla k němu povolána a velice nad ním plakala. Byla přesvědčena, že tentokrát jistě umře. Jeník byl opačného názoru a začal maminku přesvědčovat, aby mu raději dala ušít novou kleriku, že bude mít brzy obláčku. „Ano, kleriku,“ rozplakala se před Donem Boskem nešťastná matka. „Spíš rubáš do rakve.“ Ale i Don Bosco byl opačného mínění, a tak paní, když se vrátila do Castelnua, hned začala plnit synovo přání.

Jeník se vystonal, ale byl přepadlý, dokonce ze slabosti se opíral o hůl. Byl kost a kůže. Musel domů k matce, aby se dostal trochu do formy. Šel, ale neměl tam stání. Pořád jen mluvil o klerice. Přátelé a rodina ho přemlouvali, aby nepospíchal, že nemá zmeškáno, ale on měl svou hlavu. K tomu se přidala další komplikace: bratr se ženil a strojila se svatba. „Počkej, vrátíš se po svatbě,“ říkali mu. Nechtěl čekat.

12 Chvály na Oratoř

Hrdinské chování Dona Boska a jeho žáků v době cholery epidemie nemohlo ujít veřejnosti, která tím byla velmi dojata. 16. listopadu se o tom rozepsala Armonia. Don Boskova horlivost byla dokonce taková, že nabídl starostovi z Pinerola, že mu pošle ošetřovatele. Ještě existuje dopis tohoto

„Nevěsta si bude ještě myslet, že máš něco proti ní, že tak ujízdiš.“ „Ať si to nemyslí, já vím, že bratr dobře volil, ale on má nevěstu svou a já také svou.“ Skutečně: ten den, kdy šel v Castelnua bratr k oltáři, Jeník se vrátil do Oratoře k Donu Boskovi. Bylo to 21. listopadu a už druhý den, na svatou Cecílii, mu Don Bosco posvětil duchovní roucho a oblékl mu je. Rektor metropolitního semináře Vogliotti mu na to vystavil potvrzení, že může bydlet v Oratoři, jen má docházet do semináře jako ostatní klerici. Tak se to dělalo na základě rozhodnutí monsignora arcibiskupa u všech tehdejších Don Boskových kleriků.

Můžeme si už teď říci něco více o oněch dvou viděních. Něco musel Don Bosco říci donu Alasonattimu, protože ten jednou řekl Caglierovi: „Musíš být moc hodný, protože Don Bosco o tobě ví mnoho podrobností.“

Rok nato byli kolem Dona Boska jeho klerici – bylo to u stolu, a řeč byla o tom, co jak bude s nimi v budoucnosti. Tehdy Don Bosco prohlásil: „Jeden z vás bude biskupem.“ To bylo veliké překvapení. Klerici se začali smát, jen Don Bosco byl vážný. Jeho tvrzení připadalo hochům nepravděpodobné, vždyť v té době většina biskupů byla šlechtického původu, nebo to byly zcela výjimečně učené hlavy. Mimo to Don Boskův dům a celé prostředí Oratoře bylo proletářské, jak by mohl z těchto nuzných poměrů vyjít biskup? O misiích se tehdy ještě nemluvilo. Předpověď slyšeli klerici Turchi, Reviglio, Cagliero, Francesia, Anfossi a Rua. Ti všichni si na to dobře pamatovali.

Don Bosco se k této věci vrátil vícekrát. „Vidím zde mezi vámi biskupskou mitru. Nebude jediná, ale zde už jedna je.“ Jinak nic bližšího neřekl.

A přece. Uplynulo několik roků a Cagliero byl už knězem. Vypravoval, co se mu jednou stalo. Nabídl se Donu Boskovi, že mu pomůže do schodů. Byl totiž velice unaven. Když byli nahoře a Don Bosco držel ještě Caglierovu ruku ve své, najednou se shýbl a Caglierovi ruku políbil. „Co to děláte?“ zvolal tento. „Chtěl jste ponížít mne nebo sebe?“ „Důvod ti povím až někdy,“ odvětil světec.

Roku 1883 mu naznačil více. To už byl Cagliero několik let misionářem v Patagonii a právě dlel dočasně v Turíně z kongregačních důvodů. Don Bosco udělal závěť a chystal se na cestu po Francii. Každému členu generální kapituly řekl něco na památku, jen Caglierovi dal malou krabičku. Ten ji ze zvědavosti otevřel a hle: byl v ní nádherný prsten. Rok na to byl jmenován titulárním biskupem magidským. 7. prosince 1884 byl v bazilice Panny Marie Pomocnice od kardinála Alimondy vysvěcen na biskupa. Toho večera se Cagliero procházel s Donem Boskem pokojem. Řeč padla na onu vzdálenou dobu jeho onemocnění. Tehdy mu Don Bosco vypravoval obě vidění. Cagliero ho pak prosil, aby všechno řekl také spolubratřím při večeři. Don Bosco rád vyhověl. Zde vypravované věci diktoval monsignor Cagliero ještě téhož večera donu Lemoynovi, pisateli Don Boskových Memorií.

starosty, ve kterém děkuje za nabídku a lituje, že nepřišla dříve, dokud bylo v lazaretě 200 nemocných. Ale už toho snad není zapotřebí, protože v lazaretě zůstalo jen 29 pacientů, z toho 24 mimo nebezpečí. Existuje také dopis slavného italského spisovatele Nicolo Tommasea, který se právě

usídlil v Turíně, a děkuje Donu Boskovi za jeho statečnost a lásku, prokázané v době cholery náuky. Tommaseo byl vícekrát v Oratoři návštěvou. Měl s Donem Boskem společné přátele v markýzi Cavourovi a ve strážském filosofu Rosminim.

V životopisných pamětech čteme, že v té době navštívil Dona Boska klerik Emilián Manacorda a prosil ho o přijetí do Oratoře. Život v semináři ho nelákal, temperament ho nesl spíš k činnosti a k větší zbožnosti. Oratoř ho lákala. Don Bosco mu však přesto poradil seminář a později ho měl k tomu, aby šel do Říma a dal se na prelátskou kariéru. Manacorda se stal knězem, bydlel šest měsíců v Oratoři a velmi se spřátelil s tamním prostředím. Později jako biskup fossánský stál vždy věrně při Donu Boskovi. Byl spolumětitelem monsignora Cagliera a po Don Boskově smrti

13 Svatý Dominik Savio v Oratoři

Koncem září, jelikož velké mření už pominulo, se Don Bosco vydal jako obyčejně domů do Becchi, aby dopřál hochům, unaveným tolika štrapacemi, trochu zdravého odpočinku na venkovském vzduchu. Tam mu Pán Bůh chystal něco jako odměnu za námahu, které podstoupil v uplynulých týdnech: Dominika Savia, který se měl stát Don Boskovou největší chloubou.

S Castelnouem sousedí vesnička Mondonio. Tamní učitel don Josef Cugliero přišel osobně hocha do Turína doporučit a hned řekl: „Vy jistě máte ve svém domě hochy velmi dobré, ale pochybuji, že by se některý vyrovnal Saviovi. Uvidíte, že v něm naleznete druhého svatého Aloise.“ Don Bosco se s ním tehdy dohodl, že až bude v Morialdu, pošle mu hocha představit.

O setkání Dominika s Donem Boskem nás informuje sám Don Bosco v životopise, který o něm napsal po jeho smrti. Můžeme se tedy spolehnout.

Bylo to v pondělí 2. října 1854 hodně z rána, když přišel do Becchi kovářský dělník Savio se svým synem Dominikem představit ho. Pohovořili si a světec byl ochoten jej přijmout. Píše: „Poznal jsem, že chlapec má ducha podle ducha Páně, a značně jsem se podivil, jaké divy už způsobila Boží milost v tak mladém věku.“ Světec vyjádřil chlapci určitou starost o jeho zdraví, byl totiž už na pohled slabý, ale Dominik se bránil, že mu Pán Bůh může dát, co potřebuje ke studiu. Na otázku, čím by chtěl být, odpověděl jednoznačně, že knězem. Don Bosco vyzkoušel i jeho paměť. Byla znamenitá. V malé chvíli se naučil zpaměti stránku z Katolického čtení. Dominik odcházel domů s jistotou, že po Všechných nastoupí v Turíně.

Světec se zdržel tentokrát v Becchi málo. Důležité záležitosti ho volaly domů. Angel Savio se stal v té době klerikem, Jan Turchi a další se na obláčku připravovali. Don Bosco měl ve zvyku kandidáty duchovního stavu dobře na tento krok připravit. Zdůrazňoval jim, že určitým znamením povolání může být schopnost a náklonnost k duchovnímu stavu a čistý úmysl zasvětit se zcela Pánu.

Některým lidem nešlo do hlavy, proč Don Bosco potřebuje tolik kleriků, když má na starosti jen tři oratoře, ale on odpovídal: „Jen nechte, já už vím, co s nimi.“ Namítalo se: „Některí ani nepatří do turínského diecéze, kdo vám je vysvětlí?“ „Někdo se najde,“ říkal on. „Ale to až budou kněžími, tak vám je biskupové vezmou pro sebe.“ „I to Boží Prozřetelnost nějak zařídí,“ vedl on svou. Takové hovory se konaly

velmi mnoho vykonal pro konsolidaci jeho díla, když někteří římské preláty nechtěli věřit, že se salesiáni sami udrží při existenci.

Ani v době epidemie Don Bosco nelenošil, ale připravil na září dva svazky Katolického čtení. Byla to anonymní knížka: Obchod se svědomím a o protestantské agitaci v Evropě. V ní se dokazovalo, že protestantská propaganda užívá někdy prostředků velmi pozemských, aby se prosadila, hlavně peněz přicházejících ze zahraničí. Armonia přinesla 17. října článek, ve kterém se poukazovalo na případ, kdy jakýsi podvodník obcházel fary, odvolával se na Dona Boska, který prý ho posílá, bral na jeho konto peníze, ale nakonec nechával farářům místo Katolického čtení protestantskou literaturu.

často. Jen málokdo chápal. Tak don Pacchiotti z Útočiště Barolové říkal: „Já už ti věřím, že budeš mít hodně kleriků.“

Přiblížil se nový školní rok a nastupovali noví chovanci, mezi nimi Savio. Don Bosco vzpomínal, jak hoch vstoupil poprvé do jeho světničky, aby ho pozdravil. V rozhovoru jeho oči utkvěly na papírovém kartonu s nápisem „Da mihi animas, caetera tolle – Dej mi duše, ostatní si nechej.“ Když to spolu přeložili, řekl hoch: „Teď je mi jasné, že ve vašem domě nejde o peníze, ale o nesmrtelné duše.“ Podle toho se hned zařizoval.

Protože už doma v Mondoniu studoval základy latiny a měl veliké nadání, snadno dosáhl toho, že směl chodit hned do „druhé latinské gramatiky“, jak se tehdy říkalo. Tuto třídu dělal pod vedením zbožného dobročinného profesora Josefa Bonzanina, kam chodil s jinými chlapci z Domova.

S Dominikem Saviem byl toho roku, ale až v listopadu, přijat do Oratoře sedmnáctiletý Josef Bongiovanni, úplný sirotek, kterého Donu Boskovi doporučila teta. Byl to hoch nezkažený, ale zatím světského smýšlení, dokonce s náboženskými předsudky. Ale u Dona Boska se rychle změnil a brzy se stal jedním z nejlepších a Donu Boskovi nejdělanějších hochů. Velmi rychle a s velkým úspěchem prošel studii klasických předmětů, vynikl v literatuře latinské i italské, měl nesporný básnický talent (verše psal klasickou italštinou i piemontským nářečím). Patřil i k Dominikovým důvěrným přátelům.

Don Bosco dovedl rozpoznat, kdo má nadání ke studiu a kdo ne. V prvním případě se nerozpákoval dát hochu na studia, jinak ho nechával raději vyučit řemeslu.

Chtěl být spravedlivý i k příbuzným. Tak měl u sebe bratru syna Františka. Myslelo se, že by mohl studovat na kněze. Neosvědčil se, a tak na podzim roku 1854 ho Don Bosco poslal zase domů. Stal se z něho dobrý hospodář. Místo Františka vzal do Oratoře druhorozeného Lojzika. Ani jemu nedělal žádné přednosti. Vše, co měl, bylo od Boží Prozřetelnosti, a toho se držel. Musel šetřit i z toho důvodu, že živobytí bylo stále dražší.

Válka na východě pokračovala. Francie a Anglie se bály, že se zmenší jejich vliv na Středním východě, a přidaly se k Turecku proti Rusku. Jejich vojska se vylodila napřed u Varny, pak na Krymu. Rusové byli poraženi a 9. října byl obklíčen Sevastopol.

Don Bosco nehleděl na obtíže, ale na potřeby lidí, zvláště chlapců. V době cholery město otevřelo v klášteře domovníkům provizorní sirotčinec a starosta dal vědět Donu Boskovi, že by uvítali, kdyby si vzal na starost výchovnou stránku sirotčince. Don Bosco byl hned srozuměn, přijal nabídku a chodil tam sám a posílal tam ještě některé kleriky a starší hochy, aby děti učili.

Vzpomínal pozdější znamenitý salesián koadjutor Petr Enria, jak Don Bosco přišel poprvé mezi ně, sirotky u svatého Dominika. Provázel ho tamní hospodářský zmocněnec. Don Bosco si hned každého všiml, vyptal se na jejich jména a příjmení a na vše, co ho mohlo zajímat a o čem věděl, že poslouží k navázání srdečného kontaktu s dětmi. Enriovi zemřela na cholera matka a otec se z ní ještě nevytonal. Don Bosco mu řekl, jestli by nechtěl jít k němu na Valdocco. Petr přisvědčil a Don Bosco vzal nejen jeho, ale i jeho mladšího bratříčka. První měl třináct, druhý teprve jedenáct roků.

14 Don Bosco průkopník ekumenismu?

Zatím Don Bosco u psacího stolku připravil do tisku na říjen a první půli listopadu a na měsíc únor dalšího roku pět svazečků Katolického čtení s titulem „Zlaté pravidlo, jak si uchovat zdraví“. Bylo to deset rozhovorů o fyzických a mravních důsledcích nestřídmosti, nemírného pití a požívání pokrmů, o hněvu, sobectví a jiných neřízenostech. Poslední dialog obsahoval, jak si zařídit dobré soužití v rodině a jak pomáhat dobrému soužití ve společnosti. Hlavním mluvčím byl lékař, podávající rady chlapcům. Současně Don Bosco připravoval kalendář Galantuomo na rok 1855. Na rozdíl od jiných kalendářů byl jeho Galantuomo živý člověk – přítel, který chtěl po celý rok lidi bavit, poučovat a navádět k dobrému. Představil se v tomto roce jako jeden z tolika, kteří přežili cholera. Vypravoval, co všechno prožil sám, co jeho rodina, vážil zkušenosti, kterých nabyl v době epidemie, a nezapomněl připomenout, jak je důležité mít duši v pořádku a zajišťovat si její spásu.

V těchto měsících se všelicos událo i v táboře protestantském. V době cholery polemiky samozřejmě umlkly, ale jen co nemoc polevila, projevíly se u nich vnitřní neshody. Protestantské hnutí se začalo štěpit na dva tábory: evangelický a valdenský, které se začaly i veřejně potýkat. Šlo se přirozeně dál. Kde není učitelský úřad a vše je ponecháno svobodnému bádání v Písmu, tam nutně dochází ke tříštění. I v Piemontě začaly být moderní „svobodné církve“.

V Turíně se stal jablkem sváru nový protestantský kostel na Královské třídě. Valdenští tam chtěli mít Amadea Berta, evangelici bývalého katolického faráře De Sanctise, který byl nyní od valdenských vyobcován, ale vzal ho pod ochranu evangelický časopis „Evangelní světlo“. Don Bosco sledoval polemiku, která se prostřednictvím časopisů obou směrů dostávala na veřejnost a byla pro něho příležitostí vložit se do ní z titulu katolického kněze, ideologického protivníka jedněch i druhých.

Je po ruce korespondence mezi ním a De Sanctisem, ze které je jednoznačně patrné, jakým duchem se nesl jeho poměr k protestantům. I když to nebyl poměr ekumenický v dnešním slova smyslu, přece jen v něm bylo to hlavní, co ekumenismus zakládá: ne fanatické lpění na náboženském přesvědčení, provázané nenávistí a snahou druhého zničit, ale věčné hájení pravdy ve spojení s láskou k protivníkovi a snahou obětavě hledat jeho dobro.

Enria také vzpomínal, jaká chudoba byla v Oratoři. Sám spal první noci jen na haldě lupení přikryt slabou pokrývkou. Bylo to vždycky lepší, než spát někde ve stohu nebo v kůlně. Maminka Markéta sice synovi domlouvala, kam že budou hochy dávat a čím je živit, ale Don Bosco nedbal a přijal po rozpuštění tohoto provizorního sirotčince dvacet těch nejmenších a během roku ještě třicet dalších. Udělal z nich zvláštní třídu „capartů“, jak jim chlapci říkali. Jak to asi v Oratoři vypadalo při takovém napěchování, můžeme si představit. Město psalo Donu Boskovi děkované dopisy, ale také mu co chvíli doporučilo další potřebné hochy.

Třídě těch maličkých se Don Bosco věnoval s péčí starostlivého tatínka. Byl co chvíli u nich, sám je učil, udělal jim místo a pomáhal jim ve všem. Většinou se tito hošáci v Oratoři i vyučili a Don Bosco je vypravil do života. Tak láska k člověku slavila denně nové triumfy, ale také svolávala na Oratoř nové a nové Boží milosti.

Pro Dona Boska byl De Sanctis sice odpadlým, oženým knězem, který natropil církvi mnoho škody, ale zároveň nešťastným spolubratrem, kterému bylo třeba podat ruku a pomoci mu čestně se vrátit. Don Bosco ho osobně neznal, leda z jeho protikatolických spisů, ale 17. listopadu mu napsal dopis, ve kterém mu nabízel přátelství. Četl jeho spisy a vycítil z nich neklid jeho duše. Nuže, otevírá mu dokořán dveře svého domu, je ochoten rozdělit se s ním o chléb a o studium, bez jakýchkoliv postranních úmyslů. Nic za to nežadá. „Hle, to jsou mé upřímné přátelské city,“ píše v dopise, „a vycházejí z mého srdce. Budete-li se moci přesvědčit, jak čestné a spravedlivé je mé přátelství k Vám, přijměte můj návrh, nebo mi aspoň nemějte za zlé. Ať Bůh sám vyslyší mou touhu a učiní z nás jedno srdce a jednu duši pro Pána, který dá spravedlivou odměnu tomu, kdo mu v životě slouží.“

De Sanctis odpověděl hned po obdržení dopisu. I jeho slova jsou otevřená: „Nedovedete si představit dojem, který ve mně vzbudil Váš včerejší dopis. Nikdy bych byl nehledal tolik velkodušnosti v člověku, který je mým otevřeným nepřitelem. Nedělejme si iluze. Vy potíráte zásady mé a já potírám zásady Vaše. Ale zatím, co Vy mne potíráte, podáváte mi ve chvíli utrpení dobročinnou ruku a tak ukazujete, že dovedete praktikovat tu křesťanskou lásku, o které v teorii dovedou hovořit mnozí. Dej Bůh, aby Vaši lásku napodobili Vaši spolubratři z Campanone (pozn.: katolický časopis velmi dobře vedený, ale také velmi ostrý). Ti nedovedou promluvit, aniž by uráželi a v posměch uváděli věci nejvážnější.“

Zajímavé je, že i protikatolické „Evangelní světlo“ v ty dny psalo, že zatímco valdenští De Sanctise známým způsobem potupili, kněz Don Bosco dotyčnému nabídl přístřeší ve vlastním domě a k tomu zaopatření. A připsaly: „Čest tomu, kdo si ji zaslouží!“

De Sanctis v dopise redaktoru „Radostné zvěsti“, v tom časopise uveřejněném, dokonce napsal: „Kněží se mnou nikdy nezacházeli tak, jako valdenští.“

Don Bosco si však nedal pokoj a zval De Sanctise do Oratoře dál. Ten nakonec přišel k osobnímu rozhovoru, ovšem pod podmínkou, že Don Bosco nebude o tom psát. Byl to rozhovor srdečný a otevřený. Don Bosco s ním prodiskutoval celou záležitost pravosti církve, známek její pravosti,

spolu prohodili začátky reformy v 16. století, stav církve ve století 19., nešťastník musel uznat, že Don Bosco má pravdu, ale nedovedl se rozejít s prostředím, do kterého zapadl a které ho spoutalo. Don Bosco psal v květnu 1855 znovu dlouhý dopis, ve kterém nebojácně a kněžsky otevřeně hovořil o spáse duše. Důvod je krásně vyjádřen větou: „Když s někým uzavřu přátelství, chci v něm pokračovat a příteli prokázat dobro v nejvyšší možné míře.“ De Sanctis

15 Neposkvrněné Početí

S datem 1. srpna 1854, ve chvíli cholerového přízraku, vydal papež Pius IX. okružní list, ve kterém vyzýval katolický svět k pokání a k modlitbě, aby Bůh na přímluvu Panny Marie uchránil svět od hrozících trestů a aby jeho osobně osvětlil Duchem svatým, zda má prohlásit před celým světem závazný článek víry o Neposkvrněném početí Panny Marie, to je, že byla od svého prvopočátku uchráněna poskvrny dědičného hříchu.

V encyklice se za tím účelem ohlašovalo mimořádné milostivé léto. V Turíně se mělo slavit od 1. října do 31. prosince. To byl vlastní důvod, proč Don Bosco na měsíc prosinec vydal v Katolickém čtení knížku „Milostivé léto a zbožné cvičení, spojené s návštěvou kostelů“. V knížce byla uveřejněna papežská encyklika a všechno, co měli věřící vědět, aby měli z jubilea co největší užitek. Také už předem v knížce vysvětlil, jaký je obsah očekávaného prohlášení článku víry.

Tato mariánská horlivost byla mimo jiné také důsledkem Don Boskova přesvědčení, že Oratoř byla předmětem zázračné ochrany Panny Marie v době cholery. Zatímco kolem dokola lidé padali jako mouchy a hoši z Oratoře se ustavičně pohybovali mezi nakaženými, ani jeden z nich nezemřel, ano, ani se nenakazil. To byl přece vyložený zázrak, který se musel připisat té, pod jejíž mocnou ochranu Don Bosco na začátku nákazy postavil svůj dům.

Pro přesnost musíme říci, že jeden případ cholery přece jen v Oratoři byl, dokonce ve světničce Dona Boska samého. Maminka Markéta vypravovala donu Bonettimu (jednomu ze sběratelů životopisných zpráv o Donu Boskovi), že hned na začátku cholerové nákazy přišel jednou Don Bosco velmi unaven domů, a když ulehl, najednou se vzbudil a cítil všechny typické příznaky nemoci: malátnost v celém těle,

16 Don Bosco a ctnost čistoty

Zdá se, že právě láska k Panně Marii Neposkvrněné byla příčinou, proč Don Bosco přikládal tak velikou důležitost ctnosti čistoty a proč ji chtěl mít jakoby odznakem svých salesiánů. Jeho duše byla zakotvena v Bohu a jeho myšlenky a touhy se nesly k nebi. Tím směrem strhával také chlapce. Bylo mu tedy přirozené, že měl určitý odpor ke všemu, co se na zemi projevuje jako příliš nízké, nešetrné, hrubé a co strhává dolů, místo aby to povznášelo vzhůru.

Přes jeho rty nikdy nepřešlo slovo, které by se dalo vysvětlovat jako hrubé, méně patřičné. V té věci byl velmi delikátní. Také nedovoloval, aby někdo v jeho přítomnosti mluvil neomaladě, aby dvojsmyslně vtipkoval a podobně. To by byl nesnesl a dotýcnému by to dal jistě najevo. V jeho přítomnosti se mluvilo vždycky počestně.

Dával si pozor i na své vnější projevy. Nikdo ho neviděl sedět neukázněně, uvolněně se roztáhnout na pohovce, nenosil ruce v kapsách, ani když mrzlo, aby si je zahřál. Svě

se vymlouval na skutečnost, že má ženu a rodinu, nemůže je opustit, ale Don Bosco nabídl zaopatření i pro ně a všem možnou uctivost k jejich problému, bohužel De Sanctis nepřijal, nebo nemohl přijmout. Když spolu mluvili naposledy, byl viditelně dojat Don Boskovou láskou, ano zanechal v něm jiskřičku naděje, že se obrátí, ale nenašel k tomu sílu. Po několika létech zemřel na mozkovou mrtvici.

ledovost v končetinách, špatně od žaludku a začínající křeče v rukou a nohou. Posadil se na posteli, všecko se s ním točilo, chtěl zazvonit, ale zvonek nefungoval, přitom se bál udělat v domě poplach, proto se začal léčit sám podle svého známého receptu: začal si třít ruce a nohy, cvičit urputně s celým tělem, až byl dokonale zpocený. V tom stavu usnul a ráno se probudil zcela normální. To potom vypravoval své matce. Před vypuknutím nemoci nabídl na svátek Panny Marie Sněžné Bohu svůj život za životy hochů. Panna Maria ho vzala za slovo a měl prožít to, co prožívaly stovky nakažených. Ale Panna Maria mu přispěchala na pomoc, protože ji tu noc opravdu vyzýval. Mělo tomu tak být také proto, aby Don Bosco v následujících měsících byl plný vděčnosti k Panně Marii a aby lásku k Boží Matce mohl přelévát do svých hochů.

K prohlášení dogmatu došlo v Římě 8. prosince 1854. Papež Pius IX. obklopen dvěma sty kardinály, arcibiskupů a biskupů z celého světa ověnil Pannu Marii novou slávou a ctí. Ten den byl také velikým dnem Oratoře. Chlapci přistoupili hromadně k svatému přijímání, jejich duše se skvěly čistotou, oprané v lázni svatě zpovědi, Don Bosco udeřil na struny jejich srdcí v nadšeném kázání a tak následující Te Deum – Bože, chválíme Tebe, nebylo méně vroucí než ono římské.

Oratoř v ty dny i v dny následující, ano po celé další měsíce a roky, žila z intenzivní úcty mariánské, probuzené v onom požehnaném roce 1854. Don Bosco neopomenul žádnou příležitost, aby ji ve svých synech dále prohloubil a více upevnil. Mariánské svátky, zpěvy, společná i soukromá každodenní modlitba svatého růžence, to nyní patřilo k charakteristickým rysům života Oratoře.

názory na křesťanskou jemnost přenášel na své syny. Don Rua říkal, že někdy i on i jiní měli problém, jak vypravovat určité věci ze Starého zákona, když tam jsou popisovány dosti naturalisticky. Stačilo si vzít Don Boskovy Biblické dějiny, vžít se do jeho citění a člověk hned našel správný způsob, jak se vyjádřit, aby to bylo čisté.

Don Chiattelino s ním jednou hovořil o zpovídání. Byl trochu úzkostlivý a pořád měl dojem, že se málo ptá svých kajcníků a tak má třeba na svědomí neúplnost jejich vyznání. Don Bosco se usmál: „Nebuď úzkostlivý! Víš, jednou jsem byl u zpovědi u jednoho mladého kněze a ten se mě vyptával: Neudělal jste to a to? Já na to, že s pomocí Boží nikdy. Ale on zase: A to a to jste neudělal? To není správné. Když vidím, že kajcník v té věci nic neuvádí a jinak se zpovídá upřímně, nebudu se ho vyptávat a přijmu jeho vyznání tak, jak je a dost.“ Chiattelino vyšel z této rozmluvy s přesvědčením, že se Don Bosco nikdy neprovinil proti šestému

příkázání. Také don Ascanio Savio, který čtyřicet let svého duchovního otce studoval a studoval, byl přesvědčen, že si Don Bosco zachoval křestní nevinnost až do smrti.

V Don Boskově době bylo zvykem, že se knězi všeobecně líbala ruka. Byl to projev úcty ke kněžskému svěcení. I Don Bosco si nechával od chlapců políbit ruku. Dělal jim to dobře. Ale u něho to bylo opravdu posvátné gesto. Nikdy při tom nebral chlapcovu ruku do své, netiskl mu ji, varoval se prostě, aby gesto náboženské nepřerostlo v gesto příliš lidské. Vůbec byl opatrný, aby nemohl nikdo jeho chování brát jako projev nebezpečné důvěrnosti. S ženami mluvil raději tam, kde ho každý mohl vidět, nebral si je do světnice, později, když musel mít pro audience předstíh a sekretář reguloval přístup k němu, nechával si aspoň pootvěřené dveře. Měl mnoho návštěvnic a musel s nimi jednat. Od mnohých byl závislý, protože byly jeho dobrodětelnkami. Nechtěl k nim být drsný, ale také chtěl, aby v něm ctily vždy kněze. Sem tam některá byla hodně citově založená a i při audienci nedovedla zapřít své city. Don Bosco byl krajně opatrný, aby nepřekročila meze. Choval se odměřeně a nedopustil nic, co by nebylo vhodné, případně co by pohoršilo druhé. Jednou ho jedna chtěla chytit za ruku a donutit ho, aby jí položil ruku na hlavu, ale Don Bosco ruku vytrhl a dámu pokáral.

Na ulici nezdravil dámy. Myslel si, že je lepší, aby dámy pozdravily jeho jako kněze. Ovšem odpověděl vždycky. Která byla zbožná, chápala jeho chování a měla k němu tím větší úctu. Mladým ženám a dokonce ani dívkám netykal. Jen mladým děvčátkům říkal „ty“. Zdálo se mu to vhodnější. Nakonec i děvče mohlo být rádo, že si ho velebný pán váží a vyká mu.

Jak byl opatrný na svou kněžskou čest, tak se nerad nechával obsluhovat ženským personálem. I v nemoci byl raději obsluhován spolubratry. Zábavně vyzněla epizodka, kterou vypravoval monsignor Cagliero. Don Bosco přijel do Castelnua a potřeboval se nechat oholit. Vstoupil do

17 V úloze Jeremiáše

S klidným, svatým životem ve valdocké Oratoři divně kontrastoval rozbouřený život politický. Zatímco všichni kněží byli natolik znalí církevního práva, že věděli, že církev je společnost dokonalá a svéprávná, mající od Krista uložený úkol a také právo jej plnit, piemontské vládní kruhy byly opačného mínění. Všem katolíkům bylo jasné, že církev potřebuje k zdárnému plnění svého poslání také hmotné zabezpečení: chrámy, semináře, biskupské úřadovny, kláštery, dobročinné ústavy, tolik jiných věcí – státní orgány se na to dívaly docela jinak. Podle nich všechno hmotné patří státu a je od něho odvislé. Stát tyto věci církvi jenom půjčuje, když to uzná za vhodné a prospěšné. To byl asi obsah zákona, který se připravoval a který měl dále podvázat už tak slabou církev v sardském království. Zvláštní královská komise prošetřila, že jmění církve v Piemontě obnáší 380 milionů lir a že církev má z toho 15 milionů ročního důchodu; to všechno by se hodilo k posílení ekonomické síly státu, kdyby s tím mohl volně disponovat.

Biskupové jako obyčejně bili na poplach a bránili se, posílali protesty králi a vládě, ale ani odvolání na ústavu jim nedávalo naději, že něco pořídí. Ani Donu Boskovi nebylo lhostejno, co se stane a jak se to stane. Budeme zde vyprávět události, které ukazují, jak Don Bosco pevně stál na církevní půdě a jak statečně si počínal v tak choulostivé věci.

holičského krámu a sedl si na židli. Tu se začala kolem něho točit nějaká dívka. Už mu dala kolem krku ručník. Don Bosco kouká, slečna bere misku s mýdlem a chce ho namýdlit. On se ptá, kde je pan mistr, ale ona, že prý ho oholí sama, dovede to. Tatínek někam odešel. Tu Don Bosco sundal ručník, vstal a udivené holičce řekl: „Promiňte, slečno, přeče se nenechám od ženy vodit za nos. Přijdu později.“ A odešel.

Don Boskova skromnost na tomto poli byla veliká a příkladná. Přál si, aby všichni jeho synové měli potřebný jemnocit a aby si uchovali srdce čisté. „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha.“ Jen tak budou moci obstát jako vychovatelé, hoši pak, i když většinou půjdou cestou manželství, i tam se budou chovat tak, aby prožili lásku krásně, jak se sluší na křesťany. Ctnost čistoty vštěpoval pozitivně – kladně. Nerad mluvil o hříchu proti šestému příkázání. O pokušeních užíval výraz „špatná pokušení“, o skutcích mluvil jako o „neštěstí“. Ani se mu nelíbil italský výraz „castita“ – zdrženlivost, cudnost. Raději užíval o nadvládě nad sexualitou neurčitého výrazu „purezza“ – čistota. O čistotě mluvil vždycky s nadšením. Chtěl pro ni zapalovat. Chtěl mít chlapce silné na duchu, chlapské v křesťanském slova smyslu. Věděl, že láska a čistota patří k sobě. Bez čistoty se láska zvrhne v živočišnou záležitost a v té už není místo pro Boha.

Je zajímavé, že Don Boskova čistota neodpuzovala, naopak přitahovala. K chlapcům se choval vždy jemně, nikoho neobjímal, nehladil, nepřivinoval k sobě, nanejvýš položil jemně na okamžik ruku na hlavu nebo na rameno, spíš symbolicky než ve skutečnosti, tváře se dotknul zlehounce jedním, dvěma prsty, a přeče se chlapci k němu tlačili, obléhali ho jako kdysi zástupy Pána Ježíše, a každý měl pocit, že ho má Don Bosco rád a že mu patří. To bylo kouzlo jeho čistoty. On to věděl, a proto si je opatroval jako veliký poklad. Nedovedl si představit vychovatele nečistého a přitom úspěšného.

Jednou při večerním slovíčku, které měl k chlapcům, než šli spát, rozhovořili se o tom, jakými hrozbami pohrozili savojské panovníci svým potomkům a dědicům, kteří by se opovážili sáhnout na opatství Altacomba, které oni založili a nadali vším potřebným. Klerik Angelo Savio nadhodil Donu Boskovi, že by se patřilo králi poslat opis té zakládací listiny, aby si uvědomil, že právě on se chystá ono opatství Altacomba zlikvidovat. Nejen to, Savio skutečně onu listinu opsál, opatřil ji svým jménem a poslal králi. Don Bosco to věděl, ale nic nenamítal.

Král dopis přečetl a byl jím podrážděn. Své city dal najevo markýzovi Dominiku Fassatimu, který k němu často docházel a byl mu důvěrníkem. Tento pán měl velké zásluhy: vyznamenal se v bojích v letech 1848 a 1849, nyní byl dokonce majorem tělesné královské stráže. Jeho manželka Marie De Maistre, vnučka v té době velmi známého filosofa a diplomata, byla zas důvěrníci královny Marie Terezie a královny Marie Adelaidy, manželky Viktora Emanuela II. Markýz byl zároveň velkým přítelem Dona Boska a chodil do Oratoře učit katechismus. Král mu dal přečíst dopis a on hned podle podpisu poznal, odkud vyšel. Byl překvapen, ale králi neřekl, že pisatele zná osobně, že je to Don Boskův klerik Angelo Savio. Ale pak šel do Oratoře a dosti ostře mluvil k Donu Boskovi. Klerik si neměl dovolit takovou

věc – urazil krále. Co kdyby se král dověděl, odkud dopis vyšel! Ale Don Bosco zůstal klidný a markýzovi položil otázku: „A co když je to pravda? Nemá se pravda říkat i korunovaným hlavám?“ Markýz však odešel neuspokojen.

U dvora se napřed myslelo, že dopis napsal kanovník Anglesio, představený nemocnice Cottolengovy, ale brzy se tak jako tak měli dovědět plnou pravdu.

Zde je třeba říci, že se u Dona Boska pěstovala povinná úcta ke králi i ke dvoru. Don Bosco nebyl anarchista. K tomu obě královny, vdova i panující Adelaída, byly velmi nakloněny Oratoři. I král posílal Donu Boskovi dost veliké obnosy na jeho dílo. Marie Terezie posílala své příspěvky prostřednictvím doktora Roberta Murialda nebo rytíře Sanguista. Zrovna z 19. listopadu 1854 pochází dopis, datovaný z královského zámku v Moncalieri, kde tento rytíř oznamuje Donu Boskovi, že mu královna matka posílá pro sirotky 400 lir. Don Bosco tedy neměl nejmenšího důvodu, proč by se ke královskému dvoru choval drze. Jen láska ke králi a jeho rodině ho vedla k tomu, aby ji osvědčil i pravdomluvností.

Bylo to koncem listopadu, když měl Don Bosco sen. Zdálo se mu, že stojí v místech, kde je dosud na domě Pinardiho na zdi ta historická pumpa na vodu. Na dvoře se náhle objevilo dvorní páže. Don Bosco byl obklopen kleriky. Páže začalo volat: „Velká novina!“ „Jaká?“ ptal se Don Bosco. „Oznam: Velký pohřeb na královském dvoře! Velký pohřeb na královském dvoře!“ Pak se vše ztratilo. Když Don Bosco vstal, napsal králi dopis, ve kterém mu sen dopodrobna, ale prostě vypravoval.

K polednímu přišel do jídelny pozdě. Bylo už zima a ruce měl zkrehlé, na nich obnošené rukavice. „Dnes jsem napsal tři divné dopisy,“ řekl. Přítomni byli don Alasonatti a klerici: Savio, Cagliari, Francesia, Turchi, Reviglio, Rua, Angossi, Buzzetti, z chlapců Enria a Tomatis. „Píšu Svatému otci,

18 Velké pohřby u dvora

Návrh zákona o záboru církevního majetku ještě nebyl projednán v parlamentě, ale už se o něm jednalo na mnoha místech. Ministerstvo pověřilo janovského arcibiskupa a biskupy z Annecy a z Morienna, kteří měli cestu do Říma, aby se pokusili přimět papeže, aby dobrovolně přistoupil na zábor. Ale to byly jenom tašky k uklidnění veřejnosti. Papež byl ochoten vyjít Piemontu v jeho finančních starostech vstříc jinak, ale v Turíně nechtěli slyšet. Místo klidného jednání poslali papeži text návrhu zákona. Tím ovšem jednání zablokovali. Katolíci z království poslali parlamentu dva dopisy. Byla tam slovná jména a biskupové samozřejmě všichni. Vůbec se katolíci připravovali bojovat proti zákonu. Všude se konaly porady, nejvíce u svatého Josefa Cafassa. Šlo o to, jaký zaujmout postoj. I markýz Fassati patřil mezi katolické politiky, také hrabě Solaro a jiní.

Dne 9. ledna začal parlament projednávat předlohu zákona. Liberálové vyřvávali, že církev nemá právo na žádný majetek, že je to majetek chudých a v tomto případě chudý je stát. Bylo těžké s nimi mluvit. Hrabě Margherita všechny jejich argumenty ve sněmovně obrátil vzhůru nohama, ano nebál se nazvat zábor církevního jmění loupeží, předpovídal i jaké nevýhody z toho vyplynou pro Piemont. Také všechny katolické časopisy bouřily proti osnově zákona, jak turínská Armonia, tak janovský Katolík.

Mezitím se proslechlo, že královna matka Marie Terezie 5. ledna náhle onemocněla. Na svátek Zjevení Páně chtěla

králi a katovi. „A vypravoval, co píše jednomu, co druhému, co třetímu. Nejvíce zajímal dopis králi, zvláště předpověď pohřbu. Kdo to asi bude? Dopis králi musel Savio krasopisně přepsat a odeslat. Jak se Don Bosco od důvěrných osob dověděl, král dopis přečetl, ale bez zájmu jej odložil.

Uplynulo pět dní a sen se opakoval. Ve snu byl Don Bosco u svého psacího stolu, když se rozletěly dveře a v nich stanulo v dvorním úboru páže. Zvolalo: „Oznam! Ne pohřeb, ale velké pohřby na královském dvoře!“ A zase zjevení zmizelo, jako když se rozplyne. Ráno Don Bosco napsal nový dopis a poslal jej. Klerikům zase řekl, co napsal. Byla z toho veliká zvědavost a všichni kombinovali, co se asi stane. Don Bosco byl v ty dny velmi smutný. Napsal králi jasně, aby povážil zda smí takový zákon podepsat. Nyní čekal, jak se král k němu zachová. Král mluvil s markýzem Fassatim a ten opět přišel do Oratoře a vyčítal Donu Boskovi. Řekl, že král nejen je dotčen, ale zlobí se. Don Bosco na to řekl: „Je mi líto, ale je to pravda. Pravda se nesmí zatajovat. Jde o dobro jeho i církve.“

Don Boskova upozornění nebyla vzata na vědomí. 28. listopadu ministr pečeti Urban Rattazzi předložil poslancům sněmovně návrh zákona o zrušení řeholních konventů. Hrabě Kamil Cavour, ministr financí, chtěl mít zákon pod střechem za každou cenu. Pro ně existoval jen zájem státu a ten musel převýšit každé jiné právo. Uvažovali takto: podle ústavy právní osobnosti jsou rovnocenné s osobnostmi jednotlivých občanů. Ovšem, protože nemají žádné potomky, nikdo nemůže uplatňovat po nich dědické nároky. Jejich jmění tedy propadá státu. Nechtěli uznat princip, že konventy řeholníků patří nedílně k církvi a tedy církev má dědické právo po nich. Bylo zcela jasné, že se konventy budou rušit jen a jen proto, aby se stát mohl zmocnit jejich majetku.

mermocomí na mši svatou, ale nemohla. Král byl překvapen. V Tavalliniho knize „Život a doba Jana Lanzy“ čteme: „Kráľ psal generálu Alfonsu La Marmorovi, že matka i manželka mu stále domlouvají, že jeho vinou musí umřít.“ Byl tedy v paláci veliký strach. Byl odůvodněný, protože 12. ledna Marie Terezie ve věku pouhých 55 let skutečně zemřela. Sněmovna přerušila na znamení smutku práci a vše se chystalo k pohřbu. Smutek byl všeobecný, protože zemřela královna měla pověst veliké dobroditelky lidu.

Když kladil zemřelou do rakve, dostal král anonymní dopis: „Osoba osvícená shůry řekla: Otevři oči. Jedna smrt je zde. Projde-li zákon, padnou na tvůj dům další rány. Toto je předehra. Rána za ránou padnou na tvou rodinu. Jestliže neustoupíš, otevřeš před sebou propast, kterou neprobádaš.“ Král byl po přečtení dopisu velmi rozrušen. Tavallini ve jmenovaném historickém spise říká, že „bylo králi ze strany prelátů stále vyhrožováno nebeskými tresty.“

Pohřeb Marie Terezie se konal 16. ledna. Počasí bylo ledové. Pohřbili ji v bazilice na Superze. Ale ještě nebyl pohřeb u konce, když byl králi doručen vzkaz, aby se dvůr dostavil k poslednímu pomazání jeho choti Marie Adelaidy. Královna před čtyřmi dny povila synáčka, ale zpráva o smrti královny tchyně ji tak dojala, že sama smrtelně onemocněla. Celý Turín byl tím rozrušen. Lidé plnili chrámy a modlili se za svou královnu, vždyť v Piemontě radosti a bolesti královské rodiny byly vždy radostmi a bolestmi celého národa, ale

marně. Královna Adelaida 20. ledna v poledne upadla do agonie a v šest večer dodýchala. Bylo jí teprve 33 let.

Ještě nebyl konec. Téhož dne bylo uděleno poslední pomazání královi bratru Ferdinandovi, vévodovi janovskému. Viktor Emanuel šel ze zármutku do zármutku. Královna Adelaida byla pohřbena 24. ledna rovněž na Superze.

Valdočtí klerici byli sledem událostí zděšeni. Tak bleskově se plnily Don Boskovy předpovědi. Ještě více je dojaly oba pohřby, na kterých se zúčastnili. I na druhém pohřbu lidé mrzli zimou. Don Bosco mlčel, nebo jen něco málo odtušil na otázky, které se mu kladly. Co by také říkal! Sám žil jakoby v jiném světě a věděl ještě víc, než mohl povědět. Dosvědčovala komtesa Felicita Cravosio-Anfossi, že někdy v roce 1854 žádala Dona Boska o přijetí jednoho svého chráněnce, jemuž zemřeli otec i matka. Don Bosco slíbil, ale řekl jí, aby užila své známosti s královnami a vyprosila mu finanční pomoc pro sirotky. Komtesa slíbila, ale pak zapomněla. Nato byly královny na letním bytě u hraběte Cayse z Giletty, nakonec i ona odjela na venkov. Když se vrátila a ptala se, jak s chlapcem, Don Bosco jí připomenul nesplněný slib. Zahanbila se a chtěla to napravit, ale on jí řekl: „Co dělat, může se všelicos stát. Vy už nevidíte ani jednu ani druhou královnou.“ Události pak šly tak rychle za sebou, že opravdu neměla možnost s nimi promluvit.

19 Schválení zákona

Nový rok 1855 začal ve znamení války. Ministr Kamil Cavour podepsal 10. ledna spojeneckou smlouvu s Francií a Anglií proti Rusku. Ve smlouvě stálo, že Itálie vyšle na Krym 15 000 vojáků a tento kontingent bude stále udržovat a na své útraty vydržovat. To byl podíl na vojně, která neměla mít ze strany Itálie jiný cíl, než pojitit si pomoc velmocí pro expanzi Piemontu na Apeninském poloostrově. Traktát byl už 10. února schválen parlamentem, a tak Itálie vstoupila do války.

V noci z 10. na 11. února zemřel králův bratr Ferdinand Savojský ve věku 33 let. Další výstražné znamení, které mělo za následek, že se jednání o schválení zákona o záboru církevního majetku muselo odložit potřeť. Pohřeb byl 14. února a i Ferdinand byl uložen v kryptách Supergy nad Turínem. Krále a celého národa se zmocnila neobyčejná tíseň, ale liberální vláda nedbala. Hned nazítří 17. února parlament obnovil jednání. Po sedmnácti bouřlivých sezeních zvítězila teze, že papež je proti zákonu, tak ať ví, že se Piemont nebojí! Dne 3. března byl zákon odhlasován poměrem 117:36 hlasům. Nic nepomohlo, že katolíci provedli

20 Působení milosti

Ať byl hluk v parlamentě jakkoliv silný, Don Bosco nerušeně pracoval pro spásu duší. Na měsíc březen připravil druhé vydání svého dílka „Snadný způsob, jak naučit biblickým dějinám“. Knížka měla jako přílohu mapu Svaté země, byla psána na způsob otázek a odpovědí, měla zeměpisnou přílohu, chronologickou tabulku pro dobu patriarchů, soudců, králů a velekněží izraelského národa. Na konci byla výzva k modlitbě za jednotu církve, za návrat zbloudilých do jednoho ovčince pod vedením jednoho pastýře, aby všichni mohli přijít do nebe.

Spása duší byla opravdu hlavním tématem Oratoře. Byl to cíl všeho Don Boskova snažení a dostavovalo se ovoce.

Mezitím 22. ledna poslal papež Pius IX. do Turína apoštolskou alokuci, ve které jasně vyjádřil postoj církve k navrhovanému zákonu. Připomněl v té souvislosti všechny dekrety piemontské vlády, jimiž krok za krokem byla církev obírána o svá práva. Vláda byla v rozpacích. Aby zachovala vnější slušnost, ministr vnitra Urban Rattazzi dal všem poslancům rozdat kopii alokuce, ale současně byly vydány i rozkazy všem starostům, aby zabránili šíření dokumentu a aby faráři, kteří by se jakkoliv opovážili dokument šířit nebo se jen o něm zmiňovat, aby byli postaveni před soud. To papeži nezabránilo, aby králi neposlal upřímný projev soustrasti nad úmrtím v jeho rodině.

Na Don Boskově charitativní činnosti se tím nic nezměnilo. Dál mu úřady posílaly sirotky. Hned požár zničil celou vesnici, hned se někde zřítela stavba a při tom zahynuli otcové rodin, hned zde byla epidemie, nebo sesuv půdy nebo lavina připravily někoho o život. Don Bosco měl dveře stále otevřené, to věděli i jeho ideoví nepřátelé. A nestyděli se mu posílat nové krky, aby je živil. Mělo to však i kladné stránky. Museli ho za to brát na vědomí a vyhovovat mu, když se zase on obrátil na ně s prosbou o příspěvek v penězích nebo jiný. Tak rostla popularita a jeho instituce se stávala něčím, co bylo třeba respektovat. Nikdo tak nezištně nesloužil vlasti a národu jako právě Don Bosco. Ani král se vůči němu nezavrdil a občas si hojil svědomí tím, že mu poslal příspěvek na hochy.

podpisovou akci a shromáždili 97 000 podpisů proti zákonu a liberálové současně získali jen 36 000 podpisů ve prospěch zákona. Násilí zvítězilo. Ještě sice nebyl konec, ještě měl promluvit senát, ale už si nikdo nedělal valné iluze.

V Oratoři život plynul normálně. Blížil se karneval a čtyřicetidenní půst s tradičním každodenním katechismem ve velkém stylu. Karneval byl velmi veselý. To proto, že se po dopolední adoraci pan markýz Fassati postaral o pohoštění. Každý hoch dostal dvě paňoty a k nim salám. Internisté dostali z jeho sklepů i víno a každý směl vypít skleničku. Fassati chtěl být na obědě osobně přítomen a měl velikou radost, když pozoroval, jak se chlapcům rozvázaly jazyky. Byl by rád každému dopřál ještě jednu skleničku, ale Don Bosco si vyprosil, aby ta druhá byla notně rozředěná čistou vodou.

Pan markýz byl hochům velmi blízký. Byl řádným katechetou a rád učil o nedělích náboženství. Jeho třída byla hrdá na to, že jí velí „generál“. Kázeň byla sice vojenská, ale chlapcům to dělalo dobře. Imponovalo jim to. Markýz rád rozdával obrázky a jiné odměny, tak byl hodný.

Časopis Armonia přinesl 7. března 1855 článek nadepsaný: „Konverze ke katolickému náboženství, uskutečněné v Oratoři svatého Františka Saleského.“ Konstatovalo se tam a na příkladech dokumentovalo, že v oratořích docházelo u mnohých chlapců k radikálním změnám, co se týká náboženství. Oznamovalo se, že jeden židovský hoch, oratorián, se stal křesťanem, do církve se znovu vrátil chlapec, který předtím odpadl od víry, před dvěma týdny další dva chlapci konvertovali a 4. března byl v Oratoři křest valdenského sirotka, kterému zemřeli oba rodiče na cholera a který našel přístřeší u Dona Boska. Sám se rozhodl nechat se pokřtít a obřad přišel vykonat biskup Losana z Bielly, který pronesl

k shromážděným oratoriánům povzbuzující řeč a všechny vybědl, aby zůstali věrni svému předsevzetí.

Toto působení milosti Boží v duších bylo podporováno modlitbou některých hochů, kteří se v Oratoři na tyto úmysly hodně modlili. Mezi ně patřil nový chovanec Dominik Savio, který se během tří měsíců v Oratoři tak aklimatizoval, že začal patřit mezi nejslibnější. Matka Markéta řekla jednou svému synu Donu Boskovi: „Máš hodně dobrých chlapců, ale Dominiku Saviovi se žádný nevyrovná. Druzí jsou dávno z kostela pryč, a on se ještě modlí. Co chvíli ho vidím v kostele u oltáře Panny Marie, jak se s chlapci modlí růženec. On by nejraději byl pořád u svatostánku. Chová se jako anděl v nebi.“

Savio se stále modlil za návrat protestantů. Často říkal: „Kolik duší čeká na naši pomoc v Anglii!“ Věděl, že je tam katolická víra pořád ještě zákonem zapovězena. „Kdybych mohl, hned bych tam šel a chtěl bych všechny kázáním a dobrým příkladem získat pro Pána Boha.“

Jeho modlitby měly zvláštní požehnání. Jednou přišel k Donu Boskovi, že prý má jít s ním do jednoho domu, že tam umírá nějaký protestant a chce se smířit s církví. Don Bosco znal svého Dominika a hned s ním šel. Dominik proběhl několika ulicemi, přišel do ulice Delle Orfane, tam rychle našel jeden dům, vyběhl do třetího podlaží a zazvonil na zvonek. Don Bosco přiběhl nahoru, když právě nějaká paní vyšla a hned, že manžel umírá, stal se protestantem, ale chce zemřít jako katolík, ať jen jde velebný pán dál a přijme ho zpět do církve. Přišel i pan farář od sv. Augustina, kterého paní volala, ale stačil jen dát umírajícímu pomazání nemocných. Když se Don Bosco ptal Dominika, jak na to přišel, ten se dal do pláče a neřekl nic. Bylo to tajemství vyvolených duší.

V postní době měl Don Bosco pro chlapce zvláštní kázání. O jedné neděli rozvinul myšlenku, že Bůh chce, abychom se stali svatými, a že to není tak těžké. Kdo se stane svatým, tomu je v nebi přichystána veliká odměna. Dominik byl kázáním silně zneklidněn a umínil si, že se musí stát svatým. Šel na to ze začátku pochybně: myslel, že musí následovat svaté, kteří konali veliké pokání. Začal je tedy dělat, ale přeháněl. Tak se dostal do psychických nesnází, ze kterých nemohl ven. Výsledek byl, že byl v nebezpečí stát se „smutným svatým“. Don Bosco to zpozoroval a vzal si ho na slovíčko. Domluvili se. Zakázal mu vše, co se nehodilo pro jeho mladistvý věk a pro jeho zdravotní stav, zato mu vřele doporučil přijímat za pokání všechno nepřijemné, co přináší život sám a k tomu hodně pracovat pro spásu duší. Dominik pochopil a nakonec se stal jeho nejvzácnějším pomocníkem mezi chlapci – apoštolem. Byl opravdu svatě

21 Polepšovna jde na výlet

Věznice poutaly pozornost Dona Boska už od jeho vysvěcení, ale nejvíce ho poutala věznice pro mladistvé, zvaná „La Generala“, otevřená roku 1845 na jihovýchodním okraji města, svěřená napřed společnosti svatého Petra v okovech, ale pak, když začal vanout silný proticírkevní vítr, byla zcela v rukou laických. La Generala hostila na 300 chlapců do dvaceti let. Mnozí tam byli zavřeni, protože je rodiče chtěli dát do polepšovny, jiní tam byli dáni jako zlodějčci bez dohledu rodiny, jiní byli odsouzeni pro různé zločiny, ale zatím se přihlédlo k jejich věku a místo do věznice, byli dáni do polepšovny. Tam chlapci pracovali

vynalézavý a brzy měl kolem sebe tolik klientů mezi internisty i externisty, že se Don Bosco nestačil podívat. Vodil je do kostela, vodil je k jeho zpovědnici, měl i své odpůrce, jak jinak nemůže v klukovském světě být, ale měl i nadšené kamarády, kteří s ním souhlasili a pomáhali mu. Savio nebyl sám. Mezi jeho důvěrné kamarády patřil např. jeho krajan Jan Massaglia. I on toužil stát se knězem a také svatým.

Don Bosco se radoval, když viděl kolem sebe růst družinu chlapců, nadšených apoštolů, a začínal na nich stavět to, co nakonec vyústilo ve Zbožnou společnost svatého Františka Saleského, v nynější Salesiánskou společnost. V tom hodně spoléhal na své kleriky. Měl k nim několik konferencí, v nichž důkladně pohovořil o třech ctnostech, které člověka trvale připoutávají ke Kristu, jako kdysi apoštolové: o dobrovolné chudobě, o čistotě pro Boží království a o velkodušné poslušnosti. S těmito ideály se odvážil důležitého kroku. Navrhl kleriku Michalu Ruovi, aby udělal soukromý slib, že bude zachovávat tyto ctnosti. Ještě mu neřekl, kam opravdu míří. Dobrý klerik se domníval, že se tím jen zavazuje pomáhat Donu Boskovi trvale v díle jeho oratorií. Ceremonie se odehrála v Don Boskově bytě. Rua složil sliby v klerice, kleče na klekátku před křížem. Byl to slib krátkodobý – jen na jeden rok. Krátce nato podobný slib udělal don Alasonnatti, ale ten asi věděl více o Don Boskových záměrech.

V dnech 25.–28. března se konaly v kostele u Těšitelky velké slavnosti u příležitosti prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí Panny Marie. Byl přítomen arcibiskup ze Sambery a biskupové z Mondovia a Casale. Byl průvod a velké osvětlení města. Mariánská zbožnost dostala nový impuls zvěstí, která se rozšířila z města Taggia, kde se údajně socha Panny Marie o podobné slavnosti jevila jako živá. Panna Maria hýbala očima a tváří před množstvím svědků. Její výraz tváře prý byl hned hluboce usebraný, hned zase smutný a prosebný, a jev se opakoval až do 25. března, porůznu pak ještě v dubnu, květnu a červnu. Biskupská komise zkoumala fakta, na 200 svědků prý složilo přísězné výpovědi. Z Turína byl přítomen kanovník Balazio a fakta potvrdil jako očitý svědek. Don Bosco, než něco hochům oznámil, nechal si poslat písemné ověření událostí. V každém případě i toto umocnilo mariánské nadšení v Oratoři a tak se v atmosféře nadšení přiblížily Velikonoce, které toho roku připadly na 8. dubna.

První dny Svatého týdne konali chlapci z Domova duchovní cvičení. Don Bosco zapsal, jak Dominik Savio hned po nich žádal přítele Garigliana, aby mu své přátelství dokázal tím, že ho vždy upozorní, když nebude něco dělat správně, a že mu i řekne, co dobrého by mohl ještě vykonat. V tom bude právě přátelství. Slíbili si to navzájem.

na poli pod dohledem ozbrojených dozorců, kazili jeden druhého, prostě byli zavřeni a podle toho se chovali. Hádky, nadávky, hromadný odpor vůči vedení byly velmi časté. Donu Boskovi nikdo nebránil, aby tam chodil. Kaple tam byla a kněz nebyl dosud vyloučen z péče o trestance. Don Bosco tam chodil rád a získal si i vedení na svou stranu. Krátce po Velikonocích roku 1855 tam kázal chlapcům duchovní cvičení, a to s takových úspěchem, že všichni mimo jednoho byli u zpovědi a u přijímání. Atmosféra se vytvořila taková, že si Don Bosco získal celý kolektiv, jak to dovedl jen on sám.

Na konci duchovních cvičení Donu Boskovi napadlo, že by měl chlapcům ukázat lásku ještě něčím průkaznějším, než jsou kázání a dobrá slova. Znal psychologii mladých lidí a věděl, kde se mají nasadit páky. Šel za ředitelem polepšovny a prosil ho, aby mu dovolil vyvést hochy na vlastní zodpovědnost na jeden den na výlet. Ředitel se zhroutil a považoval to za bláznovství. V žádném případě nemůže nic takového dovolit, je to proti pravidlům, prostě nejde to. Takovou věc by mohl dovolit nanejvýš ministr vnitra Rattazzi. „Dobrá,“ řekl Don Bosco, „předložte mou žádost ministrově, prosím vás o to. Dobře, že jste mi to poradil.“ Bylo dohodnuto, že jeho žádost půjde výš.

Don Bosco moc nedoufal, a proto si zašel ještě za provinčním prefektem rytířem Karlem Farcitem z Vinee, který měl pod sebou všechna provinční vězení, ale ani ten nechťel o ničem slyšet.

Ředitel polepšovny dostal slovu. Skutečně Rattazzimu předložil Don Boskovu žádost. A ku podivu, Rattazzi si Dona Boska povolal k rozhovoru. Znal ho, viděl jeho úspěchy mezi turínskými baraby, ten valdocký kněz dráždil jeho zvědavost. „Tak co si, milý Done Bosco, přejete?“ začal. Don Bosco mu klidně a uvážene vyložil svůj plán. A byl překvapen, když pan ministr, který se možná něco doslechl o jeho dopisech králi, ale teď o tom pomlčel, neměl nic proti zamýšlenému výletu obyvatel polepšovny. Jen si vymíňoval, že hoši budou doprovázeni karabiníky, aby snad některému nenapadlo utéci. Ale Don Bosco hned řekl, že ne. Karabiníci nesmí s nimi jít. To by bylo po radosti a on by už nemohl za nic ručit. Chlapci musí okusit opravdovou svobodu, jinak se nedají zkrotit. Bylo to divné, ale pan ministr byl jinak inteligentní člověk a tahle hra se mu začala líbit. Nakonec dal plné svolení a v tom smyslu vyrozuměl ředitelství polepšovny.

Donu Boskovi zářily oči, když chlapcům oznamoval velkou novinu, že půjdou brzy ráno pěšky do Stupinigi, tam si budou v královském parku hrát, budou mít slavnostní oběd, pak zase si budou hrát a domů se vrátí až pozdě večer. „Hurááá!“ rozléhalo se polepšovnou. „Ať žije Don Bosco! Ať žije ministr!“ Don Bosco ovšem koval železo, dokud bylo žhavé, Vysvětloval chlapcům, že jde o úžasně důležitou věc. Běda, kdyby zklamali. Jednak by si tím nic nepomohli, protože za dva za tři dny by je tak jako tak zase zavřeli, ale on, Don Bosco, by měl všechno ztracené, celé město by se mu vysmálo, už by k nim nesměl atd. Budou-li rozvázní a v pořádku se vrátí, kdoví, třeba budou moci chodit ven častěji,

22 Uprostřed proticírkevního běsnění

Katolíci s úzkostí čekali, jak dopadne záležitost se zákonem Rattazziho ohledně církevního jmění. Don Bosco vydal na duben dva svazečky knihy barona Nilinse „Církevní jmění, jak se krade a s jakými následky“. Na obálce stál výrok svatého Ambrože: „Jak to? Z žádného důvodu není dovoleno znásilnit soukromé obydlí, a ty se odvažuješ znásilnit dům Boží?“ Byla to sbírka odstrašujících událostí z dějin církve, týkajících se rozkrádání církevního majetku. Knížka vzbudila veliký rozruch a způsobila, že mnohý později neměl odvahu koupit si věci ze zabavených klášterů. Policie byla překvapena ohlasem této publikace a navrhovala ji zabavit. Brofferio mezi poslanci sněmovny navrhoval, aby se věc vyšetřila a aby byl viník potrestán za urážku zákonodárné moci. Nakonec však zvítězil stud a nic se nestalo. Tehdejší demokracie ještě uznávala, že se může křičet a protestovat.

třeba se uvolní vnitřní řád, nastanou změny a oni se dostanou snadněji do normálního života. Prostě jim to předložil tak, že chlapci nemohli mít pochyby, že se musí semknout a ukázat, co jsou a co platí. Ti větší a silnější hrozili, jen ať si někdo zkusí utíkat, že si to pak slízne.

Donu Boskovi nebylo dobře. Přece jen to byl odvážný pokus, který mohl maličkovitostí ztroskotat. Naštěstí byl krásný den, slunce svítilo, bylo jaro, krásně se to šlo na svobodném povětří, hoši si byli vědomi toho, že za vše musí být vděční svému dobrodinci, valdockému knězi, který byl v té chvíli jedním z nich a nesl zodpovědnost za zdar či nezdar podniku. Všechno se odbývalo s klidem a s tou nejlepší dobrou vůlí. Nikdo se neopovážil zkazit den; každý věděl, že by ho kolektiv bez milosti odsoudil a potrestal. Večer se všichni vrátili vzorně do polepšovny. Ani jeden nechyběl.

Ale nejde o romantické vyprávování, historicky nezaručené? Don Boskův životopisec don Lemoine uvádí svědectví lidí, s nimiž mluvil osobně, tak faráře od Velké Matky Boží, Jana Piana, pak senátora Josefa Boschi, přednosta ministerstva vnitra, od kterého závisela polepšovna, o níž mluvíme. Dotyčný byl strýcem klerika Anfossiho. Mluvil o věci často a nadšeně. Také Ústřední bulletin správy turínských věznic ročník XVIII., rok 1888, svazek 1–2, str. 85 se o události zmiňuje.

Don Bosco u události sám mnoho nehovořil. Neměl ve zvyku sebe vynášet. Mimo to mu vzpomínka na výlet s káraní zůstala vězet v srdci jako trn. Vždyť po všem tom nadšení se za nimi zase zavřela brána a po krásném dni nastoupily dny jako jiné. Nejedna z těch chlapců byl dán do polepšovny svými vlastními rodiči, kteří se ho chtěli zbavit, který tam skončil pro pár ukradených soldů, někdy z hladu. Polepšovna nepolepšovala, ale kazila. Co se kdo nenaučil venku, tomu se naučil od zkušenějších tam. Don Bosco se snažil zachraňovat hochy před takovými výchovnými zařízeními. V Turíně existovala královským dekretem schválená společnost pro umístování mladistvých, kteří skončili dobu trestu. Zrovna 14. srpna 1855 don Alasonatti jménem Dona Boska odepisoval této společnosti, že Oratoř od 15. srpna přijímá Aloise Pescialla a zavazuje se, že se postará, aby se dále učil krejčím. S Pesciallem byl přijat ještě další: Morgando. Zde šlo o chlapce propuštěné z věznice. Bohužel někdy takoví byli už opravdu zkažení a ani u Dona Boska se nenapravili. Donu Boskovi se jen potvrzovala jeho teze: vychovávat se musí preventivně, ne represivně.

23. dubna začala rozprava v senátě. Byla náruživá a bylo těžké umlčet hlasy katolických poslanců a jejich argumentaci vyvrátit. Bitva bouřila už tři dny, když znenadání senátor kazálský biskup Calabiana, aby odhalil plány nepřátel církve, se souhlasem episkopátu, s dovolením svatého stolce a upozorniv předem krále, nabídl vládě sumu 928 412 lir pod podmínkou, že zákon bude odvolán. Šlo o sumu zbylou z rozpočtu církve, která by se jinak rozdělila mezi faráře jako přírůstek k platu, který jim dával stát. Ministři byli tímto manévrem překvapeni, protože návrh zákona odůvodňovali právě tím, že nemají na platy farářů. Cavour přerušil sezení, protože i král byl nakloněn návrhu biskupů. U krále ještě nevymizela vzpomínka na zemřelou matku a manželku, které byly na straně církve a prosili ho, aby se nenechával strhovat k činům církvi nepřátelským. V církevních kruzích

se povídalo, že král byl rád, když k němu přišel mondovský biskup Gilardi s návrhem Říma a biskupského sboru. Do konce prý ho vyprovodil z paláce doprostřed cesty k domu.

Nečekaný zásah do jednání vyústil v demisi vlády. Král pověřil generála Duranda, aby sestavil novou vládu, která by: 1. měla smýšlení předešlé vlády a 2. by římský návrh realizovala v podobě vzájemné dohody. Byly to podmínky, které vlastně stály jedna proti druhé, ale právě to ukazovalo, že král byl na vážkách, co dělat.

Ovšem sektáři nyní spustili bubnovou palbu, aby krále donutili jít jejich cestou. Všechn jejich tisk hrozil kdovíjakými nepokoji, jestli se návrh biskupů přijme a jestli se Cavour nevrátí k moci. Vysokoškoláci povykovali po městě a volali: „Ať žije Rattazziho zákon!“ Rámusil i lid, senátoři pak, kteří byli proti zákonu, byli na ulicích napadáni a samozřejmě lůza roztřískala na kusy okna monsignora Anciniho, u něhož bydlel kazálský biskup. Letáky, telegrafické pohružky králi, že se provincie bouří, byly na denním pořádku. K tomu přibývaly nabídky demise vysokých úředníků, ano i někteří generálové, řídící válečné akce na Krymu, hrozili, že se na všechno vykašlou. Zdálo se, že se celá země bouří. Zatím to byla jen nedůstojná komedie, uměle inscenovaná.

Massimo d'Azeglio, jakmile vycítil, že se král viklá, žádal o audienci, ale nebyl přijat. Napsal mu tedy 29. dubna 1855 dopis, ve kterém mu jako starý přítel, „s očima zalitými slzami a na kolenou“, domlouval, aby se vrátil z cesty, kterou nastoupil, a vrátil se na starou cestu, po které dosud šel. „Intriky mnichů,“ tak psal, „dokázaly v jednom dni zničit dílo jeho království, uvést zemi do zmatku, otrást ústavou a zatemnit jeho jméno jakožto čestného člověka.“ „Nejedná se o náboženství,“ psal dále, „jde o sobecký zájem církve. To Amadeus II. byl jinačí. Hádal se třicet let s Římem a nakonec zvítězil. Buďte pevný a také zvítězíte.“

Generál Durando se osm dní nadarmo namáhal, aby sestavil novou vládu. I to byla komedie, protože 3. května v sezení senátu prohlásil, že se všichni ministři vracejí do svých resortů a Cavour bude dále ministerským předsedou. Ten pak bez meškání žádal, aby se už nazítří 5. května diskuse o zákonu obnovila.

Stalo se, ale královský dvůr byl navštíven další ranou. Nebožka královna Adelaida porodila 8. ledna chlapečka Viktora Emanuela, Leopolda Marii Evžena, chlapec byl celkem zdravý, ale najednou začal chřadnout a 17. května odešel za svou matkou. Tak ve čtyřech měsících král ztratil matku, manželku, bratra a syna. Don Boskovy sny se doslova splnily.

Přesto byl zákon 22. května s malými obměnami v senátě schválen poměrem 53:42. Na tom základě měly být k zániku určené řeholní řády zrušeny, jen s tím, že řeholníci do vymření mohou žít v domech vládou povolených a dostávat od státu penzi: řeholníci duchovní 500 lir, laici 240 lir.

V jednom z těch dní byl Don Bosco večer po jídle obklopen svými kleriky. Byl tam Turchi, Reviglio, Angel Savio, Francesia, Cagliari, Rua a jiní a jiní. Mluvílo se o zákonu. Don Bosco prohodil: „Teď už schází jen podpis krále a mnoho klášterů bude zničeno. Kdybych mohl mluvit s králem, řekl bych mu, že nejen nad sebou, ale také nad svou rodinou podepíše ortel.“ Někdo z přítomných se ho ptal, nebylo-li by záhodno napsat mu. Don Bosco byl hned při tom. Angel Savio byl ochoten to udělat a Don Bosco mu diktoval. „Vaše posvátná královská milosti! Včera jsem mluvil s Donem

Boskem a on řekl: Kdybych mohl mluvit s králem, řekl bych mu, že podepíše-li Rattazziho zákon, podepíše ortel nejen nad tolika kláštery, ale též nad svou rodinou. Přijde na ni mnoho zlého. Uvědomuji vás o tom, jako věrný váš poddaný.“ A podepsal se zase plným jménem: „Angel Savio z Castelnovo d'Asti.“

Don Bosco se nespokojil jen s tím. Napsal králi ještě osobní, latinsky znějící dopis, ve kterém opakoval slova: „Erunt mala super mala in domo tua.“ „Zlo na zlo přijde na tvůj dům.“ Dopis poslal po dvorním pážeti Occhionovi, také z Castelnovo, svém příteli, o kterém věděl, že má u krále dost velké slovo. Dokonce to byl jeho vzdálený příbuzný a jeho synové navštěvovali oratoře. Jenže král právě odcestoval do Susy a Occhiena vzkázal Donu Boskovi, že dopis předá, až se král vrátí. Don Bosco však trval na tom, že se musí pospíchat, a tak dal Occhiena osedlat koně a zvláštní kurýr jel za králem. Zastihl ho ve Svatém Ambroži a skutečně mu dopis předal. Král dopis otevřel a povzdychl si: „Ten mi vždycky píše věci, které mi působí starosti.“ A dal si dopis do kapsy.

Král byl neobyčejně zkrúšen. Dopis viděl na jeho stole markýz Fassati. Řekl to kleriku Caglierovi. Dopis četli i někteří ministři, ale neví se, co na to řekli. Ať to nebo ono, fakt je, že zákon se vrátil od senátu do poslanecké sněmovny a tam byl 28. května poměrem hlasů 95:23 definitivně schválen. Bylo v něm pět hlavních ustanovení: zrušení všech klášterů, které se nezabývaly činností kazatelskou, výchovnou, nebo péčí o nemocné, zrušení církevních beneficí a kolegiálních kapitul v městech, která neměla aspoň 20 000 obyvatel, zřízení církevního fondu, penze pro odečtené řeholníky a řeholnice a zvláštní daň, která se ukládala všem ostatním nezrušeným církevním institucím.

Zákon byl předložen králi, ale ten ještě nebyl ochoten prostě jej podepsat. Žádal odklad. Snad do té doby patří fakt, že jednou si buď generál La Marmora nebo někdo z jeho lidí vyžádal audienci u svatého Cafassa, která se protáhla až do druhé hodiny po půlnoci. Ministři byli nervózní. Viděli, že je král zjevně rozrušen a chtěli mu pomoci. Nalezli výborný prostředek. Nabídl mu, aby se setkal se skupinou čtyř dvorních teologů a těm aby předložil své pochybnosti o mravní dovolenosti podpisu. Král souhlasil, ale byli to bohužel sami odchovanci turínské univerzity, žáci a obdivovatelé regalisty Nepomucena Nuytze, profesora církevního práva, tedy lidé necírkevního smýšlení. Jim ukázal dopis Dona Boska a nechal je, aby o něm diskutovali bez jeho osobní přítomnosti. Když se vrátil a žádal jejich slovo, odpověděli ve smyslu regalistického pojetí práva. „Mohu tedy podepsat?“ ptal se král. „Můžete, Výsosti,“ zněla odpověď teologů. Ještě téhož dne 29. května 1855 měl zákon ten nejdůležitější podpis.

Tak zaniklo v Piemontě 35 řádů, 334 klášterů a do státní penze přešlo 5 406 vyhoštěných řeholníků a řeholnic. Téhož dne bylo podepsáno zrušení Královské akademie na Superze, která po pravdě řečeno, byla po vypuzení Audicia bez žáků. Peníze z pokladny akademie dostali určití odpadlí kněží a teologové, kteří se „zvláště zasloužili o stát.“

Bylo to den po královském podpisu. Jeden z těch podařených teologů, kanovník odkudsi odjinud, se potkal s Donem Boskem v blízkosti Oratoře na Rondo. Don Bosco pozdravil, kanovník odpověděl a zastavil se: „Vy jste Don Bosco?“ „Ano.“ „Vy jste psal ty drzé dopisy králi?“ „Ano, psal jsem je, ale nebyly drzé. Psal jsem ze svědomí, co bylo správné.“ Otázky a odpovědi pokračovaly s rostoucím zápletem. Don

Bosco zakončil diskusi otázkou: „Promiňte, vy jste dnes ráno sloužil mši svatou?“ Pan kanovník se cítil uražen, ale Don Bosco považoval za svou kněžskou povinnost tnout ho do svědomí. Pak se diskuse ztlumila a, když se rozloučili, nerozešli se v nepřátelství. Ano, dotýčný se dokonce stal Don Boskovým dobrodincem a takovým zůstal do smrti. Inu bludy, kterým se naučil v pochybné škole teologie, přinesly své ovoce. Takoví lidé těžko nabývají církevního smýšlení. Pak lze jen hojit si svědomí.

Konflikt s králem měl dohru. Král se vnitřně užíral a zatožil setkat se s Donem Boskem osobně. Jednou v pondělí brzy ráno přijel, provázen polním adjutantem, v občanském obleku na Valdocco. Objel Oratoř a když uviděl klerika Cagliera, ptal se ho na Dona Boska. Cagliero řekl, že je doma, ale že je po dlouhém zpovídání hodně unavený. To stačilo, aby král obrátil koně a odjel jiným směrem. Po několika dnech se vrátil znovu v kočáře. Nešťěstí chtělo, že právě předtím, než se královský kočár objevil na Rondu, Don Bosco šel kolem vrátného Goffiho a řekl mu: „Mám strašně moc práce. I kdyby přišel sám král, nemám pro něho čas.“ Kočár zastavil a z něho vystoupil generál hrabě d'Angrognna. Ptal se po Donu Boskovi, ale slyšel, že sice je doma, ale není k dispozici. Klerik Francesia všechno slyšel, ale než mohl zjistit, o koho jde, generál už byl zase v kočáře a kočár se rozjel k továrně na pušky.

Král musel s d'Angrognnou mluvit o Donu Boskovi zle, protože generál považoval za svou povinnost krátce nato navštívit Dona Boska a pořádně ho vyplísnit. Opravdu se setkali a pověděli si, co a jak. Generál začal hrubě, vynadal mu, co že si myslí urážet jeho majestát, psát mu takové dopisy, vyhrožovat mu a podobně. Don Bosco se klidně hájil, že krále nechtěl urazit, že mu psal, co považoval za nutné pro jeho spásu, a nemůže za to, že pravda je nedělitelná. Došlo to tak daleko, že d'Angrognna vytasil kord, jako by chtěl Dona Boska vyzvat na souboj. Pak chtěl, aby sedl a napsal pod jeho diktátem králi omluvný dopis. Světec

23 V drobné práci

Boje v parlamentě a Don Boskova zákulisní účast na nich mu nebránily, aby se nevěnoval s obvyklou houževnatostí drobné práci pro spásu duší, jak ji přinášel všední den. V postě psal do Strézy, že se chtěl už také polepšit a zaplatit dluhy, které má k Ústavu kněžní lásky. Také referoval, jak se vyvíjí záležitost tiskárny. Už je jisté, že železnice půjde kolem valdockého předměstí, proto cena pozemků na Valdocku stoupá. Pan Coriasco chce svou parcelu co nejdříve prodat. Chce za ni 7 000, ale to není moc, vždyť se mu nabízelo 10 000.

V téže době Don Bosco připravoval Čtení na květen: „Útěcha evangelia pro křesťana ve světě“. Byl to komentář evangelia podle Matouše, upravený pro potřebu věřících. Na červen chystal pěknou knihu: „Dialog mezi advokátem a vesnickým farářem o zpovědi“. Každá knížka byla rozdělena na dva svazky. V té poslední Don Bosco v předmluvě konstatoval, že víra v těch smutných dobách u mnohých slabne, ale také ukázal, že jednou z hlavních příčin je opomíjení svátosti pokání. Kdo přestane chodit ke zpovědi, nutně ztratí orientaci a v tom bludišti musí spadnout do propasti. Na červenec chystal další dva svazečky: „Obrácení bohaté anglické dámy na katolickou víru.“ Překlad z anglického originálu, uvádějící do doby, kdy v protestantské

skutečně sedl a generál diktoval. Ale už při prvních větách Don Bosco řekl, že by to v takovém tónu nemohl ani napsat ani podepsat. Přece neměl v úmyslu krále poučovat, jak má vládnout, ani mu nechtěl vnučovat svou vůli.

D'Angrognna začal křičet, že je to hanebnost, že Don Bosco je fanatic, rebelant, nepřítel krále, pošlapal jeho majestát a tak dále. Don Bosco vstal a řekl jasně: „Nepodepíšu.“ „Vy ze mě nemáte strach?“ „Nemám.“ „Jak to?“ „No, mám před sebou přece vznešeného pána, kavalíra. Bylo by smutné, kdybychom se měli hádat a využívat násilí proti obyčejnému bezbrannému knězi. Jsem si o osobních vlastnostech pana generála tak jist, že si myslím, že kdybych přišel do jeho domu, jistě by mne pohostil a pak bychom se klidně dohodli na tom, co je správné.“ „Vy byste byl ochoten vstoupit do mého domu?“ změnil tón generál. Chytil se Don Boskovými slovy jako záchranou, protože cítil, že se dal příliš strhnout temperamentem a už už ztrácel půdu pod nohama. Slovo dalo slovo a Don Bosco s ním ujednal, že druhý den skutečně odpoledne ve tři bude v jeho domě.

Šel tam. Byl klidně přijat a pan generál dal skutečně přinést láhev a sklenice. Don Bosco zažertoval, když mu pan generál nabízel před připitím piškot, může-li se spolehnout, že v něm něco není... „Rozdělím se s vámi, abyste byl klidný,“ řekl on také s úsměvem. „Není otrávený.“ Zasmáli se oba a přitukli si na zdraví. D'Angrognna chtěl dát Donu Boskovi ještě oběd, ale ten odmítl, že už obědval.

Pak šlo o to nešťastné odvolání. Don Bosco sedl a napsal králi dopis, ve kterém ho ujistil svými nejlepšími úmysly, jak mu je diktuje víra a starost o jeho nesmrtelnou duši, ale ujistil ho, že mu nadále nebude takové dopisy psát. Tak jako tak ani on, ani král na tom, co se stalo, nebo co se stane, nemohli nic změnit.

D'Angrognna zachoval Donu Boskovi jisté přátelství. Do konce mu svěřil k přípravě na křest nějakého Maura, kterého si přivezl z Afriky.

Anglii byl za sloužení mše svaté trest smrti, a když někdo dovolil, aby katolický kněz sloužil mši svatou v některém bytě, trest konfiskace veškerého jmění a doživotní nucená práce v některé anglické kolonii. Tento stav trval v Anglii dvě staletí. Uveřejnění této knihy sledovalo jako cíl ukázat, že protestantské dovolání se demokracie v Itálii zapomíná, že protestanti nemohou katolíkům nic vyčítat, protože v žádné katolické zemi se proti jinověrcům nepostupovalo tak krutě jako právě v zemích protestantských.

V Domově Oratoře našel občas útočiště nějaký sirotek po protestantských rodičích, zvláště z Pinerola, kde v alpských údolích bylo dosti valdenských. Když to bylo možné, Don Bosco mu poskytl i náboženské poučení. Šlo většinou o hochy, kteří mu byli doporučeni Domovem katechumenů v Turíně, se kterými si tam nevěděli zrovna rady. Někteří opravdu projeví sklon ke katolickému náboženství, ale jiní byli spíš neukáznění a jen nedobrovolně byli v ústavu. Don Bosco neměl zájem takové mezi svými držet.

Jak čas plynul, přišlo zase léto s obvyklými slavnostmi svatého Aloise a svatého Jana Křtitele. O té první byl zvolen priorem markýz Fassati, který se jako obvykle postaral, aby byli hoši veselí. Přes 800 externistů a internistů dostalo od něho snídani: žemle se salámem. Před kostelem se ozýval

veselý křik: Non si vede Superga – Není vidět Supergu. To chlapci nastavovali plátky salámu mezi oči a vzdálenou svatyni na Superze na severovýchod od města a chtěli tím říci, že jsou dostatečně silné. Pro pana markýze to bylo polichocení a závazek do budoucnosti zároveň. K příležitosti dal Don Bosco kamenotiskem zhotovit 5 000 nových obrázků svatého Aloise.

Také jmeniny Dona Boska 24. června zanechaly památku. Don Bosco totiž řekl chlapcům z Domova, aby si každý napsal na papírek, co by si od něho přál. Toť se ví, že to byla přání různá a někdy i náročná. Tak klerik D. T. se osmělil požádat o novou kleriku. Don Bosco mu skutečně koupil látku a zaplatil i ušití. Jistě to nebylo laciné, ale dobrota otce byla tak velká, že se snažil, pokud to šlo, splnit všechna přání svých synů.

Nejsmělejší přání vyslovil Dominik Savio. Don Bosco o tom později psal v jeho životopise. „Přál bych si, abyste mi

24 Shánění prostředků

Vojenská expedice 15 000 vojáků na Krym na pomoc Turkům, Angličanům a Francouzům proti Rusům, zamoření vinic kryptogamou, opětná neúroda, opětný výskyt cholery na Sardinii, to všechno působilo hospodářské nesnáze chudým i bohatým. Náš Domov žil z dobročinnosti a to se vše samozřejmě odrazilo i na něm.

Don Bosco věřil pevně v Boží Prozřetelnost, i když se obracel na kdekoho o pomoc. Tak se mu stalo, že potkal hraběte Renata d'Agliano a ten ho prosil, aby se pomodlil za jeho nemocnou ženu. Současně mu dal sumu, která stačila zaplatit polovici dluhu za chléb. Don Bosco prohodil: „Vy jste Pánu Bohu dal peníze předem, to bude muset Pán Bůh už v zájmu své cti vzít na vědomí.“ Večer požádal chlapce, aby k normální modlitbě přidali Otčenáš a Zdravas za uzdravení nemocné paní. A Bůh vyslyšel modlitbu chlapců. Dva dny nato přišel hrabě poděkovat. Paní se proti předpokládám lékaře uzdravila natolik, že je mimo nebezpečí, a on plní povinnost vděčnosti a dává Don Boskovým sirotkům ještě jednou tolik, co dal zálohou.

Povzbuzen takovým projevem přízně nebes se světec pustil do další loterie, v pořadí třetí. Neměla takový rozsah jako ty dřívější, kde šlo o stavbu kostela a Domova, ale mohla přinést to, co potřebovaly žaludky chlapců. Základem se měly stát obrazy, které zbyly od poslední loterie. Bylo jich jedenáct. Mezi nimi byly obrazy Korunování Krista od

25 Hlavně duše

Školní rok 1854–1855 se chýlil ke konci. Don Bosco nemusel žádného chlapce pro nedostatek prostředků propustit. Jedl se chléb druhé kvality – kilo za 70 centesimů, ale v Oratoři při všeobecné chudobě bylo samozřejmé, že se jedlo, co se předložilo. Za vše se Pánu Bohu děkovalo a to bylo zdrojem další štědrosti ze strany Boží. Don Bosco byl plný vděčnosti k milému Otci nebeskému. Jednou šel s klerikem Ruou na trh a tam bylo všelijakého ovoce. I když nekoupili nic zbytečného, Rua si dobře zapamatoval, jak Don Bosco skoro s úžasem opakoval: „Jak je Pán Bůh dobrý a co krásných věcí pro lidi stvořil!“

Cizí mu byla jakákoliv ztrápenost nad svízelnými situacemi. Zůstával klidný, i když se proměnily v pouhý dým ty nejkrásnější plány. Tak smrt Rosminiho zabrzдила i jeho dílo. V dopise ze dne 15. srpna 1855 píše donu Gilardimu

pomohl spasit duši a stát se svatým.“ I toto přání Don Bosco vyplnil. Fakt je, že Dominik Savio je dnes svatý Dominik Savio.

I nad těmi letními slavnostmi přelétl černý mrak. S datem svátku svatých Petra a Pavla 29. června vydal ministr veřejného vzdělávání instrukci, podle které se zakazovalo komukoliv vyučovat ve škole, neměl-li státní učitelský diplom, nebo se nechtěl podrobit státní zkoušce. Bylo to namířeno proti školám vedeným řeholníky a řeholnicemi. Takových bylo mnoho. I to způsobilo velké nesnáze. Biskupové se tázali Říma, co s tím. Dostali odpověď, že církev sice má právo vyučovat a žádná světská moc jí to nemůže upřít, ovšem kdyby to mělo znamenat zavření škol, lépe je podvolit se zkouškám i státní inspekci. Náboženská a mravní výuka samozřejmě podléhá dozoru biskupa, který tento dozor má doopravdy vykonávat.

slavného Padovaniniho, olejomalby Máří Magdalény, Srdce Ježíšova od Gastaldiho, dar kanovníka Gastaldiho, dále Madonna, kterou namaloval „umělec“ Karel Tomatis, chovanec oratoře, a jiné. U každého obrazu bylo jméno toho, kdo obraz k účelu loterie věnoval. Příslušný úřad zjistil uměleckou cenu předmětů, dovolil vydat jednotlivé loterní lístky a 12. července uskutečnit v Oratoři za přítomnosti starosty města a členů komise úřední tah.

Zase dva celé měsíce musel Don Bosco vedle jiných starostí myslet na tento podnik a jít za ním, aby vynesl co nejvíce: rozposlat lístky, psát na všechny strany atd.

Ale do toho se mísily i jiné starosti. Z 3. června pochází dopis od markýze Gustava Cavoura, ve kterém píše, že přijímá 50 loterních lístků a posílá příslušných 50 lir, ale také mu píše, že byl několik dní ve Stréze u Rosminiho, který je nemocný. Právě dostal odtud dopis, že se mu značně přitížilo. Prosí o modlitby za něho. Rosmini skutečně 1. července dokončil své putování na zemi a Don Bosco dal hned za něho sloužit mši svatou jako za jednoho ze svých největších dobrodinců. Ovšem jeho smrt mu zatížila hlavu. Záležitost tiskárny teď bude viset ve vzduchu.

Loterie se uskutečnila ve stanovené lhůtě. Kolik vynesla, nevíme. Jistě tolik, aby se uhradily alespoň ty nejtěživější výlohy.

z Institutu lásky, že gratuluje nástupci Rosminiho, novému generálnímu představenému páteru Paganimu a říká: „Ať se ve všem děje svatá vůle Boží.“ Co se týče pozemků, které přicházejí do úvahy pro stavbu projektované tiskárny, ať se raději počká do jara, on zatím peníze nemá, nějak to dopadne. Vůbec z dopisu dýchá veliký klid a skoro bezstarostnost uprostřed věcí, které nutně budily starosti. Hodně mu nadlehčovalo život krásné chování řady chlapců z Domova. Ti mu stokrát vynahrazovali všechnu námahu, kterou denně podstupoval, aby všechny uživil.

Velice mu záleželo na studentech. Chodili většinou do gymnázia: k profesoru Bonzaninovi ti, co dělali nižší gymnázium, k profesoru Piccovi ti, co dělali vyšší gymnázium. Oba profesori byli s Don Boskovými žáky nadmíru spokojeni, protože byli vždy čistě oblečení a plíí předčili všechny

ostatní žáky. Dominik Savio chodil do druhé latinské gramatiky profesora Bonzanina. Z té druhé polovice jeho prvního školního roku pochází událost, která jasně naznačila Donu Boskovi hrdinskost jeho ctností.

Dva spolužáci z města se dostali do sporu a jak bylo zvykem v té době hájit uraženou čest soubojem, i oni se vyzvali na souboj. Kordy neměli, ani pistole, tak si usmyslili házet po sobě z krátké vzdálenosti kameny, kdo s koho a kdo dřív druhého vyřadí z boje. Dominik o tom věděl a snažil se kluky přemluvit, aby toho nechali. Ale hrdá mysl nerada slyší rozvášný hlas. Nechtěli ani slyšet o smíru. Tu jim Dominik přednesl prosbu, aby ho nechali jít s nimi na místo souboje. Nechtěli, ale když je ujistil, že na ně nebude žalovat, ani jim nebude bránit v jejich rozhodnutí, protože si ho přece jenom vážili a cenili si jeho přátelství, nakonec souhlasili. Souboj se odehrával nedaleko Oratoře na lukách u Pevnosti.

Rozvášnění chlapci si udělali čáry, které nebylo dovoleno přestoupit, protože by to znamenalo utíkat z boje, také si každý snesl k nohám odpočítané množství kamenů a už se chystali k palbě. Dominik je cestou na bojiště prosil, aby mu slíbili splnit jednu prosbu. Páni kavalíři svolili pod podmínkou, že nebude chtít, aby přerušili souboj. Dominik slíbil, že nic takového, ale ve skutečnosti měl svůj dobře promyšlený plán. Když kluci stáli proti sobě, hlásil se o slovo. Dostal je a bylo to slovo velmi silné. Vytáhl z kapsy malý dřevěný křížek, zvedl jej nad hlavu, poklekl před jednoho z nich a řekl: „Než začnete souboj, udeř mě do hlavy kamenem a řekni: Pán Ježíš odpustil svým katanům, ale já chci kamarádovi rozbít hlavu.“ Klekl před druhého a zase tak. Jeho akce přivodila úplný zvrat ve smýšlení chlapců. Jeden po druhém odhodili kameny a smířili se. Dominik doma nikomu nic neřekl, ani Donu Boskovi ne. Nač by se chlubil dobrým skutkem! Don Bosco se to dověděl od jednoho z těch dvou.

Jedna věc Dona Boska trápila. Zkušenost mu ukázala, že chlapci v Domově každý rok vytvořili krásnou rodinu, kde se pod jeho otcovskou ochranou cítili dobře, ale když přišly prázdniny, vždycky se řada chlapců vrátila do Oratoře zviklaná, ne-li nenapravitelně narušená. To ho mrzelo, a proto neměl prázdniny rád.

V té době chodili chovanci církevních ústavů domů na prázdniny o Vánocích, o masopustě, o Velikonocích a v létě. Letní prázdniny byly dlouhé. Začínaly v podstatě v polovici července a končily víceméně 20. října. Nebylo to všude stejné, ale v každém případě letní prázdniny trvaly přes čtvrt roku. Don Bosco už zrušil vánoční a masopustní prázdniny a rozmyšlel se, jestli by neměl udělat totéž s velikonočními prázdninami. Letní podstatně zkrátil. Žádal od svých studentů, aby se vrátili do Domova v půli srpna, tedy po měsíci dovolené. Pak s nimi opakoval, měl je k tomu, aby se věnovali volnému studiu a podobně. Nejedem právě tomu

26 Galantuomo

V uplynulém školním roce bylo ve valdockém Domově 35 studentů a 80 učňů, nepočítaje v to kleriky, kterých byl také určitý počet. Mimo to bydlely v domě další osoby. Po prázdninách se stav ještě o něco zvýšil.

Našemu Donu Boskovi nyní ležela na mysli redakce jeho v pořadí už třetího „národního kalendáře“, který nesl hrdý název Galantuomo (gentleman). Kalendář měl být novoročním dárkem pro čtenáře Katolického čtení a bylo třeba dát

děkovat za to, že rychle postupoval ve studiu, případně mohl přeskočit třídu na základě zkoušek, které udělal po soukromém studiu. Bylo stanoveno, že kdo se nedostaví včas, nemusí se už vůbec vracet.

Nyní šel Don Bosco ještě dál. Prohlásil, že kdo by si chtěl prázdniny ještě více zkrátit, může zůstat tu dobu v domě zcela zadarmo. Nebylo to rozhodnutí snadné, vždyť s postupem let počet chovanců Domova vzrostl až na 800, ale zásada se dodržovala stále. Jeho to osobně také hodně stálo. Nemohl si dopřát letní klid, který si dopřávali jiní, když hoši odešli domů a když ústavy ztichly. Dej mi duše a ostatní si nechej! To platilo i zde.

Nuže, v polovici července byla v Domově slavnost udílení cen. Kdo měl nejvíce pochvalných hlasů, mohl si vybrat první, co se mu z vystavených předmětů nejvíce líbilo. Pak vybírali další. Don Bosco neopomenul poznamenat, že hlavní odměnu zaslouží Panna Maria za všechnu péči, kterou věnovala domu a všem jednotlivcům. Odměňování bylo spojeno s malou akademií, při které některý z chlapců poděkoval Donu Boskovi a představeným za jejich péči. Školní rok se končil cvičením šťastné smrti a skoro všichni chlapci šli k Donu Boskovi k svaté zpovědi.

V Don Boskových Pamětech je vzpomínka na hocha Aloise Fumera, muzikálně velmi nadaného, který právě prožíval mutaci hlasu. Byla to perla Oratoře. Měl překrásný hlas a nebylo slavnosti, aby nevystupoval v kostele, při akademiích a podobně. Don Bosco mu řekl, aby nikdy tohoto daru nezneužil k zlému a on mu odpověděl, že už Panně Marii slíbil, že bude zpívat jen k slávě Boží, nebude vystupovat na světských koncertech, ani se nedá k divadlu. Don Bosco mu to schválil a ujistil ho, že mu Panna Maria vyprosí uchování tak velkého daru. Byl to pěkný příklad náboženské opravdovosti pro všechny hochy, zvláště pro zpěváky, jichž měla Oratoř dost. Fumero slibu dostal.

Když se tedy přiblížil den odchodu na prázdniny, dobrý otec dal chlapcům patřičné ponaučení. Doma se měli hned dostavit k panu faráři a požádat ho o duchovní vedení, měli se nabídnout, že budou ministrovat, a po návratu měli Donu Boskovi referovat, jak se jim vedlo. Don Bosco dělal, že je docela klidný, ale vnitřně trpěl. Měl hochy rád a bál se o ně. Také hoši šli na prázdniny většinou neradi, více kvůli rodičům, než aby se dostali na svobodu.

Tehdy Dominik Savio a jeho o něco starší přítel Jan Massaglia přišli k Donu Boskovi a žádali ho, aby směli zůstat přes prázdniny v Oratoři. „Proč nechcete jít domů?“ ptal se jich. Hoši se potutelně usmívali. „Říkal jste přece, že ptáčku je dobře v kleci, protože je v bezpečí. Když vyletí ven, je sice na svobodě, ale může přiletět dravec a sežrat ho.“ Don Bosco měl radost z učenlivých žáků, ale přesto je poslal domů, protože oba potřebovali rodné podněbí pro upevnění svého zdraví.

si na něm záležet. První dva kalendáře udělaly štěstí, proto byl nový Galantuomo očekáván už předem s velkými sympatiemi.

Don Lemoine považoval za dobré v Životopisných pamětech přepsat celý úvodní článek tohoto Galantuoma, tak pěkný se mu zdál a pro Dona Boska, který jej psal, tak příznačný. Don Bosco byl lidový spisovatel a v Galantuomovi vytvářel novou lidovou postavu, ze které mluvil on sám.

Jemným ostrovtipem se jeho hrdina vemlouval do srdcí prostého lidu, vyjadřoval se k soudobým otázkám a učil. Uvedme si aspoň ukázkou – začátek dlouhého prvního článku:

„Galantuomo svým přátelům! Tak je to už potřetí, co mám tu čest k Vám promluvit, vážení přátelé. Letos vám chci něco říci o tak závažných věcech, že jsem musel celou látku rozvrhnout do několika kapitol. Ale abych nějak začal, povězte si znovu, co se stalo na samém začátku minulého roku.

Když začínal rok 1855, právě probíhala diskuse o zákonu proti řeholníkům a kněžím. Chudáci řeholníci, kteří tolikrát naplnili talíře mým chlapcům polévkou a tolikrát mne navštívili, když jsem byl nemocen! Věru nevím, jak to bylo, zda za trest za ten zákon nebo z nějakého jiného důvodu, ale fakt je, že se rozhojnila bolest. Naše milovaná královna matka se roznemohla a po několika dnech se naplnil její osud a ona zemřela. Přešlo pár dní a královna, její snacha, ji následovala. Ubohé královny! Byly tak hodné a tak rády rozdávaly chudým! Já jsem si nad nimi poplakal, ale plakali i jiní. Když je pohřbívali, celý den jsem jen odřkával za ně Otčenáše a Odpočinutí věčné. Je sice pravda, mnozí říkali, že jsme sice královny ztratili, ale našli jsme v nich přímluvkyně u Božího trůnu, ale také se všeobecně říkalo: Umřely matky chudých! Svět se stal příliš zlý, než aby si zasloužil, aby zde déle byly tak dobré královny. Bůh si je vzal k sobě, aby se nemusely dívat na všechno to zlé, co se po jejich smrti stalo.

Ale jen dozně pláč pro královny, přišla další pohroma. Janovský vévoda, ten velký hrdina, který bojoval za čest vlasti a podstoupil tolik nebezpečí v Lombardii při navarském tažení, i on zemřel v plné síle. Pak brzy uložili do hrobu i královského syna. To všechno se stalo, zatímco se projednával zákon proti řeholníkům a kněžím. Já neříkám, že všechny ty dobré osoby zemřely kvůli tomu zákonu, ale mnozí to říkali a říká se to dosud. Dokonce se říkalo, že Bůh odvolal dobré, aby potrestal zlé.“

Pak přešel Galantuomo na téma války. „Uprostřed všech těch béd naše vláda, když viděla, že Francie a Anglie prohrávají válku s Ruskem, považovala za dobré přiskočit jim na pomoc. To považuji za správné, protože pomáhat bližnímu je skutek milosrdenství a skutky milosrdenství jsou vždycky chvalitebné.“ Když Don Bosco psal tyto řádky, musel se usmívat. Představoval si, jak čtenáři chápou jeho jemnou ironii, jak pokyvují hlavou a nadávají na válku, která zas nadělá tolik sirotků a zemi dále zbídačí. A pokračoval.

On, Galantuomo, jako vlastenec považoval také za svou povinnost jít do války. Jako vojáka ho nechtěli, protože: „Jak to ví celý svět, má už čtyřicet let, kulhá na jednu nohu, je trochu hrbatý, na jedno ucho neslyší, na jedno oko nevidí a takoví na vojnu nepatří.“ Ale přesto jel i on na Krym. Nechal se najmout za kuchařského pomocníka na loď, která odvážela vojáky na frontu. Ne, on neměl v úmyslu vraždit lidi, střílet na ně. Nemůže vidět, když někdo vraždí blechu, ale chtěl tam být. Myslel si, že tam daleko v cizině získá peníze, aby uživil sebe a své chlapce. Co měl také dělat, když neměl peněz! Jó, dokud byl v Turíně pan arcibiskup Franson, to bylo něco jiného; ten mu vždy vytrhl trn z paty. Ale poslali ho do vyhnanství, teď mnichům vzali kláštery, takže

už pro chudé nevyvařují, tak co? Dohodl se s kamarádem, který jel na Krym, a jel s ním.

Další kapitola měla nadpis: „Pohled na moře“. Galantuomo popisoval do nejmenších podrobností cestu do Janova, z Janova podél pobřeží na Maltu, pak do Cařihradu, vjezd do Černého moře, popisoval moře, zeměpisné zvláštnosti, lidi a jejich mravy: široké nohavice Turků, jejich podivné pokrývky hlavy, hovory s Turky, kterým nerozuměl, atd. atd. V třetí kapitole nadepsané „Krym“ popsal čtenářům poloostrov, vyjmenoval města a přístavy, které tam jsou, představil jim sevastopolskou pevnost, o kterou se bojovalo, pak ve čtvrté, nadepsané „Cholera“, jak mezi vojskem vypukla cholera, stejná jakou prožili v minulém roce v Turíně. Bohužel jeho kolega tam také zemřel a chudák Galantuomo se musel vrátit domů.

Literární kritika lehce prohlásí Don Boskovo psaní za protiválečné. Skutečně tomu tak bylo. V tomto článku, který je ozvěnou jeho názorů, stojí Don Bosco pevně na půdě prostého lidu, který nemá zájem na válčení a veřejně se distancuje od politiky tehdejších vládních kruhů i na tomto poli.

Zajímavá je poslední kapitola té úvodní stati Galantuomo. Měla nadpis „Budoucí osudy vlasti“. Don Bosco v ní nechává Galantuoma před odjezdem do vlasti vníknout do jakési tajemné říše s tajemným starcem a ptá se ho na budoucnost vlasti. Odpověď není potěšující: „Osud tvé vlasti bude stále horší. Pověz svým přátelům, že tam chtějí zničit trůn i oltář, ale zničen bude jenom trůn. Oltář zůstane neporušen. Jestli se lidé nevzpamatují, přijdou na ně věci jindy neslychané. Náboženství budete muset hájit svými hlavami a svou krví. Ale pak přestane vláda lidí a nastoupí vláda Boží. Je třeba, aby byl Bůh oslaven. Zlí budou potrestáni, dobří budou odměněni. Pak nastane opravdový a trvalý mír. Jediný prostředek, jak zabránit Božím trestům je: zanechat bezbožnosti.“

Jak asi zapůsobil nový Galantuomo na čtenáře? Jak na chlapce z Oratoře? Mnohý si nedal vymluvit, že ústy Galantuoma sice promluvil Don Bosco, ale že ústy Dona Boska promluvil někdo ještě vyšší. Už tehdy se každé jeho slovo bralo vážně a bylo všeobecné mínění, že Don Bosco ví mnohem více, než může říci. Ten tajemný stařec na Krymu řekl Galantuomovi mimo jiné s určitostí také to, že spojenci Rusa přemohou.

Je zajímavé srovnat uvedené s historickou skutečností. Don Bosco začal pracovat na kalendáři v červenci. To už byl italský expediční sbor pod velením generála Alfonsa La Marmory na Krymu. Vylodil se tam v květnu. Skutečně se tu hned mezi vojáky rozmohla cholera. Zemřelo mnoho řadových vojáků i důstojníků, mezi nimi plukovník ostrostřelců Alexandr La Marmora.

6. srpna se Rusi pokusili prolomit obležení, ale Piemontané je na řece Černaja zadrželi a tak udrželi frontu, dokud nepřišla pomoc druhých. Tím válku zachránili. 8. září Francouzi podporovaní Angličany dobyli pevnost Malakov, největší ochranu Sevastopolu. Obležení trvalo skoro rok. Rusi se hrdinně bránili, ale neubránili. Čítá se, že bitva o Sevastopol si vyžádala přes půl milionu životů. Konečně Rusko přijalo podmínky míru a 30. března 1856 byl na pařížském kongresu mír podepsán.

27 S různými lidmi

Don Boskovo jméno budilo ohlas a důvěru i u lidí, kteří ho neznali. Tak píše nějaký Jan Villa z Ponderana, že se poprvé potkal s Donem Boskem v červenci roku 1855, ale slyšel o něm již v roce 1852. Když totiž Don Bosco stavěl kostel svatého Františka Saleského a rozposílal prosby o podporu, ponderánský farář don Ferrero tolik doporučoval jeho dílo a tak krásně vylíčil jeho apoštolát mezi velkoměstskou mládeží a mezi učni, z nichž mnozí byli z jejich kraje, že každý musel Dona Boska obdivovat a nadchnout se pro jeho práci. Však když Ferrero přišel sám do Turína, bylo pro něho samozřejmé, že hned půjde na Valdocco a vstoupí mezi oratořiány. Chodil do Oratoře až do roku 1866.

Ovšem ne všichni mladí byli tak nadšeného srdce jako on. Byli také nepolepšitelní výrostci, už zkažení, kteří vytvořili „valdockou cocchu“ a se kterými ani Don Bosco nic nespravil. Ti se s oblibou bavili tím, že házeli po chlapcích, jdoucích do Oratoře, kamínky a někdy zahájili doslova bubnovou palbu na Oratoř. Nejraději to dělali v době bohoslužeb v neděli. Don Bosco jim šel obvykle sám vstříc a hleděl je nějak odlákat, ale i po něm házeli kameny, nebo se mu aspoň z dálky posmívali a pokřikovali na něho.

V polovici července vzal Don Bosco kleriky Turchiho, Francesiu a několik dalších na duchovní cvičení k svatému Ignáci. Don Cafasso si přál, aby Don Bosco řídil duchovní cvičení a hlavně aby zpovídal. Dvě epizody se dochovaly z těch duchovních cvičení. Zúčastnil se jich také jeden novinář, jeden z těch prvých, co sem tam plivl i po našem světě. Nevěděl, že je Don Bosco přítomen, neznali se osobně. Kdoví vůbec, s jakými úmysly tam šel. Faktem však je, že se nakonec rozhodl jít ke zpovědi a jako naschvál se postavil ke zpovědnici, která byla nejvíce obležena. Přiklekl, vyzpovídal se, ale teprve potom se dověděl, že se zpovídal právě u Dona Boska. Byl z toho celý naměkko.

Jiná zajímavost! Už to bylo ke konci cvičení, když Don Bosco, který řídil modlitby, při žalmu za zemřelé pojednou ztratil souvislost a nedomodlil se. Asi minutu trvalo mlčení.

28 Don Bosco u bohatých

Don Bosco měl zásadu nechodit na návštěvy, když to nebylo nutné. Tím méně se mu chtělo ztrácet čas návštěvami urozených a bohatých lidí. Ovšem takoví chodili k němu, jeho dílo jim bylo sympatické, byli i ochotni jej podporovat, nebylo možné vyhýbat se jim. Bude zajímavé sledovat ho ve styku s nimi a naučit se jeho stylu jednání s nimi.

Když se Don Bosco ocitl v prostředí společensky výše postavených, především udělal úkon pokory. Nestyděl se vyznat, že pochází z těch nejubožejších poměrů a že vystudoval jen s pomocí dobrodinců. „Já jsem jen Don Bosco. Nemám ani jeden doktorát, ani jiný čestný titul, snad nejvýš „náčelník uličníků“. A smál se. Vůči druhým byl však pravý opak. Tituloval každého, jak věděl, že si zaslouží, a každému projevoval úctu. V tom následoval svatého Františka Saleského.

Kdykoliv vstoupil do domu vznešených nebo bohatých, jeho řeč a celé jednání byly vážné. Nikdy nehovořil o marných věcech, ale dával najevo, že je kněz a záleží mu na spásě duší. Hovořil o svých chlapcích, o plánech na jejich povznesení, dal jemně cítit, že by neměly existovat velké majetkové rozdíly. „Ó, jak krásný sál!“ zvolal při vstupu do naparáděného salónu v bohatém domě. „To kdyby tak měli

Don Turchi, tak píše, v tom viděl lidskou křehkost. I na Don Boska může přijít roztržitost. Ale ti, co byli blíže Donu Boskovi, měli jiný dojem. Don Boskova hlava jakoby něco sledovala. Pak přišel odjezd. Účastníci duchovních cvičení nasedali do připravených vozů, které je měly dopravit dolů do Lanza. K Donu Boskovi přisedl nějaký pan Bertagna z Castelnua, krajan, a také někteří klerici. Přišla řeč i na ten nedokončený De profundis – Z hlubin volám k tobě, Hospodine. Don Bosco vypravoval, že nad dvěma svícemi, hořícími na oltáři, uviděl v plaménku dva nápisy. Jeden zněl „Apostasie – odpad víry“, druhý „Morte – smrt“. Plaménky se odloučily od svící, letěly vzduchem a každý se posadil nad hlavou jednoho z účastníků exercicií. Don Bosco řekl důvěrně i jména. Skutečně: do roka jeden z nich – bohatý obchodník, odpadl od církve, druhý – baron, zemřel.

Po návratu do města se musel Don Bosco věnovat přípravě srpnového Katolického čtení. Dvojsvazek měl titul: Katechetická instruktáž o manželství. Napsal ji kolegiální teolog Dr. Lorenzo Gastaldi. Už tehdy se mluvilo o možnosti zavedení rozluky manželství a o jiných takových moderních vymoženostech. Knížka varovala katolíky, aby byli na stráži a, kdyby se snad něco takového začalo propagovat, aby hned reagovali všemi prostředky, které jim demokratický stát dává k dispozici.

Don Bosco potřeboval pro svou literární práci trochu více klidu a požádal hraběte Pia Galleani z Agliana, aby směl strávit týden „dovolené“ na jeho statku někde u Cunea. Hrabě byl šťasten, že může posloužit a Don Bosco si skutečně vzal knihy a sešity a jel. Tam si připravil Čtení na zář: Životopisné paměti Karla Aloise Dehallerera. Šlo o člena nejvyšší rady bernské ve Švýcarsku. Dehaller přestoupil na katolickou víru a ve veřejném dopise své rodině vysvětlil důvody, proč se stal katolíkem. Hlavní myšlenka, která ze čtení tohoto spisu měla vyplynout, byla: kdo odpadá od církve, má to snadné; naopak, kdo do ní vstupuje, musí mnoho vytrpět. Ale právě to je důkaz pravosti katolické církve a víry.

moji chlapci! Sem by se vešlo dvacet postelí.“ Dělal to s obdivuhodnou prostotou a nenuceností, nic vtíravého. Obvykle slovo dalo slovo, přišla řeč i na věci, které dělaly Donu Boskovi čest, ale on nedělal strojeně pokorného, spíš velebil Boha za všechno, čím podporuje jeho dílo.

Byl rád, když v rodině byly menší děti. S nimi se cítil hned jako doma. Vypytával se jich, napomínal, aby se měly rády, aby poslouchaly rodiče, zažertoval o jejich dětských chybách, prostě nedělal rozdíl mezi svými chlapci a jimi. Měl svůj navyklý styl a ten neměnil.

V každé lepší rodině měli i služební osoby. I k nim byl Don Bosco vždy plný úcty a ochoty. Nechal si posloužit, když to tak žádala situace, ale ukázal vděčnost a vůbec jim dal cítit, že není nic zvláštního, leda že je kněz a jako kněz prokazuje všem tu službu nejkrásnější.

Je samozřejmé, že takový styk nesl s sebou vždy pozvání na oběd. Don Bosco po tom nikdy netoužil, ale v zájmu hochů a dobra musel často jít. Považoval za svou povinnost dát svým najevo, že nerad obědvá mimo Oratoř, ale že to tak musí být. Potřebuje dobrodince, musí jim vyhovět. I tak, když viděl, že může odejít bez toho, raději se omluvil a na oběd nešel.

Někteří páni se načekali, než jim Don Bosco dal slovo, že skutečně přijde. Tak hrabě Cays z Caselette ho vždy zval 4. listopadu na oběd, protože byl Karel a měl jmeniny. Několik let marně čekal. Pak konečně Don Bosco svatosvatě slíbil, že jistě přijde. Hrabě zajásal: „Jestli přijdete, sním celého psa,“ řekl. Don Bosco přišel a vybalil před užaslým hrabětem cukrového pejska a řekl: „Tak, a teď musíte splnit slovo a toho pejska pěkně sníst.“ Milá pozornost, spojená s milým humorem, byla nejlepším úvodem k obědu.

Ani k markýzi Fassatimu nechodil příliš často. Vymlouval se na nedostatek času, že musí připravovat Katolické čtení, shánět peníze. Mluvil podle pravdy. Jednou mu markýz nabídl na odškodnění 1 000 lir. Jakpak mohl Don Bosco říci ne! Při obědě mu pán řekl, že ke každému obědu dostane 100 lir. Don Bosco skutečně potřeboval peníze, a tak se objevoval v domě aristokrata častěji, až se tento dovtipil, že není ani vhodné svěťce takto napínat, a dal mu najednou 1 500 lir. „Já vím,“ řekl, „je vám těžké chodit sem často a nechci vás obtěžovat. To víte, jsme šťastní, když k nám přijdete, ale zařídte se podle svých možností. A slíbil mu dalších 10 000 lir, když mu Don Bosco v další rozmluvě se vši důvěrou řekl, jak si stojí finančně a co všechno potřebuje zaplatit. Svým dobrodincům rád otvíral své účty a dával jim cítit, že spoléhá na jejich pomoc. Ani mu to nepřipadalo jako žebrota. Vždyť oni měli, a té bídy kolem bylo tolik! On nebyl nic víc, než Boží administrátor všech těch peněz. Nežebrał pro sebe, ale pro chudé. Markýz sám někdy říkal: „Zajímavé. Čím více Donu Boskovi dám, tím více mám.“

Nebyli všichni bohatí tak uznali jako Fassati. Někdo trval na tom, že si Don Bosco musí dar odsloužit obědem. Taková byla např. vévodkyně Laval Montmorency, přítelkyně markýzy Barolové, dcera slavného Josefa De Maistre. Byla to velice vzdělaná paní: znala dobře rusky, francouzsky, německy, latinsky a řecky. Revoluce ji přivedla na mizinu, ale vzal si ji vévoda Montmorency, a tak se její osud zase obrátil. Odkázal jí celé své jmění a ona teď mohla dávat. Dávala, ale vždy s podmínkou. V tom byla zrovna tak paličatá, jako markýza Barolová. Mnohdy nezbylo než snášet to v zájmu věci. Don Rua, který měl příležitost Dona Boska provázet, vysvětloval tu jistou zarputilost dobrodinců tím, že tito v Don Boskovi viděli svatého, byli okouzleni jeho způsoby a jeho mluvou a nedovedli si to odpustit.

Pro něho bylo utrpením zvláště jídlo a pití. Hostitelé ho chtěli uctít, a tak vystrojovali obědy se vším komfortem. Právě to se mu přičilo. Měl svá předsevzetí už od primice, měl i svůj řád v Oratoři, chtěl dávat klerikům příklad umrtného života, a tady se mu předkládala vybraná jídla, hostitelé stále pobízeli a nutili, byl to tedy jakýsi boj o rovnováhu. Don Bosco to řešil tak, že hodně a zajímavě mluvil, méně už hleděl na talíř a na dobroty, které se přinášely, hodně z toho přehlédl, z různých důvodů odložil, z poháru jen usrkoval, takže pohár byl víceméně stále plný, až všechno přece jen vzalo konec a on se mohl odebrat domů. Nebyl nikdy přejeden, ano dokázal i říci, že by se mohl doma dojít. V každém případě mu večere chutnala stejně, jako když obědval doma.

Složitější to bylo, když nešlo o oběd v rodině, ale o hostinu v širším složení. Někdy tam byly i osoby bez církevního citění. Don Bosco se vždycky prosadil jako hlavní osoba. Aniž se vnucoval, všechno se vždy začalo točit kolem něho. Nabízěl jídlo, posloužil, na každého pamatoval, aby mu nic nechybělo, sem tam prohodil nějaký žert, usmál se, udělal

přípitek. Nebylo nic divného, že i ti z druhého břehu někdy uznale řekli: „Ono je docela pěkné nacházet se ve společnosti svatého kněze. Nevěděli jsme, že může být někdo knězem a nebýt škarohlídem.“

Chtělo to všechno notnou dávku trpělivosti. Obědy byly dlouhé a obyčejně následovaly hodiny besedy v salonku. Podávala se káva, bylo třeba se tvářit, že má člověk čas. Don Bosco jej rozhodně neměl, ale co měl dělat, když nechtěl urazit! Vypravoval don Cerruti, že s ním byl jednou na obědě u rodiny Radicati di Passerano. Také se šlo do konverzačního salonku a někdo z rodiny se posadil za pianoforte, aby společnosti krátil dlouhou chvíli. Don Bosco se v jedné chvíli naklonil k vedle sedícímu kleriku a řekl: „Vidíš, tomu se říká život! Jak rád bych šel domů, ale nejde to. Chci-li mít peníze pro chlapce, musím vydržet. Ale víš, oni jsou jinak dobří, opravdu dobří...“ Když přišel zase domů – to si mohli všichni stokrát ověřit, nikdy nevypravoval, jak se měl, co podávali, ani žádné podrobnosti. Jako by se bylo nic nestalo.

V domech pánů se dbalo na bonton. Samá etiketa. Byla tam i dámská společnost. Don Bosco se dovedl chovat i v ženské společnosti, ale vždy jako kněz. Rozmlouval s dámami prostě, raději vždy o duchovních věcech, ale jinak si dával pozor, aby si ani v nejmenším nezadal. Don Rua s ním jednou byl v panském domě a to už Don Bosco jen namáhavě chodil. Stalo se, že to zpozorovala jedna dáma a když chtěl sestoupit se schodů, nabídla se mu, že ho podepře. Ale kdepak! Don Bosco se hned napřímil, a to že by bylo, aby on, učitel tělocviku, se nechal podpírat! A sešel se schodů jako mladík.

Nejen že byl vzorem rozhovoru milého a zároveň křesťanského, on byl také upřímný a plný lásky. Nikdy bohatým nepochleboval. Někdy zachovat rovnováhu bylo opravdu těžké. Stalo se, že mu začala prokazovat dobrodiní dáma z vysoké aristokracie, velice štedrá, ale poručnická. Nesnášela žádný odpor. Zнала svou povahu, a proto si vydržovala u sebe ženu, které dávala byt a stravu a ještě 3 000 lir ročně. Obě se pořád hádaly.

Tato dáma přišla jednou v roce 1857 do Oratoře a chtěla vejít do Don Boskovy světničky. Byla zvyklá, že se před ní otvíraly jen široké dveře, ale Don Bosco měl dveře úzké a žádné lokaje. Dopadlo to katastrofálně: jak chtěla se svou širokou sukní vejít, obruč, která držela spodek sukně roztažený do kruhu, najednou praskla. To bylo zlé. Don Bosco se pokusil obrátit vše v humor, ale ona se dopálila, zlostně odešla, nasedla do kočáru a pryč. Dříve k ní Don Bosco chodil častěji a nyní šel zas. „Když vy nejdete za mnou, musím já za vámi,“ řekl. Ona se usmála a to už byla zase klidná. Cítila, že nejednala správně a přijala od kněze lekci pokory a trpělivosti.

To ještě nebyl konec. Zase jednou Don Bosco nemohl přijít zrovna v den, jak si ona ustanovila, a zase ji to dopálilo. Poslala mu vyčítavý dopis, a že prý mu už nikdy nic nedá. Don Bosco nechal uplynout nějaký čas a pak jí dopis přinesl zpátky. „Přišel jsem vám, paní, ten dopis vrátit,“ řekl. „Nerad bych, aby zůstal na světě až do soudného dne.“ Medicína zase zabrala.

Jiná osobnost velmi citlivá na svou čest byl slavný doktor literatury Tomáš Vallauri. Byl příbuzným toho doktora Vallauriho, který léčil Don Boskovy chlapce. Ten pán uveřejnil nějaký článek, ve kterém si to rozdal s církevními otci. Napsal, že církevní spisovatelé zpitvořili latinu. Zatímco

pohané odevzdali lidstvu poklad klasické latinské literatury, křesťanští autoři nebyli v latině kovaní, a tak latinský jazyk ochudili. Vallauri navštívil Dona Boska a ten si neodpustil maličkou narážku: „Je mi velikou ctí, že mohu přivítat ve svém domě proslulého profesora klasických jazyků, který svými spisy tolik proslavil církev.“ „Chcete mi snad vyčítat, co jsem napsal o křesťanských autorech prvních staletí?“ ptal se příchozí. Don Bosco hned, že kompetentní úsudek může vynést jen kompetentní osoba, ale rád by přece profesorovi přednesl svůj názor. A začal srovnávat svatého Jeronýma s Titem Liviem, Laktancia s Ciceronem, jiného se Salustiem a Tacitem. Ale řekl to tak skromně, že Vallauri nakonec doznal: „Vidíte, je to snad poprvé, co ustupuji od svého zveřejněného úsudku. Budu o vašich připomínkách uvažovat, případně je odvolám.“ A kdesi řekl: „Takoví upřímní kněží se mi líbí.“

Návštěv ve vznešených rodinách světec využíval i k drobnému apoštolátu. V jedné rodině už neměli zvyk pokřizovat se před jídlem. Don Bosco vzal chlapce a hned, že spolu udělají svatý kříž. Také hned chlapci vysvětlil, proč dělají křesťané před jídlem kříž. Byla to malá katecheze o modlitbě, nenucená, ale jasná.

V jiné rodině to bylo horší. Tuto epizodku, aniž jmenoval rodinu, sám vypravoval v roce 1855 chlapcům: Přišel do rodiny, která měla modernější názory. Jejich malý klučina jezdil po pokoji s vozíkem, taženým dřevěnými koňmi. Tu se mu vozík převrátil a chlapec vzal jméno Pána Ježíše nadarmo. Matka ho sice okřikla, ale i Don Bosco mu laskavě zavycítal, že se jméno Boží nemá brát nadarmo, že je to proti desateru Božích přikázání. „Že už to nebudeš říkat,“ bral Don Bosco chlapce v ochranu, chtěje jen, aby přikývl. „Ale tatínek to také tak říká,“ odpověděl hošík. Rodiče se začervenali a otec pochopil. Vzal chlapce na kolena a řekl mu: „Víš co? Odnaučíme se to oba. Jsi spokojen?“ Tím incident skončil.

Ještě horší to bylo v rodině jednoho generála, kde se mluvilo všelijak, četly se demokratické časopisy, kde hoch z obrázků mohl vyčíst všechno možné. Pan generál přijal Dona Boska postaru – sklonil se, jako by chtěl knězi políbit ruku. Takový byl zvyk. A hned měl i Karlička, aby také políbil ruku. Jenže Karliček byl filuta. Jen procedil mezi zuby: „Svinstvo!“ „Cožpak jsi neviděl, že já jsem velebnému pánu políbil ruku?“ snažil se generál zachránit situaci. „Já kněžím nebudu ruce líbat,“ skončil diskusi hoch. Bylo to trapné.

Sedli ke stolu. Karliček kamsi odešel a pan generál začal, jak se teď všechno mění, kdeže to ten chlapec vzal. Don Bosco viděl, že si to v té chvíli může dovolit; ukázal na Gazzettu del Popolo a na ostatní noviny a časopisy, které ležely opodál a řekl: „Nedivte se, pane generále, tady je to. I děti dovedou všelicos vyčíst z obrázků, které dostávají do rukou. Jsou to pěkné ilustrace, pěkně provedené, ale vidíte...“ A navrhl špatné čtení nahradit čtením vzdělávacím – dobrým. Ten hoch zemřel v šestnácti letech. Upadl do jakési tupé melancholie, která zničila jeho ideály i život.

Co se týče čistoty mravů, Don Bosco dovedl být až přísný. V jednom domě, když při vstupu do předsíně uviděl na zdi neslušný obrázek, klidně obrátil obrázek kresbou ke stěně. Majitel ještě poděkoval za upozornění. Jindy se stalo, že v rodině markýzy Dovandové přišly do společnosti dvě dámy nedostatečně oblečené. Srazily se s Donem Boskem u dveří přijímacího salonku. On sklopil oči a řekl: „Promiňte, já jsem si zmýlil dům.“ A obrátil se a šel pryč. Dámy

hned, že nezmyslil, že je skutečně očekáván, ale pak se šly honem přidít nějakými šálami. Takto vylepšené zůstaly až do konce setkání.

Všude, kam šel, Don Bosco měl na mysli spásu duší. Jednou byl návštěvou u hraběte a hraběnky Camburzanových. Byl tam i generál ve výslužbě. Jako voják neměl za života mnoho smyslu pro náboženské zájmy, ale během oběda nespustil z Dona Boska oči, tak ho poutal jeho zjev. Když se pak Don Bosco loučil, generál ho překvapil prosbou: „Řekněte mi nějakou myšlenku na památku.“ Don Bosco pohotově odvětil: „Modlete se za mne, abych spasil svou duši.“ „Já se mám modlit za vás? Myslíte to vážně?“ „Zcela vážně. Já vím, vy jste měl dojem, že se na mne všichni dívají, jako bych měl být už povýšen na oltář, ale to je mýlka. Já jsem chudák a potřebuji, aby se za mne někdo modlil, za mou spásu. Ale když chcete, tak nezapomeňte ani na svou duši. Modleme se navzájem.“ Prý potom generál dal opravdu své duševní záležitosti do vzorného pořádku. Takovýchto epizod by se mohlo vyprávět mnoho. Don Bosco byl neobyčejně šetrný k druhým a svá upozornění dával vždy tak, aby co nejméně ranil nebo zahanbil.

Také ho charakterizoval veliký smysl pro vděčnost. Dítě, které mu ukázalo cestu, sluha, který mu rozžehl lucernu nebo mu podal sklenici vody, každý si mohl být jist, že mu Don Bosco upřímně poděkuje. Mnohdy, když odcházel ze společnosti, děkoval za to, že ho tak dlouho snášeli. Hluboká vděčnost k dobrodincům ho vedla k tomu, že se každý den chlapci při společné modlitbě modlili Otčenáš a Zdravas za ně. Dobrodincům připisoval všechny zásluhy za to, co dobrého konal. Tisíckrát ho bylo slyšet opakovat tuto myšlenku. Byly to projevy vděčnosti. Říkal monsignor Cagliero, že sám víckrát slyšel markýze Fassatiho a bankéře Cottu říkat, že vlastně oni musí být vděční Donu Boskovi, že od nich žádá pomoc pro své sirotky: jednak jim pomáhá k zásluhám za dobré skutky, jednak nic neztrácí, protože pro jeho modlitby jim Bůh všechno trojnásobně vrací. Ale nebyly to jen modlitby, které dobrodincům sliboval a plnil. Podvoloval se i těžším skutkům vděčnosti. Rodina Bonierová zaplatila za dva kleriky „věno“, jak žádal církevní zákon, a Don Bosco jim za to posílal o prázdninách vždy jednoho kněze, aby pro ně sloužil mši svatou v jejich venkovské kapli. Vyhovoval dobrodincům i tím, že na jejich přání kázal nebo posílal kázat své. Rovněž pro ně vyprošoval v Římě odpušky a jiné výsady.

S dobrodinci se cítil takřka v rodině. Když šlo později o otevření nových domů, přednost měly nabídky, které vycházely od zasloužilých dobrodinců. Ano, pro ně se podvoloval i finančním ztrátám. Stalo se, že jedna rodina mu několikrát dala po šesti tisících lir, ale pak následkem krachu banky, kde měla své peníze, upadla do bídy. Tato rodina bydlela nakonec v Miláně někde v podkroví. Don Bosco se to dověděl, sám tam jel a nabídl jim, že jim peníze vrátí. Oni se bránili, že to dali jako almužnu, ale on jim řekl, že teď zase Panna Maria jim chce prokázat vděčnost a aspoň něco jim vrátit. A skutečně jim od té doby každý měsíc posílal 100 lir.

Jeho četná korespondence byla převážně stykem s dobrodinci. Nestalo se, že by Don Bosco neodpověděl, když mu někdo poslal příspěvek, byť to bylo pár centesimů. Přání k jmeninám nebo k narozeninám, k událostem radostným i smutným, všechno procházelo jeho rukama a nějak i jeho vděčným srdcem. Dával psát dopisy i chlapcům, dokonce

sami chlapci děkovali za příspěvky, např. Národní bance. Někdy dostal darem všelicos, co se mu zdálo zbytečným luxusem: pěkné ovoce, vybrané hrozny, pomeranče, citrony, láhve s vínem nebo likérem, zajíce a podobně. Takové věci

29 Na podzim roku 1855

V této kapitole zaznamenáme drobné události, které se upínají k podzimním měsícům roku 1855 a poslouží nám k dokreslení obrazu života, jak se vytvářel kolem Dona Boska a jeho Oratoře.

V posledním letním měsíci srpnu, v sobotu 18., byl kosatelik svatého Františka Saleského svědkem přestupu do katolické církve dvou kalvinistů. Otec se synem se vrátili do

Milý tatínku,

mám pro vás velmi radostnou novinu, ale napřed vám musím něco napsat o sobě, jak se mám. Díky Bohu až dosud jsem se měl vždycky dobře a dosud se těším nejlepšímu zdraví. Doufám, že vy všichni také. Ve studiích stále pokračuji a Don Bosco je se mnou čím dál víc spokojen. Ta novina je, že jsem mohl mluvit s Donem Boskem jednu celou hodinu. Dosud jsem se nezmohl na víc než na deset minut. Pověděli jsme si mnoho věcí, také jsme hovořili o spolku, jak se zabezpečit proti choleře. Říkal, že je nemoc v začátcích a že nebyt chladna, možná by už způsobila velké škody. Také mě přijal do jednoho svého společenství, které se věnuje výlučně modlitbě. Taktéž jsem se mu zmínil o sestře. Řekl, abyste ji dovedli do jeho rodiště, až tam bude o Růžencové Panně Marii. Chce se přesvědčit o jejich schopnostech a vlastnostech. Pak se dohodnete. Zbývá mi všechny vás pozdravit, celou rodinu, také mého pana učitele dona Cugliera. Také Ondru Robina a mého kamaráda Dominika Savia z Ranella. Jsem váš vždy oddaný a milující syn

Dva dny nato byl Dominik Savio hlavní osobou zvláštní události, o které píše Don Bosco v jeho životopise. Bylo to na svátek Narození Panny Marie 8. září. V Oratoři se konala malá akademie ke cti Matky Boží.

Blízko Oratoře v Cottolengově ulici kousek od Útočiště stálo stavení, kde pracovala jedna žena. Bývala tam celý den, ale večer chodila domů. V tom stavení měla vykázaný malý koutek, kde si ukládala své věci a někdy si tam i trochu odpočinula. Nuže toho 8. září se dostavil k majiteli toho stavení Dominik Savio a ptal se, jestli tam někdo nestůně na choleru. Majitel ho odbyl, že rozhodně ne. „A přece zde musí někdo takový být,“ trval na svém Dominik. Po nějakém čase se hospodář uvolil jít se podívat. Skutečně v tom zastrčeném koutě ležela ubohá žena, už v posledním tažení. Náhle onemocněla cholerou – snad si tam šla trochu odpočinout, ale už nemohla ani zavolat o pomoc. Ten den byl svátek, nikomu nenapadlo, že neodešla domů. Hned zavolali kněze, který sotva stačil udělit jí svátosti umírajících.

V září byla veřejnost zneklidněna zprávou, že král těžce onemocněl. Byl na zámku v Polenzo a tam ulehl s akutním zánětem kloubů. Sice se zase uzdravil, ale trvalo to dosti dlouho. 27. září musel pověřit knížete Evžena Savojského, aby jeho jménem spravoval zemi.

Zatím přinášel zákon o zabavení církevního jmění smutné ovoce. Teď se už ve vyšších kruzích vědělo, jakou roli sehrál v té době valdocký kněz, ale nikdo mu nic neudělal. Jak také, když události mluvily pro něj! Naopak někdo se snažil Dona Boska i nějak uchlácholit. Tak předseda vlády hrabě Kamil Cavour poručil, aby část zabaveného majetku byla doručena zadarmo Oratoři pro chudé chlapce. Don Bosco byl v trapné situaci, když přijely na dvůr dva povozy plné prádla ze zabaveného dominikánského konventu. Nevěděl, co s tím udělat. Ale poslal představenému dominikánu zprávu a prosil ho, kam že má ty věci dát odvézt. Když se posel vrátil, dal Don Bosco zapřáhnout muly a odvézt všechno na stanovené místo. Nic si nenechal, bylo mu to

se v Oratoři neohřály, dal je odnést tam, kde věděl, že udělá radost a zároveň utvrdí lásku dobrodinců k jeho chlapcům.

Události uvedené v této kapitole patří k jeho životu vůbec, bez udání roku. Ale vraťme se k našemu roku 1855.

lůna církve. Kmotry tohoto přestupu byli markýz Fassati a jeho manželka Marie.

Koncem srpna se znovu objevila v Turíně cholera; ale tentokrát ve slabé formě. Něco nám o tom napovídá dopis svatého Dominika Savia psaný z Oratoře rodičům. Nachází se jako drahocenná relikvie v salesiánském archivu v Římě. Píše:

Dominik Savio.

proti myslí. Totéž udělal, když krátce nato přivezli knihy ze zrušeného konventu kapucínů.

Někdo ho přesvědčoval, že by to měl přijmout, že je to tak přece jen lepší, než nechat skončit takové věci někde v židovském překupnickém krámkě, ale on nechtěl. Říkal, že by mu také bylo trapné, kdyby mu zavřeli dům, a pak by vstoupil do některého kostela a tam viděl, jak užívají věci, které jemu sebrali. Z toho důvodu nechtěl později přijmout pro své účely budovy, které byly kdysi majetkem řeholníků, a ustoupil od svého mínění teprve tehdy, když mu papež Pius IX. sám doporučil takové budovy získávat zpět pro církevní účely. Jen mu doporučil, aby vždy předem upozornil bývalé majitele a tak se vyvaroval zbytečných nepřijemností s nimi.

Uprostřed těchto událostí typograf Ribotta vytiskl dva říjnové svazečky Čtení: „Život svatého Martina, biskupa tourského“ s třemi dodatky: 1. Vyzývání svatých, jejich ostatky a úcta, 2. Slavná smrt aramského křesťana Jeronýma, kterého v Alžírě zaživa zazdili, protože nechtěl odpadnout od Krista, 3. Poznámka o očištění a katolickém učení o něm, jak vysvítá z Písma svatého. Napsal Don Bosco.

A hned začal psát další knihu: „Síla dobrého vychování“. I tam se hovořilo o očištění a o jeho platnosti. Dodatkem ke knížce byly něžné litanie za duše v očištění, překlad z angličtiny. Měl to být důkaz, že Angličané před reformou pevně věřili v existenci očištěnce. Tato publikace byla zadána tiskárně Paravia na měsíc listopad.

Když uspořádal tyto věci, Don Bosco vyrazil jako každoročně s nejlepšími chlapci na pár pěkných dní do Becchi. Novinkou bylo, že tentokrát je provázela kapela, utvořená z učňů Domova. Don Bosco ji chtěl, protože věděl, že mladý člověk potřebuje zpěv a hudbu, aby mohl vyjádřit své city. Jeho postoj k této věci vyjadřuje pozdější epizoda. Jednou na jeho cestách po Francii přišel k němu jistý řeholník a hovořil s ním na toto téma. Napřed vyložil výhody, které přináší mladým lidem zpěv a hudba, a chtěl Don Boskovo

vyjádření. Ten řekl: „Bez hudby je oratoř tělo bez duše.“ Dotyčný začal hned nato vypočítávat záporné stránky hudebního života v oratořích: Chlapci se tam vyučí hudbě, ale pak mnohý skončí jako hudebník někde v baru, hraje na zábavách, v divadle, třeba při politických shromážděních, a to jsme mu umožnili my. „Co vy na to?“ ptal se. Don Bosco klidně odpověděl: „Je lepší být, nebo nebýt? Oratoř bez muziky je tělo bez duše.“

Tak tedy v prvních dnech října roku 1855 vyrazila do světa první salesiánská dechovka. Kapelníkem byl Kalixt Cerutti, Don Boskův internista, výborný muzikant a také varhaník účinkující často v kostelech ve městě. Jeho pomocník byl nějaký Bersano, také varhaník, který studoval hudbu. Kapelu cvičili postupně jistý Giani, pak Bertolini a Massa, všichni od městské stráže. Mezi hudebníky byli Josef Buzzetti a Petr Enria. Kapela měla jen 12 nástrojů, ale to pro začátek stačilo.

Povězme si něco více o tom velkém podzimním výletu. Měl svou pedagogickou váhu, protože na něj šli jen ti, kdo si to zasloužili. Byla to odměna. Ti, co byli v Becchi už minulý rok, měli o čem vyprávět, dělaly se dohady, kdo asi bude mít letos tu čest, chlapci si dělali laskominy na vinobraní, mluvilo se o tom, kam se asi půjde z Becchi, kterým směrem atd. To nebylo jenom Becchi, ale velká exkurze plná dojmů a poučení. Zatím se konaly přípravy.

Don Bosco opouštěl Oratoř už v druhé polovině září. Vedl s sebou chlapce slabšího zdraví nebo jinak potřebné, např. takové, co nikoho neměli a museli zůstat přes prázdniny v Oratoři. Protože v omnibusu by se nesměstnali, šli s ním pěšky, pomalu, celý den, s přestávkami. Chieri, Riva, Buttigliera, Becchi, to byly etapy a konečná stanice cesty. V Chieri byla delší pauza, protože pan kanovník Calosso je všechny čekal na oběd. Přestávka trvala několik hodin, takže do Becchi přišli až k večeru. Před svátkem Růžencové Panny Marie byla nověna. Hoši byli velmi povzbuzeni horlivostí tamního lidu, protože ti dobří venkované každý den přicházeli do kapličky Panny Marie na pobožnost. Bylo jich mnoho. Po růženci, litaních a svátostném požehnání Don Bosco dlouho zpovídal. To mu dělalo radost.

Hlavní část výpravy vyrazila z Turína v sobotu ráno v předvečer růžencové slavnosti. Den předtím prefekt don Alasonatti přečetl seznam těch, kteří půjdou. Tato skupina byla každým rokem početnější, jak přibývalo internistů. Vytvořily se meziskupiny, protože cesta byla dlouhá a všichni neměli stejnou výdrž. Některé skupiny přicházely na místo až k večeru, některé večer a někdy někdo si musel najít nocleh a přišel až ráno.

Každá skupina měla svého vůdce a samozřejmě se při příchodu na kopec každá hned hlásila u Dona Boska. Generál musel vědět, že vojáci přišli v pořádku. Bratr Josef všechny patřičně uložil, k tomu účelu byla v chaloupce všude rozložena po zemi sláma, každý vyfasoval prostěradlo a mohl se někam uložit. Ke spánku se všichni ukládali v naprostém mlčení jako v Oratoři.

V neděli se kopec zahemžil poutníky, kteří přicházeli ze všech stran, hlavně z Castelnua. Byla to lidová slavnost. Jedna mše svatá byla ráno, druhá o desáté, tu míval pan farář Cinzano, který se pak zdržel u Dona Boska na oběd. Kaplička samozřejmě nestačila a kapela a masa věřících

byly pod širým nebem. Za kazatelnu posloužily přehozem pokryté obrácené necky. Po svatém požehnání odpoledne Gastini chvíli obveseloval lid svými šprýmy a potom bylo divadlo. To nesmělo nikdy chybět. Hrál se v přírodě a přírodně. Až do noci trvala veselice se zpěvy a s hudbou. Po setmění musely lítat k obloze rachejtle, byl ohňostroj, široké okolí se na tu podívanou těšilo.

Druhý den se šlo do Castelnua oplatit panu děkanovi návštěvu. Na faře bylo toho dne rušno. Zpěváci museli zazpívat všechno, co uměli, některá čísla byla obligátní, protože pan děkan si potrpěl např. na slavné „Jednu svatou katolickou“ od Mercadante. I kapela musela přehrát všechno, co uměla. Pak si hoši posedali, jak kdo chtěl a mohl, a přinesla se obrovská polenta – zlatý hřeb hostiny (kukuřičný dort). Každý dostal kousek. Pak následoval chléb, salám, sýr, vejčička, jablka, hrozny, za vším se jen zaprášilo. Don Bosco musel s kleriky na oběd na faru, kam byli toho dne pozváni i všichni kněží z okolí. Pan děkan neopomenul dobrácky všem ukazovat Dona Boska a velebit: „To vám povídám, Don Bosco má hlavu otevřenou jako nějaký ministr, ten to ještě dotáhne daleko“. Don Bosco zase vyvyšoval pana děkana, točil se kolem něho a přede všemi mu uctivě políbil ruku. Na to nikdy nezapomněl a kluci na to gesto vždycky čekali.

Tak uplynul čas a bylo třeba strojit se na cestu do Turína. V Becchi zůstali jen ti slabší, ostatní, vybavení jídlem, vykročili kupředu za zvuků hudby a s písničkou na rtech. Pozdě a pořádně unavení dorazili do města a každý byl rád, když ulehli.

To se už vraceli hoši z prázdnin a Oratoř se zase plnila. Přicházeli také nováčci, z nichž někteří se stali slavnými. Tak Josef Bongiovanni přivedl bratra Dominika, který později postavil v Turíně kostel sv. Alfonse. Do Oratoře přišel toho roku Jan Bonetti, který se později stal význačným salesiánským knězem, spisovatelem a kazatelem. Tehdy mu bylo 17 let, ale měl způsobu, že mu brzy kluci říkali „papa“ – tatínek.

Mezi nově přichozími byli také Kamil Gavio z Tortony, o kterém psal Don Bosco v životopise svatého Dominika Savia. Měl veliké nadání pro malbu a sochařství. Jeho otec byl ochoten dávat stipendium a Don Bosco mu poskytl v Oratoři pobyt, zatímco by chodil studovat do Albertinské akademie. Kamila zprvu ten hluk Oratoře vyvedl z míry. Byl povahy spíš zadumané a trpěl srdeční nemocí. Dominik ho viděl, jak o rekreaci postává a jen se dívá. Přitočil se k němu a hned se s ním seznámil. Vyptal se ho na všecko možné a také mu položil otázku: „Moc toužíš uzdravit se?“ „Ani ne, toužím, aby se na mně splnila svatá vůle Boží.“ Dominika ta slova překvapila a hned vycítil v Kamilovi spřízněnou duši. „Snad netoužíš stát se svatým?“ řekl. „Ano, po tom toužím celou duší,“ zněla odpověď. A Dominik mu hned předal rady, které sám dostal od Dona Boska: „Víš, u nás vidíme svatost v tom, že jsme veselí. Jen se chráníme hříchu jako největšího nepřítele, který by nás připravil o klid duše. Konáme vzorně své povinnosti a snažíme se být zbožní. Zkus to také tak dělat, a uvidíš. Hned si napiš jako heslo slova: „Služte Pánu s veselostí!“ Oba toho dne uzavřeli mezi sebou krásné duchovní přátelství.

30 Začátek školního roku 1855–1856

Don Bosco podle výpovědi kanovníka Anfossiho, bývalého chovance Don Boskova, na začátku roku hodně zpovídal. Celé hodiny proseděl ve zpovědnici a přijímal zpovědi i v bytě. Potřeboval dát všechny hochy do pořádku. Sice přicházeli zpovědníci další, např. oblát don Dadesso, don Giacomelli, Don Boskův spoluseminarista, don Borel a Dr. Marengo, ale chlapci většinou chtěli svěřit svá tajemství Donu Boskovi.

O Donu Boskovi šla stále více pověst jako o člověku svatém. Rodiče psali chlapcům v dopisech: „Važ si Dona Boska, on je svatý.“ O jeho domě se mluvilo jako o „domě svatého“. Hoši v dopisech psali domů tolik krásných věcí, i mimořádných, že se i touto cestou všude šířila jeho pověst. Mnozí z rodičů skrze své synky prosili Dona Boska o modlitbu na ten nebo onen účel, radili se s ním, to všechno pověst jen ještě zvětšovalo. V Oratoři všechno dýchalo jakoby nadpřirozenou atmosférou. Každý věděl, že pro Dona Boska duše a její spása jsou na prvním místě v pořadí hodnot. Nikdo se nedivil, když například toho roku zavedl v Oratoři novinku – seznam knih v osobním vlastnictví. Pak už se to vyžadovalo každý rok při příchodu chovanců z prázdnin.

Bylo to potřebné? V té době, kdy se tisk stával nástrojem ideového zápasu dobra se zlem, to bylo dokonce nutné. Don Bosco považoval špatný tisk za nepřítel jednoho z největších. Touto cestou se mohl dostávat jed i do jeho rodiny, a to nemohl připustit. Proto žádal, aby každý chlapec poctivě napsal, které knihy má u sebe a aby seznam případně ještě doplnil, když dostal něco nového. Provinění proti tomuto ustanovení považoval za veliké. V archivu salesiánů se dodnes chovají seznamy z toho roku 1855, mezi jinými je tam i seznam knih, které měl u sebe Dominik Savio.

Stejný důvod vedl Dona Boska k dalšímu důležitému kroku – k zavedení školního vyučování přímo v ústavě. Školy profesorů Bonzanina pro gramatiky a Piccy pro rétoriky byly sice výborné, ale docházka do školy byla spojena vždy s nebezpečím, zvláště když šlo o lehkomyšlnější chlapce. Don Bosco se rozhodl začít se třetí třídou gymnazijní a určil pro ni bývalou kapli Pinardiho. Za učitele terciánů určil klerika Jana Francesiu, teprve sedmnáctiletého, ale výborného. Právě skončil, dnes bychom řekli maturitu, a měl začít studium filosofie, teologie a literatury. Don Bosco věřil

31 Don Bosco a chlapci

Měsíce listopad a prosinec byly pro Dona Boska, ředitele Domova, nadmíru důležité. V nich kladl základy pro celoroční vychovatelskou práci. Sám přijímal po prázdninách všechny chlapce, snažil se s každým navázat osobní styk, získat si jeho důvěru a navést ho k dobrému. Stál o to, aby si každý u něho udělal svatou zpověď, pokud by chtěl. Ty dva měsíce žil stále mezi chlapci, aby se s nimi co nejvíce sblížil.

Milost Boží bývala v ty měsíce hojná. Kolik dobrých chlapců se začínalo projevat jako následovníci svatého Aloise! Kolik jiných, kteří doma upadli do hříchů, nyní se dalo do kolejí a následovalo ty první! Síla svátosti smíření působila. Někteří hoši, kteří přišli se špatnými návyky, už po první zpovědi u Dona Boska řekli „dost“, a skutečně léta vytrvávali v Boží milosti. Hůř bylo, když někdo nevyužil nabízenou milost a pokračoval. I takoví přicházeli. Už byli načichlí odporem k náboženství a k ctnostnému životu. Co Don Bosco? Měl svatou trpělivost. Říkal, že není půda tak

svým klerikům a neváhal jim svěřit úkoly, které byly na pohled nad jejich síly. Co se týče jejich zapojování do práce, zatímco měli sami studovat, odůvodňoval to zásadou svatého Františka Saleského: „Chceš se naučit? Studuj velmi houževnatě. Chceš se naučit hodně? Najdi si někoho, kdo by tě vedl. Chceš se naučit velmi mnoho? Uč druhé tomu, čemu se sám učíš.“

Úspěch pravdivost této zásady potvrdil. Klerik Francesia se dal do této práce s velkou péčí a zodpovědností. Viděl na Donu Boskovi, jak ten si počíná, a věrně ho napodoboval. Měl i to veliké štěstí, že v jeho třetí třídě seděl Dominik Savio, jeden z nejlepších žáků. Studenti I. a II. třídy gymnázia, jakož i starší, co studovali humanistiku a rétoriku, chodili dále do města do školy. Klerici, zapsaní po obláčce řádně do alba seminaristů turínské arcidiecéze, chodili na přednášky k profesorům semináře. Pro Francesia Don Bosco vyžadoval dispens od docházky, protože měl v tu dobu své povinnosti, ale slíbil, že zkoušky bude dělat s ostatními. Napřed nepochodil; z konzistoře dostal odpověď, aby Francesia buď řádně chodil na přednášky, a nebo aby se vzdal kněžské kariéry. Dona Boska to zarmoutilo. Odpověděl, že si tedy napíše přímo panu arcibiskupovi do Lyonu. Jen je prosil, aby mu napsali dříve oni, protože by to považoval za nefér jednání. Slíbili, a odpověď přišla kladná.

Zatímco se rozbíhal školní rok, Don Bosco měl v rukou další literární práci: čtyři svazčky Čtení na prosinec a leden s názvem „Úvahy o nejsvětější Svátosti oltářní“ z pera kapucína Karla Filippa. A současně ještě další věc připravoval: Malý katechismus pro děti. Byl to výtah z diecézního katechizmu, určený těm, kteří se chystali přijmout biřmování, pokání a svátost oltářní. Don Bosco předeslal Ranní a večerní modlitby (do večerní modlitby dal třikrát „Drahá Matko, Panno Maria, dej, abych spasil duši svou“, což v prvním vydání „Opatřeného jinocha“ nebylo). Následovalo 14 kapitol z církevních dějin. Poslední kapitola měla název „Vedení církve a rozumnost křesťanské víry“. Teprve potom následoval výtah z katechizmu. Turínská konzistoř na to dala schválení.

Konec roku byl ve znamení dalšího signálu proticírkevního tažení. Turínská radnice odebrala školským bratřím dovolení, aby učili na městských školách.

špatná a neplodná, aby se časem nedala proměnit v půdu úrodnou, a že není duše, která by pod vedením dobrého duchovního vůdce a přesazená do dobrého prostředí nemohla začít dobře smýšlet a dobře jednat. Už jsme mluvili o takových případech a můžeme uvést další.

Don Bosco ráno po mši svaté vystupoval po schodech nahoru do své světničky, když tu spatřil nějakého pána, jak na něho čeká, a chlapce, který byl s ním. Hezký chlapec, bystrých očí, na první pohled budil dojem inteligentního chlapce. Pán vstoupil s Donem Boskem do světničky, a hoch zůstal zatím na balkoně a díval se dolů, jak si chlapci hrají.

Pán začal: „Viděl jste toho chlapce? To je můj syn.“ „Měl jsem dojem, že je inteligentní a že má otevřenou povahu.“ „To má, ale..., nedovedete si představit, jaké s ním máme těžkosti. Napřed jsme ho měli v ústavě C., pak v ústavě R. nevím, jak se to stalo, ale úplně se zkazil a my si s ním teď naprosto nevíme rady. Zvláště na náboženství má spadeno.“

Nemůže mu přijít na jméno. A přece jsme rodina hluboce nábožensky založená. Od nás to nemá. Když se posledně vrátil z ústavu, nepozdravil ani otce ani matku a hned do kavárny, tam hrál biliard a karty. Byl tam až pozdě do noci. Upozornění nesnáší, uteče, všemu se směje, do kostela nepůjde, přísnost je u něho ztracená věc. Co máme dělat? Již zbývá jen Don Bosco. Jen Don Bosco by ho snad dovedl přivést k rozumu. Nemohl byste to zkusit? Třeba příklad vašich chlapců by pomohl, vaše dobré slovo...“

Don Bosco chvíli mlčel, uvažoval, pak se ptal, kolik mu je let. Bylo mu čtrnáct. Nakonec přikývl. Řekl, že z jeho strany by nebylo námitek, jen jestli hoch bude chtít. Otec řekl, že s ním promluví. Šel ven a promluvil s ním. Byl překvapen, když chlapec řekl, že se mu Don Bosco líbí. Na nabídku, zda by chtěl zůstat u něho a pokračovat v přerušovaných studiích, přikývl, ale hned zdůraznil, že jen pod třemi podmínkami: 1. nikdo mu nebude mluvit o zpovědi, 2. nebude muset chodit do kostela a 3. kdykoliv bude chtít utéci, nebudou mu bránit. Pán vyřídil Donu Boskovi synovu vůli, a div se světe! Don Bosco podmínky přijal. Napřed ale přijal chlapce a promluvil si s ním před otcem. Samé neutrální otázky, ani jedna zbožná. To se chlapci líbilo. A tak začal jeho ústavní život.

Opravdu Don Bosco dal všem pokyn, jak se mají k němu chovat. Mají ho prostě nechat dělat, co chce, jen když to nebude špatné v kořeni. A tak milý nevěrec nechodil do kostela, nemodlil se, místo kostela chodil po dvoře a popiskoval si světské písničky. Ale dlouho nevydržel. Přece jen to byla nuda. A tak po nějakém čase vešel sám, nenucen, do kostela, stál sice jako sloup vzadu, ale oči a uši nemohl zavřít. Tolik dojmů mu vcházelo do duše, a přitom nemohl nikoho vinit, nikdo ho k ničemu nenutil. Samozřejmě dobří chlapci, kteří hned vytušili případ, prostě dělali všechno, aby cítil jejich lásku a zájem. Až si jednoho dne dodal odvahy a přiklekl k Don Boskově zpovědnici. Odcházel politý slzami a celý vyměněný. Stal se jedním z nejlepších chlapců Oratoře.

Horší byl následující případ. Oč šlo, ukážou nejlépe dva dopisy Dona Boska otci dotyčného chlapce. Psal mu 17. prosince 1855:

32 Sen o 22 měsících

Chlapci v Oratoři byli přesvědčeni, že Don Bosco má od Pána Boha zvláštní mimořádné dary. Mimo jiné předpověděl smrt řady osob a jiné události, lidsky nepředvídatelné. Roku 1854 začal častěji vypravovat sny, které byly spíše viděními. Týkaly se obyčejně chlapců a života v Oratoři. Don Bosco jim přikládal velikou důležitost, i když je ve své pokoře vypravoval vždy tak, aby jeho osoba nevynikla a aby věci, o kterých mluvil, působily raději přirozeně než nadpřirozeně.

Jejich důležitost však ukazoval skutkem, protože v kázáních, při zpovědích nebo v malých audiencích, které chlapcům dával, vždycky po pravdě říkal vše, co věděl o budoucnosti a co považoval za prospěšné pro jejich spásu. Efekt takových sdělení byl veliký. Chlapci měli až hrůzu ze hříchu a zpovídali se s velikou upřímností; to tím více, čím více se přesvědčovali, že Don Bosco nikdy nelže.

Jeho sny byly vždy předmětem diskuse mezi jeho salesiány i jinými osobami. Don Bosco byl mnohokrát tázán, co si sám o nich myslí. Říkal, že je zprvu považoval za hříčku

„Ctěný pane, v minulých letech jsem vám vždy mohl o Vašem synovi podat dobré zprávy, bohužel tentokrát Vám mohu dát jen špatné zprávy. Co se vrátil z prázdnin, není s ním žádné pořízení.

O zbožnosti nechce ani slyšet, ráno zůstává v posteli, a když vstane, nejde do kostela nýbrž ven, vychází z domu bez dovolení, ve škole mu to vůbec nejde. Nejhorší je, že na mé rady vůbec nedbá. Špatná četba o posledních prázdninách mu pokazila hlavu a, což nedej Bůh!, snad i srdce. Zkuste mu napsat dopis a domluvit mu, jinak bych ho nemohl déle držet v ústavě. Píši vám to předem, abych vás nepřekvapil.

Milý pane, kdybyste věděl, kolik zlého natropí v srdcích mládeže špatná četba! Já ze své strany udělám všecko pro Vašeho syna. Svěřte vše Pánu Bohu.

Vám oddaný služebník kněz Jan Bosco.“

Otec hochovi napsal, ale bylo to jako když hází hrách na zeď. Mimo to se zjistilo, že propašoval do domu špatné knihy a zatajil to v seznamu, který měl odevzdat. Don Bosco psal 23. prosince znovu:

„Milý pane, váš dopis neudělal na vašeho syna žádný dojem. Zavola jsem si ho k sobě do světnice, ale on mlčí, nic neříká, nebo jen lže. Četl ty nejspínavější zakázané knihy, dokonce v době mše svaté a kázání.

Říká, že zítra, to je 24. prosince, jde domů, tak ať jde. Já ho tu nemůžu držet. Jeho profesor mi vzkázal, že mu už nesmí na oči bez mého průvodního dopisu. Důvod je, že se neučí a chodí za školu. Moc mne to mrzí, že vám musím dát takové zprávy, ale nemohu jinak. Budu-li Vám moci být někdy prospěšný, spolehněte se na mne.

Vám oddaný služebník kněz Jan Bosco.“

Tento případ vypadal opravdu zoufale a nebýt zvláštní Boží milosti, opravdu by byl. V Oratoři se však žilo z nadpřirozena a právě toho 24. prosince se uskutečnila předpověď, kterou Don Bosco udělal před dvěma roky a která všechny naplnila zvědavým očekáváním. O tom až v další kapitole. Zde jen tolik, že zmíněný hoch byl událostí tak otřesen, že Dona Boska odprosil a zůstal v Oratoři. Chování zcela změnil a nadále se držel.

fantazie. Když šlo o předpovědi smrti, někdy sám váhal. Báł se, aby nebyl obětí nějakého klamu. Někdy něco řekl a nakonec nevěděl sám, co řekl. Někdy se zpovídal donu Cafassovi, že opovážlivě mluvil a ptal se, zda má nebo nemá mluvit. Svätý zpovědník byl toho mínění, že když se to plní, nemusí se bát a může pokračovat. Až nakonec Don Bosco sám plně uvěřil svým snům. Bylo to tehdy, když zemřel chlapec Casalegno, a on ho viděl v rakvi na dvou židlích pod portikátem přesně tak, jak ho viděl ve snu, a když se dověděl, že Cagliero si marně usmyslil, že splnění snu překazí. Pak už věřil, že ty sny přicházejí od Boha. O zmíněném snu si povíme později, zde si povíme to, co patří chronologicky sem.

V březnu roku 1854 ve sváteční den Don Bosco po nešporách shromáždil všechny interní chovance v místnosti za sakristií a řekl, že jim chce vyprávět sen. Byli přítomni mezi jinými Cagliero, Turchi, Anfossi, klerici Reviglio a Buzzetti, od kterých vypravování pochází. Všichni byli přesvědčeni, že název *sen* měl jen příkrý skutečné nebeské vidění. Sen byl následující:

„Byl jsem s vámi na dvoře a v srdci jsem se radoval, když jsem vás viděl zdravé, veselé a spokojené. Ten skákal, ten křičel, ten běhal. Najednou vidím, jeden z vás vyšel ze dveří domu a procházel se mezi kamarády, máje na hlavě něco jako cylindr nebo turban. Ten byl průsvitný a uvnitř zcela osvětlený, vevnitř pak byl veliký měsíc a uprostřed měsíce jsem četl cifru 22. Byl jsem udiven a chtěl jsem dotyčného napomenout, aby tu maškarádu odložil. Tu se zatemnilo, jakoby na znamení zvonku, a já jsem vás viděl všechny seřazené pod portifikátem domu. Tváře chlapců byly ustrašené a deset nebo dvanáct jich bylo nápadněbledých. Přistoupil jsem k nim a hle; ten, co měl na hlavě měsíc, bybledší než ti ostatní. S jeho ramenou splýval pohřební rubáš. Namířil jsem k němu, abych se zeptal, co znamená ta divná podívaná, ale nějaká ruka mne zadržela. Viděl jsem neznámého pána vážného vzezření a ušlechtilého chování a ten mi řekl: „Poslechni, než k němu přistoupíš. Má ještě 22 měsíců času. Než uplynou, zemře. Měj ho na očích a připrav ho!“ Chtěl jsem se ho ještě na něco zeptat, ale byl již pryč a už jsem ho neviděl. Ten hoch, moji drazí, je mezi vámi, já ho znám.“

Opravdová hrůza se zmocnila všech přítomných. Bylo to poprvé, co Don Bosco tak veřejně a slavnostně oznámil něčí smrt. Don Bosco si to uvědomoval, a proto pokračoval: „Já ho znám, je mezi vámi, ale nebojte se. Řekl jsem vám, že je to sen a na sny nemáme věřit, aspoň ne vždycky. Ať už je to tak nebo tak, jedno je jisté, že máme být všichni připraveni, jak nám to doporučuje Pán Ježíš v evangeliu. Nedělejme hříchy a nebudeme se muset bát smrti. Buďte hodní a já budu zatím bdít nad tím s číslem 22 a doufám, že zemře svatě.“

Dovedeme pochopit, že předpověď napřed všechny postrašila, ale pak přinesla veliký prospěch. Každý se snažil žít v Boží milosti a všichni pilně odpočítávali měsíce. Don Bosco se občas zeptal: „Tak co, kolikpak ještě zbývá měsíců?“ Někteří se snažili vytáhnout z něho další podrobnosti, ale Don Bosco mlčel.

Skončil se rok 1854, uplynulo mnoho měsíců z roku 1855 a přišel říjen, dvacátý měsíc. Cagliero už jako klerik dostal za úkol mít dozor nad třemi světničkami přilehlými k starému domu Pinardiho, kde spala skupina chlapců. Mezi nimi byl nějaký Secondo Gurgo z Pettinenga z biellského kraje, sedmnáctiletý, hezký, urostlý, oplývající zdravím. Byl v Oratoři jen na bytě, protože znal dobře hrát na piano i na varhany a chodil do města učit po rodinách. Don Bosco se občas ptal Cagliera na chování hochů jeho ložnice. V říjnu si ho vzal stranou a ptal se: „Kde spíš?“ „V poslední světnici.“ „Nebylo by lepší, kdyby ses přestěhoval do prostřední?“ „Beze všeho, ale dovoluji si poznamenat, že ta stěna, přiléhající ke zvonici, je ještě vlhká, ještě neproschla jak se patří. Nerad bych něco chytil. Z toho místa, kde ležím, vidím dobře na všechny tři světnice.“ „To vím, ale bude lepší, když se nastěhuješ do prostřední.“

Cagliero poslechl, ale po nějakém čase prosil Dona Boska, aby se směl vrátit. Ten řekl, že ne, aby byl klidný, že neonemocní. Po několika dnech si ho Don Bosco zase zavolał: „Kolik vás je v té prostřední světnici?“ „Tři, vlastně čtyři: Gurgo, Garovaglia, já a klavír.“ „Dobrá, dobrá. Jste tři muzikanti, Gurgo vám může dávat hodiny. Dej na něho pozor.“ Cagliero dostal podezření a chtěl vědět něco více. Don Bosco řekl jen málo: „Brzy uvidíš.“

Na začátku prosince nebyl v Oratoři nikdo nemocný, ale Don Bosco jednoho večera vystoupil na katedru a prohlásil:

„Před Vánoce mi jeden z vás zemře.“ V domě zavládlo úzkostné očekávání. Ještě jednou zavolał Don Bosco Cagliera a ptal se ho, jestli se Gurgo dobře chová a jestli chodí včas z města domů. Don Bosco ho znovu vybídl, aby dal na hochy pozor, a kdyby něco nebylo v pořádku, aby ho o tom uvědomil.

V půli prosince byl Gurgo stížen silnou úpornou kolikou a tak nebezpečnou, že bylo třeba zavolat lékaře a na jeho radu mu udělit svátosti. Osm dní trvalo nebezpečí, ale hoch se s pomocí lékaře natolik zvetil, že už vstal z postele a začal chodit. Don Bosco věděl více. Zavolał si jeho otce a prosil ho, aby si vzal rekonvalescenta domů. Chtěl hochy o Vánocích uchránit smutku. Otec skutečně přišel a Gurgo se strojí odjet s ním v objednaném voze do Novary a odtud do Pettinenga. Byla neděle 23. prosince. Gurgo měl zakázané od lékaře jíst maso, ale neodolał a prosil otce, aby mu kousek opatřil. Nešťastný otec šel do města, koupil maso a uvařil mu je v kávuvaru. Hoch s chutí vypil masový vývar a pojedl i maso, které nemohlo být dobře uvařené, spíš zůstalo polosyrové. Otec odešel a ve světnici zůstali jen ošetřovatel a Cagliero. V noci začaly v břiše bolesti. Kolika se vrátila v hrozné podobě. Gurgo volal na Cagliera: „Cagliero, Cagliero, já už jsem dohrál na piano.“ Prosil ho o modlitbu, modlili se oba, až se hoch uklidnil. Cagliero usnul, když tu ho ošetřovatel probudil. Bylo zle. Běželi pro dona Alasonattiho, ten přišel, ale brzy nato Gurgo vydechl naposled. V domě byli všichni zdrceni. Cagliero potkal ráno Dona Boska, jak šel sloužit mši svatou. Byl celý smutný, protože už mu řekli, že Gurgo je mrtvý. Předpověď se do puntíku splnila.

Na Štědrý den po obědě byli kolem Dona Boska klerici. Jan Turchi se ho bez obalu ptal: „Byl to Gurgo?“ „Byl,“ zněla odpověď. Caglierovi řekl před druhými: „Podruhé, když ti Don Bosco něco řekne, že už nebudeš odmlouvat?“ Večer při slovíčku na dobrou noc se Don Bosco široce rozhlédl po shromážděných chlapcích a řekl: „To je první hoch, který zemřel v Oratoři. Byl připravený a doufejme, že je v nebi.“ Pak se rozplakal a nemohl dále mluvit.

Protože šlo o prvního mrtvého v Domově, Don Bosco mu chtěl vystrojit pěkný důstojný pohřeb. Musel však domluvit s farářem dopodrobna míru slavnosti. Existuje o tom zápis: „21 družiček, dva farní kněží, každý se svící, čtyři chlapci z Oratoře v rochetě s vlastní svící, rakev provázená čtyřmi farními pochodněmi, za rakví čestná skupina chlapců s vlastními svícemi, hudba před kněžími a bez zastávky, průvod kleriků s dlouhými plášti a se svícemi, farář nemá nic proti tomu, aby jeho svíce byla odnesena. Černá dekorace vchodu.“

Pohřeb stál 55 lir za zpívanou mši sv. ve farním kostele, 10 lir obci za máry, 1 liru pro hrobaře za uložení mrtvého. Při té příležitosti Don Bosco domluvil s farářem další eventuální pohřby zemřelých v Oratoři.

O Vánocích bylo v Oratoři obětováno z Don Boskova podnětu mnoho svatých přijímání za Gurga. Vůbec Don Bosco stále myslel na duše v očištění a dbal, aby se hoši za ně hodně modlili. Sám využil každé příležitosti, aby se za ně modlil, aby každý mrtvý dostal co nejvíce pomoci od pozůstalých.

Brzy po Gurgově smrti odešel další chlapec – Kamil Gavio. Byl v Oratoři jen dva měsíce, ale všechny vzdělal svým svatým životem. Srdeční nemoc, se kterou přišel, se znovu projevila v akutní formě a přes všechny pokusy lékařů zastavit ji, vykonala své dílo zkažky. Dominik Savio

byl často u jeho lůžka a těšil ho. Byl by mu rád posluhoval i v noci, ale nedostal k tomu povolení. Gavio přijal vzorně svátosti nemocných a zemřel 29. prosince 1855.

Dominik, jakmile se dověděl o jeho smrti, chtěl ho hned vidět. Když hleděl na jeho bledou mrtvou tvář, prohodil: „Sbohem, Gavio, jsem si jistý, že jsi šel přímo do nebe. Připrav mi tam místo. Budu vždy tvým přítelem, a dokud budu

33 Don Bosco myslí na diecéze

Rok 1855 zanechal po sobě mnoho natropeného zla. Nešťastné byly zvláště poměry mezi piemontským duchovenstvem. Stovky kleriků pověsily kleriku na hřebík, diecéze neměly semináře nebo tyto zely prázdnotou. Bezbožnost, zkaženost mravů, zmatky ve výchově dětí, nenávisť proti kléru živená prostřednictvím zuřivého tisku, kněží veřejně urážení, někteří ve vězení, jiní znemožnění, všeobecná skleslost věřících, to vše způsobilo, že i dobří ztraceli odvalu a propadali smutku a bezmoci. Kdopak by chtěl za takových poměrů poslat syna na bohosloví! Jaképak by měl vyhlídky!

Když Michal Rua oblékal v roce 1852 duchovní roucho, turínských kleriků bylo jen 17. Když chodil do filosofie, měl v seminární škole jen dva spolužáky, v druhém pak už jen jednoho.

Některé diecéze vůbec neměly biskupa, jinde biskup neměl čím živit kleriky, natož aspiranty na kněžský stav. Don Bosco ve své jedinečné prozíravosti již od samého začátku revoluce věděl, jaký dopad budou mít události na formaci nových kněží. Ovšem zatímco druzí nečinně stáli a hořkovali, on cítil povinnost starat se o další kněžská povolání a hlavně povzbuzovat biskupy, aby se nebáli obětí, které problém vyžaduje.

V roce 1852 Don Bosco doporučoval jednoho svého chlapce bielskému biskupovi, aby ho přijal do malého semináře, prý je hodný a nadějný. Biskup odepsal, že ho zatím nemůže přijmout, ale prosil Dona Boska, aby on sám pomáhal takovým nadějným chlapcům vzhůru.

V roce 1853 psal biskupovi Klementovi z Cunea o dovolení, aby směl obléci do duchovního roucha jeho diecéza-na Luciána. Biskup odpověděl, že tak činí s těžkým srdcem, protože má čím dál méně povolání, ale nechá mu zatím budoucího klerika s tím, že zůstane pro jeho diecézi.

V roce 1854 mu poslal biskup Renaldi z Pinerola dva hochy, klerika Cavalleria a studenta Goru, aby je přijal mezi své chlapce s tím, že zůstanou pro jeho diecézi. Sám prý nemá tolik prostředků, aby je uživil.

V roce 1855 psal Don Bosco různým farářům, jestli by mohli přispět na výchovu svých farníků, kteří se chtějí stát kněžími, ale nemají prostředky k tomu, aby studovali. Sám tyto chlapce živí zadarmo, ale přijal by jejich pomoc. Šlo o chlapce, kteří přicházeli do úvahy pro světské kněžství.

Ze srpna toho roku existuje Don Boskův dopis rektorovi semináře a provikáři arcidiecéze, kterým doprovázel několik žádostí o přijetí nových kleriků. Každý se musel podrobit na ordinariátě zkoušce schopnosti. Do té doby tato akce postupovala spíš pomalu a opatrně, ale od roku 1855 se zdá, že Don Bosco práci s hledáním nových povolání hodně zintenzivnil. Nejen to, začal, řekli bychom, novou linii: povolání se neměla hledat jako dříve převážně v lepších vrstvách, ale povětšinou mezi chudými. Don Bosco vzpomínal v roce 1875 v konferenci pro salesiány, jak dospěl k přesvědčení, že

naživu, budu se za tebe modlit.“ A hned svolal kamarády k jeho úmrtnímu loži a pomodlili se tam hodinky za mrtvé. Ještě mnoho jiného s nimi vykonal za mrtvého přítele.

Don Bosco napsal do registru chovanců u jména Kamilla Gavia poznámku: „Zemřel v pověsti obzvláštní ctnosti.“ Jeho pohřeb byl skromnější než pohřeb Gurgův.

stará metoda je neproduktivní. Chlapci z lepších rodin studují v kdovíjakých kolejích a ústavech, mají hlavy plné různých názorů, z těch málokdo zůstane. Většinou se zase vrátí do světa a nechají kněžské dráhy. Proto se rozhodl shánět povolání u „lopaty a kladiva“, jak to pěkně vyjádřil. Myslel na venkov a na dělnictvo. Tím ovšem nevyklučoval synky z měšťanských rodin a podobně. V době vzrůstající se buržoazie to bylo rozhodnutí pozoruhodné.

Don Bosco si pro tuto práci hledal a našel spojence. Přesvědčil ředitele Malého domu Boží Prozřetelnosti kanovníka Anglesia, aby zvětšil komunitu takzvaných tomasínů, kde studovali chlapci – kandidáti duchovního stavu. Dobrý kanovník přisvědčil a od té doby byl Don Bosco v akci. Posedla ho myšlenka, že musí dát církvi nové kněze. Proto nyní často vyrážel na venkov, ptal se farářů po chlapcích, kteří by měli vlohy pro kněžský stav, hovořil s rodiči, přijímal hochy, část jich předával kanovníkovi Anglesiovi, část přijímal pod svou střechu. V té době přišlo do Oratoře mnoho chlapců z diecéze turínské, dále z bielské, ivreiské, casalské, zvláště pak z kraje saluského a mondovského. V létech 1858–1859 už se počítaly takových v Oratoři a v Cottolengu celé stovky. Don Bosco se málokdy ze svých apoštolských toulek vracel bez dalšího přírůstku. Maminka Markéta měla k tomu někdy moudré připomínky, ale Don Bosco neomylně odpovídal: „Nevadí, v nejhorším případě se pro mne najde místo v Cottolengu.“ Tak se obě instituce začaly proměňovat v malé semináře, které časem přispěly k rozmnožení kléru v italských diecézích.

I své přátele Don Bosco mobilizoval pro tento účel. Jednou mu pan Moglia z Moncucca přivedl dokonce tři takové chlapce. Sám neopomenul při setkání se sympatickým chlapcem zavést řeč na téma kněžského povolání. Řada pozdějších kněží dosvědčovala, že to začalo rozmlouvou s Donem Boskem na toto téma.

Don Bosco napsal vzácnou větu: „Pamatujme, že darujeme církvi veliký poklad, když jí opatříme nějaké dobré povolání. Zda půjde toto povolání, tento kněz do diecéze, nebo do misí, anebo do některé řehole, to je vedlejší věc. Hlavně, že jsme dali církvi kněze. Nikdy neodmítněte povolání pro nedostatek finančních prostředků. Vy dejte, co máte, případně jděte žebrot. Nebojte se, i kdybyste marně žebrali, Panna Maria vám přijde na pomoc, bude-li třeba, i zázrakem.“

Sám se podle toho řídil. Až do posledního dechu pracoval pro rozmnožení duchovních povolání. Stovky jich vydržoval i deset let, to je až do kněžského svěcení, tisíce po dobu gymnázia, to je čtyři až pět let, dokud nevstoupili do semináře.

Komunita studentů v Oratoři byla zorníčkou jeho očí. Těmto chlapcům se věnoval nejvíc. Každého znal a na každého myslel. Povzbuzoval je svým příkladem a často jim vypravoval, jak sám těžko bojoval za povolání a jak se

těžce probíjel k ideálu. Chlapci chápali a sami se pak snažili o prázdninách dělat agitaci a získávat další. Tehdy se mluvilo v Itálii o kněžském povolání s pohrdáním jako o „kostelníčení“. Don Boskovi chlapci však byli na své povolání hrdí. A ti, kteří šli jinou cestou, i oni si odnášeli z Oratoře velikou úctu ke kněžství.

Don Bosco nepostupoval v otázce kněžského povolání lehkomyšlně. Rád a často probíral s chlapci známky povolání. Také říkal: „Kdo by se necítil, ať se nevydá touto cestou.“ Nikdy nikomu neřekl definitivní slovo, dokud nebyl sám skálopevně přesvědčen, že kněžství je jeho pravé povolání. I mnozí cizí klerici se na něho obraceli jako na specialistu a dobrého rádce, takovou pověst si získal. Svědčí o tom mnoho zachovaných dopisů.

Jak si vážil svobody kandidátů, vyplývá z toho, jak jim usnadňoval informace. Don František Cerruti, pozdější znamenitý salesiánský představený, řekl jako žák třetí třídy gymnázia Donu Boskovi, že by chtěl být kapucínem. Don Bosco ho vzal, sám ho zavedl na Madonna di Campagna k provinciálovi, aby si s ním promluvil. Jiné velkodušně posílal k dominikánům, jezuitům, minoritům, oblátům, kam kdo chtěl. Než někoho doporučil do semináře, napřed s ním osobně probral všechno, co patří ke kněžské problematice, před přijetím svěcení zase s každým mluvil, nic neopomenul, jen aby každý šel dále zcela přesvědčen, že ho volá Bůh. O tom, zda někdo chce zůstat u něho, mluvil jen s takovými, které už dávno považoval za povolané, a kteří k němu lnuli zvláštní láskou. Tehdy ještě musel být velmi opatrný. Sice toužil po tom, aby jich u něho zůstalo co nejvíc, ale ještě nemohl mluvit otevřeně. Hlíдали ho v té věci páni z konzistoře a ani rodičům nebylo lhostejné, zda jejich synové půjdou cestou vyšlapanou, anebo se vydají vstříc dobrodružstvím. Musel předpokládat, že ne jeden zůstane u něho jen z důvodu zaopatření. U něho jich tolik studovalo celá léta zadarmo a vypadalo to jako samozřejmá věc.

V Životopisných pamětech se říká, že jednou mělo obláčku 8 kleriků a zakrátko jich všech osm odešlo. Některé dovedl až ke kněžství a stalo se, že ještě v den svěcení nebo těsně před primicí mu jasně řekli, že mají vyjednáno něco jiného. Vidina práce v diecézní duchovní správě, vidina poklidné fary a jiných takových věcí působila. Stávaly se případy, že i takoví, kteří už měli za sebou hodnou část teologických studií, svlékli talár a vrátili se domů. Chtělo to výběr a svatou trpělivost. Don Bosco cítil, že v nejednom případě zklamání hrál roli i odvěký nepřítel lidstva – ďábel. Tak podivně končila některá historie kněžského povolání. Don

34 Lidové misie ve Viarigi

V lednu 1856 Pán poslal Dona Boska do Viarigi vymýtiti poslední zbytky pohoršení, které tam způsobil exkomunikovaný don Grignaschi se svou sektou. Grignaschi setrvali v odporu k církevní autoritě a vzdorovali všem pokusům lidových misionářů, kteří tam kázali misie. Nepomohly ani upřímné konverze dvou kněží – Lacchelliho a Ferrarise, kteří se vrátili do lůna církve a zemřeli jako kající. Masa fanaticů se držela a nový farář don Melino se nyní obrátil jako na poslední možnost na Dona Boska. Don Bosco přislíbil, že přijde a bude tam kázat misie. Za společníka si vbral turínského katedrálního kanovníka Borsarelliho.

Po mnoha modlitbách, které konal a o které prosil druhé, vydal se Don Bosco v druhém lednovém týdnu 1856 do

Bosco se snažil zůstat vždy klidný. A jestliže si přece jen někdy postěžoval, vždycky jeho řeč končila projevem naprosté odevzdanosti do vůle Boží. V každém případě žádal, aby ti, kdo odešli, zůstali s ním v duchovním spojení, a aby se vraceli do Oratoře jako domů. Když přišli, měl pro ně vždycky čas a přivítal je s otevřenou náručí a s velkou radostí jako svoje nejdražší syny.

Můžeme bez nadsázky říci, že v době, kdy byl seminář zavřen, Don Bosco zachránil nejvíce kněžských povolání. A když byl opět otevřen, většina seminaristů do něj přicházela z řad jeho žáků. Totéž platilo o všech seminářích Piemontu. V roce 1865 ze 46 alumnů kněžského semináře 38 jich vystudovalo nižší gymnázium u Dona Boska, v roce 1873 na 150 jich bylo 120 od Dona Boska. Tak to ověřil don Josef Bertello. Mnozí se stali faráři i kanovníky. Monsignor Cagliari navštívil v roce 1870 seminář v Casale a shledal, že ze 40 bohoslovců jich vyšlo 38 z Oratoře. V té době 3/4 kněží casalské diecéze vyšly ze salesiánských ústavů. V Asti to bylo podobné: 2/3 farářů byli bývalí salesiánští žáci. Don Bosco zásobil i jiné diecéze, např. milánskou. V Ligursku bylo začátkem 20. století přes 300 kněží, salesiánských odchovanců. V Římě řada vyšších hodnostářů, z toho šest biskupů, začínala v chlapeckých letech u Dona Boska.

V roce 1883 Don Bosco mohl uprostřed svých nejoddaňších kněží říci: „Jsem spokojen! Dal jsem zhotovit pečlivou statistiku a ujistil jsem se, že z našich domů vyšlo na 2 000 kněží, kteří rozmnožili počet diecézních kněží. Díky Pánu Bohu a Panně Marii, že nám dali prostředky k tomuto dobrému dílu.“ Musíme dodat, že v dalších letech se k nim přidalo 500 dalších a pak po jeho smrti další a další. Mnozí jiní vstoupili do různých řeholních společností. Ještě je třeba říci, že právě příklad salesiánů způsobil, že se v diecézích začaly otvírat malé semináře a ne jeden lektor malého nebo velkého semináře přišel k Donu Boskovi se poradit, jak vychovávat mladé kněze. Tak činnost Dona Boska na tomto poli církevního života zůstává něčím nespočítatelným a lze říci, že vlastně on zachránil italský sever od náboženské katastrofy, která by byla nastala v důsledku obrovského úbytku kněží v těchto bouřlivých dobách. Dobře to řekl královský komisař pro likvidaci církevního jmění Morena: „My se tu snažíme zbavit řeholníků a zredukovat počet kněží na minimum a Don Bosco nám pod nosem vyrábí kněze jako na parní pohon.“

Trochu jsme předběhli čas, ale muselo to být, aby se vidělo, co vzešlo z hořčičného semínka, zasetého do půdy v tom roce 1856, který právě probíráme.

Viarigi. Sektáři, jakmile se dověděli, že budou misie, dohodli se, že nevkročí do kostela a že budou pořádat jako protiakci zábavy a také hostiny pro chudé. Misionáři našli kostel poloprázdný, ale jedno zvěděli: „Rudá madona“ dona Grignaschiho, propuštěná z vězení, si neodpustila, aby se nešla ze zvědavosti podívat, co bude v kostele. Don Bosco začal kázat s klidem. Pochválil přítomné a poprosil je, aby přivedli další. Bez obalu prohlásil, že je to hodina milosti, protože Pán nebude meškat a ukáže svou moc i mimořádnými tresty. Není vyloučeno, že ne jeden zemře. Řeč o tom se roznesla po vsi a druhý den už bylo v kostele na 150 lidí. Na třetí den Don Bosco vyzval všechny, aby se s ním pomodlili Otčenáš a Zdrávas za toho, kdo v obci zemře první.

Ten večer se v jednom stavení pořádal bál, ale už ráno přišla delegace sektářů k Donu Boskovi diskutovat. Zůstával klidný a oni mu nakonec navrhli, aby přijal na audienci dokonce samého Boha Otce. Don Bosco přikývl a skutečně během dne přišel nějaký zvláštní člověk k němu do bytu. Byl to stařec s dlouhým černým vousem, na nohou měl dřeváky, na hlavě divný vysoký klobouk, pod paží měl velkou knihu. Na první pohled vypadal nenormálně. Hned se představil jako Bůh Otec a Don Bosco se představil jako Don Bosco. Bůh Otec otevřel knihu a tam byly roztodivné obrázky: Kněží, kteří bili ďábly a zase ďábli, kteří tloukli kněze, biskupy a samého papeže. Každý obrázek měl nápis. Pak začaly obrázky pochybné mravní hodnoty. To už Don Bosco řekl: „Dost. Začneme mluvit o vážných věcech.“ Nešlo to. Ten člověk mluvil důsledně v rýmech, ať to mělo hlavu nebo patu, nebo nic z toho. Don Bosco mu připomínal vážnost života a blížící se smrt, nic na něho neplatilo. Odešel přesvědčený, že misionáře umluvil.

Odpoledne, když se lidé ubírali do kostela, Grignaschiho stoupenci postávali před vchodem, vysmívali se, zvali je, aby šli raději k tanci, že to budou jiná kázání. Nejvíce se činil majitel stavení, kde se měl bál konat. Bál trval hluboko do noci a ze stavení, které bylo kousek od fary, se stále ozývala hudba a křik. Až k půlnoci se najednou vše utišilo. Pak někdo bušil na faru a že má jít don Melino zaopatřovat, hospodářovi se udělalo špatně, snad umírá. Farář se bál, ale pak šel. Přišel pozdě – dotyčný už byl mrtev.

Na vesnici padl strach. „Rudá madona“ se několik dní neukázala v kostele. O Donu Boskovi říkala, že je to ďábel. Zatím Don Bosco kázal dál. Velikým dojmem zapůsobilo, když vyběhl lidi, aby se s ním pomodlili za toho, který v noci zemřel.

Dva dny nato večer byl kostel plný k prasknutí. Don Bosco mluvil o smrti, o soudu, o tom, co asi prožívá hříšník, který se nechce poddat Božímu milosrdenství. Pak, jako by byl náhle zaujat nějakou vidinou, začal popisovat do všech podrobností vesnický pohřeb. Rakev, v ní mrtvý hříšník, už překročili nosiči práh kostela, kladou rakev na dvě stoličky, tady přede mnou, tady... Lidé uchvácení drastickou scénou hleděli na místo, kde stávaly rakve s mrtvými a Don Bosco

35 Don Bosco a Rattazzi

Rok od roku se množily žádosti o přijetí chlapců do Don Boskova Domova a mnohé přijímal bez žádostí, zvláště když sám našel chlapce bez prostředků nebo takoví přicházeli do oratoří, které od něho závisely. Často mu byli doporučeni chlapci od úřadů, od starostů a tak dále. Některé takové žádosti mu posílala turínská ministerstva, např. ministerstvo vnitra, řízené Urbanem Rattazzim.

Je zajímavé číst tyto žádosti, případně další dochovanou korespondenci toho druhu. Don Bosco musel být velmi opatrný, aby nenaletěl. Také musel dát rodičům doporučených, nebo poručníkům ohrožených chlapců cítit, že dotyčného nepřijímá proto, že musí, ale proto, že chce. Jinak by si byli lidé dělali nároky a příliš by se oháněli osobností, která chlapce doporučila. Tak by ztrácel svobodu a bylo by se ujímalo přesvědčení, že Don Boskův ústav je závislý na státní moci a on je jenom jmenovaným ředitelem. Proto měl rodiče a poručníky k tomu, aby se zavázali, že podle svých sil budou i něco platit, anebo si seženu někoho, kdo by na hocha přispíval.

pokračoval: „Ale já už jsem kázal dosti, ať káže někdo jiný. Kdo chce kázat? Můj společník? Ten už má svůj program. Pan farář? Ne, ne. Kdo tedy? Kříž? Hodina milosrdenství je ta tam. Nejsvětější svátost? Hodina lásky je pryč. Panna Maria? Už není čas přimlouvat se. Pak chvějícím se hlasem řekl: „Vím, na koho se obrátím. Ať káže mrtvý sám.“ Následující část byla rozhovor s mrtvým. Otázka – odpověď, otázka – odpověď, otázka – odpověď. Posluchači byli doslova zdeptáni. Don Bosco skončil kázání otázkou: „Co ti tedy chybělo?“ Po krátké, ale mluvící pauze, vyjádřil, co všichni cítili: „Čas.“ Pak se rozhlédl po posluchačích: „A co chybí vám?“ Pak řekl: „O tom budeme mluvit zítra.“

Účinek misie byl ohromný. Během misie zemřelo více lidí a z tří tisíc obyvatel farnosti a okolí snad nebylo člověka, který by nešel ke zpovědi. Milost se dotkla dokonce „Rudé madony“ a „Boha Otce“. Farnost se rázem probudila k novému životu a mezi kazateli a lidem vzniklo nadšené přátelství. Nechyběly ani veselé historky. Tak jednou při kázání Don Bosco probíral jednotlivé stavy, a když měl v práci staré muže, udělal narážku zcela mimovolnou: „Tak co, stařečku, kdypak ty se odhodláš jít ke svaté zpovědi a splnit aspoň svou velikonoční povinnost?!“ Pod kazatelnu seděl nějaký bělovlasý stařeček a lidé na něho začali ukazovat prstem. Donu Boskovi to bylo trapné, ale stařeček sám vyřešil situaci, když řekl: „Tak abyste věděli, dnes večer.“ Všichni se zasmáli a večer skutečně přišel a vyzpovídal se.

Uvedené události popsal později donu Ruovi sám farář Melino, dále nějaký pan Beta a také někteří z bývalých přívrženců dona Grignaschiho. O události psala 1. února turínská Armonia a je zachycena i v dopise prefekta Oratoře dona Alasonattiho jednomu kanovníkovi. Don Bosco se později přiblížil i k samotnému donu Grignaschimu a dosáhl toho, že písemně odvolal své bludy a byl přijat zpět do církve. Grignaschi po propuštění z vězení navštívil Dona Boska v Oratoři. Pak se odstěhoval někam k Nizze, koupil si tam domek a už se nesnažil získávat lidi pro své názory, kterých se možná úplně nezřekl. Don Bosco mu pomáhal i finančně a ještě jsou na světě některé Grignaschiho dopisy Donu Boskovi. Sice říkal, že zůstává věrným katolíkem, ale roku 1883 zemřel bez svátostí.

Rovnováhu žádalo i jeho vyjednávání s úřady. Podle jeho mínění bylo v zájmu státu pomáhat mu udržet rostoucí instituci a on to dával státu cítit, že má povinnost starat se o sociální zabezpečení občanů, zvláště mládeže. Tak v roce 1856 žádal ministerstvo vnitra o příspěvek na dostavbu Domova, aby mohl přijmout ještě více chlapců. Ministr Rattazzi odpověděl diplomaticky: státní finance nedovolují poskytnout velký příspěvek, Dona Boska prosí, aby to uznal a pomohl si jinak, ale pro dobrou vůli posílá aspoň 300 lir s tím, že bude pamatovat napříště, až se ukáže větší možnost. I to Donu Boskovi stačilo, hlavně že ministr projevil pochopení.

Rattazzi skutečně vycházel Donu Boskovi vstříc, jak mohl. V hovorech s různými lidmi ho nazýval „velkým člověkem“. Někdy se objevil sám v Oratoři a, ač jinak nepřítel církve, na Dona Boska držel. Don Bosco zas měl zájem udržet si jeho přízeň. Jen úzkostlivě dbal, aby se nezavázal, protože tím by byl ztratil svobodu.

Rattazzi dával Donu Boskovi najevo sympatie někdy až okázale. Když viděl jeho jméno na listině těch, kdo čekali

v předsíni na audienci, obvykle ho dal zavolat do kanceláře před jinými. Říkal mu: „Vy nemáte času nazbyt, proto jsem vás dal zavolat hned.“ Někdo opravdu začal mít podezření, že se Don Bosco příliš stýká s nepřáteli církve, ale zde nezbýlo než něco snést. Každý člověk je sledován a posuzován. Zde je třeba dbát na to, co říká skrze svědomí Bůh. Don Bosco měl svůj styl a držel se ho. Nikdy neudělal nic, co by mohlo vyznít jako spolupráce s nepřáteli církve a náboženství. Příznačná je proto i následující skutečná epizoda.

Jednou se Dona Boska Rattazzi ptal, jestli se má cítit jako vyobcovaný z církve. Don Bosco byl opatrný: vyžádal si tři dny na uvážení. Po třech dnech přišel s nějakou věcí na ministerstvo a dělal, jako by na dotaz zapomněl. Až když se ho ministr znovu výslovně ptal, řekl: „Excelence, já jsem se snažil vaši otázku prostudovat, konzultoval jsem mnoho autorů církevního práva, ale bohužel se mi nepodařilo vás zachránit. Že mi to nebudete mít za zlé?“ Rattazzimu se líbila jeho otevřenost, jak by se mohl zlobit. A Don Bosco byl rád, že neurazil, přestože jasně řekl, co říci musel. Ministr na jeho taktní jednání reagoval tak, že si ho vážil ještě více.

Jednou přišel Don Bosco k Rattazzimu a žertem prohodil: „Excelence, tak mi dnes u vás připadá jako v kostele, jako když lidé čekají u zpovědnice. Máte plnou čekárnu.“ A Rattazzi? „S tím rozdílem, milý Done Bosco, že od

zpovědnice jde každý rozzářený a spokojený, kdežto ode mne mnohý odchází a v duchu mi zlořečí.“

Don Cerruti položil jednou Donu Boskovi otázku: „Byl Rattazzi v jednání pokrytec?“ Don Bosco řekl: „Nezdá se mi. Aspoň ne, když jednal se mnou. Pokrytecky se choval ve sněmovně, protože tam plnil úkoly, které mu světila sekta, kterou musel poslouchat. Možná, kdyby byl měl potřebnou svobodu, byl by skutečně velkým člověkem.“ Takových bylo tedy mnoho, Don Bosco to věděl a snažil se neodsoudit nikoho.

Začátkem ledna roku 1856 ministr Lanza předložil parlamentu návrh, aby semináře a biskupské koleje závisely na ministerstvu. Parlament to schválil, biskupové protestovali. Zajímavé je, že právě v té chvíli Don Bosco otvíral v Oratoři svou první interní gymnazijní třídu a v duchu se obíral plánem vybudovat celou síť církevních nezávislých škol. Musel vědět, že jde do bouřky, ale nedbal: „Mějme důvěru. Bouřka se přežene a bude zase hezky. Blahoslavení, kdo se nade mnou nepohorší. Mám to slíbeno od toho, který se nikdy nemýlí. Oratoř není má, ale je to dílo Boží. Kdyby to bylo jen dílo mé, to bych byl radši, kdyby je Bůh zničil.“ S touto důvěrou vyzval klerika Francesiu, prvního svého „profesora latiny“, aby u něho složil soukromě řeholní sliby, a aby se zavázal podobně jako Rua, že ho neopustí. Neznáme přesné datum, ale byl to mariánský svátek.

36 Pokračování sporu o víru

Pokud šlo o kontroverzi s italskými protestanty, boj pokračoval. Don Bosco stál v čele Katolického čtení a tím ve funkci velitele představené hlídky katolické církve. V lednu 1856 vyšel „Snadný způsob, jak se naučit Písmu svatému“. Napsal je Don Bosco sám a k spisku přidal zeměpisnou mapu Svaté země. V únoru vyšla kniha mučedníka biskupa sv. Cypriána „O modlitbě Páně.“ Zdůrazněna byla víra mučedníků prvních dob, hlavně co se týče skutečné přítomnosti Kristovy v eucharistii a ve mši svaté.

V tomto roce, jak je vidět, Don Bosco poněkud změnil styl vydávání. Dříve vycházely svazčky dvakrát za měsíc, nyní jen jednou, ale počet stran byl zachován. Byl to tedy dříve čtrnáctideník, nyní měsíčník. Na březen připravil do tisku knížku „Neděle lidu“, ve které byla rozvedena tato témata: škodlivost znesvěcování dne Páně, jak se o nedělích věnovat zábavě, co hospoda a co si o ní myslet.

V dubnu vyšel spis: „O zvyku klnout“. Měl dodatek: Propagace „Pravidel zbožného sdružení proti klení“, založeného ve Francii roku 1847. Redakce Čtení nabízela zprostředkování vstupu do tohoto sdružení.

V květnu měl vyjít „Životopis svatého Pankráce mučedníka“ s dodatkem o poutním chrámu sv. Pankráce u Pianezzy. Don Bosco měl rád tuto svatyni a byl tam několikrát na pouti. Svatý Pankrác byl chlapec a tedy jeho úcta se hodila i pro chlapce.

Všechny tyto spisy, tak neúnavně vydávané, byly zaměřeny na obhajobu církevní nauky a na vyvrácení bludných nauk. Donu Boskovi to vyneslo i v tomto roce dosti urážek, protože nepřátelé byli fanatičtí a neznali míry v urážení. V tom jim šla velice na ruku Gazzetta del Popolo, deník, který stál v popředí proticírkevního štvání. Pro Dona Boska tam měli pseudonym „Don Bosio“. Mohli ho očerňovat, jak chtěli. Každý věděl, že je to on, ale žalovat nikoho nemohl, protože „Don Bosio“ nebyl „Don Bosco“. Páni se mohli do něho trefovat po libosti.

Nebyli všichni ideoví protivníci stejní. Někteří ho dokonce respektovali. Tak nějaký inženýr Prina Carpani, evangelík, mu napsal dlouhý dopis, ve kterém žádal o diskusi údajně za tím účelem, aby se jeho přítel Pina a další evangelíci a samozřejmě i on sám, mohli v diskusi s katolickým knězem přesvědčit, kde je pravda. Don Bosco diskusi přijal, jen si stanovil určité meze. Prina mu měl napsat, jak si to představuje, zda chtějí po stanovení pravdy také z této pravdy vyvodit důsledky. Stanovení pravdy přece žádá víc: Je třeba pravdu také přijmout. Aby to bylo možné, je třeba hledání provázet modlitbou k Duchu svatému, pokorou srdce a upřímností úmyslu. Dále se ptal, které bible se chtějí v diskusi přidržovat, zda latinské, řecké nebo italské či francouzské. Konečně kam se obrátí, když někde přece jen vznikne pochybnost, kterou bible sama nezodpoví.

Bylo to jemné nadhození problému církevní tradice, kterou protestanti odmítají, ačkoliv jen ona může vnést světlo tam, kde Písmo svaté mlčí. Učení prvotní církve má pro katolíky rozhodující význam. Napřed se evangelium jenom hlásalo a teprve potom bylo zachyceno písmem. Protestanti uznávají jenom Písmo. V tom smyslu odpověděl i Prina. Odpověď byla slušná, až přátelská, ovšem Don Bosco musel pokývat hlavou a myslet si, že stanoviska jsou příliš rozdílná, než aby mohlo dojít k logickému závěru. Prina si také dával podmínku, že i kdyby došlo k jednoznačnému závěru, nebude to pro nikoho závazné, jelikož víra je akt svobodný. Diskuse se opravdu konala, nevíme však, s jakým výsledkem. V každém případě tato epizoda je pochvalou pro Dona Boska a důkazem, že jeho zápas s protestanty nebyl projevem nepřátelství, ale jen a jen obhajobou pravdy.

Dnes by byl Don Bosco mezi předními a nejnadšenějšími hlasateli ekumenismu, protože dnes už ani zdaleka nejsou vztahy mezi katolicismem a protestantstvím tak vyhraněné, jak tomu bylo před více než sto lety.

37 Demolice domu Pinardiho

Kdo by dnes přišel do Turína a chtěl by hledat starý dům pana Pinardiho a onu starou kůlnu, proměněnou v kapli, nenašel by je. Jak jsme už slyšeli, Don Bosco potřeboval stále více prostoru pro své mladé internisty, a tak se rozhodl dále stavět. Část přistavěná k domu Pinardiho byla prostorná a už dobře sloužila, nyní bylo třeba strhnout starý dům a na jeho místě postavit novou budovu, která by vyplnila prostor mezi novostavbou a kostelem svatého Františka.

Co peníze? Don Bosco si zavolal stavitele Delponteho a ptal se ho, kolik má peněz, aby mohl začít. „Nemám nic,“ řekl stavitel. „Já také ne,“ řekl Don Bosco, „tak můžeme začít. Věřím, že než bude třeba udělat první výplatu dělníkům, Pán nám něco pošle.“ To byla řeč a za ní stála jeho veliká víra v Boží Prozřetelnost i v budoucnost díla. Tato víra se mimo jiné opírala o prorocké sny.

Vypravoval a napsal don Rua, že prorocký dar byl u Dona Boska něčím docela normálním. Bylo to kolem roku 1856, kdy měl sen: Zdálo se mu, že je na nějakém náměstí a tam viděl něco jako kolo štěstí. To kolo štěstí představovalo Oratoř. Někjaký člověk držel kliku a řekl mu „Podívej se!“ Zatočil klikou a hle: ozval se slabý šelest, sotva slyšitelný. „Viděls, slyšels?“ „Viděl, slyšel, ale bylo to slabé.“ „Víš, co to znamená?“ „Nemám zdání.“ „To je tvá Oratoř, jejích prvních deset let.“ Zatočil klikou ještě čtyřikrát a zvuk byl stále silnější a silnější, až to byl ohlušující rachot. Poprvé jej bylo slyšet v Turíně a v celém Piemontě, při třetím zatočení v celé Itálii, při čtvrtém v Evropě a při pátém na celém světě. „Taková bude historie Oratoře,“ řekl neznámý a zmizel. Don Rua komentoval: „Skutečně každých dalších deset let se proctví doslova uskutečňovalo.“

Zase Don Bosco psal napravo nalevo a sháněl krejčárky. Začalo se v březnu 1856. Dům Pinardiho byl demolován, rozebrán na materiál, přivezeny nové cihly, dřevo, hoši v době rekreace měli co dělat: Oškrabávali cihly a stavěli je do hranic, nosili nové cihly, jen aby se ušetřilo. Mezi zedníky vynikali bratři Karel a Josef Buzzettiové, staří známí Dona Boska už od prvních let Oratoře, ti ho už nikdy neopustili a zaručovali, že se práce bude dělat poctivě. Však se muselo postupovat rázně, aby do podzimu byla stavba pod střechou a schopna provozu, i když ne zrovna v plném rozsahu.

Kolem staveniště bylo veselo a všelicos se zachovalo v paměti. Tak jednou vyšel Don Bosco z Oratoře a musel jít kolem povozu, do kterého byly zapřaženy dvě muly. Don Bosco šel kolem nich opatrně, ale povozníci na něho volali: „Nebojte se, důstojnosti, nic vám neudělají.“ Don Bosco hned na to: „To já jen tak. Maminka mi vždycky říkala, abych nevěřil nikomu, kdo nechodí ke zpovědi.“ Chlapci se zasmáli, Don Bosco také, snad rozuměli narážce.

Příspěvky se scházely po kapkách, Rattazzi poslal z rozpočtu svého ministerstva tisíc lir, ostatní obnosy byly menší, ale stavba se tlačila dopředu. Protože zedníci museli dostat v sobotu výplatu, bylo třeba pozdržet platy kupcům, pekaři a podobně, pak zase dohánět zmeškané, uspokojovat hrozcí, nu, práce nevděčná, ale nutná, žádající nadlidskou statečnost a trpělivost.

Měsíc máj rozkvetl znovu mariánskou horlivostí a obohatil dějiny Oratoře o další události. Dominik Savio se už

koncem dubna radil se svým duchovním otcem a učitelem, jak by měl nejlépe prožít Mariin měsíc. Don Bosco mu poradil: „Buď vzorný ve všech povinnostech, každý den vypravuj kamarádům nějaký povzbudivý mariánský příklad a žij tak, abys mohl každý den přistoupit k svatému přijímání.“ „O co mám Pannu Marii prosit?“ ptal se Dominik. „Pros ji o dar zdraví a aby ses stal svatým!“ „Ano, aby mi pomohla stát se svatým, aby mi pomohla svatě zemřít a aby byla při mně v mých posledních okamžicích a dovedla mne do nebe!“ Dominik skutečně v tom měsíci stále planul. Zdravý moc nebyl, ano Don Bosco ho poslal na prohlídku k několika specialistům. Všichni obdivovali jeho dobrou náladu a moudrost odpovědí. Doktor Vallauri vyjádřil svůj obdiv Donu Boskovi slovy: „To je skutečná perla, ten chlapec!“ Don Bosco se ptal: „A co mu vlastně je?“ Doktor odpověděl: „Jeho křehká tělesná soustava, nadměrná duševní zralost a neustálé duševní napětí, to jsou hlavní příčiny, proč se mu podemílají tělesné síly.“ „Je na to nějaký lék?“ „Asi nejlepší lék by byl nechat ho odejít do nebe, je na to zralý dost. Snad nanejvýš prodloužit mu život tím, že mu přerušíte studium a necháte ho pracovat manuálně, pokud by na to stačil.“ Měl pravdu. Dominik už patřil více nebi než zemi. Začaly se u něho ukazovat věci, o kterých čteme v životopisech svatých.

Vypravoval jeho spolužák Jan Bonetti, jak jednou nepřišel Savio s druhými na snídani. Nepřišel ani na oběd a teprve potom začala shánka. Don Bosco ho našel v kůru kostela za oltářem v extázi. Stál jako socha na jedné noze, druhou měl položenou na té první, tvář upřenou na svatostánek, celý zářil. Don Bosco ho musel násilím přivést k normálnímu životu. „Už je po mši?“ ptal se Dominik Dona Boska. Don Bosco mu ukázal hodinky: „Podívej se, už jsou dvě odpoledne.“ Pak ho poslal na oběd a přikázal mu: „Bude-li se tě někdo ptát, cože tak pozdě, řekneš mu, že ti Don Bosco něco poručil!“

Druhou událostí byla slavnost konstituce. To byl teď hlavní svátek a den velkých radovánek ve městě. Don Bosco neviděl rád chlapce toulající se po městě a pachtící se za kdejakou atrakcí. Proto uspořádal velikou zábavu v externí oratoři. Nakoupil hromadu buřtů a malých lahviček vína, rozvěsil je na provazy, že to byly hotové věnce a v neděli předtím řekl oratoriánům: „Chlapci, jeden pán mi dal peníze, abych nakoupil svíčky a olejové kalíšky, aby Oratoř měla slavnostní iluminaci o slavnosti konstituce. Tak mi napadlo, že místo toho by bylo lepší dát vám něco na zub. Nevím, jestli s tím souhlasíte.“ Rozumí se, že se ozvalo bouřlivé „Anooo“. Pak se vytahovala čísla, pomocí čísel se tvořily trojice, první z trojice měl za úkol vybrat jeden buřt, druhý sklenici vína, třetí k tomu chléb. I chlapci z internátu se zúčastnili tohoto veselého rozebírání daru Božího a pak se v trojicích hodovalo a hodovalo, až nic nezůstalo, jen prázdné láhve.

Konečně třetí událost z toho roku přešla do dějin i do paměti účastníků: Výlet do Susy, který se uskutečnil o první červnové neděli. Hoši v Suse zpívali, koncertovali, udělali veliký dojem svou ukázněností a zbožností. Armonia ze dne 8. června neopomenula o tom psát a velebit Dona Boska a jeho vychovatelské umění až do oblak.

38 Charitativní činnost

Chceme-li podchytit alespoň hlavní věci, které patří k obrazu tehdejší Oratoře svatého Františka Saleského, nesmíme zapomenout na charitativní činnost Oratoře.

Jak už jsme kdysi řekli, Don Bosco byl vždycky velikým ctitelem svatého Vincence z Pauly a hrál značnou úlohu při zakládání konferencí svatého Vincence – skupin nadšenců, kteří se oddávali charitativní činnosti mezi chudými. V lůně těchto konferencí vznikla v roce 1854 zvláštní komise pro podporu chudých v době cholery a po ní. Jen od 27. srpna do 30. listopadu poskytla podporu 430 rodinám ve výši 3 000 lir, a to jen ve farnosti Borgo Dora, kde byla Oratoř. Don Bosco nebyl zcela spokojen s touto činností, a tak koncem roku 1854 ustanovil v Oratoři jakousi „malou konferenci“. Dal jí za patrona svatého Vincence a jako spolupatrona svatého Františka Saleského. Jeho iniciativa se potkala se souhlasem pánů, kteří stáli v čele těch velkých konferencí, a z nichž někteří byli jeho velkými pomocníky v díle oratoří.

39 Družina Neposkvrněného Početí

Již jsme zaznamenali, jak v Don Boskových oratořích rozkvetla cílá bohatá spolková činnost. Družina svatého Aloise, Spolek vzájemné pomoci, přidružené konference sv. Vincence, to byly prvotiny této činnosti. Nyní se k nim připojila ještě Družina Neposkvrněného Početí Panny Marie. Jak k ní došlo?

Stalo se, že jednou ve všední den při mši svaté nepřistoupil nikdo k svatému přijímání. Buď, že to byla náhoda nebo něco jiného, Don Bosco musel odnést ciborium zpět do svatostánku a mezi hochy se to komentovalo. Několik chlapců jako Durando, Bongiovanni, Bonetti, Marcellino, Rocchietti, Vaschetti a Rua se domluvili, že utvoří něco jako štáb, který se bude starat o to, aby každý den aspoň několik chlapců přistoupilo ke stolu Páně. Což v neděli, to bylo svaté přijímání všeobecné, ale ve všední den ještě nebylo v církvi zvykem chodit, nebo jen málo. K tomu se žádalo, aby měl k tomu každý dovolení od zpovědníka.

Dominik Savio hned přistoupil k této akci a mimo to šel k Donu Boskovi a předložil mu návrh, aby se založila zvláštní družina horlivých chlapců, kteří by pomáhali představeným udržovat v domě vysokou duchovní úroveň. Tato družina měla mít název „Družina Neposkvrněného Početí Panny Marie“. S pomocí spolužáka Bongiovanniho sestavil stanovy družiny a po schválení Donem Boskem s vybranými chlapci dne 8. června 1856 předstoupil před oltář Panny Marie v kostele sv. Františka Saleského a tam je přečetl spolu se zvláštním zasvěcením Panně Marii.

Stanovy byly jednoduché, měly 21 článků, zavazovaly členy k vzornému zachovávaní pravidel domu a k apoštolátu mezi chlapci. V Družině byli chlapci, ale i klerici, např. Rua, který byl zvolen předsedou. Sekretářem byl Dominik. Družina se stala pravou rukou Dona Boska a vykonala mnoho dobrého. Členové na svých schůzkách hovořili o chodu domu, brali si na starost lehčí povahy, kamarádsky pomáhali chlapcům zrát a sami uzrávali v opravdové osobnosti. Don Bosco se na ně mohl plně spolehnout.

Rok 1856 by církevně velmi významný také tím, že Pius IX. rozšířil svátek Nejsvětějšího Srdce Ježíšova na celou církev a předepsal, aby se všude recitovalo officium tohoto

Don Bosco vyzval své nejlepší chlapce, aby vstoupili do této bohubilé práce. Například Rua se stal sekretářem konference a mezi členy postupně byli mnozí, kteří později vynikli jako čelní salesiáni.

Členů této konference bylo asi dvacet. Každou neděli po druhé mši svaté chodili ve dvou do rodin a nosili tam příspěvky, ptali se na děti, prostě vytvářeli ovzduší křesťanské lásky a vzájemné pomoci.

Brzy i oratoř sv. Aloise měla svou „malou konferenci“ svatého Vincence. V roce 1856 bylo v Turíně konferencí sv. Vincence sedm a v Piemontě deset dalších. K těm se ty naše hlásily. Protože v Turíně bylo ústředí a v čele hlavní rady stál Don Boskův velký přítel hrabě Cays, tento přijal Don Boskovy malé konference chlapecké do svazu těch velkých a prohlásil je za „přidružené“. Později vznikly podobné také v oratoři Andělů strážných a v další oratoři sv. Josefa.

svátku a aby se všude v pátek po oktávu Božího Těla sloužila mše o Nejsvětějším Srdci. Je příznačné, že právě v tom červnu byla založena družina Panny Marie. Červen i u Dona Boska začal mít slavnostní ráz jako dosud květen. Úcta k Srdci Ježíšovu se pak projevovala zvýšenou zbožností eucharistickou. Donu Boskovi to dělalo velikou radost, protože u něho Ježíš a Maria byli od počátku jeho apoštolátu nerozlučitelně spojeni.

Červen toho roku byl zpestřen dalšími radostnými událostmi. 10. června byl v Římě potvrzen reskript, kterým se Oratoři udělovala řada plnomocných odpustků, 13. června další odpustky za účast na půlnoční mši svaté v Oratoři, 15. června se slavnostně vrátili vojáci z Krymu. Bývalí oratoriáni považovali za svou povinnost korporativně přijít do Oratoře pozdravit Dona Boska, který se za ně tolik modlil. Pak byly tradiční oslavy svatého Aloise, svatého Jana Křtitele – svátek Dona Boska.

Slavnosti s tolika lidmi, otevření staveniště na místě domu Pinardiho, to vše dávalo chlapcům možnost, aby se nekontrolovaně pohybovali kolem Oratoře, a cizím lidem, aby se dostávali i tam, kam by normálně neměli přístup. Pro družináře typu Dominika Savia to bylo pobídkou k zvýšené bdělosti nad mravností kamarádů. Sem patří dvě epizodky ze života svatého Dominika Savia. Jednou se vloudil mezi chlapce mladý švihák, který dovedl upoutat pozornost menších vtípem až okouzlujícím, ale byl to vlk oděný beránčím rouchem. Dominik Savio hned poznal, kolik uhořelo, a s jemu vlastní bravurou odvedl nezkušené kamarády od nebezpečného svůdce. Jindy uviděl mezi chlapci neslušný humoristický plátek, plný nezapných obrázků. I tam udělal tečku za případem. Jednoduše časopis roztrhal na kousky a klukům pěkně po křesťansku vyčinił. Dominik dovedl ocenit význam tisku a v duchu Dona Boska byl nesmiřitelným vůči tisku nemravnému a bezbožnému, zato horoval pro tisk náboženský a umravňující.

Don Bosco právě vydával na červen a červenec vzdělávací čtení pod názvem „Krátké úvahy o tom, jak se máme srovnávat se svatou vůlí Boží“.

40 „Dějiny Itálie“

V tomto roce 1856 dostali chlapci Oratoře a všechna mládež italská od Dona Boska vzácný dar v knize „Dějiny Itálie“. Člověk se jen může divit, jak mohl světec uprostřed tolika starostí poslední doby napsat tak krásnou knihu, jednu ze svých nejlepších a nejzralejších. Došlo k tomu následujícím způsobem:

Jednou přišel k donu Cafassovi a předložil mu dva sešity s rozvrženou prací. V jednom byla osnova „Dějiny Itálie“, v druhém materiál pro spis „Jak zpovídat mládež“. Don Cafasso oba sešity prolistoval a bez dalšího rozhodl: „Napište Dějiny Itálie.“ Don Bosco poslechl.

Látka byla svůdná, ale i nebezpečná. Dějiny Itálie jsou do značné míry totožné s dějinami papežství a právě papežství a papežský stát byly v té době předmětem nevybíravých útoků. Nepřátelé církve měli zájem postavit papežství do co nejhoršího světla a využít kdejaké chyby k jeho očernění. Nebylo lehké tomu čelit. Don Bosco se však nebál a pustil se do práce. Osobně nepsal. Měl toho tolik přečteného a promyšleného, že mu stačilo mít látku správně rozvrženou a jen diktovat kleriku Ruovi. Pak diktát důkladně opravil, dít přehlédnout znalci a nakonec přepsat. Knihu přepsal mladý Melichar Voli, pozdější advokát, turínský starosta a senátor království. S tiskem se začalo už v roce 1855 u Paravie.

Don Bosco rozdělil dějiny Itálie do čtyř období; ale měl vlastní koncepci. Zatímco dosavadní dějepisci dobu římskou dělili do tří epoch (královská, republikánská, císařská), Don Bosco ji rozdělil do dvou epoch – pohanská a křesťanská. Tím dal najevo, jaké kritérium je pro něho rozhodující: ne světské, nýbrž náboženské. První díl dovedl do císaře Augusta, druhý do pádu západního císařství v roce 476, třetí až k objevení Ameriky v roce 1492 a konečně čtvrtý (moderní dobu) až do roku 1855.

Kartáčové otisky nosil Don Bosco profesorů Peyronovi k posouzení. Ten opravoval, ale nakonec své opravy škrtl a nechal text, jak vyšel z pera Dona Boska. Také svému profesorovi dějin Petru Banaudimu dával otisky k přehlédnutí. Konečně v půli roku 1856 kniha byla hotová a 2 500 výtisků se mohlo rozběhnout po Itálii.

V předmluvě Don Bosco říká, že knihy se mají posuzovat podle toho, pro koho jsou psány. Jeho práce je určena

41 Události drobného života

Někdy malé zprávičky povědí víc než velké události. Existuje objemný sešit, do kterého Don Bosco napsal řadu poznámek, týkajících se právě probíraného roku 1856. Posloužíme si jimi k dokreslení života v Oratoři v tom roce.

Mimo jiné je tam seznam 153 chovanců domu, z nichž 63 jsou označeni jako studenti, 90 jako umělci (věnující se umění). Jde o učně. Není tam řeč o těch, kteří navštěvovali vyšší školy věd a umění v Turíně, ani se tam neuvádějí chlapci, kteří tam byli ubytováni přechodně. U některých jmen je poznámka, že byli vyloučeni pro krádeže nebo se nechtěli podrobit pravidlům domu. U Karla Gastiniho je poznámka, že si opatřil byt ve městě v měsíci květnu. V nemocnici Cottolengo zemřeli v prvních měsících roku dva hoši, jeden další u sv. Mořice a pak v Cremolinu bratr jednoho z těch prvních dvou. I to patřilo k tehdejšímu životu. Zdravotnictví bylo v plenkách, nemocí mnoho, Don Boskovy chlapci přicházeli do ústavu mnohdy po velkém strádání, nebylo v moci Domova změnit to, co patřilo k normálnímu

mládeži a tudíž musí obsahovat to, co na mládež působí ve smyslu mravním. Nemůže obsahovat věci sporné, pochybné, soukromé dohady, citovat další a další autory ani politické úsudky. Přesto psal se vši seriózností, konzultoval všechny dostupné soudobé autory a i z nich převzal všechno, co by mohlo mládež poučit a povzbudit.

Kniha měla celkem příznivý ohlas. Civiltà Cattolica ji dokonce nazvala jedinečnou a zatím v Itálii bez konkurence. Vyskytly se i hlasy z druhého tábora a někdo hledal za Don Boskovým jménem nějakého zakukleného jezuitu, ovšem marně. V dalších vydáních Don Bosco stále knihu rozšiřoval o další přicházející události italské i světové, stále na úrovni informace pro mládež, bez nároku na politické oceňování událostí a osob. Kde bylo třeba říci úsudek mravní, řekl jej. Tak např. když mluvil o Alexandru Manzoni a o jeho stěžejním románu „Snoubenci“, vyzvedl vysokou mravní hodnotu tohoto katolickou vírou proniknutého díla, ale také řekl, že postava dona Abondia mohla být přece jen šetrněji podána. Osoba slabošského faráře nemůže být výchovná a musí chtít nechtě zanechat špatný dojem v mladých lidech, kteří přicházejí z venkova a mají o svém duchovním správci uctivou představu.

Don Boskovy Dějiny Itálie dostoupily během třiceti let úctyhodného nákladu 70 000 výtisků. Ministr školství Lanza dal knihu recenzovat, udělil jí prémii 1 000 lir a vyjádřil přání, aby byla užívána ve státních školách. Dokonce byly Donu Boskovi dělány ze strany vládních činitelů nabídky, aby některá svá tvrzení vyškrtl, že pak bude moci být vydán dekret, aby jeho Dějiny Itálie byly zavedeny jako školní text. Bylo to svůdné, ale Don Bosco nechtěl nic měnit. Spíš čekal, že se nyní na něho vrhnou a prohlásí ho za reakcionáře, který pracuje pro papeže. Měl radost, že dal do rukou mládeže a dobrých kněží dobré dějiny.

Můžeme dodat zajímavý dovětek. V roce 1881, když salesiáni vkročili do Anglie, k svému velkému překvapení objevili v jednom stánku s knihami pěkně vázanou knihu s titulem: „Dějiny Itálie od Jana Boska“. Překlad pořídil z italského jazyka státní inspektor Morel, vydalo nakladatelství Longman, Green. Šlo o jedno z význačných nakladatelství londýnských vůbec.

životu. Už to, že Don Bosco posílal své chlapce do nemocnice, znamenalo velký pokrok.

Když přišly prázdniny, dobrý otec posílal hochy domů s průvodním dopisem pro faráře, aby nezůstali osamoceni a bez duchovního dohledu a péče. I externí oratoriány sledoval, jak jen mohl a udržoval s nimi osobní kontakty, i když se odstěhovali domů, nebo vůbec opustili Turín.

O prázdninách se Don Bosco jako obyčejně odebral na několik dní na duchovní cvičení k sv. Ignáci nad Lanzem. Před tím řídil konferenci svých vincenciánů a při ní se doporučoval do modliteb přítomných. Činil tak velmi pokornými slovy. V tom vstoupil do místnosti kavalírů Peyron, a když to slyšel, zasmál se a řekl: „Jen se nám tam, Done Bosco, neobratte, to by byla věčná škoda!“ Zasmáli se i ostatní.

Vyrazil na cestu 14. července a provázeli ho klerici Rua, Rocchietti, Bongiovanni, Pettiva a Momo. Byli tam na duchovních cvičeních také mnozí členové vincenciánských

konferencí. Od svatého Ignáce poslal několik dopisů. Byl tam i don Cafasso.

Poslední den cvičení byl by Don Bosco málem přišel o život. Když se ráno vstávalo, nebe bylo zachmuřené jako před bouřkou a zvedal se vítr. Don Bosco byl ubytován v domku kaplana a právě si vyšel na chodbičku a stál proti skleněným dveřím vedoucím na balkónek, zajištěným dřevěnou závorou, když se znenadání zvedl silný víchř, dveře povolily a vymrštěná závera praštila Dona Boska do boku. Uvolněným prostorem hučel dovnitř vítr a cákal liják. Pak prásk! Do Dona Boska udeřil blesk. Zvedl kachličky, na kterých Don Bosco stál, ale kupodivu, on to přežil. Otvor nebylo možno v té chvíli zavřít, a tak se Don Bosco, když se vzpamatoval, zavřel do světnice a čekal, až čina pomine. Nebylo to zcela bez památky. Don Bosco při mši svatě nápadně kulhal, několik dní měl silné bolesti v hlavě, v zádech a v nohou a bok ho bolel několik měsíců.

Ještě téhož dne se světec vrátil vozem do Turína a doma ho přivítali s velkým nadšením. Monsignor Foux, kaplan janovské vévodkyně, hned vypravoval, co se stalo – měl pro chlapce dlouhé piemontské kázání, a tak se zpívalo slavné *Te Deum* na oslavu záchranu milovaného ředitele. Kapela

42 Další stavební neštěstí

Novostavba byla pod střechou, střecha pokryta taškami, byla zasazena okna i dveře, když tu přišla nová těžká zkouška: 22. srpna k desáté hodině dopolední jeden zedník demontoval dřevěné bednění klenutí stropů. Stropy byly klenuté nejen v přízemí, ale i v obou poschodích, ovšem nebyly ještě patřičně vyschlé. Stalo se, že při demontáži posledního stropu – spodní už byly odkryté, sletěl trám na strop, prorazil jej na severní straně, velký kus stropu se zřítíl a pak už váha materiálu dílo dokonala. Všechny tři stropy a dokonce i strop sklepu se v minutě proměnily v sutiny. Jako z udělaní, bychom řekli, kdybychom nevěřili, že i v lidských chybách se projevuje Boží Prozřetelnost.

Opět se všechno sběhlo bez obětí na životech a zdraví. Ještě půl hodiny předtím byla rekreace a řada chlapců – i těch seminaristů z Ivreje, stála pod stropem v přízemí. Komu by napadlo, že to za chvíli spadne! Všichni na hlas zvonku odešli do učeben, aby za chvíli strnuli, jak se rozlehl domem rachot bořících se stropů. Co ten nešťastný zedník? Stál právě na klenutí, když toto začalo povolovat. Pud sebezáchovy mu velel honem se přimknout ke zdi, kde byla největší naděje, že cihly zůstanou. Měl opravdu štěstí: zůstal půlkou těla viset na kousku stropu a jen nohama visel dolů. I boty mu to strhlo. Nikomu z dělníků se nic nestalo.

Don Bosco nebyl doma. Vrátil se večer a toť se ví, bylo mu zle. Ale zachoval klid a jen velebil Pána Boha, že nikdo nepřišel o život.

Kdo ale tehdy vybuchl, to byl Josef Buzzetti, bratr nám už známých dvou zedníků, bývalý klerik, který přišel při manipulaci s pistolí o prst a pro tuto překážku musel svléci kleriku a zůstal laikem. Buzzetti se dověděl asi od bratří některé podrobnosti, které kohosi usvědčovaly, že se při stavbě přizívoval, takže nešlo jen o pouhé neštěstí, nýbrž o špatně prováděnou práci. Buzzetti bouřil a chtěl to hnát dál. Don Bosco ho musel krotit. „Však on ten dotyčný sám pozná, že mu to Pán Bůh spočítá.“ Nevíme, kdo to byl, ale prý skutečně skončil v bídě, jak to Don Bosco naznačil.

na dvoře koncertovala celé dvě hodiny. Zajímavou poznámku máme od Cagliari. Říkal, že Don Bosco býval od té doby, kdykoliv se schylovalo k bouřce, obestřen jako by lehkou párou a ruce mu voněly sírou. V roce 1884 si jeho okolí všimlo, že kdykoli se v mračnech kondenzovala elektřina, jemu nabíhaly ruce, a když se elektřina z mračna vybíjela, ruce se vracely do normální podoby.

Na takové úvahy však Don Bosco sám neměl čas. Hned jak se vrátil z exercicií, musel připravovat Čtení. Na srpen to byla knížka „Obrácení Heřmana Kohena, izraelity, nyní otce Augustina z řádu bosých karmelitánů“, na září „Ondřej, neboli radost ze zbožnosti“, na říjen a listopad ve dvou dílech „Morální úvahy o obřadech mše svatě“.

Don Bosco byl v té prázdninové době poněkud volný, protože ho znamenitě zastupoval prefekt don Viktor Alasonnatti, ale Oratoř nebyla nikdy bez lidí. V tom roce tam byla např. skupina kněží a bohoslovců z ivrejské diecéze, kteří se na přání biskupa připravovali na učitelské zkoušky a chodili na instruktáže k profesorům do města. Pak se zase brzy vraceli z prázdnin chlapci, pro které platil zákon, že student musí měsíc z prázdnin věnovat opakování a určitému předstihu v učení. Tak bylo v Oratoři stále rušno.

Josef Buzzetti patří k prvním Don Boskovým chlapcům a možno říci, že s ním chodil od samého začátku. Patřil k těm nevěrnějším po řadu let. Jako by srostl s Don Boskovým dílem. Bratři mu někdy domlouvali, co že z toho má, že je pečený vařený u Dona Boska, když se ničím nevyučí. Knězem nebude, tak co? Co kdyby Don Bosco zemřel, kam se poděje? Ale Josef měl tvrdou hlavu, nedal na řeči a vytrvával. Don Bosco mu svěřoval věci, na které nikdo jiný nestačil, byl to muž jeho důvěry. Nechal si narůst velký ryšavý plnovous a byl něčím jako strážcem Oratoře a jejích zájmů. Jen jednou na něho přišla krize, zcela přirozená. Přišel k Donu Boskovi a že se rozhodl odejít. Nemůže zůstat. Ať dělá, co dělá, život se mění. On je a zůstane laikem, kluci, které znal jako malé špunty, dělají kariéru, už jsou kleriky a budou kněžími, kdysi mohl on to a ono, co mu oni teď berou, jsou zde pravidla, on to chápe, musí to tak být, ale... Don Bosco poslouchal se skloněnou hlavou, byl také smutný, ale co měl dělat, co měl na to říci, když to byla pravda. „Víš co, Buzzetti, já tě chápu a nemám ti to za zlé. Udělej, jak rozumíš. Ale napřed mi pověz zcela upřímně, jak jsi na tom, kolik máš peněz, jak si představuješ budoucnost. To víš, nemohu tě jen tak pustit. Musím tě založit, musím ti dát peníze, pomoci ti, chápeš...“ To už Buzzetti nevydržel. Rozplakal se jako kluk a když se zase uklidnil, prohlásil: „Nikam nepůjdu, zůstanu s Donem Boskem navždycky.“ A zůstal mnoho let. Don Bosco ho užíval k těm nejdůvěrnějším úkolům a Buzzetti nikdy nezklamal.

Havárie novostavby nezmenšila Don Boskovu víru. Znovu vytrvale sháněl peníze a ani humor mu nechyběl. Tak hraběti d'Aglianovi napsal legrační dopis v podobě divadelního dialogu. Začínal takto: Don Bosco: „Dobrý den, pane hrabě, mohu na okamžik?“ „Ó, Don Bosco! *Ciarena*. Jak se máme? Nějak z nenadání!“ „Ale já jen tak na okamžik, ani jsem nedal předem vědět.“ Dialog byl dosti dlouhý, řeč se točila kolem běžných věcí, až se stočila na peníze potřebné na stavbu. Pan hrabě si jistě s chutí přečetl improvizovaný dialog, zasmál se, ale také vytáhl peněženku. Jakpak jinak!

Dobrodinci dávali také proto, že věděli, že je Don Bosco opravdu dobrý a vděčný. Cítili se s ním jako v jedné rodině. Vděčnost nebyla u něho prázdným slovem. Ukázalo se to mimo jiné u příležitosti smrti doktora Františka Vallauriho, slavného chirurga, který rád navštěvoval Don Boskovy malé pacienty. Don Bosco uspořádal za něho slavné requiem v kostele sv. Františka Saleského a všichni hoši za pana doktora obětovali svaté přijímání.

43 Zahájení v novostavbě

Jako každý rok patřily dny kolem začátku října výletu do Becchi, spojeného se svátkem Panny Marie Růžencové. Don Bosco šel s první skupinou už 28. září, aby stihl celou nověnu k Panně Marii. Potíže byly s noclehem, protože chlapců přibývalo, a přibývalo i chlapců z okolí, kteří si zvykali na ty dny přicházet do Becchi, kde bylo tak rušno a veselo. Začala se vzít zvyklost noclehat v rodinách, v Becchi i v okolních vesnicích, ano dokonce v Castelnuovo, odkud bylo do Becchi přece jen několik kilometrů. Byla to podzimní schůzka mladých, velmi přitažlivá. K tomu náleželo vyzpovídat se na místě a přistoupit ke stolu Páně.

V prvních dnech říjnových staveniště umlklo, stropy byly obnoveny, budova byla hotová. Don Bosco sám provedl dělbu místností, přičemž dbal, aby byla úzkostlivě dodržena pravidla dobré výchovy a zvláště mravnosti. Ani toto nové křídlo, stojící na místě bývalého domu Pinardiho, nevyunikalo luxusem. I zde byly chodby úzké, nedalo se v nich postávat. Don Bosco potřeboval každý metr pro učebny a dílny, k rekreaci mohl dobře posloužit dvůr a prostranný portikát. V přízemí byly tři velké sály pro obuvníky, knihvazče a také truhláře. I tito nyní přestali docházet do města, protože měli dílnu doma. Prvním jejich mistrem se tam stal jistý Corio, muzikant a tenorista.

V prvním poschodí byla velká ložnice řemesníků pod Don Boskovým bytem, dále k jihu obrácená knihovna, u schodiště přijímající místnost pro návštěvy, kancelář prefekta, dílna krejčích. Učebny se měnily podle potřeby.

V druhém poschodí byla hudební síň, kde vládl klerik Cagliero, nad jejíž vchod dal Don Bosco namalovat rukou Reana: „Ne impediatis musicam – Nebraňte hudbě!“ V témže podlaží na jih byly: učebny pro instrumentální hudbu, sklad věci denní potřeby, byt matky Markéty a jejích pomocnic, také velká šatna. Ostatní, na sever položené prostory, sloužily za ložnice. Ty byly také v podkroví, kde byly i menší světničky pro starší kleriky a učitele. Při této etapě výstavby Oratoře se kopal do hloubky, takže vznikl suterén. V něm byla kuchyně a dvě jídelny: pro chlapce a pro představené.

Ze začátku nebylo možno hned všechny místnosti užívat, protože byly vlhké. Spalo se a učilo, jak se dalo. Ovšem nebylo možno čekat, protože tolik chlapců čekalo a zima se

44 Začátek školního roku 1856–1857

Čtrnáct dní před zahájením nového školního roku bylo už v Oratoři na 150 studentů a učňů. Klerik Francesia měl mít nadále interní 3. třídu gymnázia, ale k ní přibyla ještě dvojtřídka, ve které byli soustředěni žáci z první a druhé třídy. Ty si vzal na starost diplomovaný profesor Blanchi. Don Bosco ho získal, když v červenci kázal ve Foglizzu. Starší hoši z humanitní a rétorické třídy chodili dále do města k profesoru Piccovi. Mezi humanisty patřil Dominik Savio, jemuž se zdraví poněkud zlepšilo, a byl tam přijat zdarma.

Mezi korespondencí z toho roku máme dopis z 30. září, ve kterém se Don Bosco obrací na generála La Marmoru, ministra války, s prosbou, aby věnoval Oratoři vyřazené kusy oblečení, zvláště košile, pokrývky, prostěradla. Mohou to být zcela opotřebované věci, ano „kdejaký hadřík, který by posloužil k přikrytí nuzných chlapců“. I od Rattazziho dosáhl nový příspěvek ve výši 1 000 lir.

blížila. Odpomáhalo se tomu tím, že se v mokrých místnostech při zavřených oknech a dveřích dnem i nocí silně topilo, větralo se a zase topilo a tak se pomáhalo vodě ze zdi ven.

Bylo třeba hlídat chlapce, aby nedošlo k neštěstí. Stalo se například, že do jedné takové místnosti zalézali chlapci během dne, aby se ohřáli, ano některý si tam přetáhl na noc slavník. Pak se na to přišlo a Don Bosco si uvědomil, že by to mohlo skončit špatně. Atmosféra tam byla přece jen málo dýchateľná. Poručil tedy pečlivě zamykat a hochy více hlídat.

Když byla budova jakž takž dána do provozu, Don Bosco chtěl, aby i navenek ukazovala, o jakou výchovu jde. Petr Enria musel portikát vyzdobit biblickými nápisy. Byli sice latinské, ale dávaly možnost luštit a tak si je ještě lépe vštípil do paměti. Neuškodí některé zde uvést: V Božím domě kdo prosí, dostává; kdo tluče, tomu se otevírá. Řekl jeden z makabejských chlapců: Jsme ochotni raději zemřít, než bychom zradili zákony přijaté od otců. Ježíš řekl apoštolům: Komu hříchy odpustíte, budou odpuštěny, komu je zadržíte, budou zadrženy. Vyznávejte jeden druhému své hříchy a modlete se navzájem, abyste byli spaseni. Mnoho zmůže modlitba spravedlivého. Vyznáme-li se z hříchů, Bůh je věrný a spravedlivý, odpustí nám a očistí nás od každé nepravosti. Tobě odevzdám klíče od nebeského království. Co svážeš na zemi, bude svázáno na nebi, a co rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i v nebi. – Byl to malý traktát o pokání a o smíření s Bohem. Kolik lidí, malých i velkých, mladých i starých, vznešených i chudých četlo tyto nápisy! Kolik dobrých předsevzetí vnikly!

Portikát dostal ještě jinou ozdobu. Ve zdi, za níž byla ulička a za ní kostel svatého Františka, byl nyní výklenek a do něho umístil světec pěknou sochu Panny Marie. Tam se konávaly za slušného počasí večerní modlitby, tam Don Bosco mival svá kouzelná slovíčka na dobrou noc. Škoda jen, že při bourání Pinardiho domu soška zmizela, když po deset let byla paladiem domu (od roku 1846 do roku 1856). Odnesl ji don Giacomelli, Don Boskův spolužák a přítel, a odvezl ji do svého otcovského domu do Avigliany, kde byla pečlivě uctívána ještě i po jeho smrti.

Z nových studentů můžeme jmenovat Karla Ghivarella, Mikuláše Cibraria, Františka Cerrutiho, Dominika Bongiovanniho a Jana Boggera, kteří budou později hrát významnější úlohu v dějinách salesiánské kongregace.

Cerruti později vzpomínal, jak přišel 11. listopadu do Oratoře. Don Bosco na něho udělal veliký dojem. Takového kněze ještě nepotkal. Byl docela jiný než jiní známí kněží. Zvláště ho upoutalo, jak krásně jednal s chlapci oratoriány z města. Byli mezi nimi opravdoví chudáci, někteří byli

zavšivení, špinaví, jeden hrozně zapáchal. Don Bosco s každým jednal jako s nejmilejším dítětem. Pro každého měl úsměv, vlídné slovo, zájem. Vždycky byl v dobré náladě, nikdy se nemračil, často zpovídal v horečce, ale nedbal, vždyť šlo o duše. Proto se pod jeho dohledem chlapci až zázračně měnili v dobré lidi.

Bongiovanni byl od roku 1852 externím oratoriánem, poslední rok s dovolením Dona Boska navštěvoval interní hodiny a od tohoto roku 1856 nastoupil jako žák druhé třídy do Domova. Don Bosco ho hned vyzval, aby si udělal celoživotní svatou zpověď a aby se modlil za osvětlení, kam ho Bůh volá.

Počet vnitřních chovanců rychle rostl. V půli listopadu jich bylo 169 a do konce roku jejich počet přestoupil 200. To nebylo všechno. Kanovník Anglesio ze sousedního Cottolenga zatím neměl nikoho, kdo by jeho chlapce učil, a prosil Dona Boska, aby mohli navštěvovat třídy Oratoře. Tak chodili tomasíni k Donu Boskovi a učili se spolu s jeho chlapci. A ještě: v listopadu otevřel Don Bosco poblíž vchodu třídu obecné školy pro chlapce z venku. To svěřil jistému Jakubu Rossimu, také z Foglizza, který vynikal jako skvělý basista a trombonista. Do této třídy chodilo denně mnoho kluků z blízkého okolí.

Celé to množství starších chlapců i nováčků Don Bosco zahrnul vši možnou duchovní péčí. Tak před svátkem Uvedení Panny Marie do chrámu dával po devět dní při večerním slovíčku chlapcům otázky, na které měli odpovídat. Otázka byla vždy stejná: „Proč máme být jisti, že nám chce Pán Bůh dát nebe?“ Jen odpovědi byly na pokračování, takže se takto vyčerpal velký kus katechismu i vyšší teologie.

45 Smrt maminky Markéty

Smrt dona Rossiho byla pro Dona Boska velikou ránou, ale daleko větší ránou byla smrt jeho milované maminky. V polovině listopadu dostala zápal plic a nemoc byla tak zlá, že jí podlehla. Nepomohly ani modlitby tolika chlapců, kteří denně obléhali svatostánek a žadonili o její uzdravení. Boží úmysly byly jiné. Ošetřoval ji doktor Celso Bellingeri, domácí lékař Oratoře a velký přítel Dona Boska, opravdu kapacita. Prodlel hodně času u lůžka nemocné. Opravdu jí nic nescházelo, protože se u ní střídal Don Boskův bratr Josef z Becchi, její sestra Mariánka Occhionová i paní Jana Marie Ruová, matka klerika Ruy. Veliký byl zármutek chlapců, když se dověděli, že byl u maminky její zpovědník Dr. Borel a když jí bylo uděleno pomazání nemocných a vše ostatní.

Maminka Markéta byla žena statečná a brzy si plně uvědomila svůj stav. Neváhala dát svému synu dobré rady. Když s ním byla sama, řekla mu: „Co ti říkám, to je jako bych mluvila ve zpovědi. Měj velkou důvěru k těm, kteří ti pomáhají na vinici Páně, ale jen v těch věcech, kdy můžeš být jist, že jde o větší čest a slávu Boží. Někteří myslí víc na slávu svou. Já musím odejít a nechám všechno v rukou jiných. To může mít také některé zlé následky, ale Panna Maria ti pomůže. Nehledej ani eleganci, ani nádhery ve svých dílech. Hledej slávu Boží a za základ všeho považuj chudobu. Máš zde některé, kteří mají rádi chudobu u druhých, ale u sebe ne. Tvá rodina ať zůstane chudá, jak byla, tak je to dobré.“ Pak mluvila i o zcela důvěrných věcech Oratoře, až se Don Bosco musel divit její jasnozřivosti. O klericích Ruovi, Caglierovi, Durandovi, Francesiovi řekla, že budou jeho platnými pomocníky. O jiných řekla, aby jim nedůvěřoval.

Nejvíce se obracel na klerika Vaschettiho, takže vlastně spolu vedli dialog. Tím se téma stávalo ještě zajímavější. V Oratoři zase rozvíjel téma „Co se špatným tiskem?“ Začal epizodou, jak svatý Pavel nechal na náměstí spálit špatné knihy. Vysvětloval důvody, proč tak učinil, přesto, že knihy měly cenu, mohly se prodat a výnos dát chudým. Chlapci oratoriáni mu pak přinesli velké množství protináboženské literatury a s chutí ji spálili.

„Dobrý tisk proti špatnému tisku“, to bylo i Don Boskovým heslem. Na prosinec připravil pro Katolické čtení „Anděl strážný v době dětství“. Ještě jiné knihy připravoval. Pracovaly pro něho dokonce čtyři knihtiskárny.

Do tohoto ruchu zapadla bolestná zpráva: 5. listopadu zemřel ve věku pouhých 28 let ředitel oratoře svatého Aloise na Porta Nuova Dr. František Rossi. Byl to znamenitý kněz, který ve všem napodobil Dona Boska a byl mu oddán – pravý spolupracovník. Udřel se ve službě chlapcům. Když ho přátelé varovali, aby se šetřil, odpovídal, že dobrý řemeslník neodkládá na zítřek, co může udělat dnes. Onemocněl, hodně vytrpěl a nakonec zemřel. Byl to smutek pro chlapce obou oratoří, i té valdovské. Don Bosco udělal vše, aby se zemřelému dostalo co nejvíce modliteb a přímluv. Horší to bylo s náhradou. Don Bosco neměl, koho by posílal do Porta Nuova, a tak tam celý rok chodili klerici a bylo třeba každou neděli sehnat nějakého kněze pro bohoslužby. Don Cafasso pomáhal tím, že tam posílal i své konviktory. Mezi suplenty vynikl nějaký don Demonte, starý zámožný kněz, který sice pro svůj věk a defekt v řeči nemohl kázat, ale jinak se snažil vykonat kus dobré práce.

O bratřích Fer... řekla: „Nedůvěřuj jim. Chtějí jen využít tvé dobročinnosti, nic víc.“ Pak se doporučila do modliteb kněží, kleriků a chlapců a řekla, bude-li přijata do nebe, že se bude stále přimlouvat za Oratoř. V jedné chvíli, kdy se zdálo, že má zastřenou mysl, řekla tajemná slova: „Teď děláš, co nevíš, co nevidíš, ale budeš vidět a vědět, až ti to osvíti Hvězda.“ Při tom se dívala synovi upřeně do tváře.

Synu Josefovi řekla: „Mám ráda tebe i tvou rodinu, ale dej pozor, abyste nechtěli vyjít ze stavu, do kterého vás postavila Boží Prozřetelnost, ledaže by některý chtěl být knězem. Jste rolníci a zůstaňte jimi. Tak si budete poctivě vydělávat na svůj chléb. Kdyby někdo chtěl výš, mohlo by se stát, že jen promarníte, co jste si za cenu potu získali. Podporuj dále Oratoř. Panna Maria vám všem požehná.“

Když přišel její poslední večer, byli u ní Don Bosco a bratr Josef. Markéta prosila Dona Boska, aby jí pomohl dobře přijmout poslední svátosti. Pak řekla: „Vím sám Pán Bůh, jak jsem tě měla ráda v životě, ale budu tě mít ráda i po smrti. Svědomí mě netíží. Možná jsem byla přísná, ale to jsem dělala jen proto, že mi to říkalo svědomí. Řekni našim dětem, že jsem pracovala pro ně a že jsem je měla ráda jako matka. Ať za mne každý obětuje aspoň jedno svaté přijímání.“ Pak, když viděla, jak je Don Bosco naměkko, jak trpí, řekla: „Jeníku, buď s Bohem. Nedělá mi dobře, když tě vidím tak trpět. Pamatuj si, že celý život je utrpení a že teprve na věčnosti může být trvalá radost. Jdi do své světnice a modli se za mne.“ On váhal, ale ona naléhala, aby šel pryč. „Stačí, že je tu don Alasonatti,“ řekla.

Když odcházel, nemyslel, že je katastrofa tak blízko. Chystal se ulehnout, ale třikrát mu zhaslo světlo lucerny, které chtěl zažehnout. Podíval se na zeď a hle: portrét maminky byl obrácen ke zdi. To už se nemohl položit do postele. Vrátil se k matce. Bylo k půlnoci. Sotva vstoupil, maminka si toho všimla a dávala mu pokyn, aby odešel. Don Bosco se rozplakal. „Jdi pryč,“ šeptala, „prosím tě! Já takto trpím dvojnásob. To je to poslední, oč tě prosím. Jdi! S Bohem!“ Don Bosco poslechl a vyvrávoral ven. Krátce nato maminka vešla do agonie. Bylo to 25. listopadu 1856. Don Bosco nespal, nemohl. Ke třetí hodině slyšel kroky bratra Josefa. Přišel mu oznámit, že je maminka mrtvá. Oba se rozplakali. Rozplakali se i ostatní klerici a chlapci, kteří Josefa doprovázeli.

Pak se musel Don Bosco uklidnit. Když oznamoval komunitě, co se stalo, řekl: „Ztratili jsme matku, ale jistě nám bude pomáhat z nebe. Byla svatá.“ Byla to pravda. Všechno dala opuštěným dětem. Když ji některé ženy chystaly do rakve, prosily Dona Boska, by si mohly vzít něco po ní na památku. Ale měla jen jedny slušné šaty a ty měla do rakve. Ostatní spotřebovala pro chlapce. V kapse jí našli jen 12 lir, které neměla čas utratit. Don Bosco jí je dal, aby si koupila šátek na hlavu.

Hned ráno šel Don Bosco s Josefem Buzzettim do kostela Panny Marie Těšitelky a sloužil tam v kryptě mši svatou za zemřelou. Pak se dlouho modlil před oltářem. Jistě se doporučoval do mateřské ochrany Panny Marie Těšitelky zarmoucených a svěřoval jí své dílo. V Oratoři byla slavná zádušní mše svatá a všichni chlapci při ní přistoupili ke stolu Páně. Pohřeb byl skromný. Oratoř vyprovodila maminku do farního kostela, při průvodu se střídal zpěv žalmu s hudbou kapely a tak ji doprovodili až na hřbitov.

Don Bosco do smrti zachovával maminku ve své paměti. Modlil se za ni každý den, o výročí dával z ni sloužit mši svatou, často s ní v duchu hovořil. I ve snách ji často viděl. V roce 1860 ji viděl ve snu někde u kostela Těšitelky v blízkosti kláštera svaté Anny. Byla velmi krásná. „Jak to,

46 Don Boskova láska k papeži

Svatý Petre! Papeže! Po Ježíši Kristu svátostným neznal Don Bosco na zemi osobu, kterou by více ctil a miloval. Zcela uvědoměle. Svým chlapcům vždycky říkal: „Poslouchejte: jakmile vám někdo začne mluvit zle o papeži, už je to jasné, to je nepřítel víry a náboženství.“ Biskup Emilián Manacorda řekl v pohřební řeči: „Don Bosco byl v celém svém smýšlení, mluvení a jednání samá skromnost, samá pokora. Ale stačilo vyslovit slova „římský papež“, a už se celý rozpaloval, mluvil živě, vroucně. Nikdo s ním nikdy nemluvil na téma papež, aby nepozoroval, že je to pro něj autorita. Před papežem byl Don Bosco vždy učenlivý jako malé dítě.“

To byl převážně výsledek jeho studií dějepisných, se kterými začal v roce 1834 jako prostý klerik. V letech 1851–1861 byl stále ponořen do těchto studií. Četl Bollandisty, které zakoupil pro knihovnu Oratoře, a jiné. Když se četla v jídelně na pokračování obsažná díla Henrionova, Rohrbacherova, Audisiova, Schmidtova a jiná, chválil, ale říkal, že jsou to dějiny obecné, snad církevní, ale málo mluví o osobnostech papežů, o jejich profilech. A přece jsou to ústřední postavy církevních dějin. V světských dějinách se tolik hovoří o králích a knížatech, nemá se aspoň tolik mluvit o papežích?

maminko, vy zde? Nejste mrtvá?“ „Jsem mrtvá, ale žiju,“ řekla. „Jste šťastná?“ „Moc šťastná!“ Don Bosco se jí ptal, jestli šla po smrti přímo do nebe. Odpověděla, že hned ne. Pak se jí ptal na některé zemřelé hochy, zda jsou v nebi. Řekla, že ano. Pak chtěl něco vědět, co se vidí v nebi, co se tam prožívá, ale odpověděla, že to jsou věci, které by nepochopil. Pak ji viděl nádherně oblečenou, celou zářící a majestátní. Za ní byl sbor. Dala se do zpěvu a byl to zpěv díky a byl úžasný, takový, že na světě nic takového neexistuje. Ten zpěv tak uchvátil Dona Boska, že už nebyl schopen na něco se ptát. Markéta mu jenom řekla: „Čekám tě, protože my dva musíme být spolu navždycky.“ A zmizela.

Don Rua vypravoval, že smrtí matky Markéty se otevřel veliký problém, kdo na její místo. Don Bosco v první chvíli uvažoval, zda by neměl přibrat k dílu nějaké sestřičky, které by si vzaly na starost domácnost tak veliké rodiny. Dokonce problém předložil jednou chlapcům na večerním slovíčku. Ale chlapci se toho polekali. Báli se, že to bude pro ně znamenat omezení. Prosili Dona Boska, aby raději vzal nějakou ženu z venku. Tak se stalo, že po matce Markétě nastoupila paní Jana Marie Ruová, maminka klerika Ruy, která už dlouho s Don Boskovou maminou spolupracovala.

Obětovala se. Opustila svou domácnost a zvolila naprostou chudobu Oratoře, kam se nastěhovala. Byla to žena už starší, fyzicky silná, rozšafná, trpělivá a umrtvená, zbožná bez úzkostlivosti a opravdu dobrá. Víc ji to táhlo k učňům než ke studentům. Ani ona nebyla sama. Don Boskova tetička Mariánka jí dále pomáhala, pomáhala i nějaká paní Cagliarová, také matka klerika Bellia, do Oratoře docházela i nějaká slečna z rodiny De Maistrů, ale ta se pak stala řeholnicí.

Těch bolestí musel Don Bosco prožít více. Onemocněla mu teta, těžce onemocněl i bratr Josef, onemocněl a zemřel nadějný klerik Jan Massaglia, přítel a krajan Dominika Savia. Sklátila ho nějaká střevní nemoc. Zemřel doma v Marmoritu a existují dopisy, které si vyměnili on a Savio. Prý i jeho smrt Don Bosco předpověděl.

V duchu těchto zásad začal už v roce 1849 skládat církevní dějiny a skutečně v nich dal první místo papežům, které bránil proti všelijakým výmyslům nepřátel papežství. Byly to dějiny široce pojaté a spjaté s dějinami světa. Tuto práci dovedl až do začátku 19. století a jak pokračoval, dával jednotlivé sešity přepisovat kleriku Jakubu Belliovi, až Bellia přepsal celé dílo. Bohužel nedal je do tisku. Pořád ještě studoval a dílo vylepšoval. Nosil rukopisy s sebou a stále je doplňoval. Bohužel toto váhání vedlo ke ztrátě tak cenného díla.

Už v roce 1862 se mu stalo, že při jednom výletě s chlapci zapomněl část rukopisu a přišel na to, když už byl zase šest mil od místa, kde přenocoval. Tehdy se don Angel Savio vrátil a rukopis šťastně našel. Horší to bylo v roce 1870. Don Bosco zapomněl poslední svazek ve vlaku a přišel na to až několik dní poté. Pak marně pátral. Práce skoro hotová zmizela a Don Bosco už nenalezl čas, aby vše dokončil.

Mrzelo ho to a vybízelo ustavičně své kleriky, aby studovali církevní dějiny, aby jeho úmysl mohli uskutečnit. Přitom se měli držet zásad: psát prostě, aby rozuměl každý venkovan nebo dělník, a psát s velikou láskou a úctou ke Kristovu náměstku. Zvláště k tomu měl dona Bonettiho a dona Cerrutiho.

V době, o které vypravujeme, byl Don Bosco zvláště ponořen do těchto studií a úvah. Od roku 1854 pracoval na sérii knížeček Katolického čtení, ve kterých chtěl právě vypravovat životopisy papežů prvních tří století. A protože toho byl plný, vypravoval tyto věci o nedělích v odpoledních kázáních. Byly to promluvy někdy dlouhé, třeba půldruhé hodiny, ale hoši to chtěli, nutili ho, aby vypravoval ještě, tak byla látka zajímavá. Většinu materiálu měl z bohatého zdroje Bollandistů, ale přibíral ještě další a další prameny. Jeho zázračná paměť mu sloužila dále, takže mohl pracovat s plným zaujetím. Často posílal chlapce s lístečky do univerzitní knihovny k profesorovi Peyronovi a na nich uváděl knihu, stránku i odstavec a jen chtěl, aby to pan profesor vyhledal

47 Obrana víry

Zatímco Don Bosco zpracovával dějiny církve, aby dal lidem do rukou bohatý materiál, svědčící pro církev, musel se dále potýkat s nepřáteli církve. Dále pokračovala polemika s protestanty. K starým známým se přidala ještě nová sekta, kterou uváděl v život polský sektář Ondřej Towianski, sídlící ve Švýcarsku. Vyšel z magnetismu a okultismu, popíral stvoření světa, milost, dědičný hřích, svobodné rozhodování, Kristovo božství, svátosti, kněžství, atd. Učil také převtělování duší. Všechno zahaloval do jakéhosi lidového mysticismu.

V Turíně byl od roku 1840, tam bylo proti němu v roce 1850 zavedeno soudní církevní řízení. Získal dokonce

48 Jiné Don Boskovy publikace

Než budeme hovořit o roku 1857, musíme se ještě zmínit o další ediční činnosti Don Boskově v roce minulém. U Paravie vytiskl Don Bosco 6 000 kopií knížky „Snadný způsob, jak se naučit biblickým dějinám“, 3 000 kopií „Život svatého Pankráce“, 2. vydání, 4 000 „Pokynů pro křesťanské dívky“, které Don Bosco rozšiřoval, když kázal někde na venkově. Mimo to v prvním vydání v 6 000 výtisků vydal „Klíč od nebe v rukou katolíka, který plní povinnosti dobrého křesťana“, napsal kněz Jan Bosco. Byl to přehled pravd katolického náboženství s připojením malého kostelního zpěvníčku.

„Klíč od nebe“ se podobá hodně „Opatřenému jinochu“, s tím rozdíl, že byl určen věřícím všeobecně a tedy nebyl v něm věci určené výslovně mládeži. Tento „Klíč od nebe“ (česky se říká „Nebeklíč“) měl 496 stran a měl velké rozšíření jako „Opatřený jinoch“. Písmena byla veliká, jak se to líbilo venkovským lidem. Měl na 40 vydání a po Itálii se rozletělo asi 800 000 výtisků.

Kolem Nového roku musel vyjít také „Galantuomo“ na rok 1857 pro čtenáře Katolického čtení. Jako vždycky byl to kalendář lidový, proto hodně očekávaný – lidé v té době neměli doma jiné zábavné čtení. Chtěl-li Don Bosco, aby se četlo Katolické čtení, lidové, ale vážné, musel lidem dát také něco méně náročného. Pojednal tam opět o krymské válce, velebil vojáky francouzské i piemontské, jací to byli hrdinové, ale také a hlavně chválil jejich zbožnost, to, jak si

49 Loterie a cesta do Janova

Don Bosco se delší dobu zabýval úmyslem zajet do Ligurska do Janova a v tom smyslu psal tamnímu arcibiskupu Charvazovi. Poslal mu jeden výtisk svých Dějin Itálie a také ho žádal, aby se ujal šíření Katolického čtení. Dalším

a nechal přepsat. Někdy diktoval některému kleriku celé pasáže z paměti, tak to měl otisknuté v hlavě. A bylo to citováno správně, i znalci to potvrzovali, např. domácí prelát papeže Pia IX., pozdější kardinál Tripepi, který z Don Boskových knížeček čerpal, ale také si obsah ověřoval.

Na leden 1857 vyšla první publikace z této řady: „Život svatého Petra, knížete apoštolů, prvního papeže po Ježíši Kristu“, péčí kněze Jana Boska. Ke knížce Don Bosco připojil ještě Marengovu „Cestu svatého Petra do Říma“, s uvedením všech dokladů dokazujících, že apoštol Petr byl skutečně v Římě. Počet stránek 180. Don Bosco v úvodu sliboval vydávat životopisy prvních papežů soustavně, jen co k tomu dozraje čas.

několik turínských kněží a několik rodin. V propagandě byl hlavní bod očištec. To bylo společné s protestanty a tato skutečnost se odrazila v další knížce Čtení na měsíc únor: „Dvě konference mezi dvěma protestantskými kazateli a katolickým knězem o duších v očištcích“. Napsal kněz Jan Bosco. Byly to skutečné diskuse vedené s Donem Boskem, jen trochu upravené, aby látka měla potřebný pořádek.

Z Don Boskovy předmluvy vyplývá, že Katolické čtení za první čtyři roky existence rozšířilo mezi katolický lid na 700 000 knížek. Ovšem druhá strana mluvila o milionech svých výtisků, odtud výzva ke katolíkům, aby se nenechali zahanbit.

rádi nechali posloužit ve věcech náboženských, rozhovořil se o šesti obětavých otcích lazaristech a šedesáti sestřích vincentkách, které tam konaly sanitní službu, z nichž jeden kněz a deset sestřiček ve službě nemocným přišlo o život. Po tomto vzpomínkovém článku následoval článek o lidových pověrách. Pan farář přišel do maštale, kde venkované drželi noční bdění. Slovo dalo slovo a přešlo se na všelijaká znamení, na číslo 13, na nešťastný pátek, na sny, na houkání sýčka, na bludičky atd. Rozumí se, že pan farář řekl své a lidé mu dali za pravdu.

Další práci si dal s novým vydáním „Opatřeného jinocha“. K dosavadním modlitbám přidal nověnu a zasvěcení Neposkvrněné Panně Marii, článek o krásné ctnosti, modlitbu, již se svatý Alois zasvětil Panně Marii, způsob, jak se nejlépe zpovídat a chodit k přijímání, formulí duchovního svatého přijímání, známky duchovního povolání, modlitbu za správnou volbu povolání, jak slavit nověnu k svatému Františku Saleskému, zádušní hodinky, hrdinský úkon odevzdanosti za účelem získání plnomocných odpustků pro duše v očištcích. Protože zamýšlel založit ještě družinu svatého Josefa pro učně, přidal ještě sedm bolestí a sedm radostí svatého Josefa. Pak ještě později v roce 1868 přidal nověnu k Panně Marii Pomocnici.

Je těžké stanovit nebo jen odhadnout dobro, které tato modlitební knížka pro mládež způsobila. Ona byla učebnicí náboženského života jeho chlapců.

důvodem cesty bylo jednání s donem Františkem Montebunem, který v Janově založil podobné dílo jako Don Bosco v Turíně, a byl by si přál, aby se obě díla spojila v jedno.

Ještě než Don Bosco vyrazil na cestu, dal do pohybu další velkou loterii, osvědčený to prostředek, jak získat peníze, když se potřeboval udržet nad vodou. Tolik chlapců a tolik bohumilých akcí žádalo také peníze. Z vody nikdo nežije.

Cestu mu oddálila bratrova nemoc. Onemocněl v Oratoři, stejně jako před měsícem matka – na zápal plic. Hrozilo nebezpečí katastrofy. Ošetřující lékař doktor Musso nesliboval nic dobrého. Jednoho večera Don Bosco vešel do světnice, kde bratr ležel. Byli tam shromážděni Buzzetti, Jakub Rossi, Davitto, Reano a Don Boskova švagrová. Don Bosco se chtěl pacienta zeptat, jak mu je, ale ten jen šeptal.

Don Bosco držel svou ruku na ruce bratrově a snažil se ho těšit. Dobrou hodinu s ním takto byl. Pak mu řekl: „Josífku můj drahý, budeme teď tak dlouho útočit na Pannu Marii, až tě uzdraví. Jsi pro to? Ty nemusíš mluvit, jen se k nám

50 Ruch kolem loterie

Zase komise, která si vzala za úkol dát loterii úřední fasádu, složená z řady významných osobností, uveřejnila manifest adresovaný veřejnosti. V něm dopodrobna popsala vše, co Oratoř koná ve prospěch drobného lidu a hlavně ohrožené mládeže. Jistě to napsal sám Don Bosco, který nejlépe dovedl vystihnout cíle své bohumilé instituce.

K manifestu byl připojen řád loterie a už se začínaly scházet první darované předměty. Mezi nimi byl olejový obraz znázorňující jeden výjev z „Osvobozeného Jeruzaléma“, básně od Orlanda Tassa. Darovalo jej ministerstvo vnitra a příslušný věnovací dopis podepsal ministr Rattazzi.

Do toho přišla i kapka hořkosti. Don Bosco dostal cirkulář od města, ve kterém se vybízely všechny dobročinné instituce, aby nahlásily ve smyslu vojenského zákona všechny osoby mužského pohlaví, narozené v roce 1839 za účelem odvodu ke zbrani. Každá měla být popsána mnoha údaji. Donu Boskovi se sevřelo srdce při pomýšlení, že má kleriky,

51 Svatá smrt Dominika Savia

V roce 1857 byl půst od 25. února do 12. dubna. Don Bosco, aby vyšel vstříc potřebám lidu, vydal na březen v Katolickém čtení „Křesťanské Velikonoce“. V nich vysvětloval vznik a význam tohoto vrcholného období církevního roku i povinnosti křesťana spojené s touto dobou.

Boj o víru pokračoval. Protestanti v poslední době pronikli do Chieri. Pastor Bert tam otevřel stanici v domě nějakého Žida. Ovšem Chieri a Turín, to byl přece jen rozdíl. To už byl venkov, hodně zachovalý ve víře. Proto i odezva byla podle toho. Bert si musel vzít četnickou asistenci a ta samozřejmě svým postojem nahrávala protestantům. Ještě horší bylo, když se ofenziva posunula ještě dále, na Castelnuovo, Don Boskovo rodiště. V Castelnuovu byl starostou člověk ve víře chladný, politický liberál, ten přál protestantům a dovolil, aby si najali veliký sál v domě jistého Modina, protestanta, a tam odtud šířili své nauky. Ale ohlášená konference a přednášky vzbudily odpor v katolické veřejnosti. Farnost byla ve varu. Někteří zvláště průbojní se ptali faráře Cinzana, kaplana a také Dona Boska, co mají dělat a jak daleko se může jít. Odpověď byla opatrná a nabádavá zároveň: Na veřejném místě není dovoleno dělat násilí, natropit škodu na majetku a podobně, ale uspořádat hlasitý protest – demonstraci, je dovoleno. Moudrému napověz...

V neděli 1. března kolem šesté večer přišel do domu Modinova pastor Gai. Asi třicet lidí se sešlo na jeho přednášku,

přidej myslí.“ A modlili se. Pak Don Bosco odešel na lůžko. Druhý den bylo Josefovi podstatně lépe a v následujících dnech se zcela uzdravil. Panna Maria skutečně pomohla.

Jen co lékař prohlásil, že je bratr mimo nebezpečí, vydal se Don Bosco na cestu do Janova. Pořídil, co pořídil. Ve věci dona Montebruna zatím nic velkého. Ono to nebylo tak lehké spojit dvě díla v jedno, protože jedna instituce by musela právně zaniknout. Byli zde dobrodinci a ochránci díla, to nebylo možno tak šablonovitě řešit. Jednání se odložilo, oba kněží udržovali přátelské styky, ale nakonec z toho nic nebylo.

Po návratu se Don Bosco vrhl zcela do loterie. Zase byla celá Oratoř ve znamení psaní dopisů a rozesílání loterních lístků jako jindy. Ještěže zde už byla nějaká praxe a vědělo se, jak na to.

kteří také podléhají branné povinnosti, a že bude muset o každého bojovat, aby mu získal odklad, případně vynětí ze služby. Ano, o Jana Cagliera a Jana Turchiho se hned písemně tahali dva starostové – turínský a castelnuovský. Prefekt Oratoře don Alasonatti napsal do Castelnuova starostovi dopis, kde vypisuje stav podniku pro ohroženou mládež i důležitost postavení zmíněných kleriků v této instituci.

Od té doby musel Don Bosco vždy v prosinci vypisovat brance z řad kleriků i chlapců Oratoře. Ještě se chovají v archivu salesiánů tyto spisy s přiloženými žádostmi na biskupy, aby pro kleriky užili práva žádat vynětí z vojenské služby a jiné přináležitosti. S touto věcí bylo spojeno i hledání značných peněžních sum, potřebných pro případné vykoupění z prezenční služby, což zákon také za určitých okolností připouštěl. I zde Don Bosco udělal všechno, jen aby zachránil co nejvíce duchovních povolání od zkoušky kasáren.

více ze zvědavosti než z jiných důvodů. Ale současně se v městečku shromáždilo asi 600 osob, většinou mladých. Udělali průvod a šli manifestovat před zmíněný dům. Demonstranti volali „Pryč s protestantstvím“, křičeli a dělali hluk až do desáté hodiny v noci, takže nedovolili, aby přednáška začala. Marně starosta hrozil, že všechno udá a právo prosadí. Emisaři museli z obce pryč, Gai se schoval a odešel až ráno.

Modinovi udělali občané 4. března další demonstraci, aby ho přinutili z obce odejít, ale jeho přátelé nechtěli vyklidit pole. Castelnuovo bylo přece vyhlédnuto pro předsunuté pole k útoku na celý astijský kraj. Ti dosáhli s pomocí starosty toho, že proti čtyřem vůdcům demonstrace byl vydán zatykač. Důvod k zatčení byl, že prý bránili výkonu shromáždovacího práva. Obec krajně vzrušena, ale přesto byli dva zatčeni: Josef Savio a Petr Cafasso, bratr svatého Cafassa. Další dva utekli do Borga Cornalense k vévodkyni z Montmorency: Josef Turco a matka pozdějšího biskupa Bertagny Matylda Bertagnova. Don Cafasso však nenechal postíženě na holičkách. Zaplatil za ně 4 000 lir kaucí, aby byli provizorně puštěni na svobodu a sám je uprostřed namščeného lidu doprovodil zpět do Castelnuova. Dostalo se jim triumfálního přivítání jako hrdinným obráncům víry otců. To byla poslední návštěva svatého Cafassa v rodišti. Pak byl soud, ale dopadl dobře. Všichni čtyři obžalovaní

byli osvobozeni, protože i jim musel soud přiznat právo na demonstraci. Nikomu neuškodili ani na osobě, ani na majetku, a hájit víru měli právo. I starosta musel nechat úřadu a v dalších volbách ho nikdo nevolil ani do rady. Po celém kraji tato událost působila jako zdravá injekce proti obecné ustrašenosti a malátnosti.

Snad měly na tomto triumfu podíl i modlitby svatého Dominika Savia, který tou dobou ještě studoval u Dona Boska gymnázium a jako on hořel pro papeže a katolickou pravdu. Často říkal, že by tak rád někdy viděl Svatého otce. Také často opakoval, že by mu rád něco pověděl. Když se ho jednou dobrý otec tázal, co by chtěl říci Svatému otci, odpověděl, že měl sen, a v tom snu byl v nějaké krajině samá mlha, lidé tam chodili, jakoby nemohli najít cestu a nějaký člověk mu řekl, že je to Anglie. V tom se ukázalo v mlze světlo, které rostlo, až se celá země ozářila pochodní, kterou nesl ve slavném průvodu Svatý otec. To katolická víra ozářila Anglii. Prosil Dona Boska, aby to sám Svatému otci vyřídil.

Dominik se zde ukázal jako prorok. Skutečně katolíci dostali v Anglii svobodu, byla znovu zřízena hierarchie, církev – celá staletí zakázaná, začala žít novým plným životem.

Savio předvídal také svou brzkou smrt. Říkal, že si musí pospíšet, protože brzy odejde na věčnost. V lednu při cvičení šťastné smrti se chlapci jako obvykle modlili Otčenáš, Zdrávas a Sláva Otci za toho, kdo z nich první zemře. Dominik žertem několikrát prohodil: „To jste se modlili za mne.“

Jeho zdraví skutečně nebylo dobré. Don Bosco ho poslal domů na zdravotní dovolenou, aby pookřál na rodném povětří. Hoch poslechl a šel. Jenže dopis, ve kterém oznamoval svůj příjezd, se opozdil, a Dominik musel z Castelnuova do Mondonia pěšky. Matka se ho ptala, jak to, že si troufá jít sám? On na to, že nebyl sám, šla s ním jedna paní. Matka ho hned plísnila, proč ji nepozval do domu, ale on řekl, že se na kraji vesnice najednou ztratila a už ji neviděl. Domáci byli přesvědčeni, že to byla Panna Maria.

Dominik se zdržel doma jen několik dní a pak se zase vrátil do Oratoře. Nechtěl být doma, stýskalo se mu. Také nechtěl zameškat studium. Don Bosco ho měl rád a byl by ho rád měl stále u sebe, ale lékaři byli jiného názoru. Trvali na tom, že si musí jaksepatří odpočinout a načerpat sil: tím více, že poslední dobou hodně kašlal.

Don Bosco napsal jeho otci a odjezd byl stanoven na 1. března. Měl pro něho přijet otec s bryčkou. Dominik cítil, že se nevrátí. Byl stále Donu Boskovi v patách a pořád se ho na něco vyptával z duchovního života, ohledně posmrtného života, na to, jak by se nejlépe připravil na smrt. Pro Don Boska to bylo trapné, ale musel se mu věnovat laskavě, jak nejlépe mohl.

52 Svatopostní námaha

Od 2. března byl zase každý den katechismus. Zase se každý den hrnuly do Oratoře zástupy mládeže a katechisté měli co dělat. Don Bosco doporučoval, aby byli jako svatý František Saleský omnibus omnia facti – všechno všem, jak to stojí v modlitbě o něm. Často říkával: „Pomáhejte mi spasit duše.“ Když mu jednou Angel Savio říkal, aby se šetřil, později vstával a dříve šel spát, odpověděl: „Odpočinu si, až budu nějaký ten kilometr za měsícem.“ Za jeho příkladem všichni v té postní době žili jako za mobilizace. Don Bosco

Ráno toho 1. března si vykonal s ostatními ještě cvičení šťastné smrti, setkal se ještě s přáteli z družiny Neposkvrněného Početí Panny Marie, kterou založil, dal všem dobré rady a se všemi se rozloučil. Ještě jednou se pokusil Dona Boska oblomit, aby ho nechal v Oratoři, že by to tak dlouho netrvalo, ale nebylo zbylí. Nešlo to.

Když přijel otec, Don Bosco a všichni chlapci ho vyprovodili k vozu. Dominik se Dona Boska držel za ruku a než vystoupil na bryčku, obrátil se na kamarády a řekl: „Sbohem, kamarádi, sbohem všichni! Modlete se za mne a na shledanou tam, kde budeme vždy s Pánem.“ Prosil ještě Dona Boska, aby ho zapsal do seznamu těch, kteří mohou dostat odpustky pro hodinu smrti, políbil Donu Boskovi ruku a – odjel.

Doma mu přivolali lékaře, ten konstatoval nějaký zánět, léčil ho, jak uměl. Nemoc měla celkem krátký průběh, chvíle úlevy a zase zhoršení. Nakonec byl lékař přesvědčen, že je všechno zase na dobré cestě, jen Dominik měl jiné mínění. Dal se zaopatřit, vše si sám řídil až do konce.

Byl večer 9. března. Dominik byl veselý, nikdo by byl nevěřil, že se blíží smrt. Ještě půl druhé hodiny před smrtí přijel pan farář z Castelnuova a žasl, že si Dominik sám organizuje modlitby za umírající. Potěšil ho, slíbil, že zase přijde, a odjel. Dominik asi půl hodiny spal, pak se probudil a zvolal: „Tati, už je to zde. Prosím tě, vezmi mého ‚Opatřeného jinocha‘ a předříkávej mi modlitby za šťastnou smrt.“ Maminka se dala do pláče a vyšla ven. Otec se zlomeným srdcem a s velkým násilím předříkával modlitby. Když četl slova „až se má duše objeví před tebou a poprvé uvidí nesmrtelný jas tvé velebnosti, neodmítej ji od sebe, ale obejmí ji svou milosrdnou láskou, abych tě mohl věčně velebit“ řekl: „Ano, to chci. Tak, tatínku, ... na věky velebit Pána Boha...“ Zdálo se, že opět usnul, ale krátce nato otevřel náhle oči, usmíval se a jasně řekl: „Sbohem, tati, ach, jak krásné věci vidím!“ Pak s rukama zkříženými na prsou sklesl do podušek a vydechl.

„Země má o jednoho anděla méně a nebe o jednoho více,“ řekl Don Bosco, když dostal z Mondonia psaní, ve kterém mu kovář Savio oznamoval synovu smrt. Stejný smýšlení měli i všichni, kdo Dominika znali.

Později vypravoval pan Savio zvláštní věc. Asi měsíc od Dominikovy smrti nemohl večer usnout, když tu se náhle otevřel jeden roh u stropu světnice a tam se mu zjevil Dominik celý zářící a usměvavý. „Dominiku, jsi v nebi?“ ptal se otec. „Ano jsem v nebi.“ „Když už jsi v nebi,“ pokračoval dialog, „modli se za své bratry a sestry, aby všichni přišli také do nebe.“ „Budu se modlit.“ „A za mne a za maminku také, abychom se všichni jednou sešli v nebi.“ „Ano, budu se modlit.“ Pak všechno zmizelo a bylo šero jako dříve.

teprve po katechismech bral za sebe některého klerika a odcházel do konviktní knihovny pracovat na svých knížkách.

V předvečer svátku svatého Josefa šel Don Bosco blahopřát donu Cafassovi. Tak to dělal každý rok. Pak strčil do dveří také klerika, kterého měl s sebou. Cafasso položil prst na místo v breviáři, kde právě zůstal, a zahleděl se na mladičké klerika. „Kdypak jste byl oblečen do duchovního roucha?“ „Abych pravdu řekl, nevzpomínám si honem.“ „A u svatého přijímání?“ „Také nevím,“ odpověděl

rozpačitě klerik. „Škoda,“ řekl světec. „Určitá data se musí pamatovat a každý rok hezky vesele slavít,“ upozornil a klerika propustil. Tehdy se právě připravoval do tisku nový svazek Katolického čtení „Život svatého apoštola Pavla“ z pera kněze Jana Boska.

12. dubna slavila Oratoř Velikonoce. Předtím Don Bosco proseděl hodiny a hodiny ve zpovědnici a dával chlapčká svědomí do pořádku. Stalo se tehdy, že přišel do Turína hoch, který několik let chodil za prací po Itálii a deset let si už nenašel čas, aby se vyzpovídal. Kamarád mu řekl, aby šel s ním pozdravit Dona Boska. Šli, ale Don Bosco zpovídal. Už pomalu končil a oni čekali, až se zvedne ze zpovědnice. Když poslední penitent vstával a odcházel, ten kamarád překvapeného mladíka najednou postrčil, že dopadl právě na klekátko. Don Bosco ho pěkně pozdravil, přivítal ho a hned mu řekl, aby se jen s klidem vyzpovídal, vlastně že mu sám řekne, co všechno udělal. A tak se znenadání konala i tato neplánovaná zpověď. Dotyčný ještě po mnoha létech vzpomínal na kamarádův šťastný nápad a jak to pěkně dopadlo.

53 Události jarních měsíců

Nikdo nezjistí, co obětavé práce stálo uspořádání loterie jak Dona Boska samého, tak dona Alasonattiho, mladé kleriky, ale i dobročinné pány z města, kteří dali akci svá jména. Všechno to chtělo mravenčí práci a pílí i hodně sebezáporu. Don Bosco poslal jako obvykle loterní lístky i různým ministerstvům. Ministr války La Marmora si osobně ponechal 400 lístků a zpět poslal k dalšímu použití zbylých 160, ministr školství Lanza poslal zpět všech 400 lístků s tím, že jeho ministerstvu je cizí tento způsob podpory, ale současně poukázal jako prémii pro školy Oratoře obnos 1 000 lir, konečně ministr vnitra Rattazzi zaplatil všech 400 lístků, ale lístky vrátil k dalšímu prodání. K dekretu přiložil ještě dopis vlastní.

Několik týdnů nato dvě korunované hlavy poslaly podporu. V Itálii byla na návštěvě ruská carevna vdova. Byla také v Turíně a byla přijata s veškerými protokolárními poctami, jako by se zapomnělo na nedávnou krymskou válku. Politika má svá tajemství. Carevna udělila řadě osobností ruské vlády, jen ministra Lanza a Rattazziho úmyslně ignorovala. Mimo jiné obdarovala i některé dobročinné instituce. Také Don Bosco dostal 300 lir. Pak přišel na řadu král Viktor Emanuel II. I jemu Don Bosco poslal 500 loterních lístků, které na jeho účet vyrovnal generál d'Angrogna. Pak se stalo, že král potkal d'Angrognu a znovu mu nařizoval, aby koupil od Dona Boska 500 lístků, načež tento, aniž se zmíniv o tom, že již 500 lístků zaplatil, vyžádal si dalších 500, takže podpora byla ještě větší. Jak vidět, ani jeden ani druhý již nevzpomínali na „neuctivé“ dopisy, jimiž Don Bosco v roce 1855 hrozil králi Božími tresty. Ano, král dokonce v rozmluvě s janovským arcibiskupem Charvazem v roce 1867 výslovně řekl, že Don Bosco je svatý.

Zatím zde byl květen a na tento mariánský měsíc Don Bosco připravil a vydal pro Čtení „Mariánský deník s vylíčením obrácení Marie Alfonse Ratisbony na katolickou víru“. Autor nebyl uveden.

Na měsíc máj přišel Don Bosco s novinkou. Řekl chlapcům, aby si sami formulovali nějaké předsevzetí neboli duchovní kvítek na Mariin měsíc a aby mu to dali písemně k povzbuzení ostatních. Líbil se kvítek: „Mám pět smyslu a třicet dní v měsíci. Umiňuji si, že každý den některému ze

Po svátcích obnovily všechny tři oratoře normální životní rytmus, hlavně ta u Porta Nuova, zasvěcená svatému Aloisovi. Tam zatím dělal improvizovaného ředitele zbožný advokát Kajetán Bellingeri, ale tak to nemohlo dál jít. Byl přece jen pouhý laik. Don Bosco hledal kněze, který by nahradil zemřelého dona Rossiho, až ho našel.

Jednoho dne potkal na ulici Dora Grossa doktora Leonarda Murialda, který už tolikrát vypomáhal na Vanchiglia i na Porta Nuova. A hned, jestli by mu nezapltil jednu kávu. Murialdo souhlasil a hned vešli do nejbližší kavárny. Tam mu Don Bosco nadhodil, co kdyby si vzal na starost oratoř sv. Aloise. Murialdo byl světec a přijal. Bylo to veliké štěstí, protože by nikdo Dona Boska tak plně nezastoupil jako právě on. Řediteloval tam až do roku 1865, kdy odešel do Paříže na jeden školní rok do slavného semináře sv. Sulpicia. Pro oratoř sv. Aloise byl druhým Donem Boskem.

Don Bosco obstarával dále pro všechny oratoře katechistky a držel vrchní velení. Na Valdoku zůstal ředitelem v první osobě až do roku 1862.

smyslu něco odřeknu, a to tak bude šestkrát za sebou, tak abych přišel radostně až na sám konec měsíce.“ Don Bosco zvláště chválil tyto kvítky: políbit aspoň třikrát denně medailku Panny Marie, políbit křížek před usnutím, dát kamarádovi dobrou radu, přečíst si něco o Panně Marii, zbožně konat modlitby před jídlem a po něm, před prací a studiem a na konci, dělat dobré znamení svatého kříže.

16. května večer dal jeden chlapec Donu Boskovi veřejně otázku, co dělal Dominik Savio, že byl tak hodný, svatý a pravý syn Panny Marie. Don Bosco řekl, že jeho klíčem do nebe a zároveň zámkem, kterým se zamkl proti ďáblu a jeho svodům, byla vzorná poslušnost k duchovnímu vůdci a na prostá důvěra k němu.

Červen přinesl Oratoři zcela novou skutečnost. První chovanec Oratoře dosáhl vrcholu svého snažení a byl 6. června vysvěcen na kněze. Byl to Felix Reviglio. Druhého dne byl svátek svaté Trojice a Reviglio, asistován Donem Boskem, soužil primiční mši v Oratoři. Večer se pak s Oratoři rozloučil, aby se věnoval duchovní službě v arcidiecézi. Stal se farářem ve Volpianu a pak u sv. Augustina v Turíně, vynikl jako dobrý moralista, patřil k nejváženějším kněžím v Turíně. Donu Boskovi zůstal vždy vděčný a Don Bosco ze své strany mu zůstal vždy otcovsky nakloněn jako každému dalšímu knězi, který u něho vystudoval, a pak odešel jinam. O mnohých takových věcech budeme ještě mluvit.

Pro Dona Boska byl každý kněz osobou nedotknutelnou, protože dostal svěcení a tím se stal něčím, co patří Bohu a ne světu. V té době se v ivrejské diecézi rozmnožily kostelní loupeže. Biskup v pastýřském listě nařikal dokonce hned na sedm takových případů, kdy byly i konsekrované hostie zneuctěny lupičem. Biskup nařídil farářům, aby raději zlaté kalichy prodali a opatřili si kalichy jen pozlacené, ale z levného kovu. Kostely, kde došlo k loupeži, považoval za znesvěcené a podle církevního zákona v nich nedovoloval na určitý čas celebrot. To se nelíbilo ministerstvu vnitra a Rattazzi starostům nařídil, aby takové projevy nepřipouštěli, ale hlásili je ministerstvu jako ilegální. Biskup Moreno však nemínil ustoupit.

Stalo se, že farář Thea ze San Salvátora při čtení pastýřského listu řekl i tvrdší slova a začalo se proslýchat, že bude

zavřen. Don Riccardini, profesor v Ivrei, se však znal s různými autoritami, např. s obecním sekretářem, se starostou, s velitelem četnické stanice, a měl s tajemníkem domluveno, kdyby se stalo a měl by být na faráře vydán zatykač, že mu to včas oznámí. Skutečně byl zatykač vydán – k zatčení mělo dojít v určitou ranní hodinu, ale tajemník to oznámil panu profesorovi, ten zase uvědomil faráře a pomohl mu utéci. Tajnými cestami se ohrožený dostal do Turína k Donu Boskovi a Don Bosco ho ukryl v domě, který byl zrovna proti věznicí, kam ho měli zavést. Když pak přišel Riccardini do Turína, Don Bosco ho zavedl k Theovi, tam se domluvili, Riccardini šel ke generálnímu prokurátorovi hraběti Corsimu. Corsi poradil, aby farář klidně zůstal tam, kde je a aby se ohlásil teprve tehdy, až bude vynesena rozsudek v první instanci. Potom se jeho zástupce odvolal k vyšší instanci a pak už to bude snadnější, protože to budou mít v rukou lidé rozumnější, kteří se nedají tak snadno manipulovat. Skutečně byl Thea odsouzen na čtyři roky do vězení, ale že zde bylo odvolání, došlo k revizi soudu a když se zjistilo, že se vlastně ničeho nedopustil, rozsudek byl zrušen. Tak Don Bosco za cenu rizika přispěl k ochraně nevinného kněze.

Vůbec Don Bosco na žádného kněze nedal dopustit a pro každého byl ochoten obětovat se jako pro bratra.

54 Radosti a bolesti

Na svátek sv. Aloise měli studenti profesorů Bonzanina a Piccy volno – svůj sváteční den. Slavnosti se zúčastnili také studenti z Oratoře, žáci těch škol. Ale už druhý den zalehl do Oratoře smutek. Dne 22. června tam zemřela po delší nemoci Don Boskova tetička Mariánka Occhienová, která se svědomitě starala se sestrou Markétou o prádlo chlapců. Na Don Boskovo srdce tak dopadala bolest za bolesti. V tomto školním roce mu odešla maminka, klerik Massaglia, jemu tak milý Dominik Savio a nyní teta, která mu kdysi jako chlapci také vyšlapávala cestičku ke studiím. Ale život nestál a ani smrt nezahálela. Nešlo vždy jenom o lidi zbožné a připravené na smrt.

Svatý Murialdo a Don Bosco sám vypravovali tuto událost z té doby: Jeden Don Boskův bývalý oratorián se dostal do vleku valdenských, odpadl od víry a že byl nadaný, byl poslán do Ženevy na studium a měl se stát kazatelem. Ale v hlubinách srdce bylo pořád něco katolického. Jaký byl jeho soukromý život, kdož ví. Fakt je, že si uhnal nějakou divnou nemoc, která ho přivedla na pokraj hrobu. Na radu lékařů se vrátil do Turína a ubytoval se u své matky. Nešťastník upadl do duševní krize, která v něm vyvolala vzpomínky na minulé šťastná léta, a on usiloval o to, aby se mohl setkat s katolickým knězem. To však nebylo po chuti jeho souvěrcům, kteří ho začali hlídat. Nic divného, vždyť tehdy katolická Armonia ráda psala o takových konverzích. Nebylo radno dát katolíkům do rukou další důkaz, že v hodině smrti se o víře smýšlí jinak než v životě. Několik kněží se marně pokoušelo dostat se k dotyčnému, až se šlo za Donem Boskem, aby se také pokusil.

Když šlo o záchranu duše, Don Bosco byl ochoten jít kamkoliv a podstoupit cokoliv. Šel. Dveře mu otevřel sám hlavní valdenský kazatel Amadeo Bert. Oba mužové se

Nepovyšoval se nad své bratry. Mnozí, když viděli, že se stal spisovatelem a že se stýkal s papeži, biskupy, ministry atd., snažili se mu vykat, ale on nechtěl a prosil své spolužáky, aby se k němu chovali jako kdysi v době studií a aby ho měli jen za obyčejného Dona Boska. I k zbloudilým kněžím choval úctu, hledal je, ne aby je jednoduše káral, nýbrž aby jim pomohl najít cestu zpět.

Vzpomínal na slova dona Cafassa: „I kdyby se stalo, že by se někdo stal knězem omylem a bez povolání, jestliže takoví prosí Pannu Marii, aby mu dodatečně vyprosila milost povolání, ona mu tu milost jistě vyprosí.“

Don Lemoyne vypravuje, že jednou doprovázel Dona Boska v létě někde v horách. Dona Boska bolely už několik dní zuby a vůbec nebyl ve své kůži. Šlo se někde kolem stavení, kde bydlel nějaký kněz, kdoví jaký. Šel kolem sedlák a Don Bosco se ho ptal, jak se vede důstojnému pánu. „Asi zle. Má nemoc, ze které se nevychází.“ „Udělal mu někdo svátosti?“ „Ještě ne.“ „Přijde ho aspoň někdo někdy navštívit?“ „Nevím, asi ne.“ „Tak kdo se o něho stará?“ „Syn hospodáře. Už měsíc nikoho u sebe nechce vidět.“ „Počkejte zde,“ řekl Don Bosco svým průvodcům. Pak vešel sám do domu a vrátil se po více než hodině. Nic neříkal a nikdo se ho na nic neptal. Bylo vidět, že láska mu velela nic neříkat. Snad nešel nadarmo.

střetli hned u dveří v slovním souboji. Don Bosco se chtěl za každou cenu dostat dovnitř k nemocnému, Bert se zase snažil za každou cenu tomu zabránit. Dobře, že se na scéně objevila matka nemocného. Don Bosco hned pozdravil, ona pozdravila jeho a cestička dovnitř byla pootevřená. Ptal se, jak se daří Petrovi, slyšel, že je nemocný, přece se tak dobře znali, když ještě chodil k němu do Oratoře. Slovo dalo slovo a tak se dostal až k Petrovu lůžku. Nemocný byl dojat, když viděl před sebou svého někdejšího dobrodince. Bert marně ještě v této chvíli vznášel své námitky. Don Bosco šel hned k věci a, aby pán neřekl, že se zde dělá nějaké morální násilí, navrhl, aby sám Petr řekl, co si přeje. Petr prohlásil, že si přeje zemřít jako katolík. Tím byla situace zvrácena a Bertovi nezbylo, než odejít pryč. Don Bosco pro jistotu dal nemocného převést do nemocnice rytířů, tam dostal Petr poslední pomazání a uklidněn skončil svůj život. Tato konverze posílila Dona Boska v předsevzetí vytrvat a nepovolovat. Dále pracoval s houževnatostí sobě vlastní o zdar loterie, aby získal materiální prostředky pro svou dobročinnou práci, ale i o rozmnožení dobra, které mezi lidem působilo Katolické čtení.

Na červen vyšla knížka „Životy papežů Lina, Kléta a Klementa“, opět z pera Don Boskova. Na červenec chystal knížku „Panna campagnská neboli život blahoslavené Oringy Toskánské“, na srpen „Životy papežů Anakleta, Evarista a Alexandra“, opět z jeho pera.

Současně probíhala akce s loterií. Úřední tah byl v Turíně v Městském paláci 6. července za přítomnosti starosty. Výtěžek přece jen zase nadlehčil ekonomickou situaci Oratoře, která potřebovala nejméně 60 000 lir, aby pokryla dluhy za novostavbu a jiné výlohy.

55 Ctnost chudoby

Loterie byla jedním z lidských prostředků, jak opatřit potřebné peníze. Bez lidského namáhání marné Boží požehnaní, mohli bychom obrátit známé naše přísloví. Bůh nežehná těm, kdo se jen spoléhají na jeho pomoc a čekají na ni se založenýma rukama. Don Bosco to věděl, proto ze své strany dělal, co mohl, ale to ostatní čekal s naprostou důvěrou. Aby Boží Prozřetelnost nebyla ničím oddalována, pěstoval vzornou chudobu. Říkal: „Chudobu musíme mít v srdci, abychom mohli být opravdu chudí.“

Chudoba a víra v Prozřetelnost u něho splývaly v jedno. Jen dostal peníze a poplatil nějaké dluhy, již dělal další potřebné. Se stejnou důvěrou. V Oratoři nebylo nikdy přebytků. Uchovávat si rezervy pro budoucnost by byl Don Bosco považoval za křivdu páchanou na Boží Prozřetelnosti. Peníze nevyhazoval. I to by byl hřích. Žádné zbytečnosti, jen potřebné. Však skutečná potřeba byla beztak nesmírná. Peněz si proto vážil. Mnohokrát hovořil o tom že dobrodinci si museli ty peníze vydělat někdy za cenu velikých osobních obětí, proto se musí vydávat tak, aby skutečně sloužily Boží věci. Don Bosco s lehkým srdcem vydal veliké peníze, ale trpěl, když se nepodařilo hospodařit s maličkostmi. Ještě více trpěl, když se vyhazovaly za zbytečnosti.

Pěknou epizodku vypravoval Josef Brosio: „Byl jsem jednou s Donem Boskem na dvoře paláce v ulici Alfieri, šli jsme k nějakému šlechtici. Tu jsem si všiml, že Don Bosco má boty sešněrované obyčejným provázkem, namočeným v inkoustě. Zdálo se mi to indecentní. Jiní kněží, když jdou k vznešeným lidem, připnou si třeba stříbrné přezky. Don Bosco jde v hrubých botách a takhle! Povídám: ‚Ty boty se takto nehodí, tak tam nemůžete jít. Skočím koupit pořádné tkaničky.‘ Don Bosco za mnou volá: ‚Počkej, Brosio, počkej.‘ Hledá v kapse. ‚Tu máš,‘ povídá. Našel v kapse sold. Ale tu šla kolem stará babka a Don Bosco místo aby dal sold mně, strčil ho jí. Já tedy, že to koupím za své. Ale on kdepak! Nedovolil a chodil dále tak, i když byl jinak vždy čistě oblečen.“

Bděl nad domácím hospodařením. I když musel z důvodu rozšíření rodiny přistoupit na to, aby jídlo bylo bohatší, co zavánělo luxusem, netrpěl. Dlouhá léta se užívalo železné náčiní a cínové misky a hrnky. Někdy dostal i lepší věci, třeba i stříbrné věci zdědil, ale takové šly hned pryč, prodaly se. Při obědě si drobil do polévky kousky zbylého chleba, ano v posledních letech života sbíral i drobinky se stolu, aby ukázal, jak si máme vážit chudoby. Olej a sůl neužíval, aby si ochutil pokrm.

Chlapcům Don Bosco často nařizoval, aby neplytvali chlebem a aby všechno pěkně dojedli. Dával jim za příklad Pána Ježíše, který rozkázal sebrat zbylé kousky po zázračném rozmnožení. Podobně bděl, aby se šetřilo papírem. Pečlivě odřezával čisté stránky z dopisů a pak si z nich dělal sešitky pro své záznamy. Nerad viděl odložené předměty a vždycky přemýšlel, jak by ještě mohly sloužit. I popsaný papír zužitkoval nebo chtěl, aby se zužitkoval, smotával provazy a provázky s tím, že ještě mohou posloužit. Občas procházel večer dům a sám stahoval knoty petrolejových lamp, kde se mu zdálo, že se nemusí svítit naplno. Don Turchi a don Francesca dosvědčovali, že si vlasy sám krátil, aby nemusel k holiči.

Jeho chudoba byla zásadní: chtěl být chudý, protože i Ježíš Kristus byl chudobný. Prál si: „Rád bych, aby po mé

smrti po mně zbyla jen ta klerika, kterou mám na sobě.“ Čím byl chudobnější, tím větší měl z toho radost. Často se stávalo, že vytáhl z kapsy trochu drobných a vítězoslavně řekl: „To je všechno, co mám.“ Nebo: „Jsem stejně chudý jako ten nejchudší z mých synů.“

Vypravoval jeden mladý dělník ze sváteční oratoře, že byl jednou u Dona Boska v bytě. Seděli a povídali si. Přišla řeč i na Don Boskovy finanční poměry a on řekl, že nic nemá. Ten mladý člověk schválně začal, že to je jen tak, aby se neřeklo, že něco přece musí mít. Don Bosco mu řekl: „Nevěř-li, přesvědč se sám.“ Chlapec se nenechal dvakrát pobízet a vykonal mu v bytě prohlídku, rozumí se uctívou. Don Bosco se bavil jeho marným hledáním, které bylo konec konců velmi lehké, protože Don Bosco měl v bytě jediný stůl. Našlo se veliké bohatství: 40 centesimů. „Tu máš, rozdělíme se,“ smál se světec. Hoch si musel vzít polovičku a tu druhou si Don Bosco dal zase do přihrádky ve stole.

Jednou byl s Brosiem a Bonettim ve městě. Šli kolem výkladní skříně, kde byla velká mapa světa. Zastavili se před ní a Don Bosco řekl: „Podívejte se, chlapci, jak veliká je Amerika. Tam se chodí za zlatem, je prý ho tam mnoho. Ani katolíci bohužel neodolávají svůdnému lesku zlata. Kdyby tak to zlato sloužilo, to by bylo něco. Kolik náboženské propagandy by se mohlo udělat za všechno to zlato! Ovšem zlato není všechno. Větší propagandu víře dělá chudoba a kříž Pána Ježíše. Pán vykoupil svět chudobou a křížem, ne zlatem.“

To byl hlavní důvod jeho lásky k chudobě: následování chudého Krista. V tomto duchu odmítal i pohodlí. Nedovolil, aby se mu daly na okna záclony nebo před postel kousek koberce. Co se týče kamen, byl přísný, aby se moc netopilo, protože nebylo dřeva. Přitom jeho světnice byla hodně vystavena větru. V jeho světnici stálo staré rozvrzané sofa a slaměné sedadlo, které sloužilo po dvacet let návštěvníkům. Jestliže se později něco změnilo, to byly věci darované. Podlahu měl cihlovou, prašnou a nedovolil, aby se vyměnila. Říkal, že chudobu musíme mít nejen v slovech, ale také ve skutečnosti, že to musí být vidět i navenek. Když šlo o látku, která vypadala na pohled pěkná a upozorňovala na sebe, říkal, že to už je proti chudobě. Chtěl, aby podobně chudobu vykazovaly i naše stavby.

Jednou v jeho nepřítomnosti vzešel nápad trochu mu zkrášlit světnici lepším vymalováním. Když se Don Bosco vrátil, vyjádřil nad tím nespokojenost a rozkázal světničku znovu vybělit a ornamenty zrušit. Také nedovolil, aby se balkónek před jeho světnicí zastřešil, aby tam v létě tolik nepražilo a v zimě nefučelo a nesněžilo.

Jak chudé bylo jeho obydlí, tak chudé bylo i jeho oblečení. Nosil hrubý talár stále stejný po celý rok. Sem tam mu některý kněz daroval obnošený talár pro kleriky a on sám takové používal. Prádlo bylo v Oratoři vždy jen z hrubé lněné tkaniny, stejné v létě jako v zimě. Jemné prádlo by byl Don Bosco na sebe nevzal. Na nohou nosil selské boty, protože byly lacinější. Také kapesníky měl zcela tuctové.

Spolubratr, který měl na starosti jeho pokojík, mu jednou přinesl mantelínu (úzký pláštík na záda, jak se tehdy nosilo), která měla pro upevnění vpředu u krku hedvábnou stužku. „To není pro Dona Boska,“ řekl, „ať mi tam přišijí něco docela obyčejného.“ Sám by byl nosil prádlo až do úplného rozpadnutí. To museli druzí myslet za něho, aby

se takové kusy vyřadily a nahradily něčím novějším. Totéž platilo o obuvi. Vůbec bylo třeba s ním někdy podstoupit boj, než si dal říci a oblékl něco lepšího. Když kvůli nedostačitému oblečení nebo obutí v zimě trpěl, říkal: „V tom je právě chudoba, že nám něco chybí. Svätý Bernard říkal, že někteří chtějí být chudí pod podmínkou, že jim nic nebude scházet. Také svätý Pavel říkal, že následovníci Ježíše Krista, ať dělají co dělají, mají být spokojeni s pokrmem, který je nezbytný pro život, a s oděvem, aby se jím přikryli.“

Někdy musel přece jen jít někam trochu lépe oblečený. Tehdy byl kolem něho pohyb. Půjčoval si od kleriků i koadjutorů, všichni se předháněli v nabídkách, každý mu chtěl vykartáčovat plášť, klobouk a nějak přispět k jeho vylepšení.

Vypravoval monsignor Cagliero, že v roce 1853 se Don Bosco vrátil domů na kůži promoklý a chtěl ještě jít do kostela zakončit modlitby. Jenže neměl nic na převlečení. Zachránily ho dlouhé bílé punčochy, které markýz Fassati poslal darem pro některého chlapce, a dlouhatánský plášť, který náhodou uviděl. Do kostela přišel v dřevácích na nohou. Všichni, kdo ho viděli, chtěli nechtě se museli smát.

Milá epizodka se stala někdy v roce 1854 nebo 1855. Don Bosco potřeboval poslat někam klerika Rocchiettiho a protože ten neměl zdravé boty, půjčil mu svoje, nic nepomyšleje na následky. Prosil Buzzettiho, Ruu a jiné, aby mu opatřili

56 Začátky kongregace

Don Bosco miloval ctnost chudoby také proto, že v jeho duši měl stále větší prostor ideál řeholního života, k němuž patří výrok svätého Pavla: nihil habentes et omnia possidentes – nemají nic a přece mají všechno. Ovšem založit novou řeholní společnost nebyl snadný úkol, zvláště v jeho době ne.

Už jsme vícekrát řekli, jak Don Bosco občas někoho vybídl, aby zůstal v Oratoři a pomáhal mu s prací mezi hochy. Vzpomínal don Ascanio Savio, že se ho ptal v roce 1850: „Don Bosco, vy chcete založit nějakou řeholi?“ Odpověděl neurčitě: „Všechno má svůj čas.“ Ví se, že sem tam někomu doporučil, aby se na čas zavázal slibem, ale pak nenaléhal, aby dotyčný slib opakoval. To byly jen pokusy.

Také don Cafasso vícekrát řekl Donu Boskovi, chce-li dát svému dílu stabilitu, že musí založit nějakou řeholní společnost. Don Bosco namítal: „Rád bych, ale co mi to pomůže, když s lidmi bude disponovat církevní autorita.“ „Pak nezbude než obrátit se k autoritě nejvyšší do Říma,“ zněla odpověď. Cafassova povzbuzení silně připomínala pobídky pana arcibiskupa Fransoniho. Ovšem jak na to konkrétně, ještě nevěděl.

Také Dr. Borel, který stál vedle Dona Boska od prvopočátku Oratoře, několikrát nadhodil, že jedině kongregace v řeholním smyslu může učinit dílo trvalým. To věděl i on, ale horší bylo, odkud vzít lidi, kteří by se uvolili věnovat dílu celý život. S dospělými to rozhodně nešlo, začít se muselo se samotnými hochy a ještě velmi pomalu a opatrně. Don Bosco už několik let vždy v neděli po večerní modlitbě, když šli chlapci spát, shromažďoval ve své světničce některé oddané kleriky a hochy, hovořil s nimi důvěrně o chodu Oratoře, o svých starostech a plánech, prostě dělal všechno, aby začali cítit spoluzodpovědnost za všechno, co dělá. Tak dosahoval první cíl: navazoval je na sebe a na své dílo, vytvářel z nich duchovní rodinu.

nějaké náhradní boty, ale každý měl jen ty své. Vtom přišel sluha z rodiny hraběte Giriodiho, že má Don Bosco hned přijít zaopatřit někoho z domu. Don Bosco byl u oběda v dřevácích a co teď? Kočár nebyl, muselo se jít pěšky. Co měl dělat? Šel v dřevácích a jen se hleděl držet trochu stranou lidí, aby na sebe neupozornil. Zaopatřování bylo na Zámeckém náměstí v čísle 53. Šťastně vše absolvoval, ale pak si sluha všiml, že Don Bosco má na nohou jen dřeváky. Řekl to hraběti a ten s ním šel do ulice Apelačního dvora do čísla 8 k vdově Zanonové, která tam měla obchod s obuvi. Tam milého Dona Boska obuli. Paní Zanonová si nechala dřeváky na památku jako relikvii.

Don Bosco si vážil všeho a nechtěl být na tom lépe než jeho synové. V těch letech se v Oratoři hodně užívaly boty, čepice, kalhoty vyřazené z vojenských skladů, také pláště. Hoši se v noci přikrývali vyřazenými koňskými houněmi. I Don Bosco užíval těchto věcí, aby to hochům nebylo líto.

Když někdo argumentoval tím, že je třeba oblékat se slušně, odpovídal, že pro řeholníka nejslušnější oblek je ten chudobný, hlavně, když je čistý. Jeho láska k chudobě se přenášela i na syny, kteří později rádi vzpomínali na „tempi eroici“ na hrdinské časy Oratoře, kdy všude vládla ta největší chudoba.

Těžší to bylo s řeholními ideály. Jak o nich mluvit, když doba řeholnímu životu vůbec nepřála. Zmínit se o noviciátě, o řeholní profesi, o slibech, to vůbec nešlo. Všichni by byli odešli. To říkal každý, kdo tehdy byl chlapcem a později se stal salesiánem. Říkali, že kdyby byl Don Bosco jasně řekl, co rozumí kongregací, že to má být řeholní společnost, nebyl by je udržel. Ovšem říci „Chceš zůstat s Donem Boskem?“, to bylo něco jiného, na to by se dali.

Dalším, abychom tak řekli, kamenem úrazu bylo, že v oratoři externí i v domě zatím neexistovala poslušnost takového druhu, jaká se žádá od řeholníků. Poslouchalo se jako v rodině, na základě lásky a sympatie k Donu Boskovi, a to ještě neuvědoměle. Také Oratoř byla někdy jako průchodní dům, kam smí každý a kam každý vnáší něco svého. Byli zde klerici, kteří vůbec neměli úmysl vázat se natrvalo. Byli to vlastně diecézní bohoslovci, kteří studovali pod Don Boskovou střechou a jejichž ideálem byl život světských kněží.

Do situace v Oratoři nám dává krásně nahlédnout Don Boskův projev k salesiánům v roce 1875, tedy asi o dvacet let později. Don Bosco vzpomínal:

„Kolik věcí se změnilo od těch dob! Tehdy jsem byl sám s donem Alasonattim. Musel jsem učit ve dne v noci, psát knihy, kázat, asistovat a zase hledat krejčary na živobytí. Kolik všelijakých nepořádků bylo třeba snést. Klerici vedli mezi sebou literární a teologické hádky, někdy až příliš živé, někteří ráno neradi vstávali, protože byla zima, někteří klidně nešli do školy, aniž představeným co řekli. Sice chodili s chlapci na pobožnosti, ale nedělalo se ani duchovní čtení ani rozjímání, jak to radí učitelé duchovního života. Já jsem viděl všechny ty nepořádky, upozorňoval jsem, koho bylo třeba, ale jinak jsem to nechával běžet, jak to šlo, protože nešlo o Boží urážku. Kdybych byl chtěl všechny nepořádky najednou odstranit, byl bych musel poslat z Oratoře

všechny chlapce, Oratoř zavít, protože klerici by se nebyli přizpůsobili novému režimu. Všude vanul duch nezávislosti, každý řád byl přijímán s nechutí, život světského kněze příliš lákal. Také příbuzní dělali všechno, aby kněze vytáhli po vysvěcení z Oratoře ven. To chtělo trpělivost. Na druhé straně jsem viděl, že ti klerici byli dobří, rádi pracovali, měli dobré srdce, byli mravní a po přejití bouřlivého mládí mi mohli být dobrými pomocníky. Musím říci, že někteří, co patřili tehdy mezi vzpomínané kleriky, dnes jsou salesiány, pracují nejvíce a mají ducha církve i kongregace. Ovšem tehdy kdybych byl přitahoval uzdy, byli by jistě odešli. Kdybych byl chtěl mít všechno dokonalé, měl bych kolem sebe pár lidí a Oratoř by dnes byla malým výchovným ústavem s padesáti, maximálně sto chlapci a nic víc!“

Je třeba říci, že jak na jedné straně byli ti první Don Boskoví pomocníci žárliví na svou svobodu, tak zase na druhé straně ctili představeného a měli ho rádi. Také neměli nic proti tomu, aby jako hlava rodiny jim směl říci své. Don Bosco někdy po večerní modlitbě – i když jen zřídka kdy, pověděl něco, co jindy a v jiném ovzduší by si nemohl snadno dovolit. Jedna taková epizoda spadá právě do roku 1857.

Bylo stanoveno, že když některý klerik nebo chlapec bude poslán do města na pohřeb, dostane-li svíci, odevzdá ji prefektovi, aby sloužila v kostele. Stalo se, že čtyři klerici šli na pohřeb na Sopergu a každý dostal hned celý balík svíček – dvanáct kusů. Dva to doma odevzdali, dva šli do města a tam to v obchodě se svícemi prodali. Rozumí se, že si peníze nechali. Don Bosco už vícekrát na to přišel, ale vždy jen pokýval hlavou, nějak divně se usmál, ale mlčel. Tentokrát jim to však nedaroval, protože nechat to, bylo by znamenalo souhlasit.

Při slovíčku na dobrou noc se obrátil na pana prefekta Alasonattiho: „Tak dnes dopoledne byli někteří chlapci na pohřbu, že?“ „Byli.“ „Kdo tam byl?“ „Ti a ti.“ „Odevzdali svíčky prefektovi?“ „Dva ano, dva ne,“ a řekl jména. „To se mi nelíbí. F. by si snad mohl myslet, že má z něho dům užitek – chodí do města zpívat, ovšem ty G., ty máš od domu všechno, plat ti byl zcela prominut, ano tuhle jsi přišel a chtěl jsi, abych ti odpustil ještě mimořádné výdaje, že vaši nemohou ani ty zaplatit. A já jsem ti i to odpustil. Tedy? Neděláš správně, když se mnou tak jednáš... Dobrou noc.“

Víceméně všichni chlapci byli na tom tak jako G., takže to byla užitečná lekce pro všechny. Dotyčný se neurazil a byl Donu Boskovi vždy synovsky nakloněn. Dokonce v roce 1894 řekl donu Lemoyneovi, pisateli životopisných pamětí: „Nikdy jsem na Donu Boskovi neviděl nic, co by bylo v rozporu se svatostí jeho života.“

Nuže po desíti letech vytrvalé setby, když některé řemeslníky nechal studovat, měl Don Bosco kolem sebe asi osm kleriků a chlapců, o kterých si myslel, že se na ně může spolehnout. Byli to hoši ochotní sdílet s ním život bez uvažování, jak bude dál. Těm bylo třeba nyní předložit nějaké konkrétní pravidlo života. Don Bosco už je měl připravené. Byly to první Stanovy Zbožné společnosti svatého Františka Saleského. Tyto stanovy ideově vyrostly z Pravidel pro sváteční oratoř a z Pravidel pro Domov. Don Bosco si hleděl opatřit stanovy jiných řeholních společností, ovšem narážel, protože byl přece jen světský kněz a řehole nerady dávají své interní dokumenty do rukou jiným. Např. Obláti Panny Marie v Turíně mu dali na jeho prosbu nepokryté odmítavou odpověď. Tak začínal v roce 1855 prakticky s vědomostmi, které mu poskytly jen církevní dějiny. Určitým

vodítkem mu byly jeho sny. I na nich se inspiroval. Pak zde bylo přesvědčení, že navenek musí být jeho kongregace zcela jiná než všechny předešlé, aby budila zájem a ničím neodpuzovala. Od začátku mu bylo jasné, že jeho kongregace nesmí mít jméno po něm.

Zdá se, že tato práce, podnikaná tajně, nebyla po chuti nepříteli všeho dobrého – ďáblu. Tvrdil kanovník Anfossi, že v té době Don Bosco hodně trpěl nevyspáním. Anfossi se ho ptal na důvod a on mu to otevřeně řekl: „Nemohl jsem spát, protože mě trápilo v noci ošklivé zvíře podobné medvědu. Sápalo se mi na postel a chtělo mě zaškrtit.“ Takové věci se mu stávaly častěji a on nepokrytě říkal, že šlo o „pekelné bestie“. I jiní referovali podobné dojmy a fakta. V té noci, kdy dopsal první stanovy, když napsal na konec „Ad maiorem Dei gloriam – K větší slávě Boží“, zjevil se mu „člověk nepřítel“, stůl se hýbal, kalamář se převrátil a inkoust se vylil na rukopis. Ten byl zvednut nějakým větrným vírem do vzduchu, zmítal sebou, listy se obracely, až všechno zamazané spadlo zase dolů a Don Bosco musel všechno psát znovu. Tak to Don Bosco sám vypravoval některým salesiánům, mezi nimi misionáři Evasiovi Rabagliatimu.

Tyto prvotní stanovy lze nalézt v úplném textu v dodatku 5. dílu Životopisných pamětí (Memorie biografiche). Po úvodu, ve kterém Don Bosco naznačil, že opuštění hoši jsou hlavním důvodem, proč je zde tato společnost, vypsal krátce dějiny díla od roku 1841, pak bylo 6 článků o účelu společnosti, 14 o formě společnosti, 9 o slibu poslušnosti, 6 o slibu chudoby, 6 o slibu čistoty, 7 o vedení kongregace, 11 o nižších představených, 12 o přijímání členů, 9 o pobožnostech.

Tyto stanovy dal Don Bosco přečíst některým ze svých nejvěrnějších, ale bohužel zpráva o tom pronikla také ven. Někteří jemu naklonění církevní hodnostáři mu úmysl rozmlouvali ze strachu, že se tím celé dílo zkompromituje před státem. To byla jistě námitka velmi pádná a Don Bosco se toho skutečně bál, když tu mu nenadálá událost otevřela cestu vpřed.

Jednoho dne roku 1857 ministr Rattazzi, který se začínal bát důsledků revoluce mezi prostým lidem, měl u sebe Dona Boska. Mluvílo se o loterii a o díle oratoř, když tu pan ministr najednou řekl: „Já vám, Done Bosco, přeji dlouhý život k prospěchu vaší mládeže, ale i vy jste smrtelný. Co kdybyste umřel, co by se stalo s vaším dílem? Myslel jste na to někdy?“ Don Bosco se zasmál: „Abych pravdu řekl, excellence, já nepočítám s tím, že bych honem umřel, ovšem také nemám, kdo by po mně pokračoval v díle oratoř. Ale když jste mi už položil otázku, ptám se já vás, co vy byste mi radil?“ „Podle mého názoru,“ řekl Rattazzi, „když už nechcete prohlásit své dílo za dobročinnou instituci (ve smyslu občanském), potřeboval byste si vybrat některé osoby laické a duchovní a vytvořit s nimi společnost s určitými pravidly, napojit je svým duchem, zaučit je do svého systému, aby byli nejen vašimi pomocníky, ale také vašimi pokračovateli v případě, že byste zemřel.“

Donu Boskovi přelétl po tváři lehký úsměv. Vždyť právě Rattazzi předložil první zákon o zrušení řeholních společností v sardském království. Připadalo mu dosti komické, že tentýž ministr radí nyní založit novou takovou. Ale chytil se toho:

„Myslíte, excellence, že je možné založit takovou společnost v naší době? Že by taková společnost mohla obstát bez toho, že by její členové byli vázání nějakým náboženským poutem?“ „Pouto je nutné,“ řekl ministr, „uznávám.

Ovšem majetek nesmí patřit komunitě jakožto právnické osobě.“ „Ale vláda před dvěma roky zrušila několik řeholních komunit a zdá se, že se připravuje zrušit další. Mohla by dovolit, aby se založila jiná podobná?“ Rattazzi řekl: „Já znám zákon o zrušení a znám také jeho dosah. Vás to nemusí znepokojovat. Založte společnost podle požadavků doby a v souladu s nynějším zákonodárstvím.“ „Jak by to bylo?“ „Musela by to být společnost, která by neměla charakter mrtvé ruky, ale živé ruky, společnost, ve které by si každý člen zachoval občanská práva, zachovával by státní zákony, platil by daně atd. Zkrátka společnost, která by byla v očích státu normální společností svobodných občanů, kteří se spojili za účelem dobročinnosti.“ Excellence, můžete mi zaručit, že by vláda takovou společnost schválila?“ „Žádná konstituční vláda nemůže takové společnosti bránit, naopak každou takovou společnost musí podporovat. Každé sdružování svobodných občanů je dovolené, ovšem pod podmínkou, že není proti zákonům a institucím státu. Budte klidní a rozhodněte se. Budete mít oporu ve vládě i v králi, protože ve vašem případě se jedná o výrazně humanitní dílo.“ „Dobrá,“ řekl Don Bosco, „budu o tom uvažovat a bude-li třeba, dovolím si zase přijít na poradu a vás požádat o pomoc.“

Don Bosco mohl být rád, protože vlastně už měl stanovy hotové, a to v žádaném smyslu. Snad mohla být formulace ještě případnější. V tom smyslu mu rozhovor s Rattazzim přinesl mnoho světla. Nyní se ještě dotazoval přítel: Dona Cafassa a některých biskupů a teologů. Šlo o novou cestu, která mohla být i riskantní. Většinou našel souhlas, jen biskup Losana z Casale přišel s námitkou: „A což, když vaše kongregace poškodí diecéze? Máme málo kněží. Vy jediný můžete kněze dodat a tak piemontské diecéze zachránit před krizí. Když je připoutáte k sobě, co zbude nám?“ Don Bosco nesdílel jeho obavy. Řekl jen: „Funiculus triplex difficile rumpitur – trojpramenný provázek těžko přetrhneš.“ Později monsignor Losana říkal kanovníkovi Anfossimu, že měl Don Bosco pravdu, netřeba myslet tolik na okamžitý

57 Hledání Boží vůle

Končil se pomalu školní rok 1856–1857. V Oratoři se zase udělovaly odměny, ale Donu Boskovi ležela na srdci jiná věc: aby každý chlapec byl připraven na život a dal se takovou cestou, která mu byla určena Boží Prozřetelností. V takových záležitostech nebyl lehkomyšlný a věnoval jim plnou pozornost.

V roce 1857 skončil gymnázium chlapec T. Pět roků prožil v Oratoři a nikdy s ním nikdo nemluvil o povolání. Sice se několikrát ptal Dona Boska, na co se má dát, až skončí gymnázium, ale Don Bosco říkal: „Buď hodný a Pán Bůh ti cestu ukáže.“ Ve velikonočním týdnu se dělala duchovní cvičení a on, ač cítil značnou náklonnost k duchovnímu stavu, teď najednou měl pochybnosti, je-li k tomu z důvodu minulosti skutečně oprávněn. Přišel k Donu Boskovi a měl s ním rozhovor, jehož obsah zachytil sám perem.

Hoch: „Jaká jsou znamení, aby si některý chlapec mohl myslet, že je povolán k duchovnímu stavu?“ Don Bosco: „Dobré mravy, věda a církevní cítění.“ „Jak se pozná, že má někdo dobré mravy?“ „To se pozná podle toho, že se nedopouští hříchů proti šestému přikázání. V tom ať se spolehne na úsudek zpovědníka.“ „V té věci mi už zpovědník řekl, že mohu být klidný. Jak je to s vědou?“ „V tom se zase musíš

prospěch, ale raději řešit věci s širokým pohledem. Anfossi byl tehdy Don Boskovým klerikem a v roce 1862 měl na starosti jednu gymnazijní třídu v Oratoři. Tvrdil, že v tom roce ze 100 žáků 73 se jich rozhodlo pro kněžství a vstoupilo do diecézních seminářů.

Nyní bylo třeba jít s věcí k panu arcibiskupovi. Protože se nemohl vydat do Francie osobně, vypsal mu všechno v dopise a monsignor všechno plně schválil a vybídl Dona Boska, aby s tím šel pro jistotu ještě do Říma k Svatému otci.

Zatímco Don Bosco pracoval na uskutečnění svého plánu, vláda dále ničila řeholní společnosti. Hodně ho mrzela záležitost Oblátů Panny Marie Těšitelky, kterým byl klášter zabaven už v roce 1855. Náboženský fond pronajal část kláštera nějakému hoteliérově a teď v roce 1857 vláda poručila Oblátům vystěhovat se úplně, že na jejich místo nastoupí františkáni, kteří byli vládě celkem přijatelní. Františkáni ovšem obešli arcibiskupskou kurii a generální vikář františkánům nedovolil administrovat mariánskou svatyni, nýbrž jmenoval rektorem jednoho obláta a pak světského kněze. Don Bosco zachraňoval situaci tím, že ochotně posílal k Těšitelce své chlapce pomáhat při liturgických slavnostech. Když františkáni viděli, že kurie trvá na svém, nějaký čas mlčeli, ale pak předložili reskript z Říma, který jim byl příznivý. Jenže reskript dostali také ne zrovna čistým způsobem a kurie hned o tom informovala arcibiskupa v exilu. Arcibiskup zase informoval Řím a z Říma dostali františkáni rozkaz omluvit se arcibiskupovi. Teprve pro klid a pro uchránění se pohoršení dostali františkáni dovolení ve svatyni působit.

Během této kontroverze se objevil v katolickém tisku článek, který těžce napadl františkány. Don Bosco přes svou přichylnost k oblátům s článkem nesouhlasil a mezi svými říkal, že pohoršení mohl zavinit jen jeden člověk a že není dobré hned paušálně odsoudit všechny ostatní. V lidských věcech vždy bude docházet k chybám. Křesťan soudí vždy opatrně a s láskou.

spolehnout na úsudek představených. Dělaš přece zkoušky.“ „Co církevní cítění?“ „To poznáš podle toho, jestli se rád zúčastňuješ liturgických funkcí, pokud jsou slučitelné s tvým věkem a zaměstnáním.“ „A co ještě?“ „Pak je zde ještě něco důležitého. Musíš mít takovou náklonnost k duchovnímu stavu, abys byl ochoten dát mu přednost před jakýmkoliv jiným stavem, třeba i velmi výhodným.“ „To bych měl. Sice jsem dva roky – vy o nich dobře víte, měl odpor k duchovnímu stavu, ale teď myslím, že k ničemu jinému tak netíhnu. Budu mít sice nějaké potíže ze strany otce, který chce, bych se věnoval kariéře, ale myslím, že ho překonám.“

Don Bosco se rozhovořil o tom, že kandidát duchovního stavu se musí zřeknout pozemských radostí, bohatství, poct, netoužit po vážených úřadech, být ochoten snášet ústrky od zlých a dělat všechno, i trpět, jen aby se šířila Boží sláva a zachraňovaly duše, především ta vlastní. Chlapec právě z těchto důvodů toužil stát se knězem.

Těžkosti opravdu přišly. Otec měl své plány i svou hlavu. Přišel do Oratoře a hoch musel s ním. Don Bosco nebránil, ale na rozchodnou hocha povzbudil, aby neklesal na mysli, že ten těžký boj vyhraje, jen zůstane-li věrný. Opravdu to byl dlouhý boj. Hoch se stal inženýrem, ale držel se a vydržel.

V roce 1871, po čtrnácti letech, se vrátil do Oratoře, stal se salesiánem a později i knězem.

Stejně Don Bosco myslel na své učně. Když končili u něho, snažil se každému najít dobré místo. V tom mu pomáhali členové konferencí svatého Vincence.

Byl zde také jiný problém. Stávalo se, že se na něho obraceli lidé lepšího společenského postavení, ale bezdětní, kteří jednak chtěli prokázat dobrodiní, jednak chtěli prospět sobě. Šlo o adopci sirotků, kteří našli u Dona Boska domov a za které se on mohl zaručit. Zde rozhodnout nebylo lehké. Změna stavu může i neblaze zapůsobit na mladého člověka. Byl zde problém také psychologický. Což chlapci lehkomyšlní, ti by se dali hned získat. Mohou však také hanebně zklamat. Hoši dobří zase těžko přijímají takové nabídky a dávají přednost vypracovat se na dobré řemeslníky, ale nepřestupovat do stavu, ve kterém se narodili. Tak Don Bosco přicházel k závěru, že adopce je vhodná jen tehdy, když jde o chlapce, který se narodil v lepším postavení, ale pak přišel do neštěstí. V každém případě však musel být hodný a hlavně pokorný.

V roce 1857 přišel do Oratoře nějaký pán z Paříže. Měl zájem o dobrého chlapce, kterého by učinil svým dědicem, jelikož neměl vlastních dětí a vlastnil velikou obuvnickou dílnu. Don Bosco s ním šel navštívit svou obuvnickou dílnu v Oratoři a jednomu chlapci řekl, aby pána provázel a všechno mu vysvětlil. Pro hochu to bylo překvapením, když si ho pak vzal do pokoje a ptal se ho, zda by přijal nabídku toho pána. Napřed se zarazil, ale pak přikývl. Jen to si vymínil, kdyby se mu to nehodilo, aby se směl vrátit do Oratoře. Don Bosco slíbil. Byl to úplný sirotek. Když byl Don Bosco v roce 1883 v Paříži, to už byl tento bývalý chovanec Oratoře samostatným pánem a zval Dona Boska, aby navštívil jeho rodinu.

Vždycky se taková nabídka nesetkala s úspěchem. To zase jedna Turínanka si přála mít dědice a Don Bosco skutečně k ní přišel s jedním hochem a byli u ní na obědě, kde měla paní možnost si hochu prohlédnout. Hoch seděl napřed beze slova a Don Bosco sám mu musel dávat otázky, aby si paní nemyslela, že je nevychovaný. Rozhovor se stával stále rušnější a paní už v duchu jásala, že bude mít syna. Ale neměla. Don Bosco položil svému chráněnci otázku: „Nechtěl bys zde zůstat?“ „Co bych zde dělal?“ odpověděl on. „Paní by tě ráda udělala šťastným.“ „Ale to bych se musel zřeknout úmyslu stát se knězem!“ Paní řekla: „To tedy ano, to je v takovém případě samozřejmé.“ „Tak to tedy ne,“ řekl hoch a bylo po námluvách. Don Bosco se s ním zase vrátil do Oratoře a skutečně hoch obstál i v jiných zkouškách a stal se dělníkem na vinici Páně.

Zatímco Don Bosco takto i jinak se snažil své milé chlapce stavět na tu jejich správnou cestu, rád myslel i na to, jak utvrdit v dobrém i takové, kteří zrovna nepatřili do ovčína.

58 Nadpřirozené události

Horlivost, s jakou Don Bosco vedl chlapce k Bohu, se líbila Panně Marii. V těch letech se udály věci, které měly vyloženě nadpřirozený ráz. V předvečer svátku Narození Panny Marie ležel v ložnici s horečkou chlapec Zucca. Byl to student, co do zbožnosti, podobný Dominikovi Saviovi. Jak tak leží, najednou se mu zjevila Panna Maria. Přiblížila se k němu a řekla, že si přeje, aby každému spoluchovanci a zvláště těm z jeho ložnice, od ní něco vyřídil. Pak chodila

O prázdninách, kdy část chlapců odešla domů, přicházeli zase jiní, aby aspoň nějaký týden strávili v Oratoři. Některí i uvízli jako např. mladý Dominik Ruffino, student filosofie v chierském semináři, který bude později hrát důležitou úlohu v salesiánské kongregaci. Maličký, ale výmluvný úryvek z dopisu, který tento napsal svému příteli: „Píši ti z Turína. Jsem u Dona Boska, abych měl trochu klidnější prázdniny a mohl studovat franštinu. Mohu tě ujistit zcela opravdově, že se tu cítím jako v nebi. Všichni se tu mají rádi jako bratři a ještě víc. Všichni jsou veselí, ale to je veselost opravdu nebeská, zvláště když je Don Bosco mezi námi. On na nás působí jako magnet. Jen se objeví a už všichni utíkají k němu a každý mu chce být co nejbližší...“

Jako jiná léta, i tentokrát šel Don Bosco na duchovní cvičení k svatému Ignáci a s ním někteří jeho klerici. Kázal don Cafasso. Mezi kleriky byl také Cagliero. Měl chuť promluvit si s Cafassem o povolání, ale ten jej předešel. Sám mu řekl: „Vím, že byste rád se mnou mluvil. Pojďte se mnou.“ A vzal ho k sobě do bytu. Mluvílo se o kráse povolání kněžského i řeholního a Cagliero si zvláště zapamatoval: „Vytrvejte v povolání a mějte rád Dona Boska. Don Bosco se zabývá velikými plány ve prospěch mládeže.“ Klerik Turchi poznamenal ve svých zápiscích, že Don Bosco jednou o těch duchovních cvičeních, obklopen pány exercitanty i svými kleriky, se v jednom okamžiku zastavil a řekl: „Pánové, jeden z těchto kleriků bude jednou biskupem.“ Samé krásné dojmy!

Domů do Turína se Don Bosco vrátil unaven. Pro něho duchovní cvičení znamenala sedět stále ve zpovědnici a být k dispozici všem těm lidem. Také by si byl rád skutečně odpočinul, ale jak to udělat? Jednou v srpnu stál pod portikátem Oratoře obklopen asi třiceti hochy a kleriky, mezi kterými byli také Josef Reano a Josef Lazzero, který teprve v ty dny vstoupil do Oratoře, ale už všechno bystře pozoroval. Don Bosco si povzdechl: „Tak bych potřeboval dělat s chlapci nějaké túry v přírodě. Prospělo by to mému zdraví a mohl bych si s nimi po chuti porozprávět o tolika věcech. Také bych se rád zúčastnil aspoň rekreace a her. Jenže..., jenže... Máme moc práce. Tak se budeme těšit na tu nejkrásnější procházku, na tu nejkrásnější hru, až povedu aspoň 10 000 chlapců do nebe.“

Na září připravoval knížku „Život papežů Sixta, Telesfora, Hygina, Pia I., s přídatkem stati o svatém Justinovi, obránci víry“. Na říjen připravoval dojemný příběh „O dívce Marii, neboli o obrácení protestantské rodiny“, na listopad „Důvěrné hovory o papežské svrchovanosti a o samospasitelnosti katolické církve“. Bylo to rozebrání a vyvrácení knihy valdenského kazatele Amadea Berta, vydané s titulem „Valdenští neboli katoličtí křesťané podle prvotní církve“. Bert v ní dokazoval, že římská církev korumpovala apoštolské učení.

od postele k posteli a na každém místě mu řekla, co má dotyčnému vyřídít. Když přišla k lůžku Gastaldiho, řekla: „Tomuhle řekneš, aby se šel hned vyzpovídat, protože už nebyl u zpovědi od Velikonoc.“ Také pro Dona Boska mu dala vzkazy i pro jeho učitele. Každý chlapec měl od ní dostat nějaké napomenutí.

Což o to, až dosud vše mohlo být považováno za výmysl, horší, co bylo dál. Nemocný byl náhle zcela uzdraven, ale

protože byl už večer, zůstal ležet, jen vzkázal kamarádům z ložnice, aby k němu přišli, že má pro každého vzkaz od Panny Marie. Kamarádi přišli a obklopili jeho postel. Někdo jen ze zvědavosti. Jinak bylo, když jeden po druhém přistupovali k němu a on každému řekl do ucha vzkaz. Všichni byli vážní, šlo o samé věci, které si Zucca nemohl vymyslet. Nejlepší bylo, když nakonec Zucca řekl: „Kde je Gastaldi?“ Gastaldi nepřišel, nechtěl. Šli pro něho. I jemu Zucca řekl, co mu vzkazuje Panna Maria. Kluci ho znali a všichni se tázavě na něho podívali, co udělá. „Dobrá, jdu,“ řekl a odešel z ložnice. Bylo to večer před svátkem a Don Bosco seděl jako jindy o takových příležitostech ve zpovědnici. Ale Gastaldi byl ferina, sešel po schodech dolů, vešel do sakristie a ze sakristie do kostela, tam chvíli klečel a zase se vesele vrátil do ložnice. Kluci čekali, co bude dál. A bylo. Zucca mu přede všemi popsal přesně jeho cestu tam a zpět a přísně ho pokáral za podvod, kterého se dopustil. To Gastaldim přece jen otrásl a šel se skutečně vyzpovídat. Když se vrátil, přivítal ho Zucca přátelsky. I tentokrát viděl přesně Gastaldiho počínání a krok za krokem chlapcům říkal, kde je a co dělá.

Nejen to. Zucca druhý den obcházel všechny obyvatele Oratoře – bylo jich asi 200, a každému řekl, co mu Panna Maria vzkazuje. I svému učiteli pověděl vzkaz. Byl to klerik v očích všech bezúhonný, a přece i on – učitel, musel přijmout od svého žáka napomenutí a přijal je se vsí pokorou. Gastaldi se polepšil, zřekl se studia a vyučil se v Oratoři typografem. Zemřel na mrtvici roku 1886, o dva roky dříve než Don Bosco.

Daru nebeských osvěcení a rad se dostávalo i našemu Donu Boskovi, hlavně u příležitosti mariánských svátků, novén a triduí.

Don Bongiovanni, don Rua a don Cagliero potvrdili pravdivost tohoto příběhu: Don Bosco jednou vypravoval sen o paňotách. Viděl najednou všechny chlapce Oratoře rozdělené do čtyř skupin a v každé skupině jedli jiný chléb. V první měli chléb čerstvý, voňavý a velmi chutný, v druhé normální bílý, v třetí černý otrubový, poslední skupina měla chléb zkažený, plesnivý. První byli nevinní, druzí dobří, třetí nežili ve stavu Boží milosti, ale ještě nebyli zatvrzelí ve zlém, poslední byli zatvrzelí a nesnažili se život změnit. Don Bosco všechno krásně vyložil a pak vybídl chlapce, kdo chce, že může k němu přijít, že každému poví, ve které skupině ho viděl. Mnozí šli a slyšeli. Všechno bezvadně sedělo.

59 Podzimní výlet

Prázdniny dozněly a přišel podzim. A zase se přiblížil tradiční výlet do Don Boskova rodného kraje u příležitosti slavnosti Růžencové Panny Marie. Zase se šlo pár dní předem, aby chlapci slabšího zdraví, nebo takoví, co byli celé prázdniny v Oratoři, užili trochu více zdravého venkova. Pak těsně před svátkem dorazila do Becchi kapela, zpěváci a také Dominik Bongiovanni, který zastával v Oratoři nyní roli slavného Gianduiji (což je italská obdoba našeho Kašpárka, ovšem vyššího vzrůstu). Don Bosco byl v dobré náladě, protože dostal právě z Říma od Svatého otce Pia IX. poděkování za zaslouženou kopii svých dějin Itálie.

5. října byli chlapci v Mondoniu pomodlit se na hrobě Dominika Savia. Přišli k Saviům a Dominikův otec jim připravil malé občerstvení. Oni mezitím šli na hřbitov. Tam poklekli na zem a modlili se za Savia. Na skrovný dřevěný

Všichni mohli říci s ženou Samaritánkou: „Řekl mi všechno, co jsem udělal.“

Kluci si tyto věci přirozeně sdělovali navzájem, ale Don Bosco byl diskrétní, nikdy neříkal druhým, co řekl jednotlivcům. Jestliže ho naplňovaly bolesti jisté vědomosti, přece jen ho hřálo vědomí, že většina chlapců žije krásným životem před Bohem, ano, že má mezi nimi hodně vyvolených duší, takových, jako byl Dominik Savio.

Jednou v roce 1857 sloužil Don Bosco mši svatou a při ní prosil Pána o radu v nějakém důležitém rozhodování. Když se vrátil do sakristie, hoch, který mu ministroval, mu políbil ruku a řekl: „Udělejte to tak, jak jste se rozhodl.“ Don Bosco se ho ptal, jak tomu má rozumět, kdo mu co řekl, ale chlapec byl celý zmatený, jen něco koktal, a tak se ho už dále nevyptával. Jak vidět, Oratoř se stávala rodinou svatých, kde si mnozí velmi dobře rozuměli a kde jeden druhému přinášel světlo.

Ruku v ruce s projevy vyššího poznání šly události blízké zázraku. Od Josefa Reana pochází tato zpráva: Jeden student, rodák z Ivrei, byl postižen těžkou zácpou, zapříčiněnou zauzlením střeva. Ulehl s velkými bolestmi. Přivolaný lékař ho našel v hlubokém bezvědomí a v nebezpečí smrti, leda, že by se rychle přistoupilo k operaci. Vtom přišel také Don Bosco. Položil chlapci ruku na čelo, pohladil ho a pak mu cosi zašeptal do ucha. Asi výzvu k důvěře v pomoc Panny Marie. Chlapec otevřel oči a usmál se. Bolesti rázem přeshly a ještě téhož dne vstal z lůžka.

Vypravoval don Ascanio Savio, co zvěděl z vypravování svého bratra Angela Savia, salesiána, který byl události osobně přítomen. Provázel Dona Boska k těžce nemocnému hochu. Ten ho požeňnal a řekl mu, aby vstal a šel do jídelny s druhými. Hoch váhal, ale Don Bosco ho pobídl, aby se jen oblékl a šel. Hoch byl okamžitě zcela zdrav.

Paní Vallauri, velká dobroditelka Oratoře, vdova po doktoru Vallaurim, prosila Dona Boska, aby se pomodlil k Panně Marii, aby si mohla odbýt očištěc zde na zemi. Byla posedlá hrůzou z posmrtného očištěce. Don Bosco se pomodlil a skutečně paní pak dva roky trpěla velkými bolestmi, které pak přestaly, a s nimi i onen strach z očištěce. Zemřela úplně klidně a bez specifické nemoci. Tak vypravoval don Rua. Jak mocně působilo na tehdejší obyvatele Oratoře vědomí, že žijí pod jednou střechou se světlem! Nikdo o tom nepochyboval, leda že by chtěl mít oči schválně zavřené a nevidět. To měl jen zatvrzelý hříšník.

kříž mu zavěsili věnec z protěží, který si přinesli z Turína. Na věnci byl nápis: „Dominiku Saviovi, chovanci Oratoře sv. Františka Saleského v Turíně, přátelé.“ Nejednou při tomto úkonu slzel, a byli by tam zůstali hodně dlouho, kdyby byl čas nepokročil a oni se nemuseli vrátit do Becchi.

Saviova památka tedy trvala a s ní přesvědčení, že byl opravdu svatý. Don Bosco pověřil Karla Tomatise, který pořád ještě studoval v Turíně na Albertinské akademii, aby se pokusil podle vzpomínky a s pomocí Dominikových sourozenců zachytit tvář zemřelého Savia. Tomatis to učinil. Obraz je dosud v Oratoři. Nachází se v Don Boskových světničkách. Na něm se inspirovaly další portréty mladého světce.

Po pouti se hned zase balilo. Ráno byla mše svatá, po ní snídaně a chlapci se dali na zpáteční pochod. Povinná

zastávka byla na faře v Buttiglieře a u hraběnky Miglinové, kde bylo přichystáno zámecké pohoštění. Paní hraběnka měla ráda muziku a kluci se pochlubili. Tam na zámku poprvé zazněla skladba Karla Tomatise „Pan Demetrius“, komický výjev, ve kterém vystupoval šéfkuchař Demetrius a jeho kuchtíci.

Ve dvě odpoledne se znovu vyráží dál. Jen Don Bosco se musel od chlapců odloučit, protože ho v Andezzeno čekala rodina De Maistrů. Páni mu slíbili příspěvek, ale pod

60 Noví chovanci Oratoře

Mezi novými chlapci pro rok 1857–1858 byl pozdější probošt kolegiálního kostela Panny Marie v Moncalieri Jakub Ballesio, jeden z nejoddanějších bývalých chovanců Don Boskových, z jehož pera pochází mnoho vzpomínek na tehdejší léta. Sám prožil v Oratoři osm let. Od něho pochází vzpomínková řeč „Don Boskův vnitřní život“, ze které přepíšeme několik krásných vět:

„Dějiny stěží budou moci vystihnout sladkost jeho řeči, jeho pohledu, jeho pokynutí a co se tím vlévalo do našich duší! Život svatých i v těch nejkrásnějších knihách ztrácí onu přitažlivost, kterou prožívali jejich současníci a jejich blízcí. Vůně jejich rozhovorů a jejich ctností se ztrácí v prostoru času. Ale my jsme ho viděli, my jsme ho slyšeli, Dona Boska. Byl ještě plný energie, jeho nadání a jeho láska patřily nám. On nám byl všechno. Už časně ráno byl uprostřed svých synů. Zpovídal, sloužil mši svatou, podával přijímání. Nebyl nikdy sám a neměl nikdy čas pro sebe. Buď byli kolem něho chlapci, nebo ho obklopovali návštěvníci, a to stále, v sakristii, pod portikátem, na dvoře, v jídelně, na schodech, ve světničce. Tak ráno, tak během dne, tak i večer. On měl mysl na všechno, znal stovky svých synů a každého volal jménem. Informoval se, radil, dával rozkazy. On sám vedl korespondenci, která by dala zabrat řadě lidí. On sám myslel a staral se o všechny potřeby hmotné i duchovní v Oratoři.“

Jiné setkání s novým hochem popsal Don Bosco sám v životopise Michala Magone.

Jednou odpoledne na podzim čekal v Carmagnole na vlak, aby se vrátil do Turína. Už bylo sedm hodin, všude mlha, která přecházela v drobný déšť. U nádraží si hrála tlupa menších kluků. Hráli na četníky a zloděje. Jeden hlas vynikal mezi ostatními. Byl to velitelský hlas. Don Bosco pojal touhu setkat se s tím chlapcem. Využil chvíli, kdy byli všichni kolem něho a několika skoky byl mezi nimi. Všichni se rozprchli, zůstal jen on – velitel. Založil si ruce v bok a hned, kdože je a jak to, že se vkládá do jejich hry. Don Bosco se představil jako jeho přítel a užil všechno své umění, aby hochu přinutil zůstat. Ptal se ho, kdo je, a on, že je Michal Magone, generál hry. Kluci se zatím přibližovali a Michal Magone podstoupil řadu otázek, ze kterých si Don Bosco dělal o něm úsudek. Dověděl se, že po stránce náboženské to není špatné, chlapec vychodil obecnou, tatínek mu zemřel, maminka posluhuje u lidí, zatím nemá před sebou žádnou budoucnost, i když ví, že něco bude muset dělat.

Don Bosco si uvědomil, že ten hoch je v nebezpečí a že by bylo škoda jeho zřejmého nadání i otevřeného charakteru. Zeptal se ho, zda by přijal, kdyby mu usnadnil buď studium nebo učení nějakému řemeslu. Chlapec se rozzářil radostí. Bohužel vlak už byl zde a Don Bosco musel

podmínkou, že si pro něj osobně přijde. Kluci byli neradi, protože s ním se šlo radostněji. Musel jim slíbit, že bude navštívit doma. Dojemné bylo, že všichni na veřejné cestě poklekli a chtěli, aby jim Don Bosco požeňnal. Někteří slabší hošiči však zůstali s ním a pak druhý den ho doprovodili pomaličku domů. Tam byla nová sláva, protože chlapci byli ještě rozjaření a přichystali mu slavné přivítání. Don Bosco je chválil, že byli hodní a vybídl je, aby se dobře připravili na svátek Mateřství Panny Marie.

nastupovat. Ještě stačil Michalovi říci, aby zašel na faru k donu Aricciovi, že byl právě u něho, ať o něm napíše dobrozdání. Don Ariccio pochopil a napsal Donu Boskovi: Je to hoch nadaný, vláčný, jinak nepozorný, v kostele vyrušuje a ve škole také. Těžko se ovládá, ale srdce má dobré a mravy zatím také. Z Turína přišla přihláška a v několika dnech byl Michal u Dona Boska. Slíbil, že se bude snažit polepsit a dělat Donu Boskovi jenom radost. To ještě nevěděl, zda ho tento dá studovat nebo učit se řemeslu a jakému. Když však sám řekl, že by byl rád knězem, Don Bosco ho poslal mezi studenty.

Bylo zvykem nejisté hochy svěřit potají některému staršímu osvědčenému hochu z družiny Panny Marie; i Magone dostal takového viditelného a zároveň neviditelného anděla strážného. Ze začátku mu bylo těžké krotit se – ve hře byl samý oheň, ale snaha mu nescházela. Změna na něho velice zapůsobila a také on, jako kdysi Dominik Savio, začal být vnímavý na slovo Boží i na slovo Dona Boska. I on brzy přestal být veselý a chodil zádumčivý, až ho Don Bosco potkal a ptal se ho, co mu je. Na rozdíl od Dominika, který začal trpět sladkou bolestí touhy po svatosti, Michal musel začít od něčeho jiného. Přiznal se Donu Boskovi, že má svědomí zašmodrchané a potřebuje nalézt ten pravý konec. Nalezl jej v dobré svaté zpovědi, která mu vrátila klid a radost ze života. Pak začal patřit mezi nejlepší Don Boskovy žáky. Byl jiného typu svatosti než Dominik Savio. Když šel jednou s Donem Boskem po Zámeckém náměstí, zaslechl, jak nějaký kluk bere jméno Boží nadarmo a už vyrazil jako podrážděný pes a byla z toho rvačka. Dotyčnému jednu vrazil, až mu z nosu vyhrkla krev, ten však byl silnější a pořádně mu jich naložil. Don Bosco měl co dělat, aby válčící strany udobřil. Od té doby si Michal dával pozor na povahu a krotil se. Ještě o něm uslyšíme.

Nskončila každá hra o duši tak krásně. V tom roce 1857 přišel do Oratoře ještě jeden chlapec. Našli ho městští strážníci v koutě Zámeckého náměstí celého promrzlého. Přivedli ho k Donu Boskovi, jestli by se ho neujal. Ujal se ho a zavedl ho k zámečnickému mistru do učení. Dva týdny hoch sekal dobrotu, ale pak se začal chovat vzdorovitě a mistr ho vykázal z dílny. Don Bosco mu takto našel několik mistrů po sobě a každý nový pokus skončil stejně. Hoch, jak kdyby si myslel, že se mu musí každý klanět, stavěl si hlavu jedna radost. Po posledním takovém vyhazovu přišel do Oratoře právě, když byl Don Bosco u oběda. A hned, aby mu našel jiného mistra. Don Bosco mu řekl, aby počkal, až se nají, ale floutek, že ne, aby šel hned. Ani svatí si nemohou nechat všechno líbit, a tak mu Don Bosco mírně, ale pevně řekl své. Chlapec se urazil a beze slova odešel z Oratoře pryč. Nějaký čas dělal posluhu v kavárně, později se dal k vojákům, pak zase jezdil po světě a do Turína se

vrátil nemocný. Když se mu trochu ulevilo, přišel se podívat do Oratoře a Don Bosco ho přijal velice krásně, jako by se nic nestalo. Hoch prosil, může-li se z nemocnice vrátit, že všechno napraví, a Don Bosco že ano, že bude vítán. Hoch se rozplakal a sliboval hory doly. Don Bosco mu dal

61 V boji o existenci

Kdykoliv mluvíme o životě v Oratoři svatého Františka Saleského, vždycky máme pocit, že jsme v domě, kde vládne mír, láska a spravedlnost a pravá svoboda, ale to nebylo celé ovzduší, ve kterém plynul život Don Boskova díla pro mládež. To druzí si žili v klidné bezstarostnosti, ale on musel těžce zápasit o život svého díla.

Koncem srpna dostal od úřadů výzvu, aby vyplnil přesně dotazník ohledně svého dobročinného díla. Řeklo se, že je to pro účel statistiky, ale šlo především o záležitost berního úřadu – o placení daní. Úřední šiml předpokládal, že Don Bosco má příjmy z platů chovanců a jiné a jiné, a stát chtěl také z toho něco mít. Bylo třeba se bránit, vysvětlovat, předcházet nedorozumění atd. I Don Bosco musel přijímat berní úředníky, předkládat doklady, dohadovat se s nimi o smyslu své instituce a také platit jako každý jiný občan mnohdy nespravedlivé daně a dávky. Co někdy dostal darem od státních úřadů, to zase musel vrátit v jiné podobě.

Začátkem školního roku 1857–1858 vyvstalo další strážidlo. Ministr školství Lanza vydal nařízení, jimiž se regulovalo povolování otevírání škol obecných, středních i odborných. Na všechno se žádalo státní schválení, učitelé měli mít diplomy a jiné předpoklady. Pravda, tehdejší stát ještě nebyl schopen všechno zcela zvládnout, ale náznaky zde byly a starosti s tím nemalé. Vždyť v Oratoři bylo nyní celé nižší gymnázium – tři třídy, v první učil klerik Francesia, v druhé klerik Turchi, v třetí kněz Ramello. Tento byl zajímavým případem. Měl státní profesuru, dříve byl školním inspektorem, teď však byl suspendován od svého biskupa. Don Bosco ho obrátil a také rehabilitoval. Byl to člověk velmi nadaný a Dona Boska zcela poslušný, v Oratoři byl něco přes rok, než si našel byt v městě a zase se vrátil k vyučování na veřejných školách.

Dále byla při Oratoři ona obecná škola, kterou vedl učitel Jakub Rossi a kam chodili starší chlapci z Valdoka. Pro tento účel určil Don Bosco upravený dům Belezza. Rossi diplom měl, ale co kdyby odešel?

Don Bosco byl předvídavý a nechtěl zaspát tak důležitou věc. Toho roku klerik Francesia začal navštěvovat kurs literatury při turínské univerzitě s úkolem dosáhnout učitelský diplom. Don Bosco se pojišťoval ještě jinak. Uveřejnil v několika časopisech podmínky pro přijetí do Domova. Zřejmě mu šlo o to, aby veřejnost mimo každou pochybnost věděla, že jeho ústav přijímá skutečně ty nejpotřebnější a činí tak skoro bezplatně. Bylo v jeho zájmu dokázat, že sáhnout na jeho školy by bylo proviněním proti obecnému blahu.

Horší byla situace u učňů. Don Bosco měl v hlavě veliké plány a občas chlapcům říkal, že to, co je teď, to není nic, dílny se tlačí v koutech domu, ale časem budou velké, prostorné, jak mají být, aby to byly opravdové školy. Nejhorší bylo, že zatím neměl vlastní mistry a byl odkázán na mistry zvenku. Byl s nimi kříž. Žádný nebyl takový, aby plně chápal Don Boskovy myšlenky. Každý myslel především na sebe. Odtud stále vyjednávání o podmínkách. Napřed dostávali denní plat, vyplácený v sobotu, ale to jim pak

požehnání, bohužel poslední, protože za několik týdnů po návratu z nemocnice hoch zemřel.

Tuto událost vypravoval Petr Enria – jméno už si nepamatoval, ale podrobnosti mu dotyčný vypravoval sám, když se po propuštění z nemocnice ještě jednou ukázal v Oratoři.

nezáleželo na prospěchu učňů. Pak jim Don Bosco nabídl, aby vedly dílny ve vlastní režii, sháněli si práci a aby chlapcům za vykonanou práci dávali mírnou odměnu. Za to jim nechával k dobru veškerý výtěžek. Ovšem pak zase viděl, že si mistři počínají zcela samostatně a zjiště, hoši nevěděli, komu vlastně patří. Představení byli pro ně slabými autoritami, protože mistr byl všechno. Trpěl tím pořádek a ani rozvrh se někdy nerespektoval. Zkusil se s nimi dělit napolo, ale oni měli vždy možnost domlouvat se za jeho zády a v každém případě vydělávat na účet domu. Byla zde také záležitost náradí. Nejprve si mistři měli nosit své a Oratoř měla opatřovat náčiní učňům, pak zase Oratoř měla půjčovat věci i jim. Zkoušely se i jiné systémy, byly dohady ohledně polámaných nástrojů, čas od času něco zmizelo, ať již se to půjčilo nebo jinak ztratilo, zkrátka problém na problém.

Don Bosco viděl, že není jiné pomoci, než vzít režii zcela do vlastních rukou a od mistrů žádat, aby jen učili. Ani to nebylo bez obtíží. Mistři začali věřit, že si Don Bosco chce pomoci k mistrům vlastním, a proto zanedbávali právě ty hochy, kteří byli nejschopnější a nejvíce přicházeli do úvahy jako budoucí mistři.

Nešlo jen o mistry, kteří učili v Oratoři. Bylo třeba čelit také možnosti, že se proti Oratoři postaví různí řemeslníci ve městě z obavy před konkurencí. Skutečně, když založil svou tiskárnu, turínští tiskaři se proti tomu bouřili. Báli se o výdělek. A tak byl Don Bosco nucen dát věcem formu, která vylučovala jakýkoliv konkurenční boj. Zavedl zásadu, že učně musí zaměstnat studenti. Proto dával přednost dílnám, které byly skutečně potřebné: krejčovské, obuvnické, později knihvazačské. Zde se snažil o to, aby se vazba Katolického čtení konala v domě. Ano i k tomu hleděl, aby se jeho chovanci po odchodu z Oratoře nezařizovali v Turíně, ale raději jinde, tak aby Turín nemohl hledět na jeho dílny nevrážlivě. Snažil se, aby se hoši po vyučení raději vrátili domů a byli k pomoci svým farářům, než aby se snažili užstat.

Přes všechna tato úskalí život přinášel i radosti. Tak Don Bosco užil klerika Josefa Bongiovanniho k založení další chlapecké družiny Nejsvětější svátosti oltářní. Sám napsal její pravidla. Účelem této družiny bylo adorovat a odcíňovat urážky, kterých se dostává Ježíši svátostnému od nevěřících, bludařů a špatných křesťanů. Prvním předsedou této družiny se stal zmíněný klerik, člověk pokorný, neúnavný, trpělivý, stále veselý, chování skoro andělského, horlivý katechista. Tato družina dala velký impuls liturgickému životu v domě.

V září oblékl Don Bosco do duchovního roucha Jana Bonettiho a Celestina Duranda. Oba se později stali významnými salesiány. Asi čtrnáct dní pobyl v Oratoři don Montebruno z Janova. Studoval Don Boskův systém výchovy v naději, že se jeho dílo spojí s dílem turínského přítele. Došlo mezi nimi k zásadnímu ujednání, že stránku hospodářskou si zatím nechá Montebruno ve svých rukou, ale po stránce morální že bude udávat tón Don Bosco.

Ani veřejné záležitosti nespouštěl Don Bosco z očí. Vždyť šlo o to, aby se v Itálii nějak uspořádaly vztahy mezi státem a církví. V říjnu byl rozpuštěn parlament a 15. listopadu měly být volby. Monsignor Fransoni a jiní biskupové nabádali věřící, aby dali hlasy jen osobám církevně smýšlejícím a nařizovali za tím účelem veřejné modlitby. Don Bosco se rozhodl volit ve své domovské obci v Castelnovu. Musel své právo na to dokázat, protože castelnuovský obecní tajemník měl proti tomu nějaké námitky. Každý volič musel

62 Misie v Salicettu a jiné

Bylo by těžké vypočítat, kolik vícedenních kázání Don Bosco absolvoval při své práci v Oratoři. Měl pověst úspěšného lidového kazatele a musel občas přijmout pozvání. Každá taková misie se vepsala do paměti účastníků jako nějaký div. Tak přijal na pozdní podzim roku 1857 desetidenní misie v Salicettu v diecézi mondovské.

Po svatě Cecilii odjel omnibusem do Mondovy, kde se chtěl setkat s biskupem Ghilardim. Od hostinského se dověděl, že monsignor není doma, a tak čekal do osmi večer na další příležitost spoje do Cevy v hospodě. Aby neztrácel čas, vyprosil si kalamář a inkoust a psal si kázání. Hostinec se naplnil lidmi, začalo být veselo, kněz píšící za stolem se stal brzy předmětem pozornosti i vtipů. Zase slovo dalo slovo a Don Bosco navrhl publiku, že jim to kázání přečte nebo řekne. Hospoda návrh přijala a na nějakou hodinu se proměnila v kostel, kde zaznívalo slovo Boží. Hostinská mu pak nabídla teplou večeři zdarma, což on uvítal. Veliké divení bylo, když Don Bosco před jídlem udělal krásný kříž a všechny poučil o tom, jak máme Pánu Bohu děkovat za pokrm a nápoj.

V osm hodin nasedl na dostavník jedoucí do Cevy. Opět podle obyčeje na kozlík ke kočímu, kterého cestou vyzpovídal, a pak se s ním příjemně bavil. V deset v noci byli na místě, ovšem ne ještě tam, kam Don Bosco jel. Zkusil zaklepat na faru. Podařilo se. Pan farář byl sice nemocen, ale kaplan don Testanera ho přijal a když zjistil, že má před sebou ředitele populárního Katolického čtení, dal mu i občerstvení. Pak se bavili do pěti do rána, kdy se Don Bosco musel poroučet a jet dál. Další omnibus ho zavezl do Montezemola, odkud musel zbývající cestu vykonat pěšky a na pronajatém oslu. Jelo se do Apeninských hor po strmých stezkách, až v půlmetrovém sněhu. Provázel ho chasník, který mu dělal průvodce. Několikrát zabloudili, protože sníh zavál všechny stopy, a oba se ocitli ve vážném nebezpečí. Brodili se sněhem, hned padl Don Bosco, hned osel, hned zase chlapec. Byla to dobrodružná cesta. Don Bosco si dokonce potloukl koleno. Farář mu sice poslal naproti člověka, ale minuli se.

Dorazil do vsi již očekávan shromážděným lidem. A že to byl Don Bosco, hned věděl, jak na lidi zapůsobit. Začal rozdávat dětem bonbony a žertoval s nimi. Hned bylo všechno kolem něho. Dona Boska uvedl do vsi nějaký kněz. Ten šel hned do fary oznámit faráři, že Don Bosco je zde. Chtěl, aby ho vytrhl z toho davu na návsi, aby se trochu ohřál, ale pan farář ho uklidnil, že prý Don Bosco jistě ví, co má dělat.

Lidé doprovodili misionáře až na práh farní budovy, čekali, že bude hned první kázání, ovšem ten byl tak zmožen, tak promrzlý, zpocený a utmácený, že opravdu nemohl. Bylo tedy domluveno, že misie začnou druhý den.

I druhý den byl těžký, protože druhý kazatel se pro nepříznivé počasí nedostavil a Don Bosco musel kázat sám. Ale

dokázat, že platí řádně daně. Don Bosco byl při té příležitosti nucen přiznat barvu. Ukázalo se, že řádně platí zemědělskou daň z dědického pozemku ve výši 6 lir a 94 centesimů a domovní daň ve výši 32 liry a 14 centesimů. Skutečně veliký boháč!

Je jisté, že během volební kampaně i on byl často tázán na to, jak se dívat na určité kandidáty, a snad svou radou i ovlivnil, že někteří jeho známí byli zvoleni za poslance.

brzy zvládl situaci tak, že by ho byli lidé na rukou nosili. Kázal třeba půldruhé hodiny a lidé ještě zaddonili, aby pokračoval. Jeden den kázal do desíti dopoledne a ještě lidé nechtěli opustit kostel. Musel mluvit do jedné hodiny a pak ho jen pustili najíst se a zase musel na kazatelnu. V kostele bylo teplo, protože byl nabitý, takže to šlo. Lidem se velice líbilo střídání zajímavých témat s menšími pauzami. Fakt je, že dohromady musel mluvit v jednom dni celých šest hodin.

Zdá se to podivné, ale Don Bosco to skutečně uměl. Jeho kázání bylo originální, zcela plastické. Dovedl vytvořit iluzi skutečnosti. Vodil lidi v duchu po nejrůznějších místech, vcházel s nimi do domácností, procházel kdejaký kout, pak s nimi šel pro změnu do kavárny, do hospody, vedl rozhovor s jednotlivými lidmi – a hospodáři, s pacholky, s hospodyněmi a s děvečkami, mluvil s dětmi, zkrátka to nebyla žádná suchá teorie, ale život jako v poutavém románě, od kterého se člověk nemůže odtrhnout. Do všeho vplétal Písmo svaté, příběhy z biblických dějin, vyvozoval poučky pro život, chválil ctnost a káral nepravost, prostě kázání samá chuť. Lidé si nechtěli nechat nic ujít.

Nejvíce se Salicetským do paměti vrylo kázání „o průvodu“. Lidí bylo v kostele, že by jablko nepropadlo, a Don Bosco je vyzval, aby se s ním zúčastnili průvodu. Začal tím, že je zavedl k hradbám nebeského Jeruzaléma, kde byl nad bránou veliký nápis: „Nic nečistého do nebe nevstoupí!“ Jen málo lidí vystupovalo k bráně po úzké strmé pěšině, zato dole po široké cestě kráčel obrovský průvod zatracenců. V čele šla obluda s maskou a s černým praporem, na kterém stálo: „Ani smilníci, ani cizoložníci, ani rozmařilci, ani zloději, ani lakomci, ani opilci, ani pomlouváči, ani chamtivci nevejdu do Božího království.“ Každá skupina šla zvlášť. Ti první dělali sprosté vtipy a posupně se smáli, jiní sborově kleli, opilci šli všichni vrávoravým krokem, vrážející jeden do druhého, jiní nesli na zádech ukradené snopy, další v korbách na cizím natrhané hrozny, mlynáři nesli na zádech těžké pytle s nakradenou mouku, děti šly s předměty ukradenými doma a jinde, všechny cechy řemeslníků defilovaly před očima posluchačů jako pestrý průvod a každý si mohl říci, kam asi patří. Celý průvod končil u černé vysoké hradby, celé ohořelé, a mizel v temných dírách na věky. Nad bránou visel nápis: „Kdo jednou zhynul, na věku zhynul.“

Don Bosco se jako kouzelník slova obracel na jednotlivé stavy a zpytoval jim důkladně svědomí. V davu se začalo ozývat škytání, lidé si utírali oči a nakonec se celé shromáždění jako sugesci proměnilo v zástup kajcníků. „Pláčete?“ ptal se Don Bosco. „I já pláču, musím plakat, je mi vás líto. Zítřka vám povím, co si zasloužíte.“

Pan akciž byl úplně vyveden z míry, když lidé začali chodit do fary a žádat, aby za ně vykonal restituci. Prý v ty dny prošlo jeho rukama několik desítek tisíc lir.

Zatímco Don Bosco obracel Salicetto, v Turíně se tiskl nový kalendář Galantuomo pro odběratele Katolického čtení. Společně s ním se připravovala expedice prosincového dílu „Život svatého Polykarpa a jeho žáka svatého Ireneje“, nová příležitost, jak ukázat, že vše, co učí církev v 19. století, učila a dělala už ve století druhém.

V Salicettu zpovědnice doslova praskaly návalem penitentů, ale Don Bosco si ještě našel čas k vyřizování korespondence, kterou si vzal s sebou nebo kterou mu don Alasonatti posílal poštou. V Oratoři se chlapci chystali na devítidenní přípravu na svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie. Don Bosco jim poslal na zvláštním listě duchovní program:

1. den – Vstávání v tichosti – dát se do pořádku a jít do kostela;
2. den – Vstup do kostela – přesně – nesmát se – s tváří obrácenou k svatostánku – jít na své místo;
3. den – Pokleky – neopírat se – nesedat si na paty – vzpřímená postava, ruce sepnuté na prsou;
4. den – Modlitba – modlit se zřetelně, hlasitě, stejným hlasem až do konce. Neohlížet se, nesmát se, nešeptat;
5. den – Kříž – pomalu, dotahovat rukou – nakonec ruce pěkně sepnout.
6. den – Vzpomenout si na minulé zpovědi – lítost nad hříchy a opravdové předsevzetí;
7. den – Generální zpověď – kdo ji ještě neudělal nebo má zašmodrchané svědomí;
8. den – Zpytovat se – zda jsem schválně něco nezamlčel ve zpovědi. Umínit si, že se upřímně vyzpovídáme;
9. den – Půst nebo jiný sebezápor jako příprava na svaté přijímání.

V den svátku – Zúčastnit se bohoslužeb s co největší usebraností.

Rozhodnutí – Nosit medailku Panny Marie a vzývat ji v pokoušeních.

Don Boskova misie v Salicettu skončila velkým úspěchem. Lidé ho vyprovázeli kus cesty a všichni slibovali, že nezapomenou, co jim kladl na srdce v kázáních i ve zpovědi. Do

63 V zimních měsících

I v Turíně v zimních měsících občas sněží a zima je nepříjemná hlavně pro nedostatek topení, ale Don Bosco se zahříval prací a své syny křesťanskou veselostí.

Rok 1858 začal expedicí lednového výtisku Katolického čtení. Nazýval se „Krátký výklad epistol a evangelií, připadajících na neděle a svátky Páně“. Biblická látka přicházela vhod jako důkaz, že katolíci nezanedbávají čtení Písma svatého.

V lednu se ujala v Oratoři další krásná iniciativa. Klerik Josef Bongiovanni, předseda družiny Nejsvětější svátosti oltářní, založil jako odnož této družiny Malý klér, skupinu starších chlapců, členů této družiny, kteří se věnovali pěstování posvátné liturgie. Tito ministranti dostali přesná pravidla a bylo úmyslem zakladatele i Dona Boska touto cestou získat i duchovní povolání. Mezi malý klér se přijímali jen ti nejlepší a nejpříkladnější. Byla to Don Boskova Legio angelica – andělská legie, určená k službě oltáře.

Bongiovanni byl výjimečně pověřen vedením tohoto malého kléru, ale podle pravidel měl být vedoucím vždy kněz, nejraději katecheta domu, který měl vůbec na starosti

Oratoře se vrátil na konci nověny k Panně Marii. Na Salicetto vždy rád vzpomínal, říkal, že by se o tom daly psát celé romány.

Do konce roku přivedl ještě jeden důležitý podnik pod střechem. S novým ředitelem oratoře sv. Aloise Leonardem Morialdem se domluvili o potřebě zříditi při té oratoři obecnou školu, která by zajistila, že tamní mládež nepadne do rukou valdenských, kteří také otevřeli školu, vařili zadarmo obědy a vůbec čile agitovali. Naše oratoř byla jen nedělní a to bylo veliké minus. Pak byl Don Bosco na generální konferenci svatého Vincence z Pauly a také se tam o tom mluvilo. Přihlásil se a řekl: „Pánové, zde je třeba rychle jednat. Navrhuji, aby se při oratoři sv. Aloise zřídila obecná škola. Bude se nazývat „Katolická“ a bude pod ochranou sv. Vincence. Vy budete iniciátory. Don Bosco bude vždy ochoten pomoci. Potřebujeme k tomu diplomované učitele, ty najdeme. Potřebujeme učitelky a o ty požádáme některou ženskou kongregaci. Potřebujeme peníze a ty nám pošle Boží Prozřetelnost. Potřebujeme nějakou komisi, která si školu vezme na zodpovědnost, tu musíte sestavit vy.“ Byla to řeč jasná a konkrétní. Návrh byl přijat a Don Bosco se hned staral, aby nezůstalo při slovech. Pronajal si kus pozemku a na něm postavil z lehčího materiálu veliký sál, který se mohl předělit a zase otevřít, aby celý mohl sloužit jako divadlo. Sám vyhledal a platil učitele. Doktor Leonard Murialdo mu v tom horlivě pomáhal a byl jeho hlavním dobrodincem v této věci. Jakmile to bylo hotové, hned se začalo učit.

Přiblížil se konec občanského roku. Don Bosco všem obyvatelům domu dal každému zvlášť dárkem nějakou radu. Mnoho jich čerpal z Písma svatého. Každý si vážil dárku a uchovával si jej.

Nejpůsobivějším upozorněním však byla vzpomínka na všechny, kteří během roku zemřeli: v březnu zemřel Dominik Savio, klerik Garigliano a u rodičů Dominik Lupo, v srpnu v nemocnici sv. Mořice Alexandr Re, v listopadu doma Marcel Bordoni. Pět mrtvých za rok je hodně, ale tehdy byli lékaři ještě bezradní a jejich věda v plenkách. Kladnou stránkou těchto úmrtí byla větší připravenost podle slov Páně: „Buďte připraveni, protože nevíte den ani hodinu.“

náboženský život komunity. Zakladatel si zasloužil tuto výjimku. On také pro tento malý klér hodně vytrpěl. V každém větším společenství se nacházejí i duše malé, nechápavé, které se rády posmívají a druhým život ztrpčují. I on musel ze začátku přeslechnout nejednu nevlídnou, závistivou poznámku, ale nedbal. Don Bosco byl na jeho straně a statečně mu pomáhal.

S malým klérem byl spojen i sbor Oratoře, který dirigoval Tomatis. I do sboru byli přijati jen chlapci skutečně dobří, osvědčení ve ctnosti a v chování. To proto, že museli často ven a dostávali se do styku s veřejností. Hoši z malého kléru chodili o nedělích do turínských kostelů na výpomoc při slavnostech, zpěváci zase vypomáhali při zpěvu. Mnohdy byli žádáni i mimo Turín, leckdy museli i přenocovat rozdělení po rodinách a tam všude byla i nebezpečí a Donu Boskovi záleželo na tom, aby hoši dělali Oratoři dobrou reklamu.

Mezitím Don Bosco připravil na únor „Křesťanský čtyřicetidenní půst“ a na březen „Život svatých papežů Aniceta, Sotera, Eleuteria, Viktora a Zefirina“.

Nyní měl pro práci s Katolickým čtením zdatného pomocníka v bývalém oratoriánovi Césarů Chialovi, který pracoval v Turíně jako zřízenec pošty, ale hodně času trávil v Oratoři, kde pomáhal svému duchovnímu otci připravovat knihy, dělat korektury kartáčových otisků, ano i sám začal překládat, co Don Bosco považoval za vhodné upravit do tisku.

64 První cesta do Říma

Don Bosco dal kleriku Janu Turchimu krasopisně přepsat stanovy, 9. února 1858 dostal od generálního provikáře Fissora písemné svolení opustit na dva měsíce hranice diecéze, od vlády dostal cestovní pas. Rozhodl se jet do Říma po moři a vrátit se přes Toskánsko, Parmu, Piacenzu a Modenu, dále přes Lombardsko-benátské království vlakem zpět.

Tehdy jet do Říma nebyla maličkost. Člověk se nemusel vrátit živ. Nic divného, že chlapci a klerici byli smutní a báli se. Don Bosco jim to musel jednou na večerním slovíčku vyvracet. Ovšem sám si nebyl jist, protože prohlásil, že v případě, kdyby zemřel, nemusí se bát, že Oratoř zahyne; kanovník Gastaldi, kterého dobře znají, mu slíbil, že by se v takovém případě stal jeho nástupcem. Svou cestu odůvodnil nutností vyžádat od papeže pro různé dobrodince některé výsady. Také šel k donu Cafassovi, který měl pro Řím určité věci k vybavení, mezi jiným chtěl dosáhnout, aby Svatý otec udělil plnomocné odpustky těm, kdo jednou v životě přijmou z ruky Boží jakýkoliv způsob smrti a tento úmysl neodvolají.

Odjezd byl stanoven na 18. února. Don Bosco časně ráno vstal, měl mši svatou a chystal se. Venku bylo ošklivě. Na ulicích leželo dvacet centimetrů sněhu a v noci napadl další decimetr. Protože cesta byla v té době nebezpečná, Don Bosco si ještě nechal zavolat notáře a před Josefem Buzzettim a učitelem Jakubem Rossim udělal poslední pořízení o svých věcech. Protože notář přišel se zpožděním, udělalo se to honem honem.

O půl deváté vycházel z domu. Někteří chlapci slzeli. Stále ještě sněžilo. Doprovázel ho jako sekretář klerik Michal Rua. Když přišli na nádraží, marně se ohlíželi, zda tam uvidí klerika Angela Savia, který jako první dosáhl diplomu učitele obecných škol a byl Donem Boskem na rok půjčen do Alexandrie do jednoho dobročinného ústavu. Měl jet s nimi. Nebyl tam, a tak Don Bosco nevěděl, na čem je.

V deset hodin lokomotiva zapískala a vlak se hnul. Jako obyčejně Don Bosco hned zapředl hovor s cestujícími; tak s jedním židovským chlapcem, který jel se svým otcem. Chlapec byl inteligentní a hovor se stočil na Pismo svaté. Don Bosco se divil chlapcovým odpovědím, ale když zabrousil na protievangelium – na předpověď o Vykupiteli, otec dal najevo, že si nepřeje další hovor. Rozloučili se na stanici v Asti. Hoch prosil Dona Boska, až přijde do Turína, aby ho mohl navštívit.

V Alexandrii vykoukli z vagónu a hle – klerik Angel Savio vystupoval z jiného vozu. Nějak se opozdil, a tak už si mohli vyměnit jen několik málo slov. Od stanice Serravalle vlak pospíchal dolů Apeninami po mostech a skrze tunely, krajina se rychle měnila, sních zmizel a když přijížděli k Janovu, tam už bylo jaro, kvetly mandloně a broskvoně byly na rozvítí. Pak moře! Janovské moře!

V Janově čekal Dona Boska příbuzný don Montebruna, šlo se do ústavu řemeslníků (Artigianelli), srdečně je

Don Bosco byl rád, že má v tak důležité věci pomocníka, také z toho důvodu, že se chystal na delší dobu odebrat do Říma, aby se Svatým otcem projednal záležitost zamýšlené kongregace. Don Cafasso a don Borel ho měli k tomu, aby před tím vše vypsali arcibiskupovi Fransonimu, což on rád udělal. Arcibiskup mu odpověděl povzbudivě a také mu poslal pro Svatého otce doporučení. Patřilo to i k správnému postupu v tak důležité věci pro Dona Boska i pro diecézi.

přivítal i don Montebruno. Bylo už půl čtvrté odpoledne. Protože oba hosté měli hlad, byli hned pohoštěni a pak si prohlédli ústav. Don Bosco byl spokojen a liboval si, že je to tam takové jako u něho ještě v domě Pinaridiho. Po krátkém rozhovoru na téma spojení obou institutů vzal Don Bosco Ruu a šli trochu do města. Ale zvedl se nepěkný vítr a oni zašli do kostela Panny Marie, kde měli dominikáni konvent. Farářem tam byl otec Cottolengo, bratr svatého Cottolenga, a tak si pěkně porozprávěli. A že už bylo pozdě, Don Bosco zůstal na večeři a pak na noc. Ta byla krátká, protože mluvili s panem farářem až do půlnoci.

Ráno měl mši svatou u oltáře blahoslaveného Šebastiána Maggi, který zemřel jako dominikán před třemi staletími, ale jeho tělo zůstávalo čerstvé a vláčné, jako by byl zemřel teprve teď. Don Bosco si myslel, že odcestuje už dopoledne, ale parník měl zpoždění pro silný vítr na moři a bylo třeba čekat až do večerních hodin. Toho času využil k návštěvě papežského konzulátu v Janově za účelem získání cestovního víza. Konzul byl velmi srdečný, byl by rád opatřil Donu Boskovi slevu na parník, ale nešlo to, tak mu dal jen písemné doporučení pro papežského legáta v Civitavecchia. Civitavecchia byl přístav už v papežském státě. Pak se naši cestovatelé vrátili k Montebrunovi, i tam pobýli nějakou hodinu, Don Bosco měl možnost ještě více se sblížit s jeho chlapci, kteří se pak s radostí nabídli, že milé hosty zavezou na bárce až k samému parníku, kotvicímu na širém moři. Byla to cesta pro silnější náтуры, než byla Don Boskova. Bárka veslovala proti větru, vítr vzdouval vysoké vlny, Don Bosco a Rua každou chvíli odporučeli duši Pánu Bohu, ale kluci se jen zubili, až je po dvaceti minutách přivezli k parníku, který měl mít odjezd v 10 hodin v noci.

Hned začátek byl všelijaký. Přijeli v hodinu, kdy se už večerelo, ale oni to nevěděli. Stáli na palubě a prohlíželi si moře, a když se hlásili o jídlo, už nic nedostali, restaurace byla zavřená. Tak jen pojedli každý kousek chleba a zapili to douškem vína. Byl to parník Aventino, který jezdil z francouzské Marseille přes Janov, Livorno, Civitavecchii, Neapol a Mesinu na ostrov Maltu a zase zpět. Tak se dotýkal břehů Francie, sardského království, Toskánska, papežského státu, Neapolska a Malty – tedy šesti států.

V deset se zvedaly kotvy a jelo se přes noc do Livorna. Don Bosco měl noc špatnou, protože dostal mořskou nemoc. Přitom byl vyhládlý, protože nic nejedl, a nucení na vrhnutí mu dělalo zle. Rua byl na tom lépe, klidně si spal, až ho Don Bosco vzbudil. Za svítání vjížděli do přístavu v Livornu a tam po předložení pasů a když zaplatili řadu poplatků, mohli jít do města. Don Bosco by byl rád celebroidal a navštívil některé známé, ale pak se raději vrátil na palubu parníku. Nebylo mu dobře. K mořské nemoci se přidala horečka, a tak kameriér, se kterým se seznámil, mu musel přivolat palubního lékaře, který mu dal aspoň nějaké dobré

radý, např. aby pil hodně čaj. Další odjezd byl v pět hodin odpoledne. Jen se však loď začala kymáčet, už zde bylo další zvracení při prázdném žaludku, trvajícím asi čtyři hodiny. Don Bosco potom, snad už poněkud navyklý na ty pohyby, v kajutě usnul a spal až do šesti ráno, kdy přirazili k břehům církevního státu – do Civitavecchie.

Tam byla teprve mela. Peníze se jen kutálely. Lira za převoz bárkou k břehu, za každé zavazadlo půl liry, na celnici další poplatky, lidé se rvali o zavazadla a nebylo zbylí: zase se muselo platit a platit. Dvě liry za vízum policie, půl liry papežskému konzulovi za kolek, ještě že měl Don Bosco balík adresovaný kardinálovi, státnímu sekretáři Antonellimu s papežskou pečeti, na ten si celníci a policie netroufali. Jinak se chovali k Donu Boskovi velmi uctivě.

Protože byla právě neděle a Don Bosco si netroufal pro žaludeční slabost sloužit mši svatou, informovali se, kdy by ji mohl aspoň slyšet. Protože byl ještě čas, zašli si k papežskému legátovi a ten, když se dohodli, kdo Don Bosco je, pozval ho, aby se pak u něho ještě zastavil.

65 Ve svatém městě

Hrabě Rudolf De Maistre, jeho manželka i synové František, Karel a Evžen, se snažili Donu Boskovi prokázat všechny služby a hned ráno ho zavedli do kape belgických sester, která byla v jejich paláci, aby mohl sloužit první mši svatou ve svatém městě. Klerik Rua bydlel napřed s Donem Boskem, a pak se přestěhoval k rosminiánům v Alexandrijské ulici, kde nyní sídlil nástupce Rosminiho Peter Pagani. Odtud docházel za Donem Boskem a dělal, co ten od něho žádal.

Dopoledne 22. února navštívil Don Bosco jezuitský kostel Al Jesu (U Ježíše), kde si s chutí vyslechl postní kázání jezuitu pátera Rossiho. Po návratu domů si dával do pořádku písemnosti, které si přivezl s sebou, k večeru šel do dominikánského kláštera při kostele Panny Marie sopra Minerva (kostel byl postaven na základech pohanského chrámu bohyně Minervy), navštívit kardinála Gaude. Bohužel ten nebyl doma, a tak si Don Bosco ještě zašel do kostela Pantheonu. Kdysi to byl chrám zasvěcený všem bohům, ale papež Bonifác tam dal převést 28 vozů relikvií mučedníků z katakomb a chrám zasvětil Panně Marii. Tam odtud se rozšířil svátek Všech svatých.

Domů se Don Bosco vrátil po západu slunce a času před spánkem využil k vypracování plánu návštěv. Měl v úmyslu důkladně si prohlédnout celý Řím, aby nabyl na místě co nejvíce vědomostí z historie města. Potřeboval to pro další psaní z dějin církve, zvláště papežů. Byla to tedy zároveň studijní cesta. Klerik Rua musel denně vést zápis o všem, co viděli a prožili. Tento deník slouží výborně k podrobnému popisu Don Boskovy cesty do Říma.

Dne 23. února navštívil Don Bosco a Rua kostel svatého Petra v okovech a měli možnost dotknout se rukama okovů, kterými byl v Římě spoután svatý Petr. Pak šli znovu k dominikánům za kardinálem Gaudem. Byl doma a Don Bosco s ním hovořil soukromě asi půldruhé hodiny. Gaude jako rodilý Piemontan měl živou radost, že si mohl povykládat rodným nářečím. Jeho pomoc mohla být Donu Boskovi velmi vítanou.

Odpoledne navštívil synovce kardinála vikáře, markýze Jana Patrizi, který byl předsedou konference svatého Vincence z Pauly. Don Bosco měl pro něho dopis od hraběte

Z Civitavecchie měl Don Bosco jet do Říma kočárem. Nabídl mu to malíř Mentasti, který cestoval z Turína s nimi. Ovšem Don Bosco musel ještě na mši svatou a to dotyčný nevěděl. Moc se zlobil, když ti dva nepřicházeli, ale zase se udobřil, když konečně přišli a nasedli. Kočár táhlo dokonce šest koní, což byla velká paráda. Donu Boskovi se ulevilo, a tak byla cesta už klidná, i když velice dlouhá. 47 italských mil se rovnalo 36 mílím piemontským. Jen podél moře se jelo 18 mil. Krajina krásná, zelená, samý květ. Don Bosco zapomněl na mořskou nemoc a na všechny trampoty cestování.

Ve vsi Palo se měnili koně a bylo třeba hodinu čekat. Této přestávky využili cestující k vydatnému poobědvání. Všichni byli jaksepatří hladoví. A zase do kočáru a další míle. Do Říma na stanici kočáru dorazili 21. února o půl jedenácté v noci. Ještě štěstí, že našli někoho, kdo je zavedl ke Čtyřem fontánám do Quirinálské ulice č. 49 do domu pánů De Maistrů. Přišli tam v 11 hodin, ale i tak byli pěkně přivítáni a mohli se hned uložit k zasluženému odpočinku.

Cayse. Tak se známosti množily. Cestou se potkal s jezuitským páterem Brescianim, který ho pozval do redakce známého časopisu *Civiltà Cattolica*. Slíbil, že tam některý den přijde. Nato navštívil chrám Panny Marie Sněžné neboli Větší. Chrám byl postaven na místě, kde 4. srpna 552 uprostřed perného léta napadl zázračně sníh. Odtud název tohoto chrámu. V kostele se uchovávají jesle, ve kterých prý ležel narozený Spasitel, dále lebka svatého apoštola Matěje a mariánský obraz, připisovaný samému evangelistovi svatému Lukášovi.

25. února celebroidal Don Bosco u svaté Pudenciány, v kostele na úpatí Viminálu, kde bydlel podle tradice svatý Petr po svém příchodu do Říma v paláci senátora Pudenta. Od svaté Pudenciány naši poutníci zamířili k svaté Praxedě. Tento chrám není daleko od Panny Marie Větší. Tam v lázních Nováta, bratra Praxedy, se scházeli za pronásledování křesťané, tam se ukrývala těla mučedníků. Všude samé relikvie a ctihodné památky, všude ovzduší plné posvátnosti. Z Esquilinu se šlo na Celio, kde bylo možno obdivovat křtící kapli, kterou zbudoval císař Konstantin, obelisk dovezený z Egypta, ale zakončený křížem, a pak už poutníci stanuli v památném chrámě svatého Jana Lateránského, v prvním to křesťanském chrámě, který rovněž postavil císař Konstantin a který je dodnes sídelním chrámem římského biskupa. Tam jsou pod hlavním oltářem uloženy lebky knížat apoštolských svatého Petra a Pavla. Když vyšli z této baziliky, přešli náměstí a vstoupili do budovy, postavené papežem Sixtem V., a tam uctili takzvané Svaté schody, které byly podle tradice součástí Pilátova pretoria v Jeruzalémě, a po kterých musel kráčet Ježíš, když tam byl veden, aby byl odsouzen.

26. února provázel hrabě Karel De Maistre Dona Boska a Ruu do Vatikánu. Přešli po Andělském hradě a tam se pomodlili Věřím v Boha za účelem získání odpustků, pozdravili sochu svatého archanděla Michaela na vrcholu Hadriánovy pevnosti a už byli na Svatopetrském náměstí. Se zatajeným dechem si představovali, že právě tam byl onen pověstný park císaře Nerona, kde hořely živé pochodně, zatímco nelidský vládce se předváděl jako vozataj při koňských dostizích. Nyní je to místo obklíčeno lesem 284

sloupů vatikánské kolonády, zdobené 96 sochami svatých. Obdivovali majestátní fasádu svatopetrské baziliky a sochy nad ní, představující Krista, svatého Jana Křtitele, dále apoštoly mimo Petra, jemuž je chrám zasvěcen. Na náměstí si prohlédli obě fontány s tryskajícími proudy vody a egyptský Neronův obelisk, zakončený křížem.

Pocit malosti se jich zmocnil, když vstoupili do baziliky. Už její délka přes 185 a výška 46 metrů je něco úžasného. Člověk se tam cítí tak malý! Je to největší chrám křesťanského světa. Po něm jde londýnský chrám svatého Pavla. Don Bosco žertovně říkal, že k jeho délce se musí připočítat ještě délka turínské Oratoře, aby to byla délka chrámu sv. Petra. Krok za krokem procházel Don Bosco chrám a každé místo mluvilo k jeho srdci milovníka církevní historie, ať už to byly náhrobky papežů nebo hrob kanoské hraběnky Matyldy, která tak chrabře bránila papežství proti trófalosti Jindřicha IV. nebo švédské královny Kristiny, která konvertovala z protestantství ke katolictví. Vyvrcholením návštěvy bylo stanutí před Katedrou svatého Petra. Tam v bronzovém stolci je ukrytý dřevěný stolec, který údajně patřil senátorovi Pudentovi a na němž sedával úředně svatý Petr a pak jeho nástupci. Nad tímto stolkem se vypínají čtyři sloupy z bronzu, nesoucí baldachýn. Obrovské sochy představují dva církevní učitele západní: Ambrože a Augustina, dva východní: Atanáše a Jana Zlatoústého. Po pravé straně je takzvaná konfese sv. Petra – velká bronzová socha knížete apoštolů. Apoštol sedí a nohu mu předsunutou dopředu. Ta je už z části opotřebovaná od polibků milionů křesťanů, kteří ji políbili na znamení naprosté poddanosti církevnímu učitelenskému úřadu. Dal ji ulít papež svatý Lev Veliký ze sochy Jupitera Kapitolského, když byl Řím zachráněn od nájezdu hunského krále Atily.

Bylo pět odpoledne, když Don Bosco skončil prohlídku. Od jedenácti si nesedl a byl velmi unaven. Proto se vrátil ke Čtyřem fontánám.

V sobotu 27. února přišlo, a tak dopoledne s Ruou psali. Odpoledne šli k monsignorovi Vicariovi nechat si potvrdit celebret, bez něhož nebylo možno v římských kostelích

66 Čekání na audienci

V pondělí 2. března byl Don Bosco s rodinou De Maistrovou celebrovat v Mamertinském žaláři, tam, kde kdysi trávili svou poslední noc apoštolové Petr a Pavel. Můžeme si myslet s jakými pocity Don Bosco mši svatou sloužil.

Odpoledne byl s vévodou Salviatim na návštěvě škol, vydržovaných konferencemi svatého Vincence u Panny Marie dei Monti. Zas něco podobného jako v Turíně. Téhož dne večer byl na schůzce jedné z těch konferencí, které předsedal markýz Patrizi. Dostal také slovo a mohl pánům vypravovat o svých „přidružených konferencích“, ve kterých se jeho oratoriáni a internisté učili účinné lásce k bližnímu. Pro posluchače to bylo jakýmsi zjevením. Dosud jim nenapadlo, aby do charitativní činnosti zapojovali i mládež. Ano, chtěli, aby jim pomohl něco takového uskutečnit v Římě. Schůzka se protáhla a Don Bosco opouštěl místnost pozdě v noci. Pak v městě zabloudil a teprve s pomocí nějakého vozky se dostal domů.

Den 3. března byl opět určen k návštěvě baziliky svatého Petra. Tam v kapli blízko konfese svatého Petra směl sloužit mši svatou. Pak pokračoval v podrobné prohlídce památností, na něž je hlavní chrám křesťanstva tak bohatý. Skončil

sloužit mši svatou. Pak se věnovali návštěvování různých dobročinných institucí. I to Don Bosco pokládal za předmět studia. Mohl se všelichemus přiučit. Tak vešel do domova opuštěných dětí, zvaného Tata Giovanni (Táta Jan). To koncem 18. století zedník Jan Burgi začal shromažďovat římské opuštěné chlapce a stavět pro ně azyl. Pán Bůh požehnal jeho dílu a dal mu velikého dobrodince v papeži Piu VI. Dona Boska toto dílo velmi zaujalo. Byli tam chlapci od devíti do čtrnácti let, měli něco jako samosprávu, asistovali tam klerici a laici, chlapci chodili do učení do města, ale doma měli vyučování, ústav zcela závisel na papeži, který na každého chlapce platil určitý obnos, byl pod ochranou Panny Marie Nanebevzaté a svatého Františka Saleského, Don Bosco tam viděl nejednu shodu s tím, co sám vytvořil v Turíně. Toho roku měl ústav 150 chlapců a i tím se podobal Oratoři. K tomu papež Pius IX. považoval dům takřka za svůj, protože sám byl jako obyčejný kněz sedm roků jeho ředitelem.

V neděli 28. února zase přišlo, ale odpoledne šel Don Bosco na postní kázání k jezuitům a o páté měl mít audienci u státního sekretáře kardinála Jakuba Antonelliho. Hrabě De Maistre ho tam dal zavézt kočárem. Kardinál bydlel v druhém poschodí Apoštolského paláce, kdežto papež bydlel v prvním poschodí. Návštěvu označil Don Bosco za krásnou. Trvala asi dvě hodiny. Mluvílo se o Katolickém čtení, o událostech z roku 1848, o sympatiích, které papež měl pro Dona Boska a jeho dílo, mluvilo se také o hlavním účelu Don Boskovy římské cesty a kardinál slíbil, že mu vyžádá u papeže audienci.

1. března šel Don Bosco do kostela Panny Marie Vítězné uctít tamní obraz. S pohnutím se díval na prapory ukořistěné vévodou Maxmiliánem Bavorským v boji proti protestantům na začátku třicetileté války a také prapory pocházející z bitev u Lipan a u Vídně. Odpoledne byl s hrabětem Rudolfem navštívit velký hospic svatého Michala na nábřeží a pozdravit kardinála Tostiho, který byl předsedou hospice. S kardinálem mluvil a ten ho pozval, aby si později přišel prohlédnout hospic, ve kterém bylo ubytováno 800 osob, většinou chlapců.

až po poledni, takže se na kopuli zatím nedostal. Po obědě a krátkém odpočinku se vydal do kostela svatého Ondřeje při noviciátě otců jezuitů, aby tam uctil ostatky svatého Stanislava Kostky.

4. března byl v bazilice svatého Kříže v Jeruzalémě. Přišel tam s Ruou v dešti celý promočený, ale nelitoval. Jde o jednu ze sedmi římských bazilik, nadanou odpustky. Postavil ji císař Konstantin na památku nalezení svatého kříže na Kalvárii. V kapli svaté Heleny tam sloužil mši svatou. U kostela je klášter cisterciáků a tamní opat byl k Donu Boskovi velmi ochotný a provedl ho bohatou klášterní knihovnou.

5. března celý den přišlo, a tak se Don Bosco věnoval raději psaní. Toho dne zemřel v Římě jezuita P. Lolli. Don Bosco se s ním znal, protože byl Piemontan a byl dříve v Turíně, kde si ho nebožka královna matka vybrala za zpovědníka. Hrabě Rudolf upozorňoval Dona Boska, že v Římě řádí epidemie, provázená horečkami. Za poslední dva měsíce tam zemřelo čtyřikrát tolik obyvatel než jindy tou dobou. To však světce neodradilo od dalších návštěv.

6. března Don Bosco, provázen rodinou De Maistrovou a Ruou, navštívil nádherný hospic svatého Michala na

nábřeží. Kardinál Tosti je očekával a provedl je ústavem. Tam se chlapci učili jak řemeslům, tak studovali. Byly tam dílny obuvnická, krejčovská, zámečnická, natěračská, kloboučnická, sedlářská a také tiskárna, jediná, která z vůle papeže Pia IX. směla tisknout učebnice užívané v papežském státě. Umělecké dílny tam vyráběly koberce a gobelíny, pěstovaly řezbářství, malířství, sochařství, kovorytectví, ražbu medailí. Dona Boska všechno moc zajímalo. Všiml si však také stínů této instituce. Od De Maistrů se dověděl, že původně mělo vše sloužit chudým chlapcům, kdežto nyní se přijímají přednostně děti z lepších rodin, přednost se dává uměleckým dílnám, strava je sice bohatá, ale je pochybné, zda takovou budou mít chlapci, až vyjdou do světa. Také protekcionářství se tam dost ujalo. Také se dověděl, že chlapci nejsou v ústavě spokojeni, existují závisť obyčejných řemeslníků vzhledem k těm umělcům, v ústavě se hodně trestá i tělesně a zastaralým způsobem. Právě toho dne někteří přátelé dělali na Dona Boska nátlak, aby panu kardinálovi, který byl nad tím ústavem, poradil, jak se má vychovávat, ale Don Bosco nepovažoval za vhodné míchat se do takových věcí. Za moudřejší považoval ukázat raději prakticky, jak se má s hochy jednat. Příležitost se nabídla sama.

Po schodech sbíhal dolů chlapec a popískoval si. Měl smůlu, protože zrovna narazil na pana kardinála, na ředitele a na Dona Boska. Ředitel se zarazil, zarazil se také hoch. Písníčka mu umřela na rtech a on jen svěsil hlavu. Pan ředitel hned: „Tak to je výsledek naší výchovy? Nezdvořák! Jděte na své místo a počkejte, já si to s vámi spravím. A vy, milý Done Bosco, promiňte!“ Don Bosco hned duchapřítomně: „Ale já nemám, co bych prominul, vždyť se nic nestalo. Já nechápu, čím se ten chlapec provinil...“ „Přece pískáním, to je neslušné.“ „To nic, to nic,“ pokračoval Don Bosco, „to nic není. Přece víte, jak to tady v Římě říkal svatý Filip Neri: ‚Kluci, jestli to dokážete, tak buďte klidní, a jestli ne, tak křičte, skákejte, jenom hříchy nedělejte.‘ Víte, já také žádám, aby v určitých chvílích dne bylo ticho, ale na nějakou tu maličkost nehledím. To u chlapců jinak nejde, jsou lehkomyslní. Já svým chlapcům popřávám, ať se na dvoře vykřičí do sytosti a také, když jdou po schodech. Jen jim říkám, aby mi nerozvalili zdi. Ono je lepší trochu rámusu, než zlostné ticho... Teď mě mrzí, že ten chlapec kvůli mně dostane. Nebylo by lepší jít ho potěšit?“

Pan ředitel nebyl zlý a souhlasil. Šli tam a hoch čekal plný strachu. Nejraději by se byl někam schoval. Don Bosco hned k němu a povídá, že se přimluvil a všechno je v pořádku. Dal mu medailku a poprosil ho, aby se za něho pomodlil Zdrávas Maria a aby byli vždy přátelé. Kluci kolem, kteří už věděli, co se stalo, jen se usmívali a všichni Dona Boska přátelsky zdravili. Pan ředitel měl o čem rozjímat. Hrabě De Maistre dával tuto epizodu často k dobrému.

7. března čekali Dona Boska někteří zbožní lidé na mši svatou v kostele Panny Marie, Matky lidu. Přijel pro něho

67 Don Bosco u papeže Pia IX.

Nastal den audience u Svatého otce – 9. března 1858. Don Bosco potřeboval napřed promluvit s kardinálem Gaudem, aby měl potřebné rady, jak si počínat. Proto šel celebrovat k Panně Marii sopra Minerva. Setkali se a on hned zase pospíchal domů ke Čtyřem fontánám připravit si pro Svatého otce žádosti.

s kočárem pan Foccardi, výrobce devocionálií. Po mši svate navštívil ještě další kostely a také polskou kněžnu Potockou, příbuznou rodu Sobieských, kteří kdysi vládli v Polsku. Tam posnídal a pěkně si pohovořil s pozvanými dámami.

Don Rua, když vzpomínal na tuto první návštěvu Dona Boska v Římě, říkal, že už tehdy si uvědomoval, jak je Don Bosco všude známý. Dokonce někdo mluvil o tom, jak v roce 1849 vzkřísil v Turíně mrtvého chlapce Karla. Bylo to tím, že v Římě byla řada kněží a řeholníků rodilých Piemontanů. Také hrabě De Maistre všude hovořil o Donu Boskovi a šířil o něm jen samou chválu. Ale nezdá se, že by byl Don Bosco při té první návštěvě Říma vykonal něco mimořádného, jak tomu bylo později. Snad jen to, že jedné paní, která měla nemocného muže, řekl, aby se připravila, že ho ztratí.

8. března byl určen k výstupu na kopuli chrámu svatého Petra. Kanovník Lantiesi opatřil Donu Boskovi a jeho přátelům lístky. Počasí bylo krásné, jasné. Vystoupili až navrch a mohli se dívat i dovnitř velechrámu. Tam odtud teprve viděli, jaký je to obrovský chrám, když lidé, chodící dole, se jim jeví jako malé děti, a papežský oltář, vysoký 29 metrů, jako obyčejné sedadlo. Vystoupili do výšky přes 118 metrů. Půjde se ještě výš? Don Bosco chtěl. Úzkým výstupem se dostali do výše 130 metrů, odkud se už nemohlo jít dál. Tam se zastavili a Don Bosco se rozhovořil o Oratoři, co asi dělají doma, jak se asi mají, jak vzpomínají, a kdy už se oni zase vrátí mezi ně. Když se vydýchali, začali sestupovat, až stanuli zase na rovné zemi. Přišlo jim vhod, že dole bylo právě postní kázání, takže si mohli sednout, něco pěkného uslyšet a zároveň nechat odpočinout svým nohám.

O půl dvanácté něco pojedli, Rua se vrátil k rosminiánům psát a Don Bosco se svým hostitelem šli navštívit monsignora Borromea, majordoma Jeho Svatosti. Byli vlídně přijati a monsignor si vzal do záznamu Dona Boska, Ruu i hraběte Rudolfa pro přijetí svčené palmové ratolesti z rukou Svatého otce o Květné neděli. Dále navštívil vatikánské muzeum a šel do redakce Civiltà Cattolica. Dona Boska potěšilo, že hlavní pisatelé této proslulé publikace byli všichni Piemontané. Chtěl se hned vrátit domů, jak byl utrmácen, ale naneštěstí je uviděl pan Foccardi a tolik dělal, že museli k němu. Nepomohlo, že se Don Bosco každou chvíli zvedal a chtěl odejít, musel zůstat a pak ještě sednout do kočáru, který jel schválně velký okruh po Římě, aby pan Foccardi mohl být s Donem Boskem co nejdéle. Domů přijeli až za noci. Je třeba snášet nejen nepřátele, ale někdy i neodbytné přátele.

Když se Don Bosco vrátil, byl mu odevzdán dopis, v kterém četl: „Vyřizuje se abbému Boskovi, že ho Jeho Svatost ráčí přijmout v audienci zítra, 9. března, ve tři čtvrtě na dvanáct na dobu jedné hodiny.“ Don Bosco o tom napsal, že mu tato novina pobouřila krev, přestože na ni toužebně čekal. Kardinál Antonelli nezapomněl na svůj slib.

Bylo k jedenácté hodině, když Don Bosco a klerik Rua v předepsaných pláštích přišli do Vatikánu a začali vystupovat po schodech nahoru. Nohy se jim trochu třáslý. Švýcarští gardisté před nimi stáčeli podpatky, odebrali jim audienci pozvánku a pak je vedli z místnosti do místnosti až do papežské předsíně. Tam už čekalo více návštěvníků, takže

museli čekat asi půldruhé hodiny, než na ně přišla řada. Don Bosco času využil k pozorování místa a osob a velmi mu lahodilo, že tam nebyl žádný luxus.

Zatímco tak čekali, zazněl i pro ně zvonek a prelát čekárny jim pokynul, aby vstoupili. Museli si udělat násilí, aby nepropadli zmatku. Don Bosco jen zašeptal: „Coraggio! – Odvahu!“ A už byli uvnitř. Vykonali uctivě tři po sobě jdoucí pokleky předepsané ceremoniálem, ale Svätý otec nedovolil, aby Don Bosco přednesl své prosby v kleče. Musel vstát a oba si museli sednout. Papež také seděl za stolem. První otázka byla: „Vy jste Piemontán?“ Po kladné odpovědi se papež ptal, co dělá. Don Bosco, že se zabývá výchovou mládeže a Katolickým čtením. „Ale to dělá v Turíně ještě někdo jiný,“ řekl papež. Pak si však oba uvědomili, že na lístku, který byl papeži předložen, je chyba ve jméně. Místo Bosco tam bylo napsáno Bosser. Tento malý incident však přišel vhod: oba se zasmáli a protože papež o Donu Boskovi už slyšel, hned se řeč stala srdečnější a vztah otevřenější. Mluvilo se o Don Boskově díle, o chlapcích, o klericích, papež se ptal Ruy, zda už je knězem, on mu řekl, že ještě ne, že studuje teprve třetí rok teologii, papež se ptal dokonce, které traktáty právě studuje. Řekl, že o křtu a biřmování, na to papež, že to je traktát jeden z nejlhčích. Pak papež vzpomněl na to, jak mu Don Boskovi chlapci poslali do Gaety v době jeho vyhnanství peníze a Don Bosco toho užil k zdůraznění věrnosti své i všech hochů k papeži.

V té chvíli vzal Don Bosco z rukou Ruy krásné umělecky vyvázané knížčky Katolického čtení a předal je papeži jménem všech spolupracovníků a také jménem chlapců knihvazačů, kteří knížeckám dali oděv. Papež, když zvěděl, že knihvazačů je v Oratoři 15, šel do vedlejší místnosti a pak dal Donu Boskovi pro ty chlapce 15 medailek Panny Marie, jednu větší kleriku Ruovi a jednu ještě větší Donu Boskovi samému. Pak Rua odešel ven a Don Bosco poprosil ještě o chvíli soukromého rozhovoru.

Řeč se vrátila k Oratoři a k chlapcům. Papež v jedné chvíli řekl: „Můj milý, dal jste do chodu řadu věcí, ale co kdybyste zemřel, co by se stalo s vaším dílem?“ Na tuto otázku Don Bosco čekal. Navodil ji sám Pán Bůh. Od ní bylo snadné přejít k záležitosti, která vlastně Dona Boska do Říma přivedla. Vytáhl doporučení od pana arcibiskupa Fransoniho a papež, když si všechno pečlivě přečetl, řekl: „Je vidět, že máme všichni tři stejný názor.“ Nato vybídl Dona Boska, aby jako první věc napsal pravidla pro svou Zbožnou společnost. Řekl mu, že to musí být společnost, která by v očích státu byla občanskou společností, ovšem před církví to musí být společnost, ve které jsou členové vázáni řeholními slyby, jinak by neměla potřebnou stabilitu. Je třeba žít ve světě, ale tak, aby je svět neznal. Jestliže je to vůle Boží, Bůh se postará a dá k tomu potřebné světlo. „Jděte, modlete se a za několik dní se vraťte, já vám řeknu svůj názor.“ Tak skončila pro Dona Boska tak důležitá řeč. On si dobře všiml, že Pius

68 Další návštěvy v Římě

S Římem nemůže být člověk jen tak brzy hotov. Don Bosco využíval každého dne, aby získal nové poznatky. Hned druhý den po papežské audienci 10. března přijel pro něho s kočárem bosý karmelitán páter Hyacint a dovezl jej i Ruu do baziliky svatého Pankráce na janikulském pahorku na druhé straně Tibery. Z baziliky vede vchod do podzemních katakomb. Ty tehdy nebyly přístupné veřejnosti, ale Don Bosco tam mohl se světlem sestoupit a vejít do podzemních

IX. je bystrý člověk. Stačí mu napovědět a už ví, oč se jedná. Také hned ví, co má odpovědět. Co by jiný rozváděl mnohými slovy, to on vyřídil jednou stručnou větou.

Potom se přešlo k žádostem. Don Bosco předložil více proseb a na všechny papež přikývl. Oratoři a ústavu Montebruna v Janově povolil soukromou kapli v domě, přijal i žádost dona Cafassa ohledně plnomocných odpustků pro hodinu smrti a slíbil mu poslat potřebný reskript. Tuto milost rozšířil také na Dona Boska, na všechny obyvatele jeho domu a také na určitý počet jiných dobrodinců. Pak se vrátil Rua a oba poklekl. Papež jim latinsky požeňal: „Požeňání všemohoucího Boha Otce i Syna i Ducha svatého ať sestoupí na tebe, na tvého průvodce, na všechny tvé, kteří jsou povoláni do Boží služby, na tvé pomocníky a dobrodince, na všechny tvé chlapce a na všechna tvá díla. Toto požeňání ať trvá nyní a vždycky, vždycky, vždycky.“ Oba si dobře zapamatovali každé slovo a bylo přesvědčením Dona Boska, že toto požeňání znamenalo v dějinách Oratoře zahájení nové epochy. Nakonec Svätý otec doporučil Donu Boskovi, aby si důkladně prohlédl baziliku svatého Petra a monsignorovi předsíně dal v té věci příslušné pokyny. Don Bosco toho použil k prosbě, aby mohl sestoupit do krypty, to je do podzemí baziliky svatého Petra, které v sobě tají zbytky původní ještě konstantinské baziliky, na níž teprve byla postavena nynější stavba. V kryptě jsou hroby papežů a mnoho jiných památností. Tehdy nebylo každému dáno tam sestoupit.

Don Bosco tam sestoupil se zatajeným dechem: táhlo ho to v místa, kde musel být hrob svatého Petra. Prohlédl si každý detail a nakonec se ptal monsignora, zda je to všechno, co může vidět. „Všchno,“ odpověděl monsignor. Ale Don Bosco se nedal. „Přece zde musí být hrob svatého Petra. Kde je?“ Monsignor mu řekl, že je pod konfesí svatého Petra, ale ve veliké hloubce. Až k samotnému hrobu není přístup. Papežové nedovolili práce, které by hrob zpřístupnily. Ale Don Bosco trval na tom, že papež mu dovolil vidět vše, co je vůbec možno vidět, a tak monsignor přinesl klíče, jimiž otevřel vchod vedoucí do bezprostřední blízkosti hrobu. Tam byl nějaký otvor a v něm čirá tma. Don Bosco si nechal přinést svíčku a pokusil se něco vidět. Svíčka zhasla. Pak spustil do hloubky sedmi nebo osmi metrů nějakou hůl a měl dojem, že narazil na něco kovového či mramorového. Nic víc. Mohl jen podle doteku a zvuku soudit, že se dotkl rakve. (Poznámka: teprve v roce 1965 archeoložka profesorka Markéta Guarducci dokončila pozitivně archeologický průzkum a našla i obsah původního hrobu svatého Petra pod konfesí svatého Petra. Guarducci je salesiánská spolupracovnice.) Don Bosco s takovou houževnatostí chtěl přijít na kloub věci za účelem eventuální opravy životopisu sv. Petra, který napsal pro Katolické čtení, a ve kterém se držel údajů převzatých od jiných autorů.

chodeb s tolika nápisy na hrobech dávno mrtvých křesťanů a hlavně mučedníků z prvních dob církve. Don Bosco zanechal podrobný popis této exkurze do římského podzemí. Popis zakončil slovy: „Pater Hyacint byl tak dobrý, že nás zavezl svým vozem domů a my jsme byli rádi, že si můžeme trochu odpočinout, pomodlit se breviář a zapsat si některé zajímavosti ohledně toho, co jsme viděli.“

11. března byl věnován psaní a vyřizování některých záležitostí ve městě. 12. března sloužil Don Bosco mši svatou u svatého Ondřeje della Valle na místě, kde byl údajně umčen svatý Šebastián. Odpoledne šli s hrabětem De Maistrem na Monte Celio do chrámu svatého Řehoře Velikého, svěšeného mnichům kamaldulským. Prohlídku toho místa, posvěceného pobyttem tak velikého světce a učitele církve, Don Bosco zase pečlivě popsal se všemi podrobnostmi. Podobně popsal prohlídku chrámu svatých Jana a Pavla, bratří mučedníků s jejich ostatky. V chrámě je hrob svatého Pavla od Kříže, zakladatele pasionistů, kteří se o chrám starali. Na Monte Celio bydlel nyní také monsignor Artico, astijský biskup, který se diecéze vzdal a v hořkosti zde trávil zbytek svého života. Už mu nezbývalo mnoho času: zemřel dva roky nato – 1859. Návštěva věrného přítele ho v jeho vyhnanství potěšila.

13. března o půl jedné se zúčastnil Don Bosco schůze konference svatého Vincence v domě markýza Patrizi. Jednalo se o zavedení přidružených konferencí mezi chlapci římských oratoří. Pánové rádi poslouchali Don Boskovy rady podle jeho zkušeností. Následovaly další pochůzky po městě.

Důležitá byla neděle 14. března. Don Bosco se rozhodl shlédnout některé římské oratoře. Provázeli ho markýz Patrizi. Viděl věci dobré i méně dobré. U Panny Marie u Dubu vstoupil do sakristie a našel tam asi 40 chlapců, kteří mu svým temperamentem připomněli jeho valdocké uličníky. Mše svatá, příležitost ke svaté zpovědi a krátká instruktivní promluva, to bylo vše, co tam dělali. Program jen dopoledne. Těmto chlapcům se věnovali dva kněží, kterým pomáhali někteří členové vincenciánských konferencí. Pan markýz dával razítka, kterými se pak měli chlapci vykákat doma rodičům. Don Bosco poznamenal, že kdyby se pokračovalo také odpoledne, chlapci by získali mnohem více. Nahrazovalo se to tím, že odpoledne tito chlapci mohli jít do blízké oratoře U svatého Jana Florentánů, kde byla zase jen rekreace a nic nábožného. Don Bosco o tom napsal ve svých poznámkách. „Mělo by se tomu říkat ne oratoř, ale rekreatoř. Kdyby tam byl nějaký kněz, který by se chlapcům věnoval, mohlo by se chlapcům prospět. Potřebovali by to. Mrzelo nás to tím více, že ti chlapci byli zřejmě velmi tvrdí. Někteří s námi hovořili se zřejmým potěšením a několikrát políbili ruku nejen mně, ale i Ruovi, ačkoliv se tento bránil.“ Pak pan markýz vedl Dona Boska a Ruu do jedné zátiberské oratoře, kde prý jsou chlapci dospělejší. Byla to

69 Druhá audience u papeže

V neděli 23. března se slavil svátek Sedmiboletné Panny Marie. Don Bosco navštívil kostel Panny Marie in Via Lata. V tom místě bydlel podle tradice svatý Pavel s centurionem, který ho přivezl do Říma. Tam pokřtil také své první křesťany. Prohlédl si 42m vysoký Trajánův sloup s jeho dvěma tisíci pěti sty postavami, vstoupil také do baziliky svatých Kosmy a Damiána, stojící na základech tří pohanských kostelů. A jen se vrátil domů, čekala ho tam pozvánka k Svatému otci. Byla bez časového omezení. Hned druhý den pospíchal do Vatikánu. Papež ho přijal velmi srdečně a hned se rozhovořil: Přemýšlel o jeho záležitostech a dospěl k přesvědčení, že musí založit kongregaci. Musí to být kongregace s jednoduchými sliby, aby, kdo by šířil kolem sebe nespokojenost, mohl snadno odejít. Pravidla musí být

oratoř Nanebevzaté Panny Marie. Přes Tiberu se připravili v loďce. Tato oratoř se jim více líbila: prostorná zahrada upravená pro všemožné hry, kostel vedle, chlapci dospělí, v kostele se chovali tak zbožně jako chlapci v Turině. Moc se jim líbil ředitel oratoře pater Biondi. Měl pěknou instrukci a po ní měl vypravování z dějin církve. Ale ani tam nebyli zcela spokojeni. Dopoledne tam nic není, odpoledne jen instrukce bez požehnání, chlapců asi 80, zatímco místo by jim dovolilo klidně 400. Škoda, myslel si Don Bosco, dalo by se z těch možností jinak využít!

Když se vrátili domů – někteří oratoriáni je provázeli, dostal Don Bosco návštěvu. Přišel monsignor De Merode. Vyřizoval prosbu Svatého otce, aby se Don Bosco ujal duchovních cvičení v ženské trestnici u Diokleciánových lázní. Když šlo o přání papeže, Don Bosco hned přijal. Protože bylo na něm, aby řekl kdy, šel to tam na zítří vyjednat. Ale představená mu řekla, že chce-li, může začít hned, ženské prý jsou právě v kostele. A tak Don Bosco ihned šel, pozdravil je pěkně a šel hned k jádru. Kázal jim skoro celý týden a s velkým úspěchem. Trestankyň tam bylo 260, samé těžké případy, ale Don Bosco si snadno našel cestu do jejich srdcí. Fakt je, že všechny šly ke svaté zpovědi. Vězeňský kaplan o tom s nadšením vypravoval kardinálu Mikuláši Paracanimu, který měl nad věznicí vrchní dohled a ten o tom hovořil s papežem. Papež byl arci spokojen, ba zdá se, že to byla pro Dona Boska zkouška, zda je pravda, co se povídá o kouzlu jeho slova. Od té chvíle si ho tím více vážil.

Zatím probíhaly v Oratoři v Turině týdny v navyklém rytmu, jak bylo zvykem v postní době. Doktor Borel byl stále v pohotovosti v externí oratoři a don Alasonatti zase mezi internisty. Jen jedno nebylo, jak se zdálo, v pořádku. Chlapci internisté i někteří externisté přestali chodit ke svaté zpovědi. Oblát Daddesso a don Giacomelli měli velmi málo práce. Muselo se do chlapců moc mluvit a dokonce Don Bosco musel poslat hochům extra dopis a nabádat je, aby nedělali rozdíly a aby se nechali vést i jinými duchovními vůdci. Chlapci poslechlí, ale už všichni toužili, aby se Don Bosco vrátil. Přece jen bez něho byl život jako den bez slunce. Mnozí mu psali. Dostával obálky, ve kterých bylo i 50 dopisů psaných na tenkém papíře, a on poctivě odpovídal, třeba jen kratičce, někdy jen jednou obsažnou větou. Klerik Celestin Durando měl na starosti takové dopisy rozstříhávat a rozdávat chlapcům, co každému patřilo. Psali mu i klerici. Někjaký dopis se uchoval a je v salesiánském archivu.

jednoduchá, oblek řeholníků takový, aby nijak neupozorňoval, možná bude lépe mluvit o společnosti a ne o kongregaci. Zkratka Don Boskovi řeholníci před církví musí být řeholníky, ale před světem svobodnými občany. Některé kongregace se již tomuto pojetí blíží.

Don Bosco hned předložil Svatému otci náčrtek stanov. Řekl, že je v nich uzavřen duch, který už dvacet let ovládá jeho instituci. V posledních dnech ještě všelicos upravil, ale nemá nic proti tomu, aby to někdo, buď Svatý otec, nebo pověřený člověk přečetl, opravil, něco vynechal nebo něco přidal, jak bude dobré pro větší slávu Boží a pro spásu duší.

Pius IX. vzal rukopis, trochu jej prolistoval, ale pak jej položil na stolek. To hlavní bylo hotové. Papež rozhodl o založení nové řeholní společnosti. Pak chtěl, aby mu Don Bosco

dopodrobna vypravoval o svých oratořích, o nesázích, které na cestě potkal, a narážející na potíže, které sám musel překonat, zvolal: „Ambulavimus per vias difficiles – Kráčeli jsme po cestách zlých!“ A Don Bosco hned s úsměvem doplnil: „Non lassali sumus in via iniquitatis! – Ale nenechali jsme se unavit špatnou cestou!“ Don Bosco vypravoval papeži, co také dobrého už zažil. Řeč se stočila mimo jiné na mimořádné chlapce, které mu Pán Bůh dal, jmenovitě na Dominika Savia. Vyřídil Svatému otci jeho vzkaz ohledně Anglie. Papež se zájem poslouchal a řekl, že dělá všechno, aby se Anglie otevřela církvi. Dominikův vzkaz bere, kdyby ne jinak, tak aspoň jako radu od dobré duše. Ale tu se papež zarazil, podíval se na Dona Boska, a jakoby se ho zmocnilo podezření, ptal se ho, jestli i on prožil ve svém životě něco nadpřirozeného. Don Bosco zaváhal, ale papež mu poručil, aby mluvil. Pověděl mu tedy upřímně vše o snu, který měl v devíti letech, přes další a další postupně se uskutečňující sny až k současnosti. Papež pozorně poslouchal a pak mu nařídil: „Až se vrátíte do Turína, všechno i s těmi sny dopodrobna a přirozeně vypište a uchovejte jako dědictví pro svou kongregaci. Ať to slouží k povzbuzení vašich synů.“

Řeč přešla vůbec na záslušnost všeho, co se podniká pro mládež, papež chválil římské oratoře a také apoštolský hospic svatého Michala. Don Bosco poslouchal a mlčel. Papeži se zdálo, že nejeví žádné nadšení. Zeptal se ho: „Vy snad máte nějaké jiné informace o hospici, než mám já?“ Don Bosco mu upřímně řekl, že řada významných osobností má k této instituci výhrady a sám se přesvědčil, že nejsou bezdůvodné. Pius IX. byl překvapen, ale slíbil, že zjedná nápravu. Nato mluvil o tom, jaké dílny kde jsou, vyptával se Dona Boska na organizaci valdockou, zeptal se ho také, jaký má vědecký zájem. Don Bosco odpověděl: „Scire Jesum Christum et hunc crucifixum – Znáť Ježíše, toho ukřižovaného.“ Po této odpovědi se papež zamyslel a pak, snad aby Dona Boska zkoušel, řekl mu, že se rozhodl jmenovat ho za ta duchovní cvičení v ženské trestnici svým tajným komořím s titulem monsignora. Ale Don Bosco se zhrozil. Na něco takového nikdy nepomyslel. Hned řekl své: „Svatosti, jakpak bych vypadal před svými chlapci! Vždyť by mne nepoznali, ztratil bych jejich důvěru, kdyby mi měli říkat ‚monsignore‘. Pak už by se neodvážili tahat mne sem a tam, jak to dělají dosud. Kdybych měl takový titul, lidé by si mysleli, kdoví jak nejsem bohatý a už bych neměl odvalu chodit žebrat pro své chlapce. Svatý otče, já myslím, že bude lépe, když zůstanu obyčejným Donem Boskem!“

Při tom zůstalo a Don Bosco přešel hned k tomu, co mu leželo na srdci. Prosil Svatého otce, aby směl posílat „Katolické čtení“ také do celého papežského státu a aby tato publikace byla zproštěna poštovného. Papež slíbil, že dá příslušné pokyny a hned mu i doporučil, aby promluvil s kardinálem vikářem. Už si prohlédl jak jeho církevní dějiny, tak Katolické čtení a musí uznat, že je to pěkně podané. Hlavně se mu líbí, že uveřejňuje životopisy dávných papežů, i takových, jejichž památka už dávno vybledla.

Ke konci audience si Don Bosco vyprosil dovolení, aby směl zpovídat „na každém místě církve“ a aby byl dispensován od modlitby breviáře, kdykoliv mu bylo těžké se jej pomodlit. Papež mu vše dovolil, ano, řekl: „Dovoluji vám vše, co vám mohu dovolit.“ Když odcházel z papežova přijímacího pokoje, cítil, že mu tento papež bude vždy přátelsky nakloněn, že si ho získal. Bude tomu tak skutečně stále.

Papež bude stát o jeho blízkost a bude mu ještě častěji nabízet, aby přijal některý církevní úřad, který by ho pak více vázal na Řím. On však bude vytrvale odolávat a odmítat.

Don Bosco šel hned ke kardinálovi vikáři Jeho Svatosti jednat o Katolickém čtení. Kardinál Patrizi se mu jevil také nakloněn a projekt schválil. Hned druhého dne 23. března jednal s několika pány o uskutečnění plánu. Abbé Botaudi si vzal na starost zřízení jakési římské úřadovny Katolického čtení a slíbil, že zorganizuje službu ještě na jiných místech papežského státu.

Ten den navštívil Don Bosco římské Colosseum – velký amfiteátr, v němž tolik tisíc křesťanů zahynulo pro víru, a pak se odebral ke kardinálovi Antonellimu, státnímu sekretáři, který ho pozval na oběd. Po obědě byl celkem překvapen, protože se scházeli ke kardinálovi další hosté. Don Bosco viděl, že je to schválně kvůli němu. Přišel kardinál Marini, kardinál Patrizi, monsignor De-Luca, sekretář kongregace pro biskupy a řeholníky. Ještě více byl překvapen, když vycítil, že si pánové usmyslili zkoušet ho. Tak kardinál Marini se ho nevinně ptal, kde všude byl dopoledne a jaké monumenty shlédl. Když řekl, že navštívil Colosseum, ptal se, zda tam poblíž shlédl také hrob svaté Perpetuy a Felicity. „To vůbec nevím, že by tam byl někdy hrob svaté Perpetuy a Felicity. Já měl zato, že obě zemřely v Africe,“ odpověděl. „Ovšem možné je, že byly jejich ostatky převezeny do Říma, ale o tom já nic nevím.“ Páni se na sebe podívali a Antonelli řekl Marinimu: „Patří vám to!“ Celý rozhovor byl nesen snahou přesvědčit se o teologických a historických znalostech Dona Boska. Ale na něho byli krátkí. Pro něho přečíst knihu znamenalo otisknout si ji do paměti. A když už chtěli zkoušet, tak si v duchu řekl, že jim ukáže, že není žádný hlupáček. Bravurně hovořil nejen o církevních dějinách, ale také o dějinách antického Říma a šel do takových podrobností, že se divili, jak dokonale zná Řím a jeho minulost. Kardinál Antonelli vypravoval Svatému otci o této zkoušce a ten se jen smál, zvláště když kardinál vypravoval, jak Don Bosco přešel do protiofenzivy a jak stejně nevinně zkoušel přítomné a jak některý měl co dělat, aby se ctí opustil bitevní pole. Don Bosco nechtěl hnát situaci za hranice slušnosti a v jedné chvíli prostě řekl: „Pánové, my tu diskutujeme o vědě, ale myslím, že už máme vyschlá hrdla. Nebylo by dobré, svažit je trochou dobrého vína?“ A už zde byl komorník a nalévalo se. Řeč se nesla jiným směrem a výsledek byl, že ti římské páni k němu pojali úctu. On ostatně nikdy nedal najevo, že by se cítil uražen, když nebyl považován za mnoho. Svatí jsou pokorní. Právě pokorou získávají lidi na svou stranu. Don Bosco byl v tom mistr a brzy měl v Římě jako v Turíně na své straně mnoho vlivných přátel.

Jednou, nevíme, zda to bylo u kardinála Gaude nebo Altieri – byl požádán, aby ve společnosti přednesl kázání, jaké dělá svým chlapcům. Nenechal se dvakrát pobízet a začal: „Me cari fieui – moji drazí synci“. A pokračoval piemontsky, ať publikum rozumělo nebo nerozumělo. I tak vycítili vřelost a sílu jeho slova a začínali chápat, proč tolik strhuje chlapecký svět. Kardinálové začali toužit po jeho společnosti, ze které se mohli všeličemu naučit. Přitom Don Bosco zůstával ve svém vnějším projevu docela obyčejným člověkem. Svatému Leonardu Murialdovi řekl jeden advokát: „Potkal jsem ho jednou v Turíně a když jsem viděl jeho chování a oblečení, ptal jsem se sám sebe, kdo to asi je ten prostáček kaplan.“

70 Římský Svatý týden

24. března byl Don Bosco v bazilice svatého Klementa uctít ostatky, které kdysi přivezli do Říma slovanští apoštolové Cyril a Metoděj. Prošel ještě další kostely: U čtyř korunovaných, u svatého Jana před Latinskou bránou, kostel Quo vadis.

25. března se slavil svátek Zvěstování. Markýz Patrizi zavazl Dona Boska do kostela Panny Marie u Dubu. Byli tam někteří členové konferencí. Don Bosco tam zpovídal, kázal a celebrou. Pak hovořil s chlapci o přidružených konferencích a ukazoval jim na turínském příkladu, jaký by to mělo pro ně prospěch. Slíbil, že přijde ještě do oratoře.

Když přešel Tiberu, na jednom náměstíčku viděl asi třicet kluků, kteří si hráli. Hned šel mezi ně a ukazoval jim medailku. „Dal bych vám ji, ale je jen jedna a já víc nemám.“ „To nevádí,“ křičeli kluci. „Dejte ji mně.“ „Dám ji nejhodnějšímu.“ „Mně, mně!“ „Tak ne, dám ji nejnezbednějšímu.“ „Mně, mně!“ křičeli všichni o překot. Markýz a jeho přátelé se usmívali, jak se Don Bosco snadno dostává mezi chlapce. Od medailky se dostal k jiným zájmům, vybízel je, aby chodili do oratoře, nic klukům nedal a kluci byli přesto spokojeni. Musí se to umět.

Ten den v kostele Panny Marie sopra Minerva byla slavnost. Předávala se věna řadě chudých dívek, aby se mohly slušně vdát. Sám papež přijel v kočáře taženém šesti koňmi. Don Bosco byl svědkem nadšených ovací, které tam Římané uspořádali svému otci. Večer se setkal Don Bosco u De Maistrů s markýzem Fassatim z Turína. Přijel slavit Velikonoce do Říma, a tak spolu povečeřeli.

26. března navštívil Don Bosco kostel svatého Štěpána a Panny Marie in Dominika. Doma ho čekala další návštěva: kanovník Colli, se kterým se už potkal u rosminiánů. U těch byl na obědě víckrát. Cítil se tam jako doma a oni ho také velice rádi viděli. Páter Pagani rád slyšel jeho úsudky o různých věcech. V ty dny mu jednou Don Bosco řekl, že se při stole mluví moc o filosofických otázkách, jestli by nebylo dobré mluvit více o teologii. Pagani namítal, že přece filosofie je základem pro teologii, ale poznámka mu uvízla v hlavě, protože se pak k tématu vrátil v rozhovoru s Ruou, který u nich bydlel.

Rua vycítil, že rosminiáni chovají tajné přání, aby on i Don Bosco vstoupili do jejich kongregace. Neřekli to přímo, ale cítil to bylo. Někdy až příliš, až mu to bylo nepříjemné a nevěděl, jak se má chovat. Řekl to Donu Boskovi a ten vyřešil věc po svém. Poslal po Ruovi páteru Pagani mu své stanovky s prosbou, aby je přečetl a, má-li nějakou radu, aby mu ji sdělil. Pagani stanovky přečetl a vrátil je Ruovi s tím, že k tomu nemá co poznamenat. Ale Rua pak cítil v jejich chování určitý chlad, pramenící z poznání, že se Don Bosco už rozhodl jít svou cestou.

27. března byla sobota před Květnou nedělí. Toho dne byl Don Bosco s rodinou De Maistrů na pouti v Genazzanu, kde se nachází obraz Panny Marie, Matky dobré rady, který prý byl zázračně na to místo přenesen, když mohamedáni přepadli a obsadili albínské město Scutari. Domů se vrátil až pozdě večer, již za tmy. Zatím Pius IX. vyjádřil přání, aby se Don Bosco mohl zúčastnit všech obřadů Svatého týdne u svatého Petra. Pověřil monsignora Borromea, aby ho jeho jménem pozval. Monsignor hledal Dona Boska po celém Římě a štěstí, že ještě večer přišel k De Maistrům znovu. Don Bosco byl už ve svém pokoji a chystal se spát, když mu

přišli říci, že je tu posel od Svatého otce. Monsignor mu předal místenku a druhou také pro Ruu.

Druhý den o Květné neděli přišli oba do velechrámu hodně brzy. Hrabě doprovodil Dona Boska na tribunu určenou pro diplomaty, aby mohl všechno dobře vidět. Už zahájení bylo nádherné. Ceremonie u svatého Petra a vůbec papežské obřady byly tou dobou podívanou, jakou nebylo možno shlédnout nikde jinde na světě. Vedle Dona Boska seděl nějaký anglický mylord, který jen šeptal: „To je opravdu jako v nebi.“ Ten pán se později obrátil, stal se knězem a biskupem.

Když papež posvětil palmové ratolesti, hnul se také diplomatický sbor a přistoupil k oltáři, aby každý člen dostal ratolest z papežovy ruky. I Don Bosco s Ruou šli a každý dostal svou ratolest. Rua pak svou věnoval rosminiánům. Toho dne pontifikální mši sloužil kardinál Bernabò, prefekt kongregace pro šíření víry.

Další obřady se měly konat v Sixtinské kapli. Aby Don Bosco mohl být i na nich zblízka přítomen, kardinál Marini si ho vzal za kaudataria – nosiče dlouhé kardinálské vlečky. Don Bosco rád přijal a zatím účelem musel obléci zvláštní fialové roucho. Tak byl přítomen obřadům Zeleného čtvrtku, které vykonal kardinál Mattei. Protože kardinál Marini dělal diakona přítomnému papeži, měl Don Bosco tu čest provázet papeže při přenosu Nejsvětější Svátosti do pavelské kaple a pak na balkón, ze kterého dával papež požehnání Římu. Také byl přítomen papežskému obřadu umývání nohou dvanácti kněží.

Pokud jde o Velký pátek, v roce 1883 vyšel v Paříži článek z pera nějakého starého úředníka, který vzpomínal, že v Římě u svatého Petra klečel při adoraci Božího hrobu vedle nějakého zbožného kněze, o kterém mu pak přítel řekl: „Jestlipak víte, kdo to klečel vedle vás? To je nový svatý Vincenc, turínský svatý Vincenc!“ I na Velký pátek dělal Don Bosco kaudataria. Pontifikoval kardinál Ferretti, nejvyšší penitenciář, v sobotu pak kardinál Gaude.

Na Boží Hod velikonoční už časně ráno zaznívaly z Andělského hradu dělostřelecké salvy. V deset hodin sestoupil papež nesen v sedia gestatorii do baziliky a měl zpívanou mši. Po ní měl z balkónu udělit tradiční požehnání Urbi et orbi – městu a světu. Za tím účelem se rozvinul průvod kardinálů a biskupů. Směřoval vzhůru na balkon. Don Bosco provázet kardinála Mariniho a s ním se dostal až k zábradlí, na kterém bylo nádherné sukno a na něm spočívala papežská trojkoruna. Marini zašeptal: „Podívejte se dolů!“ Don Bosco přistoupil až k zábradlí a před ním se otevřel pohled na množství asi 200 000 lidí. Celé Svatopetrské náměstí bylo hlava na hlavě, pestrá směsice civilistů s pestrobarevnými vojáky. Dokonce vzadu byla děla, řady vojenských koní, lidé byli v oknech, na rampách, úžasný pohled.

Ale v tom běda! Již se valil na balkon hlavní proud, nad nímž se vznášel na sedii papež, žehnající vpravo, vlevo. Ten proud Dona Boska přirazil k zábradlí tak, že se nemohl ani hnout. Zůstal tam přimáčkнутý a s hrůzou zjistil, že nosítka s papežem jsou v jeho bezprostřední blízkosti. Obrátit se k papeži zády by bylo neslušné, obrátit se k němu tváří trůfalé, co měl dělat? Pootočil se tedy tak, že stál v jedné řadě s nosiči, a co se nestalo! Papežovu nohu měl zrovna nad svým ramenem. Pak papež povstal na sedii, rozpráhl ruce, zvedl je k nebi a požehnal městu i světu. Náměstí propuklo

v ohlušující jáсот, všechno tleskalo, mnozí plakali a Don Bosco byl ze všeho jako vyjevený. Kardinál Ugolini přečetl latinské breve o udělení plnomocných odpustků, kardinál Marini opakoval všechno ještě italsky. Don Bosco při požehnání klečel a nějak mu napadlo vzít si několik květů na památku. Balkon byl totiž květy zcela zasypán.

Když vstal, sedie se Svatým otcem byla už obrácená a papež se vzdaloval. Pan kardinál vzal svého kaudataria a v uvolněné náladě, zatímco se lidé z náměstí rozházeli, šel s ním hledat svůj kočár. Našli ho, nasedli, jeli, ale Donu Boskovi začal najednou dojetím bolet žaludek a všechno se s ním točilo. Musel sestoupit z vozu, aby se uklidnil. Co teď? Oblečen byl ve fialovém, tak nemohl jít sám pěšky městem. Takoví fialoví páni měli vždy doprovod. I obětoval se kardinálův sekretář a šel s ním až do paláce. Don Boskova nevolnost sice přešla, ale nepřešla veselost jeho přátel, kteří si dělali legraci z jeho výstupu na balkoně. Don Bosco se také smál a všem ukazoval svůj herbář – květiny slisované v knize, do které je strčil. Měl je pak na památku usušené až do konce života.

71 Třetí audience

6. dubna byl Don Bosco potřetí na zvláštní audienci u Svatého otce. Šli s ním Rua a též Dr. Leonard Murialdo, který také dlel v Římě. Tomuto poslednímu to vyjednal Don Bosco.

Audience se konala až v 9 hodin večer. Jen co papež měl Dona Boska před sebou, hned začal vážně: „Abbé Bosco, kampak jste to vlezl na Boží Hod při poledním požehnání? Zrovna před papeže a k tomu jste měl rameno pod jeho nohou, jako by papež potřeboval, abyste ho podpíral!“ Don Bosco se začal hned moc omlouvat, že urazil. A papež dále: „Ták, a teď mne budete dále urážet tím, že mne budete prosit za odpuštění, že jste mne urazil!“ To už bylo zřejmé, že se Svatý otec směje. „A k tomu jste tam sbíral květiny, vy jeden! Musel jsem si dělat násilí, abych se nezačal smát v tak vážné chvíli!“ Zasmáli se nyní oba a papež hned přešel na téma konstituce. Přečetl si stanovy od A do Z, sem tam něco připsal, nebo přepsal, vrací mu to, aby to dal kardinálovi Gaude. On to prohlédne a dá mu svůj posudek. Don Bosco rukopis otevřel a srdce mu poskočilo radostí, když viděl, že jsou tam skutečně vlastnoruční poznámky Svatého otce.

Papež jevil ochotu uvést to hned do chodu, ale Don Bosco prosil, aby to bylo raději jen na zkoušku. Teprve potom by si dovolil znovu stanovy předložit k schválení. Papež s tím souhlasil.

Potom si Don Bosco vyprosil ještě řadu duchovních darů hlavně odpustků pro dobrodince, pro chlapce a také pro čtenáře Katolického čtení.

Nakonec Don Bosco chtěl, aby Svatý otec vzkázal chlapcům nějakou dobrou radu. Pius IX. odpověděl: „Ať nezapomenou na Boží přítomnost a ať se podle toho chovají!“ Don Bosco víc nechtěl, ale papež mu řekl: „Vy máte ještě jednu touhu, vidíte?“ Marně Don Bosco přemýšlel, co by to bylo. Až mu papež pomohl: „Přece byste rád, až se vrátíte, udělal chlapcům radost nějakým obcerstvením!“ „To ano,“ rozzářil se Don Bosco, „to ano, to bych rád.“ A papež šel, otevřel skříňku a vložil Donu Boskovi do dlaní pěknou hrst zlatých skudů. To už ale byli v místnosti také Rua a Dr. Murialdo a také kancléř janovského arcibiskupství Cerruti,

Tím ještě velikonoční slavnosti neskončily. V pondělí pontifikoval kardinál Altieri, v úterý kardinál Reisach. Don Bosco chtěl být na všem a byl. Většina těch kardinálů patřila později k jeho přátelům.

Ještě něco se stalo v ty dny. Hrabě De Maistre ho pozval, aby s ním jel na recepci pro diplomatické zástupce, akreditované u svatého Stolce. Takoví páni znají mnoho jazyků, to je jejich chloubka. I hrabě s jedním mluvil francouzsky, hned s druhým španělsky nebo německy, jen italština neměla mezi diplomatickými zástupci co dělat. Don Bosco seděl u stolu naproti hraběti a ten si usmyslil sehrát s ním malou nevinnou komedii. Začal se Dona Boska zcela vážně vyptávat na velikonoční zážitky piemontským nářečím. I Donu Boskovi se zdálo, že je vhodná příležitost zařadit řeč piemontského kašpárka Gianduie mezi diplomatické řeči světa. A tak spolu vesele hovořili „piemóntejz“ a pod vousy se smáli, když viděli, jak okolní páni natahují uši, aby zjistili, jakého cizince to mají mezi sebou. Kdosi se ptal pana hraběte, jakou řečí to mluví, a on s klidem, že prý „sanskritsky“, to je původní řečí Indoevropanů. Napřed to zarazilo, ale brzy se v sále ozval veselý smích nad podařeným vtípem.

kteřý se s Donem Boskem svezl. I jim dal papež každému něco na památku a rád požehnal všechny předměty, medailky, křížky atd., co si přinesli s sebou k posvěcení. Všichni byli dojeti a když Murialdo ještě zvlášť prosil o požehnání pro své chlapce z oratoře svatého Aloise, ve které ho Don Bosco ustanovil ředitelem, Svatý otec se znovu rozhovořil o záslužnosti práce pro mládež. Murialdovi řekl: „Zvláště ve vaší zemi je toho tolik zapotřebí. Tisk všude u vás šíří zmatky, je to hotová záplava. Byl jsem ve Florencii a v Bologni, museli tam zabavit tisíce brožur, příšlých z Turína a z Milána.“ Dr. Leonard byl šťasten, že mu papež věnoval osobní pozornost. Udělal asi na papeže moc dobrý dojem, protože se na něho papež ptal Dona Boska ještě v roce 1867. Kdo z přítomných tehdy věděl, že i on jednou bude prohlášen za svatého!

Audience se končila a papež ještě cestou ke dveřím Dona Boska povzbuzoval, aby neopomenul napsat to nadpřirozené, co by měla vědět budoucnost. V tom přinesl jeden kardinál papeži nějaké listiny k podpisu a museli se rozloučit.

Don Bosco v bytě sedl a ještě jednou stanovy přehlédl a doplnil podle papežových poznámek, Rua je přepsal a pak je zanesl kardinálovi Gaude. Toho se bát nemusel, kardinál znal Oratoř, vždyt v ní byl loňského roku na návštěvě a nešetřil chválou. Také hned Don Bosco poslal do Turína poštou reskripty s odpustky a donu Alasonattimu dopis, ve kterém chválí kleriky, že nešli k rodičům na velikonoční prázdniny, ale věnovali se obřadům doma. Přiložil řadu dopisů pro jednotlivce.

Reskript přišel do Turína ještě včas, aby mohly být odpustky uveřejněny v dubnové knížce Čtení, která měla název „Měsíc máj zasvěcený Neposkvrněné Panně Marii – 33 úvah pro každý den“. Také už byl připraven svazček na květen „Poklad svatých odpustků pro lid“. Autor neznámý.

Zatímco Don Bosco pomalu končil svůj pobyt v Římě, otcové z Civiltà Cattolica ho pozvali k sobě na oběd. Rád šel. Líbilo se mu, jak ti učení páni byli přítom prostí a upřímní. Na obědě byl přítomen také generální představený jezuitů a někteří dominikáni. Řeč přišla také na spory, které

v minulosti měli jezuité s dominikány na misiích v Asii. Jezuité byli pro přiblížení liturgie asijské kultuře, kdežto dominikáni ostře vyžadovali, aby ti lidé přijali latinskou liturgii. Nakonec tato tvrdá linie zvítězila a jezuité museli svou věc vzdát. Nyní při obědě na chvíli polemika znovu ožila, třebaže v přátelském ovzduší. Někdo položil Donu Boskovi otázku, co on tomu říká, kdo měl pravdu. Don Bosco odpověděl po svém: „Já myslím, že nejlepší by bylo, kdyby mezi námi nebyly žádné spory.“ On znal dobře historii těchto nešťastných sporů a mrzelo ho, že kvůli nim došlo k nedozírné škodě evangelizace těch zemí. Neměl však v úmyslu vkládat se do takových polemik.

Nastalo loučení s Římem. Don Bosco ještě jednou navštívil oratoř Panny Marie u Dubu a také oratoř Nanebevzaté, kterou řídil abbé Biondi. U Dubu byl na Bílou neděli, měl tam mši svatou. Doprovázel ho markýz Patrizi. Z kardinálů navštívil ještě Tostiho, který chtěl, aby ještě jednou promluvil k chlapcům z hospice svatého Michala. Pak jej kardinál vyzval, aby s ním jel na procházku. Podvolil se, protože tak dostal příležitost promluvit s Eminencí o tom, jak se má vychovávat. Zdůrazňoval, že je nutné získat si především důvěru chlapců. Tomu však nechtěl pan kardinál rozumět. Báł se, že tak utrpí autorita vychovatelů. Don Bosco ho chtěl přesvědčit ukázkou z praxe, jak je třeba se snížit k zájmům

72 Návrat domů

Don Bosco 14. dubna provázen klerikem Ruou odjížděl z Říma. Mohl být spokojen. Hřálo ho vědomí, že položil základ ke Zbožné společnosti, která zajistí trvání jeho díla. Papež je s ním a bude mu nápomocen. Původně měl v úmyslu vrátit se po zemi, ale kolem Velikonoc bylo ve Svatém městě tolik návštěvníků, že nemohl sehnat místo v dostavnících, které z Říma vyjížděly. Tak se rozhodl, že si zopakuje cestu po moři.

Zdržel se krátce v místech, kde se zastavil na cestě tam. Na parníku v Civitavecchie se k němu přidružil piemontský kněz, který se vracel domů z Cařihradu. Od něho máme písemnou zprávu, že Don Bosco asi ze strachu před mořskou nemocí spal na palubě jen tak na dřevěné podlaze, dokud ho ten nepřinutil vzít si jeho matraci, přinesenou z kajuty. Ale naštěstí moře bylo klidné a cesta bez vážných nepříjemností.

V Janově zašel zase k Řemeslníkům pozdravit dona Montebruna a 16. dubna byl šťastně doma v Oratoři. Můžeme si představit nadšení a radost, s jakou ho všichni vítali. 17. dubna se věnoval vyřizování věcí a večer byl ve zповědnicí a zpovídal do noci a ještě další dny ráno, kolik bylo třeba.

18. dubna byla 2. neděle po Velikonocích. Toho dne byla v Oratoři oslava jeho příchodu. Muzika hrála, recitovaly se básně, složené k příležitosti. Don Bosco rozdával upomínkové dárky, knihvazači dostali medailky od Svatého otce za

chlapců, mají-li oni přijmout nás. Zastavili u náměstí del Popolo. Tam byli nějací kluci a hráli si. Kardinál zůstal v kočáře a Don Bosco se k nim přiblížil sám pěšky. Napřed se kluci rozprchli, ale on je po jednom svolal zpět. Podělil je maličkostmi, začal s nimi vykládat, ano sám si s nimi zahrál. Když zase nastoupil do kočáru, kardinál pokýval hlavou a řekl: „Máte pravdu!“ Ovšem po pravdě řečeno, nic se u svatého Michala nezměnilo. Pius IX. se sice pokusil promluvit s vedením ústavu, ale kardinál se postavil proti jakékoliv reformě. Tvrdý kurs trval dál, i když jinak řídil ústav s láskou a horlivostí. Systém nezměnil.

Don Bosco nepřestal od 28. března do 13. dubna navštěvovat nejrůznější římské kostely, protože všude se měl čemu učit. Jeho poslední dvě návštěvy platily konfesi svatého Petra a katakombám svatého Kalixta, které byly nedávno objeveny římským archeologem Janem Křtitelem De Rossi. Monsignor San Marzano mu vyjednal dokonce setkání s tímto slavným mužem. S jakým zájmem studoval Don Bosco tyto katakomby plyne z toho, že do katakomb sestoupil v 8 hodin ráno a vyšel z nich v 6 večer. Jídlo mu poskytli řeholníci pověřeni ochranou těchto katakomb. Don Bosco tehdy neměl tušení, že jednou budou strážci tohoto starokřesťanského pohřebiště jeho salesiáni.

krásnou vazbu Katolického čtení, Buzzettimu přivezl Don Bosco římskou muziku, jak mu o ni psal. Že všechna večerní slovíčka byla vypravováním o Římě na pokračování, je samozřejmé. Látky bylo ažaž. S důvěrnými Don Bosco mluvil také o tom nehlavnějším, o čemž celé komunitě říci nemohl. Don Cafasso byl velmi potěšen plnomocnými odpustky, které mu papež udělil, a také v Oratoři si každý opsal reskript, jímž se mu jakožto obyvateli Oratoře povolují plnomocné odpustky pro hodinu smrti. Každý se těšil, že s pomocí Boží přijde po smrti bez očištění rovnou do nebe.

V tomto ovzduší začali studenti 26. dubna duchovní cvičení, ke kterým se připojili studenti profesora Matouše Piccy, kteří se beztak chodili zповídat k Donu Boskovi. I duchovní cvičení byla samá horlivost.

Nejdůležitější bylo, že Don Bosco se svými věrnými se nyní dal do práce na výstavbě řeholního života. Začali věrně plnit stanov, ale zároveň kriticky hodnotili výsledky a nebáli se ověřovat si v praxi každý jejich detail. Do definitivního schválení stanov v roce 1874 Don Bosco dá stanov ještě mnohokrát přepsat s různými variantami, aby bylo dílo opravdu zralé. Bylo to dílo mravenčí píle a trpělivosti, než byla kongregace „hotová“. Kanovník Anfossi řekl: „Kdyby byl Don Bosco neudělal žádný jiný zázrak, než že v těch smutných dobách založil salesiánskou kongregaci, už to by byl zázrak opravdu velký“.

Obsah

I. díl	3
1 Historická situace	3
2 Markéta Occhienová	4
3 František Bosco	5
4 Vzorná matka	6
5 Výchova opřena o náboženství	6
6 Poslušnost	7
7 Napravování	8
8 Babička	8
9 Čistota – uvážlivost – sebezápor	9
10 Formování Povahy	9
11 Lidé urození a neurození	10
12 Školák	11
13 Komediant	12
14 Chlapecká dobrodružství	12
15 Prameny k životopisu	13
16 Sen nese ovoce	14
17 Chlapec apoštol	15
18 Škola lásky	16
19 V boji s hříchem	17
20 Jeník u prvního svatého přijímání	18
21 Vyučování v Morialdu	19
22 Těžce zkoušená ctnost	20
23 Jeníkův návrat do Becchi	22
24 Opravdový přítel	22
25 Ve škole v Castelnovu	23
26 Castelnuovské trpkosti	24
27 Jeníkovy první prázdniny	25
28 Na studiích v Chieri	25
29 Náboženský život v Chieri	27
30 Apoštol chierské mládeže	27
31 V gramatické třídě (1832–1833)	28
32 V humanitní třídě (1833–1834)	29
33 Starosti kolem budoucnosti	30
34 Vyjasnění v otázce povolání	30
35 Student Bosco mezi mládeží	31
36 Jeník Bosco a Židé	32
37 Konec jednoho roku	32
38 Přátelství s Comollem	33
39 Jeník obžalován z magie	33
40 Poprvé v Alpách	34
41 Na prahu semináře	34
42 Jan Bosco klerikem	35
43 Seminární život	36
44 Kamarád všech	37
45 První seminární prázdniny	38
46 Druhý rok filosofie	38
47 Starosti se světcem	39
48 Různé vzpomínky	40
49 Hrst dalších příběhů	41
50 První rok bohosloví	42
51 Comollova smrt	43
52 Comollův pohřeb	45
53 Nemoc a uzdravení	46
54 Ještě z posledních bohosloveckých prázdnin	48
55 Svěcení a primice	48

II. DÍL	51
1 Jak vypadal Piemont v roce 1841	51
2 První kroky po kněžské dráze	52
3 Povinné návštěvy	53
4 Různé nabídky	54
5 Přivítání v konviktu	56
6 Don Bosco a ulice	56
7 Don Boskovy první styky s hochy	58
8 Ve škole svatého Cafassa	59
9 Mezi chlapci	60
10 Věci vážné i nevážené	61
11 Na kázání se vždy připrav!	61
12 Konec školního roku	62
13 Druhý rok v Konviktu	63
14 Oratoř roste	64
15 Skončil druhý rok konviktu	64
16 Třetí rok v konviktu	65
17 Při kněžské práci	66
18 Několik případů	67
19 Apoštolát ve věznicích	68
20 Don Boskovy „vyšší styky“	69
21 Začínající spisovatel	70
22 Don Bosco a don Cafasso	70
23 Aporti	71
24 Starosti s jeho umístěním	72
25 První místo	73
26 Další útěcha z nebe	74
27 Proč právě sv. František Saleský?	75
28 Úcta k andělu strážnému	76
29 Don Boskova láska k duším	76
30 U svatého Petra v okovech	78
31 Nový tajemný sen	79
32 U svatomartinských mlýnů	79
33 Mlynářská opozice	80
34 Každý má svůj cíl	81
35 Církevní dějiny	81
36 Oratoř znovu vyhnána	82
37 Morettův dům	83
38 Starosti pánů farářů	84
39 Don Bosco a odsouzení na smrt	85
40 Oratoř na louce	86
41 Na co se rádo vzpomínalo	87
42 „Biblické dějiny“	88
43 Pomluvy proti oratoři	89
44 Don Bosco se zbláznil	90
45 Poslední den na louce	91
46 V nové oratoři	92
47 Radnice nepřestává bdít	93
48 Na zdravotní dovolené	94
49 Výpověď z Útočiště	94
50 „Italský enolog“	96
51 „Desetinný metrický systém“	97
52 Smrtné onemocnění	97
53 Rekonvalescence	98
54 Starosti s návratem	100
55 Dolů z kopců	100
56 Místopis Oratoře	101
57 Znovu paní markýza	102
58 Konsolidování díla	103
59 Strom života	103
60 Konec rušného roku	104

III. DÍL	107
1 Itálie a nezávislost	107
2 Muž modlitby	107
3 Mezi zemí a nebem	108
4 Na předměstí velkoměsta	109
5 Pokračování předešlého	110
6 Lidový misionář	110
7 Zpovědník	112
8 Don Bosco píše pravidla Oratoře sv. Františka Saleského	112
9 Zamyšlení nad řádem	113
10 Oratoř dopoledne	113
11 Oratoř odpoledne	114
12 Zvláštní příležitost	114
13 Hudba a zpěv	115
14 Zpovědník hochů	115
15 Během týdne	116
16 Karneval a půst	116
17 Páni faráři se bouří	117
18 První domov	118
19 Družina svatého Aloise	119
20 Svátek svatého Aloise	119
21 „Ať žije papež!“	120
22 Lanzo – Stroza	121
23 Druhá Oratoř	122
24 Společenské proměny	122
25 První reformy v Piemontě	123
26 Otevření nové Oratoře	124
27 Příslib ústavy	124
28 Divná svoboda	124
29 Konstituce	125
30 Válka s Rakouskem	126
31 Uprostřed zdivočelé mládeže	126
32 Domov mládeže roste	127
33 Život v domově	128
34 Matka Markéta	128
35 „Křesťan podle sv. Vincence“	129
36 Pokračování války	129
37 Rozpoutané vášně	129
38 Rozkol v Oratoři	130
39 Za kulisami dějin	131
40 Rány se hojí	132
41 Podzimní děje	132
42 Útěk papeže	133
43 Studium morálky	134
44 „Přítel mladých“	134
45 Činil divy v lidu	134
46 Nová válka na obzoru	135
47 Válečné neúspěchy	136
48 Úcta k biskupům	136
49 Počátky zbožné společnosti	137
50 Oratoř Anděla Strážce	137
51 Tvrdá škola	138
52 Na sklonku roku 1849	138
53 Metrický systém	138
54 Péče o bohoslovce	139

IV. DÍL	141
1 Vzpouora a věrnost	141
2 Mezi chudými a opuštěnými	141
3 Ve styku s velkými	143
4 Zajímavosti ze života Oratoře	144
5 Debata v senátě	145
6 Neveselý návrat arcipastýře	146
7 Monsignor Fransoní ve vězení	146
8 Don Boskova sociální činnost	147
9 Papež prokazuje vděčnost hochům	148
10 Další proticírkevní akce	149
11 Don Bosco a hrabě Cavour	150
12 Duchovní cvičení	151
13 Ke konci prázdnin	152
14 Don Bosco myslí na budoucnost	153
15 Don Bosco a maminka	154
16 U lože nemocných	155
17 Činnost stále širší	156
18 Střídmý život	157
19 Přísná sebekontrola	159
20 Na stráži víry	160
21 Don Bosco kupuje Pinardiho dům	162
22 Důvěrník Boží Prozřetelnosti	162
23 Don Bosco shání peníze	164
24 Slavnost svěcení základního kamene	164
25 V Domově u Dona Boska	165
26 „Zajeď na hlubinu“	167
27 Každé světlo má svůj stín	168
28 Shánění peněz	169
29 Život v Domově	169
30 Mezi pravdou a nepravdou	171
31 Příprava loterie	171
32 Svatí obhajují svaté	172
33 Dohra vzpoury	173
34 Výbuch prachárny	174
35 Máj v Oratoři	175
36 Srdce pro každého	176
37 S očima upřenýma dopředu	176
38 Svěcení kostela	178
39 Kostel má sloužit	178
40 Aloisiánská pouť	180
41 Stavba nového Domova	180
42 Don Boskovi příbuzní	181
43 Don Boskovi klerici	182
44 Novostavba v troskách	183
45 „Salesiánské čtení“	184
46 S perem v ruce	185
47 Preventivní systém	186
48 Slovo o trestech	188
49 V první linii	189
50 Svatý Cafasso a Oratoř	190
51 Některé drobnosti	191
52 Boj o duše	191
53 V zákopech	192
54 Prázdniny 1853	193
55 Ještě o Katolickém čtení	194
56 V novostavbě	194
57 Don Boskovi studenti	195
58 Rodinný život	196
59 Atentáty	198
60 Historie jednoho psa	199

V. Díl	201
1 Na prahu roku 1854	201
2 V rodině	201
3 S perem v ruce	202
4 Ve znamení tiskárny	202
5 Ze života v oratořích	203
6 Ministr vnitra v Oratoři	204
7 Loterie	205
8 Don Viktor Alasonatti	205
9 Cholera morbus	206
10 Práce v lazaretech	207
11 Smrtelné onemocnění Cagliari	208
12 Chvály na Oratoř	208
13 Svatý Dominik Savio v Oratoři	209
14 Don Bosco průkopník ekumenismu?	210
15 Neposkvrněné Početí	211
16 Don Bosco a ctnost čistoty	211
17 V úloze Jeremiáše	212
18 Velké pohřby u dvora	213
19 Schválení zákona	214
20 Působení milosti	214
21 Polepšovna jde na výlet	215
22 Uprostřed proticírkevního běsnění	216
23 V drobné práci	218
24 Shánění prostředků	219
25 Hlavně duše	219
26 Galantuomo	220
27 S různými lidmi	222
28 Don Bosco u bohatých	222
29 Na podzim roku 1855	225
30 Začátek školního roku 1855–1856	227
31 Don Bosco a chlapci	227
32 Sen o 22 měsících	228
33 Don Bosco myslí na diecéze	230
34 Lidové misie ve Viarigi	231
35 Don Bosco a Rattazzi	232
36 Pokračování sporu o víru	233
37 Demolice domu Pinardiho	234
38 Charitativní činnost	235
39 Družina Neposkvrněného Početí	235
40 „Dějiny Itálie“	236
41 Události drobného života	236
42 Další stavební neštěstí	237
43 Zahájení v novostavbě	238
44 Začátek školního roku 1856–1857	238
45 Smrt maminky Markéty	239
46 Don Boskova láska k papeži	240
47 Obrana víry	241
48 Jiné Don Boskovy publikace	241
49 Loterie a cesta do Janova	241
50 Ruch kolem loterie	242
51 Svatá smrt Dominika Savia	242
52 Svatopostní námaha	243
53 Události jarních měsíců	244
54 Radosti a bolesti	245
55 Ctnost chudoby	246
56 Začátky kongregace	247
57 Hledání Boží vůle	249
58 Nadpřirozené události	250
59 Podzimní výlet	251
60 Noví chovanci Oratoře	252

61	V boji o existenci	253
62	Misie v Salicettu a jiné	254
63	V zimních měsících	255
64	První cesta do Říma	256
65	Ve svatém městě	257
66	Čekání na audienci	258
67	Don Bosco u papeže Pia IX.	259
68	Další návštěvy v Římě	260
69	Druhá audience u papeže	261
70	Římský Svatý týden	263
71	Třetí audience	264
72	Návrat domů	265

